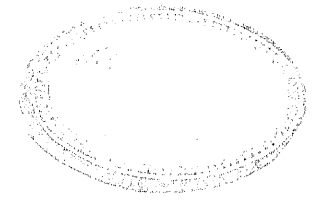
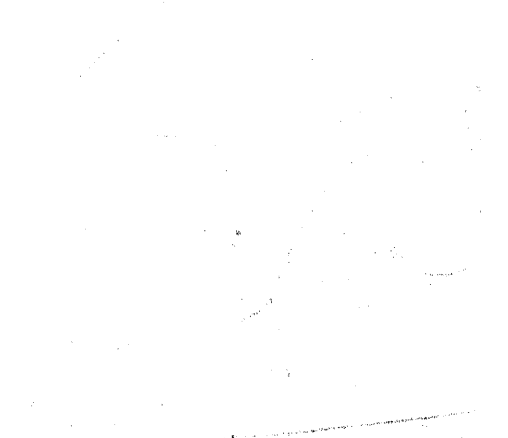

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30

[Faint, illegible handwritten text or markings]

100 40 **UNITA** MADE IN SPAIN

R. mi P. R. 1740

MATTHAEI
DE MOYA,
SOCIETATIS IESV,

SERENISSIMÆ HISPANIARVM REGINÆ

MARIÆ-ANNÆ,
ARCHIDVCISSÆ AVSTRIÆ,

A SACRIS CONFESSIONIBVS, ET OLIM PRIMARI
Sacræ Theologiæ Scholasticæ, & facultatis Moralis pro
Scholis Regalibus Professoris.

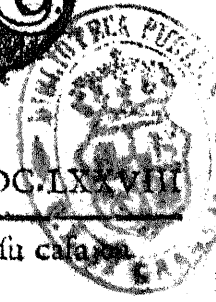
SELECTARVM QVÆSTIONVM PARS ALTERA.
Appendix.

NVNC PRIMVM IN LVCEM PRODIT.
TOMVS SECVNDVS.

CVM PRIVILEGIO.
Matriti, Ex Typographia Antonij Gonçalez à Reyes. Anno M.DC.LXXVIII

A costa de Gabriel de Leon, Mercader de Libros. Vendese en su casa
la Puerta del Sol.

LECTORI BENEVOLO.

IX Lucem viderat prima Selectarum pars, in cuius primo tractatu, pro tenui meo captu, vsum opinionis probabilis benignæ, probabiliori contraria relicta, licitum eviceram, quando ad manus pervenit acutum, & apprimè concinnatum opus cuiusdam Recentioris, *de recta doctrina morum*, in quo totis nixibus, & qua potest contentione, omnia principia in Selectis à nobis iacta, & si inter Theologos communia, parvi pendens, non solum enervare tentat, sed fallitatis se convincere passim iactat: & novum dogma intrudere molitur cum Baronio, & vno, vel altero ex Recentioribus; nempe: *Quoties sub opinionibus fuerit, an aliquid sit necne prohibitum? Eam ex precepto eligendam, qua prohibitum affirmat, si probabilis sit. Quod perinde est ac dicere, strictiorem opinionem, aut improbabilem censendam; aut ex obligatione sequendam.* Hunc eius opus collimat scopum, Cuius supercilium calamum acuere me coegit, & ad litterariam pugnam iterum accingi: quamvis alij iudicauerant satis responsurum, mutuatis Augustini verbis ex Epistola ad Episcopum Bonifacium. *Respondi (inquit) sicut existimo questionibus tuis: Quantum attinet ad contentiosos, non satis: quantum ad pacatos, & intelligentes, plus forte, quam par est.* Cæterum quia insoluta acuti Recentioris argumenta communi Theologorum sensui infesta esse possent; placuit nullum, quod alicuius ponderis sit, in hac appendice intactum relinquere, ne qui mente peccata perlegerint, à communiter recepta opinione deturbentur, & in desperationem incidant. Quia nimis stricta opinio (vt ait D. Bonaventura) generat desperationem; *cauenda, inquit, est conscientia nimis larga, & nimis stricta; nam prima generat presumptionem, secunda desperationem. Prima sæpè saluat damnandum: secunda contra damnat salvandum.* Expendas, quæso, discrimen inter salutem, & damnationem, vt hanc appendicis edictionem, boni consulas. Etsi forsitan aliquem ad castra adversariorum argumenta dissolvere nescientem confugisse repereris, spem salutis illi promittas, & iugum Dei suave persuadeas. Nullum enim ex illis esse credam, quorum meminit Augustinus *in Epistola ad Festum; & tamen, inquit, cum perspicua veritas aures, & corda hominum feriat, tã-*

Aug. tom.
no 2 pa-
gia. 32.
litt. E.

Libr. 2.
comp.
Theol.
cap. 52.

Tom. 2.
fol. 260.
litt. Fa

ta quosdam male consuetudinis (nimij affectus ad proprias opinionones) vorago submersit, ut omnibus auctoritatibus, rationibusque resistere, quam consentire malint.

Authoritatis igitur omnium ferè Theologorum clipeo tectus, & ratione, quæ in vnam opinionem conuolare coegit, munitus in palestram descendo: & vtraque à nouissimis Recentioris dissertationibus vindicata iterum vtar, nil (etsi repetitum) præmittens ex his, quæ ad controuersiam de probabilitate plenè intelligendam desiderari poterunt. Paratus semper ad correctionem, si in aliqua conclusione à veritate deviauerim; ut acrem celeberrimi Cancellarij Gersonis contra pertinaces notam efugere valeam. *Pertinacia, inquit, in opinionibus, & actibus proprijs, per quam quis non est paratus corrigi, damnabilis, & vix sanabilis est presumptio: & dum in Rectoribus aliorum, aut apud Religiosum est, cuncta turbat, & perdit.*

P. 2. lib.
de Regulis
morum,
sub titulo
de super-
bia, & va-
nagloria.

Occasione Appendicis ad tractatum de opinione probabili, opere pretium duxi, ad cæteros etiam pleraque superaddere: plures enim quæstiones, etsi ad praxim vtilis, ne opus prolixius euaderet, prælo subtraxi, plures diminutas, & ad compendium redactas dedi, quas prout oportet modo ad trutinam vocabo, ut lectores proficiant, vel corrigant; sic enim omnibus, vel debitor, vel creditor ero.

FACULTAS R. P. PROVINCIALIS SOCIETATIS
Iesu in Provincia Toletana.

Iosephus de Villa-Mayor, Societatis Iesu in Provincia Toletana, Præpositus Provincialis, potestate ad id mihi facta à R^{do} admodum Patre nostro Ioanne Paulo Oliva, Præposito Generali, facultatem facio, ut liber inscriptus: *Selectarum Quæstionum pars altera appendix*, Authore Patre Matthæo de Moya nostræ Societatis Theologo, & eiusdem Societatis grauium, doctorumque hominum Iudicio approbatus, Typis mandetur. In quorum fidem has litteras manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus. Matrini in nostro Collegio Imperiali die septima Iulij, anno millesimo sexcentesimo septuagesimo sexto.

Iosephus de Villa-Mayor.

APPROBATIO Rmi P. Fr. IOSEPH MENDEZ DE S.
Ioan Ordinis Minimorum S. Francisci de Paula, Lectoris Iubilati,
semel atque iterum Provincialis in hac Castella Provincia,
Supremae Inquisitionis Qualificatoris ex munere, ac Examinatoris
Synodalis in Archiepiscopatu
Toletano.

EX Commissione Domini Doctoris D. Ildephonsi Rico de Villarroel, Consultoris S. Officij, Dignitatis Cappellani Maioris in Ecclesia Magistrali Complutensi SS. Iusti, & Pastoris, ac Vicarij in hac Curia Matritensi, & suo Districto: Attentè vidi, & perlegi (non sine animi voluptate) librum, cui titulus: *Selectarum Questionum pars altera*, doctissimè scriptum, ac foeliciter concionatum à Reuerendissimo P. Mathæo de Moya, è Societate Iesu, Serenissimæ Hispaniarum Reginae Mariæ-Annæ Archiducissæ Austriæ à Sacris Confessionibus, & Olim Primario Sacræ Theologiæ Scholasticæ, & facultatis Moralis pro Scholis Regalibus Matritensibus Professore. Quæ quidem sæcunda pars non est absimilis primæ, quam in communem lucem, & moralium Theologorum commodum edidit Reuerendissimus Author, ac eximius Magister. Verè utramque auream dixerim. Et evulgata prima, secunda iam paratur pro Typis, vt locum habeant Virgilij Carmina. *Primo auulso non deficit alter aureus, & simili frondescit virga metallo.* In hoc opere non minus graui, quàm subtili, inveni, ex Antiquis multa deprompta, multa inuenta, & noua pro ingenij à cumine, ac foelicitate, vt ait Philo Hebræus lib. 1. de vita Moyfis, his verbis: *Praclara ingenia multa innouant circa sententias*; omnia solidissima, autoritate, & ratione confirmata, iudicium alta mente repositum, valida, ac fortia argumenta pro impugnandis contrarijs; præcipuè pro duobus Modernis, qui calamo acri deturbare nituntur sequelam opinionum probabilium in libris traditam, & in Scholis receptam. Non excedam, si librum hunc vocem Emporium Theologicum pro moribus componendis. Pulchrum Viridarium, Hortum exuberantium fructuum fertilitate litteraria fræcundum, in quo foelices vergæ florum, & fructuum amicabile nexu copulantur. Hæc pro Scholis, & pro

commendatione libri tantæ Authoris. Pro Religione dico, in illo nil contineri, quod contrarium sit nostræ diuinæ Fidei Catholicæ, nihilque haberi in illo bonis, ac honestis moribus dissonum. Et ita tam pro doctrina, quàm pro Religione percurri potest inoffenso pede, ac excudi Typis in magnam vtilitatem doctiorum Moralistarum. Sic censeo, sic sentio in hoc Conuentu Matritensi Deiparæ de la Victoria, die 24. Februarij, anno 1677.

Fr. Ioseph Mendez
de S. Ioan.

Ancid.
6.

94

LICEN

Licencia del Ordinario?

NOS El Licenciado Don Alonso Rico y Villarroel, Inquisidor Ordinario desta Corte, Dignidad en la Santa Iglesia Magistral de la Villa de Alcalá de Henares, y Vicario de esta de Madrid, y su Partido. Por la presente, por lo que à Nos toca, damos licencia, para que se pueda imprimir, y vender vn libro, intitulado: *Selectarum Quaestionum pars altera*, escrito por el Padre Mateo de Moya, de la Compañia de Iesus, Confessor de la Reyna nuestra Señora. Atento à que de la censura del P. Fr. Joseph Mendez, de la Orden de San Francisco de Paula, à quien le remitimos, consta no ay en èl cosa contra nuestra Santa Fè Catolica, y buenas costumbres. Dada en Madrid, à treinta de Junio, año de mil seiscientos y setenta y siete.

*Lic. D. Alonso Rico
y Villarroel.*

Por su mandado:

Juan Bautista Sanz Bravo.

APPRO:

*APPROBATIO DOCTORIS D. IOANNIS MATTHÆI
Lozano, in Deipara Collegio Theologorum apud Complutenses Sacra to-
ga olim conspicui, Regij tum Concionatoris, tum Cappellani, (honoris
vocant) Matrivi demum Ecclesie S. Michaelis proprio
munere Rectoris.*

LEgi, vt Regius Supremus Castellæ Senatus mandauerat, librum, cui titulus: *Quaestionum Selectarum pars altera appendix*, cuique Author Reuerendis. P. Matthæus de Moya, è Societate Iesu, Hispaniarû Reginae Dominae D. Mariae Annæ Austriacæ à Confessionibus. Vbi libri titulus patet, præstantissimum sibi exigit authorem, à quo nil vquam vulgare, nil non magnum, atque Selectum proficiscitur; at vbi Author tot nominibus clarus assurgit, & operis præstantia commendatur, & planè constat non minus verè, quàm bellè dictum *Selectis appendix*. Etenim Authoris ingenium inscium vllis aliquando terminis circumscribi, selecta edere, selecta invenire, & selectissimis quibuslibet addere foeliciter obtinuit, antiquissimis illis Doctoribus, quorum nomina immortali memoria coluntur, non acumine, aut perspicacia, sed ætate posterius. Dignum sanè opus, cuius singula verba in litterarum phanis appendantur eximiae pulchritudinis ornamenta, vel potius Sapientiae ipsi ingentis pretij monilia: quibus tandem optimo de Morali disciplina benemerenti cultori consistet monumentum æternum non moriturum. Vt cunctas appendicis huius quaestiones pietate, doctrina, ac numeris omnibus absolutas asseram, sat sit præ excellentissimum hunc Authorem dixisse, ne Pythagoræ discipulis concedere videar, qui aliud desiderem argumētum, quàm processisse à Magistro; verum Largissimos doctrinae Latice, quos olim in Complutensi scientiarum oceano ebiberam, avidissimè iterum hausi dulcidine, & copia recreatus. Igitur iurè sibi vendicat prælum appendix hæc, Theologiae Moralis decus, litteratorum deliciae, piorum sensuum alitrix, nullatenus Christianis moribus contraria, quæ moribus optimè componendis norma nascitur. Ita existimo, ita exopto. Matrivi, in hac S. Michaelis Ecclesia pridie Idus Aprilis, ann. Domini 1677.

*Doct. D. Ioannes Matthæus
Lozano.*

SVMA

- §. 1. Quid si donatio tēporalis doni præcedat collationem Beneficij? p. 106.
 §. 2. Quid de pacto quod puræ amicitia nō sit? Vbi de pensione redimenda, p. 108.
 Quæstio 4. Sit ne simonia pecuniam alicui dare, vt pacto iustitiæ obligetur ad intercessionem apud collatorem, vt beneficium conferat? p. 109.
 Quæstio 5. Vtrum in extrema necessitate liceat emere sacramentum, & gratiam sacramentalem? p. 112.
 Quæstio 6. Vtrum Moniales, & Religiosi professi nondum sacris initiati Horas Canonicas recitare teneantur? p. 114.
 §. 1. Confessaria. pag. 117.
 Quæstio 7. An liceat inducere aliquem, vt iuret, quod putat esse verum, licet inducens sciat esse falsum? p. 119.

DISPUTATIO SECVNDA.

De præcepto audiendi sacrum.

- Quæstio 1. An, qui venit ad Ecclesiam in intentione libidinosa videndi feminam, aliter Missam non auditurus, satisfaciatur præcepto audiendi sacrum, si attentione debita assitit? pag. 123.
 Quæstio 2. An, qui tempore Præfationis venit ad audiendum sacrum, quod vnice celebratur, teneatur, partem Missæ residuam audire? p. 125.
 Quæstio 3. An, qui duas mediates Missæ a diuersis Sacerdotibus audit, siue in diuerso tempore, siue in eodem, in duobus altaribus celebrantibus, satisfaciatur Ecclesiæ præcepto? p. 126.
 §. 1. Ad primam quæstionis partem. ibid.
 §. 2. Ad secundam partem quæstionis, pagin. 127.
 Quæstio 4. Quantum stipendium possit Sacerdos pro vna Missa recipere? pagin. 131.
 §. 1. Iudicium Authoris. p. 135.
 §. 2. Corollaria. p. 135.

AD TRACTATVM TERTIVM.

De Penitentia Sacramento.

DISPUTATIO PRIMA.

De institutione, & præcepto.

- Quæstio 1. Quo tempore fuerit institutum poenitentia Sacramentum? pag. 138.
 Quæstio 2. Vtrum sit humanum confessio-

- nibus præceptum, an diuinum? p. 139.
 §. vnicus. Vera & efficax conclusionis probatio. pag. 140.
 Quæstio 3. Quo tempore obliget confessio nis diuinum præceptum? p. 142.
 Quæstio 4. An præceptum diuinum confessionis per se obliget extra articulum mortis? p. 143.
 Quæstio 5. An præceptum confitendi mortalia ante communionem sit diuinum, an Ecclesiasticum? pag. 144.
 §. vnicus. Probabilior sententia proponitur, & fundamentis contrariae satisfit, pagin. 146.
 Quæstio 6. Quo tempore anni obliget præceptum Ecclesiasticum confessionis? pagin. 147.
 §. Confessaria. Ex doctrina tradita, aliqua dubiola resoluantur. p. 149.
 Quæstio 7. Vtrum præuidens postea sibi non futuram opportunitatem confitendi, teneatur ante Quadragesimam præuenire confessionem? p. 150.
 Dubium incidens. An teneatur præuenire Horas Canonicas, qui præuidet impedimentum superuenturum? p. 152.
 Quæstio 8. An Sacramentalis confessio possit cadere sub præceptum purè Ecclesiasticum? p. 155.
 Quæstio 9. Vtrum liceat confiteri in scriptis Sacerdoti præsentem? p. 156.
 Quæstio 10. Sit ne præceptum confitendi aliquando in scriptis, seu per interpretem? p. 158.
 Quæstio 11. Per quam confessionem adimpleatur Ecclesiæ præceptum? p. 160.
 Quæstio 12. Qui teneantur præcepto confessionis? pag. 162.

DISPUTATIO SECVNDA.

De munere confessarij.

- Quæstio 1. Quoad hæreticum occultum? p. 164.
 Quæstio 2. Quomodo se habere debeat confessarius cum moribundo habente filios naturales, vel spurios? p. 172.
 §. 1. Quid circa spurios in legibus disponatur? p. 174.
 §. 2. An filij spurij possint aliquid recipere à Patre ex testamento, vel donatione, vel ab intestato? p. 175.
 §. 3. An spurius incapax recipiendi aliquid à Patre, sit capax recipiendi per fidei commissum? ibidem.
 Quæstio 3. An, qui de sola resistentia Diuinarum inspirationum se accusaret, posset valide absolvi? p. 177.
 DIS-

DISPUTATIO TERTIA.

De sigillo confessionis.

- Quæstio 1. Vtrum licitum sit in Sacramento Poenitentia interrogare poenitentem de complice, in ordine ad huius correctionem, & obtenta poenitentis licentia, illum corrigere? p. 179.
 §. 1. Iudicium Authoris. p. 181.
 Quæstio 2. Vtrum confessarius possit poenitentem obligare, vt sibi complicem reuelet, & aliter absolutionem denegare, si ad graue damnum vitandum id necessarium iudicet? p. 182.
 §. vnicus. Animaduersio in Baronium, pag. 183.
 Quæstio 3. Vtrum confessarius, qui poenitentem in sacramentali confessione ad Prælaturam, vel officium nouit indignum, possit in electione gratuita, illi suffragium negare, vel ab officio ad nulum amobili amouere? p. 184.
 §. 1. Vera sententia. p. 185.
 §. 2. Corollaria pro sigillo confessionis, pag. 186.
 §. 3. Grauior difficultas. p. 189.
 §. 4. Dubiola circa sigillum. p. 190.
 §. 5. Confessaria. p. 191.
 §. 6. Dubium incidens. p. 194.
 §. 7. Confessarium alterum. ibid.

DISPUTATIO QUARTA.

- DE Satisfactione, seu poenitentia, à Ministro Sacramenti iniungenda. p. 195.
 Quæstio 1. An confessarius teneatur sub lethali satisfactionem sacramentalem iniungere? ibid.
 Quæstio 2. Vtrum poenitens habeat obligationem acceprandi, & implendi poenitentiam à confessario iniunctam? pag. 197.
 Quæstio 3. Vtrum poenitens possit propria autoritate substituere sibi alium, qui poenitentiam pro ipso adimpleat? p. 199.
 Quæstio 4. Vtrum poenitentia medicinalis, seu præseruatiua à confessario iniuncta possit in aliam commutari? p. 200.
 §. 1. Notabilia præmittuntur. p. 200.
 §. 2. Triplici conclusione quæstio dirimitur. p. 202.
 Quæstio 5. Vtrum, qui ex poenitentia sacramentali ad ieiunium tenetur, obligationi satisfaciatur, si ieiunet; etiamsi animo deliberato non adimplendi hoc ieiunio poenitentiam? p. 205.
 Quæstio 6. Vtrum quando in Iubilæis indicitur elemosyna pro indulgentia lucranda, sufficiat quælibet? v.g. ovalus, si non indicatur fieri, cum proportione ad facultates? p. 207.
 Quæstio 7. Vtrum ieiunium, elemosyna, & alia opera, ad lucrandam indulgentiam, sufficiant, licet ex circumstantijs fiant mala, etiam mortaliter? pag. 210.
 Quæstio 8. An post reuocationem indulgentiarum, quam, circa Regularibus concessas, fecit Paulus V. anno 1606. eas annullando, & loco illarum alias concedendo; probabile nihilominus sit, omnes in suo vigore subsistere? p. 213.
 §. 1. Confessarium. pag. 216.
 §. 2. Corollaria. pag. 217.
 Quæstio 9. Vtrum indulgentia in Bulla Cruciatæ concessa visitantibus quinque altaribus, lucratur toties quoties? Et quid si virtute duplicis Bullæ? p. 218.

DISPUTATIO QUINTA.

De confessarijs sollicitantibus.

- Quæstio 1. Vtrum ad obligationem denunciandi confessarium sollicitantem, necessarium sit, quod de crimine sit infamatus? p. 220.
 §. 1. Prima sententia cum fundamentis proponitur. ibidem.
 §. 2. Authoris iudicium. pag. 222.
 §. 3. Argumentis primæ sententiæ satisfit. pag. 223.
 Quæstio 2. De alijs capitibus, quibus femina sollicitata, ab obligatione denunciandi confessarium, ab aliquibus eximuntur? pag. 224.
 §. 1. An si femina sollicitata confiteatur cum sollicitante? ibid.
 §. 2. An si cum suo benefactore? p. 226.
 §. 3. An si confessarius sit iam emendatus? ibidem.
 §. 4. An correctio fraterna debeat præcedere? pag. 228.
 §. 5. An probabilis timor grauis damni excuset? p. 231.

AD TRACTATVM QUARTVM.

De Sacramentis.

- Quæstio 1. An sumptione Eucharistia ieiunium naturale frangatur? pag. 234.
 §. 1. Quæstio satisfit. p. 237.
 §. 2. Corollaria. p. 238.
 Quæstio 2. Vtrum omnibus laicis in statu gratia existentibus quotidiana communio sit consulenda? p. 240.
 §. 1. Quid PP. sentiant? p. 243.
 §. 2.

§. 2. Vera sententiā aliquibus propositionibus explicatur. p. 245.

Quæstio 3. Vtrum præceptum communicandi sit diuinum, an Ecclesiasticum? ubi quid de Viatico? p. 248.

Quæstio 4. Vtrum parentibus iniuriam inferat, qui non vi, sed precibus, & promissis, spontaneam fugam à domo paterna filix suadet, vt contrahat contra voluntatem patris? pag. 251.

§. vnicus. Authoris iudicium. p. 253.

Quæstio 5. An cum vxor seminauerit, liceat marito à copula se retrahere, ante consummationem? pag. 254.

§. Primus. Ibid. p. 254.

§. 2. Affirmantis sententiæ fundamenta duo. Ibid. p. 256.

§. 3. Triplex aliud eiusdem sententiæ fundamentum. Ibid. p. 256.

§. 4. Vrgentius eiusdem sententiæ fundamentum. Ibid. p. 258.

§. 5. Confectarium. Ibid. pag. 259.

AD TRACTATVM QVINTVM.

Miscellaneum.

Quæstio 1. Vtrum sit peccatum lethale in publicis concionibus omittere salutationem, seu elogium Immaculatæ Conceptionis Beatissimæ Virginis? p. 260.

Quæstio 2. Vtrum Clericus minori excommunicatione ligatus possit licitè administrare sacramenta? p. 262.

Quæstio 3. Quid de electione excommunicati minori excommunicatione? pagin. 266.

Quæstio 4. Vtrum Ecclesiastici teneantur legibus ciuilibus obedire? p. 267.

§. 1. Vi directiua tenentur, non coactiua. Ibidem.

§. 2. Quid de vi coactiua nonnulli senserint, refertur, & impugnatur? p. 269.

§. 3. Confectaria. pag. 270.

Quæstio 5. An liceat locare domum meretrici, nulla causâ iusta excusante? pagin. 271.

§. vnicus. Iudicium Authoris. p. 272.

Quæstio 6. An licitum sit, se, vel alterum inebriare, ad recuperandam salutem? pag. 274.

§§. Confectarium. p. 276.

Quæstio 7. Vtrum ad vitandum graue malum, quod aliter vitari non potest, licitum sit inebriare authorem? p. 278.

§§. Animadversio in Baronium, pagin. 280.

AD TRACTATVM SEXTVM.

Miscellaneum.

DISPVATIO PRIMA.

Miscellanea de iniuria.

Quæstio 1. Vtrum ad valorem contractus sufficiat signum externum consensus, licet internus deficiat? pag. 282.

Quæstio 2. An legatum sit validum, si causa legandi vere non subsistat? p. 283.

Quæstio 3. An mutuanti, vel credito vendenti licitum sit aliquid ultra sortem exigere, ratione periculi probabilis eam amittendi? pag. 284.

§. 1. Confectarium pro Montibus Pietatis. pag. 287.

§. 2. Animadversio in Baronium. p. 290.

§. 3. Confectarium alterum. p. 291.

§. 4. De mercibus vironicis. p. 293.

Quæstio 4. An liceat mercatori vendere credito merces pretio rigoroso, & redimere pretio iniusto? p. 294.

Quæstio 5. Vtrum, qui scripturam publicam amittit, possit absque lethali, pro sua indemnitate, aliam similem efficere? p. 296.

§. vnicus. Corollarium. pag. 298.

DISPVATIO SECVNDA.

De Ludo.

Quæstio 1. An ludentes ludo prohibito teneantur solvere? p. 300.

Quæstio 2. An ludentes pecunia credita teneantur solvere? p. 302.

Quæstio 3. An, qui cum ludente pecunia presenti ludit, oppignorata fide, animo non solvendi, possit lucrari? p. 303.

§. vnicus. Authoris iudicium. p. 305.

Quæstio 4. An qui solvit amissum, quod beneficio legis solvere non debebat, possit occulta compensatione recuperare? pag. 306.

DISPVATIO TERTIA.

De homicidio.

Quæstio 1. Vtrum liceat marito vxorem in adulterio deprehensam occidere? p. 308.

§. vnicus. Grauis obiectio. p. 310.

Quæstio

Quæstio 2. Vtrum ad vitandum adulterium imminens possit maritus in aliquo casu vxorem, vel adulterum occidere? pag. 312.

Quæstio 3. An liceat viro nobili occidere inuasorem, qui contumeliosum verbum Mentiris regerit, si aliter coercere nequeat? pag. 313.

§. 1. Quid sentiant Doctores? Ibid.

§. 2. Vera sententiā aliquibus conclusionibus exponitur. p. 315.

§. 3. Animadversio in Baronium, pagin. 317.

§. 4. Altera animadversio in Baronium, pag. 319.

Quæstio 4. Vtrum D. Thomæ inconcussum principium sit, quod ad honestandam occisionem iniusti inuasoris, honoris, aut bonorum, opus sit, quod vitæ etiam defensionem cum illorum tutela necessario coniuncta sit? p. 321.

DISPVATIO QVARTA.

De Restitutione.

Quæstio 1. An sit licita compensatio, quando debitum non est certum, sed probabile tantum? pag. 323.

§. vnicus. Iudicium Authoris, pagin. 326.

Quæstio 2. An fieri possit compensatio cum præiudicio aliorum creditorum? pag. 328.

Quæstio 3. Quando possint famuli occulta compensatione vti? p. 330.

Quæstio 4. Vtrum meretrix, quæ ob turpen sui corporis vsum, accipit à Religioso quantitatem notabilem, teneatur restituere? pag. 333.

§. 1. Corollarium circa stipendia pro ministerijs in Societate Iesu. pag. 336.

§. 2. Corollarium secundum circa ludum Religiosorum. pag. 337.

Quæstio 5. An debitor, qui non est solvendo, possit tuta conscientia repudiare hæreditatem, vel legatum, aut liberalem donationem? p. 340.

Quæstio 6. Sit ne peccatum restituere Domino rem suam, quando illa abusus prævideretur? pag. 343.

§. 1. Confectarium primum. p. 346.

§. 2. Confectaria alia. p. 348.

§. 3. Animadversio in Baronium, pagin. 349.

Quæstio 7. An Petrus iustus à Francisco donare librum Ioanni, teneatur mor-

tuo Francisco donatore, illum donare? Ibidem.

DISPVATIO QVINTA.

De Fide.

Quæstio 1. Vtrum fides explicita de mysterijs Incarnationis, & Trinitatis sit medium necessarium ad salutem? pag. 352.

§. 1. Doctorum sententiæ. Ibid.

§. 2. Secundæ, & probabilioris sententiæ fundamenta. p. 354.

§. 3. Quorundam euasiones diluuntur, pag. 356.

§. 4. Animadversio in Baronium, pagin. 358.

§. 5. Corollarium. p. 359.

Quæstio 2. Vtrum infidelis teneatur ad fidem se convertere, quando hæc probabilior tantum, quam secta sua illi proponitur? pag. 361.

§. 1. Quid sentiant Doctores? Ibid.

§. 2. Eiusdem sententiæ fundamenta alia, pag. 363.

§. 3. Quid in articulo mortis? p. 365.

§. 4. Duplici conclusione rem definitio, pag. 366.

DISPVATIO SEXTA.

De Eleemosyna.

Quæstio 1. An Ecclesiastici strictiori præcepto eleemosynæ, quam sæculares teneantur? Caput 1. An Ecclesiastici suorum reddituum dominium habeant? pag. 368.

§. 1. Secunda, & communis sententiæ, quoad primam partem probatur. p. 369.

§. 2. Eiusdem, quoad secundam partem probatio. p. 370.

§. 3. Recipiens à Beneficiario illicitè expendente non tenetur restituere? Ibidem.

§. 4. Corollaria. pag. 371.

Quæstio 2. Vtrum Ecclesiastici, in communibus pauperum necessitatibus teneantur erogare eleemosynam de redditibus, qui post congruam sustentationem superfluunt? p. 372.

§. 1. Undè proveniat hæc obligatio? pagin. 373.

§. 2. An ad totum residuum expendendum Ecclesiastici teneantur? p. 375.

§. 3.

§. 3. Corollaria: pag. 376.
 §. 4. Quid veniat titulo congrue iustentationis? pag. 377.
 §. 5. Quid ultra erga consanguineos possint Episcopi, & beneficiarij? p. 378.
 §. 6. Quid de pensioribus, & fructibus com-

mendarum? pag. 379.
 §. 7. Quo in loco residuum in pauperes, & usus pios expendendum sit? p. 382.
 Dubium incidens circa legata vnius loci Orphanis maritandis relicta. p. 383.

A D
TRACTATVM
PRIMUM
 DE OPINIONE PROBABILI.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit opinio probabilis?

CRAMBEM Piscocetam obtrudere cogor, vt quæstionibus ad tractatum de probabilitate in hoc volumine ventilandis viam aperiarn; nec enim natura probabilitatis ignota, huic disputationi aditus patet. Quia propter breuiter collectis, quæ prima parte selectarum fufius tractaui, alia modo, maioris explicationis gratia, definitioni probabilitatis ioi datae super addam.

2 Varias opinionis probabilis definitiones producunt Doctores: fere omnes tamen in eandem recidunt. Pater Thomas Sanchez in *summ. lib. 1. cap. 9. num. 5.* [Opinio, inquit, probabilis est, quæ rationi alicuius momenti innititur, ita tamen, vt pro opposita nil convincens sit.] Quæ sequuntur P. Granados 1. 2. *controuers. 2. tract. 12. disp. 4. sect. 1.* P. Oviedo 1. 2. *tract. 5. controuers. 3. punct. 1.* & communiter Doctores, quos citaui *tract. 1. selectarum, quæst. 1. num. 2.* Quibus adhæsit M. Hyacinthus Donatus *tom. 4. additionum ad practicam tract. 12. quæst. 37. num. 5.* Inquiens [opinio seu sententia probabilis est, quæ innititur rationi alicuius momenti, dummodo tamen pro opposita non sit aliquid convincens, vt pote rextus clarus, vel ratio euides.] Opinio enim tali rationi innixa prudentem assensum fundat.

3 Hanc opinionis probabilis definitionem à sapientissimo etiam Patre Suarez prius II. Part.

traditam arictare non reuuit Vincentius Baronius, in *Manuactione ad moralem Theologiam, part. 2. contra Amadeum, disput. 1. sect. 1. §. 4. fol. 33.* in Theologia vero morali, *part. 1. contra Caramuelem, disp. 1. sect. 2. dixit.* Illa admittit negari non posse, quin usus cuiusvis opinionis probabilis (enigne, seu pro libertate sit licitus. Sic ille 1. *part. citata*, licet sui non conuiterit in *secunda*. Sed quidquid sit de contententia doctrinæ: Ad rem nostram in 1. loco lo. uis est; nam cum hic sit huius tractatus scopus, laude detraudari non debent, qui opinionem probabilem sic explicent, & definiant, vt rem vndique controuersam, (vt ait P. Terillus infra citandus) taliter definiant, vt vel opinioni re. ganda sit probabilitas, vel negari non possit eius licitus usus. Neque enim huius communis asserti Patroni aliud intendunt.

4 Cum præiacta definitione coincidit, quam nos tradidimus loco supra citato ex D. Thoma 1. *part. quæst. 79. art. 9. ad 4. q. 2. 2. quæst. 1. art. 4.* cum M. Prado, *tom. 1. quæstionum Moral. cap. 1. de conscientia, quæst. 1. §. 1.* Nimirum [opinionem probabilem esse assensum intellectus ad vnam partem, cum formidine alterius, propter motuum probabile.] Hoc enim est motuum, quod Doctores vocant alicuius, aut magni momenti. Quod post tempestatem contra probabiles opiniones, à Iansenistis, & viris alijs nimio zelo ductis, paucis ab hinc annis commotam, recentiores præclari nobis exposuerunt. Peracutus Caramuel in *Appologemate*, prope initium, ait, motuum probabile esse, quod omnibus pro contraria par-

A'D

te fundamentis perpensis, virum probum, & in Theologia peritum multum impellit ad assensum; seu quo iudicat se coram viris doctis posse opinionem suam, cum satisfactione, & communi approbatione defendere. Cuius explicationem approbat doctissimus P. Antonius Terillus in lib. aureo, quem inscripsit. *Fundamentum Theologiae Moralium*, luci dato Leodij, anno 1669. vbi *quest. 2. num. 7. 13. 18. 32. & 41.* Motivum probabile dicit esse, fallibilem apparentiam veritatis sufficientem ad inducendam virum probum, & irreprehensibiliter iudicantem, in eaque facultate peritum, ad absolute affirmandam veritatem rei. Pro qua definitione adducit Patrem Esparcam de actibus humanis, *quest. 23.* P. Honoratum Fabrii in *Dialogo de opinione probabili*, P. Ferrerium, Suarez, Sanchez, Malderum, Averfam, & Layman relatos à Ferrerio. Quibus consentit M. Araujo in *decisionibus moralibus, disp. 9. de statu civili, num. 1. & sequentibus*, vbi motivum constituens opinionem probabilem dicit esse [rationem, aut auctoritatem sufficientem intellectum rationabiliter inclinare, aut determinare ad unam partem contradictionis cum formidine alterius.] Pro qua parte adducit Sylvestrum, Azorium, Vazquez, & Torres.

5 Hac definitione, opinionis, & motui sufficientis ad probabilitatem constituendam, non quieuit Vincentius Baronius, ideoque *1. part. disp. 1. sect. 2. art. 2.* aliter definiuit dicens. [Probabile dicimus illud, cuius, cum de veritate, aut falsitate, nil certo nobis constet; aliquam verisimilitudinem habet, cui assensum damus formidolosum.] Ceterum hæc definitio opinionis, & motui improbabili æque quadrat; nam etiam levi fundamento iudicanti, maior verisimilitudo aliquando apparet ex parte obiecti, cui assentitur, & quod verum reputat; quam ex parte contraria, quam falsam. Ideo fortasse hæc definitio non quiescens aliam subiunxit, his verbis. [Probabile est, cui verum, aut falsum subesse potest: propius tamen videtur à vero, quam à falso abesse, & varijs argumentis magis in hanc partem inclinamus.] Verum hæc definitio (ait Pater Terillus, *quest. 2. assert. 3.* prope finem) evidenter falsa est, quia hæresi formali contra fidem, æque convenit. Nam dogma, cui hæreticus assentitur, apparet illi propius à vero, quam à falso abesse, & varijs argumentis, in illud inclinatur; & dogma fidei, cui hæreticus dissentit, non est illi certum, sed apparet, & creditur falsum. Unde lepide in Baronium insurgit dicens; si opinionem probabilem sic definiat, non mirum contra usum licitum

opinionis probabilis pro libertate exclamet, *Omnia iuxta illam scelera fore licita, cum Athei, Hæretici Epicurei fundentur in opinione probabili: hæc enim omnia sequerentur, si opinio probabilis esset*, qualis ab ipso Baronio definitur, non verò inferuntur ex definitione, quam ex communi sententia Theologorum dedimus; illa enim admittit, ipsemet fatetur, vbi supra [negari non posse, quin vsus cuiusvis opinionis probabilis, seu pro libertate sit licitus.]

6 Ceterum recentior quidam ex nostris, nobilis ingenij, qui anno 1670. Iaruarus nomine Antonij Cella Dei, in lucem prodijt, omnes definitiones opinionis probabilis, quas hætenus Doctores produxerunt, vt insufficientes reiecit, ad probabilitatem conscientie constituendam, & solam contendit admittendam, quam adducit Cardinalis Pallavinus, *disput. 8. de actibus humanis, quest. 76. art. 4. num. 10.* vbi ex Aristotele, definit probabile esse, quod *plerumque contingit*. Valdeque miratur, quod cum toties à Philosopho sic explicatum fuerit, quid sit probabile; & his postremis annis tam actuose de probabilibus disceptatum fuerit, nullus, quem ipse viderit, præter Pallavinum, rem istam ex Aristotele explicare aggressus fuerit. Sic Cella Dei in libro, quem scripsit. *De recta doctrina morum, part. 1. lib. 2. quest. 16. §. 1.* Plura ibi adducit Aristotelis loca, vt præfatam definitionem defendat: primum *ex libr. 2. priorum, cap. 28.* vbi sic: *Sed Eicos est propositio probabilis; quod enim vt in pluribus sciunt sic factum, vel non factum, aut esse, vel non esse, hoc est Eicos; vt odire invidentes, vel diligere amantes, & iterum libr. 1. Rhetoricorum, cap. 2.* Probabile namque est, quod fere semper fieri solet; verum non simpliciter, vt quidam definiunt, sed quod de his sit, quæ aliter se possunt habere, sic se habet ad illud, ad quod est probabile, sicut uniuersale ad particulare. His similia habet *1. ethic. cap. 3.* Quas definitiones ante Pallavinum, & Cella Dei ad notauit ex Aristot. P. Antonius Perez admirabilis ingenij vir, qui in Collegio Romano nostræ Societatis communi omnium plausu dictauit tractatum de iustitia, quo post eius obitum luci dato nos fruimur. Hic ergo, tractat. 1. de iustit. disput. 4. cap. 2. num. 21. fol. 70. definitionem; & libr. 1. Rethoric. ad Theod. cap. 2. refert, & amplectitur. Qua non obstante in puncto principali huius tractatus, nobis consentit.

7 P. Martinus de Esparza, vt ipsemet testatur in Appendice ad questionem de vsu licito opinionis probabilis, *part. 1. de argumentis nouiter adinventis, art. 99. ait, in-*

mentem sibi venisse, antequam ederet questionem de probabilitate, [opponeret enim illud mihi in disputationibus domesticis, cum prima vice decerem de conscientia, in hoc Romano Collegio, collega tunc meus in schola Theologica, Eminentissimus Cardinalis Pallavinus. Prætermittendum tamen duxi: & cum secunda vice adhibito novo labore, ac diligentia, easdem mihi questiones traderem, & cum vltimam illis manum adhiberem, ante editionem tum Romanam, tum deinde Lugdanensem. Quia nimirum credideram, sicut nullus ante hac Theologus vsus fuerat ea probabilis notione, ac definitione, quam in Analyticis, ac Rethoricis tradiderat Aristoteles, ita nullum deinceps futurum Theologum, qui eidem insistendum putaret, pro rebus Theologicis, ac controversijs moralibus declarandis, & determinandis: eo quod ad hanc illa minime pertineret, nec ad eam esset accommodabilis directe. Verum quia nuper legi Cardinalem Pallavinum sermo adherentem pro re præsentis, definitioni illi Aristotelis *disput. 3. & 9. de actibus humanis*, legi verò monitus à nonnullis, qui illum ea in re imitantur, necesse est, vt hic inseram, & plusculum exponam, quæ indisputatione illa exercitatoria, cuius nox memini, breuiter respondendo suggereram. Hætenus ille.

Hanc etiam celebrem probabilis definitionem ab Aristotele desumptam attingit Pater Terillus de conscientia probabili, *quest. 2. assert. 4. num. 11.* illamque ad casum præsentem non admittit, ait enim omnem propositionem probabilem non comprehendere: & postquam in ea explicanda multum laboravit, contendens sensum illius debere esse; opinionem probabilem, seu motivum probabile illud esse, cuius tanta sit apparentia veritatis, vt omnes illi æquales in vnum collectæ sæpius coniungantur cum veritate, quam cum falsitate, concludit, *num. 20.* definitionem sic explicatam, etiam verissimam, & apertissimam, si aliud non addatur, insufficientem, & parum vtilem esse præsentis tractatui, quia per illam nemo, nisi difficulter, scire potest, vtrum hæc determinata opinio sit probabilis, nec ne, cum opus sit longa ratiocinatione, vt sciatur: vtrum nitatur tanta veritatis apparentia, vt omnes illi æquales sæpius coniungantur cum veritate, quam cum falsitate.

8 Dico ergo primo, si hæc definitio, vt sonat, accipiatur, ad rem nostram aptari non posse; quia non convenit indiuiduis probabilibus, si enim *probabile est, quod plerumque, aut fere semper contingit*, cum nullus casus singularis plerumque contin-

gat, nullus erit probabilis. Si autem respondeas probabilitatem casus singularis de sumi ex eo, quod sit de re, quæ in alijs similibus plerumque contingit; redarguo te; plures sunt casus de re, quæ semper, aut nunquam contingit, & tamen sunt probabiles, vt in confesso est apud omnes: ergo. En exempla ex Terillo, & Esparca: probabile est cælum esse fluidum: item probabile est Deum prædestinare electos ante eorum merita absolute præuia: & tamen hi casus non sunt de re plerumque contingente, sed vel semper, vel nunquam. Insuper probabile putat Divus Thomas in *4. distinct. 45. articulo secundo, quest. 1. ad 5.* Quod anima Trajani, precibus Div. Gregorij non fuit simpliciter à reatu poenæ æternæ absoluta, sed eius poena fuit suspensa ad tempus, scilicet, vsque ad diem iudicij. Nec tamen (inquit Angelicus Doctor) oportet, quod hoc fiat communiter per suffragia: quia alia sunt, quæ lege communi accidunt, & alia, quæ singulariter ex privilegio alicuius conceduntur.] Sic Divus Thomas, qui ex Damasceno ibidem testatur, *constare animam Trajani, in inferno fuisse.* Ea casum probabilem, & tamen non est de re plerumque contingente in alijs indiuiduis, ergo ad probabilitatem vnius casus, non est opus, quod sit de re, quæ in alijs plerumque, aut fere semper contingat.

9 Respondebis ex Cella Dei hoc non requiri ad probabilitatem opinionibus dari solitam, secus ad probabilitatem conscientie, de qua loquitur Aristoteles locis supra citatis. Sed contra manifeste, quia vt ipse ait, *libro tertio, quest. 9. fol. 428.* sola connectio huius principij, *fere semper contingit*, facit rem dignam assensu [connectio, inquit, cum veritate minima omnium est, illa de fere semper; reliqua infra hæc non reddunt rem dignam assensu.] ergo cum probabilitas opinionibus Scholasticis dari solita à D. Thoma, & ab Scoto, nitatur motiuis rem dignam assensu constituentibus, aut opiniones omnes Scholasticæ horum Doctorum hoc principio nituntur, aut nullæ ex illis, quæ ad conscientiam pertinent.

10 Præterea idem sitadetur viginti exemplis variarum opinionum, quas congepsi *part. 1. quest. 5.* contra Vincentium Baronium (quibus, teste Magistro Prado ibi citato innumera possent addi, vt asseruit Divus Antoninus *1. part. tract. 3. cap. 10. §. 10.*) Ex quibus pleraque non sunt de re plerumque in alijs contingente, & tamen omnia sunt probabilia, imo & probabiliora secundam D. Thomam. Denique præfatam definitionem Aristotelicam aptari sæpe non posse ad questionem moralem resolvendam, &

à paucis applicatam, efficaciter vincitur auctoritate fere omnium Theologorum; quorum nullus ad eas, ut probabiles determinandas, ad præfatum principium, de plerumque, aut fere semper contingente, hactenus recurrit, sed illo in mentem non incidente suam unusquisque opinionem alijs principijs solidavit, & probabilem non raro effecit.

11 Unde miror Antonium Cella Dei, lib. 3. quest. 1. §. 3. fol. 344. hoc principium de plerumque contingenti omnium Theologorum menti ad quæstiones morales determinandas obvium esse contedere. [Sane, inquit compertum videtur, nec nobis in quibus, vel fides, vel certitudo totalis non adest, deficere posse simile medium, per plerumque contingens ad determinandas in infimo gradu quæstiones morales. Imo est nobis id factum facilius, propter adiutorium Dei, & propter alia.] Sed quidem hoc medium, vel Div. Thomæ, & eius scholæ defecit, vel Scoto, & suæ: quia circa eandem omnino quæstionem ad forum conscientie pertinentem, non raro unus probabiliter affirmat, quod alter probabiliter negat; cum tamen ex illo principio duplex opinio contraria deduci nequeat. Et frequentissime Theologis omnibus defecit, cum in contrarias hinc inde opiniones diuisos inveniamus. Imo & ipsi recentiori defecit ad quæstiones morales determinandas, alias loco libri de recta doctrina morum, librum alium practicum edidisset, in quo morales quæstiones nobis determinatas præbuisset. Ergo, vel quæstiones omnes morales non determinantur per hoc medium de plerumque contingenti, vel non est ita compertum nobis illud deficere non posse.

12 Ad definitionem probabilis ex Aristotele desumptam responderet Pater Esparça solum intendisse Philosophum, exponere probabile argumentativum, ac syllogisticum, ac proinde universale, quod ex sola apprehensione terminorum tale est, & hoc esse plerumque contingens, notissimum esse: Secus verò probabile singulare, & proxime practicum, de quo agimus. Huius enim probabilitas non ex illo principio universali, sed ex præeunte consultatione nobis innotescit, ut cum inquirimus, an liceat in muruo aliquid supra sortem accipere ratione lucris cessantis? An liceat pingere in die festo? An unum Officium Divinum in aliud commutare? Et similia. Ex probabili igitur dialectico per modum principij probabiliter inferentis, sic optime syllogismus conficitur. [Probabile

est, quod fere semper, aut plerumque contingit. Sed plerumque contingit matres diligere filios suos: ergo probabile est Antoniam matrem diligere per eum filium. Hæc illatio est certa, nisi detur exceptio ob quam nobis constet Antoniam esse iracundam, & graviter offensam à filio; ideoque ab illa odio haberi.

13 Respondeo secundo Aristotelem in prædictis locis non contendere, omne probabile esse plerumque contingens, sed id, quod plerumque contingit, esse probabile: hoc enim tantum probabile ad scopum suum de syllogismis probabilibus pertinebat, de quibus tantum in prædictis locis agebat, ad quos conficiendos medium probabile universale necessarium est, ut ipsemet inquit libro septimo, Topicorum capite quarto, prope finem, [non est (inquit) syllogizare quidquam sine universali.] Nos igitur edocet Aristoteles, ex eo, quod plerumque, aut fere semper in alijs individuis contingit, quod vel ex apprehensione terminorum, vel experientia nobis innotescit, posse idem probabiliter de alijs similibus affirmari, dum aliunde exceptionis ratio non appareat. Verbi gratia, ex eo quod plerumque contingat homines amare diligentes, idem de Petro probabiliter affirmatur respectu Ioannis, à quo diligitur. Et ex eo, quod Matres plerumque diligant filios suos, idem probabiliter asserti potest de Antonia, quæ est mater, ni aliunde constet læsam fuisse à filio, ratione cuius datur exceptioni locus.

14 Sic etiam ars medica ex eo, quod tali, vel talibus hæc medicina plerumque salubris fuit, aut eidem individuo, alijs vicibus; probabile iudicium efformat huic etiam, aut hac vice salutem futuram. Itaque, aut experientia in his, quæ sub illam cadunt, aut naturalis inclinatio, ex apprehensione terminorum nota, probabile motivum nobis suppeditat, ad prudenter credendum in hoc casu particulari idem, quod in alijs futurum; ideoque medium illud de plerumque, aut fere semper contingenti optimum censuit Aristoteles ad indicium probabile circa casus particulares efficiendum, quod expressit; primo Metaphysicorum capite primo, dum dixit, [experientia artem efficit, &c. Fit autem ars, cum ex multis conceptibus experimentalibus, una de similibus universalis opinio fiet.] Cui consonat liber primus, priorum capite vigesimo octavo citato, ubi ad experientiam recurrit, ad probabilis universalis definitionem, dum ait. [Quod enim, ut in pluribus sciunt sic factum, vel non factum, &c. Et

QVÆSTIO II.

An due opinioniones contrariæ possint esse simul probabiles?

Et satis id limitat, ipsemet Philosophus primo Rhetoricorum, cap. 20. ubi postquam dixit: Probabile esse, ut d fere semper fieri solet, subnectit: Vt enim non simpliciter, ut quidam definiunt, sed quasi unius se se habet ad particulare, ut si quis febricitare hominem dicat, & eius signum esse, quod crebro respiret. Quod autem, non fere semper contingat, crebro respiratorem febricitare; experientia ipsa certissimum est. Sed quidquid de his sit. Ad omnem opinionem probabilem exigere experientiam, aut conceptum ex multis experimentalibus conceptibus productam, in mentem Aristotelis non venit; & sic illum interpretatum, & acceptum ab omnibus Philosophis, & Theologis (si unum vel alterum recentiorum excipias) invenies; ideoque nullus usque ad Sphortiam, quem sequutus est Cella Dei, ad talem definitionem recurrit, pro casibus conscientie decidendis, sed tam Theologi, quam Iuristæ, quoties experientia deficit, vel res sub illam non cadit, ad alia confugiunt principia, ut constat ex Iuriconsulto in 6. regula 44. ibi: [Inspicimus in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit.] Non ergo ex secundo tantum principio probabilitas desumenda est. Quod hoc syllogismo demonstrat Pater Terillus, ubi supra, quest. 2. numer. 11. [Sæpe utraque contradictionis pars est simul probabilis: at impossibile est, utramque contradictionis partem plerumque contingere; alioquin pars A. frequentius contingeret, quam pars B. rursus B. frequentius contingeret quam A. Non ergo requiritur ad probabilitatem, quod fere semper motiva attingant veritatem, sed sufficit quod frequenter. Qua propter Div. Thom. 2. 2. quest. 70. art. 2. id, quod fere semper contingit, certum vocat: quod probabilitatem partis contrariæ excludit. Hoc argumentum rem evincit, fere omnibus Theologis tanquam indubitatum tenentibus, utramque contradictionis partem posse simul esse probabilem. Verum, quia non nulli, ut Aristotelis definitionem ad quæstiones morales decidendas non solum utilem, sed necessariam defendunt, commune illud axioma tenacissime negant, quæstione sequenti examinandum decrevi.

1 Rem hanc in disputationem voco, quia non nulli paucis ab hinc annis, de re indubitata dubitare cœperunt. Primus (quem ego sciam) fuit Canonista quidam, quem sequutus est Vvandrokius in notis ad Ludovici Montaleij litteras, pag. 92. Quibus postea adhæserunt Cardinalis Sphortia Pallavicinus, disp. 8. de actibus humanis, quest. 6. art. 4. num. 10. & eius pedisequus Antonius Cella Dei lib. 2. quest. 11. à fol. 250. Qui ea tenacitate ei adhæsit, ut hanc partem se demonstrare, non solum sentiat, sed proferat: & proinde quæstionem de licito vsu opinionis practice probabilis faventis libertati, quando contraria pro lege probabilis fuerit, esse de subiecto non supponente. En quam producit demonstrationem. [Forma impossibilis cum aia in vno extremo, vage, & indeterminate conveniens alterutri duorum extremerum, est incompatibilis cum simultate illius formæ in utroque extremo: sed certitudo falsitatis est incompatibilis cum probabili conscientia in vna determinata conclusione, & vni vel alteri vage, & indeterminate convenit; ergo est incompatibilis cum probabili conscientia in vtraque conclusione simul.] Ad hanc syllogisticam formam terminos, & verba Authoris reduxi, plura claritatis gratia prætermittens.

2 Verum syllogismus iste apertum paradoxismum continet, contra prima summulistarum rudimenta, quia procedit a suppositione confusa ad determinatam, ut bene notarunt recentiores, sic returdentes. Si forma incompatibilis cum alia, in aliquo duorum datur, nequit forma opposita in utroque simul inveniri, sed necessitas existendi est incompatibilis cum contingentia eiusdem: ergo si necessitas conveniat vni duorum incompatibilis erit, cum contingentia vtriusque; sed ex terminis contradictorie oppositis, necesse est alterum existere; ergo vterque terminus nequit esse contingens. En tuum argumentum cuius conclusio falsissima est, quia syllogismus fallaciam variæ suppositionis involvit, quia in hac propositione, necessitas convenit vni duorum terminorum ex contradictorijs, necessitas convenit vage vni, vel alteri; & proinde in nullo determinate debet inveniri. Ergo argumentum Cella Dei ratione formæ deficit. Habet etiam vitium aliud ratione materiæ. Qua propter licet eadē suppositio maneret, nil concluderet. Ut ex decidendis constabit.

Argumentationem igitur sophisticam esse, facile ostendo; quia procedit à formis, quæ se ipsis contrariantur, ut sapientia, & ignorantia, ad formas alias, quæ se ipsis non opponuntur, sed ratione alicuius modi superadditi, qui extra formas, & extra subiectum, in quo ipse sunt, aperte relidet; quales sunt, certitudo falsitatis, & probabilitas: & similiter falsitas, & dubium. Quod ut evidenter omnibus constet, servata eadem forma, variatis tantum terminis, argumentum reproducam. [Forma impossibilis cum alia determinate in vno extremo, vage, & indeterminate conveniens alterutri duorum extremorum, est impossibilis cum simultate eiusdem illius formæ in utroque extremo; sed certitudo falsitatis est impossibilis cum dubio in vna determinate conclusione ex contradictorijs, & vni, vel alteri vage, & indeterminate convenit. Ergo est impossibilis cum dubio in utroque extremo.] En tuum argumentum: in quo maior, inquis, est indubitata, & explicatione terminorum manifesta in formis, vel quasi formis omnibus physicis, & moralibus sine exceptione. En demonstrationem tuam, in qua minor est, per te etiam evidens, quia certum est vnam ex conclusionibus contradictorijs esse falsam: & tamen conclusio ex his deducta, nempe; [ergo utraque conclusio contradictoria nequit esse simul dubia] est evidenter falsa. Ita ne verò? Altera ergo ex præmissis tuæ demonstrationis claudicat. Quia ex veris sequi non potest conclusio falsa. Hæc est aperta demonstratio.

4 Respondeo igitur maiorem propositionem præfati syllogismi, à Cella Dei constructi, non esse vniuersaliter veram, sed solum in formis se ipsis impossibilibus in eodem subiecto, ut sapientia, & ignorantia; frigus, & calor. Falsitas autem, & probabilitas se ipsis in eadem conclusione non repugnant. Quinimo, ut ex Aristotele, commune dicitur axioma, *falsa quandoque sunt probabiliora veris*. Falsitas ergo vnius conclusionis determinate evidenter, aut certo nota, non est composibilis cum probabilitate eiusdem; sicut nec cum dubio. Quia certitudo, aut evidentia falsitatis vnius conclusionis determinate excludit se ipsa ab intellectu iudicium probabile de veritate illius, & similiter dubium; sicut falsitas se ipsa excludit à conclusione veritatem. Falsitas verò vnius, vel alterius disjunctionis, & indeterminate nota, non excludit ab intellectu probabile iudicium cuiuscumque determinate; sicut nec dubium: sed quem ad modum de cuiusvis conclusionis determinate veritate, ex defectu evidentie fundamentorum, dubitare possumus; ita si fundamentum probabile ab intrinseco, vel ab extrinseco non deficiat, de cuiuslibet conclusionis determinate veritate teorsim iudicium probabile formare possumus, & utramque si-

mul probabilem iudicare: tametsi aliquam esse falsam, vage, & indeterminate, sit nobis certum. Quia falsitas conclusionis non opponitur probabilitati iudicij de veritate. Nec valus hactenus Doctor somniavit iudicium probabile, & verum esse synonyma.

5 Ceterum, quia in huius Doctoris mentem hoc venit, & nullam in re esse opinionem probabilem falsam, non semel iactat, lib. 3. q. 4. fol. 397. sic iterum eius argumentum, ut ab omnibus percipiatur, clarioribus terminis propono. Probabilitas conclusionis est illius veritas, sed impossibilis est vtriusque contradictorie conclusionis simultanea veritas; ergo impossibilis est simultanea probabilitas. In his totum syllogismi robur consistit. Sed quidem cum prima præmissa, secundum omnes, tam Philosophos, quam Theologos, falsa sit, quia probabilitatem positivam, non solum veris, sed falsis etiam, nobis ignotis convenire, constantiter asserunt: inde fit apertissimum sophisma esse, quod obscurioribus terminis propositum demonstrationem, fallaciter ostendere tentavit.

6 Est enim magnum discrimen inter veritatem, & probabilitatem, ut bene advertit P. Bardi de conscientia disceptat. 4. cap. 10. §. 1. num. 4. Nam veritas consistit in convenientia, seu connexione prædicari cum subiecto, & falsitas in disconvenientia. At probabilitas non consistit in tali convenientia, sed in eo, quod motiva suadentia honestatem sint gravia, & apta ad prudens iudicium de ipsis formandum, & de honestate obiecti propter ipsa: & inde est, quod opinio possit esse probabilis, & falsa: Et ut bene ait Honoratus Fabri dialogo 1. de opin. probabil. fol. 18. [Non tollitur probabilitas opinionis, nisi per certitudinem oppositam,] recte autem stare potest esse re ipsa falsam, & tamen id non esse certum opinanti: & ideo (inquit fol. 19.) [veritas probabilis vnius non obest veritati probabili alterius.] Idemque alijs terminis adnotavit P. Terillus, quest. 2. num. 30. fol. 24. dicens. [Disparitas est inter veritatem, & probabilitatem, quia probabilitas semper sub experientiam cadit, veritas autem non semper. Quia probabilitas consistit in magnitudine apparentiæ veritatis, qua stimulamur ad aliquid existimandum, qui quidem stimulus sub experientiam cadit, veritas autem in obsecris, non nisi per coniecturas innotescit, & sub experientiam non cadit.] Recte ergo stare potest conclusionem aliquam esse probabilem, ob magnitudinem apparentiæ veritatis fundamentorum, qua ad assensum stimulamur, & tamen falsam re ipsa esse: quia fundamenta, licet falsa, apparent nobis in apprehensione vera, vel per assensum prudenter imperatum eis adharemus. Et ita faterur Candidus Philalethus de opin. praxi fol. 50. [Nam probabile, inquit,

non

non adversatur verò, & potest esse falsum. Quia etiam multa falsa sunt probabiliora veris.] Qua propter D. Thomas *opusc. 48. cap. 1.* præmissas probabiles, iure optimo condistinguit à veris, & conclusionem veram à probabili, dicens: *In omni materia existentibus veris, vel probabilibus præmissis, semper sequitur conclusio vera, vel probabilis.* Longe ergo diversum est, iuxta D. Thomam, conclusionem esse probabilem, ac esse veram: poterit ergo probabilis esse, licet falsa, dum id nobis non constet. Clariora hæc, quam probatione egeant.

7 Nihilominus tamen, ne aliquid desideretur, assumptum evidenter à posteriori probatur. ex probabilitate extrinseca. si enim tres, aut quatuor, aut plures viri gravissimi falso proponerent ruico, tanquam revelatum à Deo aliquod mysterium, certe imprudens ille esset, si dissentiret, ut pluribus citatis, ait Ripa *de tom de fide, disp. 6. sect. 7. in fine, nu. 95* prudenter ergo assentiretur; & tamen assensus prudenter imperatus falsus esset. Ergo non opponitur probabilitas iudicij cum eius falsitate: est aperta consequentia. Si autem respondeas, assensum præstitum aliorum tertiis non esse facile probabilem, nam coram Deo est falsus: contra insurgo, Ergo fuit imprudens, ergo imprudenter assentiretur rusticus, in prædicto casu, tot viris communi estimatione sapientibus, & sanctis. Hoc non concedet Cella Dei. quia, ut videre licet, fol. 229. & fol. 230. *res. ex his communibus, & 243 vers. ad argumentum.* Quando fundamenta vnius partis tantum nobis occurrunt, possunt gravia esse quoad nos, & tunc conclusioni prudenter assentimur. *Cum secundum rationem* (inquit) *sit assensum dare rebus dignis assensu, & c. Nam fundamenta gravia, etiam secundum adversarios, sunt per que digne, & etiam prudenter assensum dantur.* Prudenter ergo, & secundum rationem, assensum quisque præstabit testimonio trium, aut quatuor, quos veraces habet, tametsi rem forte falsam, coram Deo, referant: imo & vni viro gravi (ait ipse Cella Dei, fol. 236.) *vir gravis* (inquit) *& fide dignus tibi aliquid fert, credis: nil prudenter.* Ergo falsitas in hoc eventu cum probabilitate maritabitur. Probabilitas ergo conclusionis non est veritas, sed quid veritati, & falsitati nobis ignotæ commune.

8 Confirmatur: Dominicani licite adhuc sentiunt (ut ipsi opinantur) B. Virginem Mariam in peccato originali fuisse conceptam; oppositum cæteri, & vnam, vel alteram contradictionis partem esse falsam, necesse est; & omnibus notum. Et tamen utraque opinio ipsis probabilis est probabilitate conscientie: quia inquirunt ipsos non peccare immunitatem interius negantes, nec cæteros Theologos externe etiam ea concedentes. Quod autem non solum Dominicanis sua opinio, sed utraque eisdem

sit probabilis; Probatur: quia Dominicanus tenetur ex præcepto Immaculatam Conceptionem, in primo instanti animationis, Officio, & Missa colere; quod licite præstare nequit; quin sentiat hanc opinionem esse probabilem. Ergo utraque est ipsi probabilis. Confirmatur secundo, qui: D.D. communiter, dum quæstionem aliquam exagitant, utramque contradictionis partem probabilem esse, nos edocent; ut Candidus Philalethus, fol. 53. & alij passim animadvertunt. Quod laudabiliter facere notavit Suarez, verbis alibi indicatis; nam dum evidentia non cogit, locus relinquitur gravitati fundamentorum vtriusque partis, in et alterius esse falsa, vage, & indeterminate nemo ignoret; sicut & alterutram partem falsam esse; quia ex verò non sequitur falsum. Cæterum sicut in conclusione, probabilitas, & falsitas determinate ignota, recte comparantur, ita & in præmissis, seu fundamentis assensus: eadem enim est utrobique ratio, ut ex terminis patet. Est ergo contra apertam omnium sententiam, & contra primam omnium apprehensionem, nova ista recentiorum opinio, quæ duas opiniones contrarias negat esse posse probabiles probabilitate conscientie. Hanc nostram sententiam tenet Cardinalis de Lugo *tom. de fide, disp. 5. sect. 1. num. 16. & seq. & ut dixi, est communis inter Doctores, quos sequitur Terillus de prob. quest. 7. num. 9.* Vbi sic contra Mercorum oppositum tuentem insurgit. [Omnes docti opinantes, hoc norunt de suis opinionibus, & c. Erat ergo Mercorus, in hac persuasionem sibi propria, neminique alteri, quod sciam, communis] sed postea, ut dixi, sequaces habuit duos ex nostris Stortiam, & Cellam Dei.

§. I.

Gravis quorundam responsio rejicitur.

9 Dicunt Intrepide; argumentum petitum ab opinionibus affirmativa, & negativa de Immaculata Conceptione Beatissimæ Virginis Mariæ, non probare duplicem opinionem contrariam esse probabilem respectu eiusdem intellectus. Qui adhuc posito præcepto de cultu solemnem, & publico Immaculatæ Conceptioni Beatissimæ Virginis præstando; qui sentiunt Conceptionem non fuisse immaculatam, non tenentur, nec possunt, ut immaculatam colere, quia esset colere, ut sanctam, quam talem non censent, & cultum peccato præbere: quod prorsus illicitum est. Ergo, qui negant Immaculatam Virginis Conceptionem, non debent sentire contrariam sententiam probabilem esse. Nam cum non teneantur, secundum illam, cultum exhibere, nil est, quod cogat iudicare probabilem. Hæc solutio defumitur ex Vincentio Baronio *tom. 1. Ethices Christiane, disp. 1. loco 7. num. 30. fol. 360.* Quem potest

post quinque alios ipsius tomus prohibitos (partim à Supremo Ecclesie Capite in Bulla, quæ incipit *solicitudo omnium Ecclesiarum* anno 1661. & in Bulla *cum ad aures* anno 1665. partim à Sacra Congregatione indicis) luci dedit Parisijs anno 1673. In quo duo valde notanda contra cultum Immaculatae Conceptionis intrudere studuit. Aliud Immaculatae Conceptionis cultum permitti; non omnibus præcipi. Aliud satis esse celebrare, sub nomine Conceptionis, Beatae Mariæ sanctificationem, quocumque instanti acciderit. Verba eius sunt: *Itaque, ut rem absolvam, concludi, illo Immaculatae Conceptionis Decreto Pontifici (nempe Alexandri VII. infra referendo) cultum permitti, non promissive iudici, quibus hæc opinio falsa apparet: nec illis deest ratio expedita celebrandi festum Conceptionis, quatenus generale est; quam Bellarminus, & Petronius adhibent conueniens hæreticorum calumniis idoneam; eo festo ad minus colendam esse Mariæ sanctificationem, quocumque demum modo certo evidenter (soli Deo notam, ad gratias Deo agentis ob immortale donum Dei-para, ea conceptione generi humano ad reparanda sua peccata, illa mala.)* Hæc Baronius.

10 Cæterum hæc duo asserta militant aperte contra Summorum Pontificum constitutiones & declarationes, pro Immaculata Virginis Conceptione, & cultu, secundum hanc piam opinionem præcepto. Primum, quia ut ex Missali, & Breviario Romano constat, Ecclesia equaliter præcipit colere, & celebrare Missa, & Officio, Immaculatam Conceptionem Beatissimæ Virginis die octava Decembris; ac eius Sanctam Natiuitatem, die Octava Septembris: nec hoc in dubium verti potest. Ergo licet Sanctæ Natiuitatis cultum non solum permittit, sed omnibus promissive indicit, & præcipit; ita & Immaculatae Conceptionis. Secundam: quia Alexander VII. in Bulla, quæ incipit *solicitudo omnium Ecclesiarum*, expressè autoritate Apostolica, declarat Ecclesiam Romanam, in hoc festo, colere, & celebrare animam Beatissimæ Virginis in primo instanti creationis, atque infusionis in corpus, Spiritus Sancti gratia donatam, & à peccato originali præservatam fuisse. Ergo Ecclesia Romana omnibus Christi fidelibus hanc Immaculatae Conceptionis cultum exhibere præcipit. Ergo qui oppositum dixerit, non solum impugnat piam sententiam, & favorem à Romanis Pontificibus illi concessum; sed cultum secundum illam præstitum, ita interpretatur, ut frustetur.

11 Eos autem, qui in his defecerint, suo fulmine percutit Alexander VII. verbis, quæ sequuntur. [Præter poenas, & censuras in constitutionibus Sixti IV. contentas, quibus illos subiacere volumus, & per presentes subijcimus, etiam concionandi publice legendi, seu docendi, & interpretandi facultate, ac voce activa, &

passiva, in quibuscumque electionibus, eo ipso, absque alia declaratione, privatos esse volumus, nec non ad concionandam, publicè legendam, docendam, & interpretandam, perpetuas inhabilitatis poenas, ipso facto incurrere absque alia declaratione; à quibus poenis, non nisi à nobis ipsis, vel à successoribus nostris Romanis Pontificibus absolvi, aut super his dispensari possint: nec non eosdem alijs poenis nostro, & eorundem Romanorum Pontificum successorum nostrorum arbitrio intelligendis, pariter subiacere volumus, prout subijcimus per presentes, innovantes Pauli V. & Gregorii XV. superius memoratas constitutiones, siue decreta. Ac libros, (attende) in quibus præfata sententia, festum, seu cultus secundum illam, in dubium revocatur, aut contra eam quomodocumque, ut supra aliquid scribitur, aut legitur, seu locutiones, conciones, tractatus, disputationes contra eadem contententur; post Pauli V. supra laudatum decretum edita, aut in posterum quomodolibet edenda, prohibemus, sub poenis, & censuris, in indice librorum prohibitorum contentis, & ipso facto absque alia declaratione pro expressè prohibitis haberi volumus, & mandamus.]

12 Ex quibus necessaria consecutione deducitur, tomum primum citatum Vincentij Baronij, in quo propositiones tractatæ continentur, inter prohibitos, ipso facto ab Alexandro VII. absque alia declaratione, recensendū. Sed tamen nolo falcem in alienam messem mittere. Censuram fidei iudicio remitto. Quos in hac causa inquirenda, & in facultate contra transgressores procedendi, & poenis coercendi, Summus Pontifex Alexander VII. in hac Bulla omnes Episcopos, & locorum Ordinarios, & Dominos Inquisitores æque iudices constituit, sub necens, & contra eos, ut præfertur procedere; inquirere, & punire districte præcipimus. Advertere tamen non omittam, ob contraventionem huius Bullæ (præter alias causas) prohibitorium fuisse librum alium eiusdem Baronij, cui titulus erat: *Pars altera manu ductionis ad Theologiam moralem*. Bulla enim, in clausula præcedenti, eodem rigore procedit, contra omnes, & singulos, qui contra piam sententiam affirmantem Immaculatam Conceptionem Beatissimæ Virginis, in primo instanti infusionis animæ in corpus, quocumque modo, directe, vel indirecte, aut sub quovis prætextu, etiam desinibilitatis eius examinanda, siue Sacram Scripturam, aut Sanctos Patres, siue Doctores glossandi, vel interpretandi: denique alio quovis prætextu, seu occasione, scripto, seu voce tractare, disputare, contra eam quidquam determinando, aut asserendo, vel argumenta contra eam asserendo, & insoluta relinquendo, nisi fuerint. In his autem graviter peccavit Baronius p. 2. citata, disp. 1. sect. 1. §. 13, fol. 105, ubi post prævilas octo auctoritates

D. Tho.

D. Thomæ, quibus in opusculo pro Iesuitis, tract. de matrim. p. p. 14. Ostendi Angelicum præceterorem pro sententia pia fuisse. (Quem plures ipsius discipuli ibi etiam citati sequuntur, sic Baronius effugiit: *Duo moneo; legitimos D. Thomæ discipulos (quavis id totis viribus contenderint) non potuisse receptam de conceptione opinionem hæcenus deprehendere in illo ex legitimis eius operibus, nec ex ipsius doctrinae principijs eruere. Aliud addo: idem Doctori Angelico Sanctos Patres legenti contigisse, &c. Quid nos ad ista? Obmutescimus nostramque, & D. Thomæ cecitatem incusamus.*) Hæc ibi Baronius; quibus ut patet, constitutioni Alexandri VII. aperte contravenit, hæc argumenta ab autoritate contra eam asserendo, & insoluta relinquendo; & ideo poenas in ea contentas incurrere debuit.

13 Denique contra Baronium deducitur, negari non posse, etiam sentientes Beatissimæ Virginis Conceptionem non fuisse immaculatam, teneri iudicare contrariam opinionem affirmativam esse probabilem; cum teneantur, secundum illam, in sententiâ ab Ecclesia declarato, Immaculatae Conceptioni Beatissimæ Virginis cultum exhibere. Manet ergo firmum nostrum argumentum petatum ex opinionibus affirmativa, & negativa de Immaculata Virginis Conceptione, ad probandum duas opiniones contrarias posse esse simul probabiles respectu eiusdem intellectus.

§. II.

Alia responsio refertur, & refellitur?

14 Posset aliter nostro argumento responderi, ex doctrina Iulij Mercori: Nam hic Author longe difficiliora tradit. Quia ut legenti constabit, videtur aperte defendere, non esse licitum sentire Conceptionem Beatissimæ Virginis fuisse immaculatam. Vide quæstio illum 2. p. *Basis Theolog. moral. art. 24.* ubi in quæstionem vocans [an in materia fidei, liceat sequi opinionem probabilem, relicta probabiliiori;] & supponens cum Spinula præsentem de Immaculata Conceptione ad fidem pertinere; negat licitum esse, in hac controversia, sequi opinionem minus probabilem. E contra verò Spinula affirmat, & argumento sibi, & Dominicanis efficaci, quod refert ipse Mercorus, sic probat. [In hac materia, quæ fidei est, liberum est opinari absque peccato, & tamen opinio de Immaculata Conceptione est probabilior. Igitur in materia fidei licitum est opinari de minus probabili, relicta probabiliiori.] Huic igitur argumento, quod, ut patet, supponit, & bene, opinionem affirmantem Immaculatam Conceptionem esse probabiliorem contraria; duplici propositione respondet Mercorus: prima [non esse licitum in materia fidei sequi sen-

tentiam minus probabilem, relicta probabiliiori.] Secunda, sententiam de Immaculata Conceptione esse minus probabilem. [Ad instantiam (inquit) de Conceptione Beatae Virginis, respondet Ioannes à Sancto Thoma, disp. 2. de approbatione doctrinae D. Thomæ, art. 2. partem affirmativam esse minus probabilem. Sic Mercorus. Ex cuius præmissis, hæc concludens argumentum conficitur. Non est licitum sequi sententiam minus probabilem, relicta probabiliiori, sed sententia de Immaculata Conceptione, id est, affirmans fuisse immaculatam, est (per te) minus probabilis; ergo non est licitum illam sequi. Est evidens illatio ex concessis. Sed tamen, quam Baronius ipse, & si alias (ut vidimus, §. præcedenti) pia opinioni dissentiat, acri invit nota 1. p. *Theolog. moral. disp. 2. sect. 4. fol. 241.* [Quisquis negaret, inquit, licitum esse credere Immaculatam Conceptionem Deiparæ] de hæresi vehementer esset suspectus, quod dubitaret de certa fide, nimirum de Ecclesie autoritate, emergentia circa Religionem dubia dirimendi.] Hæc Baronius, cuius censuram, quanti estimandam alijs iudicandum relinquo.

15 Pergo, & alias, ex conclusione Mercori, non minori censura dignas elicio. Arguo sic. Non est licitum sentire Beatissimam Virginem in primo instanti animationis fuisse sanctam? Ergo non est licitum illam colere, ut sanctam, pro illo primo instanti: Ergo Ecclesia Romana illicite colit, & rem illicitam fidelibus præcipit. Illationes sunt evidentes. Qua verò censura notanda? Iudices fidei censebunt. Vnum mihi certum nullum censuræ genus in illas in Bulla Alexandri VII. prohiberi. Ex earum verò absurditate ab opposito consequentis infertur, contra Mercorum, evidenter falsum esse, opinionem de Immaculata Conceptione esse minus probabilem.

16 Et sane haud mirari non possum, quo principio, in eius mentem venire potuit, minus probabilem esse: Quam ante Bullam Alexandri VII. fuisse moraliter evidentem, ac certam dixerant P. Granado, Vvadingus, Peñalosa, & alij apud Eminentissimum Cardinalem (& antea Generalem Hispani Tribunalis Inquisitorem) Ioannem Everardum Nidardum, in examine Theologico de hoc mysterio, part. 2. §. 6. Qui addit §. 7. & 8. post Bullam Alexandri, esse Physicæ, & Metaphysicæ Theologo certam: idque pluribus argumentis probat. Et saltem contrariam sententiam, post præfaram Alexandri Bullam, non manere probabilem, ait Franciscus Bonæ spei Carmelitanus in Apologemate retorto contra Caranuellem, dub. 8. in fine, num. 62. Nec mirum, cum pia opinio, ut ait Alexander VII. plerisque ex celebrioribus Academijs pro se habeat, & iam fere omnes Catholici eam complectantur, & Ecclesia Romana de Immaculata Conceptione festum solemniter celebret, simul-

que

que declaret, iuxta piam hanc sententiam, à suis prædecessoribus, & præcipue à Sixto IV. Paulo V. & Gregorio XV. festum, & cultum institutum esse. Imo addit Eminētissimus Cardinalis Everardo, post editum Alexandri VII. diploma, non posse, absque eius transgressione, pronuntari hæc propositionem. *Opinio affirmans Beatissimam Virginem contraxisse peccatum originale, est probalis. Quia huiusmodi probabilitatem asserens, hoc ipso affirmat probabilia stare illius fundamenta, cū tamen Pontifex prohibeat insoluta relinquere.*

17 Et quidem ex cultu, & solemnitate de Immaculata Conceptione, & sanctitate in primo instanti animationis Beatissimæ Virginis infusa; adeo aperte deducitur veritas opinionis piæ, ut nullum contrariæ opinionis probabilitati locum relinquat. Ita supponit Doctissimus M. Dominicus Graulina ex Ordine Prædicatorum, tom. 2. *Catholicorum præscriptionum, quæst. 6. art. 3.* [Proferant, inquit, adversarij, absolutum cultu, tanquam ad primum obiectum B. V. propositam Immaculatam, & præservatam, & iam causa finita erit.] Est ergo iam finita, cum Alexander VII. è Cathedra id protulerit; est ergo iam certum, & indubitatum Beatissimam Virginem in primo instanti creationis fuisse Sanctam. Quod modo in dubium non vertisset R. P. M. Turcus, Generalis Ordinis Prædicatorum, si post Bullam Alexandri scripsisset. Nam ut ipse ait, voce, & nomine totius Ordinis, in libello secundo. [Ecclesiæ Sanctæ fixa est, & perpetua consuetudo colendi non nisi certam, & indubitam sanctitatem; quod pro comperto habent Sanctus Bernardus, Sanctus Ildephonsus, & Sanctus Thomas, qui hac unica ratione Nativitatis Virginis Sanctam fuisse tradunt. Quia Ecclesiæ ab antiquo eam celebrat.] Quibus addere potuisset Sanctum Augustinum, & Sanctum Bonaventuram, apud Eusebium Nieremberg, *sup. cap. 27. fol. 172.* Et Sanctum Albertum Magnum in *Mariæ de Laudibus Virginis, super missus est, cap. 166.* Vbi eodem utitur argumento. [Probatur; (inquit) Ecclesiæ celebrando festivat eius Nativitatem; ergo fuit sancta, quando fuit nata.]

18 Et, ut verum fatear, semper mihi difficile fuit quomodo dici iam possit, licitum esse sentire B. V. peccatum originale contraxisse, postquam Ecclesiæ declaravit, & decrevit eam colere, ut sanctam, & à peccato originali præservatam, in primo instanti creationis, & infusionis animæ in corpus; quomodo inquam oppositum licite sentiri possit? Non capio. Quia ut colligitur ex D. Thoma, *quodlib. 9. art. 16.* Si pia opinio non esset vera, daretur in Ecclesiæ error damnabilis: [In Ecclesiæ, inquit, non potest esse error damnabilis, sed hic esset error damnabilis, si veneretur, tanquam Sanctus, qui fuit peccator.] Ergo esset damnabi-

lis error in Ecclesiæ, venerari tanquam Sanctam B. V. in primo instanti, si in illo fuisset peccato maculata. Et ut ait 2. 2. q. 93. art. 1. Talis cultus esset *pernitiosus*. Imo & cum ratione, & cum Evangelio pugnare dixit M. Cano *lib. 5. de locis, cap. 5. §. Max. erram.* [Turpiter errabit Ecclesiæ in doctrina morum, si legere ferat de colendo divo, quem colere, si divus non est, & cum ratione, & cum Evangelio pugnat.] Quod tot inniti fundamentis asserit. [Ut qui fidem in his Ecclesiæ detrahunt, eos non hæreticos quidem, sed temerarios, impudentes, irreligiosos esse credamus.] Hæc M. Canus. Cuius censuram Doctores alij ex eodem Prædicatorum Ordine, non solum approbant, sed augent innixi autoritate Ecclesiæ, cultu, & celebritate, sanctitatem alicuius venerantis. Legas quæso M. Ioannem Martinez de Prado Primum in Vniuersitate Complutensi, D. Thomæ Cathedræ moderatorem, tom. 1. in 3. p. q. 66. dub. 12. §. 6. Vbi de saluatione infantium, qui pro Christo ab Herode occisi fuerunt, quam aliqui in dubium vocabant, sic scribit [Dico 1 in dubitatum est, paruos ab Herode occisos fuisse salvatos, & esse verè Martyres. Est ita certa propositio, quod Soto in 4. distinct. 3. q. unic. art. 11. §. Præter hæc, dicit, quod prima opinio peior est, quam falsa: repugnat enim autoritati Ecclesiæ Martyriū innocentium celebrantis. Nuno etiam, art. 12. dicit quod est temeraria, & proxima errori. Vazquez, cap. 7. num. 72. ait: quod temeritatis, & erroris notam meretur.] Sic M. Prado. Tanti ponderis est, apud viros doctissimos, Ecclesiæ autoritas festum celebrantis, & cultum exhibentis.

19 Nec mirum, quia festi, & cultus publici institutionem ab Ecclesiæ Capite, è Cathedra loquente, esse canonizationem Sanctitatis eius, qui colendus proponitur, aiunt M. Dominicus Baltanàs in Margarita Confessorum, fol. 184. ibi: [Canonizare non est aliud, quam regulariter instituere, quod aliquis solemniter honoretur pro Sancto, autoritate Ecclesiæ, sine qua non licet facere officium de aliquo, & preces solemnes.] Et Illustrissimus P. M. Araujo in *decis. moral. tr. 3. q. 23. nu. 2.* dicens: [Canonizatio est decretum definitiuum, quod summus Pontifex definitive constituit, ut possit, ac debeat vocari Sanctus, & tanquam Sanctus à fidelibus coli.] Qua autem certitudine tenendum Pontificem in his errare non posse, responder Araujo. [In hoc Papam errare non posse, est certum de fide; quia procedit, ut caput totius Ecclesiæ.] Idem sensit M. Baltanàs vbi supra cum alijs, quos refert dicens. [Ioannes de Neap. quodlib. 11. Et plures alij tenent simpliciter, quod asserere Papam posse errare in canonizatione Sanctorum, est hæreticum: & hæc est mens D. Thomæ 2. 2. Quia in spectantibus ad

ad fidem, & bonos mores, asserere Papam posse errare est hæreticum. Sed Canonizatio Sanctorum est huiusmodi, quia per eam ponuntur, ut exemplar fidei, & Sanctæ viræ, ut invocandi ab omnibus in necessitatibus, &c. Ergo Papa in hoc non potest errare, & oppositum simpliciter est hæreticum, cum sit directè contra articulum fidei, scilicet credo Sanctam Ecclesiam, &c.] Hos sequuntur P. Valentia, P. Turrianus, P. Caltrus Palao, P. Amicus, P. Arriaga, & alij, quos citatos sequitur Diana *part. 11. in fine, tract. 2. de infallibilitate decretorum Romani Pontificis ref. 18.* & Leander à Sacramento tom. 6. tract. 7. de adoratione, quæst. 27. Quibus adde M. Ioannem de Casalas in *candore lilij, §. 40. fol. 175.* dicentem [hæreticum se probare, qui negat D. Thomæ Sanctitatem, quem Apostolica Sedes toti Ecclesiæ Sanctum, & venerandum proponit.] Et hæc esse contra hæreticos Catholicorum sententiam habentem certitudinem infallibilis veritatis, asserit M. Zarnardus ex eodem Prædicatorum Ordine, *part. 2. verb. Hæresis* circa Canonizationem Sanctorum. Quorum censura licet in re præsentem locum minimè habeat (hæresis enim crimen non incurret, qui negauerit Sanctitatem Beatissimæ Virginis in primo instanti animationis, quam Apostolica Sedes toti Ecclesiæ venerandam proponit) ad eum tamen certitudinis gradum, ex hoc capite, illam evehit, ut eam negare, quin rationi dissonet, difficile percipiatur.

20 Hæc amice Lector ingeniosi mei tarditatem fateri cogunt, utpote nescientis argumenta dissolvere, quæ persuadere videntur, nequire, absque vlla culpa, negari B. V. in primo instanti creationis fuisse Sanctam, cum ab Ecclesiæ capite iam declaratum sit, ut talem colendam, & solemnè officio, & Missa venerandam.

21 Dices hoc assertum prohiberi in Bulla Alexandri VII. quia post declarationem cultus, & festi Immaculatae Conceptioni, iuxta piam opinionem, exhibendi, & celebrandi; subnectit [vetamus autem Sixti IV. constitutionibus inhærentes, quempiam asserere, quod propter hoc, contrariam opinionem tenentes, videlicet gloriosam Virginem Mariam cum originali peccato fuisse conceptam, hæresis crimen, aut mortale peccatum incurrant, cum à Romana Ecclesiæ, & ab Apostolica Sede, non dum fuerit hoc decisum, pro ut nos nunc minimè decidere volumus, aut intendimus.] Huic objectioni sic respondet Eminētissimus Cardinalis Everardus Nithardus *part. 1. examinis Theologici, §. 10.* [videt, inquit, iam, quid veter Pontifex? Nempe asserere authores contrariæ opinionis esse hæreticos formales, aut peccato mortali obnoxios; quamvis non verat (saltem hoc secundum) posse quem piam sentire, & cur hoc utrumque vgrat asserere? Audi causam,

cum, inquit, à Romana Ecclesiæ, &c. non fuerit hoc decisum. Hoc, inquit, id est, an contrariam opinionem tenentes re vera sint, & appellari possint formales hæretici, aperteque mortale peccatum committant? Hoc dici, & asseri posse, verat Pontifex, eo quod non dum sit decisum, an dicta crimina huc usque incurrerint. Hoc igitur est illud Hoc, quod per ista verba asserit Pontifex, non lum esse decisum, & nil aliud saltem directè, & explicite.] Hæc Eminētissimus. Cæterum mea nihil refert, hæc verba Pontificis ad Immaculatam etiam Conceptionem, (ut verius cenleo) referri. Ego enim non assero, me sentire tenentes contrariam opinionem peccare mortaliter; sed argumenta suadentia esse illicitum (quod longe minus est me necesse dissolvere. Insuper licet verbis Alexandri VII. prohibeatur asserere tenentes contrariam opinionem peccare mortaliter; id tamen sentire, nulli est prohibitum; & ita cum Eminētissimo Cardinali Everardo vbi supra concedere debemus. Similiter licet certum sit, declarationem ab Alexandro VII. & à Summis Pontificibus factam de Sanctitate B. V. in primo instanti creationis, non fuisse definitionem illi tribuentem certitudinem fidei (id enim aperte declarat Summus Pontifex.) Alios autem interiores certitudinis gradus piæ opinionis concedere, nulli prohibet, sed Theologis iuxta sana principia determinandos, taxandosque relinquit. Qui tamen advertere debent ad obligationem cultus certam, & indubitabilem, utpote actionis moralis voluntatis, non requiri certitudinem strictam, & rigorosam de existentia obiecti. Quia propter rectè stare potest Pontificem definire cultum Immaculatae Conceptionis, quin eam definiat. In quo fundatur prohibitio censuræ hæresos, & peccati mortalis in authores partis adversæ. Videatur D. Thom. 2. 2. quæst. 1. art. 3. ad 1.

22 Adde quod non prohibet asserere tenentes contrariam opinionem, aut interne illi assentientes peccare venialiter. Quod multis probat Eminētissimus Cardinalis Everardo, *part. 4. §. 7.* primo, quia non est licitum sentire, & iudicare interius Sedem Apostolicam, aut Sanctam Romanam Ecclesiam errare, aut errare posse circa fidem, bonos mores, & Cultum Diuinum; ita ut colat, aut colendam præcipiat personam, aut rem aliquam à parte rei non Sanctam, & Sacro Cultu indignam, ut diximus supra. Et probatur insuper: Quia ut ait M. Canus de *locis lib. 5. cap. 5. quæst. 5. §. deinde.* [Cum Christus dixerit illa: quæcumque dixerint vobis facite, & qui vos audit, me audit, quibus præcimus Ecclesiæ legibus obtemperare, ita si errat illa, Christus nobis erroris author est.] Secundo, quia à vitio singularitatis excusari non potest, discrepare à Romana Ecclesiæ, fereque omnium Catholicorum sententia. Tertio, quia licet ori-

contradictorias oppositas non solum esse posse probabiles; sed nobis id evidens esse. Sic fol. 60. & 61. [Hoc, inquit, scimus, non opinamur: quia scimus medium, seu rationem esse alicuius momenti, & esse fallibilem.] & fol. 78. [esse aliquid probabile non opinamur, sed scimus.] & fol. 123. [potest autem utraque contradictoria per diversa fundamenta rationum, sine media cognoscendi, apparere vera, & sic iudicari ab intellectu probabilis.] & fol. 172. [Hoc iudicium est evidens de probabilitate honestatis.] Quando autem dicimus utramque opinionem eidem intellectui probabilem esse, non dicimus eidem videri rem esse, & non esse, sed videri probabile utramque, in quo nulla est oppositio, ut bene expedit P. Vazquez 1. 2. di. p. 62. cap. 3. P. Sanchez lib. 1. summ. cap. 9. n. 12. & ceteri Theologi, quos sequitur Cadius Philalethus, ubi supra in editione Cremonensi anno 1646. Quia hoc tantum significat, utriusque opinionis fundamenta ea gravitate vigere, ut viros alios probos, & doctos, in contrarias opiniones abire compulerint, & quod eundem intellectum, alia ad assensum unius partis, alia ad alterius, vehementer impellant: ideoque haec iudicia vera existunt, licet, vel necessario (ut quidem volunt, quos mordicus sequuntur Philalethus, Mercorus, & Cella Dei) intellectus propter aequalitatem motuorum, vel (ut alij communiter sentent) ex imperio voluntatis, iudicium suspendat, & cum rei veritatem absoluto iudicio attingere nequeat, vel nullum, vel modale circa eius probabilitatem eliciat. Et quidem duas opiniones contrarie oppositas esse posse eidem intellectui probabiles, siue aequales, siue unam minus altera; pluribus S. Augustini locis, transcriptis verbis, suadet P. Esparça in *Appendice*, p. 2. art. 127. & inter antiquos, & modernos, si unum vel alterum excipias, est indubitatum.

§. III.

Obiectiones diluo.

31 **O**bjicit Cella Dei, lib. 2. q. 18. §. 3. fol. 222. nobis evidenter est notum, alterutra fundamenta, vel esse falsa, vel non inferre conclusionem; quia ex vero non sequitur nisi verum; & alteram ex contradictorijs, falsam esse necesse est. Ergo alterius partis fundamenta, nec in se, nec quoad nos gravia sunt: non in se, quia vel falsa, vel non illativa conclusionis: non quo ad nos; quia grave fundamentum, quoad nos non est, quod evidenter scimus, aut esse falsum, aut non illativum conclusionis. Respondeo gravitatem fundamentorum non identificari cum eorum veritate: gravia enim illa sunt, quibus intellectus duorum virorum gravissimorum contrarijs opinionibus, ex imperio voluntatis, prudenter assen-

sum praestiterit: & ideo talia censere debemus illa, quibus D. Thomas, pro sua opinione, & quibus Scotus pro contraria innixus est: quia sua unicuique talia visa sunt, & non vera esse, sed ita sibi videri, cum opinati sunt. enuntiarunt, & talia etiam sunt, quae eundem intellectum, omnibus libratis movent ad duo iudicia modalia de probabilitate honestatis, & in honestatis obiecti. Quae enuntiationes verissimae sunt; licet, re ipsa, alteruter fallatur; ergo licet certum nobis sit alterutra fundamenta esse falsa; tamen cum utraque probabilia censeamus; utraque gravia in se, & quo ad nos erunt. Gravitas enim fundamentorum non ex veritate, sed ex apparentia veritatis delinuitur; nempe, quia tanta est, quod suo pondere, ut est in mente viri pii, & docti & irreprehensibiliter iudicatis; intellectum ad unius partis contradictionis, post praevia alterius fundamenta, assensum trahat. Quod recte cohaeret cum sententia recentiorum quorundam, quos Cella Dei sequitur, existimantium; eum cui aequalia appareant, nequire ex imperio voluntatis in unam contradictionis partem praevia alicui, sed necessario manere suspensum. Quod, licet verum admittatur, quoad absolutum assensum de veritate conclusionis, non tamen verum est, quoad iudicium de probabilitate fundamentorum, & conclusionum. Quia utraque fundamenta determinate possunt eidem intellectui proponi ut probabilia intrinsicè, vel extrinsicè, propter auctoritatem Doctorum, qui illis innixi in contrarias opiniones abierunt. Licet alterutra vage, & disiunctim falsa esse, aut non illativa conclusionis, evidenter noverit. Hoc enim eorum probabilitati non obstat, sicut nec probabilitati simultaneae duplicis conclusionis contrariae: quarum alteram esse falsam, vage & disiunctim scimus. Ut constat ex supra dictis contra argumentationem Cellae Dei. Quia probabilitas non opponitur falsitati, sed improbabilitati.

32 Instat iterum, fol. 243. Fundamenta contrariarum conclusionum, quando simul concurrunt, nemini esse gravia, quia neminem movere possunt. Hoc autem manifestè falsum est, ut experientia comprobat, nam Scotistis, & Thomistis, propositis hinc inde, & ponderatis; alij in unam, alij in aliam contradictionis partem abeunt, & fundamenta suae partis singuli graviora reputantes, contrariae opinionis gravia esse, frequenter pronuntiant: falso ergo iactavit hic recentior, nemini esse gravia, quando simul pro contradictione occurrunt. Haec doctrina habet pro se Augustinum, lib. 2. de Doctrina Christiana, cap. 8. Vbi circa Scripturas Canonicas controversas, sic Theologum instituit: *Si alias in venerit à pluribus, alias à gravioribus (pro canonicis) haberis quam-*

quamquam hoc facile invenire non possit, equalis tamen auctoritatis eas habendas puto. Centet ergo Augustinus utriusque partis contradictionis fundamenta gravia esse, & respectu sui intellectus probabilia; & aequè probabilia; & consonat pluribus in locis, in quibus in aequalitatem etiam fundamentorum non tollere utriusque probabilitatem supponit, dum eam, quam ipse sequitur, probabiliorē dicit. Vide Esparça in *appendice*, p. 2. art. 127. ubi plura ipsius Augustini loca congerit.

33 Instat tertio Cella Dei, alterutra esse solum gravia secundum quid; quia sunt gravia per accidens; & solum possunt movere ex errore, & ignorantia; cum sint falsa, vel conclusionem non inferant, quae pro inde, ut in se sunt cognita nil moverent. Respondeo obiectionem verum continere, sumpta gravitate pro veritate, sed in praesenti aliter accipitur. Et secundum omnes Theologos, verum est opinionem D. Thomae, & contrariam Scoti, gravia fundamenta habere, & tamen omnibus notum est, alterutra esse falsa, aut conclusionem non inferre. Ergo fundamenta simpliciter gravia omnes intelligunt probabilia, seu quibus intellectus viri probi, & docti prudenter assentitur, licet re ipsa falsa, quia certum falsitatis solum opponitur probabilitati, quando determinate de aliquo principio, seu conclusionem habetur; non quando vage, & disiunctim, ut supra demonstravi. Quod evidenter constat ex verbis Augustini supra adductis, & experientia: quia omnes Theologi quoties libratis utriusque partis rationibus, alteri assensum probabilem praestant; contrariam, ut saepe notavi, esse probabilem, simul dicere solent, & si debilioribus fundamentis innixam. Hunc discursum probant communiter Doctores, quos invenies citatos 1. pari. tract. 1. disp. 1. quest. 5. & 6. Sic Pater Thomas Sanchez lib. 1. in decalogum cap. 10. num. 9. [Si rationes, inquit, non convincentes rem esse aliquam, ita assensum generant, ut adhuc reputat ille probabiliter, rem esse suam, verum est eum nil teneri restituere: quod integrum sit hanc opinionem probabilem relicta probabiliori, sequi.] Quod praedixerat cap. 9. num. 12. his verbis, [nil repugnat, ut duas opiniones à Diametro sibi contradicentes eidem intellectus probabiles iudicet, aut aequè, aut alteram probabiliorē, &c. nec id est duabus contradictorijs assentiri, cum intellectus non affirmet utramque partem esse certam, sed utramque esse probabilem, id est neutram ita certam, quin utraque probabiliter subsistendi valeat.] Idem prorsus docet P. Vazquez 1. 2. disp. 62. cap. 3. ubi ait. [Eum, qui habet assensum unius partis contradictionis per propria, & intrinseca principia; posse per extrinseca principia, existimare oppositam partem, esse probabilem.] Idemque II. Part.

repetit, cap. 4. num. 17. & cap. 6. num. 32. & cap. 9. num. 47. Quod non est ita intelligendum, ut intellectus possit habere duos assensum simul. [Peccatum est pingere in die festo, non est peccatum pingere in die festo.] Ut bene observat, illum sequutus, Julius Mercorus 2. part. Basis, art. 2. Licet male illum explicet. Quia Vazquez ita exponendus, quod retento iudicio modalis de maiore probabilitate propriae sententiae, ex principijs intrinsecis; possit iudicare, ob extrinseca, contrariam esse probabilem. Si autem absoluto iudicio assentiret esse peccatum, & simul assentiret esse probabile non esse peccatum, à fortiori dicendum, primum iudicium esse speculativum, & non procedere absolute; sed cum restrictione, praecidendo ab auctoritate extrinseca, & consideratis motivis intrinsecis tantum, ut ipsemet Julius Mercorus bene ait ubi supra, & 3. p. Basis, art. 27. & sic se explicat Vazq. disp. 62. cap. 4. n. 14. verbis infra dandis, q. 3. n. 3. Et sic exponendi ceteri, qui cum illo senserint, & reiiciendus Mercorus, dum 2. part. 3. in fine, ait. Eum, qui oppositam opinionem iudicat probabilem, non iudicare sibi probabilem, sed alteri, qui seorsum apprehendat motiva illius, & solutiones non penetrat. Haec enim prorsus falsum est. Qui à Scotus tam suae, quam D. Thomae opinionis fundamenta simul consideravit, sicut & eius discipuli, & solutiones penetrant; & tamen propria opinione, ut probabiliori retenta, contraria D. Thomae ipsis probabilis est; ut docent communiter Doctores apud Laymam supra; tum quia P. Vazquez ait licere contrariam sequi, quod falsum esset, si probabilis sibi non esset. Vide etiam si placet Doctissimum M. Araujo Dominicanum Antiquitatem Segobientem in decis. moral. disp. 9. de statu civili, casu 3. Vbi hanc doctrinam, ut omnino certam supponit, dicens; [in aequè probabilibus posse licite, contra propriam, alteri opinioni se conformare.] Et num. 6. ait contrariam sententiam esse irrationalem. [Nam praeterquam quod est contra communem, &c. patentes pro se habet rationes.] Quibus adde M. Scoti lib. 6. de iustitia, quest. 1. art. 6. prope finem, ubi ait. [Quando sunt opiniones probabiles inter graves Doctores, utramque sequaris in tuto habes conscientiam.] Et mirabilem Theologum Antonium Perez tr. 1. de iustitia, & iure, disp. 4. c. 1. n. 11. ubi inquit [est alia sententia singularis negans dari opinionem probabilem circa factum, licet possit reperiri maior, & minor probabilitas circa ius, sed haec sententia non est probabilis, quamvis habeat bonum Auctorem. Quis enim dubitare potest dari sententias probabiles contrarias circa historias, quae factum quoddam continent?] Est ergo apud Doctores indubitatum, duas opiniones contrarias posse simul esse probabiles: contra quod, dictum unius, vel alterius, dictum pullius reputari debet.

34 Ex quibus evidenter deducitur, recte compari, secundum communem sententiam Doctorum, utranque contradictionis partem habere fundamenta gratia, respectu eiusdem intellectus, siue aequè siue minus gratia pro vna, quam pro altera; & illorum ratione posse iudicare opiniones esse aequè probabiles, aut alteram probabiliorem. Est tamen advertendum, quod licet respectu eiusdem intellectus, certissimum esse possit, duas opiniones contrarias esse probabiles, nequit verò esse illi probabile utramque esse veram: quia duas contradictorias esse veras, est evidenter falsum.

QUESTIO TERCERA.

An Theologus contra propriam opinionem practice licite probabilem iuxta alienam consulere possit?

1 Negant Adrianus, & Corduba, quibus nouissimè tenaciter adhaesit Antonius Cella Dei in libro de recta doctrina morum, lib. 1. quest. 17. fol. 136. & seq. & lib. 3. quest. 11. 12. & 13. a fol. 440. Eorum fundamentum est. Nam qui consiliit operationem aliquam, debet iudicare in his circumstantiis, esse licitam, qui autem contra opinatur, iudicat non esse licitam: ergo nequit contra propriam opinionem practice probabilem consulere: alias duos simul contradictorios assensus haberet, nempe esse, & non esse licitam: quia omnibus fundamentis, circumstantiis, & motiuis, tam à ratione, quam ab auctoritate praevisis, & ponderatis, opinatur, v.g. contractum hunc non esse licitum; & in super nulla variatione ex parte obiecti facta, nullaque circumstantia de nouo occurrenti, simul iudicaret esse licitum. Dedi paucis, quae Cella Dei diffusissimè vbi supra.

2 Hoc argumentum, quod intentum convincere, saepe ipse iactat, facillimo negotio eneruabis; si enim adueras, eum, qui propter motum, quae pro parte negativa solidiora ipsi apparent, opinatur contractum illum non esse licitum, posse dupliciter se habere, vel absolute negando contractum esse licitum, vel modaliter affirmando probabilius esse, non esse licitum: nam ut per se notum est, liberum est iudicanti vno, vel altero modo tendere: quia motiua cum non sint evidenti, non necessitant intellectum ad iudicium absolutum: ideoque potest in omnium opinionem, (etiam recentioris) omnem actum suspendere, ex imperio voluntatis, nulli parti contradictionis assensum praestans. His facillime, ut dixi, ex sufficitur argumentum superius factum.

3 Respondet ergo verum esse cum ultimo iudicio pratico absolute negante contractum esse licitum, compati non posse aliud iudicium id ipsum affirmans, nec in hoc sensu Doctorem illum credam, affirmasse licite consulere con-

tra propriam opinionem, ea re reuera. Sels enim de tendam cum iudicio modalis, quo quis affirmat probabilem esse, contractum non esse licitum, recte compati iudicium aliud modale affirmans probabile esse contrarium. Eo quod motiva partis adueras, alijs Doctoribus probata auctoritate, efficaciora apparent, ipsi quoque magis alliciant, ad iudicandum esse licitum, licet Debetori consulo contra contingat, ideoque contraria opinionem defendat. Nihil autem prohibet Doctorem, qui prius iudicabat, contractum absolute non licere, hoc variare iudicium, & ab absolute ad modale gradum facere (vel vnumque circa illicitum suspendere) quia sicut antea sub eisdem motiuis, potuit vnum, vel alterum elicere, ita modo sub eisdem poterit, primo absolute relicto, ad alterum prohibito transire. Argumentum ergo recentiorum nil concludit, quia assensus illi, probabilis est contractum non esse licitum: probabile est esse licitum. Affirmatiui sunt, nullaque oppositionem habent, ut omnes fatentur: Dixi cum ultimo iudicio pratico; quia per se veritate iudicio speculativo, quo quis credit aliquid non esse licitum, posse practice credere, oppositum, docent non pauci quos sequitur Iulius Mercorius 3. p. Basis art. 27. vers. Verum quid magis. Quae praedixera 2. p. art. 2. Cui datur aliqua variatio ex parte obiecti; sed non est opus ad has angustias tyrones redire, prima etiam solutione retenta, facillius soluitur difficultas.

4 Sic P. Suarez 1. 2. tr. 3. de ban. & mal. disp. 12. sect. 6. n. 9. vbi ait, consulentem contra propriam opinionem, quam probabiliorem putat, licite consulere, dummodo veritatem in suis responsis retineat. [Quia non dicit simpliciter, id sibi probabilis videri, aut speculative verum; sed solum posse id sine peccato fieri, ex probabili sententia aliorum.] Idem tradit Vazq. 1. 2. disp. 62. cap. 4. n. 14. [Hac inquit, sententia intelligenda est, reuera propria opinione, ut probabiliore, ita tamen, ut per extrinseca principia existimans vir doctus contrariam opinionem esse probabilem in vniuersum consideratam, formet sibi iudicium conscientiae singulare, quo iudicet licitum sibi esse, sic operari.] Secus, inquit, disp. 67. cap. 1. n. 4. si in vniuersum sentiret aliquod esse peccatum, nempe iudicio absoluto, iste enim non posset iudicium singulare formare, quo crederet sibi esse licitum. [Quia impossibile est in eodem intellectu esse simul contrarios assensus.] Sic ibi, & sic exponendus Cardinalis de Lugo, tom. de fide, disp. 11. sect. 3. num. 41. & si laxius loquutus videatur. Idem prorsus sentit Thomas Sanchez in Sum. lib. 1. cap. 9. num. 12. Quibus consentit Candidus Philaleus de opin. practi. fol. 30. & 31. vbi sic non repugnat esse rationes probabiles intrinsecas pro vtraque parte contradictionis, sed quia magis sunt pro vna, quae pro altera, opinabitur quis vnam, nempe illam, quae probabilius est.

nititur, adhuc tamen censere probabilem contrariam. Nam quid modo repugnat, non enim sunt contradictorii quilibet assensus.

5 Quod bene notavit Cardinalis de Lugo, disp. 10. de fide, sect. 1. num. 14 dicens, equivocationem pati, qui confundit haec duo: Credere conclusionem illam esse probabilem; & credere probabiliter illam, quae sunt valde diversa. Nam qui tenet aliquam propositionem probabilem, concedunt simul contrariam esse probabilem; non tamen credunt veram, etiam aliena probabili: alioquin haberet assensus duos probabiles de obiectis contradictorijs. Sic Lugo. Quem citatum sequitur Iulius Mercorius 2. p. Basis, art. 1. ibi. [aliud est iudicare aliquam propositionem esse probabilem, & aliud est assentiri probabiliter alicui propositioni, &c. Patet, quia stat assensum, qui approbat probabilitatem, esse certum; assensum verò, quo iudicatur praedicatum convenire subiecto, esse tantum opinativum.] Hac ille, & omnes: ideoque suas opiniones non ut certas, sed plerumque, ut probabiles tuentes, contrarias probabiles esse, probabilitate sufficiente ad excusandum operantem à peccato, vel exprimunt, vel supponunt; dum improbabilitatis notam eis non iniurunt; quia omnibus pro vna, & altera parte, motiuis atente consideratis, evidenter noscunt ea, quae ipsi debiliora, viros alios probos, & in facultate peritos, & forsitan peritiores, solidiora, & graviora sentire; vehementiusque illos nullum partis adversae fundamentum ignorantes, ad huius pra illa assensum allicere. Quia propter absque temeritate sentire non possunt, ne dum proferre eorum opinionem esse improbabilem, & à lethali eam sequentes non excusare. Quia propter P. Suarez, vbi supra Theologos hoc adnotare exhortatur. Dicens: Recte autem faciunt, qui licet sentiant moralem aliquam opinionem esse probabiliorem, simul docent, quod contraria est probabilis, & probabilis in praxi: & ita obtinuit usus qui multum confirmat conclusionem positam] sic ille, & verissimè. Vnum verò in hac parte mihi certum est, cum, qui ob graviora fundamenta apparentia pro altera parte contradictionis, censet illam esse probabiliorem; nequire simul iudicare partem contrariam esse veram: quia affirmare vnam partem esse probabiliorem, est iudicare esse verissimiliorem contraria. Nequit ergo simul assentiri contrariam esse veram, quia iudicare esse veram, quam censet esse minus verissimilem, repugnat in terminis. Insuper, qui iudicat vnam esse veram, iudicat alteram esse falsam: iudicare autem per alium actum, partem falsam esse similiorem vero, quam partem veram, contradictionem involuit, sicut dicere nigrum esse similius albo, quam aliud albu.

6 Secundo exemplis rem evinco. Si Theologus Dominicanus sentiens B. Virginem in peccato originali fuisse conceptam, consulere:

tur à poenitente, vtrum posset confessarius cum ceteris Theologis sentire; non solum posset, sed teneretur affirmative respondere. Item ex praeccepto ipse tenetur cultum exhibere Immaculate Virginis Conceptioni in primo instanti animationis, licet interius sentiat probabilius fuisse maculatam. Ergo, contra propriam opinionem operari, & consulere tenetur. Hoc autem non posset, si contrariam, & veram omnium opinionem asserentem, licitum esse id sentire, nequiret probabilem saltem censere: alias consuleret, quod illicitum prorsus iudicaret, & rem intrinsicè malam operaretur, ut potè colendo peccatum originale. Quod nemo dubitat fore peccatum. 2. Ponamus Scotum, & illius scholam defendere, ut probabiliorem sententiam asserentem, hunc contractum non esse licitum; & contrariam tenere D. Th. & Thomistas, qui (ut omnibus notum est) in verba D. Th. iurarunt. Ponamus, inquam, te Dominicanum esse, sentire vero cum scoto, quia rationibus, & fundamentis poteratis, eius sententia probabilior tibi apparet. Ego à te consilium peto, an possim licite contractum illum, quem D. Th. approbat celebrare? Si negas, deficiis iuramento sequendi doctrinam D. Th. si concedas, Consulis contra propriam sententiam. Quid ergo miser facies? Obmutesces? Nemo ad id te constringet. Ergo tua opinione, cum scoto, ut probabiliore retentis; poteris contrariam D. Th. probabilem iudicam alteri consulere, & secundum illam operari.

7 Insuper accedat Thomista confessarius Parocho Scotista: Poterit ne Parochus ille illum absolvere, quem ex confessione bene novit contractum illum non solum saepe celebrasse, sed in proposito continuandi, opinioni D. Th. iam non permanere? Affirmative respondit fere omnes Doctores, ex quibus supra quinquaginta refert, & sequitur Ioannes Santius in selectis, disp. 33. n. 54. Et in hoc ait Terillus de consc. prob. q. 23. n. 28. [conveniunt omnes tam recentiores (si paucos modernos excipias) quam antiqui; nec opus est elenchum texere, quia rem testatissimam loquor, eamque notorie veram.] Pro qua n. 22. eorum scriptis verbis, plures adduxerat. Quorum sententiam dicit maxime sibi probari cum Vazq. 1. 2. disp. 62. cap. 7. Quos sequitur Anton. Perez tr. 1. de iust. disp. 4. cap. 4. n. 68. dicens: [si controversia versetur vtrum liceat facere aliquid, aut non liceat? Et poenitens eligat, aut elegerit facere ex opinione minus probabili potest, & debet confessarius illi conformari ad effectum iudicandi poenitentem absolute solutione dignum; factum enim proprium, & electio non constituit poenitentem indignum absolute solutione, nisi sit contra conscientiam ipsius poenitentis.] Verum contra omnes negative respondere non renuit noster Cella Dei suis principiis insistent, fol. 481. & sequentibus. Sed quidem (bona eius venia dicam) risum moveret, si Scotista

Parochus responderet, se non posse Thomistam poenitentem absolvere: Nec ipse quidem Cella Dei absolutionem ei negaret. Ergo propria opinione, ut probabilior retenta, potest Parochus iudicare contrariam esse practice probabilem, ac proinde posse licite poenitentem in proposito suo perseverare, & sic recte dispositum esse ad absolutionem: si enim id iudicare nequiret; cum absolvere minime pollet, ut ex terminis notum est. Notare hic non omittam M. Araujo *in decis. mor. disp. 9. de statu civil. casu 5. num. 13.* affirmare eum, qui existimat opinionem alienam esse falsam, posse illam consulere, quia cum hoc iudicio formidoloso, stat, ut simul putet opinionem illam posse esse veram, & suam falsam. [Quod sufficit (inquit) ad consilium contra propriam, quam probabiliter iudicat esse veram, præstandum.] Verum hæc duo iudicia, nisi modalia sint, ut explicui, incompatibilia sunt, utpote contradictoria.

§. I.

Efficax aliud argumentum pro nostra sententia ex præcepto superioris contra opinionem subditi.

PRæterea ad hominem evidenter probatur. Quia si inter Doctores bonæ notæ sit opinio probabilis cum D. Thoma asserens contractum aliquem esse licitum; potest superior ei innixus præcepto adstringere subditum contrariam opinionem tenentem cum Scoto; quia obedire tenetur, inquit Cella Dei infra. *Quamvis, subditi ex suo iudicio, certa videatur peccatum esse. Subditi enim superioris præcepto obedire tenentur, nisi res præcepta cum manifesto peccato coniuncta sit. Ut habetur in Constitutionibus Societatis, p. 3. cap. 1. & in summario, num. 31. & p. 6. cap. 1. §. 1. littera B. in declaratione, & sic tradit ipse Cella Dei, fol. 477. & 478. & 480.* Ductus auctoritate Sanctissimi P. N. Ignatii in epistola de virtute obedientie dicentis: [Est hæc ratio subiiciendi proprii iudicii non solum sanctis viris visitata, sed etiam perfectæ obedientie studiosis imitanda, omnibus in rebus, quæ cum peccato manifesto coniunctæ non sunt.] [Quales (subnequit ipse Cella Dei) esse non solent res utrinque controversæ.] Ergo subditus Scotista, qui probabiliter censet contractum hunc non esse licitum, potest iudicare probabilem opinionem contrariam, D. Thomæ, qua superior nititur ad præceptum. Consecutio est evidens.

9. Modo sic: præceptum superioris non cogit subditum propriam opinionem deponere. Ergo, earentia, iudicat probabilem oppositam: antecedens est certum, quia nemo cogit potest ad impossibile, tale autem est subdito propriam opinionem deponere, & contrariæ adherere (in sententia huius recentioris) quia requirit assensum (ut totis viribus ex Candido

Philaletho, & Mercero, suadere tentum in *dependit, quest. 3. fol. 649. & seq.*) nisi illius fundamenta ex aliqua circumstantia, vel ratione de novo super veniente, intellectui subditi validiora contrariis reddita fuerint. Nam si ea, quæ antea omnibus prævisis, tam a ratione, quam ab auctoritate, magis alliciebant, postea invariata subsistant; & antea subditas cum Scoto iudicabat, rem esse illicitam; nequibit post præceptum superioris oppositum iudicare, nisi ex accessu motivi, infirmiora illi appareant. Sic passim docet ipse, *fol. 136. & lib. 3. quest. 11. 12. & 13.* Hoc autem in presenti non contingit: quia res eadem, quæ a superiore præcipitur innixæ opinioni D. Thomæ, contra opinionem, quam cum Scoto tenet subditus; prævisæ sunt controversiæ inter hos Doctores, & consequenter potens cadere sub præceptum; & tamen omnia fundamenta D. Thomæ, tam à ratione, quam ab auctoritate prævisæ, & ponderata leviora, seu debiliora apparuerant subdito, quam contraria opinionis Scoti negantis contractum esse licitum. Ergo & modo post præceptum, rebus in variatis, debiliora, & infirmiora etiam apparebunt. Quia ut bene ait Vazquez *1. 2. disp. 62. cap. 6. num. 33.* nec prælatura, nec præceptum superioris, reddere possunt graviora fundamenta D. Thomæ contra Scotum. Imo, iuxta sententia Cella Dei, nec reddere subdito Scotistæ opinionem D. Thomæ probabilem. Quæ (ut fatetur ipse) talis illi non erat ante præceptum [neque dignitas (inquit Vazquez) præpositi præcipientis facit probabilem opinionem eius, quod præcipit; sed quia, aut subditus alias scit esse apud Doctores aliquos probabilem, aut quia superior doctus, & prudens, qui, aut existimat opinionem illam esse probabilem, aut aliorum Doctorum sententia, & consilio, illud præcipit.] Sic ille, ergo ut subditus contra propriam opinionem possit, & teneatur obedire, non est necesse contrariæ fundamenta solidiora, & firmiora censere, & prius conceptam deponere: hoc enim ex defectu motivi (in sententia Cella Dei) est illi impossibile. Subditum autem teneri obedire Prælato præcipienti secundum opinionem probabilem; & si subditus contrariam sequatur; est commune inter Doctores, quos citatos sequitur Thomas Hurtado *tom. 2. variar. resol. tract. 11. cap. ultimo, num. 383. fol. 222.* & alij passim. Ergo opinio propria ob graviora ipsi fundamenta, ut probabiliori retenta, opinionem contrariam superioris probabilem potest censere; ideoque se illi conformare tenetur in operando, nil iudicando, si velit, de materia præcepti; ut fieri posse ait ipse Cella Dei, *lib. 3. quest. 14. §. 5. in fine, fol. 478.* [sive iudicium (inquit) suum concordet cum iudicio superioris, quod ad perfectionem pertinet; sive nil prorsus iudicet de materia præcepti.] Sic ille,

& be-

& bene quidem: quia iudicium speculativum de honestate obiecti est ipsamet opinio probabilis superioris; iudicium vero practicam subditi ad illo distinguitur, quia pro obiecto directo non habet dictam honestatem obiecti, sed usum ipsius opinionis, quam probabilem esse censet; & ideo sibi licitum, iuxta illam operari, & obedire: ergo sua ut probabiliori retenta, potest contrariam probabilem iudicare.

10. Negat consequentiam iterum atque iterum inculcans, subditum non posse iudicare opinionem superioris probabilem, nisi contrariam, quam ipse defendebat, nunc omnino deponat: ac proinde, ut præcepti ad eam deponendam teneri, quoties res undique sit controversa: Eo quod, cum non sit manifeste peccatum, ut præcepti ad obediendum coactus manet; & consequenter ad iudicandum contrariam superioris opinionem esse veram; ipsumque falli, dum oppositam cum Scoto, & eius schola tenebat [quia superiores (inquit) plerumque præcipiunt conformia voluntati Dei] ideoque si manifeste constet esse peccatum, quod præcipiunt, eorum opinio vera censenda est, & contraria, ut falsa deponenda [dicimus (inquit) subditum non solum teneri absolute, & simpliciter obedire loquendo, ut in plurimum, contra propriam opinionem: sed etiam teneri contra omne proprium iudicium, omnibus in rebus, quæ cum manifesto peccato coniunctæ non sunt. Quales esse non solent res utrinque controversæ; & scitur quæ nam sint manifesta peccata.] Sic *lib. 3. quest. 14. fol. 477. ver. Hoc tamen.* Ex quibus constat, iuxta hunc recentiorum, præceptum superioris cogere subditum, ut ad tertium gradum perfectionis obedientie ascendat: nempe non solum ad operandum, & volendum, quod superior præcipit, sed ad idem cum illo sentiendum: Ad quam subditos exhortatur S. P. N. Ignatius in *Epistola de obedientia* tribus motivis propositis. Hac perfectione obedientie, hic Author omnes præcellit: hac summmissione proprii iudicii, ad imitationem nos invitat, & allicit, *fol. 473. dicens: Nunquam vidi à superioribus meis præcipi aliquid, de quo nec opinari, nec suspicari possem esse peccatum: sanctissima voluntas, & inobtemperantiam impleremus.* Sic ipse.

11. Ceterum quæstio non est, quando superiores rem sine controversa licitam subdito præcipiunt, ut recentiori nostro semper contingit, sed quando undique malitia controuertitur, & in varias contrarie oppositas sententias Doctores abierunt: tunc sic. Quod modo superior præcipit innixæ opinioni D. Thomæ erat antea subdito sub præcepto iniungibile: & iste, retenta propria, & contraria opinione cum Scoto asserente, ut probabiliter non esse licitum, bene noverat, superiorem Thomistam id posse illi præcipere; ergo retenta propria opi-

nione, censetur contrariam esse probabilem. Alias certum ipsi esset rem illam sub præcepto cadere non posse, utpote quæ nec probabiliter esset licita, quod ex apprehensione terminorum est evidenter falsum. Quinimo eo ipso, quod res sit controversa, oppositam eam illi constat ex illo principio, quod subditus contrariæ potest præcepto, quoties manifeste non constet esse peccatum. Hoc autem esse peccatum illi manifeste non constat, licet probabiliter cum Scoto peccatum esse censetur: *Quia cum manifesto peccato (ait Cella Dei supra) coniuncta esse non solent res utrinque controversæ.* Ergo subditus, retenta propria opinione, potest censere probabilem contrariam sui superioris; & eius obiectum tale esse, quod licite, & prudenter præcipi possit. Ex quo recte valet consequentia ad omne probabiliter licitum, ut infra dicemus. Et ita expresse docet S. P. Ignatius loco citato, *num. 2. ibi* nisi obedientia iudicii existat, fieri non potest, quod consensus voluntatis talis sit, qualem esse oportet, & nisi adhibita vi, iudicio repugnante, diu obtemperare non poterit. Ergo ex sententia Sancti P. Ignatii, licet subditus non sentiat cum superiore, potest obedire; & si non ea alacritate, & diligentia, ubi est animorum, sententiarumque dissensio. Non est ergo necessarium subdito propriam sententiam deponere, & contrariam superioris veram iudicare, ut ei obedire possit. Ergo sua retenta, potest contrariam probabilem censere.

12. Contra tertio. Et inquiri, postquam superior Thomista suo munere functus est, vel potest subditus contrarium cum Scoto, ut antea sentire, vel necessario manet adstrictus cum D. Thoma convenire, aut suum iudicium suspendere? Si dicas posse ad antiquam opinionem Scoti redire, eique assensum præbere; evidenter inferitur, opinionem D. Thomæ fundamenta, ex adiuncto olim præcepto non invaluisse, nec firmiora, validioraque ex eo reddita, contra opinionem Scoti: [quia parti, inquit, probabiliori tantum, seu firmioribus, & solidioribus principiis nitenti, potest intellectus assentiri:] Si autem secundum asseras, nempe id, quod semel sub præcepto iniunctum fuit, censendum esse probabiliter in posterum; quoties manifestum peccatum non appareat: sequitur manifeste Scotistam, cui semel à superiore Thomista præceptum aliquod iniunctum fuerit; nequire in posterum opinioni Scoti, utpote iam sibi minus probabili, assensum præstare. Imo non solum ipse, sed neque alij poterunt, si rem illam contra opinionem Scoti sub præcepto iniunctam aliquando fuisse, noverint. Cum ex præcepto deducatur, maioribus fundamentis opinionem contrariam inniti. Quid rogo absurdius? Quid a veritate magis alie-

alienum? Ergo necessario fatendum est, subditum Scotistam retenta propria opinione, ob graviora, quibus censetur fulciri, fundamenta, posse simul, contrariam D. Thomae, iudicare probabilem, idque sufficere, ut licite possit, & teneatur praecepto obedire.

13 Contra denique quarto. Quia superior complectens opinionem benignam, circa electionem opinionis, quam fere omnes Doctores timentur, ut constabit ex infra dicendis) praecipere potest subdito rigidam & strictam teneant, ut in consilijs, iuxta benignam, contulatur, ut potest saluti animarum congruentiorem: *Nimia enim austeritate in consilijs, & opinionibus, ita homines terrentur, ut salutem propriam negligant.* Ut in Constitutionibus Sacri Ordinis Praedicatorum praecaveatur: ideoque ad consilium, iuxta benignam, in illis exhortatur. In cuius observantiam M. Bartholomaeus Fumus in *Summa Armita*, verb. *Opinio*, num. 5. inquit. [Opinio, quae soluit, potius sequenda est, quam ea, quae ligat.] Cuius doctrina conformis est directioni D. Antonini 1. p. *Summa*, tit. 3. cap. 16. §. 10. regula 7. *subditum* dicentis [inter duram, & benignam circa praecepta sententiam, benigna est potius, ceteris paribus, interpretatio faciendae] cui faciunt M. Serra 2. 2. tom. 2. in *Epistola ad Lectorem* dicens [benigniores opiniones, aut amplector, aut earum probabilitatem non rejicio, ne pluribus claudam caelum, sed omnibus viam Domini faciliorem demonstro] & M. Acacias de Velasco, tom. 2. *res. moral.* verb. *Opinion.* *resol.* 119. num. 4. ubi ait [es inconveniente manifesto eliquerer apertar las conciencias demasadamente, con opiniones rigidas, y apretadas, quando de ellas ay variedad entre los Doctores.] Et M. Aragon 2. 2. *qu. est.* 83. art. 12. tit. 3. *conclus.* 3. ubi ait. [Certe videtur durum, & a Christiana charitate alienum, mittere aliquem in infernum, & dicere, quod peccet mortaliter sine evidenti, & certa ratione.] Quid plura?

14 Dicere autem, peccatum manifeste, & evidenter intervenire in eiusmodi consilio, nemo, nisi temere, respondere poterit, cum tot pro se habeat patronos, quot bonae notae sunt, & fuerunt Theologi. Et potiori iure, nec in praecepto iniuncto, quia ut ipse Cella Dei fatetur, fol. 478. [Iudicium quod praeceptum superioris contineat peccatum, id est, quod sit contra voluntatem Dei, est iudicium ex genere suo contra plerumque verum & iudicia contra superiorem sunt plerumque falsa.] Et infra [iudicare contra voluntatem superioris, plerumque, & ut in plurimum est errare] & in indice. [Opinio contraria opinioni superioris censeri debet, ut erronea] At qui opinio superioris, & aliorum communiter, est virum doctum posse consulere iuxta opinionem benignam, apud Doctores magna auctoritatis

praecepto probabilem, licet ipse contrariam rigidam teneat, ergo si sub praecepto haec iniungatur, & ad se excusandum ab obligatione obediendi; contraria, quam ipse tenet, opinione, se preteget, se excusabit opinione; quae censeri debet, ut erronea. Potest ergo, & tenetur opinionem superioris, contra suam, probabilem iudicare, & sic potest, & tenetur obedire.

15 Respondebis hoc argumentum solum convincere, teneri subditum obedire, si non constet illi manifeste, esse peccatum, consilium praebere contra propriam opinionem rigidam. At qui non obstante auctoritate, & fundamentis contrariae opinionis communis assentis, licitum esse ex duabus opinionibus benignam eligere; relicta rigida contraria probabiliori, constat illi esse manifeste peccatum; ideoque ad consulendum iuxta benignam, nequire praecepto obligari. Haec est solutio, quam huic argumento exhibere potest Cella Dei. Et qua se prae munisse videtur, si forte casus occurreret, lib. 3. *qu. est.* 18. fol. 524. Vbi sic protestatur. [Trahebam, inquit, ego licere sequi probabilia, & aequaliter, & minus talia, &c. rem per multos annos examinaui; non dico evidens esse eam non esse regulam humanorum actuum: hoc solum dico, & testor, & Deus scit quod non mentior, nil unquam mihi visum esse evidenti, quam eam regulam non esse.] Itaque recentior ille plane sentit esse manifeste peccatum contra propriam, & rigidam opinionem, praxim benignae opinionis consulere, quantumvis haec apud Doctores communis sit. Ceterum nec ista evasione obedientiae vim fugere poterit. Quia ipsemet lib. 3. *qu. est.* 14. fol. 477. antidotum paratam illi reliquit, dicens: *Deberi obedientiam contra proprium omne iudicium, in rebus omnibus, in quibus manifeste peccatum non censetur* (nempè ab alijs Doctoribus) *quamquam subdito ex suo iudicio certum videatur peccatum esse.* Ergo & ipse tenebitur obedire, si praecepto adstringatur ad consilium contra propriam, & rigidam opinionem, iuxta benignam ab alijs defensatam, exhibendum: *Licet sibi ex suo iudicio certum videatur peccatum esse.* Quod aliter fieri nequit, quam, vel propriam deponendo, cum superiore sentire; vel ea ut probabiliori retenta, contrariam superioris iudicando probabilem. Ergo cum recentior ille, ut saepius inculcat, nequeat putare probabilem communem opinionem de licito usu opinionis benignae, quin prius propriam, & rigidam opinionem contrariam deponat, tenebitur, iniuncto praecepto, de consilijs iuxta benignam exhibendis, suam rigidam deponere, & cum ceteris in posterum sentire, propter superioris dicta. Quia illa retenta, impossibile ipse censet iudicare contrariam esse probabilem, ut secundum illam possit consilium praebere, vel obedire. Sic tradit lib. 2. *qu. est.* 10. fol. 244. & *qu. est.* 11. fol. 250.

Vn-

Vnde inferitur, iuxta principia huius recentioris; nec illum, nec alium teneri, imò nec posse licite) obedire operando rem benignam contra propriam opinionem rigidam, quia nec possit illa retenta, ut concedit; nec possit eam deponere; nisi contraria Superioris, gravioribus fundamentis nitatur, ut saepissime docet: si enim aequè, aut minus gravibus fulcita sit, impossibile censet ipse assentium illi praebere: *sic in appendice à fol. 644. qu. est.* 1. 2. 3. 4. Cum ergo ex terminis evidens sit, praeceptum Superioris non reddere fundamenta opinionis benignae graviora fundamentis opinionis rigidae oppositae; & plerumque nequeat subditus alias rationes id suadentes invenire, evidenter deducitur, fere nunquam teneri subditum obedire (in doctrina huius recentioris) si ante praeceptum, opinionem rigidam tenebat. Quia (ut aiunt Theologi) nec intentu composito, nec in diuiso; hoc est, quia nec propria opinione retenta, nec ea deposita; quia tam unum, quam alterum, iuxta ipsius principia, est illi impossibile, ut constat ex dictis. Qua propter capere non possum, vnde conclusionem illam elicerit, *opinio contraria opinioni Superioris censeri debet, ut erronea*, quando quidem, iuxta ipsius principia, (ut probavi) opinionem benignam Superioris, nec probabilem censere possit subditus, contra propriam rigidam, quam ante praeceptum tenebat, [nec dum obediens amplecti, & praxi dare.

16 Duplex ex dictis conclusio deducitur: altera, licitam esse contra propriam opinionem, ut probabilioris retentam, iuxta alienam probabilem praebere, consilium praebere: altera, nullam involvere contradictionem duas opiniones contrarias esse simul probabiles, ita ut liceat benignam complexari. Haec est communis Doctorum sententia apud Ioannem Santium in *selectis disp.* 43. num. 42. & *disp.* 44. num. 50. & apud Dianam 2. *part. tract.* 3. *res.* 14. apud Machado tom. 1. *discursu practico* act. 7. & apud alios passim, & sequitur M. Araujo in *dec. Mor. de statu civili disp.* 9. *casu* 3. dicens: [Resolutio huius casus est, neminem peccare agendo contra propriam opinionem, si sequatur aliorum opinionem magis, aut saltem aequè probabilem. Ita tenent Sotus, Medina, Azor, fauente D. Thomas, & Leo Papa] sic ille. Et alij, quos sequitur P. Antonius Perez *tract. vide iust. disp.* 4. *cap.* 2. *num.* 19. ubi sic: Potest Magister sentiens, & docens ex opinione sibi probabiliori, esse illicitum usum equivocationis, in certo casu, operari licite conformando se opinioni minus probabili: non tamen poterit docere; sibi videri opinionem contrariam esse veniorem; & probabilioris; quia hoc est mendaciam, quod nunquam licet. Illud autem solum est

quaedam operatio, non affirmans maiorem probabilitatem, sed licita, ex eo quod nostra libertas hoc fruatur privilegio, ut ubi solum agitur de malo privationis libertatis ad licite operandam, & de malo violationis non formalis, sed materialis legis, minor probabilitas iacturae libertatis debita nobis, preponderet maiori probabilitati violationis materialis legis.

§. II.

Quid si opinio aliena non sit probabilis?

17 Machado tom. 1. *discursu practico de opinione probable*, art. 6. §. 1. ait Doctorem consultum posse respondere iuxta opinionem benignam aliorum, licet ipse improbabilem censeat: imò subnequit, id esse commune inter Doctores, pro se adducens doctissimum Vazquez, Lessium, Salas, Egidium, Villalob. Ioannem Santium, Bonacinam, item Layman, & apud illum Medinam, Lopez, Suarez, Azor, Gutierrez, & Henriquez, insuper P. Thomam Sanchez, Candidam, Palaum, & Becanum. Ceterum fere omnes infideliter adducit, quia fere omnes requirunt ad consilium, sicut, & ad praxim opinionis alienae, quod ab extrinsecis principijs, probabilis habeatur. Ut eorum ex certis verbis perspicuis evincam.

18 P. Vazquez 1. 2. *disp.* 62. *art.* 9. *cap.* 9. num. 47. sic inquit. [Respondeo virum doctum, à quo peritur consilium, posse illud praebere contra propriam opinionem, sequendo contrariam, quam scit esse probabilem.] Et infra subnequit, non posse talem Doctorem consultum mittere consulentem ad alium Doctorem. [Si sciat opinionem illius apud peritos, & apud se ipsum, non esse probabilem.] Et praedixerat *cap.* 3. ad praxim opinionis contrariae necessarium esse, ut credamus, [opinionem contrariam esse probabilem, ob auctoritatem eorum, qui eam sequuntur] idemque repetit, *cap.* 4. num. 17. & iterum, *cap.* 6. num. 22. ubi expressè tradit subditum, ut obtemperet praecepto Superioris, debere formare sibi iudiciū rectè operandi, [propter probabilitatem opinionis, quam scit ipsum sequi] imò limitationem ponit, *cap.* 4. num. 17. his verbis. [Ceterum quia in hac nostra opinione diximus, posse nos operari contra nostram opinionem, secundum opinionem aliorum, quando illa probabilis est: nam si aliorum opinio caret probabilitate (attende) nemo dixerit posse aliquem secundum illam operari: ideo hic obiter notandum est, quò pacto censeri debeat opinio aliena probabilis. Et primo quidem, ut censetur sufficienter probabilis, ad hoc, ut eam contra propriam sequamur, debet esse non vnus tantum Doctoris, seu singularis. Nam si talis opinio vnus ex proprijs fundamentis mihi non

non probatur, sed opposita: & eam video tantum niti auctoritate vnius Doctoris, non videtur mihi sentenda probabilis, vt secundum illam prudenter possim operari contra propriam, & communem omnium sententiam. [Ex quibus evidenter conitar, doctum Machado non solum infideliter, sed temere pro sua singulari opinione, Patrem Vazquez adduxisse.

19 Nec meliori fide refert P. Lefsius: quia *lib. 2. de iust. cap. 47. dub. 9. num. 76.* (num. 56.) vbi hac de re; solum ait, subditum potest obedire superiori, si res precepta, secundum probabilem opinionem, sit licita. [Potest inquit obedire, si contrarium est probabile, vel si per principia extrinseca sibi iudicium prudens formare potest.] Non ergo si iam probabile vndique iudicet.

20 Idem sentit P. Salas *1. 2. tract. 8. sect. 5. num. 44. ibi.* [Dico per se non esse licitum sequi opinionem improbabilem de bonitate obiectiva actus: idem est de opinione, cuius probabilitas est dubia.] Quod vt certum supponit, *sect. 6. à num. 66.*

21 Consonat P. Fgidius *de Sacram. disp. 34. dub. 10. num. 84.* dicens: [nos posse sequi opinionem etiam minus tutam, ac probabilem, modo vere probabilis sit; vt fuisse docet Vazquez *1. 2. disp. 62.*]

22 Eiusdem opinionis est etiam Villalob. *tom. 1. tr. 1.* (non difficul. 4. num. 7. vt male citat Machado) *sed diff. 11. num. 2. & 3. & difficul. 12.* vbi sic [si el penitente siguiere opinionem improbabilem, tiene obligacion el Confessor de amonestarle, e instruirle: y si no quiere dexar el error, que tiene, por la opinion, que no es segura, en conciencia no le deue absolver, como dize Ledesma.]

23 Cum citatis sentit Bonacina *tom. 2. tract. de legibus, disp. 2. quest. 4. p. 9. num. 5.* dicens: [eam, qui sequitur opinionem probabilem, non agere contra propriam conscientiam, modo putet alienam opinionem esse probabilem.] & *infra num. 6.* [ex dictis colligitur, licitum esse confessario, aut alteri interrogato respondere, iuxta opinionem probabilem aliorum Doctorum, pretermissa propria tutiore, ita Salas, Vazquez, Clauis Regia Becanus, Sanchez, Reginaldus.] Hac Bonacina.

24 Idem clarius tradit Thomas Sanchez, *lib. 1. Summ. cap. 9. num. 9. ibi.* [Quarto deducitur, licite quoque viros doctos posse contra propriam opinionem alijs consulere, sequendo alienam, quam probabilem esse putant.] Non ergo si improbabilem: limitat verò num. 25. subnectens. [in duplici tamen casu excusabitur sequens, aut consulens opinionem, non aperte falsam, nec omni probabilitate destitutam,] &c.

25 Citatis adhæret Palao *tom. 1. disp. 2. de*

conf. disp. 3. dicens [Doctorem, vel Confessarium consultum posse consulere iuxta minus probabilem opinionem, relicta probabiliore propria, & sapè ita conveniens esse] & *infra, num. 3.* [Si expressè rogans inquirat, an aliqua ratione excusari valeat à restitutione facienda, tunc teneris, aut à cõsilio dando abstinere, aut aliorum opinionem probabilem excusantem declarare (& infra) & in hoc casu nemini est dubium] & *inferius, num. 4.* ait [omnes, esto expressè non rogent, tacite interrogare: nullus enim præsumi debet velle imponere sibi obligationem, eam ab illa possit excusari.]

26 Nec aliud sentit Becanus *2. p. tom. 1. cap. 4. quest. 9. num. 16. ibi:* [Non est recessè, vt id consulat, quod iudicat probabilius, si enim solum interrogetur de practica obligatione, potest sapè consulere id tanquam licitum, quod ipse iudicat esse minus probabile. Vnde sapè non solum recte, sed etiam melius faciet, ita consulendo.] Refertur etiam Ioannes Santius in selectis, *disp. 54. num. 11. sed hic, nec verbum.* *Disp. verò 44. num. 31. & 35.* contraria sententiæ prorsus fauet, dicit enim confessarium sentientem esse falsam opinionem tuentem posse absolvi penitentem, qui solum exhiberet nutus, & signa contritionis de peccatis [teneri lege charitatis suam deponere sententiam; eo quod, ex non depositione, maximum detrimentum proximo possit evenire.] En aperte in hoc loco sentit debere propria sententia deposita, contraria assensum præstare, nõ verò illam amplecti, cum falsam, & improbabilem censet. Fateor tamen Ioannem Santium, *disp. 33. num. 30.* sentire licitum esse alicui aliorum opinionem, quam arbitratur falsam, contra propriam sententiam sequi. Quod iterum tradit, *disp. 41. num. 8.* alios citans, inter quos P. Vazquez *1. 2. disp. 62. cap. 6.* Sed quidem infideliter: quia P. Vazquez ibi, vt subditur cõtra propriam opinionem teneatur obedire, requirit, quod opinionem superiorum putet esse probabilem, vt constat ex ipsis verbis supra datis. Ideoque, si cum Vazquez sentit, proposita adduci debet.

27 Ex dictis satis constat doctum Machado, non levi gravissimorum Doctorum iniuria, eis imposuisse opinionem præfatam, & per errorem scripsisse. [Doctrina es comũ, que por regla general enseñan los Doctores, que la persona docta, que fuerè consultada en algun caso dudoso, aunque sea en materia de justicia, puede responder, y muchas vezes conviene asì, siguiendo opinion agena, aunque el la juzgue por improbable.] Sic Machado; quem sequitur Pasqualigo. Sed in eos iure invehitur P. Bardi *de conscientia, disp. 4. cap. 16. num. 3.* Quia cum iudicio de improbabilitate, aut falsitate alicuius sententiæ, non comparitur dictamen conscientia, quod liceat secundum illam operari.

operari, quia esset dicere, licere operari, & cõsulere, quod verè est illicitum, & prohibitum; quod est aperitissimus error.

28 Ne autem faciles iimus in aliorum opinione iudicanda: improbabili, vel si tortè iudicauimus, possimus hoc iudicium deponere, & probabilem a principijs extrinsecis reputare, mentiupeulam doctissimi, ac prudentissimi P. Vazquez scribere placuit. Igitur *1. 2. q. 6. cap. 4. num. 17. & 18.* [Quamvis aliquis, inquit, habeat rationem aliquam peculiarem contra oppositam sententiam, quæ sibi videatur omnino solui non posse, non propterea centere debet oppositam opinionem improbabilem, vt eam sequi non possit; quia solo suo iudicio non debet oppositam sententiam improbabilem iudicare.] Vnde inferitur eum, cui euidenter non constat de improbabilitate contraria sententiæ, propter aliquam legem, quam eius patroni inuincibiliter ignorant; sed solo suo iudicio fratus, ex ratione, quam ipse demonstrationem esse putat (& quæ ab alijs forsitan nullo negotio, vt non raro cõtingit, soluerur) posse, propter auctoritatem Doctorum illam tuentiũ, iudiciũ de improbabilitate deponere, & sic consilium petentem ab obligatione eximere, declarando licitum esse opinionem alienam probabili se conformare & secundum illam operari, vt bene ait Bardi supra, & ante illum, Palao *loco citato, num. 5.* Vbi quando opinio aliena, quam Doctor consultus improbabilem censet, non est euidenter talis, & ab alijs bona nota Magistris probabilior, vel saltem probabilis habetur, tunc casus, inquit, [si non euidenter iudicas improbabilem, imprudenter procedis, si eam improbabilem reputes; nam licet tibi per intrinseca principia non proberur, per extrinseca, tamen probari debet, & sic poteris secundum opinionem illius Doctoris, interroganti respondere.] Hac Palao; & bene quidem: nam quando opinio contraria viros probos, & peritos pro se recenset, eorum auctoritas sufficiens fundamentum est, vt ego prudenter possim probabilem censere, dum mihi euidenter non constet illos ex ignorantia inuincibili alicuius legis, in sua opinione persistere, quam si scirent, eam deponerent. Quod præcipue locum habet, quando alij Doctores fundamenta omnia nostræ sententiæ expenderunt, & illis conuicti non sunt [neque existimare debemus (vt quibusdam contigit) nostras rationes esse demonstrationes euidentes (ait Vazquez *supr. cap. 4. num. 17.*) quæ oppositæ opinioni probabilitatem auferant.] Sunt enim quandoque argumenta sophistica, & paralogismi. Qua propter viri docti, & prudentes, suis fundamentis, & rationibus raro ita fidere solent; vt solutionem admittere non posse superbe sentiant, ne dum proferant, Sic discurrunt Doctores, ingenio, & doctrina præstantes.

29 Quibus facit Cardinalis de Lugo, *tom. 2. de penitentia, disp. 22. sect. 2. num. 46.* Vbi sic scribit [contingit aliquando, quod vir doctus, qui vim argumenti, attento studio, magis penetravit, videat quod fundamenta contraria sententiæ ex equiuocatione procedunt, vel ex falso fundamento, & ideo apud se illam iudicet improbabilem, & sine fundamento: non tamen ideo debet penitentem obligare ad eam deferendam, quia licet illa sententiæ apud illum sit improbabilis, apud alios tamen multos, & doctos, qui rem ita accurate non penetrarunt, existimatur adhuc vera, & per consequens est verè probabilis: quare penitens illa sequendo amplectitur opinionem verè probabilem, & in hoc sensu intelligo, quod ex Sanchez, & alijs retulimus, *supr. num. 43.*] Hac Lugo, quæ sunt valdè obseruanda.

§. III.

An qui opinionem alienam improbabilem censet, possit consulentem ad alios Doctores remittere?

30 **R**ogabis an si Doctor consultus nequeat suum, de improbabilitate sententiæ contrariæ, iudicium deponere, possit remittere eum, qui consilium petit ad Doctores alios pios, & doctos, qui eam defendunt, aut probabilem censent? Respondeo cum Vazquez *disp. 62. citata. cap. 9. in fine,* & cum Thoma Sanchez *lib. 1. Summ. cap. 9. num. 23.* Quod si Doctores, alij ignorantia inuincibili legis prohibentis laborerent, nequaquam potest ad illos remitti, quia certum est, neque apud ipsos esse verè probabilem: & ideo licet absque culpa, consilium illi præberent, ob ignorantiam; excusari tamen non posset, qui legis cõsciens eius violationem per hoc medium intenderet. Secus verò esset (inquit Sanchez supra) si Doctores alij non ignorantia legis ducti; sed rationibus, quæ ipsis probabiles videntur opinionem contrariæ, quam ipse falsam, & improbabilem reputat, adhærent. [Quia tunc posset consilium petens, Doctoris illius, ad quem alter remittit, opinionem sequi, atque ea re vera probabilis est, quamvis remittenti improbabilis videatur.] Idem prorsus sentit P. Laymah *lib. 2. tract. 1. cap. 5. §. 2. num. 9.* Dicens: Nihil à ratione alienum fore, si Doctor consultus opinionem, quam ipse improbabilem censet, consulenti indicet à quibusdam viris pijs, & doctis tamquam probabilem defendi, nam quamvis ipsèmer in praxi eam amplecti non possit, vt potè, qui iudicium de eius probabilitate non habet [consulens tamen (inquit) in re dubia ius habet se conformandi opinioni, quæ à quibusdam viris doctis defenditur, non obstante, quod aliqui alij contradicant, & speculatiue sen-

sententiam improbabilem indicent, atque adeo hoc ipsum ius consulenti indicare non prohibetur. [Ceterum hæc doctrina difficultate non vacat. Nam si consultor non iudicet posse consulentem opinioni contrariae se licite conformare, nequit ad doctorem eam tuente illum remittere, quia consuleret indirecte rem illicitam. Si autem licite iudicat consulenti amplecti opinionem, quæ ei indicat ab alijs. Theologus bonæ notæ probabilem reputari, poterit ergo illi dicere: *Quamuis ego non possim hanc opinionem ad praxim reducere, quia improbabilem iudico, nec meum iudicium deponere possum; tu recte poteris eam sequi, quia hoc tibi iudicium non est, ideoque opinioni præfata, ob auctoritatem extrinsecam Doctorem, qui eam defendunt, acquiescere potes, & te illi conformari.* Consecutio videtur legitima.

31 Ideo certissimum censeo Doctorem consultum, qui ea evidentia cognoscit rem illicitam esse, ut nequeat iudicium hoc deponere, nullatenus posse remittere consulentem ad Doctores alios contrariam opinionem tenentes; sed teneri absolute respondere, iuxta suam sententiam. Hanc partem efficaciter probant fundamenta omnia, quæ congerit Cella Dei à fol. 440. quæst. 11. 12. & 13. & sequitur Honoratus Fabri, *Dialog. I. de opin. probabili. fol. 22.* Qui enim cum, qui consilium perit, remittit ad Doctores licitum putantes, eo ipso iudicat consulentem non violaturum legem Dei, si eis se conformet, & probabile esse ipsos non falli, dum probabile putant contractum licere: hoc autem iudicium impossibile est Doctori evidenter iudicanti oppositum, non solum speculatiue; sed etiã practice hic, & nunc sub omnibus occurrentibus, tam à ratione, quam ab auctoritate extrinseca. Hæc enim iudicia: *Nulli licet: Petro licet*, sunt contradictoria. Ergo sicut nequit consulere, quod omnibus circumstantijs præuisis, hic, & nunc, practice iudicat absolute illicitum, quin hoc iudicium deponere villo modo possit, ita neque remittere ad alios Doctores, nec indicare consulenti opinionem contrariam ab alijs probabilem censei, quin addat sibi evidens esse, quod sit improbabilis, & à nemine eligibilis absque peccato læthali, ni fortè ignorantia inuincibili teneatur; qualis esse non poterit consulti post hæc audita, quin prius ab alijs re discussa, & huius Doctoris fundamentis præuisis, & expensis, grauis alius Doctor eis aliquo modo respondeat, & intentum non conuincere ostendat. Ut bene aiunt Terillus de conc.

prob. fol. 85. num. 24. & Cella Dei,

fol. 347. quæ sunt valde

obseruanda.

* * *

QUESTIO IV.

Utrum dubium speculatiuum circa existentiam legis, vel præcepti, constituat conscientiam dubiam?

Dubium communiter diuiditur in speculatiuum, & practicum. Speculatiuum consistit in suspensione iudicij circa honestatem, vel inhonestatem obiecti, sit nec ne bonum, vel malum, vel circa legem, sit nec ne lata. Practicum verò in suspensione criminis iudicij circa honestatē electionis, seu operationis voluntatis. Insuper tam vnum, quam alterum procedere potest, vel ex insufficiencia rationum ad assensum, vel quia licet vtriusque partis fundamenta seorsim considerata grauis sint ponderis, simul tamen concurrentia intellectum fluctuare faciunt, & assensum, vel suscipere suadent, vel (ut nonnulli existimant) cogunt de quomodo nō disputo. Sed quidquid de hoc sit dubium practicum constituit conscientiam dubiam, ac proinde mortaliter peccare, qui eo permanente partem minus tutam (id est, in qua materiale peccatum esse possit) sequeretur, est communis Doctorum sententia, quia omne, quod non est ex fide, peccatum est ex Paul. ad Romanos 14. id est omne, quod non est ex conscientia dictante operationem esse licitam, ut exponunt communiter Theologi, & naturalis ratio demonstrat. Nam qui apud se statuit operari, sine operatio sit licita, sine non planè deuorat peccatum, quod esse posse recognoscit.

2 Difficultas ergo solum est, an manente dubio speculatiuo circa existentiam legis, vel præcepti, necessariò sequatur practicum, ac proinde conscientia dubia. Affirmat Antonius Cella Dei lib. 4. quæst. 10. §. 3. in fine, fol. 600. ibi: [Si sumus, inquit, in casu dubij speculatiui, nec hoc est sublatum per inuentionem veritatis, tenemur grauitur, & semper ad opinionem tutiorem. Patet hoc ad hominem, nã tunc tenemur practice simili modo dubitare.]

3 Verum hæc sententia est contra experientiam, & contra communem Theologorum, qui frequentissimè docent perseverante dubio speculatiuo, cessare posse practicum, per iudicium practice dictans, omnibus circumstantijs ponderarijs, licitam esse operationem. Iulius Mercorus in *Basi Theologiae Moralit, part. 1. art. 12.* sic inquit. [Quod verò in eodem intellectu possit stare dubium speculatiuum, & simul iudicium practicum certum, de eodem, communiter docent Caietanus opusculorum, tract. 31. resp. 13. dub. 7. Nauarrus in *ca. si quis*, Suarez de *legib. cap. 18.* Sanch. in *summ. lib. 1. cap. 6.* & lib. 2. de *Matrim. disput. 41. numer. 8.* Bardi de *constit. disp. 4. cap. 9. numer. 19.* & 20. Ba-

Bañez 2. 2. q. 10. art. 1. Filiuc. *tr. 21. c. 4.* & est communis sententia Doctorum. Hactenus Mercorus. Hoc ipsum tradit P. Suar. pluribus in *locis tom. 5. in 3. p. disp. 40. sect. 5. n. 14.* [Quoties quis, inquit, inuincibiliter dubitat, an præceptum sit impositum, & non potest, post morale diligenteriam, notitiam illius consequi, non est cogendus in conscientia, ab obseruatione talis præcepti, &c. Etiam naturalis lex non obligat cum solo eiusmodi dubio] & iterum 1. 2. *tr. 3. disp. 12. sect. 5. n. 7.* [Quando simpliciter dubitatur de totalege, quoad exercitiu, an sit lata, nec ne? Tunc generalis regula est non obligare.] Quæ sequuntur Quiedo 1. 2. *tr. 5. controu. 4. punct. 7.* Filiuc. Bonac. Ioann. Sanch. Villalob. & alij apud illum. Et hæc esse communem Theologorum sententiam, ait nouissimè P. Ioann. de Carden. in *selectis disputationibus, disp. 15. c. 10. n. 551.* Quibus adde Francisc. Galleri in *margaritha casuum, verba dubium*, vbi sic. [Dubium speculatiuum, & practicum differunt, illud est ex parte rei, an ita sit, hoc verò consistit, quod nã licitum, & faciendum, manente speculatiuo, potest esse practicum, & conscientia esse tuta. Ex pluribus dabitur mulier, an vir cui nupserit, sit eius vir? Amen habet hoc iudicium certum, quod tenetur illi petenti reddere debitum. Ita Salon fol. 178. q. 5. art. 6. concl. 3.] Hæc Galleri. Et ex communi Doctor. tradunt Dian. *p. 4. tr. 3. ref. 1.* Et Thom. Sanch. *lib. 2. de Matrim. disp. 41. n. 8.* & lib. 7. *disp. 21. n. 26.* apud quem Caietan. Bartolom. de Medin. Bañez, Petr. de Ledesma. & alij. Item Sotus in 4. *distinç. 27. q. 1. art. 3. §. 5. Inò verò*, vbi sic: [Respondetur, dubium esse duplex speculatiuum, & practicum, & quidè agere contra dubium speculatiuum, non est peccatum; sed agere contra practicum.] Sic ille. Quem eisdem verbis sequuntur M. Ludouic. Lop. *1. p. instructorijs, c. 3. concl. 2.* M. Corrad. *2. p. resp. q. 181.* & Thom. Hurt. *tom. 1. resol. moral. tr. 3. cap. 4. n. 173.* ibi: [Potest quis habere dubium speculatiuum, & adhuc illo perseverante non habere dubium practicum,] & ca. 1. ex communi Doctorum probat subditum speculatiue dubitatur, an bellum, vel præceptum sit iustum; teneri non dubitare practice, quando superior est timorata conscientia, sed teneri conscientia dubia practice deponere. Ex quo principio M. Acatius de Velasco *tom. 1. resol. moral. verb. Eucharist. ref. 303. n. 6.* defendit cum pluribus dubitanti, an post mediã noctem comederit, licitum esse communicare. [Muy probable, inquit, es la opinion, que dize, q si, con tal que deponga la duda practica, aunque quede la especulatiua.] Quibus facit illud Lactantij Firmiani *lib. 3. instit. c. 27.* [Stultissimi, inquit, est hominis, præceptis eorum velle parere, quæ vtrū vera sint, aut falsa, dubitatur: & ideo nemo pareret, quia nemo vult ad incertum laborare.]

4 Citatis adhuc P. Gabr. Vazq. *opusc. de resol. c. 6. §. 3. dub. 5. n. 75.* [Dubium, inquit, iuris P. Mat. de Moy. Quæst. p. 2.

dicitur, cuius veritas in propositione examinanda est, non in ordine ad id, quod in re est, & scitur a Deo, sed in ordine ad rectam rationem, & appetitum rectum. Cum dubio ergo iuris licitum est cuiuscunque operari, hoc est cum diuersitate opinionis rationabilis, an sit illud licitum, vel nō.] Cuius rationem reddit, quia non est dubium practicum respectu operantis. Quod magis explicat Suar. *tom. 5. in 3. p. disp. 40. sect. 5. n. 14.* ibi: [Licet in generali, seu speculatiue maneat dubius, an talis lex lata sit, in particulari est certus non obligari tali lege.]

5 Ex quibus inferitur, dubium practicum non semper necessario subsequi ad speculatiuum. Quævis enim verum sit, dubitanti speculatiue, debere per se loquendo dubitare etiam practice, ut cum Thom. Sanch. Broser. Francisc. de Lug. & alijs communiter tradit P. Bardi de *conscient. discept. 5. c. 2. n. 3.* Hoc tamen nō tollit quod ob circumstantiam aliquam, vel nouum motuum, quod speculatiue dubitanti non occurrat, formari possit iudicium practice circa honestatē electionis. Quod satis expressit P. Vazquez 1. 2. *disp. 62. c. 4. n. 19.* & c. 6. n. 32. & *disp. 65. n. 3.* Quibus in locis ait: [Eū qui per intrinseca principia neutrius partis assensum habet, sed in vtraque dubius manet, posse per extrinseca esse certum in singulari, quod liceat ei operari, quia non sunt eadē principia, ideoque potest & debet ad non peccandum habere assensum, quo credat tunc sibi illud peccatum non esse.] Quod *disp. 65. citat. c. 1. & 2.* magis exprimit, dicens, quod quando ex varietate opinionum. [Qui maneat dubius, in vniuersum rem considerans per intrinseca principia, licitum est illa tunc operari. Si habeat per extrinseca determinatum assensum, quo iudicet, non esse peccatum. Secus, inquit, *disp. 66. nu. 52. si nec per extrinseca hinc assersum eliceret.*] Quod certissimè est: nec vllus Scholasticorum, ut notat ipse *disp. 65. c. 3.* oppositum docuit, quæ sunt valde notanda pro distinctione dubij speculatiui à practico, quod sæpè deficit, manente speculatiuo.

6 Eadem sententiam sequenti sunt M. Barthol. de Ledesma. *tr. de penit. vbi de confessione, dist. 14.* [Stante, inquit, dubio speculatiuo de alicuius sententiæ veritate, poterit nihilominus sic dubitans in practica non tantum illa vti, verum etiã certus esse, quod illa sequendo beneficiat.] M. Ioan. Martin. de Prad. *tom. 1. q. mor. c. 1. q. 8. n. 4.* [Certum est, quod dubium speculatiuum de relicitudine operis non tollit, quod in praxi licite absque dubio operemur, ut patet in illo, qui sequitur opinionem probabilem. Thom. Hurtado *tom. 2. ref. mor. tr. 11. cap. 6. n. 227.*] Alterum dubium est speculatiuum, & est, cum quis pro vtraque parte habet rationes ad non se determinandum in particulari iudicando per media intrinseca, & iudicium suspēdit speculatiuum, & cum hoc dubio compatitur iudicium practicum.

circa unam partem: quod iudicium regula est operis à voluntate manentis. Ita Salas 1.2. tr. 8. disp. unic. sect. 16 n. 142. Baldel. lib. 4. de conscientia, disp. 7. n. 4. Sic Hurtado, & sic communiter Doctores. Quos sequuntur Palao tom. 1. disp. 3. pun. 7. & Ioan. Joseph. Garfi Cent. 3. c. 50. j. 382

7 Qua autem ratione fieri possit, ut cum dubio speculativo coniungi possit iudicium practicum probabile, aut certum, de eodem obiecto? Attingit Thom. Hurtad. ubi supra. dum dixit, iudicium speculativum suspendi, nempe non iudicando per media intrinseca; cui consentit Iulius Mercor. 1. p. art. 2. vers. Quando intellectus est dubius. Nimirum, quia licet intellectus per media extrinseca postea considerata, vni parti, non obstanti tali dubio, adhaereat, arteteris tamen solis motibus intrinsecis, lubium potest generari, sed luculentiis omnibus explicat Teril. de probabilit. q. 13. a nu. 20. Nempe, quia dubium speculativum non comparat obiectum cum circumstantiis omnibus, quas iudicium practicum considerat, sed cum aliquibus tantum. Nam si sub omnibus intellectus dubitaret, nequiret cum hoc dubio iudicium coniungere. Unde infert, omnes Doctores supra citatos, & alios communiter recte docuisse, in eodem intellectu simul componi posse dubium speculativum, & certitudinem practicam de eodem obiecto, verum non aliter intelligendos, quam qui doceat, aliud esse iudicium de vno, eodemque obiecto relatè ad has, aliud relatè ad illas circumstantias.

8 Ex dictis concluditur, quod licet in dubio practico, nempe quoties dubium est de honestate actionis, aut omissionis hic, & nunc ponenda à dubitante, nempe an hic, & nunc liceat operari? in quo consistit conscientia dubia, semper sit de præcepto tutiorè partè eligere, secus est in dubio speculativo de lege, vel honestate obiecti; quia tali dubio adiungitur iudicium aliud ex principiis extrinsecis conceptum, quo deponitur, vel impeditur dubium practicum, & constituitur conscientia probabilis, aut certa, iuxta inferius dicenda. Qua propter, si regula illa in dubijs tutior pars est eligenda, vniuersaliter sumatur pro omni dubio, tam iuris, quam facti, tam operis, quam operationis, ait Teril. q. 26. n. 21. f. 513. Omnes si paucos ex recentioribus excipias) constanter tenere, non continere præceptum, sed solum Consiliu[m]. [Ita, inquit, sentiunt ex recentioribus omnes ferme, nec quisquam refragatur, præter Mercorū, & Sinnichiu[m] ex parte; quibus recundū quid, addi possunt Vincent. Baron. & Vvendroch. præter hos, qui illud negant, neminè adhuc inuenire potui. Antiqui quo ad hoc cum recentioribus conueniunt: Siquid Tabien. Sylvest. Sanct. Anton. Ioann. Nider, Gerson, S. Bonauer. alijque omnes illis coaranei expressè dicunt, tutiora quidè sectada esse non ex præcepto, sed solum ex consilio.] Sic eruditissimus vir. Eiaq; doctrina ex terminis nota, alias pars minus tuta, quavis probabilior, sectari non possit. Quod est

aperte falsum, ut dixit Suar. vide 1. p. selectar. tr. 1. q. 6. n. 32. ubi plures adduxi Authores asserentes Axioma illud in dubijs tutior pars est eligenda, locum non habere, quando pro vtraque parte contradictionis probabilis militat opinio, quam expositione dicit M. Prado, ibi: [Est ià communem omnium.] Et cum Azor. Thom. Sanchez & Vazq. nouissimè defendit Doctor Garfi Cent. 2. c. 65. n. 5. Et cum sensus Axiomatū iuris, ex communi Doctorum sententiā, communique subditorū praxi nobis innotescat, & communis sensus Doctorum sit, extra casum dubij practici de honestate operationis hic, & nunc exercenda, tutiora non esse ex necessitate sectanda, verum omnino haberi debet, dubium speculativum praxi non ab esse, quando dubium practicum ob motiuium aliquod extrinsecum impeditur, vel deponitur, per iudicium vltimum practicum de honestate electionis. Et ut apertius bene dicam argumentum de iunio ex cap. Inquisitioni, in quo coniux, qui postquam ad secundas nuptias bona fide transierat, incepit dubitare; imo, & probabiliter credulitate cognoscere primū coniugē supersitè esse, iubetur debitum reddere: Et tamen tutius est non reddere, quia non reddendo solū exponitur periculo in iustitiā possidendi inferenda: si verò, reddat exponitur periculo incōtinentiæ, & etiā iniustitiæ respectu primi coniugis. Ergo regula illa de tutiori parte eligenda locum tantum habet in dubio practico, non in speculativo. Ex quibus infertur, falsum prorsus esse dubium conscientie solui tantum posse per inuentionem veritatis speculatiuæ, ut nonnulli confidenter iactarunt.

QUESTIO V.

Qua ratione dubium practicum, seu conscientia dubia deponenda sit?

1 Plures assignant Theologi, præstantiores eligam, ob quas perseverante dubio speculativo, formari possit iudicium practicum probabilius, aut moraliter certum de licita electione talis obiecti. §. I.

Ratione possessionis libertatis conscientia dubia potest deponi.

2 Certissimū est, eum, qui cum dubio speculativo nescit formare, ex aliquo principio extrinseco, conscientiam, seu iudicium vltimū practicum dictans non esse peccatum hic, & nunc in electione, seu operatione voluntatis, grauer peccaturū: quia conscientia dubia, ut diximus ex omnium Theologorum sententiā, neminè à peccato excusat. Adferimus verò dubi tantem de existentia legis, aut præcepti, post ratione possessionis suæ libertatis, iudicium vltimum practicum de non peccato, vel de licita electione concipere, in quo consistit depositio practica conscientie dubie. Hæc est communis Doctorum sententia, quam innumeris citatis, eorū fideliter excerptis verbis, defendit Illustr. Caramuel lib. 4. Theolog. fundament. Luca dato ann.

anno 1675. in dilectide non certitudine. Et alijs in locis quos ibi refert num. 614. Eadem cum Henrij, & alijs tenent P. Thom. Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 41. n. 36. P. Suar. 1. 2. tr. 3. de bonitate, & malitia, disp. 12. sect. 5. n. 7. P. Salas 1. 2. tom. 1. tr. 8. sect. 6. n. 3. M. Sotus lib. 8. de iustit. q. 3. art. 2. ibi: [Melior est possidentis conditio, & hominem manere liberum, ceterum manere in sua possessione.] Quod iterum tradit in 4. dist. 27. q. 1. art. 3. §. Imò vero, ubi ait, coniugem dubitantem de valore matrimonij posse post adhibitam diligentiam, debitum petere ratione possessionis suæ libertatis. [Dubitat, inquit, illa speculatiue, an ille sit suus, sed non inde sequitur, quod dubitet, reddendum esse debitum, aut sciendum, quod est dubium practicum, imò per possessionem certa, quod vtrumque potest.] Quod tenent apud Sánchez ubi supra, quam plures Doctores. Quibus consentit Cardinalis de Lugo de iustitia, disp. 17. sect. 4. n. 88. Diana 3. p. tract. 4. c. 95. Terillus de conscientia probabili. 23. n. 65. apud quos idè tenent Cominch, Valentia, Reginaldus, & alij, quibus adde Dicastillo, Martinum Perez, Caitro Palao, Botsium, & plures apud Terillum quæst. 26. n. 41. & P. Antonium Perez tom. de iustit. tract. 2. cap. 4. num. 85. Qui nu. 111. Sub nectit malū violationis materialis legis per se loquendo; id est, nullo alio malo interueniente, non præponderare malo priuationis libertatis. Quod num. 104. & 105. prædixerat.

3 Horum, & aliorum auctoritatem eleuare contendit Vincentius Barenius 1. p. part. Theologie Moralis contra Caramuelem, dicens Axioma illud, in dubio melior est conditio possidentis, apud iuris ciuilibus Authores valere tantum in foro iudiciali, non autem in foro conscientie. Verum, quantum à veritate deuiet recentior iste, constat ex dictis 1. p. select. tr. 1. q. 6. num. 18. Vbi adduxi verba, quæ repetere placet, ex Ioann. Martinez de Prado eiusdem instituti grauissimo Autore, tom. 1. quæst. moral. cap. 1. q. 9. nu. 3. Vbi sic. [dico ramen primò, etiam in foro conscientie, in dubijs melior est conditio possidentis. Ita expressè Soto in 4. dist. 27. q. 1. art. 3. §. Ad huiusmodi, & relectione de secreto, membr. 3. q. 2. §. Quæuis, Syluest. verbo præscriptio 1. quæst. 3. & Authores communiter: vngtinquæ refert, & latè sequitur M. Baptista disp. 209. dub. 4. concl. 1. & tringita Doctores refert, & sequitur Gallego de conscientia dubia, dub. 79.] Sic Prado.

4 Respondet alij, Axioma istud iuris, quod desumitur en l. 171. ff. de regul. iur. ubi hæc habentur. [In pari causa, possessor potior haberi debet,] non habere locum extra materiam iustitiæ, quia in sola hac materia eiusmodi, lex tribuit ius possessori ad retinendum, quod possidet. Respondeo eiusmodi axioma non cedere Part. II.

legem, sed exprimere certam regulam, quæ in re morali, in resolutione dubiorum, utendum est: ideoque in iure etiam Canonico infra est, & est 65. regula iuris in 6. ibi: [In pari delicto, vel causa potior est conditio possidentis.] Quæ propter non solum in materia iustitiæ, sed etiam in alijs locum habere, & ratione possessionis licetatis licitiam esse, dubium practicum impedire, vel deponere docent grauissimi Theologi, quos citat, & sequitur P. Thom. Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 9. v. lib. 2. disp. 41. n. 32. Dian. 4. part. tract. 3. resp. 2 & cum Soto, Syluestro, M. Baptista, M. Gallego, & alijs tringita, apud illum, defendit M. Prado tom. 1. q. 9. §. 1. num. 3. & §. 2. n. 10. quod probat à nu. 8. quia perfectè verificatur, quod voluntas possidet suam libertatem, ac proinde sicut in foro externo, cognita obligatione dubia, nemo ad illam cogitur, ita neque in interno, cui facit regula 11. de regul. iur. in 6. ubi dicitur: [Cum sint paria iura obscura, reo fauendum est, potius, quæ actori.] [Possessor autem (inquit Prado) semper est reus, quia ipse non possidet, sed ab ipso possidet actor. Ergo dum non sit certa obligatio, fauendum est possessioni libertatis.] Quem sequitur P. Antonius Perez, ubi intra nu. 87. [Quia pars fauens obligationi, tanquam actor petit à me obseruationem legis. Constat autè onus probandi primo loco competi actori. Quibus adde Doctorem Garfi Cent. 1. cap. 61. n. 3. vbi sic: [Indubio an sit præceptum nec ne, cum sit possessio pro libertate, iudicandum est non esse vllam præcepti obligationem.]

5 Eandem sententiam cum Lorca, Maldero, Villalobos, Palao, Fanero, Valeria, & alijs defendit Thom. Hurtado tom. 2. res. moral. cap. 6. à n. 218. cuius ratio, inquit, est euidentis, quia non solum in materia iustitiæ, ut sunt contractus, restitutio, &c. Sed etiam in alia quacumque, siue sit præcepti negatiui, siue positiui, antequam dubium superueniat, quis est in pacifica possessione suæ libertatis, quæ exemptus ab obligatione remanet.] Ergo, quamvis dubium superueniat quo speculatiue existimet, quod sit obligatus, verè non manet. Consequentia perspicua est, quia ius dubium vinceret ius certum, & clarum, quod dici non potest, ut Vazquez docet, disp. 66. n. 43. & ceteri authores contrarij. Et ita licet quis dubium hoc speculatiuum habeat an præcepto teneatur, poterit practicum iudicare, non obligari, quia possessio suæ libertatis certior est, & hoc iudicium practicum est, quod voluntatem dirigit ad rectè operandū, ut notauit Lorca. Huic communi Doctorū sententiæ ea tenacitate adhæret P. Suarez tom. 5. in 3. p. disp. 40. sect. 5. n. 15. Ut in contrariam sic insurrexerit. [Quod verò dicit aliqui, hoc solum habere locum in materia iustitiæ, non verò aliarum virtutum, falsum est, & sine fundamento dictam, quia non minus est vitadū peccatum in materia iur.

fitie, quam aliarum virtutum. Sic ille. Cui sequitur suat M. Arauxo in *decisionibus vocalibus*, disp. 9. & P. Helephantus Antonius de *Sarafa* part. 2. *artis sive per gaudendi*, tractat. 6. de *conscientia dubia*, §. 5. ubi late probat, & Bolus part. 2. tit. 1. §. 38. num. 1174. ubi supra viginti Authores refert.

6 Quos sequitur P. Antonius Perez tom. de *iust. tract. 2. disp. 2. cap. 4. num. 89.* ubi ait: [Per se loquendo illum, qui dubitat de existentia legis, sine humana, sine divina post adhibitam sufficientem diligentiam posse agere licite contra legem dubiam, quae scilicet non probatur existere: ratio est, quia pars obligationi legis favens per se loquendo perpetuo probare debet. Quod probat ex D. Thom. *quæst. 17. de veritate* (quæ est de conscientia) art. 3. ubi sic: *Nihil ligatur per præceptum aliquid, nisi movente scientia illius præscripti: et scio, ille, qui non est culpax notitia præcepti non ligatur, neque aliquis ignorans præceptum Dei, ligatur ad præceptum faciendum, nisi quatenus tenetur scire præceptum: si autem non tenetur scire, neque sciat, nullo modo ligatur.* Ex quibus verbis, sic Antonius Perez argumentatur. Qui dubitat de existentia legis, aut præcepti: ita ut eam probare non possit, neque scit legem, neque potest scire, neque tenetur scire: ergo iuxta D. Thomam non tenetur lege. Quare ut lex obliget, aut præceptum, probari debet. Nil enim affirmare possumus, nisi id probetur, nisi forè affirmetur, quod per se notum est. Quod ipsum sibi ipsi est probatio sui. Vide plura apud hunc Doctorem, & non pigebit. Itaque dubitare an existat lex positiva, vel naturalis, si propriè loquamur, est dubium speculativum. Quo dubio componitur iudicium de licita operatione ratione possessionis libertatis, & ita tradunt 24. Doctores, apud Caramuelem *supra fol. 354. quæst. 6.*

§. II.

Obiectiones dissolvuntur.

7 **A**rguit Cella Dei, *lib. 3. quæst. 7. fol. 411.* Possessio, secundum iura in dubijs proprium locum habet in possessione libertatis, ad litteram applicandum, id est, pro conscientia dubia. Et dicendum, conscientiam dubiam non obligare, quia possidet libertas: quod absurdum est, & contra omnes. Hanc objectionem iterum inculcat, *lib. 4. quæst. 6. vers. tunc, fol. 574.* dicens: [Hinc perspicitur in casibus, in quibus cessat obligatio, non cessare illam, ut quidam loquuntur, quia sumus in dubio, & in dubio possidet libertas, quia si hoc valeret nunquam conscientia dubia obligaret, cessat ergo obligatio, quia ex facta diligentia, & non inventione, rectè concludimus, vel legem non esse, vel si humana est, non fuisse satis promulgatam.] Sic ibi, & iterum, *quæst. 13. fol. 119.* Nam si possessio (inquit) libertatis causam dubiam redderet in æqualem, & solutam, omne

dubium solveret, & nunquam haberet se esse regulam de tutiori parte. Ergo possessio licet non habet in alijs materijs extra hanc, nec est ritulus deponendi dubium practicum, nec discordandi iudicium practicum ab speculativo. Hæc ille.

8 Cæterum lenia hæc sunt. 1. Nam possessionem libertatis ad id sufficere, & esse titulum ad deponenda dubia practica in omni materia est ferè communis Doctorum sententia, quos citant §. 1. & tenent ultra citatos, Cornejo, Bonacina, Layman, Baldellus, & alij apud Murado, *supra num. 231.* quibus addo Esparcam de *act. human. quæst. 23. art. 3.* & Terillum de *probabilitate, q. 23. a. num. 42.* qui optime adnotant de sciam Mercori, qui *part. 2. Passis, artic. 29.* adducit, pro contraria opinione, de clisimum Suarez *tom. 5. in 3. part. disp. 40. sect. 5.* cum in hoc loco *num. 14. & 15.* ab ea tantum distet, ut *falsam, & sine fundamento*, illam esse dixerit. De absurdum, quod obtulit Cella Dei, vilo modo sequitur. Quia non semper voluntas suam possidet libertatē. Cuius enim præceptum est certum, & sufficienter propositum, non illa, sed hoc possessionem habet: quia privari non potest per dubium superveniens, ut contingit in eo, qui in die vigiliæ dubitat, an duodecima noctis heraserit. Sic, in quâ, nequibit carnes edere, quia præceptum, usque ad mediam noctem possidet: Contra verò, si in die vigiliæ dubitaret, an hora duodecima sonisset, & possit diligentiam præmissam, dubius adhuc maneret, carnes edere posset, quia voluntas, usque ad mediam noctem libertatem suam possidet: Et sic in alijs. Unde inferitur, in gentem pari æquinoctiationem recentiorum nostrum, dum possessionem libertatis, in omni dubio, locum habere posse putat: quasi semper voluntas possideat. Quod falsissimum est.

9 Respondet secundo, hanc objectionem iam diu factam à quibusdam Neotericis sibi opposuisse P. Thom. Sanchez *lib. 2. de mat. disp. 41. nu. 42.* ex quo *n. 41.* facile solvitur: fallum enim est dicere, nunquam esse conscientiam dubiam, seu in nullo casu verificari esse præceptum eligendi partem tutiorem. [Quia siue quis (inquit Sanchez) possideat, siue nō, tenetur, dum practice manet dubius, sequi, quod tutius est. Nos verò asserimus possessionis favorem sufficere, ut dubitans speculativè, possit practice deponere dubium, & sequi partem minus tutam suæ possessioni faventem.] Sic ille: Nempe, quia per actum reflexum, supra dubium speculativum sub ortu ex dubia lege, seu præcepto, potest voluntas ratione possessionis libertatis, determinatum assensum imperare, quo iudicet licitum sibi esse durare dubio illo speculativo, partem minus tutam amplectari. Ut bene ait Ioann. Sanch. in *select. disp. 42. n. 9.* [Potest (inquit) dubitans, an comederit, Sacram Eucharistiā suscipere, si deponat

nat dubium practicum iudicans, quod hic, & nunc sibi licet suscipere, quantumque perseveret in dubio speculativo. Pater conclusio, ex eo quod melior sit conditio possidentis non solum in materia iustitiæ, sed etiam aliarum virtutum. Sic ille plures citans. Quod si speculativè dubitans nolit, aut ignoret principium ad practicum hoc iudicium concipiendum, dubiam conscientiam habebit, ideoque mortaliter peccabit, si tutiorem partem non sequatur. (Nec aliud evincunt fundamenta Philalæti, & Cellæ Dei.) Quia permanente conscientia dubia, id est, nullo adstante iudicio (saltem probabili) de licita electione, seu quo assentiat, non esse peccatum hic, & nunc operari, urget præceptum certum naturale sequendi tutiorem partem, ne se committat periculo peccandi, quod apertum peccatum est: non quidem præcise, quod oriatur ex dubio de lege, sit nec ut lata? Quia hæc non est, quæ tunc obligat, sed certa alia lex cognita, tempore: Non licet facere id, de quo practice dubitatur, quod sit malum. Quam aperte violat, qui sic dubitans facit, ut multis probat Terillus *quæst. 18. a fol. 274.* Nam ad non peccandum, necessarium est habere iudicium, quo quis sibi suadet, non esse peccatum, quod vult facere, ut ex communi Doctorum constat, & tradit Vazquez *1. 2. disp. 66. num. 52.* & prædixerat, *disp. 65. cap. 1. num. 2.* & 3 bene adnotans, quod cum ob extrinsecam principia (adde tu, & ob possessionem libertatis in dubio legis) habeat quis in singulari determinatum assensum, quo iudicet, hoc sibi non esse malum, idem omnino in univiersali iudicare debet, quia nequit non idem cum eisdem circumstantijs in univiersum, & in singulari iudicare. Nil verò obstat, quod per intrinsecam principia, absque extrinsecis considerata, sit aliquis dubius in univiersum, v. g. *an pingere in die festo, sit opus servile?* Et per consequens, an sub lege de non faciendo opere servili, in diebus festis comprehendatur, & tamen, quod per extrinsecam, aut per possessionem libertatis, fiat certum in univiersum illud non esse peccatum, iuxta superius dicta. Quia per hunc assensum non manet conscientia dubia, licet dubium speculativum comparabile cum iudicio practico permaneat, quod contingere posse, non est dubium, ut docent communiter Doctores ex quibus ut supra triginta refert, & sequitur, *part. 2. tit. 9. §. 50. nu. 283. fol. 440.* Dubio enim speculativo permanente, an res quam possides sit tua? Stat bene iudicium practicum de licita retentione ratione possessionis. Quod certum omnino est: dubitanti autem de honestate actionis, vel omissionis, ut hic, & nunc in his circumstantijs exequenda, seu de licita electione, post omnes rationes consideratas, tam directas, quam reflexas, si hoc dubium ex novo fundamento deponat, impossibile est, vitare peccatum, quia

hoc dubium practicum est incompatible profus cum assensu, quo iudicetur sic, & nunc licitum esse operari sunt enim contradictoria: & hoc dubium est, quod conscientiam dubiam constituit: secus verò dubium, quod ex principijs directis, seu intrinsecis præcise consideratis, resultat. Hoc enim non dubium practicum, sed speculativum est, ut constat ex dictis. Quod cum iudicio practico componi potest. Sic, & bene tradit P. Oviedo *1. 2. tract. 5. controu. 4. punct. 1. nu. 3.* [Hoc, inquit, practicum iudicium haberi non potest, quovique ignorantia, quæ dubium speculativum includit, fiat invincibilis; id est, quovique quantum in se fuerit, ad veritatem cognoscendam, præsterit: ex tali enim dubio oritur obligatio veritatis indaganda, circa existentiam, aut non existentiam præcepti; vel iuxta illud operandi. Quia propter, qui negligit dubium speculativum deponere, tenetur operari iuxta legem, de qua dubitat, & in hoc sensu intelligenda est regula illa, in dubijs tutior pars est eligenda.]

10 Sic subditum dubitantem, sit nec ne, licita res, quam superior præcipit, posse dubium practice deponere, formando iudicium practicum, quod sibi liceat rem præceptam exequi, non obstante dubio speculativo; & ideo teneri obedire, sustinet, centum Doctoribus citatis, Ioann. Sanchez in *selectis, disp. 33. num. 37.* & ante illum P. Thom. Sanchez ex *communis, lib. 6. summ. cap. 3. num. 3.* Quia operari, inquit, cum dubio speculativo, nulla prorsus est culpa, quoties ratio aliqua urget ad contrarium iudicium practicum formandum, qualis est possessio superioris. Quod explicat Lessius de *iustitia, lib. 2. cap. 41. dub. 9. num. 76.* dicens, subditum dubitantem, an sit licitum hoc facere. [Hoc dubium, si potest, consideratis omnibus circumstantijs, & principijs practicis, tenet deponere, & dubium tunc non perseverat practice. Ita Azor. Sanchez. Palao.] Sed speculativè, nepe an per se absque istis circumstantijs, & consideratis principijs proprijs sit licitum: practice autem constat, esse licitum, & prudenti iudicio talis indicatur. Sic ille, & bene. Hoc enim ultimo iudicio conscientia practice dubiam deponit, & solum dubium speculativum perseverat, in quo nulla est repugnantia, ut supra probavi. Nam cum diversum sit obiectum iudicij practici habentis alia motiva, quibus caruit dubium speculativum, rectè potest formari iudicium practice dictans esse licitam electionem obiecti, de quo ex vi principiorum directorum nequirit formari. Quamvis enim obiectum non iudicetur, secundum se licitum, per actum, indicatur tamen per alios esse licitum, ut est ratio operis hic, & nunc; ut ex Gaetano, Navarro, Pasqualigo, & Spinula, tradit Bardi in *selectis, lib. 11. q. unica*, contra candidum Philalæti, *num. 16. & 17.*

11 Obijcit secundo Cella Dei, possessio-
nem libertatis esse de subiecto non supponen-
te, & ideo nunquam allegari posse. Nam lis, in-
quit, non est de possessione libertatis physicae,
sed moralis; ac proinde non debet supponi pos-
sessio libertatis moralis, quando de hac est
controversia, sit nec ne? [nec ego (inquit) hanc
possessionem antea habui contra legem, sed a
principio sumus in lite.] Respondeo primo
huic obiecti, nisi satisfactum iam esse 1. part.
select. qu. 6. §. 5. num. 34. ubi eam obtrudit
Baronius, & iam diu Candidus Philaletus, in
dissert. de opin. praxi. Et Prosper. Fagnanus in
cap. A e iustit. num. 211. eidentemque habet
instantiam in materia iustitiae, in qua titulo
possessionis physicae formatur iudicium certum
de licita retentione rei, de qua dubitatur, an
sit aliena? Ergo titulo possessionis libertatis
physicae formari poterit de licita electione ob-
iecti. Quia possessio libertatis, in qua nasci-
mur, ex natura rei nobis fauet, quando non pro-
batur amissa, lex autem non habet possessionem,
nisi probetur. Nec dubia contra certam
prevallere potest Respondeo 2. ante sufficientem
intimationem, seu applicationem legis, homi-
nes habere possessionem moralem suae liber-
tatis, quia possunt absque peccato villo, omnia
illa exequi, quorum, vel non est sufficienter pro-
posita, ut ipsemet Cella Dei fatetur lib. 4. q. 6.
fol. 574. v. s. *Inc.* Et sane dubitari non po-
test, prius esse dari hominem, quam lege vlla
obligari, & certissimum est, hominem ex sua
natura liberum esse moraliter ad electionem
obiecti cuiusvis, quando eius libertas non pro-
betur limitata, & coarctata lege aliqua, lex
enim, ut supra dixi, ex communi Doctorum,
nullam possessionem habet, nisi probetur. Qua
propter dum dubia manet, voluntas perseverat
in plenissima possessione domini, circa
quacumque obiecta, nec ab ea deturbari debet
(ut ait P. Esparça de actibus humanis, qu. 23.
art. 3. nisi pari eidentia constet, usum huius
domini aliqua lege sibi restringi. Unde sit li-
tem revera esse, an possessio illa, quae prius na-
tura (ut dicit soler) ante legem propositam, &
intimatum, in homine datur, & in qua omnes
nascimur, cesset per dubium legis superueniens?
Quia legem non esse, & non esse sufficienter
propositam, sunt termini aequivalentes, ut fa-
tetur ipse met Cella Dei, fol. 422. Cum ergo,
ut sufficienter proposita, seu, ut obligans, sit
posterior natura rationali, cui intimatur, ut
obliget, nil obstat, legem esse aeternam, & ho-
minem in tempore, ut prioritate naturae præ-
cedat, cum plenissima possessione libertatis,
tam moralis, quam physicae, ad intimationem
legis, per quam sufficienter facta restringatur;
secus vero permaneat, & ita se habeat, ac si
nulla esset in mente divina, naturalis, nec di-
vina lex. Hanc doctrinam multis illustravit,

R. P. Fr. Antonius de San Pedro, Generalis Or-
dinis Citericiensis in Epistola ad Illust. Cara-
muelum, quae extat tom. 4. Theol. fundam. in
dialexi non certitudine, num. 745. fol. 253. &
seq. In qua multis cum ipso probat verissimam
hanc esse propositionem: *Homo est liber ab obli-
gatione vitandi actionem, quando non probatur
actionem esse prohibitam lege, & hanc libertatem
possidet, si non probatur lex, addens proba-
tionem debere esse certam, quia homo est reus
libertate spoliandus; probatio autem contra
reum debet esse certa & indubitata, quod in
foro externo omnes fatentur. Idem autem in
vstroque iudicandum, quando externum non
innititur falsa presumptioni docet ex comu-
ni Doctorum, Sanchez lib. 1. Summae capit. 10.
num. 11.*

12 Denique obijcit Vincentius Pareus: in-
si possessio libertatis sufficeret ad dubium spe-
culativum deponendum practice, quando ex
opinionibus hinc inde militatibus liberitur;
locum habere non posset decisio Innocentij
Pontificis in capite *Inquisitioni*, in quo cum
consultus fuisset, quid facere deberet coniux, qui
post matrimonium bona fide contractum, utrius-
que opinaretur de impedimento, respondit: *Cum
conscientia pulsat animum, ex credulitate pro-
babili, & discreta, quam vis non eidentem, &
manifesta debitum quidem reddere, vir, aut vxor
potest, sed postulare non debet.* Ergo quando con-
trariae sunt opiniones, alia pro lege, alia pro
libertate pugnans, necessarium putavit Ponti-
fex servandam esse illam iuris regulam, *indu-
bys tutior pars est eligenda*, ideoque resolvit de-
bitum reddendum marito possidenti, ne iniu-
ste illi negetur, non vero postulandum, quia non
petere ab omni culpa liberum est, contra au-
tem, si petat, periculo deficiendi contra sextum
decalogi præceptum exponitur.

13 Respondeo 1. Hec iuris caput extra re-
nobis obijci, quia in capite *Inquisitioni* non
erant utrinque opiniones contrariae, alia pro
lege, seu impedimento matrimonij, alia pro
non existentia illius, seu pro libertate petendi
debitum, sed alter coniux probabiliter cre-
debat post secundas nuptias bona fide contractas,
primum maritum esse superstitem, non vero
credebat probabiliter oppositum, & hunc postu-
lare debitum non posse, decidit Innocentius.
Locum ergo non habet obiectio ex capite *In-
quisitioni*, in casu de quo disputatur, nempe an
concurrentibus hinc inde contrariis opinio-
nibus alia pro lege, alia pro libertate possimus
dubium speculativum, quod generant, practice
deponere, ratione possessionis libertatis.

14 Respondeo 2. per eidentem instantiam
contra Baronium, & sequaces, quia ipsi con-
stanter asserunt hoc Axioma iuris, *in dubio me-
lior est conditio possidentis.* Locum habere in
materia iustitiae, ac proinde possessorem bonae
fidei

fidei speculative dubitantem, an res, quam possi-
det, sit si a, posse ratione possessionis licite re-
tinere, & illa prohibito vti. Ergo cum materia
huius capitis *Inquisitioni*, sit iustitiae, & vxor es-
set possessor bonae fidei, poterat in dubio specu-
lativo, an vir, quem possidet, suus esset, dubium
hoc practice deponere, & debitum non solum
reddere, sed etiam petere. Confirmatur. Quia
vxor erat in possessione debitum ex iustitia pe-
tendi, ergo sine ratione certa, & indubitata, non
poterat in possessione privari. Poterat ergo,
& tenebatur reddere ratione possessionis, quae
erat viro, & poterat petere ratione possessionis
petendi ex iustitia, quae ipsimet vxori erat. Quo-
modo ergo Pontifex, vnum ei concedit, & al-
terum negat? Quid ad haec.

15 Igitur ut caput *Inquisitioni* plenè, & per-
ficiè intelligas, consule quæso doctissimum
Patrem Sanchez lib. 2. de marr. disp. 41. num. 46.
& 47. Vbi efficaciter probat resolutionem Pon-
tificis fuisse, coniugem, qui bona fide ad fecan-
das nuptias transferat, & postea, ex probabili
credulitate dubitare, seu opinari incepit primū
coniugem vivere, posse debitum reddere, non
verò debere postulare: nempe ante adhibitam di-
ligentiam ad assequendam veritatem, ea tamè,
inquit Sanchez, *sufficienter adhibita posse redde-
re, & petere. Quia possessor bonae fidei (qualis est
coniux, qui bona fide secundo contraxit) si dubi-
tat rem esse alienam, & facto sufficienti exami-
ne, nequit dubium vincere, potest non tantum rem
retinere, sed illa etiam vti.* Ergo vti poterit ma-
trimonio non solum reddendo, sed etiam peten-
do, si praemisso sufficiente examine, dubius ad-
huc maneat, sine eidentia de vita prioris con-
iugis, & si cum credulitate probabili. Ita expres-
sè tradunt apud Sanchez ubi supra M. Sotus.
M. Martinus de Ledesma. M. Ludovicus Lo-
pez, & Manuel Rodriguez dicens: eam reputas-
se probabilem Victoriam, Canum, Peña, &
Gallo, & alios, quos sequitur ibi ipse Sanchez.
Quibus adde Cardinalem de Lugo, tom. 1. de
iustit. disp. 17. sect. 4. num. 88. & Dianam 3. part.
tr. 4. res. 295. ubi pro se adducit Valentiam, Re-
ginaldum, Coninch, & Villalobos, & P. Anto-
nium Perez, tom. de iust. tr. 2. disp. 2. cap. 4. n. 83.
& Caramuel tom. 4. Theol. fundam. in dialexi de
non certitudine, n. 541. Vide etiam Patrem Sa-
nchez, disp. 42. n. 8. & disp. 44. n. 2. & 4. ubi cum
M. Petro de Soto, M. Martino de Ledesma, &
alijs, quos citavi 1. p. selectarum tr. 1. q. 6. n. 17.
id verum censet, licet post adhibitam diligen-
tiam, veritate non inventa, coniux putet pro-
babilius matrimonium secundum esse invali-
dum, & nullum possessorem bonae fidei esse spo-
liandum, nisi certum moraliter sit rem, quam
possidet esse alienam constat ex dictis, p. 1. Se-
lect. tr. 1. q. 9. a numero 17. & me citato defen-
dit novissimè Illust. Caram. ubi sup. n. 709. &
tradunt apud illum Trullenc, Diana, Layman,

& videtur D August. lib. de fide, & opinio. cap.
7. & refertur, cap. ii virgo 34. q. 1.

16 Notat etiam Sanchez disp. 41. num. 46.
& 47. diligentiam, pro veritate adveniendā,
solum debere premiti, quando sit spes inve-
niendi, quando autem moraliter esset impossi-
bile, adhibita diligentia, posse vinci debitum,
[tunc, inquit, potest coniux reddere, & petere,
quia fructa ea diligentia adhiberetur. Et invin-
cibilis ignorantia est, quae sufficienti diligentia
vinci non potest, licet veritas non immo esset.]

17 Prohibuit ergo Pontifex coniugem dubi-
tanti, seu opinanti de impedimento matrimo-
nij, debitum postulare, ante adhibitam diligen-
tiam pro veritate invenietur: quia non opinio-
nem probabilem speculative de morte pri-
mi coniugis habebat, nedum iudicium prae-
cise probabile de usu matrimonij: Tum qui an-
te adhibitam diligentiam, an vir, cuius posses-
sionem habebat, esset suus, esse illi non poterat
opinio practice probabilis pro libertate postu-
landi. Si enim illa consultantem adesset, alia esse
posset Pontificis decisio, licet in alijs casibus
de conflictu opinionum hinc inde militarium.

18 Ex quibus fit ex capite *Inquisitioni*, nil
concludi posse contra nostram, & communem
sententiam, quia solum asserimus, quod con-
currentibus duabus opinionibus contrarijs,
alia pro lege, alia pro libertate, licitum est fa-
venti libertati adherere. In capite autem *In-
quisitioni*, non erat conflictus duarum opinio-
num, quarum una affirmaret impedimentum, ne-
gante altera, aut quarum una defenderet licitum
esse petere debitum, altera repugnante. Sed nul-
la circa licitum usum matrimonij versante,
consultus fuit Pontifex, quid facere debere con-
iux, cui post contractam bona fide secundum
matrimonium, esset probabile iudicium specu-
lativum de vita primi coniugis: cui Pontifex
iure optimo respondit, non posse in his circums-
tantijs debitum petere: nempe ante adhibitam
diligentiam pro veritate invenienda, ut supra
explicuimus. Alias si uterque coniux de impe-
dimento credulitate probabili opinaretur, vel
dubitaret, neuter posset villo unquam tempore
debitum petere, & consequenter, ne periculo
proximo peccati manerent expositi, tenerentur
à thoro separari, quod intolerabile foret. Ergo
veritate non inventa post adhibitam prudentem
diligentiam, uterque coniux potest debitum
reddere, & petere, perseverante dubio
speculativo de impedimento
matrimonij.

22 (H) 20

§. III.

1 Ob insufficientem legis promulgationem conscientia dubia potest deponi.

19 Nil apud Doctores certius legē non sufficienter promulgatā non obligare, quod ita evidens putavit D. Thomas 1. 2. q. 90. art. 4. ut expresse tradiderit, promulgationem esse de ipsa legis essentia. Sed quidquid de hoc sit: ratio naturalis id demonstrat, quia lex non applicata, & hominibus incognita, nequit illis esse regula humanarum actionum, cum autem per promulgationem applicetur, ut per cognitionem illis innotescat, & secundum illā offerentur, consequitur plane absque sufficienti legis promulgatione, per inde se habere debere, ac si nulla esset lex, & ita fatetur Cella Dei, lib. 3. §. 8. §. 4. vers. videtur vero. [Nam lex, inquit, non satis promulgata, non est simpliciter promulgata, lex autem non promulgata, neque realiter quidem, & in se obligat, nec magis violatur, quam si non esset.] Quod antea praxiderant Sanchez, Suarez, Henriquez, & alij, quos citatos sequitur Illust. Caranuel, lib. 4. Theol. fund. dialecti de non certitudine, art. 9. n. 698. Nam legem, inquit, nesciri, & legem non esse idem est. Vnde probat repugnare peccati materialis conceptum. Quia præceptum quod, alicui imponitur illi notificatur [& lex quæ non obligat non est lex, & quæ non est lex, nec formaliter, nec materialiter violari potest.]

20 Ex quibus etiam sumitur argumentum ad deponendam conscientiam dubiam, quando ex conflictu contrariarum opinionum, quis dubitat speculari, quæ nam illarum sit vera; an quæ pro lege, an quæ pro libertate pugnat? Argumentum est huiusmodi: nulla lex obligat, nisi fuerit sufficienter promulgata, & applicata; sed quoties auctores probatas autoritatis opinionibus dissident, an hoc, vel illud obiectum prohibitum sit, lex non est sufficienter promulgata, & applicata; ergo quoties opinionibus dissident, non obligat. Discursus rem evincit: maior est evidens ex terminis, quam cum D. Thomas tenent omnes Theologi in materia de legibus. Minor probatur autoritate ferè omnium Theologorum afferentium licitū esse amplecti opinionem probabilem minus tutam, relicta tutiori, & probabiliori militante pro lege, omnes enim consequenter censent, ex hoc conflictu opinionum vrgens argumentum desumi ad asserendum non esse sufficienter propositam, dū probabili opinionem pro libertate locum relinquunt: & in terminis ita tradit P. Suarez 1. 2. disp. 12. sect. 6. n. 8. & tom. 5. in 3. partem, disp. 40. sect. 5. Quem sequuntur P. Salas tom. 1. in 1. 2. 77. 8. disput. vnic. sect. 6. n. 4. ibi: [Quando est probabile iudicium, quod nulla sit lex præcipiens, vel prohibens actionem, talis lex non est

sufficienter proposita, & promulgata hominibus, ergo non obligat.] Et P. Thomas Sanchez in summ. lib. 1. cap. 10. num. 32. [Quia nemo, inquit, obligatur legi, nisi illi sit sufficienter proposita, at quando post sufficientem diligentiam manet quis dubius, an sint lex, & præceptum, non sunt illi sufficienter proposita ergo.] Sic ille, pro se citans Enriquez, & alios. Quod multis probat Baldelus in Theolog. moral. lib. 4. disp. 8. num. 7. & 8. & disp. 9. num. 1. & sequitur P. Antonias Perez tract. 2. de iustit. cap. 4. num. 90. vbi sic. [De ratione legis, & præcepti (nempè siue humanæ, siue diuinæ) est promulgatio, cum in eius definitione hæc ponatur: debet igitur lex se manifestare, ut non potest scire, nisi suam existentiam probet.] Et continet Doctor Ioannes Ioseph Garzi cent. 2. cap. 84. num. 8. [Quando est probabile iudicium, quod non est lex prohibens aliquam actionem, quavis in contrarium sit iudicium probabilius, lex non est sufficienter promulgata. Cuius lex sufficienter promulgata est certa.] Sic ille. Quibus adhæret Patritius Sporet. in Tyrceino Theologie moralis, cap. 4. num. 72. ibi. [Lex nõ sufficienter proposita, & intimata, non obligat secundum omnes.] Quos sequitur Thomas Hurtado tom. 9. resol. Moral. tract. 11. cap. 7. num. 232. & Pater Terillus quest. 23. num. 14. & sequentibus.

21 Ratio à priori est, quam citati Doctores tradunt; nimirum, quia ad sufficientem promulgationem legis requiritur, ut quisque morali certitudine agnoscat (ut inquit Hurtado) obligationem sibi annexam à lege præfixam, quæ operatur applicata subiecto, ut cæteræ causæ: ergo cum post sufficientem adhibitam diligentiam, maneat idem dubium speculari, an talis lex extet, non censetur sufficienter promulgata, & applicata: nequit enim affirmari obligationem morali certitudine agnosci. Adde Terillus, promulgationem aliquibus saltem evidenter debere innotescere. [Promulgatio, inquit, debet esse ceremoniatam manifesta subditis, ut aliqui saltem eorum evidenter sciāt, & legem latam, & tali ceremonia fuisse manifestatam; immò debet esse adeo manifesta, tamque liquido divulgata, & certa eius notitia, ut magnam subditorum partem late-re non possit, nisi ipsi culpabiliter ad ea, quæ sunt, nolint advertere.] Ergo, cum hæc promulgatio non interueniat, quoties Doctores graves opinionibus dissident, signum evidens, aut valde vrgens est, aut legem non esse, aut non esse sufficienter propositam. In his enim questionibus de iure naturali, vel diuino, in quibus nil à Supremo Ecclesie capite, nil à fidei tribunalibus est decisum, Theologi docti, & pii sunt quasi iudices à Deo constituti, à quibus cæteri indocti, aut rudes, & illitterati, legem, & præceptorum notitiā participare possunt,

sint, & debeant. Cuius illud Deuteronomij 17. quod ad doctrinam morum appropinquat: [Si quis fuerit, & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris, inter lepram, & non lepram; surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad Sacerdotes Ieritici generis, & ad Iudicem, qui fuerit illa tempore, quæres quæ ab eis, qui iudicabunt iudicium, veritatem, & sequeris quæ sententiam eorum.] Ergo, cum fere omnes Theologi docti, & pii, & in ecclesiastice morali veritate, & pro relegendis casibus conscientie à Deo electi, constanter proclamant, legem non esse latam, aut non esse sufficienter promulgatam, quoties Doctores probate autoritatis opinionibus dissident, eorum sententiam vnusquisque tuto sequi poterit, & conscientiam dubiam ex hoc fundamento deponere.

22 Nec video, qua ratione huic discursui contrauenire possit Antonius Cella Dei; cum ipsemet, lib. 4. quest. 6. §. 2. hanc regulam ad eā deponendam, his verbis statuat. [Quoties quis ita sua nõ inuentione, potest recte dicere, & existimare: Si fuisset, sane inuenissem; per non inuenire inueniri veritatem, nam dicitur, si fuisset inuenissem, non inuenis; ergo non est. Quæ verba ad rem nostram sic applica: si fuisset lex, tot Doctores graves inuenissent, cum contentiosè, pro, & contra, disputauerint; sed non inueniunt, ergo non est. Vel saltem non est sufficienter publicata. Argumentum rem evincit, & ad conscientiam dubiam deponendam sufficere, nequit prudenter dubitari.]

23 Obijcit Cella Dei lib. 3. quest. 8. fol. 413. falsum prorsus esse leges, de quibus inter Doctores graves, est desidium, fuerint, nec ne lateat. Non esse sufficienter intimatas, seu propositas ad obligandum: quia, si id verum esset, hoc haberent hæretici effugium, & similiter infideles, ut opiniones contra fidem probabiles esse tuerentur, ipsique satis esse probabiles in materia Religionis ad salutem, sicut in materia morum ad non peccandum. Nec vrgeri possent lege aliqua naturali, vel diuina, de quibus inter suæ sectæ patronos, & Doctores Catholicos desidium est: respondebunt enim, non esse satis propositas ad obligandum, & idè vtriusque patris fundamentis præiudicis, assensum suspendere, aut sectæ suæ magis, adhærere. Respondeo, ex dictis supra, satis commune esse apud Theologos, leges non sufficienter propositas non obligare, quia Deus neminem obligat ad ea, de quibus prudenter dubitatur esse præcepta, aut probabiliter creditur non esse: si enim hoc voluisset, id ipsam nobis expressisset. Contra leges autem non satis promulgatas, non magis peccari, quam contra leges non conditas; idèque nec materialem violationem earum dari, dicit Cella Dei ipse, fol. 427. Verbis ex illo supra datis.

24 It de hæreticis expresse loquens P. Antonius Terillus quest. 4. num. 14. §. 2. adnotavit, plures opiniones in se improbabiles, quales sunt hæreticorum contra ad id mysterium esse posse probabiles quoad imperitos, qui solum peceperant authenticam, & rationes suæ heresi fauentes, non verò contrariæ, & veras fidei Catholice: propterea non sufficienter [Probabiliter, & prudenter existimant, veritas esse, quæ a suis maioribus didicerunt; qui quidem sunt hæretici materia es tantum, & in errore irreprehensibiles.] Cui satis consonat Cella Dei ipse, lib. 1. num. 13. fol. 134. dicens: [Doctrina, quæ alicuius, ex aliqua ignorantia satis ordinaria, putatur vera, vel probabilior, est ei tuta.] Talis autem, ut in plurimum videtur esse doctrina hæreticorum apud imperitos ex ipsis. Imò addit recentior iste, lib. 2. q. 18. in fine. [Indocti inuenta autoritate credere in illa possunt, nec debent ulterius procedere.] Quod tantum verificari potest de inuenta veritate, aut opinione, ut minimum probabili. Negari autem non potest, plures hæreticos imperitos, ex aliqua ignorantia ipsis satis ordinaria in autoritate doctissimorum suæ sectæ fidentes doctrinam oppositam fidei putare veram, erit ergo ipsis tuta, in doctrina huius recentioris, nempe sufficiens, ut à peccato formali contra fidem excutentur, eo quod mysteria fidei non fuerint illis sufficienter proposita. Sed modus hic loquendi mihi displicet, quia non est confundenda probabilis opinio cum errore, cuius certitudinem habemus ex reuelatis: Ideo melius loquitur Honoratus Fabri Dialog. 1. dicens: [Quod quando opinio non habet firmum fundamentum, cum error sit, non est dicenda alicui tuta, nec probabilis, nec excusare à peccato; sed ignorantia inuincibilis, qua laborat. Certissimum enim est, propositionem affirmantem hæresim, aut aliam infidelitatis speciem non esse opinionem probabilem, nec reddi posse probabilem, quantumlibet qualiumcumque hominum autoritate, est enim certitudo in contrarium.] Hæc est sententia communis Theologorum, quos sequitur Bernardus Stribrokius, in notis in dissertationem Theologicam de probabilitate, §. 3. fol. 64. [Idè, inquit, omnes Doctores verè Catholicos doceri, puerum scilicet baptizatum, hæresim ab his, a quibus in rebus fidei instituitur, sibi proposita credere sine peccato, modo scilicet (quod re vera omnes supponunt) inuincibili laborer ignorantia. Sic in his Regionibus, quibus nullū fidei Catholice lumen affulget, multos ignorantia inuincibili teneri constat, ac proinde esse materialiter dumtaxat, ut vocant, non formaliter hæreticos.] Quæ sententia est D. Thomæ 2. 2. quest. 10. artic. 1. & fuisse tradit Victoria relect. de Indis Insularis, concl. 1. & seq. Idèque sentit Conradus, Almainus, Vega, Alphon-

pluribus de Castro, Petrus de Soto, & alij, quorum sententiam sequitur P. Vazquez 1. 2. disp. 220. cap. 3. num. 8. licens: Manifestis Augustini testimonij probari, subneclens, num. 9. si alicui circa fidem, & Religionem, quam ipse proficitur, dubitatio aliqua subrepat, sua conscientie videbitur satisfecisse, si maiores suos, quos ipse existimat esse peritiores, adierit, & de illa dubitatione consuluerit: quamvis enim in suo errore ipsi non confirmet, ignorantia inuincibilis circa fidei mysteria illi erit, ita ut culpa non imputetur.

25 Respondeo secundo ad obiectionem, argumenta nostrae fidei, quae illam euidenter credi debent, faciunt, reddere euidenter incredibilia, quae pro haeresi, vel infidelitate a sectarijs allegantur: ideoque improbabilis eorum opinioniones ostendunt, & errores esse conuincunt: licet ipsi ex defectu sufficientiae propositionis, haec ignorent, siue vincibiliter, siue inuincibiliter, ut contingere potest: eoque vnice nostrae cum ipsis disputatio dirigitur, ut fidei nostrae veritatem, & suae falsitatem illis persuadeamus. Respondeo tertio, quod in his, quae sunt necessaria, necessitate medij ad salutem, ut credere Deum esse, & remuneratorem esse, nulla opinio, nullus error, & si inuincibilis excusare potest, quin illa ignorans damnetur, (ut alibi probauimus) quia opinio, & inuincibilis error non supplet necessaria necessitate medij, ut per se notum est: ideoque minus bene paritas praetenditur inter probabile in materia Religionis ad salutem, & probabile in materia morum ad non peccandum. Si verò sermo esset de his tantum, quae in materia Religionis necessitate solius praeccepti necessaria sunt, esset quidem omnimoda paritas: ideoque eodem modo Theologi assentunt, tam infidelibus, quam haereticis inter ipsos natos, & nutritos, quibus fides non sita non est sufficienter propolita, non peccare non credentes: laborant enim ignorantia inuincibili praeccepti.

26 Denique retorquero argumentum, & inquiri a recetiore nostro, quid faciet infidelis, aut haereticus, cui argumenta illi proposita, ad mysteria suadenda, non appareant grauiora, quam siue sectae: quandoquidem, ut ipse passim proclamat, intellectus tantum potest assensum praestare parti contradictionis, pro qua grauiora ipsi apparent fundamenta, secus necessario, si aequalia, suscipit assensum? Quid inquam, faciet, si appareant aequalia? Quid si suae sectae grauiora ipsi represententur? Nequibit profecto mysterijs nostrae fidei assentiri, & hac poterit excusatione se protegere, & ab obligatione credendi se eximere: Ita ne verò? Quid ad haec? Igitur apertissime patet, discursum de licito vsu opinionis probabilis, quoties ex dissidio inter Doctores, insufficienter proponitur lex, non reddere difficultatem conuer-

sionem haereticorum, & infidelium, quoniam doctrinam ipsius Auctoris regantis possibilitatem assentus parti aequae, aut minus probabili apparenti. Vide doctissimum P. Ioannem de Cardenas in selectis disput. tract. 1. disp. 15. cap. 4. art. 4. num. 21. 9. fol. mihi 204. Vbi hoc ferè argumentum a Faronio contra probabilitatis obiectum, in ipsum met ingeniosè retorquet.

27 Obijcit 2. Deum satis promulgasse legem suam, olim per Patres, & Profetas, nouissimè autem per filium, & postea per sancta Concilia, per Pontifices, Sanctos Patres, & Theologos: & hanc sanctam legem singulorum cognitionibus esse singulis applicatam. Sic fol. 423. & 424. Respondeo ex ipso, legem naturalem: Non promulgari, non acceptari, sed purè applicari mensuratione, quae sua unicuique est regula subordinata, & applicans. Vnde euidenter deducitur, rectè competere, quod Patrius, & Praefatus fuerit sufficienter applicata, & alijs per ipsos, & tamen decursu temporis, legis naturalis notitiam apud aliquos abolitam fuisse, vel obscuratam. Et sanè quo ad aliquas conclusiones certissimum est: quia nec concilia, neque Pontifices, eam hactenus, ut certam proposuerunt; nec Patres, nec Theologi conueniunt; sed in contrarijs opinionibus hinc inde circa plura, quae ad legem naturalem pertinent, abierunt: In quibus eorum dissidium dubium, & in certam legem nobis reliquit. Et quidem, si ad praeccepta positiva, siue naturalia, siue diuina, deueniamus; ab experientia certum est, satis longo tempore nos viuere cum inuincibili eorum ignorantia: Imò, & aliquorum, ut in sume, mendatij, & simplicis fornicationis, rusticos plures, per totam vitam laborasse. Et saltem id esse possibile, docent cum D. Thoma, plures Theologi, quos citauimus 1. part. selectar. tract. 1. quest. 6. num. 47. non ergo fuerunt illis sufficienter applicata (sicut nec modo haereticis pluribus) mysteria nostrae fidei, ne dum infidelibus in remotissimis Indiarum partibus nutritis. Hi ergo, ex defectu applicationis, ab aliquibus legis naturalis, vel diuinæ praecceptis, exempti erunt; & in possessione suae libertatis morales, donec lex sufficienter illis applicetur, permanebunt.

28 Hoc solido fundamento ductus, qui auctoritate D. Thomae pro vna parte, & auctoritate D. Bonaventurae, pro contraria praemertur; ideoque dubius speculatiuè de veritate maneret, pelleret formare iudicium, tutum sibi esse partem, quam maluerit, eligere. Cuius contrarium tenet Cella Dei lib. 2. quest. 20. §. 2. vers. Septimo sequitur, exemplo adhibito in alijs aequalis auctoritatis Doctoris. [Per incōsiderationem (inquit) opponere aliquis potest videri irreuerentiam, & superbiam, si quis dicat in aliquo dicto, tuto fieri non posse, v. g. Caietano qui in eod. dicto habet sibi contrarium, v. g.

Victoriam; quem ea in se supponamus non esse minus sapientem; nam id nulla esset irreuerentia erga Caietanum; sed potius contrarium esset contemnere Victoriam sine iure, & ratione vlla.] Verum id approbare non possum, nec est cur approbet ipse, quia, ut non inuitus fatetur lib. 4. quest. 9. fol. 587. si quis fecit sufficientem diligentiam, ut sciret legem, & non inuenit. [Per hoc ipsum habet, vel conuincens, vel magnum fundamentum de eius non existentia, & sic tollitur aequalitas:] Quae nam rogo, diligentia sufficiens, ad sciendam legem fieri potest maior, quam duos Ecclesiae Doctores consuluisse? Si ergo illi non conueniant, qui hac facta sufficienter diligentia, legem non inuenit, per hoc ipsum habebit conuincens, vel magnum fundamentum de eius non existentia; vel saltem de non sufficienti promulgatione, & hoc argumēto poterit conscientiam dubiam deponere, quoties ob aequalitatem auctoritatis Doctorum, vel rationum, maneat speculatiuè dubius: in quo nulla interuenit Doctoris alicuius irreuerentia, vel contemptus, quando quidem, manente dubio speculatiuo circa existentiam legis, de qua contrariè opinantur Doctores, ob insufficientem publicationem legis, non obligare iudicatur.

§. IV.

Ob ignorantiam inuincibilem veritatis conscientia dubia deponi potest.

29 Quando ex conflictu contrariarum opinionum, de cuiusvis determinata veritate dubitatur, ignorantiam inuincibilem veritatis interuenire, est communis Doctorum sententia ex D. Thoma 2. sententiarum, dist. 22. quest. 2. art. 2. vbi sic: [Si talis sit ignorantia, cui nullo modo admisceatur ratio culpa ex eo quod ignorantia est, sic excusat in toto, sicut ignorantia inuincibilis, & ignorantia particularis, adhibita tamen debita diligentia.] Dissidium autem inter viros probos, & doctos, arguere apud illos ignorantiam veritatis, cui nulla admisceatur ratio culpa, ex eo quod ignorantia est, nemo nisi temere dissentire potest, excusat ergo in toto, sicut ignorantia inuincibilis. Sed tamen expressiora verba, inuenies 1. 2. quest. 76. art. 2. vbi extat, quae sequuntur: Propter negligentiam, ignorantiam eorum, quae quis scire tenetur, est peccatum: non autem imputatur homini ad negligentiam, si nesciat ea, quae scire non potest. Vnde horum ignorantia inuincibilis dicitur, quia studio superari non potest. Et propter hoc talis ignorantia, cum non sit voluntaria, eo quod non est in potestate nostra repellere eam, non est peccatum. At qui ignorantiam veritatis, ex dissidio inter graues Doctores

res circa existentiam legis subortam, non est in potestate nostra repellere, ergo non est peccatum. Quid apertius. D. Thomam sequitur Sylvester in summ. verbo ignorantia num. 5. vbi sic ait. [Ignorantia non affectata est duplex, quia quaedam est inuincibilis, id est humano studio insuperabilis, siue, quia nullo modo superari potest, ut ea, quae est in pueris, & amentibus: siue quia superari potest, sed cum maxima difficultate, ut in sensu debilibus. Vnde secundum Verum dubitans, & conuincens viros doctos falso consulentes, laborat ignorantia inuincibili.] Hac Sylvester, quae magis explicat num. 8. quest. 3. vbi sic. [Tertio queritur, utrum ignorantia sit peccatum? Et dicit D. Thomas, ibi (nempe 1. 2. quest. 76. art. 2.) quod nulla ignorantia inuincibilis, id est studio, insuperabilis est peccatum, quia non est voluntaria: nec imputatur ad negligentiam, si quis nesciat, quod scire non potest similit, nec ignorantia vincibilis, si sit eorum, quae quis scire non tenetur, est peccatum; sed solum si sit eorum, quae quis scire tenetur: quia quicumque negligit habere, vel facere, quod facere, vel habere tenetur, peccat peccato omissionis: vnde talis ignorantia est peccatum ratione negligentiae, licet priuatio ipsa scientiae secundum se non sit peccatum.] Quod magis iterum explicat ex D. Thoma num. 9. quest. 4. vbi sic: [Quarto queritur, utrum ignorantia excuset a peccato ex toto, & dico, quod hic non queritur de excusatione a peccato in ordine ad leges humanas, sed in ordine ad legem diuinam, & forum conscientiae. Ad quem intellectum intelligo respondere S. Thomam secunda secunda lege prima secunda vbi supra art. 3. sic virtualiter dicentem: Ex duobus contingere potest, quod non totaliter excuset a peccato: primo ex parte rei ignoratae, quia scilicet aliquid ignoratur, quod scitum retraheret a peccato; & tamen aliquid scitum, per quod cognoscitur illud esse actum peccati: sicut si quis percutiat patrem ignorans esse patrem, & sciens esse hominem, quod sufficit ad rationem peccati, &c. Secundo ex parte ipsius ignorantiae, quia scilicet ipsa est voluntaria, vel directè, sicut cum quis studiosè vult nescire: vel indirectè, sicut cum quis propter laborem, vel alias occupationes negligit addiscere illud, quo retraheretur a peccato, & quod scire tenetur, & potest: quia talis negligentia facit ignorantiam esse voluntariam, & peccatum. Si verò sit talis ignorantia, quae omnino sit inuoluntaria, siue quia est inuincibilis, siue quia est eius, quod quis scire non tenetur, omnino a peccato excusat. Hac ex illo.] Hac tenent M. Sylvester.

30 Ignorantiam inuincibilem eodem modo explicat alij Thomistae. Doctissimus M. Pardo tom. 1. Theologiae Moralis, cap. 2. quest. 12. §. 2. num. 5. sic scribit: [Probat D. Thomas 1. 2. quest.

quæst. 76. art. 2. quia ignorantia inuincibilis dicitur, quia studio superari non potest, &c. D. Thomam sequuntur Sylvester (attende) & omnes Thomista. [Sic ibi, *Et tom. de penitentia, q. 3. de contritione, dub. 3. nu. 23.* ait, cum Petro de Soto [Iudicium probabile, cum bona fide, & diligentia debita, facere ignorantiam facti, vel iuris, vel vtriusque, esse inuincibile.] Et magis ad rem nostram, *tom. 2. Theologie Moralium, cap. 33.* in appendice contra Caramuelem, §. 1. num. 22. loquens de opinionibus contrariis probabilibus inter Doctores bonæ nocte, inquit. [Probabilitatem extrinsecam deseruire posse, vt operantes, & errantes inuincibiliter excusentur à peccato.] Et *tom. 1. cap. 1. quæst. 4. §. 3. num. 12.* Excusat à peccato amplectentem opinionem minus tutam, & que probabilem contrariæ. Cuius rationem reddit, [quia quærit veritate, quantum potuit, si in re erret, inuincibiliter ignorat.] Ex quo capite sequentem minus tutam, & etiam minus probabilem, excusat à peccato M. Martinus de Ledesma in *2. 4. quæst. 18 art. 4. fol. 68.* Nempe quia ex disidio Doctorum inferitur, vel talem opinionem esse veram, [vel qui hanc, inquit, sequuntur opinionem, excusantur ignorantia inuincibiliter.] Quibus consentit M. Araujo in *decisionibus moralibus, tr. de iactu civili, disp. 9. asserto 3. nu. 16.* Vbi approbat opinionem Sylvestri. Quibus adde M. Bartholomæum de Ledesma in *summ. tract. de penitent. vbi de confessione, difficult. 4 §. Tertia conclusio, ibi:* [Aliquando propter ignorantiam inuincibilem, quam quis habet, sequi potest opinionem, quæ tamen re vera est contra ius naturale, & diuinum: nam quodcumque sunt duæ opiniones contradictoriæ de eodem, alteram veram, alteram falsam esse oportet. Quia tuæ non liquido constat, qui cuiusmodi opinionem sequitur, excusatur propter ignorantiam illam.] Et M. Hyacinthum Douatum in *additionibus ad practicam, t. 1. 4. tract. 7. quæst. 70* vbi ait: [Esse ignorantiam inuincibilem, cum præcesserit cogitatio de re opinabili, & adhibita fuerit omnis diligentia ad inquirendam veritatem, non fuit inuenta.]

31 Thomista citatos sequuntur ex nostris viri doctissimi P. Thomas Sanchez *lib. 2. de matrim. disp. 41. nu. 46.* ibi: [Inuincibilis, inquit, ignorantia est, quæ sufficiente adhibita diligentia, vinci non potest, licet veritas non innotescat.] Et P. Suarez *tom. 5. in 3. part. disp. 40. sect. 5. num. 13. in fine,* vbi probat, ignorantiam, quæ ex conflictu contrariarum opinionum generatur, cum post adhibitam diligentiam, ad expellendam speculatiuam dubitationem, permaneat; in voluntariam esse, & ideo practicè nullum esse periculū peccati. [Quia ita, inquit, ignorat, vt non potuerit ignorantiam depellere, ergo inuincibiliter ignorat;

ergo hic, & nunc non obligatur tali præcepto; ergo nulli periculo se exponit, sic operando.] Et infra *num. 14.* [Nam si quis non dubitet, an talis actio hic, & nunc sibi sit peccaminosa, parum refert, quod dubitet, an talis actio secundum se, seu materialiter sumpta peccaminosa sit.] Nempe, quia hoc dubio non obstante, vt prædixerat ibidem: [Hic & nunc est certus se non obligari præcepto,] ductus ratione infra subiicienda. Quod multis fidei Terillus de *probabilitate, quæst. 23. num. 100.* & seq. à fol. 448. [In omni, inquit, materia, apud Theologos discuta, & propter argumeta hinc inde probabilia, adhuc dubia, datur formalissima ignorantia talis legis, illaque est planè inuincibilis.] Nempe (vt prædixerat) quia [post propositionem obiecti, per diligēs studium, inquiri, & vinci non potest.] Et fol. 449. *verbo. Huc collimant authores,* dicit esse commune. [In tali, inquit, casu lex inuincibiliter ignoratur. Non est opus Authores citari, quia ratio hæc ab omnibus cōmuniter assertur.] Sic vbi supra. Vide etiam illum, *quæst. 16. num. 3. 4.* & 86. & *quæst. 23. num. 110. fol. 449.* Vbi ait, opinionem probabilem includere ignorantiam inuincibilem [Non est opus, inquit, recentiores recensere, quia res est nimis certa, & eadē veritas ab antiquis agnita, & vniuersimode tradita fuit. Qui expressè agnoscant ignorantiam inuincibilem in opinione: hi sunt Franciscus Victoria, Conradus, Sylvester, Adrianus Maior, Cordoba, Angelus, S. Antoninus, Panormitanus, Nider, & alij.] Quos sequitur Baldellus de *conscientia, lib. 4. dub. 8. n. 7.* Idem tradit Doctor Garfi *cent. 2. cap. 84. num. 10.* ibi: [Quisquis opinionem verè probabilem sequitur (etiam si adit in contrariam opinio probabilior) sequitur id quod inuincibiliter creditur esse verum, & licitum, &c. Quia opinio probabilior non tollit ignorantiam inuincibilem veritatis, &c. Cum relinquat rem in certam, & obnoxiam falsitati, & dissonantiæ à ratione, & lege æterna.] Sic ille.

32 Ratio à priori huius sententiæ est superius attacta; nam quoties dubium, quod procedit ex concursu duarum opinionum probabilium, est studio insuperabile; ignorantia malitiæ est inuincibilis, quia post diligentiam adhibitam, vel adhibendam, ferè nullus est, qui veritatē assequi vnius partis, alteram de falsitate conuincendo, sibi promittere possit; ergo prudenter iudicare quisque, etiam doctus, poterit, veritatē inuincibilem non esse, ac proinde, aut legem non esse, aut sufficienter publicatam non esse; ideoque in concursu opinionum contrariarum probabilium, siue facti, siue iuris, posse quilibet prohibito eligere. Quo iudicio deponitur conscientia dubia, manente dubio speculatiuo circa veritatem rei, de qua disputatur, vel circa existentiam legis. Et ita sen-

sentit P. Antonius Perez in opere de iustitia, *tract. 2. de restitut. disp. 2. cap. 4. nu. 94.* Vbi sic. [deponitur practicè dubitatio solum per illud iudicium, quo fit, vt nesciamus esse aliquid illicitum formaliter.] Quid autem sit aliquid esse illicitum formaliter explicat, ibi, his verbis: *Illicitum formaliter, est aliquid esse in nostra potestate, & ita propositū à ratione, vt eo ipso quod fiat, erit malum, & contra rationem.* Sed obijcit Cella Dei *lib. 4. quæst. 6. in fine, fol. 575.* [Omnes veritatem moralem inuenire possunt.] Quod magis explicat *fol. 594* inquit. [Ex nostro defectu prouenire, quod non inueniatur.] Legas, quærit, illum ibi, §. 4. *lib. 3. quæst. 1. & 2.* vbi sic fatur: [Si enim præcepta Dei seruauissemus, nec legem naturalem, nec diuinam ignoraremus, atque adeo ignorantia, quam in hoc casu particulari patimur in penam peccati, nos a peccato non excusat, quando opinio minus tuta est falsa, quantumvis nobis non solum probabilior; sed & moraliter certa, absque vilo conscientie remorsu appareat, & talis iudicetur.] [Forte, inquit, *fol. 356.* veritatem non inuenio, quia non quantum debeo, in charitate affectus sum: fortè ex defectu propriæ cognitionis, quia maiora viribus audeo: quia sanatos libros non colo; quia Deum non oro; quia conscientiam nõ mundo, & animam, fallor, ac deficio.] Similem obiectionem fecerat Vvendrokius apud Terillum infra citandum. [Si quis (ait Vvendrokius) Deum oret, vt potest, & debet, veritas rei ipsi manifestabitur.]

34 Huic obiectioni aliud respondere non libet, quàm quod Caramuel doctissimo Fagnano asserenti in *cap. Ne inuitaris, n. 112.* Omnes posse habere moralem certitudinem (nempe directam) de rerum honestate. [Dignerur (inquit Caramuel) Dominus Fagnanus moralium certitudinum librum scribere, & plus gloria apud omnes acquireret, quàm hactenus vllus, sui ingenij vi potuit obtinere; imò totam Ecclesiam sibi abstrictam habebit.] Sic Caramuel Fagnano. Et sic ferè Vvendrokius respondet Terillus, *quæst. 20. num. 14.* ibi: [Si veritas, inquit, est adeo facilis, cur Vvendrokius? Cur Iansenistæ contrariæ sententiæ fautores non subscribunt integrum tractatum resolutionum moralium, vt ita nobis veritates hactenus ignotas reuelent? Certè nil Deo gloriosius, nil ad propriam illorum famam, nil ad nostram vtilitatem conducibilius præstare poterunt.] Hæc pro solutione reponat Cella Dei, qui si tractatum veritatum moralium scribere dignatus fuisset, maiorem apud omnes gloriam comparasset, quàm libro suo de recta doctrina morū. Ex quo, dum rectam regulam eruere quærunt, obliquam eliciunt, quia ad rigidiores opiniones, si probabiles sint, omnes adstringit, & nulla est opinio benigna apud ipsum, quæ nisi ve-

ra, quantumvis nobis probabilior, & moraliter certa, à peccato possit eximere. Cuo nil apud Theologos, à veritate magis alienum, & aperte falsum dixit Suarez *1. 2. disp. 12. n. 9. in fine.* Vt alibi animadverti. Et sanè si veritatē moralem omnes, qui orent, inuenire possunt, quis dubitet (vt benè vrget Terillus) Sanctū Thom. D. Bonauenturam, Scotum, Suarez, Sanchez, aliosque piissimos viros orationi deditos, feruenter Deum deprecatos, vt in suis resolutionibus a vero non aberrarent; & tamen, etsi singuli prudenter, quidquid tradiderint, affirmauerint; in suis tamen opinionibus læpissimè discrepant, & contrarias tuentur: Et nec illi peccarunt resolvendo quæstionem in fauorē partis minus tutæ; nec peccant, quia eorum autoritate freri, id opere complent, quod licitum esse illi tradiderunt. Ergo sufficiens diligentia pro veritate inueniēda haberi debet, quam viros doctos, & probatæ autoritatis pro parte minus tuta, alijs reclamantibus fecisse constat, nec ad vltius inquirēdum, vt pote frustra, debet obligari.

35 Ita docui *1. part. select. q. 6. n. 22.* cū Thoma Sanch. *lib. 2. de matrim. disp. 41. nu. 47.* & cum Victoria in *relectione de Indis Insularis, num. 33.* vbi inquit, [ad ignorantiam inuincibilem satis est, quod fecerit humanam diligentiam ad sciendum.] Quis autem negare poterit humanam diligentiam fecisse, qui peritissimos Theologos cōsultuit, qui voce, vel scripto propter diuersitatem opinionum, veritatē inuenire non posse farentur. Et ita expressè tradit Terillus de *probabilitate, q. 23. n. 110.* [Quia ille, inquit, inuincibiliter ignorat, qui post omnē diligentiam, quam adhibere renebatur, non potuit ad veritatem rei peruenire, & homo, qui post debitam diligentiam inuenit rationes (vel autoritatem) probabiliter suadentes Deū tale obiectum non prohibuisse, non tenetur vltius inuestigare, & quærere veritatem; quia teneretur ad impossibile, nec ad maiorem probabilitatem quærendā obligatur, quia illa inuenta, adhuc maneret in inuincibili ignorantia diuinæ legis.] Sed omnino videndus Illustrissimus Ioannes Caramuel *lib. 4. Theologie fundamentalis in Dialixi de non certitudine epistola de possessionis regula, §. 8. fol. 355.* Vbi sic ait: [Debent profecto fieri diligentie, vt cognoscatur veritas, quandiū probabilis affulget spes: Vbi enim eius cognitio impossibilis creditur, cessat omnis diligentias exhibendi obligatio. An aliquando viri, qui profitemur litteras, veritatis notitiā desperare debemus? (Respondet) sæpissimè, nisi prudētia desit, &c. Occurrunt aliquando quæstiones, (& tales ferè sunt, quæ probabiliter deciduntur, & vtrinque rationes, & authores præferunt,) profecto indisolubiles, in quibus imprudenter speratur certa veritatis cognitio.] Sic Caramuel.

Hac doctrina pro indoctis nullam potest dubitationem admittere: sed ut nec viri etiam docti scrupulis angantur, obseruare placuit, quod de ignorantia antecedente ad omnem actum voluntatis, tradit Pat. Vazquez 1. 2. *disput.* 117. *num.* 2. [Hac, inquit, dicitur inuincibilis, vocatur etiam probabilis. Inuincibilis quidem, quando nulla diligentia humana impediri potuerit; probabilis verò, quia licet potuerit vinci, non tamen debuit, eo quod probabili ratione sic iudicatum fuit, ultra quod nullus debet inquirere, quæ etiam, ut ait Corduba, eadem ratione dici potest inuincibilis, quia licet potuerit superari aliquomodo, tamen ea diligentia, quam debeat adhibere, non potuit, eo ipso, quod non debuit.] Hactenus Vazquez 1. t. *infra disput.* 124. *cap.* 2. *num.* 7. [Dicendum, inquit, diligentiam sufficientem ad sciendum, utram sit lex, an non eam esse, cum quis interrogat peritos in ea re, vel aliam adhibet prudentem diligentiam. Quæ verò sit prudens diligentia arbitrio prudentis relinquatur.] Et *disput.* 120. *cap.* 2. allegat Conradum in libro de Contractibus, *quest.* 100. *concl.* 2. iniquentem, eo tantum excusari aliquem ab ignorantia alicuius rei, de qua dubitat, quod consulit peritiores in ea arte, & eorum sequitur Consilium. Quod si obiecias de hoc ipso posse à me dubitari, an sufficientem diligentiam præmiserim? Respondet Eminentissimus Cardinalis Palauicinus, *tom.* 1. in 1. 2. *disput.* 9. *sec.* 4. [Quod ego sum certus, si puto secundum lumen, & iudicium, quod habeo, sufficientem esse illam diligentiam, quam adhibui.] Quæ viri etiam docti ad deponendam conscientiam dubiam deseruire poterunt. Ut omittam, vix unquam prudenter sperari posse veritatem inueniendam, quando grauissimi Doctores, post studium plarium annorum, eam non inueniunt, sed post longam disputationem semper manet probabile, legem non existere, vel obiectum a Deo non esse prohibitum.

J. V.

Quid contra superius dicta senserit Cella Dei.

36 [Ntegrum huius doctissimi Recécio-
ris volumen de reia doctrina m. vi
semel, & iterum evolui, & in quatum pro meo
tenui captu, ex ipso colligere potui, plane senti-
tit, ignorantiam legis, & malitiæ obiecti, quæ
interuenit, quando opiniones probabiles con-
trariæ de eodem obiecto, sub eisdem omnino
circumstantiis, concurrunt, non esse ignorantia
inuincibilem, sed vincibilem: tum in causa,
quia in nobis fuit vitare peccata, in quorū pœ-
nam ignorantiam patimur: Tum, quia ex defe-
ctu diligentie debitæ ad veritatem inueni- a-

dam, non inuenimus. Ideoque, quoties opinio
negans existentiã legis, vel præcepti (quæ mi-
nus tuta vocari solet) fuerit coram Deo falsa,
nos à peccato excusare non poterit. Duplex
ista causa, Recentioris iudicio, ignorantia vin-
cibilem reddit, quam fere omnes Theologi ex
concurſu opinionum probabilium resultatem
inuincibilem esse dicunt. Ideo necessarium est
in præſenti ex proceſſo illas examinare. Primã
in hoc, s. secundam in ſequenti, ne prolixitas
fastidium pariat.

37 Igitur quod ignorantia contracta in
pœnam peccati, non excuset à peccato, tra-
dit expreſſe pluribus in locis *lib.* 3. *quest.* 2.
& 3. & *lib.* 4. *quest.* 1. Cuius verba, licet ſupe-
rius relata, placet in hoc loco iterum repete-
re. [Si enim, inquit, præcepta Dei ſeruauiffe-
mus, nec legem naturalem nec diuinam igno-
raremus, atque adeo ignorantia, quam in hoc
caſu particulari patimur in pœnam peccati,
nos a peccato non excusat, quãdo opinio mi-
nus tuta est falsa, quantumvis nobis nõ solum
probabilior, sed & moraliter certa, absque ul-
lo conscientie remorſu appareat, & talis iu-
dicetur.] Hac ſæpius inculcat, *fol.* 367. & 362.
& 334. & 337. & alibi. Vnde conſequenter,
lib. 4. *fol.* 594. *caſ.* 9. *ſ.* 4 ait: [Qua propter
dicendum videtur per accidens eſſe, ac nobis
voluntariam frequentiam dubitationum: per
se vero loquendo, nellam eſſe, circa ius natu-
rale, & diuinũ in obligatorijs; rarã autem cir-
ca ius humanum. Quod dictum pender ex tra-
dendis infra, nam diſturi ſumus, legem natu-
ralem, ac diuinam ſemper eſſe inuenibilem:
ſiue eius ignorantia ſemper ſit culpabilis, ſiue
non, de quo ibi: Humanam etiam eſſe inueni-
bi. e ſaltem ſerumque: Ergo, quod ignoretur,
vel de hiſ dubitetur, defectus noſter eſt.] Cuius
verba ſatis exprimunt, eius mentem eſſe, non
dari ignorantiam inuincibilem legis naturalis,
nec diuinæ, vel ſaltem ſe dubitare, quod detur.
Quod ſatis expreſſerat *lib.* 2. *quest.* 12. *fol.* 268.
verſ. Quod autem, ibi: [Sed, ſi dari poteſt igno-
rantia inuincibilis alicuius legis Dei (quod
examinabitur in controuerſia de ignorantijs)
tunc excuſabitur à peccato,] & *lib.* 4. *quest.* 6.
fol. 573. [ut *part.* 2. vel oſtendetur, vel propo-
netur, onanis lex naturæ, & Dei, id eſt Dei, &
Dei, eſt inuenibilis per ſufficientem diligen-
tiam, ſiue eius ignorantia ſit ſemper, vel non
ſemper culpabilis, de quo ibi.] Itaque iuxta
mentem huius Recentioris ignorantia le-
gis, ut pote contracta in pœnam peccati com-
miſſi, nõ inuincibilis, ſed vincibilis eſt. Quam
concluſionem expreſſo perſuadere ten-
tat in 2. *part.* non dum typis data, ad quod
adducit omnia ſcripturæ loca, quibus hæ-
retici abutuntur ad probandum, ignorantiam
inuincibilem non excuſare à peccato, eo
quod in pœnam peccati originalis fuerit con-

contracta; ideoque in cauſa æque, ac origina-
le nobis imputatur, à quibus multum diſtat
Cella Dei; tum, quia de ſola ignorantia in
pœnam peccati actualis contracta ipſe agit;
tum, quia voluntariam, & vincibilem eam eſſe,
ex hoc capite contendit.

38 Hac doctrina maxim opere mihi diſ-
plicet, eamque impugno primo authoritate
D. Auguſtini, pluribus in locis, aſſerentis, vel
diſtinguentis, ignorantiam, quæ eſt peccatum,
ab ea, quæ eſt in pœnã peccati, at qui ſola igno-
rantia, quæ eſt peccatum, non excuſat à pecca-
to: ergo ex eo, quod contracta fuerit in pœnã
peccati, non deducitur non excuſare a pecca-
to. Quod enim in pœnã peccati fuerit immiſ-
ſa, a ſolo Deo dependet, nec creaturæ imputari
poteſt ad culpam, ſi nulla præcedente illius
prouiſione peccauit: quia nil volitum, quin
prouiſum. Maior, & minor huius diſcur-
ſus ſunt expreſſe Diui Auguſtini, & D. Thomæ.
Igitur D. Auguſtinus in *Enchiridio cap.* 20. &
21. & *lib.* 3. de libero arbitrio, *cap.* 19. & *epiſt.*
105. ad ſixtum aliquanto poſt medium. Sic ait.
[Ac per hoc inexcufabilis eſt omnis peccator,
vel reatu originis, vel additamento etiam pro-
pria voluntatis, ſiue qui nouit, ſiue qui igno-
rat; quia & ipſa ignorantia in eis, qui intelli-
gere noluerunt, ſine dubitatione peccatum eſt,
in eis autem, qui non potuerunt, pœna pecca-
ti.] Planè diſtinguens pœnam peccati à pecca-
to, ut norat Pat. Vazquez 1. 2. *disput.* 120. *cap.* 3.
num. 8 Minor traditur a D. Thomæ. quodlibeto
8. *art.* 15. vbi ait: [Quando error conscientie
non habet vim abſolvendi, ſeu excuſandi eſt,
quando ſcilicet, ipſe error peccatum eſt, ut cũ
procedit ex ignorantia eius, quod quis ſcire
tenetur, & poteſt.] Et in *diſputatis*, aliquam ip-
ſius ignorantie futura prouiſionem, ut ipſa
peccatum eſſe poſſit, expreſſe requirit. Vide
illum *quest.* 3. de cauſa peccati, *art.* 7. ad 9. vbi
ſic: Dicendum, quod licet ignorans non cog-
noſcat illud, quod ignorat, cognofcit tamen,
vel ignorantiam ipſam, vel id, propter quod
non refugit ignorantiam, & ita ignorantia po-
teſt eſſe peccatum voluntarium.] Quod ma-
gis explicat *art.* 8. dicens: [vnde ſi eodem actu
aliquod ſit ignoratum, & aliquid ſciturum, po-
teſt eſſe voluntarium, quantum ad id, quod eſt
ſciturum, ſemper tamen eſt involuntarium, quã-
tum ad id, quod eſt ignoratum.] Ergo iuxta D.
Thomam, nequit eſſe ignorantia ipſa pecca-
tum; quando (ut ex illo ait Sylveſter, verbo ig-
norantia, Quæſito 4.) ipſa non eſt voluntaria,
vel directè, ut cum quis ſtudioſe vult neſci-
re, vel indirectè, ſicut cum quis propter labo-
rem, vel alias occupationes negligit ad diſce-
re, quod tenetur, & poteſt ſcire: quia ad pecca-
tum requiritur voluntarium. Ignorantia ergo
nequit eſſe peccatum, quando nulla prorsus
pæceſſit cogitatio circa illam. Quod bene
P. Mat. de Moy. *Quæſt.* p. 2.

expendit Pat. Anicetus *tom.* 3. *diſput.* 25. *ſec.* 5.
numer. 122. dicens: [Ignorantia vultus, ita
accipit recta fides, ut nulla ratione impure-
tur ad culpam ignorantia, quæ antecedit no-
ſtram voluntatem, & per ipſam tolli non po-
teſt, ſeu in poteſtate noſtra non eſt illam excu-
tere, &c. Quia quod ex ignorantia anteceden-
ti ſit, non eſt volitum, neque in ſe, cum non ſit
cognitum; neque in cauſa, quæ eſt ipſa igno-
rantia: quam minimè volumus, cum minimè illã
cognofcamus.] Ergo, quando peccator in-
tutum commiſiſit, & nec dubitatio vlla, nec ſeru-
pulus circa ignorantiam aliorum, præcepto-
rum hac de cauſa incurrendam, ſe ſe illi ob-
tulit, nequibit illorum ignorantia ex hoc eſſe
illi voluntaria, ac proinde, nec peccatum. Nam
ut optimè, ait Vazquez 1. 2. *diſput.* 120. *cap.* 4.
numer. 12. [Fieri quidem poteſt, ut igno-
rantia inſtigat ob peccata præcedentia, quæ fue-
runt in noſtra poteſtate, at non ideo certè di-
cetur ipſa fuiſſe in noſtra poteſtate, niſi aliqua
notitia, aut dubitatio circa illa in nobis præ-
ceſſerit.] Quam non ſtuderit expellere con-
ſulendo peritiores, vel alia de cauſa proba-
bile ipſi videatur non eſſe mortale, ut ipſa ait
ſuprà, & *diſput.* 107. *cap.* 3. in fine.

39 Confirmatur ex doctrina ipſius An-
gelici Præceptoris 1. 2. *quest.* 73. *artic.* 8. vbi
loquens de nocumento, quod ſequitur ad
actum peccati (qualis eſt ignorantia in eius
pœnam immiſſa) ſic ait: [Quandoque no-
cumentum non eſt prouiſum, nec intentu-
tum, & tunc ſi per accidens ſe habeat ad
peccatum non aggrauat peccatũ directè.] &
infra, [huiusmodi nocumentũ penale, ſi per-
accidens ſe habeat ad actum peccati, & non
ſit prouiſum, nec intentum, non aggrauat
peccatum.] At qui omnis malitia volun-
taria in cauſa aggrauat peccatum, in quo
prouidetur, ut malitia homicidij prouiſa in
ebrietate, ergo cum malitia actus ſubſe-
quentis ignorantiam, neque ipſamet igno-
rantia, quæ per accidens ex ſola voluntate
Dei ſubſequitur actum peccati furti, non ag-
grauent peccatum antecedens, non ſunt in
illo voluntaria, ac proinde nullomodo. Qui-
bus facit, quod tradit ipſe D. Thomas *quest.*
15. de veritate ad decimum. His verbis: [Di-
cendum, quod antequam ratio delectationem
perpendat, vel nocumentum illius, non ha-
bet interpretatiuum conſenſum, etiam ſi non
reſiſtat.] Ergo quando ratio non perpendit
nocumentum ignorantie conſequenturæ pec-
catum in pœnam illius, nequit, nec interpre-
tatiue quidem, dici illam velle: non ergo illi
imputari poteſt.

40 Inſuper probatur, quia ignorantia eſt
peccatum, propter negligentiã inquirendi,
quæ quis ſcire tenetur, & poteſt, ut tradit
ipſe Angelicus Doctor 1. 2. *quest.* 76. *artic.* 2.

Et ante illum Augustin. lib. 3. de li. ero arbitri, cap. 22. ubi locuit, illam ignorantiam solum culpae posse imputari, quam aliquis debita diligentia non studuit expellere. At qui ille, qui factum committit, nulla occurrente cogitatione nec dubitatione, nec scrupulo, circa obligationem inquirendi, nec circa materiam, aut legem, nullum peccatum negligentiae contrahit, in non inquirendo lege ad alios actus pertinentem. Ergo ignorantia illius nequit illi ad peccatum imputari. Minor probatur ipsiusmet D. Thom. verbis ibidem. [Negligentia, inquit, secundam quam ignorantia est peccatum, continetur sub praedicta definitione peccati. (Nepè tradita quest. 71. art. 6. d. est alium, facti, vel concupitum.) in quantum praetermittitur aliquid, quod debuit dici, vel fieri, vel concupisci ad scientiam debitam acquirendam.] Sed qui nullam habuit cogitationem circa praecipuum audiendi sacrum, v. g. quando factum commisit, nec circa debitum inquirendi, an dies festus occurreret, nequit illi ad culpam imputari omisio huius diligentiae. Ergo neque ignorantia subsequens, nec omisio assistendi sacro, quia prorsus ignorat esse diem festum.

41 Quapropter ignorantiam non posse esse vincibilem, nec culpabilem, nisi aliqua cognitio, vel dubitatio, vel scrupulus occurrat de obligatione; tradunt, & bene, S. Bonaventura, Alexander, Albertus Magnus, Henricus, Cerson, S. Antoninus, Caietanus, & Armilla, quos refert, & sequitur Pat. Vazquez 1. 2. tom. 1. disput. 107. cap. 3. num. 6. & disput. 123. capit. 2. Pat. Salas 1. 2. tract. 3. disput. 4. sect. 5. num. 8. & tract. 13. disp. 8. sect. ultima. num. 87. Thomàs Sanchez lib. in decalog. capit. 16. num. 21. Suarez de censuris, disp. 4. sect. 8. numer. 18. Layman lib. 1. tract. 2. cap. 4. num. 6. Escobar in Theolog. Moral. tom. 1. sect. 2. Prolema 17. numer. III. Zambertus, in decis. Bonoi. in sil. anno 1641 casu 1. & alij apud ipsos. Quos sequitur Pat. Antonius Perez tract. 2. de restitutione, disput. 2. cap. 4. num. 95. ubi sic. [Nunquam adversarij euincunt aliquem peccare ex ignorantia, quin ipse iudicauerit inconsiderationem, aut negligentiam, incuriamve sciendi esse illicitam.] Sic ille, & alij cum Vazquez ubi supra, qui testatur se a D. Thom. didicisse de veritate quest. 15. artic. 4. Quam ultra citatos sequuntur Diana, Tancerus, Aegidius, Castro Palao, Corduba, Sylvester, Leander à Sacramèto. Quorum doctrinam esse hodie in Schola communem, & tam claram, ut possit certissime demonstrari ait omnes referens Illustr. Caramuel. in Theolog. fundam. tom. 4. dialexidi. Non certitudine, num. 85. epist. 4. repugnat enim legem omnino incognitam obligare. Sic omnes citari, & in numeri alij. Qui constanter asserunt, necessarium esse, ut quis peccet mortaliter, quod consideret opus esse malum, vel ad-

ede malitiae periculum, vel scrupulum saltem habere, nec latere cognitionem virtutalem, seu interpretariam. Quia si nunc in venit in mentem, nunquam in illum deitate operatur, cum fieri non possit, quod voluntas in malum consentiat, nisi intellexisset illud praecognoscere. Ergo cum ille, qui commisit peccatum facti, nil cogitauerit circa praecipuum audiendi sacrum, sed omnino occisus, missam non audiuit, nequit contra hoc praecipuum diliquisse. Nec se peccato transgressionis tenetur se accusare. Quamuis dicatur in poenam furti, Deum immisitte ignorantiam praecipui audiendi sacrum, vel occurrentis diei festi.

42 Ratio à priori est, quia ignorantiam esse vincibilem, vel invincibilem, non habet a voluntate Dei, sed a hominis voluntate volentis directè, vel indirectè fugere, seu vitare ignorantiam; alias positis ex parte creature omnibus intellectus, & voluntatis actibus, ad peccatum furti commissam requisitis, & omnino invariatis, Deus pro suo nutu efficeret, immitendo ignorantiam in poenam peccati, quod actus sublequentes essent peccatum, qui sublata praecise voluntate Dei, & manente ignorantia, peccatum non forent: quod videtur efficere Deum Authorem peccati. Nullatenus ergo antecedens admittendum.

§. VI.

Efficacia alia argumenta ab absurdo.

43 Impugnatur insuper Cella Dei, quia si ignorantia immisit in poenam peccati praecedentis, non excusaret à peccato sublequenti; sequeretur eam, qui peccato actuali se contaminavit, si Theologus sit, vel Canonista etiam doctus, se exponere periculo peccandi mortaliter, quoties iuxta suam opinionem pro libertate, consilium, v. g. ad non restituendam praestiterit. Ratio est, quia forte sua opinio est falsa, & huius ignorantiam patitur in poenam peccati; tum, quia poenam ignorantiae sibi esse remissam, ignorat omnino; & cum ipse immemor prorsus sit de peccato commisso, (ut potest contingere) & de obligatione illud retractandi, est modo omnino impotens pellere ignorantiam, & peccatum praecedens retractare: Undè licet probabiliter, imò, & moraliter certo se iudicet in statu gratiae, si opinio pro libertate sit coram Deo falsa, non excusabitur a peccato, ratione ignorantiae, utpotè vincibilis in causa. Ergo peccabit lethalliter consalendo iuxta illam. Et similiter, nec a peccato immemor erit proximus, qui consilium amplectens, non restituat, si forte ipse peccatum aliquod adiale antea commiserit, in cuius poenam ignorantiam Deus permittit. Quia non restituit rem alienam; nec ignorantia eum excusat a peccato, quia illam patitur in poenam peccati.

Ad

44 Addo, & consalendo, etiam pro lege, seu opinione strictiori, maximam etiam Theologum quandoque peccaturum. Qui, si hae opinio strictior, & rigidior falsa sit, suo consilio erit causa moralis damni grauis restituendis, utpotè quem re sua, quam non debet, se expoliare cogit: a quodammodo illato, ignorantia, utpotè vincibilis in causa, nequibit Theologum excusare; ac proinde mortaliter peccabit. Undè sit quomodolibet peccaturum, siue iuxta benignam, siue iuxta rigidam opinionem consilium praestet, quia cum labore ignorantia vincibilis veritatis in poenam peccati, si iuxta benignam ab obligatione restituendi excuset, exponitur periculo inferendi graue damnum tertiae personae, cui pecunia forte debetur: Si verò iuxta strictam ad restitutionem obliget, subit periculum grauis nocimenti proximo consulenti inferendi. Ergo siue consilium pro vna, siue pro altera parte contradictionis praestet, nequibit miser Theologus à peccato graui liberari. Quid absurdius? Hoc argumentum idem prorsus euincit de confessarijs, qui in aliquod mortale inciderunt, & non dum retractarunt. Idem de iudicibus, qui iuxta suam opinionem ipsis probabiliorum, vel moraliter certam, falsam verò coram Deo, absque villo conscientiae remorsu, sententiam ferunt, siue eni ab obligatione solvendi eximant, siue ad solutionem obligent, nequibunt non vni, vel alteri parti litiganti, graue damnum inferre, ac proinde, nec a culpa lethali eximi, utpotè qui ignorantia excusari non possunt, cum vincibilis in causa fuerit.

45 Et quod mirabilius, non solum peccabunt Theologi, & confessarij consilium praestantes, iuxta opinionem strictiorem, coram Deo falsam, licet ipsis moraliter certam; sed ipse etiam, cui restitutio fiat, grauius peccabit accipiendo, si peccato aliquo lethali postea non retractato, se contaminauerit. Quia hic, & nunc accipit rem alienam, & iniuste, cum ipsi non debeat: neque ignorantia excusari potest, quia est ipsi voluntaria in causa. Quod verum esse potest, licet confessarius, Theologus, vel iudex nunquam peccauerint, qui, & si in hoc casu non fuerit immisit ignorantia in poenam peccati illorum; in poenam tamen peccati illius, cui facta fuit restitutio, vniquisque illam patitur; ergo recipiens pecuniam restitutam credens ex ignorantia ista vincibili in causa, quod ipsi debeat, cum secus res se habet, peccabit lethalliter. Undè sit, restituentem ex consilio Theologi peccaturum mortaliter, si non restituat, & accipientem pecuniam restitutam peccare mortaliter recipiendo. Ille, quia conscientiam erroneam, vi consilij à confessario praestati causatam, sequi tenetur: iste, quia accipit rem alienam ex ignorantia vincibili, quod ipsi debeat. Omnes illationes superius deductae legitime videntur.

P. Mat. de Moy. Quest. p. 2.

si ignorantia vincibilis sit, (ut contendit recetior noster) qua committitur actionem, non solum probabile, imò & moraliter certa Theologo, confessario, vel iudici, eo quod in poenam alicuius peccati actualis, siue ipsorum, siue illius cui restitutio est facienda, ignorantia facta contracta; licet nullus ipsis conscientiae sit remorsus, nec modo ignorantiam pellere possint.

46 Insuper principij huius falsitas, non leui fundamento, videtur inferri ex definitione Innocentij X. in Bulla cum occasione contra Cornelium, expedita, anno 1643. pridie Kalendas Junij, in qua sic habetur. [Istae propositionem: aliqua Dei praecpta hominibus inuis voluntibus, & conantibus, secundum praesentes, quas habere vires sunt impossibilia, deest illis gratia, qua possibilia fiunt, temerariam, impiam, blasphemam, anathemate damnarum, & haeticam declaramus, & ut talem damnamus.] Haec Innocentius. Qui licet loquatur de ignorantia contracta in poenam peccati originalis, quam invincibilem in nobis esse, & tamè a peccato actuali non excusare, garriebant haeretici: ex praefata vero definitione, sic ad rem nostram argumentum confici potest. Qui ex propria, & auctori doctissimi morum, piorum, & prudentum opinione probabiliori, vel moraliter ipsi certa, center, absque villo conscientiae remorsu, non teneri restituere (licet re vera hae opinio coram Deo esset falsa) nequit secundum praesentes, quas haberet, vires, adimplere ex obedientia praecipuum restituendi (demus praecipuum adimplendi ex hac formali virtute.) Ergo aliquod praecipuum huic homini iusto esset tunc impossibile, illiq; deesset gratia, qua possibile fieret. Antecedens probo, quia huic homini est impossibile velle restituere ex hoc motivo, quod Deus id ipsi praecipiat, vel ne Deum offendant. His enim actibus cogitatio requisita ipsi deficit, quia nullam habet de obligatione, seu praecipuo, nec de offensa Dei. Ergo moraliter esset ipsi impossibile adimplere hoc praecipuum, sed sola esset ei libertas phisica retinendi, vel largiendi liberaliter pecuniam, qualis esset, si euidenter sibi costaret nullo se praecipuo adstringi. Sic autem in praesenti se habet, qui immemor omnino peccati praeteriti, & nullo studio potens superare ignorantiam, quam in poenam peccati patitur, cum nulla sit illi principij ad inquirendum. Quia si ex ignorantia praefata se grauius obligatum credat ad ralem actionem, & illam omittat, peccabit mortaliter, quia conscientia ligatur, si vero efficiat, peccabit etiam; quia ignorantia, utpotè in poenam peccati praeteriti, nequit illam excusare. Quod est contra D. Thomam 1. 2. quest. 76. artic. 2. ubi in voluntariam dicit esse ignorantiam, cum non est in nostra potestate repellere eam, & ideo non esse peccatum, cuius verba dedi supra, §. 4.

P 3

82

47 Secundo probatur absurditas principij qui si ignorantia absque vlla eius prauitione eo, quod in penam peccati precedentis contracti sufficit, vt hic, & nunc non excuset a peccato, licet illam patiens, nequeat modo explodere, sequitur inde primo, eum, qui peccauit, teneri statim ad contritionem, vel confessionem, ad vitanda peccata, quibus ex ignorantia committendis aliter expositus manet. Si enim in statu peccati permaneat, pluries postea per ignorantiam peccabit, cum probabile sit in penam peccati illam passurum. Sequitur 2. omnes aliquando teneri ad electionem opinionis improbabilis: si enim non conterantur, & opinio libertati fauens ipsis probabilior, & moraliter certa (coram Deo tamen falsa) occurrat; peccabunt lethaler, eam eligendo: ergo tenebuntur ad electionem opinionis contrariae fauentis precepto, quae tamen ipsis improbabilis est: tum quia, cui pars vna contradictionis est moraliter certa, altera est improbabilis, secundum omnes: Tum, quia, secundum Cella Dei, duplex opinio contraria nequit esse simul probabilis, atque adeo, qui vnam approbat, aliam reprobatur. Sequitur 3. eum, qui primo die nauigationis Breuiarium in mare proiecit, quo sua culpa impotentiam phisicam contraxit recitandi in diebus sequentibus, peccare postea mortaliter, quoties non recitet, & si immemor sit omnino peccati commissi: tequella probatur, quia sicut ignorantia est vincibilis, secundum aduersariam, quia in radice potuit vinci, ita impotentia haec auferibilis dici debet, quia in radice potuit auferri, seu impediri. Sequelam hanc dignam censura plures iudicabunt, quia Sacerdos iste in his circumstantijs, secundum praesentes, quas habet, vires, nequit recitare. Audi Terillum *qu. est. 16. assert. 2. num. 13. fol. 207.* Dicere ergo, quod impunitabile, mere propter libertatem in causa, sit illud, quod necessario oritur a causa, quam nunc non possum tollere, sed olim potui; est propositio haeretica, si sensus sit, illud nunc dici, & esse peccatum, cuius malitia de nouo imputetur.]

48 Igitur peccata ignorantiae, vel ex ignorantia, de quibus in praesenti agitur, si aliqua huius generis hoc nomen sortiatur, solum denominatiue erunt talia, quia nec nouam imputabilitatem habent, nec dignitatem nouae poenae, sed tota imputabilitas, & poenae dignitas continetur in peccato praeterito. In quo tamen (iuxta principia huius recentioris) nescio quomodo imputari possint, nec quomodo augmentum imputabilitatis ipsius peccati praeteriti crescat, eum nulla praecesserit prauisio; sed ignorantia dicatur peccatum, quia ex peccato nata est, & actus illam subsequentes peccatorum dicantur, quia ignorantia, & si inuoluntaria, ex qua procedunt, denominatione peccati, quia in eius poenam inflicta, sortitur. Hoc

autem non est dicere, esse verè peccatum, sed denominari, quia effectus fuit illius, & si non prauisus. Quod expraest D. Augustinus *lib. 5. de lib. arbit. cap. 19* vbi sic [Non solum peccatum illud dicimus, quod proprie vocatur peccatum, &c. Sed etiam quod iam de huius supplicio consequatur, necesse est.] Huic assertioni apprimè quadrat definitio Concilij Tridentini *session. 5. in fine*, contra nonnullos huius postremi saeculi haereticos, vbi sic habetur. [Hanc concupiscentiam, qua aliquando Apostolus peccatum appellat, sancta Synodus declarat Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod verè, & proprie in renatis peccatum sit; sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinatur.] Haec obsecro ad ignorantiam nullo modo ante prauisam, applica.

§. VII.

Opinio probabilis pro libertate, licet falsa, non continet vincibilem ignorantiam ex defectu diligentiae debita, ad veritatem inueniendam.

49 **C**ontra hanc conclusionem militare videntur plura Antonij Cella Dei loca, *fol. 284.* [Deus veniens ad nos ipse, & homo factus, de sua lege plenissime instituit.] & *fol. 575.* [omnes veritatem moralem inuenire possunt.] Et *fol. 594.* loquens de lege naturali, & diuina, imò, & de humana, inquit. [Quod ignorentur, defectus noster est.] Cuius ratione tradiderat *fol. 573.* dicens: [Omnis lex naturae, & Dei est inuenibilis per sufficientem diligentiam, siue eius ignorantia sit semper, vel non semper culpabilis, de quo parte secunda.] Quod autem, suo iudicio, semper sit culpabilis, probatur, quia vt talis non sit, necessarium est, quod prudenter sibi quisque periuadeat, sufficientem diligentiam adhibuisse ad veritatem inueniendam, alias temere electionem faciet, & culpe imputabitur praxis opinionis, si contingat coram Deo falsam esse vt ipse tradit *fol. 553. & 563.* & explicat *fol. 572. & sequentibus.* At qui difficilimum est, de sufficienti diligentia adhibita sibi persuadere, adhuc probabiliter. Ergo difficilimum, quod ignorantia non sit semper culpabilis.

50 Difficultatem huius persuasionis ipsemet valde ponderat, *lib. 4. qu. est. 6. fol. 673.* [Verum hoc, inquit, opus, hic labor est, quod quis coram Deo sibi persuadeat, se satis extitisse diligenter.] Et merito: quia ad hoc ipse exigit, quod quis sibi persuadeat, [se legem Dei dilexisse; nam qui non diligit, non satis quaerit, & se mandata Dei quaesivisse, & sic etiam super docentes se, & senes intellexisse.] [Certè (subnectit) etiam maximi sancti timuerunt peccata ignorantiae, & ex ignorantia. De qua

par-

parte secunda.] Quapropter *fol. 574. vers. Hinc:* prudenter, omnes exhortatur, his verbis. [Tu autem vide, & considera, nam iudicandi sumus, quanto fundamentum status: Ego sufficientem diligentiam feci, tantum quaerere debui, tantum quaerui. Pauci hoc turo probabilitate positiua, & non certitudinaliter dicere possunt.] Expendas quaeso, quam difficile sit, ipsomet testante, iudicium probabile concipere de sufficienti diligentia adhibita, ad inueniendam veritatem. Si enim *pauci probabiliter, quin certo id iudicare possunt.* Siste paulisper, & considera, sit ne aliquis, qui certum iudicium habere possit de sufficienti diligentia a se adhibita; tum quia, vt ipse ait, *fol. 356.* [Quantitatem huius diligentiae certa, & infalibili mensura nobis nota, taxare, credo impossibile.] Tum, quia in diligentia sufficienti adhibenda, ex pluribus capitibus d. sic re possumus. [Fortè, inquit, veritatem non inuenio, quia non quantum debeo, in charitate affectus sum. Similiter etiam est in docendo, & speculando: fortè (exclamat) ex detecta propria cognitionis, quia maiora viribus audeo, quia sanctos libros non colo, quia Deum non oro, quia conscientiam non mudo, & animam; fallor, ac deficio.]

51 En, quot recentat hic author capita, ex quibus diligenter esse possit insufficientis. In quot sunt, in quibus se non detecisse certus quisque esse debeat, vt possit iudicium certum concipere de sufficienti diligentia praemissa, vt inde excusari possit a lethali, si opinio benigna falsa coram Deo fuerit. Quod ibidem in timili magis exprimit dicens: [Nam ad hanc certitudinem necesse est me certum esse in studio salutis, ac in sollicitudine aeternorum, nil a me omissum, in orando Deo, in mudando corde praeter nihil fuisse nihil.] Sed quis rogo, hanc certitudinem habet? *Quis est hic, & laudabimus eum.* Si ergo pauci possunt probabiliter iudicare sufficientem diligentiam pro inuenienda veritate adhibuisse, quin, & certo id iudicent, & in quantum ex dictis colligitur, nullus id certo iudicare potest. Quis suadere sibi poterit iudicium probabile habere de sufficienti diligentia, vt opinionis benignae vsus, si falsa sit, ipsi ad culpam non imputetur? Nullus profecto.

52 Haec & alia huius recentioris testimonia vnum ex duobus euincunt, aut ipsum teneri cum communi Doctorum defendere, inuincibilem interuenire malitiae ignorantiam, quoties inter Doctores probatae authoritatis fuerit opinio probabilis negans existentiam legis; aut debere concedere, nos semper obligari ad opinionem stritiorem. Primam huius dilematis partem mordicus ipse negat, vt vidimus. Ad secundam ergo concedendam, iuxta sua principia adstringitur: Quod licet [minimè id sequi] dixerit *lib. 1. q. 6. fol. 61.* Osten-

do sic, vt opinio benigna, seu fauens libertati excuset a peccato, si fortè coram Deo falsa sit, opus est, quod illam amplectens, timere non debeat de sufficienti diligentia adhibita pro veritate inuenienda, vt ipse tradit *lib. 4. qu. est. 9. §. 4. fol. 595.* ibi: [Si quis autem ita beatus erit, qui de omissione diligentiae iure timere non debeat, is per ipsam non inuentionem veritatis, poterit dubitationem soluere.] At qui omnes timere debent de sufficienti diligentia adhibita, vt ipsemet praedixerat, *fol. 587.* his verbis: [Quoad sufficientem diligentiam, vt supra quoque dictum est, quisque timere debet, se non fecisse satis, quia plerumque in studio aeternorum deficiamus.] Ergo in principijs huius recentioris, nemo potest concipere iudicium probabile de sufficienti diligentia adhibita pro veritate inuenienda: Ergo si opinio benigna falsa sit, nunquam a peccato excusabitur; tenetur ergo semper ad regidioris electionem.

53 Vrgetur, quia nos plerumque deficere, insufficienti diligentia adhibenda, saepe ipse repetit *fol. 574. 587. & 595.* ibi: At si quis sibi videatur satis que suille, & tamen nil certi inuenit, dictum est supra, nos in eo plerumque deficere.] & *fol. 593. vers. Nos.* [Periculi, inquit, est probabile, ne deficiamus laxando, & aufereudo, non autem retrahendo, & addendo.] At qui vtraque contradictionis pars nequit esse simul probabilis, in sententia huius Neoterici, vt tradit *fol. 250. 256. & 275.* Ergo non est probabile nos effecisse sufficientem diligentiam. Ergo certissimum est nos peccare per defectum diligentiae, quoties opinionem benignam nobis probabilior, re tamen ipsa falsam, amplectamur, nisi de qualibet in particulari occurrente, exceptionem habeamus, quod pro inuenienda veritate sufficientem in hoc casu diligentiam adhibuerimus, vt ipse docet *fol. 254. & sequentibus.* At qui iudicium certum efficere de hac exceptione, non est vnde pro veniat, de inde nullum est nobis principium ad probabile concipiendum; ergo. Probatur, nam quando obiectum est reuelatum, nec euidenter cognitum, nequit assensus, iuxta principia huius recentioris, habere probabilitatem positiuam, & realem, quin nitatur hoc fundamento: [Plerumque, aut ferè semper cōtingit.] Hoc autem principium: Plerumque contingit, nos efficere sufficientem diligentiam, ad inueniendam veritatem, non est probabile, sed contrarium, vt ipse tradit locis supra citatis; ergo non est nobis principium ad efficiendum iudicium probabile de exceptione, in hoc casu particulari.

54 Dices ex Cella Dei, omnes, qui verè diligentes sunt in cura animae posse efficere iudicium probabile de sufficienti diligentia adhibita in quolibet casu particulari. [Sed

ta

tamen, (inquit, fol. 357. vers. Ex dictis) probabile iudicium facere possum, si verè diligens sum in cura animæ. Sed quidem, cum omnes iure timere debeant de omissione diligentia, cuius oppositum requiritur ad probabilitatem iudicij in sententia huius Doctoris, non est facile concipere iudicium probabile de sufficientia diligentia, & quod in hoc casu particulari hæc ultima regula, non patiatur exceptionem; nam licet verum sit, eos, qui animæ curam habent, plerumque efficere sufficientem diligentiam, non est facile probabili ter iudicare de semetipso, licet animæ curam habeat, quod exceptionem in hoc casu non patiatur, quia, ut ipsemet testatur fol. 574. vers. *Illic in fine* verbis alibi datis. [Pauci hoc tuto probabilitate positiva, & non certitudinaliter dicere possunt.] Quia propter omnes piè exhortatur dicēs. [Vide quanto fundamento statuas, ego sufficientem diligentiam feci, tantū quærere debui, tantum quæsiui.]

55 Præter quam quod, quis, rogo, poterit prudenter de se ipso iudicare: *Ego verè diligens sum in cura animæ?* Ad hoc enim opus est hoc de se iudicium concipere: *Ego nil prætermisisti in studio salutis, in sollicitudine æternorum, in orando Deo, in mundando corde, legem Dei dilexi, mandata eius quæsiui*, ut constat ex pluribus huius authoris locis. Hoc enim iudicium Pharisei potius, quam Publicani videntur, paucissimi que, & perfectissimi viri persuadere sibi poterunt de sufficientia diligentia in cura animæ; & consequenter hi tantum poterunt efficere iudicium probabile de sufficienti diligentia præstita ad inveniendam veritatem. Cæteri vero, qui hanc curam non habuerint, (quales plerumque sunt homines) ad strictiores opiniones eo ipso tenebuntur, & mortaliter delinquent, si benignas quantumvis ipsis, & gravissimis Theologis probabiores: coram Deo tamen falsas eligant. Imò, & si re ipsa verè, fuerint, quia non habentes curam animæ, ex parte sua se exponunt periculo eligendi falsas, nec iudicium probabile efficere possunt, de sufficienti diligentia adhibita pro veritate inveniendâ, quia probabile est, ipsos plerumque deficere, & non est probabile, plerumque illam efficere; provt necessarium erat, iuxta opinionem recentioris ad probabilitatem, quæ secundum ipsum, esse non potest, quin fundetur in hoc principio, plerumque, aut ferè semper contingit, ut constat ex dictis.

56 Addo indubitanter, omnes, iuxta districtum Cellæ Dei, peccaturos, si opinionem minus tutam sequantur, quoties falsa coram Deo sit. Ratio est: quia, ut ipse recentior sæpius proclamat [Omnis lex naturæ, & Dei est inveniibilis per sufficientem diligentiam.] Sic fol. 373. 375. 394. & alibi, Ergo qui non invenit, non fecit sufficientem diligentiam. Est eundem

consequentiâ. Sed quicumque verè non fecit, non habet iudicium probabile, quod fecerit. Ergo quicumque non invenit, peccat mortaliter ex defectu sufficientis diligentia. Quod autem iudicium probabile de sufficienti diligentia non concipiat, probatur evidenter, ex principiis recentioris tenaciter defendentis, iudicium probabile probabilitate positiva, seu probabilitate conscientia, provt requiritur ad excusandâ à peccato, tale non esse, quin sit verum, sic fol. 275. & lib. 3. quæst. fol. 395. & 397. Itaque [In re, nulla est ratio probabilitatis falsa, loquendo de probabilitate positiva, & reali. Atqui iudicium de sufficienti diligentia præstita, quando re ipsa sufficientis non fuit, est falsum: ergo non est probabile. Sed quoties veritas non invenitur, opinio, re ipsa falsa est, ergo non fuit præstita sufficientis diligentia. Ergo quoties quis amplectatur opinionem minus tutam, re ipsa falsam, graviter peccabit, quantumvis ipsi non solum probabile, aut probabilius, sed etiam moraliter certum sit, sufficientem diligentiam adhibuisse: quia hæc maior probabilitas, aut certitudo (in eius sententia) si phantasia est, non vera, & à culpa mortali non excusat, ut ipse sæpè tradit. Videatur fol. 268. 274. 344. 395. & 425. & alibi, ubi de iudicio probabili f. sic sic dicitur. Quia propter ipse fol. 362. & 334. planè fatetur eum, qui in hoc casu particulari verè sufficientem diligentiam non fecit, ut nosceret, an in illo veritas deficiat, peccare posse mortaliter, peccato ignorantia, se iudendo opinionem benignam; licet sibi probabiliorem, & moraliter certam, non solum circa licitum, sed qua censetur actum esse obligatorium, ut constat ex his, quæ tradit, tum fol. 362. citato, tum 357. vers. *Iam autem*, & fol. 337. Ideoq; & maxime sanctos rimuisse peccata ignorantia, vel ex ignorantia, non semel alibi tradit. Vide illum lib. 4. quæst. 6. fol. 673. Ergo, si opinio probabilis inter Doctores probatæ autoritatis, ignorantiam inveniibilem non contineat, sed hoc sub dubio relinquatur, planè sequitur ex principiis huius Doctoris, omnes teneri ad opiniones strictiores. Quod ipse merito negat. Esset enim intolerabile, ut fatetur lib. 1. quæst. 6. fol. 61. & ante illum Eminentissimus noster Cardinal. Pallavicinus, 1. 2. disp. 9. q. 4. artic. 2. num. 12. [Lex, inquit, per quam iubemur facere omnia optima, esset pessima, & inobservabilis, ac perpetua causa delicti, & damnationis. Sic etiam si induceretur opinio, qua semper teneremur facere illam actionem, quæ in agendo securior est, etiam à transgressione materiali, hæc opinio non solum non esset tutior, sed magis exposita periculo frequentis transgressions formalis, qua tutior est opposita.] Sic Eminentissimus vir, cuius sententia maximè commendatur verbis Sylvestri Magistri Sacri Palatii, verbo Confessio 1. num. 3. quæst.

quæst. 2. ubi sic. [Licet sit tutius, v. g. statim habita opportunitate coniteri, quam differre, non tamen tutius est tenere, quod sic obligemur, quia viri timorati haberet maximas occasiones peccandi.] Sic ille, & plures.

QUESTIO VI.

Verum licet eligere opinionem minus tutam, minusque probabilem, relicta tutiori, & probabiliori?

1 **D**E hac quæstione latissimè egi 1. p. elect. tr. 1. q. 5. & 6. ubi notavi opinionem probabiliorem illam esse, quæ gravioris niitur fundamentis, & minus probabilem, quæ minus gravibus, sufficientibus tamen ad assensum prudentem, iuxta superius dicta quæst. 1. Tutio rem dicimus, quæ periculum, tam formalis peccati, quam materialis exciudit; minus tutam, quæ periculum tantum formalis. Peccatum formale est illud ratione cuius, si grave sit, homo avertitur a Deo, inimicus eius fit, & dignus pœna æterna constituitur. Peccatum vero materiale, vel materiale peccati, illud est, & dicitur, quod nil horum importat, propter ignorantiam inveniibilem malitiæ, quæ hominem ab his omnibus immunitatem reddit, nec enim tali actione Deus offenditur, nec homo vlla pœna dignus efficitur. His positus.

2 Quæstio his temporibus celeberrima est, an licitum sit, eligere opinionem probabilem fauentem libertati, quæ ideo benigna dici solet relicta probabiliori, & tutiore fauente legi, & præcepto, quæ propter ea rigida, & stricta nuncupatur. Plures de hac materia prodierunt tractatus, quos Sinnichius, Vvendrokius, Merenda, Candidus Philaletus, Iulius Mercorus, Protper Fagnanus, Vincentius Baronius, Gonet, & Antonius Cella Dei contra communem opinionem paucis ab hinc annis ediderunt. Alij ad tutio rem semper obligantes, alij solū, quando probabilior; alij etiam, quando æque probabilis, alij ad tutio rem, nisi contraria moraliter certa sit, adeo, ut improbabilem tutio rem relinquat. Contra omnes copiose egi, loco supra citato, ubi quæst. 5. & 6. probavi, non esse obligationem eligendi tutio rem opinionem, etiam probabiliorem. Pro qua stitisse D. Bernardum constat ex lib. de præcept. capit. 20. Vbi sic ait: *Tutius tuam sine dubio ad id, quod putasti melius, sequutus est conscientiam, quam si in priori bono, & loco contra conscientiam permaneres, quamquam secure id posses.* Ergo qui cognoscit quam sit tutior, & melior, seu probabilior opinio, potest secure contrariam minus tutam, minusque bonam amplecti. Non ergo ad tutio rem tenetur, licet sit probabilior. Quod autem talis obligatio non sit, si opinio

tutior sit minus probabilis, apertissime demonstrati contra Iohannem Mercorem, & Vincentium Baronium, ex eodem Iohannem sententia, & quod magis, viginti expressis D. Thomæ testimoniis, quibus ipse opinio minus tutas, nisi tamen probabiores, elegit. Insuper contra eundem, quos nominatim sequutus est Antonius Cella Dei, ibidem probavi, in casu æqualis probabilitatis, licitū esse amplecti opinionem minus tutam, idque tradidisse celebriores nostræ ætatis Dominicanos M. Araujo, & M. Prado dicentem, hæc conclusionem inter Thomistas talitè communem.

3 Denique quæstio, etiam licet probavi, licitum esse vltimam opinionem probabilem, relicta tutiori, & probabiliori, pro qua supra octoginta adduxi Doctores: inter quos, ex D. Thomæ discipulis M. Bartholomæum de Medina, M. Thomam Villar, M. Petrum de Ledesma, M. Dominicum de Soto, M. Bañez, M. Candidum, M. Ioannem Nider, M. Acetiam de Velasco, M. Baptista, M. Didacū Alvarez, M. Bartholomæum de Ledesma, M. Gregorium Marinæz, M. Ludovicum Lopez, M. Serra, M. Gallego, M. Tapia. Quibus adde ex antiquis M. Turrecremata tom. 8. regulæ 4. p. num. cap. 17. fol. 114. & 115. ubi ait: [Auditores diversorum Magistrorum nullomodo peccant, si quemcumque tenentiam contrarias opiniones defendentur, in materijs ab Ecclesia non definitis. It t ex modernis Reverendissimum P. P. M. Ioannem a S. Thoma olim Primarium Complatansem, & Regis Catholici Philippæ IV. à consensibus 1. 2. quæst. 18. disp. 12. art. 3. ubi sic scribit: [Quod attinet ad conscientiam probabilem, est unica regula certa, licet sequi conscientiam, & sententiam probabilem, dummodo de eius probabilitate constet practicè, & prudencialiter non solum speculatiuè. Quia probabilitate practica stant, licet oppositum appareat probabilius, & tutius, licet potest talem conscientiam sequi. Hanc regulam centio generalem, & vniuersaliter veram pro omnibus actionibus moralibus.] Hactenus M. Ioannes a S. Thom. quem sequutus est M. Calalas ex eodem Ordine Prædicatorum, in candore Lily, reflexione 4. approbato à Commilitone suo Vincentio Baronio, & si postea per sacram Indicis Congregat. prohibito.

4 Eandem sententiam sublinent ferè omnes Doctores nostræ Societatis, & aliorum ordinum, quos ad centum, & quadraginta recenset P. Antonius Terillus tom. integro de conscientia probabili, quæst. 22. & ad centum octoginta, & nouem pro trahit P. Ildephonis Antonius Sarata, part. 2. suæ artis, tractat. 4. §. 5. num. 30. & 31. fol. 33. Quibus adde doctissimum P. Ioannem de Cardenas in selectis, tra. 1. disp. 15. cap. 5. artic. 16. à num. 42. & similem Patre

Antonium Perez *tr. 1. de iust. & iure, disput. 4. cap. 2. vbi sic*, [aliquando opiniones versantur circa eam questionem vtrū liceat iudici hoc facere, aut illud, hanc sententiam proferre, aut non proferre] In hoc casu nulla est peculiaris difficultas. Potest enim iudex non minus, quam in alijs rebus sequi opinionem minus probabilem: nam licet possit iudicare ex probabiliore opinione se peccare, si non proferat talem sententiam, tamen propter probabilitatem oppositæ opinionis, potest suspendere hoc iudicium; quæ suspensione facta non poterit peccare. Idem sentit *cap. 3. num. 56. & cap. 4. num. 59. & num. 68.* Cui adiunge, Ioannem Ioseph. Garfi Doctorem Valentinum, & Canonicum Segornicensem *in cent. 2. cap. 84.* Et in hanc sententiam tandem venit Iulius Mercorus *3. part. Basis Theologicæ Moralis, art. 7. & 8. vbi totus est in suadendo in aliquibus casibus, esse licitum sequi opinionem minus probabilem, minusque tutam, nempe quoties aliqua ratio adit ex motivo extrinseco auctoritatis Doctorum possessionis.* Quod ipse putat sufficere ad constituendam certam opinionem, quæ a principijs intrinsicis, minus probabilis iudicatur contraria pro lege. [Et quia plura, inquit, sunt motiva extrinseca, quæ operationes nostras possunt moraliter certificare, vt auctoritas Doctorum, exēpla maiorum, præsumptiones, titulus possessionis, legitima consuetudo, tolerantia superiorum in lege humana; ideò sæpius potest accidere casus, vt possit admitti in praxi vsus opinionis minus probabilis, quæ fauet libertati, relicta probabiliore opposita, quæ fauet præcepto.] Hæc Mercorus. Quibus nobis consentire videtur, nam, vt in præcedentibus probavi, semper concurrunt aliquis ex prædictis titulis, ratione cuius opinio minus probabilis directè, idest, ex principijs directis, & proprijs, ex principijs indirectis probabilior quoad praxim evadat.

5 Hæc opinio tot pro se habet fundamenta, tot grauißimos Doctores, vt Pat. Breferus *lib. 3. de conscientia, cap. 6. num. 75.* non dubitauerit dicere [esse moraliter certam,] & Pat. Ioann. de Cardenas, vbi supra adit, [esse veram, & omnino certam.] Quibus consonat P. Bardi *in selectis lib. 11. quest. vnic.* Vbi pluribus pro ea citatis, concludit, tantæ esse auctoritatis. Qui cuiuscumque hominis intellectum rectè dispositum mouere possunt, & ideo non solum tutam, & probabilem, verum etiã moraliter certam opinionem hanc reddunt, & probabilitatē oppositæ, ita minuunt, vt hodie post raliū Doctorum sensum, parum probabilitatis involuat, imò pensatis rationibus, quas prædicti authores adducunt, videtur ipsa sententia opposita constituta veluti in confinio improbabilium. Sic Bardi, & nouissimè P. Antonius Terillus in tractatu eruditissimo

de conscientia probabili, in eius fronte hæc habet. [In qua, quæ ratione, quæ auctoritate irrefragabili, vsus cuiusvis opinionis practicæ probabilis dementatur esse licitus.] Et post diligenter discussa omnia, quibus aduersarij hæc tempestate, contra hæc communem opinionem ab vtuntur, concludit *quest. 22. esset. 4. & 5. fol. 391. num. 212.* [Tanta est auctoritas pro benigna sententia, vt illa etiã directè sumpta, sit humano modo moraliter certa, nec propter paucissimorū oppositionē nuper enatam, à tali gradu certitudinis directæ deturbari, aut debeat, aut possit, &c. Jam his omnibus inspectis, si sola auctoritas inspicatur, imprudens est, qui propter paucissimorū taliter errantium, in statu questionis, eam indubiū reuocat.] Et iterum *fol. 399. num. 224.* [Si loquamur de sententia (contraria) in sensu, quæ primo aspectu præ se fert, quatenus dicit parè, aut minorem probabilitatem directam non sufficere & non posse per argumenta indirecta, & reflexa evadere probabiliorem, & ad conscientiam securitatem sufficere. Dico sententiam illam vniuersaliter sumptam esse penitus improbabilem, quia evidens est, quod homo in multis casibus, tutam conscientiam possit sequi partem minus tutam, & directè minus probabilem, &c. Præterea evidens est, quod præponderans auctoritas pro sententia benigna abundè sufficiat ad conciliandam illi maiorem probabilitatem extrinsecam, quam quæ fauet oppositæ: itaque dicere illam non sufficere saltem his, qui non tenentur rationes ponderare, ad prudenter formandam conscientiam excusantem, est evidenter improbabile, & falsum.] Hæc tenus doctissimus P. Terillus, vbi supra: & iterum *q. 26. n. 61. fol. 534.* [Sententia, inquit, rigida vniuersaliter sumpta nō est intrinsicè probabilis, & quomodocumque sumatur, parvam probabilitatem obrinet. E contra benigna sententia summe probabilis est, & humano modo moraliter certa, vt constat ex dictis.] Sic Terillus, post discussa, & ad trutinam uocata omnia fundamenta, quibus Mercorus, Baronius, VvandroKius, & Fagnanus ad singularem suam sententiam rigidam intrudendam insudarunt, contra fere omnes Doctores, qui centum, & quinquaginta ab hinc annis scripserunt. Quibus laudabiliter suum possent hi Recentiores iudicium subijcere; nam vt libenter concedit Philaletus *de op. in praxi, fol. 80.* [Possumus opinionem, quam habemus ex motiuis intrinsicis deponere, propter auctoritates in contrarium tam validas, vt anteferamus pondus earum nostris motiuis.] Quod cōfirmat ex Theodosij edicto, quod refert Cardinalis Baronius anno Domini 435. Quod sic habebat. [Vbi diuersæ sententiæ proferuntur, potior numerus vincat authorem, vel si numerus æqualis sit, eius partis præcedat auctoritas, in qua excel-

len-

lentis ingenij vir Papinianus emineat, qui, vt singulos vincit, ita cedit duobus.] Quibus facit M. Canus *lib. 8. de iust. & iur. 4. vbi sic*: [Si ergo in re, quæ olim inter ipsos etiam Scholasticos Theologos controuersa fuerat (nempe de infusione gratiæ, & virtutum in Baptismo) opinio concors iuniorum tanti apud Patres in Concilio fuit, &c. Scholæ igitur communem consensum non nisi imprudenter, & temere rejiciemus.]

6 Et in particulari in sententiam Mercori *in Basis Theologicæ Moralis, artic. 12, & 3. part. art. 14.* Et Vincentij Baronij locis ex illo transcriptis *1. part. selectarum, quest. 5. & 6.* & aliorum assentium, esse obligationem eligendi tutiorem opinionem, si probabilis sit. Insurgit Antonius Terillus *quest. 22. & fol. 399. num. 224.* Vbi inquit eam non solum esse improbabilem, sed euidenter falsam. [Est improbabilis, quia omnes, tam antiqui, quam Recentiores Theologi vniuersimode illam rejiciunt: Et pauci illi, qui nuper eam inuenerunt, non sunt tantæ auctoritatis, vt in re singulari, pro qua probanda, nouas rationes validas nō attulerunt, siue possint sententiæ probabilitatem cōciliare: Et euidenter falsa, quia rationes demonstrationis, & auctoritates irrefragabiles euidenter euincunt oppositum, vt supra visum est.] Hæc tenus Terillus.

7 His tamen non obstantibus Antonius Cella Dei, contra tot Doctorum phalangem, laniato nomine prodijt anno 1670. tomo integro, quem inscripsit [de recta doctrina morum.] In quo Mercoro, & Baronio morem gerens, totis viribus eis adhaeret, suadere contendens non esse licitum amplecti opinionem fauentem libertati; sed tutiorem semper ex præcepto eligendam, si probabilis sit. Arque adeo nec minus, nec æque probabilem esse eligibilem; nec esse posse rectam regulam morum; eaque firmitate, ac tenacitate huic sententiæ adhaeret, vt auctoritas omnium fere Theologorum non sufficiat contrariam sibi tutam efficere, nec alijs tutam esse posse contendit. Ideoque contra omnes, hoc superbo argumento lorica rus in arenam descendit, *lib. 1. quest. 1. fol. 347.*

8 Si intelligentissimus author clamaret, & iuramento obtestaretur, sententiam aliquam communem non esse tutam, non est tutam reputanda, donec post nonam diligentiam, & inuestigationem eius veritas comprobetur. Atqui ego (inquit *lib. 3. quest. 18. fol. 524.*) vix per multos annos examinaui, & hoc dico, & testor, & Deus scit, quod non mentior: nil unquam mihi visum est euidentius, quam eam, nempe opinionem, æque, aut minus probabilem regulam morum non esse.] Ergo. Huic tamen grauißimæ instantiæ aliud respondendum non occurrit, quam quod ipse respondit, *lib. 2. q. 8. fol. 416.* [Om-

nes, inquit, profecto homines sumus, & experimento didici summis ingenijs falsas suas opiniones, quali diaphanas, quæ vitium non impediant, apparere, alijs inftar opacorum sunt corporum, quæ vitium omnem adimant.] Sic intelligentissimo Cella Dei circa suam opinionem contigit, sic postea mihi, & alijs.

9 Dixi Antonium Cella Dei continere eum Mercoro, & Baronio, in negando licitum vitium opinionis benignæ, minus aut æque probabilis contrariæ, quod tenent pauci alij apud ipsum, *lib. 1. quest. 5. §. 1. fol. 56.* sed quidem omnino rigidior ipse est, dum contra omnes addit opinionem fauentem libertati, etiam moraliter nobis certam, nisi vera coram Deo sit, non excusare a mortali, nec esse probabilem probabilitate conscientiæ. Sic loquitur *fol. 249. & 268. & 274. & alibi.* Et sane cum Baronij, & Mercori opinio intolerabilis viris doctis visa fuerit, eo quod maiore probabilitate non contra certitudinem moralem veritatis ad vitium opinionis minus tutam exigebat; qualis, rogo, videbitur opinio nostri Cella Dei, qui nec hæc certitudine contentus opinionem esse veram requirit, vt à peccato possit eximere, eo principio superius impugnato ductus, de peccato indiligentiæ, seu omissionis diligentie debita ad inueniendam veritatem, ratione cuius, ignorantiam vincibilem, quando non inuenitur, ferè semper, iuxta sua principia, interuenire censet, quam tamen ceteri inuincibilem iudicant, quoties opinioni probabili, ne dum probabiliori, & moraliter certæ quoad nos admisceatur. Hanc vero dari posse dubitat Cella Dei. Sed si dari potest, inquit, aliqua ignorantia inuincibilis alicuius legis Dei; tunc excusabimur a peccato, non propter probabilitatē, nec propter maiorem probabilitatem, neque propter certum, sed propter inuincibilitatem, ac inuoluntarietatem ignorantie, vel erroris.] Sic locis supra citatis. Et præcipue *lib. 2. quest. 12. vers. Quod autem, fol. 268.*

§. Vnicus.

10 [Licitum est amplecti opinionem practicè probabilem relicta tutiori, & probabiliori. Ad huius veritatem suadendam supponendum est, opinionem minus probabilem in præsentem vocari, quæ consideratis tantum principijs intrinsicis talis reputatur. Quod non tollit, quod ab extrinsecis, seu ex alijs titulis probalior euadere possit: quin & moraliter certa, vt inquit Mercorus, *part. 1. artic. 14. fol. 39. vers. Respondetur, & ar. 40. vers. Ex his.* [Sunt inquit, plura media extrinseca, & huiusmodi sunt, auctoritas Doctorum, vsus consuetudo, possessio, tolerantia, & similia.] Quoposito, conclusionem sic probō. Licitum est, secundum omnes Doctores, tam antiquos, quam

quam modernos, quoscitani 1. part. tr. 1. quæst. 5. §. 4. eligere opinionem minus tutam probabiliorem tutiori, sed quoties aliqua opinio ex principij intrinsicis est probabilis, illico euadit probabilior ex alijs super additis, nempe: *in dubio meliorem esse conditionem libertatis possidentis: in dubio legis, aut non esse legem, aut non esse sufficienter promulgatam, in cōcursu opinionum probabilium inuincibilem malitiam ignorantiam interuenire.* Et insuper euidentis est ferè omnes Theogos, qui à centum, & quinquaginta retro annis floruerunt, vniuersitates omnes, Religiones, Episcopos, & Summos etiã Pontifices, in pluribus decretis hanc sententiam sequutos fuisse. Ergo, quicumque habet opinionem practicè probabilem, circa licitam electionem alicuius obiecti, si principia supra memorata superaddat, eo ipso habebit opinionem simpliciter, & absolutè probabiliorem pro honestate electionis, vel saltem pro eius à peccato immunitate, quæ possit esse regula morum. En, qua ratione ipsemet Cella Dei nobis cōsentire debeat, & re ipsa consentiat, lib. 3. quæst. 1. §. 2. fol. 337. dum ait: [Communis sententia est tenenda, & dicendū sufficere probabile, & opinionem probabilem pro regula conscientie.] Cum onere tamen, (vt infra explicat) attendendi, an in hoc singulari casu a veritate deficiat. Quod nemo negare potest. Quandoque enim circumstantiæ occurrētes opinionem speculatiuè probabilem, practicè improbabilem relinquunt. En, quo fundamento opinio æque, aut minus probabilis circa honestatem operationis, quæ ex principijs directis, non magis, sed vel æque, aut minus se habeat ad verum, quam ad falsum; euadere possit recta regula obiectiua morum, vt fufius infra explicabitur, vbi de certitudine iudicij practicè ad licitè operandum. En, quomodo obiectum, quod ex vi rationum directè suadentium, v.g. *Pingere in die festo, non esse opus seruile*, solum erāt æque, aut minus probabiliter licitum oppositò; euadit probabilius, esse licitum cuiusque, ex vi rationum indirectè probantium, qui, omnibus consideratis, hoc iudicium format: *Probabilius est licitum esse pingere in die festo.* Ad hoc enim necesse non est, quod obiectū ipsum, nempe, *id non esse opus seruile*, probabilius appareat, sed sufficit, quod retento dubio, seu minori probabilitate huius partis, possit intellectus ex adiunctis alijs principijs, & rationibus indirectè probantibus, iudicare probabilius esse, quod tale obiectum licitè eligi valeat. Quibus facit Terillus quæst. 21. num. 33. Vbi sic ait: [Quando dicimus eū, qui omnibus inspectis, credit vtramque partē contradictionis esse directè æque probabilem, posse prohibito sectari minus tutam; id nō asserimus præcisè ex vi motiuorum directorū quæ ille, omnibus penitatis, in actu secundo re-

putat æqualia, sed maximè ex vi argumentorū indirectè, & reflexe probantium, & incompatibiliter prævalentium omnibus, quæ in contrarium asserri possunt.]

11 Huic disceptatū solum resistere potest Baronius, qui cum Mercoro cenet, [non posse opinionem tutam fieri, nisi in euidentiam euadat, vel adhæreat legi.] Sic inquit in manu ductione, fol. 17. Ceterū 1. part. quæst. 5. §. 4. Euidenter ostendi, hunc authorem sibi non constare, quia opiniones plures minus tutas, quia probabiliores præcisè, absque vlla euidentia, ipsemet quandoque sequutus est. Recole ibi dicta. Vide etiam Terillum quæst. 20. num. 19. Vbi adnotat, & apertis tabulis demonstrat, Prosperum Fagnanum, qui his Doctoribus cōfenserat, oppositum postmodum tenuisse.

12 Denique, vt nostro etiã Cella Dei morem geram, assumere ex illo placet duo solida principia: aliud, quod iecit lib. 3. quæst. 18. fol. 523 dicens: [Profecto regula bona est, quod quis viuatur, & operetur iuxta sententiam omnium ferè Authorum suæ ætatis, eo quod cōmunissimæ sententiæ raro fallant, ac deficiant.] Aliud ex lib. 3. quæst. 1. §. seq. [Quod si post sufficientem, seu prudentem diligentiam, non conuincatur regulam istam in casu particulari, de quo agitur, deficere, bona, & probabilis, & a peccato prorsus excusans habeatur.] Et fol. 678. vers. *Ob hanc*, ait, quod intellectus cogitur a voluntate prudenter ad opinandum, quando sufficienter quæsitā fuit veritas, nec est vltèrius inquiribilis. Atqui post fortissimos clamores, tam ipsius Celle Dei, quam Baronij, & quorundam recentiorum, (quos refert lib. 1. quæst. 5. §. 1. fol. 56.) contra licitum delectū opinionis probabilis practicæ, etsi minus tutæ, minusque probabilis cōtraria, doctissimi alij, qui postea scripserūt, cōstanter asserūt regulā illam communem, in hoc casu particulari nō deficere, quia præmissò examine fundamentorum, quæ ab aduersarijs obtruduntur, nil contra istam communissimam sententiam conuincens inuenerunt; ergo licitū est eligere opinionem practicè probabilem minus tutam, relicta tutiori, & probabiliori.

13 Hanc opinionem pluribus suasi. 1. part. select. quæst. 6. Ex quibus vnum reproducam argumentum. Impossibile est ratione erroris, dari peccatum in operatione voluntatis circa licitum existimatum; quin sit peccatum in ipso errore. Vt constat ex D. Thom. in secundo distinct. 22. quæst. 2. art. 2. Quolibet 8. artic. 15. Sed quādo assensus est probabilis, id est, prudenter imperatus circa licitum, licet sit corā Deo falsus, nullum in hoc errore datur peccatum. Ergo nec in opefatione voluntatis, ratione erroris.

14 Dices; quando probabile tantum iudicium datur de honestate obiecti, simul apparet pro-

probabilior illius malitia; ergo istius propositio fortior erit ad cōstituendam actionem malam, quàm probabile iudicium ad efficiendam licitam. Respondeo: Cum iudicio probabili circa licitum non compari iudicium probabilius circa illicitum; quia sunt contradictoria: sed maiorem apparentiam motiuorum allicientiam ad assensum oppositi; ac proindè proponentium prudentiorem fore. Cum autē ad non peccandum sufficiat prudenter operari, & si nō prudentius, verè datur dictamē ad non peccandum requiritum. Imò nec poterit nocere, quod propter maiorem apparentiam motiuorū partis contrariæ sponte habeatur iudicium de maiore illius probabilitate, quia nec hoc pugnat cum dictamine absolutè asserēte esse licitum, quod eligit, licet minus prudenter eligat, quā si oppositum. Quæstio autem præsens non de perfectiori, sed de bono, vel de sufficiente ad vitandam culpam procedit.

QUESTIO VII.

Quomodo rudes, & illitterati de opinionis probabilitate iudicium ferre possint.

1 CUM in superioribus dixerimus, licitū esse opinionem probabilem sequi relicta tutiori, & probabiliori ex principijs intrinsicis; restat modo examinare, quo fundamento illitterati homines poterunt iudicium concipere de probabilitate opinionis: nam, cum a principijs intrinsicis illam percipere non valeant, si illis aliud nō detur iudicium ferre, nequibunt ex alijs superadditis clarioribus, & vniuersalioribus, ad maiore illius probabilitatem concipiendam, ascendere. Et quidem indoctos, & illitteratos autoritate extrinseca aliorum contentos esse debere, tradit Augustinus lib. de quantitate animæ, cap. 7. vbi sic ait: [Aliud est, cum autoritati credimus, aliud, cum rationi. Autoritati credere magnum compendium est, & nullus labor: imperitiores homines, si ratione velint verum comprehendere, similitudinibus rationum facillimè decipiuntur. His ergo vtilissimum, excellentissimæ autoritati credere.] Et iterum lib. de vtilitate credendi, cap. 11. in fine. [Siquis diligenter consideret plurimum inter esse, vtrū se scire quis puret, an, quod nescire se intelligit, credat aliqua autoritate commotus, profecto erroris, & inhumanitatis, atque superbiæ crimen vitabit.]

2 Antonius Cella Dei adeo strictè circa iudicium de probabilitate discursit, vt fere omnes ad strictiores, & rigidiores opiniones eligendas constringat; sentit enim in casu à Doctoribus ventilato, & in libris passim re-

P. Mat. de Moy. Quæst. p. 2.

perito, in quo hinc indè diuisi sunt Doctores; nequire indoctos de opinionis benigna probabilitate iudicium ferre, inò nec Doctores, qui inter opiniones nesciunt discernere, quam grauiora fundamenta à ratione, vel ab autoritate habeat. [Quia omnis impotens hæc discernere (inquit fol. 106.) temerè, ac illicite, vel consultit, vel operatur.] Quam autem pauci sint, quibus de his iudicare datum, nettissimum eū, nec ipse dubitat: nam à iudicando de probabilitate opinionis minus, aut æque probabilis, vel probabilioris excludit (fol. 107. & 430.) Theologos omnes moralis scientiæ à principijs intrinsicis ignaros, qui historicam tantum cognitionem habent opinionum, nempe, quid in hac quæstione Caietanus, quid Suarez, & alij sentierint? Quia nec centum contra centum (inquit fol. 563.) faciant probabilem opinionem; sed rem propriissimè dubiam relinquunt.] Vndè hi omnes ad tutiorem ex præcepto eligendam tenentur.

3 Hinc à iudicio de probabilitate opinionis benignæ, seu minus tute, excludendi sunt omnes, qui Theologiæ moralis eam tantum notitiam habent, quæ communiter comparatur ex lectione fundamentorum, & Doctorum, quæ in Silvestro, Ledesma, Villalobos, Diana, Leandro à Sacramento, Ioann. Machado, & in alijs Summitis, aut Collectoribus opinionum referantur, citatis vndique authoribus pro vnaquaque illarum. Nam cum altera tantum sit probabilis (vt hic author se demonstrare dicit) & neque ex fundamentis, quorum maiorum grauitatem lector percellere nequit, nec ex numero, & qualitate Doctorum, quæ plerumque ignorat, noscere possit, quamnam ex illis sententijs sit probabilis, an rigida Scoti, & discipulorum, an benigna Diu. Thomæ, & Thomistarum; nequibit, nisi temere, benignam consulere, vel iuxta illam operari; tenebitur ergo ad tutiorem in consilio, & in praxi amplectendam. Nam, qui inter opiniones non discernit, quamnam contrariam ratione, vel autoritate extrinseca superet, verè manet dubius, in sententia huius Doctoris. Quapropter fol. 213. inquit, ad resoluendos casus conscientiæ, omnes non bonos Theologos ipsius scientiæ moralis ignaros, esse ineptos. Et fol. 425. Excludendos esse à iudicando de probabilitate opinionis, qui ipsam Theologiam moralem nesciunt, [quæ ratio sit grauis, quæ leuis, an author, etiam grauis, in ea opinione particulari lapsus sit an grauius dixerit.] Ideoque ad rigidam opinionem manebit adstrictus. Expende quorū ex hoc capite adstringentur.

4 Et, quod mirabilius, adstrictiorem opinionem tenebitur quicumque, licet

Do-

Doctorem aliquem, ex viris magni nominis, consultum, pro benigna respondentem inuenit. Ac proinde recentior iste cōsultationes fere omnes inutiles prorsus reddit; tum, quia Parochi consilium non sufficere ad liberandum parochianam à peccato, si opinio, quam consultit, coram Deo falsa sit, plane affirmat ipse, fol. 8. & 575. Tum, quia licet vir cōsultus doctissimus sit, & talis communiter reputatus, tamen, qui consilium petit, ex vna parte non calleat grauitatem fundamentorum, quibus nititur, & ex alia ignorat, an ille tanta sit auctoritatis, rātaque sciētia morali praeclitus, vt superadditus alijs Doctoribus partis benignae, constituat auctoritatis excessum, vt vel sic opinio benigna contrariam probabilitate vincat. Secus enim prorsus ignorabit (sicut in casu Theologi histerici) an eius opinio indè probabilis euadat, vt fatetur ipse Recentior, fol. 563. Nam semper, inquit, sumus in aequalitate, quae dubium efficit in additione auctoritatis, & auctoritatis, si vel aequalia vtrique addas, sine tu omnino ignores inaequalitatem. Tum, quia ipsemet Cella Dei, fol. 154. & 155. nos edocet [eam cōsultationem eorum hominum in tali materia, in talibus circumstantijs, omnibus esse necessariam pro cōscientia, per quam scilicet cōsultationem, fere semper habeatur veritas.] Quod magis explicat, fol. 595. dicens debere esse Illustrissimorum Doctorum, [qui (subnectit) verè pauci sunt.] Adde, & rari extra Curiam Regum, & vniuersitates; & in his forsitan pauciores, vtpote scholasticis magis disputationibus, quā moralibus dediti. Quid ergo de alijs erit, qui in Ciuitatibus, oppidis, aut pagis habitant, vbi horum Illustrissimorum Doctorum, vel vnus rarissimè, aut nunquam plerumque verus inuenitur. Nam etiam si libris opinionibus moralibus refertis abundant, excessum tamen fundamentorum inter opiniones, vel auctoritates inter Doctores, prorsus ignorat Ergo isti omnes, vtpote in dubijs, ad stritiorem, seu rutiorem opinionem adstringentur. Non inficiabitur Cella Dei. Iam quot haec obligatio comprehendit? fere omnes quidem.

5 Ex quibus concluditur, vel sententiā huius auctoris non esse veram, vel fatendum viā claudere cōsultationibus, & Doctorū hominum auctoritatē, etiam in rebus, quae sub opinionibus versantur, nil ad pacandas conscientias deseruire. Sed, ni fallor, ipsemet hanc sententiā temperauit, fol. 595. l. 4. q. 9. §. 4. vbi postquam notauit dubios esse in vita Christiana casus frequentes, cū frequens videatur opiniones vtrique contrarias, ac ferè aequales inuenire, [quod, inquit, nascitur ex indiligentia nostra, in cognoscenda lege, & ex tempore in studio virtutum.] Post haec, inquam, tradit ad decidendos eiusmodi casus, sufficere Illu-

strissimorum Doctorum auctoritatem; [scilicet, qui plerumque veri inuenti sunt, nec in casu particulari, de quo dubitatur, exceptio nem particularē habent. Quoties enim ab aliquo huiusmodi, qui verè pauci sunt, aliquid tractatum assertumque inuenitur, neq; exceptionē habet, vel nouae legis, vel realissimae rationis de nouo inuētae, aut ex citata nil ferè amplius timere, vel dubitare licet.] Nempe de veritate sententiā. Si ergo Doctor ille consultus, quia Illustrissimus; id est, magni nominis est & quia plerumque verus habetur, sufficit ad electionē opinionis benignae, tamen si homo illitteratus ignoret, an superadditus alijs, qui eā sententiā tenent, auctoritate superet contrariam, cur quilibet alius ex magni nominis Doctoribus, qui pro illa citantur, ad id non sufficiet? Ideo expressè ita fatetur Mercorus p. 1. art. 14. vers. Et quidem, vbi ait: [si qui debet operari, est rudis, facile potest certificari, (nempe de probabilitate opinionis) consilio cōfessarij, vel proprij Parochi, vel alterius viri docti, & probi, quorum auctoritas sufficit, vt tuto operari possit, sicut Doctores communiter docent ex D. Thom. quodlibet. 3. art. 8. Si est doctus, & iam habet aliquam rationem probabilem de operis honestate, poterit certificari, aliquali adhibita diligentia, scilicet, ex cōsideratione principiorum moralium, aut à Doctoribus inquirendo.] Hac Mercorus.

6 Sententia ergo Cella Dei in vno tantū casu veritatem continet: nempe, quando pro opinione benigna vnus, vel alter author reperitur, cuius auctoritas ignota est; tunc enim nullus, qui ex ratione, qua ducitur, eius probabilitatem eruere nequeat, poterit de illa iudicium ferre, vt benè tradit ipse Cella Dei, l. 1. q. 10. fol. 113. Neque poterunt, qui sola relatione opinionum praeta fatigant. Quia auctores purè historici opinionū, qui nec inter fundamenta grauiā, & leuiā sciunt distinguere; & quibus de grauitate authorum, quos citatos legunt, nil constat, non habent vnde opinionem illam probabilem censere possint, quia nec à principijs extrinsecis, quod authorum grauitas sit illis prorsus ignota, neque ab intrinsecis, cum illa non calleant: qua propter temere, & illicite, eius praxim consulent, vtpote ignorantes, an practice probabilis sit. Maxime cum hac tempestate, indocti etiam homines ad opuscula edenda mirum in modum propendeant, & saepe leniter, & pertransenam rem tractent, & parvi momenti rationibus saepe ducantur. Qua propter probabile reputari non debet, quod à quocumque authore moderno typis datum reperitur, nisi aliunde eius probitas, & praexcellentia peritia, publica fama, aut aliunde nota sit, vt benè inquit Terillus quest. 6. numer. 25.

Si

7 Si vero author citatus, vel consultus talis sit; tanta conscientia quilibet poterit benignae eius opinioni adherere, licet alij pro contraria militent. Alias cōsultationibus non esset aditas. Qua propter ad probabilitatem extrinsecam opinionis sufficere auctoritatem vnus grauis Doctoris, est communis Doctorū sententia, quos adduxi, eorum fideliter excerptis verbis, l. 1. p. 1. art. 1. q. 4. num. 2. & sequentibus. & praecipue pro rudibus & illitteratis, num. 11. Quos sequitur P. Terillus l. 6. num. 16. dicens: hanc sententiā probari consensu omnium, tum recentiorum, tum antiquorum, vt Diui Antonini, Alberti Magni, & Caietani: & efficacis ratione, quia indodus non solum potest prudenter acquirere consilijs talis viri, sed nisi imprudenter, dubitare nequit de veritate resolutionis datae, cum nullum sufficiens fundamentum ad id habeat. Quod sequitur Nauarrus in manuali, cap. 27. num. 288. dicens: [In foro conscientiae ad effectum nō peccandi sufficit exigere pro veracius opinionem, quae merito censetur idonea ad id sciētia, & conscientia praeditum.] Consilium autem Parochi, vel confessarij, nisi exceptionem hac in parte patiantur, ad hoc sufficere satis constat ex verbis Iulij Mercori, p. 1. art. 14. supra scriptis, & ex Araujo, in decisionibus moralibus, disp. 9. de statu civili, assert. 1. & ex his, quae nos adduximus q. 4. citata l. p. 11. Non melater, Antonium Cella Dei fol. 88. vers. Quod si non, & fol. 573. vers. Sequitur. Parochi consilio diffidere. Quod intelligendam de Parochis indoctis, quales quādoque praecommeatum inopia, in aliquibus pagis esse solent: de aliorum verò sciētia, & probitate dubitare, quae sufficiat, ad determinandam saltem, & cognoscendam auctoritatem Doctoris pro benigna sententia militantis, aut negare esse sufficientē ad concipiendam iudicium de illius probabilitate, non nisi temere, fieri posset.

8 Est hic advertendum, opinionem illam, pro qua grauis author tres, aut quatuor Doctores doctrina praestantes, aut vnum praeminentem, citat, licet ipse eis non consentiat, probabilem ab extrinseco haberi posse, si talis author publicè habeatur fidelis in suis citationibus: secus, si infideliter saepe citet, (quod aliquādo contigit docto Machado) quia auctoritas viri grauis fideliter referētis moraliter certos nos reddit, illos talem opinionem docuisse, & aliunde, sine graui fundamento in illam conuenisse, temere diceretur, dum ex alio capite non euincatur.

§. I.

9 Rogabis, quid dicendum, si casus occurrens non fuerit a Doctoribus vtilitatus. Communis Doctorum sententia affirmat vnus viri docti auctoritatem sufficere, vt P. Mat. de Moy. Quest. p. 2.

partem benignam sequi possimus. Vide me ipsum vbi supra, vbi innumeros, quest. 4. §. 1. nu. 2. citatos inuenies, qui difficiliora docent nempe vnus Doctoris insignis auctoritatem in casu, etiam ventilato, posse contra omnes, qui illum praecesserunt, opinionem probabilem efficere. Quos nouissimè sequitur Doctor Garbi in questionibus moralibus, vent. 1. ca. 91. num. 6. vbi ait. [Vnius auctoris grauis dictum est sufficiens fundamentum opinionis probabilis, cui sine meritate potest assentiri, & in opere adherere, vsque ad viginti quatuor auctores (pro hac parte) refert Angelus Verricelli, & innumeros allegat Pasqualigus, decis. 360. nu. 5.] Quibus pro rudibus & imperitis consentit Azor, tom. 1. lib. 2. capit. 17. §. Quarto quaeritur.

10 Alij verò Doctores dissentiant, Io. de Saura in voto Platonis, Praecludio 9. [Insignis, inquit, alicuius Theologi auctoritas probabile facit argumentum. Quod intelligendū est, de sententia negatiuè singularis Doctoris, cui ceteri non contradicant, nec assentitur, quia de ea non egerunt; si autem sit singularis contrariè, quam ceteri reieciunt; parum probabilitatis affert, nisi efficaci sufficiatur ratione.] Quibus consentit Diana p. 7. r. 1. vs. 23. n. 12. Et P. Vazquez l. 2. disp. 62. cap. 4. n. 17. his verbis: [si opinio vnus tantum Doctoris, & singularis, ex proprijs fundamentis considerata, mihi non probatur, sed opposita, & eam video tantum nisi auctoritate vnus Doctoris, non videtur mihi censenda probabilis ad hunc effectum, vt secundum illā prudenter possim operari contra propriam, & communem omnium sententiā.] Hac Vazquez. Quem sequitur M. Araujo in decisionibus moralibus, disp. 9. de statu civili, assert. 1. n. 4. Qui expressè loquuntur pro viris doctis, qui rationes opinionis singularis vnus Doctoris expedere possunt. Pro rudibus verò, & illitteratis secus tenent, quia ipsemet Araujo, vbi supra nu. 6. contrarium expressè affirmat, dicens sufficere, quod eiusmodi homines auctoritatē percipiant, licet non resolutionis rationem. [quia rusticus praesumit, confessarium, vel Parochum probum, & peritum, non sine ratione, moueri; & si eam nō percipiat.] Et P. Vazquez disp. 62. citata, cap. 8. n. 42. excusat rusticum, qui authorem doctum, & probum, cuius doctrinā, & moribus merito fidere debet, inoperando sequitur, eius sententiae accomodans Illiteratus enim colligere potest singulare iudicium, quo credat, sibi etiam licere, quod indicat licitum esse probo, & docto viro.

11 Nihilominus pro viris etiam doctis, & illitteratis, hanc sententiā tenui, r. 1. quest. 4. §. 3. quando doctor ille singularis tanti ingenij, tantaeque doctrinae, prudentiae, & probitatis esset, vt merito iudicaretur eius auctoritas

Ea

sequi-

æquivalere authoritati plurimū, vt bene docent Angelus, Bossius, & Bresserus ibi citati. Et ita aperte sentiunt communiter Doctores, tū qui absolute id affirmant q. 4. citata n. 2. Tum, qui expressius qualitates Doctoris, & opiniones determinant, vt P. Tamburin. lib. 3. indecalog. c. 3. §. 3. n. 5. ubi sic. [Tunc solum putō sufficere vnum, tamen si contra innumeros Doctores id doceat, quando idem est doctus, rem ex professo tractat, firmaque rationem pro se habet, nec apparet contra ipsum aliquid conuincēs, ita Azor, Vazq. & alij.] Quibus adhæret nouissimè P. Terillus q. 6. n. 16. c. 36. fol. 81. §. 9. c. 90. dicens esse communem, & admittam sententiam, si Doctor solidè respondeat omnibus in contrariam allatis, & noua, tantique momentū pro sua opinione afferat, vt apta sint ad mouendum viram peritum, & prudentem, & absque passione iudicantem. Verum harum qualitatum, & conditionum cognitio viris tantū valdè doctis conuenire potest, & hi tantum poterunt, illis cognitis, singulari sententiæ contra cōmune in adherere. Sed an res ita semper se habere debeat, vt nūquā valeant sola authoritate nota, absque rationū notitia, illius sententiæ sequi; exploratū non est; affirmat aliqui, sed contrariū ego tenui, loco supra citato numer. 10. si præ excellentis Doctoris sit. Si enim Patris Gabrielis Vazquez, vel Suarez, aut R. P. M. Ioannis à S. Thom. foret authoritas, non minus me cogeret, quam Platonis Ciceronē, vt ipse testatur, lib. 1. Thusc. Quæst. ibi: Vt enim rationem nullam Plato asserat (vide quid homini tribuam) ipsa authoritate me frangeret.

12 Nullatenus tamen audiendus M. Gonet in dissertatione Theologica de probabilitate, art. 6. in solutione tertie objectionis, dū inquit: Non solum authoritatem vnius viri docti, & probi respectu hominis idioræ sufficere, sed etiam aliquando alterius etiā rustici, aut mulierculæ testimonium, verba eius sunt: [Si puer aut puella rustica dubitet, an aliquid licitum sit, & parochum, & confessarium adire non valeat, potest interrogare parentes, & eorū consilium tuta conscientia sequi.] Sic ille, cuius sententia in dubio iuris, quando parentes rustici sunt, improbabilis omnino est, quia eorū cōsiliū insufficientis prorsus est ad dubiū prudenter deponendū: secus erit in dubio facti, v. g. an hodie sit dies festus, vel non, & in similibus.

13 Contra assertionem nostram de authoritate vnius præcellentis authoris sufficente ad cōstituendam opinionem practicè probabilem, vt tuta cōscientia eam sequi possimus, acriter insurgit Cælla Dei l. 1. q. 7. §. 2. dicens, hoc vno asserto prædictum authorem grauem non solū æquari, sed præferri Romano Pontifici, & concilijs Generalibus. Absurdum hoc, quo ad primam partem probat, quia præfati Doctoris authoritas ea est, in nostra sententia, vt sufficiat

ad formandum dictamen certū de non peccato, & de rectitudine operationis. Ergo vana est, quanta Romani Pontificis, & Concilij Generalis. Probatur consequentia, quia hæc maior esse non potest, quam quod eam sequentes, impossibile sit peccare, & rectè operemur.

14 Nec facit, inquit, disparitas, quod summus Pontifex in doctrina fidei, & morum errare nequeat, secus Doctor quilibet, quātuvis grauis. Nam ideò, inquit, hæc infallibilitas per specialem Spiritus Sancti assistentiam promissa est Pontifici, quia si ipse errare posset, eues, & Ecclesia periclitarentur. Ex quo multipliciter nostræ sententiæ falsitas inferri videtur. Primo, nam cū quilibet Doctor particularis, quātuvis grauis, possit errare, nequibit non periclitari, qui eius fallibili authoritate regatur. Secundo, qui sine indefectibilitate in doctrina nequit subsistere certitudo vitandi culpam si enim posset, nulla, inquit, superesset ratio tribuendi Romano Pontifici, aut Ecclesiæ infallibilitatem in ipsa doctrina. Quia hæc solum ordinatur, tanquam ad finem in recta directionem operationum, & morum. Ergo cum nulli authori infallibilitas in doctrina concessa sit, nullius authoritas sufficiet ad rectam directionem, vel si iusticiat, æqua erit illi cum Romano Pontifici authoritas.

15 Imò, & maior, quia author grauis se solo sufficit, id est, solo concursu generali indiget ad eos effectus. Papa autem, & Ecclesia magnis priuilegijs, & promissionibus Insuper author grauis etiam quādo errat, tam tutò à peccato liberat, quā Pontifex, dum certò, & infallibiliter, verū dicit. Ergo authoritas Doctoris grauis excedit authoritatem Pōtificis. Istius enim solum est ad rectè dirigendum in veris, illius verò authoritas extenditur ad rectè etiam in falsis dirigendum.

16 Cæterum: argumentum, quod multū probat, nil probare, axiomacōmune est. Præfatum enim suadet, nullum Doctorem, nec Augustinum, nec D. Thomā, neque vtrumque simul sufficere ad efficiendam opinionem probabilem probabilitate conscientie cōtra alios Doctores, qui eos præcesserunt; quia nec alter, nec vterque infallibilem authoritatem habet. Ergo hæc non requiritur ad certò eximendum à peccato: alias nec plures simul Doctores, nec Tribunalia Sanctæ, & Generalis Inquisitionis Romanæ, & Hispanæ, neq; prouincialia Concilia sufficerent. Ergo ad hos effectus, nequē, vt sit recta regula morum, & certos nos reddat de non peccato, longè minor authoritas sufficit, nec requiritur infallibilis. Quod nos edocuit Augustinus, lib. de utilitate credendi, cap. 12. ubi ait: [sapientis dictum recta regula est, quam qui sequitur bene agit.] Adde, & ipsum Cællā Dei l. 4. q. 9. §. 4. expressè cōcedere Illustrissimi Doctoris authoritatē sufficere ad securitatē cōscientiæ,

tiue si in casu particulari nō habeat exceptionem, quod fallatur, & lib. 3. q. 1. fol. 343. asseruit, rationem probabilem etiam fallam, esse regulam humanorū actū, si quando erratur; error est inuincibilis. Non tamē, ideò dicemus talem rationem probabilem esse regulam infallibilem: quāuis certissimum sit, errorem inuincibilem à peccato excusare. Qui propter audiendus nō est dum, lib. 3. q. 14. §. 6. vers. Tandem reliquis, an hæc verba prorupit. [Quid autē est esse regulam morum infallibilem? Vtique non aliud aili eam sequendo peccari non posse.] Quibus non solū veritati, sed sibi met contradicit, alijs in locis asserenti prædicam rationem probabilem falsam, non habere probabilitatem cōscientiæ. In quo etiam à veritate deficit, & cōtra omnes Theologos, quorum strictius loquentes, alij ad rationē probabiliorem, alij ad tutiorem, pro cōscientiæ securitate confugerunt: quas tamen fallibiles esse compertum est.

17 Dico ergo, regulam infallibilem morum plus importare, quam rectam directionem, & impossibilitatem peccandi; nequē exclusionem cuiuscūque erroris in intellectu, & omnis malitiæ in voluntate, tam materialis, quā formalis: & insuper huius certitudinem esse de fide. Quæ infallibilitas solum comperit authoritati Summorū Pontificum, & Carhædra definiturum, & Concilij Generalibus. Licet autē verum sit, hæc supremam authoritatem, in alijs inferioribus, non reperiri; verum etiam est nō esse necessariam ad excusandū a peccato operantes secundum rationem probabilem, vt cōcedit ipse Cælla Dei sequentibus ipsius opinionem probabilem, illo principio ac plerumque contingenti, inuicem; etiam in casu quo à veritate deficiat, scilicet post sufficientem prudētū iudicio diligentiam adhibitam ad inquirendū, an in hoc particulari casu sit falsa. Sicut etiā apud omnes verissimum est, excusari à peccato subditos obedientes præceptis aliorum Superiorum inferiorum Pontifici, & rectè operari, eorum directionem sequentes, quāuis compertum sit (vt bene ipse ait lib. 3. q. 14. §. 6.) Nullum eorum habere authoritatē infallibilem, nec tradere, infallibilem regulam morū, & possibile esse illos errare in re præcepta: quo non obstante præceptū, nō solū a peccato nos reddit immunēs, sed illi obedire tenemur, nisi (vt ipse iure cēset) sit magna, & particularissima probatio, quod in hoc casu particulari præcipiant contraria voluntati, & legi Dei. Quæ quidē probatio, quoad inferiorū mādāta possibile est. Sicut ergo authoritas Prælati inferioris, licet non sit infallibilis, est tamen sufficiens ad rectè dirigendum, & ad certo nos excusandos à peccato, etiā in falsis, quin æquet, nedum superet, Summi Pontificis authoritatē, sed longe inferior, & fallibilis sit; ita similiter, & authoritas doctissimi, & probatissimi Theo-

logi, cui vbi supra concessimus, posse efficere opinionem probabilem contra alios, qui illum præcellerunt. Et cui, abs re satis, ad illius effectus infallibilem authoritatem necessariam esse, iactauit recentior.

18 Infallibilitas ergo Summo Pōtifici ex assistentia Spiritus Sancti promissa solum est necessaria, tum vt in rebus ad salutem necessitate medijs requisitis, nō erremus (in his enim error etiam materialis, & inculpabilis ab æterna damnatione non liberat.) Tum, vt in alijs, quæ sunt de sola necessitate præcepti, nullus error, Pontificis declaratione præmissa, possit irrepere. Ad peccatum verò certo euitandum, nequē quia ex inuincibili errore, aut ex certo cōscientiæ dictamine de licito, vel honesto, electio procedat, vel ad hoc, quod ex suppositione erroris inuincibilis, impossibile sit peccari, infallibilis authoritas necessaria non est. Alias sequentes opinionem probabiliorem; imò & moraliter certam, cum infallibilis veritatis nō sit, peccare possent, & danari. Ideoque nulla tuta assignari posset via non sequentibus tutiorem opinionem. Cuius oppositū tenet ipse Cælla Dei, & omnes Theologi, si vnū, vel alterū excipias.

19 Adde, excessum illum, quem vnius grauis Theologi authoritati cōuenire, supra Pontificis authoritatem, recentior noster præcedit, similem esse illi, quæ homo dicitur habere respectu potentie, & Sanctitatis Dei, nempe, quia homo potest bene, & male agere, Deus vero bene tantum: homo potest virtutes fidei, spei, obedientie, humilitatis, & poenitentie habere, Deus autem non potest. Qui quidē excessus nō auget, sed diminuit hominis potentiam, & sanctitatem. Quāuis ergo sic res se habeat, quoad vim argumenti a recentioribus iactatā, quid inde contra nos? Adde insuper, Summum Pontificē, authoritate ipsi diuinitus concessā in rebus ad fidē, & mores pertinentibus, declarasse, ignorantiam inuincibilem excusare a peccato; ac proinde ex hoc fidei principio, mihi infallibile est eum, qui ex opinione probabili includente errorem inuincibilem (qualis à suis defensoribus cōmuniter defensatur) certo iudicat, per vltimum dictamen, sibi licere huius, vel illius obiecti electionem; in illa non peccare. Itaque Ecclesia non solum potest infallibiliter nos instruere de veritate rerum secundum se, sed definire, quid ex suppositione erroris inuincibilis contingat. Quod Theologi etiā ratione naturali ducti, seclusa Ecclesiæ determinatione, nos edocuerunt. Semper tamen sub controuersia remanet, an authoritas Doctoris scientia, & probitate præstantis possit efficere practicè probabile suum assertum contra alios qui ipsum præcesserunt. Quod cū affirmant plures viri doctissimi, & consequenter ab authoritate extrinseca probabile sit, sufficiens nobis fundamentum est ad ita sentiendum,

20 Dices: Deū nobis præcipere *cap. 26. Deuteronom. cius madata custodire, ex toto corde, & ex tota anima. Ergo quantum possumus, & in nobis est Sed qui vnus Doctoris, quantumvis probi, & docti consilium, seu opinionē, contra ceteros, sequitur, aliter facit. Ergo. Respondeo primo, hunc scripturæ locum, primum tantum corticè cōsiderato, æquè militare cōtra sequētes opinionē pluriū Doctorū probabiliore, sed minus tutā, nā cum possit amplecti cōtrariam tutiorem, & si minus probabilem, non custodit mandata Dei in quācum potest. Vndē omnes fere Theologi, cum ad tutiorem eligēdam non obligent, respondere tenentur, hunc scripturæ locum ad litteram, continere consilium operandi perfectiori modo, non verò præceptum. Sic communiter explicant primum charitatis præceptū, *diliges Dominū Deum tuū ex toto corde tuo, & tota anima tua, cum D. Thoma 2. 2. quæst. 184. art. 3. ad 2. [Non est, inquit, transgressor præcepti, qui non attingit ad medios perfectionis gradus, tummodo attingat ad infimum.] & paulò antea, [transgressionem præcepti euadit, qui quocumque modo perfectionem diuine dilectionis attingit.] Non ergo requiritur ad custodiendum præceptum, quod perfectiori modo nobis possibili adimpleatur. Sic de præceptis certis, scripturæ loca Doctores interpretatur: de alijs vero, de quibus nulla datur certitudo, sed prudenter iudicari potest non existere, quod teneamur obedire, nullo scripturæ loco probari potest.**

21 Obijcies contra nos militare D. Chrysostomum *Homilia 44. in caput 23. Matthæi, ubi center ad securitatem conscientiam non sufficere vnus Doctoris auctoritatem. Quid ergo, inquit, ignorans populus excusabilis erit? Absit,] & infra, præmissō exemplo querentis meliores vestes, & pretio viliori: ideoque non tantum vnum negotiatorem, sed plures ad eas inueniendas gyranis, prosequitur. Quomodo non oportet populum circuire omnes Doctores, & inquirere, ubi sincera veritas Christi venundatur, & ubi corrupta est, & omnium confessiones cognoscere, & veriore eligere, plusquam vestimentum? Respondeo primo. Si Chrysostomus agnosceret obligationem cōsulendi omnes Doctores, in singulis opinionibus, planè agnosceret securitatem conscientiam esse moraliter impossibilem; quia prædicta consultatio moraliter impossibilis est, & infructuosa, quia solum viri docti veriore opinionē possunt cognoscere. Respondeo secundo: D. Chrysostomum, (& patet ex contextu Homiliæ) loquantur fuisse de Catholicis habitantibus in populis, in quibus erant aliqui Sacerdotes hæretici, quorum consilium fugiendum instruebat: *Non potest, inquit, eis esse excusatio cōdemnationis ignorantia veritatis, quibus fuit inueniendi facultas, si fuisset querendi voluntas, &c.**

hæretici Sacerdotes claudunt ianuam veritatis. Hactenus Chrysostomus, cuius verba nil contra nostram sententiam continent. Loquimur enim de Doctore Catholico pio, & docto, in re opinabili, cuius sententia nil conuincens contra se habet, neque ex scriptura, neque ex ratione. Cuius contrariæ veritas inueniri non potest.

§. II.

Gravis obiectio contra superius dicta dissoluitur.

22 **D**iximus in præcedentibus duplicē se sumul probabilem, ex principijs directis, & nō solum viros doctos, qui à principijs intrinsicis benignæ opinionis adherent, iudicantes esse veram, sed rudes etiam, & illitteratos, qui ex aliorum auctoritate probabilem esse credunt posse illam eligere. In hoc autem assertū insurgunt Candidas Philaletus *de opinionum praxi, quæst. 5. per tot. præcipue fol. 84. & 85. & alij asserentes ad licitè operandum requiri iudicium de veritate opinionis, & non sufficere de probabilitate iudicare: & quamvis intellectus iudicare possit; imò, & certo sciat, vtramque opinionem contradictoriè oppositam esse probabilem, iudicare tamen nequit vtramque esse veram. Quia diuersum quid est vnum ab alio, vt optimè notat Cardin. de Lugo *disp. 20. de fide, sect. 1. num. 14. quam, eius excerptis verbis, sequitur Mercorus 2. part. Basis art. 1. & Philaletus fol. 51. atque intellectus solū potest iudicare, alteram esse veram, & consequēter contradictoriā esse falsam: Ergo licet vtramque probabilis sit, hoc non sufficit ad quamlibet pro libito eligendam; sed eam tantum eligi poterit, quæ vera iudicatur, non altera, de qua intellectus iudicare non potest esse veram, vt vera defendatur. Respondeo ad licitè operandum, sufficere iudicium proprium de probabilitate sententiæ alienæ: nec aliud reperitur, vt in plurimum, in operantibus, qui Theologie Moralit principia non percalluerint. Quorum innumeri sunt. Imò neque in viris doctis, qui Doctorum iudicio se submitunt, & tamen hos prudēter operari, nemo est qui dubitet: ergo ad prudenter operandum, sufficit iudicium de probabilitate opinionis. Ergo, & ad honeste operandum. Quapropter, ait P. Cardenas *in selectis, disp. 15. cap. 4. art. 6. num. 246. [Ego valdè miror quod Fagnanus, & Baronius sine probatione assumant tãquam principium certum, quod non sufficiat iudicium de probabilitate opinionis ad dirigendam conscientiam.]***

23 Hanc conclusionem concessio antecedent-

dente, putat esse euidētem Philaletus *fol. 7. Antecedens autem probatur ex ipso, quia alio qui vix liceret operari, propter incertitudinem rerum practicarum. Hoc fundamento probat ipse sufficere iudicium probabile de veritate, & æquè probat de iudicio certo de probabilitate. Nec video cur iudicium probabile de veritate, quod falsum esse potest, ad hoc sufficiat; non vero iudicium certum de probabilitate: quidquid contra passim reclamet. Nam vt ipsemet fatetur *de opin. praxi, fol. 16. [Sistendo in probabili tantum assensu de honestate rei, non potest negari formido, ac proinde periculum (efficiendi illitum) quis enim (inquit) vnquam negauerit illum, qui habet probabilem assensum, quod in duello vincet, non se exponere periculo.] Ex quibus sic arguo: non obstante hoc periculo, potest licitè operari, vt ipse concedit; nempe quia ex alio principio, tanquam ex medio generali, sit homo certus de non peccato, & non posse errare, quod iudicium, inquit ipse, fol. 9. & 10. Est certum, & infallibile à virtute prudentiæ elicium, quo hæc virtus in obiecta fallibilia infallibiliter tendit. Ergo similiter, licet iudicium de probabilitate opinionis, seu honestatis electionis obiecti, cum eius in honestate, aut cum opinionis falsitate, comparabile sit, ideoque sistendo in illa tantum, negari non possit periculum efficiendi rem materialiter inhonestam, tamen ex alijs principijs, & medijs generalibus, poterit quis certificari, se nō peccare in eius electione. Tale autem dicimus esse vltimum iudicium practicum reflexum, quo nullo errore vincibili præcedenti, iudicat intellectus in his circumstantijs, licitum esse opinionem alienā complexari. Quod verissimum certum, & euidens esse, infra demonstrabo, & tale esse defendit ipse Philaletus.**

24 Præterquam quod, tam Philaletus vbi supra, quam ceteri Doctores, qui ad licitè operandum requirunt iudicium de honestate obiecti, nil aliud exigunt, quam iudicium de honestate electionis obiecti, seu quod operaturus prudenter iudicet, *sibi licitum esse operari.* Hoc autem iudicium, vt cōstat ex toto hoc tractatu concedimus omnes, qui vsum opinionis benignæ licitum asserimus, sine æquè, siue minus probabilis sit ex principijs directis. (Quantum vis detur intellectum ex vi horum principiorum manere suspensum circa honestatem obiecti, quando motiua sunt æqualia; & solum posse assensum dare parti grauioribus innixæ fundamentis, seu iudicare de probabilitate vtriusque opinionis.) Ergo in ordine ad praxim omnes conuenimus, si paucos excipias, qui ad tutiorem materialiter, si probabilis sit, semper obligant: (nempe Iulius Mercorus, & Vincentius Baronius, quos citavi 1. part. quæst. 5. §. 4. Quibus adhererunt Guilielmus, Vven-

drokius *in notis ad epistolam Prouincialis, & notiter Antonius Cella Dei in toto suo opere de re-cta Doctrina morū, & duo Iuriscōulti Dominus Prosper Fagnanus, & Antonius Merenda) Quia Philaletus iudicium probabile, quod requirit ad licitè operandum, ipse explicat *disp. de opin. praxi, fol. 108. his verbis: [Quia iam est dictum, vt quis prudenter, & rectè operetur, debet habere probabile iudicium, quod licitū sit illud, quod operatur; hoc est iudicium practicum vltimum, quod dubium continere non debet.] Nos autem, si de vltimo sit sermo, non solum iudicium probabile, sed moraliter certum exigimus: quod etiam ipse exigit, fol. 14. cum communi Doctorum.**

25 Ex eius verò assertionē, *fol. 108. Euidenter deducitur, eos actus prauos ad licitè operandum sufficere, quibus instructus intellectus ascendere queat ad iudicium, siue probabile, siue moraliter certum de honestate operationis, & quo iudicet licitum sibi esse, quod operatur; seu licitam sibi esse electionem talis obiecti. Idemque iudicium ferendam de opinione Cella Dei, cum eisdem ferè principijs, ac Philaletus insittat. Ergo in casu dubij speculatiui de honestate, vel inhonestate obiecti, quod resultat ex principijs tantum directis à ratione, & ab auctoritate consideratis, poterit intellectus ex reflexis formare hoc iudicium, Quando disidium est inter Doctores, aut rationes vtrinque graues apparent pro vtraque parte contradictionis, vel non est lex prohibens, vel non est sufficienter proposita: ac proinde non obligat, sed licitum est nobis nostram libertatem possidentibus benignam sententiam sequi. Quod quidem ex terminis iudicium certo probabile; imò & euidens est. Si enim quando præcedit dubium speculatiuum circa licitum, datur his actibus locus, potiori iure dabitur, quando intellectus iudicat, vtramque opinionē esse probabilem, siue æquè siue vnam magis alia. Ideo ita expressè tenet Pat. Vazquez 1. 2. *disp. 62. cap. 3. num. 10. & cap. 4. num. 14. & cum Baldello, Bretero, Pasqualigo, & alijs tradit P. Bardi de cons. disp. 4. cap. 15. num. 5. & in selectis, lib. 11. quæst. var. num. 18. & 21. P. Ripalda de fide disp. 6. sect. 5. num. 50. P. Ioan. de Cardenas de prob. 1. disp. 15. cap. 4. numer. 246. & alij, quos sequitur Bernardus Stabrokius in Notis, *disp. de probabil. fol. 76. dicens: [Porro illud dumtaxat dubium actionem inscit, quo dubio (practicè) de illius honestate, aut de probabilitate obiecti propositi, non tamen illud, quo dubito de obiecti veritate.]***

26 Igitur licet demus intellectum suspēdere assensum, quando opiniones apparent æquè, aut inæqualiter probabiles, nec posse assentiri æquè, aut minus probabili (vt contendunt Philaletus, & Cella Dei) imò nec probabiliori (vt sompniavit Mercorus) nil inde sequitur

tu contrarium opinionis probabilis benignum quidem alia sunt nobis principia reflexa, quibus non solum ad iudicium probabile de honestate electionis, in his circumstantiis, sed ad moraliter certum de licita obiecti electione ascendere possumus. Ut omitam, tam Philaletum de opinionum praxi, fol. 117. quā Cella Dei lib. 3. quest. 4. §. 5. in fine, fol. 478. loquētes de subdito, cui cōtra propriam opinionem aliquid præcipitur (inquit) posse, & teneri obedire eam deponendo: *Sive ulterius iudicium suum concordet cum iudicio superioris, quod ad perfectionem pertinet, sive nil profus iudicet de materia præcepti.* Ergo, ut subditus licite operetur rem præceptam, non est opus iudicare illam secundum se licitam esse, sed sufficit talem à superiore censerī, & probabile esse apud graues Doctores, sicut ergo arbitrium superioris, ex motiuo obedientiæ potest subditus tuto sequi; ita & ex motiuo humilitatis poterit quisque, Doctorem arbitrio se subijcere, suspendendo proprium iudicium circa rem secundum se.

27 Insuper licet vna opinio, ex principiis directis appareat nobis minus probabilis, quā contraria, v. g. quæ asserit *licitum esse pingere in die festo*, nō impedit alia nos adiungere principia reflexa supra memorata, quibus consideratis, probabilior nobis appareat (ut sæpe dixi) quam negatiua, vel aliud vniuersalius, quale est istud: *Licitum est sequi opinionem prædictæ probabilis apud Doctores, qualis est affirmans licitum esse pingere in die festo.* Quod principium ferè omnium Theologorum autoritate cōprobatur. Ergo quicumque sequitur opinionem minus probabilem relate ad aliquas circumstantias, sequitur absolute probabiliorē relate ad alias, & in his potest assentiri honestati obiecti, ut substat electioni, licet in alijs nō possit. Ergo frustra laborant hi recentiores in questione physica de potentia intellectus, quādo euidentia obiecti non cogitur, sed per voluntatis imperium gubernandus est. Questio enim moralis, de quā agimus, ab illa potentia non dependet. Quidquid contra senserint præfati recentiores, quos sequuntur Mercorus, & Gonet.

28 Sed absque urgente ratione, tum quia quādo vtraque opinio æquē probabilis militat pro lege, potest intellectus in sententia Baroni, quam maluerit amplecti: & tamen ex principiis directis, ut ipse fatetur, neutri potest assentiri. Ergo sufficit, quod ex reflexis cognoscatur posse quamlibet earum licite amplectari. Quod iudicium dicimus nos necessario requiri, ad vsum opinionis minus tutæ: tū quia Authores ferè omnes, quos ipsemet Cella Dei congerit, lib. 2. quest. 2. fol. 221. & in Appendice, quest. 2. fol. 651. negantes intellectui potestatem assentiendi opinioni æquē, aut minus

probabili, ipsi, inquam, sunt præcipui patroni opinionis benignæ liberum delectum cuiusvis concedentis. Antecedens patet, quia Authores, quos allegat sibi consentientes, sunt Pat. Vazquez 1. 2. disp. 62. cap. 3. num. 9. & disp. 67. cap. 1. num. 4. P. Thom. Sanch. lib. 1. in decalogum, cap. 10. num. 4. P. Laym. lib. 1. tract. 1. capit. 5. §. 2. num. 5. P. Lessius tom. posthumo de actibus humanis, quest. 17. art. 16. P. Suarez 1. 2. tract. de actibus humanis, disp. 10. sect. 1. Hos autem Authores tenaciter defendere, & militare pro vtili opinione probabilis minus tutæ, æquē, aut minus probabilis, nemo ignorat, & paucim pro hac parte ab alijs, & ab ipsismet aduersarijs, referuntur. Quibus adde doctissimum Patrem Antonium Perez tract. 1. de iustit. disp. 4. cap. 5. nu. 104. ubi asserit, valde probabile esse iudicantem aliquam partem contradictionis probabiliorē, non posse contrariæ assensum præstare. Et cap. 3. num. 41. rationem reddit: quia [Videtur esse valde stultū dicere verum esse id, quod omnibus pensatis dicenti, videtur esse minus probabile.] Et tamen ipsemet Author certissimum putat licere amplecti opinionem minus probabilem, quoties inter Doctores bonæ notæ est questio, liceat, necne aliquid agere, ut videre licet apud ipsum, cap. 3. citato, num. 56. & cap. 4. num. 59. & num. 68. Ergo communis Doctorum opinio nō dependet a questione physica, de facultate, quæ ex imperio voluntatis, detur, vel non detur in intellectu, ad assentiendam parti æquē, aut minus probabilis. Quidquid enim in questione physica resolveris in moralis præiudicium non cedit. Ideoque, vsque ad hæc tempora nullus illam præmisit, ut necessariam ad punctū vsum opinionis probabilis benignæ, quasi impertinentem iudicantes. Quod bene aduertit P. Sals 1. 2. tom. 1. tract. 8. sect. 6. dicens: Sicut possumus amare minus bonum etiam cognitum, ut tale, ita & assentiri propositioni minus probabilis cognitæ, ut tali; sed hoc parum (inquit) refert ad præsentem controuersiam, quæ intelligitur de sequela in praxi. Eodem modo loquitur P. Ouedo 1. 2. tract. 5. de conscient. controuers. 3. punct. 2. num. 18. ubi sic: [Hic nonnulli disputant, an intellectus ex imperio voluntatis possit præbere assensum opinioni, quā minus probabilem iudicat? Questio hæc ad rem moralem nil conducit. Cum enim, ut homo licite operetur, & habeat prudens iudicium, quod dicat: hic & nunc hoc mihi licet, necessarium non sit supponi iudicium, quo veritati opinionis assentiatur, sed sufficiat iudicium, quo assentiatur illius probabilitati, nil refert ad vltimum iudicium, in quo consistit conscientia, qua actiones honestæ reguntur, iudicium circa veritatem opinionis posse, aut non posse haberi.] Hactenus ille. Nihilominus a questione physica examinanda non abstinēbo.

Quid

§. III.

Quid de potestate physica intellectus senserint Doctores?

29 Intellectū ex imperio voluntatis posse assentiri parti æquē aut minus probabilis contrariæ, est cōmunis Doctorum sententia, contra Comitolum, Philaletum, Mercorum, Baronium, & Cellam Dei, quos ipse congerit, ubi supra lib. 2. §. 7. & (quod mirabile dictū est) de singulari sua sententia subnectit, fol. 231. esse [omnium, quos sciam, præter Valentiam, authorū Societatis grauiorum.] Ceterum aperte fallitur. Quia opinionem ad fruendam libertatem physicam opinandi, inter æquē aut minus probabilia, defendunt communiter nostri Doctores, & perspicuum esse, dicit Honoratus Fabri, dialogo 2. Item pro ea stare communem plurimorum, & optimorum postremi huius sæculi authorum consensum, ait P. Esparça, in Appendice ad q. de licito vsum opinionis probabilis, art. 158. addens ad eodē certum id esse, ut de hoc controuerti, ni proterue, non possit. & art. 105. prædixerat communem Doctorum sententiam esse, libertatem immediam nobis esse ad opinandum vnam, vel alteram partem contradictionis, pro ut libuerit, quoties adsunt, & habentur in promptū rationes dubitandi pro vtraque parte contradictionis; tamen rationes vnius partis sint efficaciores, & maioris momenti, quam rationes partis oppositæ; & a fortiori si æqualis. Quæ quidem libertas dici solet specificationis ad distinctionem libertatis exercitij, quæ consistit in potestate assentiendi; vel suspendendi assensum. [Sententiam, inquit, affirmatiuam eius modi libertatis (immediatæ specificationis,) tenent communiter omnes, qui nobiscum consentiunt quoad vsum licitū opinionis minus probabilis; & minus tutæ; ut necesse non sit singulos seorsim recensere.] Et de communis inter Doctores, testatur P. Cardenas in selectis, disp. 6. cap. 6. art. 1. num. 80.

30 Et sanè rem hæc magis supponunt, quam disputant Theologi, D. Thomas 2. 2. q. 1. art. 4. [Alio modo intellectus assentit alicui, quia non sufficenter moveatur ab obiecto proprio, sed per quādam electionem (attende) voluntariè declinans in vnam partem magis, quam in aliam; & si quidem hoc sit cum dubitatione, & formidine alterius partis, erit opinio, si autem sit cum certitudine, absque tali formidine, erit fides.] Et prædixerat satis clare 1. 2. q. 18. art. 6. ibi: [Sunt autem quædam apprehensa, quæ non adeo conuincunt intellectū (sicut prima principia) quin possit assentire, vel dissentire, vel saltem assensum, vel dissentium suspendere; propter aliquam causam, & in talibus, assensus ipse, vel dissentus in potesta-

te nostra est, & sub imperio cadit.] Quod iam diu iuuenis docuerat lib. 3. Ethicorum. lect. 18. ante medium his verbis. [Quia operabilia sunt contingentia, non cogitur ratio ad assentiendum huic, vel illi, sed in potestate habet homo, quod assentiat vni, vel alteri parti contradictionis, sicut accidit in omnibus probabilibus.] Ex quibus euidenter concluditur, iuxta Diuum Thomam, positis pro vtraque parte contradictionis motiuis assentiendi, posse intellectum, ex imperio voluntatis, vni, vel alteri assentiri, vnam, vel alteram eligere, ac proinde non solum eam, quæ efficacioribus rationibus, sed etiam oppositam, quæ æqualibus, aut minus efficacibus. Si enim sententia Recentiorum esset vera, nunquam daretur in voluntate electio; nec intellectus vni vel alteri assentiri posset, qui motiua, vel sunt æqualia, & tunc neutri parti assentire posset, sed necessario ut aūt assensum suspendit. Vel sunt inæqualia, & tunc soli probabiliori; ergo nunquam verificaretur doctrina Diui Thomæ tot locis expressa, de potestate assentiendi vni, vel alteri ex imperio voluntatis.

31 Est vero notandum, motiuū assentiendi parti æquē, aut minus probabilis, non se habere ex parte intellectus; sed ex parte voluntatis imperantis assensum. Ut bene aduertit ipse Doctor Angelicus, quest. 14. de veritate art. 2. dicens. Quod quando motiua, propter apparentem eorum æqualitatem, movent ad vtraque partem; & quoties intellectus non potest a se ipso determinari; quia obiectum non est evidens. [Determinatur per voluntatem, quæ eligit assentire vni parti determinate; & præcisè propter aliquid, quod est sufficiens ad mouendum voluntatem; non autem ad mouendum intellectum, ut potest quod videtur bonum vel conueniens huic parti assentire; & ita est dispositio credentis, ut cum aliquis credit dictis alicuius hominis; quia videtur decens, vel vtile.] Hac tenus Angelicus Doctor, quibus de illius mente dubitare non licet, nec nisi extortam expositionem adeo perspicua loca admittere possunt. Vnde constat quam ad rem scripserit Caramuel, tom. 4. Theologiæ fundamentalis in Prologo in Dialecticam num. 30. in fine, fol. 25. [Prudentia igitur in probabilium opinionum delectu, non quæ sunt probabiliores, sed quæ vtiliores, investigat; & si vtiliores sint minus probabiles; has sciens, & volens eligit, relinquens illas, quas fatetur multis, & multis vicibus esse probabiliores.] Sic ille.

32 Ex quibus inferes, quantum contrarietur suo Magistro, Iulius Mercorus 2. part. Basis, art. 17. Vbi non contentus dicere intellectum non posse assentiri parti æquæ, aut minus probabilis contrariæ, subnectit: nec posse assentiri opinioni probabiliori, concurrente minus probabilis; in quo asserto, non solum Angelico

Docto

Doctori, sed omnibus Theologis opponitur. Imo, & sibi ipsi. Quia *art. 24.* ait Paganum, cui, *ut probabilior proponatur opinio asserens non esse licitum sequi fidem Hæbraicam, sed sectandam Christianam; & altera minus probabilis, dicens licitum esse amplecti fidem Hæbreorum; teneri adherere opinioni probabiliori: falso ergo & inconsequenter affirmat intellectum nequire assentiri opinioni probabiliori, dum opposita apparet probabilis. Quod evidenter falsum est. Quinimo, & æquè, vel minus probabili posse intellectum, ex imperio voluntatis, assentiri, censuit locis supra datis D. Thomas, ut vidimus: & hoc tanquam in dubitatum supponit Sanctus Parens Ignatius, in epistola de obedientia, cum sequutus: sibi enim ait Sanctus Patriarcha [in rebus, in quibus cognitæ veritatis evidentia vim illi (intellectui) non infert, potest voluntatis pondere, in hanc potius, quam in illam partem inclinari.] Ideoque nostram sententiam Thomistæ communiter amplectuntur. Caietanus *1. 2. q. 65. art. 4.* M. Ioannes a Sancto Thoma *2. 2. disp. 3. art. 1.* & alij. Et ex nostris fere omnes. P. Ludovicus de Torres *2. 2. disp. 22. dub. 1.* dicens esse communem sententiam, & sibi certam, & expressè doceri à D. Thoma. Et P. Esparza in *Appendice ad q. de usu licito opinionis æquè aut minus probabilis, art. 118.* ait esse D. Thomæ, & D. Augustini; & communem Doctorum in materia de fide. P. Bardi, *tract. de conscientia, disp. 4. cap. 9. num. 17.* & *cap. 10. n. 6. in Selectis, lib. 1. q. unica, §. 9.* vbi est epistola obedientiæ S. P. Ignatij, id constare asserit.*

33 Non me latet Antonium Cella Dei in *Appendice, q. 5. §. 4. fol. 683.* respondere S. Ignatium eius modi libertatem non agnovisse; ideoque [tres (inquit) rationes præbet, quibus subditus ad idem cum superiore sentiendum promoveatur] fateor: sed non dixit Sanctus Patriarcha ad id esse necessarias, sed utiles. [Vobis (dixit) tria nominatim propono, quæ ad obedientiam iudicij comparandam multum iuvant] potest ergo absquè earum consideratione idè, quod superior, subditus sentire; licet non ea alacritate, quæ, si eas considerasset. Potest ergo intellectus, ex imperio voluntatis, parti æquè, aut minus probabili apparenti consentire. Idque Sanctissimus Parens indubitatum censuit, quando evidentia veritatis non cogit intellectum ad unam partem contradictionis.

34 Eandem sententiam, ut certam alij supponunt. P. Granado *2. 2. tract. 2. disp. 3. sect. 3. num. 10.* [Ad primam confirmationem, concedo euenire posse, ut quantum est ex vi modi, quo fides proponitur, interdum non minus prudenter se gerat quis, dum credit falsam sectam, quam dum credit mysteria fidei, nec id est contra excellentiam nostræ Religionis, cum ea vere habeat alia motiva excellentiora, quibus evidenter ab omnibus sectis discernatur] & cõ-

sonat *tract. 3. disp. 4. idemque tradiderat 1. 2. tract. 1. 2. disp. 4. sect. 3. n. 20.*

35 P. Oviedo *1. 2. tr. 2. controu. 5. punct. 2. num. 31.* ibi: [eo ipso quod intellectui proponatur unum obiectum formale sufficiens ad assensum, & aliud ad dissensum sufficiens; hæret inter utrumque, donec à voluntate determinetur ad unum actum potius, quam ad alium, per imperium, cui intellectus despotice obicit, hac in re ita communiter Doctores: in quibus Valentia, *q. 1. 2. p. 5.* ait, in nostro arbitrio positum esse, ut relicta una opinione, quam probabilior putamus, & cui adheremus; possimus amplecti aliam, quæ iudicio nostro sit minus probabilis, idque sine vlla nova ratione.] Sic ibi; & iterum *tr. 5. controu. 3. punct. 2. num. 18.* postquam dixit quæstionem hanc ad rem moralem nil conducere, subnequit. [In re tamè purè philosophicâ breuiter assero, voluntatem posse imperare assensum circa opinionem minus probabilem, quia probabilitas sufficiens est fundamentum, ut voluntas possit assensum imperare, quod non impedit maior probabilitas ad oppositum, siquidem maior illa probabilitas intellectum non convincit, sed relinquit indifferentem ad assentiendum, vel non assentiendum obiecto magis probabili; quæ propter voluntas, quæ potest cohibere assensum circa hoc obiectum, potest illud imperare circa aliud, si alias sint fundamenta, quæ per se sint sufficientia, ut intellectus possit determinari per imperium voluntatis ad talem assensum. Nec potest dici hoc fundamentum, videlicet probabilitas ut duo, non esse sufficiens fundamentum in præsentia probabilitatis ut quatuor, ad hoc ut intellectus possit per imperium voluntatis determinari ad assensum; etiam si, ea absente, probabilitas ut quatuor ex se sufficiens sit; quia postquam voluntas libere voluit non acquiescere maiori probabilitati, perinde se habet, ac si non esset respectu minoris probabilitatis cui neque quidquam virtutis imminuit, ut ratione illius voluntas possit imperare assensum.] Hæc Oviedo, cui adde Parrem Ioannem de Salas *1. 2. tom. 1. tr. 8. disp. vnic. q. 12. num. 118.* vbi sic. [Pro libito potest quis assentiri cuicumque opinioni, quam probabilem iudicat, & assensum circa utrumque simul cohibere.]

36 Cardinalis de Lugo, *tom. de fide, disp. 10. sect. 1. num. 11.* [Cõfirmatur solutio, exemplo voluntatis, cui aliquando proponitur obiectum solum sub ratione boni, & tunc voluntas necessario amat, aliquando proponitur, ut bonum, cum aliqua ratione mali, & tunc voluntas est indifferens: potest tamen pro nutu illud amare propter bonitatem; vel odio habere propter malitiam. Sic ergo intellectus manet indifferens ad assensum, vel dissensum, quando obiectum proponitur cum specie veri & falsi: Ceterum quia ipse intellectus non est liber; nõ potest

potest determinare suam indifferentiam: potest tamen determinari a voluntate, ut assentiat, vel ut dissentiat: ad utrumque enim habet motuum sufficiens. Idemque tradiderat *tom. de penitentia, disp. 16. sect. 2. num. 58.* Et tenet expressè, *tom. 2. de iur. disp. 37. sect. 10. n. 118.* vbi sic: [Cum æquali probabilitate prudenter potest iudicare veritatem esse pro una parte; & licet exponat se periculo aberrandi a vero, non tamen potest vitare illud periculum, sine alio æquali periculo, quod est in parte contraria.] Idemque dicendum allerit, *num. 120.* licet altera pars sit minus probabilis. Et *tom. 1. de iur. disp. 14. sect. 2. num. 22.* prædixerat, cum, qui potest iudicare de probabilitate obiecti, posse directe per assensum opinatum iudicare ipsum obiectum. Et ante illum P. Lætas *de iur. lib. 2. cap. 29. dub. 4. num. 37.* ibi: [quando dubium est positum, tunc utriusque suppetunt argumenta ad probabiliter opinandam utramvis partem cum formidine de opposito.]

37 Eandem sententiam ut indubitatum supponit P. Ripalda, *tom. de fide, disp. 6. sect. 6. n. 61.* & *62.* Et multis illustrat P. Antonius Terillus *de opin. prob. q. 8. fol. 108.* & sequent. & ut probabilior sequitur Suarez *1. 2. disp. 10. de actibus imperatis, sect. 1. nu. 5.* vbi sic. [Dico 4. quando intellectus nõ habet evidentiã de aliquo obiecto, potest moveri a voluntate ad speciem actus id est ad assentiendum, vel dissentiendum. Est etiã D. Thomæ (*nepet. 2. q. 17. art. 5.*) Idem asserit tomo de fide *disp. 6. sect. 6. nu. 5.* dicens. [Primo ergo dico: actum fidei esse liberum, non solum quoad exercitium, sed etiam quoad specificationem. Ita colligitur ex scripturis dicentibus, posita prædicatione Evangelij, quosdam credere, quosdam non credere, quæ est indifferentia quoad specificationem: illud enim non credere significat positivum dissensum. Ita habetur Actor 17. in fine, & cap. 28. & Marci ultimo.] Sic ibi; nullum pro contraria sententia authorem referens: eamque sufficienter evincit ex citato loco Actorum 17. ex quo colligitur, post mysteria fidei satis ad credendum proposita, posse intellectum eis assentiri, vel iudicium suspendere, vel etiam dissentire, si velit, & suo errori adherere, ut constat ex verbis illis cum audissent resurrectionem mortuorum (a Domino Paulo Areopagitis prædicatam) quidam quidem irridebant (in dissensum) quidam vero dixerunt audiemus te de hoc iterum (en suspensionem iudicij) quidam vero viri adherentes ei crediderunt (en assensum fidei.) Certissimum autem est motiva, quæ efficiunt credibilia mysteria nostræ fidei, longè superare in apparentia veritatis motiva hæresum, & errorum; quanti motiva opinionis probabilioris motiva æquè, aut minus probabilis opinionis. Ergo maius, & verò similis motivum non elidit, nec tollit minori vim sufficientem ad movendum, li-

cet exercitium difficultet, quatenus retrahit in actu primo ab assensu, parti æquè, aut minus probabili præstando. Ideo cum Doctoribus citatis novissimè consentit P. Ioannes de Cardenas in *disputationibus selectis, disp. 15. cap. 4. art. 6. num. 270.* & *art. 7. 8. & 9. num. 302.* & sequentibus; licet limitet in quæstione facti, quando motiva sunt æqualia, & similia; cui cõsentit P. Esparza, vbi supra; addens idem tenendum in quæstione iuris, si fundamentum alterius partis contradictionis evidenter, & manifeste, atque omnino indubitanter iudicetur esse maius.

38 Verum nulla distinctione facta inter quæstionem de facto, & de iure; nec inter motiva similia (nempè ab æquali authoritate) nec inter dissimilia (nempè a rationibus diuersis, & si æqualis ponderis) nec quando ante omne iudicium, motiva unius partis apparent evidenter maiora; posse intellectum alterutri contradictionis parti, siue æquè, siue minus probabili absolute assentire; non solum est communis sententia Doctorum, ut constat ex citatis, & supponunt fere omnes Theologi, dum malitiã iudicij temerarij explicat (ut videre licet apud Card. de Lugo, *tom. 1. de iur. disp. 14. sect. 2.*) cõ D. Thoma *2. 2. quæst. 60. art. 2. in corpore;* vbi sic ait. [Cum aliquis de his iudicat, quæ sunt dubia, vel occulta, propter aliquas leues coniecturas, sic dicitur iudicium suspensivum, vel temerarium.] Sed eam solidis fundamentis novissime probat P. Antonius Terillus *de probabilitate, q. 7. 8. & 9.* vbi diffusè omnia, quibus Philaletus, Julius Mercorus, Vincentius Baronius, & Cella Dei locis supra citatis; ad contrariam struendam, ducuntur, nervosè, & ingeniosè enervat. Quod ante illum præstitit contra Vvandrokinum in notis *fol. 92.* Bernardus Stubrochius in *dissertat. probabilis, fol. 75.* & *78.* Cuius ratio à priori est, quia voluntas habet dominium in actus aliarum potentiarum sibi subiectarum, ideoque, sicut quando ex parte sui obiecti proponitur ratio boni, & mali, potest in illud tendere amore, vel odio: ita, quando ex parte obiecti intellectus concurrunt rationes, aliæ pro veritate, aliæ pro falsitate; potest imperare assensum, vel dissensum. Hinc Hæreticus in eodem instanti, quo mysterium est sufficienter propositum, ad actum fidei, voluntariè dissentiens graviter peccat, quia gravem irreverentiã, & iniuriam divinæ authoritati irrogat. Sic etiam ex pravo erga proximum affectu ex leuibis indicij iudicium temerarium concipitur. His, & alijs communem sententiam probant Theologi. Quæ, quia ad quæstionem Philosophicam pertinent; & Theologiæ moralis studiosos, qui Scholasticæ operam non dederint, confunderè poterant; omnitterè consultò decrevi: omnibus enim sanè doctis, quam indoctis sufficienti fundamentum

tum ad nostram conclusionem esse debet, maiorem communis opinionis probabilitatem, & omnimodam securitatem de non peccato in usu opinionis aequae, aut minus probabilis practicae, ab his Principijs Phisicis non dependere. quia licet deus omnium, quos citavi, sententiam non esse veram, adsunt tamen intellectui principia alia reflexa, quibus pars vna probabilior redditur alia, ut bene ait Terillus, *quest. 23. num. 144. in fine.* [Itaque (inquit) impossibile est, ullam dari opinionem directe probabilem de honestate alicuius obiecti, quin electionis honestas sit probabilior ipsius in honestate; si argumenta tam directa, quam reflexa vtrique parti fauere inspiciantur.] Censetque adversarios allucinari non distinguentes inter probabilitatem directam, & indirectam. [Qua, inquit, si animadvertissent, forsitan nobis conuenirent: quia solum asserimus, licitum esse sequi opinionem directe minus probabilem: quia ex argumentis reflexis cognoscimus obiectum illud hic, & nunc, prout nobis representatur, esse licitum, & per consequens, & eius electionem.] Vide quaestio Terillam, *quest. 23. assertio. 2.*

39 Sed maioris claritatis gratia ad rem nostram dico, potentiam phisicam intellectus ad assentendum parti, quae minus efficacibus fundamentis nititur, non esse necessariam ad electionem opinionis. Primo, quia, ut ait Caramuel vbi supra *num. 29. fol. 23.* [Aliud est gubernare mentem, & aliud voluntatem. Non est homini liberum iudicare esse minus verisimile, quod maiorum rationum efficacia suadet, aut quod plerumque in Academijs a viris eruditis defenditur: at est homini liberum eligere in praxi illam sententiam, quae est minus verisimilis, atque ideo dicitur minus probabilis. Electio haec actus voluntatis est, & non efficit, ut intellectus aliter iudicet, quam iudicabat. Nam potest, & solet homo prudens eam sententiam eligere, quam cognoscit esse minus probabilem.] Secundo, quia bene stat intellectum nequire ex principijs directis iudicare, licitum esse pingere in die festo: quia motiua suadentia esse opus servile, praeponderant, ita ut nequeat huic parti assentiri, & tamen reflexe cognoscens, esse inter Doctores bonae notae diuersas opiniones, alteram altera probabilior circa idem met obiectum; & rursum etiam esse inter Doctores controuersiam, an liceat eligere quam minus probabilem ex duabus quis iudicat recte, inquam, stat iudicare probabilius, licere eligere opinionem minus probabilem, propter efficaciora motiua sibi proposita. Quibus possitis probabilius censet, licitum sibi eligere opinionem tuentem licitum esse pingere in die festo, ob auctoritatem Doctorum ita existimantium: cum tamen ex principijs directe probatijs, ut dixi, iudicium suspenderit. Ex qui-

bus euidenter constat, ad rem presentem nil conducere, quod intellectus possit, vel non possit parti aequae aut minus probabili ex principijs directe probatijs, assensum praestare.

40 Quaestio ergo illa philosophica de potestate phisica intellectus, si illi negetur, ad assentendum parti, quam minus, aut aequae probabilem censet, in vno tantum casu ad electionem opinionis minus probabilis consistere poterit; nempe quando quis minus probabilem censet nostram & communem opinionem de licito usu cuiusvis. Hic enim, si aliunde iudicet intellectum non posse huic parti assentiri, sed dubium prorsus manere; & ex nullo ex principijs a nobis iactis ad deponendam conscientiam dubiam posse iuari ad formandam dictamen, nec auctoritatem extrinsecam Doctorum ad hoc deservire posse; hic, inquam, cum practice dubitet, nequibit ad praxim opinionis lauentis libertati devenire, nisi illam probabiliorum iudicet contraria. Sed quis, nisi proterue insistet? Si autem ita sentierit, & onus etiam sentiet. Sentiat: Quid contra nos?

§. IV.

Difficili obiectiioni sit satis:

41 **O**bjicit Cella Dei, *libr. 2. q. 30. a fol. 318.* testes aequales numero, & dignitate, qui contradictoria de visu deponunt, nil probant, sed se vicissim elidunt, relique vi testium relinquitur omnino dubia [quin ex eo praecise possit iudex fidem, seu assensum dare vlli partium, nec ad sententiam procedere.] Quod probat ex *cap. in nostra, de test. & attest.* Ergo motiua omnino aequalia, & Doctores aequalis auctoritatis se se vicissim etiam elident, remque in eo statu relinquent, ac si nullum pro se motiuum haberet; Doctorem nullum. Respondet P. Ioannes de Cardenas in *Selectis, disp. 6. cap. 6. num. 80.* in quaestione de facto id verum esse, secus in quaestione de iure. Verba eius sunt. [In quaestione de facto, motiua vtriusque aequaliter probabilia relinquant quaestionem omnino sub dubio, atque adeo non dant probabilitatem cuiuslibet parti. Scio communiter auctores oppositam asserere. Apud me autem conclusio tradita est verisimilis.] In quaestione vero iuris contrarium tenendum esse, ait Cardenas *num. 99.* quod non aliunde in hoc loco, quam ab experientia, probat. Disputatione vero *15. art. 8.* dispersitatem reddit. Quia res facti consistit in inuisibili speculatiue, & practice; quod secus est in rebus iuris, quia rerum agendarum ratio est valde obscura, ob multiplices, & varias circumstantias; unde fit esse posse pro vtraque parte contradictionis rationes humanae menti accommodatas, quarum neutra omnino infirmet, aut elidat

dat oppositam. Unde provenit, ob motiua rationum omnino aequalia, non auferri potestatem assentiendi, pro libito voluntatis, vni parti contradictionis, praeter alia: Ob testimonia vero omnino aequalia, omnino auferri; quia vnum testimonium, contradicente altero aequali, non est sufficiens fundamentum, ut in eo nitatur intellectus ad affirmandam rem facti. Quod comprobatur iudicio Salomonis in concursu, & occurru testimonij contradictorii duarum meretricum super filio litigantium.

42 Sententiam Parris Cardenas comprobare videtur Diui Augustini auctoritas, *libr. de principijs Rethoricis, cap. 8.* quam adducit, & exaggerat Cella Dei, *lib. 4. quaestio. 4. §. 5.* ad probandum irrationabile esse pro altera parte sentire, quando aequalitas authorum vtriusque datur. [Nam cum eadem vtriusque dicuntur (inquit Augustinus) & nulla re, nec parva quidem discernantur; eiusmodi plegma (id est controuersia) propter aequalitatem vtriusque partis stultum implicat.] Quod explicat exemplo duplicis adolescentis, qui se invicem accusarent de adulterio ex eisdem prorsus causis, nempe adolescentiae, speciositatis propriae uxoris, & vicinitatis. In quo casu, pro vna parte contra aliam decidere, irrationabile censuit Augustinus. Ergo, quando aequalitas datur testium nequibit intellectus vni parti contra alteram assentiri.

43 Sed quidem, nec iura, nec auctores alii intendunt, nec probant, quam iudicem nequire externe proferre sententiam in fauorem vnius partis, condemnando aliam, quin probationes, seu testes inaequales sint, vel numero, vel dignitate. Quia in dubio nemo est condemnandus, & dum res est dubia, & vtriusque probabilis, non debemus inclinare in eam partem, quae est contra proximum, ut bene ait Pater Salas *1. 2. tom. 1. tract. 8. disput. unica, sect. 4. numer. 42.* in causa enim dubia, proferre certam sententiam damnationis, peccatum est, [quia iudex non sequitur opinionem practicam probabilem, sed speculatiuam, quod ille verb. grat. delictum commiserit; & discordat a conscientia practice certa asserente neminem esse puniendum, nisi certo eius delictum probatum fuerit.] Quod tradit etiam Lugo, *tom. 1. de iust. disput. 16. sect. 5. numer. 100.* Hoc est quod iura clamant: non vero quod intellectus, quando motiua vtriusque sunt aequalia, & probabilia, nequeat speculatiue assentiri vni parti praeter alia ex imperio voluntatis. Sicut manus potest bilancem, ex vi ponderis, in equilibrio existentem, in partem, quam maluerit, inclinare. P. Mat. de Moy. *Quaest. p. 2.*

namque. Et ad rem nostram iura faciunt: quia in foro externo, quando testes omnino aequales contraria deponunt, sententia ferenda est in fauorem possidentis, ut decernitur, *cap. ex litteris de probationibus, ibi: Quod si amborum partium testes sint aequales, possessoris testes praeseruntur, cum promptiora sint iura ad absolvendam, quam ad condemnandum, vbi Glossa. Quod hic dicitur & in similibus locum habet, in dubijs, & absensuris.* At qui, ut supra probaui, possessio in dubio legis, aut quando motiua sunt vtriusque aequalia, & probabilia, ita pro libertate; ergo quando auctores numero, & dignitate aequales pro vtraque parte contradictionis pugnant, cum sint aequae idonei, pro libertate ferenda est sententia. Vergetur quia in dubio tam iuris, quam facti, fauendum est reo, per regulam *11. iuris in 6.* vbi dicitur. *Cum iura paria iura obscura reo fauendum est potius quam auctori.* Possessor autem libertatis, ait Prado, *tom. 1. quaest. 9. §. 1. & 2.* [Semper est reus, quia ipse non postulat, sed ab ipso postulat actor.] Cubium facti dicitur, quando probationes sunt vtriusque aequales, licet probabiles, quod contingit, quando sunt testes contrarii pro auctore, & res aequales numero & qualitate, ut ait Tutchius *Lit. P. conclus. 798.* iuris autem dubium est, quando vtriusque sunt fundamenta aequalia, & probabilia; quid praecipiat ius in tali casu? an lex ad illud extendatur, vel non extendatur? Vulgo enim, ait Lessius, *libr. 2. de iust. capite 29. dub. 2. dicimus dubitare, quomodo in neutram partem certi sumus.* Licet probabiles pro vtraque parte contradictionis sint opiniones; & in quamlibet illarum possit intellectus ex imperio voluntatis inclinari. Ergo cum voluntas se habeat ut reus, contra cuius libertatem, vi legis dubiae, agatur, voluntati fauendum est. Et ita expresse tradit Thomas Hurtado, *tom. 1. res. Mor. tract. 3. capite 3. res. 19. fol. 109.* [Unde (inquit) fit, quod si tres viri graues mihi dicant concessum esse privilegium ad aliquod faciendum, & alij tres, vel plures affirmant tale privilegium non fuisse concessum; quae opiniones sunt circa factum; possim eligere quamvis partem] & infra [Hae sit regula generalis, quotiescumque opinio facti sequitur ex diuersa opinione iuris, aut principiorum alicuius scientiae, aut artis, licitum est quaecumque opinionem facti sequi.]

44 Ad auctoritatem D. Augustini, respondeo esse apertam disparitatem; quia in casu ab illo proposito eadem prorsus motiua, pro vna parte allegata, vel vtriusque adolescentis adulterium probabant; vel neutriusque

trius; quia utriusque vxor erat speciosa, & uterque adolescens intra eandem domum habitabat. Qua propter utriusque adulterium ex vi probationis partium probatum manebat, vel iudicium omnino suspendi debebat. In nostro autem casu fundamenta, quae probant veritatem vnius partis, non probant veritatem alterius, sed falsitatem, & è contra. Insuper utramque partem implicat esse veram, non verò implicabat utriusque adulterium. Nulla ergo est paritas. Cui ergo vnaquaeque pars contradictionis suos in nostro casu graues habeat authores; quorum alij ad vnius assensum; alij ad alterius vehementer alliciunt; poterit intellectus ex imperio voluntatis ex motiuo ad illam pertinente, cui maiuerit assensum prestare, ut conat ex D. Thoma, vbi supra.

45 Verum cum solutio, alijs casibus non quadret: respondere poteris. Quod quando testes omnino aequales numero, & dignitate, contraria de visu deponunt, verb. grat. alij Petrum heri hora tertia coram ipsis occidisse Matriti Ioannem; alij Petrum tota die cum ipsismet compluti extitisse; cum evidens sit hoc, vel illos formaliter mentiri, nullus eorum est certa & indubitatae autoritatis, sed cuiusvis autoritas est dubia, quod ex depositione contraria evidenter conat, & nullius autoritas manet probabilis, quia testificatio in re hac contradictoria probabilitatem cuiusvis depositionis destruit, & cum quaestio sit, quis veritatem dicat; & in iudicio de rebus, tantum agatur id vnum, ut attingatur veritas, si nec iudicium certum, nec probabile de illa formari possit, & nec de probabilitate illius, nequit, nisi iudicio temerario, iudicari hos testes verum dicere, & alios mentiri; imò nec probabile id esse: quia non est fundamentum deficiente autoritate, cui hoc iudicium inniti possit. Authores verò opinionum aequiparandi non sunt testibus; quidquid contra intendat Cella Dei supra quest. 19. citata, §. 2. fol. 321. Quia licet illi possint falli, & evidens sit vnum vel alterum contradictorie opinantes quoad iudicium directum, & speculatum re ipsa falli, quia aliud affirmat pingere in die festo esse opus servile, aliud negat, quae sunt contradictoria: Forum tamen auctoritas ex probitate, & scientia ex alijs nota eoalescens non dubia sed certa est; nec ex contrarietate opinionum destruitur, sed nobis certum est vnumquemque grauibz suo iudicio fundamentis inniti, quae virum doctum; & in facultate morali veritatum vehementer alliciunt ad iudicium rei, de qua agitur; idque de utriusque opinionis Doctoribus verè & prudenter eo-

rum attenda autoritate iudicamus, videbique vniuscuiusque assertionem esse probabilem.

46 Qua propter licet quando utriusque sint motiua probabilia ad assensum rei, possit intellectus suspendere assensum, cum nemo teneatur ad assensum, aut modum assentiendi, in quo exponat se periculo errandi; nulla tamen est necessitas talis iudicij ad operandum, quia licet absque illo potest voluntas eligere partem tutiorem, ex eo quod certum aliunde sit, in illius electione nullum esse peccatum. Ita similiter potest minus tutam, ex eo quod aliunde probabile sit, verb. grat. pingere in die festo non esse opus servile, & certum omnino, quod ex hoc iudicio prudenter imperato ascendit intellectus per actus reflexos, ad iudicium verum vltimum practicum, quo iudicat licitum esse pingere in die festo, ut infra explicabimus, & docent communiter Doctores. Testimonium verò testium contraria deponentium de visu, secas se habet, quia alterum mentiri formaliter, nobis certum est; & consequenter nequirit ex attestacione dici, vnamquemque illorum prudenter imperare suum assensum, vel discessum; neque habere fundamenta, quibus vir probus, & doctus ad illum praestandum moueri possit. Ideoque nullum est nobis argumentum, quo niti possimus ad iudicandam probabile esse, eius testimonium esse verum. Qua propter tenemur suspendere assensum, si periculo notabili errandi, quod perfecta prudentia evitat, nos exponere nolimus. Quae quidem iudicia neque in statu innocentiae, neque in Beatissima Virgine fauissent, nec sunt in Angelis, circa obiecta, quorum evidentiam non habent: licet esse possint modalia, quae non rem ipsam affirmant, sed quae enuntiant attentis motiuis probabilibus, probabile esse rem ita se habere, quae verissima sunt. Et quae, si de rebus ad mores pertinentibus sint, sufficiunt ut ad alia iudicia vltima practica, & certa de usu licito opinionis intellectas possit ascendere.

47 Haec conclusio est communis inter Theologos, qui licitum esse concedunt amplecti opinionem extrinsece probabilem libertati fauentem, quin obligent inquirere, & diligentiam facere ad sciendum, an pro contraria tot militent Doctores numero, & dignitate pares. Quod necessarium esset ad ferendum iudicium, sicut in iudice ad ferendam sententiam, quando scit utrumque esse idoneos testes, & ignorat, quot, & quantae autoritatis sint: ex quorum cognitione sententia ferenda, an reus absolueudus, an condemnandus; in quaestione de facto de-

dependet; iuxta caput ex nostra de test. & attest. ex quo paritatem ad authores opinionum a testibus desumendam, Cella Dei contendit. Quod quidem nec ipse, credo, admittit; alias nec ipsius nec alterius magni nominis Theologi fauorabile consilium, alijs contradicentibus, posset ad praxim deferre; quia semper ignorat, qui consilium petit, an hic Theologus dignitate contradicentes superet; sicut & an maior numerus, illo superaddito, in fauorem libertatis confertur. Quo innanis prorsus, & superflua redditur consultatio; Authores ergo non sunt testibus aequiparandi.

48 Ex quibus planum, sit aduersariorum obiectionem solum concludere, testes omnino aequales numero, & dignitate constitutae dubium facti secundum iura; siue intellectus possit, siue nequeat ex imperio voluntatis alteri contradictionis parti assentiri; dubio autem facti speculatio permanente, prohibitum est iudici sententiam ferre, ideòque ipsi certum est practice, non posse illam pronunciare in fauorem vnius praesalis, sed in criminalibus reum non esse condemnandum, & in ciuilibus rem diuidendam, aut fortes mittendas, ut docent Salas 1. 2. disput. de conscientia. Sayrus, Salonijs, Baldellus, quos sequitur Thomas Hurtado, tom. 1. tract. 3. cap. 3. ref. 22. & statuitur in l. & hoc Tiberius. D. de hereditibus in tuncendis, & lege Titius. D. ad Trebellianum. Vide plura apud Hurtado supra fol. 128. & numer. 307. Dubio autem facti speculatio perseverante, potest quis certus esse, quod non habent obligationem conscientiae. Sic qui dubitat speculatiue, an votum emiserit, quod est dubium facti, non tenetur practice ad votum, quia possessio libertatis certa vincit dubij incertitudinem. Ut docent communiter Doctores, quos citatos sequitur Thomas Sanchez, tom. 1. sum. lib. 1. cap. 10. & numer. 34. & Ioannes Sanchez in Selectis, disput. 43. numer. 1. Ideoque iudicat, sibi licitum esse contra dubium votum operari; non minus, ac si certus esset illud non emisse. Ergo ex dubio facti quod resultat ex contradictoria depositione testimonij ocularium quo ad iudices, nequit argumentum desumpti ad alia dubia facti speculatiua, quae aliunde non impediunt iudicium practicum de licita operatione voluntatis.

49 Ideò optimè Cardinalis de Lugo, tom. 1. de iust. disput. 16. sect. 5. numer. 100. sic scribit. Vnde apparet discrimen huius probabilitatis versantis circa ius ab illa, quae versatur mere circa factum; nam quando factum non plenè probatur, non est P. Mar. de Moy. Quest. p. 2.

probabile, quod reus possit condemnari; cum leges numquam reum permittant condemnari, nisi delictum, vel debitum plenè probetur; non probatur autem plenè, & sufficienter ad sententiam, quando licet duo, vel tres testes id testificentur, alij tamen testes contrarium testantur; per hos enim eliditur, vel minuitur illorum testificatio, atque ideò non manet probatio sufficientis requisita ad probationem plenam, & ad condemnationem. At verò quando probabilitas versatur circa ius, iam manet probabile, leges auctori fauere, atque ideò iudex probabiliter iudicat, reum esse condemnandum; quia opinio probabilis, quae creditori fauet, & eius authores docent, in his circumstantijs, & non obstante opinione contraria, probabile, imò & verum esse, quod sententia debeat pro auctore, seu creditorem proferri. Alioquin, si hoc non dicunt, non habet creditor pro se opinionem probabilem, quod est contra id, quod supponitur. Sic ille.

QUESTIO VIII.

Vtrum ad licite operandum requiratur iudicium moraliter certum de non peccato?

1 **N**egant nonnulli, quos citavi 1. p. Selectarum, quest. 6. §. 6. num. 35. quos nouissimè sequitur Antonius Cella Dei, libr. 3. quest. 2. & sequentibus, fol. 347. & 351. Verum contraria sententia est communis Doctorum, quos sequutos sum loco supra citato, & plures adduxi, inter quos Patrem Suarez 1. 2. disput. 12. sect. 3. numer. 2. vbi sic scripsit. [Dicendum primo, ut voluntas sit recta, necessarium esse, ut sequatur iudicium conscientiae practice certum de honestate obiecti, & actionis. Ira Doctores omnes. D. Thomas, Caietanus, Adrianus, Nauarrus, Cordoua. Ratio omnium est, illud Ecclesiastici 13. Qui amat periculum peribit in illo. Ergo, ut homo moraliter rectè operetur, oportet excludere omnem dubium, & periculum malitiae. Hoc autem non fit, nisi iudicio certo, saltem practico.] Haec Suarez. Cuius sententiam sequuntur Pater Granado 1. 2. controu. 12. disput. 3. sect. 3. & 4. Pater Oviedo 1. 2. tract. 5. controu. 1. punct. 2. num. 11. & seqq. Honoratus Fabri de opinione probabili, quae sexaginta Doctores pro hac parte adducit. Quos ex illo refert Pater Terillus de probabilitate, quest. 3. praeter omnes Summistas, quos pro hac sententia militare affirmat. Quibus adde Patrem Cardenas, in Select. disput. 15. capit. 4. artic. 5. & Iulium

Mercorum *part. 1. Basis artic. 10.* ubi sic ait: [dicendum est, certitudinem saltem moralem necessariam esse ad rectitudinem operationis, ita Medina, Suarez, Salas, & Lessius, & est sententia communis, imò aliqui existimant, esse de fide propter illud ad Romanos 14. *omne quod non est ex fide, peccatum est*, ubi Glossa, [fides nostra vult, ut homo agat hoc, quod bene intelligit esse agendum, & peccatum est, quod aliter sit, quam probatum est.] Ita Innocentius Tertius in *Decret. de prescript. cap. Quoniam. Gratian. 28. quest. 1. §. Ex his est D. Ambrosio, & Augustino*, idem docet Sanctus Thomas in *citur. loco Apostoli, & quod libet. 8. artic. 13.* Hactenus Mercorus. Cui consentit Candidus Philaleus *tract. de opinione probabili, fol. 14.* dicens, esse sententiam Aristotelis, D. Thomæ, Caietani, & aliorum.

2 Ratio nostræ, & communis sententiæ est, nam qui licite operatur reducens ad proximam opinionem benignam, certus est, non peccare, si enim probabile tantum sibi esset, probabile relinqueretur oppositum; debet ergo habere iudicium moraliter saltem certum de non peccato. Confirmatur ex Patre Cardenas, *disput. 10. numer. 75. & disput. 15. capit. 4. artic. 5. numer. 238.* Nemini licet se exponere periculo probabili peccandi; sed qui operatur sine certitudine de honestate operationis, hic, & nunc exercenda, se exponit periculo probabili peccandi. Ergo nemini licet operari sine tali certitudine. Maior est certa; minor probatur; nam quod est tantum probabile, potest non esse verum a parte rei; & sicut est probabile, quod non peccabo eliciens talem operationem, est etiam probabile, quod peccabo. Ergo non sum tutus a peccato. Secundò probatur, quia dictamen rectæ conscientiae est dictamen prudentiale à virtute prudentiae elicitum; sed dictamen prudentiale debet esse certum certitudinè saltem morali excludente formidinem, quod opus non sit honestum, ut ex Aristotele docent communiter Doctores. Quia prudentia, cum sit virtus intellectualis, non potest esse opinio. Ergo dictamen deserviens ad rectam operationem debet esse moraliter saltem certum de non peccato. Ac pròinde, ut quis rectè operetur, requiritur ira certo credere se rectè operari, ut non habeat formidinem de opposito, nedum positivum, & formale dubium. Cui facit, quod cum Suarez ait Oviedo ubi supra *numer. 12.* nempe, quod actus prudentie dirigens actum bonum non debet iu-

dicare opus in se esse bonum, & conforme legi, sed hic & nunc prudenter apparere bonum & legi conforme. Qua propter concludit Oviedo [iudicium practicum, quo quis dicit *hic & nunc hoc actio mihi est licita, & honesta*, evidens est.] Hanc sententiam multis illustrat Eminentiissimus Cardinalis Sforza Pallavicinus, *tom. 1. in 1. 2. disput. 9. sect. 4.* ubi sic ait: [Hæc cognitio non solum est metaphisicè infallibilis, sed metaphisicè evidens. Si enim non haberet hanc evidentiam esset contingibilis cum aliqua formidine oppositi; atque adeò cum hoc actu: *fortasse hic, & nunc id non placet, sed displicet Deo, & pròinde fortasse hic, & nunc per hunc actum ego pecca.* Sed operari cum hac formidine esset intrinsecè malum; ergo operari sine conscientia metaphisicè evidenti est intrinsecè malum.] Sic ille.

3 Nec pro contraria parte militat Vazquez *1. 2. disput. 62. cap. 5.* & Sanchez in *sum. libr. 1. capit. 9. numer. 16.* qui pro illa citari solent, ut notavi ex Oviedo, & Bardi *1. part. tract. 1. quest. 6. numer. 36.* Hi enim Doctores non loquuntur de ultimo conscientiae dictamine, sed de aliquo alio praviò, alioquin sibi contradicerent, ut ex ipsorum verbis infra adducendis contabit. Et bene notant Pater Arriaga, *tom. 3. disput. 23. sect. 2. subsect. 2.* Julius Mercorus, *1. part. Basis art. 11.* Pater Cardenas in *Selectis, disput. 10. numer. 37. & disput. 15. cap. 4. artic. 5. numer. 235.* & Honoratus Fabri *dialogo 2. de opinione probabili fol. 29. & 30.* dicens: [Hos auctores pro certo habere, se non peccare, dum opinionem probabilem ad praxim deducunt; habent ergo iudicium moraliter certum, neque de hoc ullam formidinem habent: putant verò non requiri certum iudicium circa nudam veritatem obiecti, cui probabiliter assentiri sufficiens est, ut in eius electione non intervenire peccatum certum sit. Solum ergo negant, iudicium speculativum, siue univèrsale, siue singulare præcedens debere esse certum.] Sic ille, cum alijs citatis, quibus consentit P. Terrillus, *quest. 13. numer. 7.*

4 Sed ad rei evidentiam, ipse de semetipso loquantur, P. Thomas Sanchez in *sum. libr. 6. cap. 3.* dicit: [Deum solum obligare ad operandum cum morali certitudine, qualis in opinione probabili reperitur.] & *numer. 6.* ait: [ex probabilibus rationibus formari iudicium prudens, & practicè certum] *lib. 1. de matrim. disp. 69. nu. 9.* dicit: [In moralibus ad operandum, hæc dicitur certitudo, cum satis sit, ut quis tuto operetur, opinionem probabilem amplecti.] Et iterum idem

idem tradit *lib. 2. de matrim. disp. 45. num. 4.* Audiat etiam Vazquez *opus. de restitut. cap. 6. §. 3. dub. 5. num. 85.* [Quisque, inquit, potest probabilem partem sequutus accipere illud, de quo sunt diuersæ opiniones, an sit contra iustitiam, vel non? ut in contractibus mutui, & emptionis, &c. Et parum refert dicere, quod exponitur periculo accipiendi, quod suum non est; quia esse debitum, aut non esse illi debitum ex contractu, non est examinandum in ordine ad rem ipsam in se, sed, ut subest iudicio prudentum: (attende) innititur enim, ut alibi diximus, conclusio, quæ docet licite fieri hunc contractum; propositionibus practicis, quarum veritas sumitur in ordine ad iudicium prudentum, & rectam rationem, vel si alicui speculatiue innitatur, illa est evidens: unde conclusio est certa, quia præmissæ sunt certæ moraliter in ordine ad rectam rationem, vel speculatiue evidentem. Et de hoc alias diximus.] Hæc Vazquez: Unde constat, dictamen ultimum dicens: *Licite fieri hunc contractum* esse conclusionem certam ex præmissis moraliter certis, aut evidentibus deductam: quod modo intendimus. Unde cum *1. 2. disp. 62. cap. 5. numer. 26.* asseruisset, posse aliquem rectè operari cum assensu tantum probabili, etiam si habeat formidinem oppositæ partis: ut constaret, non esse loquutum de iudicio ultimo, sed de alio praviò; hanc suæ conclusionis rationem reddit. [Certum est; neminem debere tutiorem partem eligere.] Ergo ad licitam operationem hoc iudicium certum præcedere autumat, *quod non debet partem tutiorem eligere, sed quod minus tutam eligendo, certum est non peccare:* licet primum iudicium formidinem de honestate actus non excludit. Nam, ut ait Vicentius Baronius *p. 1. Theolog. Moral. disp. 2. sect. 2. §. 1.* qui prudenter agit, neque ignorat, nec dubitare potest, opus suum licitum esse: Quod apertè convincitur ex Aristotele *6. Ethicorum* ubi prudentiam definit, esse rectam rationem agibilem, & ex Augustino *lib. octogintarum quaestionum*, dicente esse cognitionem rerum sperandarum, & fugiendarum, in quo verum dicit Baronius: fallitur verò, dum ex opinione probabili pro libertate, per actus reflexos cognita, putat deueniri non posse ad hoc iudicium ultimum, & dictamen de agendis, exclusa omni dubitatione, & formidine peccati. Et sanè, cum ipsemet, ut alibi notavi: *1. p. Selectarum, tract. 1. quest. 5. fol. 42.* ostendi, plures opiniones, minus tutas probabiliores tantum, & non moraliter certas sequutus fuerit, vellem ego, nos edocuisse, qua ratione ex opinione tantum probabili concipere potuerit iudicium vlti-

mum firmum, & certum de honestate operationis, seu de non peccato; [si enim, (ut inquit,) ab hoc certo iudicio longissime abest opinio, quæ libertati fauet, minor aut par probabilitas erit illi, quæ salutem, & officium in tuto ponit.] Longè saltè a certo iudicio erit opinio, licet probabilior. Ac pròinde nequibit ex illa certum formari iudicium de honestate operationis.

5 Difficultatem hanc, sui oblitus, solvit Baronius, *articul. 3. §. 1. fol. 172.* ubi in speculatiuis hunc assensum repugnare censuit, secus in practicis. [Non potest, inquit, negari non licere iudicio delectare militiam, quamvis ius belli sit dubium: sed inquires, qui fieri potest, ut conclusio certior sit principio; cum quidquid habet necessitatis, aut virium, à principio, unde oritur, mutuo accipiat.] Cui difficultati respondet: [id verisimum esse de progressu scientiarum, & assensu speculatiuo, iam monuimus: secus est de agendis, quorum iudicium ex prudentia compositum est: & omnibus attentis statuit, quid pro tempore, factum sit opus.] Hæc quæso pro opinione equalis, vel minoris probabilitatis reponat Baronius. Quæsi imitari tenebitur D. Prosper Fagnanus, similiis inconsequentie reus; quia cum in toto suo opere totus fuerit in negando vni cuiuscumque opinionis probabili, vel probabilioris minus tutæ, eo quod, qui habet opinionem probabilem affirmantem actum esse licitum, necessariò habet suspicionem, hoc est, formidinem, quod actus sit illicitus, (sic numer. 95. & 96.) Post hæc tamen sibi non constans, in pluribus casibus concedit licitum vltimum opinionis probabilioris: sic numer. 225. 228. 345. 448. & 449. Debet ergo ex alijs principijs iudicium ultimum moraliter certum concipere, quia impossibile est intellectum, dum parti minus tutæ adhæret, non formidare de eius veritate.

QUESTIO IX.

Quibus præmissis innitatur conclusio certa, & evidens de usu licito opinionis practicè probabilis?

i CVM plures Doctores non solum iudicium moraliter, & practicè certum, sed videns etiam de licito usu opinionis benignæ, si minus probabilis, ad licite & honeste operandum debere præcedere autument; non leuis difficultas est, in assignandis præmissis, ex quibus deducendum. Nam, cum opinio practicè probabilis non sit principium certum, & evidens de honestate, aut

non prohibitione obiecti, sed probabile tantum: videtur manifestum, nequire ex illo pluraquam probabilem conclusionem deduci; ut potest quae debiliorem partem, iuxta regulam conclusionum, sequitur. Quia propter vltimum iudicium practicum certum, & evidens esse, dicitur: *impossibile Cella Dei lib. 3. q. 1. fol. 351. & seq.*

2. Ceterum communis Doctorum sententia nullam in hoc iudicio formando difficultatem agnuit; quia licet ex opinione probabili, seu praemissis probabilibus, conclusio certa, & evidens nequeat deduci, potest tamen ex actibus alijs reflexis, certis, & evidentibus, superadditis, habentibus pro obiecto principia ipsa tantum probabilia. Qui enim habet assensum aliquem, euidenter noscitur per actum reflexum se illum habere, tamen assensus ille falsus sit. Quia certitudo, & euidentia actus reflexi non determinatur a veritate directi, sed ab eius existentia; ut ex terminis notum est. Ergo similiter actus reflexi circa iudicia probabilia, certi & evidentes esse poterunt, licet illa nec euidentia, nec certa sint. Et ex reflexis certa, & evidens conclusio deduci poterit.

§. I.

Triplex rei demonstratio.

3. Hinc facile demonstratur intentum hoc syllogismo: quicumque sequitur opinionem practice probabilem, non peccat; sed opinio haec D. Thomae, & discipulorum eius (aut Scoti, & aliorum Doctorum, de quorum peritia, & probitate non dubitatur) est opinio practice probabilis; ergo qui illam sequitur, non peccat. Maior huius syllogismi, inquit Cella Dei ipse supra fol. 351. *michi tam certa & evidens est, quam certum, & evidens est, licitum esse usum humanum legum, & scientia moralis. Minor est etiam moraliter evidens, ob auctoritatem extrinsecam nobis videnter notam, tot, tantorumque Doctorum, qui eam a principijs intrinsicis veram iudicant, & quis, inquam, aliud inuicere audebit? Quis inficiari poterit esse practice probabilem probabilitate conscientiae, opinionem, quam tot, tam grauesque Doctores, veram esse nos edocent; aut cui, ut probabiliori, assensum determinatum praestant licet ipsi forsitan decipiantur, quod soli Deo notum est. Et ita concedit ipsemet Recetior lib. 3. q. 1. fol. 343. dicens [aliqui, vel aliquibus Doctoribus recte statuitur, & creditur in doctrina morum, licet in aliquo falli possint.] Ergo prudenter illis creditur; ergo conclusio ex praedictis praemissis deducta, certa, & evidens est.*

4. Progredior inde, & pro vno graui Doctore pio, & docto, magnique nominis tradita. Sic arguo: probabilis est probabilitate conscientiae opinio, quam talem esse testantur viginti viri probi, & in re morali valde periti, haec enim euidenter est probabilis probabilitate extrinseca; sed opinionem vnus viri probitate, & peritia praediti, & in Theologia morali multum versati, supra viginti viri probi & in re morali multum versati, affirmant esse probabilem probabilitate conscientiae, (si aliunde non constet a caeteris ut improbabilem, & falsam esse reiectam; aut ab aliquo Tribunali fidei prohibitam) ergo talis opinio probabilis est probabilitate conscientiae. At qui evidens est vltimum simili opinionis esse licitum, ut concedit supra Cella Dei, ergo:

5. Maior propositio ex terminis apparet evidens. Nam quisque prudenter se fidei iudicio viginti hominum, in arte sua peritorum, qui plerumque verum dicunt; & in hoc casu particulari exceptionem non habent, quod decipiantur: Imò & vni, ut addit ipse Recetior fol. 342. [Quilibet prudenter (inquit) se fidei Medico, & Chirurgico, qui plerumque in plurimum recte curant, nec tunc adest exceptio, &c. Et sic in rebus moralibus, in humana fide, in contractibus, in emptionibus, & venditionibus. Et supra humanum modum est, plus in omnibus velle, in doctrina morali.] Sic ille & bene. Nam ut ait Pater Salas, 1. 2. tom. 1. tract. 8. disput. vnica; sect. 5. numer. 44. [Prudentia, & humilitas est plurimum sapientiorum, diligentiorumque iudicio, suas actiones subijcere, & conformare, ut colligitur ex cap. Prudentia de officio delegati, & cap. de quibus, distinct. 20. Nauarro cap. 2. numer. 286. & 289.] Cui facit Pater Bardi in *selectis*, libr. 11. quest. 1. §. 4. fol. 551. [Prudentia enim, inquit, dicitur ut nostrum proprium, & praesertim in moribus iudicium relinquamus; aliorumque prudentum arbitrio adhaereamus.] potuissetque pro se adducere Sanctum Parentem Ignatium, in epistola de obedientia, id nos edocentem. Ergo quilibet prudenter se fidei viris pluribus probis, & doctis asserentibus opinionem vnus viri probi, & docti, & in re morali multum versati, practice probabilem esse, probabilitate conscientiae, quando in casu particulari, de quo agitur, non datur exceptio. Sed haec opinio singularis, verb. grat. docens: *Hunc contractum esse licitum*: habet pro se authorem Caeteranum, aut Sotum, aut Vazquez, aut Sanchez, aut aequalis auctoritatis Doctorem, & in ea nullus habet exceptionem; quod fallatur; ergo haec opinio est

est practice probabilis probabilitate conscientiae; ergo eius usus licitus est. Vtraque consequentia est moraliter certa, & euidentis. Vnde Candidus Philalethus de opinionum praxi, fol. 54. ait nos non opinari esse probabilem aliquam opinionem; sed scire esse probabilem, quando scimus habere rationem aliquam non leuem, & habere insuper authores satis graues.

6. Vrgetur ad hominem ex his, quae ipse Cella Dei tradit de auctoritate extrinseca, fol. 342. vers. Quarto. Vbi sic: [Omne probabile ab extrinseco est, sine vilo vitio, & defectu credibile, ergo neque erit defectus in voluntate.] Sed ab extrinseco probabile est, quod viginti Doctores probi, & docti testantur; ergo sine vilo defectu in intellectu est credibile, & sine vilo in voluntate operabile. Confirmatur ex ipso. [Quia voluntas, inquit, non regulatur immediatè per legem Dei in se, sed per illam applicatam humana ratione, quae proinde habet rationem regulam, & voluntas recte, prudenterque se accommodat rationi probabili.] Ergo voluntas recte, prudenterque se accommodat auctoritati, ab extrinseco reddenti probabilem usum huius opinionis probabilis asserentis, hunc contractum esse licitum, & recte, prudenterque se accommodat rationi probabili, quae eius defensores ducuntur ad opinandum, quae sine vilo vitio, & defectu, ob eorum auctoritatem, est credibilis. Nec refert quod possit esse, aut quod in re sit falsa, si tamè intuibiliter putatur vera, ut planè concedit ipse Cella Dei, cum P. Vazquez 1. 2. quest. 58. cap. 2. cuius sententiam ibi laudat. [Illud, ait Vazquez, in re debet dici naturae humanae conuenire, aut disconueniens esse, quod per rationem probabilem, & diligentem proponitur, siue in re ita sit, siue non. Recte igitur D. Thom. in hoc articulo dixit, rationem esse regulam humanarum actionum.] Quibus ex Vazquez fideliter excerptis, subiungit ipse: *Haec recte Vazquez si quando erratur, error est inuincibilis.* Sic ibi, fol. 343.

7. Ex quibus duplex alia demonstratio conficitur. Prima. Quicumque sequitur regulam humanarum actionum, prudenter operatur; sed quicumque sequitur rationem probabilem, (siue quod, per illam proponitur, siue ita, siue non) quando error est inuincibilis, sequitur regulam humanarum actionum, ergo prudenter operatur; sed sic se habet sequens opinionem ob auctoritatem extrinsecam practice probabilem, ergo, licet in re falsa sit, non peccat. Vtraque conclusio est euidentis. Hoc fere discursu vtitur Candidus Philalethus de opinionum praxi, fol. 20. Ut hanc conclusionem prober, & iudicium certum ex prudentia elicatum interuenire, sua

deat. [Quicumque (inquit) in eligendo, seu in agendo, sequitur dictamen rationis, certum est hunc honestè agere, & sine peccato; sed qui probabile iudicium sequitur, seu opinionem recte agendi, sequitur dictamen rationis; ergo certum est hunc honestè agere, & sine peccato.] Sic ille, dicens hoc argumentum satis demonstratiuè concludere, quia maior est euidentis, & milititer minor ex apprehensione terminorum: nam dictamen rationis aliud non est, quam illud, in quod inclinatur ratio per assensum, quid sit faciendum, vel non? Cui cononat P. Cardenas in *selectis*, tract. 1. disp. 13. cap. 4. art. 5. pp. 128. & 129.

8. Demonstratio secunda sit. Quicumque operatur praemissa consultatione, & consilio plurium virorum, ex peritis in arte, ut medicorum in medicina, & Theologorum moralium in sua facultate, siue illi errent, siue non; non peccat; prudenter enim iudicat se posse illis fidere; sed ego hic, & nunc celebrando hunc contractum, ita operor, ergo non pecco. Huius syllogismo, nil; quod satis faciat, respondit Recetior, fol. 354. est enim aperta demonstratio ex ipsius principijs deducta, quando quidem, si forte detur error, inuincibilis est.

9. Vrgetur, qui operatur, quod per rationem probabilem proponitur, siue in re ita sit siue non, prudenter operatur, sed actus prudens (id est à virtute prudentiae elicitus) est verus; ergo vero iudicio censet, se posse accommodare opinioni, quam viri pii, & docti veram, aut probabilem iudicant, ergo licitè illi se accommodat; vtraque conclusio est euidentis. Nam prudentia, aut ex Aristotele, ait Cella Dei lib. 3. q. 3. fol. 377. est virtus intellectualis, ac proinde practice vera, [de cuius ratione (ait ipse) & essentia est veritas, tam formalis, quam materialis] actus ergo ille, quo intellectus prudenter iudicat licitum esse opinioni grauium Doctorum, qui exceptionem non patiuntur, se conformare, verissimus est; non enim affirmat honestum esse obiectum opinionis secundum se, sed ut tale per illam representari, & apparere viris probis, & valde peritis, quorum proinde iudicio prudenter se fidere potest. Qui quidem actus dirigens voluntatem, ut imperet assensum opinionis aliorum, prudentissimus est, & verissimus, licet forte aliorum opinio sit falsa: quia actus iste non affirmat esse veram, sed esse licitum se illi in operando conformare, si enim falsa fuerit, error est inuoluntarius, & inuincibilis.

10. Itaque quamvis demus Doctores opinantes hunc contractum non esse usurarium, errorem inuoluntarium pati, non tamen tu erras, dum iudicas licitum tibi esse eorum iudicio tuum submittere, & id operari, quod

illi esse licitum, te edocent: vt bene P. Cardenas, *sup. num. 230.* Quia opinio probabilis non est regula operationum, quatenus a parte rei est vera, sed quatenus proponitur intellectui, vt probabilis. Hoc enim iudicium non affirmat contractum non esse usurarium secundum se, sed vt representatum viro irreprehensibiliter iudicanti, ob grauitatem motiui propo- siti. Sic subditus prudenter exequitur, quod superior pius, & doctus propriae, vel alienae opinioni probabili innixus, illi praecipit, licet re ipsa prohibitum sit, (& quod peccato imputaretur alteri, cui lex naturalis fuisset sufficienter applicata.) Nam quamuis superior inuincibiliter erret, non tamen errat subditus, dum iudicat sibi licitum esse obedire in re praecipra secundum probabilem opinionem; quia ad hoc concipiendum iudicium, vt potest prudens (& quod a subdito ex praecipro superioris concipi debet) non est necesse iudicare contractum secundum se non esse usurarium; sed non videri talem superiori, ex opinione probabili, eius executione praecipienti, & ideo vt subest eius praecipro non esse prohibum. Quod optimo exemplo confirmat P. Lessius de iust. *lib. 2. cap. 19. dub. 4. num. 33. & 35.* Nempe illius, qui non iudicando proximum esse probum, & innocentem, in quo esset periculum erroris, iudicat, affectu interno, & externo, tanquam probum tractandum: quod, inquit, iudicium est verum, cuius ratio est, quia iustitia postulat, quod in dubio nemo condemnetur criminis. Qua propter nil est, quod veritatem actus reflexi oppugnet, nec quod a prudentia elicium non esse, persuadeat. Vide Terillum *q. 3. num. 18. fol. 183. & Granada 1. 2. tract. 12. disp. 3. sect. 3. n. 2. 14. & 16.* Quem sequitur P. Bardi in *select. lib. 11. q. unica, §. 4. num. 17. fol. 545.* dicens: Imunus prudentiae est iudicare hic, & nunc verisimiliter, id est, probabiliter licitum. Quod in praesenti contingit imperanti assensum.

¶ Quod si adhuc istes, neminem operari posse iuxta opinionem aliorum, quin ea iudicet veram, & eius obiectum ita esse. Respondedo id non esse verum. Quia licet actus eliciti a prudentia sint necessario veri, non est eadem ratio de imperariis. Quod hoc exemplo iterato evinco. Si tres Episcopi testarentur definitum esse aliquod Mysterium, & alias communi estimatione sapientes, & sancti haberentur. Quicumque minus doctus non posset, nisi timere, discurrere, sed credere teneretur, ac proinde prudenter iudicaret se in his circumstantiis, debere assensum illis praestare, vt cum Valentia, Tannero, Conineh, & Granada tenet Ripalda de fide *lib. 7. in fin. num. 95.* dicens: [Eis refragari homini saltem rustico, esse euidenter imprudens.] Hoc ergo iudi-

cium verum esset, & a prudentia elicium, & tamen assensus imperatus falsus foret, quia non est tale mysterium definitum. Ergo recte stat actum prudenter imperatum falsum esse. Confirmatur exemplo concubitus Iacob cum Lia, quam deceptus a Labane socero, uxorem inuincibiliter reputans, abique peccato cognouit, ergo prudenter Socero credidit, & tamen hic assensus, haec est *mea 1. 2. cor. 11. 2. q. 9. fol. 236. ibi:* [Vir grauis, & fide dignus tibi aliquid refert? Credis? Nil prudenter.] Prudentissimè ergo imperari potest alienius, licet forte falsus: idque pluribus probat Ripalda vbi supra *sect. 6. per totam, & sect. 7. num. 95.* citato. In quo immorari non est necesse. Vide Caietanum *2. 2. q. 60. artic. 4. vers. ad euidentiam*, vbi rem hanc sic explicat. [Recolendum est, quod intellectus practicus in moralibus dupliciter occurrit, vt cognoscens, & vt dirigens, & quod non eodem modo verus est, vt cognoscens, & dirigens; sed diuerso. Nam vt cognoscens verus est per conformitatem ad rem cognitam, sicut intellectus speculatiuus. Ab eo enim quod res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa. Sed vt dirigens verus est per conformitatem ad appetitum rectum, vt dicitur in *6. Ethicorum.*]

§. II.

Conclusio ex dictis.

¶ 12 **Q**UAE haecenus diximus, euidenter concludunt esse moraliter certum, & euidentem vltimum iudicium practicum, de usu licito opinionis benignae probabilis ab extrinseco, siue directe, probabilior, siue minus probabilis sit, quam contraria. Quia est conclusio deducta ex duplici praemissa moraliter certa, & euidenti; nempe: quod liceat vti opinione probabili practice, probabilitate conscientiae; & quod haec singularis opinio, quam sequor, ob auctoritatem extrinsecam talis sit. Ex quibus per actum reflexum euidenter cognoscitur, non esse peccatum in operando. Et confirmatur, quia vt bene ait Esparça in *appendice ad quest. de usu licito opin. probab.* [certitudo, & totalis infalibilitas propria prudentiae reducit ad vltimum dictantem conscientiae, qua reflexiuum est, & dicitur, vel praecipit electionem ex suppositione prauius consultationis: quae potest esse fallibilis.] Quod prius dixerat Ripalda de fide *prob. 6. sect. 7. num. 80.* ibi: [Iudicium euidentem prudentiae non debet esse necessario directum per principia intrinseca, & immediata honestatis, sed sufficit indirectum, ac reflexum per principia extrinseca, & mediata, quod supposita probabilitate,

et,

te, dicitur euidenter, honestum esse absque euidentia operari, vt plerumque contingit bene moraliter agentibus.] Quod *num. 81.* iterum explicat: dicens, iudicium prudentiae, ex quo oritur affectus honestus, prudens; & meritorius apud Deum, imperans assensum circa reuelationem non existentem (quando ea proponitur a Parecho, aequè credibilis, ac reuelatio re ipsa existeret) oriri ex sola apprehensione probabilitatis, seu suadibilitatis immediata rei. Quod multis probat, *disp. 15. sect. 1. num. 4.*

¶ 13 Si verò conclusio certa a principiis intrinsecis elicenda sit, viri tantum doctissimi, & in re morali multum versati eam enutrire poterunt, hoc discursu. Quisquis efficit, quod principiis intrinsecis, & extrinsecis, & omnibus circumstantiis inspectis, iudicat prudenter non esse prohibitum, non peccat; sed ego omnibus circumstantiis inspectis prudenter iudico, hanc contractam non esse prohibitum. Ergo iam efficiens non pecco. Hoc vltimum iudicium est certum, & euidentem si praemissa considerentur. Quod autem vtraque praemissa euidentem sit, facile probatur, & de maiori non est, nec potest esse controuersio. Minor autem constat, quia illa est actus reflexus, quo quis doctus cum sit, suum actum directum probabilem inuoluptans, euidenter experimentaliter cognoscit, elicium fuisse ex motu vehementer alliciente virum doctum, & probum, & in re morali valde versatum, ad assensum talis obiecti; ideoque prudenter imperatum fuisse: est ergo euidentem conclusio, seu dictamen vltimum practicum. Hoc satis explicuit D. Thom. *3. p. q. 9. art. 3. dicens:* [Opinio ex syllogismo dialectico cauta est via ad scientiam, quae per demonstrationem acquiritur, quae tamen acquisita, potest remanere cognitio, quae est per syllogismum dialecticum.] Potest ergo opinio probabilis esse via ad actum euidentem, seu conclusionem reflexam, qua quis certo, & euidenter cognoscit electionem talis obiecti esse sibi licitam,

¶ 14 Quod mirum tibi non accidet, si aduertas, actum reflexum experimentalem, & euidentem habere pro obiecto opinionem, seu iudicium directum probabile; non verò, vt praemissam, ex qua interatur: ex se enim ille euidentiam habet, apprehentis motiuis directi, & circumstantiis in quibus prudenter imperatur. Quo discursu omnes vti possunt, etiam si principia intrinseca non percalleat. Vide Terillum *quest. 13. num. 36. & seq. & P. Salas 1. 2. tom. 1. tract. 8. disp. unio. sect. 3. num. 30. fol. mihi 1187. & sect. 17. num. 160. fol. 1235.* vbi de hoc iudicio reflexo. [Actio (inquit Salas) non honestatur ex iudicio probabili, quod ad licitum formatur, sed ex alio

iudicio reflexo, quo intelligo licitum esse sequi opinionem probabilem, etiam si non sit propria, nec probabilior.] Est praeterea possibile aliud iudicium, quod ante vltimum iudicium certum, & euidentem formari potest per actus exprimentes, *am legem non esse, aut non fuisse sufficienter prepositam: Et in dubio meliorem esse conditionem possidentis*, quas circumstantias actus directi non attigerant, & illis adiutus intellectus probabilis iudicat licitum esse opinionem probabilem amplecti, relicta tutiori probabiliori. Quod quidem iudicium reflexe cognitum, multum etià deservit ad fundandum vltimum dictamen certum, & euidentem de non peccato, quamvis necessarium ad hoc non sit. Quibus consonat Ripalda *rom. de Fide, disp. 6. sect. 6. num. 78.* vbi ait: [Euidentia reflexa cum sola probabilitate directa haberi potest, ex eo euidenti principio, quod honestum, & prudens est, sectari opinionem probabilem, & ante illum Suarez 1. 2. tract. 3. disp. 12. sect. 5. nu. 8. vbi sic: [Quotiescumque est opinio probabilis hanc actionem non esse malam, vel prohibitam, vel praecipram, potest aliquis formare conscientiam certam, vel practicam conformem tali opinioni. Quamvis enim materiae morali non conueniat certitudo veritatis, sed sola probabilitas, conuenit tamen certitudo bonitatis in electione, vt ex Aristotele, & D. Thom. firmat Caram. vbi supra, *num. 27. fol. 21.*

¶ 15 Ex quibus deducitur eum, qui opinionem probabilem sequitur, posse habere ex principiis reflexis iudicium certum, & euidentem de non peccato, licet opinio ipsa, seu assensus ex principiis directis conceptus sit actus formidolosus de existentia obiecti, v.g. opinio, seu assensus directus, quo quis iudicat, hanc contractam non esse prohibitum, certus non est; sed formidinem partis contrariae admittit, & tamen vltimum iudicium ex principiis reflexis elicium certum, & euidentem est, vt probaui. Vide Honoratum Fabri, *Dialogo 1. fol. 7.* Clara haec sunt, & talia esse probat Eminentissimus Cardinalis Sforcia Palauicinus, *tom. 1. in 1. 2. disp. 9. sect. 4.* [Est, inquit, euidentem. Est enim primum principium practicum, quod vnicuique licet facere id, quod omnibus pensatis sibi licitum videtur. Quippe non habemus aliam regulam proximam liciti, vel illiciti, quam lumen intellectus datum nobis a Deo.]

Quid obijciat Cella Dei;

16 **N**ihilominus hunc discursum se percalere non posse, fatetur non inuitus Cella Dei, fol. 361. [Nos, inquit, ex maiori, & ferè nunquam fallente probabilitate, nescimus eam certitudinem, & euidèntiam elicere. Quia tota mensura prima actuum nostrorum est Lex Dei: & arbitramur nos sic solum posse esse certos de non peccato actus nostri, nec plus, nec minus, sicut certi sumus illum non esse contra legem Dei] sic ille. In quem, & similes sic inuehitur doctissimus P. Honoratus Fabri in opere de opinione probabili, Dialogo 7. fol. mihi 148. [Mirum, inquit, mihi accidit, anti probabilistas nunquã hoc intellexisse, vel potius dissimulare. Neque enim vtriusque iudicij idem obiectum est. Iudico probabiliter verum esse obiectum, iudico certò prudentem esse assensum; iudico etiam certò prudentem, & rectum esse usum; vnde ex certa probabilitate, certa prudentia, tum probabilis assensus, tum recti usus consequitur, vel potius iudicij practici, quo iudico rectum esse usum.] Qui iterum exponit, fol. 153. & sæpè alibi, contra nollentes capere distinctionem obiecti actus speculatiui, seu opinionis, ab obiecto actus practici, vt de facto contigit Cella Dei.

17 Sed rogo: vnde ipsi certum, & euidens sit, licitum esse usum suæ opinionis probabilis practicè pro libertate, vt asserit, fol. 351. his verbis. [Tàm certa, & euidens est veritas huius propositionis, quàm certum, & euidens est licitum esse usum humanarum legum, & scientiæ moralis.] Cum tamen certissimum sit, quod opinio hæc falsa esse possit, & legi Dei contraria, vnde, quæso, hanc certitudinem, & euidèntiam elicere sciuit? non ex præmissa probabili, ergo ex alijs certis, & euidèntibus. Ergo vltra præmissas directas, seu iudicia probabili, & formidolosa circa contractus, vel alia obiecta, quorum honestas, secundum se considerata, non est certa, dantur aliæ præmissæ reflexæ certæ, & euidèntes, ex quibus euidènter deducitur usum opinionis probabilis benignæ (licet forsan ex errore in voluntario falsæ) non esse prohibitum, nec contra Legem Dei, ex quibus certi reddimur de non peccato in eius usu, licet certi non sumus de veritate opinionis probabilis, nec sciamus contractum materialiter non esse malum. Consequentiã est aperta, & euidènter euincit, Cellam Dei ipsum, quando opinionem probabilem minus tutam ad praxim reducit, certum esse de non peccato, sic dis-

currendo: *Certum, & euidens, mihi est licitum esse usum opinionis probabilis A, si minus tutam, sed usus huius opinionis, & est opinionis probabilis, est minus tutam. Ergo certum est, & euidens mihi est licitum esse; ergo certum, & euidens me in hoc non peccare.* Vnde concluditur, hunc Recentiore falsò scripsisse, fol. 403. [In tantum quis scire, & existimare potest, se non contrahere malitiam formalem, nec plus, nec minus, in quantum scit, & existimat non incurrere malitiam materialem.] Hoc enim prorsus falsum est, quia ipsi Cella Dei certum, & euidens est, usum opinionis benignæ practicè probabilis esse licitum, & tamen ipse non scit certo, & euidènter, non incurrere malitiam materialem; quia non scit hac certitudine, quod opinio probabilis sit vera; si enim in re sit falsa, nequit electio sui obiecti non esse materialiter mala, cum obiectum eius materialiter, & secundum se malum sit.

18 Insuper sic in illum insurgo, vel cum probabili iudicio directo de honestate contractus, excluditur certo periculum malitiæ formalis electionis, vel non? Si primum, per actum reflexum de tali iudicio, habebit certitudinem practicã de honestate electionis, & se operari sine periculo malitiæ formalis: si secundum, ergo qui sequitur opinionem probabilem benignam, quantumvis practicè probabilem, exponitur periculo malitiæ formalis. Quæ an vitetur, solus Deus scit. Ergo quicumque eam amplexatus fuerit, anxius semper esse debet, an lethaliter peccauerit, si enim malitiam materialem contraxerit, & formale incurrere necesse erit, & ideo si absq; contritione, vel confessione decedat, in æternum peribit: & cum nequeat non dubitare de malitia materiali, nequibit non de formali: sicut nequit esse certus de viranda formali, quin etiam de materiali, vt vult recentior iste. Sed fallitur. Quia ad certitudinem de defectu malitiæ materialis, necessarium est iudicium certum, quod obiectum nulla sit lege prohibitum, quod, vbi deficit euidèntia, vel diuina fides, dari non potest. Ad certitudinem vero de defectu malitiæ formalis in electione sufficit iudicare prudenter, vel obiectum nulla lege prohibitum esse, vel legem non esse sufficienter intimatam; quod quidem verissimum, & prudentissimum est, & ex doctorum dissidio euidènter deductum.

19 Instabis: malitia materialis abit informalem, quando est voluntaria. At qui quando est opinio probabilis pro lege, idque ab operante non ignoratur, est voluntaria electio obiecti probabiliter prohiberi, ergo est operanti impurabilis transgressio legis diuinæ, si ipsa opinio sit falsa. Respondeo

primo: huic argumento; etiam si opinio sit re ipsa vera, omnes respondere teneri: quia cum possit esse falsa, eo ipso quod opinio tantum sit probabilis, (licet alias quoad nos moraliter certa foret) cognoscit operaturus, quod potest coram Deo esse falsa: ergo nunquam opinionem fauentem libertati licebit eligere, quia cum aliqualis cognitio malitiæ obiecti præcedat, malitia materialis transibit informalem: cum sit electio obiecti à principio intrinseco cum cognitione.

20 Respondeo secundò, hanc obiectionem contra fere omnes Theologos militare: certum enim est licitum esse eligere opinionem minus tutam, si probabilior sit contraria (quidquid vnus, vel alter reclamet) vt plures ex Dno Thoma exemplis fideliter excerptis probavi 1. part. q. 5. §. 3. & vt ait M. Prado tom. 1. q. moral. tract. 1. q. 3. [Fuit semper hæc conclusio communis, & in terminis tenent sanctus Antonius, Sotus, & communiter Thomista, & interpretes D. Thomæ.] Atqui si quædam opinionem minus tutam, & probabiliorē beatè noscunt contrariam Scoti, & aliorum pro lege esse probabilem, & indifferentem, vt sequatur transgressio materialis legis: ergo si hæc verè detur, illi imputabitur, vt potè voluntaria à principio intrinseco cognoscente singula. Minor est omnium, quia cum maiore probabilitate compatitur falsitas, vt ait Aristoteles 8. Topicorum ca. 4. paulo post principium. Nil enim, inquit, prohibet alicui videri, quæ non sunt, magis quam vera. Vnde ortum habuit commune illud axioma, multa falsa sunt probabiliora veris. Ergo malitia materialis, si forte detur, erit operanti voluntaria, ergo transibit in formalem. En tuum argumentum, quod nullius Theologi mentem antea torserat.

21 Idemque retorqueri potest in Cella Dei, & Baronium, quia licet vterque neget usum opinionis fauentis libertati, quando opinio contraria pro lege manet probabilis. Verum tamen Cella Dei contentus est opinione probabili minus tuta. Et cum reflexe cognosceatur ab operante posse subesse falsò, non potest non voluntarium illi esse periculum incurrendi malitiam materialem, quæ proinde informalem transeat. Insuper cum moralis certitudo de honestate obiecti, (quam secum ferre debere opinionem fauentem libertati, vt eius usus liceat, contendit Baronius) compari possit cum falsitate, nequibit, si falsa sit, non imputari homini malitia materialis, quam re vera vitasset, si certum elegisset; nempe opinionem pro lege, & dimisisset incertum, scilicet opinionem pro libertate. Omnes ergo tenentur obiectioni factæ respondere.

22 Pro omnibus ergo ex cõmuni Theo-

logorum sententia respondeo malitiam materialem non transire in formalem, quando operatio est à principio intrinseco cognoscente singula, per actum repugnantem cum ipsa malitia formali: vt in re præfenti contingit, quia, vt sit voluntaria, requiritur, quod possim, & debeam illam vitare. Non autem debeo: nam qui operatur ex opinione probabili, certo, & euidènter cognoscit se non peccare, quia prudentissimè indicat se non teneri lege, quæ vel non datur, vel non est sufficienter intimata. Ac proinde, qui credit probabiliter legem non subire, etiam si oppositum probabile sentiat, non exponitur periculo peccandi, nec oppositum est probabile. Quia probabilitas contraria sententiæ est tantum speculatiua, nullum habens influxum in actum, qui procedit ex dictamene conscientie iudicantis hic, & nunc licitum esse operari. Periculum autem, cui exponitur est periculum mali phisici, vt bene ait M. Prado tom. 1. Theologia moralis, cap. 1. q. 4. §. 3. num. 16 ex Magistro Baptista, & alijs [Et, inquit, periculum mali phisici non periculum mali moralis. Et hoc periculum potest subire homo, sine vilo peccato: quia idem periculum est, cum sequitur homo opinionem probabiliorē, quia cum non sit infallibilis, potest esse falsa.] His similia inuenies apud Vazquez 1. 2. disp. 62. ca. 9. & apud Patrem Antonium Perez tract. 2. de rest. disp. 2. cap. 4. num. 101. & 102. vbi sic: [Indubio de existentia legis potius eligenda est ea pars, quæ dicat licere contra legem dubiam agere. Nunquam enim sumus magis à violatione legis liberi, quam tunc, quando nobis persuademus nos lege non teneri. Potius enim is, qui dicit legem obligare, se exponit periculo peccandi, fortassis enim peccabit, qui hoc sibi persuasit, qui autem dicit legem non obligare peccare non potest.] Dices posse facere materialiter contra legem, ergo propter hoc periculum debet omittere actionem, de qua dubitat vtrum sit contra legem materialiter: [Respondeo hoc periculum esse exiguum, si conferatur cum periculo imminente, ex eo quod nobis persuasissimus legem dubiam obligare in omni euentu: quis enim hominum tam duram legem seruaret? Leges igitur naturales, & etiam positivæ, sibi prospicientes, & ne passim violentur formali violatione, debent potius permittere, vt nulla sit obligatio eas seruandi. Quod autem aliquando contingat dubitationem perseverare, & materialiter violari legem, non est tãti momenti, vt conferri possit, cum periculo, & malis, quæ timeri possunt ex lege vniuersali seruandi legem dubiam. Vnde efficacissimè refutatur contraria opinio. Lex permittens agere contra legem dubiam in proposito

euentu, & natura conuenientior, quam lex prohibens. Ergo nulla est lex naturalis, & prohibens, sed permittens. Consequenter est perspicua, antecedens verò probatur. Nam, si lex naturalis prohibens agere contra legem dubiam in proposito euentu, esset conuenientior, idè euet, quia praeueniret magis pericula violandi leges, & eorum auctoritatem contemnendi. At contrarium accidit, vt vidimus. Sic ad rem nostram discurret doctissimas vir Antonius Perez.

23 Huic solationi non facile dissentiet Cella Dei, quia *lib. 3. q. 2. §. 5. fol. 361.* docet defectum certitudinis, nempe speculatiuæ, circa res, vt sunt in se, non reddere operationem vituperabilem, quia periculum, inquit, fallendi est remotum, vt omnia pericula de raro contingentiis. Pericula autem remota non tenemur cauere, nec sumus vituperabiles in illis non cauendis. Quod igitur ipse de periculo remoto falsitatis actus speculatiui probabilis prudētissimè tenet, id ipsū alij Theologi communiter verum putant de periculo falsitatis, cui opinio probabilis est obnoxia, quia illi præponderat veritas actus speculatiui reflexi circa probabilitatē actus opinatiui directi, certo cogniti, vt potè per actum experimentalem certificantem intellectum de efficacia apparentiæ motiuorum suadētium assensum ratione cuius opinio probabilis, quando in re falsa est, eodem modo insuit in dictamen practicum conscientiae, ac si res forent, vt cognitioni substantant. Qua propter periculum illud falsitatis speculatiuæ opinionis probabilis, non tenemur vitare: Nec sumus vituperabiles in illo non cauendo, quia prudētè iudicamus, nos non obligari lege, quam ex motiuo vehementer alliciente, censemus, vel non existere, vel non esse sufficēter intimatam, ideoque certum esse nos non peccare. Videatur Sanctius in *selectis, disp. 42. num. 12.*

24 In hoc autem dissentimus Cellæ Dei, qui post superius dicta concludit. [Honeste ergo operari possumus ex dictamine conscientiae, & ex conscientia probabili. Possumus dico. Nam non repugnat nos peccare operando cum conscientia, quæ nobis probabilis, imò certa etiā videatur, sed non sit.] In hac, inquam parte, cum illo non conuenimus, certum reputātes in operatione procedente ex conscientiae dictamine, vt à nobis explicato, peccatum repugnare. Quod & ab ipso concedi debere contendimus, & ipsius verbis loco supra citato comprobamus, quia, vt prober non esse necessarium dictamen certum ad non peccandum sequendo opinionem probabilem minus tutam, hac vitur ratione: [propter hæc pericula remota nempe efficiendi rem, quam possibile est ef-

se lege prohibitam, operari nolle, esset indisciplinati, ac nimium timidi.] Ergo velle tūc operari est viri disciplinati, & prudentis. Ergo qui operatur ex opinione apud Doctores claficos probabili prudenter operatur. Est euidentis. Atqui operationem esse prudētē, & esse peccaminosam repugnat, vt ipse probat *lib. 3. q. 3. fol. 368. & sequentibus.* Ergo cum per actum experimentalem rederum certo cognoscat se prudenter operari, certo etiam cognoscat se non peccare. Quia, vt Baronius, ait *1. part. Theologiae moralis, disp. 2. sect. 2. §. 1.* [qui prudenter agit, nec ignorat, nec dubitare potest, opus suum licitū esse.] Ad hoc enim non requiritur, quod opus eliciendum sit re ipsa bonum, sed quod sit conforme appetitui recto, id est, quod conueat ad vitandum malum morale, vel consequendum finem bonum. Cum autem posito errore inuincibili circa res ipsas, v. g. quod contractus A, sit iustus: dictamen subsequens prudentiae verissimè affirmet in his circumstantiis esse conforme naturæ rationali illum exequi, nequit, qui exequitur, dabitare opus suum licitum esse.

25 Nec dici potest, non posse cognoscere certo opinionem esse probabilem. Nam vt supra notauimus ex Philaletho *fol. 54* nos non opinamur esse probabilem opinionem, sed scimus esse probabilem, quando scimus habere rationem aliquam non leuem, vel authores satis graues. Nec valet dici actum voluntatis non elici prudētè, quando re ipsa est materialiter malus, vt contendit Cella Dei supra *quest. 3.* Nā prudentia non est virtus intellectus speculatiui, cuius veritas consistit in cognoscere, sed practici, cuius veritas consistit indirigere ad actum conformē appetitui recto; id est, rectæ intentioni finis, vt tradit D. Tho. *1. 2. q. 57. art. 5. & 2. 2. q. 60. art. 4* & ibi diffusè Caietanus. Quamvis autem intellectus speculatiuus erret iudicās esse bonum, quod re ipsa tale non est, non errat practicus iudicans esse conforme rationi id velle, quod tale inuincibiliter iudicatum est. Non ergo prudentie repugnat actus voluntatis materialiter malus, procedente actu erroris inuincibilis obligationis, quo intellectus speculatiuus iudicat, quæ nō sunt ac si re vera essent, quo posito prudentia verissimè dictat licitum esse voluntati velle hic & nunc talem contractū celebrare. Hoc enim dictamen nullum errorem continet, illudque subsequitur electio voluntatis honesta, seu absque vlla formali malitia. Cui tamen materialis non repugnat. Quia forsā lege aliqua absoluta nobis ignota est reuera prohibita. & si per accidens ex suppositione erroris inuincibilis, v. g. de obligatione mentiendi pro salute proximi, cadat sub præ-

cepto. Ergo malum physicum ad voluntatem pertinēs non repugnat prudentiæ, sicut nec imperare malum physicum intellectus seculati, nempe actum falsum, quod illi serpè contingit, quando dubia interpretari iubet in meliorem partem, vt ex charitate tenetur. Quod tradit D. Thomas *q. 60. circa 2. art. 4* & Caietanus, ibi: Dices cum Cella Dei, appetitum rectum esse voluntatem exequendi omnia, quæ insit re ipsa Deus, & ea vitandi, quæ prohibuit: ac proindè ferri ad bona, & mala re ipsa talia, & quæ aliter se habeat, non esse ex prudentia. Respondet ad hæc ferri appetitum rectum, quando vt talia substant cognitioni, secus quando intellectus circa illa inuincibiliter errat, quia tunc in illa, vt post diligentiam adhibitam apparent, appetitus rectus fertur.

§. IV.

Alie obiectiones Cella Dei, contra superius dicta de certitudine iudicij.

26 **O**bjicit primò. Actus nequeunt esse certi, & euidentes, si obiecta illorum incerta sunt, & in euidentia; sed obiectum vltimi dictaminis est opinio, v. g. asserens hunc contractum non esse prohibitum, quæ incerta, & in euidentia est, ergo & vltimum dictamen conscientiae incertum etiā, & in euidentia erit. Sic arguit *lib. 3. q. 18. fol. 525. vers. Hoc nunc.* Idemque argumentum præmiserat, *quest. 2. fol. 343.* Respondet per instantiam. Qui opinatur, potest reflexe euidenter cognoscere, se opinari. Ergo licet obiectum actus reflexi non habeat certitudinem, & euidentiam actus vitalis affirmantis, vel negantis; ipse tamen actus reflexus eam habere potest, est indubitabile. Distinguo igitur maiorem, & assero nullum actum posse esse certum, & euidentem, quin eius obiectum sit certum, & euidentem in esse obiecti, id est, quin sit tale, quale representatur: quod potest contingere, quamvis tale obiectum, in esse actus vitalis affirmantis quidquam aliud, nec certitudinem, nec euidentiam, sed falsitatem habeat; sic Cardinal. de Lugo *tom. de fide disp. 5. sect. 1. num. 16.* ibi: [Respondetur iudicium vltimum practicum (& suo etiam modo apprehensiones, si quæ sunt illud procedentes) non esse probabile, sed euidentem; quippe quod semper est intuitiuum, vel connexum, necessario cum intuitionem, est enim reflexum supra statum, quem obiectum vltimo habet in intellectu de presenti, quem statum presentem intueri homo potest per actum reflexum, quare non potest probabile esse, quia cognitio intuitiua non est probabili-

lis.] Sic Eminentissimus Lugo, & sic alij communiter. Quod passim tradit Candidus Philalethus *de opinione, præxi. Vide fol. 61. 62. & 77. 78. & 123. fol. 172.* in editione Cremonensi, anno 1648.

27 Objicit secundo, *fol. 347.* dictamen fundatur in antecedentibus cognitionibus, quæ probabiles sunt tantum; sed ex probabilibus nequit elici dictamen certum, & euidentem, quia per regulam conclusionum nequit esse certior illis; ergo profus videtur impossibile formare conscientiam certam, & euidentem in materia solum probabili. Respondet Philalethus, *fol. 11.* ex medio probabili, quale est iudicium dictans *pingere in die festo non esse opus seruile*, solum posse quem opinari probabiliter se recte agere [esse tamen aliud medium generale, complectens omnes materias, quod ego non pecco, quotiescumque sequor dictamen rationis, ex quo sub infero. At modo (pingens in die festo) sequor dictamen rationis, igitur non pecco.] Sic ille, & benè. Respondet ergo, facile ex dictis, cognitiones, ex quibus tanquam ex præmissis elicitur dictamen certum & euidentem, esse certas, & euidentes, vt demonstrauimus, non enim sunt ipsa opinio probabilis. Quia hæc non est præmissa, sed obiectum præmissarum, quæ præmissa certo, & euidenter supra ipsammet opinionem reflectunt, cuiusque existentiam, & vltimum licitum certo, & euidenter enantiunt. Si discurrunt P. Ioannes de Cardenas *in disput. 15. capit. 4. artic. 11. numer. 328. 351.* Terillus *de probabilitate, quest. 13.* & Pater Honoratus Fabri *Dialogo 1. fol. 14.* vbi sic: [Vis feriem consequentiarum; certum est opinionem illam; quæ vsuram ab illo contractu ablegat, esse probabilem; igitur certum est prudentem assensum ei præberi; igitur certum est illam opinionem prudenter hic, & nunc elegi; igitur certum est prudentem esse illius vltimum: igitur certum est actionem illam, qua vsuram exequor, id est, qua talem contractum in eo, esse prudentem: igitur hæc prudens actio fundatur in probabilitate illius opinionis, vel potius in certitudine probabilitatis, non quidem proximè, & immediatè, sed mediatè, ac remotè, proximè verò in illo vltimo iudicio practico, quod conscientiatu constituit.] Hæc ille. Et benè.

28 Objicit 3. *fol. 348.* conscientia potest errare, vt tradit D. Thom. *quest. 17. de veritate, art. 2.* Sed si vltimum dictamen in materia solum probabili esset certum, & euidentem, errare conscientia non posset. Ergo: Distinguo maiorem, potest errare quoad dictamen non vltimum concedo, quo ad dictamen

ultimum practicum, subdistinguo. Si error penultimus sit vincibilis, concedo. Si inuincibilis, nego. Et similiter minorem. Quia tantum allerimus esse certum, & euidens dictamen ultimum, quando penultimum probabile est, vel ut probabile proponitur, ac proinde si falsum, inuincibiliter errat. Explicatur distinctio, duplex dictamen in conscientia considerari debet, (vt constat ex dictis ab Honorato Fabro, & tradunt communiter Doctores) aliud remotum, & directum, quod elicitur ex principijs directè probantibus, v. g. hunc contractum non esse usurarium, nec prohibitum: quod quidem iudicium, si errorem vincibilem contineat, nempe studio, & diligentia superabilem, non erit probabile, sed erroneum in se, & peccatum. Si verò præfatum iudicium probabile sit, & ideo ignorantiam inuincibilem falsitatis involvens, licet erroneum improprie dicatur, propter falsitatem, non tamen est peccatum, & deponi non debet (vt asserit Diu. Thomas q. 17. de veritate, art. 4. ad 4.) de illo agitur dictamine directo, & remoto. Quod speculatiuum vocamus, non asserimus esse necessario certum, & euidens, repugnat enim certitudo, & euidencia cum falsitate, vt ex terminis patet. Dicimus verò (vt cum pluribus loquamur) ab hoc iudicio conscientiam dominatione fortiri. Vocatur enim recta, si verum, & erronea, si falsum, vincibilis, vel inuincibilis, iuxta qualitatem ignorantie, licet proprie loquendo, non sit dicenda conscientia erronea, sed probabilis, quia iudicium, licet falsum, non est erroneum, nisi quando absque rationabili motiuo, seu fundamento concipitur, vt bene ait Honoratus Fabri *Dialog. 1. fol. 9* & opinionem probabilem, & si falsam, inepte vocari errorem, ait Pater Esparza in *Appendice, art. 162.*

29 Verum ultra hoc remotum, & directum iudicium probabile, datur aliud proximum, & vltimum practicum deductum ex actibus reflexis habentibus pro obiecto iudicium illud directum, & certo, & euidenter enuntiantibus contractum illum fuisse in mente directè, & prudenter representatum, vt licitum. Quod ita euenisse verissimum est, licet iudicium directum prudenter imperatum, falsum esse, ex errore involuntario, & inuincibili contingat. An vero conscientia, prout iudicio, & dictamine vltimo constituta, dicenda sit erronea; nec ne? licet quoad primum talis dicatur; questio de nomine erit, vt constat ex dictis; ceterum si prescè loquendo sit, non erroneam, sed rectam, appellabimus in posterum; quia conscientia proprie supponit pro vltimo dictamine immediatè dirigente voluntatem ad operandum, quod

si verum, ne dum certum, & euidens. Improprie dicetur erroneum, vel conscientia erronea, si verò, improprie loquendo, erroneam dici velis, ab errore, & si inuoluntario, & inuincibili iudicij speculatiui, directi, & remoti; quod vt obiectum reflexe cognitum fundat iudicium certum, & euidens de honestate operationis: sit esto?

30 Doctrinam hæcenus traditam tenet expressè Cardinal de Lugo *tom. de dilect. disput. 5. sect. 1. num. 20.* vbi sibi sic obijcit [dices: qui operatur cum conscientia erronea, obteruando, vel violando præceptum falsum, quod sibi fingit; non potest habere iudicium vltimum certum, aut probabile, sed falsum, & erroneum, & tamen meretur operando, iuxta illud iudicium. Ergo non requiritur iudicium euidens, immò nec, verum ad prudenter operandum. Responderetur facile, eo casu, iudicium vltimum verissimum esse, & prudentissimum: nam licet aliquod iudicium præcedens fuerit falsum, quo fuisse indicatur præceptum obligare, & ideo dicatur esse conscientia errans: Posito tamen illo iudicio, & quod homo eb ignorantiam, vel inadvertentiam suam, non inuenit viam euadendi obligationem legis verissimum, & certissimum est hominem hic, & nunc obligari ad ponendum opus illud, & hoc iudicium elici potest etiam a prudentia insulla, & deteruire ad meritum etiam supernaturale.] Quid clarius? Quid verius? cui consonat Honoratus Fabri *Dialog. 1. de prob. fol. 14.*

31 Obijcies 4. Ex Vvendrochio in *disfert. de prob. sect. 2. pagin. 5.* Cui incertus est, an rem illicitam fecerit, certus esse non potest, se non peccasse; sed qui opinionem probabilem benignam est sequutus, id fecit, quod probabiliter tantum putabat esse licitum, ergo certus non est, id quod fecit, non esse illicitum, ergo certum non est se non peccasse.] Hoc argumentum æquiualeter inculcat Cella Dei, *fol. 361. 403.* & alibi, sed facile solutionem habet Nam cum incertitudine, & sola probabilitate de honestate obiectiua contractus, stat certitudo, & euidentia de honestate electionis illius: quia ad hanc sufficit voluntati, per assensum prudenter imperatū, proponi, vt licitam. Nam voluntas tendit in obiectum, vt propositū, & applicatū per voluntatem, non in illud, vt est in se. Qua propter ad argumentum distingo maiorem. Qui incertus est, an rem illicitam secundum se fecerit, quæ tamen, vt licita hic, & nunc dictamine vltimo practico certo proposita fuit non potest esse certus non peccasse, nego: qui incertus est, an illicitam, vt propositam

fecerit, concedo. In presenti vero casu, certus quis est, non fuisse rem propositam, vt illicitam; sed quam per actum reflexum euidentem cognoscit ex motiuo probabili fuisse vt licitam iudicatam, & dictamine vltimo practico certo licitam esse eius electionem. Distinguo etiam minorem, sed qui opinionem probabilem benignam secutus est, id fecit, quod probabiliter tantum putabat esse licitam: per actum remotum, & directum concedo. Quod probabiliter tantum licitum putabat per vltimum actum seu dictamen ex principijs reflexis elicitum, nego. Per hanc enim cognoscit certo, & euidenter esse licitam electionem obiecti, quæ d prudenter honestum, aut non prohibitum iudicatur, licet secundum se quale sit, soli Deo sit notum. Ideoque certus est se non peccasse, & si non sit certus obiectum fuisse secundum se honestum: sic in *cap. inquisit. 44. de sentent. ex comm.* definitur, vxorem posse licite debitum reddere, & si dubitet de valore matrimonij, & in *cap. quid culuatur 23. quæst. 1.* traditur subditum a Principe vocatum ad bellum licite bellare, & si dubitet de honestate operis præcepti. Ergo licet non sumus certi de honestate obiecti, possimus tamen ex alijs principijs certi esse de honestate formali electionis illius, ac proinde certi non peccare. Hinc in Vvendrochio, & sequaces, sic irrumpit Terilius *quæst. 21. num. 52. fol. 312.* [in hoc tam Vvendrochij quam aliorum nobis aduersantium error consistit, quod nunquam reflectant ad honestatem operationis, sed solum figant mentem in honestate obiectiua operis secundum se. Similiter solum considerant, quod ex principijs directis vniuersalibus inferri possent de honestate operis secundum se, nunquam autem respiciunt ad principia synderesis reflexa, & quid ex illis concludatur de honestate huius particularis electionis, de qua tamen tota disputatio vnice procedit.]

§. V.

Confectarium primum.

32 EX hæcenus dictis inferitur, falsam esse sententiam Cella Dei *lib. 3. q. 2. §. 4. in fine*, asserentis, eum, qui probabiliter, & prudenter, omnibus inspectis, se iudicat, per absolutionem sacramentalem, rectè dispositum ad communionem, quantumvis hoc sibi probabilius sit, nequire esse certum se non peccare communicando. [Qui P. Mat. de Moy. *Quæst. p. 2.*

certus, inquit, non est de sua dispositione, certus esse nequit de suo non peccato, in actu susceptionis: nam tota ratio peccati, vel non peccati, sumitur ex digna, vel non digna susceptione: & est tota ratio legis, nec est vna lex, de digna susceptione, & alia lex de non peccato. Ergo sic est certum non peccatum, sicut est certa digna dispositio. At de digna dispositione non datur certitudo, ergo neque de non peccato. Hæc illic, sed aperte falsitas. Hic enim actus reflexus: *Actus licet communicare, licet certus non sit de statu gratie, per absolutionem a peccatis, & satisfactionem etc.* Alias nemini liceret ad Eucharistiam accedere, quia nemo plusquam probabile iudicium de statu gratie comparare potest: nam, vt ait Trident. *sess. 6. cap. 9. Quilibet dum se ipsum suamque propriam infirmitatem, & indispotionem respicit, se sua gratia formidare, & timere potest.* Igitur per principia reflexa (licet certus per directa non sit de dispositione) potest certus euadere de suo non peccato, in actu susceptionis. En syllogismus. Qui prudenter iudicat se iustificatum, potest absque lethali Eucharistia suscipere, sed ego me iustificatum prudenter iudico, ergo absque lethali possim Eucharistiam suscipere. Maior, me iudico, de fide est. Minor cogitatio experimentalis euidentis. Ergo euidenter scio me non peccare in actu susceptionis, licet certitudinem de dispositione, seu de susceptione in statu gratie, non habeam. Est euidentis discursus, cui suffragium tulit Candidus Philalæthus de *opin. probab. fol. 10.* [& patet, inquit, vt certus sit quis non peccare, sufficere, quod sequatur probabile iudicium honeste agendi in hac, vel illa materia: quia alioqui requireretur a nobis Deus impossibilia. Nam habere certum iudicium in particulari de omnibus agibilibus impossibile est.] Ergo sufficit probabile iudicium de dispositione sufficienti, vt quis certus maneat de non peccato in communicatione.

33 Secundo impugnatur, quia rectè stat, susceptionem dignam secundum se non esse, (vt si in peccato mortali, cuius non est conscientia, sed omnimoda obliuio) & tamen non esse peccaminosam, sed absque vilo peccato id contringere; vt euenit, quoties datur error inuincibilis circa statum gratie. Quod iste Recentior non diffitetur, nec potest: ergo absque certitudine de statu gratie, stare potest certitudo de non peccato. 3. Quia si probabile iudicium de sufficientia dispositionis sit falsum ex errore in voluntario, ideoque non datur digna susceptio, non propterea indigna erit, nec prohibita sic accedere, quinimò penitenti per sacramentū penitentiae sic disposito rectè consuli-

communione; & negare consilium hoc fore licitum, nefas esset, alias nulli consili posset ad eucharistiam accedere, quia sic omnes sumere, aut nunquam possunt. 4. Quia ad non peccandum in actu communis, Deus solum exigit iudicium probabile de statu gratiae, quia non obligat ad impossibile, ergo, qui cum tali iudicio accedit, certus omnino est legem Dei non violare, sed adimplere; Ergo certus omnino est de non peccato. Non eget probatione. Equiuocatio Recentioris in eo stat, quod conclusionem de non peccato, quae certissima est, deduxit ex hac praemissa, ego accedo ad Eucharistiam in statu gratiae, de qua non est certitudo, sed sola probabilitas; secus verò est de licito accessu ad Eucharistiam, quia non ex hac praemissa deducitur, sed ex alijs certis, vna de fide, & altera euidenti; vt ostendi syllogismo supra constructo, vel potest aliter sic discurrendo: *Certum est non peccare in actu communionis, qui accedit cum ea suassione dispositionis, seu dignitatis, quam Deus ab homine exigit ad communionem; sed Deus solum probabilem suassione exigit. (Alias ad impossibile obligaret, praeepto annuae communionis) ergo certum est non peccare in actu communionis, quicunque probabili suassione de dispositione, seu dignitate ad communionem accedit. Sed sic ego accedo, ergo certum est me non peccare.* Discursus rem euincit, & methaphisice certum reddit hominem de licito accessu. Ergo quamuis quis certus non sit de sua dispositione obiectiua, nec de statu gratiae, certus esse potest, & de facto est, de suo non peccato. Et sanè si res non ita se haberet, tutius esset, non communicare, quia in omissione extra tempus praeepti, certum est non esse peccatum, in actu vero communionis non dari, certum non esset; sed potius periculum malitiae formalis, quae incurratur, nec nisi soli Deo notum foret.

§. VI.

Confectarium secundum.

34 **D**educitur secundo, conscientia erroneam inuincibile (demus quoad vltimum etiam dictamen sic appellandam) non solum sufficere ad declinandum à malo, vt probauimus, sed etiam ad faciendum bonum. Iuxta illud *declina à malo, & fac bonum.* Hoc tamen negat mordicus Cella Dei lib. 3. q. 4. sed contra communem, & veram Doctorum sententiam apud Quiedo 1. 2. tract. 5. controu. 2. part. 1. nu. 4. vers. Obs. & apud Terillum de prob. q. 16. nu. 6. vbi sic ait: [Theologi omnes ite sentientes, vna cū

D. Thoma in affirmatiuam conspirant; eam tenet Suarez 1. 2. disp. 12. sect. 4. nu. 8. Thomas Sanchez lib. 1. summ. cap. 11. nu. 17. Vazquez 1. 2. disp. 60. nu. 9. & 10. Azor 1. lib. 2. cap. 8. quest. vltim. Salas 1. 2. tract. 8. disp. vnic. sect. 3. nu. 20. & 22. Reginald. lib. 13. cap. 8. sect. 2. nu. 71. & 72. Cordula lib. 2. quest. 23. prop. 1. Almainus lib. 1. mor. cap. 4. Julius Mercorus 1. p. Eu. s. Theolog. mor. art. 6. ad obiectiones. fol. 14. Honoratus Fabri Dialogo 1. fol. 14. Cardinal de Lugo tom. de fide, disp. 5. sect. 1. nu. 20. verbis supra datis, Candidus Philalethus de opinionum praexi, pag. 12. & alij communiter. Qui vnanimiter asserunt erroneam conscientiam inuincibiliter dictantem aliquid esse honestum, quod re vera tale non est, constituere honestam electionem talis obiecti, sicut è contra, si diceret esse peccatum, quod non est, in honestam efficeret.

Quibus rem certam iudicans consentit Ripalda, tom. de fide, disp. 6. sect. 6. nu. 64. ibi: [Honestas potest probabiliter cognitione proponi, & sic proposita amari propter se. Vnde etiam assensus (imperatus) potest esse prudens, quia omnis affectus virtuosus, & honestas prudens est, ab eoque affectu prudens assensus. Itaque sicut plures actiones externae re ipsa obiectiue imprudentes, possunt ex pietate, & affectu virtuoso amari honeste, & prudenter, quia ex errore apprehenduntur prudentes, & honeste, & propter honestatem apprehensam amantur. Ita etiam assensus fidei, solum probabiliter cognitus, qua honestus, & prudens, non sit obiectiue honestus, & prudens, fiet tamen prudenter, & honeste quia ex errore honestus, & prudens proponitur, & propter honestatem propositam, affectu honesto amatur.] Sic ille vbi supra, & nu. 70. hanc esse communem sententiam testatur, dicens: [omnes virtutes pertinentes ad voluntatem suam perfectionem, & honestatem haurire ex honestate tantum probabiliter apparenti, quamuis re ipsa non existente.] Quod iterum tradit disput. 15. sect. 1. nu. 6 dicens [negari non potest affectum fieri posse salutarem, & meritorium circa obiectum re ipsa falsum, & non honestum, propositum tamen iudicio falso, honestum, & verum.] Et pluribus exemplis confirmat. Vide illum de ente supernaturali, disput. 62. nu. 38. vbi addit; vt actus sit moraliter bonus, non requiri quod dictamen prudentiae praecedat, sed quod ipse sit conformis regulis prudentiae. Quod est valde notandum.

35 Ratio à priori communis, & vera sententia est: quia obiectum non specificat actum, pro-

vt in se est, sed vt proponitur per intellectum vt expressè docet D. Thom. in 2. dist. 33. ar. 3. Ergo cum inuincibiliter proponatur, vt honestum, sic actum specificat. Hinc si homini proponatur, vt obligatorium, ex misericordia mendacium, ad iuuuendum proximo periclitanti, & ex hoc fine mentiat, actum misericordiae eliciet. Et cum euidens sit in his circumstantijs esse simpliciter obligatum ad electionem mendacij, euidens etiam erit, esse bonam, quia nemo ad malum obligari potest. Idque satis constat ex Aristotele 2. phis. text. 31. & 5. Methaph. cap. 3. inquit, non differre: *trium finis sit bonum verum, in apprens, & rectè quidem.* Quia sicut in actu misericordiae nil refert ex parte obiecti materialis, quod indigentia, quae subleuari intenditur, sit vera, vel apparens; vt qui dat elemosynam illi, quem purat pauperem, faciat verum actum misericordiae; ita similiter ex parte obiecti formalis parum refert, quod honestas obiecti sit vera, vel apparens. Ergo electio mendacij ex fine misericordiae, erga proximum periclitantem, aut ex fine adimplendi praeeptum charitatis, & obediendi mandatis Dei, erit absque dubio bona, & meritoria. Quia obseruatio praeepti ex motu honesto, si subiectum sit iustum, meritoria est, vt constat ex Tridentino sess. 6. cap. 10. dicente, *per obseruationem mandatorum nos crescere in iustitia.* Est autem certissimum, in circumstantijs erroris inuincibilis de graui obligatione mentendi, dari praeeptum, & si violetur, peccatum graue committi. Aduertit autem Julius Mercorus vbi supra, eum, qui mentiretur credens mendacium in his circumstantijs esse honestam, non mereri ex ipso mendacio, sed ex actu voluntatis eligentis mendacium sibi apparens honestum; sed (vt bene notat Terillus q. 15. n. 9.) per accidens denominaretur meritorium denominatione sumpta ab actu intrinsece bono terminato ad illud, tanquam ad rem apparenter honestam. Praesens autem quaestio tota est de honestate electionis, quidquid sit de obiecto secundum se, vt alibi diximus: Ideo nil de modo loquendi curandum.

36 Secundò probatur, electio mendacij ex fine honesto, inuincibiliter existimata honesta, & obligatoria, non est mala: Ergo (in opinione D. Thom. negante actus indifferentes in individuo) bona est: pater, quia non datur medium: antecedens est mihi ex terminis euidens, quia malitia actus desumitur à malitia obiecti, aliquo modo proposita per intellectum, alias est, quasi non esset. Praeter quae quod dicere malè moraliter operari, & dignum esse supplicij, qui inuincibiliter iudicans se grauius obligatum ex praeepto Dei ad mentendum, mentiretur, vt satisfaceret pra-

cepto, & Legi Dei; rursum non est, sed graui censura dignum. Probatur aperte, quia secundum omnes Patres, & Theologos, Religiosus, qui re praeeptam a superiori exequitur, honeste obedit, licet superior ex ignorantia inuincibili rem alias prohibitam praecipiat: ergo error inuincibilis verè sufficit ad faciendum bonum confirmatur ex D. Thom. 1. 2. q. 19. ar. 6. vbi ait: [Manifestum est quod illa ignorantia, quae causat involuntarium, tollit rationem boni, & mali.] Atqui ignorantia inuincibilis malitiae mendacij causat involuntarium: Ergo tollit ab eius electione rationem mali: ergo eius electio, cum nec mala, nec indifferens sit, (in opinione D. Thomae) bona à fortiori erit.

§. VII.

Obiectionibus fit satis.

37 **O**bjicit primò Cella Dei, D. Thom. 1. 2. q. 19. ar. 5. n. 6. inquirens: *Utrum voluntas concordans rationi erranti sit bona?* Respondit negatiuè; ergo nostra, & communis sententia repugnat aperte D. Thomae. Respondeo D. Thom. solum negare voluntatem concordantem rationi vincibiliter erranti esse bonam, quia in errore ipso peccatiac proinde nequit ratione illius à peccato excusari. Quando enim ratio errans vincibilis est, impossibile est, quod obiectum sit cognitum tantum, vt bonum; sed etiam est cognitum aliquo modo, vt malum, in illa ipsa noticia, quae fuit cognita, & voluntaria negligentia cognoscendi illud, vt malum. Ad quod explicandum deseruit doctrina S. Dionisij; quod bonum debeat esse ex integra causa, & malum possit esse ex quocumque defectu. Quando verò ratio errans inuincibilis fuerit, nullibi dixit D. Thomas, voluntatem illi concordantem non esse bonam, sed oppositum. Sic illam explicat Thomas Sanchez libr. 1. summ. capit. 11. numer. 17. Salas 1. 2. tom. 1. tract. 8. disput. vnic. sect. 3. nu. 26. Vazquez 1. 2. disp. 60. cap. 3. nu. 9. & alij communiter.

38 Instat Cella Dei, hanc expositionem non coherere cum doctrina D. Thomae, quia proposito argumento illo communi: *Voluntas concordans rationi erranti, tendit in id; quod ratio iudicat bonum; sed cut discordans à ratione tendit in id; quod ratio iudicat malum; sed discordans à ratione etiam errante est malum.* Ergo concordans rationi etiam erranti est bona. Respondit ad primò dicendum; quod sicut Dionysius dicit in 4. cap. de Diuinit nominibus; bonum capitur ex integra causa, malum autem ex singularibus defectibus: Et ideo ad hoc

hoc quod dicitur malum id, in quod fertur voluntas, sufficit, siue quod secundum suam naturam sit malum, siue quod apprehendatur, ut malum. Sed ad hoc quod sit bonum, requiritur, quod utroque modo sit bonum. Ergo non sufficit, ut sit bonum, quod inuincibiliter tale apprehendatur, & iudicetur; sed requiritur, quod secundum se obiectum sit bonum, ut eius electio bona sit.

39 Respondeo primò Diu. Thomam in hac solutione non tam ad electionis bonitatem, quam ad illius obiectum respicisse: ut constat ex his verbis, & ideo ad hoc, ut dicatur malum id, in quod fertur voluntas, hoc enim, ut dicatur malum, sufficit quod secundum se tale sit, vel quod apprehendatur. Sed tamen bonum absolute nunquam dicitur, licet ut tale apprehendatur, nisi secundum se bonum sit. Ceterum electio, ut sit bona, sufficit, habeat obiectum inuincibiliter iudicatum bonum, licet secundum se tale non sit; nec hoc negat Diu. Thomas. Respondeo secundò: discrimen, quod Diu. Thomas in hoc loco constituere potest, inter actum bonum, & malum; in hoc consistere, quod ad malum inficiat, quacumque ratione, siue errore vincibili, siue inuincibili, obiectum apprehendi, ut malum, licet aliàs secundum se sit bonum. At verò ut actus sit bonus, non sufficit quacumque ratione obiectum, ut bonum apprehendatur; si enim secundum se malum sit, licet errore vincibili bonum iudicetur, eius electio bona non erit. Hanc expositionem colligo ex ipso ibidem: ubi inquirens, articulo 6. citato. *Vtrum voluntas concordans rationi erranti sit bona.* Respondit: *Ista questio eadem est cum illa, qua queritur, si verum conscientia erronea excuset. Hac autem questio dependet ab eo, quod supra dictum est de ignorantia, &c. Manifestum autem est, quod illa ignorantia, que causat involuntarium tollit rationem boni, & mali, non illa, que involuntarium non causat.* Ergo resolutio questionis principalis: *Vtrum voluntas concordans rationi erranti sit bona?* dependet ex qualitate erroris, si enim eodem modo esset respondendum, quando error esset inuincibilis, ac quando vincibilis, abs re quidem ad distinctionem, & differentiam erroris reduceret D. Thomas questionis resolutionem, & falso dixisset dependere ab eo, quod supra dictum est de ignorantia. Ergo sicut Diu. Thom. ex distinctione ignorantie respondit illi questioni: *Vtrum conscientia erronea excuset;* nempe excusare, quando est inuincibilis, secus si vincibilis. Ita dū respondit questioni nostre, quā dicit esse eandē: *An voluntas concordans ratio-*

ne erranti sit bona? eadem prorsus distinctione intelligendus: nempe, esse bonam, si rationi inuincibiliter erranti concordet, secus si vincibiliter erranti. Vnde inferitur eandem apud D. Thomam conclusionem esse: *Voluntas concordans rationi inuincibiliter erranti non est mala, ac talis voluntas est bona.* Alias non respondisset titulo questionis. Nam cum articuli titulus sit: *Vtrum voluntas concordans rationi erranti sit bona?* respondit: *Si sit error, qui causat in voluntarium excusat, ut voluntas concordans rationi erranti non sit mala.* Ergo vel non respondit questioni, vel idem prorsus apud illum est, talem voluntatem non esse malam, ac esse bonam. De cuius veritate non dubitabit, qui bene nouerit, Sanctum Doctorem non admittere actus indifferentes in individuo, ac proinde recte valere consequentiam, *non est mala hæc voluntas, ergo est bona.* Hanc Diu. Thom. expositionem, ut indubitatum magis supponit, quam suadet Vazquez 1.2. disput. 2. quest. 14. par. 3. in fine. Confirmatur expositio: quia si quis ex apprehensione supernaturalis bonitatis obiecti, que incapax est falsitatis, vel ex iudicio supernaturali verisimilitudinis honestatis obiecti, quod tamen in re bonum non esset, illud propter honestatem amaret; actum quidem honestati eliceret, quia cognitio iudicans obiectum apparere bonum, esset formaliter vera, ut bene ait Ripalda de ente supernaturali, disput. 62. numer. 6. Ergo ut voluntas sit bona, non requiritur quod obiectum secundum suam naturam sit bonum.

40 Obijcit 2. Cella Dei. Actus concordans rationi inuincibiliter erranti est bonus? Ergo conscientia erronea inuincibiliter est conscientia recta; nam implicat in terminis aliquid fieri rectum per conformitatem ad non rectum. Sic ubi supra fol. 381. Respondeo primò, in memoriam illi reuocando sententiam Patris Vazquez 1.2. disp. 58. capit. 2. ab ipso Cella Dei laudatam, in eodem lib. 3. q. 1 fol. 343: [Quia humana diligentia (ait Vazquez) non potest omnia sine errore assequi, & absque vlla culpa, aliquando apprehenditur, ut bonum, quod malum re ipsa est, &c. Illud in re debet dici naturæ convenire, aut disconueniens esse; quod per rationem probabilem, & diligentem proponitur, siue in re ita sit, siue non. Recte igitur D. Thomas in hoc articulo dixit rationem esse regulam humanarum actionum. Hæc recte Vazquez (ait Cella Dei) se quando erratur, error est inuincibilis.] Hactenus ibi: Ergo si error conscientie sit inuincibilis, actus conscientie erranti conformis erit rectus; utpote conueniens naturæ rationali, & conformis rationi, quæ est regula humanarum actionum. Ergo conscientia erronea

nea inuincibilis (demus illi hoc nomen) facere potest voluntatem rectam, nec implicat aliquid rectum, in esse moris, esse conforme rationi remotæ non rectæ in esse phisico; dummodo in esse moris, recta sit; seu inculpabilis: vel tenetur ipse Cella Dei fateri conscientiam rectam, cum faciat operationem, & voluntatem rectam. Quod ipse abhorret, ubi supra dicens: *Hoc esse conscientiam non rectam esse rectam, & erroneam non erroneam; ergo velle (inquit) intendere, & intelligere voluntatem, per conformitatem ad conscientiam erroneam, reddi rectam, est terminos non intelligere.* Sed quidem cū recta regula sit probabilis ratio, quæ est regula humanarum actionum, & quæ proponit quod in re naturæ rationali conueniens est, & talis sit ratio probabilis, & si proponat ut bonum, quod malum re ipsa est, quando error est inuincibilis, (ut ipse concedit cum Vazquez) vellent nobis explicare, quomodo ipsemet terminos istos intelligat. Quia conscientiam illam esse erroneam inficari non potest, & tamen simul cōcedit recte dictum a Vazquez, illam esse regulam operationis humanæ conformis naturæ rationali; qualis sola bona operatio est. Tenetur ergo fateri nullam esse in terminis contradictionem, quod conscientia inuincibiliter erronea; recta conscientia dicatur, ut docent Vazquez 1.2. disp. 58. c. 1. & Arriaga ibi disp. 22. sect. 1. denominatione sumpta ab effectu rectæ voluntatis, quem causat, licet in esse phisico, in obiecto affirmato, per iudicium remotum, absque vlla culpa, recta non sit. Quam propterea conscientiam vocat Terillus, fol. 192. num. 41. & 42. rectam per se, & erroneam per accidens, vera enim, & recta ratio est hæc: [Bonum est agere, quod irreprehensibiliter censeo Deo gratum, vel ex præcepto iniunctum; Sed hoc tale censeo ob gratie motuum (intrinsecum, aut extrinsecum) ergo bonum est hoc agere.] Hæc enim conscientia, seu dictamen vltimum rectum est.

41 Verum maioris claritatis gratia, consequenter ad superius dicta; duplex conscientie dictamen distinguendum est. Aliud remotum, & speculatiuum circa obiecti naturam, secundum se consideratam; quod in presenti supponitur inuincibiliter errans; malum, ut bonum voluntati proponens, & dicitur ratio errans: de qua loquimur. Aliud proximum immediate applicans, seu dirigens voluntatem ad operandum, quod verissimum est, certum, & evidens, ex actibus reflexis, certis & evidentibus elicittum, ut supra dictum est. Quod quidem iudicium conscientiam propriissime rectam constituit, & solum denominatiue, & improprie, (ut sæpe notau)

dici potest erronea, à remoto dictamine speculatiuo, probabili tamen (ut ibi diximus) quod est obiectum praxillarum. Operatio igitur & voluntas est recta per conformitatem ad rectam rationem vltimam, qua immediate dirigitur ad operandum: ut ait Salas ubi supra num. 20. & Terillus q. 16. num. 37. & hæc est recta regula formalis morum, & proprie dicitur conscientia. Cui non obstat, conformis etiam sit rationi remotæ inuincibiliter erranti (ac proinde non rectæ in esse phisico) circa honestatem obiecti, secundum se, nam cum voluntas tendat in obiectum, non ut est in se, sed ut proponitur, per inde est obiectum ut honestum probabiliter proponi, ac si in se ipso honestum foret, ad honestandam voluntatis electionem. Vnde præse, & stricte loquendo; conscientia cum supponat pro vltimo dictamine, quod rectum quidem est; dicenda est recta, licet iudicium remotum, & errans inuincibiliter, illam denominet errantem speculatiue, & sic speculatiue erroneam, vel secundum quid talem: nempe quoad iudicium remotum tantum. Quod tamen recta etiam ratio practica, non speculatiue recta, vocatur a Patre Vazquez ubi supra, cap. 2. num. 10. ratione effectus boni operis. Quæ de verbis questio est.

42 Sed modus loquendi Patris Vazquez est conformis menti D. Augustini, lib. de vtilitate credendi, cap. 12. ubi ait: *Omne factum, si recte factum non est, peccatum est. Nec recte factum esse villo modo potest, quod non a recta ratione proficiscitur.* Atqui opus, quod ex errore inuincibili de obiecti honestate procedit, non est peccatum: ergo recte factum est; ergo a recta ratione proficiscitur. Ergo conscientia inuincibiliter errans recta ratio practica est. Sententiam Patris Vazquez; ut ex Aristotele a D. Thoma traditam 1.2. quest. 57. art. 3. ad 3. sequitur Baronius in Ethic. Christ. disp. 1. num. 16. fol. 37. ubi sic: [Iudicium prudentiæ, quo dirigitur actio honesta; non potest veritatem certo assequi, ut comparatur ad res, quia interdum non consentiunt illi iudicio, sed à conuenientia cum appetitu recto.

43 Obijcit 3. Cella Dei, fol. 383. omnis voluntas bona, & honesta regulatur, & dirigitur per prudentiam; sed, quæ concordat rationi erranti, non regulatur per prudentiam; ergo non est bona, & honesta. Respondeo facile ex dictis, dictamen vltimum esse verissimum, & per prudentiam elicittum, ut bene ait Candidus Philaletes, & alij communiter; locis supra datis. Quos sequitur Terillus, q. 16. num. 40. ubi ait ad hoc recurrendum, ut verificetur sententia Aristotelis 6. Ethic. sæpe inculcantis, nullum actum posse esse bonum

num, quin regulatur à prudentia; & insuper nullam enuntiationem à prudentia profectam posse falsitati subiacere. Sed quidem hic recursus necessarius non est, quia veritas prudentiæ non est speculativa, sed practica in eo consistens, quod operatio, ad quam dirigit, recta evadat. Hæc autem rectitudo convenit electioni obiecti invincibiliter existimati honesti, per cognitionem probabilem. Quæ est ratio recta practice, & tantum speculative errans. Adde, & rationem probabilem falsam esse actum imperatum prudenter, sicut diximus de assensu præstito mysterio, quod ut reuelatum falso proponerent tres Episcopi, cui prudenter assentiretur, licet assensus iste speculativus imperatus falsus esset; quia per prudentiam, quæ practice vera est, iudicaretur in his circumstantiis, non posse, nisi temere, assensum negari. Adde quod posito errore invincibili, quo quis certo putaret esse licitum, & obligatorium mentiri ad salvandam alterius vitam, actio illa, qua mendarium eligeret, prudens esset, & meritoria, ut ex communi Doctorum diximus supra; ergo ut ultimum iudicium practicum sit prudens, non requiritur, quod penultimum directum elicitum fuerit à prudentia. Quæ est virtus intellectus practici, non speculativi, cuius istud est.

44. Objicit 4. Voluntas repugnans Divinæ voluntati morali nequit esse voluntas bona, sed talis est voluntas; qua quis, ex errore in voluntario, & invincibili, vellet mendacium, vel furtum, ut bonum apprehensum. Ergo: concessa maiore, nego minorem, cum Vazquez 1. 2. disp. 60. cap. 2. num. 8. Esparça de actibus humanis, quæst. 24. & Terillo de prob. quæst. 11. assert. 5. quia ex suppositione erroris invincibilis, hæc obiecta, ut substantiæ representationi, bona sunt, & divinæ bonitati, ratione alterius voluntatis divinæ per accidens existentis, conformia. Cui ex suppositione involuntarij erroris placent, imò & præceptum sic iudicanti iniungit. Confirmatur irrefragili exemplo. Religiosus ex præcepto obedientiæ constrictus, certus est, secundum omnes Patres, voluntatem Dei, obediendo facere, cum tamen contingere possit, superiorem invincibiliter errare præcipiendo rem aliàs illicitam: datur ergo voluntas Dei, cui actus obedientiæ sit conformis, ex suppositione præcepti, ex errore invincibili procedentis. Est evidens consecutio. Et iuxta mentem D. Thomæ in 2. sentent. dist. 39. art. 3. ad primum: ubi ait. [Quamvis illud, quod ratio dicitur, per se non sit secundum legem Dei, sicut nec per se bonum, tamen per accidens est secundum legem Dei, sicut & bonum, in quantum ratio apprehendit ipsum, ut secundum legem Dei, & bonum.]

45. Duplex igitur voluntas in Deo distinguenda est, alia absoluta, id est circa res, ut sunt in se cognitæ; alia per accidens; seu ex suppositione; id est circa res, ut subsistant cognitioni humanæ prudenter imperatæ, & ultimo dictamini prudentissimè elicitæ per quæ voluntari nostræ applicantur. Ad honestatem igitur electionis, sufficit, quod voluntas hominis, huic secundæ voluntati Dei conformetur. Hæc enim ipsi, & non altera, in his circumstantiis applicatur. Unde sequitur voluntatem nostram tendentem in obiecta proposita invincibiliter ut bona, cum, secundum se, talia non sunt; supposito hoc errore, quem dictamen ultimum, & practicum verissimum subsequitur, verè esse à Deo auctore, sicut est præceptum adimplendi, quod conscientia invincibiliter dicitur exequendum, ut diximus: nam cum sit hominibus impossibile illam deponere, vel saltem non teneatur (ut ex D. Thomæ supra diximus) si non exequatur, graviter peccabit contra legem Dei, per accidens, seu ex illa suppositione existentem. Nec ad rem facit, quod obiectum illud non sit honestum per se, seu respectu divinæ rationis infallibilis; nã sufficit, quod sit honestum per accidens, id est per respectum ad rationem humanam, quæ cum fallibilis sit, hic & nunc inculpabiliter fallitur, ut ait Candidus Philaleus de opinion. practi. fol. 12. addens prudentiam in hoc casu non falli, quia non iudicat obiectum esse secundum se honestum, sed esse honestum per accidens iudicanti inculpabiliter esse tale, licet possit falli, aut ipsa fallatur. Quod verissimum est.

46. Nec terreat te, concedendum plura intrinsece mala, videri laudanda, eo quod ex voluntate bona, ex suppositione erroris invincibilis, procedant. Nos enim non asserimus illa secundum se digna esse laude, sed ut substantiæ cognitioni humanæ. Cui ut bona & honesta, imò & obligatoria representantur. Dignus enim laude est homo, qui obiecta, ut bona, & obligatoria apprehendens, & actu prudenter imperato talia iudicans, & consequenter Deo grata; ex motivo illi placendi, & implendi eius præceptum, eorum electionem imperat. Et Deo gratiæ agendæ, quod in his circumstantiis, ad bonam voluntatem suam efficacem auxilium contulerit, & ad legem per accidens existentem adimplendam, suo adiutorio promoverit. Ex quibus inferes, ad honeste, & laudabiliter operandum, sufficere iudicium reflexum evidens, aut certum circa res, ut substantiæ cognitioni humanæ; quia sic conducunt ad finem intentum non peccandi, seu placendi Deo, & adimplendi legem; in quem finem tendit appetitus reus, & circa illum Theologia moralis ratio cinatur. Prudentia autem, quæ non est nisi

verò.

verò, quia est virtus intellectualis (moralem virtutem requirens, ut ait D. Thomas ubi infra art. 4.) non ponitur in intellectu speculative, ut cum ipso tradit Caietanus 1. 2. q. 57. art. 5. ad 3. Quia huius perfectio consistit incognoscere: & quantumcumque intellectus discurrat nunquam ad hoc pervenire potest, ut de particularibus contingentibus habitum semper verum acquirat. Ponitur ergo prudentia, (inquit Caietanus ex D. Thomæ) in intellectu practico, cuius perfectio, & virtus in actu dirigendi consistit: quæ directio infallibiliter est vera circa contingentia, si consona sit appetitui recto procedenti. Secus verò est in rebus alijs, quæ ad finem intentum, non ut cognitæ, sed secundum se, & ut in se ipsis sunt, deserviunt; tunc enim pars, secundum se illa considerat, & ordinat, ut dux quæ ad bellum; quæ propter se circa utilitatem mediorum, secundum se errorem speculativum contrahat, licet positò errore iuxta regulas, impetet dispositionem, nullatenus finem intentum consequetur. Quia huius adeptio non a medijs ut cognitis, sed ab ipsis secundum suam naturam dependet, ideoque denominatio prudentis Ducis a veritate erit in iudicij speculative, & non a solius practici veritate, desumi solet. Ad quam appetitus rectus non requiritur.

47. Illa verò, quæ ad exclamandum, exempla Cæli Dei congerit, licet ipsi horribilia, auctores alij communiter non assimant. Certissimum enim est, posse dari in hæreticis ignorantiam invincibilem; ut concedit Augustinus relatus in cap. dixit epist. 24. q. 3. & observat Terillus, quæst. 16. num. 33. & de infidelibus tradunt cum D. Thomæ communiter Doctores, quos refert, & sequitur P. Vazquez 1. 2. disp. 120. cap. 3. Nec ullum sequitur inconveniens; secundum plures Theologos, ex eo, quod Deus sit author erroris, quò posito, resultat per accidens divina voluntas complacens in actu voluntatis subsequuto, vel illum præcipiens, ad legem Dei per accidens in his circumstantiis existentem adimplendam. Videatur Ripalda, tom. de fide, disp. 4. sect. 4. num. 57. ubi sic scribit. [Probabilis existimo, Deum posse esse causam per se, siue in fundamentum, siue inducentem erroris, quod iam diu tradidit tom. de errore supernaturali, disp. 59. Præterea docent Caietanus, Marfilus, Vazquez, Lugo, Aragon, Lorca, Petrus Hurtado, & probatur; quia Deus est causa per se eius actus; in quæ confert auxilium supernaturale; at in actum erroneum confert per se auxilium supernaturale, ut fuisse ostendi disp. 56. exemplo prudentiæ infuse dictantis assensum probabilem erroneum, & virtutis piæ affectionis imperantis assensum reuelationis apparëtis, &c.]

sic ibi multis id suadens: & consentit Iulius Mercorus, ubi supra art. 5. in fine, ceteris. Voluntatem bonam per accidens, licet ex apprehensione iudicij, ut talem speciali auxilio posse a Deo teneri, abique vilo inconveniënti. Sic ibi, & bene: quia ut ait Terillus q. 15. num. 10. non est incongruum aliquem indigere speciali auxilio ad ponendam rem ex se malam, quando, quia creditur bona, ponitur per actum essentialiter bonum, & conformem divinæ voluntati; licet nemo possit absolute obligari ad id, quod est intrinsece malum, bene tamen potest per accidens ex suppositione conscientiæ invincibilis erroneæ existimantis illud esse præceptum: quia licet talis conscientia dicatur materialiter contra unam legem, concordat tamen cum alia lege Dei præcipiente, id faciendum in his circumstantiis: & quidem nemo negare potest Deo gratias agendas ex eo, quod posito errore invincibili de præcepto mentiendi in his circumstantiis, auxilio suo efficaci voluntatem promoverit ad resistentiam tentationis, & ad illud, ex fine supernaturali placendi Deo, ad implendum.

48. Cum his rectè cohereret vera, & communis sanctorum Patrum Doctrina affirmativa, dari plura peccata ignorantie, seu ex ignorantia. Sunt enim plures actus ex vincibili ignorantia procedentes, quæ, cum in se peccatum sit, à peccato non potest excusare, ut ait D. Thomæ de hæc intelliguntur loca omnia scripturæ, & sanctorum Patrum, quæ Iansenitæ congerunt, ut peccata ignorantie dari comprobent. Quod in sensu explicato nullus Catholicus negat. Ut videre licet apud Terillum quæst. 16. per totam. Videatur etiam Pater Salis 1. 2. tract. 3. disp. 1. sect. 3. & tract. 7. disp. 2. sect. 2. n. 9.

§. VIII.

Conseclarium tertium.

49. Concluditur tertio, opinionem probabilem practice, esse rectam regulam obiectivam morum, etiam in re, & coram Deo falsa sit. Hæc est communis Doctorum sententia; quam cum D. Thomæ tenet P. Vazquez 1. 2. disp. 58. cap. 2. numer. 10. verbis iam alibi datis, quæ iterum, atque iterum repetita placebunt. [Ratio nostra rectè dicitur regula humanarum actionum, &c. Sed quia non potest omnia sine errore assequi, & absque vlla culpa apprehendit ut bonum, quod malum re ipsa est; ideo illud in re dici debet conveniens esse naturæ rationali, quod per rationem probabilem, & diligentem proponitur, siue in re ita sit, siue non, &c. Quæ propter

leg

ter recta ratio practica illa debet iudicari, non quia conformis sit rei, quam enuntiat, sed qui diligenter, & prudenter proponit id, quod rectum, & contentaneum naturæ rationali videtur. Sic ille. Idem sentit M. Julius Mercatorus *supra artic. 6. ibi*: [Quia ignoramus, quid prohibeat, aut quid pro honesto admittat lex aeterna; Deus pro secunda regula nobis constituit dictamen rationis, cui conformari tenemur; & quamvis aliquando (attendente) contingat esse erroneum, quia hoc est per accidens, propterea non amittit rationem regulam.] Hanc sententiam laudato P. Vazquez post eius verba, tenet Cella Dei ipse, & bene *lib. 3. quæst. 1. fol. 343* dicens: *hæc recitè Vazquez, quando erratur, error est invincibilis.*

50 Ceterum huius asserti inmemor contrarium prorsus postea defendit mordicus, *lib. 3. q. 5. per totam à fol. 395.* multis suadere tentans rationem probabilem, si falsa sit, non esse rectam regulam morum, ut potè, quæ ad rectam conscientiam non sufficit, sed erroneam constituit. Imò subnectit *in re nullam esse rationem probabilem falsam.* Quia si vera non sit, non erit probabilis in se, sed quoad nos tantum, seu apparenter. Itaque quod prius cum Vazquez & D. Thoma docuerat, modo retractat, & solum opinionem probabilem veram; dicit esse rectam regulam morum, prius enim *fol. 343.* hanc tenebat: *ratio probabilis, siue obiectum in re ita sit, siue non, est regula humanarum actionum*: modo verò à *fol. 395.* contradictoriam expressè defendit. *Ratio probabilis falsa non est regula humanarum actionum.*

51 Hanc probat expressè *lib. 2. q. 14. fol. 276. & lib. 3. q. 18. per totam à fol. 514.* Ex cuius fundamentis, pro sua sententia, sic construere potest syllogismus. Lex Dei est prima regula humanorum actuum, & humana ratio est regula secundaria, per quam prima nobis applicatur (ut omnes fatentur.) Atqui opinio probabilis, si falsa sit, non applicat nobis legem Dei, quæ verè existat, sed quam ipsa fingit. Ergo non est regula recta, sed distorta; hinc sic progreditur. Ergo opinio probabilis, quæ non magis se habeat ad verum quam ad falsum (ut contingit quando utraque contradictoria est æquè probabilis) vel quæ magis ad falsum, quam ad verum (ut evenit, quando est minus probabilis, quam contraria) nequit esse regula humanorum actuum. Videtur irrefragabile. Quia ratio vel opinio probabilis, æquè aut minus, quam contraria, indifferens est ad legem, vel non legem Dei; nec magis habet concordare cum lege, quam discordare: nec aliter se habet ad legem, quam se haberet ad morum solis, horologium, quod non magis haberet con-

cordare, quam discordare a motu solis, ergo sicut hoc esset pessima regula horarum, & nemo prudens posset illi, quoad horas regulari, aut gubernari; ita neque opinio probabilis, quæ non magis habeat concordare cum lege Dei, quam ab illa discordare; regula ergo humanarum actionum, nequit esse humana ratio, seu opinio probabilis ut cumque, sed sola illa, quæ fere semper determinatè se habeat ad legem Dei. Quinimo quoties a veritate deficiat, regula non erit, ut ait *fol. 533. vers. Hinc*, per hæc verba: [Hinc dicere solum cognitionem veram esse regulam morum, & nullam falsam esse regulam, idem est, vel connexum, atque dicere, legem Dei esse regulam, &c. Atque ista est uniuersa ferme doctrina nostra de probabilibus.] Et hanc suam sententiam ad eò certam ipse putat, ut *fol. 524. vers. Hæc causa iuit*; ut non renuerit dicere: [Hoc solum dico, & testor, & Deus scit, quod non mentior, nil mihi unquam visum fuisse evidentius, quam opinionem probabilem (nempe æquè aut minus contraria) regulam non esse.]

52 Ceterum ut difficultatem, quæ recentioris ingenium torfit, & laqueos, quibus irretitur, disijciam, retorqueo in ipsam, ex his, quæ tradit *lib. 3. q. 11. §. 2. in fine, fol. 444.* Si contingat, inquit, conscientiam probabilem esse falsam, à me tamen putatur vera, erit conscientia erronea ligans, & obligans, &c. Et idè ratio probabilis siue errans, siue non errans, eodem modo ad conscientiam se habent. Ex quibus sic: eodem modo se habent ad conscientiam, ratio probabilis invincibiliter errans, ac ratio probabilis vera; sed hæc efficit voluntatem ei se conformantem declinare a malo, & eligere bonum; in quo consistit esse rectam regulam morum) ergo & illa; huius fundamentum tradidit Vazquez *supra*, verbis laudatis ab isto Recentiore Nimirum [quia recta ratio practica illa debet iudicari, non quia conformis sit rei, quam enuntiat, sed quia prudenter proponit id, quod rectum, & contentaneum naturæ rationali videtur.] Ergo opinio probabilis falsa, est recta ratio practica, ergo secundum hanc considerationem recta regula morum esse poterit, & conscientiam rectam confirmare, tamen quoad conformitatem cum re, quam enuntiat, recta ratio speculatiue non sit, ut potè falsa, idèque conscientiam secundum quid, aut speculatiue erroneam, id est quoad remorum dictamen, eo quod est falsum, constitutur dicatur. His positis.

53 Dico quancumque opinionem practice probabilem, in aliquo verò sentur, esse rectam regulam obiectiuam actionum humanarum; nempe quatenus iudicium practicum

ricum certum fundatum in opinionis probabilitate, est regula formalis morum; quia ex quacumque opinione benigna practice probabilis, siue magis, siue æquè, aut minus probabilis contraria pro lege, per discursum, actibus reflexis constructum, devenitur ad ultimum dictamen verissimam, certum & evidens, de electione licita, & honesta. Exemplo demonstratio; assensus iste, *licitum est pingere in die festo*, ex principiis directis, ex quibus deducitur (nempe ex suadentibus non esse opus servile) est practice probabilis, ut ex communi Doctorum suppono; ac proinde prudenter imperatur ob motuum intrinsicum, vel extrinsecum vehementer alliciens virum probum, & doctum. Modo sic: *Licitum est mihi in die festo opus, quod prudenter iudico non esse servile; sed ego prudenter iudico, pingere non esse opus servile, ergo licitum est mihi pingere in die festo.* Quæ conclusio ex primis certis, & evidentibus reflexis, evidens est, sicut & ista. Quisquis id efficit, quod omnibus circumstantiis inspectis, prudenter iudicat esse licitum, non peccat; sed ego omnibus circumstantiis inspectis, prudenter iudico licitum esse aliquid supra sortem exigere ratione lacri cequantis, ergo illud exigendo non pecco [Vel sic. Quisquis efficit, quod peritiores Theologi docent esse licitum, prave operatur, & non peccat; sed ego amplectendo hanc opinionem inter Doctores bonæ notæ habitam probabilem, id efficio, ergo prudenter operor, & non pecco.] Et sic in alijs. Nemo id inficiari potest. Conclusio enim, quæ ex alijs principiis probabilitatem solum sortitur, potest ex diversis sortiri certitudinem, & evidentiam. Ut rectè notavit Vazquez ex Gersono *1. 2. disp. 58. cap. 1.* In hoc syllogismo. *Honestum est accedere ad eam, quæ in vincibiliter putatur propria vxor, hæc invincibiliter talis putatur. Ergo honestum est ad hanc accedere.* In quo omnes propositiones sunt veræ, tamen si re ipsa non esset propria vxor.

54 Ex quo evidenter inferitur, legem aliquam Dei dari, quam vocamus voluntatem, seu legem per accidens existentem, cui ex suppositione erroris invincibilis, electio voluntatis creatæ conformetur, & ex cuius beneplacito fiat, aut etiam præcipiatur: alias honesta non esset. Ex huius inconsideratione parologismus passus est Recentior noster, dum suam, contra fere omnes, sententiam evidentem censuit. Verum enim est opinionem benignam practice probabilem, ut potè conclusionem ex principiis tantum probabilibus, aut saltem ex vno probabili deductam esse indifferentem, ut vera, vel falsa sit, & magis, aut æquè ad falsum se habere, si minus sit probabilis, quam contraria; tamen prudenter iudicetur vera, aut probabilis per assen-

sus prudenter imperatum (ut sæpè diximus) de honestate rei, quæ eligenda proponitur, vel de nulla lege prohibente: Cum tamen res aliter se habeat; & lex Dei prohibens (cui non sufficienter proposita) absolute detur. Unde provenit, quod opinio probabilis quando falsa, non sit ratio recta speculatiue, sed ratio recta practice, (ut docuit Vazquez *1. 2. disp. 58. cap. 2. num. 10.*) quæ est obiectum præmissarum evidentium, ex quibus elicatur ratio ultima speculatiue, & practice vera dictans licitam esse electionem talis obiecti hic & nunc; quæ quidem certa, & evidens, ut diximus, est; & secunda regula formalis humanarum actionum; & quæ ad conscientiam eodem modo se habet, & æquè deducitur, quando opinio probabilis est falsa, ac quando vera; nec aliter certificat intellectum de honestate electionis in vno casu, quam in alio; nam veritas rei, de qua opinatur, semper latet, & honestas ut probabiliter, & prudenter tantum proposita fundat discursum, quæ idè æquè fundat, siue in re vera sit, siue non, ut exterminis patet. Et eodem modo se habet ad conscientiam, ut tradit ipse Cella Dei verbis ex illo supradictis.

55 Discrimen tantum est, quod quando opinio probabilis vera est secunda regula obiectiva morum; tunc voluntas Dei absolute, seu per se existens, permittens, aut præcipiens, vel prohibens, est prima regula obiectiva per illam voluntati proposita, ut in operando illi se conformet. Si verò ratio probabilis sit falsa; eo quod obiectum secundum se non est honestum; tunc voluntas Dei absoluta non est prima regula obiectiva illius actus humani, quia non datur in Deo talis voluntas. Sed alia voluntas Dei existens per accidens, seu ex suppositione erroris invincibilis, per quam in hoc casu permittit, aut præcipit electionem obiecti; quod prudenter ut honestum, & conforme naturali naturæ propositum est. Quæ quidem voluntas, vel lex, per accidens tunc esset prima regula obiectiva, cui conformis electio honesta. Ratio autem certa, & evidens, ex qua procedit, est regula formalis; per quam certificatur noster intellectus de illius honestate, & verissime iudicat, in his circumstantiis, licitam & honestam esse electionem; imò & ex obligatione ponendam, si ponamus invincibiliter præceptam iudicare. Hoc ergo iudicium ultimum, per quod voluntas applicatur ad operandum, in casu erroris invincibilis, seu opinionis probabilis falsæ, est secunda regula; quæ vocatur regula formalis, & recta morum; & est ratio recta practice, & speculatiue, quia non solum causat electionem honestam, sed est conformis rei, quam enuntiat: habet enim pro obiecto, non honestatem rei secundum se

se, sed ut propositam per adum prudenter imperatum: nec legem Dei absolute; sed legem Dei per accidens, & ex suppositione erroris invincibilis existentem; ac proinde vndeque est ratio vera, conscientiam rectam constituens.

56 Ceterum cum de opinionis probabilis veritate, aut falsitate nobis non constet; & per illam, siue res sit, siue non, prudenter iudicetur obiectum esse honestum, & naturam, rationi, & legi diuinæ absolute conformem. Hinc fit opinionem probabilem quamcumque, eo fundamento, quo recta ratio practica dicitur, (etiamsi quoad rem, quam enuntiat, falsa coram Deo sit) dici etiam posse secundam regulam obiectivam morum, quatenus, qui iuxta illam operatur, non solum immunis est a peccato, & honeste operatur, sed dictamen certum, & evidens habere potest, (& implicitè habet) de non peccato, & de honestate electionis; licet nullam habeat certitudinem de honestate obiecti secundum se, nec de lege absoluta, aut beneplacito Dei absolute: ideoque materialiter esse possit mala, quæ formaliter honesta est. Itaque, ut discursum claudamus, notandum est, quod licet opinio probabilis non reddat conscientiam certam; in illa tamen fundatur conscientia certa, non ut in præmissa formali, sed ut in præmissa probabili, & actu isto reflexo certo, & evidenter concludit: certum esse, assensum esse probabilem; certum esse prudentem, certum electionem esse honestam, & hoc obiectum hic, & nunc sibi esse licitum, ut bene ait Terillus, *quæst. 23. n. 137.* & Honoratus Fabri, *dialogo 1. de probabili.*

57 Exemplum horologii, quod sæpè inculcat Cella Dei, extra rem est, quia inter regulam moralem, & physicam, nulla est paritas: rectitudo enim horologii, utpotè physica, consistit inconformitate ad horam, quam signat, seu cum motu solis secundum se, ac proinde in veritate speculativa. Qua propter horologium, quod indifferenter signaret decimam, aut duodecimam æquè, aut minus; aptum non esset, ut pro secunda regula ad horam cognoscendam, & ad operandum prudenter assumeretur, quia tale horologiū, nec probabiliter signaret horam, nec ex illo possemus devenire in probabilem, nedum in certam notitiam horæ, aut honeste electionis operis, quod antea nequeat licite fieri: ut ad Eucharistiam accedere. Quod secus contingit in opinione probabili, licet speculativè falsa, ut constat ex dictis, quia ex suppositione erroris invincibilis de bonitate obiecti, licite eligitur. Qua propter, ut horologium recta regula secunda sit, per quam vita humana gubernetur, necessarium est, quod vel fidele haberi soleat, aut fideliter

designet horam, alias nemo prudenter poterit ei credere, & consequenter, nec fidere, ad Eucharistiam, post mediam noctem, assumendam. Ut autem opinio probabilis recta regula morum sit, non requiritur veritas speculativa illius, sed quod sit fundamentum iudicii moraliter certi de licita electione obiecti, modo supra explicato. Ad quod necessarium non est, quod obiectum illius sit ex se conforme legi Dei, sed quod prudenter tale iudicetur; quia lex solum dirigit, ut per cognitionem applicatur, ut cum D. Thoma docent omnes Theologi. Ideoque opinio probabilis, licet ex se indifferens, ut eius obiectum sit, ex se, vel non sit conforme legi Dei; tamen cum illud determinate, ut conforme, prudenter proponat; & non ut indifferens, recta regula practica est, & iudicium certum de honeste electionis fundare potest. Unde opinio probabilis, (inquit Terillus, *quæst. 28. num. 19.*) se habet, ut horologium ex se indifferens ad utramque horam ostendendam; cui tamen, si Dominus velit, superaddi potest dispositio, qua stante determinetur, ad indicandam horam veram. Quia per actum reflexum disponitur ad ultimum dictamen verum.

QVÆSTIO X.

Omnes opiniones practice probabiles esse æquè tutas, plane concluditur ex dictis.

Questionem hanc exagitaui, 1. part. *Selectarum, tract. 1. quæst. 6. §. 7.* & sequentibus, pluresque auctores citavi asserentes omnes quoad imputabilitatem esse æquè tutas, quibus ego meum calculum adiunxi. Est enim evidens consequentia ex hæcenus dictis de probabilitate opinionum. Qua propter hanc conclusionem constantissimè tenent Auctores, quos ibi, eorum fideliter excerptis verbis, citavi: nempe Ioannes Sanchez in *Selectis, disp. 42. num. 12.* & *disp. 44. num. 66.* Angelus Maria Bertielli, *tom. 1. questionum moralium, tract. 2. q. 10.* Ioannes Machado, *tom. 1. discursu practico, art. 4.* Illustrissimus Dominus Ildephōsus de la Peña, in *itinerario, lib. 5. tract. 4. sect. 20. num. 7. fol. 559.* Carannuel pluribus locis, Pasqualigo in *decisionibus moralibus, decis. 359. de opin. probabili.* Apud quem Enriquez, Castro Palao, Azor, & alij; Fr. Leander à Murcia in *disquisitionibus moralibus, libr. 1. disp. vnic. fol. 17. num. 6.* & apud illum Quintana-Dueñas, Diana, Franciscus de Lago, Rocaphul, & Escobar, Hieronimus Garcia in *summ. tract. 1. difficult. 5. dub. 2. num. 7.* Bernardus Stubrokius in notis adversus *Vendrochium, sect. 3. de probabilit. §. 2. Fr. Fran-*

Franciscus Bonæ spei in *apologemate retorro dub. 7. de ignorantia invincibili, n. 46. & n. 208. fol. 191. & n. 221. fol. 218.* P. Franciscus Suarez de *confusis 10. 5. in 3. part. P. Thomas Sanchez tom. 1. sum. cap. 19. n. 14.* P. Vazquez 1. 2. *disp. 52. cap. 9.* Quibus adde Patrem Oviedo 1. 2. *tract. 5. controu. 3. punct. 2. n. 19.* post sententiam referri plures alij, qui omne periculum peccandi ab usu opinionis probabilis excludunt, ut M. Acatius de Velasco, M. Texeda, M. Pralio, M. Petrus de Ledesma, & Thomas Hurtado, quorum formalia verba adduxi, §. 7. citato. Eorum sententia valde mihi arrisit, & arridet, eamque omisso argumento, quo ibi probavi, sic nunc ex dictis demonstrato. Quæcumque opinio probabilis fundat medijs actibus reflexis evidentibus conclusionem, seu iudicium certum, & evidens de non peccato. Ergo omnes opiniones æquè certificant conscientiam de non peccato; ergo omnes sunt æquè securæ, quoad imputabilitatem. Ergo ut quis certus maneat se non peccare, non tenetur tutiorem opinionem ex principijs directis eligere: sed sufficit, quæcumque minus tutam eligat. Quia formaliter, seu quoad imputabilitatem omnes sunt æquè tute, licet materialiter, tutioris nomē militanti pro lege attribui soleat.

2 Quinimo, benè dixit Terillus, *q. 28. n. 34.* Doctores, qui ad vitandum peccatum; usum partis tutioris necessarium prædicant, plurimos in morale periculum formaliter peccandi conijcere: tutior ergo erit opinio benigna, quæ fideles ab hoc periculo liberat: quæ doctrina valde arrisit Caeterano, in sum. verbo *ieiunium*. Vbi contra rigida opinantes sic invehit. [Caue, inquit, ne sis imprudens; & nimis sapiens in oculis tuis, dicendo, quod omnino isti solvant ieiunium: nam ipsi, sic, ut dictum est, agendo, (nempe ex iudicio probabili omittendo ieiunium) non agunt contra præceptum Ecclesiæ, &c. Et ex tua sapientia agent forte postea contra præceptum Ecclesiæ.] Cui facit dictum illud P. Vazquez *tom. 4. in 3. partem, §. 91. art. 2. dub. 2. n. 2.* [opinio licet tutior; non ideo est magis animabus expediens, quando est causa multorum scrupulorum.] Quod prædixerat Sylvester, verbo *confessio 1. n. 3. q. 2.* Quibus consonat M. Araujo in *decis. moral. de statu civili, disp. 9. assert. 3. n. 21.* in fine ibi: [Neque tutior appellanda est opinio, quia meliorem petit cum Sacramento dispositionem, scilicet veram, ac perfectam contritionem: imò ex hoc minus tuta videatur dicenda, &c. Quod scrupulos conscientijs fidelium ingerat.] Sic autem se habet opinio, quam adversarij tutiorem prædicant, de obligatione eligendi in praxi opiniones rigidas, relictis contrarijs benignis minus probabilibus. Ergo eiusmodi

sententia minus animabus expediens est. Nō facile vitabis consequentiam. Nam, ut bene ait Terillus, *quæst. 26. n. 59.* qui operatur iuxta dictamen sententiæ benignæ, ad summum exponitur periculo peccati materialis, qui verò sententiam rigidam pro regula admittit, seu opinionem probabiliorem; exponit se periculo peccandi formaliter: difficultissimum enim est, & moraliter impossibile, rigidas opiniones semper eligere, aut probabiles diiudicare: fere semper enim maior probabilitas est nobis dubia. Ergo sententia benigna magis expediens nobis est, utpotè quæ certius, & tutius cen. uicit ad vitandum peccatum, & finem ultimum consequendum. Ergo cum finis in dubio de veritate sententiæ, an rigida? an benigna, vera coram Deo sit? & obligando ad strictiorem, multis cœlum claudamus: benigna, utpotè tutior, est eligenda: tutiorem enim viam ad salutem consequendam eligit, qui pro regula conscientie benignam opinionem practice probabilem; utpotè certo excusantem a peccato, quam qui rigidam, a qua non ratio deficiit, elegerit. Quibus non parum facit Cardinalis Parauisus 1. 2. *disp. 4. art. 2. cuius verba dedi q. 4. in fine.*

3 Et sanè si certum non foret, opiniones practice probabiles inter Doctores bonæ notæ, & si materialiter minus tutas minusque probabiles contrarijs, & rigidis; a peccato nos excusare; Deus per sæculum saltem, suam Ecclesiam; Summos Pontifices, Episcopos, & Doctores deseruisset, & in perniciosissimum errorem incidere permitteret, in omnium ferme animarum detrimentum. Ut omittam Terillum, *q. 22. n. 44.* non renuisse dicere, opinionem nostram, anno 1553. non solum visitatam fuisse; [sed ab omnibus habitam pro dogmate moraliter certo, quod diversitati opinionum nō subiacebat.] Tantum abest a novitate hæc sententia, de qua iterum *num. 18.* sic scribit: [Si intelligatur benigna sententia in sensu, in quo a suis auctoribus sumitur, certum est opinionem oppositam in Scholis usque ad Iansenium fuisse inauditam: & audacter dico, nullum Theologum ullius famæ in Ecclesia Catholica usque ad illa tempora vixisse, qui aut expressè, & signate, aut certe, aut exercite, & in particulari, nō traderit benignam sententiam, ut sufficiens conscientiam regulam, ad eam a peccato, & peccati formalis periculo liberandam.] Hactenus ille.

4 Ex quibus inferes, audiendum non esse Antonium Cella Dei, *lib. 1. q. 13. à fol. 269.* asserentem, & mordicus tuentem opinionem nullam re ipsa falsam, etsi nobis probabiliorem; aut etiā moraliter certam, esse tutam, nulliusque Deum auctorem esse: [quod, inquit, est à Doctoribus communiter receptum.] Sed sal-

litur: quia Deum posse authorem esse erroris invincibilis, diximus supra docere plures, & graves Doctores, quos citatos sequitur Ripalda *tom. de fide, disp. 4. sect. 4. n. 17* ut mittam Cellam Dei ipsam, *lib. 1. q. 13. in fine, fol. 134.* defendere opinionem re ipsa falsam, [quæ ex aliqua ignorantia satis ordinaria potest alijs putari vera, vel probabilior, eis esse tutam, si ignorantia fuerit involuntaria.] Si ergo est eis tuta, est illis a Deo authore, est enim illis sana, & omnis doctrina sana a Deo authore est, ut ipse ait *fol. 270.* infertur denique frustra laborasse Vincentium Baronium non solum primis duobus tomis damnatis (altero à Sede Apostolica in motu proprio Alexandri VII. anno 1665. qui incipit *Unus ad aures*, & altero postea a Sacra Cōgregatiōe iudicis) sed in duobus alijs, quos post illos prohibitos edidit ad restaurandam opinionem suam de obligatione eligendi opinionem pro lege, quoties pro libertate pugnans non fuerit moraliter adeo certa, ut contrariam impossibilem reddat. Quos inscripsit: *Ethices Christiane septedecim loci, siue opinionum à lege stantium necessarius ad salutem delectus.*

§. I.

Obiectio diluo.

5 Obijcit Cella Dei, *lib. 1. q. 13. & 14. à fol. 134.* si opiniones benignæ probabiles practicè sunt tuta, & æquè tuta contrarijs rigidis pro lege pugnantis; ad quid disputationes contra illas ordinantur? ut quid libri præla fatigant inutiliter sane, imò & illicite, inquit, cum tendant in destructionem rei per se, & intrinsicè bonæ, quia talis est in scientia morali, omnis doctrina tuta, & sana. Respondeo doctrinam tutam, & sanam aliam esse per se talē, qualis est opinio veræ aliam per accidens ratione erroris invincibilis, ad quæ depellendū, & veritatem aperiendam, disputationes, & libri diriguntur. Quibus nō semel obtentum est, plures opiniones falsas ab scilicet exterminatas fuisse, & ab Ecclesia damnatas, sicut & alias non levi fundamento, ut veras de novo esse inductas; quibus Deus viros doctos illuminavit. Ad hæc ergo libri præla fatigant non inutiliter, & illicite, sed maxima cum utilitate, & scriptorum laude.

6 Obijcies 2. ex Mercoro, & Baronio. Nemo prudenter eligit ex duobus poculis, quorum alterū veneno mixtū sit: nec alteram ex duabus vijs, quarum alterā latronibus infectā esse, certo sciret. Ergo, cum evidenter cuique certo cōstet alteram ex opinionibus probabilibus esse falsam, & aliunde in eligenda ea, quæ pro lege militat, nullū esse animæ periculum, secus in electione alterius pro libertate, imprudenter omnino eā eligit. Respon-

deo primo cum Terillo *de prob. q. 8. n. 4. 1.* antecedens esse verū, quia stulte, & imprudenter, absque urgente necessitate, se coniceret homo in periculū probabile mortis; ideoque nec posset eligere poculum, quamvis probabilis cōteret non habere venenū; esset enim maior probabilitas ad speculationem, seu speculationem, nō verò ad operationem, seu practicam; ut bene ait P. Antonius Perez, *tr. de lib. disp. 4. cap. 2. n. 14.* In nostro verò casu, in cuiusvis partis electione est periculum erroris phisici, quia æquè falsum est iudiciū affirmans esse legem, quæ non est; ac illam negans, quando re ipsa datur: & hoc convincit paritas ex adductis exēplis. Ceterū, moraliter loquēdo, est maxima disparitas, quia in casibus illis, neutrius partis electio est tuta, ideoque cuiusvis etiā probabilioris electio absque urgente necessitate esset imprudens; in nostro verò è cōtra contingit, quia electio opinionis rigide pro lege prudenter fit, secundum omnes, nullū enim periculū peccati, nec formalis, nec materialis intervenit: et cōtra autē opinionis benignæ pro libertate, periculum formalis peccati saltē excludit (secundum omnes Theologos) quia propter tuta etiā est, ideoque prudenter eligitur. Nec est vnde illicitum proberetur, se exponere prudenter periculo erroris phisici, nec periculo materialis peccati; alias nec opinionem probabiliorē, nec moraliter nobis certam, si benigna sit, liceret eligere. Cum eiusmodi periculum omnibus annexū sit: ideo ad illud vitandū teneremur assensum suspendere, & nulli assentiri. Quod falsum est: hoc enim homini longe deterius est, ut bene ait Terillus, quā aliquādo per accidens errare, quia suspendens iudiciū se priuaret operatione intellectuali perfecta, & igitur tenebris obrūtus maneret, quod maius malum est, quam rationali motu in nixus, ut tert conditio humanæ naturæ, rebus illis assensum præstare, de quarū veritate, per illū attingenda, magnam concipit spem: vide solutionem aliam apud Antonium Perez, *disp. 2. de res. cap. 4. n. 105.*

7 Obijcit 3. Cella Dei, *lib. 2. quæst. 15. fol. 289. & seqq.* opiniones probabiles inter Doctores; quarum contrariæ æquè, aut magis probabiles sint; non omnes, quæ liberant ab obligatione præcepti, veræ sunt; ut ex terminis videtur notum; satis erit si tot demus esse veras, quot falsas, licet nobis has determinare, impossibile moraliter sit. Ergo si quis veller centies in vita operari secundum opiniones excusantes ab obligatione: iste hunc actum haberet. *Ego centies in vita mea volo operari; quinquages in iuxta legem Dei, & quinquages contra legem. Quod nemo non vidit esse maximum peccatum, & velle scienter peccare.* Hoc argumentum evidenter in-

statur

statur ad hominem: Quia inter opiniones, quas ipse admittit probabiles, & excusantes à peccato, cum possint aliqua a veritate deficerē, & post diligentiam præstitam, quamvis sint, vel in quibus casibus, ignoretur; certissimum est aliquas esse falsas. Ponamus quinque ex centum. Hæc enim positio casualis æquissima est, quia licet opiniones probabiles in eius sententia plerumque contingat esse veras, & vnamquamque plerumque in casibus contingentibus: id totum damus, cum ex centum quinque tantum falsas supponimus. Modo retorqueo sic. Qui veller centies in vita operari in probabilibus excusantibus à peccato, hunc etiam actum haberet: *Ego centies in vita mea volo operari, quinquies supra nonaginta iuxta legem Dei, & quinquies contra legem.* Hoc autem mortale etiam peccatum est, & velle scienter peccare. Ita ne verò? Quidquid Cella Dei respondeat, reponere poterit pro nostra, & communi sententia.

8 Non me later hoc argumentum illum sibi obiectile, *lib. 3. quæst. 1. §. 335. vers. quinto.* Cui tamen *fol. 346. vers. ad quintum,* facere satis tentavit, sed non fecit; solum enim ait. *Ad hoc inquam occursum fuit per nostram conclusionem: quam posuerat fol. 337. dicens: conclusionem autem sic ponere in omni & qualibet materia, opinio probabilis est recta regula morum, sed tamen cum onere: nempe perspicendi, & considerandi; an in hoc casu a veritate deficiat. Sed quidem cum contingere possit, post nostram considerationem, & diligentiam sufficientem (saltem invincibiliter existimatam) opiniones à veritate deficere; si quinquies ex centum deficere supponamus; hæc suppositio æquissima erit: vnde argumentum supra factum recrudescit, non evacuat. Ut omittā ipsummet Cella Dei, eadem q. 1. citata, fol. 343. sentire cum Vazquez 1. 2. disp. 58. cap. 2. *Rationem probabilem, & diligentem esse regulam humanarum actionum, siue, quod per ipsam proponitur, in re ita sit, siue non; si quando erratur, error est invincibilis.* Ergo rectè stat ex centum opinionibus, post diligentem inquisitionem veritatis, quinque re ipsa falsas esse, & hanc positionē, & computationem casualem æquissimam esse. Vult ergo quinquies operari contra legem Dei, qui apud se decernit, in operibus liberantibus ab obligatione, centies operari. Teneatur ergo Cella Dei suo argumento contra communem opinionem respondere, vel absurdum in sua devorare.*

9 Solutio ergo in qualibet opinione peti debet ex alibi a nobis dictis: nempe duplicem esse legem Dei; aliam absolutam circa res secundum se, & ut verè se habent, cognitatas; aliam circa ipsas ut nostris cognitionibus invincibiliter errantibus propositas. Prima

P. Mat. de Moy. Quæst. 2. 2.

lex non est sufficienter proposita ad obligandum, quoties de nulla opinione probabili in particulari nobis constat esse falsam, sed cuiusvis fundamenta verimilitia nobis apparēt, & prudenter, ut probabilibus assentimus; vel iudicamus illam esse probabilem. Ac proutdè (ut ipsemet ait *fol. 122.*) *non magis videtur lex, quam si non esset.* Et propriè loquendo, nec materialiter (inquit) *violatur* et. Ideoque cum quinque ille opiniones falsas, quas inter centū reperiri supposuimus, ita se habeat, ut de nullius in particulari falsitate nobis cōstet, non est dicendū nos quinquies velle operari contra legem Dei, quia non magis contra illā operamur, quā si non esset; cum non sit sufficienter proposita, sed semper velle operari iuxta legem Dei, per se, aut per accidens existentem; & nobis concedentem operari iuxta opinionem liberantem ab obligatione; quoties inter Doctores probata authoritatis probabilis habeatur. Qui tūc vel nō est lex absoluta Dei, vel non est sufficienter proposita: quod æquivalenter idem est, in ordine ad electionem opinionis. Hanc enim licitū esse amplecti, & si minus tutā, & minus, ex principijs particularibus directis, probabilior, probabilior opinio docet, ut supra probavi.

10 Vnde licet demus certum esse moraliter, inter opiniones probabiles probabilitate conscientie, cōtineri aliquas re ipsa falsas, nobis verò ignotas, nunquā potest dici nos velle operari contra legem Dei absolute obligantem, quia talis re vera non est in his circumstantijs; cū nō sit sufficienter proposita; operari autem contra legem non obligantem, nō est operari contra legem, cum illa sit, quæ nō esset; falso ergo ubi supra, & *lib. 3. q. 10. fol. 431.* scribit hic Recentior *violaciones materiales præiudas, & voluntas indeterminatè, esse formales, & minime solum materiales.* Alias neque secundum suū probabile, de plerumque contingenti, posset quisque vivere, sed semper teneretur ad opiniones strictiores, dum moralem certitudinem de honestate obiecti non haberet. Quod totis nixibus ipsemet negat, cōtentus iudicio probabili de honestate obiecti. Non ergo sufficit ad peccandum, violationes materiales futuras indeterminatè prævidere. Nam cum in particulari, & determinatè, nulla violatio formalis contingat, nullaque peccatum interveniat, sed iuxta legem Dei, per accidens, ex suppositione erroris invincibilis, existentem, operemur; qui assumit pro regula morum obiectiva opinionem practicè probabilem, semper vult operari iuxta legem Dei; & nullam sufficienter propositā violare; nullaq; est nobis obligatio vitandi violationes materiales vage, & indeterminatè prævisas, ut potè moraliter impossibile, & ex ignorantia invincibili eventuras. Argumen-

H 2

tum

tum nostri Cella Dei sibi obiectum solvit P. Antonius Perez, tract. 1. de iust. disp. 4. cap. 3. num. 56. ubi sic. [Qui habet propositum sequendi opiniones minus probabiles, haud dubie vult plerumque errare. Hoc autem non est facere, quod melius est. Respondeo in alijs rebus, extra officium iudicis, nō esse incommodum plerumque errare, quando datur aliqua praeponderantia ex parte rei, cui fauet opinio minus probabilis. Sic ille. Sed contra solutio magis placet.

11 Obijcit 4. lib. 4. quæst. 10. fol. 437. sicut est peccatum occidere, ita & non facere re ipsa voluntatem Dei; sed qui non potest formare iudicium, quod sua actio v. g. emissio sagittæ non sit homicidium causatura; eo quod non est illi principium, unde id præ alio sibi suadeat; reus esset homicidij, si sagittam emitteret; ergo qui quancumque aliam operationem efficit, quin iudicare possit, quod nō est violatura legem Dei; eo quod principia, quæ habet, æquæ aut magis violationem futuram suadeant; peccabit mortaliter. Respondeo hoc argumentum æquæ procedere contra Cellam Dei, expressè docentem, licitum esse operari, quod iuxta sua principia probabilius apparet; & si minus tutum; & tamen licet probabilius appareat obiectum esse feram, quam hominem, ac proinde ex emissionem sagittæ hominem non occidendum; si tamen certum moraliter hoc non sit; nullatenus licet sagittam emitte- re. Respondeo ergo iudicium speculativum etiam probabilius proponens obiectum illud esse feram, & non hominem, non fundare iudicium probabile practicum circa emissionem sagittæ. Præceptum enim non occidendi, non solum est certum, sed strictissime obligans; & absque morali certitudine speculativa de facto, (nempe quod fera sit, quæ obijcitur, & non homo) & de occisione hominis vitanda; prohibet actionem ad occisionem ordinatam, aut periculosam; idque ex principijs synderesis omnibus notum est, iuxta illud naturale principium: *Quod tibi non vis alteri ne feceris.* Nec dissentire potest Cella Dei ipse, quia lib. 3. q. 1. fol. 346. planè asserit. [Venatorem non posse emittere sagittam in animal existens in conspectu, de quo octodecim homines, contestantur esse feram; duo autem asserunt esse hominem illos autem 18. opinionem probabilem, imò & probabiliorē facere, quod sit fera, dubitari non potest, & prudenter quisque assentiretur esse feram; & tamen ex hac opinione speculativa, non posset practicam comparare, prout ad emissionem licitam sagittæ opus erat. Sicut, licet demus probabiliorē esse opinionem Caietani asserentis validum

esse baptismum, sub alijs verbis: nempe *in nomine genitoris, & genitri, &c.* non tamē inde practicè probabile sit, licere sub hac forma baptizare. Carterum iudicium practicum probabile de honestate rei, seu de electione iuxta obiecti, aut circa non obligationem legis absolutæ Dei, sufficit ad licite operandū, vt faretur ipse Cella Dei, & hoc non est difficile. Nam quoties sit probabile aliquod obiectum esse honestum, aut nos iudicium certum habeamus de probabilitate opinionis alienæ, & nullam occurrere circumstantiam, unde prohibeatur; probabile etiam practicè est, licitam esse eius electionem; & probabile est non esse legem, illam prohibentem. Ea autem ipso, quod ex principijs directis, hoc probabile sit, siue æquæ, siue etiam minus, quam contrarium; potest intellectus (vt supè diximus) ex imperio voluntatis, ex alijs indirectis, iudicare probabilius eius electionem esse licitam, imò & per ultimum iudicium reflexum certo, & evincenter id concludere, se habente opinione probabili practice, non vt præmissa discutias, sed vt obiecto præmissarum evidentium.

S. II.

Obiectionibus alijs Baronij sit satis.

12 **C**ONTRA me nominatim insurgit Baronius, p. 2. *Ethices Christianæ* ad finem, & ad refellendas, vno verbo, omnes opiniones, quas ego pro lege militantes in meo Selectarum disputationū opere, vt probabiliores defendendas suscepi, hoc abvitur argumento ex visceribus huius tractatus desumpto. Nulla fere est opinio pro lege in meis disputationibus, cuius contrariæ pro libertate deficiant graves authores, & fundamenta gravia a ratione, ergo licitum est, opiniones pro libertate, me impugnatas, amplexari. Ergo, quæ vna manu adstruo; altera evertō. Nam licitum est opinionem minus tutam, si probabilis sit, amplexari, vt in hoc tractatu stabilitur; at opiniones pro libertate, quas retero, & defero, probabiles sunt apud Doctores bonæ notæ; imò & æquæ tutæ contrarijs pro lege, vt dictum est supra. Ergo licitum erit, cuiuscumque opinionis probabilis fauentis libertati, etiam a me impugnata, delectus. Ergo ex eo solum principio, quo licitum statui vltimum opinionis probabilis pro libertate, apertè sequitur, omnes meas opiniones pro lege, hoc vno argumento; *veluti parietem inclinatum, & depulsam mageriem in ruinam precipites dilabi.*

13 Hoc cinere non meas tantum opiniones pro lege stantes, sed omnia Theologorum, quæ

quæ de moralibus scripserūt, Baronius aspersit, omniumque famam denigravit. Omnes enim si vnum, vel alterum, aut vnam, vel alteram opinionem excipias, præter illas, quæ à censoribus fidei damnata, & prohibita sunt, ceteras pro libertate pugnantes, quas non sequuntur, cum suis fundamentis propositas, & probabiliter tantum impugnatas, probabilitate (si quæ à principijs intrinsicis, seu ab extrinsecis fortantur) non denudant. Ergo cum aliunde apud ipsomet Theologos fixum principium sit, licitum esse eligere opinionem minus tutam, non solum probabiliorē, sed æquæ, aut etiam minus probabilem contraria, hoc vno Baronij argumento omnes, quorumcumque authorū nobiscum sentientium opiniones pro lege erūt Baronio, *veluti parietem inclinatum, & depulsam mageriem, in ruinam precipites dilabentes.* Adde, & in ipsius Baronij opera hoc vitium, seu conuictum refundi, & retundi. Quia dum ipse quatuor integris tomis ad necessitatem delectus opinionis pro lege, si improbabilis non sit, omnes constringit; oleum, & operam perdidit. Illis enim a capite ad calcem, a viris doctissimis ad examen vocatis, unusquisque, vt antea, in suo sentu abundat. Et omnes huius Recentioris aulum mirati sunt, quod siudere tentauerit, nullam opinionem fauentem libertati, quamvis probabiliorē contraria, a peccato lethali excusare. Quo vnicō argumento omnia authorum volumina condemnat, quæ vt in plurimum opiniones minus tutas, vt probabiliores tantum propugnatas continent, quarum contrarias pro lege, improbabiles garit, temerarium esset.

14 Vitium Baronias nobis eadē librum, in quo opiniones minus tutas eligibiles determinasset: eas nempe, quæ vt ipse contendit, ad illum certitudinis gradum evectæ sunt, quo contraria pro lege improbabiles reddatur. Nam cum hæ rarissimæ sint, paucis folijs eas proponere potuisset, & a ceteris tutioribus referendis cum laude abstinere: quia neminem quantumvis rudem, & illiteratum latet, tutiorē esse opinionem, quæ ligat, quæ solvit: ideoque frustra in opinionibus tutioribus argumentis comprobādis tempus tereretur. Et nullo fructu disputaretur de minus tutis, quas certo sciunt authores eum certitudinis gradum non attingere, quo opiniones contrariæ pro lege improbabiles efficiantur. Vt quid ergo Doctores, & Magistri, qui, quod Baronius, antea fenserant; (omnes scilicet, ipso testante, qui veri discipuli sunt D. Thomæ) vt quid inquam atramentum invtiliter insumpserunt? vt quid paginas impleverunt opinionibus minus tutis, quas vt probabiliores docuerunt in ruinam fidelium ad praxin

illis adherentiam; quos paucis possent à culpa liberare, eos invidentes, & certos redentes de obligatione eligendi, & sequendi opinionem ligantem, à qua tantum recedere liceret, quando opinio solvens moraliter certa esset; quod raro contingit.

15 Et quidem, si aliqua moralis opinio hac certitudine præcellat, ea est, quæ mordicus defendit, licitum esse amplecti opinionem minus tutam probabiliorē tutiori, cui omnium fere Theologorum contentum sibi adscriptit. Et tamen hæc suas machinas arctare, & extra probabilium continia pellere, quatuor integris tomis, licet infelici eventu, Baronius tentavit. Quem ergo alium singularis eius opinio sperat? Quos libros fideles quærent, vt opinionem fauentem libertati, si Baronius non designet, moraliter certam inveniant. Præterquam quod, cū opinio pro libertate ipsi moraliter certa, minus alijs certa forsan videretur, sub opinione semper maneret, sit, necne moraliter certa? ideoque cum tutius sit partem negantem amplecti, tenerentur omnes illam amplecti; & iuxta Baronij principia necessario fateri, omnes ad rigidiores, & strictiores opiniones semper esse contrictos. Sed his omittis. Ad argumentum Baronij respondeo primo. Quod licet eius opinio sit tutior, probabilior tamen non est; ideoque neminem ad illam sequendam teneri: idque esse nobis moraliter certum, ex communi Theologorum contentu, qui ab Ecclesie infantia proclamant, licitum esse delectum opinionis minus tutæ, si probabilior sit tutiori. Quia propter ipsius Baronij principijs adherendo, se vere pronuncio, licitum esse amplecti opinionem minus tutam probabiliorē contraria, & etiam æquæ aut minus probabilem, quia hæc nostra, & communis opinio, & si minus tutæ ad eum tamen certitudinis gradum evecta est, vt contraria Baronij, licet tutior, probabilis non sit, vt ex dictis in hoc tractatu convincitur, & tradunt expressè Doctores citati, q. 5. P. Freferus. P. Ioannes de Cardenas. P. Bardia. P. Terillus, & alij. Quibus adde M. Ioannem à S. Thoma 1. 2. q. 18. disp. 12. art. 3. cuius verba n. 3. addaxi.

16 Respondeo secundo. Theologorum disputationes de re morali ad veritatem inveniendam tendere; & ordinari, quam cum raro possint evincere; maiorem saltem probabilitatem suæ unusquisque opinionis ostendere nititur, vel saltem problematicam vt argumentorum relinquere; neque vanus fuit labor, cuius virtute decursu temporis plures opiniones pro libertate probabiles reputatæ ad ini-probabilium classem transferunt, sicut & nonnullæ pro lege. Et è contra plures,

quæ antea improbabilis censebantur, argumentorum pondere, ad probabilitatis gratiam promotæ fuerunt.

17 Nec authores, qui in hoc tractatu defendunt vsum opinionis practicæ probabilis, & si minus tutæ contraria, dum postea de singulis disputares tutiorem aliquam, a principijs intrinsecis, propugnant; & argumentorum pondere muniunt, operam perdunt; nam si illam moraliter certam comprobent, firmam omnibus relinquunt obligationem eam sequendi: si verò probabiliorem tantum evincant, ad eam adstringunt omnes, qui certum putant esse obligationem eligendi tutiorem si probabiliter sit. Si verò de opinione minus tuta disputetur, & hanc moraliter esse certam suadeant, liberum illius delectum Baronio, & sequacibus facient. Si autem probabiliorem tantum esse, eam eligere poterunt omnes fere Theologi, qui ad licite operandum contenti sunt opinione probabiliori, & si minus tuta. Quod ut sæpè dixi, moraliter certum est. Hunc collimant scopum omnes disputationes de re morali. Quod si nonnullæ non attingant, sed suas authores opiniones pro libertate probabiles tantum esse suadeant, non verò probabiles, sed æquæ aut minus contrarijs pro lege, ut aliquando contingit, hæc probabilitas speculativa reputabitur: & ideo, ut ad praxim utilis esse possit, recurrendum est ad questionem illam, an liceat amplecti opinionem, quam ex principijs intrinsecis, & extrinsecis nempe a ratione, & ab autoritate probabilem esse quis censet, non verò magis, sed æquæ aut minus contraria pro lege. Quidquid autem in hac questione resolveris, nil alijs assertionibus obstat, neque ideo de proceribus Theologorum dici poterit, vna manu evertere, quid quid alia adstruant, quia si opiniones minus tutas, ut probabiles, vel æquæ, aut minus probabiles defendant, utraque manu illas amplectari, dicunt esse licitum. Si verò tutiores ut moraliter certas, utraque etiam manu adstruunt, non esse licitum contrarias sequi. Si verò ex principijs directis tantum esse probabiles, aut æquæ, aut minus probabiles contrarijs evincant, in nullo sibi contradicunt, dum potest ex principijs reflexis vsum contrariæ opinionis licitum esse defendunt, qui hic actus, seu iudicium speculativum, consideratis principijs directis probabilibus est, hunc contractum A. esse usurarium, & probabile est non esse, nullam contradictionem involvit: & hanc tantum conclusionem argumenta ex principijs directis petita, in prædicto casu, evincunt. Restant verò alia ex reflexis petenda, de vso licito opinionis practicæ probabilis, & si minus tutæ.

18 Ex quibus sic cõficitur argumentum,

probabile est, hunc contractum A. non esse usurarium; & qui licitum est sequi opinionem probabilem minus tutam; ergo & quæ d. finit, hunc contractum non esse usurarium. Ergo & quæ docet non esse peccatum illum exercere. Per hæc autem non evertitur, quod per primum iudicium ex principijs directis fuit conclusum: nempe probabile est, usurarium esse, & probabile, non esse tale n. Quod est iudicium speculativum. Argumentum ergo, quod in me, & in omnes fere Theologos Baronijs cõtorfit, nil probat, quia multum. Nullus enim hæcenus in re morali veritatus, eos fugillare ausus est, ex eo, quod tutiores opiniones, eum probabiles censent, mutatur, & simul doceant, licitum esse amplecti opiniones minus tutas practicæ probabiles, quia quando hæc duo iudicia coniunguntur, primum manet speculativum, & secundum practicum.

19 Tandem, quam mihi Pareus, objectionem sibi fecerat P. Antonius Perez, tract. I. de iust. disp. 4. cap. 4. num. 80. Vbi postquam validis fundamentis probauerat, iudicem teneri in iudicando partem sibi probabilioram amplecti, plurimis præmissis objectionibus, sic tandem scripsit. [Obijces vltimo frustra nos in hac questione laborasse, quia sententia opposita nostre est probabilis, & eam sequitur multi authores tam Theologi, quam iuris consulti. Ergo poterit iudex se illi sententiæ conformare: dictum enim est a nobis supra, quando probabilitas opinionum versatur circa eam questionem, utrum, aliquid liceat iudici, aut non liceat, posse iudicem sequi opinionem minus probabilem. Respondeo, si iudex examinatis fundamentis, & autoritatibus nostre sententiæ, & oppositæ, possit formare iudicium liberans se ipsum à scrupulo conscientie, tunc posse sequi opinionem nostram contrariam. Sed mihi esse valde probabile, aut fere certum, paucos iudices id posse facere, &c. Itaque licet cõcedam posse aliquos decipi invincibiliter, tamen exitimo non habere oppositam sententiam, talem statum, ut, si examinentur benè fundamenta vtriusque, possit apparere probabilis.] Sic Antonius Perez, quæ non paucis opinionibus tutioribus necessario ad praxim eligendis, ob eandem rationem, applicare poteris. Et forsan fere omnibus quas ego defendo.

20 Obijcit secundo Baronijs 2. p. Ethicæ Christianæ, disp. 2. §. quarta comparatio, fol. 42. locum D. Thomæ petiit, ex quolibeto octavo, artic. 13. in quo sic asserit [ex conscientia tantum obligatur aliquis ad peccatum, siue habeat certam fidem, de contrario eius, quod agit; siue etiam habeat opinionem, cum aliqua dubitatione.] Quibus verbis, ait Baronijs, insinuat duplicem gradum conscientie, vnum certè pertinacis in

in malo, alterum probabilis conscientie. Ergo iuxta D. Thomam, opinio probabilis non excusat à peccato. Respondeo legitimam huius loci expositionem me alibi tetigisse, sed ne aliquid desideretur, dico apertissimum esse illius sensum: eum, qui certa fide, nempe errore invincibili; siue opinione; id est errore vincibili, iudicat esse graviter malum obiectum, quod in re tale non est, graviter peccare; si illud eligat. Sic enim ex conscientia; vno ex his tantum modis, ad peccatum aliquis obligatur. Hoc inquam, est peccatum aliquis contra conscientiam, non verò cõtra legem, quia obiectum in re non erat malum, sed sola conscientia erronea peccati gravis fuit causa, quia ex errore, siue invincibili, id est, certa fide, siue opinione cum aliqua dubitatione, id est errore vincibili, quæ, cum poller, & teneretur, depellere non curabit, ab operatione non abstinuit. Hæc est genuina huius loci interpretatio, in quo in mentem Div. Thomæ non venit, contra conscientiam peccare, qui aliquid agit, prudenter censens non esse prohibitum; licet contrarium sit etiam probabile, quia ex primò iudicio ascendit ad certamen certum de prudente electione, & consequenter delicta, absque vlla formidine peccati; & nullomodo manet probabile; quod in illa interueniat peccatum. Cum his autem rectè componitur sententia D. Thomæ, verò supra datis asserentis, certum esse peccare ex conscientia, qui certo putat, vel opinatur esse malum, quod facit, quia licet reuera non faciat contra legem Dei absolute existente, circa res, ut sunt in se; facit tamen contra aliam Dei legem existentem per accidens, ex suppositione erroris invincibilis, aut vincibilis de malitia obiecti; quæ ad non operandum obligat.

21 Maior exargit difficultas ex verbis alijs, quæ D. Thomæ immediate subnectit, illud autem, quod agitur contra legem, semper est malum, nec excusatur per hoc, quod est eadè conscientiam. Quibus præmissis considerat concludit Baronijs. [Vellè, nobis explicaret Terillus, Moya, & alij, quid intelligat eo genere peccati, quod D. Thomæ ponit, aitque admitti contra legem, non contra conscientiam.] Respondeo, vellè mihi ego, ipse Baronijs explicasset, sit ne verum, peccatum admittere, qui invincibiliter iudicans, teneri sub lethali ad mentiendum pro salvanda proximi vita, mentiretur: Hunc enim non peccare, fide sanctum mihi est, & tamen mendacium est contra legem. Excusatur ergo per hoc, quod est secundum conscientiam. Est ergo aliqua conscientia (nempe invincibili ignorantia laborans) quæ à peccato contra legem excusat. Ita ne verò? Sensus ergo verborum D. Thomæ est; illud, quod agitur contra legem, ex

errore vincibili, semper esse peccatum, nec excusari ex eo, quod est secundum conscientiam erroneam, ideoque si quis mentiretur ex errore vincibili, credens non esse malum, certissime peccaret, quia ageret contra legem, quam poterat, & tenebatur scire, a quo peccato non excusaretur ex conscientia, quia licet, ea non deposita, obligaretur sub lethali ad mentiendum, poterat tamen conscientiam erroneam, utpote vincibilem, deponere, & sic omnem culpam vitare. En Baronijs, quam facilis, & congrua est animus loci expositio; vel si maus: responde, malum, seu peccatum materiale, non formale esse, quod est contra legem, & contra conscientiam.

§. III.

Objectiones alias diluõ.

22 **O**bjicit tertio, opusculum 73. de usuris, vbi Angelicus Doctor, ait: *Almodum vile esse invenire in dubijs veritatem; quæ agnita salutaris est, & cognita periculum ingerit humane salutis, a qua si recedat Doctor, non solum erit in periculum anime sue, sed in laqueum aliorum.* Quæ sunt, & ridicula; si certa probabilitas communis vtriusque partium, & opinionum, omnes tutas faceret, & à peccato immunes: tunc enim, nec animæ Sancti Doctoris periculum, nec aliorum laqueus impenderet. Ergo manifestum est, Sanctum Doctorum animæ periculum agnovisse, si à vera in se opinione, & pro lege recedamus.

23 Respondeo primò, opusculum 73. non habere maiorem auctoritatem, quam opuscula 64. & 65. Omnia enim hæc, ut dubiæ fidei; inter opuscula D. Thomæ a Doctissimis Patribus Dominicanis, consensu Magistri Generalis Ordinis, inseruntur: & tamen, quod opusculum, sexagesimum quartum, & sexagesimum quintum, ego non reiecerim, ut ipse, mihi videretur, ait Baronijs, & acriter in me invehit, 2. part. Ethicæ Christianæ, disp. 3. sect. 4. num. 82. fol. 460. An iure, vel iniuria alij iudicabunt. Ego enim, quousque Baronijs per legem, tot magistrorum auctoritate illa non explodentium, sed ut dubiæ fidei admittentiam, eleuare; & spuria vocitare, temeritatis notam videbar incursumus. Postquàm verò me audaciorem Baronijs reperire eandem, quam ipse, notam in vni, 1. part. select. loci infra citandi. Olim verò in opusculo pro Iesuitis in editione Valentina, anno 1661. (Quæ postea Lugdunensibus Typographis pro originali deseruij) ab omni nota, ob rationem supra tactam, abstinui; sed anno 1664. in Matritensi editione, (quam falso suppo-

nit Baronius fuisse priorem) addidi, praefatum opusculum sexagesimum quintum de officio Sacerdotis non esse D. Thomae. Postea vero, ut praedixi, in disputationibus selectis, doctior factus scriptis Paronij, ipsius censura, utrumque opusculum spurium declaranti consensit, tr. 3. disp. 3. cap. 7. num. 85. fol. 224. Nolo tamen opusculo 73. a Baronio obruto spurij notam inurere, sed ut partem dubiae tantum fidei recipere, & si mauis, ut legitimum. Quo posito.

24. Respondeo secundò D. Thomam in praefatione huiusmodi opusculi, amore veritatis ductum, & ad optinendam inueniendi desiderio, Dei patrocinium inuocasse, ne illum errare permitteret in periculum animae suae, & in laqueum aliorum. Quia in errore ipso, quandoque est peccatum, ex defectu diligentiae debita ad inueniendam veritatē, ut ex sancto Doctore alibi diximus. Quod in laqueum aliorum cedere facile potest. Quia non raro auctoritas docentis, quae ex eius probitate, & doctrina coalescit, tanta non est, ut illius opinioni in re morali possint caeteri prudenter acquiescere. Quamuis certissimū sit, quod Angelici praecipis semper tanta fuerit, ut qui eius consilio ductus operaretur, omnino à peccato immunis esset; quia licet forte contra legem operaretur, ex errore faceret inuincibili; non enim teneretur amplius inquirere. Caeterum D. Thom. pro sua humilitate, de semetipso aliter sentiens errorem vincibilem timens, & de sua erga alios auctoritate diffidens, si forte in quaestionibus moralibus decidendis à veritate deuiaret, non solum in periculum animae suae, sed etiam aliorum id futurum protulit. Nam cum deberent illius auctoritate non quiesceret, sed ultra veritatem inquirere, ab eo vincibiliter deceptos humiliter censebat.

25. Addit D. Thomas, vbi supra verba, quae Baronius notat, in quaestionibus moralibus periculum esse diuersa sentire, & opinari. Fateor, sed nil contra nos, non enim inficiamus periculum, si absque diligenti examine veritatis Doctores quaestionem dirimant. Non verò ait D. Thom. periculum esse, in se conformando illis, qui prudenter quaestionem resoluisse ex probitate, & prudentia illorum, prudenter credimus, in quo sensu accipienda verba illa D. Thomae, veritatem indubie incognitam periculum ingerere humanae salutis. Subnectit Baronius ex his verbis, aperte colligi, secundum D. Thomam, eos, qui opinionem re ipsa falsam sequuti fuerint, & à vera in se opinione, & pro lege tuta recesserint, grauiter peccaturos. Verum si ita se habeat, Baronius ipse non tuto figit pedē. Quia si aliquam opinionem pro libertate morali-

ter ipsi certam, tamen re vera, coram Deo falsam (vbi contingere potest) doceat, vel sequatur, à peccato mortali in iuris non erit, quia à vera in se opinione, & pro lege tuta recessit. Ergo periculum etiam ipsi est, diuersa opinari, praecipue si contra fere omnium Theologorum consensum, ut in praesenti contingit. Ergo ni ex errore inuincibili, de diligentia sufficiente adhibita, pro veritate inuenienda, Baronius excusetur, grauiter peccabit recedens à vera in se opinione, & pro lege tuta, etiam si contrariam moraliter certam putet: quia id, quod agitur contra legem, semper est malum, nec excusatur ex hoc, quod est secundum conscientiam, ut supra ex D. Thoma explicuimus.

26. Pro omnibus ergo respondeo, periculum Doctoris Theologi consistere in non praemittenda sufficiente diligentia ad veritatem inueniendam, prout requiritur ad resolutionem quaestionis pro vna, vel altera parte. Ea autem praemissa à viris probis, & in Theologia morali veritas, ut supponitur, ut illorum sententiae prudenter adhaerere possimus, ut vere, vel ut probabili, error inductus ex contrarietate opinionum praecipue probabilium, est inuincibilis, ut alibi fuse probavi, nec periculum mali moralis est in sequenda opinione fauente libertati: nec D. Thom. aliud insinuat, sed potius oppositum supponit, quodlibeto octauo, art. 13. dicitur: [aut ex contrarijs opinionibus in nullam dubitationem inducitur, & sic non se committit discrimini, nec peccat.] Quod quidem contingit, quando alteri parti contradictionis, & si cum formidine prudenter assentitur, vel absq; illa. Quod nos dictu nostro obtineri probauimus, formando dictamen vtrimum practicum, & certum de licita electione, quod omnem formidinem excludit.

27. Adnotare non desinam, D. Thomam post illa verba, quibus in moralibus periculum esse diuersa sentire, & opinari Theologos erudit, subnectere, & praecipue in illa parte insinuat, quae commutativa dicitur. Nempè, quia siue opinionem pro libertate, siue pro lege doceant, vtrique inest periculum gravis damni, ut si ad restitutionem non obligatum obligent, sic ipsi inferant & è contra si obligata re ipsa ab obligatione liberent, non ipsi, sed proximo. In caeteris etiam quaestionibus, in alijs materijs determinandis, si ex errore vincibili veritatis resolutio fiat, certum est periculose determinari: quia si pro libertate in re graui, non excusabit error à mortali; sed istud minuet, in quantum minuit voluntarium: si vero pro lege, cum hac re vera non existat, graue hominibus imponetur onus operandi iuxta legem existimaram, dum errorem non deponant. Qua propter D. Thomae

mas quodlibeto nono, art. 15. de hoc periculo nos admonuit dicens: *Omnis quaestio, in qua de peccato mortali agitur, nisi expresse veritas habeatur, periculosè determinatur. Quia error (nempè vincibilis) quo non creditur aliquid esse mortale, quod re vera mortale est, conscientiam non excusat à toto, licet forte à tanto; error vero, quo creditur falso aliquid esse mortale, conscientiam ligat ad peccatum mortale.* Hoc tamen non tollit Theologos, post prudentem adhibitam diligentiam, veritate expressa non inuenta, posse prudenter grauibus fundamentis innixos huic, vel illi contradictionis parti assensum probabilem praestare. Alias cum tam pro lege, quam pro libertate periculosè determinetur quaestio, in qua de peccato mortali agitur, deberent semper Theologi iudicium suspendere. Quod nec D. Thomas, nec alij Sancti Patres praestiterunt, sed pro vna, vel altera parte quaestionem ventilatam determinarunt. Ergo, quando expresse veritas non habetur, locus datur discretæ resolutioni Theologorum pro alterutra parte, quam discipuli tuta conscientia amplecti possint.

28. Hinc miraberis Vincentium Baronium disp. 2. Ethices Christianae loco 16. num. 36. fol. 37. sugillasse Terillum, eo quod q. 28. scripserit [D. Thomam; in his locis solum egisse de obligatione, qua Theologi praemunantur, quando dubia mortalia resolvunt. Hoc verò nil pertinere ad subiectam quaestionem, qua disputatur, an post Theologorum discretam resolutionem liceat eorum determinationi inherere.] Haec, inquam, respondens Terillus à Baronio carpitur, in illumque insurgens, ait; nullam Theologorum resolutionem esse posse discretam, quando expresse veritas non habetur, [vbi nam (inquit Baronius) legit Terillus discretam resolutionem? Mirabile dictu! posset respondere, apud D. Thomam apud D. Bonam venturam, apud Scotum, apud Caëtanum; apud Sorum; apud Suarez; apud Sanchez; & omnes fere de re morali disputantes viros doctissimos. Nec nisi temere id negari potest. Theologos omnes testes aduoco. Nec enim in diuersas opiniones viri sanctissimi, & doctissimi abissent si expresse veritas haberetur. Quid ergo dicemus ne indiscretam fuisse eorum resolutionem? Apage. Cuiusmodi autem Dei iudicio, deferendum sit Sacerdoti, seu Doctori probabiliter alios dirigenti, & operantibus iuxta probabile dictamen, quamvis, quod Doctor iudicat, sit in re: falsum, constat ex cap. 14. Levitici, vbi Deus Sacerdoti contempsit iudicium demunditiae leprosi, ut quem emundatum censeret, resumeretur confortio hominum, & cultu diuino, si vero Sacerdos aliquando in hoc iudicio à veritate deuiabat, Deus miraculosè ad effectum supplebat, ut

ait D. Thom. 1. 2. q. 102. art. 5. ad 7. contingebat tamen, inquit, quandoque, ut diuino miraculo per ritum legis, corporalis mandaretur lepra, quando Sacerdos decipiebatur in iudicio.] Rectè ergo compatitur discretam esse resolutionem circa partem minus tutam licet Doctor in iudicio decipiatur.

29. Instat Baronius vbi supra §. 9. num. 117. fol. 102. D. Thomas locis pluribus praecipue quodlibeto 8. regulam illam; quam bitum ex aequat omnium de moribus controuersiarum: dissidentibus scilicet inter se Doctoribus, illum reum esse peccati, qui à vera sententia recesserit. Sed vbi, quae definitum Baronius inuenit D. Thomam, quae teste D. Antonino, innumeris opiniones probabiles minus tutas defendit, in nulla illarum à vera sententia recessisse? Satis Baronio fuisset, haec omittere; quam viginti opiniones minus tutas, quas ex D. Thoma, alijs omnibus, fideliter excerpas dedi, & lect. q. 5. friuolis, aut extorris causationibus discipere tentasse. Quas, ne fastidio lectoribus sim, non refero.

30. Sed adnoto Baronium hac vna propositione, omnes fere Doctores luthalis peccati condēnasse, quia omnes, qui opiniones, quas pro libertate militantes probabiles censentes tutati fuerint, si in re vera non sint, à veritate recesserunt, eos ergo fuisse peccati dicere tenetur: Immo licet verè fuerint; nam cum Doctores certitudinem moralem de veritate non habuerint; periculo recedendi à veritate se exposuerunt. Hoc enim maior probabilitas vitare non potuit, ac proinde, nec peccatum, quia iuxta hunc Doctorem, non est distinguere inter malitiam materialem, & formalem. Insuper nulla quaestionis resolutio pro libertate, dissidentibus inter se Doctoribus, discreta esse poterit, atque adeo, omnes fere consultationes inutiles profus erunt, quia raro poterunt dubia cum certitudine morali dissolvi, & consequenter, quando expresse veritas non habetur, Doctor, qui pro vna, vel altera parte resolverit; grauiter peccabit: quia, si pro libertate, discreta resolutio non erit, sed indiscreta; & periculosa, ut ait, Baronius, & à D. Thoma, ita pronuntiatum, asserit, fol. 37. citato. Vnde aperte sequitur, non solum inutiles, sed periculosas esse consultationes in casibus dubijs; quia ad partem pro lege sequendam, nemo indiget consultatione: ad partem vero pro libertate, moralem certitudinem quaerere, frustra, neus in plurimum labor esset. Et sane, si apud Doctores, qui scripta praelo mandarunt, discreta resolutio pro parte minus tuta, & si ipsis probabiliori, dissidentibus alijs, inueniri non potest, nec apud caeteros poterit, idcirco

eorum consilio, nemo tuta conscientia ad-
harere possit, frustra ergo peteretur.

31 Ut omittam, quod bene advertit Ter-
rillus *quest. 29. num. 24.* nimirum, iuxta D.
Thomam, æquè peccare posse Theologum
resolvendo quæstionem, pro parte tutiori, ac
pro minus tuta: nam resolvens in fauorem
partis tutioris in tantum peccat, in quantum
indebite conscientiam consulentium nimis
arctat. In quo nõ est minus periculum, quam
in resolutione, quæ conscientiam solvit. Quod
multis authorum testimonijs comprobatur. P.
Esparza in *Appendice* ad quæstionem de pro-
babilitate, *part. 3. artic. 215.* & præcipue ex
Gabriele in *4. dist. 15. quest. 13. art. 2.* dicente
[incantum & malum est, affirmare aliquid
esse peccatum mortale, quod non probatur
sufficiente autoritate, vel evidenti ratione]
& ex Aragon. *2. q. 83. art. 12. tit. 3. conclus.*
3. inquit [videri à Christiana charitate
alienum, dicere, quod peccet mortaliter, sine
evidenti, & certa ratione.] Et ex Ioann. Ger-
s. *p. 3. lib. de vita spirituali, lect. 4. corollario 10.*
ubi ait, per assertiones publicas nimis duras,
& strictas, præfertim in non certissimis [ho-
mines in lutum peccatorum profundius, quia
desperatius, immergi.] Ergo D. Thomæ lo-
cus de periculosa determinatione quæstio-
nis, in qua de peccato mortali agitur, æquè
comprehendit determinationem pro parte
tutiori, & minus tuta. Qua propter iure ex-
clamat P. Esparza, si singulas opiniones de
licito, vel illicito, ad eod periculosum est pro
parte etiam tutiori resolvere, quid dicendū
erit de decisione præsentis cõtrouersie com-
plectentis sub se totam collectionem opi-
nionum; qua adversarij nostri vno actu de-
terminant, opiniones tutiores omnes in qua-
cumque materia amplectendas, nec posse,
absque graui culpa ab ista regula in re gra-
ui recedi, dum opinio minus tuta non fuerit
mortaliter certa (idque certum sit, absque
vlla cõtrouersia, vt alibi notauimus; si enim mo-
ralis certitudo, in dubiū vertatur, ad tutio-
rem opinionem erit obligatio.) Sed ubi nõ
ratio certa, & euidentis ad hoc onus impo-
nendum? Non ne euidentis est illo in lutum
peccatorum profundius, quia desperatius
homines immergendos? Qua propter lepi-
de scripsit P. Antonius Perez *tract. 2. de re-
sit. disp. 2. cap. 4.* [argumentum illud com-

mune contra nostram sententiam; nempe in
dubijs tutiorem partem esse eligendam; tam
imbecille esse, vt potius contrarium prober.
Nam si indubijs tutior pars eligenda, in du-
bio de existentia legis, seu in casu opinionis
probabilis fauentis libertati, ea pars eligen-
da erit, quæ solvit, non quæ ligat, quia nun-
quam magis ab obligatione legis nos liber-
sumus, quam cum nobis persuademus, non
peccare; qui enim dicit legem obligare ex-
ponit se periculo peccandi, qui autem con-
trarium dicit, peccare nõ potest.] Et, vt cum
Vazquez, ait Doctor ille, *num. 105.* [intole-
rabile esset onus priuare hominem libertate
licite agendi in casu probabilitatis.]

32 Obijcit quartò autoritatem Diu.
Thomæ ex *quest. 14. de veritate, art. 1.* dicen-
tis. [quod quando intellectus non magis in-
clinatur in vnam partem contradictionis,
quam in aliam, propter apparentem æquali-
tatem rationum, quæ mouent ad vtramque
partem contradictionis, ista est dispositio du-
bitantis, quæ fluctuat inter duas partes con-
tradictionis.] Respondeo sensum huius loci
esse in tali euentu, intellectum ex se dispositum
esse ad dubitandum, & necessario dubi-
tare, nisi ex imperio voluntatis in vnam po-
tius partem, quam in aliam determinetur,
quia ab obiecto inevidenti determinari non
potest. Ad opinandum verò non obstat appa-
rens illa æqualitas rationum, quia ad hoc nõ
requiritur, quod intellectus ex se magis in-
clinetur in vnam partem, quam in aliam, vt
cõstat ex pluribus alijs locis ipsius Angelici
Præceptoris, nempe in eadem, *quest. 14. art.*
2. & lib. 3. Ethicorum, lect. 18. art. 6. & 2. 2.
q. 1. art. 4. Authores autè, qui in casu æqua-
litate rationum dubium dari asserunt, lo-
quuntur de intellectu suæ naturæ relicto, &
de dubio prout condistinguitur à suspitione.
Hæc enim importat in æqualitatem rationum
ex parte intellectus. Non verò negant posse
intellectum ex imperio voluntatis huic parti
præ altera assentiri, vt pluribus citatis supra
probauimus, *q. 6. §. 3.* Ex quibus patet ex hoc D.
Thomæ loco non probari esse illicitum am-
plecti opinionem materialiter minus tutam,
licet æqualibus, vel etiam in æquali-
bus rationibus suasiuis inni-
tatur.

AD TRACTATVM

SECVNDVM

DE RELIGIONE APPENDIX:

DISPVATIO PRIMA MISCELLANEA:

QVÆSTIO PRIMA.

*Vtrum, predicare principaliter ob gloriam, vel ob pecuniam,
sit peccatum mortale?*

NEGATIVAM Sententiã con-
tra non nullos defendendam
suscipio, quam, & autorita-
te, & ratione suadere con-
abor: eamque ab alijs iamdiu
traditam referret Pat. Sã *verb.*
Predicare, num. 4. ibi: Mortale quidam cõ-
sent, predicare sine legitima, licentia, aut
valde inutilia, aut scienter falsa, in fidei do-
ctrina, vel morum, &c. Nõ esse autem, si quis
ob gloriam, aut pecuniam principaliter pre-
dicet:] quam sententiam ex Nauarro, &
Caietano acceptam sequitur Antonius de
Escobar in *Moral. Theolog. tract. 6. exam. 7.*
cap. 7. num. 132. ubi inquirens; quando nam
contionator mortaliter in concione delin-
quat? Sic ait: [Respondeo ex Sã, qui à Nau-
arro, & Caietano accepit, &c: predicare quæ
principaliter ob gloriam, aut pecuniã, mor-
tale non est.] Sed vt maiori claritate pro-
grediamur, ad singulas propositionis partes
comprobandas, sigillatim procedere oportet,
vt cuiusdam Neotherici criminationes
retundamus.

§. I.

Prima conclusio:

2 **P**redicare principaliter ob huma-
nam gloriam, non est peccatum
mortale. Hanc conclusionem facile quisque
sibi suadebit, si legat D. Thomam *2. 2. quest.*
132. art. 1. ubi sic ait: Proprie per nomẽ glo-
riæ designatur, quod bonum alicuius deue-
niat in multorum notitiam, & approbatio-
nem, &c. Quod autem aliquis bonum suum
cognoscatur, & approbet, non est peccatũ, &c.
Similiter etiam non est peccatum, quod ali-
quis bona opera sua ab alijs velit approbari,
&c. Et ideo appetitus gloriæ de se non no-
minat aliquid vitiosum.] Hæc ille. Ergo se-
cundum D. Thomam, si concionator cognos-

cens sui ingenij acumen, & eloquentiam, ip-
se approbet, & ab alijs similiter approbari
desideret, & hæc gloriam, dum predicat, in-
tendat; eamque, vt finem proximum, non
vltimum, appetat, nil vitiosum incurret.

3 Verum, quia, vt ait D. Thomas supra-
[appetitus inanis, & vanæ gloriæ vitium im-
portat,] & gloria multipliciter dicatur va-
na, & præcipue ex parte illius, [qui appetitũ
gloriæ suæ non refert in debitum finem, pu-
ta ad honorem Dei, vel proximi salutem,] ideo de hoc vanæ gloriæ appetitu difficul-
tas proposita procedere debet. An inquam;
predicare ob vanam gloriam, sit peccatum
mortale? Et quidẽ quod inanis gloriæ pec-
catum, secundum se consideratum, non sit
mortale; tradit expresse D. Thom. supra *art.*
3. licet tale possit esse dupliciter. [Vno mo-
do (inquit) cum quis gloriatur de aliquo fal-
so, quod contrariatur diuine reuerentiæ,
vel cum quis bonum temporale, de quo glo-
riatur, præfert Deo. Alio modo, cum quis in-
tentionem suam refert ad gloriam, taq̃ iam
ad vltimum finem, ad quam scilicet ordinat
virtutis opera, & pro quo consequendo, non
prætermittit facere ea, quæ sunt contra Deũ
& sic est peccatum mortale. Si autem amor
inanis gloriæ, quamvis sit inanis, non ta-
men repugnet charitati, non est peccatum
mortale, sed veniale.] Sic D. Thomas, & cum
eo omnes Theologi: Caietanus ibi, Petrus
de Ledesma in *sum. part. 2. tract. 22. capit. 4.*
de vanã gloria, & alij communiter. Vnde in-
fertur, intentionem inanis gloriæ (præ-
dicta repugnantia ad charitatem deficiente)
non posse vitare grauitè actum, seu opus
de se bonum, qualis est predicationis; quia
iuxta communem Theologorum sententiã;
malitia, quæ sumitur ex fine, nõ excedit ma-
litiã finis; cum ergo inanis gloria venia-
le tantum peccatum sit, malitiã grauem
refundere nequibit;

4. Probatur efficaciter hæc conclusio à paritate; nam qui Confessionem Sacramentalem facit principaliter ob vanam gloriam, non peccat mortaliter: ergo nec qui cōfessionem. Antecedens, in quo maior est difficultas, tenet, contra Sylvestrum, M. Sotus in 4. dist. 18. q. 3. art. 3. §. Tertio argumento mouetur Sylvester verb. Confessio, §. 7. ut dicat; confessionem, quæ fit principaliter propter inanem gloriam, non esse validam, nec per illam impleri Ecclesie præceptum; nam de essentia Confessionis est, ut fiat spe veniæ Nihilominus respondetur, quod licet talis Confessio non sit actus virtutis, (attendit) quia est peccatum veniale, tamen fieri potest, ut non solum sit valida, sed fructuosa, quoniam nil obstat, quominus quis possit spe veniæ obtinendæ confiteri, & nihilominus id simul faciat ob vanam gloriam. In secundum M. Sotum, licet confessio fiat principaliter ob vanam gloriam, non tamen est peccatum mortale: nec excludit, fieri simul propter alium finem, & gratiæ effectum præstare. Ergo à fortiori de prædicatione, quæ tanti momenti non est, id dicere tenetur.

5. Cum Soto sentiant Nauarro in sum. cap. 21. num. 40. & Eximius Doctor Franciscus Suarez tom. 4. in 3. part. disput. 20. sect. 3. num. 4. ibi: [An voluntas confitendi propter inanem gloriam, vel commodum temporale, sufficiat ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ? In cæteris Sacramentis certum est valere: in hoc vero id negant Sylvester, Angelus, Armilla, & nonnulli alij Summiste; quia putant, talem Confessionem esse peccatum mortale: contrarium tamen tenent Sotus, & Nauarrus; negant enim, illam voluntatem ex illo fine esse peccatum mortale, sed veniale tantum; quæ sententia per se loquendo vera mihi videtur,] & infra num. 6. [Vnde quod Angelus supra ait, semper esse peccatum mortale, facere ob inanem gloriam id, quod per se in Dei gloriam institutum est, ut est usus Sacramenti, valde rigorosum est, & absolute falsum; nisi addatur, constitui ultimum finem in illa vana gloria, aut ea de causa omitti aliquid, quod est de substantia actus, nam his sublati, finis non est obiectum graue, quod ad peccatum mortale sufficiat; nec est, vnde tantam malitiam actioni conferat.] Hæc Suarez.

6. Pro eadem sententia militat cū alijs Cardin. de Lugo, dicens, esse communē. tom. de Pœnitentiâ, disp. 15. sect. 9. vbi sic: Sylvester verb. Confessio 1. q. 7. §. 9. ait: quod Confessio, quæ principaliter fit propter vanam gloriam, non est valida, neque per illam impletur præceptum. Idem videtur tenere Angelus, verb. Vana gloria, §. 1. vbi ait, quod con-

cionari, Missam celebrare, & alia principaliter diuino cultui dicata facere, propter honorem, aut vanam gloriam, est peccatum mortale, &c. contraria tamen sententia est communis Theologis Recentioribus Soto, Nauarro, &c. Et ratio est, quia, ut bene explicat Coninch, dum modo non excludatur finis principalis, positum nolo illud, non est obligatio sub mortali in eiuſmodi rebus non utendi eis, nisi desiderando positum finem principalem. Sicut ergo potest absque mortali contrahi matrimonium ad honorem, vel diuitias acquirendas, sic, &c. Quibus adde P. Henriquez, lib. 1. de Pœnitentiâ, capit. 36. num. 2. ibi: [Si finis sit peccatum veniale, ut vanæ gloriæ motiuum, & causa, sine qua non esset suscepturus Sacramentum, quidam putant, irritam esse absolutionem, sed falso,] & in Gl. ff. lit. X. [Abulensis in Matthe. 3. q. 3. §. 5. idem dicit de concione, Missa, & oratione (nempe esse peccatum mortale) sed falso.]

7. Eiusdem sententiæ est Antoninus Diana part. 4. tract. 4. resol. 212. vbi inquirens: [an Confessio facta principaliter ex fine veniali, sit inualida?] Respondet [affirmatiuam sententiam docet Sylvester, asserens, Sacramentum pœnitentiæ, quando suscipitur principaliter ex quocumque alio fine, quam remissionis peccatorum, esse inualidum; sed contrariam sententiam tenendam esse puto, cum Soto, & Vazquez. Dico igitur, Sacramentum Pœnitentiæ non fieri inualidum, quocumque fine suscipiatur, dum in eo non peccatur mortaliter, quantum ex eo principaliter, & tanquam ex motiuo suscipiatur, dum etiam suscipiatur ex fine remissionis peccatorum, quamvis minus principaliter, & tantum impuſiue.] Sic Diana.

8. Facit ad hæc opinio Thomæ Sánchez, & aliorum asserentiam, quod [contrahere principaliter matrimonium ob finem venialem, ut ob vanam gloriam, est culpa venialis; quia talis est actus, qualis finis, capit. cum Minister 23. q. 5. Sic Nauarrus in sum. capit. 22. num. 79 Manuel 1. tom. sum. 2. edit. capit. 241. num. 2.] sic Sanchez de matrim. lib. 2. disp. 30. num. 27. Si ergo matrimonium, & Sacramentum Pœnitentiæ, propter vanam gloriam, non excedit culpam venialem, cur concionem facere ad populum ex eodem fine mortale dicemus?

9. Vrgetur, quia non solum in Pœnitentiâ, & Matrimonio hæc doctrina traditur à Doctoribus, sed pro Sanctissimo etiam Eucharistiæ Sacramento ab aliquibus admittitur. M. Petrus de Ledesma in sum. tom. 1. de Sacram. Eucharist. cap. 11. conclus. 5. [Ne peccata venialmente el que llega à este Sacramento con conciencia de peccado venial, &c.]

Verz

Verdad es, que puede acontecer, que la misma obra de comulgar sea peccado venial, si la obra de comulgar se ordena al fin de peccado venial, como si vno comulgare por vana gloria, de suerte que la vanidad fuellè el motiuo para comulgar.] Sic ille.

10. Quæ planè euincunt conclusionem, quam defendendam suscepimam cum actus prædicandi minus spiritualis sit, quam susceptio Eucharistiæ, & Confessio sacramentalis; nemo cordatus affirmare audebit, hos actus propter vanam gloriam elicitos non esse mortales; secus vero actum prædicationis. Quia, ut bene ait Diana cum alijs 3. p. tr. 4. res. 197. [actus prædicandi ex sua natura, neque est consecratus, ut actus Sacramentorum, cum gratiam ex opere operato non conferat, neque est consecratus ex aliqua institutione Ecclesie, neque certo ordini deputatus iure diuino, vel positiuo humano, cum & Profete in lege veteri prædicauerint, & in nouo Testamento multi sacris ordinibus non initiati prædicare soleant.] Ergo si confessio, & Eucharistiæ susceptio ob vanam gloriam non est peccatum mortale, nec concionari propter gloriam vanam, mortale erit.

11. Ideo ultra supra citatos pro hac sententia militat doctissimus M. Victoria in Relect. de simonia, à fol. 193. n. 30. seq. vbi inquirens: [an conferre beneficia propter preces principaliter, sit simonia?] postquam pro parte affirmatiua aliquos retulit, & pro illa citare dixit D. Thom. 2. 2. q. 100. art. 5. dū ad tertium dicit cōtra Canonistas, quod, si collatio fiat propter preces, ad habendum fauorem, vel amicitiam, aut laudem, esset simonica, quia fauor, vel amicitia humana, aut laus est estimabilis pretio, & per consequens cadere potest sub ratione emptionis, & venditionis: post hæc, inquã, M. Victoria sic inquit; [sed bona venia tantorum virorum, in hac parte libentius sequerentur sententiam Canonistarum; & ideo respondeo probabiliter per conclusiones. Prima: illicitum est, conferre spiritualia ad captandum quodcumque bonum non spirituale, &c. Secunda: nescio, an hoc ipsum sit mortale, nā stando saltem in iure diuino (attende) optare laudem humanam, aut fauorem ex alijs actibus spiritualibus, ut ex prædicatione, celebratione sacrificij, & collatione Sacramentorum, neque video, cur ista condemnentur de mortali, cum solum intendatur vana gloria, quæ est de numero venialium.] Et si quoad beneficia Ecclesiastica dubitet subnectens [dixi stando in iure diuino, quia fortè Ecclesia voluit ita expresse prohibere,] sed tamen, quod ipse aliud sentiat constat ex his, quæ ait infra numer. 33. [Præterea, secundum illud; essent simoniaci, qui etiam post factum laudarent, P. Mat. de Moy. Quæst. p. 2.]

aut fauerent alicui ratione prædicationis, aut alterius ministerij spiritualis, quod nemo cōcederet. [Vnde patet, celebrem hunc Authorem ex eo liberare à peccato mortali conferentem beneficia Ecclesiastica principaliter propter preces, quod nullam inueniat rationem ad sic condemnandam prædicantem, aut alia ministeria spiritualia exercentem principaliter propter vanam gloriam.]

12. Et ita expresse tenet Nauarrus in Manuali, cap. 21. num. 40. ibi: [Confessio facta pro finem venial, como por vana gloria venial, no es mortal. Y aunque aquel excelente varon Angelo, verbo Vana gloria, §. 1. tuuo que predicar, dezir Missa, y hazer otras cosas principalmente ordenadas al seruicio de Dios, por honra, ò gloria vana, sea mortal; pero lo contrario se debe tener; como muy largo lo mostramos en otra parte.] Nimirum in commentar. cap. cum minister 23. q. 5. num. 64. Vbi sic scribit: [Non videtur vera illa opinio Angeli, quæ habet, esse peccatum mortale, prædicare, Missam, Sacramenta administrare, & alia huiusmodi facere principaliter in gloriam, & laudem propriam; tum, quia nulla efficaci ratione probatur; tum quia Sylvester dixit, quod eã opinionem consequeretur, dici posse, &c. ut totum statui Ecclesiastico, & ita non solum Sylvester, sed etiam is, qui adiecit postillas ipsi Angelo contrariam tenet.]

13. Et sanè Doctores, qui dixerunt, esse lethale, loquuti sunt in casu, quo constituitur in gloria inani vltimus finis, id est, ut propter eam cōsequendam, non prætermittat homo facere, quæ sunt contra Deum, ut ait D. Thom. supra. Quod fortis expresse M. Bartholomæus Fumus in Armilla, verb. Prædicare, n. 5. dicens: Prædicator habens inordinatum affectum, siue ad temperale lucrum, siue ad humanam laudem (attende) adeo, quod hæc sint vltimus finis eius, vel pecuniam, tanquam prædicationis pretium querit, quod ad simoniam pertinet, mortaliter peccat, alias venialiter.] Quia propter Sylvester M. Sacri Palatii in sum. verb. Vana gloria, num. 2. sic optime scripsit: [Ex quibus patet, quod summa Angeli contra Sanctum Thomam, & veritatem dicit, quod est mortale, quando eã, quæ ordinata sunt ad gloriam Dei, quis principaliter facit ad gloriam suam, ut Sacramenta, & Scripturæ Sacre. Ex quo infert, quod est mortale, prædicare propter inanem gloriam, quod verum est solum, ut dicit Sanctus Thomas, si in eã ponatur vltimus finis, &c. alias totus Clerus esset in malo situ.]

14. Adde, neque Angelum id tenuisse, ut putant nonnulli, sed potius eum

D.

D. Thoma sensisse. Et sic exponit Angelum; R. P. Jacobus Vugarellus Patavinus illius additionator, verb. *Vana gloria, num. 1.* ubi cum Angelus scripisset: [si quis principaliter propter gloriam predicaret, vel diceret Missam, & huiusmodi, pecca et mortaliter.] ad Ly principaliter, sic eum excusat. [Quidam opponit Angelo (nēpe Sylvester ubi supra) quod maledixit, quia, secundum Sanctū Thomam, est peccatum, quando actu, & habitu principaliter intendit ponere ibi vltimum finem: scilicet si actu tantum; nam quis potest gloriari de cantu diuinorum, vel sacris, vel Theologica eruditione, & tamen non erit mortale: quia respondeo, quod Auctor noster sufficienter loquutus est, cum dixit principaliter, & hoc est ponere ibi vltimum finem, ergo non debet reprehendi, cum benedixerit.] Vnde inferitur quod cū Angelus, & nonnulli Auctores condemnant mortalis predicare principaliter propter vanam gloriam, ly principaliter accipiunt in sensu strictissimo, id est, constituendo in gloria inani vltimum finem. Quod nemo negat esse mortale, qui vero in sensu communiōri vsurpant, vt constat ex precedentibus, à peccato mortali excusant. Vnde concluditur, quod asserere, non esse lethale predicare ob vanam gloriam, modo explicato, est opinio expressa D. Thomæ, & omnium. Vnde valde miraberis, amice lector, fuisse Theologum, qui hanc partem feda censura notaret. O preclaram sapientiam!

§. II.

Secunda conclusio.

15 **E**X dictis facile cuique erit, deducere, non esse peccatum mortale predicare principaliter propter pecuniam. Ratio est aperta, nam inanis gloria, seu aliorum laus, & approbatio de bono tuo opere, est etiam pretio estimabilis, vt ex D. Thoma refert M. Victoria supra; sed predicare principaliter ob inanem gloriam non est peccatum mortale; ergo neque ob pecuniam. Omitto, pro hac parte rationem magis vrgere; nam appetitus inanis gloriæ, vtpote inordinatus, temper est peccatum veniale: scilicet pecuniæ appetitus, vt cum D. Thoma, & eius discipulis, tradit M. Perrus de Ledesma in *sum. part. 2. tract. 3. de Charit. cap. 7. fol. 210.* [El amor, inquit, de las cosas temporales templado, y moderado, no es pecado, ni es amor mundano. Esto enseña Santo Tomás 2. 2. quæst. 18. artic. 3. y todos sus discipulos, porque el amor de la vida es natural; luego el amor de los medios necesarios para la conseruacion de la vida no sera malo: tal es el amor de los

bienes temporales, si es moderado, y templado; luego el tal amor no es pecado, antes es bueno.] Ergo appetitus moderatus pecuniæ non est malus, sed bonus: si ergo predicare principaliter ex appetitu inanis gloriæ licet malo, non est lethale, quomodo tale erit predicare principaliter ex appetitu pecuniæ, si bonus sit? Etenim si finis venialis, et malus principaliter intētus scilicet venialem malitiam in bonum opus deriuare potest, finis non malus, sed bonus, vel indifferens, quomodo malitiam grauiora refundere poterit? Cur non potius uicium, nullam posse deriuare?

16 Sed vt certa ab incertis separemus, supponamus, appetitū pecuniæ non esse moderatum, sed superdum; graue tamē peccatum non erit, si vltimum finem in auitijs non constituas, vt cum D. Thom. & communī Theologorum tradit M. Ledesma vbi supra *concl. 2.* ibi: [El amor de las cosas temporales superdum, y no replado, sino demandado así en la intención, como en la mudedadumbre de las cosas q se aman, y desleian, no tiene es peccao mortal, &c.] ita doctrina es de todos los Doctores citados. La razo es, porque el que ama de la manera dicha, no pone siempre su vltimo fin en los bienes temporales, como es cosa notoria.] Ita que quæstio exagritanda supponit intentionem, seu appetitam pecuniæ, quoad malitiam, similit̄ omnino appetitū inanis gloriæ, de quo supra cum D. Thom. & alijs communiter statuis, non excedere culpam venialem.

17 Supponendum secundo; conclusionē nostram non procedere in casu, quo pecuniā, vt pretium predicationis, quis intenderet, per modum commutationis, ita vt per illud solvatur obligatio ex opere præstito, respiciendo ad valorē, & estimationem illius, vt bene ait Suarez infra citandus, quia tunc esset peccatum lethale, apertam simoniam præferens; nam cum sacra conicio ordinetur primò, & per se ad mouendam voluntatem ad opera virtutis, & ad incuriendam victoriæ terrorē, res spiritualis, secundū omnes, est, ideoq; sicut intrinsece malum est, & peccatū mortale, rem spiritualem vendere, ita & cōtionem. Sic D. Thom. 2. 2. q. 100. art. 3. ad 2. & *Quodlib. 2. art. 12.* & alij cōmuniter apud Suar. *tom. 1. de Relig. lib. 4. c. 18. n. 22.* Itaque loquendo de pretio predicationis, neq; pecuniam, neque inanem gloriam, nec quidquam aliud pretio estimabile pro illa accipere licet, vt bene tradit M. Soto *lib. 9. de iust. q. 6. art. 2. ad 2.* Nec de hoc est difficultas.

18 Quæstio ergo solum est, an sit peccatū mortale, predicare principaliter ob pecuniā in eo sensu, quo Doctores supra citati docēt predicare principaliter ob inanem gloriam,

lethale non esse; nimirum, intendēdo pecuniam, vt motiuum, & finem non vltimū, vel in sustentationem cōcionatoris, vel in elemosynam, vel ex gratitudine conferendam, quo casu, nec iure naturali, nec Ecclesiastico est prohibitū, licet prohiberi possit: hūc enim sensum continet expressē illa secunda propositio, in qua tota difficultas reducitur ad Ly principaliter, quod quidē nullam ingeret, si vsurperet, vt debet, iuxta superius dicta de vana gloria principaliter intenta.

19 Et sanē, non esse mortale, predicare principaliter ob pecuniā, si non intendatur, vt pretiū, neque vt vltimus finis, est doctrina fere cōmunis inter Theologos. Vnde valde miror, cuiusdam Neotherici fuggillantis auidiam, ne plus dicam. Videatur Castro Palao, *ro. 3. vbi de simonia, lisp. 3. p. 4. fol. mibi 480.* ibi: [dubitant Doctores, an si spirituale principaliter detur ob hæc munerā, vel è cōtra hæc obsequia, & munerā tēporalia propter spirituale cōsequendū principaliter fiat, sit sufficiens, ad simoniacum contractū constituendum? Affirmat Gabriel, &c. dicendum tamen est dationem spirituales propter tēporale, aut è contra principaliter; cōstituere simoniā casu, quo aliqua pactio interueniat, nam seclusa pactio, certum est, emptionē, & venditionem esse, non posse, & consequenter, neq; simoniam; imò neq; ad peccatum mortale damnandum est: sicut, qui propter vanā laudē principaliter recitaret, aut elemosynam tribueret, nō damnaretur peccati mortalis, sed solū diceretur, recepisse mercedem suam.] Idem tradit Thom. Sanchez *tom. 1. con. lib. 2. cap. 3. dub. 12.* Quia licet intendat, vt finem principale, illud stipendium, non intendit illud, vt pretium, neque habet voluntatē emendi, vel vendendi, ideoque (inquit) non est peccatum mortale, sed veniale. [Quia hic tantum est peccatum inordinationis ad finem, at hæc non est peccatum mortale, sed veniale, quando finis non est mortale. Item, quia nō est mortale, facere sacrum ob vanam gloriam, ergo similiter.]

20 Pro hac sententiā stat etiam M. Sotus *lib. 9. de iust. q. 6. art. 2. §. postremum.* vbi licet: [Resolutio ergo est, quod ire ad Ecclesiam tempore, quod Clericus aliās non tenetur, tantum distributionū causa, ita vt aliās non iret, non est vera simonia, nisi intenderet prore spirituali pretium recipere modo supra exposito.] Et paulo infra, *§. ad primum.* [De predicatoribus in dubium vocari nō debet, vtrum possint pretium pro functione ipsa recipere: esset enim aperta simonia, &c. Solum ergo potest (predicator) honestam sustentationem recipere, & pro victu, qui ad laborem studij sustentandum necessarius est,

& pro fibrorum sumptu. Neque verò simoniacam labem contrahit, quando practica-tio non est prorsus necessaria, manet verbū feminare, vbi melius sustentatur, in o & si ibi concionari reuatur (artende) vbi vicium non sperat impeditandum, culpam non cōmittit; est tamen cauendum scand. lam, idque potissimum Monacis.] Vnde constat, M. Sotum, neque veniale putasse, predicare principaliter ob victum, seu pecuniam ad illum necessariam, quando quidem, vt ipse supra exponit, Ly principaliter, idē sonat, quod aliās nequaquam predicaturus. Quibus consentiunt Bañez, & Conradus, quos citatos sequitur P. Salas *tr. de vsuris, dub. 5. in fine, vbi sic:* [Quando D. Thomas dicit, artic. 11. esse simoniam intentionem principali ire ad Ecclesiam propter distributiones: intentionem principale vocat, qua intenditur, vt pretium Diuini Officij; in quo sensu illum explicant, & sequitur Bañez, & Conradus;]

21 Hanc difficultatem latissimè versat P. Franciscus Suarez, & pro nostra militat sententia *tom. 1. de Relig. lib. 4. de simonia, cap. 44.* vbi inquit: [an sufficiat ad mentalem simoniam, principaliter intendere temporale medio spirituali?] Et acutè examinat vim illius ad verbi *principaliter*, ex cuius vera intelligētia, resolutio huius, aliarumque difficultatum dependet. Ibi ergo cū Soto vbi supra; primo statuit, quod oportet, cauere, ne confundantur ratio pretij, & ratio finis principalis, quās non esse conuertibiles, sed posse adinuicem separari, aperitis exemplis euincit. [Qui enim, inquit, elemosynam petit, habet pro fine principali suæ intētionis, à proximo pecuniam, quam sperat, accipere, & tamen non intuetur illā, vt pretium suæ actionis, vt videtur per se notum, &c.]

22 Et post plura ingeniosè, & clarè in hac materia supposita, *sic n. 11.* concludit: Ex his ergo infero, & dico secundo. Quamuis temporale commodum sit principaliter intentum per ministerium spirituale, vt finis operantis, si non intendatur, vt pretium, sed sub alia ratione stipendij vera, & probabili, non est simonia, etiam si aliquod aliud peccatum per illam intētionem committi possit. Prima pars sequitur necessario ex dictis; & docent omnes, & maximè videre est in Victoria, Sylvestro, Caietano, & in Nauarro, &c. Nam Sacerdos potest intendere per ministerium Missæ ali quod tēporale, vt stipendium suæ sustentationis, ergo etiā potest hunc finem principaliter intendere, &c. At in illo casu non committit simoniam, quia non habet voluntatem emendi, vel vendendi, &c. Idem, inquit, argumentum est de concionatore qui habet pro principali

sine sua predicationis dignitatem, quam ambit, & vanam gloriam, quam aucupatur, nil enim repugnat, hinc esse finem principalem operantis: & vltimam non sèpe eilet: ille ergo per spirituale ministerium principaliter intendit temporale commodum, & nihilo minus non est simoniacus, vt probant discursus facti, & omnes fatentur, &c. Altera vero pars de malitia illius intentionis ita declaratur: nam si finis ille sit ita principalis, vt sit vltimus, mortale sacrilegium in tali actione committitur; dum actio sacra ad mortiferum finem ordinatur, vt in Sacerdote in peccato sacrificante ex affectu ad vltimum: ille peccaret speciali peccato sacrilegij, nò solum quia in peccato sacrificat, sed etiam, quia ordinat tantum sacrificium ad finem temporalem inordinate vltimū, & dilectū; nam re vera ille tunc constituit vltimum finem in illo lucro. Idem esset de concionatore, si vltimū finem poneret in honore (vel bono alio temporali) per concionem adquirendo. Censetur autem (attende) vltimum finem in illo constituere, quando esset paratus ad querendum illum, etiam grauitur transgrediendo preceptum. At vero si temporalis finis non sit vltimus, sed tantum proximus, & non sit de re intrinsecè mala, sed indifferens, vt est honor, & bona existimatio apud alios, licet esset his finis proximus principalis non ordinatus ab operante ad illum honestam, non esset peccatum mortale, facere opus spirituale propter hunc finem, esset tamen veniale, quia licet ordinare rem spirituale ad rem temporalem, si fit de ordinatio, & culpa, si tamen res illa temporalis non habet intrinsecam malitiam grauem, nec ponitur in illa affectus, vt in vltimo fine, non est grauis de ordinatio, nec materia peccati mortalis. Alias multa peccata mortalia committerentur ab hominibus vanis, qui ex vana gloria dicto modo multa operantur. Hactenus Eximius Doctor Franciscus Suarez, quibus rem totam comprehendit, & euidenti fundamento corroborat.

23 Confirmatur hic discursus ex communi doctrina Theologorum apud Sanchez de Matrimon. lib. 2. disp. 30. n. 21. afferentiū, quod contrahere matrimonij Sacramentum principaliter ob diuitias, esset tantū veniale. [Quia in ordinatio (inquiunt) est, rem a proprio fine extrahere, & vti Sacramento ad finem, ad quem nò est institutum. Quod autem sit tantum veniale probatur, nam stante hoc fine seruatur substantia, & rectus ordo ad finem principalem, semper enim manet coniugium ordinatum ad suum finem. Ita Caiet. Paludan. D. Antonin. Perr. de Sot. Hēriq. Medin. Petr. de Ledesm. Vivald. Manuel

Syluest. Tabien. Nauart. Sic Sanchez. Quod idem propter eandem rationem de cōcionante ob pecuniam dicendum est.

24 Lt fatere videtur D. Thom. *Quodlibet. 2. art. 12.* vbi inquirens: [vtrum sit peccatum predicatori habere oculum ad temporalia: l. rationem dubitandi desumit ex verbis Christi Dni, *Luc. 12. Querite primum Regnum Dei, & c.* id est principaliter, & tamen solum condemnat predicatorum, quando temporale, vt pretium predicationis intendit. [Respondet dicendum, quod habere oculum ad terrena, cōtingit dupliciter, vno modo sicut ad mercedem, & sic predicator non licet habere oculum ad terrena, quia sic faceret Euāgelium venale. Alio modo sicut ad stipendia, pro necessitate sustentationis vite, & sic licet predicatori habere oculum ad terrena. Ergo secundum D. Thom. licet concionator primo, seu principaliter in sua concione querat temporalia, dummodo non vt mercedem, seu pretium, sed vt stipendium sustentationis, non peccabit lathaliter. Quia deficiente simonia, non est vnde culpa mortalis arguit possi, quamvis defectum charitatis arguat, vt ait Caietan. 2. 2. q. 100. art. 2. & 3. §. ad secundam, ibi: [Non spectat tamen ad simonia vitium, quod predicat aliquis libentius in loco, vbi maiorem se sit taxatam elemosynam, quā alibi, predicat, sed expectat ad charitatis defectum, quo quis magis temporalium, quam spiritualium profectui intendit.]

25 Ex his inferunt Doctores, quod pecunia conferenda predicatori ad necessariam sustentationem, potest in pactum deduci; quia tunc non datur pro re spirituali ex voluntate vltimante pecuniam quanti rem spirituale, sed ad sustentationem ministri, casu, quo velit concionari, aut alios actus spirituales exercere. Ita Caietan. vbi sup. Sotus q. 6. art. 2. Victoria *Relect. de simonia, 2. p. n. 20* & plures, quos citatos sequitur Castro Palao *tom. 3. disp. 3. de simonia, p. 4. n. 4.* Qui pactū huiusmodi obligationem iustitiæ inducere supponunt, quia nò est, vnde illi repugnare possit. Addit M. Bartholom. de Medin. *in sum. §. 20 fol. 126.* [Cerca desto se puede dudar, si puede vno hazer concierto, que le den tanto por predicar tantos sermones en vna Quaresma? Respondese, que si, porque el tal trabajo es extraordinario, vno intrinseco al tal ministerio.] Idem sentit Caietan. supra. [Et hoc (inquit) Victoria *in relect. de simonia, p. 2. propè finem.*] Est probabiliter, & rationabiliter dictum; sed non caret calumnia; si enim hoc est verum, semper potest minister locare seipsum cum obligatione predicandi, etiā ad vnum diem, quia etiam est vinculum libertatis, ad quæ non tenetur.]

Cuna

26 Cum Medina sentit M. Araujo *in decisione Moral. p. 2. disp. 14. art. 2. num. 28.* Nam [cum occupatio illa (inquit) sit mere temporalis, & à principio naturali proueniens, etiam est venalis.] Vt omittam, Doctores alios absolute affirmare, opera, & labores spiritualium actionum locari posse, ac pròinde propter hunc titulum licitè posse Ecclesiæ Ministros ex pacto iustitiæ accipere pretium temporale. Quam tenent Bonacina, Ricard. Altissiodorensis, Glossa, Adrianus, Armachanus, & Hostien. is apud ipsam M. Araujo supra. Quos ipse merito impugnat, quatenus pro labore, etiam intrinseco spiritualibus actionibus pretiū recipere, seu ex pacto iustitiæ ad illū pecunia oblata se obligare, licitum putat. De alio verò pacto, quod amicitia vocant Theologi, de re temporali in gratitudinem pro spirituali conferenda, plura dicam infra per otium, videnda, quia favorabilia. Hic enim solum agimus de pacto iustitiæ.

§. III. Confessorium.

Quid de Theologo quoad casus conscientia?

27 **D**ubitant non pauci, an quod dictum est de concionatore, dicendum sit de Theologo respondente casibus conscientia? nimirum peccate mortaliter, si ob pecuniam, vt pretium, responsum dederit. Affirmat Lessius *lib. 2. de iust. cap. 35. dub. 13. n. 78 & 79.* Sed negatiuam partem sustinet cum D. Thom. q. 100. art. 3. ad 3. Castro Palao *supr. part. 10. num. 5.* dicens: [Ego tamen probabiliter existimo, simoniam non esse, quia instructio est naturalis, & humano labore acquisita: vendi ergo potest. Qua ratione Canonistæ pretiū recipere solent pro huiusmodi responsis, sicut, & pro alijs consilijs: non debet ergo Theologus peioris conditionis esse, &c. Tale enim responsum solum ordinatur per se ad illustrandum intellectum, & tollendam ignorantiam ne aliquid fiat contra rectam rationem, & iustitiam.] Sic ille. Et antea Caietan. supra 2. 2. q. 100. art. 3. §. ad secundam, vbi ait: [Doctor quoque Theologiae in hoc differt à predicatore, quod Doctor queritur ob temporale auxilium in Theologia, sicut in ceteris scientijs, predicator autem solum propter spirituale opem, quasi predicator sit instrumentum Spiritus Sancti ad purgandum, illuminandum, perficiendumque homines, secundum adoptionis gratiam, & ideo nò potest predicator pacisci de operæ, & labore suo in predicando.] Sic ibi ex D. Thoma.

28 Sed omnino videndus Franciscus Suarez *tom. 1. de Religione, lib. 4. cap. 18. n. 4.* P. Mat. de Moy. *Quest. p. 2.*

19 vbi ex D. Thoma, sic & bene rem explicat. [Si consilium sistat in pura instructione intellectus, aliter, non esse materia simoniae, etiam si ab interrogante petatur ad pacandā cōscientiam suam, vel ad dirigendam illam: secus verò est, si fiat per modum exhortationis, ita vt æquiualeat veluti priuata concioni, nam tunc eadē erit ratio de illo, quæ de concione, &c. & hoc genus consilij vocari potest spirituale, aliud verò doctrinale. De illo ergo probatur assertio. Primum ex D. Thom. art. 3. ad 3. dicente: [licet potest pretium sua uoce, vna, seu consilij accipere.] Vbi tunc generaliter loquitur de doctrina, & à Caietano, & alijs intelligitur de doctrina Theologiae; ita etiam loquitur de consilio. Vnde loquentes de venditione Theologiae doctrinae, solum excipiunt cōcionē, seu predicationē, vt patet ex Caiet. & Sot. Nauart. etiam cap. 23. n. 100. eodem modo, quo D. Thom. dicit Doctores posse accipere pretiū pro sua scientia, & consilio, vbi nec de Doctore, nec de consilio quidquam distinguit.] Hactenus Suarez, qui supra dicta distinctione de consilio doctrinali, & de exhortatio rem totam componit; & Authores conciliat, vt in secundo casu interueniat simonia, secus in primo, cuius opinioni standū est, vt potè, quæ ratione firma, vnum casum ab altero discriminat.

QVÆSTIO II.

Vtrum Parochus teneatur ad concionandum per se, vel per alium, etiam si nec per se possit præ iustitia doctrinae, nec per alium, pro commoventium penuria?

Parochum teneri per se, vel per alium, populū intrare, tam iure naturali, quā diuino, tradit Stephanus Bauni *tom. 4. Theolog. Moral. tr. 10. de Presbyt. & Paroch. q. 29.* [iure inquit, tam naturali, quā diuino, teneri Parochus concionibus per se, aut alium operari dare. Naturali, quia recta ratio singulos admonet id agere, pro quo statuta, ac iusta præmia habet. Eiusmodi est in Parochia prouincia concionandi populo. De diuino, nemo negare potest, Mat. 3. Ioan. vlt. & Trident. sess. 23. c. 1. ibi: Cum præcepto diuino mandatum sit omnibus, quibus cura animarum commissa est, omnes suas cognoscere, verbique diuini predicatione, ac bonorum omnium exemplo pascere.]

2 Hanc tamē obligationem ad concionandum populo, quam ad mortale vltq; perstringere, tradit Baunio, eo quod populo maxime utilis, & necessaria sit, temperauit supra q. 32. dicens: Parochū non concionantē à peccato eximere eius inopiam, tum doctrinae, vt per se concionetur, tū commoventiū ad alium substituendum. [Et ratio, inquit, est, quod

quod impossibile nulla sit obligatio: at Parocho infanti & ignaro impossibile est loqui publice, ac de virtute præcepta dare, quem admodum, & alere domi, qui vicem suam obeat, si vix in possessionibus ipse tantum habet, quantum ad vitam parcam, tenuemque est necesse. Sic ille: Cuius doctrina miratur principis nuper contra lanensis a Summis Pontificibus Innocentio X. & Alexandro VII. definitis, scilicet Deum non præcipere impossibilia.

3 Sed quid? si Parochus scientia ad concionandam sufficenti præditus sit tenebitur ne per se concionari? Quid si scientia requisita careat, habeat tamen comæatus, quibus concionatorem alere possit? tenebitur, ne per aliam concionari? Videatur omnino certum, per se, vel per aliam sub letali ad concionandum teneri, tam naturali quam diuino præcepto, ut tradit Bauni supra Unde quoties in populo desint alij Sacerdotes seculares, vel regulares manere docendi fungentes, nullam Parochus excusationem habere poterit.

4 Nihilominus M. Dominicus de Soto, lib. 10. de iust. tit. 3. a munere concionandi Parochos eximit, & ad Episcopum id pertinere existimat, qui proinde per se, vel per alios populo de concionatoribus providere debet. Et, ut huius Doctoris mentem expressam habeas, en eius verba, [inculcat enim Plebano Sacerdoti (seu Parocho) Sacramenta necessaria, & congrua administrare, qualia sunt, Baurismus, Eucharistia, Pœnitentia, & sacra Vnctio, & præterea benedicere sp̄s, &c. Secundum ad id pertinet pastorale officium est, fidem docere populū. Huius autem functionis (atque) duo sunt gradus; alter illos explicare articulos, qui sunt ad salutem necessarii, & hoc propriè Parochianis Sacerdotibus curam gerentibus animarum incumbit. Quare profecto huius muneris, quando grandis est negligentia, peccatum est illis mortale: tenentur plebem articulos docere fidei, decalogum, imò verò & orationē Dominicam, illa videlicet, quæ, an sciant pœnitentes, sunt interrogandi. Alter gradus est altiora fidei mysteria explicando sacram Scripturam propalare, ac morum probitate gregem imbuere, & instituere, & hoc propriè pertinet ad officium Episcopi.] En secundum Sotum, ad munus Parochiale, ac proinde ad eius obligationem solum pertinet, mysteria, & articulos fidei, & orationes, quas ex præcepto fideles scire tenentur, populū edocere; non verò concionari.

5 Quid clarissus iterum infra expressit his verbis: [sed] rogas, nunquid, & prædicare Plebanis etiam conuenit? Respondetur, certum est, nil amplius eis ex officij necessita-

te iacumbere, quam doctrinam, ut dicebamus, Christianam populo necessariam docere. Verum verò sit salutare consilium, id muneris prædicandi iniungere? In Tridentino Concilio fuit in publicum consilium prolatum, & sic prima fronte nonnullis Patribus apparuit, sed non defuit, qui, ut sententia pœnitentis agitaretur, supplex orauit, à qua postea decernenda super eum est. Enim vero, ut decorum, & saluterum est illis Parochialibus Sacerdotibus, qui verè Theologi sunt, id muneris suis plebibus impendere, sic pœnitentissimum est, Theologiae ignaris id committere. Sic illi sunt, qui pœnitentiores dillement erroris. Salubris ergo populo est, eiusmodi concionariis carere, quam infici. Sic M. Sotus, cuius sententiam referentes non improbant Barbosa de off. c. Par. tit. 1. cap. 14. num. 1. in fine, & Machado lib. 4. tit. 2. num. 3. Et hæc est opinio Patris Bauni cum limitatione vero subiuncta defectus scientiæ, & comæatus, quibus excusatum à præcepto Parochi censet, alias graui obligatione ad conciones adstrictum, ut constat ex dictis.

6 Ceterum ego non video, quomodo sententia Soti Concilio Tridentino non aduerfetur, scilicet 5. cap. 2. de reformatione, sic decernenti: [Plebani, & quicumque Parochialis, vel alias eorum animarum habentes, per se, vel per alios idoneos, si legitime impediti fuerint, debent saltem Dominicis, & festis solemnibus plebes sibi commissas propria, & earum capacitate, pascant, salutaribus verbis docendo, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem. (Addit insuper Concilium) Annuntian de que eis cum breuitate, & facilitate sermonis vitia, quæ eos declinare, & virtutes, quas sectari oporteat, ut pœnitentiam æternam etradere, & cœlestem gloriam consequi valeant, sic ibi, & iterum, scilicet 22. cap. 8. & insuper granitatem, & originem huius obligationis commendat, scilicet 23. cap. 1. verbis illis: Cum præcepto diuino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissæ est oues suas Verbi Diuini prædicatione pascere. Quæ verba adeo aperta sunt, ut mirum sit M. Sotum asseruisse, à sententia in Tridentino superfluum. Ideo hoc præceptum ita expressum in Tridentino putat Bauni, [ut iam mihi, inquit, magnopere necessarium non videatur laborare in probando, id quoque lege Ecclesiastica Parocho curandum esse. Nam quis existimat, id à Papa, & Episcopis in causa communi populi non esse mandatum Parochis?]

7 Quid ergo faciet Parochus, qui præcomæatum inopia, nequit per alios concionari, & scientia requisita, ut per se concionetur, imbutus non est? Respondet Bauni, hoc

Inconueniens præsum esse in Concilio Arelatensi, & de remedio ei prouisum. [Quod si curari, inquit, per ignorantiam facere nequeunt, iubentur ipsi in Concilio Arelatensi, è superiori loco legere concionem aliquam vulgari idiomate scriptam.] Sic & merito; nam cum Parochi concionari populo debeant, ut ex Tridentino conitat, & libri inscripti beneficio, per se, vel per alium alta voce legentem omnes id assequi possint, nullus excusationem legitimam habere potest, ad priuandum populū lectione, concionem supplente, quando concionatores alij desint. Et sanè laudabilius nonnulli Parochi indocti id facerent, quam verba spiritu, & instructione destituta diffundere, aut ridicula, & infructuosa, quæ risum potius, quam ad dolorem moueant.

8 Ex dictis sit invalidam esse electionem Parochi, qui sufficientem scientiam non habeat ad doctrinam Christianam edocendam, sacramenta administranda; & ad populū instruendum, quæ vitia declinare debeat, & quas virtutes sectari ad salutem æternam consequendam. Ita constat ex Tridentino vbi supra, & etiam ex iure Canonico, ut videre est apud Sanchez in consilijs tom. 1. lib. 2. cap. 2. dub. 20. ibi: [Defectus scientiæ competentis reddit beneficii collationem nullam. Probatur ex cap. cum in cunctis, §. final. de elect. & ex cap. cum nobis de elect.] Sic tenent Tabiena, Syluester, Angelus, Armilla, Salcedo, Rebusius, &c. Scientia autem competens in præfenti dicitur scientia requisita ad exequendum officium Parochi, cui, iuxta concilium, munera omnia nuper exposita competunt. Videatur Thomas Hurtado, tom. 2. variar. resol. tract. 2. cap. 1. num. 1480. apud quæ Cardinal de Lugo, & plures tanquam regulam certam statuunt: [quod si non habeat eligendus eam litteraturam, quæ exigitur ad exequendum officium, propter quod datur beneficium, est invalida electio, aut collatio.]

9 Benè verum est aliquando ratione vrgentis necessitatis, posse validè in Parochū eligi, qui minore scientia præditus sit, nempe eum, qui doctrinam Christianam, sacramenta administrare, & dispositionem ad ea recipienda necessariam, populū docere, sciat, licet ad alia numerata inhabilis sit. Quia huiusmodi Parochus non caret scientia simpliciter necessaria, ut de necessarijs ad salutem populū instruat, & provideat. Qua propter, si alius non sit, potest hic ab Episcopo præfici. Quod se consuluisse dicit Eminentissimus Cardinalis de Lugo de pœnitentia, disp. 2. sect. 4. num. 73. [Sic enim, inquit, aliquando consului, ex hoc capite excusari sæpè Prælatos, qui in aliquibus oppidis exiguis, & re-

motis præficiunt Parochos indoctos, & rudes; hoc enim plerumque faciunt, quia propter exiguum stipendium, & penuriam rerum, ac pauperiem incolarum, non inuenitur homo doctus, qui velit curam illarum suscipere. Vnde cum aliter non possit illis oculus subueniri, ut suppono, melius est, quod habeant confessorium indoctum in tali necessitate, quam quod omni remedio prorsus destituantur.] Sic & benè Lugo: hoc tamen non tollit obligationem Parochi, qua adstringitur studio, & litteris incumbere, ut maiorem scientiam ad alia munera præstanda possit acquirere. Quis enim inficiatur ad Parochium pertinere dubia occurrentia circa casus conscientiæ in oppido frequentes diluere, & vitia fugienda populo proponere, & scandala vitare, ad quæ maior scientia necessaria est: ad quam propterea adquirenda, ratione sui muneris, operam nature tenetur.

10 Quod si præstare nolit, eius electio, licet valida fuerit, est irritanda, iuxta decretum Tridentini, scilicet 7. cap. 3. de reformatione, vbi sic. [Inferiora beneficia Ecclesiastica, præsertim curam animarum habentia, personis dignis, & habilibus, qui per se ipsos curam exercere valeant, &c. conferantur: aliter autem facta collatio, seu prouisio omnino irritetur.] Quod locum semper habere debet, quoties dignus, & habilis, aut qui talis spectetur, occurrerit.

QVÆSTIO III.

Sit ne symonia pacto expresso se obligare ad aliquid temporale pro spirituali ex gratitudine conferendum.

1 SYmonia, ut tradunt cōmuniter Theologi, & Canonista, est, studiosa voluntas emendi, vel vendendi rem spiritualem, vel spirituali annexam. Hanc definitionem exactam esse, nullamque esse symoniam, in qua ratio pretij non intercedat, solide, & erudite probat P. Iosephus Gibalinus in speciali tractatu de symonia, & initio facto a Petro Lombardo Magistro sententiarum, innumeris Theologis, & Canonistis allatis, collati que eorum locis, Romanos Pontifices, & Sorbonæ decreta pro hac parte refert. Quid autem involuant verba emptionis, & venditionis, explicuit D. Thomas, quodlib. 5. art. 23. vbi ait: [Cum symonia circa emptionem, & venditionem consistat, hic distinguendum videtur. Quia si Prælati intendit obligare eum, cui dat Beneficium Ecclesiasticum, ad aliquam recomensationem faciendam sibi, vel suis consanguineis, intentio symoniaca est, si verò non intendit eum obligare, sed inten-

dat, quod ille sibi, vel suis sponte temporali-
ter recompenset, est quidem prava intentio,
& carnalis, sed non symoniaca.] Quod ad re-
nostram sic explicat S. Raymundus in *summ.*
tit. de symonia, §. 2. [Nomine emptionis, &
venditionis intelligas omnem contractum
non gratuitum.] Dum ergo obligatio iusti-
tiae non intercedat, sed contractus sit gratui-
tus, symonia non interuenit. Quamvis pec-
catum aliud pravae intentionis interueniat,
de quo modo non agimus. Quod mortale non
esse affirmant plures apud Palao, *tom. 3. disp.*
3. de symonia, punct. 4. n. 3.

2 In primis certum est apud omnes, non
esse symoniam, nec lege vlla prohibitum
donare aliquid temporale ex amicitia, aut
in gratitudinem beneficii spiritualis recepti,
hoc enim ad virtutem pertinet, & longissi-
mè a vitio est, tam ex parte recipientis, quam
ex parte conferentis, ut optimè probat Pa-
lao, *tract. 17. d. §. 3. citata, punct. 5.* Nec est,
qui dissentiat. Vnde communiter Doctores à
symoniae labe eximunt intendentem dare, vel
recipere aliquid, ut debitum ex gratitudine,
tam antecedenter, quam consequenter ad
collationem beneficii. Ita Nauarrus, *cap. 23.*
num. 106. ad 4. & ex illo Vgolinus, Tabiena,
Caieranus, Sorus, quos citat, & sequitur Sua-
rez, *tom. 1. de Religione, lib. 4. cap. 45. num. 6.*
Sanchez in *opusc. lib. 2. cap. 3. dub. 28. num. 7.*
& 8. Quia intendens adimplere obligatio-
nem naturalem per se consequentem ex na-
tura beneficii, nullum peccatum incurrere
potest, & similiter, nec qui intendit captare
benevolentiam, ut alter faciat, quod debet,
& ipsa ratio praescribit.

3 Est insuper supponendum, pactum ge-
neraliter dictum diuini a Theologis, & Ca-
nonicis, in pactum iustitiae, & in pactum ami-
citiae. Pactum iustitiae est, quo quis intendit
alteri iniungere vinculum, & obligationem
iustitiae. Pactum amicitiae, quo solum inten-
dit eam obligationem, quam amicitia, vel
virtus gratitudinis inducit. Sic P. Lessius, *lib.*
2. de iust. cap. 20. dub. 7. num. 48. Itaque quan-
do solum interuenit amicitiae pactum, nulla
de nouo, neque ex fidelitate, nec ex alia vir-
tute inducitur obligatio, nec pacto amicitiae
alteri se obligare, aliud significat, quam ex-
plicare propositum, quod quis habet se ex-
hibendi gratum, qui, si postea defecerit nullam,
aut saltem non aliam culpam incurreret, quā,
si proposito non manifestato gratus post be-
neficium acceptum non foret (est verò ali-
quando ingratitude peccatum, ut ait D.
Thomas 2. 2. *quest. 107.*) His positis.

4 Titulo quaestionis sic respondeo: pac-
tum iustitiae de re temporali pro spiritali
ex gratitudine conferenda, symoniacum est,
& implicatorium. Symoniacum, quia est co-

tractus non gratuitus; ac proinde emptio-
nis, & vinditionis. Et simile pactum plurius
iuris Canonici capitibus esse prohibitum pro-
bat P. Thomas Sanchez in *consilijs, tom. 1.*
lib. 2. cap. 3. dub. 25. praecipue, *ex cap. Quia*
p. 1. ibi: Dummodo omnis abijt pactio, omnis
conventio. Et *cap. fin. de pact.* vbi sic dicitur.
In spiritualibus obtinendis, omnis pactio, om-
nijque conventio cessare debet. Et sic omnes
Canonistae. Qui eiusmodi pactum, obligatio-
nem ex iustitia inducens, ut symoniacum iu-
re condemnant. Dixi esse etiā *implicatorium,*
dum dicitur, obligare ex iustitia ad rem tē-
poralem *ex gratitudine* conferendam; quia
donationem ex gratitudine omnes intelli-
gunt, quae absque iustitiae violatione omitti
potest. Ac proinde, quae excludit praeviam
obligationem, praeter illam, quae recipienti
beneficium iure inest exhibendi se gratum
benefactori.

5 Ex dictis inferitur audiendum non esse
Candidum M. Sacri Palatii *tom. 1. de benefe.*
disquisit. 18. art. 39. in fine, d. b. 3. vbi scrip-
sit, non esse contra iustitiam beneficia Ec-
clesiastica non conferre gratis, quia colla-
tor, inquit, conferens illa beneficia Ecclesi-
astica, pecunia interveniente, non exigit illam
pro collatione beneficii, sed veluti pro emo-
lumento temporali, quod tibi conferre non
tenebatur. Tum quia dum, exclusis alijs, te
praefert conferendo tibi beneficium, affectum
ad te determinat, & se priuat potestate alteri
gratificandi, quod est magno pretio vili-
mabile.] Haec, inquam, sententia iustitiam non
potest, quia contractus ille iniustus est, quia
conferens beneficium, non est dominus be-
neficii, neque habet ius aliquod in illo; sed
qui vendit rem non suam, peccat contra iu-
stitiam, ergo. Nec ratio, qua suam conclusio-
nem probat, alicuius ponderis est; nam Prae-
latus tenetur ex iustitia, ratione officij, gra-
tis conferre beneficia, licet ipsius arbitrio
relinquatur electio personae: Ergo ratione
praelationis nequit absque iniustitia pretium
aliquod recipere, ac proinde iure naturali, &
diuino ad acceptum restituendum tenetur,
ut doctè, & expeditè probat P. Suarez *tom. 1. de*
Relig. lib. 4. de symonia, disp. 59. Qua propter
sententiam M. Candidi, *ut scandalosam, ut*
minimum dampnauit, & prohibuit Sanctissimi
Alexander VII. anno 1665. & est vigesi-
ma secunda, ex 45. ab ipso damnatis, & pro-
hibitis [Non verò est contra iustitiam Benefe-
cia Ecclesiastica non conferre gratis, quia col-
lator conferens illa Beneficia Ecclesiastica pe-
cunia interveniente, non exigit illam pro col-
latione beneficii, sed veluti pro emolumento
temporali, quod tibi conferre non teneba-
tur.]

6 Dico 2. pactum amicitiae, de re tem-
porali

porali pro spiritali ex gratitudine conferē-
da, nullam continet symoniam. Hanc sentē-
tiam turenter Couarrubias, Supplementum,
Gabrielis, & alij apud Valentiam, *tom. 3. q.*
16. dub. 6. punct. 3. §. ad secundam rationem
dubitandi. Ioannes Pontius Ordinis Minorū,
in cursu Theolog. disp. 55. quest. 3. conclus. 1.
num. 10. & Marcus Vidal, in *Arca Theolog.*
moral. tit. de symonia, inquisit. 2. num. 45. vbi
ait. [Colligitur quinto: eo modo, quo licet,
sine labe symoniae, dare temporale pro spiri-
tuali, etiam licet de hoc ipso conventionem
facere, nempe tanquam dando, vel ex grati-
tudine, vel ex benevolentia.] Franciscus Ga-
letti, in Margarita casuum, verbo Symonia,
[symoniam, inquit, non facit pactio conti-
nēs id, quod natura rei postulat.] Coelestinus
in *compendio Theologico moral. tract. 7. sp. 4.*
num. 3. Difficultas, vtrum id quod est dan-
dum ex gratitudine, in pactum deduci pos-
sit absque labe symoniae? Respondeo posse gra-
titudinem deduci in pactum, si solum petat-
ur, ut debita iura naturae ratione beneficii
collati.] Guilius in *praet. resolut. casuum*
consc. verb. Beneficium, num. 7. [In obtinen-
dis beneficijs licet pacisci de aliquo tempo-
rali retribuendo tanquam motiuo, & pro
recompensatione gratuita, & in hoc non co-
mittitur symonia, quia in hoc casu datur ex
gratitudine.] Felinus in *cap. ad audientiam*
2. de rescriptis, num. 10. [Deducere in pactum
obligatorium obligationem antidoralem;
est symonia. Secus vbi sola obligatio natu-
ralis deducitur in pactum, eo modo, quo de-
bitor est obligatus, quia non videtur illicitum.]
Eandem sententiam probabilem iudi-
cant Rocaphul, & Machado, apud Dianam,
p. 10. tract. 15. res. 5. apud quem non pauci se-
quuntur, *tom. 1. ibi, tom. p. 11. tract. 7. Miscel.*
res. 1. 23. & tenet expressè Gaspar Hurtado,
Escobar, Fragofo, & alij, quos ibi Diana re-
fert, & ipse probabilem putat *2. p. 1. 2. Miscel.*
resol. 42. dixerit non esse in praxi amplecten-
dam, sibi tamen contrarius iterum amplec-
tente, *p. 11. tract. 5. resol. 20. §.* [Dixi lega-
lem.] Quibus adde Ioannem de Soria in *epi-*
rome summar. 2. tit. 1. sect. 4. disp. 5. fol. 457.
vbi ait. [Probabile est, eo modo, quo licet
temporale accipere pro spiritali sine symo-
nia, licere etiam de hoc pacisci.] & P. Tho-
mas Sanchez *tom. 1. consiliorum lib. 2. cap. 3.*
dub. 34. num. 6. dicens: [etiam si intercedat
promissio gratitudinis iure naturae debita,
verbis, vel scriptis generalibus expressa, sine
ullo augmento, quo obligatio antidoralis
transcat in civilem, nulla est symonia.]

7 Eandem sententiam tenet expressè M.
Serra 2. 2. *quest. 78. art. 2. dub. 1.* vbi sic ait:
[Non displicet, quod nonnulli asserunt, du-

plex esse pactum, iustitiae scilicet, & amicitiae;
pactum iustitiae est, quo quis intendit alteri
iniungere vinculum, & obligationem iustitiae;
pactum verò amicitiae, quo solum intendit
eam obligationem, quam amicitia, vel gra-
titudinis virtus inducit.] Et paulò infra in *eo*
dem art. 2. fol. 788. [De hoc denique pacto,
(nempe iustitiae intelligi potest D. Thomas,
dum inquit, si hoc pacto mutuum dant, ut
officium accipiant, absque dubio pactum est
vsurarium: nam si de pacto amicitiae sit ser-
mo, non solum hoc, & supradicta possunt in
pactum deduci, sed etiam (ut ait P. Lessius,
lib. 2. cap. 20. dub. 7. & 9. collatio beneficii
Ecclesiastici sine vsura, vel symonia, quia v-
traque requirit obligationem iustitiae.] Haec
M. Serra. Quem citatur sequitur nouissime
M. Ioannes Martinez de Prado, *tom. 2. Theo-*
log. moral. cap. 28. q. 2. §. 1. num. 7. vbi sic ait:
[Melius distinctione adhibita, licet com-
ponunt Lessius, Bonacina, Trullench, Iugo,
& Serra dicentes; quod si pactum sit iustitiae,
ex vi mutui ad hoc obligare, erit vsurariū, ve-
rò pactum sit foedus amicitiae, vel gratitudi-
nis, ita, ut ex illa exigantur in illo eodem ge-
nere, nullum erit peccatum.] Quia in colla-
tione beneficii Ecclesiastici a qua procedunt.
Nec contra hoc pactum militat Suarez *tom.*
1. de Relig. lib. 4. de symonia, cap. 4. num. 2.
Quia illud pactum solum impugnat, [quod
nouam aliquam obligationem adijciat, praeter
naturalem, quam inquit, possumus ap-
pellare positiuam ex voluntate contrahen-
tium.] Quibus consentit Doctor Garfi *cent.*
1. cap. 93. num. 4.

8 Probatur 1. ex P. Lessio, *lib. 2. de iust.*
cap. 20. dub. 7. num. 51. quia donum tempo-
rale, per pactum amicitiae, non exigitur ut
pretium collationis beneficii Ecclesiastici,
sed ex amicitia praestandum, absque vlla obli-
gatione iustitiae, sed ex sola gratitudine; nec
enim promittens nouam obligationem in-
ducit, nec aliud per pactum ostendit, quam
animum, quem de praesenti habet, se gratum
ostendendi suo benefactori. Confirmatur ex
P. Sanchez, quia expressio eius, quod tacite
inest, non est illicita, ut patet *ex textu,* &
Glossa, cap. significasti. de electionibus, & cap.
ad audientiam el secundas, vbi Glossa, Felinus,
& Iasson, *de rescriptis, & lev. 3. ff. de legat. 1.*
Nec est symonia iuxta communem Docto-
rum, ut advertit Suarez, supra *tom. 1. de Re-*
lig. lib. 4. cap. 45. num. 2. Atqui tacite, & na-
turaliter inest illi, qui beneficium accipit,
obligatio se gratum exhibendi, ut tradunt
omnes Theologi, cum D. Thoma 2. 2. *quest.*
106. art. 6. Ergo cum pactum hanc obliga-
tionem exprimat, & aliam ex voluntate con-
trahentium non adijciat, nullam continet
symoniam. Confirmatur 2. quia pactum ne-
quis

quit esse magis illicitum, quam ipsa realis donatio, & acceptio doni temporalis, ob qua poterat esse prohibitum; atqui licitum est temporale dare, & recipere in gratitudine beneficii spiritualis. Ergo licitum est pactum conferendi ex gratitudine, quod, eo secluso, eodem titulo conferri potuisset; quia gratitudinis titulum eximere a symonia: donationem rei temporalis, propter spirituales, est communis Doctorum sententia, quam tenet Caietanus, Vgolinus, Filliucius, & alij apud Bonacinanum, *quæst. 8. par. 1. num. 7.* quos sequitur Quintana. Duennas, *tom. 1. singularium, tr. 6. singul. 15.*

9 Probatur 2. ex communi illo axioma nempè: quod in temporalibus est usura, in spiritualibus est symonia; ut tradit Sotus, *lib. 9. de iust. q. 7. art. 3. concl. 1. & summa Corona Confessorum 3. p. tract. de symonia, numer. 11.* Atqui usura non intervenit absque obligatione iustitiæ reddendi aliquid ultra sortem, ut docent D. Thomas, Salon, Aragon, Bañez, & alij, quos citatos sequitur Cardinalis de Lugo, *tom. 2. de iust. disp. 25. sect. 4. num. 35* quibus adde Conarrubiam, Stephanum Bauni apud Dianam, *p. 10. tract. 7. ref. 24.* Pasqualigum in *questionibus Canonicis, cent. 4. q. 338. num. 3.* & Fragosum de *Republica, tom. 2. lib. 5. disp. 13. §. 11. numer. 5.* Ergo, cum pactum amicitiae de dono temporali propter spirituale ex gratitudine conferendo, nullam iustitiæ obligationem inducat, nullam continere potest symoniam. Posito enim tali pacto non manet civiliter obligatus stare promissis, sed in ipsius potestate manet remunerare beneficiū acceptum; non aliter, ac remaneret, si nullum pactum praecessisset.

10 Ratio a priori huius sententiæ est, quia dare aliquid temporale ex gratitudine propter beneficium spirituale receptum, est licitum, & honestum, ergo & intentio illud conferendi; atqui pactum amicitiae nil aliud continet, quam expressionem licitæ, & honestæ intentionis eiusmodi. Ergo nil illicitum continet. Quod autem intentio illa licita, & honesta sit, non videtur posse negari, cum obiectum licitum, & honestum habeat. Et ita docent Nauarrus, *cap. 23. nu. 106. ad 4.* Vgolinus, Tabiena, Caietanus, Sotus, quos citat; & sequitur Suarez, *cap. 45. citato num. 6.* Sanchez in *opusculis, lib. 2. cap. 3. dub. 28. num. 7. & 8.* & communiter Doctores. Ergo per necessariam consequentiam deducitur, symoniacum non esse pactum conferendi aliquid temporale ex gratitudine propter spirituale receptum. Dicitis consonat, quod ait Nauarrus *opusculo de datis, & acceptis notabili 11. num. 18.* scilicet penas extrauagantis Bonifacii VIII. innouatas à Gregorio XIII. non

incurrere, qui pro gratia, aut iustitia obtinenda à Sede Apostolica, aliquid ex gratitudine conferendum promitteret, sine animo se obligandi aliter, quam ex sola gratitudine. Quod ita fuisse decitum in Rota, referunt aliqui, quos citatos sequitur Hyacinthus Donatus, *p. 2. tr. 16. num. 9. fol. 396* ibi: [illud datum, & acceptum censetur prohibitum, iuxta terminos Bullæ Gregorianæ, quod sit ex principali intentione obligandi pro tali gratia, vel iustitia facienda, & quod super promittentem inducit civilem obligationem, ut ex decisione Rotæ Rom. Farinac. *tom. 1. refert Thesaurus, & Nouar.*] Imò obseruat Villalobos in *summ. tom. 1. tract. 17. disp. 25. numer. 12.* prædictam extrav. procedere tantum contra eos, qui in Curia Rom. promissionem faciunt. Quod, an verum? Doctoribus remitto.

J. I.

Quid si donatio temporalis doni præcedat collationem Beneficij?

11 **M**Aior est difficultas, quando aliquis antecederet ad resignationem, vel collationem Beneficij donaret aliquid temporale habenti potestatem conferendi, vel resignandi, interveniente pacto amicitiae de collatione, vel resignatione postea efficienda. Quamvis enim, speculative loquendo, eadem videatur esse ratio, ac quando è contra sit; in praxi difficile est, quod hæc donatio fiat absque vitio symoniæ. Et quidè, si nullum pactum interueniat, symoniam non esse, munera conferre ad alliciendum animam collaturi, aut resignaturi beneficium, est communis Doctorum sententia, quam tenet illustrissimus M. Araujo in *decis. moralib. p. 2. disp. 14. art. 5. num. 12.* vbi sic: [munus igitur a manu (scilicet pecunia) datur gratis, quando datur ex benevolentia, & amicitia, & sine ulla intentione obligandi recipientem, & tunc non constituit collationem symoniacam, siue derur ante, siue post ipsam collationem, ut habetur in *cap. quæ pio, & in cap. sicut Episcopus. 2. q. 2. & cap. placuit 1. q. 1.*] & ita docet Sanctorus de *penis, p. 2. cap. 15.* vbi sic ait: [Non est symonia donare aliquid temporale, vel ante, vel post, ei, qui exhibet aliquid spirituale, etiam cum intentione, quod donatarius moueatur ad dandum spirituale ex gratitudine, & è contra dare spirituale cum intentione, quod recipiens ex virtute gratitudinis donet postea temporale. Et ratio est, quia donum opponitur pretio. Et elicitur ex *cap. sicut Episcopus 1. q. 2. cap. & si questiones, cap. dilectus 2. cap. tuade symonia.* Docet Sotus *lib. 9. de iust. q. 7. art. 3.* Suarez *tom. 1.*

de Relig. *lib. 4. cap. 45. num. 4.* contra Innocentium in *cap. tuam de arate, & qualis.* Duo tamen hic adnotauerim, alterum; qui hoc faceret in foro exteriori, præsumeretur symoniacus; alterum, quod difficile esset in his formalitatibus sub præfata doni ratione consistere; impossibile tamen non est. Hæc Santorus. Et de facto id fieri posse absque symonia, tradit Pasqualigum in *questionibus Canonicis, cent. 4. q. 379. n. 5.*

12 Qua propter Bernardus Stubrokius in *nota 1. ad epist. 12. fol. 183.* sic inquit. [Si quis det alteri ex mera libertate, ex charitate, ex amicitia, aliquam pecuniæ summam, qua hic moueatur ad resignandum eidem beneficium, modo nulla intercedat ratio pretij, seu venditionis, id est, modo is, qui pecuniam dedit, nullam inde obligationem resultare præsumat in accipiente; resignandi scilicet beneficium; non erit symonia. Vis authores huius doctrinæ hi sunt D. Thomas, Aletis, Alrifioldensis, Antoninus, Archanus, Summis omnes, & Canonice, quorum multos citat Suarez. Item Barbosa, Sylueiter, Caietanus, Ioseph Gibalinus, qui alios authores aduocit, allatis, collatisque eorum locis, & Sorbonæ decrerat.] Sic ille.

13 Ex quo principio licet ad conclusionem, pro pacto amicitiae firmandam, formatur argumentum. Donum liberaliter conferre ad alliciendum animum Prælati, ut mihi gratis beneficium conferat, nullam continet symoniam labem; atqui pactum amicitiae, quod super additur, de collatione beneficij, nullam de nouo obligationem inducit, sed eadem prorsus libertate morali fruitur Prælati, ac si pactum nullum præcessisset; ergo munera conferre, pacto amicitiae interveniente, symoniam non continet. Confirmatur, quia licitum est mutuantem petere animum gratum in recipiente obsequium; vel suæ obligationis naturalis recognitionem ab eo postulare, & excitare, ut sibi potius, quam alteri beneficium vacaturum conferat, ut cum alijs tradit Suarez *lib. 4. de Relig. supra citato, cap. 45. num. 8.* & Prælati promittere poterit nullam sibi intendens obligationem imponere, quam nec obsequium præstans, iniicere tentat; atqui pactum amicitiae nil aliud operatur, quam ista promissio, post acceptum obsequium, facta ergo.

14 Propter hæc, quando obsequia præstita ante collationem, vel resignationem beneficij, sunt ex illis, quæ communiter gratis, & ex amicitia præstari solent, hæc sententia mihi placet. Eamque tenet expressè M. Serra verbis ex illo datis *num. 7.* vbi post quæ pactum amicitiae a pacto iustitiæ condixit, inquit, licitum esse mutuam dare pacto amicitiae inito de collatione beneficij

ex gratitudine conferendo. Quod tradit ex Latio *lib. 2. de iust. cap. 20. dub. 7. num. 51.* inquit: [si ego prior mutuam dederim, non obligaueris ex iustitia præstare, quod promissum, sed tantum ex gratitudine, non enim intendi aliter te illa promissione obligare, cum ego aliam obligationem non potuerim exigere;] cuius sententia innititur doctrinae Magistri Soti, *lib. 6. de iust. q. 1. art. 2.* in solutione argumentorum contra tertiam conclusionem, vbi ait: [non modo intuitu amicitiae contrahenda mutua licet, sed amicitiae signa in pactum deducere,] & loquens de condonatione iniuriæ ob lesionem honoris, inquit: quod verò pacisci liceat, recte videor mihi id quoque concedere, nam honor, & fama ex sua natura iure amicitiae condonari solet, quare illud pactum non est, nisi amicitiae fœdus. Idem sentit Nauarrus in *sum. cap. 17. num. 223.* vbi sic: [Mutuare cum pacto, &c. est mortale, secus si pactum non obligat plus, quam iure naturali obligans maneat gratum se exhibere beneficienti tibi, secundum Glossam in prædicto capite.] Pro quo militat Boracina, Trullench, Lugo, & alij, quos sequitur M. Ioannes Martinez de Prado, cuius verba dedi vbi supra *num. 7.* dicentis, quod si pactum sit fœdus amicitiae, & ex illo aliquid exigatur in eodem genere nullum esse peccatum; quibus consentit; immò difficiliora tradit Maldertis *2. 2. tract. 5. cap. 3. dub. 6.* dicens: [si quis mutuam daret, non ut pretium beneficij Ecclesiastici, sed ut hac ratione provocet amicitiam collatoris; aut ut gratiam præstet, quam non vult præstare; nisi alter statim gratificetur, conferendo beneficium, probabile est, nec usuram, nec symoniam fore;] & ita etiam sentit Petrus de Nauarra, apud Dianam *1. p. tract. 8. ref. 61.* Quibus adde Manuel Rodriguez *tom. 1. sum. cap. 64. num. 42.* & Nauarrum *lib. 5. consiliorum, tit. de symonia, consil. 23.* asserentes non esse symoniam offerre Patrono habenti ius præsentandi ad aliquam Præbendam, offerre, inquam, beneficium simplex ea conditione, ut ipse præsentetur ad talem Præbendam, si hoc fiat ad mouendam voluntatem; & illum inclinandum ad talem præsentationem. Secus (inquiunt) si fiat ea conditione principali, & immediata propter assecutionem beneficij. Quod intellige ex obligatione iustitiæ conferendi. Si enim preces, vel commutationes non offerantur in commutationem spirituales, sed ad inclinandum animum conferentis, communis Doctorum sententia tenet non habere rationem pretij.

15 Ex quorum auctoritate, & ratione hæc sententia efficaciter suadet, militant enim pro illa omnia fundamenta, quæ *num. 8.* & seqq. adduxi ad probandum pactum amicitiae

de retribuendo aliquo temporali dono pro spirituali ex gratitudine non esse illicitum, quod a fortiori evincunt de pacto amicitiae conferendi aliquid spirituale ex gratitudine propter temporale, quando istud ex eo genere bonorum est, quae gratis, & liberaliter donari solent.

16 Si verò munera praeiè gratis data collaturo beneficium Ecclesiasticum ea sint, quae gratis conferri non soleant, ut pecunia longè maior est difficultas, & practicè loquendo dicendū censeo pactum illud, quod amicitiae vocatur, nomen tantum amicitiae retinere, sed re vera rigorosum cōmurationis pactum esse: licet enim speculatiuè loquendo, verum sit symoniam intervenire nō posse, si qui donat pecuniam nullam intendat obligationem de novo iniicere recipienti, & qui beneficium Ecclesiasticum conferat, benè nouerit ea tantum obligatione teneri, quā nullo praecedente pacto teneretur; nempe ex gratitudine. Quamvis, inquam, in speculatiuè a symoniae labe praedictum pactum immune videatur, tamen ratione materiae ab hoc vitio illud eximere valde difficile est, quia licet verbo dicatur, quod temporale datur liberaliter, in executione tamen non datur; & quamvis dicas te liberaliter & gratis facere: propositio se ipsam destruit, aliàs possit Episcopus sic dicere petri beneficiū: *ego liberaliter tibi dono beneficium, sed peto à te, ut liberaliter mihi dones centum aureos; quod si tu nolueris hanc liberalitatem prius mecum facere; ego etiam à liberali beneficentia abstinero.* Quod argumentum urget P. Suarez cap. 45. citato num. 11. & benè quidem. Quia si haec liceret latissima aperiretur via usuris, & symonijs; si enim quis a me peteret, ut librum donarem liberaliter, & ego responderem, donabo quidem, sed tu mihi similiter liberaliter dona duos aureos; quis negare posset hūc contractum esse emptionis, & venditionis? Ergo similiter contractus ille, quo Episcopus beneficium liberaliter cōferre promississet, sub conditione, quod centum aurei liberaliter ipsi praeiè donentur. Est igitur improbabile, ratione materiae, praedictum pactum non esse symoniacum.

17 Non me later Vincentium Baroniū 2. v. *Manuductionis disp. 2. sect. 5. fol. 269.* Contrariam sententiam speculatiuè probabilem vocasse, seus practicè. [Quod vix, inquit, symoniae mens possit ab his circumstantiis seiungi.] Quod praedixerat Sanctorius, de poenis, cap. 15. Cuius verba dedi supra num. 11. & ob hanc causam, actionem istam in foro exteriori censerit symoniacam advertit Fragosus, vbi supra: in foro autem conscientiae, licet difficile sit in his formalitatibus sub praecisa doni ratione consistere; attamen

cum non sit impossibile, quia actus agēt ium ultra eorum intentionem non operantur, nō censet improbabile practicè eiusmodi pactū symoniacum non esse, quem sequitur Doctor Garfi cent. 1. cap. 93. num. 39. & sequentibus, quia si in conscientia dantium, & acceptantium non est alia intentio, quam gratuita donationis, & haec possibilis sit; & nemo praesumi debeat velle illicite tacere, quod sua voluntate a malitia denudare potest, non est cur praesumatur illicite fecisse. Ceterum dicendum censeo hoc pactum, ratione materiae, inter prohibita, ut symoniacum, re censerit debere, ac proinde contrariam sententiam, iure positivo considerato, nec speculatiuè probabilem esse. Quia licet intentio illa possibilis sit, tamen cum leges ad communiter contingentia referantur, & apud homines, eiusmodi contractus emptionis, & venditionis vocem retineat, sub alijs prohibitis cōtentus censerit debet. Quando enim additur, nisi pecuniam liberaliter dones, non conferam beneficium Ecclesiasticum, propositio, (ut ait Suarez) se ipsam destruit, & falsificat. & re vera uterque, in communi omniū aestimatione, nil, praeter verba, donat.

S. II.

Quid de pacto, quod pura amicitia non sit?

18 Dico 3. apertam symoniam committi, si pactum induat obligationem ex fidelitate. Haec conclusio est contra Patrem Salas, tract. de usura, dub. 7. num. 6. & contra Dianam p. 1. tr. 8. ref. 62. asserentes, non esse illicitū non mutare, donec mutuatarius a me excitatus, dicat, se daturum auctarium, ac proinde ex veracitate, & fidelitate, licet non ex iustitia maneat obligatus; quod a fortiori de nolente conferre beneficium Ecclesiasticum, absque simili promissione doni temporalis, ex fidelitate conferendi, dicere tenentur; cum eadem sit ratio usure, & symoniae iuxta superius dicta. Haec nostra conclusio est communis, quam cum D. Thoma 2. 2. q. 78. art. 2. ad 2. & 3. Caietano, Soto, Gabriele, & alijs, tenet Pater Suarez vbi supra num. 9. Azor, Filliucio, Layman, & alij apud Bonacinam tom. 1. tract. de symonia, disp. 1. q. 6. num. 6. Quos sequitur P. Mendo in statera opinionum benignar. disertat. 1. q. 22. num. 236. Ratio est, quia pactum inducēs nouam obligationem ex fidelitate est de re, quae nec tacite inest, & est onerosa, & pretio aestimabilis: ergo symoniacum. Nec enim potest dici ex sola gratitudine obligationem oriri, nam, qui ex sola illa teneretur, solum incurrit notam ingrati, nec fundamentum praebet ad iustam quærelam; qui verò ex promissione

novationem obligationem inducente, ad promissum teneretur, infidelis censeretur, & suae obligationis fractor, quae nota inter homines ratione honoris, & famae aequè praemit, ac iustitiae violatio. Imò dicendū censeo idem esse apud Doctores obligationem ex iustitia, ac ex promissione, ex fidelitate obligante, super additam; & sic intelligēdos, quoties asserunt, nec usuram, nec simoniam intervenire, nisi aliquid detur, vel accipiat, ut pretium mutui, aut beneficii, & ut debitū ex iustitia. Quia per obligationem ex tali promissione ortam verè tollitur liberalis donatio, & quā ex amicitia, & ex gratitudine vocare solemus. Quia si quis, (ut supra ex Suarez dicebamus) a me peteret, ut librum donare liberaliter, & ego responderem, donabo quidem, sed tu mihi simili liberalitate dona tale vas, alias nec ego donabo; profecto verbis dicens, me velle donare, re tamē vera permutare: Ergo a simili in nostro casu; permutatio re vera interveniet rei temporalis pro spirituali, absque libertate adimplendi promissum, cuius libertatis privatio estimabilis est, ac proinde contractus symoniacus.

19 Ex dictis inferitur, audiendum nō esse M. Petrum de Ledesma in sum. tract. 12. cōcl. 25. vbi censet, simoniam non esse resignationi beneficii, ultra pensionem per Pontificem concedendam, onus aliud superaddi, verba eius sunt: *Licito es resignar el beneficio, poniendole pension de 40. ducados para el q. le resigna, y despues es licito vender esta pension por 400. d. quinientos; luego al principio se podrá hazer concierto de resignar el tal beneficio por los 400. ducados.* Respondo, Soto enseña, que estos dos contratos, aun juntos, se pueden hazer sin simonia. Esta sentēcia del M. Soto, es bien aparente. Esto tiene Orellana, y otros discipulos de S. Thomas.] Haec tenet Ledesma ex Thomistis citatis. Quorum sententia est contra D. Thomam, vbi supra, & contra communem Theologorum, quia resignans beneficium cum onere pensionis nequit facere pactum, quo alter ex promissione, vel iustitia constructus maneat pensionem cōstitutam redimere. Est enim illud onus pretio aestimabile, & consequenter simile pactū apertam continet simoniam. Ideoque resignans, tenetur resignarium omnino liberum relinquere, ut pro sua libertate pensionem a Sūmo Pontifice concessam, solvat, vel redimat, prout illi utilius sit.

20 An verò propria auctoritate eiusmodi pensiones redimi possint cōtrouersum est inter Authores. Negat Nauarrus, Sotus, Victoria, Azor, & alij apud Palao tr. 17. de symonia, disp. 3. punct. 13. n. 9. Verum ipse cum Valentia, Caietano, Lesio, Toledo, Suarez, & alijs partē affirmatiuam tuetur, quia per redemptionem pensionis solum acquiritur im-

mediatè, & per se immunitas ab obligatione pendendi, quotannis illam partem fructuum solutioni pensionis destinata. Immunitas autē ab hoc onere, & obligatione non est spiritualis, nec spirituali per se annexa, & ut benè ait Palao: *redemptio pensionis nil aliud est, quā quadam anticipata solutio fructuum, quos vendere cuique permissum est.* Monet verò ipse, & merito, quod hoc non fiat absque auctoritate Pontificis, qui solet temper intervenire ad maiorem securitatem, & quia iam ex stilo Curiae hoc est receptū, ut probat Garcia de benefic. 1. p. cap. 5. a. n. 23. Vide Dianam p. 4. tr. 4. ref. 153. vbi cum Sanchez in ap. sc. tom. 2. lib. 2. c. 3. dub. 46. n. 19. advertit, non posse pecunia redimi pensionē, quae datur in titulum Beneficij, ob aliquod ministeriū spirituale futuram Coadiutori Episcopi, vel Parochi tenis.

21 Denique adnotandū est, quod licet a nobis superius tradita in materia simoniae probabilia sint, cautè semper procedēda, nec ad proxim opinionones renouandas, sine cōsilio viri docti, ut benè advertit Diana p. 11. tr. 7. ref. 24. quia in usu huiusmodi opinionū non solum sciētia, sed & prudētia necessaria est, & homines in partem sibi fauentē facillimè declināt, & non raro opinionones, insensum ab auctoribus non intentum, detorquent.

QUESTIO IV.

Sit ne simonia pecunia alicui dare, ut pacto iustitiae obligetur ad intercessionem apud collatorem, ut beneficium conferat?

1 Pro parte negatiua militat, quae sequitur. Primò, quia intercessor nil daturus est Praelato, nec resignaturo beneficium: nec ipse illud vedit, sed humanum fauorem, quo, ad alia sibi utilia obrinēda, in alterius gratiā, se priuat. Secūdo, quia in gratiā alicuius facere, quod ex iustitia ei nō debebatur, praetio aestimabile est in opinione M. Soti lib. 4. de iust. q. 7. art. 1. ad 2. prope medium versiculo *Retcedendum ergo*: vbi loquens de recipiente pecuniam ab alio, ut a peccato abstinere, inquit, posse licitè accipere, & retinere; cuius rationem reddit: [nam, & si ille gratis teneretur abstinere; nihilominus, quia in gratiā mei abstinet, potest iure natura pro sua illa voluntate pretium ex me recipere.] Sic Sotus, quem sequuntur M. Bañez, M. Petrus de Ledesma, M. Ioannes de la Cruz, M. Ludouicus Lopez, M. Martinus de Ledesma, quos citatos sequitur M. Ioannes Martinez de Prado tom. 2. Theolog. Moral. cap. 17. quaest. 4. dicens, [non debebat ex iustitia ei, qui datur pretium, ille, qui recipit, cessare a peccato in gratiam dantis pretium. Ergo propter istam gratiā, quam illi facit, poterit recipere

pere pretium. Ergo secundum hos Doctores pretio estimabile est facere in gratiam alterius, quod illi ex iustitia non debetur, & si alias gratis teneretur efficere. Ergo licet famulus Episcopi, v. g. ex suppositione quod velit intercedere ad obtinendum alicui beneficium, id gratis prestare teneatur, si tamen in tui gratiam intercedat, poterit iure naturae pretium ex te recipere, propter gratiam, quam tibi facit. Tertio, quia, ut loquens de mutuo ait M. Araujo de statu civili, disp. 7. punct. 1. num. 12. [potest Petrus recipere aliquod munus a Paulo roganti ipsum, ut mutuet Francisco, quin detur Paulo actio repetendi: neque per hoc (inquit) aperitur ostium ari iniquae venerandi, cuius iniquitas solum in eo consistit, ut a mutuatarijs aliquid ultra sortem recipiatur.] Atqui quod in mutuo, seu in temporalibus non est vltura, in spiritualibus, non est simonia. Ergo poterit Petrus recipere aliquod munus a Paulo roganti ipsum, ut intercedat pro Francisco, ut illi beneficium conferatur, quia in hoc casu nihil recipit ab eo, pro quo intercedit: ac proinde hoc saltem modo poterit pro intercessione aliquid recipere, neque per hoc aperietur ostium simoniae: cuius iniquitas (secundum M. Araujo) solum consistere debet in eo, quod pretium intercessionis, ab illo, pro quo facienda est, recipiatur.

2 Propterea non esse simoniam, pretium recipere pro intercessione etiam immediata, tenuit tanquam satis probabile quidam doctus Neotericus, apud Sanchez lib. 2. consiliorum, cap. 3. dub. 26. qui subnectit, [& ab hac sententia non abhorret Sorus lib. 9. de iust. quest. 7. art. 3. in fine corporis: tantum enim dicit, [quod libentius assentitur oppositae sententiae: unde videtur probabilem reparare hanc.] Et talem censere etiam videtur Rocaphul in praxi Theolog. Moral. lib. 3. tomo 2. de septimo precepto Decalogi, cap. 6. numer. 183. & satis dubitat Gregorius Lopez, apud Sanchez supra, quando pretium non datur his, quorum ministerio utitur Episcopus in conferendis spiritualibus.

3 Caterum, sententia, affirmans simoniam interuenire in pretio pro intercessione oblato, est communis Doctorum, quam tenet Nauarrus, quem citatum sequitur Sanchez in consilij, tom. 1. lib. 2. cap. 3. dub. 26. Palao tom. 3. tract. de simonia, disp. 3. puncto 11. numer. 4. Suarez tom. 1. de Religione lib. 4. cap. 53. num. 13. 14. & 15. Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 8. num. 46. Probant, quia intercessor, & mediator inducens Praelatum, vel Patronum, ut beneficium tibi conferat, vel ad illud praesentat, est causa moralis illius concessionis: ergo saltem emitur collatio, ut manat moraliter ex interces-

fore. Probat ex Nauarro vbi supra, quia hac intercessio virtualiter est quidem spirituale, quia non emitur, nisi ut virtute continens collationem beneficii, nec enim alia ratione in estimatione haberetur. Denique ex iure Canonico probatur, quia Nicolaus Papa cap. statuimus secundo, quest. 1. inter species ordinatorum simoniace recenset, quando ordinanti nihil datur, sed mediatoribus, & Urbanus Papa cap. Praesentium 1. q. 5. cognoscit simoniam committi per pecuniam non Episcopo, sed cuidam principum eius datam.

4 Questio haec, distinctione praemissa inter immediatum, & mediatum intercessorem, dirimenda est. Dico igitur 1. sententia communis affirmans simoniam esse pecuniam dare pro intercessione, si intelligatur de intercessione immediata apud ipsum Praelatum, vel resignaturum beneficium sub conditione, & pacto, ut intercedant, ut tibi beneficium conferant, verissima est, & efficaciter probatur ex ratione, & capitibus iuris Canonici supra citatis. Ex ratione, quia plane convincit contra intercessorem immediatum, & ut ait Pater Suarez, cap. 53. citato. si quis intercessori promittat pecuniam pro precibus, sub conditione si fuerint efficaces, id est, si cum effectu obtineant beneficium; tunc clarissima est simonia, ut omnes fatentur, quia evidenter emuntur preces, ut habentes effectum spirituales, ergo emitur eiusmodi effectus, quia propter quod unumquodque tale, & illud magis: ergo idem dicendum est, si ematur, ut sufficientes ad eundem effectum: cum similem connexionem, licet non eandem cum illo habeant, & propter illam principaliter quarantur.

5 Ex capitibus etiam iuris haec pars efficaciter suadet, quia de immediato intercessore loquuntur. De hoc enim procedit extraneus secunda de simonia, quae est inter communes, & ex qua conclusionem suam probat Nauarrus. Illa etenim solum militat contra eos, qui simoniam commiserint, aut procurauerint, quod illa fiat, aut mediatores extiterint. Qui quidem textus, vel tantum procedit, quando ex parte Episcopi, vel Patroni committitur simonia, vel ad summum contra intercessorem immediatum, quem de iure saltem positivo illam committere, constat ex cap. Statuimus, & cap. Praesentium supra citatis, quae contra immediatum saltem intercessorem, quoad ordines obtinendos procedere apertissimum est. Ex quibus ad alia spiritualia validum sumitur argumentum. Quod ex congruentia, immo, & necessitate talis pro-

prohibitionis, confirmat P. Suarez vbi supra num. 16. quia per nunc modum emendi Ordines, aut beneficia maxima Ecclesiae mala provenirent, quia promoverentur indigni, si pecunijs abundarent, & digni relinquerentur. Unde non minus inconueniens sequeretur, quam si venalia ab ipsis Praelatis fierent. Addit Suarez lib. 4. de simonia, cap. 40. num. 13. quod si Praelatus nollet conferre beneficium alicui, nisi ipse, vel alter faciat, ut persona aliqua nobilis, quam desiderat obligatam habere, ab illo petat, simoniam committi, quia talis favor a Praelato exposcitur, pretio estimabilis est, & eligendo imponitur onus, quod de iure non inest. Quae doctrina, ait Palao illum sequutus, tom. 3. de simonia, punct. 3. numer. 9. habetur expressè in capite sunt nonnulli 1. q. 1.

6 Ad fundamenta vero, quae pro parte contraria proposuimus, num. 22. ex opinione Soti, & aliorum, respondet P. Molina tom. 1. tr. 2. disp. 83. dicens: opinionem Soti rejiciendam: scilicet namque contra communem Doctorum sententiam, & improbabilis omnino. Respondet etiam Cardin. de Lugo, tom. 2. de iust. disp. 37. sect. 11. num. 126. [ab omnibus relictam: aperit enim ostium viuris, furtis, & rapinis. Quia potest aliquis dicere se accipere pretium non ab illo, cui mutuum dat, nec pro mutuo, sed ab alio tertio, eo quod in eius gratiam det mutuum Petro.] Quod licet absurdum non putet M. Araujo, loco supra citato, improbable mihi est propter absurdas conclusiones viuris, & simonijs fauente; ex praedicto principio evidenter deductas. Quid enim facilius mutuaturo, quam petenti mutuum respondere: nolo tibi mutuum, nisi alius a me petat, ut in ipsius gratiam tibi mutuum, & similiter, quid facilius immediato intercessori, quam nolle, nisi ab alio rogatum intercedere, a quo, quia in eius gratiam, pretium recipere poterit; imò, & ab ipso, pro quo intercedit, cum ipse ex iustitia non teneatur. Has autem conclusiones cum ego improbabiles censeam; probare non possum principium, ex quo necessaria consequentia deducuntur: ac proinde nil ex illo concludi potest ad excusandam a simonia pretium oblato pro immediata intercessione. Vide supra quest. 3. num. 5. censuram contra opinionem M. Candidi, ab Alexandro VII. in Romana Generali Inquisitione fulminatam, & expende, an eodem impetu in hoc principium consequenter descendere debeat.

7 Dico 2. si pretium detur, & recipiatur pro intercessione mediata, nempe si cuidam tertio, ut intercedat apud alterum, cui non incumbit conferre, neque eligere, neque pre-

sentare, ut iste tertius obsecret, ut detur tibi beneficium, probabile est non esse simoniam. Ita censuit P. Thomas Sanchez in consilij, tom. 1. lib. 2. cap. 3. dub. 26. num. 77. Et nouissime tenent Ioannes de Beria in epistola simoniae, part. 2. tit. 1. sect. 4. disp. 5. fol. 457. vbi ait. [Non est simonia, si quis det Paulo pretium, ut intercedat apud Petrum, ut ipse Petrus intercedat apud Ioannem collatorem beneficii: quod probabile esse docent Vazquez, & Sanchez, & de Soto. Quem sequitur Rocaphul in praxi Theologiae moralis, lib. 3. tom. 2. de simonia praesentia Decalogi, cap. 6. n. 183. ibi: [Dico secundo, si daretur pro intercessione mediata, nempe pro intercessione apud intercessorem immediatum, non committitur simonia, quia haec intercessio mediata, & remota est merè temporalis, nec villo iure humano prohibita est pro illa dare aliquid (attende) licet attentior probabile dare pro immediata intercessione.] Haec ille. Quis videtur sentire, esse etiam probabile, quod pro immediata intercessione possit absque simonia praedari, ut supra notauimus. Probat, quia mediata intercessio non est causa moralis collationis, nec praesentationis, quia nec Praelatum, nec Patronum mouet, sed quendam tertium, ut apud ipsos intercedat. Etque natura sua pretio estimabilis, quia mercede dignum est, gratia, quae apud alterum habet, dissipari; & ad rem temporalem sibi, vel alijs obtinendam conservare, cuius intercessionis valor ex hoc capite, independenter a beneficio obsequendo, estimandus est, & sine obtineatur, sine non; pretium hoc solvenda est.

8 Nec contra hanc conclusionem militat iuris capita citata, cum procedant de intercessore immediato, nec auctoritas Doctorum, qui intercessionem, ut simoniacam damnant. Quia, vel expressè, vel implicite loquuntur de intercessione immediata; & Doctores omnes, inquit Sanch. supra n. 7. in hoc casu loquuntur. Et constat ex ratione, quam reddit Suarez supra n. 15. vbi sic inquit: [Probat ex ratione, quam indicat Innocentius, quia per inde est per pecuniam beneficium immediate a collatore obtinere, vel medio intercessore,] & infra: [quia interdum tantum valent, apud Patronos, rogatores, ut moraliter perinde sit, ab eis emere, quod ab eorum Patronis.] Similiter loquitur Palao vbi supra, dicens: [simonia esse, saltè ex iure positivo, dare pecuniam, vel aliud quodvis donum familiaribus Praelati sub conditione, & pacto, ut intercedat, & rogent Praelatum, ut tibi beneficium, vel ordinem concedat.] Sic ille. pro hac parte adducens omnes Doctores, qui intercessionem, ut simoniacam, damnant: non ergo contra mediatam, sed contra immediatam intercessionem procedunt.

9 Advertendum hic est, nullam interue-

nire symoniam, quando quis pecuniam cōfert alicui, non ut intercedat, sed ut propria merita collatori notificet, ut inde moueatur ad beneficium ei conferendum, ut cum Suarez, locis supra citatis, tradit Palao; & cum Pasqualigo, & alijs Diana p. 11. tract. 6. Miscel. p. 31. Qui optimè admonent, caute procedendum est, quia sepè mediator excedit officium informantis, & assumit inducentis, plusquam merita persone simpliciter representata possent inclinare. Similiter nec symonia erit, si pecunia detur pro labore suscepto, in eundo, & redeundo ad collatorem Beneficij, vel pro recompensatione alicuius damni, vel lucri, dummodo munera estimationem laboris, damni, vel lucri, non excedant.

QUESTIO V.

Vtrum in extrema necessitate liceat emere Sacramentum, & gratiam sacramentalem?

Negant communiter Theologi, cū D. Thoma, locis infra citandis, quos sequuntur Suarez tom. 1. de Religione, lib. 4. cap. 12. num. 16. Sanchez in consilij, tomo 1. lib. 2. cap. 3. dub. 8. Castro Palao tom. 3. tract. de symonia, disp. 3. punct. 7. num. 3. & fere omnes.

2. Afirmat verò M. Sotus de iust. lib. 9. quest. 6. ut. 1. ad primum §. ar. vero, ubi sic inquit: [Sit Sacerdos vsque adeò peruersus, ut nolit antea baptizare puerum, quam pater per sancte iuret pretium largiturum, non ad redimendam vexationem, sed ad emendū sacramentum ipsum, & gratiam sacramentalem, vtrum tunc liceat? Caietanus non videtur annuere, ut liceret pro Sacramento dare, cum censeat tam intrinsecè malum esse, rem spiritualem emere, quam vendere, &c. sed, nisi mea me fallit inscitia, & si vendere sacramentum, & rem quamcumque spiritualem sit penitus intrinsecè malum, adeò, ut neque ad redimendam vexationem, neque vlla excogitabili causa, fieri possit licitè; pretium tamen pro illo offerre, dicendum est non vsque adeò esse intrinsecè malum, quin extrema necessitas illud permittat.] Hæc Sotus, quem sequitur M. Victoria, Quorum sententia (inquit illustr. M. Araujo in decis. moral. p. 2. disp. 14. art. 3. & 4. num. 6.) [est valde probabilis] & illam tuetur Vincentius Baronius 2. p. Manud. damnata, disp. 2. sect. 5. fol. 270.

3. Sed me iudice est apertè contra D. Thomam 2. 2. quest. 100. artic. 2. dicentem ad 1. [Pro eodem est habendum, si Sacerdos absque pretio baptizare non velit, ac si non

esset, qui baptizaret; quia nullo modo est peccandum. (& infra) Nullo modo deberet pretium pro baptismo dare, sed potius absque baptismo decedere.] Et in 4. disp. 25. quest. 3. artic. 1. quest. 1. ad 3. [Aliquid dicitur spirituale vno modo per essentiam, sicut gratia, & virtutes, & ista non possunt aliquo modo vendi, nec supra hoc voluntas deliberata emptionis cadere potest.] Hæc Angelicus præceptor. Quibus tam parvuli, quam adulti baptisum emi non posse, clarissimè affirmat, & cum eo omnes Theologi. Quia propter opinionem M. Soti esse improbabilem merito dixit Suarez, tom. 1. de Religione, in 4. cap. 12. num. 16. quia tam emptio, quam venditio rei spiritualis est contra symoniam iure naturali, & diuino prohibita. Cuius ergo faciendum in casu, quem proponit Sotus? Responder D. Thomas in 4. disp. 25. citato a. 3. art. 2. ad 3. [Dicendum, quod in casu illo debet aliquis emere aquam a Sacerdote, & ipsemet puerum baptizare, quia in casu necessitatis licet baptizare, etiā mulieri. Nec debet aliquo modo pro ipso baptismo Sacerdoti pecuniam dare, & similiter est de adulto.] Si verò iniquus Sacerdos non aquam, sed Baptisum vendere velit, relinquendus est infans sine Baptismo, ut tradit D. Thom. ubi supra. Et ni faller, ipse M. Sotus lib. 9. de iust. quest. 7. art. 3. in fine corporis, sententiam supra traditam retractauit, his verbis. [In questione sequenti explicaturi sumus, Animo, naturali que iure, non solum dato spirituale pro pretio prohibita est, verum & receptio. Ergo non solum pro pretio dare baptisum, sed etiam pro pretio datum recipere, est vtrique iure naturali, & diuino prohibitum; est ergo æquè intrinsecè malum.]

4. Quod autem emptio rei spiritualis ita sit intrinsecè mala, ut nulla causa, aut circumstantia honestari possit, latè ostendit Caietanus opuscul. de symonia, quest. 3. quem citatum sequitur M. Araujo ubi supra num. 7. quamvis enim contrariam sententiam valde probabilem dixerit, id intellige, si culatiuè: nam in praxi nostram & communem sequendam censet, & efficaciter probat. Primo, quia est emptio rei omnino inuendibilis. Secundo, quia præceptum de non emendo res spirituales, est iuris diuini naturalis, ac proinde est superior ad præceptum de Baptismo, quod est tantum iuris diuini positiui a Christo Domino institutum in lege gratiæ: in concursu autè duorum præceptorum ob temperandū est superiori, & excellentiori. Insuper probatur evidenti ratione ex apprehensione terminorum; quia non minus dissonat rationi temporale æqualis estimationis esse cum spi-

spirituali, quam verba cum mente non conformare, sed hoc ita intrinsecè malum est, ut nec pro salute spirituali omnium hominum, nec pro omnibus damnatis ab inferno liberandis, honestari possit, ergo nec illud: ergo pro salute pueri nullatenus licebit Baptisum emere, sed quando aliter obtineri non potest, relinquendus est infans sine Baptismo, sicut relinqui deberet, si peruersus Sacerdos diceret, se non habiturum intentionem baptizandi, quin peccatum coram ipso committeretur, quia non sunt faciendā mala, ut eveniant bona. Qua propter mihi suadeo M. Sotum, ubi supra, meliora sapientem, suam sententiam retractare.

5. Nihilominus Vincentius Baronius, ut prædixi nouissimè mordicus illam defendit, loco supra citato, ubi in Patrem Suarez invehitur, quod dixerit esse improbabilem. [Imò Sotus, inquit Baronius, illam probat validis argumentis contra Caietanum, quibus respondendum erat.] Ceterum quod non valida, sed valde infirma sint; constabit ex dicendis. Arguit M. Sotus, si sacramentum emere, esset per inde, ac mentiri, intrinsecè malum; neque ad redimendam vexationem licitum fieret. Concedimus totum, quoties vexatio consistat in denegatione iniusta admittitionis sacramenti, & in defectu intentionis baptizandi, nisi pecunia in pretium offeratur. Hoc enim æquè, imò, & magis intrinsecè malum est, quam mentiri, quia ratio pretij consistit formaliter in commensuratione valoris pecuniæ cum valore sacramenti, & gratiæ sacramentalis. Quod à malitia graui denudari non potest.

6. Arguit. 2. Quia quantumvis ille me inuare cogat, quod pecuniam pro Sacramento tributo, nisiominus salua est mea suprema intentio, quod facio ad redimendam vexationem, ob idque nulla est in vera mente falsitas. Sed quidem demus Soto, vsu restrictionis mentalis, (quā Baronius abhorret) liberari a labe falsitatis iuramentum; solutio non satisfacit, quia Sacerdos protestatur se non habiturum intentionem baptizandi, nisi alter habeat veram intentionem emendi sacramentum, idque absque vlla restrictione mentali iurat. Hic est casus de quo loquimur: Ergo beneficio illius intentionis, cuius meminit Sotus, nil fiet: quia non erit validum baptisma, nisi vera emptio sacramenti interveniat. Ut autem in consequentiam Baronianæ doctrinæ agnoscas, dum vsu restrictionis mentalis, pro defendenda Soti opinione, admitte; vide me ipsum 1. p. Select. tract. 2. disp. 1. de voto, & iuramento, quest. 6. num. 23. ubi citato Baronio 1. p. Theolog. moral. disp. 1. sect. 5. art. 3. in illum animadverti, quod sententiam excusantem a peccato vsu restrictionis P. Mat. de Moy. Quest. p. 2.

num mentalium, tanquam doctrinam ex eadem saggillauerit, à D. Augustino, & D. Prospero animatam.

7. Arguit. 3. Mutuatio sub fenore intrinsecè mala est, & tamen à receptio e potest excusare necessitas. Verum huic argumento, non nisi est M. Sotus, idèd eixit, aliquid hoc exemplum esse; & merito dilisus, quia petens mutuum ab eo, quem scit non fenore daturum, nec peccat petendo, qui petit rem, quam alter licitè proutare potest, nec peccat accipiendo mutuo pecuniam, quia peccatum se habet ex parte donantis, quod donatione, seu actione externa ipsius conferentis completur, prout ad receptionem pecunie a mutuuario, que ex se licita est: nec peccatum alterius cum sui detrimento vitare tenetur, ut docent omnes Theologi. Emere autem sacramentum, est actio externa ipsius ementis, & a voluntate emendi, seu tanti estimandi pecuniam, quanti rem spiritualem, promanans; quæ cum intrinsecè mala sit, nequit vlla necessitate honestari. Infirma, ergo sunt fundamenta, quibus Sotus, ad opinionem singularem contra D. Thomam, Caietanum, & omnes Theologos in Scholis intrudendā, motus fuit. Quæ proinde Baronius hac tempestate sequi non debuisset.

8. Si verò Sacerdos non exigeret pecuniā, ut pretium sacramenti, vel non exprimeret, se non habere intentionem baptizandi, aliter oblata pecunia, licitum esset ad redimendam vexationem pecuniam illi offerre, quia non offertur pro ipsa collatione sacramenti, nec in pretium gratiæ habitualis, nec in eius commutationem, sed ad sustentationem personæ, & ad prauum illius defectum tollendū, & benevolentiam illius captandam, ut sua obligationi satisfaciat. Quod verum etiam est, licet tibi constaret, Sacerdotem recipere pecuniam in pretium, quia illius peccatum cum grauissimo proximi damno vitare non teneris, nec illi cooperaris, quia rem exis, quam ille licite efficere potest. Ut cum pluribus tradit Castro Palao, ubi supra disp. 3. punct. 7. n. 3. & 4. & punct. 20. & sequuntur M. Araujo loco citato, & P. Suarez tom. 1. lib. 4. cap. 12. & alij apud ipsos, & procedit, licet iniuus Sacerdos peteret iuramentum, conferendi pecuniam in pretium sacramenti, quia non teneris iuxta intentionem eius iurare, sed æquivocatione, vel restrictione mentali verba proferre, ut cum Tancredi, & alijs concedit Diana, v. 11. tract. 6.

resol. 32.

✠

QUESTIO VI.

Vtrum Moniales, & Religiosi professi non dum sacris initiati horas Canonicas recitare teneantur?

Partem negatiuā plures graues Doctores sustinent. Primo, quia non tenentur ex iure, vt docent communiter Theologi; nec ex consuetudine; ergo, nisi aliunde speciali præcepto, aut voto obligentur, ab onere recitandi priuatim, seu extra chorū, immunes erunt. Quod autem ex consuetudine non adstringantur: probatur primo. Quia consuetudo, vim legis habens, non inducitur ex actibus priuatis, sed ex publicis, vt ex communi Doctorum tradit Bonacina de consuetudine num. 26. Recitare autem officium diuinum priuatim, & extra chorū, est actio secularis, non publica nec manifesta. Ergo ex illa non potest induci consuetudo, quæ vim legis habeat.

2 Secundo. Quia, vt consuetudo obligationem inducat, necessariam est, quod viri docti communiter, & absque dubio censeant, esse consuetudinem obligantem; secus si alij dubitent de obligatione, alij affirmant, alij negent: de consuetudine autem recitandi, quoad moniales, & professos nondum in sacris plures Doctores dubitant. M. Raphael de la Torre, 2. 2. controu. 6. disp. 2. num. 11. [de consuetudine, (inquit) recitandi, quādo moniales a choro absunt, audio viros doctos, & pios dicentes vigere, & viguisse: alios verò dubitantes,] sic, & merito. Quia de consuetudine dubitant, Caietanus in sum. verb. *Hura*. vbi ait. [Nec professi habitu Clericali, do nec in sacris sint constituti, tenentur ex iure, aut ratione, ad horas Canonicas, (& infra) nisi consuetudo illos obliget, de qua nil scio, non tenentur ex professione.] Caietanum sequitur M. Bartholomeus Fumus, verb. *Hura*, num. 4. ibi: [Religiosi professi non existentes in sacris, secundum Caietanum, non tenentur de iure diuino ad officium, nec ex professione, nec ex victu: forte ex consuetudine tenentur, de qua dicit, se nil scire. Contrarium tenent communiter alij; tamen hoc nullo iure probat. Ideo opinio Caietani melior videtur:] & probabilem putat M. Corradus 1. p. q. 204. Medina Complutensis cap. de oratione, tract. 6. [non tenentur, inquit, ad horas ex vi professionis, sed vel ratione regulæ, vel ratione consuetudinis, si in Religione talis sit.] Item de consuetudine dubitant Alphonsus de Castro, Vega, Villalobos, & alij apud Caramuelum in regula Sancti Benedicti, disp. 103. art. 2. num. 1351. Item Nieva, Palacios, & alij apud Sanchez in consilijs,

lib. 7. cap. 2. dub. 3. Qua propter Brunus Calahing ex Ordine Minorum de privileg. Reg. p. 2. tract. 8. cap. 4. prof. 5. inquit, non esse certum, quod prædicti regulares teneantur priuatim persolvere horas. [Quia consuetudo, quæ est vnum ex præcipuis fundamentis, non admittitur a multis:] & M. Petrus de Ledema p. 2. tract. 9. de Religione, cap. 4. Doctores, dubitantes de consuetudine, refert inter negantes Religiosos professos, nondum in sacris, teneri sub mortali ad horas. Verba Ledemæ sunt. [La primera sentencia es, que estos tales no tienen obligacion de rezar el Oficio Diuino. Esto enseñan algunos Autores, como es Caietano, que dize, que no puede entender por donde los tales Religiosos estan obligados a dezir el Oficio Diuino, sino por la costumbre, y que duda mucho, que la costumbre obligue a pecado mortal.]

3 Tertio probatur. Quia vt consuetudo obliget requiritur, quod sit introducta a potentibus per modum legis illam introducere, moniales autem hoc non possunt, vt docent Franciscus Gallerii in Mar. arit. casuum conscientie, verbo Consuetudo. Pasqualigus de decis. 415. Caramuel disp. 103. citat. num. 1355. Petrus Marcantius in trib. sacram. tom. 2. tr. 2. p. 2. tr. 3. sect. 1. q. 2. Idem sentiunt plures alij, quos refert M. Hyacinthus Donatus, tom. 4. tract. 12. q. 95. nempe Bartolus conf. 136. Alex. conf. 173. n. 12. Tiraquellos tract. de primogenijs, q. 16. num. 2. Item Abbas, Balduus, Socinus, & alij apud Pasqualigum, vbi supra. Ergo moniales non tenentur, ex consuetudine obligate sub mortali, ad horas Canonicas priuatim recitandas.

4 Quarrò; quia vt consuetudo obliget per modum legis, debet esse certum fuisse introductam ex animo se obligandi: atqui eiusmodi consuetudo talis non est. Ergo: maior probatur autoritate Doctorum: M. Serra, 1. 2. q. 97. art. 3. [Si dubium sit an consuetudo inducta fuerit animo se obligandi, docent multi præsumendum esse ex sola deuotione, & in modum consilij inductam fuisse, & non esse obseruatum necessarium, quod in consuetudine deducitur.] M. Barnabas Gallego, tract. de cons. dubia. dub. 103. [in dubio (inquit) de obligatione præcepti per consuetudine introducta, potius est inclinādū in eā partē, quod consuetudo sit deuotionis, & non obligationis. Ita Syluest. Suarez, Bonac. Villalobos, & alij.] Ex quibus concludit D. Franciscus Verde in opusc. pro Caramuel q. 12. p. 6. §. 5. num. 595. [cum sit sub dubio, an consuetudo monialium, de recitandis horis extra Chorū, sit introducta cum animo se obligandi, non obligat. Garcia in sum. verb. *Hura*, qui dicit nec professos non in sacris teneri.] Dubitari enim posse de animo se obli-

obligandi sub lethali ad tantum onus, non negabant Doctores omnes, qui de ipsa consuetudine dubitant.

5 Quintò denique probant; quia consuetudo introducta ex errore, quo creditur esse præceptum, quod reuera non est, non inducit obligationem, vt multis probat Ioannes Sanchez in selectis, disp. 54. n. 33. & tenent Pater Thomas Sanchez, Portel, & alij apud Dianā p. 1. tract. 9. ref. 41. Hanc autem consuetudinem, quæ in Religionibus viget quoad moniales, & professos, huiusmodi esse: tradit Petrus de Aragon 2. 2. q. 83. conclus. 3. ibi: [Cū in singulis ordinibus sit præceptū, quod tam in communi, quàm in particulari officium diuinum dicatur, est probabile talem consuetudinem ortum habuisse ex illo præcepto; atque aded non obligare magis, quàm ipsam præceptum. Quod neque ad mortale, neque forte ad veniale obligat, vt diximus] nempe q. 83. art. 12. vbi sic; [non est dubium quod nisi in Sacris Ordinibus sint constituti, ex vi suarum legum, quam suos transgressores non ad culpam, sed ad pœnam obligare velle dicunt, non tenentur sub mortali Choro Horas Canonicas dicere.] Ita ille supra dub. 4. de suis Religiosis Sancti Augustini loquutus. Idemque de pluribus alijs aliorum ordinum, proferte potuisset. Ergo dum non constat in aliqua Religione ex regula, vel constitutione, sub lethali obligante, teneri moniales, vel Religiosos professos, choro dicatos, Horas Canonicas priuatim persolvere, credi probabiliter potest consuetudinem recitandi extra chorū, introductam fuisse ex ignorantia, siue existimatione præcepti, quod reuera non erat: ac proinde obligationem non inducere.

6 Propter hæc, sententiam excusantem moniales, & Religiosos prædictos ab onere recitandi priuatim, seu extra Chorū, tenentur M. Antonius de Hinojosa in disert. decis. Regul. verb. *Professio in fine*, vbi ait: [Monialis verò, quæ senserit daram Tabienæ sententiam, & nollet solvere Officium Diuinum, dicens se non teneri ad hoc; non est illi neganda absolutio: neque est illi dicendum, quod habeat scrupulum; quia sine scrupulo pergit, quæ nullo præcepto adstricta pergit.] Petrus Marcantius loco supra citato. [Dico quarrò fictitium esse consuetudinem illam receptam esse per modū legis, ad peccatum mortale obligantis] Ludovicus de S. Iuan in sum. q. unica de oratione, art. 10. dub. 2. concl. 3. [Los otros Religiosos professos, y profestas, no estan obligados a rezar el Oficio Diuino por si, en razon de su profesion, d' de algun præcepto, hasta que se ordenen de orden sacro: salvo quando estan en el Coro, segun la costumbre de las Religiones.]

Idem sentiunt Caramuel in regula Sancti Benedicti, disp. 103. art. 2. num. 1355. D. Franciscus Verde, verbis ex illo supra datis. Martinus de S. Ioseph in montis, tom. 1. lib. 1. de oratione, tract. 10. num. 3. & esse probabilem sentit P. Sa. in antiquis, verb. *Horæ Canonicæ*, num. 1. vbi ita scripsit. [Quidam tamē, & moniales, & eos omnes, qui non sunt in sacris obligatione liberant; quod & si probabile, non est in vltis, & probabile sentiunt Machado tom. 2. lib. 5. p. 2. de cum. 1. num. 1. Vega in sum. tom. 1. cap. 128. c. 7. Villalobos in sum. tom. 1. tract. 24. disp. 9. Hieronymus Rodriguez in comp. qq. Regul. q. 98. num. 2. Leander de sacram. tom. 6. in 1. eod. 2. tract. 8. disp. 2. q. 27. P. Mendo in statuta opinionum benignarum, disp. 7. q. 2. num. 11. & alij, quos suppresso nomine referunt M. Raphael de la Torre vbi supra, & Emanuel Rodriguez in sum. cap. 224. vbi citat Castrum de lege pœnali, lib. 2. affirmantē moniales Sanctæ Clare, non teneri ad Officium Diuinum. Adduci etiam solet pro hac parte P. Leius in regul. casuum conscientie, pag. 1. 2. d. Thomæ, verb. *Horæ Canonicæ*, casu 14. à qua tamen opinione eum eximere conatur P. Bardi, vbi infra, & vltra citatos, illam tenet Franciscus Bordonus tertij Ordinis Sancti Francisci in consilijs regularium, ref. 30. & pro monialibus sic fatetur Vincentius Baronius, disp. 2. in Amadum, sect. 1. fol. 203. [certum, inquit, apud nos est, illas minus eo onere grauari, quàm Religiosos, qui ex elemosynis viuunt, aut Clericos, qui Sacerdotijs potiuntur: quia dotem contulerunt Monasterio, qua alij possunt; vel industria valent, vt sibi victum cōparent.] Si verò hæc desint existimat ad illud pensum teneri, sicut, & Clericos, & Religiosos professos.

7 Propter autoritatem Doctorum, quos citauit, & fundamenta superius iacta, negare non possum hanc sententiam esse probabilem; quidquid contraxerint nonnulli infra citandi. Nihilominus contraria, quia tutior, & verior, est omnino tenenda; & in praxi consulenda. Primò, quia communis inter Doctores, apud Pellizarium in manuali Regularium tom. 2. tract. 10. cap. 6. num. 11. & apud Suarez tom. 2. de Religione, lib. 4. tract. 4. cap. 17. qui plures referunt. Quos ad septuaginta protrahit, & sequitur P. Bardi in selectis, lib. 4. q. 1. inter quos triginta ex primis nostræ Societatis. Quibus annumerandum esse, inquit, P. Lesum vbi supra, in quodam scilicet auctario recollecto post eius mortem. Quia contrarium cum limitatione ibi teneri, num. 27. & 29. nimirum non esse mortale, bis, aut quater Horas omittere: quæ fuit opinio Petri de Aragon 2. 2. q. 83. art. 12. conclus. 3. & Thomæ à Iesu in expositione regulæ p. 3. cap. 7.

7. dub. 1. quos sequitur est Oliverius Bonartius de horis Canonicis lib. 1. cap. 3. n. 12 Qui asserunt vniuersaliter, quoad omnes præcepto adstrictos, non esse peccatum mortale, senel aut iterum Officium Diuina omittit. Quod circa obligationem restitutionis admittunt M. Sotus, & alij apud Sanchez in consilijs, lib. 2. cap. 2. dub. 82. & quod M. Ioannes de la Cruz, p. 1. Directorij præcepto 3. art. 3. dub. 6. conel. 3. ad plures vices extendit, dicens: [Beneficiati, si intra annum omittant recitare, per decem dies, nil restituant, quia sunt serui liberalissimi Domini, qui multo minus, quam Dominus Temporalis ad pauca attendit. Ita explicant Motum Pij V. Medina in sum. 3. præcept. §. 11. Ludouicus Lopez tom. 1. cap. 245. & alij: sic Cruz. Sed expressè contra Morum Pij V. ubi sic habetur: Statuimus, vt qui Horas omnes Canonicas (attende) vno, vel pluribus diebus intermiserit, omnes beneficij fructus, qui illi, vel illis diebus responderint, si diuiderentur, amittat.] Quid clarius? insuper leui fundamento processit: quia licet obligatio recitandi ex consuetudine in Monialibus, sic posset interpretari, vt optimè dixit Lessius supra, secus est de præcepto Ecclesiastico, quod pro singulis diebus aequè obligat, ac præceptum ieiunij, vel audiendi sacrum, sed his omisis ad rem nostram deveniamus.

8 Igitur Moniales, & Religiosos professo non dam sacris initiatos, si ex priuilegio Pontificis, aut ex vi sui instituti, non sint exempti ab onere recitandi (vt sunt Monachi Benedictini ex priuilegio Eugenij Quarti) teneri ex consuetudine Horas Canonicas recitare, non solum ab autoritate extrinseca, sed ratione à posteriori, efficaciter sic probatur. Omnia fere argumenta, quæ ad labefactandam obligationem ortam ex consuetudine recitandi, facta sunt, eandem vim habent contra consuetudinem, quæ viget in Clericis secularibus subdiacono, & diacono, qui beneficiarij non sint. Quia ex sola consuetudine eos teneri, est communis Doctorum sententia: vt tradunt M. Ioannes Martinez de Prado tom. 2. Theolog. moralis, cap. 30. q. 6. n. 10. & apud illum Caietanus, Nauarrus, Azor, Philibertus, Trullench, & alij: quos sequitur Leander à sacram. tv. 6. de ordine disp. 13. q. 8. & latius Suarez, Ioannes à S. Thoma, Villalobos, & alij. Quia in iure Canonico soli præbiteri sub præcepto obligati inveniuntur; pro diaconis autem, & subdiaconis, (aiunt) haberi ex consuetudine: quæ, cum sit rationalis, & legitime præscripta, vim legis habet. Insuper præfata argumenta eodem impetu descendunt contra obligationem ortam ex consuetudine abstinendi ab ovis, & lactinijs in ieiunijs Qua-

dragesima (posito non contineri præceptum in iure canonico, vt nonnulli contendunt) & tamen primam consuetudinem recitandi obligare sub mortali Diaconos, & Subdiaconos nemo dubitat, & quoad secundam abstinendi ab ovis, & lactinijs, declarationem habemus Sanctissimi Alexandri Septimi dauantis, vt scandalosam anno 1666. opinionem, quæ assererat, non esse euidens, quod consuetudo non comedendi ova, & lactinia in quadragesima, obliget. Ergo idem de consuetudine recitandi in Monialibus, & Religiosis professis choro destinatis dicere debemus: aut congruam disparitatem reddere, quod valde difficile est.

9 Confirmatur, quia magis incredibile est, Ecclesiasticos seculares, Diaconos, & Subdiaconos, habuisse animum se obligandi ex consuetudine ad Horas Canonicas, quam Religiosos professo, & Moniales, vt potè quæ, licet ex visurarum constitutionum ad eas recitandas non teneantur, hanc tamen consuetudinem ad perfectionem comparandam, iuxta suam professionem, maxime per conducere nouerant. Ergo vel intentio se obligandi non requiritur, vt consuetudo habeat vim legis; vel si Moniales & Religiosos professo non obligat ex hoc capite, nec seculares Clericos non sacerdotes, aut Beneficiarios obligabit.

10 Insuper incredibile est, omnes Christi fideles intendisse vbiq; se obligare, ex consuetudine, ad abstinendam ab ovis, & lactinijs, in ieiunijs Quadragesimæ, quam moniales, & religiosos professo ad horas canonicas; & tamen, etiam secluso præcepto ex iure canonico (quod de facto datur) euidens est talem consuetudinem obligare, vt declarat Alexander VII. Ergo fere omnia principia ad enervandam vim consuetudinis Moniales, & Religiosos professo obligantis, aut sunt falsa, aut vt talia habenda post decretum Alexandri VII. in Romana generali Inquisitione, aut congruam solutionem admittere debent pro hac consuetudine, sicut, & pro alijs.

11 Vincentius Baronius probat, consuetudinem recitandi obligare Moniales: & simul inuehitur in authores contrariæ sententiæ, & in eorū fundameta, verbis, quæ subnecto. Hæc omnia cõficta dico, in gratia Monialium, quibus adulari visum est, vt tẽpus choro, & officio recitando impendendum, non sit illis Religioni fallere in locutorijs; sed quis ita temere instituta dixerit Monasteria Virginum, vt suas ipsæ leges condiderit, nec à fuorum Ordinum Prælati, vel ab Episcopis, vel à Sede Apostolica inducta sint, aut saltem confirmata. Cum paucissimi, aut fere nulli sint ordines, qui à suis Præpositis, &

Sede Apostolica non reperant vim sui instituti: cuius nobilissima pars sit pensum horarium, ad laudes Deo persolvendas.] Ceterum huius Authoris inconsequentia est manifesta: tum, quia ibidẽ (nempe 2. p. Manud. disp. 2. §. 1. fol. 203.) excusat ab onere recitandi sub mortali Moniales illas, quæ doctem contulerunt monasterio, quæ ali possunt; vel inuicta valent, vt sibi videtur comparant. Tum, quia, si ex consuetudine oritur obligatio, vel omnes tenentur, vel nulla. Quia eadem apud omnes viget consuetudo. Tum, quia ex regula, & constitutionibus, & ex vi sui institutiones moniales recitare debent; & regula, & constitutiones omnium Religionum sunt à Pontifice approbata, & confirmata. Hæc verò confirmatio solam firmitatem conuertit, & Evangelicæ perfectioni conformes declarat; nullam verò obligationem ad culpam inducit, nisi ipsemet constitutiones præceptum non continent; sed consilium, & ad solam penam obligent. Alias regula Fratrum Predicatorum, & Societatis Iesu, ad Rosarium, ad Lactionem spiritualem, aut alia devotionis opera, sub lethali obligant: & dicere deberemus consuetudinem seruandi constitutiones, quæ in Religionibus obseruantibus viget, inducere obligationem sub lethali. Quod euidenter falsum est.

12 Propter hæc dicendum censo, consuetudinem, licet ex errore præcepti, vel absque animo se obligandi inductam, obligare sub lethali, quoties de arctu temporis, fideles omnes, vt in plurimum, sub lethali obligantem accipiant, & à Prælati aliud eis non declaratur; sed tacitè illam consuetudinem rationabilem, vt legem, approbent: in hoc enim casu, vt legitime præscripta vim legis habere censetur. Sic dicendum colligo ex definitione consuetudinis obligantis, quæ ex Isidoro ab omnibus Theologis, & Canonistis recepto lib. 2. orig. cap. 10. & lib. 5. cap. 3. adducit P. Bardi sup. lib. 8. q. 2. n. 8. nempe consuetudinem esse ius quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum lex deficit. Cum ergo consuetudo recitandi in Monialibus, & Religiosis professis, non dum sacris initiatis, apud antiquos, & modernos Theologos (si paucos excipias, paucis abhinc annis repugnantes) pro lege fuerit suscepta, & vt talem, dum professionem emittunt præfati Religiosi, susceperint, & de hac obligatione in nouitiatu instruatur, non minus, quam Clerici seculares, quando in Sacris Ordinibus subdiaconatus, & Diaconatus constituantur: fateri debemus eiusmodi consuetudines; etiam si absque animo se obligandi, fuerint inceptæ; postea verò, vt leges fuisse receptas, & continuatas; & à superioribus, Episcopis, Prælati Religionum, & à Summis

Pontificibus acceptas. Alias nulla esset in Ecclesia Dei obligatio, quæ ex consuetudine originem duceret; quia, vbi nulla fuerit lex, nec diuina, nec humana, & alias consuetudo sit de re difficili, & ad quam, (si conditio humana, & rerum vicissitudo attendatur) moraliter impossibile, aut saltem probabilis appareat, non fuisse introductam à prioribus ex animo se obligandi; de quacumque posset dubitari, an ex tali animo fuerit introducta; & consequenter nulla sub lethali obligaret. Quod falsum, & scandalosum esset asserere.

13 In hanc tandem, sententiam venit illustrissimus Caramuel lib. 2. Theologia fundamentalis in nouissima editione Inglese, anno 1675. fund. 53. q. 4. artic. 1. §. 2. vbi, postquam statuit consuetudinem, nisi habeat vim præcepti impliciti, aut voti, seu iuramenti impliciti non habere vim legis, concludit num. 2461. [Sed inquiris, quo teire id poteris modo? Respondet: in Congregatione, aut Monasterio, vbi juniorum Magistri, sciente, & volente Prælato docent eas teneri sub peccato mortali: vbi aliquando concedunt Superi. res iunioribus agrotis, studentibus, &c. omittendi officium diuinum licentiam: vbi tanquam mortalis culpæ rei puniuntur; siqui illud sine licentia omittunt; ibi, si non datur præceptum expressum, dari saltem implicitum, manifestum est. Ergo vniuscuiusque erit examinare mores, & leges Congregationis, in qua viuit, & iuxta ea, quæ viderit, & obseruauerit, se dirigere.] Hactenus doctissimus vir. Hanc sententiam nonnulli adeo certam existimant, vt contrariæ notam in vire non recusent. P. Bardi, vt dixi supra, in probabilis censet. Bertrandus Loth. in res. sol. moral. tract. 23. q. 1. art. 8. dicit, esse temeraria. Pellizarius tom. 2. tract. 10. de Monial. cap. 6. q. 7. num. 14. improbabilem, & temerariam, & ante illum P. Reginaldus, quem ipse refert. Alij verò a censura abinent. Quibus me adiungere volui. Forte enim alij congruam disparitatem inter hanc, & alias consuetudines inuenient; & oneri non succumbent, licet obligationem ex nullo alio capite prouenientem agnoscant.

§. I.

Consecraria.

14 Probabis primò, an puer à Pontifice dispensatus ad Beneficium, vel Capellaniam collatiuam, ante decimum quartum ætatis annum inceptum, teneatur recitare? Negant aliqui apud Sanchez in consilijs lib. 2. cap. 2. dub. 62. quorum alij vsque ad 14. annum inceptum, non teneri dixerunt

ex D. Antonino, apud Dianam p. 11. tract. 2. ref. 56. Alij verò vsque ad duodecimum annum, innixi doctrinae M. Soti in 4. distinct. 12. q. 1. art. 11. Magni Serræ 2. p. tit. 2. q. 96. art. 1. & M. Cerradi 1. p. q. 54. in Addit. qui de Ecclesiasticis legibus sic discurrunt. [Pueri, (inquiunt) non obligantur præcepto confessionis, vel sumendi Eucharistiam, vsque ad duodecimum annum, quando alijs tenentur Ecclesie legibus.] Ergo nec præcepto recitandi horas ligabuntur, vsque ad hanc ætatem, si antea ex dispensatione beneficium, aut pensionem obrinuerint. Consequentia est legitima, & admissio antecedentis probabilis. Nihilominus imprebabilem censet P. Sanchez supra, qui propterea, & antecedens tale reputare debet. Subnectit verò, & bene quidē, pueros excusari a recitandis horis, [si ignorant latinè legere, modo dent operam, vt id discant.] Cui subscribere doctissimi Recentiores.

15 Rogabis 2. an cæci, vel oculis caligantes, ita vt legere nequeant, teneantur ad horas Canonicas, si memoria retineant? P. Thomas Sanchez lib. 1. sum. cap. 19. num. 8. cum distinctione loquitur. Ait enim, teneri ad Psalmos, quando officium recitatur de feria, eo quod tres lectiones, & responsoria modica reputetur materia, quæ moralem integritatem matutinae non sufficit tollere. Verum Ioannes Sanchez in *Selectis*, disp. 15. n. 2. eum omnino excusat: nam licet respectu Psalmorum sit minor pars, est tamen maxime principalis, & substantialis, ita, vt absque lectionibus, non adit Officium Canonicum. Alij verò, licet integrum officium memoria cæcus retineat, ab obligatione recitandi exemptum censent. Quibus favet M. Sotus, lib. 10. de inst. q. 5. art. 3. vers. *Addiscere*. dicens se non esse certum de obligatione. Verba eius sunt. [Excusantur cæci, aut ita oculis caligantes, vt legere nequeant: tamen, si cum aliquas horas memoriter proferre possint, fortasse tenerentur, quamvis neque omnino sim certus, an essent rigore cogendi, quando quidem tenacitas illa memoriæ accidentaria sit, licet turis esset, quod se obligatos censent.] Hæc Sotus: quibus hanc opinionem probabilem esse innuit; & talem videntur censere Thomas Sanchez in *consil. tom. 2. lib. 7. cap. 2. dub. 49. num. 5.* Diana p. 4. tract. 4. resol. 11. Pellizarius tom. 1. tract. 5. cap. 8. sect. 2. num. 111. & Leander a Sacram. tom. 6. tract. 8. q. 11. Quia contrariam, quam sequuntur, probabiliorē vocant. Quam ego absolute tenendam censeo, quia cæcus memoria retinens Officium diuinum, potest commodè implere præceptum recitandi: ergo teneretur. Sicut teneretur, inquit Sanchez, & bene, si non habenti breuiarium offerretur

miraculosè; licet hæc oblatio accidentalis esset.

16 Non tamen teneretur cæcus horas memoriæ mandare, vt illas memoriter dicere posset, vt contra Nauarrum de *oratione*, c. 19. n. 82. docet communiter Doctores: quos sequuntur Thomas Sanchez lib. 7. *consilior. dub. 46. conclus. 2.* Pellizarius, & Leander vbi supra, & ante illos M. Sotus loco citato per hæc verba. [Addiscere verò officium, vt memoriter dici possit, nemo lege cogitur, quia res est non omnibus bene possibilis; satis enim est, legere sciat: quare, si quis esset, aut inter in fideles, aut in Provincia, vbi breuiarium neutiquam reperiretur, legitime obregeretur excusatione.] Addit Caramuel in *commentario regule Sancti Benedicti*, num. 1445. & lib. 2. *Theologiae fundamentalis* citato, q. 3. num. 2454. fol. 750. Sacerdotem cæcum, qui solus non potest persolvere horas Canonicas, licet possit cum socio, quem ad manus habet, non teneri illum adhibere, quia id est contra naturam priuilegij, quod fauor certus non esset, si induceret obligationem, & si tantum probabilem; sic ille, cum Ioanne Sanchez in *Selectis*, disp. 41. num. 2. Quorum sententiam probabilem putat Diana, & quidem merito p. 7. tract. 11. resol. 3. & p. 10. tract. 16. & Doctor Garfi cent. 2. cap. 5. num. 5. & Leander tom. 1. tract. 5. disp. 9. q. 71. & tom. 6. tract. 8. disp. 5. q. 8.

17 Rogabis 3. an Beneficiarij, aut pensionarij non recitantes teneantur ad restitutionem fructuum, ante sententiam declaratoriam Iudicis? Negauerunt M. Perrus de Soto lib. de *inst. Sacerdot. tract. de vita Sacerdotis*, lect. 4. vers. *Nec illud*. M. Bartholomæus de Medina lib. 1. inst. cap. 14. §. 11. Item M. Ludovicus Lopez, & Corradus apud Garciam de *Benefic. 3. p. cap. 1. num. 32.* verum hæc opinio, cuiuscumque fuerit, damnata iam est, vt scandalosa, in Generali Inquisitione Romana, ab Alexandro VII. anno 1665. Nec audiendus est M. Donatus 1. p. tract. 2. de *legibus*, q. 19. vbi ait, quod [lex pronuntiata in Concilio Lateranensi, sess. 9. decreto 9. quod Clerici non persolventes Officium Diuinum, teneantur pro rata fructus perceptos restituere, hodie non viget; quia in Ecclesia nondum fuit accepta, sed per contrariam consuetudinem abolita; sic Sotus lib. 10. de *inst. quest. 5. art. 6.*] sic ille. Quod tamen apud Sotum, loco citato, hac latitudine traditum non inuenio; & insuper falsum est omnino; quod satis comprobatur decreto Alexandri VII. citato. Et, vt bene ait P. Thomas Sanchez in *consilij tom. 1. lib. 2. cap. 2. dub. 88.* licet ante Constitutionem Pij V. non esset aded certum, Concilij decretum Lateranense esse vsu receptum, iam tamen post illam nequit subdu-

dubio cadere. Idemque prædixerat P. Suarez de *Relig. lib. 4. de bonis Canoniceis*, cap. 30. n. 2. Imo Sotus non negat esse vsu receptum, (loco a M. Donato citato) sed piè interpretatur, dicens, non teneri restituere, *qui vna, vel duabus diebus non recitat.* Vt omittam ipsum M. Donatum non sibi consistere. Quia *quest. 19.* vt notaui, dicit, decretum Concilij Lateranensis, obligans restituere fructus pro rata Clericum non recitantes, hodie non vigere; & tamen paulò infra *quest. 33.* ait, ex Concilio Lateranensi teneri hodie in conscientia restituere, absque alia sententia Iudicis. Quod, etsi verum, in consequenter dicitur.

18 An verò hæc obligatio sit naturalis? an ex iure positio Concilij Lateranensis, & Constitutionis Pij V. de nouo iudicis? non conueniant Doctores. Ex iure positio procedunt, itaque ad hoc seclis, non esse obligati non restituendi, docent supra viginti Doctores, apud Dianam p. 11. tract. 1. res. 7. quos sequitur Garcia de *Beneficis*, 2. p. art. 1. num. 7. sed contraria sententia est verior, quam tenet M. Soto lib. 1. de *inst. q. 6. art. 6.* P. Sa. *verb. Para*, num. 2. & plures alij; quia cum eiusmodi beneficia constituta fuerint, officiorum causa, ex eleemosynis piorum; necesse est, quod negligentès recitare officium nullum ius habeant ad beneficiorum fructus, quos proinde nequibunt, vt rem furto sublatam, retinere.

19 Observandum hic est, nonnullos tradidisse, habentem Capellaniam collaritam, aut quodvis aliud beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacere suæ obligationi, si per alium recitet; quorum sententiam videtur probabilem putasse Sylvester, *verb. Hora*, q. 2. ad 3. quia contrariam, quam sequitur, vocat tutiorem. Et pro beneficiarijs, qui non sunt in sacris amplexibus Croulers in *regulam S. Francisci*, cap. 3. lect. 7. dicens, esse *communiorē*, & *probabiliorē*; sed aperte fallitur, & absolute hæc sententia damnata est, vt scandalosa, in Romana Generali Inquisitione, ab Alexandro VII. anno 1665. Pensum enim horarium est personale, iuxta consuetudinem, & vsu vniuersalis Ecclesie: ac proinde nequit per alium adimpleri.

QUESTIO VII.

An liceat inducere aliquem vt iuret, quod putat esse verum, licet inducens sciat esse falsum?

1 **C**asus frequens est, ideòque ad rutinam vocandus, ne ex conscientia erronea peccatum contingat. Prima & cõ-

munis Doctorum sententia illicitum putatur, quia verè adducitur Deus in testem falsi, idque intendit, qui ad iurandum rem alter se habentem inducit, licet qui est iuraturus, id prorsus ignoret. 2. quia ignorantia falsitatis solum potest excusare ea laborantem: sicut ignorantia invincibilis malitiae simplicis fornicationis, vt docet communiter Doctores, solum excusat à peccato contra sextum præceptum, illam habentem, non verò eum, qui non ignorans induceret ad fornicationem amentem seu alterum cum amentem; sufficit enim actum esse materialiter malum, vt malitia formalis imputetur ei, qui ad illam non ignorans inducit, vt ex Sanchez, & alijs tradit Casto Palao tom. 1. tract. 3. punct. 24. §. 2. num. 10. constat enim rationis lumine, non licere inducere ebrium ad reales iniurias inferendas, nec infantem ad concalcandas imagines; quia licet eorundem, & infans, ex defectu libertatis a malitia formali excusetur, rem tamen materialiter malam efficiunt, quæ proinde, respectu licetè inducentis, formaliter mala est; cum ipse plena libertate intendat ab alijs fieri. Propter ea hanc sententiam tenent grauiorès huius nostri seculi Theologi, Suarez, Vazquez, Thomas Sanchez, Card. de Lugo, Passius Pontius, Ioannes Martinez de Prado, quos refert Leander a Murcia in *qq. Moral. lib. 2. disp. 5. resol. 2. num. 2. & 7.*

2 Ceterum contraria est probabilis; quã tuerent P. Hurtado de Mendoza 2. 2. *disput. 173. sect. 6. §. 199.* P. Quintana Dueñas *tom. 2. singul. tract. 3. sing. 17. conclus. vltim. numer. 7.* Et probabilem putant Diana, p. 5. tr. 7. resol. 14. Tamburinus *lib. 3. Decalogi, cap. 2. §. 6. num. 7.* Tancredus *lib. Relig. disp. 5. de perjurio, num. 11.* & Dicastillo de *iuramento, disp. 2. num. 389.* Leander vbi supra, & Doctor Garfi eos citans *cent. 3. cap. 20.* & ego putò in praxi securam ratio est, quia in tali inductione, nullum damnum spirituale proximo sequitur, cum ipse nullam contrahat culpam, iurans quod censet esse verum; deinde res potest ita se habere, vt nullum inde damnum temporale, neque ipsi iuranti, neque alteri imminet; nec vlla Dei irreuerentia interueniat. Ergo quoties omnibus pensatis, res sic se habuerit, nullum in inductione peccatum erit.

3 Iam verò, quod nulla Dei irreuerentia interueniat, probatur: quia Deus non adducitur in testem falsi, nec id intendit inducens, nam qui sub iuramento affirmat, censens, absque vlla prudenti ratione dubitandi, id verum esse, non adducit Deum in testem falsi, licet re ipsa decipiatur: quia iuramentum directe cadit supra existentiam iudicij carteris formidinae oppositi, quod, licet falsum

se ipsa sit, eo quod non conformatur cum obiecto; non tamen homo iurat falso, quia iuramentum est conforme iudicio, & sicut non mentitur, quia affirmat, quod iudicat; eo quod verba sunt menti conformia, licet non conformentur obiecto, ita similiter, qui sub iuramento affirmat, quod certum putat, non iurat falso, nec hoc iuramentum est materialiter malum, quia materialiter esse malum non sortitur iuramentum ab obiecto aliter se habente; sed a iurando contra mentem: etiam aliunde malitia formalis deficere possit, ex defectu libertatis, vel ex ignorantia. Qui enim verba menti conformat, nil malum adhuc materialiter efficit, quantumvis obiecto non conformetur. Ergo qui perit ab alio, ut sub iuramento affirmet, quod verum esse censeat, non perit materiam hic & nunc malam, sed actum Religionis, quia iurare, quod quis inculpabiliter putat esse verum, in honorem Dei cedit. Nec obstat, quod ego sciam esse falsum; quia non intendo, quod alter iuret quod scit, vel dubitat esse falsum, sed quod censeat esse verum, in quo nulla Deo fit iniuria.

4 Hinc ad primum argumentum contrariae, & communis sententiae, respondeo, Deum non adduci in resem falsi, quia Deus adducitur in resem conformitatis iuramenti cum mente iurantis, idque inducens directe interdicit, & in hoc sensu alteri suadet, ut iuret; res autem non aliter sub iuramento cadit, nisi ut est in mente iurantis; verissimum autem est in mente iurantis esse, ut ab illo affirmatur, ac proinde licet realiter, seu a parte rei, secus se habeat; ad rem non facit. Qua propter, cum ex hoc capite nulla sit falsitas in iuramento, ideo nec materialiter malum est, & consequenter nulla actio materialiter mala suadet, sed actus virtutis Religionis: Nec in tali eventu quidquam est, quod cedat in Dei irreuerentiam, sed potius quod in diuinum cedat honorem; sicut cedunt alia iuramenta, quae non solum cum re, ut est in mente, sed cum re, prout est a parte rei, conformantur: ex defectu autem conformitatis cum re iurata, ut est a parte rei, non desinit esse practice, & moraliter verum, ut supra explicui: ex quo habet non esse intrinsece malum.

5 Ad secundum argumentum concedo, neminem posse inducere ad fornicationem amentem, vel eius malitiam invincibiliter ignorantem. Quia actus iste materialiter malus est, nec habet unde a malitia materiali exui possit, ut contingit in iuramento: actio enim illa intrinsece mala, quae ex solo defectu libertatis, vel ratione ignorantiae invincibilis a culpa excusatur, malum quid materiale est, quod proinde consulentem, vel inducentem absque ignorantia, & cum plena li-

bertate, ut potest in obiectum mali libere tendentem, a peccato excusare non potest; ut docent communiter Doctores. Quibus in hac parte consentio, idque evincunt exempla petita ab ebrío inferente reales iniurias, & ab infante conculcante imagines. Secus verò res nostra se habet, ut probavi.

6 Ut omittam per se notum esse, influentem in damnum, & nocumentum tertiae personae, licet medio aliquo libertatis experte, grauitur delinquere, v.g. qui canem exardescere in proximum faceret, aut qui ferocem taurum ingrediendi domum obijceret: damnum enim & nocumentum homini ad culpam aequè imputaretur, ac si ipse proprijs manibus proximum dilacerasset. Ergo similiter damnum ex fornicatione proli imminens, & quod ex realibus ab ebrío iniurijs proximo sequitur: aequè consulenti, seu inducenti tribuetur, ac si immediatè per se ipsum illud causaret.

7 Consulto dixi *reales iniurias*, ut si cum percuteret, vel in bonis temporalibus laederet: si enim verbales solum essent, ne materialem quidem malitiam continerent; quia in hominum estimatione, non cententur iniuriosa dicta, & contumeliae, ex quibus non sequitur alijs aliud detrimentum, ut ait P. Vazquez tom. 1. in 1. 2. disp. 227. cap. 3. num. 11. Idemque censet de iuramento ab ebrío facto: *nam qui non videt, (inquit) vel dubitat esse falsum, quod iurat, periurus non est; nempè nec materialiter, quia de formali periurio formali malitia infecto questio esse non poterat. Cui consentiunt P. Salas 1. 2. tract. 13. disp. 5. sect. 14. n. 114. Sayrus in classi Regia, lib. 2. cap. 9. n. 42 & Tannerus 1. 2. disp. 4. q. 3. dub. 3. n. 65. Quibus non leue subsidium nostra sententia importat.*

8 Alia restat difficultas, sed longè minor: nempè, an tibi liceat persuadere alicui, ut iuret obiectum quidem verum, sed quod ille ignorat; dum prius ratione, vel instrumento de veritate ita instruas, ut nequeat probabiliter de illa dubitare? in qua, partem affirmatiuam tuetur Hurtado sup. num. 200. quam sequitur Diana p. 5. tract. resol. 10. & valdè mente tenendam monet. Quia non raro casus occurrunt, in quibus testes prorsus ignorant, sit nec ne verum, quod ab ipsis sub iuramento est interrogandum. Qui, si rem ita esse probabiliter fundamento (inquit Hurtado) sibi suadet, poterunt formare dictamen practicum de honestate iuramenti, ad quod proinde sic persuasi induci poterunt absque vlla culpa; & sic putat, testes deponere posse sub iuramento Scholasticum interfuisse lectionibus, licet illum non viderint interfuisse; & similiter probabiliter fundamento credentem, Petrum esse nobilem, posse iuramento interrogatum id testi-

testificari: quod tamen videtur limitare, si fundamenta sua sua relinquunt probabilem partem contrariam. Sic enim se explicat, paulò infra dicens: *Possumus iurare Antonium esse nobilem, quia ad id asserendum satis est prudens persuasio, sine vlla ratione probabiliter dubitandi.* Quando autem pars contraria probabilis apparet, verè occurrit ratio probabiliter dubitandi. Non erit, poterit alia sub iuramento deponi, quia ad hoc requiritur moralis certitudo de veritate rei, & ita docet Pater Thomas Sanchez in sum. tom. 1. lib. 3. cap. 4. n. 13 ibi: *ad veritatem iuramenti, satis est iuramentum auduisse rem illam a persona ira fide digna, ut sit moraliter certus, ita rem se habere.* Quod etiam limitat subnectens. [Ar in iudicialibus id non satis erit, ad rem tanquam certam iurandam, nisi adiungatur causa illius notitia.] Idem sentit Portel in add. ad dub. regul. verb. iuramentum, n. 6. quem sequitur Diana 3. p. tr. 5. r. f. 66.

9 Nihilominus idem sufficere ad deponendum in iudicio, quod extra illud, affirmat Ludovicus Mexia in leg. Regiam Toleti 23. part. 2. fundamento 2. n. 32 & seq. vbi sic scribit: [Petrus ab Ancharrano conf. 24. consuluit, testes de falso non puniendos, qui deposuerunt se id scire, quod a viro optime fama, & opinionis audiuerant: quod dictum, ut singulare, & valdè cordi tenendum, citat, & sequitur Lasson in l. col. ult. ff. de eo per quem fact. erit. & in l. de pupillo, §. si quis ipsi praetori, col. 8. vers. Secundo in quantum ff. de nou. oper. nuntia. Cui accedit quod Dominicus scribit, quod quis certo dicitur pro certo scire, quando est certificatus ab viro notabili viro, & fide digno; ad quod etiam citat, c. sicut pro certo, de memoria, & sequitur Lasson in d. l. 1. & in dicto §. si quis ipsi praetori, & in l. properandis, §. si autem alterutra, col. 4. in 6. cõcl. 5. de iudicis, & Franc. Curtius Senior, conf. 72. & idem voluit Romanus, loquens tamen pluraliter de fide dignis, conf. 403. col. pen. vers. Secundo, quia ad hoc, ita Mexia. Quae sunt valdè notanda pro informationibus de nobilitate, vel de puritate sanguinis, ad quas haec doctrina valdè utilis est. Quia isti Doctores auctoritate hominis fide digni contenti sunt ad deponendum sub iuramento de rei veritate; & non limitant, quando pro parte contraria adfuit etiam fundamenta probabilia. Quibus nimis fauet Sylvester verb. Opinio, vbi sic: [Nec obstat certum tenendum, quia tener iste certum sibi moraliter, cum in moralibus sufficiat certitudo ex probabilibus, secundum Ppilosoph. 1. Ethicorum,] & infra. [Quia certitudo moralis non contingit ex evidentia demonstrationis, sed ex coniecturis probabilibus, glossis, & figurabilibus.] Et fauere videtur Thomas Sanchez in sum. lib. 6. cap. 3. vbi ait: [Deus solum obligat ad operandum cum

moralis certitudine, qualis in opinione probabiliter reperitur.] Ergo ad iurandum sufficit: ex coniecturis probabilibus assentiri, ita rem se habere: nam qui sic censeat, moralem habet certitudinem de veritate; quam sufficere ad iurandum extra iudicium, dixit Sanchez supra.

10 Ceterum assensum probabilem distinctum esse a moraliter certo, omnes Doctores merito docent, aut supponunt; assensus enim moraliter certus excludit formidinem, secus probabilis: nec loca Sylvestri, & Thomae Sanchez aliud suadent: Quia Sylvester accipit certum, prout opponitur dubio, quod consistit in suspensione iudicij, nulli parti assensum praestando, ut constat ex verbis immediate precedentibus, quibus ait. [Non est in dubio, qui probabilibus rationibus fulcitur.] Et quamvis tam ipse, quam Sanchez dicant operantem cum opinione probabilis esse sibi moraliter certum, non ideo id proferunt, quia ipsa probabilis opinio certum moraliter reddat, sed quia deseruit ad iudicium certum ultimum practicum de honestate electionis obiecti, ut fuscè explicui de opinione probabilis. Opinio autem probabilis de veritate rei, ex auctoritate fide digni testantis procedens, nec reddit nos certos moraliter de rei veritate, nec inde possumus ascendere ad iudicium practicum certum, quo assentiamur: iudicium nobis esse sub iuramento illam deponere; quia nisi rem certam esse sentiamus, nequimus iuramento illam confirmare. Quia iuramento affirmamus, nos pro certo id, quod testamur, habere. Unde sit quod nec extra iudicium ex auctoritate fidei digni possumus iurare, nisi in casu quod nulla occurrat ratio prudenter dubitandi pro parte contraria, ideo quoties res ita se habeat, ut prudenter possumus suspendere assensum vtriusque partis, vel cui maluerimus assensum praestare, non licebit vnam determinate sub iuramento affirmare, quia iurans non solum affirmat, ita se iudicare, sed ita esse, seu scire, seu pro certo moraliter habere. Qua propter merito dixit Sanchez, testem ex auditu, ut possit iurare, debere personam, a qua exceptit, tantae esse auctoritatis, ut reddat eum ita moraliter certum, ut nequeat prudenter dubitare. Si autem in aliquo casu id contingat, censeo non solum extra iudicium, sed in iudicio, etiam sub iuramento interrogatum licitè posse in rei fauorem deponere, v.g. Petrum esse nobilem, seu a delicto, de quo inquiritur, immunem.

11 Adde iura leges charitatis, & iustitiae, neminem contra eos, qui in possessione sunt nobilitatis, aut puritatis sanguinis, posse ex aliqua occulta notitia deponere, nec iuramentum praestitum de veritate dicenda ad occultam

manifestanda obligare, quia esset de re illicita: testes enim iure naturæ prohibentur defectum occultum manifestare: in his enim cū proceditur via inquisitionis, non aliter Theologiceandum est, quam in delictis, in quibus, quando non precedit infamia, nō tenetur testis contra proximum testimonium ferre, vt docent M. Sotus *lib. 5. de iust. q. 6. art. 1. i. sine*, M. Serra 2. 2. *quest. 67. art. 3. dub. 2. conclus. 2. & quest. 70. art. 1. dub. 1. §. Dicendum.* Et quod magis, est sententia expressa D. Thomæ 2. 2. *quest. 70. art. 1. vbi sic.* Si exigatur ab eo testimonium in occultis, de quibus infamia non precessit, non tenetur ad testificandam. Quod tradiderat *q. 33. art. 7. ad 5. & sequitur Caietanus 2. 2. quest. 69. art. 1.* Et loquendo de delictis, est cōmunis Doctorum, quorum sententia, cum iuri naturæ innitatur, æquè militat pro fama, & honore, ac pro innocentia cōseruanda, ac proinde æquè in defectibus nobilitatis, & puritatis sanguinis occultis, quando proximus est in possessione, discurrere debent.

12. Iam inquiras, quando censendus sit, quis infamatus; nempe, quod vir nobilis non sit, vel quod puritate sanguinis careat? Respondeo, ad hoc requiri opinionem maioris partis viciniae, seu collegij, seu vniuersitatis, in qua commoratur; & non sufficere quamcuque opinionem; si enim [apud probos, & graues fama integra maneat, etiam si apud plures leues personas fama non integra maneat, sed laesa, non dicitur infamia.] Sic Thomas Sanchez *lib. 6. summ. cap. 3. dub. 4.* cum Turrecremata, Soto, D. Antonino, Armilla, Sylvestro, & alijs. Quibus consentit Caietanus 2. 2. *quest. 69. art. 1. vbi sic.* [Adverte diligentissimè, quod quando per viam inquisitionis proceditur, oportet precedere infamiam; & vocatur infamia, non frequens vox dicolorum; sed frequens vox talis, vt apud probos, & prouidos viros reddatur persona de crimine rationabiliter suspecta.] Sic ille, & alij; ergo vt infamia de nobilitate, aut puritatis sanguinis defectu, dicatur adesse, quando de his inquiratur, opus est, quod vox nuperdicta præcedat; qua deficiente nullus testis obligatur prædictos defectus reuelare, nec iudex ad eos detegendos ligare potest, nec iuramentum ad aliud se extendit, quam ad defectus, si publici fuerint, detegendos.

13. Sed rogas, quid respondebit testis sub iuramento rogatus, quando de prædictis defectibus proximus non est infamatus, modo supra explicato? Respondeo, posse dicere illum esse vobilem, aut sanguine purum, nec in his defectum pati; sic enim ad mentem iudicis, in quantum ipsi inquirere licet, testis responderet. Quod si ulterius iudex progrediatur supra suam potestatem inquirens, respondere

illi poterit, se nil scire; sic interius intelligendo, quod reuelare teneatur. Idemque dicendum, quoties de alijs iudex interrogat, de quibus nullum est illi ius interrogandi, vt si ultra ea, quæ iure civili, aut Canonico interrogare conceditur, aut extra illa, quæ in Constitutionibus a Sede Apostolica approbatis continentur, vt non raro fieri solet. Qua propter maximopere oporteret, testes a peritis, & fide dignis instructis iam esse, quando ad deponendum coram iudice, seu informationes capienti sint vocandi.

14. Si verò in aliquibus statutis a Sede Apostolica confirmatis, facultas expressa concedatur inquirendi de occultis defectibus, idque ipsis candidatis notum sit, & testibus notificetur, non est dubium in tali casu testes, sub iuramento deponentes, teneri defectus, quantumvis occultos, ipsis tamen notos, reuelare, quia iudex iuridicè interrogat, & idè ad eius mentem respondere tenentur. Nec obstat non precedere infamiam; & per depositionem a possessione fame proximum deieciat; quia vt benè ait Ioannes Martinez de Prado *lib. 2. Theol. Moral. cap. 25. q. 2. §. 5.* [cum quisque sit sue fame Dominus, potest eius dispendium ex causa facere.] Quod tenet M. Sotus *lib. 5. de iust. quest. 10. art. 2. conclus. 2.* Ioannes de la Cruz *1. p. direct. 7. præcep. de resit. dub. 7. conclus. 2.* & cum Nauarro, Salon, & alijs M. Corradus *1. p. Respon. q. 95.* Cum ergo candidati honorem ambientes conscientij præfati statuti, & constitutionis Pontificiæ ad occultos defectus inquirendos, iuri naturali ad famam renuntiauerint. [Quam renuntiationem iuris diuini, & naturalis, fieri posse licitè, ac valide etiã in causis grauissimis, & capitalibus] docet cum Saliceto, & alij M. Araujo *in decis. Mor. tr. 3. q. 32. n. 52.* Idè, etiam si infamari non sint, poterunt occulti eorum defectus reuelare, & quidem in huius cessionis possiilitate præuè facta fundatur obligatio, quæ statutorum Pontificum inducit, cui voluntariè se subiiciunt, qui tenoris conscientij prætendant.

15. Dices, quando agitur de Nobilitate, aut puritate sanguinis, nullum posse iuri naturali fame renuntiare, quia non tantum suã, sed suorum etiam, cuius ipse non est Dominus, periculo exponit. Et ita videtur sentire D. Thomas 2. 2. *quest. 64. art. 5. ad 3. & quest. 77. art. 4. ad 1. vbi ait:* [sui arbitrij est detrimentum suæ fame pati, nisi hoc vergat in periculum aliorum.] Et solum posse renuntiare fame, [quando hæc amissio non redundat in damnum aliorum, vel filiorum, vel subditorum;] docent communiter Doctores, quos citatos sequitur Thomas Hurtado *tom. 1. tract. 4. cap. 8. n. 551.* Apud quem D. Thomas iterum *Quodlib. 10. art. 12.* Sylvester *verb. Fama, numer. 5.* Cardinalis de Lugo, Molina, Ioan-

Ioannes Sanchez, Sotus, Azor, Araujo. [Et sic, inquit, in Religione Societatis Iesu approbatum est statutum a Gregorio XIV. in Bulla *Ascendente Domino*; quod quis renuntiet iuri naturali, quod habet ad conservandam famam, præter missam in peccatum occultum correctione fraterna.] Ergo si filij, vel alij sanguine coniuncti, iure naturali, quod habent, ad cōseruanda possessionem fame non renuntiauerint, nequebunt testes contra nobilitatem, aut sanguinis puritatem, occultos defectus pandere; ad hos enim non reuelandos, iure naturali iustitiæ, aut charitatis, vt minimum, tenerentur. Nec vnus renuntiatio alijs præiudicare potest. Nec Pontifex constitutiones approbando censendus est quidquam contra ius naturale concessisse; sed ius inquirendi occultos defectus Nobilitatis, aut sanguinis, quando renuntiatio iuris naturalis, prout oportet, præcesserit. Nec enim solius candidati sufficit, vt constat ex dictis, idè que propinquis saltem consanguineis nõ consultis, nil tentare potest, ni aliunde Nobilitas, aut sanguinis puritas adèd notoria sint, vt nulli periculo suorum famam exponere censetur.

DISPUTATIO SECUNDA, de præcepto audiendi Sacrum.

QVÆSTIO I.

An, qui venit ad Ecclesiam intentione libidinosa videndi feminam, aliter Missam non auditurus, satisfaciatur præcepto audiendi Sacrum, si attentione debita assiderit?

1. Certissimum est in prædicto casu, duplex intervenire peccatum; aliud intentionis libidinosa; aliud voluntatis conditionatae non audiendi sacrum, si femina, quam deperit, Ecclesiam non adiret, (qui quidem actus frequenter adest) quo posito. Prima sententia, quam aliqui ex antiquis tenuerunt, asserit in hoc casu, assistentem sacro, etiam si debita attentione, non adimplere præceptum Ecclesiæ. Secunda autem vera, & communis contrarium tenet. Ita Mascareñas *tom. 1. de Sacram. tract. 5. de Sacrif. Missæ, disp. 6. cap. 9. num. 518. fol. 487.* Probat hic author. [Quia quamvis tunc peccet contra præceptum, illa intentio libidinosa non destruit intentionem virtuales implendi præceptum audiendi Missam: potest enim quis malo sine Ecclesiam adire, & in ea benè Missam audire. Et propter eandem rationem ferui, & filij, qui Missam audiunt coacti a domino, seu parente.

tibus, alias non audituri, quantumvis ratione voluntatis conditionatae, quam habuerunt, peccauerint, tamen præceptum adimplent, si attentione requisita assiderint, vt tenent P. Suarez, & Fagandez. Si Mascareñas, quem miror a Theologo quodam idè vitiligatum: habet enim hæc opinio patronos magni nominis: quos ad penam licet referre cogor.

2. Idem igitur antè illam tenuit M. Sotus *in 4. dist. 13. q. 2. art. 1. in fine.* Si quis, inquit, similito animo audiendi sacrum, Ecclesiam adeat, quamvis illud propositum peccatum per se sit, nihilominus, si Missam audiat, præceptum implet, quantum ad substantiam præcepti, cauet enim peccatum omissionis audiendi Missam. Et iterum *dist. 18. q. 3. art. 3. §. ex his autem, ibi:* Si quis vadit ad audiendum sacrum die festo, intentione furandi, præceptum implet, quamquam intentio eius grauius peccatum sit, quam fuit ommissio præcepti. Sic M. Sotus, qui id iterum, atque iterum tradit, *lib. 2. de iust. q. 2. art. 9. conclus. 2. & lib. 10. de iust. q. 5. art. 5. §. quo autem ad r. m.* dicens: cum, qui die festo ad audiendum sacrum intrat cum animo mortaliter corrupto, si sacrum audiat, præceptum implet; quia præceptum, inquit, audiendi Missam nõ obligat, nisi taliter audire, vt sit actus humanus, qualem esse potest licet aliud simul adit iustitiam propositam. Ergo licet alias decreuisset non adire Ecclesiam, nec sacrum audire femina Ecclesiam non aduente, si tamen postea re ipsa assiderat sacro, præceptum adimplebit, tametsi praua intentione præhabita contra illud peccauerit.

3. Sotum sequitur M. Petrus de Ledesma *in summ. p. 1. cap. 27. conclus. 10. §. vlt. fol. mihi 445. vbi sic:* [Vltimamente, se ha de advertir, que si vno tiene voluntad de oír Missa, aunque se le mezcle alguna mala voluntad, y prava intencion, puede cumplir con el precepto, sino es que le impida la atencion. Pongo exemplo: Va vno a la Iglesia con intencion de ver, y decaer vna muger, y mientras oye Missa dura en esta intencion; pero quiere oír Missa, y cumplir con el precepto: si tiene suficiente atencion cumple muy bien con el, aunque tenga aquella mala intencion. Esto enseña Medina, y Navarro contra otros Doctores. Pruebate lo primero, porque este haze la substancia de la obra, que se manda, que es oír Missa, luego cumple con el precepto: Lo segundo, porque aquella intencion prava, no es contraria al precepto como es claro. Lo tercero, porque si vno oyese Missa con mezcla de vanagloria, cumpliria con el precepto, luego lo mismo en este caso.]

4. Idem prorsus tradit M. Corradus 2. p. Resp. cap. 374. l. m. in 365. vbi sic ait: [Qui vadit ad Ecclesiam principaliter, vt videat aliquam mulierem, cuius amore ardet, & per tota Missam (attende) semper oculis intēris ad eā, de ea cogitet, si queratur, an satisfaciat praecepto de audiendi Missa? Respondetur, quod, licet dum soluitur officium diuinū in peccato mortali, & ieiunatur diebus praeceptis, satisfaciat ipse praecepto de ieiunio, & officio diuino; ita quamvis in peccato mortali audiat. Ita ait D. Thomas, dicitur in locis, dummodo intendat satisfacere praecepto de audienda Missa.]

5. Eandem sententiam ex D. Thoma tenent M. Martius de Ledema, Nauarrus, Courrabias, Azor, & multi alij, quos sequitur Sanchez lib. 1. sum. cap. 14. n. 1. vbi sic scribit: [Quidam negant, per actus, qui peccata sunt, satisfieri praeceptis; vt si quis ob vanam gloriam, vel ob mulierem concupiscendam, Missa intersit, &c. At tanquam certum tenendum est, satisfieri, quia iuxta Diu. Thomam 1. 2. q. 100. ar. 9. & 10. leges praecipiant subitantiā actus, non modum, nisi modus sit de intrinseca actus ratione, secundum se, aut prout sub lege cadit; vt attentio aliqua est orationis essentia. Cum ergo, quantumcumque finis sit malus, impleatur subitantiā actus praecepti, v. g. auditio sacri, satisfiet illi praecepto, & si contra aliud peccetur, cui malus ille finis opponitur, & ita tradunt Sotus, Nauarrus, Courrabias, & inter omnes latissimē Ledema 2. p. 4. q. 16. ar. 6. & multi alij.] Hæc Sanchez.

6. Eiusdem sententiæ est Leander a Sacramento tom. 3. in 5. praeceptum Ecclesiae, tract. 2. disp. 1. quest. 94. ibi [An satisfaciat praecepto, qui venit ad audiendā Missam ex hinc prauo, v. g. videndi foemina ad finem turpem? Negant D. Antoninus, Adrianus, Maior, & Cartulianus apud Sanchez lib. 1. sum. cap. 14. Sed tanquam certum respondeo, satisfacere, licet alias contra castitatem peccet, quia nil obest, quod quis opere malo possit adimplere praeceptum, vt docet D. Thomas 2. 2. quest. 100. artic. 9. & cum eo omnes Theologi. Ergo si huiusmodi ponat totum quod requiritur ad praeceptum audiendi Missam, licet alias peccet, verè adimplebit praeceptum. Sic Nauarrus, Suarez, Lugo, Bassus, Ioannes de Medina, Ledema, Sanchez, Azor, & Melfelsius.] Sic ille, & alij, quos citatos sequitur Dicastillo de Sacrific. Missa, tract. 5. disput. 5. dub. 7. numer. 78.

7. Ex Doctoribus autem citatis, alij solum modo expriment casum, quo, quis ex intentione praua adiit Ecclesiam ad audiendum sacrum; alij verò ulterius addunt alias

non auditurus,] quibus peccatum aliud voluntatis conditionata non audiendi, ni foemina concupita Ecclesiam intraret, adesse declarant. Per hunc verò actum non impeditur adimplerem praecepti, sed eo non obstante, auferri onus assisistendi alteri sacro; probatur: nam cum etiam, in isto casu, reperiatur voluntas efficax audiendi sacrum, & vt ponimus, audiatur cum attentione requisita; idèd praecepto satisfieri, & ad aliud audiendum non teneri, necessaria conclusio est: vt Doctores communiter asserunt; & merito; quia cum voluntate conditionata non audiendi, si foemina abesset, rectè comparitur voluntas absoluta audiendi, quando foemina adest. Et ita cum Medina tradit Dicastillo supra num. 80. Videatur Fagundez alios referens in 5. praecepta Ecclesiae. praecept. 1. lib. 2. cap. 7. num. 16. vbi postquam validissimis fundamentis id solidauit, concludit: [Et verò, quod huiusmodi homo, qui Ecclesiam addit principaliter ad videndam foeminam, aliter non aditurus, satisfaciat praecepto Missa, si in ea Missam audiat, docent expressè Nauarrus in Man. Latino, cap. 21. num. 7. §. Non tamen. Suarez tom. 3. de Sacram. disp. 88. sect. 3. Medina Cod. de Confess. quest. de Penitentia tempore Missa impleta; contra D. Antoninum.] Sic ille.

8. Itaque licet audiens Missam hunc actum voluntatis conditionata habeat, non audirem, nisi foemina, quam depereo, in Ecclesia adesset; atque adeò, (vt bene notat Molina tom. 6. de iustit. tract. 5. disput. 58.) per huiusmodi actum delinquat internè, contra idem praeceptum; verè tamen externè per auditionem illam Missa praecepto satisfaciit, & ab onere alterius audiendae liberatur, nullumque omissionis peccatum committit: sicut praeceptum adimplent filij, & famuli, (vt supra dixit Pater Mascareñas,) licet similem voluntatem conditionatam habeant, quorū metu coacti Missam audiunt, aliās non audituri: Quod expressè tradit M. Sotus lib. 2. de iust. quest. 3. art. 9. §. [Emergunt autem] in fine; vbi sic: [ille autem, qui metu implet, legi satisfaciit, idest nouam euitat culpam, quoniam talis impletio actus humanus est, ac liber.] Quem sequuntur alij communiter, Sanchez lib. 1. sum. cap. 13. numer. 8. Azor, tom. 1. libr. 10. cap. 12. quest. 9. Fagundez supra numer. 19. & tamen qui metu audit, voluntatem conditionatam aliter non audiendi habuit, cum coactus audierit.

9. Et in re nostra id magis patet, quia actus ille conditionatus non audiendi sacrum, ni foemina illa in Ecclesia adstaret, est merè internus, & se cum patitur actum voluntatis

tis ab Ecclesia praeceptum, quia hæc solum praecepit auditionem Sacri, & actum internum ad eam necessarium; & impossibile prohibet, vt tradit D. Thomas 1. 2. quest. 100. ar. 9. ibi: [Illud praeceptum cadit sub praecepto legis, pro quo poena legis infligitur. Ad instituendam autem poenam aliter se habet lex diuina, & aliter lex humana, nō enim poena legis infligitur, nisi pro illis, de quibus legislator habet iudicare, quia ex iudicio lex punit. Homo autem, qui est legislator humane, non habet iudicare, nisi de exterioribus actibus: sed Solius Dei; qui est legislator legis diuinae, est iudicium de interioribus motibus voluntatem.]

10. Vnde planum fit, sub praecepto legis Ecclesiasticae solum directè cadere auditionem sacri, pro cuius omissione poena legis infligi potest; atque adeò eo audito, praecepto satisfieri, siue hac, siue illa intentione, siue his, siue illis actibus conditionatis audiatur. Qua propter M. Sotus vbi supra conclus. 2. [Solutus Deus, inquit, corda scrutatur, & renes. Hinc ergo palam fit, quod neque de hominis intentione, neque de eius voluntate lex humana iudicium ferre potest, atque adeò neque obligare, vt opera tali intentione, aut voluntate nant.] Sic Sotus, & ante illum ex D. Thoma Caietanus 1. 2. quest. 100. artic. 9. [Quoniam legi humanae, inquit, subsunt actus virtutum sub ratione iustitiae; & ad actus iustitiae non refert, quoad exterius forum, quae quis voluntate, aut intentione faciat, dummodo debitum reddat, vt patet in actibus iustitiae commutatiuae, &c. Idèd modus iste, scilicet, voluntariè ex intentione finis illius virtutis operari, nō cadit sub lege humana, quae omnes actus praecepit sub ratione debiti.] Ex quibus inferre Dicastillo tom. de Sacram. tract. 5. de Sacrific. Missa, disp. 5. dub. 7. num. 85. iuxta D. Thomam, & eius discipulos, Ecclesiam non solum de facto, sed nec de possibili, posse praecepere auditionem Missa fieri ex motu Religionis, licet oppositum teneant Molina tom. 6. de iust. tract. 5. disp. 58. & alij cum Sanchez vbi supra. Verum quidquid de hoc vltimo sit: omnes conveniunt, de facto id non praecepere, atque adeò audito sacro satisfieri praecepto, licet praua illa intentio libidinis, & alij actus conditionati prohibiti, de quibus supra, intervenerint. Quod in praesenti suadere contendit, miratus fuisse Theologum, vel mediocriter doctum, qui ob hanc opinionem, P. Mascareñas suscipit.

An qui tempore Praefationis venit ad audiendum sacrum quod tunc celebratur, teneatur partem Missae residuam audire?

1. Negatiua conclusio à nonnullis traditur innixis doctrinae M. Perri de Ledema in sum. 1. p. cap. 27. conc. 4. §. La tercera manera es; vbi ait, nō adimplere praeceptum accedentem paulò ante consecrationem, licet reliquum illius Missa audiat: [Quando vno (inquit) viene a la Iglesia, pensando que viene a buen tiempo, y halla la Missa ya dicha, casi hasta la consagración, y oye todo lo restante, teniendo miedo, q̄ no avrà otra Missa, en tal caso este tal no cumple cō el precepto hablando en rigor.] Vnde inferri videtur, nō teneri reliquū missa audire; quia solum quique obligatur adimplere praeceptum audiendi sacrum; quod illi modo impossibile est, vt ponimus, cū aliud non restet, & pars illa, quae ex incepto superest, non sufficiat. Quod fundamentū in nostro casu idèd evincere videtur.

2. Idèd Escobar in Theolog. Morali, tract. 1. exam. 11. cap. 4. nu. 108. probabile putavit, eum, qui accedit tempore Praefationis, nō adstringi praecepto audiendi reliquum; dicens contra Sanchez, & Suarez. [Probabiliter non teneri, quia per illam partem Missa nō potest implere praeceptum.] Quod ante ipsum tenuit Ioannes Sanchez in Selectis, disp. 15. nu. 5. fol. mihi 116. ibi: [Maximè probabile iudico, accedentem ad audiendum sacrum, tempore, quo praefatio dicitur, & non extet aliud celebrandum, minime teneri reliquis illius Missa interesse, quamvis oppositum doceant Sanchez, & Suarez supra.] Sic Ioannes Sarrus. Cuius opinionem probabiliter censet Diana (vt constat ex modo referendi) 3. p. tr. 6. Misc. ref. 69. & expressè probabilè vocat Machado tom. 1. lib. 2. p. 4. tr. 1. docum. 1. n. 8. vbi sic ait: [No es menos dudoso, si el q̄ llegò a la Iglesia a tiempo, q̄ ya estava dicha la tercera parte de la Missa, no aviendo otra q̄ oír, deba oír aquella, en el estado q̄ la hallò. Probable opinion es, q̄ no, y por tal la defiende el Doctor Iuan Sánchez; pero mas probable q̄ sí, como la consagración no se aya hecho.] Idèd sentit Leander a Sacram. tom. 3. in 5. praecept. Ecclesiae, tr. 2. disp. 1. q. 62. quia contrariā, quā sequitur, probabiliorē vocat. Quibus subscripsit illustrill. D. D. Alphonsus de la Peña, & Montenegro Episcopus Quitensis in Itinerario para Parochos de Indios, fol. 426. vbi proposita negatiua sententia sic ait. [Pero otros con mucha probabilidad sienten, q̄ no está obligado, &c. No me parece mala esta opinion, por el fundamento que tiene, y la defiende el Doctor Iuan Sanchez in Selectis, disp. 35. n. 5.]

3 Hanc sententiam non solum ut probabilem, sed et veram amplectitur Molfesius, dicens esse communem *in sum. tr. 3. cap. 17. n. 43.* Communis, inquit, opinio est, neminem teneri audire partem Missæ, sed integram, quæ si non possit audire ex iusta causa, excusatur a præcepto. Ratio est, quia præceptum est de audienda Missa, & sic de re indiuidua, non autem de audienda parte Missæ. Sic ille. Sed falsò dicit esse communem, ut omnibus in Theologia morali mediocriter versatis notissimum est.

4 Et falsò etiam Remigius *in sum. tract. 2. del tercer mandamiento, cap. 3. §. 1. n. 4. fol. mihi 52.* adducit pro illa P. Thomas Sanchez, dicens: [Annque estè dicha la tercera parte de la Missa, como no se aya hecho la consagracion, y no aviendo otra que oír, ay obligacion de oír aquella: si bien Sanchez, y otros niegan esta obligacion, *lib. 1. sum. cap. 19. nu. 6.* Quia præceptum est de audienda Missa, & sic de re indiuidua, non autem de parte Missæ.] Hactenus ille, sed forsitan, per lapsum Calami, sententiam Ioannis Sanchez attribuit Thomæ, quia Thomas Sanchez loco à Remiglo citato, contrarium expressissime docet, his verbis: [Hinc primo deducet aliquis accedentem causa audiendi factum, tempore, quo præfactio dicitur, & si non sit aliud, minime teneri audire; quod ab eo loco Missa nõ dicatur integra, secundum omnes, & præceptum de audienda Missa sit de re indiuidua. At contrarium mihi suadeo, & censeo, teneri audire: quia ut bene ait Suarez, ea, quæ a consecratione usque ad consumptionem continentur, sunt maxime necessaria, & per se primò intenta in præcepto audiendæ Missæ, ut potè in quibus Sacrificij substantia consistit.] Quid clarius? Nequit ergo pro opinione Ioannis Santij adduci P. Thomas Sanchez, cum oppositam expressè defendat. Quod si ei non nil fauere dicatur, eo quod dum refert, non improbat, neque ut certam, quam sequitur, proponit; hac ratione, & ipse etiam Remigius fauet.

5 Sed contraria prorsus sententia tenenda est, imò & accedentem finita præfatione teneri reliquum audire, ratio est, quia, ut optimè nos edocent Suarez, & Sanchez supra, à consecratione usque ad consumptionem inclusuè continetur tota essentia Sacrificij, cui reliquæ Missæ partes accessoriae, & integrantes tantum sunt. Vnde præceptum primario, & essentialiter ad assistentiam à consecratione ad consumptionem dirigitur, ad reliqua verò minus principaliter. Cum ergo principale non sequatur accessorium, sed è contra; inde planè deducitur, malam esse consequentiam illam: [non potèst audire antecedentia ad consecrationem: ergo neque a consecra-

tione tenebitur. [Valet tamen è contra: nõ potèst audire a consecratione ad consumptionem: ergo neque reliqua.] Quia accessorium sequitur principale, unde qui a principali excusatur, excusatus est ab accessorio: & ita cum Thomas Sanchez, Lugo, Diana, Ioanne de Escobar, & alijs tenet Leander vbi supra *quæst. 61.*

6 Conueniunt ex dictis ferè omnes, eum, qui post consecrationem accessit, non teneri reliquum Missæ audire, sicut neque illum, qui non possit Missæ interesse, nisi usque ad consecrationem, quia in neutro casu possit moraliter integre implere præceptum quoad substantiam, & ita tenet expressè Sanchez vbi supra, quoad secundum casum, & Cardin. de Lugo quoad primum *tom. de sacram. disput. 22. de Euchar. sect. 1. num. 6.* quem cum Alfonso, & Diana sequitur Leander vbi supra, *quæst. 63.* & Remigius, & Machado nuper citati. Nam adesse Missæ (ut ait Lugo) non solum est, corpore adesse, sed offerre Sacrificium simul cum Sacerdote offerente; ac proinde, qui non adest tempore consecrationis, cum illud non offerat, non tenetur alijs partibus assistere: sicut nec in die Parasceues obligatur propter eandem rationem, licet festum Anatiationis eo die incidat.

QVÆSTIO III.

An, qui duas medietates Missæ à diuersis Sacerdotibus audit, siue in diuerso tempore, siue in eodem, in duobus altaribus celebrantibus, satisfaciat Ecclesie præcepto?

§. I.

Ad primam questionis partem.

1 **S**iquis audiat a diuersis in diuerso tempore, suo ordine, ab vno Sacerdote ab introitu, usque ad consecrationem, & ab alio successiuè a consecratione usque ad finem Missæ, certum est, præcepto satisfacere; ut notat Diana *p. 5. tract. 14. resol. 52.* cum Ludouico Turriano *in Selectis p. 2. disp. 16. dub. 7. vers. Vnum est.* vbi ait: [docent fræquentius Doctores, per hoc non violari præceptum audiendi Missam grauius, &c. Si prior pars prius audiatur, & posterior posterius, in hoc facile apparet, non esse grauem in ordinationem, quando non est interruptio magni momenti.] Sic ille, & alij communiter.

2 Difficultas igitur solum est, an præcepto satisfaciat, quando inuerso ordine fit; nempe audiendo prius posteriorem partem Missæ: Et nullo facto discrimine inter vnum, & alterum casum, affirmatiuè respondet M. Sotus *in 4. dist. 13. q. 2. art. 1. propè finem,* his verbis:

verbis: [neque verò, si quis partem vnus Missæ, & reliquum alterius audierit, est condemnandus, quando quidem omnia audit necessaria.] Sic Sotus.

3 Et expressius M. Petrus de Ledesma *in sum. 1. p. de Sacram. Euchar. cap. 27. conclus. 5. fol. mihi 143. & 144.* vbi sic. [En esta dificultad la primera sentencia es, que basta oír la parte notable, q̄ dexò de oír en la otra Missa, de fuerte, que si la primera Missa la començo a oír (atrende) desde la consagracion, basta que oygã en la otra desde el principio de la Missa, hasta la consagracion; pero si se hiziese sin causa, seria pecado venial, por la irreuerencia. Esta sentencia tienen Iuan de Mayor, y el M. Soto, y Nauarro; porque este precepto solamente obliga a oír Missa entera, y no a oírla continuadamente de vn Sacerdote, como se vè en los mismos derechos. La segunda sentencia es, que en dichos casos se ha de suplir el defecto, oyendo otra Missa entera, &c. Mi parecer es, que ambas a dos sentencias son probables, y cada vna de ellas se puede muy bien seguir.] Hæc Ledesma.

4 Pro eadem affirmatiua opinione militant veri alij doctissimi ex eodem Prædicatorum Ordine M. Ioannes de la Cruz, *in sum. 1. p. in 3. præcept. decalog. art. 2. conclus. 1. M. Lublinus tom. 1. sum. verb. festum, num. 17. M. Candidus disquisit. 25. art. 25. dub. 5. M. Bartholomæus de Medina in sum. cap. 14. §. 9. M. Bartholomæus ab Angelo de Missa, §. 782. & M. Nugnus q. 83. art. 6. dub. 2. vers. Ad hanc difficultatem.*

5 Eandem opinionem, dicens esse communem, defendit Diana *p. 2. tract. 17. resol. 18.* & iterum *p. 8. tract. 7. resol. 89.* subnectens: Doctores id absolutè asserere, & non distinguere, [an vna pars audienda debeat continere consecrationem, & sumptionem, nec ne?] Quibus adde Machadam *tom. 1. lib. 2. tr. 1. docum. 1.* dicentem in margine: [Docent hoc communiter Recentiores.] Et meritò, quia vltra citatos id tenent Scortia, Grassius, Moure, Llamas, Villalobos, Marchinus, Gestualdus, Molfesius, & alij, quos citatos sequitur Leander a Sacram. *in 5. præcep. Eccles. tr. 2. disp. 1. quæst. 52.* inde iure concludens: [Audebit nunc quis, quæso, post tot, tantosque Doctores dicere, hanc sententiam non esse probabilem? Audebit certe quis ignarus, qui illos non legerit, nec viderit, alius nemo.]

6 Plures pro hac parte citatos lego apud Mascareñas, *tom. 1. de Sacram. tract. 5. disp. 6. cap. 5. num. 491.* sic enim ait: [Dicendum absolutè est, Missam de præcepto non esse necessariò audiendam ab vno, eodemque Sacerdote, sed posse audiri ab vno usque ad consecrationem, & ab alio a consecratione usque

ad finem. Ita Nauarrus, Reginaldus, Suarez, Egidius, Hurtado, Sà, Enriquez, & alij, quos sequitur Diana *p. 2. tract. 17. resol. 18.* & *p. 5. tract. 14. resol. 52.* & *p. 8. tract. 7. resol. 89.* & alij communiter. Probat, quia cum Ecclesia sciat, suas leges ita à grauibus Doctoribus explicari, hoc ipso, quod eorum explicatiõne permittit publicè imprimi, & doceri, videtur suum præceptum secundum eas moderari, &c. Et hoc etiam intelligendum, scilicet, nõ peccare mortaliter, licet transvertò ordine, prius audiat ab vno Sacerdote partem Missæ posteriorem, & postea ab alio partem priorè. Expressè hoc docent Egidius, & Diana: & Turrianus *in Selectis* asserit, non paucos viros doctos excusare a mortali eum, qui in die festo sic Missam audiret, &c. Quia hoc facere in recitatione Horarum Canonicarum, ex communi Doctorum sententia non est mortale, ergo similiter in nostro casu.] Sic ille. Cui lubens assentior, est enim valdè probabilis sententia, tum ab autoritate, tum a ratione a præcitatõ Doctoribus, verbis datis expressa.

§. II.

Ad secundam partem questionis.

7 **A**N Verò satisfaciat præcepto, qui duas medietates Missæ in eodem tempore à diuersis Sacerdotibus audit? Maior est difficultas. Affirmant plures doctissimi, quorum sententiam probabilem putat Bonacina *tom. 1. disp. 4. de Sacram. Euchar. p. 11. num. 13.* ibi: [Addo, in rigore loquendo cum satisfacere præcepto Missæ, qui sacrum duorum Sacerdotum media ex parte audit, ut si audiat Missam vnus Sacerdotis, usque ad consecrationem, & eodem tempore audiat Missam alterius Sacerdotis a consecratione usque ad finem: sicut enim potèst aliquis eodem tempore tres Missas, exempli gratia, quæ in eadem Ecclesia, eodem tempore, celebrantur audire, & satisfacere poenitentia in iuncta de audiendis tribus Missis: (quod etiam asserit Rodriguez, Grassius, Sanchez, Scortia, Azorius, & alij, quos alibi retuli) ita in rigore loquendo videtur satisfacere præcepto Missæ, qui sacrum duorum Sacerdotum media ex parte audiret; contrarium tamen tenet Coninchius, Nugnus, Reginaldus, Molfesius, quod ego tanquam tutius in praxi consulendum puto.] Sic Bonacina.

8 Eandem opinionem absolutè defendit Gestualdus Capucinus *de Sacram. tract. 17. cap. 2. num. 16.* ibi: [Addo in rigore loquendo eum satisfacere præcepto Missæ, qui sacrum duorum Sacerdotum simul, in eadem Ecclesia celebrantium, audit, simul medietatem vnus, &

& medietatem alterius.] Et per legitimam consequentiam inferri ex communi opinione asserente, licere à duobus Sacerdotibus successiue duas medietates audire, tener aliqui apud M. Petrum de Ledesma, vbi supra, fol. mini 144.

9 Idem tenent alij, quos citatos sequitur Diana 2. p. tr. 17. ref. 18. Vbi postquam nonnullos pro negatiua sententia adduxit, sic ait: [sed non pauci cōtrariam tenent sententiam, quam probabilem vocat ex nostris Molfesius in sum. tom. 1. tr. 3. cap. 17. n. 36. in fine. Nec desinita videtur ratione: nam Ecclesia non præcipit, vt Missa audiatur ab vno Sacerdote, &c. Et quamvis Missa debeat audiri secundum suum ordinem, tamen hoc non est de necessitate præcepti. Et ideo Ioannes Azor dixit, quod si vera est illa opinio communiter recepta, & etiam ab ipso, nempe posse aliquem satisfacere præcepto Missæ, si in diuersis temporibus, audiat partem Missæ ab vno Sacerdote, & partem ab altero, erit etiam vera altera opinio, quæ concedit, posse hoc fieri in eodem tempore: nã, quod pertinet, ait Azorius, ad attentionem, potest ad vtrumque animum intendere. Non reticeam D. Franciscum de la Riua Vicarium Generalem in hoc Archiepiscopatu Panormitano, virum prudentia, & morum probitate, ac doctrina celeberrimum, de hac quaestione à me consultum affirmatiue respondisse: & id exprimit Hurtado de Sacrific. Missæ, disp. 5. ffic. 4.] Hac tenus Diana vbi supra, & iterum p. 5. tr. 14. ref. 52. & p. 10. tr. 15. ref. 3. & p. 11. tr. 1. Miscellan. ref. 3. Vbi plures pro hac parte citatos adducit, inter quos Barthol. à Sancto Fausto, Bassæum, Rocafal, Trullench, Baunium, & Busselbaum.

10 Militat etiam pro hac sententiam Hieronymus Garcia in summ. tr. 4. diffc. 4. num. 7. dicens: [Esta opinion assi explicada, y probada tienen Azor, Diana, Bonacina, Gaspar Hurtado, Barthol. à Sancto Fausto, Bauni. Por lo qual se ve, que esta opinion tiene mucha probabilidad, y que en caso que vno tenga mucha prisa, se puede aprouechar della, tuta conscientia, pues tiene por sí tantos Doctores, y razones de congruencia.]

11 Quibus adde ex Clericorum Minorum Familia P. Remigium in summ. tract. 2. cap. 3. §. 1. vbi ait: [Es tambien probable, que satisfice al precepto: porque como puede vno oír tres Missas en vn mismo tiempo, y satisficer con el precepto de la Iglesia, voto, y penitencia de oír Missa: no ay razon para dezir, que no satisfice al precepto de la Iglesia el que en vn mismo tiempo oye la media Missa de vno, y la otra media Missa de otro Sacerdote, quia sicut se habet totum ad totum, & ita pars ad partem; si bien para

la practica conuendra aconsejarlo contrario.] Sic ille, & merito, quia quod melius, semper est consulendum, quamvis oppositum bonum, & securum sit.

12 Denique hanc opinionem multis suadet doctissimus Leander à Sacram. tom. 3. in 5. præcep. Ecclesie, tract. 2. disp. 1. quasi. 56. Vbi pro illa refert Azorium, Hurtadum, Faustum, Molfesium, Baunium, Dicastillo, Bonacinam, Iesualdum, & alios. Potuissetque in nonnullos ex aduersariis, eadem verba, æquo iure, ac supra, intorquere. [Audebit nã quis, quæso, post tot tantosque Doctores, dicere hanc sententiam non esse probabilem? Audebit certe ignarus quis, qui illos non legerit, neque viderit, alius nemo.] Cui in re præsentis consonat Diana p. 10. tract. 15. ref. 3. Vbi postquam probabilitatem huius sententiæ apertis argumentis demonstrauit, cōcludit. [Vndè patet, quam parum modeste loquuti sunt Turrianus in selectis disp. 16. dub. 7. & Ledesma 1. p. Sum. cap. 27. post quintam conclusionem; qui hanc affirmatiuam sententiam improbabilem vocant, est enim satis probabilis, licet negatiua, vt dixi, si probabilior.] Sic modestissimus Diana, cui consonat Mascareñas tom. 1. de Sacram. tract. 5. disp. 6. cap. 5. num. 494. dicens: Hanc sententiam esse probabilem, ibi: [Vtrum satisficiat præcepto, qui simul, & eodem tempore audit duas partes Missæ à duobus Sacerdotibus, quorum vnus Missam incipit, dum alius medium absolvit? Multi asserunt, peccare mortaliter, nihilominus contraria opinio dicens, talem non peccare, & satisfacere præcepto, est probabilis, illam docent Hurtado, Bonacina, Azor, Diana, & alij.] Non potuit temperantibus loqui: cum nil doceat, quod commune non sit, & à viris doctissimis traditum.

13 Non verò ideo approbo argumentū, quod vrget Diana contra Perrum de Ledesma vbi supra, inconsequentia redarguens, eo quod hanc sententiam improbat, & concedat, esse probabile, satisfacere præcepto, qui duas partes Missæ à diuersis Sacerdotibus in diuerso tempore audit, & insuper (cap. 27. fol. 344. concl. 8.) expressè asserit, eum, qui tenetur duas Missas audire, satisfacere, si eodem tempore à diuersis celebrantibus semel audiat: [Hæc de advertit, inquit, que quando vn hombre está obligado à oír dos Missas por diferentes títulos, las puede oír ambas juntamente en dos Altares; la razon es, porque por fuerza de aquellas dos obligaciones no está obligado à oírlas en diversos tiempos.] Ex quibus sic Diana argumentum in Ledesmam contorquet: sicut se habet totum ad totum, ita est pars ad partem; sed qui tenetur audire duas Missas, satisfacit, si eodem

tem-

tempore audiat, ergo & qui tenetur duas medietates Missæ audire. [Hæc consequentia (inquit Diana supra) est euidens.]

14 Ceterum disparitas inter hos casus manifesta est, quia Missa est totum ex partibus successiuis coalescens, & ex natura rei hæc successio illi competit. Ideoque præceptum audiendi Missam habere videtur pro obiecto totum hoc successiuum, cui proinde non satisfacit, qui eodem tempore à diuersis Sacerdotibus diuersas Missæ partes audiat. Pluritas vero Missarum nō constituit totum aliquod successiuum: vnde sicut præceptum faciendi celebrare plures Missas, satis adimpleretur, si omnes simul, & eodem tempore in diuersis altaribus celebrantur, ita & præceptum audiendi plures Missas, licet simul, & eodem tempore audiantur. Ex quibus patet fallacia illius argumenti, quod sicut se habet totum ad totum, ita pars ad partem: quod quidem, seruata eadem suppositione, verum continet, secus aliter. Cum igitur præceptum audiendi sacri habeat pro obiecto partes successiuas Missæ, & præceptum audiendi plures Missas non habeat pro obiecto illarum successiuam, inde solum concluditur, quod sicut hoc præceptum audiendi plures Missas adimpleretur, audiendo eas simul, ita & audiendo simul earū partes: hoc enim ex antecedenti euidenter deducitur, & hoc probatur ex illo principio, quod sicut se habet totum ad totum, ita pars ad partem. Non verò inde inferitur, quod partes sacri, quo adimpleretur præceptum Ecclesie, possit quis simul audire, quia inter has successiuam ordo datur, ex natura sacrificij, quem proinde, præceptum audiendi sacrum, pro obiecto habere debet.

15 Propter hæc, licet Bonacina, & aliorum sententia, tot Doctorum patrocinio munita, probabilis sit, contrariam tamē iutinentam puto. Quam tenent Suarez tom. 3. in 3. p. disp. 88. sect. 2. dicens, oppositam esse absurdam, & sequuntur Egidius, q. 83. art. 6. num. 288. Castro Palao tom. 4. tr. 22. aijpar. unica, punct. 16. num. 9. M. Nagnus tom. 2. in 3. p. q. 83. art. 6. dub. 2. & plures alij, quos sequitur Henriquez lib. 9. de Missa, cap. 25. n. 8. dicens: quod satisfacit præcepto, qui à pluribus Sacerdotibus per partes successiue audit integram Missam, vt à duobus, vel tribus: nō verò id admittit, quoad simultatem temporis, propter rationem supra traditam.

16 Ex his deducitur primo, eū, qui tres, aut quatuor Missas ex præcepto, aut voto, aut ex poenitentia audire tenetur, satisfacere, si eas simul audiat à diuersis, eodem tempore celebrantibus, vt bene tradunt Faustus, Maior, M. Petrus de Ledesma, Scortia, Portel, M. Candidus, Ansonius, Sanchez, Gaic-

ranus, Sotus, Medina, Suarez, Bonacina & Grassius, quos citatos sequuntur Diana 4. p. tr. 4. ref. 107. & 5. p. tr. 14. q. 52. p. 10. tr. 15. ref. 3. Et Leander à Sacramento tom. 3. in quinque præcep. Ecclesie, tr. 2. disp. 1. q. 59. & 60. Quia verè audit tres Missas, atque adeò verè satisfacit obligationi illas audiendi, nec ad rem facit, quod eodem, vel diuerso tempore audiat, propter superius dicta.

17 Inferitur secundo, non esse minù, probabile, satisfacere præcepto, qui simul, & eodem tempore tres, aut quatuor partes Missæ audit, quam qui duas. Nam cum tres, aut quatuor partes Missæ verè etiam constituat vnam Missam, si aliunde ponamus, præcepto satisfieri, eius partibus, à diuersis Sacerdotibus in eodem tempore auditis (vt tradunt omnes, qui duas partes simul audire sufficere docuerunt) sane deducitur, idem proflus dici debere de audiente tres, aut quatuor partes in eodem tempore, sicut ex eo, quod præceptum audiendi duas Missas possit adimpleri, eas simul audiendo; rectè inferitur, idem dicendum de præcepto de tribus, aut quatuor Missis audiendis. Vnde pro hac parte, ni ineonsequenter loquatur, itare dicent Bonacina, Genualdus, Diana, Remigius, & alij supra citati, qui prædicta paritate convicti, quod de duabus Missis in eodem tempore, de duabus etiam partibus Missæ necessario dicendum putarunt. Qui pro inde, quod de quatuor Missis, de quatuor etiam partibus Missæ dicere debent.

18 Et vi consequentiæ oppressus, ita dicendum expressè fatetur Leander à Sacram. supra tr. 2. disp. 1. q. 57. vbi sic ait: [An item satisficeret præcepto, qui non solum à duobus Sacerdotibus duas partes, sed etiã à tribus, vel quatuor Sacerdotibus tres, aut quatuor partes Missæ, eodem tempore audiret? Negat Lugo, &c. sed consequenter loquendo probabiliter sanè respondeo, etiam latitfacere præcepto, qui in debita distantia, cum sufficienti attentione, & alijs circumstantijs requisitis, à tribus, aut quatuor Sacerdotibus tres, aut quatuor partes Missæ audiret, si ex illis tota, & integra Missa coningeretur.]

19 Fauent etiam huic sententiæ Doctores, qui asserunt, eum, qui successiue tres, aut quatuor partes Missæ, vnam integram constitantes, audiret, verè satisfacere præcepto: quia vt tradunt omnes supra citati, quod partes audiantur à diuersis successiue, vel simul in eodem tempore, nec tollit integritatem Missæ, nec impedit, quod audiens verè dicatur audiuisse Missam integram, ergo vel non satisfacit præcepto, qui duas partes in eodem tempore à diuersis Sacerdotibus audit, vel satisfacit, qui etiam tres, aut quatuor.

Non

Non facile vitabis consequentiam. Et sane idem de vtraque opinione iudicium ferendum est: & idem vel vtrique, vel neutri subscribendum. Quia propter consequenter ad sua principia id tenere debet Gaspar Hurtado de Sacrif. Missæ, *disj. 5. diffie. 4.* vbi ait: Addit Bonacina, cum, qui audit integram Missam, audiendo simul duas partes Missarum duorum Sacerdotum, etiam satisfacere præcepto audiendi Missam, & non absque ratione, quia ex vna parte potest quis (attende) simul audire duas, imò & tres Missas, & consequenter etiam duas partes duarum Missarum, & ex altera eas partes audiendo, audit integram Missam.] Sic ille, cuius ratio æquè probat de tribus partibus Missæ simul auditis; & satis ipse expresserat numero antecedenti, vbi ex eo, quod satisfaciat præcepto, qui duas partes diuersarum Missarum simul audiat; concludit: [& idem est ob eandem rationem, si audiat integram Missam, audiendo tres partes Missarum trium Sacerdotum.] Nec dissentire post Dicastillo *tom. 1. de Sacram. tract. 5. disp. 5. dub. 3. 40.* qui probabile cum alijs putat, satisfacere, qui simul tempore duas medietates Missæ a diuersis audit: [argumento a simili multorum, qui docent posse aliquem eodè tempore tres Missas audire, & satisfacere penitentiæ iniunctæ de audiendis tribus Missis.] Et pro hac sententia stat apertè Antonius de Escobar, qui ex prædicto principio illam colligit. [Satisfacit ne, inquit, præcepto, qui audit vnâ medietatem ab vno, & alteram ab alio? Ita planè ex Sanchez, quia Ecclesia præcipit, vt Missa audiatur, duæ autem medietates vnâ Missam constituunt. Colligo, posse te breuissimo temporis interstitio Missam audire, si quatuor v. g. altaribus variæ Missæ proportionata temporis anterioritate sic celebretur, vna inchoetur, secunda ab Evangelio tunc in consecrationem procedat: tertia à consecratione in consumptionem: quarta denique à consumptione vsque ad terminum.] Hæc Escobar apud Dianam *p. 10. tract. 5. resol. 3.* cui ipse planè consentit, vt ex modo referendi constat. Quæ tamen ego apud Escobarium in vltima editione Lugdunensi, anno 1644. non reperio; sed nescio, cuius diligentia, (& si iure) abraſa fuerint.

20 Non tamen viderè, cur potius opinio hæc, & nō etiam alia de duabus partibus Missæ in eodem tempore, explosa fuerit, cum æqua vtriusque sit ratio. Quapropter ego vtrique æqualiter dissentio ex principio supra iacto; nimirum, quia Missa est totū quoddam successiuum, quod proinde, siue ab vno, siue a pluribus Sacerdotibus, iunctionem partium audiendarum importat; atque adeo præcepto audiendi Missam non satisfacit, qui eam successiuè non audit, tamen de substan-

tia præcepti non sit, quod partium ordo seruetur, sicut de præcepto recitandi Horas Canonicas docent communiter Theologi.

21 Circa attentionem requisitam ad impletionem præcepti audiendi sacrum, esserunt communiter Doctores, eam esse debere, quæ irreuerentiam grauem excludat, & se quisque præsentem sacrificio, externè saltem constituat, & alijs incompatilibus cum attentione non distrahatur. Si enim externè ita occupetur, vt eius distractio sensibus externis percipiatur, aut percipi possit ab alijs, nō satisfaciet præcepto, vt benè ex communi Dicastillo *tom. de Sacram. tract. 5. de Sacrif. Missæ, disp. 5. dub. 2.* Si autem inquiras, sit ne grauis irreuerentia confabulatio, aut ex aliò capite, ratione ipsius transgrediatur præceptum? Negat M. Sotus *in 4. dist. 13. q. 2. art. 1.* ibi: [Quamvis indecentia, inquit, sint colloquia inter audienda sacra, non tamen propterea transgressio sit præcepti. Possent tamen voces, & cachini in tantum prorumpere, vt per se essent peccatum irreuerentiæ.] Idem ante illum tenuit Caietanus, quem refert, & sequitur M. Corradus *1. p. quest. 198.* vbi sic: [Respondetur ex Caietano *in opusculis, tom. 1. tract. 6. quest. 1.* vnâ cum Soto, quod sufficiat Missæ esse præsentem, vnde, qui longè stat, eam non audiens, vel cum alio loquens, non propterea est transgressor præcepti.] Sic ille: licet infra in contrariam sententiam magis inclinet, & meritò: esse enim videtur, lumine naturali, grauis irreuerentia longo tempore confabulari, aut videre, dum tantum sacrificium offertur: & insuper nequit dubitari, eiusmodi actionem externam cum attentione incompatibilem esse. Idemque Soti, & Caietani sententiam Doctores communiter reiiciunt, quorum plures refert Dicastillo *tract. 5. de Sacrif. Missæ, disp. 4. dub. 8. n. 109.* Quos cum Nauarro sequitur Doctor Ioseph Garſi, *in qq. Moral. cent. 1. cap. 16. num. 14.* Quamvis enim voluntaria distractio interna non frangat Ecclesiæ præceptum, vt graues authores defendunt, externa verò operatio, quæ assidentiam religiosam impediatur, opponitur directè præcepto. Si verò colloquia non sint cōtinuata, sed per parvam Missæ partem, (nempe qua non audita adimpleretur præceptum) non continerent culpam grauem. Parua autem quantitas reputatur, quæ non attingit tertiam partem Missæ, iuxta sententiam quorundam ex D. Antonino *2. p. tit. 9. cap. 10. §. 1. dub. 7.* vbi ait seruari præceptum, qui modicum Missæ dimitteret, [secus, inquit, si dimitteret notabilem partem, puta medietatem, vel tertiam partem.] Ergo dum infra tertiam, non erit notabilis, cui consentit Sylvester, *verb. Missa 2. num. 1.* & cum Remigio, & Fagundez apud illum, Do-

tor Ioseph Garſi *in qq. mor. cent. 1. cap. 17.* Ceterum, si quarta pars dimissa, aut colloquia interrupta, à consecratione ad consumptionem interfluere, neminem a lethali excusarem, quia his terminis clauditur tota essentia sacrificij; quæ vel consistit in sola consecratione, vel in sola sumptione, vel in vtraque: ac proinde, qui hanc partem Missæ omittet, partem notabilem dignitate relinquet, licet non quantitate. Secus erit de alijs accessorijs, qualia sunt, quæ ante consecrationem, & post consumptionem adiunguntur. [Quod si audientes (ait Doctor Garſi) ita confabulentur, vt non omnino impediatur attentio requisita, v. g. quia discontinuè id faciunt, partim loquendo, partim attendendo, quia res, de qua agitur, leuis est, non esset mortale, sed veniale peccatum: & satisfieri præcepto Missæ, cum Soto, Fillucio, & Bonacina docet Trullench, vbi supra] (nempe *in decalogo, lib. 3. cap. 1. aut. 5.*) sic ille. Quæ sunt valde notanda, quia vt in plurimum res ita evenit, vnde non illico de lethali damnandi.

22 Iam verò determinare tempus assidentie requisitum, vt præcepto audiendi sacrum satisfiat, non conveniunt Doctores. M. Ioannes de la Cruz *in direct. 1. p. præcep. 3. art. 2. de Missa*, sic ait, [tenetur sub peccato mortali audire Missam in festis, ab epistola iuxta Nauarrum, aut iuxta D. Antoninum *2. p. tit. 9. cap. 10.* & Ludovicū Lopez *tom. 1. cap. 52.* & Manuel Rodriguez *verb. Fiestas*, ab Evangelio vsque ad communionem finitam, & qui alia omittit satisfacit Missæ, & si peccat venialiter ob parvitatem materiæ omisæ.] Hæc Cruz. An verò satisfaciat, qui omisso etiam primo Evangelio assidet ab offertorio vsque ad Evangelium vltimum inclusivè? Respondet affirmatiuè M. Zenardus *1. p. de Eucharist. cap. 16. §. 6. ibi*: [Qui non audiisset Evangelium post Epistolam, satisfaceret audiendo Evangelium Ioannis, & sic non omisisset partem notabilem Missæ.] Idem tenent plures alij apud Dianam *5. p. tr. 14. vers. 70.* inter quos Faustus *de Eucharist. lib. 2. q. 386.* & ipse Diana dicit hanc sententiam non esse improbabilem [vnde, inquit, non damnarem de mortali, qui Missam, post dictum Euāgelium, audiuit vsque ad finem.] Et probabilem putant cum Nauarro M. Nugnus, Graffius, & alij, quos refert, & sequitur Bonacina *disp. 4. de Missæ sacrif. q. vlt. punct. 1. n. 17.* & plures, quos citat F. Franciscus à Iesu Maria, *fol. 324. n. 2.* Cui satis fauent D. Antoninus, Ludovicus Lopez, Rodriguez, & Ioannes de la Cruz vbi supra, dum vltimo Euāgelio assidere nō iudicant necessarium ad impletionem præcepti. Si enim interesse vtrique nemo tenetur sub mortali, cur vn-

præ alio? Et ita expressè tenet M. Acarius de Velasco, *tom. 1. ref. Moral. verb. Fiestas, ref. 346.* [La razon, inquit, es, porque ninguno está obligado à oír dos Evangelios en vna Missa, y oyendo el Evangelio vltimo de San Juan, parece que con ello recompensa el primer Evangelio, que no oyó.] Subnectit vero. [Pero esta licencia, ó dispensation, raras vezes se ha de admitir; pero despues de hecha, no se a de detechar.] Prædictæ sententiæ attentioni videtur Martinus de S. Ioseph *in moritis conf. 1. tom. 1. lib. 2. ar. 9. de oratione, §. 5.* vbi ait [A otros les parece, que oye Missa, el que llega à oír desde el Ofertorio; porque juzga, que todo el principio, con el Evangelio inclusiuè, no es materia graue, y en todas las morales, es razon aliviar las conciencias, auiendo razon para ello, & sententia humanaior est tenenda.] Quibus & si cum formidine suffragatur Layman, *lib. 4. ar. 7. cap. 3. n. 3.* dicens [duriusculum videri, si hominem, qui circa offertorium ad Missam accessit, peccati mortalis damnamus, quod reliqua neglexerit, secluso contemptu; quando, quæ principalia in Missæ Officio sunt, attente audiuit.] Sic ille cum M. Baltanàs *in Margarita Confessor.* qui illum tantum peccati mortalis damnat, [qui non audit Missam integram, vel saltem maiorem partem.]

23 Sic dicuntur Doctores quoad partem Missæ, quæ absque lethali omitti potest. Omnes vero damnant opinionem Amalarij, *lib. 3. de Ecclesiastico Officio, cap. 36.* qui ausus est significare fideles grauis culpæ damnari non posse, si ab Offertorio vsque ad benedictionem Sacerdotis intersint. Vt obseruant Layman, vbi supra, & Diana *5. p. tr. 14. ref. 70.* Verum omnino reiiciendus, quia vtrumque Missæ Euāgelium cum præcedentibus ad primum, pars notabilis Missæ est, secundum communem Theologorum sententiam. Imò probabilius centeo non excusandum à lethali, qui primum Euāgelium omittet cum antecedentibus, quia licet vltimo assidet, primum habet locum dignitate primū. Hoc enim omni tempore in Ecclesia Dei in Missæ sacrificio lectum fuit, secus Euāgelium vltimum.

QVÆSTIO III.

Quantum stipendium possit Sacerdos pro vna Missa recipere?

1 **I**ustum Missæ stipendium est, quod vel consuetudine, vel lege Prælati Ecclesiastici taxatur, vt bene P. Vazquez *in 3. p. tom. 2. disp. 234. cap. 1. num. 5.* & Cardin. de Lugo *tom. de Sacram. disp. 21. de Eucharist. sect. 2.* & communiter Theologi. Iam quali-

rer taxandum, ut iustum sit, ita, ut non excedat, sed attingat iustitiae metas? non conveniant Doctores. M. Petrus de Ledefina in *summ. tract. de Eucharist. cap. 18.* existimat taxari debere quantum sufficiat ad congruam sustentationem Sacerdotis. [El justo estipendio, inquit, se ha de proporcionar con su entera sustentacion. Hase de advertir, que entera sustentaciõ, es aquello, que basta para sustentarse el, y vn criado, ò criada, y con moderacion, no con exceso.] sic ille ex Caietano 2. 2. q. 100. art. 2. & 3. vbi ait. [Sustentationis nomine non tantum venit cibus, & potus, sed quidquid est necessarium ad vitam, & vestitum sui, & eorum, quorum sibi cura incumbit. Non enim debet mendicare Sacerdos pro sustentatione suorum, aut parentum antiquorum, aut paruulorum nepotum, suae cure secundum naturam iura relictorum, & huiusmodi.] Eiusdem sententiae fuit M. Dominicus de Soto lib. 9. de iust. q. 3. art. 11. vbi sic scripsit. [Vbi non est in usu eam pro vna Missa elemosynam erogari, quae diario victui sufficiat, potest Sacerdos duplam saltem percipere,] & infra; [dum autem Sacerdoti abundat, vnde honeste, & forsan ornate viuere possit, videtur nequire uti hoc subsidio. Sed nihilominus respondetur, quod, & si non adeo id ipsum eiusmodi Sacerdotem deceat, tamen, secundum rigorem iustitiae, nulla esset iniquitas: quia iudicium non est de rebus ferendum, secundum id, quod accidit, sed secundum rei naturam.] Solum sequitur M. Ioannes de la Cruz in *direct. 2. p. de Sacrif. Missae, q. 1. dub. 7. concl. 2.* vbi ita inquit. [Probabiliter ait Soto iustum stipendium esse taxandum in ordine ad congruam sustentationem Sacerdotis pro vno die, siue ab vno, siue a pluribus pro vna Missa accipiatur, nam Sacerdos habet ius viuendi ex suo ministerio. Sed non habet aliud ministerium in vno die, nisi vnam Missam, ergo:] & hanc sententiam tueri M. Cano, & alios graues Theologos restatur M. Ledefina vbi supra *concl. 14.* quos sequitur M. Corradus 2. p. *Respons. quest. 482.*

2 Ex hoc principio plures prodierunt opiniones nimis laxae. Alij enim dixerunt Sacerdotes tam diuites, quam pauperes posse plura stipendia a diuersis accipere, nimirum tot, quot sufficiant ad ipsius congruam sustentationem modo supra explicatam. Caietanus, uterque Soto, Armilla, Sylvester, Canus, Rodriguez, Petrus de Navarra, Camerota, Grassius, & alij apud Philibertum Marchinum de *Sacrif. Missae, tract. 3. p. 2. cap. 16. num. 3.* Quos sequutus est M. Corradus, vbi supra. Alij praefatam sententiam ad Sacerdotem pauperem limitauerunt, quam amplexus est M. Ledefina in *summ. tract. de Eucharist.*

cap. 18. conclus. 14. vbi sic. [Es tambien muy probable, que el Sacerdote pobre puede muy bien llevar dos, ò tres justos estipendios por vna Missa, quando vno no es suficiente para su sustentacion. Esta sententia tienen los Doctores, que dicen, que el justo estipendio se ha de tasar en orden a la entera sustentacion del Sacerdote. El P. M. Cano, y el P. M. Soto, y otros grauissimos Theologos.] Imò, addunt alij tot stipendia posse recipere pro vna Missa, quot necessaria sint ad parentum etiam pauperum sustentationem, quando in ea sunt necessitate, ut nisi mendicando sustentari non possunt, & ad emendos libros Theologo, vel iurista, ad exercenda aliqua ministeria spiritalia, necessarios. Quorum sententiam putat probabilem M. Nugnus Cabeçendo in 3. p. q. 83. art. 1. dub. 9. *conclus. 4. & 5.* & non dissentiet Caietanus 2. 2. q. 100. art. 2. & 3. verbis vbi supra ex illo datis. Recole.

3 Lariorem alij opinionem ante Urbani VIII. decretum tradiderunt, quia non per ordinem ad congruam sustentationem Sacerdotis, sed ad infinitum Missae valorem tam intensiuum, quam extensiuum, tam ex parte rei oblatae, quam Christi Domini offerentis, & oblationis a Sacerdote; ad stipendium Missae a pluribus recipiendum recurrunt. Censent enim sacrificium nullam quoad effectum impetratorium, & satisfactorium limitationem habere, ideòque singulis (saltem pro quibus singulariter offeratur) prodesse, ac si seorsim pro his solum fieri. Ita M. Dominicus Baltanas cum Caietano, & Sylvestro, quos refert in *Margarita confess. fol. 188.* vbi sic: [Non videtur, quare, qui ad instantiam multorum celebrat, singuli non accipiant, secundum affectum suum, ac si pro eis solis offerretur sacrificium. Hanc opinionem tenent Angelus, Caietanus, & Sylvester. Vnde Sacerdos promittens multis vnam Missam, liberatur dicendo vnam pro omnibus, nisi petens Missam, secundum aliquos, petat expressè, quod pro nullo alio offerat sacrificium Missae; sed si peteret, non esset acceptanda eius petitio, cum sit iniusta, & contra charitatem: cauendum est scandalum; vnde, quia simplices ista non possunt capere, non sunt praedicanda, nec passim dicenda.] Hæc M. Baltanas. Quem sequutus est M. Dominicus Montagnolus Senensis in *libello de Missae valore, cap. 26.* qui ut refert Philibertus Marchinus, de *Sacrif. Missae, p. 2. cap. 15. (alia 16. num. 4.)* [absolutè affirmat remoto saecularium scandalo ex Sacerdotum auaritia, posse sine peccato pro vna Missa plura a diuersis stipendia accipi.] Quorum sententiam probabilem putauit M. Corradus 1. p. *Respons. q. 268. in additionibus*, quia contrariam, quam sequitur tutiorem vocat.

4 Et

4 Et quod mirabilius, post Urbani VIII. decretum datum Romae per Sacram Congregationem Concilij die 21. Iunii anno 1625 opinionem laxam amplectitur Thomas Hurtado *tom. 1. resol. Moral. tract. 2. cap. 4. ref. 17. num. 187. & 188.* vbi sic scribit, [si vnus decem stipendia, & alius alia decem, dicendo decem Missas vtrique satisfaciet ex iustitia; nec teneur restituere, &c. Patet, quia vtrique danti decem stipendia applico decem sacrificia, quae decies iterata suum effectum causabunt; iuxta vniuscuiusque dispositionem, & sic nulli fit iniuria. Neque enim contra iustitiam est pro pluribus stipendium accipere, & sacrificium vnum offerre. Neque etiam est contra fidelitatem, etiam si promittam danti stipendium, quod pro nullo alio offeram, &c. Siquidem ex eo, quod applicetur illi, nullum sequitur detrimentum illi; & propter eandem rationem existimo, quod etiam apponatur sacramentum de non applicando alteri, non teneat, quia est iuramentum de re illicita, & contra charitatem ò fraternam.] Hactenus Hurtado, cuius sententiam pro Sacerdote paupere tenuit ante illum M. Petrus de Ledefina vbi supra, dicens hunc posse duo, aut tria stipendia iusta pro vno sacrificio recipere, etiam in casu [que el que dî a dezir la Missa, pida expressamente, que se ha de dezir por el solo, y el Sacerdote lo prometa asî.] Quos, adhibita limitatione, sequitur post decretum Urbani VIII. M. Araujo Episcopus Segouiensis in *decisionibus moralibus p. 2. de statu ciuili, disp. 14. art. 2. num. 48.* vbi cum Soto, & Caietano ait: [Prima sententia: nempe licitum esse Clerico indigenti, duas pectantias pro vna Missa recipere, tenenda est cum duplici limitatione a Soto assignata. Prima est; quod pectantia pro vna Missa assignata, non sufficiat diario victui Sacerdotis. Secunda est; quod non habeat Sacerdos aliunde necessaria ad victum, & vestitum. Tertia est; quod non promiserit expressè se pro erogante elemosynam solo Missam oblaturum: tunc licebit illi duplicem, & non amplius, pro vna Missa accipere pectantiam. Quod probatur tum argumento facto, pro prima sententia, (nempe quod stipendium corresponsdeat necessitati Ministri) tum etiam, quia Sacerdos habet ius ad viuendum de alteri suo: Ergo dum pro vna Missa accipit duplicem pectantiam ad victum, & vestitum necessaria, vritur iure suo, ac proinde non peccat, quia nullus peccat vtens iure suo.] Hactenus Araujo in prima editione facta Lugduni, anno 1664. cuius ratio aequè probat de triplici pectantia, si duplex non sufficiat. Expoadat lector vim consequentiae ad maiorem etiam quantitatem.

P. Mat. de Moÿ. Quest. p. 2.

5 Opinio etiam alia post decretum Urbani invaluit affirmans Sacerdotem quicumque posse pro eadem Missa duplex stipendium accipere, dummodo petenti applicet partem specialissimam fructus ipsius celebranti correspondentis. Ita Bartholom. a S. Fausto *tract. de Eucharist. lib. 2. q. 158.* Marchinus de *Sacram. ordinis, tr. 3. p. 2. cap. 15. num. 7. & 11.* vbi ait, quod ipso praesente. [Licini casus iste a nonnullis doctissimis viris, preferim a Lantefisio iuris vtriusque Doctore celeberrimo, & in morali Theologia veratissimo, fuit approbatus.] Perinus, & Machado, quos citatos sequitur Leander a Sacram. supra *tom. 2. tr. 8. disp. 4. q. 10.* & putat probabilem apud ipsum Gauantus, Trullenchi, & Homobonus, qui ait multos viros graues eam docuisse, eaque tenent Thomas Hurtad. vbi infra à n. 173. & Bordonus in *concl. Regul. de celebr. Missae, ref. 25.* & putant probabilem Remigius in *summ. tr. 5. disp. 4. §. 7. n. 2.* & plures alij, apud Dianam 5. p. *tract. 15. resol. 45. & p. 12. tract. 7. Missae, ref. 26.* vbi contrariam sententiam tuetur, licet hæc olim non displicuerit p. 2. r. 14. ref. 14. Nullam ex his authoribus offendit Anonymus; sed solum Filliuc. apud Leandr. *rom. 2. de Sacrif. Missae*, referentem id tradidisse *tr. 5. cap. 6. n. 181.* Verum Filliucius sua opera in lucem dedit ante decretum Urbani, hoc enim expeditum fuit anno 1625. Filliucij autem opera cusa reperies Lugduni anno 1622. Vt omittam, nec praedictam opinionem illum tueri, nec pro illa citari a Leandro, sed pro alia longè diuersta, & strictiori. Verba Filliucij sunt. [Addit Nauarrus *conf. 8. de celebrat. Missae*, sacrificantem posse partem sacrificij sibi debitam applicare his, pro quibus teneretur, sed quia nescitur, quanta sit; addit, arbitrari partem trium Missarum posse suppleri vni, quae dicenda esset, & applicanda tota vni. Quod (attende) seruare poterunt hi, qui, cum receperint multa stipendia, non possunt omnibus satisfacere.] Hæc Filliucius supra *num. 181. citato*, in editione Lugdunensi anno 1622.

§. I.

Iudicium authoris.

6 Omnes opiniones supra scriptae ecedentes duplex, aut plura stipendia pro eadem Missa, siue ab vno, siue a pluribus accipiendâ, prohibita iam sunt, vt scandalosae in Congregatione Generali Sanctae Romanae Inquisitionis ab Alexandr. VII. die 24. Septembr. anno 1655. vnde nullam eorum in posterum licet defendere sub poena excommunicationis latae sententiae Summo Pontifici reservatae, nec ad praxim vllam illarum deducere, quia sub lethali,

M

(11-

(licet non sub excommunicatione) omnibus Sacerdotibus prohibitum est. Constat ex decreto relato Congregationis Generalis Sanctae Inquisitionis Romanae, ubi inter alias propositiones, ut scandolas damnatas, & prohibitas, continentur sequentes. Prima: *duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere applicando petenti partem eius specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondenti, idque post decretum Urbani VIII.* Secunda, (quae est ordine decima) *Non est contra iustitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, & sacrificium unum offerre. Neque etiam est contra fidelitatem, etiam si promittatur promissione, etiam in iuramento firmata danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.*

7 Addo eandem censuram inuri debere, vel iniustam censuram, aliorum sententiae asserentium post decretum, licuisse Sacerdoti, qui plura exigua stipendia unum iustum constituit, a pluribus accepisset, unam pro omnibus Missam offerre. Tunc, quia ex contractu pro tenui stipendio singulis ad fructum adequatum Missae applicandum se obstrinxerat. Tum, quia illa opinio aequae, ac caeterae, prohibita fuerat per decretum Urbani: ac proinde aequae falsum, & scandalosum erit, eam post illud ad praxim deducere, licet Pontifex in specie, ut scandalosam, non declaravit. Haec dicta velim in videtur Eminentissimorum Cardinalium iussu Urbani VIII. editi. Quia stando in rigore iustitiae, cum tali Sacerdoti fiat iniuria, & ob paupertatem cogatur inaequale stipendium acceptare, ius illi est ad suum damnum restitendum, compensationem sibi faciens, eo modo, quo potest, cum minori offerentium iactura: & sic ante Eminentissimorum Cardinalium declarationem tradidere plures, & graues Doctores, quos refert Diana 2. p. tr. 14. res. 7.

8 Ex dictis inferitur, falsam omnino esse opinionem quorundam, qui praefato Sacrae Congregationis decreto Urbani VIII. auctoritate edito, vim obligandi adimere tentarunt ex defectu publicationis, vel receptionis in Hispania, quam tenuit Thomas Hurtado tom. 1. res. Moral. tr. 2. cap. 4. num. 64. dicens a multis viris doctis se audivisse, [torum hoc decretum non esse vltu receptum.] Quod iterum tradit tom. 2. de sustent. lib. 6. pag. 189. Inquiens, [non esse in Hispania receptum, quoad id, ne pro vna Missa recipiatur duplex stipendium, & esse moraliter impossibile, ut ad praxim reducatur.] Cui consentit M. Acacius de Velasco tom. 2. res. moral. verb. Obispo, res. 311. ubi inquit, [Muy probable es, que en España no está admitido, salté quoad totum, porque demás que lo dizē muchos Doctores, y entre ellos Seraphinus Freitas Lusitanus, cōsta del uso, y praxis.] Quibus suffragium tulit M. Serra in 3. part. q. 83. art. 1. dub. 4. ad

sexum, dicens: de prohibitione praefata illi non consistere, [& multo minus de publicatione sufficienti ad omnes provincias adtingendas.] Imò addit M. Acacius de Velasco ubi supra, maiorem vim non habere, quam reliquas Eminentissimorum Cardinalium declarationes, & ideò neque vim legis. Verba eius sunt. [Además, que es cuestion muy resuelta entre los Doctores, si las declaraciones de los Eminentissimos Cardenales tienen fuerza de Ley. Garcia, y Barbosa sienten, que sí, pero lo contrario sienten otros, que cito, y sigo en el primer tomo.]

9 Si enim hoc verum esset, vel ad fugiendam obligationem praeccepti sufficeret, nequiret Pontifex Alexander VII. in Generali Inquisitione Romana praefatas opiniones, ut scandolas declarare, nullum enim fuisset scandalum in practicandis opinionibus, alias inter Doctores probabilibus, nulla prohibitione vetitis, ut tract. 3. de penitentia, disput. 8. quest. 6. a num. 20. diximus. Ergo aut non est necesse in singulis Provinciis, praedictum decretum Eminentissimorum Cardinalium iussu Urbani VIII. editum, fuisse publicatum; aut omnes illius conscios ad acceptationem obligarunt, ita ut nemo ex hoc capite ab obligatione se possit eximere, praeterquam quod, declarationes Eminentissimorum Cardinalium, in authentica forma, solito sigillo, & subscriptione Eminentissimi Cardinalis Praefati, ac Secretarij eiusdem Congregationis a Summo Pontifice approbatae, & ex eius mandato publicatae, (ut contingit in praesenti) vim habere legis; & sub laethali ad observationem obligare, ante decretum Alexandri, tradiderant Diana part. 11. tract. 2. Miscellan. res. 42. Thomas Hurtado tom. 1. variar. res. tract. 3. cap. 6. res. 45. numer. 380. & P. Mendo in Bullam disp. 1. cap. 6. numer. 41. Quibus immeritò dissentit Illustrissimus Archiepiscopus Hispalensis M. Fr. Petrus de Tapia lib. 4. de legib. q. 8. art. 8. num. 5. in fine.

10 Nec principia, quibus laxae illae opiniones nitentur, firma ad praxim poterant esse. Non primò, quia licet Missae stipendium detur Sacerdoti ad sustentationem, & non in pretium sacrificij, ut docent omnes Theologi, non tamen datur ad congruam sustentationem, sed ad partem illius, ut tradunt Nauarrus in Manuali, cap. 23. n. 19. & Fagnanus in capite Fraternalitate de sepultura, n. 83 & alij communiter. Et constat ex Trident. exigente congruam aliunde ordinandos habituros, ut ad sacros Ordines ascendere possint. Verba Concilij sunt ses. 21. c. 2. de Reform. [Cum non deceat eos, qui diuino ministerio adscripti sunt, cum ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quaestum exercere; cōpertumque sit, complu-

plures plerisque in locis ad sacros Ordines, nullo fere delectu, admitti, qui varijs artibus, ac facilitijs confingunt, se beneficij Ecclesiasticum, aut etiã idoneas facultates obtinere: statuit Sancta Synodus, nequis deinceps Clericus secularis, quamvis alijs sit idoneus moribus, sciētia, & aetate, ad sacros Ordines promoueat, nisi prius legitime constet eum, beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad victum honeste sufficiat, pacifice possidero.] Hactenus Concilium. Ad cuius decreti obseruationem, Pius V. obligationem iniunxit Episcopis alendi, & sustentandi Sacerdotes pauperes, quos illi contravenientes ordinauerint. Et vtrumque iam diu sancitum erat canon. 5. Concilij Lateranensi, c. 2. de praebendis. Non ergo Missae stipendium congruae sustentationi sufficere debet.

11 Nec secundum Thomistarum fundamentum laxiori opinioni suffragari potuit, quia sententia de infinita intensiua, & extensiua sacrificij, quoad effectum impetratorium, & satisfactorium, (quae nouissimè ex Caietano mordicus defendit Vincentius Baronius 2. p. Manducationis, lib. 2. sect. 4. fol. 263. & 264.) probabilitatem tantum speculatiuam habere poterat (sicut & modò tenet, quia non est damnata; licet opus Baronij damnatum sit) non verò practica, ut potè repugnantè cōtractui offerentium stipendium, qui fructum certum vnus sacrificij exigunt, & non dubium. Sub opinione enim positum est, an pro multis applicatum singulis aequè proffit, ac si pro vno tantum. Quod negant grauisissimi Doctores, D. Bonaventura, Sotus, Belarm. Valentia, Lugo, Azor, & alij, apud Leandrum a Sacram. tom. 2. tr. 8. disp. 3. q. 11. Respondet Baronius, hoc argumentum solum probare nostram opinionem esse tutiorem, non verò erincere contrariam non fuisse practice probabilem, ante decreta Pontificia. Sed valde miror, hominem, qui totis nixibus, pluribus in locis, (quos dedi tr. 1. de opinion. prob. q. 5. & nouissimè in duplici tomo Fthices Christianae, quos post omnia alia ipsius opera prohibita, edidit anno 1673.) Valde, inquam, miror, quod, cum ea, qua potuit tenacitate, defendat, esse obligationem iure naturali sequedi in praxi opinionem tutiorem, etiam si minus probabilem, idque tenuisse, ut inconcussum dogma. Omnes Thomistas cum D. Thoma; hanc sibi contrariam solutionem modo exhibuerit. Sed demus illi suam opinionem ante Pontificum decreta practice probabilem fuisse; demus, inquam, in compensationem suae retractionis, qua nobis iam concedit licitum esse, & fuisse vsam opinionis probabilis minus tutae; idque in casu, de quo agitur Thomistarum testimonio comprobari. Quod sufficit, ut ex consequentia ad alios extendatur, & ex inconsequētia, falsitas opinionis hu-

ius doctoris, cōtrarium probabiliter inferatur. 12 Ex dictis etiam enervatur fundamentum, cui Doctores sententiae, vltimo loco posita, innirebantur. Licet enim certum sit Sacerdoti celebranti correspondere specialissimum fructum ex opere operato; certum tamen non est posse hunc fructum alteri applicari: insuper dubium valde est, an eius valor sit aequalis satisfactionis cum fructu, seu valore illo, qui conferenti stipendium applicatur. Cui autem stipendium confert, exigit ex cōtractu fructum omnino certum sacrificij: ergo absque iniustitia nequit probabilis tantum fructus illi applicari. Ideoque hanc sententiam ante decretum sacrae Congregationis, plures doctissimi tenebant: & post illud non potuisse in dubium revocari dixerat Eminentissimus Cardinalis de Lugo tom. 1. de Sacram. disp. 11. n. 33. cuius sententiam postea approbavit Sacra Congregatio iussu Alexand. VII. die 29. Ianuarij, anno 1659. declarans hunc casum sub primo decreto, iussu Urbani edito, comprehensum fuisse, & denique, ut supra dixi, contrariam sententiam, ut scandalosam in Sacra Generali Inquisitione Romana Alex. VII. damnauit anno 1665.

§. II.

Corollaria

13 Denique ex dictis deducitur eum, qui ignorantia, vel opinione ductus duplex stipendium pro eodem sacrificio receperit, post decretum Sacrae Congregationis iussu Urbani editum anno 1625. teneri falsitate opinionis cognita, post nouissimam Alex. VII. decretum, restituere, ut bene cum pluribus tradit M. Donatus tom. 4. tr. 7. q. 70. fol. 170. Quod ego tradideram in opusculo pro Iesuitis, tract. de Sacrif. Missae, prop. 2. num. 10. in editione Matritensi, anno 1664. contra Bor donum tertij Ordinis S. Francisci in consilij regularium res. 25. q. 13. n. 22 oppositam sententiam tunc tunc. Quia ratione rei acceptae, si extet, vel factus sit ditior, absque dubio tenetur, sicut possessor bonae fidei, quando cognoscit rem esse alienam, aut sine titulo adquisitam. Ni forte Sacerdos ad tam miserum statum deuenerit, ut ex solo sacrificio Missae victum habere queat. Imò si modus alius illi non suppetat, quo congruam pauperis Sacerdotis sustentationem habere possit; non facile credam piam Matrem Ecclesiam ei prohibere, quod iure naturali illicitum illi non est, ut loquētes de decreto Sacrae Congregationis iussu Urbani VIII. edito, notant Francisc. de Lugo de Sacram. lib. 5. cap. 12. num. 688 & Diana p. 11. tract. 7. Miscellan. res. 27. & tenet M. Arango ubi supra. Si enim in graui necessitate res

alienas subripere licet, secundum opinionem Sylvestri Medin. Navar. Petri de Navarra, & aliorum, quos citatos sequitur Diana p. 2. tr. 3. Miscell. ref. 29 & 5. p. tract. 8. ref. 23. & p. 11. tr. 1. n. f. 13. Quod tenuit etiam M. Bañez 2. 2. q. 66. art. 7. necessitatem grauem explicans per hæc verba: [quando est periculum amittendi honorem, & homini valde inhonestum esset mendicare, dummodo aliter non possit sibi succurrere, & habeat animum restituendi, cum possit.] Si, inquam, hoc probabiliter licet, cur non. & illa opinione vsque quia speculatiuè probabilissimum est, nullum offerenti stipendium præiudicium esse, & quam in his circumstantiis ad praxim deducere, non videtur opponi contractui, quia proximus in illis rationabiliter inuitus non est Imò factum Sacerdotis pauperis, cui ex misericordia tenebatur subuenire, ratum ex eadem habere debet. Ita ego censeo, dum ab Ecclesia hunc etiam casum sub prohibitis contineri, nõ declaretur; & nouissimè id tradit Doctor Garfi cent. 2. cap. 70. num. 4. & 5. & ante illum M. Araujo vbi supra.

14 Addit Thomas Hurtado tom. 2. de sustentatione, lib. 2. n. 2144. in prædicto decreto Urbani VIII. non fuisse reuocata priuilegia concessa regularibus a Julio Secundo in Bulla 28. s. 4. Generali Minorum, vel à Leone X. (vt ex Paqualigo 7. 9. 59. refert Garfi centur. 2. cap. 70. n. 7.) vt oblatione vnius Sacrificij, cum tot collectis, satisfaciatur obligationi multorum sacerdotum, quando congrua illorum sustentatio reuocatur ad Missarum stipendia. Censeo tamen id esse de subiecto non supponente, quia congrua Religiosorum sustentatio nullibi ex solis Missarum stipendijs, sed ex elemosynis in longè maiori quantitate comparatur. Ideòque nullum esse Regularibus priuilegiũ ad multiplex stipendium pro eodem sacro recipiendum, sed omnia reuocata fuisse, constat ex verbis Sacre Cõgregationis de mandato Urbani VIII. Quod ad verbum adducit Barbosa de potestate Episcopi, p. 3. in fine, fol. 59. Et tradit nouissimè M. Hyacinthus Donatus tom. 4. tr. 7. q. 54 & 57. & nullam esse Religionem, cui hoc ex priuilegio competat, multis suadere conatur Fr. Ludouicus a Conceptione in exam. veritatis, tract. 2. casu 23. fol. mihi 179. ægrè ferens oppositũ esse vulgariter sparsum in grauisimum Religionum præiudicium. Qua propter audiendus non est Doctor Garfi, vbi supra. dum priuilegium Minimis a Leone X. concessum non esse hodie reuocatum supponit, dicens in illo concedi, vt cum septem, vel nouem cõmemorationibus satisfaciatur septem, vel nouem Missis.

15 Rogabis; quid faciet Religiosus, qui bona fide plura Missarum stipendia expendit,

& non potest celebrare ob superveniens impedimentum? P. Granado in 3. p. tract. 14. disp. 11. num. 4. & 5. ab obligatione restituendi illum excusat, dicens satisfacere suæ obligationi, si pauciores dicat; eas nimirum, quas potuerit sine magno detrimento. Idemque cõset de cõmunitate Religiosorum, postquam bona fide accepit plura stipendia, vero animo celebrandi omnes Missas, pro quibus stipendia fuerunt accepta. Quia cum notabili detrimento nemo tenetur ad restitutionem. Vnde si Religiosi ad eam paupertatem deuenierint, vt vix possint sustentari, si reddant debitoribus stipendia accepta, quæ bona fide expenderant, ad id præstandum non tenebuntur. Cæterum mihi certissimum est meliori modo, quo absque graui suo incommodo possint, satisfacere teneri. Nimirum applicando, in quantum ipsis liceat, Missas, quorum stipendia in posterum accipiant, pro defunctis, & personis, quibus se debitores agnoscent, vel fuerint: quia fortè sine vllius præiudicio sic applicatæ tantum illis proderunt, ac si pro ipsis tantum. Insuper tenentur applicare fructum specialem ipsimet Religiosis celebrantibus correspondentem; item opera satisfactoria, imò, & lucrari indulgentias pro defunctis. His enim modis aliqua saltem parte satisfacere possunt pro Missis, quas celebrare non possunt. Vt bene ait Lezana, verb. Miss. num. 24. Poterunt insuper, & tenebuntur sollicitare a Summo Pontifice, vt de Thefauro Ecclesiæ applicet pro defunctis, a quibus stipendia acceperant, eam quantitatem satisfactionis, quæ ex Missis, illis proveniret. Quod autem Pontifex ex causa rationabili id possit, tradunt Pater Henriquez lib. 9. c. 22. §. 7. & Suarez de Eucharistia, disp. 87. sect. 4. quos sequitur Pater Granado vbi supra. Quod verò causa hæc rationabilis sit, mihi non est dubium. Et quidem quando ipsis animabus purgatorij Missæ debentur, cõ quòd ipsi defuncti stipendium dederunt, cum fortè animæ accerbissimas poenas in purgatorio patiantur, difficile valde est ab onere restituendi, etiam si cum graui suo detrimento, Religiosos eximere, quia grauius est damnum creditoris in purgatorio detentari, quàm Religiosorum restituentium, quando quidem extremam necessitatem ex restitutione non contraherent, & quævis alia absque dubio est minor. Qua propter res manebit multis scrupulis exposita, ni Summus Pontifex Missarum defectum suppleat. Tamen si Pater Granado supra numero 5. incertitudinem detentionis animæ in purgatorio existimet sufficere ad excusandum à restitutione cum detrimento notabili certo Religiosorum. [Quia nemo, inquit, tenetur, cum notabili dano suo certo restituere cre-

creditori, cuius damnum est incertum.] Si verò Religiosus aliquis, cui Monasterium suppeditat necessaria ad victum, & vestitum, onere Missarum sit oppressus, quibus satisfacere nõ potest, tenebitur, si stipendia expenderit, ea solvere ex bonis illis, quorum ipse a Prælato liberam dispositionem habet, vt tenebitur ex illis solvere matrum male consumptum; vt bene cum Zaballos, & Sanchez ait Palao tom. 3. tr. 16. disp. 3. punct. 16. in fine.

16 Rogabis 2. An Sacerdos, qui stipendio accepto, Missam celebrat, possit simul eam applicare pro intentione alterius Sacerdotis, ad exonerandum illum ab obligatione celebrandæ, quam ex Capellania, vel ratione stipendij celebrare tenebatur? Ratio dubitandi est, quia tam decreta Sacre Cõgregationis, quàm nouissima Alexand. VII. anno 1665. solum videtur procedere cõtra Sacerdotem duplex stipendium pro vna Missa accipientem, nec tot Missas, quot stipendia acciperet, celebrare: quando autem ipse in his non deficit, nulla occurrit prohibitio. Quia probabilitas speculatiua opinionis Caietani, & aliorum, qui valorem iustitiam sacrificio concedunt, & tam prodesse singulis, quando pro multis offertur, ac si pro vno tantum; nullibi est damnata: ergo dum Sacerdos tot Missas celebrat, quot accepit stipendia, & simul illas offerat pro alterius Sacerdotis intentione, obligari aliunde celebrare, verè illum exonerabit ab onere celebrandi, quo alias erat adstrictus. Quia licet non sit certum eadem fructum ex opere operato à fundatore Capellaniæ percipiendum, est tamen probabile. Nec obstat videtur, quod obijci solet, nempe ad extinguendum certum debitum, requiri certam solutionem. Sufficit enim, quod sit probabiliter certa: debitumque iustitiæ extinguitur ad æqualitatem moraliter, si quis ad æqualitatem certò, vel probabiliter satisfaciatur: alias qui iudicat probabiliter suo creditori satisfecisse, tenebitur adhuc ad solutionem. Quod est cõtra communem Doctorum de alijs præceptis indubitatè loquentes.

17 Propter hæc, istam sententiam amplectitur nouissimè Ioannes Ioseph Garfi cent. 2. cap. 70. n. 17. cui facit autoritas Doctorum assentientium, ex opinione probabili, posse quæ cõpensatione facere totius debiti incerti: quæ inequalitatem metaphisicam opinio probabilis, in eorum opinione, moraliter tollit. Cæ-

terũ licet hanc Garfi opinionem nulliã prohibitam iure positiuo inueniam; contemtam tamen rationem naturalem, qua ductus est Summus Pontifex ad prohibendam duplex stipendium pro eadem Missa, contra similitudinem. Quia licet quando duo fideles stipendio oblato vni Sacerdoti Missam exigunt, vnusquisque ad diuertam ius acquirit, nec Sacerdos satisfacit vni pro vtroque offerendo; quia ex contractu cum duobus celebratio ad duas celebrandas manet adstrictas. Ita similiter quando duobus Sacerdotibus duplex offertur stipendium a duobus fidelibus, iustum ius ipsis acquiritur; nec vno sacrificio vtriusque satisfieri potest: est enim contra contractum explicitum, vel implicitum, quo vnusquisque intendit integrum, & certum Missæ fructum pro ipso applicari certò, & non probabiliter tantum. Ergo Capellanus liber non manet ab obligatione iustitiæ, quam ratione Capellaniæ, vel accepti stipendij contraxit; licet Sacerdos alter pro eius intentione simuli, vt supra manet explicatum, sacrificium obtulisset. Consequentiã mihi est omnino certa, alias quilibet Sacerdos possit duplici stipendio accepto, vna Missa pro vno offerente oblata, petere ab altero Sacerdote, vt ab onere, quoad alteram pro alio offerenda, teneatur, eam (vt supra dictum est) liberet: & ita duo Sacerdotes mutuam sibi vicem rependentes, duplex stipendium, vna Missa, possent semper comparare: quo inanè prius redderetur decretum Pontificis prohibentis plura stipendia recipere, quàm fiat sacrificia a Sacerdote offerenda.

18 Verum hoc non tollit, quod qui stipendio Missam celebrat, queat pro alijs ex liberali promissione, vel donatione sacrificiũ idẽ offerre, quia nulli periculo exponit eum, qui stipendium dedit, carendi fructu, qui ex opere operato illi correspondet. Hæc enim est intentio Sacerdotis explicita, vel implicita, cum nil illicitè facere intendat, idè quod solũ pro alijs offert, quod ultra ex libertate potest, siue æquale, vt Deus scit. Vnde bene faciet Sacerdos, qui alterũ Sacerdotem ad plura sacrificia, quibus nequit satisfacere, obligatum, eo modo, quo licitè potest, adiuar; offerendo simul pro illius intentionem quando, accepto stipendio, celebrat.

AD TRACTATUM TERTIVM,

DE POENITENTIA SACRAMENTO, APPENDIX.

DISPUTATIO PRIMA,

DE INSTITUTIONE, ET PRÆCEPTO.

QVÆSTIO PRIMA.

Quo tempore fuerit institutum Pœnitentia Sacramentum?

Sacramentum hoc esse distinctum a Sacramento Baptismi, est definitum in Concilio Constantiensi, sess. 8. & 15. contra Vvicleph: & in

Florentino, in decreto Eugenij, & tandem in Trident. sess. 14. Ratio est facilis, quia Baptismus primò & per se ordinatur ad tollendum peccatum originale; secundario verò ad actuale, si fortè sit: è contra autem pœnitentia 1. & per se ad tollendum actuale, quod, post originale iam remissum, humana fragilitate patratum fuerit. igitur pœnitentia, & Baptismus, non vnum, sed duplex est sacramentum. Ideoque apud P.P. & concilia appellari solet. pœnitentia lavacrum lacrymarum, secunda purgatio, seu iteratio Baptismi.

2. Quo id tempus institutionis veritas fidei est, Sacramentum Pœnitentia a Christo Domino fuisse institutum post resurrectione. Ioann. 20. illis verbis: *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Ita definitum est in Trident. sess. 14. c. 1. Nec obstat, quòd ibi Concilium asserat Christum Dominum, *tunc præcipue instituisse:* hæc enim verba non idèò addita existimemus, quòd antea fuerit minus præcipue institutum: alias Christus Dominus Sacramentum Pœnitentia non semel, sed bis instituisset. Præterquam quòd improprie satis diceretur institutio, quæ verbis allatis Ioann. 20. continetur, quia institutio significat novitatè rei, quæ instituitur. Qua ergo ratione dici posset præcipua institutio, quæ aliam supponeret, cum nominis ratione non adeò analogicè participaret? Dicitur igitur *tunc præcipue instituisse;* quia antea Matth. 16. & 18. regni Cælorum claves Petro promiserat. Nec amplius dubitare licet, quia omnia illa particula præ-

cipue, definitam reperies hanc veritatem à Concilio session. 6. c. 14. verbis istis: *Ete im pro his, qui post Baptismum in peccata labuntur, Christus Sacramentum Pœnitentia instituit, eù dixit, accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & c.* quæ sunt Ioannis verba, ex cap. 20.

3. Rogabis, unde probabitur ratione, hæc institutionem non fuisse prius factam Matth. 18. dum Christus Dominus Apostolis suis dixit, *amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in Cælo, & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta in Cælo.* Non ne peccata solvere, est remittere? & peccata alligare, idem quod retinere? Ergo idem est sensus, inverso tamen verborum ordine: utrobique igitur, vel nullibi, huius sacramenti institutio continetur. Respondeo ex multiplici capite rationem delumi posse. 1. quia constat ex verbis Christi, & autoritate concilij, postea institutum Ioann. 20. & non est credibile, imò repugnat, bis fuisse institutum. 2. quia Matth. 18. nondum erant discipuli constituti Sacerdotes: & verisimile non est, eis, ante Sacerdotium, absolvendi potestatem tribuisse. 3. quia Matth. 18. nullum de præsentibus ponitur verbum, sed omnia de futuro. Ioann. autem 20. reperitur illud *accipite Spiritum Sanctum,* quod significat traditionem de præsentibus, ut omnes sacra Scripturæ Interpretæ ad hunc locum adnotant. Non igitur sola autoritate, sed solida ratio ne potest probari Matth. 18. huius Sacramenti institutionem fuisse Apostolis promissam, & postea Ioann. 20. à Christo Domino factam.

QVÆSTIO II.

Vtrum sit humanum confessionis præceptum, an divinum?

Hæreticorum erroribus omisis, quos nostri Doctores longè, latèque referunt, & refellunt, præcipue Bellarm. lib. 1. de pœnitentia, c. 10. n. 13. non defuere aliqui catholici asserentes confessionem non fuisse à Christo Domino præceptam, sed insinuatam. Ut Apostoli, autoritate ipsis commisso, eam præciperent. Ita D. Bonavent. in 4. dist. 17. 2. part. 1. q. 3. Et Hugo de S. Victor. lib. 2. de Sacramentis, part. 14. cap. 1. Sed magis expressè loquuntur Glossator in principiis de pœnitentia, d. 5. & Panormitanus in cap. omnis utriusque sexus de pœnitentijs, & remissionibus; ubi docent, confessionem fuisse præceptam lege humana Ecclesiastica, aut Ecclesiastica traditione antiqua?

2. Cæterum præceptum confessionis esse de iure divino, est iam veritas de fide tenenda; ita enim definitum est in Concilio Constantiensi, session. 8. & in Trident. session. 14. c. 5. ubi definit, *institutum esse à Domino integram peccatorum confessionem, & omnibus post Baptismum lapsis, iure divino, necessariam existere: nisi Dominus Iesus Christus, è terris ascensurus ad Cælos, Sacerdotes sui ipsius Vicarios reliquit; tamquam iudices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur; quo pro potestate clavium remissionis, aut retentionis peccatorum sententiam pronuntiant.* Ex his duo inferuntur: primum, hoc Sacramentum institutum esse ad modum iudicij, in quo pœnitens est accusator, & Sacerdos iudex; qui audit, accusatione sententiam profert. Secundum; in illis verbis Ioann. 20. *quorum remisistis peccata, & c.* non solum institutionem Sacramenti, sed etiam præceptum divinum confessionis contineri: quia ex illis tale præceptum colligit Trident. loco citato, ut constat. Vnde iam non sunt audiendi Scot. Caietan. Medina, Iansenius, & Gabriel. asserentes ex verbis Ioann. 20. huiusmodi præceptum non colligi. Eos citant, & refutant Vazquez, hic q. 90. dub. 2. & Suarez d. 16. de sectione 5. ubi n. 5. concludit, hanc opinionem ante Tridentinum tollerari posse, quia nondum res erat satis declarata.

3. Sed ecce gravis iam insurgit difficultas: qua scilicet ratione, præter autoritatè Concilij, possit probari in verbis Ioann. non solum institutionem, sed etiam præceptum contineri? Fateor libenter Christum Dominum constituisse Sacerdotes iudices; inde tamen non videretur inferri, hoc iudicium esse medium necessarium ad peccatorum remis-

tionem, seu Sacramentalem illorum confessionem esse præceptam: ratio cuique obviam primò, quia etiam illis verbis constituit Sacerdotes iudices peccatorum venialium, & tamen horum confessio præcepta non est, 2. quia potuit Christus constituisse Sacerdotes iudices pro his, qui vellet ab ipsis iudicari; & veniam peccatorum per medium facilius consequi; nempe per attritionem, confessione subsequente. Vnde igitur convincetur non ita constituisse? Ergo ex eo, quod Christus Dominus constituit Sacerdotes iudices, cum potestate absolvendi, & retinendi peccata, non bene deducitur præceptum divinum confessionis.

4. P. Vazquez supra dub. 2. n. 11. & P. Suarez d. 16. sect. 2. n. 13. respondent, præceptum confessionis nec contineri, nec colligi à Trident. ex illis tantum verbis, quibus potestas absolvendi confertur, sed ex utraque potestate simul, (absolvendi scilicet & retinendi;) quamvis enim deficiente præcepto confessionis, possent Sacerdotes remittere peccata, non tamen retinere possent, ut de facto in venialibus contingit. Ergo utraque potestas simul sumpta manifestè convincit dari præceptum divinum confessionis mortalium.

5. Quid verò sit hæc potestas retinendi peccata? hoc opus, hic labor est. P. Vazquez supra num. 18. dicit esse potestatem negandi absolutionem, ita ut, si à Sacerdote negetur, derineantur peccata, nec à Deo remittantur. Vidit statim doctissimus P. huius rationis infirmitatem; ac proinde illa quiescere non potuit; quia nequit Sacerdos, ita negare absolutionem peccatorum; ut ea negata, non possint non detineri peccata: est enim modus alius obtinendi veniam; cum possit pœnitens vera contritione apud Deum iustificari; Ergo non datur in Sacerdote potestas negandi absolutionem, eo modo, quo à P. Vazquez explicatur; qua igitur ratione potestas retinendi in illa potestate consistet?

6. Propter hæc addit Vazquez à num. 22. potestatem retinendi peccata esse potestatem ligandi pœnitentem, non solum ad opera satisfactoria, sed etiam ad alia in medellam, & præparationem exhibenda, quæ nisi pœnitens præstare velit, graviter peccabit, & consequenter actum contritionis elicere non poterit, nisi paratus sit obedire Sacerdoti, cuius præcepto est adstrictus. Ecce iam quomodo Sacerdos potest impedire veniam, & retinere peccata, cum nullo modo possit pœnitens iustificari, nisi eius voluntati subijciatur. Est autem hoc discrimen, inquit Vazquez, inter mortalia & venialia, quod pro mortalibus, possint iniungi satisfactiones, & medellæ adimplendæ, antequam absolvatur, taliter, ut si pœnitens nolit confessario parere, eius peccata

cata maneat detenta & non remissa: secus autem est de venialibus: quia pro illis non reuocatur parere instructioni Sacerdotis, sed liberum est pœnitenti post confessionem ante absolutionem retrocedere, opera iniuncta non adimplendo, & actu doloris eorum veniam impetrare.

7 Acute sanè excogitata, sed quæ difficultatem non euacuant: nam dum Vazquez num. 25, asserit, ante absolutionem posse iniungi à Confessario satisfactionem, prius quam absoluitur, adimplendam: vel loquitur de satisfactione, vt est purè vindicta, vel vt est medela: si primum, (vt contendit P. Meratius de penitentia, d. 14, sect. 4, num. 11.) valdè durum est, vt benè Suarez; cum nullo testimonio, nec ex principijs reuelatis inferri possit, Sacerdotem habere potestatem imponendi speciale præceptum positium ex sua voluntate profectum, quo ante absolutionem non obseruato, nequeat pœnitens talis peccati remissionem obtinere. Ratio est, quia Sacerdos non habet ius negandi absolutionem pœnitenti acceptanti satisfactionem pœnalem, de quo nulla est ratio existimandi eam non adimplendum, post absolutionem. Confirmatur, quia obligatio pœnitentis ad acceptandam pœnitentiam probari solet a Doctoribus ex obligatione confessarij ad illam imponendam (de quo postea) confessarius autem non tenetur imponere adimplendam ante absolutionem. Ergo nec pœnitens illam acceptare.

8 Probatum tandem: nam ex eo, quod ante absolutionem nolit adimplere pœnitentiam, non facit pœnitens contra Sacramenti integritatem, cum nondum detur eius essentia. Ergo nullum est caput, vnde possit obligari ad opera iniuncta implenda, prius quam absolutionis beneficiū obtineat: præcipue si (vt plures sentiunt) pœnitentia in mortali adimplenda nullum habeat effectum ex opere operato, nec statim, nec recedente fictione. Vt omittam quàm plures esse Doctores, etiam post Trident. asserentes pœnitentiam non teneri acceptare pœnitentiam à Confessario iniunctam, etiam post absolutionem adimplendam, sed absolendum esse, licet nullam acceptare velit. Cuius sententiæ sunt Gregor. Ruiz, Raphael. de Cesare, Beia, Navarro, Iribarne, Pitigian: & putant probabilem Sor. Ioann. de la Cruz, Villalob. Pharoannius, Vega, & Estius, quos citatos inuenies apud Dianam 2. p. tr. 1. Misc. resol. 52. & 3. part. tract. 4. resol. 51. quorum opinionem non approbo, sed refero, ne potestas certa & indubitata detinendi peccata à re opinabili, & dubia dependeat; sed queratur efficax ratio, quæ in omni catholica opinione, intentum conuincat.

9 Quod si P. Vazquez loquatur de satisfactione, vt est purè medela, & præparatio requisita in pœnitente, vt possit a peccatis absolvi, vt planè loquitur num. 22. dum inquit, quia obligat ad quadam opera exhibenda in medellam, & præparationem: respondeo, quod hoc non est confessarium detinere peccata, sed pœnitentem sua peccata detinere, cum non curet habere dispositionem, ad eorum remissionem requisitam. Vnde illud, quod Vazquez vocat præceptum a confessario impositum, non tam est noua impositio, quam declaratio obligationis, quam pœnitens ipse iure diuino habeat, non accedendi absque dispositione. Ergo si potestas detinendi peccata, vt ait Vazquez, nihil aliud est, quam potestas imponendi hanc obligationem pœnitenti, nihil aliud erit, quam potestas declarandi pœnitenti suam obligationem: hæc autem non est illa potestas, quæ Sacerdotibus a Christo Domino specialiter fuit collata. Cuilibet enim etiam laico talis est potestas. Præterquam, quod non video, qua ratione, ex potestate detinendi sic explicata, efficaciter inferatur præceptum diuinum confessionis, quia benè compatitur, posse; imò & teneri Sacerdotem pœnitenti ad se accedenti declarare suam obligationem, vt virtute clauium possit absolutionem obtinere, & quod pœnitenti omnino liberam sit accedere, sicut de facto contingeret, si pœnitens habens tantum venialia, intenderet absque dolore aliquo absolutionem obtinere; non ne, tunc possit, & teneretur Sacerdos illi de sua obligatione monere? Alio igitur modo est declaranda potestas detinendi peccata, vt ex illa præceptum diuinum confessionis euidenter possit inferri.

5. Vnicus.

Vera & efficax conclusionis probatio.

10 **C**onuenio cum Doctoribus citatis, præceptum diuinum confessionis contineri, seu euidenter inferri ex verbis illis Christi Domini, *quorum remisistis peccata, &c. & quorum retinueritis, &c.* Quod hoc argumento conuincit. Veritas verborum Christi nequit subsistere absque obligatione confessionis ex parte pœnitentium. Ergo in verbis Christi confessionis præceptum continetur, seu ex illis euidenter inferitur. Antecedens patet, quia si peccator non teneretur subijcere clauibus sua lethalia, non daretur in Sacerdotibus potestas retinendi, vt contingit in venialibus; sed in Sacerdotibus est potestas retinendi lethalia. Ergo & in peccatore obligatio illa subijciendi. Est argumentum euidenter, vt potè quod procedit ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis.

41 iam

11 Iam igitur totius difficultatis nervus consistet in explicandis verbis illis: *Quorum retinueritis peccata*: quibus hoc diuinum præceptum continetur. Aliorum explicationibus omisis, ea mihi placet, quam satis indicat S. Leo Papa, in epist. 91. ad Theodorum *Forliviensem Episcopum*, quam approbat P. Valeria de penitentia, d. 7. §. 9. punct. 2. nempe retinendi potestatem, nil aliud esse, quam talem potestatem remittendi mortalia, vt nullum in Cœlis remittatur, quin re, vel in voto, clauibus subiectum fuerit. Vnde fit, quod verbis illis, *Quorum retinueritis, &c.* nulla concedatur potestas noua Sacerdoti, quæ iam non supponatur concessa per verba illa præcedentia: *Quorum remisistis, &c.* Solum igitur declaratur verbis illis à Christo Domino, & explicatur Apostolis excellentia potestatis ipsis concessæ, quati diceret: [non vt cuique potestatem remittendi peccata vobis concedo, sed ita vos iudices constituo, vt nullum mortale in Cœlis remittendum sit, absque beneficio clauium: id est, in re, vel saltem in voto.] Sic subijci dicitur, quod in proposito saltem implicito continendi continetur, vt in actu contritionis, & amoris Dei super omnia.

12 Ex hac verborum Christi explicacione, quæ difficultatem penitus eneruat, aperit colligitur, potestatem detinendi peccata duo dicere: nempe potestatem remittendi in recto; & in obliquo obligationem pœnitentis subijciendi clauibus. Probatum 1. à sufficiente partium enumeratione: quia potestas retinendi peccata non est præcisè potestas non absoluedi: tum quia nihil speciale adderent verba illa, *Quorum retinueritis, &c.* Nam potestas remittendi, vt potè libera, formaliter includit potestatem absoluedi, & non absoluedi: tum quia, iuxta hanc explicacionem, possit etiam Sacerdos peccata venialia retinere, cum possit absolueret, & non absolueret. Nec potestas retinendi est potestas non remittendi obligationem ad pœnam, vt malè putauit Adrian. in 4. q. 2. de confess. quia circa id conceditur potestas retinendi, circa quod fuerat concessa potestas remittendi; sed potestas remittendi non versatur, circa obligationem pœnæ, sed circa peccata. Ergo nec potestas retinendi. Denique potestas retinendi, non est potestas iniungendi pœnam ante absolutionem adimplendam (vt probauit contra Meracium) nec iniungendi opera in medelam, & præparationem, (vt contra Vazquez statui) in nullo igitur alio potest consistere, quam in potestate remittendi mortalia connotante obligationem subijciendi clauibus.

Probatum insuper optima ratione. Positis omnibus alijs, & deficiente obligatione con-

fessionis, non datur potestas retinendi peccata. Ergo obligatio confessionis est aliquid intrinsecè complens eius modi potestatem; alioquin non esset, cur non possit dari potestas retinendi peccata absque obligatione confessionis in pœnitente: tunc enim datur aliquid, cum nihil intrinsecum illi deest. Si ergo deficiente obligatione confitendi mortalia, deficit etiam potestas retinendi, non est cur dicamus obligationem confessionis non esse aliquid intrinsecum tali potestati, non in recto, vt patet, ergo in obliquo.

13 Dices, Sacerdotes non habent potestatem retinendi venialia modo explicato. Ergo nec retinendi mortalia. Probatum consequentia. Tum quia verba Christi Domini non magis hæc, quam illa expriment: tum quia circa eadem peccata conceditur potestas retinendi, circa quam fuerat concessa potestas remittendi. Sed hæc non solum mortalia, sed etiam venialia comprehendit, vt contra Medinam *codice de confessione*, q. 5. docent omnes Theologi. Ergo potestas retinendi, non solum ad mortalia, sed etiam ad venialia debet extendi: aliàs diuidendus esset verborum Christi sensus, ita vt *quorum remisistis, &c.* omnia comprehendant: & *quorum retinueritis, &c.* ad lethalia solum restringantur. Respondeo cum Suarez d. 17, sect. 2. num. 22. & P. Meratio, sect. 7. num. 7. & 8. potestatem remittendi per se, & primariò datam esse propter mortalia; secundariò verò & consequenter propter venialia: quia mortalia claudunt ianuam regni Cœlorum, venialia autem ad tempus introitum impediunt. Clauis igitur, quæ sufficit ad impedimentum perpetuum auferendum, cur ad temporale non sufficiet? nec ex hoc inferas, posse etiam venialia retineri: non enim rectè argues [Christus obligauit ad mortalia; ergo & ad venialia] nam cum temporale hoc impedimentum sit, & in purgatorio auferibile, non erat congruum, vt illorum confessio præciperetur à Christo, vt medium necessarium salutis. Quod autem ita res se habuerit, manifestè probatur; quia vniuersa Ecclesia temper ita intellexit traditione Apostolorum, & diuino numine edocta; vnde licet verba Christi Domini ex se vniuersa videantur, quia tamen in ipso nomine peccata, vt ait Suarez, analogia quadam includitur, cū debita proportione, ratione materiæ, intelligenda sunt: sicut & ista *nisi penitentiam egeritis, eorum veniam, (id est peccatorum) non consequemini*: in quibus duæ continentur propositiones. 1. Quod si egerint penitentiam, veniam consequentur, & hæc tam mortalia, quam venialia comprehendit. 2. Quod si non egerint, non obtinebunt, quæ tantum ad mortalia extenduntur. Idem igitur in nostro casu dicto.

QVÆS.

QVÆSTIO III.

Quo tempore obliget confessionis diuinum præceptum?

1 Prima sententia asserit obligare statim post mortale commissum. Ita Guilielmus Parisiens. Angel. Alensis Raynaldus; & pro Religiosis tenet D. Bonaventura, apud Suarez *disp. 35. sect. 3.* qui hanc sententiam non esse admodum probabilem modeste asserit. Sed acriter in illam invehitur Vazquez *quæst. 90. art. 3.* dicens; iam non posse de hac re esse opinionem, quia oppositum videtur expressè definitum in *Trid. sess. 14. cap. 5.* sibi enim ait Concilium, Ecclesiam statuisse, ut præceptum confessionis saltem semel in anno adimpleretur. Quod nihil aliud est, quàm eius obligationem semel tantum in anno constituisse. 2. probatur ex praxi, & usu totius Ecclesie intelligentis præceptum diuinum confessionis: quis enim penitentium, quantumvis scrupulosus, de omnia statim post lethale confessione unquam se accusauit? quis ve confessarius adeò impertinens extitit senex, ut de eiusmodi omissione suam interrogatiunculam fecerit? 3. quia cum Ecclesia conscia sit homines frequenter intra annum in mortalia se se præcipites agere, occasionem certe tribuisset errandi, cum ex modo imponendi præceptum, in communi hominum sensu, significet, semel tantum in anno ad confessionem teneri. 4. quia tale confitendi onus intolerabile omnino esset: non igitur sine fundamento fidelibus imponendum: hoc autem nullum dabis, nec ab authoritate, nec a ratione petitum; nam si aliquod maximè, quia statim post mortale teneremur iustificari; id autem, præterquam quod a Thomistis communiter negatur, posset per contritionem rectè fieri: nam licet confessio sit tutior, & facilius modus obtinendi veniam; nullus tamen tenetur tutiorem, & faciliorem modum eligere, sed sufficientem, ut cum Medina, Soto, & Adrian. docet P. Vazquez, *q. 90. art. 1. dub. 1. num. 20.*

2 Rationes adductæ etiam vincunt contra Sotum in *4. dist. 18.* & contra Mediā *q. 14. de confessione*, non obligare confessionis præceptum quouis tempore, quo morale obliuionis mortalis periculum imminet: id enim omni fundamento destitutum est; quia integritas, iure diuino necessaria, in eo saluatur, quod poenitens ea peccata confiteatur, quorum, post diligentem excusionem memoriam habeat, ut constat ex Tridentino, *sess. 14. cap. 5.* & praxis communis fidelium suadet.

3 2. Communis, & vera sententia Theo-

logorum asserit, præceptum diuinum confessionis per se obligare in articulo mortis: probatur quia hoc præceptum, etiam secuta determinatione Ecclesie, obligat in aliquo tempore; sed nullum est ante mortis articulum assignabile, in quo per se obliget. Ergo obligat in articulo mortis. Hanc obligationem supponit caput *cum infirmitas, de penit. & remis.* & Pius V. in motu proprio edito, anno 1568. qui incipit *super gregem*, ubi præcipit, ne medicus inuiset infirmum ultra tertium diem, nisi de eius confessione sibi constet, per fidem confessoris in scriptis datam, addès, ut ante gradum Doctoratus exigatur à medicis iuramentum seruandi hanc constitutionem. Cæterum hoc præceptum, & Pij V. constitutio non videtur cum tanto rigore usu recepta: nam Villalob. asserit, Salmantice non esse in usu, ut medici tale iuramentum præstent. Sed quidquid sit de hoc; ubi præstiterint, solum obligabit in quantum constitutio Pij V. fuerit usu recepta, ut ipse Villalob. cum Sanchez, & Scottia tenet: usu autem videtur receptum, ut medicus tunc solum teneatur, quando morbus in principio periculosus iudicatur. Ita Suarez, Vega, Nugnus, Angel, Grassius; quod si infirmus in probabili mortis periculo constitutus confiteri reuatur, non ideò est a medico deserendus, imò nec monendus, si certo credatur monitionem non pro futuram, ut docent Sanchez, Villalob. Filiucis, & alij. Insuper non tenetur exigere fidem Sacerdotis de confessione inscriptis, sed sufficere testimonium eorum, qui infirmi curam agunt, si fide digni sint. Sic Philucis, Scottia, & alij, quos omnes citatos inuenies apud Dianam *3. p. tract. 4. resol. 93.* Huius doctrine ratio videtur esse primò: quia lex Pij V. cum toto rigore intellecta est valde rigida, & obseruatu difficilis. Lex autem humana, quam obseruare, valde difficile est, non obligat in conscientia, ut ait P. Sa. *verb. Lex, n. 1.* Deinde quia hæc lex, vel nõ fuit usu recepta, vel partim saltem est consuetudine abrogata, ut cum Caietano, & alijs docet Suarez *disp. 15. sect. 3. n. 5.*

4 Est tamen valde advertendum, cum, qui post confessionem in articulo mortis factam, in nouum mortale incidit, teneri durante mortis periculo, iterum confiteri, imò toties, quoties de nouo laboretur, ut notat Meratius *d. 24. sect. 7.* quia iure diuino, tenentur fideles omnia sua lethalia in mortis articulo confiteri: hoc autem præceptum non adimplet, qui habens mortale non vult ante mortem illud confiteri; cum nolit ante mortem iustificari per medium à Christo Domino institutum, & præceptum. Deinde quia manifestè sequeretur, aliquod mortale posse in hac vita sine ordine ad clauas remitti; hoc est sine

sine confessione in re, vel in voto: cum peccator ille posset actu contritionis saluari sine proposito confitendi: imò & cum voluntate opposita. Quod absque errore in fide concedi non potest.

QVÆSTIO IV.

An præceptum diuinum confessionis per se obliget extra articulum mortis?

1 Non est sermo de confessione ante communionem præmittenda ab eo, qui mortalis peccati conscientiam habet; de hoc enim quæstione sequenti. Præsentis igitur sermo est; an Christus dominus imposuerit præceptum confitendi extra articulum mortis; licet temporis determinationem arbitrio Ecclesie faciendam reliquerit? Prima sententia negat, quam tenent S. Thomas, Scot. Durand. Gabriel. Ricard. Palud. apud Suarez *supra num. 8.* Secunda sententia affirmat, quam ita mordicus defendit P. Vazquez *q. 90. art. 1. num. 26.* ut definitam ille putet in Trident. *sess. 14. cap. 5.* Eandem, licet non eadem tenacitate, tenent P. Meratius *supra sect. 8.* Eminentissimus noster Lugo, *disp. 15. de poenitentia, sect. 3. n. 39* & probabilem ait Suarez *supra num. 9* & mihi placet.

2 Sed valde displicet ratio, qua P. Vazquez id probare contendit: eiusmodi est. Sacerdotes habent potestatem detinendi peccata, hoc est imponendi præceptum satisfactionis ante absolutionem adimplendam, sed hanc potestatem non habent, si nemo extra mortis articulum ad confessionem teneretur, cum in eo articulo illa potestas exerceri nequeat. Ergo, eadem ferè ratione vtitur P. Meratius, sed vterque meo iudicio efficaciter impugnatur: retorqueo ad hominem argumentum Sacerdos non habet potestatem, ut fateris, detinendi peccata in articulo mortis, quia hæc potestas in eo articulo exerceri nequit. Ergo fideles non tenentur iure diuino in illo articulo confiteri: patet consequentia, quia in doctrina P. Vazquez, & communi Theologorum obligatio confitendi iure diuino, inferitur ex potestate retinendi peccata. Ergo in ea temporis duratione, qua non est potestas retinendi, non erit obligatio confitendi.

3 Urgetur, hæc est bona consequentia: datur in Sacerdote potestas remittendi peccata, & obligatio confessionis in poenitente. Ergo datur in Sacerdote potestas retinendi: ut igitur hæc potestas in articulo mortis deficiat, aliqua huius complexi pars deficere debet; sed in eo articulo non deficit potestas remittendi in Sacerdote. Ergo deficit obligatio

confessionis in poenitente. Non concedes.

4 Dices posse Sacerdotem etiam in hoc articulo peccata aliquantulum detinere, quia potest satisfactionem aliquam indulgere, quàm si poenitens acceptare nolit, non absoluitur. Sed contra est: quia vel poenitentia, ante absolutionem adimplenda, est medicinalis, vel est poenalis; non hæc, quia ut probaui, nõ habet confessarius aliquod ius, ut ante absolutionem adimpleatur: præterquam quod pœna, quæ in illo articulo imponi potest, adeò leuis est, ut vix posset sub mortali obligare, etiam post absolutionem: non medicinalis, quia cum hæc ordinetur ad præcauendum in posterum, nullum fructum videtur posse tunc afferre, nec temporis angustia permittunt dilationem absolutionis. Sed quidquid sit: amice, volo, totum, quod intendis concedere; quid inde habebis? Sanè etiam in articulo mortis posse detineri peccata. Non igitur bene arguis esse iure diuino obligationem confitendi extra articulum mortis, ne alias cogamur dicere, non esse in Sacerdotibus potestatem detinendi peccata.

5 Verosimilius igitur, non incongrua coniectura, potest hæc sententia probari: quia hoc Sacramentum, non solum institutum est, ut vltimò disponat hominem iam iam animam agentem, sed præcipue ad curandos animi morbos, & ad præseruandum in posterum. Congruum igitur est, ut non tantum in articulo mortis, sed etiam extra illum, per se obligationem inducat, licet temporis determinationem supremo Ecclesie Pastori, Christus Dominus assignandam reliquerit. Secundò efficaciter probatur auctoritate Tridentini *sess. 14. cap. 5.* ubi sic habet: *Neque enim per Lateranense Concilium Ecclesia statuit, ut Christi fideles confiterentur, quod iure diuino necessarium, & institutum esse intellexerat, sed ut præceptum confessionis saltem semel in anno ab omnibus, & singulis, cum ad annos discretionis peruenissent, adimpleretur.* Ex his, sic argumentum conficio, Concilium statuit ut præceptum diuinum confessionis semel in anno adimpleretur, sed id non statuit de præcepto confitendi in articulo mortis; cum hoc repugnet; alias singulis annis esset mortis articulus. Ergo datur aliud præceptum diuinum, de quo id statuit concilium. Ergo est præceptum diuinum confitendi extra articulum: relicta tamen Ecclesie temporis determinatione, quæ si omnia ab Ecclesia fuisset, non esset extra illum articulum obligatio confitendi; eo quod deficeret assignatio temporis, quo diuinum præceptum urgeret, ut docent Vazquez *q. 90. art. 1. dub. 5. n. 4.* & P. Meratius *supra sect. 8.*

6 Disputant hic aliqui, an propter pericu-

culum reincidenti in noua mortalia, præcepto saltem naturali teneantur fideles frequentius quam semel in anno confiteri? Affirmat P. Valent. d. 7. de confes. q. 9. p. 4. Suar. Reginald. Philiac. & Fagundez, apud Lugo de p. nit. disp. 15. sect. 4. Et in eam inclinant Sotus, Caiet. & alij. Fundamentum sumitur ex eo, quod experientia doceat, hanc confessionis frequentiam esse medium moraliter necessarium ad vitanda peccata: finem autem præcepti, & media ad illum necessario requisita, sub eadem obligationem cadere, nullus negat.

7. Contraria tamen sententia mihi placet, quæ, ut communis, & certa a Theologis supponitur: probatur, quia nulla ratione convinci potest, confessionem esse medium vnicè necessarium ad vitanda peccata; & nõ posse id fieri per attritionem, & contritionem; seu per orationem, & disciplinam, vel librorum spiritualium lectionem. Ergo talis obligatio naturalis confitendi, absque fundamento imponitur. 2. quia inficiari nemo potest esse rem valde dubiam, sit, necnè, confessio medium vnicè necessarium ad vitanda peccata, ergo est valde dubia hæc obligatio: patet consequentia, nam obligatio oritur ex necessitate mediij: ergo nequit esse magis certa obligatio, quàm fuerit certa mediij necessitas: dubium igitur est eiusmodi præceptum confessionis. In dubio autem, sit ne præceptum, (sive humanum, sive diuinum) nemo illo tenetur, ut bene docent P. Thomas Sanchez in sum. lib. 1. c. 10. n. 32. P. Suarez tom. 5. in tertiam part. d. 4. sect. 5. n. 15. P. Enriquez lib. 8. de Euchar. c. 45. n. 3. in Gloss. littera P. P. Sa in sum. verb. Dub. n. 2. Cum enim voluntas suam possideat libertatem ad confessionem efficiendam, congruum non est præcepto dubio libertate certa priuari: melior etenim est conditio possidentis. Præter quamquod mirum sanè esset, talem obligationem nullum usque ad nostra tempora Theologorum cognouisse; præcipue, cum iugum legis antiquis ferrent, & plumbeum fuerit, modernis verò suauic. & onus leue. Et magis mirabile, Ecclesiam eam obligationem fidelibus non declarasse, sed ipso imponendæ obligationis modo, oppositum semper insinuasse. Obligatio autem adeo valde onerosa, & scrupulosa nõ est absque vrgentissimo fundamento fidelibus imponenda: alias huius Sacramenti institutio non in remedium, sed in laqueum esset animarum: cum adeo sit difficile cognitu talis obligationis tempus, & consequenter mille irretirentur scrupulis fidelium conscientia.

Vide Eminent. Lugo supr. vbi satis doctè & acute, vt assolet.

QVÆSTIO V.

An præceptum confitendi mortalia ante communionem, sit diuinum, an Ecclesiasticum?

1. **D**isputauimus in præcedentibus, quo tempore per se obliget præceptum diuinum confessionis: nunc vero agendum nobis est de obligatione confitendi ratione communionis. Quamvis autem ad tractatum de Eucharistia hæc quaestio alij communiter referent, hæc mihi opportunius, vtilis est locus, vt plena huius præcepti notitia studiosis tradatur. Suppono igitur vt certum est decretum Tridentin. sess. 13. cap. 7. & canone 11. in dubium reuocari non posse dari in Ecclesia præceptum præmittendi confessionem mortaliū ad communionem; ibi enim statuit, ac declarat Sancta Synodus: *illis, quos conscientia peccati mortalis grauat, quantumcumque etiam se contritos existiment, habita copia confessoris, necessariam esse confessionem sacramentalem.* Ex quibus patet, mortaliter peccaturum, qui ad sacram Communionem accederet habens copiam confessoris, non præmissa mortaliū confessione, quantumvis contritus accederet. Quam ob rem cautè legendus est Caietanus in sum. verb. Communio, & prim. ad Corinth. 11. qui oppositum affirmat. Verba Caietani in summa in editione Veneta, anno 1584. [Secundum Sancti, & Generalis Concilij Tridentini Canones, (vt ibi dicitur) castigatissima,] hæc sunt. [Si autem commoditas adest confitendi, & habens conscientiam peccati mortalis differre vult confessionem, & nihilominus communicare, nõ damno ipsum peccati mortalis.] Quod tenuit probare ex professo 3. p. q. 80. art. 4. cuius opinionem probabilem putauit M. Fumus in Armilla Venetijs cusa anno 1587. verb. Communio. Et M. Paludanus apud Canuna relect. de Pœnit. p. 5. Et amplectitur M. Baltanas in Margarita Confessorum, in editione Complutensi anno 1554. fol. 226. Quorum sententiam fuisse vt hæreticam damnatam in Tridentino ait M. Corradus eiusdem instituti 2. p. Resp. q. 469. Sed oppositum tradunt M. Petrus de Soto, M. Victoria, & alij apud Amadæum in editione Matritensi, anno 1664. tr. de Euchar. Prop. 3. num. 8. doctores iudicent. In gratiam tamen Caietani nõ sugillare nõ possum M. Bañez 1. p. tom. 1. q. 1. art. 8. pig. 121. dicentem: [Caietanus in contemptu doctrinæ Sanctorum se habuisse, vt Arrium, Nestorium, & Euthicheum, famosos sanè hæreticos.] Potuisset sanius vitiatis editionibus irreuerentiam trahi, vt in Expurg. anno 1640. notatur. Omisio verò confessionis, (cum

(cum per se non præcipiatur confessio, sed solum vt medium ad finem dignè suscipiendi Eucharistiam,) nõ constituit diuinum peccatum ab indigna susceptione, quia medium & finis vnà efficiant in genere moris, vt bene docent Azor. Fagundez, Enriquez, & alij, quos refert, & sequitur Diana, 2. part. tract. 14. resol. 24. his positis.

2. Prima sententia docet præceptum præmittendi confessionem ad communionem esse positium Ecclesiasticum, perpetua Ecclesie consuetudine obseruatum. Ita Medina Coarce de confessione. q. 17. Palacios in 4. diu. q. 10. & ortum esse hoc præceptum ex consuetudine Ecclesie docet Nauarrus in sum. c. 21. n. 49. Cuius opinioni videtur fauere Trident. supra, illis verbis *Ecclesiastica autem consuetudo acclat, eam probationem necessariam esse, vt nullus sibi conscius peccati mortalis, &c.* Vbi asserere videtur, quod Ecclesiastica consuetudo introduxerit, ac determinauerit ad confessionem, probationem illam, quam exigit Paulus. 1. ad Corinth. 11. quæ de se indifferens erat, vt per confessionem, vel per contritionem fieret. Quo sensu, vt ait Suarez tom. 3. in tertiam partem, d. 66. sect. 3. vera erunt Concilij verba, etiam si hoc præceptum Ecclesiasticum esset. Quod ipsemet Suarez putat probabile, [quia admittendo, inquit, hoc vniuersale et antiquum præceptum; in illius sit iuris humani, vel diuini, mera opinio est, nostramque sententiam (nempe esse iuris Diuini) solum vt probabiliorum, & magis piam defendimus. Et hoc præceptum esse humanum docet Stephanus Bauni. 10. 1. de sacram. tract. 5. de Eucharistia. quæst. 22. Et hanc sententiam esse probabilem dicunt Lælius 3. partem, q. 80. tr. 4. dub. 1. n. 8. P. Anicus in cursu Theolog. 5. 7. disp. 37. sect. 1. n. 8. & Coninch. in. 3. partem q. 80. arti. 4. dub. 1. n. 13. & dub. 2. n. 17. Pro hac etiam sententia, militant Armilla, & alij apud Suarez supra: & addunt hoc præceptum esse nouum in Ecclesia, à Concilio Trident. impositum: in quo manifestè decipiuntur. Verba enim allata Concilij aperte dicunt, non ipsum hanc necessitatem imposuisse, sed Ecclesiasticam consuetudinem illam declarasse. Quare sententiam istam, vt erroream in fide, damnant Catharin. lib. 5. contra Caietan. & Syxtus Senensis. lib. 6. Bibliothecæ annotatione 261. Quibus accedere videtur Suarez supra.

3. Quod hoc præceptum non sit diuinum potest suaderi: 1. quia nullibi ostendi potest, nec scriptum, nec traditum, nam si alicubi, maximè in illis verbis Pauli. 1. ad Corinth. 11. probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. In his autem solum significatur hominem debere, P. Mat. de Moy. Quest. p. 2.

re suam conscientiam diligenter examinare; vt si indignum se inuenit, non accedat, donec Deo reconciliatus, & amicus factus de pane illo edat, & de calice bibat. Quod quidem non exigit necessario confessionem, cum per actum contritionis, æquè bene obtineri possit sicut à Paulo intentas: qui alius non est, quam ne indignè Eucharistia suscipiatur, vt conlat ex verbis illis: *qui manducat, & bibit indignè.* Sic exponit hunc locum Paul. Chryostom. Homil. 28. in eam epistolam, dicens: *Non præcipit vt alter alteri probetur, sed ipse sibi sine traductore faciens iudicium, & sine teste redargutionem.* Consonat etiam Theophil. non inquit, *alium tibi iudicem tribui, sed te ipsum tibi ipsi commendo, iudica igitur, & explora conscientiam tuam, & sic accede.* Et sic etiã exponit Paulum Div. Thomas 3. part. quæst. 80. art. 4. ad 5. ibi: *Dicendum quod hoc, [quod non habet quis conscientiam peccati mortalis] potest contingere dupliciter, vno per culpam suam, &c. Quia negligens in examinatione sui ipsius, contra id, quod Apostolus dicit 1. ad Corinth. 11. probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.* Hæc D. Thomas, si igitur Paul. alium iudicem homini non tribuit, non ei præcipit confessionem, in hac enim Sacerdotes sunt à Christo Domino iudices constituti.

4. Secundo. Si verba Pauli diuinum præceptum continerent de confessione ad communionem præmittenda; non esset, cur recurreret & Concilium ad Ecclesie consuetudinem, vt confessionis necessitatem probaret. Ergo tale præceptum in illis minimè continetur. Accedit, quod ex verbis Pauli, ea generalitate prolatis, obligatio confessionis colligi non potest, vt expressè docent noster Lugo tract. de Sacram. Eucharist. disput. 14. sect. 4. numer. 72. & Suarez supra, §. Dico 3. in medio, vbi ait; Paulum non ibi agere de obligatione orta ex speciali præcepto præmittendi confessionem; sed ex generali lege dignè, & sanctè tractandi, quæ sancta sunt: hæc autem sufficienter per actum contritionis adimpleretur: cum ad alia Sacramenta vinorum recipienda, non requiratur confessio, sed actus contritionis sufficiat, vt docent communiter Theologi. Ergo tota obligatio confessionis, non aliunde ortum habere potest, quam ex consuetudine Ecclesie, quæ probationem de se indifferentem determinauit, vt per confessionem fieret.

5. 3. Adhuc concessio, verba D. Pauli præceptum de præmittenda confessione con-

tinere: hoc præceptum non domini, sed Pauli esset: iuxta veriorum explicationem Tridentini dicentis: *Quare communicare volenti, renovandum est in memoria eius præceptum: prober se ipsum homo*, &c. ubi illud relatum est, non ad dominum, sed ad Paulum refertur, ut docent Vazquez, & Lugo. Si igitur præceptum non domini, sed Pauli est: enim ad solos Corinthios illud dirigit Paulus, eos solos obligavit, non alios, ad quos Paulus non scripsit, ut omittam, quod leges condere, quæ totam Ecclesiam obligarent, nec Paulus potuit, nec Apostolorum alius, præter Petrum; ut docet P. Suarez. 1.10. de fidelitate, sect. 1. num. 25. Verum, si minus, certe d. m. s. b. n. t. Paulo potestatem imponendi præceptum toti Ecclesie; & quod verbis citatis de præmittenda ad communionem confessione, omnibus fidelibus imposuerit: quid inde habebis sanè a tempore Pauli præceptum Ecclesiasticam confessionis; quod tibi non infector: sed unde probabis efficaciter dari præceptum divinum? cum nec ex Scriptura, nec ex Conciliis, nec ex Patribus id constare possit. Propter hæc fortalè Scot. in 4. dist. 9. quæst. 1. in extremis verbis asserere videtur, hoc præceptum esse Apostolicum, ac proinde Ecclesiasticum.

§. Unicus.

Probabilior sententia proponitur, & fundamentis contraria satisficit.

6 **S**ecunda & probabilior sententia docet, hoc præceptum esse iuris divini à Christo domino latum; ita Suarez, Vazquez, Lugo, supra, & reliqui Theologi Communiter, Corduba, Sotus, Valentia, Conincii, Henriquez; quos cum alijs refert, & sequitur Bonacina tom. 1. de sacram. Eucharistia, disp. 4. quæst. 6. punct. 1. num. 35. Probatur 1. ex Patribus Aug. Genadio, Cypriano, & alijs, apud Vazquez supra num. 6. & ex Leone 1. epistola 91. ad Theodorum Episcopum, cap. 2. Mediator, inquit, Dei, & hominum homo Iesus Christus hanc Præpositis Ecclesie tradidit potestatem, id est absolvendi (ut & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, & eosdem salubri satisfactione purgatos, ad communionem, per ianuam reconciliationis, admitterent. Ex quibus argumentum hoc validum videtur confici: fractus contritionis sufficeret, & non esset iure divino confessio lethali præmittenda, non esset a Christo Domino tradita sacerdoti potestas admittendi ad communionem; hæc enim potestas

videtur supponere, quod pœnitens non habeat ex se plenam potestatem accedendi, sed ab alterius voluntate aliquando dependentem. Petrus enim non dicitur habere potestatem admittendi regem in Curiam, eo quod ipse rex de se plenam ad id potestatem habeat a voluntate Petri omnino independentem. Ergo ut Sacerdos possit verè dici habere potestatem admittendi ad communionem, opus est, ut pœnitens aliquando teneatur, non præmitti confessione, non accedere 2. probatur ex Trident. quia loco citato non dicit Ecclesiasticam consuetudinem hoc præceptum introduxisse, sed declarasse, quod est idem, ac dicere, non esse ab Ecclesia introductum, sed perpetuò observatum, quod Ecclesiastica consuetudo declarat.

7 3. iuxta regulam Aug. lib. 5. de Baptismo, cap. 24. indicium iuris domini est, quando aliquid ab universa Ecclesia observatur, quod nec ab aliquo Pontifice, nec a Concilio præceptum est, sed initium eius ignorantur; ac perpetuò in Ecclesia est observatum: sed eiusmodi est consuetudo, de qua hic disputatur, ut ex dictis patet: ergo. Neque enim credibile est totam Ecclesiam in hanc consuetudinem præmittendi confessionem ad communionem potius, quam ad alia sacramenta recipienda, conspirasse, nisi præcepto aliquo divino ad id cogeretur: cum adeò intolerabile onus sit, ut nulla consuetudine, utpotè legis humanæ tantum vim habente, potuerit hæc obligatio introduci (iuxta plurimum Doctorum sententiam de qua infra) signum igitur evidens est, traditione Apostolica in Ecclesia semper constituisse, hoc præceptum a Christo Domino latum fuisse. Ex hoc fundamento potest non leuiter coniectari, illud Pauli præceptum, *prober se ipsum homo*, de ea probatione loqui, quæ tunc temporis, sicut & modo, præcepta a Christo Domino, & per Apostolos explicita supponebatur: nempe de probatione per Sacramentalem Confessionem. Cui enim hæc probatio, & non alia ad communionem sufficeret, non potuit D. Paulus de alia probatione sermonem instituere. Verba etenim, licet in differentia, & ea generalitate prolata, communi praxi, & intelligentia, fidelium, ad confessionem restringebantur. Accedit, quod Paulus, se accepisse a Domino, hoc præceptum, plane fatetur, præcedentibus verbis: *Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis*; quæ ad omnia subsequentiâ, circa Eucharistiæ cultum, referenda sunt.

8 4. Probatur ad absurdum: nam si hoc præceptum esset Ecclesiasticum, non esset certa, sed probabilis tantum obligatio confitentium.

tendi peccata mortalia ante communionem; cum probabiliter plures Doctores teneant Ecclesiam non habere potestatem præcipiendi confessionem. Ita censet Durandus, Sotus, Caeteranus, Nauarr. & Paludan. apud Vazquez de pœnitentiâ, quæst. 90. artic. 1. dub. 4. Et saltem non posse eam præcipere, ea integritate, quæ de facto est a Christo Domino instituta, docet Eminentissimus noster Lugo de pœnitentiâ, disput. 15. sect. 6. Dices, hoc non sequi: nam hoc præceptum est Ecclesiasticum, quoadmodum tantum, & divinum quoad substantiam. Ecclesia enim determinavit, ut præceptum divinum confessionis ante communionem adimpleretur, sicut de præcepto annuæ confessionis supra diximus cap. 5. Contra est: quia saltem ante Tridentinum, non fuisset obligatio præmittendi confessionem, cum nullibi antea invenitur facta hæc temporis determinatio. Quod fuit erroris Caeterani fundamentum: deinde nobis constat, ex declaratione Tridentini, Ecclesiam determinasse, ut præceptum divinum confessionis saltem semel in anno adimpleretur, & nobis non constat determinasse, ut præceptum divinum confessionis ante communionem adimpleatur. Concilium enim tantum dixit, *se statueret, ac declararet necessariam esse confessionem*. Quibus verbis, si confessionem præcipit, non est unde colligatur modicare præceptum divinum, potius quam ipsius confessionis substantiam præcipere. Et cum hæc expositio favorabilior esset, hæc esset amplectenda: ea autem posita, negari non posset probabilitas nostræ sequelæ, quæ omnino improbalis, & falsa est.

9 5. Tandem probatur, quia si præceptum illud Ecclesiasticum esset, non obligaret, ubi receptum non esset, ut de reliquis Ecclesiasticis legibus docent plures Theologi. Præterea posset, contra illud contraria consuetudine præscribi: & in illo posset Pontifex dispensare: possentque plures aliæ latitudines huic præcepto applicari; quæ præceptis recitandi horas, & audiendi sacrum, conferuntur. Et consequenter posset alicubi esse vera doctrina Caeterani negans obligationem confessionis præviæ ad communionem; *quam signis docere, predicare, vel pertinaciter asserere, seu publicè disputando defendere præsumpserit*, eo ipso excommunicatur a Concilio. Quod signum evidens est, eam obligationem non esse talem, quæ recipi non possit, aut contra illam per consuetudinem præscribi: alias posset doceri, & prædicari doctrinam negans, sine incursione censuræ. Hæc omnia sufficienter suadent hoc præceptum esse divinum ex Apost. & ex Ecclesie determinatione, ita perpetuò observatum.

P. Mar. de Moy. Quæst. p. 2.

10 Ad argumenta sententiæ oppositæ: Ad primum respondeo, verba illa Pauli, licet de se indifferentia, determinare semper signasse probationem per confessionem, quia praxis præcepti divini per Apostolos publicati iam illa determinaverat; & forte Paul. de hac probatione necessaria, prius instruxerat Corinthios. Quod videtur supponere in illis verbis: *Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis*. Verba enim vltima, utpotè de præterito, hunc sensum planum efficere videntur. Ad Christum, & Teophil. respondeo, cum Vazquez, & Lugo supra, hos Patres committere primum conscientie examen ipsimet pœnitenti; qui solus absque teste, & iudice, debet se examinare, ut si dignum invenerit, ad communionem accedat; quod si indignum se reperiat, dignum se opera Sacerdotis efficiat, ut eorum verba expendentem constabit.

11 Ad secundum respondeo, Concilium non recurrit ad consuetudinem Ecclesie tanquam ad radicem, sed tanquam ad signum obligationis, & ideo dixit consuetudinem illam obligationem declarasse, non verò introduxisse, quod est valde notandum. Ad tertium facile respondeo, hoc præceptum esse Pauli, & Domini: illius ut causæ instrumentalis publicantis præceptum; istius verò ut causæ principalis illud imponentis: nec mirum, quod in moralibus, sicut in physicis, indiscriminatim tribuatur effectus instrumenti, & causæ principali.

QUESTIO VI.

Quo tempore anni obliget præceptum Ecclesiasticum confessionis?

1 **S**uppono 1. in Concilio Lateranensi si cap. omnis utriusque sexus, præceptum contineri, ut semel, saltem in anno sua quisque fidelis mortalia confiteatur. Quod de finitum est in Tridentino sessione 14. canone 8. unde non est audiendus Durand. in 4. distinct. 17. q. 14. asserens tale præceptum in dicto capite non contineri. Suppono 2. hoc præceptum non esse purè Ecclesiasticum, sed mixtum, id est, divinum quoad substantiam rei præceptæ, & humanum quoad circumstantiam temporis extrinseci; ut constat ex doctrina, quam supra reiecimur. Cui enim detur præceptum divinum confessionis extra articulum mortis vagè, relinquendo Ecclesie determinationem temporis; Ecclesia dum annuam confessionem præcipit, nihil aliud facit, quam modificare præceptum illud divinum, determinando

N a temp

tempus obligationis a Christo Domino impostæ.

2. Difficultas igitur est, quo anni tempore obliget confessionis præceptum? In qua omisissis varijs dicendi modis, quos apud Authores passim invenies: duplex est in hac materia communior. Primus, tempus huius obligationis esse integrum annum: quem alij computandum dicunt ab vna Quadragesima ad alteram, vel ab vno Paschate in alterum: ita Laiman, Bonacina, Reginaldus, & alij, quos sequitur Leander tract. 5. disput. 3. quest. 40. Alij verò computandum a prima die Ianuarij, vsque ad vltimam Decembris; ita vt quouis die anni, adimpleatur præceptum. Probant ex verbis Concilij Lateranensis statuentis, vt saltem semel in anno fiat: quod verificatur, quocum die anni fiat: sicut semel in die recitatur officium, quavis diei hora reciteretur, ita Meratius disp. 25. sect. 4. Lugo d. sp. 15. sect. 7. Vazquez quest. 90. artic. 3. dub. 1. Phillucius, Nugnus, Azor, Valentia, Henriquez, & alij, quos citat & sequitur Diana 2. parte, tract. 3. Misericord. lan. resolut. 54. & 3. parte, tract. 4. resolut. 81.

3. Secundus dicendi modus est, huiusmodi præceptum obligare ad confessionem faciendam, tempore Quadragesimæ; includendo dies illos 8. proximè subsequentes Pascha; ita vt infra hoc tempus confiteri teneatur, qui habuerit conscientiam peccati mortalis non confessi. Hac sententia est expressa Patris Fagundez 2. præcepto Ecclesia, libr. 1. cap. 3. numer. 5. Patris Azor tom. 1. libro septimo, cap. 41. & tenet Medina Codice de Confessione, quest. de Confessione semel in anno. Petrus de Soto lectio 5. de Confessione. Pater Suarez disput. 36. sect. 3. numer. 10. & 11. & mihi arridet; moueor, quia licet verba Concilij maiorem latitudinem videantur continere, tamen tum ex fine legis, tum ex communi vsu, & consuetudine, optima legum interpretæ, ita restringenda videntur; nec enim de obligatione confessionis semel in anno philosophandum est, sicut de obligatione ieiunandi semel in hebdomada, siue recitandi officium semel in die, vt ipsi adversarij fatentur. Quod ex eo patet; quia vt ipsi merito docent, cum Soto, Nauarro, Medina, & tenent Henriquez, Fagundez, Laiman, Villalobos, Coninch, quos citat, & sequitur Diana 2. parte, tract. 4. r. solut. 130. & 135. ille qui toto anno confessus non est, tenetur initio sequentis anni statim confiteri; eo quod finis huius præcepti sit, ne fideles nimium differant confessionem: secus autem contingit in præcepto recitandi; qui

enim hodierna die non recitasset, non teneretur die crastina ad Officium omittendum.

4. Ex his potest in hunc modum formari argumentum: præceptum annuæ confessionis, partim affirmatiuum, partim negatiuum est, vt constat ex fine præcepti, quem adversarij non negant. Quare hæc duo implicite, seu explicite continet: *subyccelauius tua peccata semel in anno*; quod est affirmatiuum: & *ne differas confessionem ultra annum*, quod negatiuum est. Ergo, qui ultra annum saltem Ecclesiasticum, nempe a Quadragesima in quadragesimam, differat confessionem, faciet manifestè contra hoc præceptum: sed si in quolibet anni die, computatione facta a Ianuario ad Decembrem, possit adimpleri præceptum, possit vitia annum differri confessio. Ergo non est sic facienda computatio. Minor parer: quia poterit quis confiteri initio anni 76. & differre confessionem vsque ad finem anni 77. ac proinde fere per biennium: ergo iuxta mentem Concilij, non est sic intelligendum præceptum; nec anni computatio facienda. Diglutunt absurdum illatum Vazquez, quest. 90. art. 1. dub. 4. numer. 23. & Lugo disput. 15. de pœnitentiâ, sect. 7. numer. 161. Sed consequentiam doctrinæ non capio: si enim differre confessionem per biennium non videtur ipsis dilatio sufficiens ad contraveniendum menti Concilij, vnde colligunt ex fine a Concilio intento, eum, qui hoc anno non adimpleuit confessionis præceptum, tenent initio anni sequentis, statim confiteri: quamvis enim, hoc anno elapso, obligator confitendi in eo, finiatur; non differretur confessio ultra biennium; cum sequenti anno confessionis præceptum vrgant. Confirmatur: licet verba Concilij affirmatiua sint, & semel in anno affirmatiuè confessionem præcipiant; tamen ex fine Concilij manifestè colligitur, continere etiam præceptum negatiuum, non differendi confessionem ultra annum, vt libenter adversarij fatentur; ergo licet verba Concilij, vt sonant, nil aliud videatur præcipere, quam confiteri intra annum; tamen ex fine Concilij manifestè colligi debet tempus huius obligationis sic præscribendum: & annum computandum; vt confessio nequeat per biennium differri. Et sanè si Concilij verbis præcisè, & non fini præcepti attendendum; magis consequenter loquuntur Phillucius, Sylvester, Tabiena, Valentia, & Megala, apud Dianam 3. parte, tract. 4. resolut. 130. & 135. qui elapso anno obligationem confitendi finiri etiam existimant. Verba enim Concilij; si ab intento fine præcindas; maiorem obligationem non præferunt, quam præcepti affirmatiui confitendi semel

semel in anno. Ergo sicut præceptum recitandi officium diuinum, quod affirmatiuum tantum est; intra diem, & non ultra obligat; ita præceptum confitendi intra annum, & non ultra obligaret. Ergo qui hoc anno non confiteretur, non teneretur initio sequentis confiteri.

5. Hinc ratio a priori nostræ conclusionis. Eo modo debet intelligi præceptum, & fieri anni computatio; quo mens concilij, de non differenda ultra annum mortalium confessione, adimpleatur: sed si præceptum non accipiatur modo, quo diximus, non adimpletur mens concilij. Ergo sic & non aliter est accipiendum. Obligat igitur præceptum confessionis intra tempus præfixum Quadragesimæ, nec illi satisfacit per confessionem alio tempore factam. Quod verò aliquando inter vnam, & alteram confessionem vnde decem menses, & aliquando 13. interfluxerint; parum interest, annus enim Ecclesiasticus hæc patitur latitudinem.

6. 3. Probat ex consuetudine, communi praxi fidelium, & Ecclesiæ autoritate comprobata: nullus enim est, qui tempore Quadragesimæ conscientiam lethalis habens, non existimet ad confessionem teneri; licet alias intra annum de mortalibus iam fuerit confessus, & hoc licet communicaturus non esset: quod si confessionem, & communionem omittant, duplicis peccati putantur rei. Deinde Parochi denuntiant omnes, qui eo tempore non confitentur, & censuris ad confessionem compellere solent. Signum ergo est, consuetudine Ecclesiæ hoc præceptum sic intellectum, & interpretatum fuisse. Quod clarè constare videtur, ex Tridentin. sessio. 14. cap. 5. vbi ait: *Vnde iam in vniuersa Ecclesia observatur mos ille salutaris confitendi sacro illo, & maxime acceptabili tempore Quadragesimæ; quem morem hæc Sancta Synodus maxime probat, & amplectitur, tanquam pium, & merito retinendum.* Quod autem mos iste vim præcepti habeat, colligitur clarè ex canone 8. eiusdem sessionis, in quo ait Concilium. *Siquis dixerit suadendum esse Christi fidelibus, vt non confiteantur tempore Quadragesimæ, anathema sit.* Ex quibus sic vrgo; si non esset præceptum confitendi tempore Quadragesimæ, rectè posset suaderi fidelibus, vt tempore Quadragesimæ non confiteantur, sed hoc facientes anathematizat Concilium. Ergo extat præceptum confitendi tempore Quadragesimæ.

7. 4. Probat ex extravag. Syti IV. de rregua, & pace. vbi dicit parochianos de iure teneri saltem in Paschate proprio sacerdoti confiteri. Quod si respondeas cum P. Mar. de Moy. Quest. p. 2.

tre Lugo, ibi non determinari tempus excludiue, ita vt non in alio debeat obseruari præceptum, sed saltem tunc ratione communionis debere fieri: contra est; quia verba illa tempus confessionis ita determinant, vt confessione ante illud facta nequeat præcepto fieri satis. Ratio est, quia eodem modo determinat Sytus IV. tempus Paschatis, ac Concilium Lateranense tempus vnius anni: concilium enim ait saltem semel in anno, & Sytus IV. saltem in Paschate teneri: sed præcepto Lateranensis nequit satisfieri per confessionem factam ante annum inceptum: ergo præcepto Syti IV. seu declarationi iuris, nequit satisfieri confessione facta ante Pascha. Quod autem addit P. Lugo extravagantem illam esse reuocatam, quoad onus confitendi proprio Parocho; non inficit; hoc tamen nõ tollit manere in sua vi, quoad tempus adimplerionis præcepti in ea determinatum. Illud enim per Religionum præuilegia est postea reuocatum; illud verò non constat, nec præuilegio, nec consuetudine reuocatum fuisse; potius hæc firmat oppositum: & hoc innuit Sytus IV. verbis illis *de iure teneri, &c.* Significat enim ius commune in capite omnes vtriusque sexus, consuetudine vbique recepta, ita declaratum fuisse. Ergo absolutè tenendum est præceptum confessionis annuæ obligare in Quadragesima, seu Paschate, omnes Christi fideles, qui tunc temporis conscientiam peccati mortalis habeant.

§. Confectaria.

Ex doctrina tradita aliqua dubiola resoluntur.

8. **D**abitur 1. an, qui initio anni tunc recordatur, si ante finem anni Ecclesiastici, mortaliter iterum delinquat; teneatur illo anno iterum confiteri. Negant Lugo d. 1. sect. 6. Pater Conich de Sacramentis, disput. 5. dub. 7. numer. 58. Pater Henriquez libr. 4. de Sacramentis, cap. 4. numer. 7. affirmant Suarez d. 36. sect. 3. numer. 9. & 10. Sotus de necessitate confessionis, sect. 5. Megala prima part. libr. 5. cap. 3. numer. 3. & mihi consequenter ad dicta placet, quia nequit fieri satis præcepto; per confessionem non præceptam; sed confessio mortalium extra tempus Quadragesimæ, seu Paschatis, non est illa, quam præcipit Ecclesia semel in anno. Ergo per illam non fit satis præcepto annuæ confessionis. Confirmatur: nam qui intra annum sæpius de venialibus se accusat

fastet, si postea in mortale laboretur, teneretur illud confiteri: (quidquid in contrarium dicat Petrus de Ochagavia, cuius opinionem putat Mercerus probabilem, apud Dianam 4. parte, tract. 4. resolut. 206) ratio est; quia præceptum non est de confessione ut cuique, sed de mortalium confessione, ut bene docent Vazquez, quest. 90. artic. 3. dub. 1. num. 16. Lugo supra sect. 7. num. 262. si igitur, ut ex dictis constat, non sitis sit præcepto confessionis per mortalium confessionem intra annum factam, tenebitur in Quadragesima, seu Paschate, iterum confiteri, si tunc temporis conscientiam mortalis habeat; secus minime: quia Ecclesia non intendit obligare ad bis confitendum idem lethale, nec ad confitenda venialia, deficiente mortali; ut merito tenent Suarez Vazquez, Laiman, Fagundez, quos refert, & sequitur Diana 3. parte tract. 4. resolut. 125. (quamvis Diu. Thomas in oppositum magis inclinet in additione ad tertiam partem, quest. 6. artic. 3. in corpore, & ad 3.) cuius ratio est, quia præceptum Ecclesiasticum, ut vidimus, est modificatum diuini, tempus obligationis determinans. Ergo solum obligat ad confitendum tempore determinato ea peccata, quae iure diuino tenentur fideles confiteri; sed iure diuino, nec ad venialia; nec ad mortalia iam semel ritè confessà tenentur. Ergo.

9 Quod si quis in confessione mortalium, qua præcepto satisfecit, aliquod peccatum ex iusta causa, seu ex obliuione omiserit, non tenebitur usque adsequentem Quadragesimam illud confiteri; ut bene advertunt Pater Lugo supra num. 165. & Pater Meratius d. 25. sect. 5. & tenent Villalobos, Suarez, Laiman, Philliucius, Fagundez, Toleus, Victoria, quos sequitur Diana supra resolut. 224. Probatur, quia iam semel in anno, & in Quadragesima, seu Paschate confessus est omnia mortalia, quorum post diligens suæ conscientiae examen recordatur; & quo tunc poterat clavibus subijcere. Ergo verè satisfecit præcepto: ergo non tenetur illo anno iterum confiteri: secus verò dicendum, si confessio, in qua interuenit obliuio, seu iusta causa tacendi, fuisset facta extra prædictam tempus, & postea intra tempus, pro quo est latum præceptum, recordaretur peccati mortalis, seu cessaret causa tacendi; tunc enim teneretur intra illud Quadragesimæ tempus confiteri; quia tempore, quo vrget præceptum, est conscius mortalis, & per primam confessionem, ut potè ante Quadragesimam, præceptum non adimpleuit.

10 Dubitabis 2. utrum, qui elapso tem-

pore Paschatis, initio Ianuarij sequentis, confiteretur, eo quod tempore præscripto præceptum non adimplerit, teneatur eodem anno iterum confiteri? Respondeo affirmatiuè cum Suarez: nec in nostris principiis, potest esse controversia; cum præceptum confessionis obliget in Quadragesima; si verò anni computatio fiat a Ianuario in Decembrem, consequenter asserit Lugo non teneri iterum eo anno confiteri; quia si initio anni sequentis obligationem prædictam confiteatur, iam semel in eo anno est confessus; & non tenetur confessiones præteritas compensare: alias qui per 20. annos, non esset confessus; teneretur in vno 20. confessiones facere; quod nullus vnquam commisit. Ideò hanc sententiam tenet etiam P. Meratius d. 25. sect. 4. in fine.

Q V Æ S T I O VII.

Utrum præuidens postea sibi non futuram opportunitatem confitendi, teneatur ante Quadragesimam præuenire confessionem?

1 **R**espondent affirmatiuè communiter Doctores. P. Meratius d. 25. sect. 5. Lugo disp. 15. sect. 7. num. 182. Valeria hic disp. 7. q. 9. punct. 4. Fagundez præcepto 3. lib. 1. cap. 6. Vazquez q. 90. art. 3. dub. 2. Suarez d. 36. sect. 5. num. 5. & alij apud ipsos. Omnium ratio est, quia obligatio confitendi semel in anno, directè cadit in totum annum, nec vltimum eius diem determinat. Ergo intra annum tenetur quis præuenire confessionem; si in parte restante nequeat præceptum adimplere. Ut constat in habente præceptum recitandi horas, & in præcepto audiendi Sacram, & in alijs huius generis: teneretur quippè quis mane totum officium recitare, si vespere non possit, & sacrum audire hora 8. si non possit in reliquis. Horum Doctorum ratio, meo iudicio, manifestè conuincit intentum, in opinione computante annum à Ianuario in Decembrem: secus in nostra asserente obligationem hanc solum esse confitendi in Quadragesima, seu Paschate. Quare miror Patrem Suarez, & Fagundez nobiscum sentientes in hanc opinionem venisse.

2 Nihilominus secunda sententia negatalem obligationem, quomodocumque fiat anni computatio: asserit enim absolutè, neminem teneri præuenire confessionem, licet preuideat in toto reliquo anni non habiturum confessarium, aut qui possit a reseruatibus absolvere. Hanc tenent aliqui apud Petrum de Ledesma, cap. 8. de pœnitent. fol. 49. & ipse asserit non esse improbabilem: & eam probabilem vocat Ioannes de la Cruz in di-

recto-

rectorio conscientia, part. 2. de Sacram. Pœnitentiæ, q. 3. dub. 3. conclus. 2. & probabilè etià videntur putare Ioann. Sanch. in selectis, disp. 11. num. 6. & P. Sà verbo Confessio, num. 5. & Fr. Leander disp. 3. q. 47. quia contrarium vocet longè probabilius: & Antoninus Diana 3. part. tract. 4. de Sacram. resolut. 69. illam referens, non improbat, quod est signum approbationis, iuxta doctrinam P. Sanch. in summ. lib. 2. cap. 39. num. 4. Hæc sententia, licet in principiis horum doctorum falsa sit; est tamen mihi tenenda in consequentia doctrina, quam supra statui, ubi probaui præceptum confessionis solum obligare in Quadragesima & Paschate.

3 Probatur ratione: quia nullus tenetur ad rem præceptam ante tempus, pro quo est latum præceptum: sed præceptum confessionis non est latum pro tempore antecedente Quadragesimam. Ergo ante hoc tempus nemo tenetur ad confessionem præueniendā. Consequentia est legitima, minor supra probata. Maior est communis Theologorum sententia; & potest plurimis demonstrari exemplis. Qui præuidet fore, ut non possit die Sabbati audire sacrum, non tenetur in die Sabbati audire, & qui præuidet fore, ut non possit ieiunare in Quadragesima, non debet ante illam ieiunare: & qui præuidet non habiturum confessarium anno sequenti, non tenetur in præteriti præuenire confessionem sequentis, (ut fatentur Fr. Leander sup. tract. 5. disp. 3. q. 46. & alij apud ipsum.) Ergo, qui præuidet in tota Quadragesima, & Paschate, non habiturum confessarium, non tenetur ante inceptam Quadragesimam confiteri: patet consequentia, quia sicut in contraria opinione tempus, pro quo est latum præceptum, est annus integer, ita in nostra est Quadragesima cum Paschate. Ergo sicut in ea opinione comparatur præteritus annus cū sequente, ita, in nostra, tempus ante Quadragesimam debet cum ipsa comparari. Ergo sicut, in contraria opinione, non est obligatio ante annum inceptum, ita in nostra, non erit ante Quadragesimam inceptam.

4 Confirmatur, qui præuidet futurum ut in Paschate non possit Eucharistiam accipere, non tenetur ante Pascha communicare, (ut docent Azor. tom. 1. lib. 7. cap. 41. q. 13. Pitigian & alij, quos refert & sequitur Diana 3. part. tract. 4. resolut. 42. Suarez, Reginald. Filiucius, Agidius, Bonacina, Victorelus, & alij quos citatos sequitur Leander de Eucharistia, tract. 7. disp. 3. q. 30.) Ergo quis præuidet in Quadragesima, & Paschate, non posse confiteri, non tenetur ante Quadragesimam: eadem enim est vtriusque ratio, ut bene cum Fagundez tradit Leander supra tract. 5. de Pœnitentiâ citato, disp. 3. & idem præcepti fi-

nis, ut bene advertit Vazquez supra num. 13: quia non tantum institutum est præceptum Eucharistia in honorem Cœnæ Dominicæ; sed etiam eo præcepto frequentia huius Sacramenti statuitur; & modificatur præceptum diuinum communicandi extra articulum mortis: ac proinde Ecclesia determinando tempus: frequentiam etiam determinat: si igitur non tenetur quis præuenire communionem, quod ita certum sit Azor; ut nullum ipse viderit contrarium asserentem) cur non idem in nostro casu dicemus?

5 Obijcies; si nemo tenetur præuenire confessionem ante Quadragesimam, non frequentabitur Sacramentum, iuxta præceptum Concilij: quia posset integer annus sine confessione præteriri, & eo elapso obligatio pœnitentis non esset usque adsequentem Quadragesimam. Respondeo 1. per instantiam, in Sacramento Eucharistia contra eius etiam frequentiam aequè militat obiectio. Respondeo 2. ex dictis, neminem teneri ante tempus obligationis præuenire confessionem: alias, qui per 20. annos non esset habiturus confessarium, teneretur hoc anno 20. confessiones præuenire, casu, quo post quamlibet illarum, grauius iterum peccasset. Ad obiectionem igitur fateor, concilium intendere frequentiam annualem confessionis, & communionis: hic enim est Concilij finis: frequentia autem non est præcepta ea latitudine, qua finis est, sed tantum præcipitur frequentia, in Quadragesima, & Paschate, determinando tempus, vltra quod Sacramenti susceptio non differatur, ita ut si tempore præfixo non adimpleatur præceptum, non eo ipso finiatur, sed potius continuetur obligatio confitendi; propter quod supra monui, præceptum istud partim affirmatiuum, partim negatiuum esse.

6 Huius expositionis præcepti veritas efficaciter probatur, autoritate totius Ecclesie, & communi praxi Prælatorum excommunicantium eos, qui in Quadragesima non confitentur, seu in Paschate non communicant; quam excommunicationem illi tantum incurrunt, qui hebdomada sequenti tempus ab Ecclesia inductum, hæc Sacramenta non recipiunt. Ergo omnes Ecclesie Prælati supponunt, eo tempore transacto, manere obligationem: alias, cum ipsi non possint præcipere confessionem, nec modificare præceptum diuinum, quoad circumstantiam temporis: nulli præcepto opponitur confessionis, & communionis omisio: & consequenter, qui, Quadragesimæ, & Paschatis tempore transacto, non confiteretur, seu non communicaret, non incurreret excommunicationem, quæ necessariò peccatum supponit. Hæc ratio euidenter probat confessionis, & communio-

nis

nis præceptum sic ab vniuersa Ecclesia intellectum & consuetudine interpretatum fuisse. E contra verò nunquam vidimus excommunicationis sententiam fulminatam in eos, qui potest non habituri opportunitatem confessionis & communionis, eas non præueniunt; imò de hoc nunquam Parochi curant; licet casum præviderint: nec subditos de ita obligatione monent. Signum igitur est præceptum Ecclesie ad hæc minimè obligare. Nec obstat, quod frequentia annualis fuerit finis præcepti: finis enim præcepti non cadit sub præcepto; vt patet, etenim qui semel in die ieiunij ea abundantia comedit, vt nihil famis ultra patiatur, verè adimplet præceptum, & tamen facit contra legis intentionem, quæ alia non est, quàm fame carnem macerare. Vnde constat regulam illam iuris: *is in legem delinquit, qui verba legis amplectens contra legis nititur voluntatem, & intentionem*; sano modo intelligendam esse, hoc est de eo, qui facit contra voluntatem intrinsecam legis; qua intendit obligare ad aliquid, tãquam ad materiam præcepti: secus si tantum faciat contra voluntatem intendentem aliquid, vt materiæ illius præceptæ finem: vt cum Adriano, & S. Thoma, explicat P. Thomas Sanchez *lib. 1. summ. cap. 14. num. 4.* An verò teneatur anticipare confessionem, vt adimpleat præceptum confitendi in articulo mortis, qui in India, vel alibi timet non habiturum confessorium in articulo mortis; negat Leander *tom. 1. de Sacram. tract. 5. disp. 3. q. 11.* affirmant P. Amicus, Rocaful, & Dicastillo, quos citat Diana *part. 11. tract. 8. resol. 37.* Vnum mihi certum, ex præcepto Ecclesiastico non teneri. An ex præcepto naturali charitatis, ne se exponat periculo decedendi in mortalitè Partem etiam negatiuam probabiliorē censeo, quia hæc virtus ad solam contritionem suo tempore eliciendam obligat.

D V B I V M I N C I D E N S.

An teneatur præuenire Horas Canonicas, qui prævidet impedimentum superuenturum.

Occasione doctrinæ capituli præcedentis, poterit quis contra nostram sententiam in hunc modum insurgere: nemo tenetur præuenire confessionem, eo quod tempus Quadragesimæ est huic obligationi definitum; sed recitationi horarum canonicarum sunt certæ diei horæ definitæ. Ergo qui prævideat impedimentum superuenturum, tempore definito, non tenebitur recitationem illius horæ præuenire. Non desunt Doctores, qui consequentiam concedant,

si periculum, seu impedimentum superuenturum sit à natura, vel a violentia, vel morbo. Ita Canus *relectione pœnitentiæ, 5. part. §. sunt tamen, & §. circa tertium casum.* Petrus de Ledesma *in summa, vbi de pœnitentiæ, c. 8. fol. mihi 491.* P. Enriquez, *lib. 4. cap. 4.* dicens esse communem, *in gloss. litera Q.* & probabilem vocant Thomas Sanchez *in consilys, lib. 7. cap. 2. dub. 43.* Lessius & Diana, *4. part. tract. 4. resol. 10.* Qui non solum docent non teneri præuenire horas, sed nec teneri postponere: quos sequitur Caramuel *in Theologia fundamentali, fundamento 53 §. 22. fol. 523.* Et quod non teneatur præuenire; tradit etiã Angelus Verrecelli *in qq. moral. tract. 8. q. 28. num. 8.* Cum Caramuele sentit Candidus apud Dianam *part. 7. tract. 11. resol. 14.* asserens esse opinionem satis probabilem. Imò addunt aliqui, non teneri ad Horam, quacumque ex causa legitima, præfixo tempore omissam, si tanta dici pars percurrerit, vt in reliqua, non soleat recitari, v. g. si dimississet matutinas vsque ad meridiem: ita tenet P. Sã, verbo *Hora, num. 1.* vbi ait, *non teneri recitare, qui urgente negotio est impediens: huic enim sufficit recitare horas temporis non impediri.* Cui consentiunt nonnulli recentiores à me consulti. Huius sententiæ sunt Alexandrin. & Cosmas, vt refert Nauarrus *in cap. quando, c. 11.* & Vmbertus; quem refert, & sequitur Turrec. *cap. Præbiter, dij. 91. n. 6.* Qui addit transacto tempore definito, neminem teneri recitare, licet sine causa omiserit; sed debere agere delicti pœnitentiam.

Verum hæc doctrina, quando nullum vrget negotium, sustineri nequit: quia ex ea manifestè sequitur, posse Horas Canonicas voluntariè omitti absque culpa graui, quia omissio facta tempore definito non est peccatum lethale, vt omnes Theologi fatentur; deinde, eo tempore transacto, nemo, iuxta hos Doctores, recitare tenetur, & in omnium opinione, quando nullum superuenturum est impedimentum, nemo tenetur præuenire. Ergo absque graui peccato possit Sacerdos horas Canonicas voluntariè omittere: quod nullus dicere audebit.

8 Quando autem impedimentum superuenturum est à natura, violentia, vel morbo, difficilè traditur ratio, cur teneatur quis tempus definitum præuenire. Vazquez supra ex eo probat; quia ita singulis horis tempus definitum est, vt liberum à mortali sit, intra diem anticipare, seu postponere: imò & à veniali, quando hora etiam voluntariè legitime est impedita: si autem possumus implere hoc præceptum, & sine villo etiam peccato, cur (inquit,) non tenebimur anticipare. Hæc tamen ratio, nisi magis explicetur, infirma est, & plurimis instatur exemplis: primò, quia ha-

bens

bens Bullam Cruciatæ, tempore interdicti potest die festo audire sacrum, absque culpa etiã veniali; & tamen ad id non teneri, docent Avila *de censuris, part. 5. d. 4. sect. 2. dub. 6.* & plures allegans Henriquez *lib. 9. cap. 48. num. 5. in gloss. lit. D. Saarez tom. 3. in 3. partem, d. 28. sect. 6.* Victoria, Cano, Alterius, Coninch Ledesma, & alij, quos congerit, & sequitur Diana *1. part. tract. 11. resol. 2.* Secundò: excommunicatus, qui facit excommunicationis absolutionem consequi potest, vt in die festo sacrum audiat, verè est potens audire sacrum, auferendo impedimentum; & tamen non audiendo, non peccat, vt docet Suarez Coninch, Avil. Sayrus, Henriquez, Hurtado Complutensis; quibus subscripsit Diana *4. part. tract. 4. resol. 57.* & tenet Thomas Sanchez *in summa, lib. 1. cap. 15.* dicens ferè omnes ita docere. Terriò: Qui in die ieiunij voluntariè de fatigatur ob recreationem, v. gr. ex ludo pile, vel ob consequendam concubinam, alia vè ex causa præuidens de fatigationem illam futuram esse impedimentum ad ieiunandum, verè est potens eo die ieiunare, cum possit impedimentum non ponere; & tamen illum non peccare, adhuc in causa, omittendo ieiunium, docent Medina *in summa lib. 1. cap. 14. §. 10.* Villalob. *tom. 1. summa tract. 23. disp. 4. num. 11.* quod verum putant Ioann Sanchez *in select. 1. 54. num. 20.* Rocaful, & Patqualigo, apud Dianam *part. 10. tract. 14. resol. 11.* & probabilem putat, apud ipsum Martinus de S. Ioseph (& in eam inclinavit Diana *part. 1. tract. 9. resol. 52.* & si postea eam retractet, *part. 10. vbi supra*) Quod procedit, secundum aliquos, etiam si in fraudem ieiunij, & solo animo non ieiunandi laborem illum suscepit, de quo alibi.

9. **4.** Et magis ad rem nostram, cæcum memoriter scientem Psalmos tantum, non teneri recitare, & si facit possit habere socium, qui illum adiuet; docet Sanchez *in select. d. 15. num. 2.* quem sequitur Caramuel *in Theologia fundamentali fundamento 53. num. 1093. fol. 508.* & putat probabile Diana *part. 7. tract. 11. resol. 3.* Et saltem non teneri socium vocare, quãdo non erat solitus recitare cum illo, docent Sayrus *in Theologia morali, lib. 4. tract. 1. cap. 6. num. 2.* & Garcia *de beneficijs, tom. 1. part. 3. cap. 1. num. 215.* imò addunt alij, eum, qui legere non potest, non teneri recitare, licet memoriter sciat integras horas. Ita Sorus, & alij, docti Magistri: & probabile putat Thomas Sanchez, apud Dianam *4. part. tract. 4. resol. 10.* Et tamen dubium non est, cæcum istum posse adimplere præceptum recitandi: ergo licet anticipando horas possit quis præceptum adimplere, non bene inferitur, quod eas anticipare teneat-

tur: ratio pro hoc, & similibus casibus traditur à Cano supra, quia facultas auerterendi Officium Diuinum, vt quis possit observare præceptum, est præuilegium in eius fauorem concessum, nemo autem tenetur suo præuilegio vt; aliàs non favor, sed odium esset.

10. Alia igitur responsio adhibenda est, quam vt fecerit præstem, suppono **1.** ex Patre Thom. Sanchez *lib. 1. summa, cap. 15. num. 4.* nullam posse certam regulam tradit pro observatione præceptorum, quæ omnia in vniuersum complectatur: sed spectandam esse vim, & rigorem præcepti: quadam enim benignius explicantur, & minoribus excusationis causis indigent. Potest enim quis impedimentum ieiunio ponere, non verò auditioni sacri; vt omnes fatentur. Suppono **2.** præceptum recitandi Horas duplex, esse aliud quoad substantiam officij, obligans suo mortali ad recitandum intra diem naturalem, vel Ecclesiasticum: aliud quoad circumstantiam temporis, intra eundem diem singulis Horis assignatum: quod præceptum sub veniali tantum obligat, iuxta Communein Doctorum sententiam. Suppono **3.** quoad tempus pro Horis Canonicis ab Ecclesia definitum, constantem omnium opinionem esse, *Primam* debere recitari, vna hora ante, vel post solis ortum: *Tertiam* hora tertia a solis ortu: *Sextam* hora meridiana: *Nonam* tertia post meridiem hora: *Esperina* hora duodecima a solis ortu: *Completa* hora post solis abscessum: *Matutinas* cum laudibus, media nocte, vel duabus, vel tribus horis ante solis ortum. Hæc inquit Azor *1. part. lib. 10. cap. 8.* sunt debita tempora, secundum canones, & iura: [at vsu receptum est, vt singulorum officia per soluantur iuxta consuetudinem Proviñtiæ, vel patriæ,] & vt ait Caramuel *in regula S. Benedicti, disp. 112. numer. 1411.* ex praxi virorum grauium, & timorata conscientia, nulla est culpa non recitare priuatim Horas, temporibus à iure determinatis. His positis.

11. Dico **1.** si impedimentum superuenturum sit a morbo, neminem teneri præuenire Horas: in hoc conuenio cum Doctoribus citatis. Ratio est, quia præceptum recitandi hæc benignitate est communi praxi timoratorum declaratum: nullus enim adeò scrupulosè cum infirmo procedet, vt habituro post meridiem ardentem febrim, per reliquum diei duraturam, obliget præuenire manè officium diuinum; nec credibile est piam Matrem Ecclesiam cum tanto rigore intendere infirmos ad Horas obligare. Rogabis: quæ infirmitas à recitatione excusabit? Respondedo, eam, quæ impedit, quominus attentè fiat oratio, vt bene Thomas Sanchez

chez in consilijs libr. 7. cap. 2. dub. 27.

12 Nota ad id hic est, pro infirmis, eum, qui nequit totum officium commodè recitare, sed totam partem, ad illam non teneri: ita aliqui, inter quos Manuel Rodriguez, apud Sanchez in summ. lib. 1. cap. 19. num. 2. Qui absolute docent, adhuc non teneri recitare eam partem, quam commodè potest. Alij verò putant teneri, si maiorem partem possit: ita Azor lib. 10. cap. 13. quæst. 4. & 3. Petrus de Ledesma cap. 37. num. 54. Garcia de Beneficijs, 3. part. cap. 1. num. 226. vbi addit nõ esse cum infirmo vtendum eiusmodi rigore, nisi clarè appareat, quod potest id facere. Et cõcludit: unde raro infirmi tenebantur aliquid recitare. Maior autè officij pars reputatur matutinum cum laudibus, secundum Garciam, supra num. 222. & Rodriguez; quem refert & sequitur Diana re. de Horis Canonicis, resol. 29. Advertendam est secundò, vt bene Sanchez in selectis, disp. 15. num. 2. absque lectionibus nõ esse Officium Canonicum: vnde bene concludit, quòd qui non potest lectiones legere, nõ tenetur recitare, nec socium quærere. Inquires: an teneatur recitare horas temporis impediri infirmitate, casu quo possit postea omnes commodè recitare? Negant consequenter Doctores supra citati, quia non apparet maior obligatio postponendi Horas, quam anteponendi. Si ergo infirmitas ex Ecclesiæ benignitate ad hoc nõ obligat, cur ad illud obligare dicemus?

13 Dico 2. si impedimentum superuenturum sit a natura, (& non a morbo) vel ex eo, quod legitimo aliquo negotio erit quis impeditus tempore ad Horam designatam; tenetur illam antevertere, seu postponere: aliàs in opinione horum Doctorum, sciens intra diem superuenturum somnium, vel negotium aliquod eo tempore, quod pro Hora recitanda est definitum, potest absolute eam omittere: quod manifestè opponitur cõmuni omnium intelligentiæ. Idè dicitur, si impedimentum futurum sit a violentia: Ratio est manifesta, quia præceptum recitandi obligans sub mortali, quod respicit substantiam officij; habet pro termino adimpletionis integrum diem. Ergo qui non potest recitare vespere, tenetur manè præuenire officium. Confirmatur: qui non potest audire Sacrum hora 12. tenetur antea audire; & qui non potest confiteri in reliquo Quadragesimæ, tenetur in initio confiteri. Ergo qui non potest vespere recitare, tenetur manè præuenire. Secundò probatur ex cap. Presbiter, de celebrat. Missarum, & cap. Presbiter, dist. 91. vbi dicitur: quod Clerici varijs occupati negotijs, manè diurnum officium vsque ad vespertinum per solvant. Qua propter virum occupatum nõ ego excusarem ab obligatione recitandi Horas

temporis impediti: potius consulerem, vt cõmutaret officium illius diei in officium resurrectionis; si pluribus negotijs esset implicatus.

14 Obijcies, dies Ecclesiasticus incipit à primis vespere: qua propter matutinum diei Crastinæ potest hodie hora secunda post meridiem recitari: vt cum Mofesio, Fabio, Martino de Ledesma, & Thom. Sanchez, docet Diana 2. p. tract. 12. resol. 59. & 4. p. tr. 4. resol. 9. imò addit P. Thomas Sanchez lib. 7. confic. 2. dub. 27. posse absque mortali recitari matutinas statim post meridiem, saltem in Quadragesima, vbi vespere dicuntur ante prandium; & hoc, etiam si quis non recitasset vespere, & completorium diei hodiernæ: & rationem reddens, inquit, quia illud temporis pertinet ad sequentem diem, recitare autem intra diem præueniendo tempus non est mortale; ergo totum officium diei sequentis poteris hodie recitare. Probat, quia præuenire Horas intra diem eundem Ecclesiasticum, non est mortale: sed dies Ecclesiasticus incipit à primis Vesperis. Ergo à Vesperis hodiernis potest quis totum officium crastinæ absque mortali persolvere. Paret consequentia: quia recitat, præueniendo Horas, intra eundem diem; quod sufficit ad satisfaciendum præcepto. Difficilis sanè obiecto, & fortè non deficiet, qui vi argumenti oppressus consequentiam deglutiat: ceterum concedere non audeo, quia consuetudo est in contrarium, quæ practicè improbabilem reddit: ac proinde dicendum est, intra diem Ecclesiasticum non concedi ab Ecclesia facultatem præueniendi omnes Horas, sed matutinas cum Laudibus tantum; secus intra diem naturalem. Quamuis vtrumque ex graui causa concedat Ioannes de la Cruz in directorio 1. p. 3. p. præcepto, art. 3. dub. 5. his verbis: [à fortiori satisfaci, si sciendo te sequenti die occupatissimum fore, anticipas horas in præcedenti vespere.] Et hoc tenuisse Nauarrum, putat Prado, apud Leander tom. 6. in decalog. tract. 8. disp. 4. quæst. 96. sed falsò, vt Leander ostendit. Vide illum.

15 Notat hic Sanchez, vbi supra, studium esse iustam causam, vt absque veniali differantur horæ in vespertinum tempus, quod etiam tenet Diana 4. p. tract. 4. resol. 9. & Vazquez cum alijs opusculo de beneficijs art. 2. dub. 3. Imò de facto nullum dari præceptum de tempore legendi Horas, tradit Caramuel in Theologia fundamentati fundamento 53. n. 1117. fol. 527. & Diana p. 7. tract. 11. resol. 12. Vnde infert Caramuel, nec venialiter peccare illum, qui sine vlla causa, tempus alteret. Iusta autem causa omittendi in totum Horas Canonicas erit, si alicui Scholastico immineret publica lectio, quam sine detrimento præ-

pretermittere non potest; aut concio aliqua per concursum; si purat fore sibi nocuentum eas recitare. Ita Henricus Maior, Sylvester, Nauarrus, quos refert, & sequitur Vazquez supra art. 1. dub. 12. & Castro Palao tom. 2. disp. 2. puncto 4. Addunt alij, posse etiam absque culpa totum officium omittere, qui (ex quacumque causa proveniat,) non potest recitare horas matutinas cum laudibus: nam omnes Horas vnicum diuinum Officium cõstituant, & qui non potest maiorem partem, non tenetur ad minorem. Ita Torre, & Ioannes de la Cruz, quam opinionem putat probabilem Leander tract. 6. de Ordine, disp. 13. quæstione 10. qui iudicat idem dicendum de eo, qui ex quacumque causa non tenetur ad matutinum cum Laudibus. Verum non est audiendus Aragon, cui fauet etiam Sotus apud Dianam 3. part. tract. 5. resol. 26. existimantes non esse mortale semel, aut bis in anno non recitare. Nec excusabimur à culpa lethali, qui die 2. Novembris, non recitat Officium defunctorum: licet contradixerint quidam recentiores apud Mofesium, & doctus Theologus nostræ Societatis: quibus consentit Machado, vt ait Leander tract. 6. de ordine, disp. 15. q. 33. & fauent plures apud Dianam 4. part. resol. 243. & ipse non improbat. Nec item est audiendus Angelus Verba horæ Canonice, vbi apertè probat sententiam Ricardi tanquam humaniorem; qui ait, non esse mortale relinquere Horas ex negligentia; sed ex fastidio domini cultus, vel ex contemptu, vel ex consuetudine. Vide P. Salas de legibus, disp. 10. sect. 8. & doctum Machado, tom. 1. lib. 2. fol. 472. apud quos plures Doctores inuenies amplectentes opinionem Angeli pro omnibus præceptis humanis, sed absque vilo p̄orsus fundamento, quia præceptum obligat ex virtute Religionis ad recitandum quotidie, ac proinde, quocumque die omittatur Officium, erit peccatum lethale, etiam si deficiat cõtempus, quia hic non requiritur ad peccandum contra omne præceptum, alias rarisimè daretur culpa grauis in violatione præceptorum, vt ex terminis patet.

QUESTIO VIII.

An Sacramentalis confessio possit cadere sub præcepto purè Ecclesiastico?

1 DIXIMUS supra q. 1. præceptum confessionis esse diuinum quoad substantiam actus, & humanam quoad circumstantiam temporis: quærimus modo, vtrum ipsa substantia actus confessionis omnium peccatorum, qualis de facto à Christo Domino præcipitur, possit ab Ecclesia præ-

cipi, si diuinum præceptum nõ statim simpliciter possit hoc contingere, vel supposita institutione à Christo Domino facta, vel eã non supposita in primo sentia, disputat Vazquez quæst. 90. a. 1. dub. 4. num. 43. & Suarez disp. 35. sect. 1. num. 16. qui cum alijs affirmatiuè respondent. Idem etiam sentit P. Meratius d. 25. de penitentia, sect. 2. num. 4. Alij verò absolute negant Ecclesiã talem potestatem. Ita Durand. Sotus, Canus, & Paludanus apud Vazquez supra. Alij, inter quos P. Lugo d. 15. de penitentia, sect. 6. tam in vno, quam in altero casu existimant Ecclesiã non posse præcipere confessionem, ea integritate, qua de facto est à Christo Domino instituta. Ratio eius est, quia ad eã gratis & difficilis res est, vt videatur non cadere sub potestate Ecclesiæ: sicut propter eandem rationem non cadunt paupertas, nec religio. [Confessio autem, inquit Lugo, aliquorum peccatorum non videtur tã graue onus, ac proinde deficiente institutione, quæ modò est, possit propter aliquam iustam causam ab Ecclesia præcipi.]

2 Dico 1. si Christus non instituisset Sacramentum penitentia, non possit Ecclesiã præcipere confessionem actus interni determinatè, ita vt homo alia etiam peccata potens confiteri ad interius peccatum cõmittendum tenetur. In hoc conuenio cum Durando, & Doctoribus citatis. Ratio sumitur ex D. Thoma 1. 2. quæst. 91. a. 4. & q. 100. a. 9. & ex communi Theologorum sententia, afferentium Ecclesiã non habere potestatem directè in actus internos, sed solum indirectè; quatenus ipsi subiiciantur actus externi, qui sine internis consistere non possunt. Ergo Ecclesiã, præcipiens actum externum confessionis, tantum obligaret ad id, sine quo non possit consistere talis actus; sed in habente alia peccata externa, siue venialia, siue mortalia, siue iam confessã, siue non, possit consistere actus externus confessionis absque expositione actus interni; ergo nõ obligaret confiteri actum internum.

3 Ceterum, possit Ecclesiã obligare ad confessionem actus interni, si poenitens nullum haberet peccatum, nisi purè internum: est contra Meratium supra, & contra Sotum, Ledesmam, Caietanum, & alios, quos citat, & sequitur P. Henriquez lib. 4. cap. 4. num. 1. in Gloss. litera D. Motieor, quia confessio est actus externus, & propriae humiliationis, ac proinde honestus, & meritorius: ergo potest præcipi ab Ecclesiã; sed nullum habens peccatum, nisi purè internum, nequit adimplere præceptum, quia illud declarat. Ergo indirectè, & ex suppositione status, teneretur confiteri actum internum. Hinc fit non esse audiendos Durand. Sotum, Canum, & Nauarrum, qui

qui afferunt actum externum confessionis non posse ab Ecclesia præcipi, eo quod adeo secrete fiat, ut nullus, qui auctori, possit in iudicio deponere; & si deponat; non audiatur: ac proinde non possit Ecclesiæ constare de actu confessionis. Hæc enim ratio nullius est momenti; ut bene expendunt Vazquez, & Lugo supra; quia alii sunt actus externi, de quibus non potest Ecclesiæ constare, cum eorum notitiam ille tantum habeat, qui facit, & tamen potestati Ecclesiæ subduntur: sufficit enim quod actus sit externus, licet occultus, ut ad exteriorem gubernationem pertineat, quam lex Ecclesiastica etiam intendit. Nequiret tamen Ecclesia obligare ad confessionem omnium actuum interiorum propter rationem supra traditam, in habente alia peccata, siue interna, siue externa. Vnico enim actu interiori, siue exteriori manifesto, daretur adimpletio præcepti.

4 Dico 2. Ecclesiam non posse præcipere confessionem omnium actuum externorum. In hoc convenio cum Eminentissimo Lugo, quia licet actus externi subdantur potestati Ecclesiæ, adeo graue, & difficile esset onus, ut non sit verisimile posse cadere sub potestatem hominum. Secus dicerem, si tantum præcepisset confessionem aliquorum, cuius præcepti adimpletio in prudentium æstimatione, non videretur adeo difficilis. Pro hac sententia itabit absque dubio P. Sà, qui *verbo lex, n. 1.* asserit legem non obligare, cum est valde difficile eam observare, quia id in iure reputatur impossibile; quam doctrinam Theologi, & inris periti passim amplectuntur. Hæc, ut dixi procedunt, casu quo Christus Dominus non instituit Sacramentum Pœnitentiæ; sed quid institutione semel facta dicendum?

5 Dico 3. casu, quo confessio modo à Christo Domino instituta ab eo non præcipitur, non possit Ecclesia confessionem peccatorum absolute præcipere. Ratio sumitur ex dictis de difficultate, & gravitate oneris: licet enim non esset præceptum affirmativum confessionis à Christo Domino latum; esset præceptum negativum prohibens fieri non integrè, ac proinde eo ipso, quod facta institutione, que de facto est, possit Ecclesia absolute præcipere confessionem, possit etiam indirectè obligare ad confessionem omnium mortalium, tam interiorum, quam externorum. Quod propter rei difficultatem ab Ecclesiæ potestate exclusimus. Hæc conclusio est Card. de Lugo contra Meratium, & Vazquez locis citatis. Aduertenter dixi, Ecclesiam non posse absolute præcipere confessionem, quia si conditionatè tantum præciperet, illis videlicet, qui conscientiam nimis grauatam non haberet, seu quibus atten-

ta qualitate personarum, & peccatorum, non esset nimis onerosa confessio, constituendo vnumquemque suæ conscientiæ iudicem, cessaret ratio pro parte contraria adducta; ac proinde non esset, cur non possit Ecclesia confessionem præcipere? Iudico tamen non convenire talem præcipiendi modum: quia plurimis scrupulis daretur occasio, relinquendo penes reum suæ conscientiæ iudicium?

6 Ex dictis ab aliquorum casuum resolutione facilè me expediam. Dubitabis 1. an Ecclesia possit præcipere confiteri hiis idem peccatum? Respondeo idem omnino dicendum esse modo, quod diceretur, si non extaret præceptum diuinum confessionis: nam modò non est diuinum præceptum de secunda peccati eiusdem confessione; ac proinde iuxta supradicta, poterit obligare ad confitendum aliquod peccatum iam confessum: non verò ad omnia. Si autem ponamus nullum habere peccatum non confessum, & omnia iam semel ritè confessa actus interiores fuisse, tenebitur ad aliquod interius iam semel confessum repetendum: cum nequeat aliter actum externum, & honestam confessionis adimplere.

7 Dubitabis 2. an Ecclesia possit præcipere confessionem venialium externorum? respondeo iuxta dicta. Possit præcipere confessionem aliquorum, non verò omnium. Hoc enim nimis difficile est, ac proinde impossibile. Vnde partim convenio, & partim dissentio à Paludano, Sylvestro, & Soro apud Suarez *disp. 22. sect. 2. n. 2.* & ab Henriquez, & Rodriguez, quos refert, & non improbat Diana, *3. part. tract. 4. resolut. 125.* absolute asserentibus Ecclesiam non posse præcipere confessionem venialium; cuius oppositum docent communiter Theologi: media autem via incedo cum P. Lugo supra dicente plures Doctores ita hanc obligationem explicare. Vnde casu quo in *Clementina 1. de statu Monachorum* contineatur præceptum (quod à multis negatur) non tenebuntur Monachi confiteri venialia, nisi casu, quo mortalia non habuerint: imò & tunc satisfaciunt vnum, vel alterum veniale, seu aliquod ex mortalibus iam confessis subiiciendo.

QUESTIO IX.

Vtrum liceat confiteri in scriptis Sacerdoti presenti?

1 **Q**uod inquirimus est, an liceat pœnitenti præbere confessario sua peccata scripta, & eo presente, verbaliter se accusare de illis, dicendo: *De his omnibus, quæ legisti me accuso, vel in ipsa scriptura, quæ in presentia ip-*

ipius pœnitentis à confessario legatur. 1. sententia absolute negat, asseritque esse obligationem sub mortali confitendi per voces, quoties id fieri possit. Ita Suarez *disp. 21. sect. 3.* Vazquez *q. 91. artic. 4. dub. 4. n. 7.* Fagundez, & Sylvius apud Dianam *3. parte tract. 4. resolut. 127.* Probant ex consuetudine, & praxi totius Ecclesiæ. Alij vero putant venialiter tantum peccatorum, qui sine causa in scriptis confiteretur. Ita Diana, supra, Villalob. & Laimam, quod si ex causa aliqua fieret, nullum esse peccatum, defendunt cum Molina, & Coninch, & admittunt Suarez & Vazquez supra, casu quo, propter verecundiam, difficultatem magnam haberet pœnitens ore proferendi sua peccata. Quod cum Cano tenet etiam P. Valentia *d. 7. q. 11. punct. 1.*

2 Dico 1. nullum esse præceptum, nec diuinum, nec humanum obligans confiteri per voces, etiam si commodè fieri possit. Ita cum Vazquez, Suarez, Hurtado, & Lugo, tenet Fr. Leander *tract. 5. de pœnitentiâ disp. 6. q. 12.* Non diuinum; quia in illis verbis: *quorum remisistis peccata, &c.* nullum est, quod talem obligationem inducat; eodem enim fundamento possit dici institutum esse hoc Sacramentum in confessione vocali; ac proinde aliter factam invalidam esse: cuius contrarium tenet communis Theologorum sententia; cum D. Thoma *dist. 17. quest. 3. articulo 4. questione 2. ad secundum*, Suarez *d. 21. sect. 3.* Vazquez *quest. 91. art. 4. dub. 4.* alias pœnitens, qui non aliter, quam nutibus, vel scripto possit confiteri; non possit in articulo mortis absolvi. Quod autem in Concilio Florentino dicatur, materiam huius Sacramenti esse *oris confessionem*; parum probat, ut bene notat Lugo, supra *disp. 15. sect. 5. num. 77.* verba enim illa *oris confessio*, non sunt strictè accipienda, sed late; id est *manifestatio peccati*: ac proinde in Tridentino *sessione 14. cap. 3.* inter partes huius Sacramenti, non assignatur *oris confessio*, sed *confessio simpliciter*, & absque addito.

3 Quod autem nullum sit præceptum humanum confitendi per voces, probatur: quia præceptum confessionis, ut sæpè dixi, tantum est modificativum præcepti diuini: etenim, ut ait Tridentin. Ecclesia tantum statuit, ut adimpleretur semel in anno præceptum diuinum confessionis. Ergo illa confessio præcipitur ab Ecclesia fieri singulis annis, quæ iure diuino est præcepta, sed iure diuino non est præcepta confessio vocalis, ut probavi. Ergo confessio vocalis non est ab Ecclesia præcepta. Quod verò consuetudine sit ita intro-

P. Mat. de Moy. Quest. p. 2.

ductum, non probat talem consuetudinem obligare; quia consuetudo ex deuotione introducta (qualis ista videtur, tum ex materia, quia communiter cum presentibus non loquimur in scriptis, tum ex consuetudine moraliter evidenti) non habet vim obligandi: ut docent Suarez, Vazquez, Azor, Recoellus, Laimam, Reginaldus, Fagundez, Granados, quos citat, & sequitur Diana *1. p. tract. 10. resolut. 30. & 3. part. d. 1. resolut. 28. & 4. part. tract. 3. resolut. 14. & 48.* Præterquam quod dubitare non possumus, valde dubium esse, an hæc consuetudo confitendi per voces fuerit introducta ex animo deuotionis; an ex animo se obligandi, & sic communiter accepta: in dubio autem præsumendum est, ex deuotione fuisse introductam: ut tradunt Suarez *de legibus, lib. 7. cap. 15. num. 13.* P. Reginaldus *in praxi, tom. 1. lib. 13. cap. 23. sect. 1. num. 224.* P. Azor *p. 1. lib. 5. c. 18.* & ideo prædictam consuetudinem confitendi per voces non obligare sub mortali, docent Villalob. Diana, Benzonius, Petrus de Ledema; & putat probabile eis citatis Leander *de pœnitentiâ, tract. 5. disp. 6. p. 13.*

4 Dico 2. nullo modo peccare pœnitentem, qui se in scriptis accusat Sacerdoti presenti; etiam si post lectam scripturam, nullum proferat verbum; scriptura enim pro vocibus subrogatur; ac proinde ac nihil aliud teneretur, quam teneretur, si vocaliter confessus fuisset. Sit pro hac sententia Scotus *in 4. dist. 17. q. unica ad finem.* Et solum idem sentire, testatur P. Suarez *disp. 31. sect. 3. n. 6.* saltem quando scripturæ coniunguntur alij ritus: & attendit Leander cum Hurtado, quando confessio nequit fieri voce absque nimia verecundia; quod sentiant Molina, Vazquez, & Suarez supra citari. Hæc conclusio euidenter inferitur ex proximè dictis; quia nec præcepto, nec consuetudine tenetur pœnitens sua peccata aliter explicare, si verò peccata scripta confessario traderet, & nec in scriptura se accusaret; nec signo aliquo exteriore, ut genuflexione ad pedes Sacerdotis; vel ictu pectoris; existimò absque dubio tenendum, non satisfacere debito suo, quia traditio peccatorum in scriptura, præcissa confessio in ordine ad claves, sed actio de se indifferens, non magis significans eorum dolorem, & propositum cauendi de cætero, quam actum complacentiæ de illis.

5 Iuxta hæc dubitari non potest, quod si post scripturam datam, & lectam a confessario, subiungat pœnitens voce: *De his omnibus, quæ legisti me accuso*, manifestè adimplebit præceptum confessionis, nec peccet.

catum aliquod in hoc confitendi modo intervenire poterit, quia iam ore confitetur, quantum satis est: ita pluribus citatis Fr. Leander *supra* quæst. 14. & Eminentissimus Lugo *ubi supra*. Vbi recte arguit in consequentia P. Vazquez: quia cum expellere ipse supponat posse poenitentem confiteri peccata, quibus confessarius presens fuit, dicendo: *accuso me de peccatis heri commissis, quæ tu bene nosti*, ut tenet Theologorum communis sententia, teste Suarez *d. 22. sect. 6. num. 5.* contrariam tamen conclusionem modo defendit. Ratio inconsequentia est; nam cum iam per scripturam habeat confessarius certam peccatorum notitiam, perinde est dicere: *de his omnibus me accuso*, ac dicere *accuso me de peccatis illis, quæ tu bene nosti*. Urgetur, quia notitia habita extra confessionem est sufficiens, additis illis verbis accusationis verbalis, ut tenet Vazquez. Ergo notitia habita in ipsa confessione per scripturam, potiori iure sufficiet: quia si requisita esset notitia, verbis habita non sufficeret, si per visum haberetur: ac proinde, licet ipsemet Confessarius peccatum poenitentis vidisset, teneretur adhuc poenitens, verbis illud manifestare, cuius oppositum supponit Vazquez. Non igitur consequenter in sua doctrina.

6 Addit tamen Lugo, si ante lectam à Sacerdote scripturam, se accusaret dicendo: *accuso me de omnibus, quæ in hac scriptura leges*, non satisfacere poenitentem debito suo, quia accusatio verbalis non explicaret sufficienter peccata, sed completeretur per scripturam postea legendam, ac proinde non sufficienter se accusaret vocaliter, cum ante scripturam lectam confessarius peccata ignoraret. Ceterum quod accusatio compleatur per scripturam, nihil facit ad rem, si hæc fiat cum circumstantiis *supra* relatis: nec potest illicitam reddere eiusmodi confessionem, cum absque verbis possit in scriptura fieri; eo quod nullum sit caput maiorem obligationem inducens. Christus enim, & Ecclesia eam tantum confessionem exigunt, qua poenitens sua peccata confessario manifestet: & certe ad ferendum iudicium, nihil aliud requiritur.

QVÆSTIO X.

Sitne præceptum confitendi aliquando in scriptis, seu per interpretem?

1 **P**rocedit questio quando poenitens nequit aliter confiteri: tunc enim posse per interpretem facere, omnes Theologi supponunt, & usus fidelium suadet: cuius ratio est, quia ad valorem huius Sacramenti solum requiritur, ut peccata manifestentur Sacerdori, ut iudici, quod ita planè fit, quamvis confessio per interpretem fiat. Neque est præceptum aliquod diuinum, vel humanum, quod id fieri prohibeat. His positis.

2 Prima sententia distinguit inter præceptum diuinum, & Ecclesiasticum: asseritque ex præcepto Ecclesiæ neminem teneri ad confessionem per interpretem, secus verò ex præcepto diuino in articulo mortis: hanc tenet Sylvester, Canus, Archidiaco. & alij apud Suarez, *disp. 36. sect. 6.* Qui asserit hanc sententiam esse valde probabilem, & specularivè veriore; eam etiam tenet Lugo *disp. 15. sect. 5. num. 65. & 75.*

3 Secunda, & vera sententia absolute negat eiusmodi obligationem, tam ex præcepto Diuino, quam Ecclesiastico: unde qui in articulo mortis, non posset nisi per interpretem confiteri, non ligaretur præcepto Confessionis. Ita Vazquez *quæst. 91. art. 3. dub. 3.* Valent. *de poenitentia, d. 7. quæst. 11. punct. 11.* Caietan. Soto, Ledesma, Victoria, Medina, Paludan. & alij apud Suarez, *supra* num. 3. qui hanc sententiam probabilem putat, licet pro mortis articulo, magis in oppositam inclinet.

4 Ut probem, suppono 1. eandem confessionem, & cum eisdem circumstantiis esse iure Diuino præceptam in articulo mortis, & extra illum: sicut idem pro utroque est institutum poenitentiae Sacramentum: nullum enim est verbum in præcepto diuino confessionis; ex quo possit colligi diuersa obligatio in vno tempore, quam in alio. Suppono 2. confessionem semel in anno ab Ecclesia præceptam, illam esse, quæ iam supponebatur præcepta à Christo Domino; Ecclesia enim, ut ex Tridentino constat, solum determinauit tempus, quo diuinum præceptum adimpleretur.

5 Ex his; quod saltem extra articulum mortis, nullum sit præceptum confitendi per interpretem, est mihi certum, & tenet cum pluribus Leander *disp. 3. quæst. 62.* Probat: con-

confessio, quæ singulis annis ab Ecclesia præcipitur, est illa, quæ à Christo Domino fuerat præcepta; sed confessio, quæ præcipitur ab Ecclesia, non est confessio per interpretem. Ergo neque confessio, quæ à Christo Domino fuerat præcepta. Consequentia est legitima. Maior est certa. Minor probatur. Quia, ut bene notant Suarez, & Lugo *hic, num. 65.* præceptum annuæ confessionis, iuxta verba capituli: *Omnis vtriusque sexus, solum est, ut omnis fidelis teneatur solus confiteri sua peccata proprio Sacerdori: vbi partium solus non casu, sed ex industria potuisse Concilium, credendum est; ut clarè constaret neminem teneri sua peccata confiteri, si solus manifestare non possit.* Ergo saltem extra mortis articulum, nec diuino, nec Ecclesiastico præcepto, tenetur quis per interpretem confiteri.

6 Quod autem neque in articulo mortis teneatur; probatur ex prima suppositione *supra* facta, quia eadem confessio, & idem confitendi modus præcipitur à Christo Domino, pro mortis articulo, & extra illum: sed extra mortis articulum, non præcipitur confessio, si poenitens nequeat solus confiteri. Ergo nec in mortis articulo. Ergo nunquam est obligatio confitendi per interpretem. Potest insuper probari, quia ex Concilio Tridentino, *sessio. 14. cap. 5.* secreta & auricularis confessio est illa, quæ soli Sacerdoti fit. Ergo quæ non fit soli Sacerdoti publica censenda est in hoc foro. Ergo & quæ, fit per interpretem: sed ad publicam confessionem nemo tenetur, ut ex ipso Concilio manifestè constat. Ergo neque ad confitendum per interpretem.

7 Ceterum licet nec ex præcepto diuino, nec humano, prædicta obligatio consurgat; existimo tamen eam Suarez *supra* num. 5. & Vazquez *num. etiam 5.* & Leandro *hic, disp. 3. quæst. 63.* quemlibet læthali macula infectum teneri ex præcepto naturali charitatis propriæ, ad confitendum per interpretem, quoties in articulo mortis de sua contritione moraliter certus non esset: nec enim probabilis existimatio sufficeret, ut bene advertit Lugo contra Layman, Fagundez, Villalob. & Philucium apud Dianam 3. *part. tract. 4. resolut. 120.* arguendo inconsequentia Suarez, & Dianam: quia ut ipsi merito affirmant, quivis tenetur confiteri per interpretem, quando probabiliter timet, vel de sua contritione dubitat: sed probabilis timor, & dubitatio non excluduntur à probabilis existimatione de contritione, potius eam ferè semper comitantur. Ergo in horum Docto-

P. Mat. de Moy. Quæst. p. 2.

tum sententia non sufficit probabilis existimatio de contritione; sed necessaria est moralis certitudo, quæ timorem, & dubitationem, seu fortitudinem excludat. Unde fit, quod ex præcepto charitatis ferè semper tenebitur ad confessionem in articulo mortis, quia vix vllus inuenietur, qui moralem hanc certitudinem habeat. Verum, tunc casus, sufficere se accutare de aliquibus venialibus, vel se accutare in genere de mortalibus, ut bene Coninch, & Molellus. Vel saltem poterit tacere peccata maioris infamie, ut docet Nugnus, Suarez, & Layman, apud Dianam *supra*. Adderem ego, nec in tali casu teneri per interpretem confiteri, sed ex præcepto naturali obligari se scire ante confessarium, & turibus & lignis, manifestare se peccasse, & habere voluntatè confitendi, & absolutionem obtinendi: nam hæc confessionem esse sufficientem ad obtinendam à Deo peccatorum veniam, est communis Theologorum sententia. Quam tenent Vazquez, Suarez, Bonacina, Megala, Salas, & alij innumeri, apud Leandrum *hic, disp. 5. q. 38. & 42.* & apud Dianam 3. *part. tract. 3. resolut. 2.* qui eos citatos sequuntur. Cum autè præceptum charitatis tantum obliget se reconciliare cum Deo per confessionem, satisfaciet poenitens modo prædicto confitendo. Prædictam enim confessionem, sufficere ad absolutionem, expressum habemus in Concilio Arausicano, in Rituali Romano, & declaratum à Clemente VIII. de quo alibi plura. Vide *primam partem select. tr. 3. disp. 6. quæst. 2. num. 6.*

8 Aduertendum tandem est, non esse eandem rationem de obligatione confitendi per interpretem; ac de obligatione confitendi in scriptis: nam, qui scriptura Sacerdoti tradita, confiteri potest, verè potest solus confiteri. Ergo nullum est caput excusationis: ac proinde tam ex præcepto diuino, quam humano, tenebitur in scriptis confiteri, quoties nequeat sua peccata confessario aliter manifestare. Ita docent Vazquez, & Suarez *supra*, cum Palud. Sylvestr. Maiore, Caietan. Soto, & alijs: & cum Lugo, Granada, & pluribus alijs, tenet Leander *hic disp. 6. q. 17. & disp. 3. q. 61.* Sunt etiam pro hac sententia Turrian. & Becan. apud Dianam 3. *part. tract. 4. resolut. 128.* ipse verò contrariam tenet cum Philucio, Henriquez, & Ioann. de la Cruz. Sed immeritò: quia præceptum tantum diuinum, quam humanum obligat ad confessionem secretam, quoties commode, & absque detrimento graui, fieri potest: sed ita potest fieri in scriptis. Ergo. Cui enim post lectam scripturam possit confessarius distrumpere, nullum est periculum in confessione

scripta, quod in vocali nō reperitur: quod si timeas confessorium feruaturum peccata in scriptura, vt alijs manifestet, merito etiam poteris timere feruaturum memoria. Hoc autem temere timebis. Si autem probabilis esset hic timor; nec voce, nec scriptura confiteri teneberis: vnde patet æquam esse vtriusque confessionis obligationem, & exculpationem.

9 Ex dictis infertur mutum, scientem scribere, teneri sic confiteri, vt bene cum Henriquez, & alijs docet Fr. Leander, tract. 5. disp. 6. quest. 18. quod si nesciat scribere; tenebitur, per nutus, & signa, vt bene idem Leander cum Fernandez, Naldo, Diana, Suarez, Sando, & alijs, asserentibus posse confessorium tempore, quo obligat præceptum confessionis, absolvere mutum, qui præbet signa doloris, etiam si nullum possit ex eius signis intelligere peccatum. Quod etiam procedit extra tempus præcepti, vt cum Lopez, & Soto, notat Fr. Leander, quest. 18. & 19. Vnde concluditur eum, qui non potest per voces, nec in scriptis confiteri, teneri tam diuino, quam Ecclesiastico præcepto, confiteri per nutus, & signa, tam extra articulum mortis, quam in illo.

QUESTIO XI.

Per quam confessionem adimpleatur Ecclesiæ præceptum.

1 EX dictis in superioribus planè constat, ad satisfaciendum præcepto Ecclesiæ, opus esse quod, tempore ab ea determinato, diuinum confessionis præceptum adimpleatur: quod quidem est præceptum recipiendi verum Sacramentum: ac proinde, qui ratione alicuius defectus verum Sacramentum non recipiat, non satisfaciet præcepto; & consequenter tenebitur confessionem iterare. Hinc fit 1. contra Victoriam, apud Vazquez, quest. 92. art. 3. dub. 5. & contra Ludovicum de S. Iuan, apud Leandrum hic, disp. 3. quest. 55. Non satisfieri præcepto Ecclesiæ per confessionem non subsequuta absolutione: quia absque forma non est verum Sacramentum. Quorum sententiam (quam secutus fuerat M. Canus in Relect. de Pœnitent. p. 5. fol. 43. §. Ad tertium iam patet) damnauit, vt scandalosam, vt minimum, Sanctissimus Alex. Septimus, die 24. Sept. an. nō 1665. Fit 2. per confessionem non integram, in qua voluntariè omittatur pec-

catum grave externum, non adimpleri præceptum annuæ confessionis; ita ex Comuni Doctorum contra Sylvestrum, Victoriam, Gabrielem, Paludanum, & Canum, docet Leander hic disp. 3. quest. 52. tamen non bene cum Diana contrarium putet probabile. Nam qui facit confessionem voluntariè nullam, non satisfaciet præcepto. Et opposita doctrina est damnata ab Alex. sup. Præfatam autem confessionem esse nullam, docent ferè omnes. Fit 3. per confessionem factam sine dolore, & proposito non adimpleri annuæ confessionis præceptum; sicut nec quando aliquod peccatum internum absque vrgenti causa in confessione taceatur. Ratio est, quia ad verum Sacramentum non minus requiritur materia, quam forma. Ergo deficiente dolore, & proposito, seu integritate, quæ sunt materia Sacramenti, non erit verum Sacramentum. Ergo per confessionem in qua horum aliquid deficiat, non satisfaciet præcepto Ecclesiæ: ac proinde si pœnitenti talis defectus constiterit; confessionem iterare tenebitur. Ita Suarez de Pœnitentiâ, disp. 36. sect. 7. num. 5. Coninch de Sacram. disp. 5. dub. 9. Layman in Theologia morali, libr. 5. tract. 6. cap. 5. num. 10. Philiac. tom. 1. tract. 67. cap. 13. numer. 64. Sà verb. Confessio, num. 10.

2 Non me latet contrariam sententiam tenere apud Faguandez 2. præcepto, libr. 1. cap. 4. Victori. in summa, quest. 16. Sylvest. verbo Confessio 4. num. 3. & plures alios. Quorum fundamentum est, quia omittens aliquod interius, nihil omittit ex his, quæ præcepto Ecclesiæ subiaccere possunt, eo quod eius potestas non extendatur ad actus internos. Ergo licet sine proposito, & dolore, seu tacendo aliquod peccatum interius confiteatur, verè satisfaciet præcepto Ecclesiæ. Verum hæc ratio nullius momenti est: tum quia præceptum Ecclesiæ annuæ confessionis non versatur circa substantiam confessionis, sed circa modum, determinando tempus ad diuinum præceptum adimplendum: Vnde violare præceptum Ecclesiæ, nihil aliud erit, quam non adimplere diuinum tempore ab Ecclesia determinato. Sed qui sine dolore, seu proposito, seu aliquod interius omittens, confitetur, non adimplet præceptum diuinum tempore ab Ecclesia determinato. Ergo non adimplet Ecclesiæ præceptum. Tum quia si Ecclesia præciperet confessionem quoad substantiam, verè etiam obligaret ad eos actus internos, sine quibus consistere non posset Sacramentalis confessio, semel facta institutione: si enim Ecclesia præciperet hostiæ cōsacrationē, quis diceret adimpleri præ-

præceptum, per prolationem verborum absque intentione? intuper quis audebit dicere beneficarios, habentes præceptum largiendi eleemosynam ex superfluis, satisfacere præcepto Ecclesiæ dando exterius pecuniam absque animo transferendi dominium? Cuius alia ratio non est, nisi quia intentio hæc necessariò requiritur ad eleemosynam: alijs, qui à paupere illam pecuniam subripuissent, non pauperi, sed beneficiario, cuius erat dominium, iniustitiam fecisset. Ergo Ecclesiæ, cui data est potestas præcipiendi actum externum, data est etiam ad præcipiendum internum, qui est veluti forma exterioris, sine qua consistere nequit: vt bene Suarez d. 36. sect. 7. & Lugo d. 15. sect. 6.

3 Ex his concludo contra Vazquez, quest. 92. art. 3. dub. 5. confitentem sine dolore, non solum peccatum contra præceptum diuinum negatiuum prohibens recipere indignè Sacramentum, sed etiam contra præceptum annuæ confessionis, cui etiam actus illi interni, quibus externus actus formatur, subiiciuntur. Ac proinde non est caput, vnde possit excusari ab incurrenda excommunicatione, qui sine dolore, & proposito voluntariè faceret confessionem nullam: Ecclesia enim in hoc casu actum internum præcipere potest, saltem indirectè, cum possit actum externum, qui, semel institutione Sacramenti facta, nequit aliter sine peccato exerceri. Ex quibus constat non esse audiendos Sylvestrum verbo confessio 1. quest. 21. Recliam ibidem, §. 4. nec Angelum, asserentes, non esse obligationem repetendi confessionem sine vlio dolore factam, de quo alibi.

4 Dico 3. quoties ex culpa graui omittitur in confessione peccatum aliquod lethale, eo quod non occurrerit memoriæ ex defectu diligentiae iudicio prudentis requisitæ, non satisficit præcepto per talem confessionem, sed necessariò est iteranda. Ita Valent. d. 7. quest. 11. punct. 3. §. ego vero. Navarrus in manuali, cap. 9. num. 13. Meratius d. 29. num. 7. Hæc conclusio est contra Henriquez, cui subscripsit Diana 3. part. tract. 4. resolut. 65. & 2. part. tract. 3. Miscelan. resolut. 31. & P. Sà, verbo Confessio, num. 7. Est etiam contra Sotum, & Canum, apud Merarium supra, qui putant tunc solum esse invalidam confessionem, quando omittitur peccatum ex negligentia affectata, seu nimis crassa; secus quando talis non fuerit, licet grauius culpabilis, ita vt in omissione peccati culpa mortalis interueniat. Contra omnes tamen probatur: nam, qui non facit confessionem formaliter integram non

adimplet præceptum, vt in confesso est apud omnes, ex Concilio Trident. sessio. 14. cap. 5. integritas autem formalis in eo stat, vt omnia peccata confiteatur, ad quæ tacenda, causam legitimè excusantem non habuerit. Vnde qui ita tacet aliquod peccatum in confessione, vt eius omisio ad culpam grauem imputetur, non faciet confessionem formaliter integram: sed, qui ex defectu diligentiae, iudicio prudentis requisitæ, omittit in confessione aliquod peccatum lethale, imputatur illi ad culpam grauem talis omisio, vt ipsimet aduertarij farentur. Ergo non facit confessionem formaliter integram. Ergo non adimplet præceptum confessionis. Secundò probatur ratione P. Meratii: quia peccatum exterius, factum scienter, vel ex ignorantia grauius culpabilis, eiusdem speciei est. Sed omisio peccati lethalis facta scièter in confessione, facit confessionem invalidam. Ergo omisio ex ignorantia grauius culpabili invalidam etiam faciet: & ita cum Vazquez, Soto, Navarro, Hurtado, Laiman, Suarez, & Lugo, tenet Fr. Leander de Pœnitentiâ, tract. 5. disp. 5. quest. 65. & contrariam, quam prius tenebat Diana, retractauit part. 10. tract. 14. resolut. 19. in fine.

5 Obijcit Canus: si vulgaris quidam homo integrè de omnibus peccatis, quæ memoriæ occurrunt, confiteretur; omitteret tamen vnum aliquod commissum ex ignorantia, non nimis crassa; non cogerebatur repetere confessionem, vt docent Navarrus, Syluester, Beia, Vazquez, Reginaldus, quibus adhaerit Diana eos citans 3. part. tract. 4. resolut. 108. Ergo si ex negligentia non nimis crassa, omittat in confessione peccatum aliquod lethale, non tenebitur iterare confessionem. Ergo peccatum illud satisfaciet præcepto. Respondeo, concessio, antecedenti, negando consequentiam: magna enim versatur disparitas, quia licet ea ignorantia non excusauerit perpetrante a culpa graui in commissione, excusabit tamen a culpa graui in omissione confessionis: reatè enim comparatur cum ea ignorantia, tempore peccandi occurrente, quod postea tempore examinis, diligentiam faciat, iudicio prudentis, ad confessionem requisitam; quin memoriæ occurrat peccatum illud, cum ea ignorantia commissum, & consequenter confessionem formaliter integram faciet. Ideòque nō tenebitur ad eam iterandam, sed ad confitendū illud peccatum, quando aduerterit ignorantiam fuisse grauius culpabilem. Quod etiam tenendum est, quoties post factam sufficientem diligentiam, non occurrerit memoriæ peccatum aliquod scièter commissum. Ex his colliges, quæ

debeant pœnitentes invigilare, vt diligenter peccatorum excutionem efficiant. Ob id tamen, (vt bene advertit Eminentissimus Lugo, *disp. 16 sect. 14. num. 590.*) pœnitens non obligatur ad exactissimum examen, sed ad humanum; hoc est tale, vt Sacramentum istud non reddatur nimis graue, & onerosum.

6 Dico 4. qui excommunicatione minori, vel maiori, etiam reseruata adstrictus, bona fide, confiteretur, & à peccatis aboleretur, non præmissa absolutione censuræ, satisfaceret Ecclesiæ præcepto: probatur; quia validè absoluitur à peccatis, etiam non ablati censuris. Sic docent Navarrus, Ricardus, Caietanus, quos refert, & sequitur P. Valentia, *disp. 7. q. 11. punct. 3.* & Toletus, Laima, Coninch, Suarez, quibus tu descripsit Diana, *3. part. tract. 4. resolutione 78.* contra Vazquez, Ioann. Sancium, Ledesinam, & Philicium. Advertit etiam, & bene Diana, hoc procedere, licet confessarius ex malitia sciens excommunicationem reseruata absolueret à peccatis. Probatur, quia excommunicatio pœnitentis non operatur, vt nequeat Sacramentum validè percipi, sed vt nequeat licite; vt patet in Sacramento Ordinis ab excommunicato recepto, imò & absolutionem ab excommunicato vitando collatam validam esse, tradit, licet immeritò, Victoria, quem citatum sequitur Petrus Marchantius, apud Dianam, *part. 10. tract. 15. resolut. 14.* cum igitur ignorans statum excommunicationis, seu prohibitionem confitendi Sacerdoti, qui à censuris absolueret nequeat, non faciat contra præceptum, non ponit obicem Sacramento: ac proinde si ex parte materiæ, & formæ, vel iurisdictionis in Sacerdote non sit defectus, validum conficitur Sacramentum. Ergo verè satisfaciet præcepto per talem confessionem.

7 Rogabis: quid dicendum, quando hæc incogitantia, seu ignorantia excommunicationis, seu prohibitionis esset grauitè culpabilis? Respondeo cum Navarro, & Valentia, adhuc talem confessionem fore validam, si cum debita attritione, & sufficiente iudicio prudentis, examine, confiteatur peccata omnia, quæ memoriæ occurrerint: quia sicut potest memoriæ non occurrere peccatum aliud occultum antea commissum, sic etiam poterit tempore examinis non occurrere peccatum illud, quod tunc committit, non inquirendo, an sit excommunicatus, vel an ratione illius prohibeatur recipere Sacramenta. Quæ quidem ignorantia, vt rectè P. Valentia, quo ad finem eam vitandi, erit grauitè culpabilis; & quoad finem confitendi, erit inculpabilis; cum adhibeatur à pœnitente sufficiens, prudentis arbitrio, diligètia pro-

sua conscientiæ examine. An verò tale Sacramentum esset informe, ab alia questione dependet, nempe an possit dari Sacramentum validum, & informe, in cuius partem negatiuam tenendam, constat ex dictis 1. *part. sect. 11. 3. disp. 5. q. 3.*

8 Dico 5. per Sacramentum validum, & informe, si forte detur, vere adimpletur præceptum confessionis. Ita Cardinalis Lugo, & Valentia supra. Ratio est; quia præceptum à Christo Domino latum non est præceptum recipiendi effectum huius Sacramenti; sed ipsum Sacramentum. Sed qui faceret confessionem validam, & informem, verum Sacramentum reciperet, quamvis ei non conferatur gratia, quæ est eius effectus. Ergo verè satisfaceret præcepto. Vnde fit, secundum opinionem probabilem, non esse iterandam talem confessionem.

9 Dico 6. per confessionem factam ex sine venialiter peccaminosa, vt propter honorem, vel vanam gloriam, satis fit præcepto confessionis. Est doctrina communis, quæ cum Soto, Navarro, & alijs, tenet Suarez *disp. 20. sect. 3.* Cardin. Lugo *supra. sect. 9.* contra Sylvestrum, Angelum, Tabienam, Armillam, & alios. Et tenet Diana, cum Vazquez contra Sylvestrum *4. part. tract. 4. resolut. 212.* Ratio est, quia in tali confessione nullum interuenit mortale. Ergo cum affectu vanæ gloriæ, rectè compatitur dolor excludens voluntatem grauitè peccandi: Ergo & dispositio ex parte pœnitentis requisita ad verum Sacramentum recipiendum. Secus autem esset, si finem grauitè malum intenderet: quia, cum hac intentione peccari, non compatitur voluntas efficax non peccandi; ac proinde nec dispositio ad hoc Sacramentum requisita

QVÆSTIO XII.

Qui teneantur præcepto confessionis?

1 **Q**uestio potest esse, vel de præcepto diuino confessionis, vel de Ecclesiastico: suppono ex communi Theologorum sententia, infideles, id est, non baptizatos, nullo ex his præceptis teneri: non diuino; quia vt constat ex Tridentina materia huius Sacramenti sunt peccata post baptismum commissa: non Ecclesiastico; quia non baptizati non sunt Ecclesiæ subditi: ac proinde eius præceptis ligari non possunt. His positis.

2 Duplex venit exagitanda questio: prima, an summus Pontifex teneatur præcepto Ecclesiastico? Secunda, qua ætate pueri ad confessionem teneantur? Quod ad primam: communis opinio asserit Pontificem, vi directi-

rectiua, teneri præcepto Ecclesiastico confessionis. Ita Suarez *d. 37. sect. 2.* Vazquez *q. 90. 1. dub. 5.* Meratius *d. 25. sect. 6.* Ceterum obligationem ex vi directiua ortam non esse sub mortali, docent Lessius, Salas, Azor, Philicium, quorum opinionem vocat probabilem Diana, *1. part. tract. 10. resolut. 10.* Præterquam, quod vt bene advertit Lugo *d. 15. sect. 7.* posset Pontifex secum dispensare in præcepto Ecclesiastico: Quod, si faceret sine rationabili causa, solum venialiter peccaret, iuxta sententiam Villalob. Taner. Laimam, quibus accedit Diana *1. part. tract. 10. resolut. 32. & 35.* & P. Sanchez *lib. 8. de matrimonio. d. 18. num. 7.* cum multis alijs: Imò licet sit culpa venialis in tali dispensatione, talis culpa non erit in eius vsu, vt asserunt Suarez, Azor, cum Diana supra. Ergo ex obligatione orta ex vi directiua, nequit concludi grauis obligatio contitendi.

3 Alij, quibus partim adheret Cardinalis Lugo supra, hæc obligationem probant ex eo, quod Pontifex habeat præceptum diuini determinandi tempus, vt impleatur præceptum confessionis. Verum ex hoc fundamento grauis obligatio inferri non potest: quia probabilis est ante Concilium Lateran. non fuisse hoc tempus ab Ecclesia determinatum. Et mirum sanè esset tot Pontifices latuisse obligationem hæc determinandi tempus. Præterea cur non poterit Pontifex determinationem pro se aliter facere; volendo vt pro hac vice esset biennium? nulla igitur ratione potest efficaciter probari Pontificem teneri præcepto Ecclesiastico confessionis. Ac proinde ab hac obligatione graui omnino liberum existimo, & saltem non teneri sub mortali, tradunt Navarro *de Pœnitentiâ, dist. 5. num. 32.* cum Ioann. Andr. & Foelin. Vnde Richardus, & Sotus, quos citat Fagundez *præcepta 2. Ecclesiæ, lib. 4. cap. 3. num. 19.* dixerunt Pontificem solum teneri ex congruitate quadam morali, ac proinde sub veniali.

4 De pueris est maior difficultas, qua scilicet ætate ad confessionem teneantur? Prima sententia est Sancti Antonini *2. part. titulo 9. cap. 8. §. 2.* asserentis pueros non teneri confiteri, nec alijs præceptis Ecclesiæ, vsque ad decimum, & dimidium, & aliquantulum ultra, & foeminam vsque ad nonum, & dimidium annu. Secunda opinio est Soti *in 4. dist. 12. q. 1. a. 11. ad finem corporis,* vbi ait pueros non teneri ad Ecclesiasticum confessionis præceptum, nec ad reliqua Ecclesiæ præcepta, vsque ad annum 12. Tertia est P. Sà, verbo *Confessio, num. 3.* asserentis confessionis præceptum minimè obligare, vsque ad pubertatem. Pubertatis autem, vt docent Lessius *de institutis, lib. 2. cap. 8.* incipit in masculis

in termino anni decimi quarti; in foeminis verò in termino anni duodecimi. Verum has opiniones, vt nimis laxas Doctores reijciunt. Vt videre licet apud Dianam *part. 11. 1. 2. resolut. 56.*

5 Communis Doctorum opinio, quam tenet P. Sanchez *in summa lib. 1. cap. 12. num. 6.* P. Suarez *disp. 36. sect. 2.* Cardin. Lugo *supra. sect. 6.* & P. Meratius *d. 25. sect. 6.* asserit pueros ad confessionem teneri, cum ad annos discretionis peruenerint. Ratio est, quia ita determinatur *in capite omnis utriusque sexus.* Ego verò existimo, quo ad hanc partem iam esse caput illud consuetudine ipsa abrogatum, scientibus, & permittentibus Prelatis, sicut derogatum est, quoad obligationem communionis: quam, ait Diana cum Cerrado, *part. 3. tract. 6. resolut. 70.* & alibi, non obligare ante duodecimum annum. Imò addit P. Meratius *supra* non obligare, ante annos pubertatis: quod tenet etiam Laymân, *lib. 5. tract. 4. cap. 6.* & tamen in eo capite æqualiter præcipitur communitio, ac confessio. Iam verò id, quod responderet Lugo, nempe ibi poni limitationem pro communitio, verbis illis: *Nisi forte ut proprii sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus, ab eiusmodi perceptione duxerit abstinentiam,* non habet multum roboris, quia hæc limitatio tantum est pro casu aliquo particulari; & pro aliqua determinata persona, non vero pro omnibus, & pro omni casu: nec potest esse rationabilis causa, vt pueri à communitio abstinere, non attigisse annos pubertatis: nam cum hæc sit omnibus pueris communis, non eos obligaret absolute lex, postquam ad annos discretionis peruenerint, vt ex terminis liquet. Ergo dicendum est caput *omnis utriusque sexus,* quoad hanc partem consuetudine ipsa abrogatum esse. Propter hæc sentio, hæc præcepta confessionis, & communionis extra articulum mortis, non aliter, neque antea obligare pueros, quam iuxta consuetudinem locis singulis receptam. In articulo autem mortis utroque præcepto tenentur, dum primum habuerint vsu rationis, vt docent communiter Theologi. Imò si dubium sit de vsu rationis, & aliquo die peccatum confiteantur, absolui debent sub conditione, vt cum Chipeauilla, & alijs docet Diana *5. part. tract. 3. resolut. 68.* quia melius, & tutius est, Sacramento dubio succurrere infirmo, quam nullo: imò id etiam fieri posse in vita, putat probabile Diana *4. part. tract. 5. resolut. 53.*

6 Non possunt tamen non reprobare opinionem Soti supra relata asserentis pueros vsque ad annum 12. nullis Ecclesiæ præceptis teneri: quis enim timorata conscientia excusare audebit à lethali peccato, qui

vsque ad 12. non audiret sacrum, aut carnibus diebus prohibitis vesceretur. Non me latet Marchantium, quem refert, & non improbat Diana 5. part. tract. 13. resolut. 77. putare præceptum Missæ obligare, quando obligat præceptum Eucharistiæ; ac proinde asserit, se non audere condemnare mortalis peccatum, qui non attingit 12. annum, & M. Serra 2. part. tom. 2. q. 96. art. 1. cum alijs Recentioribus docere, pueros vsque ad hanc ætatem non peccare carnes in diebus prohibitis comedendo. Communis tamen, & vera; & consuetudine recepta sententia est, septennio expleto pueros his præceptis teneri. Quæ autem ætate ad communionem teneantur alibi dicam, tr. 4. q. 3. in fine.

7 Advertendum tamen est, pueros ante annos pubertatis non incurrere excommunicationem contra præcepti confessionis transgressores. Ratio sumitur ex Ecclesiæ benignitate, quæ nulla eos ab homine censura, ligari ante pubertatem statuit. Ut bene docet Vazquez, Sanchez, Ioann. Sanchez, quos citat, & sequitur Diana 3. part. tract. 6. resolut. 88. & 4. part. tract. 4. resolut. 207. & licet de excommunicationibus latis a iure, incurri ante pubertatem putent Suarez, Azor, Sanchez, Henriquez, Ioann. Sanchez: ipse tamen Diana contra ipsos cum Castro Palao, & Philucio, quos refert, 3. part. tract. 4. resolut. 120. Id tenet de sola excommunicatione, ob percussione Clerici: imò Nugnus apud Dianam, videretur vniuersaliter pro omni casu negare: sic enim ait [mihî satis probabile est pueros ante annos pubertatis non ligari excommunicatione, vel alijs pœnis Ecclesiasticis]. Idem P. Sà tenet verbo Censura n. 2. his verbis [censuram nemo incurrit vsque ad annos pubertatis secundum quorundam probabilem sententiam] Qui cum non excipiant censuram canonis; sed vniuersaliter negent, videtur manifestè illam etiam comprehendere. Idem dicit de excommunicatione lata contra ingredientes septa monialium: licet Pontifex dicat cuiuscumque ætatis sint, vt bene Meratius d. 25. sect. 6. intelligitur enim si capaces sint prædictæ excommunicationis, qua non sunt, ex pietate Ecclesiæ, vsque ad pubertatem. De meretricibus putat Manuel Rodriguez, Viualdis, & Zerola apud Fagundez lib. 1. secundo præcepto Ecclesiæ, cap. 4. non incurrere pœnas contra transgressores præcepti confessionis, ex benignitate prælatorum, & videtur probabile putare P. Lugo d. 15. sect. 7. n. 148. sed ipse contrarium meritò tenet cum Fagundez, & alijs. Equitas enim non patitur, vt lucrum ex suo vitio reportent. Senes octogenarios a præcepto annuæ confessionis, & communionis excusat Doctor Didacus Narbona apud Leandrum tract.

5. de pœnitentiâ, disp. 3. quest. 29. eo quod eiusmodi ætatis senes, infantes pueri sunt, vt ait Hipocrates. Ceterum non omnes octogenarii tales sunt; ac proinde hæc sententia, nulla adhibita limitatione, improbabilis iudicatur a Leandro supra, & meritò. Est enim contra praxim, & consuetudinem totius Ecclesiæ, & contra omnes Theologos, absque vilo fundamento.

8 Ex dictis colligitur omnes baptizatos teneri præcepto Diuino, & Ecclesiastico confessionis, vnde hæretici non excusantur à præcepto annuæ confessionis (quidquid aliqui Recentiores dixerint) verbum enim *fidelis* in Concilio Lateran. & Trident. sepius repetitum nihil aliud significat, quam *baptizatus*: aliàs, qui in peccatum laboraretur contra fidem, eo ipso liberaretur ab onere confessionis annuæ, quod nullus dicere audebit. Dixi omnes *fideles* quod intellige de omnibus habentibus peccatum post baptismum commissum; nam adultos, qui nullum commiserint, certum est non teneri: imò nec posse confiteri, vt potè, qui nullam possunt præbere absolutionis materiam.

DISPUTATIO II.

De munere Confessarij, Appendix.

QUESTIO I.

Quomodo se habere debeat Confessarius cum hæretico occulto, non valente alire Summum Pontificem pro absolutione.

1 **P**AUCIS ab hinc annis à Confessario magnæ autoritatis cõsultus, respondi, debere illum mittere ad Episcopum, vel Inquisitorem, quibus à Summo Pontifice, quando ad ipsum non pater aditus, facultas absoluedi ab hæresi concessa est; vt tradunt plures Doctores, quos referunt P. Thomas Sanchez in sum. lib. 2. cap. 11. n. 27. & cap. 12. Thomas Hurtado tom. 1. tr. 5. cap. 4. ref. 18. n. 162. & Diana 1. p. tr. 5. ref. 2. & 3. Ceterum his non quieuit; quia huic opinioni dissentiebat, cum doctissimis alijs censens nec Episcopum, nec Inquisitores posse, in foro conscientie, hæreticum occultum absoluere. Non Episcopum: quia eius facultatem fuisse reuocatam per Bullam Cœnæ, quoad absolutionem ab hæresi, & cæteris casibus Bullæ Cœnæ, est communior Doctorum sententia, pro qua P. Thomas Sanchez, vbi supra n. 26. plures refert, concludens n. 27. in fine tenenda est omnino hæc sententia, quam Doctores non pœnitendi à Pontifice declarata restantur, & suprema Inquisitionis Tri-

Tribunal amplecti iubet: nec in re tam graui amplectenda est sententia contraria, valde dubia, & parum tuta]. Sic P. Sanchez, cuius sententiam vltra Authores, quos ipse citat, sequuntur quindecim alij, quos refert Diana ref. 2. citata, & P. Suarez vbi infra.

2 Quod autem Domini Inquisitores absoluere nequeant in foro conscientie ab hæresi occulta, defendunt ipsimet doctissimi viri, P. Sanchez cap. 12. citato n. 3. & P. Suarez tom. de fide, disp. 21. n. 24. vbi ait: [nec Episcopum, nec Inquisitores habere iurisdictionem ad absoluendum in foro conscientie à crimine hæresis] Quod supponit à se traditum n. 17. vbi probat [quod si prædicta facultas alicubi fuisset concessa; per Bullam Cœnæ esset iam reuocata, quia vt rectè argumentatur Nauarrus consil. 11. de priuileg. incredibile est per Bullam Cœnæ reuocari facultatem datam Episcopo in foro conscientie; & non esse reuocatam, si data esset Inquisitoribus: cum verba generalia sint, & ad omnes cuiuscumque dignitatis extendantur. Atque ita inter declarationes Cardinalium, tam manu scriptas, quam typis mandatas (subnectit Suarez) vnam inuenio circa dictum caput sextum ses. 24. Concilij Trid. in qua expresse dicitur, nec Episcopos, nec Inquisitores posse absoluere ab hac censura, vtique in foro conscientie.] Sic Suarez. Quæ declaratio forsitan alia non est ab ea, quam adducit Barbosa ses. 24. Concilij n. 7. in hæc verba: *Episcopus; aut Inquisitor absoluere iam non possunt hominẽ hereticum in foro conscientie. licet hæc facultas à Concilio sit ipsi tradita.* Idem sentiunt Farinatus de hæresi q. 192. n. 54. Garia de Beneficijs p. 11. cap. 10. n. 121 & Barbosa de potestate Episcopi alleg. 40. n. 28. Quos citat & sequitur Castro Palao tom. 1. tr. 4. disp. 4. punct. 3. §. 2. n. 3. Marchinus de Sacramento Ordinis tr. 1. p. 9. diff. 11. Bonacina de censuris & disp. 2. q. 5. n. 11. Quibus adde Sanctarellum, Zechium, Ioannem Valerum, Ricium, & alios apud Dianam p. 1. tr. de absolutione ab hæresi, ref. 3. Quorum sententiam P. Suarez, & P. Sanchez vbi supra; Couarubias, Peñæ, & alijs paucis adscribunt. Et saltem non posse, si hæresis occulta sit probabilis in iudicio per duos testes, tradit Hurtado, supra n. 166.

3 Ex hac opinione, per evidentem consequentiam deducitur, hæreticum occultum distans à Papa, quem præ impotentia phisica, vel morali adire non potest, v.g. propter egritudinem, aut membrorum læsionem, aut nimiam senectutem, vel paupertatem, vel obclusuram votum, vel propter sexum, rigorosè, & propriissime carere copia confessoris: quia re vera nullus est confessarius, qui habeat iurisdictionem directam ad illum absoluendum.

4 Quid ergo faciet confessarius, occurrente necessitate celebrandi, vel communicandi, quando absque graui infamia nota, Pœnitens omittere non potest? Respondi hæreticum posse impetrare iurisdictionem directam, faciendo hæresim extra confessionem, coram Secretario, & quæsitore aliquo, confessione descripta in libro Tribunalis (vt de more est in Sancta Inquisitione) ab illo enim, præcedente abiuratione, a sententia excommunicationis absoluitur: qua ablata, potest pœnitens à quolibet confessario approbato in ea Diœcesi absolui, vt docent communiter Doctores; quia iam non manet casus reseruatus. Sed non acquieuit confessarius, dicens pœnitentem in hæresim occultam lapsum non teneri, per hoc medium, absolutionem directam procurare; quia nullus tenetur ad materialem integritatem confessionis cum graui suo damno: vt constat ex communi Doctorum, cum Sancto Thoma in 4. dist. 17. q. 3. art. 3. quæstione 4. ad quintum argumentum. Vbi in exemplum grauis damni imminentis, adhibet, si confessarius reuelator confessionis probabiliter existimaretur, in quo casu, inquit, [quod si licentiam à superiore alteri confitendi habere non possit, aut ad illum recurrere nequeat, idem est iudicandum, quod de eo, qui non habet copiam sacerdotis.] Si ergo infamia a confessore reuelante, & si vni tantum, est graue damnum excusans ab eius confessione, simile à fortiori erit infamia sequuta ex confessione in foro externo iudiciali, coram Inquisitore, & Secretario.

5 Confirmatur, quia nemo, ob integritatem materialem confessionis, tenetur vt interpretare, vt docent Suarez, Vazquez, Syluester, Sayrus, Nugnus, & plures alij, quos citatos sequitur Bonacina, tom. 1. disp. 5. de pœnit. q. 5. sess. 2. puncto ultimo, num. 5. Quibus adde Layman, Fagundez, Villalobos, Filliucium, & alios, quos citatos sequitur Diana 3. part. tr. 4. ref. 129. qui etiam in articulo mortis, si de sua contritione probabilem habeat existimationem, ab obligatione confitendi per interpretem illum excusant. Et saltem sufficere se accusare de venialibus in specie, & de mortalibus in genere; sentiunt Coninch, & Molfesius. Si ergo pœnitens non tenetur se manifestare extra Sacramentum, neque vni dumtaxat; sed potest confessionem dimidiare, vel urgente necessitate in totum omittere; à fortiori idem poterit hæreticus occultus: nec cogi poterit, vt coram Inquisitore, & Notario absolutionem ab excommunicatione, propter hæresim incursum, in foro externo obtineat; vt possit, ablata reseruatiõne, peccatum hæresis cuilibet confessario approbato confiteri.

6 Propter hæc, ab hac obligatione liberum

rum esse hæreticum occultum (quoties hoc medium non sit vnice necessarium ad vitandum relapsum) supponit Suarez *disp. 21. de fide, sect. 4. num. 16* & veluti commune inter Doctores præmittit M. Prado, *tom. 1. qq. cap. 8. de heresi, quæst. 9. §. 4. num. 12.* & sequent. [quia durissimum, inquit, videtur cogere Sanctimonialem, vel nobilem Matronam, vt confiteatur hæresim occultam coram Inquisitore, & Notario; ideo videndum quid tunc sit faciendum:] & docent Petrus Hurtado de Mendoza *2. 2. tom. 1. disp. 84. sect. 5. n. 85.* & sequentibus, n. 99. & 100. & P. Thomas Sanchez *in sum. lib. 2. cap. 12. n. 4.* & fauent alij apud illum, & tradit ex professo Palao *tom. 1. tr. 4. disp. 4. punct. 3. §. 6. n. 2.* dicens; [posse hæreticum in hoc casu dimidiare confessionem, quia sufficiens causa est graue damnum imminens, vt communis Theologorum sententia tenet. Sed graue damnum, inquit, est, te obligare ad manifestandum peccatum, coram Inquisitoribus, & Secretario, & scriptura relinquere; vt colligitur ex Doctoribus, & ex ratione manifesta.] Et in hoc tantum sensu vera esse potest sententia Dianæ *1. p. rr. de absolute ab heresi ref. 3.* vbi ait, confessarium nõ posse cogere hæreticum occultum, vt prodatur se Inquisitoribus [vt alibi, inquit, fuisse probabitur.]

7 Dixi: in hoc sensu; non in eo, quo asseritur ab ipso Diana; sentit enim (& valde quidem probabiliter) quemlibet Inquisitorem posse in foro conscientie ab hæresi occulta absolueri, & eandem facultatem cui libet confessario approbato delegare. In hac autem suppositione, si oporteret licentiam absoluenti alteri sacerdoti denegare, maneret poenitens obligatus, si aditus pateret, coram Inquisitore se præsentare, vt sacramentaliter ab ipso absolueretur. Et ad hoc posset confessarius illum cogere, iuxta dicta *1. p. selectarum tr. 3. disp. 8. q. 12. n. 8.* & sequent. vbi contra plures probavi in casu, quo superior iuste negasset facultatem subdito, vt a sibi reservatis, ab alio absolueretur, teneri coram ipso comparere. Recole ibi dicta. Contingere tamen posset Dominum Inquisitorem grauius peccaturum contra charitatem negando talem facultatem, v. g. quando prudenter censeret; hæreticum ob difficultatem non confessurum, vt bene ait Hurtado *§. 94.* & constat ex dictis à nobis *1. p. selectarum loco supra citato.* Et tradit expressè D. Thom. *in 4. disp. 17. quæst. 3. art. 3. q. 4. ad 6.*

8 Ex dictis recrudescit præsens difficultas. Quid nam teneatur efficere confessarius, quando poenitens hæresi occulta infectus, nec phisicè, nec mortaliter Pontifici se præsentare potest? Non est sermo de articulo, seu periculo mortis: in his enim certissimum est ex

Tridentino *ses. 14. c. 7. de Sacram. Pœnitentiæ;* à quolibet Sacerdote posse hæreticum, etiam publicum in foro conscientie absolui, cum onere comparandi coram Pontifice, cum possit non quidem pro absolutione a peccato, neque à censura, à quibus iam directè absolutus est, sed vt medicinam, & satisfactionem, quã Pontifex maluerit, adhibeat. Quod si non se præsentauerit, cum commodè possit, reincidet in similem censuram, Summo etiam Pontifici reservatam: nisi per ignorantiam, aut obliuionem huius obligationis, quam ex iure Canonico habet, à nouo peccato excusetur. Hoc onus sub iuramento imponendum hæretico, docent plures, quia in absolutione ab excommunicatione ob percussio nem Clerici, sic decernitur *cap. quam vis, & cap. et nescitur, eodem tit.* Verum cum pro absolutione ab alijs excommunicationibus Summo Pontifici reservatis, id decisum non sit, & materia sit odiosa, non est, cur dispositio ista sit extendenda; sufficit hæreticum de sua obligatione comparandi admonere, & quod iuramentum præster de parendo mandatis Ecclesie, & quod illud crimen iterum non patrabit; hoc enim requiritur quoties absoluitur ab excommunicatione ob magna crimina imposita: vt *ex cap. ex tenore de sentent. excommunicat.* docent communiter Theologi. Vide Suarez *tom. 5. in 3. p. disp. 19. sect. 2. n. 10.*

9 Difficultas igitur solum est de absolutione ab hæresi occulta, extra articulum mortis, quando instat necessitas communicandi, & non patet recursus ad Pontificem. Audiamus Doctores: P. Granado *22. controu. 1. tr. 15. disp. 16. sect. 4. n. 18.* [Si daremus facultatem Episcoporum esse reuocatam, & Quæstiones fidei nõ posse in foro conscientie hanc absolutionem impendere; vera nihilominus sententia est, etiam quando adest legitimum impedimentum ad eundem Papam, non posse hæreticum occultum ab alio absolui.] P. Suarez *tom. de fide, disp. 21. sect. 4. num. 26.* loquens de perpetuo impeditis se Pontifici præsentare, pro absolutione ab hæresi; sic ait [qui voluerit in illo statu constitutus, ante periculum mortis, absolui, necesse est, vt vel coram Inquisitoribus, modo supradictis, (nempè coram Notario, & præmissa abiuratione) occultè compareat, vel per viam secretæ, & tacito nomine remedium à Pontifice obtineat.] P. Thomas Sanchez *in sum. lib. 2. cap. 13. in fine.* [Nullum huic impedimento superest medium, vt absoluat, nisi vt ad Inquisitorem confugiat (nempè vt supra dixit Suarez) vel ad Pontificem per Procuratorem, aut litteras, tacito nomine.] Quibus adde M. Dominicum de Soto, Bartholomæum de Ledesma, Vivaldum, Rodriguez, & alios, quos

quos citat Leander à Murcia *tom. 2. disp. quæst. moral. disp. 1. ref. 17. n. 12.* & 17. Ex quibus videtur dicendum hæreticum occultum in casu vrgentis necessitatis, cum non habeat copiam Confessoris, posse communicare contritum, non verò vilo modo absolui. Et ita de quolibet peccato reservato, docent Vazquez *tom. 4. in 3. p. q. 91. art. 3. dub. 9.* & Gaspar Hurtado de Pœnitentiâ *disp. 11. diffie. 14.* & de habentibus excommunicationem reservatam tenent Paludanus, S. Antoninus, M. Sotus, Ledesma, Syluester, & alij apud Prado *supra q. 9. n. 23. & 24.*

10 Cæterum, quod indirectè possit confessarius hæreticum occultum, in casu vrgentis necessitatis, absolueri, est communior sententia; & ita docet expressè M. Ioannes Martinez de Prado *tom. 1. qq. cap. 8. de heresi q. 9. n. 24.* dicens; ideo iste hæreticus sic impeditus validè potest absolui, directè à non reservatis, & indirectè à reservatis. Pro qua parte n. 21. adducit plures ex antiquis; & ex Recentioribus Cardinalem de Lago, Leandrum à Sacramento, Torreblancam, & Lezana; imò P. Puente Hurtado de Mendoza *2. 2. disp. 84. sect. 7. §. 188.* inquit; quod quando Suarez, & Sanchez locis supra citatis, negant facultatem absoluenti ab hoc crimine, in casu necessitatis, extra articulum mortis; agunt de absolutione directâ; Non verò negant absolutionem indirectam: hoc est, quod vrgente necessitate celebrandi, vel communicandi, possit hæreticus occultus ab alijs peccatis absolui ab habente iurisdictionem in illa; tacitò peccato hæresis, quod, remissis alijs, nequit non remissum manere; quia nullum peccatum læthale est compatibile cum gratia habituali, virtute absolutionis aliorum comparata; ex quo dicitur indirectè remissum, seu absolutum. De hac indirecta absolutione, vide Thomam Hurtado *tom. 1. fol. 290. n. 168.* Quintanadueñas *tom. 2. fol. 281.* & *tom. 1. fol. 68. n. 7.* & Trullench in *expositione Bullæ lib. 1. §. 7. cap. 2. dub. 7. vers. Sed dices in 3. editione: & tom. 1. in decalogum lib. 1. cap. 3. dub. 4. in fine.* Videatur etiam Suarez *tom. 4. in 3. p. disp. 23. sect. 2. n. 7.* vbi ait sufficientem causam dimidiandi confessionem esse necessitatem vitandi aliquam infamiam. [Quarta, inquit, occasio, vel necessitas erit vitandi aliquã infamiam propriam, vel aliud simile incommodum, quod quis timer, nisi confiteatur eo modo, quo potest: & tunc est etiam sufficiens ratio, vt homo possit licitè sic confiteri, non tamen obligatur, saltem sub mortali, quia illud incommodum temporale est, & proprium, & potest homo cedere iuri suo. Secus verò erit, si scandalum aliorum ex dilatione, vel omissione confessionis timeatur; tunc enim non solum licebit, sed

etiam necessarium erit, eo modo confiteri iuxta qualitatem scandali, quod semper ex charitate vitandum est. Quinò contingere potest, vt nulla sit confessionis necessitas simpliciter, sit tamen magna utilitas, quam per se asserit Sacramentum, & augetur ex frequentia eius: vnde si propter eam occasionem multo tempore differendum sit, consiliarius erit ita confiteri, licet non sit sub obligatione. Et hoc significauit Soto supra. Sic P. Suarez ibi.

11 Videatur iterum *disp. 31. sect. 3.* vbi ex professo probat, non esse necessarium ad valorem absolutionis, habere iurisdictionem in omnia peccata, quibus re ipsa poenitens ligatus est; & vrgente necessitate licitum esse indirectè a referatis absolueri, licet habeant excommunicationem annexam, idque honestari, quoties possit quis accipere Sacramentum Eucharistie, ad vitandam scandalum, seu grauem infamiam notam, præmissa tantum contritione. Quod tenent plures, quos adduxi *1. p. selectarum, to. 3. disp. 8. q. 12.* & tradit Quintanadueñas, *to. 2. p. 231. ang.* Absolutio enim sacramentalis impedit excommunicato valet, vt cum Caietano, Navarro, Suarez, Bonacina, Medina, Ioanne de la Cruz, Nuño, Candido, & duodecim alijs authoribus, tradit M. Prado, vbi supra *num. 24. citato.* Ac proinde, in tali casu, ea non ablata, licitè potest confessio dimidiari. Nã quod à præcepto diuino confessionis excusat, ab eius materiali integritate excusare certissimum est. Secundò, quia non est minus prohibita excommunicato susceptio Eucharistie, quàm Sacramenti Pœnitentiæ; vt ex terminis patet. Ergo quoties licitum fuerit communicare, præmissa tantum contritione, (vt in casu necessitatis prædicto, docent plures; eo quod non est copia confessoris potentis absolueri directè a reservatis, seu ab excommunicatione reservata) tunc etiam licebit confiteri dimidiatè inferiori, cum onere comparandi pro reservatis, vel hæc etiam explicando in confessione simul cum alijs, secundum diuersas probabiles opiniones: quia idem est referre reservata non iudici, ac non confiteri. Sic in casu hæresis, ait Diana *infra ref. 9.* cum Hurtado de Mendoza vbi supra; & de alijs casibus reservatis, quando longa temporis mora est interijcienda, antequàm legitimus iudex possit adiri; tradit ipse cum Suarez, & Granado *5. part. tr. 13. ref. 8.* Vide quæ diximus *1. part. select. tr. 3. disp. 8. quæst. 12.* & laxiora apud Dianam *1. part. tr. 5. ref. 4.* & *part. 7. tr. 2. ref. 23.* [Norandum (inquit) est hic obiter: si Episcopus sequens nostram sententiam; & nolens absolueri hæreticum occultum, quid faciendum? Respondent aliqui, quod si periculum sit

fit infamis, vel scandali, si Sacerdos sit, nisi celebret; vel laicus, nisi communicet; potest indirectè absolvi ab hæresi, & directè ab alijs peccatis à quocumque Confessario: & idem dicendum, si ob paupertatem, vel aliud impedimentum, non possit Romam adire, vel litteras mittere ad Summos Pœnitentiarios, si est contritus, potest sumere Eucharistiam; vel celebrare, si sit Sacerdos, (attende) *etiam si non adsit periculum infamie, vel scandali*: nam iste apud Deum excusatur; quia fecit, quantum potuit. Et ita me citato Marchinus de Sacram. Ordinis tr. 1. p. 9. cap. 1. diff. 10. n. 6. & etiam me citato Trullenchi in Decalogum tom. 1. lib. 1. cap. 3. dub. 4. n. 13, sed recognosce me ipsum in p. 1. tr. 5. ref. 4. & in p. 4. tr. 4. ref. 242. sic Diana, qui 1. p. loco citato, pro parte non requirente periculum infamie, vel scandali, adducit Nauarrum, & Fagundez, quorum sententia ipsi non placuit; & merito. Vide tamen sup. n. 10.

12 In hoc igitur sensu, ab absoluteione indirecta, occurrente necessitate, nullum casum excipit Suarez disp. 31. citata sect. 3. In præcedenti verò disp. 30. sect. 3. n. 8. Vbi de absoluteione directa loquitur, inquit, quod in casibus Pontificijs, generalis iuris regula est, quoties non patet aditus ad Summum Pontificem, vel legatum, vel delegatum eius, nisi cum magna difficultate, & mora, posse peccatorem absolvi ab inferiore sacerdote, cum onore comparandi coram Pontifice. Quam regulam, dicit, extendere Doctores ad omnem casum reservationem. [Non enim (inquit) fuit aliqua ratio particularis inuenta in vna reservatione potius, quam in alia; sed illa generalis, ne pro dilatione pœnitentiæ periculum immineret animarum. Argum. cap. ult. de pœnit. & remiss. in 6. & ne reservatio, quæ pro bono Charitatis introducta est, contra Charitatem vergat. Quæ (inquit Suarez) ratio in omnibus peccatis mortalibus locum habet; nempe in omnibus Pontificijs, qui in iure exprimentur, vt se explicat disp. 31. sect. 3. num. 2. in fine. Et sic intelligendus disp. 30. sect. 3. numer. 9. vbi dicit inconsequenter loquutum Sylvestrum excipiendo ab hac vniuersali regula casus contentos in Bulla Cœnæ, & omnes illos, in quibus nullus potest absolvi, nisi in articulo mortis. Quia in omnibus casibus Pontificijs tenor reservationis est, vt ab illis nulli absoluat, nisi in articulo mortis, ac proinde à nullo possit quis absolvi.] Hæc est sententia Patris Suarez loco supra citato. In illo autem nullam fecit mentionem criminis hæresis, aut excommunicationis propter illud incursum. Quia huius absoluteionem, nisi expressè concedatur, semper intelligit exclusam, vt videre licet tom. de fide, disput. 21. sect. 4. num. 21. & cum Sanchez, Garcia, Bar-

bosa, Azor, Covarr. Vgolino, Aragõ, & alijs tradit Palao tom. 1. tr. 4. disp. 4. p. 3. §. 4. n. 2. contra Sotum, & alios, quos adduxi in episculo pro Iesuitis, tr. de fide, prop. 2. Et contra quindecim alios, quos refert M. Prado supra q. 8. num. 8. & seqq. dicens esse probabile, & securum in praxi; sed oppositum fuit postea declaratum ab Alexandro VII. pro sententia Patris Suarez, & aliorum. Quia propter ex doctrina supra tradita à Suarez nequit inferri, concedere absoluteionem directam ab hæresi in casu necessitatis communicandi, aut celebrandi. Quod vrgentius evincitur ex his, quæ tradit tr. de fide, disp. 21. vbi, nec habentibus impedimentum perpetuum aduendi summum Pontificem, illam concedit.

13 Addunt verò ipsemet Suarez in citato loco de fide, sect. 4. num. 26. & P. Sanchez vbi supra, perpetuò impeditos adire Summum Pontificem teneri per viam secretam remedium à Pontifice obtinere. Hoc autem minus consequenter dictum videtur. Nam Sanchez ibidem, nempe lib. 2. sum. cap. 13. num. 14. plures referens; tradit expressè, absoluteionem in articulo mortis sub onere comparandi, si postea personaliter comparere non possit, non cogi per alium, seu per procuratorem adire Superiorem; vt docent Navarrus, & Vgolinus. Cuius ratio, inquit, est: quia onus committendi negotiū tertiæ personæ est valde graue, & non carens periculo infamie in re grauißima, quod sine cogente iure (quod re vera nullum datur) non est imponendum. Sic ibi cum citatis, quos sequuntur Florinus, & Henriquez; quibus adheret Diana p. 5. tr. 3. ref. 65. [Nam ius, inquit, non obligat pœnitentem, vt se per tertiam personam superiori præsentet, sed per se ipsum, & quando per se ipsum non potest, illum impeditum iudicat, cap. Quamvis de sentent. excommunic.]. Vnde Doctores benè probant, verè dici non adesse copiam confessoris, quando quis est impeditus Superiorem personaliter adire, neque eum commodè accertere: quia aut non veniet, aut non sine magna nota. Idem cum Navarro sentit Trullenchi in exposit. Bullæ, lib. 1. §. 7. cap. 2. dub. 5. num. 6. his verbis [Non tenetur Procuratorem mittere, quia ius non obligat pœnitentem, vt se per tertiam personam Superiori absoluteuro præsentet, sed per se ipsum, & quando per se ipsum non potest, iudicat illum legitime impeditum. Colligitur aperte, ex cap. de his, & cap. de cetero de sententia excommunicationis, & precipuè, cap. quamvis eodem titulo. Vbi ad obtinendam absoluteionem solum expostulatur, vt quolibet impedimento canonico retrahatur, quominus Romam in Pontificem possit adire.] Ideoque non teneri facultatem

per Procuratorem, nec per Confessariū, nec per litteras imprecare, tradit cū Corduba, Valencia, Azor, Henriquez, & Sanchez, Castro Palao tom. 1. tr. 4. disp. 4. punct. 3. Non per procuratorem, sicut nec per interpretem confiteri, quia est reuelare peccatū non habenti obligationem extingillo ad non reuelandū. Non per litteras, quia exponit se periculo sui criminis detegendi; non per confessariū, quia hoc onus non est confessoris, sed ipsius pœnitentis, neque hoc mediū, & si confessarius sponte se offerat, (ad quod non tenetur) obligatur pœnitens eligere, (ait Palao sup. §. 5. n. 6.) quia est alienū à reservatione, & illam tollens. Sic ibi ex Sanchez supra. Et ita tradit Fr. Leander à Murcia tom. 2. disquis. Mor. lib. 4. disp. 1. ref. 19. vbi citatis Cornejo, Diana, Caspensi, cum Henriquez, Vgolino, & Duaro apud Bonaciam, docet legitime impeditum impedimento perpetuo, non teneri recurrere ad Papā, per epistolā, vel Nancium, & hanc sententiam esse verißimam ex Navarro. Quam sequitur M. Prado vbi supra, q. 9. §. 1. n. 4.

14 Et P. Suarez de fide disp. 21. sect. 4. n. 25. cum, qui postquam periculū mortis evasit, non potest personaliter comparere; non obli-gat, vt per litteras, confessariū, vel procuratorem, compareat, vt constat ex ipsius, quæ subnecto, verbis. [Tertiò obseruandum est, absoluteionem in illo articulo relinquere obligationem comparandi corā Pontifice, si pœnitens periculum illud euadat, & possit personaliter comparere. Ita sumitur ex cap. eos, qui de sent. excom. in 6. & ratio est, quia potestas absolvendi, sub ea tantum conditione datur, & est iusta cōditio, quia illo modo sufficiēter subvenitur necessitati peccatoris, & per illā providetur meliùs animæ eius, & cōsultur etiā bono fidei, & Ecclesiæ. Vnde tenetur cōfessor admonere pœnitentē de huiusmodi onere, & cautionē aliquam de implenda huiusmodi obligatione, ab illo exigere; & communiter censent Doctores iuratoriā cautionem esse postulandam, vt videri potest in Sanctio supra in suo numero 17. Dixi autem, si personaliter comparere possit: nam si per se non possit, non cogitur per alium, seu per procuratorem adire Superiorem, vt docent Nauarr. in sum. c. 27. n. 90. ad 5. quæstionem, & Vgolinus de censuris Pœnitentiæ reservatis 3. p. cap. 2. sub tit. de mortis articulo q. 4. n. 1. & Sanctius referens plures alios in n. 14. Et ratio est, quia iura non imponunt hoc opus, vt videri potest in dicto c. eos, qui & in cap. ult. 26. q. 6. in Concilio Auasico. 1. cap. 2. Est autem onus committendi hoc negotiū tertiæ personæ valde graue, & non carens periculo infamie in re grauißima, idèque non est sine cogente iure imponendum.] Hæc Suarez, idem tenent apud Sanchez supra Corduba in summa, q. 18. punct. 2. Valencia 4. tom. disp. P. Mar. de Moy. Quæst. p. 2.

7. q. 10. punct. 2. & P. Azor tom. 1. lib. 2. in lit. moral. cap. 19. q. 5. Vbi ait de facere copiam confessoris, vel superioris ad absoluteionem ab hæresi, cum Episcopus, & Inquisitores, qui possunt ab hæresi absolvi; presentes non sunt. [Cuius rationem reddit Sanchez lib. 2. sum. cap. 3. n. 14. [Quia ius non obligat pœnitentem, vt se per tertiam personam superiori absoluteuro præsentet, sed per se ipsum, & quando per se ipsum nequit, iudicat illum legitime impeditum.] Sic ille cum communi Doctorum, quos sequitur Cardinalis de Lugo tom. de pœnit. disp. 18. sect. 2. num. 32. & plures alij, quos sequitur Trullenchi in decalog. lib. 1. cap. 3. dub. 7. n. 8.

15 Ex his principijs, quæ pro articulo, seu periculo mortis, ab omnibus fere Theologis admittuntur, pro absoluteione directa ab omnibus casibus Pontificijs, etiam hæresis; decidenda videtur quæstio præsens in re morali difficilis, de habentibus impedimentum perpetuum. An eodem prioris modo sit de illis discurrendum, (saltem, quando hæresis est occulta) ac de constitutis in articulo, seu periculo mortis? nempe an possint directè ab hæresi absolvi, eo modo, quo possent in articulo mortis constituti? Afirmat Palao tom. 1. tr. 4. disp. 4. p. 3. §. 5. n. 5. & 6. vbi se ait, [si licet proferre, quod sentio, existimarem, sanè æquè de hæresi, ac de alijs criminibus posse sic impeditum absolvi à quolibet confessario; quia potestas vtendi hoc præuilegio fundatur in necessitate pœnitentiæ: at quo delictum grauius, grauiorem necessitatem pœnitens habet. Ergo non ob grauitatem hæresis limitandum est. Adde, quia, vt ipsemet Sanchez, n. 14. afirmat, & statim dicemus, nullus tenetur in periculo mortis constitutus medio procuratore, aut litteris missis absoluteionis beneficium impetrare, quia nemo tenetur medium assumere, quo eius delictum manifestari possit. Ergo neque etiam tenetur adstrictus illo perpetuò impedimento, quod mortis periculo æquualet, assumere procuratorem, vel litteris facultatem procurare. Aliàs si propter grauitatem hæresis, & illius specialem reservationem, deberet pœnitens impeditus confugere ad Inquisitionem, vel ad Pontificem, per procuratorem, etiam in articulo mortis constitutus deberet eam diligentiam adhibere. Neque videtur esse specialior ratio in vno casu, quam in alio.] Hactenus Palao. Quam sententiam ait Trullenchi tom. 1. in Decalog. cap. 3. dub. 7. numer. 19. [existimo probabilem; & posse tutè se qui] & talem videtur censere Ioannes Martinez de Prado supra quæst. 9. num. 10. & Leander à Murcia loco citato, resol. 17. num. 17. quia M. Prado contrariam, quæst.

sequitur, dicit videri probabiliorem, & Leander esse tutiorē. Qui *num. 2.* pro sententia Caftri Palai aduocit Homobonam referentem pro illa Ruardum; quos videre non licuit.

16 Pro hac tamen sententia alios Auctores in terminis disputantes, de perpetuo impeditis adire Pontificem pro absolutione à crimine hæresis, non inuenio: licet de alijs criminibus loquentes communiter sentiant, idem fore, secundum ius, ferendum iudicium de perpetuo impeditis, ac de cõstitutis in articulo mortis. Quia per inde se habet, quoad impotentiam aduendi Pontificem, (vt bene ponderat Suarez de *fide disp. 21. sect. 4. n. 26.*) ac si essent in articulo mortis. Ergo moraliter videtur reputandum totum illud tempus, ac si iam mors instaret. Cur enim ille homo tanto tempore absolutione carebit sine fructu?

17 Verum ipse Suarez ibidem sententiã commune, quoad alios casus, limitat in casu hæresis: verbis ex illo supra datis. Quem sequuntur, vt vidimus, P. Sanchez, & Granada. Quibus adde M. Candidum *tom. 1. disp. 1. art. 8. dub. 5. n. 5.* vbi sic ait: [Potestas absolventi ad hæresim in articulo mortis non est extendenda, vt possit quis absolvi alia ratione impeditus, puta paupertate, inimicitijs, senectute, aut similibus impedimentis. Vnde in tali casu extra articulum mortis ad Inquisitores, vel ad Pontificem per procuratorem, aut litteras, tacito nomine, recurrentu est. Quia cum non exprimat in *c. ea* noſcitur de *sent. excomm.* & in alijs, casus hæresis; non censetur in illo comprehendi, propter strictissimã eius reservationẽ.] Ita Candidus.

§. Vnicus.

Quæstionis resolutio.

18 **Q**uoties in hanc quæstionẽ incidit, dilionum mihi vitum fuit, rigorosam reservationẽ peccati hæresis, sic à Doctoribus explicari, vt conscientias potius laxet, quã contringat. Nã qui fieri poterit, vt à rãto crimine retrahat, quod à solo Pontifice possit directè, extra articulum mortis, hæreticus occultus absolui, si inde cõmodum illud reportet, vt quoties necessitas occurrerit communicandi, vel celebrandi, possit, vel sola contritione accedere, vel confiteri alia peccata, omisso grauissimo hæresis, vique ad mortis articulum? Quid ergo aliud rigor reservationis operabitur, qua suspendere obligationem confitendi simile peccatum, etiam sapius iteratum? Quandoquidem neque impedit iustificari per contritionem, omittendo confessionem, nec dimidiatè confiteri, omisso peccato hæresis?

19 Propter hæc mihi suadeo opinionẽs, ex quibus hoc cõfessariũ necessaria cõsequen-

tionẽ deducitur, nõ esse cõprobabiles; neque omnes simul à Theologo morali cõcedi potest: licet omnes diuissivè probabiles sint. Sicut ab scholastico iudicari potest probabile, dari physicã prædeterminationẽ, & similiter esse probabile tollere libertatẽ: & tamẽ hæresis aperta esset, vtrũque simul concedere. Sed qui affirmat prædeterminationem dari; negare debet repugnare libertati, & qui hoc concedit, primũ negare. Similiter, qui affirmaret, solum Pontificẽ posse in foro conscientie absoluerẽ a peccato hæresis, Inquisitores verò in solo externo, coram Notario deponente in scriptis, & testimoniũ ferẽte de crimine, & de persona; & neminẽ, se præsentare sub hac forma teneri; & eos, qui nequeat personaliter se præsentare, nõ debere per alia media facultatẽ ad absolutionem sollicitare: rẽ sanẽ mihi improbabilem diceret. Hæc enim principia simul sumpta non sunt comprobabilia, vtpotè ex quibus sequitur neminem, ex perpetuo impeditis se præsentare Summo Pontifici, teneri extra articulum mortis confiteri peccatũ hæresis, etiam publicè, sed toto vitæ curriculo, occurrente necessitate comunicandi, id præstare posse contritũ, non præmissa cõfessione; vel alia peccata confitendo, tacere peccatũ hæresis, vsque ad articulum mortis. Vnde fieret, rigorẽ reservationis, potius allicere, quã ab atroci hoc peccato committendo retrahere.

20 Fateri ergo debemus, deficiente copia cõfessoris, cui peccatũ hæresis fuerit reservatum, quemcumque cõfessarium approbatum habentem iurisdictionem ad confessiones excipiendas; posse (data simul alia materia) occurrente necessitate comunicandi, absoluerẽ hæreticum occultum, seruatis seruandis, de quibus infra; & illum teneri ad confessionem hæresis cum onere cõparendi corã superiore. Ratio, me iudice, convincit inrehtũ, quia cum reservatio rigorosã huius criminis cõcedat, vt homines ab eo committendo retrahat, necessarium prorsus est, eam in casu necessitatis à Summo Pontifice delegari iurisdictionẽ, & legẽ imponi; quæ poenitentẽ, occurrente necessitate comunicandi, non exuset ab eius confessione: ne conscientie laxentur habentẽ ablata obligatione confitendi vsque ad articulum mortis, ob defectũ copie cõfessoris. Ecclesiã autẽ posse præcipere idẽ peccatũ bis cõfiteri, probauit *sup. disp. 1. q. 8. n. 6.* Si ergo potest, nõ est cur de facto in hoc casu nõ fecerit. Dicendũ ergo est, posse ita absolvi; vñ hæretico occulto præcludatur aditus ad se excusandũ ab integritate materiali confessionis, aut ad illã omittendã ex defectu copie cõfessoris. Pro hac parte stare debent Doctores, qui asserunt; in casu vrgentis necessitatis confitendi, absente Prælateo, in alijs reservatis, prudenter præ-

presumi, superiorem nolle pro eo casu, esse reservatã. Quos sequitur Dicastillo de *sacr. ro. 2. tr. 8. disp. 1. dub. 17.* Cuius sententiã valdè probabilem vocat Dian. *p. 11. tr. 8. ref. 49.* & tenent expressè Doctores D. Franciscus Verde, in opere pro Caramuel *q. 12. p. 7. §. 40. n. 633.* & Quintanaduenas *tom. 1. tr. 3. sing. 11. n. 7.* ne ob reservationẽ dimidiatur, aut omittatur confessio.

21 Iam verò quomodo sit conferenda absolutio ab excommunicatione, propter hæresim incurta, perpetuo impeditis se præsentare Pontifici; nihil in iure expressim habemus. Nam licet *cap. eos qui de sent. excomm.* Non concedatur facultas, nisi sub onere personaliter comparendi, ita vt si poenitens postea sit in mora culpali, in similem excommunicationem incidat. Hoc onus, vt declaratur in *cap. Quamvis de sent. excomm.* non est imponendum habenti impedimentũ perpetuum; cuius cessatio expectari nequit: vt notant Suarez, *rom. 5. in 3. p. disp. 22. sect. 1.* Sylvest. *verb. absolutio 4. n. 3.* & Tullench *supra cap. 3. dub. 7. n. 14.* Ac proinde in casu nostro frustra iniungeretur, cum ponamus poenitentem numquam futurum in mora culpabili, quia perpetuum habet impedimentum ad se præsentandam. Ergo nec opus est, hoc onus ei aperiri, nedum sub iuramento iniungere. Quid ergo? Dicemus perpetuo impeditos adire Romã immunẽ esse à reservatione casuũ Bullæ Cœnæ, etiam hæresis? Absit.

22 Propter hæc cõcedendum necessariò est, Pontificis mentem esse, vt impeditis Romam adire, absolvi possint ab hæresi in foro conscientie, vel ab Episcopis, ex iure cõmuni, *cap. de cetero, & cap. Non dubium, & quod de his, & cap. Quamvis de sent. excomm.* Quia ratio horum textum in omnibus excommunicationibus Summo Pontifici reservatis militat. Et quod, vbi Sanctum Hispaniæ Inquisitionis Tribunal viget, absolvi possint in foro conscientie, (vt aliquando fit,) à Dominis Inquisitoribus; & constringere poenitentes, vt quã primũ possint, se illis præsentet, aut facultatem per cõfessarium idoneum ab eis obtinere procurerit: Ac proinde grauiter peccatos, qui ex industria, ad casum vrgentis necessitatis, recursum differant, in quo nulla erit opportunitas petendi facultatem. Quod si poenitens in mora culpabili fuerit, nec ad superiorem, vrgere necessitate, patet aditus; poterit Confessarius, subiecta simul alia materia, illum absoluerẽ, imposito, sub iuramento, onere perse, cum possit, coram superiore comparendi, vel per cõfessarium, cõlata persona delinquentis, (si iste adire nõ reuaret) vt à crimine hæresis in foro conscientie iterum absoluatur, & ad poenitentiam ab illo acceptandam, & adimplendam teneatur. Hoc

P. Mat. de Moy. Quæst. p. 2.

enim onus rectè potest poenitens vi iuramenti subire, & ius est confessario nõ aliter absoluerẽ. Quod si ille resistat, poterit iuste nõ absoluerẽ, nec poenitens titulo vitandi infamiam poterit cõmunicare, quia in eius potestate est vitare infamiam, & obseruare præceptum de integritate confessionis.

23 Sed quid si perpetuum illi sit impedimentum se præsentandi Episcopo, v. Inquisitori? Respondebit Palao, quod *supra num. 5.* nempe reputandũ, ac si esset in articulo mortis constitutus. Ego verò respondeo in hoc casu esse poenitentem obligationem petendi ab illis per idoneum cõfessarium facultatẽ ad absolutionem. (Nec enim est vis huius reservationis, quidquid de aliorum minimum reservatione sit) si verò cõfessarius eam petere nequeat, vel nolit; vel petitam non obtinuerit, vel pro foro tantum externo, & necessitas comunicandi inleat, poterit illum, vt supra absoluerẽ, imposito, sub iuramento, onere se præsentandi per se (si forte aliquando possit,) Episcopo, vel Inquisitori, aut alijs ab eis habentibus iurisdictionem. Poenitens verò non tenetur vocare Superiorem, vt cum Sanchez *supra*, & cum Henriquez bene ait Tullench *cap. 3. citato, dub. 7. n. 8.* [Quia nullibi (inquit) adest tale præceptum, aliã esset impositum de grauando superiore. Præterquam quod tale præceptum raro exequi potest sine nota. Ergo nõ potest obligare ad id, quod regulariter non est possibile. Illic ille. Forerit ergo interim, dum Episcopus, vel Inquisitor abest, & dum ab eis obtineretur per cõfessarium facultas, inireccõte absolvi, vrgente necessitate, præiuramento, vt dictum est. Et quod directè possit, tradit Leander a Murcia *sup. disp. 1. lib. 4. ref. 21.* dicens eum, qui, cõ non possit se præsentare Pontifici, procurat per alium obtinere facultatem, vt possit absolvi, posse interim directè absolui, sub iuramento præiuramento de stando mandatis Pontifici.

24 Et absolute M. Prado *tom. 1. qq. cap. 8. de hæresi, q. 9. n. 11* sic rem concludit. [Quãdo potens absoluerẽ ab hæresi occulta tam longè abest, vt aditus ad eum sit moraliter impossibilis, non viderur mihi improbabile, quod Episcopus, vel immediatus Religiohis Prælatus valeat directè in foro conscientie absoluerẽ. Quod generaliter tradidit Suarez viderur *rom. 4. disp. 30. sect. 3. n. 8.* Et latè prosequitur Hurtadus de Mèdoza *illa sect. 9. cõc. 2. §. 171. & duabus sequentibus.* & potissima ratio sumitur ex illo celebri dicto Sancti Bernardi, quod est institutum pro charitate, & contra charitatem non debet militare. Si autem reservatio esset tam stricta, quod stante moralis impossibilitate aduendi habentem facultatem, non posset ab immediato Prælateo in

scoto conscientiae, absque, reservatio verteretur in perniciem animarum, & ardeat via salutis. Hæc autem ratio æquæ probat de alijs Confessarijs approbatis, quando aditus ad Episcopum est moraliter impossibilis. Quamvis autem M. Prado iuramenti præstandi, ut supra, non meminerit, quando subditi à suo immediato Prælate Religionis, sunt directè absolvendi, propter moralem impotentiam ad eundem superiorem alium potentem directè absolvere; censeo tamen semper præfatum iuramentum præmitti debere; quia sic bono fidei, & conscientie consulitur. Neque Domini Inquisitores aliter contententur.

25 In hac resolutione Dominorum Inquisitorum iudicium spero. Censeo verò maximum animabus periculum imminere, si potestis absolvendi directè, vel indirectè à peccato hæresis negatar Confessarijs approbatis, vel ut minimum, Parochis; quando instat necessitas communicandi, & non potest esse recursus ad superiorem, cui est reservatum. Et quamvis in articulo mortis, nec per litteras, nec per procuratorem, nec per Confessarium, teneatur hæreticus facultatem ad absolutionem impetrare, quia omnes Sacerdotes pro eo articulo iurisdictionem habent, nec rigorem in illo observari oporteat: extra illum verò, ni ex vi reservationis compellantur, tempore opportuno, prius quam necessitas communicandi urgeat, facultatem procurare, (eo quod, illa iam urgente, rarissimè possit ad Episcopum, vel Inquisitorem, nedum ad Summum Pontificem, recurri) aut si necessitas urgeat, teneantur ad confessionem hæresis, incidendam in absurdum de differenda confessione hæresis usque ad articulum mortis. Ergo in iungenda est poenitentii obligatio præcurandi præviè facultatem ad absolutionem: aut urgente necessitate præstandi iuramentum per se, vel per confessorem, si ille velit (æquæ persona delinquentis) comparandi, ut à Prælate de medicina oportuna vulnere curando provideatur; audita confessione peccati hæresis, quam ex præcepto Summi Pontificis, vel ex vi præstiti iuramenti, hæreticus iterare tenetur; siue per primam absolutionem directè, siue indirectè tantum à peccato hæresis absolutum dixeris. Quod ad questionem de nomine reduci videtur, iuxta principia facta, cum illum constringamus ad confessionem peccati hæresis in quocumque casu permittatur à Doctoribus indirectè absolvi, & simul remaneat obligatus ad iterandam confessionem cum superiori, quando se dederit occasio. Verum ne aliquis ineptè ex dictis ad improbabilem consequentiam ansam

arripiat: placet exprimere peccatum hæresis indirectè tantum absolvi, quoties non à legitimo Superiori, tum quia opus est aliud peccatum, in quod confessarius habeat iurisdictionem, simul subijcere; tum quia hæreticus cum eadem obligatione cõfiteendi remanet, ac si non fuisset confessus, à qua sola impossibilitate physica, vel morali adimplendi eximi potest. Vnde concluditur nostram sententiam circa absolutionem hæretici non laxare habenas, sed restringere.

QUESTIO II.

Quomodo se habere debeat Confessarius cum moribundo habente filios naturales, vel spurios?

Omissis varijs acceptionibus filiationis naturalis, & spurie, de quibus late apud Iuristas. Filij naturales dicuntur, qui concepti, vel nati sunt ex parentibus solutis, id est, qui tempore conceptionis, vel natiuitatis nullum habent impedimentum dirimens matrimonium. Vnde, si fuerint ex cognatis, vel affinibus tempore copula incestuose geniti, tempore verò natiuitatis dispensatio fuisset obventa ad contrahendum matrimonium; filius tunc natus, non spurius; sed naturalis erit; quia licet tempore conceptionis erat impedimentum dirimens, non tamè fuit tempore natiuitatis. Filij spurij dicuntur filij omnes ex copula adulterina, vel sacrilega, ut si ex Clericis ordine sacro insignitis, vel ex Religiosis professis, aut non professis, habentibus impedimentum dirimens, quale etiam habent Religiosi Societatis post trieniū, per simplicia vota in illa emissa. Nohirius verò, aut equites militares, qui solum castitatis conjugalis votum emittunt, non efficiunt filium spurium, sed naturalem, propter superius dicta: & falsò oppositum dixit Sarmiento de Nohirio, & Clerico Beneficario, nondum in sacris, lib. 1. sect. cap. 5. n. 7. & alij, quos refert Sanchez in consilijs, lib. 4. cav. 3. dub. 3. quos ibi meritò rejicit, & lib. 1. de matr. disp. 2. n. 8. & cum Vazquez idem præstat Card. de Lugo tom. 2. de iusticia, c. 24. sect. 6. n. 33. qui tamen benè impugnat Patrè Vazquez dicentè, filium ex matre non Catholica esse spurium; nec legitimari per subsequens matrimonium. Hæc enim assertio non cohæret cum principijs supra iactis. Nam matrimonium Catholici cum hæretica validum est, nullum enim habent impedimentum dirimens, sed solum prohibitionem Ecclesiæ. Ergo verè est naturalis filius ex illis conceptus, vel natus; & ideo per subsequens matrimonium legitimabitur. Secus verò esset, si mater esset infidelis, quia infidelitas est impedimentum di-

ri-

rimens, quod vocatur *disparitas cultus*. Quoad successionem autè; si filij sint legitimi, siue legitimitati; antiquitas legitimitatis, non natiuitatis attenditur; ut cum Molina disp. 172. & comm. DD. ait Lugo sup. n. 8. Quod maxime opere observari debet, ad conferendum feudum, vel maioratum, qui filio maiori debetur; cõtingere enim potest, quod sit maior natu, non verò in legitimitate, & iure succedendi: An verò legitimitati in maioratu succedere debeat? Ex eius fundatione colligi debet: sicut & an ex matrimonio invalido, bona tamè fide ex parte vtriusque contracto: si enim contrarium nõ exprimat, ut legitimi quoad omnia reputantur. Est tamen advertendū, quod si concurrant filij legitimi per rescriptum Principis, cum filijs legitimis, isti, & non illi Patribus succedant: ut ex lege Tauri notat Villalobos tom. 2. tr. 30. d. 13. n. 12.

2 Duo etiã alia animadvertere oportet. Primò, filium natum ex matrimonio invalido, sed bona fide ex parte contracto, non esse naturalem, nec spurium; licet impedimentum dirimens interuenerit; sed legitimam, si matrimonium in facie Ecclesiæ contractum sit: cuius ratio alia non est, quàm ita iure decisum esse, cap. 2. & cap. ex terrore. Qui filij sint legitimi. Vnde si in facie Ecclesiæ matrimonium non fuerit contractum, licet alias ex ignorantia aliqua fuerit, validum reputatum, ut coniugati cum solata, prima vxore repudiat; non videtur hoc præuilegium ad illud extendendū, cum desiciat conditio, sub qua est concessum; licet contrarium sentiat Molina disp. 165. §. Vtrum verò; non tamen est filius spurius in opinione P. Sà, verb. Filius, num. 7. vbi sic: Qui autem est ex soluta, & coniugato, non dicitur spurius, in cuius sententia, quoad ius successionis, ab intestato, & ex testamento deficientibus filijs legitimis, inter naturales computandus erit. Sed mihi non placet, quia nullo iure probat, & repugnat dictis de constitutivum filiationis spurie.

2 Dico 2. Per matrimonium subsequens, re ipsa invalidum, non legitimari filium naturalem antea conceptum, quia hoc præuilegium solum conceditur vero, & valido matrimonio: similiter dicendum, filium spurium, non legitimari, per matrimonium subsequens validum; quia hoc præuilegium legitimationis per subsequens matrimonium solum conceditur pro filijs naturalibus, non pro spurij. Dices posse contingere foeminam tempore conceptionis ignorasse virum esse conjugatum, aut aliud impedimentum dirimens habuisse. Respondèo, id solum probare, in tali casu malitiam tantum simplicis fornicationis eam contraxisse, non verò filium esse naturalem, cum re vera ex habentibus impedimentum dirimens tempore concep-

P. Mat. de Moy: Quest. p. 2.

tionis, & natiuitatis (ut posuimus) processerit. Quidquid contradixerint patres apud Molinam, disp. 172. & apud Vazquez supra §. 2. num. 34. Quorum sententiam, quoad vtrumque casum impugnat, cum P. Molina, Cardin. de Lugo supra num. 87. His positis.

4 Dicendum est. 1. iurè nostri Hispaniarum Regni, dispositum esse circa successionem filiorum uata raliū, l. 9. tit. 13. part. 6. Quod filius naturalis succedat in sexta parte bonorum Patris ab intestato decedentis, ita tamen ut si mater eius superites sit, dividatur hæc quantitas inter filium, & matrem; nempe, si deficient heredes necessarii, quales sunt descendentes, vel ascendentes; ut exponunt DD. Est tamen advertendum: quod si pater filium non recognoscit, esse illum non est talis quoad successionem habendus, nisi probetur filiatio, ex l. 11. Tauri, lib. 9. tit. 8. lib. 5. Recopil. & ibi Antonius Gomez, & communis, apud Sanchez in consil. tom. 1. lib. 4. cap. 3. dub. 2. n. 2.

5 Dicendum secundo: in hoc Regno Patrem filij naturalis, deficientibus legitimis descendentiis, etiam si ascendentes habeat; posse totam suam substantiam filio naturali relinquere, & vniuersalem inlittere heredem. Sic decernitur, l. 10. Tauri, & antea in leg. 10. tit. 6. lib. 3. Fori. Idque extenditur ad nepotes, siue legitimi sint, siue naturales, siue filij naturalium, vel legitimorum, ut ait Antonius Gomez ad leg. 10. Tauri, n. 7. Quod verum etiam est in casu, quo filij legitimi in fauorem Patris hereditatem suam renuntiauerint: quia in hoc euentu, quoad ius ad bona Patris hi sunt, quasi non essent, & Pater in ordine ad dispositionem se habet, ac si nullum filium haberet legitimum: hoc enim renuntiatio præcedens operatur. Poterit ergo filium naturalem vniuersalem suorum bonorum heredem instituere. Sic & benè tum Cobarrub. tradit P. Vazquez, cap. 5. de testam. §. 6. dub. 4. num. 84. qui subnectit, idem dicendum, si filius legitimus profiteatur in Religione, in qua non succeditur in hereditate; ut in Religione Minorum, & Societatis Iesu; sicut in alijs: quia licet filius non succedat, quia est inhabilis, succedit tamen Monasterium ut hæres legitimus. Si verò renuntiatio fuerit facta; non simpliciter, sed contemplatione aliorum fratrum legitimorum, & filio, qui renuntiauit, superstitè, alij moriantur, bona renuntiatæ ad illum redire debent, nec poterit Pater filium naturalem vniuersorum heredem instituere. Quia deficiente conditione implicita, vel explicita, sub qua renuntiatio facta fuit, nullum potest habere effectum.

6 Dicendum est. 3. filium naturalem, existentibus legitimis, non succedere patri,

P. 2

tit. 2

nec matri: sed tamen potest illi relinquere pars illa bonorum, quae Pater, vel Mater extraneo legare possunt, nempe quantum bonorum, demum generali. Limitant aliqui, dummodo quinta pars bonorum non excedat legitimam, quae legitimis contingit, ut si sex, vel septem forent. Sed non video, cur in hoc euentu possit Pater, aut Mater hanc quintam bonorum partem in praedictum filiorum legitimorum extraneis legare, & nequeat filio naturae si relinquere.

7 Dicendum 4. si non extant filij legitimi, naturales succedunt matri ab intestato, & ex testamento, ut legitimi, etiam si extant ascendentes legitimi. Sic disponitur in *leg. 9. tauri*, & 101 tradunt Doctores communiter. Hoc tamen limitat Antonius Gomez, nisi mater fuerit illustris. Sed contrarium cum P. Molina tenet Villalobos *de sum. tom. 2. r. 30. dist. 13. n. 10.* & cum Teilo Fernandez, P. Vazquez *opus. de test. cap. 5. §. 6. dub. 5. n. 91.* Vide Sanchez *l. 90. n. 4.* Unde filios naturales, non extractibus legitimis ex parte matris, etiam illustris, succedere ascendentibus ex parte matris, in cuius iura succedunt. Eo autem iure, quo filij naturales succedunt parentibus, & auis eorum, succedunt ipsi ascendentes filijs naturalibus tam ex testamento, quam ab intestato. Ita in *Authenticis quibus modis naturales efficiantur sui, §. si nepotibus, col. 6.* & ex alijs, quae congerit Ant. Gomez *ad l. 9. Tauri, n. 8.* & est communis D. D. ut ait Molina *disp. 166. concl. 8.*

§. I.

Quid circa spurios in legibus disponatur?

8 Dixi in praecedenti de successione naturalium, modo verò quid circa spurios dispositum habeatur, breuiter referam. Et primo certum est, filios spurios, qui non sunt ex damnabili coitu, succedere matri, ab intestato, & ex testamento, non existentibus legitimis; etiam si ascendentes legitimos mater habeat. Sic statuitur *leg. 9. Tauri*: ubi communiter D. D.

9 Iam qui spurij dicantur ex damnabili coitu: Omnes illi, quorum mater, propter concubinum, meretur (secundum leges) poenam mortis. 1. Quando mulier proprio seruo se immiscuit. 2. Quando filius nascitur ex adulterio, & incestu simul. 3. Quando ex concubitu Iudei, vel Mauri cum Christiana. 4. Quando ex adulterio coniugate. Sic tradunt communiter Doctores, quos citatos sequitur Sanchez *tom. 1. consil. lib. 4. cap. 3. dub. 5.* licet alij de adultera aliter censeant; quia aliud, inquit, est, legem permittere viro, ut oc-

cidat uxorem adulteram; quod per leges est statutum; aliud statere illi poenam mortis, quae quidem statuta non est. Quam opinionem probabilem esse dicit Sanchez *ubi supra.* Quod est valde notandum pro successione quoad bona matris, & ascendendum. Quia iuxta hanc sententiam dici probabiliter debet filium spurium adulterae illi succedere, ac si naturalis esset, vel legitimus, alijs deficientibus.

10 An verò filij spurij Clericorum ordinis sacri, vel Religiosorum, professorum, vel professorum (licet mater poenam mortis non mereatur) possint illi succedere, res inter D. D. controversa est; affirmant antiquiores, quorum sententiam non improbabilem ceter Sanchez *in r. dub. 10.* negant plures alij: quia *l. 9. Tauri* loquens de successione materna, ubi dixerat, spurios succedere matri; subdit, *saluo si fuerint filios de Clericis, & Fratres, & Monjas Professas, q̄ en tal caso, queremos que se guarde la ley del Rey Don Juan, hecha en Soria*: nempe circa successione paternam, à qua omnino excluduntur, tam ab intestato, quam ex testamento, etiam per viam donationis. Verum cum lex poenalis sit, & mitior idè interpretatio adhibenda sit, poterit Confessarius in foro conscientiae filio Clerici in sacris, vel Religiosi professi, applicare bona Matris, quidquid sit de foro externo: quibus donec per sententiam priuatur, poterit licite frui.

11 Quod dictum est de successione Matris, dicendum est de successione contangineis ex parte Matris: tum quia in iure non prohibetur succedere consanguineis, qui primo stipiti succedere non prohibetur: tum quia ipsimet Doctores, qui Matri filium Clerici, vel Religiosi, succedere negant, affirmant adhuc posse succedere consanguineis Matris: eo quod *leg. 9. Tauri* tantum ampliat legem de Soria, respectu Matris, à qua filium Clerici excludit, non verò à succedendo consanguinis ex parte Matris, & cum lex sit odiosa, non est amplianda ad successione consanguineis ex parte Matris, quibus iure communi talis successio concessa erat. Ergo lex Tauri, ut potè correctoria limitanda est ad casum, de quo loquitur. Sic Thomas Sanchez *sup. num. 11. & 14.* cum Socino, Greg. Lopez, Gutierrez, Spino, & alijs.

(.✱.)

22(5)22

§. II.

§. II.

An filij spurij possint aliquid recipere à Patre ex testamento, vel donatione, ab intestato?

12 NON Est sermo de alimentis, quae iure naturali Patres tenentur filijs relinquere: nam cum natura omnes comprehendat, nullam excludunt leges, quibus quintam bonorum partem, quam dempto funerali extraneis legare possent, in alimenta, etiam si alij sint legitimi, donare, vel legare in testamento possunt. Quod verum habet, quamvis hæc quinta pars maior sit portio, quam quae filijs legitimis contingit: ut eveniet, quoties quinque, aut plures fuerint, ut ex terminis patet. Sic tenet veterior sententia, contra plures apud Sanchez, *supra dno. 15.* Quia nullibi facultas hæc dispositiva quoad extraneos concessa, quoad filios spurios limitatur. Difficultas igitur solum est, de bonis alijs ultra alimenta.

13 Et quidem de filijs spurijs Clericorum in Sacris, aut Religiosorum professorum, certum omnino est, esse incapaces recipiendi aliquid à Patre, nec à cognatis ex parte Patris, nec ab intestato, nec ex testamento, nec ex liberali donatione: in hoc omnes Theologi, & Iurista conveniunt. De filijs autem spurijs secularium aliter sentit, apud Sanchez ubi *infra, M. Sotus in 4. dist. 41. questione unica, art. 4.* per hæc verba [Discrimen est, inquit, inter filios, ex adulterio, secularium, & filios Clericorum: quod licet utriusque priventur hereditate, non tamen prorsus æqualiter sunt inhabiles ad suscipiendum: & idè si Pater adulter secularis carens legitime prole reliquit bona sua filio spurio, quamvis Ficus possit sibi adiudicare; nihilominus lex illa poenalis est: & idè quovis filius condemnatur, potest illa bona abique culpa possidere.] Hæc Sotus: quem sequitur M. Martinus de Ledesma 2. 4. *quæst. 18. art. 1. dub. 16. ad 3.* Verum horum Doctorum sententiam *falsissimam, & erroneam esse*, dicit Rojas *in epitome success. p. 6. num. 144. & 145.* Eos tamen excusat Thomas Sanchez *in consilij, lib. 4. cap. 3. dub. 19.* dicens, hos Authores deceptos fuisse, eo quod non viderunt leges expressas prohibentes donationem fieri à patre cuiuscunque spurio. Cui consonat M. Petrus de Ledesma, in *additionibus ad tertiam partem, quæst. 68. art. 2. conclus. 2. propè finem.* [His verbis, sed licet Sotus sequutus fuerit illam sententiam, non mirum est, quod in re, quæ pertinebat ad ius Cæsareum, & Regium, erraret non consulens Iurisperitos, & ius ipsum.] Sed quid-

quid sit de censura, (a qua habens semper abstineat) Soti sententiam esse improbabilem multis, & expressis legibus, evincit Pater Thomas Sanchez ubi *supra.*

§. III.

An spurius incapax recipiendi aliquid à Patre, sit capax recipiendi per fidei commissum?

14 CASUS est, exoptat Pater, ut bona sua ad spurium filium perveniant, novit legibus esse incapax recipiendi ab ipso, poterit ne fidei amicus committere, ut ille spurio donet?

Certissimum est, nullam in hoc casu opinionem habere locum posse in favorem spurij, qui firmam relinquat cum, cuius fidei sua bona Pater committit, verum eorum dominium acquirere, & ex Patris voluntate in illam immediate transferri: alias bona immediate transferentur ex dominio Patris in comunium filij, quod supponimus esse non posse ex dispositione legum.

15 Certum etiam est amicum, cui Pater spurij dominium bonorum tradit, eius fidei illa committens, ut postea donet spurio, non posse licite se obligare ad donandum, nec Patrem spurij hunc contractum posse licite cum illo celebrare: est enim per leges prohibitorum. Et idè graviter peccarent, ut potè in re gravi contra legem deficientes, ut docent Communiter Doctores, quos sequuntur Lugo, Sanchez, & Molina, locis citandis, & Diana *part. 5. r. 11. ref. 121.* licet M. Sotus, & M. Martinus de Ledesma subdubitant, apud Sanchez *cap. 3. cit. no. dub. 21. num. 12.*

16 Ego verò, iuxta alibi dicta in tractatu de simonia, ubi ex communi Doctorum defendi, pactum amicitiae, per quod nulla obligatio de novo inducitur, sed manifestatur animus se gratum exhibendi, non continere simoniam; existimo, nullum interuenturum peccatum, si Pater spurij, & fidei commissarius nullam intendat, aut injicere, aut subire obligationem; sed vnus alteri spem gratitudinis manifestet, & alter amicum, & propositum se exhibendi gratum demandando filio bona accepta, vel accipiendae: hæc enim fides non est fides iustitiæ, quæ legibus est prohibita, cum enim poenales sint, de fide stricta, seu iustitiæ, vel saltem fidelitatis, intelligendæ sunt. Quæ propter tuta via hæc est patri, ut absque vilo conscientiae scrupulo conceptam spem manifestare possit, & amicitiae fide ab amico prestita quiescat, ut bene ait Card. de Lugo *tom. 1. de iust. disp. 24. sect. 6. n. 95.* quem alij sequuntur. Sic ergo amicum allo-

qua-

quatur. Ego scio, quod tu nil potes licite, nec valide promittere, promissione stricta obligationem inducente. Nec ego volo te villo modo obligare, volo tamen te heredem instituere, & spero ex benevolentia, quod filio meo providebis, sicut ego tui providerem. Cui licet hæres respondeat fidem amicitia præstando, ea ratione, qua, nullo sibi iniuncta obligatione, potest, nihil contra leges faciet, nec hæres accepta hereditate, magis tenebitur, quam si nullam præstitisset fidem. Poterit verò postea liberali donatione, aut omnia, aut partem bonorum pro libito spurio conferre, quia nullibi est illi prohibitum, nec spurium est incapax recipiendi ab illo.

17 Est tamen advertendum spurium ex Clerico, vel Religioso, non solum a Patre, sed neque à consanguineis ex parte Patris, posse iuxta leges Hispaniæ, aliquid ex donatione, aut alio quovis modo recipere. Ideo si hæres a Patre Clerico institutus ex consanguineis sit, nil poterit spurio donare, secus si extraneus, vel ex consanguineis Matris spurij, quibus ille succedere potest, ut supra notavi. Si vero Pater spurij sit secularis, cuilibet, quantumvis sanguine coniuncto, poterit heredem fidei commissarium, ut supra, instituere, quia ab his recipiendi non est incapax spurius.

18 Rogabis, quid dicendum, si Pater spurij, & fidei commissarius iustitiæ pactum de hereditate restituenda celebrarent? Respondeo, varias in hoc euentu esse D.D. sententias. Prima asserit, heredem fideicommissarium teneri bona restituere spurio; & hunc posse retinere, si filius Clerici non sit. Ita Sotus vbi supra, & de omnibus spurij absque exceptione id tenent M. Victoria, & M. Martinus de Ledesma apud Sanchez supra cap. 3. dub. 20. n. 3. Verum utraque opinio est omnino improbabilis, quatenus docer pactum servari debere; quando quidem, secundum leges, irritum prorsus est; ut bene ait Sanchez supra. Si vero fidei commissarius conferat spurio hereditatem, prius illicitè adquirentem ratione pacti initi cum Patre spurij, spurius eam retinere non poterit; quia nil accepit a Patre, nec ab alio, ex liberali donatione. Quia etiam si fidem dederit, & intenderit ex iustitia se obligare, nullam tamen obligationem iustitiæ contraxit, ob incapacitatem per leges inductam, ut docet Vazquez cum alijs, sup. §. 7. n. 108. Unde fit donationem, utpotè ex errore obligationis ortam, fuisse nullam; ut bene ait sup. n. 107. quia ex ignorantia, in substantia actus, tribuitur ut debitum, quod non est debitum: ideoque poterit hereditatem ex ignorantia donatam recuperare, etiam per occultam compensationem, si aliter non possit. Et spu-

rius rei certior factus restituere tenebitur, ut bene ait Lugo disp. 24. citata, scilicet. 6. n. 97. Molina disp. 169. n. 15. & cum Lescio Doctor Garzi cent. 2. cap. 12. n. 7. & Vazquez cap. 5. §. 7. dub. 2. quia nullus est ipsi titulus ad retentionem. Hæres autem, a quo accepit, retinere potest, quia verum habet dominum, utpotè absolutè talis institutus, et si cum gravamine donandi, à quo per leges eximitur, ut docent communiter Doctores: quia promissio facta contra leges non obligat ex villo capite, l. iuris gentium, §. Prætor ait, ff. de pactis, §. generaliter. Per easdem verò, si de illicito pacto constitit, in poenam, per leges, hereditate priuatur; & applicatur Fisco: & insuper nisi Fisco ipse se prodat, punitur etiam poena amissionis omnium bonorum, & deportationis in insulam. Ut habetur, l. unica, c. de his, qui se deferunt lib. 19. ad sinem.

19 Est tamen valde notandum, quod si spurius velit, non hæredi, sed Fisco restituere, lucrabitur dimidium bonorum, ut ait P. Molina, disp. 169. §. 7. conclusio. ex l. cum tacitè, ff. de iure fisci, lib. 14. titulo 7. part. 6. vbi ita decernitur. Cuicumque alteri deferenti tertia hereditatis pars in præmium promittitur, iuxta Glossam, ut ait Molina sup. n. 7. quam lucrabitur etiam ipse hæres, si se prodat, & poenam aliam desuper impositam vitabit, ut habetur, l. unica citata.

20 An verò, nulla expectata sententia, teneatur hæres, restituere Fisco eiusmodi bona, quæ ex obligatione præsentis iustitiæ restituere filio promissit? Non conveniunt D.D. Affirmat Bartholus, & Antonius Gomez apud Molinam; sed melius ipse negat vbi supra, n. 10. & sequentibus. Quia hæres verum habet eorum dominium, ut contra plures apud Sanchez dub. 20. n. 4. docet plures, quos sequitur ipse, n. 11. & Vazquez vbi sup. n. 107. vers. dices: & poena priuationis illorum non incurritur ante sententiam iudicis, declaratoriam saltem criminis; ut docent communiter Theologi. Filius etiam spurius, cum non a Patre, sed ab extraneo accipiat, & ad recipiendum ab illo non sit incapax, si iste ex errore non conferat, verum etiam acquirit bonorum dominium. Ut bene ait Vazquez sup. quia nulla est lex, quæ aliud statuatur. Ergo quoad usque in poenam delicti illo priuatur, ut tunc potest licite retinere, si autem hæres noluerit bona accepta spurio conferre, tenebitur ad alimenta, quia res transeunt cum suo onere, à quo leges non eximunt heredem, sicut nec Patrem spurij, quantumvis istum incapacem hereditatis effecerint, ut constans est omnium Theologorum, & Iuristarum sententia. Iam cui sit applicanda hereditas, quæ in poenam hæres spoliatur per iudicis sententiam; communis opi-

opinio tenet, quod si sit Ecclesiasticus, applicanda Fisco Ecclesiæ, si verò laicus, Fisco seculari: quia cum sit poena imposita delinquenti, Fisco suæ iurisdictionis applicari debet; sic cum pluribus Sanchez sup. dub. 22.

QVÆSTIO III.

An, qui de sola resistentiâ Diuinarum inspirationum se accusaret, posset valide absolvi?

Quæstio hæc dependet ab illa, an sit venialis culpa diuinis inspirationibus non correspondere? Et quidem si diuinæ inspirationes sint circa opera consilij, cœlibatum, aut religionem; non esse culpam eas non admittere, est sententia expressa D. Thomæ 2. sententiar. dist. 39. art. 3. ad. 6. vbi sic ait. [Quando conscientia dicitur alicui, quod bonum est facere aliquod opus consilij, si non facit, non peccat, quia non apprehenditur illud, ut bonum debitum, & præcepto suoiacens.] Sic Angelicus Doctor, quem in terminis nostræ quæstionis sequuntur Ioannes Sanctius in selectis disp. 1. 6. c. 7. Diana 3. p. tr. 4. res. 52. & tanquam probabilem admittit Reuerendissim. P. Leander à Sacramento Ordinis Discalceatorum Sanctissimæ Trinitatis Minister Generalis meritisissimus tom. 1. de papir. tr. 5. disp. 1. q. 9. & nouissimè defendit R. P. Christophorus Delgadillo Regularis Observantiæ S. Francisci, Lector Complutensis Iubilatus, & suæ Castellane Prouintiæ Definitor, Electus Episcopus Tuicensis, in suo per eleganti opere de pœnitentiâ cap. 17. dub. 48. vbi sic scribit: [Denique ad discretionem confessionis spectat, ne pœnitens se accuset de illis, quæ non sunt confessionis materia adhuc sufficiens: & infra [aliqui se accusant de non correspondendo in inspirationibus diuinis, quod tamen fieri non debet. Quia, aut inspiratio est ad implendum præceptum, & tunc illi non correspondere, nõ est peccatum distinctum à transgressione præcepti, ac proinde satis est, quod explicetur ipsa transgressio præcepti. Si verò inspiratio est ad implendum consilium, ut ad ingrediendum Religionem, nullum est peccatum, adhuc veniale (quidquid dicat Toletus lib. 3. cap. 2.) illi non correspondere, cum nemo teneatur ad opera Consilij.] Hæc Delgadillo. Et ante illos P. Vazquez 1. 2. disp. 143. cap. 1. ex Andrea de Vega in Tridentinum lib. 14. cap. 12. Aliàs ducere uxorem, ex eo solum quod sit contra consilium Apostoli. 1. ad Cor. nr. 7. esset malum, & peccatum veniale, quod tamen apertè hæres convincitur, ex eodem Apostolo ibidem dicente: Si autem accoperis uxorem, non pec-

cauit, & si nupserit virgo, non peccauit. Et lumine naturæ est evidens, quia non correspondere diuinæ inspirationi, circa opus bonum non præceptum, est idem formaliter, ac omittere opus, quod nullo præcepto fieri mandatur: hoc autem nullum est peccatum, ut exterminis patet: ergo, qui de sola resistentiâ præfatis inspirationibus se accusaret, non posset absolui ex defectu materia. Eilet enim Sacramentum frustrare.

2 Si verò diuinæ inspirationes non solum quis non sequeretur, sed unico voluntatis actu omnes circa consilia proponeret repellere, earum contemptor haberetur, ac proinde a peccato exculari non posset. Ut optimè obseruat D. Thomas de veritate q. 17. de consil. art. 3. ad 11. [Peruasio, (inquit) vel inductio ad aliquid negatum, non habet vim coactiuam, &c. Et ex illo consilio aliquando conscientia procedit, sed cum conscientia non liget, nisi ex virtute eius, quod in conscientia eius habetur, conscientia, quæ ex consilio habetur, non alio modo potest obligare, quam ipsum consilium, ex quo aliquis obligatur, ut non contemnat, non ut impleat.]

3 Ex dictis constat veram non esse opinionem S. Alberti Magni in speciali tractatu super Euangelium [Missus est.] sermo de pœnitentiâ. Beatissimæ Virginis cap. 60. de consil. vbi docuit beatissimam Virginem, per Sacramentum Pœnitentiæ aliquam gratiam accepisse. [Non obstat (inquit) quod non habuit peccatum; quia dicit Gregorius: Bonarum mentium est, culpam agnoscere, vbi culpa non est. Ergo poterat confiteri.] & cap. 70. [Quæritur ergo, quis fuerit confessor? Respondet cum Beata Virgo esset specialiter Beato Ioanni commissa, ab ipso debuit recipere Sacramenta] & cap. 37. [triplex inquit est confessio: accusatio peccatorum, recognitio incongruitatis, vel magnitudinis beneficiorum Dei, & confessio de infusione meritorum. Et hæc fuit propria Beatissimæ Virginis confessio] & cap. 74. [Quid confitebatur Deo? Quod tantam gratiam recepit, quam numquam cum condigno meruit, vel quam omnis creatura mereri potuerit. Hæc & similia fuit confessio Beato Ioanni Euangeliste suo proprio Confessori.] Hæc tenus Albertus Magnus excellentissimus, & Sanctissimus vir, Episcopus Ratisponensis, in illo aureo, & deuotissimo opere super Euangelium Missus est, diligentissimè emendato, & impresso Venetijs per Lazarum de Soardis anno 1504.

4 Hæc tamen sententia, ut dixi, vera esse non potest: quia incredibile est Beatissimam Virginem diuinitus illustratam, super omnem puram creaturam, culpam agnouisse, vbi

vbi culpa non erat, & Beatum Ioannem Euangelistam eam Sacramentaliter absoluisse, quam ab omni culpa liberam veneratur. Insuper verum non est, quod verum Poenitentiae Sacramentum interfuerit, vbi nullum peccatum, nulla subministrata materia. Nam vt bene tradit Cardinalis de Lugo, & vt indubitatum supponit *tom. de poenit. disp. 12. sect. 2. n. 22. & 23.* [si aliquis putans se commisisse aliquod peccatum, quod reuera non commisit, confiteatur solum illud cum dolore, & absoluator, non fit Sacramentum,] & infra. [Quando enim assignatur pro materia confessio, & dolor de peccatis, intelligitur de peccatis veris, nam peccata ficta non sunt simpliciter peccata.] Hæc ille, & Theologi communiter.

5 Qua propter Alberti Magni sententiâ Theologi eiusdem instituti non admittunt. M. Victoria in *summ. de poenit. n. 104.* falsissimam vocat: [Materia, inquit, remota sunt peccata poenitentis, vnde cum Beatissima Virgo nullum prorsus peccatum habuerit, falsissimum est, quod quidam fingunt, scilicet quod confitebatur B. Ioanni Euangelistæ.] Cui consonat M. Sotus in *4. dist. 14. q. 1. art. 2. vers.* [colligo ergo primò] vbi sic [Quare, cum Beata Virgo certa semper fuerit, nullam talem culpam commississe, ridiculum est, quod dicitur, solitam fuisse confiteri B. Ioanni Evangelistæ] sic ille. Quem eisdem verbis sequitur M. Paulus de Blanchis in *disceptat. casuum conscientie in littera P. disp. 2. cas. 1. fol. 506. §.* [Ex his omnibus] R. P. Christophorus Delgadillo Lector Complutensis Iubilatus, & suæ Proviuicie Definitor *tom. de poenitent. cap. 14. dubit. 1.* sic ait: [Quare meritò dixit noster Villalobos *tom. 1. tr. 9. diff. 4. num. 12.* esse fabulam dicere, quod B. Virgo confitebatur cum D. Ioanne. Imò Sotus in *4. dist. 1. in fine*, dixit. [Quod si Beata Virgo fuisset confessa, peccasset, eo quod simpliciter innocens à peccato mortali, & veniali tenetur simpliciter non confiteri.] Et non posse nunc sine temeritate asseri] inquit Doctor Garfi in *questionibus Moralib. centuria 1. cap. 34. num. 4. fol. 170.* Quæ potiori ratione militat contra Sylvestrum in Rosa Aurea super Evangelia, in libro, inquam, ibi incluso cuius inscriptio est [de questionibus impertinentibus] (inter quas iure suo locum hæc sibi vendicat) *cap. 55.* asserens, quod [Beata Virgo confitebatur de venialibus conditionaliter: puta dicendo, si in tali opere, vel tali deliquissem per in cautelam, vel negligentiam, vel alio modo dicameam culpam.]

6 Sed quidquid sit de imperfectionibus, siue materia sint confessionis, siue non, dubitandum non est, peccata ite confessa, & vir-

tute absolutionis iam remissa, materiam esse, quæ nulla super addita, in confessione iterum subministrari possit, vt cum D. Thoma, Ricardo, & alijs, tradit M. Petrus de Ledesma in *sum. tr. de poenitentia cap. 2. dub. 2. post 2. conclusio.* & Villalobos in *sum. tom. 2. tr. 9. diff. 4. n. 3.* vbi ait. [Esta doctrina es muy cierta y consta de vna exira: de l'extremo XI. y del vfo comun de los Catholicos] & ante illum M. Victoria in *sum. de confess. n. 270.* dicens: [tenet D. Thomas, D. Bonaventura, Marfilus, Gabriel, Alexander, & omnes, quos mihi contigit videre.] Vnde sit primò: omnino reiiciendum M. Ambrosium Catharinum in *annot. in comment. Caietani lib. 5. pag. mibi 458.* contrarium nullo fundamento iactantem, dum dixit: [si quis sola peccata iam confessa, iterum subijceret, ex defectu materiae Sacramentum frustrari, ludibrio exponi, & inaniter iterari.] Quod prorsus falsum est, & contra omnes Theologos.

7 Fit secundò, licitum esse, peccata in alijs iam confessionibus remissa iterum, atque iterum confiteri, vt tradunt communiter Doctores, contra M. Dominicum de Soto oppositum mordicus defendentem in *4. sentent. dist. 18. q. 4. art. 3. in fine*, vbi sic ait. [Hic autem circa istas confessionum repetitiones, peccatorum scilicet alias Sacramentaliter remissorum; adnotandum est, quod non sunt huiusmodi confessiones pro libito repetendæ: esset enim abusus Sacramenti; iterum, atque iterum eadem peccata absque causa confiteri, & tantus posset esse abusus, vt Sacramentum nullum esset, & nullam conferret gratiam: imò esset Religionis ludibriu. Sed tunc tantum eiusmodi repetitiones sunt licitæ, quando causa grauis interuenit, videlicet, si fortè se offerat grauis confessarius, & doctus, cui homo vult detegere vitam suam, vel in mortis articulo, vel in aliquo magno festo, & Iubilæo, idque non quotannis, sed rarissimè.] Hæc tenet Sotus, sed expressè contra D. Thomam in *4. dist. 17. q. 3. art. 3. in fine*, vbi ait: [Quantò pluribus Sacerdotibus confitetur quis, tantò plus de poena ei remittitur; tum ex erubescencia confessionis, tum ex vicarij. Vnde toties posset aliquis confiteri, quod ab omni poena liberareretur; nec iteratio iniuriam facit Sacramento] & att. 5. ad secundam questionem [& ideo quantò aliquis pluries de eisdem peccatis confitetur, tantò magis poena diminuitur] & iterum *opus. 6. §. Quinta petitio.* Vbi sic: [Quando ergo confiteris, Sacerdos absoluit te de hac poena, in virtute clauium. Vnde quando semel confitetur quis, dimittitur aliquid de poena huiusmodi, & similiter, quando iterum confitetur, & pos-

posset toties confiteri, quod tota sibi dimitteretur] sic Angelicus Doctor. Cuius sententiam amplectitur Scotus in *4. dist. 19. q. 1.* ad argumenta dicens: [Quid ergo melius, quam semper confiteri, quovisque post centesimam, vel millesimam confessionem, esset tota poena remissa, debita quibuscumque peccatis omisis.] Hæc cum D. Thoma Scotus. Quos sequuntur discipuli. Et ex D. Augustino tradit D. Antoninus 3. p. tit. 14. §. 4. Navarrus in *sum. cap. 21. n. 42.* Caietanus, Ledesma, & alij, quos citatos sequitur Ioannes Sanctius in *selectis, disp. 31. n. 8.* & Coriolanus *de casibus reseruat. n. 1. sect. 3. quinta conditione*, dicens, esse laudabile consilium [iuxta illud D. Augustini. Quanto pluries confitebitur turpitudinem criminis, tanto facilius inueniet gratiam remissionis] Qua propter M. Canus in *Relect. de poenit. fol. 4. §.* Hæc tamen argumenta, ait, [Quo circa semper oporteret, homines esse sollicitos de eadem confessione iterum, atque iterum repetenda.] sic loquuntur Theologi contra M. Dominicum de Soto.

8 An verò ad singulas confessiones requiratur nouus actus doloris? Recole, quæ dixi p. 1. *selectarum, tr. 3. d. sp. 5. q. 8.* vbi partem negatiuam defendi. An ad effectum huius Sacramenti requiratur vera contritio, an sufficiat attritio? disputauit vbi supra q. 1. vbi attritionem sufficere efficaciter probauit, pluresque Doctores adduxi contrariam opinionem censurantes, quos sequuti sunt R. P. Antonius de la Parra *tom. de sacramentis, tr. 2. disp. 3. q. 2. art. 1.* & M. Araujo in *deuisionibus Moral. disp. 9. de stat. ciuili assert. 3. n. 21.* Cæterum post questionem istam à me typis datam ad manus peruenit Decretum Sanctissimi Alexandri VII. editum 5. die Maij anno 1667. in quo in virtute sanctæ obedientiæ, & sub poena excommunicationis lata sententiæ Sedi Apostolicæ reseruatæ, prohibetur, *alicuius Theologi censuræ, vel iniuriæ, aut contumeliæ nota taxare alterutram sententiam, siue negatiuam necessitatem aliqualem dilectionis Dei in attritione ex metu gehennæ concepta; siue afferentem dilectionis necessitatem, donec à Sancta Sede fuerit aliquid hac in re definitum.* Cui omnino standum est.

DISPUTATIO III.

De sigillo confessionis.

QVÆSTIO I.

Verum licitum sit in Sacramento Poenitentiae interrogare poenitentem de complice, in ordine ad huius correctionem, & obtenta poenitentis licentia, illum corrigere?

SI Poenitens non rogatus complicem sui peccati confessario mani-

festare possit, non est dubium interrogatum posse: ideo huius questionis lucem præire & quid Doctores sentierint, præmittere oportet. Non esse culpam grauem, reuelare in confessione, absque vlla necessitate, complicem peccati, tenet Caietanus 2. 2. q. 73. art. 2. in *editione Romana anno 1570.* ibi: Nota de tractionem per accidens posse esse mortale, si notabiliter leditur fama proximi. Sed aduerte, quod non leditur fama proximi, saltem notabiliter, ex hoc, quod narratur secreto crimen eius tali personæ, apud quam per inde erit, ac si non esset dictum, vt contingit in colloquijs inter virum, & uxorem, de criminibus filiorum. Et in confessionibus eorum, qui confitentes peccata propria dicunt imprudenter confessori, in quo conticunt, personam, cum qua grauissimè peccauerunt, & similibus: ex his enim, aut non leditur fama proximi, vel parum leditur. Hæc Caietanus. Cuius sententiam dicit esse probabilem M. Ioannes de la Cruz 1. *direct. art. 2. de detractioe dub. 3. conclus. 1.* [ex mente, inquit, Caietani non erit peccatum mortale, reuelare crimen alterius occultum viro graui, & timorato, &c. Et sic excusat eos, qui in confessionibus incautè reuelant complicem suorum peccatorum. Hæc sententia, & si obtentam Doctorem probabilis sit, &c.] cui consonat M. Serra 2. 2. q. 73. art. 2. *dub. 1.* dicens, *probabilem existimo sententiam Caietani cum Diana, & alijs, quos refert 2. p. tr. 3. miscellan. ref. 22. & 3. p. tr. 5. miscellan. ref. 33.* Et eam tradit M. Zanardus in *direct. 1. 2. de narrantibus aliorum peccata cap. 47.* [quartò, inquit, quaritur. An secreto dicere aliquibus, duobus, tribus, vel pluribus prudentibus, & taciturnis, qui nullo modo reuelabunt delictum tibi notificatum, neque parati sunt ad ei nocendum, sed proficiendum, cum occasio præsens fuerit, sit mortale? & Respondet: [Non est mortale; quia nullum supponimus inferre damnum notabile, & tantò magis non erit peccatum, saltem mortale, si ad accipiendum consilium reuelatur delictum socij; & minus, si fiat id in confessione, licet id non expediat.]

2 Ex quibus R. P. Leander à Sacramento *tom. 1. de poenitentia tr. 5. disp. 5. q. 64.* sic ait: [an peccaret mortaliter poenitens, qui in confessione manifestaret complicem sui delicti, etiam sine rationabili causa? Negant peccare mortaliter omnes Doctores, qui negant esse mortale, manifestare crimen, etiam sine causa, vni, vel duobus viris prudentibus, qui secreto retinebunt, & expressè in facti contingentia Diana 2. p. tr. 17. ref. 22. & 3. p. tr. 5. ref. 33.] Hæc Leander. Doctores autem, qui negant id esse mortale refert M. Ioannes Martinez de Prado *tom. 2. Theolog.*

Moral. cap. 25. q. 2. §. 2. ubi adducit Caietanum, Nauarrum, Cordubam, Petrum de Nauarra, Dianam, Grassium, Ioannem de la Cruz, Basileum, Zambellum, Zelestinum, Bonacinam, & Trullench: quorum alij sequuntur, alij probabiliter esse dicunt. Quibus adde Regina Idum, & Gasparem Hurtado eam amplectentes apud Dianam *tr. 17. citato ref. 22. in fine.* En quando imprudenter, & incaute reuelat pœnitens in confessione complicem peccati; venialem tantum culpam agnoscunt doctissimi vici supra citati, qui consequenter à lethali excusabunt confessarium absque ulla necessitate de complice interrogantem.

3 Sed quid si occurrat necessitas reuelandi? Ab omni culpa liberat M. Serra supra: ubi sic scribit: [vt colligitur ex D. Thoma hic, reuelare peccatum occultum alterius, propter bonum eius, vel Reipublicæ, vel tertiæ personæ, aut propter aliquod aliud bonum necessarium debitis circumstantiis obseruatis, non est peccatum, aut detractio.] Et clarius M. Ioannes Martinez de Prado ubi supra [asserendum inquit, est, quod qui absque ulla necessitate, graue crimen occultum vni soli manifestat, ex genere suo peccat mortaliter: quamvis cum causa manifestare, nec leue peccatum sit. Hæc secunda pars iam est probata, & est certa.] Cui facit doctrina, quam cum alijs tradit M. Corradus 2. p. *Resp. q. 175.* [circumstantiam, inquit, complicitis prode apud confessarium, non obfuturum, non est propriè infamare complicem, quia infamia, ex communi opinione, est sinistra de aliquo divulgata apud multos opinio. Hæc reuelatio autem, quæ vni tantum fit occulturo, non est propriè infamia, quod si aliquis iactura est famæ, illa modica est, & quam tenetur complexi pari, propter salutem animæ proximi.] Quare ergo, & propter sui salutem non tenebitur? Et est iuxta mentem Soti in 4. *distint. 18. q. 2. art. 5. §.* [sunt quidam] in fine, ubi ait: [confessarius eodem confessionis sigillo tenetur celerare culpas aliarum personarum, ob idque illud non est alios infamare.]

4 Propter hæc, licitum esse in Sacramento Pœnitentiæ interrogare pœnitentem de complice ex fine correctionis, & obtenta pœnitentis licentia illum corrigere, in proprijs terminis defendunt communiter sapientissimi Patres Dominicani. Agmen regat M. Ioannes de Friburgo, in *sum. confess. lib. 3. tit. 34. q. 87.* [Quæro etiam vtrum liceat aliquando Sacerdoti, inquirere a pœnitente specificationem personæ, cum qua peccauit? Respondetur secundum Raymundum §. 31. & c. in Glossa supra verbum [non debet.] Pœnitens non tenetur, si tamen expri-

mat eam bona intentione pœnitentiario, quæ est persona, qui debet prodesse, & non obesse, non vt prodat ipsum peccatorem, sed vt pœnitentiarius oret pro eo, aut secretè laborez ad correctionem eius, non peccat, sed potius meretur; *arg. 32. q. 5.* similiter, si pœnitentiarius inquirat de illa persona bona fide, vt oret pro ea, aut corrigat eam in occulto, non credo, quod peccet, dum tamen confidentem nullo modo cogat ad nominandum illam personam, aut eius expressionem extorqueat abinuito.]

5 D. Antoninus 3. p. tit. 14. cap. 19. §. 112 cum Paludano [si exprimat cum bona intentione, non vt prodat, sed vt pœnitentiarius oret pro ea, vel eam secreta admonitione corrigat, non peccat, sed meretur. Similiter confessor secundum Raymundum, & c. si interroget, non ex curiositate, sed ex charitate, vt provideat; puta, quia Prælatus: non credo, quod malefaciat, non tamen debet cogere, vel molestare illum ad dicendum, si non vult.]

6 M. Tabiena in *sum. verb. circumstantia n. 11.* [interrogare de huiusmodi circumstantiis bono fine, vt scilicet possit prodesse, non est malum. Et idem dic de eo, qui confitetur, vt possit prodesse, vel vt Sacerdos oret pro eo, vel corrigat. Similiter dicendum de interrogante, non ex curiositate, sed ex charitate, vt provideat, sicut Prælatus non male facit, secundum Raymundum: non tamen debet cogere, vel molestare illum ad dicendum, quando non est necessariū, & ille non vult dicere.]

7 M. Capreolus in 4. *dist. 21. q. 2. art. 3. ad 8.* [aut accusans in confessione tertiam personam, dat confessori licentiam illud reuelandi, aut non? Si sic; tunc idem est, ac si confessor, sciret, vt homo, & eodem modo potest procedere circa personam accusatam, sicut in correctione fraterna. Si non: tunc confessor non tenetur aliquo modo corrigere, neque aliud medium adhibere.]

8 M. Soncinas in 4. *distint. 21. q. 2. Conclus. 2. ad. 3.* [habita licentia à confessore potest fieri correctio, non habita, non tenetur confessor corrigere.]

9 Margarita Confessorum *verb. confessio lachrymabilis in fine.* [Non peccat sed meretur confessor, sicut & ipse pœnitens reuelans, si interroget personam, non ex curiositate, vt prodat, sed vt prosit, pro ea orando, vel fraternè corrigendo, & secretè monendo de licentia pœnitentis, & non aliter.]

10 Sylvester *verb. confess. 1. n. 28. q. 24.* [Si tamen peccator exprimat eam intentione bona, non vt prodat, sed vt prosit, vel vt sacerdos pro ea oret, vel eam secreto emendet, non peccat, sed meretur 22. *quæst. hoc videtur.*

detur. Et concordat Glossa Raymudi, in *sum. Confess. lib. 3. tit. 33.* sed tamen debet dicere extra confessionem; vel dare licentiam loquendi, si intendat correctionem. Similiter secundum D. Antoninum non peccat confessor, si hac intentione, & non ex curiositate, interroget, & idem Monaldus.]

11 M. Dominicus de Soto in 4. *distint. 18. q. 4. art. 6.* contra nonnullos suprã dictã, aut similem sententiam limitates. [Sed discrimen, inquit, est, quod illi dicunt, necesse esse, vt pœnitens iterum extra confessionem narret peccatum ipsum, cuius reuelandi facultatem vult facere Sacerdoti. At verò hæc est vna ceremonia Metaphisica nil ad rem moralem pertinens, & c. Inter confitendum potest eandem dare licentiam.]

12 Quibus consonat M. Petrus de Soto de *inst. Sacerdot. de secreto confessionis, lect. 11. §. Tertio sunt.* [De licentia confitentis manifestari potest, quidquid in confessione auditum est, nec opus est, id scrupulosius tractari, quàm, vt ille facultatem concedat. Dixerunt quidam opus esse, vt extra confessionem iterum reuelat, sed vanum est.]

§. I.

Iudicium Authoris

13 Horum Doctorum sententia mihi adhibet Fagundez in *quinque præcepta Ecclesie lib. 5. cap. 2. n. 2 & 11.* Licet enim per se loquendo, & secluso scandalo, ad praxim possit, tuta conscientia, deduci, eam tamen non consulendam censo, nisi alius non sit, qui complicitis correctionem congruè queat efficere.

14 Vnde pœnitens prius monendus est, vt ipse complicem fraternè corrigat, si spem emendationis concipiat, & absque sui detrimento præstare possit. Si autem nolit, aut se ipso non possit, aut fructus spem non habuerit, exhortandus est, vt virum aliquem probum quarat, qui corrigat, vel extra confessionem id aperiat, vt docuerunt M. Bañez, Lopez, & Turrecremata, vt refert Fagundez *sup. n. 5.* (quamvis hanc esse metaphisicam ceremoniam ad rem moralem nil pertinentem dixerit M. Dominicus de Soto, & vanum id esse scripserit, alter Soto locis supra citatis) immo interdum exhortandus est pœnitens à Confessario, vt ipsi in scriptis licentiã conferat: vt vel sic omnis præluatur ansa existimandi confessarium frangere confessionis sigillum: cuius quælibet, vel leuissima, occasio remoueri debet, ne confessio reddatur odiosa. Et vt bene admonet Fagundez *sup. n. 6.* [raro confessarius per se ipsum ferat opus.] P. Mat. de Moy. *Quæst. p. 2.*

pen, nisi in defectu alterius, qui id commo- de, vt decet, facere possit. Nec se illam inuiter ad eam monitionem faciendam. Imò si pœnitens id ab eo perat, iubeat, vt ipse potius complicem corripiat, nam licet hoc licitè fieri possit per ipsum confessarium, si pe non expedit, vt optime monet Henriquez. Quam ob rem cauendam est, ne petatur, vt detur hæc licentia sine causa vrgentiissima, & in negotio etiam grauissimo. Hactenus Pater Fagundez omnino obseruanda.

15 Nec hunc dicendi modum sola reuerentia sigillo confessionis debita nos defendere cogit, sed fama etiam proximi consulenda gratis obligatio. Vnde pœnitens, qui absque necessitate reuelaret in confessione complicem peccati grauitè contra iustitiam delinqueret, & consequenter confessarius, qui ad hoc cooperaretur. Quamvis enim contingere possit detrimentum leue esse vni, vel alteri taciturnis, crimen proximi occultum pandere; periculo tamè se committit, qui reuelat, cum ex qualitate personæ, & delicti, id pœnitenti debeat, & quandoque mallet quis apud plures, quàm apud vnum infamari. Quapropter, ex suo genere, peccatum esse mortale manifestare graue crimen occultum viro prudenti taciturno, iure docent P. Molina de *iur. tr. 4. disp. 29. n. 7.* P. Suarez *tom. 4. in 3. p. disp. 34. sect. 1. n. 2.* P. Lessius *lib. 2. cap. 11. dub. 11. n. 70.* Salonius, Bañez, Bonacina, Malderas, Vega, Azor, & alij communiter, quos citatos sequitur Diana p. 2. *tr. 3. Miscellan. ref. 22.* Item Azor, Filiucius, Layman, Valentia, & alij, quibus consentit P. Mendo *in præterita dissertat. 10. q. 5. n. 111.* Probatur, quia iudicium temerarium, & falsum testimonium, & si apud vnum tantum famam denigrent, graue peccatum, ratione huius detrimenti, ab omnibus Theologis censentur; ergo & detractio: quia vt ait Ioannes Sanchez in *selectis, disp. 5. n. 10.* eiusdem speciei est lædere famam per detractorem, ac per iudicium temerarium: quod tradit etiam Tamburinus in *Methodo expeditæ confessionis, libr. 2. c. 9. §. 1. n. 5.* Et Antonius Diana 5. p. *tr. 14. ref. 56.* asserit consequenter ad superius dicta, eiusdem speciei esse infamare aliquem dicendo falsum, ac verum occultum, & idè non esse obligationem explicandi in confessione modum.

16 Hoc fundamentum tanti apud graues Doctores ponderis est, vt ad vitandam complicitis infamiam apud confessarium, constanter asserant, posse, & debere dimidiari confessionem, omittendo circumstantiã mutatè speciẽ, si ex eius manifestatione in complicitis notitiã confessarius devenire possit. Ita Nauarr. Victoria, Luis Lopez, Bañez, Ledesma, Fumys, Angelus, Medina, Sotus, & plu.

plures alij apud Suarez *tom. 4. in 3. p. disp. 34. secl. 2. num. 2.* & apud Fagundez *2. p. accp. Ecclesie lib. 5. cap. 1. n. 8.* quos sequuntur Valentia *tom. 4. disp. 7. quæst. 11. puncti. 1.* & alij; quibus citatis accessit Diana *1. p. tr. 7. ref. 49. & 3. p. tr. 4. ref. 64.* Quorum aliqui ea tenacitate id defendunt, vt nec in articulo mortis prædictam circumstantiam aperiendâ tuerentur, sic Bañez, Medina, Sorus, Vivaldus, & alij apud Fagundez *suprà*; & saltem si pœnitens, absque graui sui incomodo, alij Sacerdoti possit confiteri, qui non deveniet in notitiam complicitis, ad id sub mortali teneri, videtur certum. Ita Suarez *suprà secl. 2.* vbi ait omnes in hoc convenire. Vazquez *tom. 4. in 3. part. q. 91. art. 1. dub. 3. n. 1.* & Lugo *tom. de pœnitentiâ p. 16. n. 392.* quos sequitur Leander à Sacramento *tom. 2. disp. 5. de pœnit. q. 62.* Ratio est, quia saltem ex charitate tenetur quisque proximi famæ prospicere, quando absque graui sui incomodo potest; imò & cõtra iustitiam peccatum, bene cū Vazquez, & Suarez *vbi supra* defendit Lugo *n. 415.* Est enim detractio formalis, delictum proximi occultum, absque rationabili causa, manifestare. Vnde fit non esse verã opinionem eorum, qui etiam extra confessionem reuelantem peccatum vni, vel duobus prudentibus taciturnis à lethali excusantur. Hoc enim probari nõ potest, nisi ex manifestatione delicti, nulla, vel leuissima infamia proximo imminet, vt potè qui iam aliunde infamatus est, vel quia crimine infectus talem censeri non recuset, vt nonnullis perditis hominibus quandoque cõtingit: secus minime, quia facile quisque sibi suadebit licere vni, vel duobus crimen sub secreto sibi reuelatū manifestare, vnde breui tota communitas, vel ciuitas in delinquentis notitiam deveniet; vt non semel evenit.

QVÆSTIO II.

Vtrum confessarius possit pœnitentem obligare, vt sibi complicitem reuelat, & aliter absolutionem denegare, si ad graue damnum vitandum, id necessarium iudicet?

Partem affirmatiuam videtur tenere doctissimus M. Soto *in 4. dist. 18. q. 4. art. 5. ante solutionem tertij*: vbi sic ait: [Quando verò Sacerdos per confessionem intelligit, obviandum esse alicui damno Reipublicæ, cuius pœnitens non est in causa, debet Sacerdos admonere, vt ipse remediū, si potest, adhibeat, quod si renuerit facere, non est absolvendus;] supponit autem casus nõ posse aliter obviari, quã per confessarium, facta ei reuelatione cõplicitis: vnde dum idem Sotus *vbi supra, ff. hinc fit*, scripsit [Sacerdos admonet vrgentissimè pœnitentem, vt reuelat, quod si obtrineri non poterit, non absolvat;]

non est cur non possit ad hunc modum reuelandi nefandissimam hæresim, aut contumeliam in Rempublicam vrgētissimè admonere, & nolentem non absolvere.

2 Expressius pro hac sententiâ militat M. Dominicus Bañez *2. 2. q. 33. art. 8. in tractatum de correctione*, vbi sic ait: [Quod si per se ipsum pœnitens non potest, vel nescit procedere ad prædictam actionem, debet extra confessionem palam facere delinquentem (attende) vel confessori, vel alteri, qui possit, & sciat corrigere, vel denunciare, vel communi bono providere & infra: Erit licitū in aliquo raro casu, vt Sacerdos inquirat à pœnitente id, quod ipse tenetur facere, vt tertiæ personæ delinquentis aperiat delictum sibi extra confessionem Sacramentalem; quando ipse pœnitens per se ipsam, neque per aliam tertiam personam potest ad correctionem procedere, vel denuntiationem, aut boni communis conseruationem.] Hac tenus M. Bañez, quem sequutus est Cardin. de Lugo *suprà citatus*: vbi eandem sententiam his verbis tenetur. [Non repugnat dari casum, in quo confessarius possit pœnitentem obligare ad manifestandum sibi cõplicitis nomen, non quidem quasi confessarius eam obligationem imponat, sed quia pœnitens, reuera, illam habeat, & cõfessarius, qui ex eius confessione id cognoscit, admonet illum de obligatione, cui si non vult satisfacere, iam merito ei absolutionem negat, quem non inuenit ad absolutionem dispositū. Porro posse illū casum contingere, cõstat apertè; quia potest confessarius videre, ea occultatione cõplicitis, grauiissima dāna imminere; ad quæ impedienda pœnitens omnino tenetur. Rursum videt, pœnitentem se ipso immediatè id non posse exequi, neque habere aliū præter ipsum confessariū: quo casu certum est teneri pœnitentem ad illud mediū vnicū eligendū, quod si eligere nolit, iam non est aptus ad absolutionem recipiendā.] Hac tenus Lugo, sciētia, & purpura eminentissimus, quem cum alijs sequitur Leander à Sacramento *tom. de pœnit. tr. 5. disp. 5. q. 65.* dicens: [In his ergo, & similibus casibus, poterit confessarius obligare pœnitentem, vt reuelat complicitem, & renuerit denegare absolutionem. Ita Doctores, Ferdināndus Guerrero Archiepiscopus Granatensis, Sorus *in 4. dist. 18. q. 4. art. 9.* & alij.] Quos sequitur P. Coninch *de Sacram. disp. 9. dub. 1. n. 14.* Addit Fr. Franciscus à Iesu Maria Carmelita Excalceatus *in cursu Theolog. moral. tr. 6. de Sacram. pœnitentiæ c. 14. p. 1. n. 8.* pœnitenti etiam propriū peccatum renuerit aperire ad impediendū graue damnum innocētis [si nec ipse pœnitens reuelare velit, nec in reuelationem per confessarium faciendā consentire] absolutionem denegandam.

Quid

§. Vnicus.

Animadversio in Baronium.

3 Quid si pœnitens offerat se complicitem correcturum? aut per alium dare notitiam complicitis, vt damnum impediatur? Respondet Cardin. de Lugo *vbi supra*. [Adde posse contingere, vt licet pœnitens dicat, se velle per se ipsum immediatè, vel per alium dare notitiam complicitis ad impediendā mala, iuxta suam obligationem; adhuc confessarius possit differre absolutionem, donec de facto suæ obligationi satisfecerit, &c. quando prudenter timeret pœnitentem non satisfacturū postea suæ obligationi.] Hæc Lugo, & ante illum M. Bañez *loco supra citato, conclus. 3.* vbi sic ait: [pœnitens, neque potest, neque debet absolvi, quando ipse tenetur alias ad denuntiationem, vel bono communi providere; nisi proponat se ita facturum, aut nisi ita prius fecerit, (attende) si confessarius prudenter suspicatur, quod non faciet.] Quos sequitur R. P. Leander à Sacramento *vbi supra*, & Doctor Garlin *in quæstionibus sententiæ 1. cap. 20. num. 12.* & Diana *p. 5. tract. 11. ref. 33.* & *p. 6. tract. 7. Mi secl. 1. c. 2.* per hæc verba. [Hanc doctrinam, antequam typis excuderet P. Lugo, ego mordicus tenui, & conuulsi.] Et paulo antea: [addunt aliqui, quod debet cogere pœnitentem, vt afferat sibi restitutum denuntiationis, vel manifestationis factæ. Ita Bartholomæus de Medina *2. p. sum. cap. 4. §. 1.* hoc tamen videtur nimium.] Hæc Diana, cum Doctoribus citatis, quorum opinio mihi semper arrisit, quia eorum fundamentum solidum est, ad compellendum pœnitentem manifestare complicitem, siue extra confessionem, siue intra, concedendo facultatem corrigendi proximum, & ad differendam absolutionem, quando aliter de proposito corrigendi adimplendo, prudenter dubitatur. Sed quod addit Medina, non approbo, quia sicut confessarius tenetur credere pœnitenti asserenti restituisse ablatum, etiam si testimonium non adducat, ita & non asserenti denuntiationis testimonium. Pœnitenti enim pro se, & contra se credendum est, vt tradunt communiter Theologi cum D. Thoma *in 4. dist. 17. q. 3. quæstionum 5. ad secundum*, & *quodlibet. 1. art. 12.* cuius rationem reddit Sanchez *lib. de Matrim. disp. 4. num. 2.* [quia nemo, inquit, ita salutis suæ immemor presumitur, vt querens Deo reconciliari, in interno foro factum deponat, & ita fatentur omnes, & Covarr. multos referens.]

✠

4 **D**edi num. 1. & 2. fideliter excerpta sapientissimorum Thomistarū verba, Magistri Bañez, & Dominici de Soto asserentium, contestatum posse pœnitentem cõpellere, vt sibi complicitem reuelat, si necessarium hoc sit ad graue damnum Religionis, vel Reipublicæ vitandum; nam cum aliud remediū non suppetat, si hoc assumere renuat, non est absolutionis capax, sed mirabile dictū; cum non posset inficiari Baronium M. Bañez verba, quæ apud me prælegerat, illius non meminit, sed incredibili auri *2. p. Animad. disp. 2. secl. 3. de pœnit. fol. 243.* in hæc prorupit: [Hoc tamen ad minus cõstiterimus, quod Lugo aliquem necessitatis articulum admittat, quo possit confessarius cogere pœnitentem ad manifestandum sibi complicitis nomen, & merito absolutionem denegare; quod ex illa contumacia non iudicet absolutione dignum: sed nullus Thomistarum hoc concessurus est, quia voluit rem nulla vi, solo pœnitentis arbitrio peragi.] Et his non contentus, subiecit, [& malè citatur Soto, ille enim *in 4. dist. 18. q. 4. artic. 6. c. c.* id non tradit.] Dolubens in hoc loco id non tradere, sed homo non aduertit a me non citari pro hac parte Sotum *art. 6. sed 5.* Recolar hunc, quæto, & inueniet verba, quæ fideliter excerpti, quæ cum nec Baronius ipse negare ausus fuerit, nescio cur Sotum malè citatum calumniatur.

5 Ex dictis evidenter contra Baronium constat, iuxta mentem præclarissimorum Thomistarum, quos sequutus est Cardinalis de Lugo, aliquem necessitatis articulum admittendum, quo possit confessarius cogere pœnitentem ad manifestandum sibi complicitis nomen, & renuerit absolutionem denegare. Nequibit verò illum cogere, vt extra confessionem ipsi reuelat, si intra sufficiat, quia sic pœnitens iuxta obligationi plenè satisfacit: sicut neque vt ipsi confessario manifestet, si per se, vel per alium offerat proximum corrigere, & damna præcauere: Solum enim relinquitur confessario ius, vt pœnitentem compellat ad suæ obligationis adimplerionem.

6 Adde, posse etiam in aliquo casu absolutionem differre, licet pœnitens offerat se complicitem correcturum; aut per alium dare notitiam complicitis, vt damnum impediatur: poterit, inquam, differre, donec suæ obligationi satisfecerit; vt propotentem restituere, vel relinquere occasionem proximi peccandi, quando prudenter dilatio absolutionis iudicatur necessaria, vt propositum

non mutetur. Ita M. Bañez *supra* concl. 3. vbi sic ait: Poenitens neque potest, neque debet absolvi, quando ipse tenetur alias ad denuntiationem, vel bono communi providere, nisi proponat, se ita facturum, aut nisi ira prius fecerit, si confessarius prudenter suspicatur, quod non faciet. Sic ille ex M. Bartholomaeo de Medina in *sum. 2. p. cap. 4. §. 1. fol. 269.* ibi: [Hale de mandar el Confessor, que vaya luego a denunciar de sus compañeros al Iuez, o Inquisidores, y les descubra lo que ay, y le traiga recaudo, como lo ha hecho así; y donde no, que no le pueda absolver.] Quibus subscripsit Cardinalis de Lugo de poenit. *disp. 16. sect. 8. num. 434. verbis supra datis*, [quando confessarius prudenter timeat non satisfactorum postea suas obligationi;] secus aliter.

QUESTIO III.

Utrum confessarius, qui poenitentem in Sacramentali confessione ad Prælaturam, vel officium nouit indignum, possit in electione gratuita, illi suffragium negare, vel ab officio ad nutum amobili amouere?

1 **S**I fieri id non possit, absque periculo suspicionis peccati ab alijs concipiendæ, certissimum est, nõ licere, quia ex nulla causa licet sigillum confessionis frangere; & contraria sententia est erronea, vt inquit Vazquez *tom. 4. in 3. p. q. 93. art. 4. dub. 8.* quia secretum confessionis longè maioris momenti est, quàm adhibere remedium malo, quod ex electione indigni ad officium, vel ex eius conseruatione subsequi potest.

2 Difficultas igitur solum est, an quando non est generanda suspicio, quod, propter peccatum ex sola confessione notum, negatur illi suffragium in electione gratuita, vel ab officio ad nutum amobili amouetur, possit confessarius suffragium illi denegare, vel ab officio remouere? Partem affirmatiuam sustinent communiter Doctores apud Sanchez *de Matrimonio, lib. 3. disp. 16. n. 2.* & est expressa D. Thomæ *quodlib. 5. q. 6. art. 13.* vbi sic ait: [si per amotionem ab administratione, peccatum nullatenus manifestetur, puta, si in aliquo Monasterio esset conuictum, quod Abbas pro suo libito ab administratione remoueret; tunc alia occasione accepta, posset subditum sibi confessionem ab administratione remouere.] *in 4. dist. 21. q. 3. art. 1. q. 1. ad veritatem.* [Potest ex aliqua alia occasione absolueri a cura Prioratus, ita tamen, quod omnis suspicio vitetur de confessionis revelatione.] D. Thomæ sequuntur ferè omnes discipuli, Sotus *de secretis, post 4. conclusionem* Paludanus *dist. 21. q. 3.* Nugnus *Caveudo q. 11. 3. art. 1. ad 7. fol. 337.* Petrus de Ledesma *in sum.*

cap. 22. dub. 3. post 5. conclus. Capreolus, Deza, D. Antoninus, Medina, Martin de Ledesma, Syluester, & Tabiena apud Thomam Hurtado *tom. 2. tr. 6. cap. 11. ref. 32. §. 1. n. 149.* *tr. 12. c. 1. n. 1369.* & plures alij, quos refert Sanchez *lib. 3. de Matrim. disp. 16. n. 2.* vbi quadraginta ferè recenset, quos sequuntur Nauarrus, Portel, Gutierrez, & Celestinus apud Dianam *3. p. tr. 4. ref. 76.* Frias, Pellantius, Graffius, Ludovicus de S. Iuan, & alij, quibus citatis, probabilè putat Leand. a Sacram. *tom. 1. de poenit. tr. 5. disp. 10. q. 84.* & cū alijs sequitur M. Corradus *1. p. 335.* vbi sic ait [in gratuitis vbi habet liberam potestatem, potest eum privare; & non admittere; & ita dicendū de omnibus, qui habent officium ad nutum amobili. Hæc diximus tenenda esse, quia assertio est D. Thomæ, aliorumque Doctorum, eum sequentium.] Eandem tenent Durandus, Turcremata, D. Bonaventura, Secoms, & communiter Scoti apud Sanchez *supra*. Quos sequutus est P. Vazquez *tom. 4. in 3. p. q. 93. art. 4. dub. 8. n. 6.* & hoc fortè, ex solo iure naturali, non esse omnino prohibitū, ait Baronius *2. to. Manud. disp. 2. sect. 3. de Sac. Poenit. fol. 242.* & post decretū Clementis VIII. anno 1594 sic statuentis: *Ti superiores pro tempore existentes, quàm confessarij, qui postea ad superioritatis gradū fuerint promoti, ne ea notitia, quæ de aliorum peccatis in confessione habuerint, ad exteriorē gubernationē vtantur:* defendunt M. Nugnus *q. 11. art. 1. ad 6.* M. Lublinus, *vers. secretū, n. 10.* M. Petrus de Ledesma *in sum. c. 22. dub. 3. post 5. conclus.* Villalob. *tr. 9. diff. 75. n. 1.* Reg. *lib. 3. c. 2. n. 16* & Molf. *1. p. sum. tr. 7. c. 23. n. 39.* & 40. dicens: esse doctrinam D. Thomæ, & communem. Quod adeò verū est, vt P. Thom. Sanch. vbi *supra*, non solum dixerit, esse probabilissimā, sed contrariā, quā ipse *n. 4.* amplectitur, Authorū testimonio, & numero distitutam esse, & duos tantū auctores, Armillā scilicet, & M. Bañez, pro ea reperisse.

3 Et quod magis, censent nonnulli, Prælatū non solum posse, sed teneri negare suffragium indigno per confessionē noto, & ob eandē notitiā ab officio amouere, casu, quo teneretur, si, extra confessionē, conscius fuisset indignitatis illius. Ita D. Thom. vbi *sup.* [Posset (inquit) subditū sibi confessionem ab administratione remouere, & deberet hoc facere, cū debita tamen cautela, si talis administratio esset subito periculosa in posterum.] & expressè id tradunt Adrian. & Nauar. apud Sanch. *sup. n. 6.* qui ait: [Idē videntur sentire alij Doctores, assertentes, Sacerdotes nõ debere eligere indignū per confessionem notum, aut debere illi negare Eucharistiam, quando absque sigilli iniuria fieri potest. Hi sunt D. Thomas, Paludanus, D. Antoninus, Victoria,

So-

5. 1.

Vera sententia.

Sotus, Ledesma, Syluester, Tabiena, & alij.] Hæc Sanchez, & consequentiam esse legitimam, quod si superior potest vti notitia confessionis, teneatur aliquando illa vti; multis suadere nititur Thomas Hurtado *tom. 2. ref. mor. 1. tr. 6. cap. 11. ref. 32. §. 3.* vbi plures pro hac parte refert, & *tr. 12. cap. 1. num. 1386.* & 1391. dicens, esse D. Thomæ sententiā, & ferè omnes scholasticos antiquos in illa conuenire.]

4 Addunt alij hanc sententiam locum habere, licet poenitens ipse suffragio priuatus, vel ab officio deturbatus, suspicari possit, propter peccatum ex sola confessione notum, hæc incommoda subire; quia dum alij non conijciant, nil fit contra sigillum. Ita expressè Syluester *verbo confessio 3. q. 14. num. 9.* vbi inquit: [Quid si Abbas scit per confessionem peccatum Prioris, vel alterius subditi sibi, cuius peccati occasio est Prioratus, vel aliud officium? Dicit S. Thomas in 4. quod potest ipsum ex aliqua alia occasione aboluere, (id est remouere ab officio) ita tamen, quod omnis suspicio de revelatione confessionis evitetur: alias peccaret, tanquā revelans confessionem, vt dicit in 5. Quodlib. Hæc ex illo; sed adde, secundum mentem Ricardi, quod oportet vitari suspensionem confessionis, sic, quod nec ipse, nec alius credat eum propter confessionem absolutam, (id est amotum ab officio) aliter ipse, vel alius redderetur promior ad coelanda peccata: & hoc sequitur Rosella, & innuit Angelus. Sed ego credo, attende hoc verum, quoad aliū, non autem quoad ipsum poenitentem, quia, vt patet ex D. Thom. in 5. Quodlib. quæst. 10. quando Prælati, sine manifestatione peccati, potest eum amouere ab officio periculoso in posterū, hoc facere potest, & debet, licet melius esset, eum ad confessionem inducere. Nec obstat, quod efficeretur promior ad coelanda peccata; quia melius est cauere, ne peccata fiant; quàm ne facta exlentur, quia si nõ fiunt, non coelantur; nec è conuerto.] Hactenus Syluester M. Sacri Palatii. Quod autem non opponatur sigillo, licet in ipso poenitente suspicio generetur (dum non alijs) quod propter illud crimen amoveatur ab officio, tradit etiam P. Vazquez *tom. 4. in 3. p. q. 93. art. 4. dub. 8. n. 6.* & ante illum Scotus *q. 2. art. 2.* & alij apud Suarez *de poenitent. disp. 33. sect. 7.* Quos sequitur Thomas Hurtado *tom. 2. tr. 6. cap. 11. ref. 32. §. 3.* & 7. & plures pro illa stare refert, §. 1. vt constat ex ratione, qua nititur, *num. 150.* & probant plures casus in exemplum adducti à Patronis huius sententiæ, vt videre licet apud Sanchez *supra in 3. & 4. argumento*, quibus illam suadere tentant.

P. Mat. de Moy. Quæst. p. 23

5 **S**ecunda sententia omnino tenenda salterit post decretum Clementis VIII. nullatenus licere superiori, ob peccatum ex sola confessione notum, priuare subditos officijs ad nutum amobilibus, vel negare suffragium ad illa obrinenda. Ita P. Thomas Sanchez *lib. 3. de Matrim. disp. 16. n. 4.* Suarez *tom. 4. de poenit. disp. 33. sect. 7. n. 4.* Valentia *tom. 4. disp. 7. q. 13. punct. 3.* & plures, quos citatos sequitur Leander a Sacramento *tom. 1. tr. 5. disp. 10. q. 63.* apud quem Layman, Malderus, Ioannes de la Cruz, Frias, Hurtado, Fillucius, Diana, Egidius, Lugo, Candido, & alij, quibus subscripsit P. Fagundez *2. præcepto Ecclesiæ lib. 6. cap. 3.* Hanc sententiam R. P. Claudius Aquanina Præpositus Generalis Societatis Iesu anno 1590. in ea obseruari præcepit, & contrariam doctrinam publicè, aut priuatim docere, illiusque vsum prohibuit, dicens: [ita profusè in omnibus casibus nostri se gerant confessarij, ac si in confessione nil poenitus audissent: sibi que persuadeant, vt sicut humanarum rerum regimen ab hoc Sacramento longissimè distat, ita debere nullatenus ab eo pendere.]

6 Probatur primò ex motu Clementis VIII. *supra* citati, postea editi die 26. Maij anno 1594. vbi tam superioribus actualibus; quàm confessorijs, qui ad superioritatis gradum promoueantur, præcepit, ne ea notitia; quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorē gubernationem vtantur; nec obstat dicere Clementem vsum fuisse verbo imperatiuo: *superiores diligentissimè caueant*, quæ verba præceptum sub mortali non indicare, docet Caietanus *2. 2. q. 186. art. 9. circa solutionem ad secundum.* Quem sequitur Manuel Rodriguez *in addit. ad Bullam Cruciatam §. 9. n. 77.* Quo principio ducti M. Petrus de Ledesma *in sum. tom. 1. tr. de Eucharist. cap. 11. ante conclus. 9.* & alij docuerunt in illis verbis Concilij Tridentini: *Sacerdotes quàm primum constentur, si celebrauerint ob inopiam sacerdotis absque confessione, non contineri præceptum sub mortali, eo quod verba sint modi imperatiui.* Non, inquam, obstat, quia hæc sententia Petri de Ledesma, vt alibi notauimus, damnata iam est, vt scandalosa ab Alexandro VII. die 18. Martij anno 1666. & legem verbo imperatiuo conditam, regulariter loquendo, obligare sub mortali in materia graui; docet Vazquez *1. 2. disp. 158. cap. 2. n. 24.* Castro Palao *tom. 1. tr. 3. disp. 1. punct. 9. n. 3.* Granada *1. 2. controu. 7. tr. 3. disp. 4. sect. 1. n. 3.* & Bonacina *tom. 2. disp. 1. quæst. 1. punct. 7. §. 4. n. 10.* apud quem Syluester, Armilla, Suarez, Salas,

Q3

86

& alij. Et constat ex Clement. exini de verb. signif. §. item quia, 7. res. Nos itaque: & ex cap. Clerici de vita, & honestate Clericorum. Verba ergo decreti Clementis VIII. præceptum sub lathali continere, dubitare nemo iam potest, post declaratam vim verborum imperativi in simili casu de confessione. Vide Dianam p. 3. tr. 4. ref. 76. vbi contrariam sententiam dicit esse periculofam, & nocivam honori, & Religioni Sacramenti: & p. 11. tr. 5. ref. 15. vbi multis probat post decretum Clementis, nullum dari casum, in quo superiores Regularium vti possint notitia habita in confessione subditorum, subiungens: [scio aliquos contrarium asserere, sed quidquid ipsi allerant, semper in mea sententia persistam, & ita, me citato, tenet novissime Hermanus Lanemouam, & fere omnes scriptores societatis.]

7. Secundò probatur, quia tota ratio, cui innititur indispensabile omnino præceptum servandi sigillam, taliter, vt neque veròis, nec factis confessarij, possint alij conijcere peccatum in confessione auditum, in eo sita est, ne confessio pœnitenti reddatur odiosa, nec peccatores ab ea retrahantur: odiosa autem valdè redderetur, & maxime peccatores retraherentur, si scirent graue sibi damnâ ex confessione provenire posse, quale esset ad dignitates gratuitas obtinendas, idè repelli, vel ad officijs obtentis amoueri, quæ tanti apud homines habentur. Ergo ratio naturalis, cui, semel posita institutione Sacramenti, strictissima sigilli obligatio innititur, a quæ prohibet vti notitiæ confessionis grauiolum subdito, ac facultatem detegendi peccatum illius tertie alteri personæ. Vrgetur, quia minus odiosa redderetur confessio pœnitenti, si peccatû duobus, aut tribus, qui nullo modo nocere possent, detegi quiret, quam si confessarij notitia confessionis vti valenti ad illum priuandum honorificis officijs, & vteriori ascensu: sed primum horribile contra sigillum sacrilegium continet, ergo & secundum.

8. Confirmatur, ex vrgetur contra Sylvestrum, & sequaces, quia sigillum confessionis non solum respectu aliorum, sed etiam respectu ipsius pœnitentis obligat, vnde confessarij non solum tenentur peccatum auditum in confessione alijs non detegere; sed etiam nullo modo loqui de ipso cum pœnitente extra confessionem, nec exprobrare, nec obijcere illi crimen; quia secus pudore suffunderetur, & odiosa illi redderetur confessio, vt ex communi Doctorum, quos refert, docet Thomas Sanchez vbi supra disp. 16. num. 3. Quia propter, vt confessarij liceat cum pœnitente loqui extra confessionem de peccatis in ea auditis, etiam iusta de causa,

opus esse, vt ab illo licentiam petat, tradunt Suarez disp. 53. sect. 5. nu. 2. Victoria in sum. num. 185. Navarrus in Manuali, cap. 24. n. 13. Cardinalis de Lugo disp. 23. num. 130. contra Puteanum in 3. p. D. Thomæ p. 2. q. vlt. dub. vlt. conclus. 3. notabili 2. & Paludanum in 4. distinct. 21. Ergo licet solus pœnitens conijcere possit, ob peccatum in confessione notum, ab officio amoueri; nullatenus licebit ad hunc effectum, scientia, & notitia confessionis vti, quantumvis aliunde quæsit colore, & causa externa priuationis, procedatur: quia scire, ita fieri posse, sufficit, vt rationabiliter a confessione pœnitentes arceantur, vt tradit P. Sanchez sup. num. 3. res. & secundo confirmatur. Et quidem vt bene adnotat Cardinal de Lugo sup. sect. 5. num. 100. præceptum strictissimum sigilli non solum adstringit Confessarium ad non reuelandum, & manifestandum peccatum pœnitentis, sed ad vitandum, extra confessionem, quidquid illam odiosam, & difficiliorem pœnitentibus reddat: vnde licet scienti nil reueletur, nec manifestetur, & ex hoc capite deficiat proprietas reuelationis confessionis, non tamen deficit malitia contra præceptum sigilli, quæ delimitur ex odio, & difficultate erga confessionem conceptis. Hæc argumenta, iure etiam naturali, & diuino, id esse prohibitum probant.

§. II.

Corollaria pro sigillo confessionis.

9. EX dictis reiicienda venit sententia, quam tenet Thomas Hurtado tom. 2. res. Moral. tr. 6. cap. 11. res. 32. & iterum tr. 12. cap. 1. res. 23. §. 2. vbi tres conclusiones statuit. Prima: ex se non esse illicitum superiori, aliquando vti notitia confessionis ad externam gubernationem. Secunda: in aliquibus casibus non solum posse, sed teneri, illa vti. Tertia: decretum Clementis VIII. non prohibuisse, nec posse, eiusmodi notitiæ confessionis vsum pro casibus, in quibus confessarij ad illum tenentur. Sic ille. Verum huic auctori damus secundam, & tertiam conclusionem, vtpote legitime deductas ex prima; quia ex iustitia, vel saltem ex charitate quisque tenetur damno spirituali, vel temporali proximi obviare, quando absque graui sui incommodo potest; ac proinde, si vsum notitiæ confessionis ex se illicitus non sit, ad illum a fortiori tenebitur, vtpote ad electionem medij liciti, & vnicè necessarij, ex præcepto naturali obligantè, quæ proinde Ecclesiastico præcepto prohiberi non potest, quia hæc prohibitio non obligat, quando interuenit alia maior, & strictior obli-

obligatio iuris naturalis; vt ex D. Thoma, Bonaventura, Tabiena, Sylvestro, Ledesma, Soto, & alijs, tradit Hurtado supra, cui suffragantur Eminentissimus Cardinalis de Lugo tom. de pœnit. disp. 23. num. 94. & Dicallillo de Sacrament. tom. 2. tr. 8. disp. 12. dub. 7. num. 14.

10. Primam verò conclusionem, in qua tota difficultas sita est, nempe non esse ex se illicitum confessarij, vti notitia confessionis, non probò. Eam tamen probare tentat Hurtado, §. 7. ex communi sententia antiquorum, & plurium modernorum, quorum longum syllabum adducit. Secundo ex ratione, quia ad fractionem sigilli opus est, quod audita in confessione directè, vel indirectè manifestentur, & reuelentur. Quando autem vltus notitiæ confessionis subiequitur, nullo interueniente signo, quod determinatè significet peccatum in confessione auditum; ne indirectè quidem reuelatur adhuc in genere peccatum pœnitentis; ac proinde nil sit contra sigillum. [Quod enim pœnitens (inquit) suspicetur, aut intelligat, has actiones fieri, vel procedere ex notitia confessionis, & aliquo modo retrahatur, vel trahatur, nil obicit: quia ad vitandum damnum publicum, vel particulare, & maiorem offensam Dei, id licitum est secundum se, & honestum.] Sic Thomas Hurtado.

11. Ex quibus varia deducit confectaria. Primò, confessarium teneri negare Eucharistiam pœnitenti secreto petenti, quem ex confessione indispositum cognoscit. Secundo, non posse, cui antea allolebat; confiteri, si ex illius confessione nouerit, non esse sacerdotem, sed talem se fingere. Tertio, superiorem teneri alios inferiores ad nutum amobiles amouere, si sciat, habere occasionem proximam peccandi; ac proinde Generalem, & Provincialem ad superiores locales ab officijs remouendos. Quarto, Magistrum Nouitiorum teneri negare suffragium nouitio, quem ex confessione indignum professionis agnoscit, & alia huiusmodi.

12. Quibus admissis, velit, nolit Hurtado, tenetur asserere, Clementem VIII. prohibere non potuisse vsum notitiæ confessionis, ad eiusmodi mala vitanda, v. g. ad non eligendum indignum ad prælaturam ex confessione notum, cum talis electio sit intrinsicè mala & grauisimum nocumentum afferat, quòd Prælatus ex iustitia debet impedire, si possit: ac proinde decretum Clementis solum habere locum in alijs casibus, in quibus confessarij non tenebatur vti notitia confessionis; licet possent. Quales autem sunt? vnum apud ipsum inuenio, §. 14. vbi ait: Prælaturam Regularem, ex notitia habita in confessione, non posse negare subditis li-

centiam, vt domo exeant, nec fenestras claudere, vel muros erigere, &c. Quia ex vltia (inquit) scientiæ habita in confessione, odiosa redditur & formidabilis confessio, quod odium, & formidinem voluit auertere Summus Pontifex suo decreto & constitutione; vt sic liberius Regulares accederent ad Sacramentum Pœnitentiæ. Hæc ille. Quibus planè supponit, secluso decreto Clementis, superiores Regulares posse scientia confessionis vti ad subditorum peccata vitanda, idèque Pontificè huius notitiæ vltum prohibere intendit.

13. Caterum hic auctor inconsequenter prorsus loquitur; quia vt ipsemet probat, §. 3. Superior ex iustitia tenetur vitare damnum spirituale, vel temporale proximi, si saluo sigillo confessionis possit, ex quo principio, §. 6. & sequentibus illum obligat ad occasionem peccandi subditorum vitandas, vt vidimus, num. 11. Ergo ex eodem principio tenetur negare subdito licentiam exeundi domo, si occasionem proximam peccandi ex confessione futuram agnouerit, vt bene cum alijs Diana p. 10. tr. 12. res. 34.

14. Præterea nullo fundamento ad decretum Clementis VIII. recurrit Hurtado; tum vbi supra tr. 5. cap. 11. tum tr. 12. cap. 1. num. 1390. vt inde probet, non licere superioribus vti notitia confessionis ad licentiâ exeundi domo subditis denegandam, quia vt ipsemet locis citatis fatetur, hoc idè prohibetur, [quia ex vltia scientiæ habita in confessione, odiosa redderetur, & formidabilis confessio.] Ergo talis vltus ex præcepto naturali, & diuino prohibitus est: ergo licet decretum Clementis VIII. editum non fuisset, eadem esset superioribus sigilli obligatio, & prohibitio negandi subditis licentiâ exeundi domo ex notitia confessionis peccandi, ex confessione habita. Confirmatur, quia motuum decreti Clementis, vt fatetur Hurtado tr. 5. loco citato, v. 376. & tr. 12. cap. 1. n. 1389 idem prorsus fuit, quod præcepti naturalis, & diuini sigilli confessionis: ergo decretum Clementis obligationem nouam non inducit, quia præceptum, & prohibitio humana nequit plus obligare, quam naturale, & diuinum sigilli præceptum.

15. Hæc fundamenta mihi probant decretum Clementis VIII. editum fuisse, non ràm ad obligationem inducendam, quam ad antiquam naturalem, & diuinam in memoriam revocandam, & ad prorsus ex terminandas opiniones omnes, quæ vsum licitum notitiæ confessionis pœnitentibus molestum concedebant: illum nempe, quem si licitum antecederet sciuisent, a confessione retraherentur: huius enim vsum ex se illicitum supponit Pontifex, dum eidem motiuo, cui præ-

praeceptum naturale sigilli, in sua constitutione, & decreto innixus fuit: & dū pro omni casu illum prohibuit, quem prohibere non potuisset, si ex se illicitus non esset; ut potest qui aliquando, si liceret, ex obligatione adstringeretur: ut ad non eligendum indignum ad Praelaturam, ut bene expendunt Lugo, & Dicastillo, & ex communi antiquorum Thomas Hurtado supra.

16 Ex quibus inferre 1. hunc authorem frustra recurrere ad decretum Clementis ad suadendam prohibitionem vsus notitiae confessionis, quando eo etiam secluso, odiosa, & formidabilis ex illo redderetur. Decretum Clementis, & si pro regularibus editum (ut constat ex illis verbis: *Atque ita per quoscumque Regularium superiores, quicumque illi sint, observari mandamus,*) omnes tamen Episcopos, & confessarios non Regulares aequè comprehendit, idque non eo solum, quod lex poenalis in fauorem animarum lata extendatur ad omnes casus, in quibus eadem militat ratio, ut ex Couarr. Genuensi, Villadiego, Parisio, Farinacio, & alijs, tradit Hurtado supra ref. 32. §. 16. n. 193. sed quia iure naturali, & diuino sigilli prohibitus est omnis vsus notitiae confessionis, qui odiosam, & formidabilem poenitentibus illam reddat. Vnde fit. 3. improbabilem prorsus esse sententiam Thomae Hurtado §. 15. asserentis: [satis probabile esse Episcopos, & alios Sacerdotes non Regulares licitè posse vti scientia habita in confessione, in ordine ad regimen externum, quia id est licitum secundum se; & summi Pontificis praeceptum solum datum est pro Regularibus.] Dixi improbabilem, quia ipso restante §. 24. n. 190, ex vsu scientiae habita in confessione, odiosa redditur, & formidabilis confessio. Qui proinde vsus omnibus Praelatis, etiam non regularium aequè prohibitus est iure naturali, & diuino. Ad Regulares vero praeceptum suam constitutionem direxit Summus Pontifex, quia forsitan nonnulli nimio zelo obseruantiae ducti, opinione illa (apud antiquos satis communi) seducti, in extremum sigillo confessionis eregione oppositum, declinabant. Infero. 4. Praelatos, & confessarios nunquam posse vti notitia confessionis eo praetextu, quod ita cautè, & circumspectè procedant, ut nec poenitens ipse id suspicari queat. Moueor, quia hoc ipsum in circumstantijs huiusmodi esse licitum, sufficit ad fideles à confessione rationabiliter arcendos: sola enim possibilitas vsus notitiae confessionis odiosam illam redderet; licet factum ignorarent.

17 Rogabis: quid dicendum, si poenitens in aliquo casu irrationabiliter retraheretur à confessione, ex vsu huius notitiae? Respondent non pauci, in tali eventu non esse con-

tra sigillum; ac pro inde confessarium licitè posse illa vti. Sic Fagundez 2. praecepto Ecclesiae lib. 6. cap. 3. Leander à Sacramento tom. 1. tr. 5. disp. 20. q. 67. & seq. ex quo principio plures resoluit casus. Primum licere superiori ob notitiam confessionis negare subditis licentiam exeundi foras, alloquendi externos; claudere fenestras, & alia huiusmodi. Quod tenent Egidius de poenit. disp. 9. Henriquez lib. 3. cap. 23. n. 7. Nugnus, Vega, Reginaldus, & alij apud Leandrum, qui subnectit, decretum Clementis hos, & similes casus non comprehendere: quia in illo solum cauetur, ne Superiores ad actus externos remouendi ab officijs indignos, vti dignos officijs cohonestandi, notitia in confessione habita vtantur. Secundò, confessarium posse dimittere famulum, quem per confessionem furem esse notauit, vel à pecunijs, illi in posterum committendis, abstinere: pro qua refert Bonacinam disp. 5. q. 6. sect. 5. puncti. 4. n. 30. Sotum detegendo secreto, memb. 3. q. 4. dubit. 1. post. 5. conclus. & Henriquez lib. 3. de poenit. cap. 23. n. 6. addentem, posse etiam confessarium rem à famulo sibi furatam clam recuperare, ex notitia per confessionem habita, (quod valde displicet Patri Fagundez vbi supra, cap. 2. n. 9.) In super confessarium posse mutare voluntatem, & non instituere heredem eum, quem ex confessione nouit indignum: quod apud ipsum tenent Henriquez, M. Sotus, & Thomas Hurtado. Quibus refragantur Fagundez vbi supra praecept. 2. lib. 6. cap. 2. n. 9. & Cardinalis de Lugo de poenit. disp. 23. n. 92. & 93. & meritò quidem, (licet Fagundez in aliquibus non satis consequenter procedat) Ratio, me iudice, est manifesta, tum quia in pluribus ex his casibus poenitens rationabiliter retraheretur a confessione, si eius notitiae vsus confessario liceret; tum quia licet aliquando irrationabiliter esset inuitus, hinc non minuitur obligatio sigilli, nec discretioni confessarij Christus Dominus id commisit: alias facile iste se decipere posset, irrationabile censens, quod rationi valde conforme esset. Ac proinde ob tanti Sacramenti bonum pro omni casu, eiusmodi vsus notitiae confessionis prohibitus est; non minus, quam pro bono prolis, pro omni eventu, prohibita est fornicatio, & pollutio voluntaria: sicut ergo actiones istae ex nullo sine boni priuati, vel publici honestari possunt, eo quod maius damnum sequi posset ex eo, quod aliquando licerent, quam ex eo, quod nunquam; ita neque actiones illae, quae odiosam, & formidabilem, siue rationaliter, siue irrationabiliter confessionem redderent. Alias posset quisque similiter necessitatem sibi fingere reuelandi peccatum poenitentis, irrationabiliter inuitum credens,

dens, si repugnaret; ut si mors aliter confessario immineret, & nulla inde poenitenti sequeretur infamia; & sic in alijs. Quod abique errore in fide dici non potest, ut bene contra Gabrielem in 4. disp. 21. q. 1. art. 3. ca. 4. docent communiter Theologi. (Hoc tamen non tollit, (inquit Thomas Sanchez de matrim. lib. 3. disp. 16. n. 4. & 5.) quod si noui ex confessione Petri, ipsum mihi parare insidias, ut mihi noceat, me posse non exire domo, quamvis alias exiturus essem. Nam quamvis Petrus intelligat id oriri ex notitia confessionis suae nullo pudore suffundetur, nec aliquid detrimentum patietur, nec rationabiliter ob id retraherentur homines à confessione.) Sic ille; sed de hoc infra.

§. III.

Gravior difficultas.

18 AN verò confessarius notitia confessionis vti possit, ad graue periculum sibi imminens vitandum, quando, licet poenitens non aegre ferat, complices tamen criminis in eius confessionis notitiam denent? Grauis inter Doctores controuersia est. Et ne in aequiuoco laboremus, en exempla. Nouit confessarius ex confessione compliceis, poenitentem gladium apud ipsum depositum petere ad illam occidendum, poterit ne denegare? Sciuit aliquos vino celebrando miscuisse venenum, poterit ne à celebratione desistere, etiam si dies festus sit? Cognouit ex confessione Petrum ipsi in domo insidias ad mortem parare, poterit ne, alia occasione accepta, domum exire, quamvis socij criminis suspicentur, id oriri ex notitia confessionis? Partem negatiuam tuentur Nauarrus in cap. Sacerdos n. 135. Vazquez tom. 4. in 3. p. q. 93. art. 4. dub. 10. n. 9. Cardinal. de Lugo disp. 23. n. 105. & 110. & plures alij, quos ibi refert. Quorum ratio est, quia ex facto Sacerdotis colligitur, insidias esse paratas, & venenum insulsum, idque immediate significat fuga Sacerdotis: abstinere enim à vino propter venenum, quod habet, &c. ex quo colligunt complices confessionem socij: ergo fuga Sacerdotis directè significat peccatum confessum: est ergo aperta reuelatio sigilli, quae ex nullo sine honestari potest. Vnde inferit Lugo tom. 2. de iust. disp. 37. sect. 4. n. 47. Sacerdotem in hoc casu posse, & debere se ipsum occidere sumendo Calicem, ex cuius sumptione scit se moriturum ex veneno immisso, si non potest illum omittere, absque aliqua confessionis reuelatione, pro quo adducit Patrem Suarez tom. 4. in 3. p. disp. 33. sect. 7. n. 7.

19 Ceterum contraria sententia mihi

arridet, quam tenent Schuester verb. confessio 3. n. 12. M. Furnus verb. confessio 7. M. Candidus disquisit. 24. ar. 51. P. Thomas Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 16. n. 4. M. Sotus de regib. secreti memb. 3. q. 3. & alij, quos sequuntur. Fagundez 2. praecept. Ecclesiae lib. 6. cap. 3. n. 1. Thomas Hurtado tom. 2. in 2. moral. tr. 6. cap. 11. ref. 32. §. 10. n. 178. & sequentibus, subnectens, non solum posse Sacerdotem ex notitia confessionis hanc milia fugere, sed teneri. Quibus subnectit Leander à Sacramento tom. 1. in 3. q. 10. n. 68. & 69. Horum sententiam probò, non ex eo, quod poenitens in attonabiliter esset inuitus in vsu notitiae confessionis, ut plures ex citatis contendunt, quos supra reieci: sed quia confessarium, nullam omittere, vel insidias sugere, & similiter actiones, vel negationes, quas in praesentia, ex se insidiosis, tant ad varios operandi modos, nec significant determinate notitiam delicti ex confessione habitam, cum ex alijs mortis protenire queant, tamen socij criminis, in his circumstantijs, ut potest prauiam delicti notitiam habentes; ex ea, illis positus, de crimine è deueniant in probabilem, vel moraliter certam coniecturam; aut confessionis socij de aethali crimine, aut manifestationis extra confessionem. Haec autem disinctiua confessionis non est manifestatio delicti confessi, nec poenitenti confessionem odiosam reddit, cum ipse verè dolcat de peccatis commissis; & in proposito non peccandi praconcepto contineatur voluntas etlicax praecauendi damnum imminens confessario, vel Reipublicae, eo modo, quò potest; ac proinde & per notitiam per confessionem, vel extra illam datam, ad fugam confessarium inducere. Hoc verò limitarem, si aliunde ipsi poenitenti periculum mortis immineret, (quidquid contradixerint P. Coninch, disp. 9. de poenit. dub. 4. n. 56. Thomas Hurtado vbi supra §. 10. n. 180. & Leander sup. q. 69. citans Molfesium: quibus ex parte consentit Bonacina disp. 5. q. 6. sect. 5. puncti. 4. n. 28.) Ratio desumitur ex radice obligationis sigilli confessionis: si enim in praesentia conuentu, licitum foret confessario, tanto poenitentis detrimento, ob sui indemnitate notitia confessionis vti, valde quidem odiosa, & formidabilis, imò & moraliter impossibilis redderetur illi confessio: ergo nequibit confessarius in his circumstantijs notitia confessionis ad fugam vti. Adde poenitentem confessarij fugam prudenter timentem, & inde sibi periculum mortis; non teneri illud peccatum confiteri: habet enim iustam causam omitteri, sicut & non vitandi mortem confessionis à socijs inferendam, quia charitas cum graui sui damno neminem adstringit.

20 Ex hac limitatione deducitur solutio difficilis alterius casus, nempe quid dicendum, quando ille, cui confiteri soleo, confitetur mihi, non esse Sacerdotem, & tamen confessiones audiret an, inquam, possum, & teneat, sicut antea illi confiteri? Non solum me non teneri, sed nec posse, affirmat Thomas Hurtado ubi supra ref. 32. citata ff. 5. n. 160. & saltem me posse illi non confiteri, indicat Thomas Sanchez disp. 16. citata n. 5. & tunc Leander sup. q. 68. sed melius Cardinal. de Lugo disp. 23. sect. 5. num. 105. distinguit dicens, confessarium non posse vti tali notitia, si ex eo usu resultaret aliqua indirecta reuelatio peccati, vel aliquod dedecus, vel incommodum pœnitentis: in tali enim eventu, teneretur illi exterius simulando confiteri, & alteri Sacerdoti serio, ut hac ratione sacrilegam confessionem vitaret, & veram absolutionem à vero Sacerdote obtineret, seruat sigillo confessionis. Si vero nil contra pœnitentem resultaret, teneretur confessarius illum deferere, & soli vero Sacerdoti se subijcere. Id enim nequit confessionem odiosam reddere.

§. III.

Dubiosa circa sigillum.

21 **P**receptum sigilli aded strictè obligare, ut ex nulla causa excogitabili violari possit, est communis Doctorum sententia, tamen aliqua dubia sunt ad plenam intelligentiam ad trutinam vocanda.

22 Primum est, an omnis violatio sigilli sit culpa mortalis? Negant nonnulli existimantes reuelationem peccati venialis solum esse culpam venialem, ratione parvitaris materiae. Sic M. Martinus de Ledesma 2. 4. q. 10. art. 5. quem sequitur M. Corradus, 1. p. q. 331. in Addit. & videtur amplecti M. Acaius de Velasco, tom. 1. ref. 200.

23 Contraria sententia est communis, quia graue quid est reddere odiosum Sacramentum pœnitentiæ, viroque timoratos ab illo retardari, quod contingeret, si scirent veniale posse absque graui culpa confessarij reuelari, idèdque grauem irreuerentiam contra Sacramentum continet: sicut in materia simoniae, quocumque pretio, etiam minimo, pro re spirituali oblato, grauis datur irreuerentia, & graue idèd sacrilegij peccatum committitur. Ita Vazquez, & alij communiter apud Leandrum de pœnit. tr. 5. disp. 10. quest. 5.

24 Secundum. An quando peccatum est publicum, sit contra sigillum dicere, [Hæc mulier de suo meretricio se accusauit, &

illam absolui?] Negat Ioannes de Medina, Codic. de confess. q. 47. & probabile censet M. Sotus in 4. dist. 18. q. 4. art. 5. conclus. 3. quia de contraria, quam sequitur, inquit: [Profecro opinio est mihi probabilior.] Similiter loquuntur Reginaldus, Ochagavia, & alij apud Leandrum supra q. 7. & P. Vazquez quest. 93. art. 6.

25 Verum contraria sententia est tenenda, quia dicere esse auditum in confessione tale peccatum, licet alias publicum, horrorem ingerit audientibus, & licet nulla inde infamia sequatur pœnitenti, alij vero timore concipiunt, ne sicut ratione publicitatis, sicut confessario manifestare, quod in confessione sibi fuit sub secreto expositum, liceat item in alijs casibus. Secundum: quia ut ait Caietanus in sum. verb. confessori necessaria, verè confessarius reuelat confessionem. [Quia concubinatus, ut cognitus per confessionem, manifestatur] Præterquam quod circa peccata pœnitentis, licet publica, generatur maior, & exactior notitia, si cognoscatur in confessione fuisse manifesta, ut bene alij notant, quos sequuntur Vazquez in 3. p. tom. 4. q. 93. art. 4. dub. 10. num. 9. Sotus, & alij, quos sequitur P. Mendo in statuta discret. 10. q. 9. subnectens oppositum non esse sibi probabile; [nec video, inquit, authorem vllum illud probabile censentem.] Monet verò Caietanus, confessarium, qui a fidelibus redarguitur, cur pœnitentem publicum, seu meretricem absoluerit, posse respondere, verbis generalibus, [audiui confessionem istius, & feci officium meum.]

26 An verò respondere possit: [mulier hæc sua peccata mihi ritè confessa est, & ego eam absolui?] Respondet affirmatiuè cum Caietano ubi supra, quia nullum illius peccatum in particulari in confessione auditum reuelo, sed ipsam fuisse confessam: quod quidem opus laudabile est. Quod autem alij ex notitia, quam alijs habent de prauo mulieris statu, inde conijciant confessam fuisse meretricium, nil inde contra sigillum redundat, quia sola notitia de Sacramento pœnitentiæ suscepto illis accrescit, de peccatis vero in particulari nulla de nouo.

27 Instabis. An Confessarius obiurgatus, cur absoluerit meretricem, de qua constat in suo peccato manere, respondere possit, nō absolui? Huic dubitationi sic satisfacit M. Corradus p. 1. responsionum quest. 332. [Respondet Caietanus, licet hæsitans, id licere, quia cum suspensio absolutionis ex alijs causis promerere possit, quam ex pertinacia in peccato, illa non est reuelatio confessionis.] Quem ipse non impugnat, & innuit esse probabilem M. Candidus disquisit. 24. art. 50. dub. 4. pag. 555. verum contraria omnino sententia tenenda est cum communi Docto-

rum, quos citat, & sequitur Leander à Sacramento tom. 1. tra. 5. de pœnit. disp. 10. q. 33. Inter quos adducit M. Sotum in 4. dist. 18. q. 4. art. 5. ubi ref. quid autem si peccata sint publica; & bene adnotat licitum esse in aliquo casu dicere, [ego nō absolui, v. g. si postea pœnitens se prodar, asserens se manere in suo proposito peccandi. Nam cum ille suam indispositionem ad absolutionem patefecerit, nil reuelat confessarius, dum eum absoluit, negat, quia dicere se absolutionem non contulisse asserenti accessisse indispositum, non est manifestare aliquod eius peccatum: sicut neque e contra, si confessarius dicat pœnitentem rectè dispositum absoluisse.]

28 Tertium dubium sit, an quando pœnitens inter alia peccata confitetur, se habere defacto intentionem efficacem committendi homicidium, & nequire ab ea desistere, eiusmodi peccatum cadat sub sigillo? Negat Syluester verb. homicidij tr. 7. q. 5. [Quando quis confitetur, se velle facere aliquid malum, puta homicidium (& idem generaliter est, secundum Raymundum, de quocumque, quod non spe venie speritur) quia non est confessio, nec Sacerdos illud celare tenetur. Quod intellige, inquit, quando adest firmum propositum committendi, secus, si confitetur super aliquo tentari, & aliquando consentire, aliquando verò dissentire.] Verum hanc sententiam dicit Sotus in 4. dist. 18. 1. art. 5. ad 3. bene ait D. Thomas [esse errorè.] Verba D. Thomæ reperies in 4. dist. 21. q. 3. art. 1. ubi sic: [ad primum dicendum, quod quidam dicunt, quod Sacerdos non tenetur seruare sub sigillo confessionis, nisi peccata, de quibus pœnitens emendari promittit: alijs potest ea dicere ei, qui potest prodesse, & non obesse, sed hæc opinio videtur erronea.] Hæc D. Thomas. Quia propter M. Ioannes de la Cruz refert, & refertens sententiam Syluestri in directorio 2. p. de pœnit. q. 6. dub. 1. conclus. 2. erroris notam a D. Thomæ illi instam, etiam adnotat [confessor, inquit, tenetur celare sub sigillo etiam peccata enormia contra bonum publicum, ut heresim; etiam si pœnitens dicat, non habere animum cessandi ab illis. Et opposita sententia Alexandri, & Syluestri verb. confessio 3. asserentium, posse confessorem illa reuelare, cui profit, & non obfit, ait D. Thomas ad 1. quod videtur erronea.] Vnde valde miror. Andream Victorelum innotis ad caput 16. libri 3. Toletæ sententiæ Syluestri ad casum 16. [si quis detegat crimen suum sine dolore, sine spe, & animo veniæ, non est hæc confessio, ac proinde nullum obligat sigillum confessionis.] Certissimum enim est sic confiteri intentionem patrandi

homicidium, qui habet firmum propositum committendi, atque adeo non video, in quo differat Victorelus à Syluestro.

29 Quapropter, si pœnitens animo se accusandi de praua intentione, licet anique dolore, & proposito desistendi, accesserit, quamvis non verus, sed fictus pœnitens sit, eius peccatum sub sigillo cadit. Hæc conclusio est certissima, quam cum Suarez, Caietano, & alijs defendit Thomas Hurtado tom. 2. de moral. tr. 6. cap. 11. ref. 30. n. 140. & esse indubitatum, aiunt communiter Doctores apud Barbossam in cap. Sacerdos de vanc. dist. 6. n. 1. c. 2. si verò pœnitens non accedat ad confessionem animo se accusandi, & subiiciendi clauibus peccatum prauæ intentionis, sed pervertendi confessarium, & inducendi ad simile, vel diuersum peccatum committendum; eiusmodi praua intentio non esset materia sigilli, qui non esset expressa in ordine ad absolutionem obtinendam: ut docent communiter Doctores, quos sequitur Leander ubi supra q. 14. qui cum Pesantio, & Soto, contra Maiorem, subnectit, quod si latro fureretur in confessione criminam Sacerdotis, & hoc factum confiteatur, licitum esset Sacerdoti eum accusare in iudicio, quia talis confessio potius videtur facta illudendi gratia; aut ne Sacerdoti sit liberum pœnitentem accusare, quam animo se accusandi. Idemque dicendum putat, & bene, si Religiosus non confitendi animo, sed iniuriandi Prælarum ad illi confitendum accessisset; posset enim illum punire. Quia illa non esset confessio, sed simulatio sacrilega, ut bene aiunt Fagundez præcept. 2. lib. 6. cap. 4. n. 22. & Lugo disp. 23. n. 60.

§. V.

Confessaria.

30 **R**ogabis quid debeat facere confessarius, si pœnitens, v. g. puella moribunda, nolit ipsi concedere licentiam reuelandi delictum, ex cuius manifestatione dependet salus æterna infantis, aliter sine baptismo decessuri? Casus hic non raro cōtingit. Quandoque enim puellæ ad occultandum infandum crimen fornicationis, & prolis turpiter conceptæ, ex nimia fœtus, ad dissimulandum, oppressione, ad vltimum vitæ discrimen veniunt. Quibus peccantibus, si re occulta per manserit, fœtus sine baptismo decedet; quia aut simul cum matre peribit, aut ventris scissioni opportunitas deficiet. Quibus occurreretur per confessarium, nisi sigillo confessionis, non obtenta licentia, teneretur.

31 Difficultas ergo duplex enodanda son.

concurrat. Prima: an puella cum iactura fame, & honoris teneatur licentiam concedere confessorio manifestandi rei statum, ex quo salus aeterna infantis dependet, vel certò vel probabilis? Secunda: an illi renuenti concedere, debeat confessorius absolutionem impertire, ne in aeternum vna cum fetu pereat?

32 Quoad primam, communis Theologorum sententia, asserit non solum cum iactura honoris, & famae, sed vitae, omnes teneri ex iustitia, vel ex charitate infanti subvenire, ne sine baptismo decedat; est enim in extrema necessitate spiritali constitutus, cui cum iactura quacumque nostra temporali subvenire tenemur. Ita ex communi M. Ioannes Martinez de Prado *tom. 2. Theolog. moral. cap. 18. quest. 1. §. 3. n. 27. ibi* [Certa & Theologorum communis sententia tener, quoad proximum existentem in extrema necessitate, qui nisi à me adiuvetur, peribit in aeternum, teneor cum aperto vitae discrimine, eum iuuare. Ita D. Thomas, Caietanus, & quod est sententia omnium, dicit Hurtado.] Sic ibi: & iterum *ca. 20. §. 2. n. 21. cum Armilla, Candido, Serra, & Navarra. Verba D. Thomae reperies in 3. sententia. dist. 19. q. 1. art. 8. ad 2. questionem, ad 2. vbi sic.* [cum scimus fratrem per mortem corporis a morte animae suae periculo animae nostrae, posse liberari; tunc tradere animam pro fratribus, non est perfectionis, sed necessitatis.] Eandem opinionem tenent Valeria, Torres, Lorca, Lopez, Toletus, Coninch, Suarez, & Bonacina apud Garfi. *centur. 1. cap. 20.* Quos sequitur Palaus *tract. 6. disp. 1. punct. 6.* quibus cum Syluio, Tanero, Granada, & alijs, quos refert Diana *parte 3. tract. 5. resolut. 51. & parte 5. tract. 3. resol. 16.* adhæret ipse Doctor Garfi, vbi supra, & *centur. 2. cap. 20. n. 11. fol. mihi 142.*

33 Probat ex illo Christi apud Ioannem: *Hoc est preceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. Sed Christus propriam vitam pro nostra salute spiritali exposuit: ergo & nos sic debemus proximos diligere. Confirmatur ex epistola prima Ioannis cap. 3. in hoc cognovimus Charitatem Dei, quia ille animam suam posuit pro nobis, & nos debemus pro fratribus nostris animas nostras ponere. Quem locum expendens Sanctus Augustinus lib. de mendacio cap. 6. ait, temporalem vitam suam pro aeterna proximi, non dubitabit Christianus amittere. Et ratione probatur; quia bona spiritalia; & maximè aeterna, sunt excellentiora, & Deo gratiora, quam quælibet bona temporalia: ergo ex charitate illa istis præferre debemus; quod nisi in extrema necessitate facimus, nusquam erit debitum id faciendi.*

34 Quod procedit etiam, quando necessitas est ab extrinseco, quia ex eo quod ab extrinseco sit, non desinit esse extrema: ergo illi succurrendum est non minus, ac si esset ab intrinseco; immo multò magis quia quantò plus est ab extrinseco & violenter proveniens ab aliena malitia, tantò est maior necessitas. Pro hac parte pures aethores militare, inquit Diana, 3. part. tract. 5. *misc. resolut. 51. §. motum.* vbi inquirens, an si infans non baptizatus, iam sit moriturus, teneatur, quicunque potest, mortem subire, si ab aliquo impediatur, ut illum baptizet? Respondet affirmativè dicens: hanc opinionem docent Scholus in 2. 2. q. 2. 26. art. 5. Suarez de fide *disp. 9. sect. 2. n. 2. Lorca in 2. 2. disp. 28. membr. 2. n. 32.* qui citat Azorium, Sylvestrum, & Maiorem: idem etiam docent Tannerus in 2. 2. disp. 2. quest. 3. dub. 4. n. 61. Coninch *tract. de fide, disp. 25. dub. 7. num. 88.* & alij: non enim refert, quod necessitas inducatur ab extrinseco, si verè extrema sit, ut est in nostro casu; immo quantò plus est ab extrinseco, & violenter proveniens ab aliena malitia, tantò est maior necessitas: Sic Diana.

35 Et sanè nullum esse faciendum discrimen inter necessitatem extremam provenientem ab extrinseco, & inter eam, quæ ab intrinseco provenit, sed eodem modo in utroque casu discutendum, tradunt contra Sotum, M. Victoria, Villalob. Basilus de Leon, Leander à Sacramento, Navarra, Franciscus Galleti, quorum verba dedi, in *opusculo pro Jesuitis, tract. 2. de peccatis, profectio. 2. n. 2. & 3.* Quibus adde Patrem Sanchez in *summa, lib. 1. cap. 18. num. 13.* vbi sic. [Vt bene ait Victoria, nihil refert, siue mortis ab intrinseca necessitate consurgat, siue ab extrinseco inferatur, cum utrobique eadè vitandæ mortis necessitas excuset:] & Valdellum *lib. 3. disp. 30. n. 26.* vbi sic: [Parè videtur referre, quod necessitas ex morbo sit inducta intrinsecus, & necessitas à tyrano sit inducta extrinsecus.] Idem sentiunt Toletus, Molina, & alij, quos sequitur Card. de Lugo, *tom. 1. de iustitia, disp. 10. sect. 1. num. 22.* Ex quibus videtur cõcludi iuxta communem Theologorum sententiã, omnes teneri cum iactura, etiã propriæ vitæ, infanti subvenire, ne sine baptismo decedat.

36 Contrariam tamen sententiam tenet M. Dominicus de Soto de *secreto Mem. 2. q. 2. conclus. 6.* & quod mirabilius, vt communem tradit, his verbis. [Secundum Doctores, nemo obligatur baptizare puerum, cum periculo propriæ vitæ, saltem quando periculum est ab extrinseco, vt ex malitia tyranni prohibentis eum baptizare puerum.]

refertque pro sua opinione, D. Thom. 2. 2. q. 36. (lege 26). art. 5. Sed quidem D. Thomas, in hoc loco, nõ retractat, quod in libris sententiarum tradiderat; potius confirmat dicens ad 3. [Quod non est de necessitate charitatis, quod homo exponat proprium corpus pro salute proximi, nisi in casu, quo tenetur eius saluti providere. [Id est, (vt Caietanus explicat) nisi in casu necessitatis. Extra casum autem necessitatis, ad perfectionem charitatis hoc spectat.] Sic ille, quem ceteri Thomista sequuntur.

37 Nihilominus sententiam Soti, non audeo improbare dicere, quia illum sequuti sunt graves alij Doctores. P. Sa *verb. Charitas*, sic asserit. [Infantem alioqui moriturum sine baptismo, teneris cum tuæ vitæ periculo baptizare, secundum quosdam, quod alij probabiliter negant, nec enim cum tantò detrimento debetur ei tale officium; alioqui, & mater grauida teneretur permittere se secari, vt fetus baptizaretur, alias sine baptismo moriturus; quod nemo dicit.] Ira ille, cui adde Arcualum de *correctione fraterna*, dicentem non adversari D. Thom. 2. 2. quest. 26. art. 5. asserenti, obstrictos esse nos plus proximi, animam amore prosequi, quam proprium corpus, id est, vitam: nam intelligi debet, quod quis amore suæ conservandæ vitæ, proximo non præstet consilium patrandi scelus siue quod positiuè ad necem spiritualem ipsius non concurrat; quia tunc amans vitam corporalem, aeternam perdit peccato depravati consilij intercedente: At quod nõ omittat providere animæ proximi ob conservandam propriam vitam; non affirmat D. Thomas, nisi forte in casu, quo pactum intercessisset de non omittenda cura animæ proximi, etiam cum periculo propriæ vitæ; sicut deinceps esset, ratione pecuniæ acceptæ, prospicere vitæ corporali proximi, etiam cum periculo amittendi propriam. Qua ratione Parochos, eddi obnoxios sacramenta ministrare suis ouibus, cum periculo vitæ, præcipere sacramentum penitentiae, cum ob id decimas, & cetera percipiant emolumenta, censent DD. Vnde tenemur, ob propriam vitam conservandam, damnâ spirituale proximo non inferre, nõ autem illud impedire, nisi intercedat contentio. Et DD. indistinctè loquentes de obligatione diligendi vitam spiritualem proximi, post habitam propria corporali, aberrant sanè; & quod ipsi nequaquã exequuntur, ceteros obnoxios esse docent. Sic Arcualus. Cum citatis sentit lo Sanchez; in *Selectis, disp. 10. num. 9.* vbi sic. [Vnde credendum Soto de *secreto, memb. 2. quest. 2. post 6. conclus. Sa verb. Charitas, numer. 4.* censentibus, neminem cum periculo vitæ teneri infantem baptizare? Quod expressè Pat. M. de Moy. *Quest. p. 2.*

quoque docet Arcualo de *correctione fraterna, fol. 174.* dicens, vniuersos communi ter sic sentire: alias foemina grauida contricta esset seccationem pati, vt filius baptizaretur, & hanc esse probabilem docet Lopez vbi supra.]

38 Nec improbabile putat Priente Hurtado de Mendoza 2. 2. q. 144. *sect. 3. numer. 36.* vbi sic ait. [Videtur affirmari penè a Soto, nullum per se teneri ad exponendam vitam pro aeterna proximi salutè: idque probat ex S. Thoma, hoc articulo quinto ad tertium, asserente, unicuique esse curam suæ vitæ, non verò salutis alienæ. Vnde infert Sotus, illos dumtaxat, qui curam gerunt animarum, teneri ad exponendam vitam, ne pereant oues: idque voluisse Christum Dominum, & Ioannem; vnde negat in casu infantis teneri quem ad illius baptismum cum vitæ discrimine. Item Sanctus Thomas neminem teneri ad aliorum salutem, nisi forte in casu, &c. quod dixisse videtur propter Episcopos, & animarum pastores; & quidem præceptum de exponenda vita pro aliarum aeterna salutè, opus est, vt aperte proberur ex aliquo iure. Quibus patet sententiam Soti non esse improbabilem.]

39 Ex his decidenda est præfens questio: dico igitur probabile esse, confessorum posse absolvere puellam nolentem illi concedere licentiam reuelandi conceptum foetum, absque baptismo discessuram; si mortis periculum ipsi puellæ à consanguineis imminet. Ratio est, quia probabile est ipsam non teneri propriam vitam exponere pro salutè spiritali proximi, ac proinde cum tantò periculo non adtingi licentiam petitam confessorio concedere. Cuius opinionem se conformare tenerur confessorius, iuxta Communem Doctorum sententiam, quam tradidimus tract. de opinione probabili.

40 Solum restat disquirere, an ad obligationem adstruendam vel negandam; idem iudicium de iactura famæ, & honoris, ac de vitæ periculo faciendum sit? Plures Doctores cenent, id ipsam cuique licete pro honoris & famæ defensione; ac pro vita; pro quo plures dedi in *opusculo, pro Jesuitis, tract. de iustitia, Proposit. 1.* vbi Magister Bañez; Petrus Navarra; Ludovicus Lopez; Ioannes Martinez de Prado, M. Serra; M. Ioannes de S. Thoma, Armilla, & alij, quibus adde Caietanum 2. 2. quest. 75. art. 2. qui; vt refert Sotus de *secreto, membr. 1. quest. 3. versic. 3. prop.* existimat, quod honor, & fama sunt omnino sicut vita; quos sequitur Doctor Garfi, *cent. 1. cap. 49. num. 4.* vbi sic, [periculum famæ æquiparatur periculo

lo vitæ, vt est commune pronuntiatum iuris peritorum, vt inquit Iulius Clarus, §. homicidium, num. 26. & constat ex lege in *causa de manu missione vindictæ, l. isti quidem §. si perculitimo, quod metus causa, l. infamie §. Cod. de Decurionibus*, cui facit illud Augustini, *lib. de boni uoluntatis, quod resecatur, capite non sunt audienti* 11. *quest.* Qui boni nominis curam non habet, *crudelis est sibi, et veluti annihilat*, iuxta illud poetæ: *omnia si perdas, famam seruare memento, qua semel amissa postea nullus eris*. Atqui pro vitæ defensione licitum est negare confessario licentiam manifestandi delictum, etiam si salus spiritualis proximi ex eius manifestatione dependeat, vt docent nonnulli supra citati: ergo. Et ita sentit Doctor Garri *cont. 1. cap. 20. num. 14.* quando puella magnæ esset authoritatis; vel si plebeia, tanti faciat honorem, & famam, vt vitæ præponat.

41 Ex hoc antecedenti planè sequitur, non esse improbabile, posse absolvi puellam negantem licentiam, ad manifestandum, ea emortui, fœtum. Quia cum ipsa probabili opinione excusanti ab obligatione innitatur, non est absolute desistenda; maximè cum eius etiam salus spiritualis, vel æterna damnatio, ex concessa, vel negata absolute dependeat. Nec obstat infamiam puellæ post mortem, & non antea obuenturam: quia præceptum non infamandi ad defunctos etiam extenditur, vt bene cum Navarro, & Zerola, tradit Ioannes Sanchez in *selectis, disp. 4. num. 6.*

§. V.

Dubium incidens.

42 AN verò puella, licet non teneatur, possit in articulo mortis, postquam eius salus est omnino desperata, permittere vitam secari, vt infans baptizetur? affirmare videtur Ioannes Sanchez in *selectis, disp. 10. num. 9* præpè medium, vbi notat sibi non constare Ochaguiam, dum ait, *quest. 7. num. 3.* infantem sine baptismo decedendum teneri quemque baptizare, si possit, etiam cum periculo mortem subeundi: cum tamen *quest. 4. num. 6.* prædixisset, [matrem etiam volentem non esse aperiendam, etiam si sit in articulo mortis, vt filius eruatur, & baptizetur.] Cæterum nulla in hoc est oppositio; quia matris scilicet est eius occisio; quæ, extra ordinem iuris, a nullo fieri licite potest: non sunt enim faciendæ mala vt eve-

niant bona: ac proinde nulli licet eam vitam secare, etiam volentem, ob salutem spirituales fetus, cui ipsa per medium illicitum subuenire non tenetur. Imò nec suo consilio, vel exhortatione ad scissionem provocare potest: tamen si ad id paratam esse, casu, quo ex aliquo capite honestetur, dånabile non sit: sed potius opus ad perfectionem charitatis spectans. Hæc est sententia D. Thomæ 3. *part. quest. 68. art. 11.* quam tenuit in 4. *dist. 6. quest. 1. art. 1. quest. 1. ad 4.* Vbi sic homo potius debet dimittere perire infantem, quam ipse pereat, homicidij crimen in matrem committens. Cuius rationem reddit, *quest. 68. citata, c. 1. ad 3.* [dicendum quod non sunt faciendæ mala, vt eveniant bona, & ideo non debet homo occidere matrem, vt baptizet puerum: sic ille: quem sequuntur communiter Theologi.

§. VI.

Consecrarium.

43 AN verò si mater per iudicem ad mortem damnata morbo lethali corripiatur, liceat iudici ante mortem eam secare, vt infans vi extractus baptizetur? Negant nonnulli; sed immeritò, ideoque contraria sententia est communis Theologorum, quam sequuntur M. Palas de Elâchis, in *disceptationibus moralibus disp. 2. dub. 1. fol. 35.* [si mulier, inquit, prægnans in tali periculo existens, esset damnata ad mortem, licitum erit, eam aperire, & extractum infantem, vt baptizaretur. Conclusio ista ex sacris Canonibus elicitor.] Sic per doctus M. cui consentiunt Suarez, Layman, & Filiucius, quos citat sequitur Teophilus Rainandus *tom. 14.* vbi de ortu infantium *cap. 12.* & Aegidius Choninchi. *tom. 1. de Sacramentis, 7. 68. art. 11. n. 92* vbi sic. [Etiam si nullo modo liceat matrem innocentem, etiam ex se ad id paratam, occidere, vt proles exsecrata possit baptizari, etiam si alias vtrique necessitò ante partum deberet mori, vt dixi sup. 7. 66. si tamen aliqua esset merita mortem, & ad eam iam condemnata, essetque periculum (attende) ne ex aliquo morbo, ante partum, vna cum prole moreretur; possit, seruatò iuris ordine, prius secari, si esset spes, fore vt proles hoc modo possit baptizari. Ratio est, quia in hoc facto nil sit contra vllum ius.] Hucusque Aegidius. Quem sequitur Diana 2. *parte tract. 1. Miscelan. resol. 44. c. 5. part. tract. 3. resol. 13.* & plures doctissimi apud illum.

44 Hanc

44 Hanc sententiam, cum Doctoribus citatis, contra Comitolum, Moscolum, & Malderum, tenet Cardinalis de Lugo, & si limitet ad casum, quo ipse sit maior, quod proles hoc modo baptizari possit, quam, quod mortua matre, possit adhuc supervivere, vt baptizetur: probat, quia in hoc nulla iniuria fit matri, quam iudex, iure suo, potest illo mortis genere punire, nec tunc occiditur mater ad extrahendum solum filiũ, sed ad puniendam debita pœna propter delicta, cuius punitionis occasione procurari potest bonum proles: quod tamen cum consilio prudentis medici, & opera experti chirurgi fieri debet, & seruatò aliunde iuris ordine, vt commutatio pœnæ fiat a iudice habente potestatem ad eam commutationem discernendam.

45 Sed quidem, cum æterna infantis salus ex hoc genere punitionis quandoque dependeat, sufficit meo iudicio, quod probabilis sit spes, posse absque nece eiusdem, ab utero matris extrahi, vt baptizari possit: & hanc probabilem spem sufficere censo, vt iudex possit supplicij commutationem efficere. Huic parti dissentire non potest Baronius in 2. *part. disp. 1. sect. 2. §. 3. fol. 139.* vbi nulla adhibita limitatione, ex his, quas Aegidius, & Lugo vbi sup. ex præterunt, ait cum D. Thoma, *non licere occidere matrem infantem, vt saluus fiat puer*, iabnectens verba valde notanda: *si tamen (inquit) mater mortua fuerit, adhuc superstitè puero, vel dånata ad mortem, secari debet.* In quibus videtur concedere sufficere, vt secari debeat, quod damnata ad mortem vna cum puero ante partum mortura timeatur. Non melius M. Sotum in 4. *dist. 5. art. 11. quest. unica, vers. 3.* arguitur existimare, vanam esse hanc diligentiam. Quia si Mater occidatur, vix id posset absque nece eiusdem satisfieri, antequam baptizaretur, sed quidem matre mortua contingere puerum in utero viuere, supponit D. Thomas, vbi supra, art. 11. citato ad 3. dicens [si tamen mater mortua fuerit, viuente prole in utero, debet aperi, vt puer baptizetur.] Quod non semel contigit docet, cum alijs, Martinez de Prado *tom. 2. Theol. mor. cap. 20. n. 23.*

46 Addo iudicem teneri proferre sententiam de pravia, ad commune supplicij, scissione; quoties probabilis sit spes puerum viuum extrahendum, vt baptizetur: quia hoc speciale supplicij genus non est iure naturali, nec positio prohibitorum; imò nec potest in circumstantijs istis prohiberi, & quicumque ex charitate tenetur saluti spirituali proximi, ne in æternum pereat, subuenire. Imò ex hoc capite a lethali non excusarem iudicem, qui hoc mediam pro P. Mar. de Moy. Quest. p. 2.

salute spirituali proximi, ex consilio periti medici adstantis, executioni dare negigeret, sicut neque illum, qui peccatorem occidi iuberet, non concessio tempore necessitò ad confessionem, vel contritionem eliciendam: quia tenetur ex charitate adultò in extrema necessitate constituto subuenire; in illa autem veritate adultus, vel dormiens in peccato, vel vigilans, qui ex improbitò occiditur.

DISPUTATIO III.

De satisfactione, seu pœnitentiæ, à Ministro Sacramenti iniungenda.

Satisfactio sacramentalis, quæ inter partes sacramenti pœnitentiæ a Concilio Tridentino, numeratur, non essentialis pars eius est, sed integralis; vt contra Paludanum in 4. *dist. 16. quest. 1. sub fine*, docent communiter Theologi, quia hoc Sacramentum ante expletam satisfactionem perficitur, & gratiam habituales confert. Est autem duplex; alia pœnalis, quæ nil aliud est, quam voluntaria compensatio pœnæ temporalis ob peccata commissa debita, consistens in operibus pœnalibus à confessario taxatis: alia medicinalis, quæ non tam in compensationem pœnæ debita, quam ad peccata in posterum cauenda iniungitur: de vtraque igitur breuiter aliquid dicemus.

QVÆSTIO I.

An confessarius teneatur sub lethali satisfactionem sacramentalem iniungere?

1 CERTUM est, apud Theologos, Ministro sacramenti pœnitentiæ iniungere, satisfactionem pœnalem, & pœnitentiam præseruatiuam iniungere, vt constat ex Tridentino *sess. 14. cap. 3. c. 8.* vbi sic. *Haebant autè præ oculis (sacerdotes) vt satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad nouæ vitæ custodiam, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam, & satisfactionem.* An verò sub lethali ad eius impositionem teneantur? non conveniunt Doctores communior verò; & omnino renenda sententia est, confessarium per se loquendo, ad id teneri sub lethali. Ita Caietanus verb. *satisfactio* Petrus de Soto de *satisfactione, lect. 2. P. Suarez de pœnitent. disp. 38. quest. 5. sect. 3.* Fagundez in *quinque præceptis Ecclesiæ præcep. 2. lib. 9. cap. 3. num. 8. Palao tom. 4. tr. 23. punct. 21. §. 2. n. 6.*

R 2

Ioan.

Ioannes Sanctius in *selectis*, disp. 5. num. 17. & plures alij. Et omnis aliorum fundamentis probat, quia opus pœnitentiæ in pœnitentiâ iniunctam causat, ex opere operato, distinctum gradum remissionis pœnæ, post hanc vitam luendam, quem ex opere operantis nõ causaret, si iniunctam non fuisset: vt docent communiter Doctores, quos sequitur Palao vbi supra, §. 2. citato, num. 1. Quibus adde innumeros, quibus citatis subscribit Leander à Sacram., tom. 1. tr. 5. disp. 9. quest. 3. Ergo confessarius pœnitentiâ non iniungens fraudat pœnitentem hoc remissionis fructu, quod absque graui iniuria fieri non potest.

2. Vergetur, quia secundum plures, ea vis, & efficacia ex concessione Christi Domini, Sacramento inest, quod etiam operi praestito in peccato mortali, si in pœnitentiâ iniunctam fuerit, remissio pœnæ pro culpis clauibus ante subiectis, & remissis correspondeat, aut statim, vt docent Nauarrus de *pœnit.* dist. 6. cap. 1. nu. 46. Cerola, Marthius, & alij apud Ioannem Sanctium in *selectis*, disp. 16. n. 5. aut saltem sublato peccato, quod bene operans infectus est, vt aiunt Suarez supra disp. 38. sect. 8. Diana 3. p. tr. 4. resol. 85. Caietanus, Petrus de Soto, Cardin. de Lugo, Candidus, Torreblanca, & alij, quos citatos sequitur Leander vbi supra, quest. 11. ergo, ne tanto fructu pœnitentes fraudentur, tenetur sub læthali confessarius satisfactionem sacramentalem imponere: ex præcepto enim charitatis, in d. & iustitiæ, ratione sui muneris, graue damnum proximi vitare tenetur.

3. Communem hanc sententiam limitat Cardinalis de Lugo tom. de *pœnit.* disp. 25. sect. 4. n. 49 quando pœnitentiâ iniungenda leuis est, pro qua adducit Henriquez, lib. 5. de *Sacrament.* cap. 20. n. 6. & Petrus de Ochagavia de *Sacrament.* tr. ultim. de *Sacram. pœnit.* q. 8. n. 7. Probat, quia pœnitens non tenetur sub læthali leuem pœnitentiâ adimplere; ergo nec confessarius iniungere. Cæterum hoc fundamentum rationem a nobis superius adductam nõ enervat, solùmque militat contra Doctores conclusionem probantes ex alio principio, nimirum, ne Sacramentum mutilum, & imperfectum, absque parte integrati, relinquatur. Ex hoc enim capite bene infert Lugo, aut pœnitentem peccatum mortaliter, leuissimam pœnitentiâ non adimplendo; aut confessarium non peccare, illam non iniungendo; siquidem in utroque eventu imperfectum manet Sacramentum, vt potest absque parte integrali. Hæc autem ratio nostram sententiam non impedit, quia obligationem grauem confessarij non præcisè ex virtute Religionis petimus, propter integritatem Sacramenti, sed principaliter

ex virtute charitatis, & iustitiæ, quia confessarius graue proximi damnum vitare contrahitur.

4. Dixi, per se loquendo ad satisfactionem pœnitentiâ iniungendam sub læthali teneri, quia per accidens ab eiusmodi obligatione eximi potest, nimirum, quoties absque pœnitentis præiudicio præmitteret, v. g. quãdo pœnitens esset impotens adimplere, vt si morti proximus, maximè, si iam cæteret sensibus, & pœnitentiâ iniunctam percipere nõ possit: similiter, quando confessarius ex confessione, & alijs circumstantijs, intelligeret pœnitentem integrè satisfecisse pro pœna debita: & secundum plures, quando pœnitens ob suam fragilitatem, nullam crederetur accepturus pœnitentiâ: tunc enim ad vitandum peccatum in non acceptanda, vel acceptata non adimplenda, eius imbecillitati descendendum putant; & confessarij excusari posse ab illa iniungenda, quia scienti, & volenti non fit iniuria: nec tenetur damnum irremissionis pœnæ, quod proximus passurus est, cum maiore ipsius damno vitare; quale foret periculum peccandi mortaliter; quod præcepto confessarij nõ esset se subdere, proximè immineret. Ita docent P. Henriquez lib. 2. de *pœnit.* cap. 27. n. 6. & apud illud Hostiensis, Nauarrus, Abbas, Victoria, & Ledesma, quibus cõsentiant M. Lublinus, verb. *satisfactio*, n. 1. & Villalobos tr. 9. diff. 78. n. 4. sed quidem à culpa veniali propter integritatem Sacramenti, quoties seruari phisicè potest, nemo queit excusari, nec confessarius non iniungens; nec pœnitens non acceptans, vel acceptatam non adimplens, quia Sacramentum imperfectum relinquere, etiam essentialiter completum, rationi dilionat; ergo saltem venialiter, intrinsecè malum est.

5. Ex quibus infertur confessarium debere imponere pœnitentiâ, saltem leuissimam pœnitentiâ existentem in articulo mortis, dum eam percipere possit, vt breuem orationem, aut percussione[m] peccatoris, aut ipsius iniuriam tatis pœnæ. Ita Suarez tom. 4. n. 3. p. disp. 38. sect. 3. n. 4. Cardin. de Lugo disp. 25. num. 47. Petrus de Soto de *satisfactione*, lect. 2. & plures alij. Similiter infertur debere pœnitentiâ imponi scrupuloso, qui de eisdem peccatis sapius confitetur, vel intra breue tẽpus redit cum nouis culpis, vt absoluat: nam quotiescunãque nouum Sacramentum conficitur, noua pars integralis adesse debet, aliàs totum imperfectum relinqueretur. Sic M. Candidus, *disquis.* 24. art. 31. dub. 3. quamvis scrupulose satis superaddat, & contra praxim confessarij; non posse opus impositum pro pœnitentiâ in vna cõfessione, iniungi in alia; sed nõ placet, quia fecerit cõmunẽ Theologorum sententiã, bona opera alias debita ex præcepto,

to, siue naturali, siue humano, imponi possunt in pœnitentiâ: vt videre licet apud Leandrum supra q. 43. Ergo & opus in prima confessione præceptum poterit in secunda in pœnitentiâ iniungi, eritque proinde duplici titulo debitum, & æquivalenter multiplex: præterquam quod, in vltima confessione iteratur præcedens in generali, & id. o congruenter eadem pœnitentiâ pro omnibus commissis iniungitur, & si non grauior pro omnibus, quã antea pro singulis. Videatur Palao, tom. 4. tr. 23. punct. 21. §. 2. n. 10. & alij.

6. Infertur tertio confessarium teneri imponere pœnitentiâ confitenti ad lubileum, vel plenariam indulgentiam lucrandum; quia licet per hanc plena concedatur peccatorum remissio, imperfectum tamen ex parte confessarij Sacramentum, pœnitentiâ non iniuncta, relinqueretur: & contingere potest, vt quis confiteatur virtute lubilei, & tamen potest ob aliquem defectum indulgentiam non consequatur: sic plures, quos citatos sequuntur Palao vbi supra, punct. 21. §. 2. n. 9. & Suarez disp. 38. sect. 10. Infertur quarto, nequire confessarium totam pœnitentiâ imponere per modum consilij: aliàs liberum esset pœnitentiâ Sacramentum mutuum efficere; nec confessarius ex præcepto teneretur ad illud ex parte sui perniciendum. Sic P. Vazquez tom. 4. in 3. p. q. 94. art. 2. dub. 1. n. 7. Cardin. de Lugo tom. de *pœnit.* disp. 25. n. 54. Sanctius in *selectis*, disp. 15. n. 16. & plures apud Henriquez lib. 2. de *pœnit.* cap. 21. n. 5. in gloss. litt. E. contra Suarez, Fagundes, Filliucium, & alios, apud Dianam 3. p. tr. 4. ref. 8. Infertur quinto, suo muneri non satisfacere confessarium, nullum opus in particulari in pœnitentiâ iniungendo; v. g. si diceret, lo tibi in pœnitentiâ quiddam velle, vel hoc mense boni feceris, vel mali sustinueris. Hæc illatio est contra communem Doctorum, quos sequitur Leander supra q. 25. cæterum meo iudicio necessaridõ consequitur commune Doctorum principium supra iactum de obligatione perficiendi etiã integraliter Sacramentum, & imponendi pœnitentiâ, sub præcepto: ille enim, cui, vt supra, iniungeretur, non maneret adstrictus aliquid boni facere, vel patienter sustinere, ex vi præcepti confessarij: quia nõ imponitur in pœnitentiâ, vt aliquid boni faciat, vel mali patienter sustineat, sed si fecerit, vel sustinuerit, applicatur à confessario in satisfactionem. Aliud verò esset, si confessarius obligaret ad aliquod bonum efficiendum sub disiunctione, relinquendo pœnitentiâ electionem; tunc enim cessaret inconueniens, de quo supra, quandoquidem quolibet opere electo, perfectum maneret Sacramentum. Adde à læthali excusari confessarium,

quod secundum plures, quando leuem pœnitentiâ iniungit, dummodo in absolutio[n]e superaddat clausulam illam: quiddam boni feceris, & mali patienter sustinueris, sit tibi in remissionem peccatorum. Vide Dianam p. 11. tr. 7. ref. 53.

QVÆSTIO II.

Verum pœnitens habeat obligationem acceptandi, & implendi pœnitentiâ à Confessario iniunctam?

Non teneri acceptare pœnitentiâ satisfactoriam licet discretam, tolerabilem, & moderatam, & grauitati peccatorum, & pœnitentis fragilitati congruam, & temperatam, docuerunt plures ex antiquis, quos ex modernis sequuti sunt Gregorius Ruiz, Raphael de Cesare, Bela, & Tribarne, quos refert Diana 2. p. tr. 1. *Miscellan.* ref. 57. & 3. p. tr. 4. ref. 51. M. Samuel Lublinus verbo *satisfactio*, n. 1. & esse probabile putant M. Sotus in 4. dist. 20. q. 2. art. 1. M. Ioannes de la Cruz in *directorio* 2. p. de *pœnit.* q. 4. dub. 3. vbi pro illa refert ex eodem instituto, Caietanum, & Armitillam, dicens: [pœnitens non tenetur sub mortali acceptare, & implere pœnitentiâ.] Quorum ratio est, quia pœnitentiâ sufficit habere animum satisfaciendi in hac vita per indulgentias, vel bona opera, vel in purgatorio, non ergo tenetur pœnitentiâ à confessario iniunctam acceptare. Addunt alij, nec teneri semel acceptatam, & si grauem, adimplere sub læthali. Sic Caietanus tom. 1. *opuscul.* tr. 6. q. 2. quem refert, & sequitur M. Corradus 1. p. *Respons.* q. 7. dicens: [non tenetur pœnitentiâ acceptare, nisi acceptatam hic explerurus, si non exequatur, non peccat, nisi venialiter tantum, si in purgatorio luere intendat; hæc est opinio Caietani in *sum.* verbo *satisfactio*.] Quibus consentiunt Ludouicus Bela, Cenedo, & alij apud Palao infra citandum, quorum fundamentum est, quod obligatio adimplendi pœnitentiâ solum oritur ex acceptatione, quæ simplicis tantum promissionis vim habet, ac proinde sub veniali tantum obligare potest.

2. Secunda communis, & vera sententia est, pœnitentem sub læthali teneri acceptare, & implere pœnitentiâ grauem iuste impositam. Sic communiter Theologi cum D. Thoma 3. p. *quest.* 8. art. 2. quem sequuntur Petrus de Soto *lect.* 2. de *satisfact.* Vialdus, Toletus, Valentia, Cano, & alij apud Fagundes lib. 9. cap. 8. num. 12. Filiius, Gaspar Hurtado, Syluius, Megala,

Egidius, Benacina, & alij apud Dianam *sup.* Vazquez *q. 9. art. 2. dub. 1.* Suarez *disp. 38. sect. 7.* Henriquez *lib. 5. de Sacramento. cap. 20. §. 2.* & Victoria *in sum. n. 209.* Huius sententiæ fundamentum desumitur ex institutione Sacramenti Pœnitentiæ, ut a Christo Domino facta, & per Concilia nobis explicita. Igitur Tridentinum *sess. 14. cap. 8.* postquam pronuntiavit, Sacerdotes non iniungentes pœnitentibus salutare, & conuenientes satisfactiones, eorum peccatorum participes effici, pœnitentiam que imponi debere, non tantum ad nouæ vitæ custodiam, sed ad præteritæ vindictam, & castigationem, hanc potestatem Sacerdotibus competere probat his verbis: *Næ ceteris Sacerdotum non ad solvendum dumtaxat, sed ad ligandum concessas, etiam antiqui Patres, credunt, & docent: nec propterea existimant Sacramentum Pœnitentiæ esse forum iræ, vel pœnarum.*

3 Ex quibus sic Concilium probat obligationem Sacerdotis ad iniungendam congruentem pœnitentiam in peccatorum vindictam, ex eo, quod a Christo Domino fuit illi concessa potestas, non solum ad solvendum, sed etiam ad ligandum, ergo Sacerdos, qui absoluit à peccatis, habet potestatem ligandi, hoc est cogendi, & coercendi pœnitentem ad subeundam pœnam iniunctam. Quod autem de hac potestate ligandi loquatur Concilium. Videtur apertum, tum ex contextu, quia ibi non est sermo de potestate detinendi peccata, sed iniungendi pœnam, tum ex ratione, qua eiusmodi potestatis coercionem ab omni mali specie contra hæreticos vindicauit dicens: *Nec propterea Patres existimant Sacramentum Pœnitentiæ esse forum iræ, vel pœnarum.* Si autem pœnitens non cogeretur à confessario pœnitentiam iniunctam adimplere, non esset, unde Sacramentum Pœnitentiæ ne leuissimam quidem suspensionem fori iræ, & pœnarum apud hæreticos incurere potuisset. Ergo iuxta Concilium non solum datur in Sacerdote obligatio iniungendi pœnitentiam in vindictam peccatorum, sed & potestas ligandi, & cogendi pœnitentem ad eius implementationem.

4 Vrgetur, quia confessarius absolvens à peccatis, & leuem pro gravibus pœnitentiam iniungens, sit eorum particeps, ut ait Concilium, peccat ergo mortaliter, vel quia privat pœnitentem fructu remissionis pœnæ ex opere operato, per pœnitentiam obtinendo; vel quia muneri iudicis non satisfacit. Non primum, iuxta adversarios, quia si pœnitenti liberum est, non acceptare, nec implere pœnitentiam, dum confessarius, eius voluntati consentiens nullam imponit, nullo fructu non adimpleturum privat, neque

iniuriam ullam irrogat, ergo ex hoc capite leuem pœnam imponendo non peccat, cum (ut aiunt) de consensu pœnitentis potest nullam iniungere; ergo ideo peccat quia iudicis muneri non satisfacit: cuius est, non solum à delictis absolvere, sed ad pœnam, in eorum vindictam, cogere. Vnde ratio a priori huius conclusionis desumitur, ex eo, quod potestas ligandi in superiore, & obligatio parendi in subdito sunt correlatiuæ, & de ratione iudicij non minus est, quod reus teneatur obedire iudici, quam, quod iudex possit illum cogere ad parendum sententiæ de pœna subeunda.

5 Ex dictis inferitur primò, obligationem adimplendi pœnitentiam posse esse gravem, vel leuem, iuxta gravitatem, aut leuitatem pœnæ iniunctæ, quia iuxta communem Theologorum sententiam, superior nequit graviter obligare in materia levi, nec leuiter in graui: unde (quidquid alij dixerint) si confessarius ob peccata venialia, vel læthalia in confessa, pœnitentiam gravem iniungeret, eam nimirum, quæ si sub voto caderet, induceret obligationem gravem, teneretur pœnitens sub læthali illam adimplere, quia se subiecit potestati clavium: è contra verò, si bona fide, vel ex ignorantia etiam culpabili leuem pœnam pro grauioribus delictis imponeret, non teneretur pœnitens sub læthali ad illam adimplendam. Primam partem sustinent Nauarrus *in Manuali, cap. 21.* Suarez *vbi supra, sect. 7. n. 5.* Vazquez *q. 94. art. 2.* Candidus *disquisit. 24. art. 30.* Palaus *tom. 4. tr. 23. punct. 11. §. 4. num. 3. & 9.* Secundam Cardin. de Lugo *disput. 25. sect. 5.* dicens, ita sentire communiter Theologos; in materia enim leui nequit esse grauis obligatio.

5 Inferitur secundo pœnitentem non posse velle absolvi, & tamen nolle ad pœnitentiam implendam ligari, quia potestas, indiuisibiliter ad utrumque, à Christo Domino concessa fuit confessario. Potest verò pœnitens nolle absolvi à confessore grauem, & sibi intolerabilem pœnitentiam iniungente, & si Sacerdotis iudicio instam, & competentem. Quod absque læthali posse fieri, tradit cum alijs Cardin. de Lugo *vbi supra n. 77.* Quia sicut ex alia causa posset pœnitens alium confessarium querere, ita & ob metum obligationis subeundæ: obligationem enim absolutam acceptandi pœnitentiam non contrahit pœnitens ante absolutionem, ac proinde non est unde saltem læthali delinquat, si alterius confessarij iudicio se submittere velit. Expediet tamen prius rogare confessarium, ut mitiorem pœnitentiam sibi imponat, quod licitè fieri posse, tradunt Nauarrus *cap. 26. num. 4.* Henriquez *lib. 5. cap. 20. num. 5.* Villalobos *tr. 9. diffic. 77. num. 2. &*

Ca-

Caletanus *verbo satisfactio.* Si verò præmissa diligentia, confessarius annuere recuset, poterit aliam adire, ut tradunt probabiliter Turrianus *de pœnit. disp. 37. dub. 3. in fine,* Galpar Hurtado *disp. 14. diffic. 2.* Villalobos *vbi supra,* quos citatos sequitur Leander à Sacramento *tom. 1. tr. 5. disp. 9. q. 86.* Cæterum probabiliter Suarez, Egidius, Benacina, Fagundez, Layman, & Candidus existimant hoc esse peccatum veniale, quia inordinationem aliquam præferre videtur, nolle prudentis confessarij iudicio stare, postquam se illi iudicandus pœnitens submitit.

7 Si autem inquiras, sit ne censura digna prima opinio Doctorum negantiū obligationem acceptandi, & implendi pœnitentiam grauem iniunctam, semel præsupposita absolutione? Respondet, me ab omni censura abstinere; grauisimam verò alij inurunt: quia Suarez *vbi supra disp. 38. citata, sect. 7. n. 2.* dicit esse rem venialem; Henriquez *lib. 5. de Sacramento pœnitentiæ, cap. 20. §. 2.* & Cardin. de Lugo *disp. 15. sect. 5. esse improbabilem.* Et acius Pater Vazquez *q. 94. art. 2. dub. 1.* inquit esse contra fidem, ut potè oppositam Tridentino concedenti confessario potestatem obligandi pœnitentem ad præteritorum vindictam, & castigationem; sed ab omni censura immunem putat non pauci, apud Dianam, *p. 11. tr. 5. ref. 52.*

QVÆSTIO III.

Vtrum pœnitens possit propria autoritate substituere sibi alium; qui pœnitentiam pro ipso adimpleat? & quid de licentia Confessarij?

1 **H**anc questionem proponit Cardin. de Lugo *disp. 25. citata, sect. 5. dub. 4. num. 79.* & pro parte affirmatiua; quando subest rationabilis causa, v. g. melioris occupationis pœnitentis, vel maioris deuotionis alterius, cui adimplenda committitur, dicit, stare Paludanum, D. Antoninum, Sylvestrum, & Alfrisdorensem. Ex his verò authoribus, quos attentè legi, non omnes clarè id docent, quia Sylvester *verb. satisfactio, §. 3.* solum refert sententiam Paludani, dicens: [ponit idem Petrus de Palude (nempe *distinct. 20. q. 3.*) duos alios casus, in quibus potest quis iniunctam pœnitentiam imponere alteri volenti. Primò, cum vult occupari in alijs Deo acceptis magis, ac magis iuuantibus contra peccatum; puta in prædicando, vel bellando contra hostes fidei. Secundò, quando vult satisfacere magis, & ob hoc eam imponit meliori.] Hæc Sylvester ex Paludano, cuius sententiam ideo approbare, censuit Lugo, quod, cum ultimo

loco referat, non refellit. Apertius pro parte affirmatiua, ut supra exposita, militare videtur D. Antoninus *3. part. 14. cap. 20. §. 1.* vbi sic ait, si verò est potens satisfacere, tunc oportet, quod ipse satisfaciatur per se ipsum, potest tamen iuari per alterum; & addit D. Thomas, etiam si sit potens, potest alius satisfacere pro eo, sed non est permitendum. Hæc ille, subnectit verò non esse certum, posse pœnitentem iniunctam sibi pœnitentiam alteri acceptanti imponere, in calibus ex Petro de Palude nuper relatis; etenim cuiuscumque sit hæc sententia, prorsus talis est; alias posset etiam quisque alia præcepta Missæ, horarum, vel ieiunij, per alium adimplere, quod dicere nefas est. Ideoque nouissime illam, ut scandalosam, ut minimum damnauit, & prohibuit Summus Pontifex Alexander VII. in Congregatione Generali Sæcte Romane Inquisitionis die 24. Septembris, anni 1665.

2 Reiat verò difficultas; an ex licentia, & voluntate Confessarij, possit pœnitens iniunctam sibi pœnitentiam per alium implere? Affirmant M. Sotus *3. 4. dist. 19. quæst. 2. art. 4.* Armilla *verbo satisfactio num. 6.* Sylvester *ibidem quasi. 3.* Caletanus *n. 2.* & Samuel Lublinus *eadem verbo n. 3.* Candidus *disquisit. 24. art. 30. dub. 12.* & cum Fagundez, & Filliac. Diana *3. part. 8. ref. 82. in fine;* & alij, quos citatos sequitur Leander à Sacramento *tom. 1. tr. 5. disp. 9. q. 90.* qui pro hac parte refert Diuum Thomam *in 4. dist. 20. q. 1. art. 2. ad 3. quæst.* Cæterum D. Thomas non absolute id asserit, sed in casu necessitatis; unde (inquit) non est permitendum, ut aliquis pro alio pœnitentiam faciat, nisi defectus aliquis appareat in pœnitente, vel corporalis, per quem sit impotens ad sustinendum, vel spiritualis, per quem non sit promptus ad portandam pœnam. Addit Leander ex Armilla, Caletano, & alijs in casu impotentie pœnitentis, ad adimplendam per se ipsam pœnitentiam, semper adesse implicitam, interpretatiuam; & virtualem voluntatem confessarij, ut alteri committat, & per illam satisfaciatur. Sic tradit supra *q. 91.*

3 Nihilominus contraria sententia tenenda est, quam sequitur M. Martinus de Ledesma *2. p. 4. q. 14. art. 4.* M. Nugnus *eadem quæst. art. 2.* P. Vazquez *supra q. 94. art. 2. dub. 1. n. 10.* vbi ait, oppositam esse ipsam, Coninch *disp. 10. n. 66. & 82.* & alij, quos sequitur Cardin. de Lugo *vbi supra n. 82.* Ratio est, quia licet quantum ad solutionem debiti, possit unus pro alio satisfacere; ut tradit D. Thomas *vbi supra in 4. sentent. distinct. 20. & in 3. contra Gentes cap. 158. in 4. cap. 55.* pœnitentia tamen, vel satisfactio

Sa-

sacramentalis; ut potest pars integralis Sacramenti, nequit, etiam ex consensu confessorij, ab alio, quam à penitente adhiberi, tunc quia satisfactio est actus ipsiusmet penitentis, ut tradit Tridentinum *sess. 14. cap. 3.* tunc quia ut fatetur D. Thomas loco citato *ex 4. sentent. dist. 20. quæst. 1. art. 2. ad 3. quæst.* [pena satisfactoria est ad duo, scilicet ad solutionem debiti, & ad medicinam pro peccato vitando.] Quod præ oculis habendum commendat Tridentinum confessorijs ubi supra *cap. 8.* satisfactoria autem poena, ut optime inquit Angelicus Preceptor, in quantum est ad remedium peccati, si per alium adimpleatur, nil penitenti proderit, quia ex ieiunio vnus, caro alterius non domatur. Satisfactio ergo, quam confessorius tenetur imponere, talis esse debet, quod penitentem per se ipsum adimplere, cogat.

4 Quod si dixeris cum nonnullis, quos refert, & sequitur Leander ubi supra *q. 26.* posse in satisfactionem iniungi opera non poenalia, quia quodlibet bonum opus satisfactorium est. Contra est primò, quia non omne opus bonum deseruire potest ad prætorum peccatorum vindictam, & castigationem, quale esse debere nos admonet Concilium ubi supra. Contra secundò, quia satisfactio, quæ est pars integralis Sacramenti, causat suum effectum ex opere operato, nempe augmentum gratiæ sanctificantis (secundum plures) & poenæ corporalis remissionem, secundum omnes, ut tradunt D. Thomas *3. p. q. 90. art. 2. ad 2.* Caietanus *ibidem. Sotus in 4. dist. 17. q. 1. art. 2.* Suarez *tom. 4. in 3. disp. 38.* & plures alij: ad quos effectus solum requiritur status gratiæ in eo, qui recepit fructum Sacramenti, ut videre licet in matrimonio per procuratorem in lathali existentem celebrato, quod tamen, iuxta consistentem Theologorum sententiam, contrahentibus tunc temporis in gratia existentibus gratiæ augmentum ex opere operato impertitur; & in sacrificio Missæ à sacrilego Sacerdote in peccato mortali pro animabus purgatorij oblato, quibus tamen remissio poenæ temporalis ex opere operato comparatur; ergo aliud in peccato mortali poenitentiam pro te adimpleret, gratiæ nihilominus augmentum, & poenæ remissionem ex opere operato consequeris: quod valde absurdum videtur; ergo licet opera non poenalia iniungi possent in poenitentiam sacramentalem, nequiret adhuc per alium adimpleri.

5 Contra tertio, quia satisfactioni sacramentali solum conuenit, causare suum effectum ex opere operato, ut a confessorio, virtute clauium, ex potestate ligandi proveniente; sacerdos autem à peccatis absolvens,

solum habet potestatem ligandi poenitentem, qui absoluitur, non alium, licet vltro se offerentem; quia potestates ligandi, & absoluendi respectu eiusdem se habent: ergo satisfactio ab alio prestanda nil operabitur virtute clauium, nec vllum ex opere operato habebit effectum; sed ex opere tantum operantis, ut dicunt Theologi; eundem nimirum, quem operaretur, si nullus interueniret confessorij consensus, nec poenitentis petitio, sed sua sponte in gratia exiens pro alio obtulisset; ergo satisfactio, quæ est pars huius Sacramenti ab ipso poenitente per se, nõ per alium, etiam si de confessorij consensu, adimplenda est.

QVÆSTIO IV.

Vtrum poenitentia medicinalis, seu præseruatiua, à Confessorio iniuncta possit in aliam commutari.

§. I.

Notabilia præmittuntur.

1 **S**uppono, satisfactionem poenalem, quæ est pars integralis Sacramenti Poenitentiae, & in vindictam peccatorum imponitur, posse commutari in aliam æqualem ab ipso confessorio, qui eam imposuit, vel ab alio etiam confessorio, iuxta diuersas opiniones, quæ videri possunt apud Dianam *2. p. tr. 1. Misc. res. 53.* An verò hæc commutatio fieri debeat intra confessionem, an possit extra? An debeat fieri audita eorundem peccatorum confessione? non conueniunt Doctores, alij enim affirmant, alij negant. Suppono secundò poenitentiam iniungendam à confessorio debere esse præseruatiuam, siue medicinalem, & simul poenalem, ut tradit Tridentinum *q. 2.* citatum. Suppono tertio, poenitentiam posse esse primariò medicinalem, & secundariò poenalem, vel e contra.

2 Quoad medicinalem primariò, & per se, nempe, quæ magis, & principaliter ordinatur ad præseruandum in posterum, quam in vindictam, & castigationem prætorum criminum, adeò scrupulosè loquuntur Theologi Morales, ut confessorij frequenter existiment, poenitentias has medicinales, seu præseruatiuas nulli esse licitum commutare. Doctores autem maiorem latitudinem concedentes docent, vnam poenitentiam præseruatiuam posse in aliam præseruatiuam commutari, secus minimè. Ita Bonacina *de poenit. disp. 5. q. 5. sect. 3. punct. 3. n. 5.* Diana *3. p. tr. 4. res. 137.* & alij; Quibus

con-

consentit Doctor Caspi *in qq. cent. 1. cap. 54. n. 16.* ubi plures.

3 Ceterum Cardin. de Lugo in hæc dubitationem incidens, *tr. de poenitent. disp. 25. sect. 6. n. 114* ingeniosè, ut assiblet, duplicem distinguit poenitentiam medicinalem, seu præseruatiuam; vnam simpliciter necessariam ad vitanda in posterum peccata; ad quam poenitens ex se iure naturæ tenetur, independentè à præcepto confessorij; & hanc sicut nec ipse poenitens potest omittere, ita nec confessorius commutare. Verum tamen si secundus confessorius poenitentiam illam auferret, vel commutaret, commutatio valida esset, quoad vnum tantum effectum, nempe ut poenitens vltra non teneretur ad illam ex præcepto confessorij; sed solum ex præcepto naturæ; quo obligatur adhibere media necessaria ad vitandum mortale: ideòque omittens, facta commutatione, non peccaret contra præceptum posituum confessorij, nec contra Religionem. Peccaret verò grauius confessorius secundus auferendo vinculum a primo impositum, quando prudenter timeret poenitentem, eo oblato, relicturnum medium necessarium ad mortales l. plus vitandos.

4 Alià est poenitentia præseruatiua (ait Lugo) non necessaria simpliciter, sed tantum vtilis ad præcauenda peccata in posterum, ad quam proinde poenitens, secluso confessorij præcepto, nõ tenetur; & hanc affirmat posse in aliam commutari; non tamen declarat, an debeat commutatio fieri in aliam per se, & primariò præseruatiuam, an possit in poenalem primò, & per se, cui secundariò formalitas præseruandi conuenit, ut recitatori horarum, auditioni sacri, & similitous, quæ de more iniunguntur, & ad nouæ vitæ custodiam conducere reparantur.

5 Milii vero ex principijs huius Doctoris dicendum videtur poenitentiam medicinalem & præseruatiuam, ad quam poenitens non teneretur iure naturæ independentè à præcepto confessorij; posse ab alio confessorio in aliam primariò, & per se poenalem commutari.

6 Probationi præmitto, sola opera poenalia, prout poenalia sunt, habere rationem satisfactionis pro debito poenæ, ut docent communiter Theologicum S. Thoma *disp. 15. q. 1. art. 5.* & alij sine numero, quos citat, & sequitur P. Suarez *de poenit. disp. 37.* id latè probans pluribus Concilij testimonijs, præcipuè *ex sess. 14. cap. 8.* ubi opera satisfactoria vocat *satisfactorias poenas;* & *ex canone 13.* ubi ait, satisfieri poenis inflictis, & patienter toleratis.

7 Præmitto secundò confessorium esse medicum, & iudicem, ac proinde Tridenti-

num *sess. 14. cap. 8.* dicit debere præ oculis habere; ut poenitentia non solum sit medicina in tuturum, sed etiam in vindictam præteriti. Verum licet debeat curare poenitentem, ut medicus, non tamen potest ut medicus illum obligare, sed solum ut iudex; cui ut tali potestas ligandi, sicut & absoluendi competit. Ita Lugo *de poenitent. disp. 15. q. 1. 6. n. 114. et di. p. 25. sect. 6. n. 115. & di. p. 27. sect. 2. n. 24. et 25.* dicens poenitentiam imponi frequenter ut medicinam, confessorium tamen non posse obligare, nisi quatenus illam imponit in poenam peccati, unde concludit, ceterum, si poena totaliter condonetur, non potest obligare ad medicinam, quia medicus ut medicus non obligat, sed committit; sic ille, quem sequitur Doctor Caspi ubi supra *n. 28. in pæ.*

8 Consequenter igitur ad hanc doctrinam, duplex formalitas distingui potest in poenitentia medicinali; alia poenæ, alia medicinæ. Ita respondet potestati confessorij, ut medici, illa ut iudicis. Vnde ad formalitatem medicinæ non aliter obligare poterit confessorius, nisi quatenus opus illud poenale, in quo formalitas medicinæ reperitur, imponitur ab ipso, ut à iudice in satisfactionem Sacramentalem. Quod expressit Lugo *disp. 25. n. 115.* his verbis. *Quod poenitentia, ut præseruatiua fuerit imposta, non addit nouam obligationem; sed solum motiuum ex parte confessorij ad imponendam illam; obligatio autem poenitentis tota oritur ex eo, quod prius imposta est à iudice in poenam peccati.* Vnde liquet, ex præcepto confessorij, non teneri poenitentem ad medicinalem poenitentiam, quatenus medicina formaliter est, sed quatenus opus poenale, & sacramentalis satisfactio. Ratio est, quia ex præcepto confessorij ad id solum tenetur, quod ab eo, ut iudice imponitur in punitionem delicti, non ad id, quod ab eo, ut medico applicatur, ut vtile ad vitanda peccata, ut patet ex verbis Cardinalis de Lugo superius aduictis; sed poenitentia medicinalis, ut medicina est, applicatur à confessorio, ut à medico; ut poena autem imponitur ab eo in punitionem delicti; ergo ex præcepto confessorij solum tenetur poenitens ad poenitentiam, quatenus poenam peccati, non quatenus medicinam. Quod potest aliunde confirmari, quia semel dato, opus aliquod esse medicinam, & non punitionem pro peccato, nequit confessorius ad illud obligare, quia, ut docet Lugo *disp. 27. sect. 2. n. 26.* nequit Sacerdos obligare ad id; quod non est satisfactio sacramentalis, qualis non est opus habens rationem puram medicinæ, ut ait Ioannes Sanchez *in selectis disp. 33. n. 17.* e contra verò, si ponamus, opus habere rationem punitionis, & satisfactionis pro de-

bita

bito pœnæ, & non rationem medicinæ, potest confessorius ad id obligare: ergo tota ratio, propter quam tenetur pœnitens ex præcepto confessorij, ad pœnitentiam medicinalem, est formalitas pœnæ, & vindicta pro peccato; unde si pœnitentia sit tantum medicinalis, inquit Valerius, cui citato non dissentit Doctor Garfius in *99. moral. cœt. 1. cap. 34. n. 25.* quilibet confessorius, etiam extra confessionem, potest eam commutare, suspendere, & super eam dispensare.]

9 Quando autem confessorius dicit pœnitenti debere restituere, vel relinquere occasionem proximam, &c. tunc (inquit Lugo ubi supra) non obligat, nec imponit novum præceptum, sed declarat pœnitenti obligationem, quam iure naturali habet; quia confessorius, ut medicus, licet non possit obligare, potest, & debet ostendere pœnitenti obligationem suam. Quem sequitur Leander *tom. 1. tr. 5. disp. 14. q. 96.* & favet Doctor Garfius, ubi supra n. 24. ceterum hoc cum grano salis accipiendum est: si enim pœnitens habeat ignorantiam invincibilem de sua obligatione, & confessorius probabiliter credat consilium non profuturum, tam longe est, ut debeat; ut potius teneatur non admonere pœnitentem de obligatione, ut recte docent Medina, Sotus, Cano, Ledesma, Henriquez, Bartholomæus de Ledesma, Aragon, Corduba, quos refert, & sequitur Thomas Sanchez *lib. 2. de matr. disp. 38. n. 6.* & Suarez *de pœnit. disp. 32. sect. 4.* Quia medicus non debet adhibere medicinam, si timeat maius damnum alkaturam, quam fructum. Quod si confessorius dubitet, sit, nec ne profutura admonitio; an damnum pœnitenti allatura? tunc ait Lugo cum Filiucio *disp. 22. de pœnit. sect. 2. n. 31.* comparandam esse utilitatem cum damno, & timorem cum spe; & omnibus pensatis, id eligendum, quod præponderare iudicetur: quia finis administrationi huius Sacramenti est bonum pœnitentis, ac proinde in eam partem inclinare debemus, quæ non in perniciem, sed in eius bonum, attentis circumstantijs, cedere, prudenter iudicaverimus. Ideo ipse Lugo eodem modo, philosophandum existimat in hoc casu; ac in alio, quem adducunt Doctores circa correctionem fraternam, quando quis dubitat, an admonitio sit profutura? Quem ab obligatione admonendi absolute liberat Villalobos, Bañez, Caietanus, Valentia, Aragon, & Sotus, quos refert, & sequitur Diana *3. p. tract. 2. resol. 38.* Debet autem confessorius cautè procedere in examinanda qualitate ignorantie, ne forè ipso examine, & interrogatione det occasionem dubitandi pœnitenti, & inserat ei malam fidem. Quare ut bene Sanchez, & Lugo supra, solum in-

communi, & quasi aliud agens, debet interrogare, an habeat conscientiam remortum, circa aliquam materiam gravem. Ex principijs supra iactis infert Doctor Garfius, probabile videri pœnitentem, non adimplentem pœnitentiam medicinalem solum peccare contra præceptum naturale, non contra præceptum confessorij. [Quod, inquit, valde consonum est opinioni Joannis de Lugo. Sed viti docti venia, longè ab illa distat, quia verbis supra datis oppositam tradit expressè, nã cum pœnitenti medicinalis sit etiam in vindictam peccatorum, potest confessorius ad eam ratione huius respectus sub lethali obligare, ut ad partem integram sacramenti, & de facto obligat, dum imponit; peccat ergo pœnitens duplici peccato, eam non adimplens, alio contra ius naturale, alio contra præceptum Religionis a confessorio iniunctum. Fateor, quod si pœnitentia esset purè medicinalis, non caderet sub præcepto confessorij, sed sub consilio, hanc autem solum applicare, non licet confessorio, ut ait ipse Garfius *num. 1. & 4.* & constat ex Tridentino *sess. 14. cap. 4.* Præterquamquod, ut ipse ait *n. 20.* nulla est pœnitentia medicinalis absoluta, quin simul sit satisfactoria, & ita obligatio, inquit, eius non oritur tota a præcepto naturali, sed a præcepto confessorij.] Idem igitur prælibatis; aliquibus conclusionibus mentem aperiam.

§. II.

Triplici conclusione questio dirimitur.

10 **D**ico primò pœnitentiam medicinalem vtilem ad vitanda in posterum peccata posse a secundo confessorio in aliam primariò, & per se pœnalem commutari. Hec conclusio est contra Bonacinã, Dianam, & alios communiter; sed illam tunc Cardinalis de Lugo, vel saltem non dissentit, nam rationes, quibus probat pœnitentiam præservatiivam posse in aliam commutari, idem suadent, siue in aliam primariò præservatiivam, siue in aliam primò, & per se pœnalem, fiat commutatio.

11 Probatur, quia primus confessorius potuisset ab initio non imponere illam pœnitentiam medicinalem, si attentis circumstantijs, & fragilitate pœnitentis, timeret probabiliter, vel dubitaret de illius adimplitione: cum enim confessorius medicus sit, convenientem medicinam applicare debet; nociva autem esset, quæ attentè fragilitate pœnitentis, laqueum ipsi iniiceret ad novum peccatum in non adimplitione committendum. Hoc autem sufficiens est, ut confessorius liberetur ab opere imponendi similem pœni-

pœnitentiam, ut ex communi Doctorum supponit Cardin. de Lugo, *disp. 25. sect. 4. num. 48.* Imò addo tunc casus, non posse talem imponere, sicut nequit medicus medicinam infirmo nocivam adhibere. Ex his igitur argumentum efformo. Secundus confessorius de eisdem peccatis sententiam ferens, potest iniunctam pœnitentiam in eam commutare, quam primus in his circumstantijs potuit imponere; sed primus potuit, imò debuit in his circumstantijs eam pœnitentiam præservatiivam non imponere, sed aliam pœnalem; ergo secundus poterit illam in aliam pœnalem commutare. Syllogismus convincit intentum, si maiorem propositionem probaverimus, quod iam præsto.

12 Ideò secundus confessorius potest commutare pœnitentiam pœnalem ab alio impositam, quia duo Sacerdotes, non se habent sicut inferior & superior, sed sicut duo iudices succedentes in eodem Tribunali, & munere (vnius autem iudex in hoc foro recte potest commutare, seu moderare pœnã, ab alio equali prædecessore impositam) sed eadem ratio militat, quoad pœnitentiam a primo impositam, tuit præservatiivam, ut constat: Ergo idem in utroque casu dicendum est.

13 Urgetur, quia in pœnitentia pœnali, idem secundus Sacerdos potest reuocare prioris sententiam, quia cognoscit in eodem Tribunali de eadem causa, perinde, ac si nunquam fuisset iudicata: qua propter reus potest secundæ stare sententiæ, prima relicta; sed hoc totum reperitur, etiam si a primò iudice fuerit imposita pœnitentia præservatiiva; ergo poterit secundus reuocare, vel mutare prioris sententiam, imponendo eam pœnitentiam, quam hic, & nunc iudicaverit salutarem, & convenientem pœnitenti; cuius imbecillitati debent condescendere confessorij, ad graviora mala vitanda.

14 Probatur secundò, quia ex præcepto confessorij, ut probavi supra, solum tenetur pœnitens ad pœnitentiam, quatenus pœnalem; sed loco vnius pœnæ potest ab alio confessorio iniungi alia, ut docent communiter Theologi, quos refert, & sequitur Suarez; *disp. 38. sect. 10. num. 4.* Ergo loco illius pœnitentiæ medicinalis, quatenus ad illam pœnitens tenetur, post subrogari alia pœnalis: sed hac subrogata, non esset obligatio ad aliam, ergo: minor probatur. Quia ablato præcepto iudicis, ut iudicis, non tenetur pœnitens obedire sub mortali in his, quæ alias non sunt ei necessaria ad salutem, ut docet Lugo *disp. 26. in fine*, præceptum autem primi iudicis cessat eo ipso, quod pœnitens deducit iterum sua peccata ad Tribunal, ut a secundo iudice, ac si nunquam fuissent iudicata, de nouo iudicentur, ut constat in pœ-

nitentia pœnali; ergo non tenetur pœnitens ad pœnitentiam medicinalem a primò impositam.

15 Confirmatur, quia facta aliunde satisfactio pro debito pœnæ, eo ipso cessat obligatio adimplendi pœnitentiam, etiam medicinalem, ut statim ex pluribus Doctoribus explicabo, sed sumpta ex præcepto confessorij alia pœna pro eisdem peccatis, sit aliunde satisfactio pro debito pœnæ: Ergo eo ipso cessabit obligatio adimplendi pœnitentiam medicinalem.

16 Dico secundò: Vnum confessorium posse commutare pœnitentiam medicinalem ab alio impositam etiam necessarium simpliciter sit ad vitanda peccata, dammodo tales circumstantiæ, modo occurrant, quæ ab initio occurrissent, posset primus talem pœnitentiam non imponere, contentus declaratione præcepti naturalis, qua pœnitens ad illam tenetur, si declarare expediat, iuxta superioris dicta. Tunc autem primus non imponere posset, quando non speraret fructum; sed potius timeret, vel saltem dubitaret, esset ne illa pœnitentia profutura, an ob futura pœnitenti; ut constat ex dictis circa admonitionem de sua obligatione; tunc vero teneretur primus confessorius imponere in pœnitentiam opus, ad quod alias pœnitens iure naturæ tenebatur, ut necessarium simpliciter ad vitanda peccata, quoad prudenter sibi suaderet, quod pœnitens noua adstrictus obligatione, assumeret medium illud necessarium, alias relicturus. In hoc igitur secundo casu, & his circumstantijs concurrentibus, nequit licitè secundus confessorius illam pœnitentiam medicinalem commutare. Quod si aliter faceret, valeret quidem commutatio, quantum ad hoc tantum, ut solum iure naturæ, & non ex præcepto confessorij teneretur. Ita docet Cardinal de Lugo, *disp. 26. n. 114.*

17 Quod autem facta commutatione, cesset obligatio a primo confessorio, vi eius præcepti imposita, probatur omnibus rationibus, quibus supra probavi, pœnitentiam medicinalem non necessariam simpliciter ad vitanda peccata, posse in aliam pœnalem commutari; ita ut non maneat obligatio orta ex præcepto primi iudicis. In verò potest licitè aliquando commutari, probatur. Quia secundus confessorius, cuius sententiæ stare potest pœnitens, relicta priori, non debet ex medici munere, imponere ut iudex in pœnitentiam delicti opus illud, ad quod alias pœnitens iure naturæ tenetur, nisi probabiliter saltem iudicet novam obligationem, ex superadlito præcepto provenientem, pœnitenti profuturam; eo quod timore incurredi duplex peccatum; abstinere ab operatio-

ne, à qua vnus peccati timor non deterret: si enim id sibi non suadeat, nequibit licite illam nouam obligationem imponere: alias non medicinam conuenientem, sed laqueum iniiceret poenitenti. Ergo licet à primo confessorio fuerit imposita talis medicina, poterit à secundo, variatis circumstantijs commutari. Imò saepe ita expedit, ne sit occasio incidendi in plura peccata. Semper autem erit manifestanda poenitenti obligatio, quæ ipsi remanet iure naturæ, ne poenitentiae commutatio sit erroris occasio, & permanendi in periculo proximo peccandi.

18 Dico tertio, per lucrationem indulgentiæ plenarie liberatur poenitens ab onere à confessorio ex præcepto iniuncto implendi poenitentiam, quæcumque illa sit, siue pure poenalis, siue medicinalis vtilis, siue necessaria simpliciter ad vitandum peccatum; itaque, quod allero est, non manere obligationem nouam à confessorio impositam, sed per indulgentiam tolli omnem obligationem prouenientem ex præcepto confessorij. Hoc tamen nõ tollit, quod alias iure naturæ maneat obligatus poenitens ad medicinam simpliciter necessariam ad mortales lapsus vitandos. Hanc sententiã tenet Lugo *disp. 27. de poenit. sect. 2. n. 21. & n. 24.* vbi ait [indulgentiam non tollere obligationem adhibendi medicinam necessariam simpliciter, quia hæc obligatio non oritur ex præcepto confessorij, sed ex iure ipso naturali] ergo obligatio, quæ oritur ex præcepto confessorij, cessat omnino per lucrationem indulgentiæ. Quod prius clarius dixerat, dum de confessorio ait. *Si poena totaliter condonetur, non potest obligare ad medicinam.* Cuius in fine videtur reddere rationem dicens; obligationem, quam confessorius imponit, solum prouenire à potestate iudiciali, qua potest punire, & ligare obligando. Hanc opinionem, ait Lugo, esse communem, tam antiquorum, quam recentiorum, simpliciter, & vniuersaliter affirmantium per indulgentiam liberari poenitentem ab obligatione implendi poenitentiam: quin distinguant inter poenalem, & medicinalem. Ita docent S. Thomas, Nauarrus, Syluius, Angelus, Viguierus, Bonacina, Argent. Ricardus, Durandus, Palacius, Paludanus, Adrianus, Valentia, Vazquez, & Coninch, quos refert Lugo vbi supra *num. 22.* Itæ P. Suarez, Coninch, Amicus, & alij, quos citatos sequitur P. Mendo *in Bullam disput. 6. cap. 6.* & nouissimè loquendo de poenitentia medicinali, nostram sententiã tenent Remigijs *in summa tr. 5. cap. 5. ff. 19. n. 5.* & Leander *tom. 1. tr. 5. cap. 14. q. 172.* & probabiliter putant Martinus de San. Ioseph *in monit. confess. tom. 1. lib. 2. tr. 7. de indulgent.*

n. 7. & Diana *p. 10. tr. 12. ref. 46.* contra Henriquez, Sanchez, Reginaldum, Bonacinum, & Palaum, quos sequitur Doctor Garri vbi supra *n. 15.* eo ductus, quod raro poenitentia est satisfactoria, quin medicinalis. Nihilominus nostra sententiã vera est.

19 Probatur primo auctoritate Innocentij tertij *in exp. cum ex eo sine de poenitent. & remiss.* vbi ait, *per indulgentias satisfactions sacramentalis exequari:* quod falsum esset, si ex præcepto confessorij adhuc maneret obligatio adimplendi saltem sub ratione medicinæ. Secundo probat Lugo *ex extrauagant. antiquorum de poenit. & remiss.* vbi Bonifacius VIII. vt refert Glossa, volebat confessorios imponere aliam poenitentiam ijs, qui iubilæum anni sancti lucrabantur. Tertio probatur ratione à priori, quia confessorius iniungit poenitentiam, vt poenam ad satisfaciendum pro peccato; ergo sublato debito poenæ per indulgentiam, cessat omnino fundamentum illius obligationis, quamvis enim poenitentia sit etiam medicinalis, nil refert, quia confessorius, vt probauit *n. 4.* & *5.* non potest obligare, nisi quatenus illam imponit in poenam, ac proinde cessante obligatione adimplendi in poenam, cessat ratio formalis, propterquam poenitens ex vi præcepti de nouo impositi ad illam tenebatur, & consequenter cessat obligatio orta ex præcepto confessorij; quia hæc tota oritur à potestate ligandi, ad poenam obligando, quæ potestas non adeit, semel sublato debito poenæ. Qui enim nil debet pro peccatis, non potest obligari ad soluendum, nec pars integralis Sacramento deficit; quia ipsamet iubilæi lucratio loco poenitentiae subrogatur, si uero ad vitandum periculum recidij, poenitentia illa simpliciter necessaria sit, manebit obligatio ex iure naturali: de hac enim dubitari non potest.

20 Ex dictis infertur primò, quod licet poenitens propria auctoritate nequeat commutare poenitentiam sacramentalem in aliam euidenter meliorem, vt contra Portel, Villalobos, & Dianam *3. p. tr. 4. ref. 53.* docent communiter Theologi, poterit nihilominus commutare in lucrationem indulgentiæ plenariæ; & licet vnus confessorius nequeat commutare, extra confessionem, poenitentiam ab alio impositam (vt contra Victorellum, Valentiam, Verarducium, & Rodriguez tenent communiter Doctores apud Dianam *2. p. tr. 2. Misc. ref. 53.*) Nihilominus potest eiusmodi commutationem poenitenti consulere, vel etiam per se efficere, vt docet Cardin. de Lugo supra *sect. 2. n. 31.* vbi ait, ita approbasse doctissimos Salmaticenses à se consultos, & ita

ita tenere doctissimum Pater Ioannem de Salas, & Alphontium Rodriguez in suis manuscriptis. Ratio est manifesta, quia hic non intervenit propriè commutatio, seu moderatio sententiæ à primo confessorio latæ, sed lucratione indulgentiæ cessat fundamentum obligationis, cum per illam adferatur debitum poenæ; ac proinde hæc subrogatio non est propriè commutatio sententiæ facta ab ipso poenitente, seu ab alio sacerdote, extra confessionem, neuter enim potest id facere: non primus quia subditus, qui ex præcepto tenetur, nunquam potest commutare materiam præceptam: non secundus, quia non est iudex; nec habet vllam iurisdictionem, nisi in Tribunali confessionis. Hæc doctrina est maxime obseruanda, quæ audientibus non erit ingrata, & ad poenitentium conscientias, gravium poenitentiarum pondere grauatas exonerandas, nulla aptior. Videatur Leander a Sacramento *tom. 1. de poenitent. tract. 5. d. spur. 9. quæst. 82.* vbi pro hac sententiã quam ipse sequitur, adducit Nauarrum, Reginaldum, Toletum, Tabianam, Bonacinam. Et sequuntur Thomas Sanchez *in summa libr. 1. cap. 14. num. 8.* Diana *3. part. tract. 4. resol. 106.* & *5. p. tract. 12. resol. 3.* & *part. 8. tract. 1. resol. 80.* Mendo *in Bullam, disp. 6. cap. 6. num. 69.* & plures apud ipsos.

21 Infertur 2. post lucratam indulgentiam posse poenitentem propria auctoritate commutare poenitentiam medicinalem in aliam medicinalem aequè vtilem ad præcauendum a reciduo, quia quando vnum medium non est simpliciter necessarium, sed sunt plura, quibus periculum peccandi aequè vitabitur, nullo iure tenetur poenitens ad vnum præ alio; quia nec ex confessorij præcepto, quod cessauit, vt probauit, nec ex iure naturali, quod delectum mediatorum, æqualium ad finem, liberum relinquit.

QVÆSTIO V.

Verum, qui ex poenitentia sacramentali ad ieiunium tenetur, obligationi satisfaciat, si ieiunet, etiam si animo deliberatiõ non adimplendi hoc ieiunio poenitentiam

Non satisfacere vlli præcepto, qui per opus, quod efficit, illi satisfacere non intendat. P. Mat. de Moy. Quæst. p. 2.

tenet plures Doctores apud Sanchez *in summa libr. 1. cap. 13. num. 27.* & *12.* vbi Medina, Nonarrus, Ledesma, Pallacios, Angles, Pæz, Azor, Manuel Rodriguez, Petrus de Ledesma, & Henriquez, quam opinionem valde probabilem esse, ait ipse Sanchez *num. 13.*

2 Carerum contrariam sententiã probabilem esse putat, & merito; quam loquentes de præcepto audiendi sacram, tenent plures; allerentes illud adimplere, qui assiluit, licet animo deliberato, & expresso non adimplendi hoc sacro, sed alio; licet postea mutata voluntate aliud non audiat sic viginti & quatuor Doctores, quos refert Leander a Sacramento *in 5. præcepta hec. sic, tract. 2. disp. 9. quæst. 80.* Idemque de præcepto recitandi Horas Canonicas tradunt plures alij, quos ad lex supra viginti protrahit ipse Leander *tom. 6. tr. 8. disp. 4. quæst. 394.* Quos sequuntur M. Raphael de la Torre, Al. Candidus, Magister Sacri Palatii, & ferè triginta authores apud Ioannem Martinez de Prado *tom. 2. Theolog. Moral. cap. 3. quæst. 8. §. 1. num. 1.* eamque tenent Valentia, Suarez, Vazquez, & Lessius apud Sanchez *sup. numer. 13. in fine.* Ratio est, quia leges, & præcepta solum obligant ad efficiendam rem præceptam, & consequenter ad actum internum, siue quod exequi non potest, non verò ad alios, quibus hic, vel ille finis præscribitur; quia finis non cadit sub præcepto; sic qui ieiunat adimplet Ecclesiæ præceptum, licet ex malo, vel indifferenti sine ieiunet, ergo præcepta non obligant ad actum, quo quis velit illis satisfacere, sed quo velit in actu exercito opus lege iniunctum exercere; qui quidem actus absque alio subsistere potest, vt ex terminis notum est. Vnde non est in potestate operantis, præcepto non satisfacere;posito; quod opus præcepto iniunctum efficiat; & actu humano, & libero efficere intendat. Et quidem nil apud Doctores magis commune, quam de occultis Ecclesiam non iudicare, nec superiores posse præcipere actus internos, exceptis illis, qui ex suppositione actus externi per necessariam conuenientiam deducuntur, id est, sine quibus actus externus exequi non potest, vt bene ait Vazquez cum alijs *tom. 4. in 3. part. q. 90. art. 1. dub. 4. à num. 14.* & est sententiã D. Thomæ *1. 2. quæst. 10. art. 9.* vbi sic ait, [illud cadit sub præcepto legis, ad quod lex cogit: (& infra) illud cadit sub præcepto legis, pro quo poena infligitur. Ad instituendam autem poenam, aliter se habet lex diuina; & aliter humana. Non enim poena legis infligitur, nisi pro illis, de quibus legislator habeat iudicare, homo autem, qui est

est legislator humane, non habet iudicare, nisi de exterioribus actibus, quia homines vident ea que parent. Igitur ex mente D. Thomæ, nullam humanam præceptum se extendit ad actus internos, qui ex externis non apparent, quales tantum sunt necessarii, seu ad illam executionem requiriti, secus alij, qui soli operanti noti sunt, & sine quibus opera iniuncta sub præcepto exequi poterit. Hæc posita sententia, ut veriori, & communiore, pro Ecclesiæ præceptis.

3. Restat peculiaris difficultas circa pœnitentiæ sacramentalem, in qua disparitatem plures constituit. Quia pœnitentiæ iniungitur a Sacerdote gerente vices Christi, & iudicante nomine eius, atque efficiente, ut illud opus satisfactorium sit pars integralis sacramenti. Unde videtur posse resultare obligatio iuris naturalis diuini, quæ transcendat ad alios actus internos, qui ad operis executionem, necessarii non sint, ad quos Christus Dominus potuit nos obligare, ut potè qui externorum, & internorum iudex est. Et quod ira de facto res se habeat, tradit Pater Vazquez de Beneficijs cap. 4. §. 1. art. 3. dub. 7. numer. 117. Quia licet in alijs legibus, sufficiat ponere opus præceptum, etiam si non adit intentio obseruandi legem, imò quandoque exprimi possit contraria, ut supra diximus, in hac materia satisfactoris, videtur requiri intentio ex eo, quod est pars sacramenti: ergo sicut omnia sacramenta requirunt in adulto intentionem, saltem virtualem ea recipiendi, ita & intentionem satisfaciendi per opus in pœnitentiæ iniunctum, ut potè partem integram sacramenti. Ideò hanc partem sustinet ultra Vazquez, Eminentissimus Cardinalis Borriæ Pallauicinus in assert. the. log. lib. 7. cap. 27. num. 280. Quod probat, quia in præfata materia, præter præceptum confessarij iniungentis opus, habemus præceptum Dei reuerendi illud opus ad sacramentum, ut possit nobis prodesse ex opere operato: unde concludit opus a confessario iniunctum non esse partem sacramenti, quomodocumque fiat, si deficiat intentio satisfaciendi obligationi; etiam si hæc casu memoriæ non occurrat, quia non adimpletur præceptum Christi Domini de actu interno, quo in esse partis integralis constituitur, nempe de intentione satisfaciendi pro pœna peccatis debita. Hæc est doctrina Pallauicini; cui partim consentit Diana part. 10. tract. 16. resol. 25. quia licet solum confessarij præceptum agnoscat, & ei satisfieri assumeret sola operis executione; putat tamen, tale opus non habere rationem partis integralis sacramen-

ti, & per consequens non renouare pœnam ex opere operato, deficiente intentione satisfaciendi.

4. Contrariam tamen sententiam tenet Pater Thomas Sanchez lib. 1. §. 1. cap. 13. numer. 17. ubi ait pœnitentiæ verè impleri, si opus iniunctum executioni mandetur, cum expressa intentione illius non implenda; quia pœnitentiæ ex solis confessarij præcepto adimplenda est, ac proinde idem de illa, ac de alijs præceptis sentiendam. Quod iterum tradit de voto, cap. 13. in fine. ex eodem principio inferens, illum cui confessarij iniungit pro pœnitentiæ elemosynam, vel ieiunium, sub distinctione, ad eius beneplacitum, si dederit elemosynam, eam intentione non implendi pœnitentiæ, sed ieiunandi, si illa; posse ad hanc mutari voluntate mutari, quia re vera implent distinctionem, quod a confessario impositum fuit. Idemque de voto, & iuramento, ac de alijs præceptis dicendum sentit lib. 1. cap. 13. citato num. 18. nec de effectu remissionis pœnæ ex opere operato dubitat. Nam per hoc præceptum, quod fiat opus impositum a confessario in nomine Christi, eleuatur ad effectum sacramentalem causandum per voluntatem Sacerdotis præcedentem, ut oprime ait Lugo voi supra. Quem sequitur Antoninus Diana 6. part. tract. 6. de scilicet. resol. 43. illum referens tom. de Sacramento Pœnitentiæ. disp. 25. sect. 3. numer. 37. Vbi Eminentissimus hic Author probabile censet non requiri intentionem satisfaciendi præcepto confessarij; sed executione operis iniuncti; etiam ab immemore obligationi, illi satisfieri, nempe ex vi intentionis peccata non reuocata, quæ ex intentione quadam habitualis, &c. quæ sufficit, ut recipiatur valde satisfactio sacramentalis, etiam si daretur non satisfacere, quando est reuocata per contrariam intentionem. Quibus verbis etiam reuocata sufficere; satis innuit, licet non expresse doceat. Illam verò tenent Delgadillo tom. de pœnit. cap. 18. dub. 48. & M. Acatus de Velasco Episcopus Oriolensis tom. 2. ref. Moral. verb. Horas, ref. 36. num. 4. dicens hanc esse probabiliorē, & communiorē.

5. His ego libenter subscribo: primò, qui ait Diana part. 10. tr. 16. ref. 6. [Videò Doctores communiter absolute obicere præceptum pœnitentiæ impositum a confessario audiendi Missam, ieiunandi, &c. merendum esse ad instar præceptorū Ecclesiæ.] Atqui præcepta Ecclesiæ adimplet, qui rem præceptam exequitur, etiam si obligationis immemor: imò & cum voluntate, & inten-

intentione expressa non satisfaciendi hoc opere; sed alio postea exequendo (ut communiter Doctores supra citati) Ergo & præceptum pœnitentiæ impositum a confessario. Secundò, quia dolor, qui est pars essentialis sacramenti non, amittit rationem partis, licet ab immemore confessionis futura eliciatur, imò & cum intentione expressa non iterandi confessionem peccatorum, de quibus dolet, (quæ iam clauibus subiecerat, & nulla de nouo commisit) potest enim quisque mutare voluntatem, & illo actu doloris peccata illa iterum valide, & fructuose coniteri, ut constat ex dictis 1. part. Select. tr. 3. disp. 5. de dolore, §. 9. in fine. Ergo potiori iure opus iniunctum, quod pars tantum integralis est, ad sacramentum pœnitentiæ integrandum deservire poterit; licet ex intentione operantis ad illud non referatur, neque operans intendat præcepto confessarij satisfacere, neque pro peccatis antea confessis.

6. Tertiò; quia opera iniuncta in pœnitentiæ eleuatur ad remissionem ex opere operato, virtute sacramenti. Ergo & virtute intentionis ad eius valorem requisitæ; nempe intentionis pœnitentis volentis illud recipere, & intentionis Sacerdotis absolutionem conferentis; quorum utraque intentio præcessit, ergo sicut sacramentum valide fuit susceptum, quia nulla potentia effici possit, non fuisse validam, ita neque quod opera iniuncta in pœnitentiæ ab eo tempore non fuerint eleuata ad esse remissionis pœnæ ex opere operato; ergo quod modò deficiat intentio executionis pœnitentiæ ex fine adimplendi pœnitentiæ, & satisfaciendi pro peccatis, nil obstat ad effectum, ad quem iam supponuntur opera eleuata; quia ad præteritum nulla est pœnitentiæ: ergo licet deficiat relatio, ad sacramentum receptum, actualiter concepta, & licet opus exequatur cum intentione expressa non satisfaciendi obligationi iniunctæ per illud; sed per aliud postea exequendum, verè satisficit præcepto confessarij, & verè hoc ieiunium est satisfactorium ex opere operato, quia executioni mandatur, quod præcepit confessarij, & quod ex vi sacramenti suscepti fuit eleuatum ad effectum remissionis pœnæ.

7. Nec vllum est fundamentum ad asserendum, præter præceptum confessarij, dari aliud diuinum referendi executionem operis ad sacramentum, seu habendi intentionem satisfaciendi pœnitentiæ præcepto, seu pro pœna, debita: tum quia ex defectu intentionis huius, non impeditur effectus ex opere operato, ut probaui: tum etiam, quia licet impediatur, quando in peccato mortali pœnitentiæ adimpletur (ut docet omnes Theologi) nihilominus nouum lathale non est, sic Pat. M. de Moy, Quest. p. 2.

illam acimplere. Ut docent Vazquez tom. 4. in 3. p. 94. art. 2. in 5. in 18. Lugo tom. de pœnit. disp. 25. sect. 3. num. 33. verus de Ledelina in sum. de pœnit. cap. 1. dub. 2. Ioan. de la Cruz p. 1. de pœnit. q. 1. dub. 4. can. 2. Candidus tr. 30. dub. 14. c. 17. Fagundez. Hurtad. Ochagavia, Lym. Reginald Ludouicus de Torres, & alij, quos citatos sequuntur Diana 5. p. tr. 4. ref. 70. & Leander a Sacramento. tom. 1. tr. 5. disp. 9. §. 8. Cuius ratio est: vel quia licet de præfata, ob incapacitatem subiecti, non tenuerit pœna, tamen sublato obice peccati, eam pœnitentiæ illa operatur, ut docent Vazquez, Nauar. Saar. Reginald. Victor, Lonacio, Fagundez, Lugo, Candidus, Caietan. Soto, Torrel. Lina, Palaus, & alij, quos citatos sequitur Leander supra quest. 11. dicens esse communem, & quia licet fructus ex opere operato omnino impediatur, si in peccato mortali fiat opus in pœnitentiæ iniunctum remanet tamen in esse partis sacramenti: quia ad hoc sufficit, quod sit pœnitentiæ voluntaria imposita a iudice ad puniendum, ut cum Vazquez q. 94. art. 2. dub. 5. num. 17. tradit Lugo supra num. 30. c. 51. Nec præceptum confessarij violatur, quia per illud opus efficiendum præcipitur, non modus, ut docent communiter Theologi Suarez disp. 38. de pœnitenti. sect. 8. Fagundez lib. 9. cap. 4. num. 2. Vazq. supra art. dub. 2. & alij. Ergo cum, ex solo præcepto confessarij, obligatio adimplendi pœnitentiæ ortum habeat, non aliter, ac de alijs præceptis philosophandum est, sed de omnibus eodem modo sentiendum, ut bene ait Sanchez vbi supra, & cum D. Thom. Paludano, Sylvestro, Caietan. Soto, & alijs communiter tradit Cardinalis de Lugo, disp. 25. sect. 3. num. 30. Ergo sicut in alijs sufficit exequi rem præceptam, nec finis legis cadit sub præcepto, sic & in hoc imposito a confessario sufficit, licet operans non intendat satisfacere.

QUESTIO VI.

Vtrum, quando in iubilæis indicitur Elemosina pro indulgentia lucranda, sufficiat quælibet, v. g. Quolus, si una dicatur fieri cum proportione ad facultates.

Afirmat Elcobar in Meriti. Theolog. tr. 7. ex am. 5. cap. 8. num. 61. & quodam Theolog. ideo iugillatus, sed immemor, quia hanc sententiam ante illum docuerunt doctissimi viri, quos sequitur Diana p. 5. tract. 12. resol. 14. vbi; inquit: [An quando in iubilæis, vel indulgentiæ præcipitur simpliciter, & indeterminate elemosyna, hæc facienda sit secundum qualitatem personæ? Affirmatiue, respondet Nauar. rus.]

rus, Corduba, & Reginaldus; se prorsus contrariam sententiam tenendam esse puto cum Fausto, Sanctarelli, Leone, Suarez, Filiucio, Rodriguez, & alijs. Dico igitur quamlibet elemosynam, etiam vnius ovi sufficere ad lucrandum jubileam, dum non est determinata quantitas. Et ratio est, quia illa conditio elemosynæ indefinitæ posita, per quamlibet elemosynam, etiam minimam adimpletur, nam, ut Aristoteles *lib. 1. Perib. in. 1.* testatur, ad veritatem propositionis indefinitæ quælibet singularis sufficit. Sic Diana supra, & iterum *part. 10. tr. 15. resolut. 22.* vbi in hanc controversiam incidens dicit esse communem Doctorum sententiam. [Norandum, inquit, est hic obiter, Pasqualigum vbi supra *decis. 133.* docere elemosynam dandam pro lucrando jubileo, quando relinquitur vniuscuiusque arbitrio, non sufficere minimam, sed ego olim contrariam docui cum communi sententia, quam me citato, nouissimè tenet Gouat. Leander, Lezana, &c.] Hactenus Diana, cui facit Cardinalis de Lugo, *tom. de pœnitent. disput. 27. sect. 7. num. 114. fol. 623.* dicens: [Dubitatur decimo, vtrum diuites debeant dare elemosynam proportionatam suo statui, & diuitijs? Hæc difficultas hæc locum in Bullis antiquis; cæterum iam nunc non superest difficultas. Verba enim sunt hæc: [Et elemosynas ad libitum, prout Charitas singulis suggesserit, fecerint. Et rursus: & elemosynas similiter pro arbitrio suo fecerint.] Sic ille, quibus nos edocet certissimum esse sufficere quamcumque, etiam minimam elemosynam, licet sub his terminis non expresse rit.

2 Sed expræsit Machado *tom. 1. libr. 3. p. 2. tract. 3. document. 2. num. 3.* [La tercera condicion (inquit) que se fuele pedir, es que se de limosna. Acerca de la qual disputan los Doctores, si esta se ha de hazer segun la calidad de la persona. Navarro, y otros sienten que si, y que el rico no cumple en dar como pobre. Suarez, y otros (Filiucio, Santarelli, Leon, Lugo) mas prouablemente afirman, que como la cantidad no está determinada, cumple qualquiera, con dar siquiera vn maravedi de limosna: porque siendo la condicion de ella indefinita, basta qualquiera parte, para que se verifique.] Sic ille.

3 Quem cum alijs sequitur R. P. Leander a Sacramento *tom. 1. tract. 5. disput. 14. q. 30.* [Quando in concessione, inquit, indulgentiæ præscribitur, absolute, & indeterminate elemosyna, &c. respondeo, non esse necessariò faciendam secundum qualitatem personæ, sed sufficere quamcumque

elemosynam minimam, & parvam, etiam a diuite persona datam, ad lucrandum indulgentiam: quia ad verificandam veritatem propositionis indefinitæ id sufficit. Sic Suarez, Filiucius, Rodriguez, Faustus, Santarellus, Leo, Diana, Henriquez, Bonacina Sâ, Boisius, Quintana-Dueñas, Machado. Sic ille. Quem nouissime sequitur M. Fr. Antonius Baco Augustinianus *in summ. disp. 26. cap. 9. vbi citato Diana 5. tr. 12. res. 14. ait:* [Quando en el jubileo se manda dar limosna, aunque sea hombre rico, basta dar vn maravedi.] Sic ille, quando non inducitur iuxta qualitatem personæ erogandam.

4 Hæc sententia probabilior mihi videtur. Primò, quia plurium Doctorum opinio allerit, nullam, aut leuem causam requiri ad valorem indulgentiæ, quod sentiunt auctores viginti, quos refert Henriquez *lib. 7. cap. 10. num. 7. in gloss. litt. R.* ex quibus sic ego. Nulla, aut leuis causa ad valorem indulgentiæ requiritur, ergo sub nulla, aut leui elemosyna potest esse valida: ergo dum Pontifex non determinat quantitatem, sed solum, quod detur elemosyna; qualibet, & si leui contentus est, nam quæcumque detur, verè dicitur quis dedisse elemosynam.

5 Urgetur ex doctrina communi asserente, non esse de necessitate indulgentiæ, vt concedatur sub conditione alicuius operis piji faciendi: quam cum M. Nuño, & plaribus, quos refert, defendit Bonacina *disput. 6. quest. 1. punct. 4. num. 6.* Si ergo absque vilius operis onere potest concedere Pontifex indulgentiam plenariam, cur non & sub leuissimo? Sic ergo concedere censendus est, dum quantitatem non determinet. Ratio desumitur ex D. Thoma *in addit. quest. 25. art. 2. vbi ait:* quæcumque causa adit, quæ in utilitatem Ecclesiæ, & honorem Dei vergat, sufficiens est ratio indulgentiæ faciendi: & idèò dicendum, quod indulgentiæ simpliciter tantum valent, quantum prædicantur, dummodo ex parte dantis sit auctoritas, & ex parte recipientis charitas, & ex parte causæ pietas. Sic ibi, & expræsius. *Quodlib. 2. artic. 16.* vbi hæc tria requisiti iterum referens, dicit de Thetaro Ecclesiæ posse Pontificem, his concurrentibus, indulgentiam cuique applicare, [ita scilicet, quod passio Christi, & aliorum Sanctorum ei imputetur, ac si ipse passus esset, quantum sufficeret ad remissionem sui peccati. (& infra ad tertium) Neque ad hoc requiritur aliquis labor, quia sufficit labor passionis Christi.] Ergo similiter, neque requiritur aliquod opus a lucrante præstitum cum sufficiant bona opera Christi Domini. Idèò optime P. Suarez *3. p. tract. 4. disp. 52. sect. 4. n. 3.* [Dicendum, inquit, est non esse simpliciter, & absolute de

necessitate indulgentiæ, vt concedatur sub conditione alicuius operis faciendi ad effectum indulgentiæ consequendum. Declaratur ex generali dogmate a Theologis recepto: *tria esse necessaria*, &c. quia multiplex ratio sufficiens ad indulgentiam concedendam intelligi facile potest, sine interuentu noui operis, ex parte hominis lucrantis fructum indulgentiæ. Potest enim in primis indulgentia dari per modum gratitudinis, propter obsequia Ecclesiæ exhibita, &c. Sic ille plures causas referens, (quas recensent etiam Henriquez *supr. cap. 14. n. 1.* & Cardin. de Lugo vbi supra, *sect. 6. nu. 88. fol. 619.*) propter quas indulgentiarum dispensatio fieri potest, absque noui operis impositione. Ergo potiori iure, & quocumque, etiam minimo, imposito. Quia non conceditur solius intuitu minimi illius operis, sed principaliter ob causas alias pias ex se sufficientes, absque vilo opere ad indulgentiæ lucrationem, nimirum ex titulo gratitudinis, remunerationis, solarij, medicine, & similibus, [vt constat (inquit Lugo) ex vii Pontificum, qui sæpè concedunt indulgentiam moribundis bene meritis de Ecclesiâ.] Ergo licet opus iniunctum leuissimum fuerit, non idèò cessabit indulgentia, ergo licet elemosyna minima elargiatur, cum in quantitate determinatam non requiratur, nec a Pontifice exigatur.

6 Ex hoc principio defendunt communiter Theologi validam, & iustam esse indulgentiam concessam habenti aliquod granum, vel imaginem benedictam, aut Pater, & Ave, ea tangendo, recitanti. Quam tenent Navarra, Vinaldus, Corduba, Michael de Medina, Suarez, Villalobos, & alij, quos citatos sequitur Diana *part. 10. tract. 11. resolut. 53.* Leander a Sacramento *tom. 1. tract. 5. disp. 14. quest. 33.* & Henriquez *lib. 7. capit. 14. num. 3.* & in *Gloss. litt. A.* vbi inuenitur in Caeterano *de indulgent. tract. 9. quest. 2. in 4. distinct. 21. quest. 2. art. 2.* & contra Sotum, qui licet alias pijsimus, hæc scribere non formidauit. [Nostris temporibus vsque adèò piorum clementia erga animas, quæ in purgatorio cruciantur, succreuit, vt importunis supplicationibus a Summo Pontifice concessio fuerit extorta, vt qui tangendo quendam benedictum calculum, Ave Maria, vel Pater noster recitaret, animam inde, quantumcumque tempore cruciari deberet, eriperet; & protinus libera evolveret. Hanc ego non dicam piam fraudem, quia Hæreticorum verbum est, sed tamen citra Religionis iniuriam, posset hoc populo disuaderi. Profecto diræ crudelitatis argueretur Deus, si animam tribus annis, tam atrociter contorqueret, cuius tamen liberatio ex vno Pater noster, de Moy. *Quest. p. 22.*

ter noster penderet, & calculi tactu. Hactenus M. Dominicus de Soto, quam auctoritatem in quos sic inuenitur Henriquez vbi supra. [In quo malè loquitur Gaeteranus, & prius Soto *q. 2. art. 2.* item Petrus de Soto, & audacius Ledesma oblatrant contra calculos benedictos.] In hoc sane hi Doctores non defecissent, si considerassent remissionem peccatorum, non leuissimo operi iniuncto, sed meritis Christi, & Thetaro Ecclesiæ tribuendam a Summo Pontifice, & Christi Vicario; ex causa alias sufficienti, etiam lectato omni opere pio ex parte lucranti, vt a dispensatore concessam, iuxta doctrinam D. Thomæ supra traditam: *quod seilicet per se non sufficit ei imputari, ac si ipse passus esset, quantum sufficeret ad remissionem sui peccati, & satisfactionem pro peccatis debitis.* Quæ propter M. Sotum Carpit etiam Villalobos *tom. 11. tract. 26. disp. 3. num. 5.* dicens: [Confirmasse esto con la autoridad de los Sumos Pontifices, que por vilitar tal, ó tal Iglesia, ó por mirar con devocion esta, ó aquella Imagen, ó por rezar vn Pater noster, y vna Ave Maria, conceden indulgencias, y a vezes grandes; cuya autoridad auiera de bastar, si bien lo mirara Soto, porque quando no constare claramente lo contrario, ha de presumir, que la causa que el Pontifice señala es suficiente, como dize Cordoba, y la coman, y lo concede el mismo Soto. Y assi no habla Soto, como era razon, en las quantas benditas.] Hæc Villalobos.

7 Denique pro nostra sententia asserenti, quamcumque elemosynam, etiam leuissimam sufficere ad lucrandam indulgentiam, quando indeterminatè, & indeterminate exigitur, militare debent, quotquot asserunt sufficere quamcumque, etiam breuissimam orationem, quando tantummodo exigitur oratio, pro cuiuscumque devotione, nullam determinando. Quod tenent plures, quos citatos sequitur Leander a Sacramento *tom. 1. tract. 5. disp. 14. quest. 65.* dicens: [an pro obtinenda indulgentia, sufficiat quæcumque etiam minima, & breuis oratio? Negant Pollacus, & Agidius, sed probabilius respondeo, sufficere, nisi alias in Bulla Jubilæi præscribantur certæ preces. Sic Bossius, & ex illo Diana *5. part. tr. 12. resolut. 33.* Sic etiam apud ipsos, Leo, Filiucius, Suarez, Navarra, Henriquez, Bonacina, Rodriguez, Fabrinus, Laborius, Casar Boronus, quibus ego addo Agidium, Trullench.] Sic ille, & ante illum Machado *tom. 1. libr. 3. part. 2. tract. 4. document. 3. num. 4.* dicens: [Acerca de esta Oracion, dizen Suarez, y otros Autores comunmente, que es suficiente para ganar la indulgencia referida qualquiera ora

cion, por breue que sea.] Accedit M. Gallego de Bulla Cruciatæ *dub. 24. fol. 14.* qui ait sufficere, [rezar vna, ù dos Aue Marias,] quando indicitur orare, & preces fundere pro conseruatione fidei. Et Castro Palao *tom. 1. tract. de Bulla p. 5. num. 3.* qui dicit sufficere orationem minimam; quos sequitur Taburinus *tract. de Bulla Cruciatæ, cap. 10. f. 2. m. 4. fol. 68.* & Trullench *in expos. Bullæ, lib. 1. §. 6. dub. 2. num. 6. fol. 171. ibi.* [Sufficit ad singula altaria semel orationem Dominicam, & Angelicam fundere, quia sic orare, est preces fundere.] Sic ille circa orationem, pro visitatione quinque altarium requiritur pro indulgentia Bullæ Cruciatæ. Nec hanc opinionem se penitus improbare ait P. Mendo, *di p. 19. in Bullam, cap. 3. num. 12.* cui forsitan cum formidine adhaerit; quia de hac quaestione circa quantitate orationis vocalis, nil apud auctores tunc inuenerat: Nil, inquit, apud auctores reperio, nisi apud Trullench, ubi *supr.* sentit verò expressè cum illo orationem mentalem sufficere ad lucranda indulgentiam, quia verè preces ad Deum fundere dicitur, qui mentaliter orat, oratioque stat, tam pro mentali, quam pro vocali. Quibus assentior. Ex qua validam pro eleemosyna sumitur argumentum.

8 Sed pro coronide omnino videndus M. Dominicus Balthanàs, nam valdè favorabilia his concernentia tradit in *Margarita Confessor. Hispani edita anno 1526. vbi fol. 166* sic scribit. [Si concedat Papa, sicut potest, quod aliquis faciendo aliquod pium, eripiat animam vnam à poenis, tot possent lucrari hanc indulgentiam, quot purgatorium euacuaretur: similiter tenendo, sicut tenet Durandus, quod nõ requiritur de necessitate causæ, vt valeat indulgentia.] & *fol. 167.* [Vbi advertè, quod licet forrè esset bonum abstinere a tanta concessione indulgentiarum, &c. Nihilominus parum, aut quasi nil est, quod conceditur, cum non valeant, nisi amicis Dei, quibus maiora dona sine proportionem concedit Deus, pro quolibet opere facillimo, & elicienti delectabilissimo.] & *infra.* [Qui autem non est in charitate tempore, quo accepit indulgentiam, secundum Archi. & Sylvestrum, recedente fictione, effectus indulgentiæ consequitur, quia vt dicit Glossa, istæ concessiones non sunt amare interpretanda, sed extendenda vt valeant omnimodo, quo possibile est.] Hæc ille. Quem sequuntur nonnulli, quando ipse ignorat esse in peccato, Granado, & Diana *p. 5. tr. 12. ref. 14.* & probabile putat Filliucius *tom. 1. tr. 8. cap. 8. num. 14.* Et absolute defendit Henriquez apud Dianam *p. 4. tr. 4. ref. 94.* & Doctor Garfios citans in *qq. moral. cent. 1. cap. 3. num. 15.* Apud quem de Missis, pro exis-

tente in mortali applicatis, idem tradunt Nauarrus, Aragon, & Marchinus, quibus ipse *n. 14.* adhaeret, & ratione suadet: Quia quæ habet virtutem ex opere operato, remoto obice, suum operantur effectum; vt videre licet in Sacramentis ex communi Theologorum. Atqui Missa, & indulgentia sic se habent. Ergo cum per hæc applicentur merita Christi, sicut per sacramenta, & illa sint semper Deo presentia, semper sunt apta nata ad effectum, ablato obice, causandum: & sic thesaurum per Ecclesiam dispensari, vt potè pietati erga fideles conformius, cum possibile sit, credere debemus. Adde, secundum graues auctores, opera bona peccatoris esse satisfactoria pro poena peccatis iam remissis debita; ita cum Soto eius Scholasticum Nauarrus, & alij apud Ioannem Sanctium in *Selectis, disp. 16.* Quod probabile putat Doctor Garfios in *qq. cent. 1. cap. 33. num. 23.* Quia ad solutionem debiti non requiritur amicitia; sed sufficit retributio æqualis poenæ debitæ. Quæ valde notanda sunt, vt fideles ad indulgentias lucrandas, & ad sacrificia enixè procuranda, inducatur.

QUESTIO VII.

Vtrum ieiunium, & eleemosyna, & alia opera, ad lucranda indulgentiam, sufficiant, licet ex circumstantiis fiant mala, etiam moraliter?

1 Prima sententia tenet, opera ex circumstantiis mala, etiam si venialiter tantum, nõ sufficere, quia ad lucranda indulgentiam requiruntur opera bona, ac proinde, quæ ex circumstantiis etiam venialiter mala fuerint, deseruire nequebunt. Sic M. Sotus in *4. dist. 19. art. 1. quest. 5.* & Vazquez *tom. de poenitent. q. 94. art. 2. dub. 5. numer. 14.*

2 Contrariam tamen tenent alij, quos sequutus est Escobar in *Moral. Theolo. tr. 7. exam. 5. cap. 9. n. 59.* vbi sic ait: [scio debere apponi opera, ieiunium scilicet, eleemosynam confessionem, &c. Rogo si eiusmodi opera moraliter bona, ex circumstantiis fiant mala, aut venialiter, aut mortaliter, sufficiunt ne ad indulgentiam lucrationem? Granadus *disp. 4. n. 10.* sufficere docet opus esse bonum ex suo genere, licet ex circumstantiis, & in diuiduo malum sit, quia præcepta diuina, & humana implentur per opera ex genere suo bona, licet in diuiduo peccaminosa.] Sic Escobar, & ante illum P. Suarez, *tom. 4. in 3. p. disp. 52. sect. 6. num. 2.* & 3. vbi multis hæc sententiam persuadet, & exemplo præcepti vitur, dicens: [Confirmatur primò, quia præceptum impletur per opus ex genere suo

bonum, etiam si malè fiat. Ergo etiam poterit sufficere pro indulgentia. Paret consequentia; quia sicut indulgentia ordinatur ad causam piam; ita & præceptum, maxime Ecclesiasticum, refertur ad pietatem, & bonos mores componendos; & sicut hic finis satisfacitur, præcipiendo actum ex suo genere bonum, ita etiam exigitur sufficienter ad finem indulgentiæ.] In idem recidit Villalobos in *sum. tom. 1. tr. 26. diff. 13. num. 3.* qui licet tantummodo loquatur de opere ex se bono, & ex circumstantia venialiter malo, ratio verò, qua vitur, idem evincit de mortaliter etiam malo. [El fundamento de esta sententia (inquit) es, porque no es creible, que sea necesario mas para ganar las indulgencias, que para cumplir con el precepto Ecclesiastico.] Evidens autem est, ieiunantem, aut audientem sacrum in die præcepti, ex fine, etiam mortaliter malo, satisfacere præcepto. Ergo opus ex se bonum, & si ex fine, graui malitia inficiatur, ad lucranda indulgentiam sufficit.

3 Eandem sententiam cum Corduba, & Suarez, tenet Palao *tom. 4. disp. 24. p. 11. num. 5. fol. mihi 208.* probat: [Quia certum est, Pontificem posse concedere indulgentiam sub conditione operis de se honesti, tametsi in diuiduo honestum non sit, siquidem potest absque vilo opere indulgentiam concedere. Ac sic est præsumendum concedere, quoties opus exigit absolute absque vlla limitatione; sicut præsumeretur, si præceptum imponeret de illius executione: quia onus impositum in consequitione indulgentiæ restringi non debet, sed potius ampliari, quatenus verba permittunt.] Sic ibi multis suadens utilitatem talis operis ex se boni (esto vitari ex prava intentione operantis) ad finem à concedente indulgentiam intentum. Fructus enim, qui parva victoria speratur, scilicet propagatio fidei, & pax Christiane reipublicæ, idem erit, licet eleemosyna contributa ad bellum, ex pravo elargientis fine, grauius vitietur.

4 Stat etiam pro hac sententia Cardin. de Lugo *tom. de poenit. disp. 27. sect. 6. num. 85* vt constat ex fundamentis, quibus probat opera ad indulgentiam requisita, & si fiant cum peccato, quia vitiantur ex aliquo fine malo, prodesse ad obrinendam indulgentiam, si in fine operum, (idest quando fit vltimum) sit iam homo constitutus in gratia. Quod asserendum consequenter dicit ad ea, quæ tradiderat *disp. 25. sect. 3.* de operibus iniunctis à Confessario ad satisfactionem; nimirum, quod opera iniuncta à Confessario profunt ad satisfactionem, ex opere operato, etiam si ex aliquo fine vitientur. Quia sufficit, inquit, quod illa opera ex se sint sa-

tisfactoria ad hoc, vt possint iniungi, & eleuari ad effectum satisfactionis ex opere operato, licet non sint satisfactoria ex opere operantis in indiuiduo; hoc enim non est necessarium, nam, vt docent comuniter Theologi, opera ex se bona facta in peccato mortali non sunt satisfactoria, & tamen eleuantur ad satisfactionem ex opere operato, si in fine vltimi sit homo in gratia. Ergo à simili de operibus ex se bonis, licet extrinsecè ex pravo fine grauius vitatis, dicendum est.

5 Dixi stare pro hac sententia Cardin. de Lugo, quia *disp. 25. citata, sect. 3. num. 33.* plane docet opus iniunctum à Confessario, etiam si fiat cum peccato, sufficere. Et probatur, inquit, quia ad satisfaciendum alijs præceptis sufficit etiam opus peccaminosum, vt per auditionem Missæ peccaminosam satisfiat præcepto Ecclesiastico; ergo ad satisfaciendum præcepto Confessarii sufficit simile opus, &c. Paritas enim aperte conuincit opus etiam grauius peccaminosum ex fine, sufficere ad poenitentiae sacramentalis adimplerionem, & per consequens ad indulgentiam, modo supra explicato. Quod tenent Coninch, Henriquez, Bonacina, Layman, & alij, quos refert Palao supra: quibus consentit Doctor Garfios in *qq. Moral. cent. 1. cap. 33. num. 21.* vbi ex Palao, inquit, non esse absurdum, quod bonum opus vitiatum ex fine mortali sit satisfactorium, recedente fictione, quia non vt ab homine; sed vt Sacramenti pars, seu Christi opus, hunc effectum habet. Quod procedit, & locum habet in opere ad lucranda indulgentiam petito.

6 Ideò hæc sententia mihi valdè probabilis est, quia, vt ait *Margarita Confessorum, fol. 167.* eiusmodi concessiones extendendæ sunt, vt valeant omnimodo, quo possibile est. Cum etiam sub alio opere possint valere, vt constat ex supradictis, potiore iure valere poterunt, etiam si ex fine pravo grauius vitientur, dummodo quilibet sit in gratia tempore, quo indulgentia lucranda est; vel vt alij supra citati volunt, remoto obice: Pro hac sententia, cum pluribus, militat Diana *5. p. tr. 12. ref. 5.* vbi postquam proposuit opinionem absolute asserentem, non esse necessarium, vt opus requisitum, & iniunctum ad lucranda indulgentiam debeat esse honestum, & bonum moraliter in indiuiduo, sed sufficere, vt sit honestum ex genere suo; (pro qua citauit Granadam, Suarez, Henriquez, Præpositum, & Ludovicum à Cruce) proponit opinionem Antonij Fabri qui distinguens inter opus ex circumstantia vitiatum venialiter tantum, & inter mortaliter vitiatum, asseruit illud, & non istud ad lucrationem indulgentiæ sufficere; ipse concludit dicens: [Ego

[Ego autem, ut verum fatear, puto circa præsentem questionem non esse verisimile plus requiri à Pontifice, cum iniungit hæc opera pia ad lucrandas indulgentias, quam quod Ecclesia requirit adimplenda præcepta diuina, & humana.] Quibus aperte nulum discrimen in re præsentis inter venialiter, & mortaliter vitiatum agnoscit.

7 Cum Diana sentit Leander *tom. 1. tr. 5. disp. 14. q. 53.* ubi nominatim refert omnes auctiores, qui asserunt, opera moraliter bona in individuo non requiri ad lucranda indulgentiam. Verba eius sunt. [An si opera ad indulgentiam præscripta fiant cum peccato, quia vitiantur aliquo sine malo, profit ad indulgentiam? Negant absolutè Nauarrus, Adrianus, Sylvius: negat etiam Faber casu solum, quo prædicta opera fiant cum peccato mortali. Sed probabilius respondeo, prodesse, dummodo fiant opera cum intentione lucrandi indulgentiam, & in fine ultimi operis sitiam homo constitutus in gratia. Ita Suarez, Henriquez, Filliucius, Ludouicus a Cruce, Granado, Præpositus, Diana, Corduba, Lugo, Bosius, Andreas Mendo, & Antonius de Quirana Dueñas.] Sic Leander, tamen aliqui ex his Doctoribus de opere venialiter tantum vitiatum ibi loquantur, ut videre licet apud Henriquez *lib. 7. cap. 9. num. 5.* ubi ait. [Quia opus secundum substantiam bonam, licet ex incidenti circumstantia sit peccatum veniale, sufficit ad consequendum opus operatum indulgentiæ.] Pro quo in gloss. litt. R. citat D. Antonium, Felinum, M. Tabienam, M. Sylvestrum, M. Paludanum, M. Sotum, M. Ledesma, & D. Thomam.

8 Cæterum opus præscriptum in Iubilæo, ex suo genere bonum, sufficere, licet ex circumstantia sit peccatum mortale, tradunt in terminis Doctores alij, ut supra notavi; & asserentes, communionem sacrilegam, quia in peccato mortali scienter factam, sufficere ad lucrationem indulgentiæ, dummodo opus ultimum pro Iubilæo fiat in gratia. Quos refert, & sequitur Diana *p. 3. tr. 4. ref. 148.* ubi inquirens, [an si quis suscipiat Eucharistiam in peccato mortali, vel faciat confessionem sacrilegam; lucretur postea Iubilæum, si in ultimo Iubilæi periodo per actum contritionis sit in gratia?] Respondet: [negatiuam sententiam docent Sanctarellus, & alij; at ego opinionem contrariam non minus probabilem esse puto, quam tenet Fernandez, Henriquez, & nouissimè Bartholomæus a Sancto Fausto, &c. Dicendum est igitur, (ait Faustus) quod obtinet Iubilæum, non obstante, quod confessio fuerit invalida, & communicatio in peccato mortali facta: igitur utraque opinio est probabilis.] Sic Diana

ubi supra: & communionem factam in peccato mortali sufficere, tradit iterum *p. 10. tr. 13. resol. 55.* contra Pasqualigum, dicens: [Sententiam negatiuam tenent Doctores, quos citat, & sequitur Pasqualigum, qui affirmatiuam sententiam omnino improbabilem putat, sed immeritò; nec debebat tot Doctorum viroꝝ sententiam nota improbabilitatis in vrere. Nam ita tenent Suarez, Filliucius, Henriquez, Bonacina, & Corduba, Faustus, Fernandez. Quibus addo Quirana-Dueñas, & ante illum, Eminentissimū Cardinalem de Lugo, & tanquam probabilem P. Gouat, &c.]

9 Verum Cardinalis de Lugo aliter loquitur de confessione invalida, ac de communionem sacrilega, nam confessione invalida non satisficit præcepto confessionis, ac proinde nec indulgentiæ, quia non est vera confessio. Communicatio autem, etsi sacrilega, est vera communicatio, & præcepto communionis illa satisficit. Si autem detur confessio sacrilega, & tamen valida (qualem ex defectu doloris admittunt cum D. Thoma, Caietanus, Canus, Ledesma, Couar. Paludanus, Capreolus, Sylvestre, D. Antonius, & plures alij, quos citavi *1. p. Select. tr. 3. de Sacrament. pœnit. disp. 5. q. 2.* cum per huiusmodi confessionem sacrilegam, utpotè validam, possit adimpleri præceptum confessionis, poterit etiam lucrari indulgentia, quia iuxta hanc opinionem, vera confessio est, licet sacrilega, sicut de communionem in peccato lethali facta, docent supra citati. Neque Thomistis contradicet Cardinalis de Lugo, admissio antecedenti. Idè à fortiori sentire debet quotquot existimant per confessionem voluntariè nullam ex defectu doloris satisfieri præcepto confessionis; quod tenent apud Fagundez nonnulli Thomistæ, Sylvestre, Victoria, Paludanus, Cano, Ledesma, & alij; putatque probabile Diana eos referens *3. p. tr. 4. resol. 20.* quia iuxta communem Doctorum sententiam confessio, quæ sufficit ad implendum præceptum, sufficit etiam ad lucranda indulgentiam, atque aded, dum asserunt, confessionem invalidam, præcepto confessionis satisfieri, idem de illa tenentur dicere, ac de communione sacrilega, quoad lucrationem Iubilæi, cum plus ad hanc non requiratur, quam ad impletionem præcepti, iuxta superius dicta. Cæterum opinio asserens per confessionem invalidam adimpleri præceptum, sustineri non potest; & damnata iam est, ut scandalosa, ab Alexandro VII. anno 1665. Vnde nil ex illa probabile deduci potest. Videque contra hanc opinionem, adduximus *tract. 3. disp. 2. quest. 8. num. 21.*

10 Si autem inquiras, an virtute opinionis probabilis supra stabilitæ, fiat certum lucratur;

craturum indulgentiam, qui opera ex genere suo honesta efficiunt cum peccato, sine veniali, sine mortali? Respondo sub lite esse. Nam plures docent opinionem probabilem ad indulgentiam parum iuuare, quia si re vera non fiant opera, iuxta intentionem Pontificis, non consequentur fructus indulgentiæ, quantumvis detur opinio probabiliter asserens opera extrinsecè vitiatum sufficere. Alij verò sentiunt intentionem Pontificis esse, quod ea opera sufficiant, quæ opinio probabilis satis esse iudicauerit, attentis verbis iubilæi. Sic Diana *p. 10. tract. 11. ref. 34.* & apud illum Martinus de S. Ioseph *in Monit. tom. 1. lib. 2. de indulgent. tr. 12. n. 12.* & Paulus Maria Quarti *in tr. de iubilæo anni sancti cap. 2. p. 1. post dubium 6.* quos sequitur Leander à Sacramento *tom. 1. tr. 5. disp. 14. q. 164.* cum alijs viris doctis à se consultis, & præcipuè cum Fr. Francisco à Sancto Iuliano, viro sui ordinis doctissimo. Quorum opinio valde mihi probabilis est, quia Ecclesiæ pietati conformior, vnde quovisq; oppositum declarat, illi standum videtur.

11 Notandum hic est, Sacerdotem cum peccato mortali celebrantem, in altari priuilegiato, lucraturum indulgentiam pro anima purgatorij, ut bene Cardin. de Lugo; & Diana *p. 10. tr. 16. ref. 13.* ibi: [sufficit enim quod sit in gratia, qui recipit fructum indulgentiæ: causa enim mouens non est opus à peccatore factum, sed satisfactio Christi, & Sanctorum.] Sic ille. Pro quo citat Pellizarium, Gouat, Martinum de S. Ioseph, Philippum de la Cruz, Machadam, & Quirana-Dueñas, qui pro hac sententia refert 13. Doctores. Et est opinio animabus purgatorij favorabilior.

12 Est tamen pro coronide advertendum, quod si indulgentia concedatur sub hac forma: *qui deuotè visitauerit, & c.* visitatio ex vanagloria, licet venialiter tantum peccaminosa, non sufficit ad lucrationem indulgentiæ, ut bene aduertit Tamburinus *tract. de Bulla cap. 10. §. 2. fol. mihi 67.* Quia non est deuota visitatio, quæ venialem culpam continet.

13 An vero ad lucranda indulgentiam Medalia, aut grano benedictio concessam, sufficiat à proximo hæc mutuo accipere? Affirmat cum Petro Marchantio, Diana *p. 10. tr. 6. ref. 2.* Quibus adhæsit P. Gobat *de indulgentia p. 2. cap. 13. q. 32. n. 378.* Quia verè dicitur habere Medaliam, vel granum benedictum, qui mutuo accepta habet, ut multis probat Rebuffus *in l. 147. de verbor. signif.* Pontifex autem hæc habentibus concedit indulgentiam: vnde si tibi suum alter rosarium commoderet, poteris (inquiunt) æquè, ac Dominus Rosarij, indulgentijs ei

concessis gaudere; & ita, inquit Gobat, nominatim declaratur in indulgentijs quinque Sanctorum, §. 13. Quæ propter huius sententiæ subscribere P. Quirana-Dueñas, *tom. 1. singul. in Appendice tr. 9. dub. 6. n. 9.* P. Mendo *in Bulla Cruciate, disp. 20. cap. 2. num. 13.* & P. Antonius de Escobar *in 2. edit. Theolog. Moral. tr. 7. exam. 5. cap. 8. §. 3. num. 66.* pro illa referens Patrem Henriquez. Cæterum cum hoc dependeat ex voluntate Pontificis concedentis indulgentiam, & hanc extensionem ad Medalias, & grano mutuo accepta, quandoque fecerit, & quandoque omiserit; concludere debemus, suæ intentionis esse eam concedere, cum exprimit; secus verò ei tantum, in cuius dominio, vel quasi dominio fuerint. Et ne deinceps, de hac re dubium esset, postea Summus Pontifex Alexander VII. die 7. Februarij anno 1657 declarauit indulgentias Medaliarum solum prodesse eis, quibus primò Medalia fuerint concessa; aut quibus isti primò distribuerint; & quod nullis precibus alijs accomodari possint, secus indulgentiæ statim cessent. Quare opinionem contrariam iam corrucere.

QUESTIO VIII.

An post revocationem indulgentiarum, quam circa Regularibus concessas, fecit Paulus V. anno 1606. eas annullando; & loco illarum alias concedendæ; probabile nihilominus sit, omnes in suo vigore subsistere?

1 Affirmat Hieronymus Rodriguez *in qq. Reg. ref. 77. n. 45;* quem nonnulli Recentiores sequuti sunt. Verum horum sententia sustineri in posterum non potest; quia ut scandalosam damnauit Alex. VII. anno 1666. in decreto Sacre Congregationis Generalis Inquisitionis Romanæ. Quæ propter operè pretium duxi tenorem revocationis, reformationis, & nouæ concessionis hic exscribere, ut habetur in constitutionibus Prædicatorum, *cap. 3. fol. 379.* Quem adducit Gallego *in Bullam, cap. 12. claus. 12. à fol. 181.* ubi sic.

2 Pro spiritali solatio omnium Religiosorum quorumvis ordinum intra claustra, aut extra, cum licentia suorum superiorum, legitima de causa illis concessa; de gentiam, concedit eis S. D. N. Paulus Papa V. infra scriptas indulgentias, & gratias.

3 Cæterum omnes, & singulas indulgentias quibuscumque ordinibus, institutis Regularibus, etiam Mendicantibus; & quibuslibet personis Regularibus, tam vigore priuilegiarum; & litterarum Apostolicarum, quam viarum vocis oraculo; aut alias quovis mo-

modo, per quoscumque Romanos Pontifices prædecessores suos, ac per ipsummet, & Apostolicam Sedem, hætenus concessas, confirmatas, & innouatas, autoritate, & tenore prædictis, perpetuò reuocavit, cassauit, annullauit, & abrogauit; & ad præsentium suarum litterarum præscriptum modum reduxit, & moderatus est. Quæ indulgentiæ, vult sua sanctitas, vt omnes etiam concessæ sint omnibus Religiosis, Monialibus, Regularibus cuiusvis Regulæ approbatæ, & intra claustra cum tribus votis solemnibus viuētib, & perpetuam clausuram seruantibus, tam ordinarijs locorum, quam Regularibus cuiuscumque ordinis, Regulæ, & instituti subiectis suffragari, præsentibus perpetuis temporibus duraturis. Non obstantibus, &c.

4. I. Omnibus Christi fidelibus, qui canonicè, & iuxta ordines cuiuslibet Religionis, & constit. Apostolicam, habitum Regularem a legitimis superioribus, causa profecti in illo, susceperint, die primo eorum ingressus in ipsam Religionem, si verè pœnitentes, & confessi sanctiss. Eucharistiæ Sacramento sumptierint, plenariam indulgentiã concedit.

5. II. Cuilibet Nouitio, qui pœnitens, & confessus, ac sacra Cõmunione refectus fuerit, post completum probationis annum, professionem emisserit, etiam plenariam.

6. III. Cuilibet Religioso intra claustrum Monasterij viuenti, qui in festo principali sui ordinis, confessus, ac sacra Cõmunione refectus fuerit, aut Missam celebrauerit, & pro Christianorum Principum concordia, hæresim extirpatione, Romani Pontificis salute, ac S. M. Ecclesiæ exaltatione pijs ad Deum preces effuderit, etiam plenariam.

7. IV. In cuiuslibet mortis articulo, si pariter verè pœnitens, & confessus, ac sacra Cõmunione refectus, vel quatenus id facere nequiverit, saltem contritus, nomen Iesu, ore si poterit, sin autem corde, deuotè invocauerit, etiam plenariam.

8. V. Qui verò ad Presbyteratus ordinem canonicè promotus, & confessus primam Missam celebrauerit, nec non etiam ijs Religiosis, qui pariter confessi, ac cõmunione refecti, eidem Missæ interfuerint, aut ipso die Missam celebrabunt, etiam plenariam.

9. VI. Si verò Religiosi, qui de suorum superiorum licentia a negotijs per decem dies alieni, in cella commorabuntur, aut ab aliorum cõuersatione separati, in priorum librorum lectione, & aliarum rerum spiritualium considerationi operam dederint, addendo sæpè considerationes Mysteriorum fidei Catholicæ, &c. plenariam, &c.

10. VII. Iisdem Religiosis intra Claustra viuētes, qui suam Ecclesiam deuotè visita-

uerint, & vt præferatur, orauerint, consequenter easdem indulgentias, quas visitando Ecclesias vrbs, & extra eam diebus stationum consequentur, in omnibus diebus, perinde, ac si ipsas vrbs Ecclesias visitassent.

11. VIII. Omnibus Religiosis intra Claustra, vt supra, viuētib, qui quinquies orationem Dominicam, & toties salutationem Angelicam ante altare eorum Ecclesiæ dixerint, in quolibet die, quinque annos, & totidem de indulgentia concedit.

12. IX. Ijs, qui de suorum superiorum licentia in itinere existentes, aut extra Claustra degentes, tanquam Prædicatores, & Lectores, quinquies eandem orationem Dominicam, & toties salutationem Angelicam, ante quodlibet altare similiter dixerint, etiam quinque annos, & totidem quadragenas.

13. X. Eisdem Religiosis, qui per mensem integrum, singulis diebus, spatio mediæ horæ, orationem mentalem fecerint, ac confessi, & sacra Cõmunione vltima Dominica mensis huiusmodi refecti fuerint sexaginta annos, & totidem quadragenas.

14. XI. Qui contrito corde, & pœnitentes eorum culpas, & peccata, ac imperfectiones in Capitulis culparum accusabunt, & spiritualiter communiabunt, & exercitium virtutum facientes, tres annos, & totidem quadragenas.

15. XII. Ijs, quotiescumque de licentia Summi Pontificis, & suorum superiorum, in dictiones, & terras infidelium, aut Hæreticorum, ad concionandum, aut Catholicos docendum, vel Infideles, & Hæreticos ipsos ad fidem conuertendum, & Ecclesiæ gremio reducendum, missi fuerint, si pœnitentes, & cõfessi, ac sanctiss. cõmunione refecti fuerint, vel Missam celebrauerint, vt melius ad huiusmodi opus se parare valeant, pro duobus vicibus, videlicet, quando itinere se accinserint, & quando in Provinciam, vbi prædicta opera eis exercenda erunt, ingressi fuerint, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam, & remissionem largiuntur.

16. XII. Cũ Superior in visitationibus generalibus, orationes quadragesima horarum pro bono visitationis progressu collocare voluerit, ijs Religiosis, qui dictis orationibus, saltem spatio duarum horarum, in diuerso tempore interfuerint, & ibi pro Principum Christianorum concordia, hæresim extirpatione, Romani Pontificis salute, & S. M. Ecclesiæ exaltatione, nec non disciplina, & obseruantie regularis augmento, pijs ad Deum, vt supradictum est, preces effuderint, si confessi, & sacra Cõmunione refecti fuerint, aut Missam celebrauerint, plenariam simili-

ter

ter omnium peccatorum indulgentiã, & remissionem, vt præferatur, concedit. Hætenus, ibi.

17. Aliquas tamen practicas obseruationes, circa Bullam Pauli V. notare oportet, ex Quitana-Dueñas, tom. 1. singul. in appendice, tr. 4. dub. 2. sit prima.

18. In hac reformatione Pauli V. nullo modo reuocantur indulgentiæ, quæ competunt Religiosis, vt sunt fideles, vel habitatores talis loci, sed, quæ ratione suæ Religionis illis concessæ erant, aliter deterioris conditionis essent, quam sæculares, etiam quoad spiritualia. Item non reuocantur, quæ concedantur eorum Ecclesijs, Monasterijs, Capellis, &c. V. g. iubilæa, & indulgentiæ concessæ visitantibus Ecclesijs cuiusvis ordinis, in festis suorum sanctorum, aut in alijs festiuitatibus. Quas plurimas esse plenarias, & non plenarias inuēies in compendio supra verbo *indulgentiæ quoad f. cõm. es 1. c. 2. à fol. 291. ad 299.* & apud Hieronymum Rodriguez supra *num. 48.* Qui inter alios refert, *num. 72.* ex indulto Innocentij V. & Iulij II. concessum esse omnibus recitantibus Psalmum *Miserere* cum oratione, *Deus, misere inter Apostolicos Sacerdotes,* &c. vel si litteras nesciant, *quinq; Pater noster cum oratione Maria,* in Ecclesijs principalibus Minorum, seu illis annexis; quod consequantur indulgentias vrbs, & etib. Nec reuocantur concessæ exhibentibus aliqua charitatis opera fratribus Minoribus, Carmelitis, & alijs Religionis; quæ videri possunt ibi à fol. 299. ad 302.

19. Sit 2. Non reuocantur concessæ Patribus, fratribus, cognatis, benefactoribus, seruitoribus Religiosorum, ac alijs huiusmodi personis ad eos spectantibus; cum enim hæ non sint Religiosis concessæ, sed intuitu tantum illorum, reuocata non sunt à Paulo V. qui indulgentias fratribus immediatè, & directè concessas solum reuocauit. Sic notat Hieronymus Rodriguez, num. 57. circa indulgentiam Eugenij IV. qui concessit; vt procuratores fratrum, eorumque substituti, liberi, Parentes, Fratres, & Sorores possint promereri indulgentias stationum, & aliàs fratribus concessas, dicendo in eorum Ecclesijs quinque Pater noster, & totidem Ave Mariæ, p̄o felici statu Romanæ Ecclesiæ, & addit. Nec hoc fuit reuocatum per Paulum V. quia non fuit concessum fratribus, sed intuitu fratrum.]

20. Ob eandem rationem ipse, *num. 45.* & Emmanuel Rodriguez *tom. 3. sum. cap. 11.* docent, non esse reuocatum indulgentiam plenariam concessam à Clemente VIII. Parentibus fratrum Minorum in mortis articulo. Et *num. 55.* ait Hieronymus, non esse reuocatum plenariam indulgentiam con-

cessam animabus Parentum, Benefactorum, ac hospitantium eisdem Religiosis, dicendo pro eis vnã Missam defunctorum in conventu, in quo moratur talis filius Religiosus, aut in oppido Benefactoris, aut hospitantis.

21. Sit 3. Reuocata non sunt indulgentiæ concessæ Religiosis pro animabus purgatorij, v. g. vt tali Missa, vel oratione, vel in tali die liberent vnã animam à purgatorio. Huiusmodi indulgentias plures inuēies apud Hieronymum Rodriguez *ref. 77. à num. 62.* & animadverte, quod, etiam si anima purgatorij sit Religiosi cuiusvis, & Pontifex concedat, quod quicumque, siue sæcularis, siue Regularis hoc, vel illud opus pro illa effecerit in Ecclesijs Regularium, aut in eorum altaribus priuilegiatis, liberet eam; nõ est censenda hæc indulgentia ei applicanda, quia viui opera hæc exequantur, & indultum hoc non est concessum Religiosis, quatenus Religiosi sunt, sed ratione Ecclesiæ, vel altaris; & Paulus V. non reuocauit indulgentias Regularium Ecclesijs, vel altaribus concessas, sed tantum concessas immediatè, & directè ipsis Regularibus viujs, qui propterea de eius foro erant. Immo, & si nominatim Pontifex exigeret; vt missa pro anima Regularis defuncti a Regulari celebretur; vt defunctus a purgatorio liberaretur; adhuc hæc indulgentia meo iudicio non esset reuocata a Paulo V. qui, vt terigi, solum indulgentias viujs, & pro viujs concessas, illisque tantum applicandas, reuocasse existimandus est.

22. Idem à fortiori dicendum est de indulgentijs concessis pro animabus Regularium, absque vlla aliorum Regularium, vel sæcularium diligentia. Huiusmodi est ea, quam concessit Ordini B. Mariæ de Monte Carmelo Ioannes XXII. & confirmantur Alexander V. Clemens VIII. & Gregorius XIII. (vt testantur vterque Rodriguez, Hieronymus supra n. 7. & Emmanuel apud ipsum; vt, scilicet, Sabbato sequenti post obitum Fratrum, Monialium, & Confratrum ipsius Ordinis, meritis, & intercessione B. Virginis, ipsorum anime a pœnis purgatorij liberentur per modum suffragij), seu impetrationis a Deo. Cõsule ipsam Hieronymum, qui rectè cū Emmanuele, & Navarro notat, quod ad liberandam animam à purgatorio in altari priuilegiato, sufficit cuiuslibet Missæ celebratio, siue sit de sancto, siue de feriã, aut defunctorum, nisi in Bulla expressè caueatur, quod dicenda sit de Requie.

23. Sit 4. Indulgentiæ omnes concessæ, vel confirmatæ tum a Paulo V. post prædictam Bullam, tum ab alijs Pontificibus eius

suc.

successoribus, non sunt revocata. Talis est plenaria, quam Paulus V. concessit Minoribus recitantibus Coronam B. Mariæ, ut referunt Hieronymus Rodriguez, *num. 47.* & Portel *num. 1.* & celeberrima illa indulgentia stationis Sanctissimi Sacramenti concessa Minoribus recitantibus ante illud sex *Pater noster*, & *Ave Maria*, cum gloria Patri ad finem cuiuslibet, & *Ave*, & his recitatis ita, lucratur quilibet Religiosus omnes indulgentias stationum Romæ, Ierusalem, S. Jacobi in Cōpostalla, & Portiuncula. Quod concessum fuisse à Paulo V. ac confirmatum, de nouo concessum a SS. D. N. Urbano VIII. dūmodo statio fiat ante altare principale Ecclesiæ, ex autoritate grauium virorum, testatur ipse Rodriguez *num. 47.*

24 Sit 5. Nec revocata sunt indulgentiæ, quas possunt Regulares concedere, tam Regularibus, quam secularibus pro aliquo opere: solum enim pro se ipsis concessa reuocatur hic. Huiusmodi est illa, quam Fratres Minores, & Prædicatores, ac similiter communicantes in eorum priuilegijs, prædicantes in suis domibus quocumque anni tempore, possunt concedere suis auditoribus, nimirum decem & octo annos, ac trecentos, & viginti duos dies indulgentiarum; extra verò suas Ecclesias ultra dictos 18. annos, 222. dies tantum. At tempore Quadragesimæ, in suis domibus, prædicantes, in feria secunda, quarta, & sexta; centum quinquaginta sex annos, & quingentos viginti quatuor dies indulgentiæ, autoritate Apostolica valent concedere, ex indulto Gregorij IX. & aliorum Pontificum: de quibus in compendio minorum, tit. *indulgent. quoad seculares*, §. 5. & Emmanueli tom. 2. *quæst. 95. art. 1.* Ac, ut ipse *quæst. 99. art. 5.* testatur, ex indulto Pauli III. & aliorum Pontificum, in partibus Indiarum, possunt Religiosi alias indulgentias concedere.

25 Sit 6. Iubilæa, & indulgentiæ cōcessa, viua vocis oraculo, Regularibus, & eorum Ecclesijs in ordine ad seculares, & ipsis Regularibus immediatè, aliundeque non reuocata per hanc Pauli V. Bullam, non sunt revocata Bullis Gregorij XV. & Urbani VIII. omnia viua vocis oracula annullantium, ut vidimus *ing. 3. tr. 9.* quia in illis non exprimitur indulgentiæ, seu de illis quoad revocationem non fit specifica mentio, qualis requiritur ad revocationem, ut potè priuilegi priuationem. Et licet in eis dicantur revocari indulta spiritualia, sub horum nominibus in odiosis non sunt intelligendæ indulgentiæ: licet in favorabilibus intelligantur, nec hæc revocari existimantur à sapientibus, nisi expressè nominentur: sic doctissimi P. Ferdinandus, & Mendoza.] Hactenus

P. Quintana-Dueñas. Denique oportet advertere Regulares posse pro defunctis applicare omnes indulgentias ipsis pro viuis concessas. Sic notat Etaman. Rodriguez tom. 2. *qq. resol. q. 96. art. 8.* per concessionem Sixti Quarti in Bulla erectionis confraternitatis chordæ S. Francisci, anno 1587. die 7. Maij.

§. I.

Confectarium.

26 **P**lacuit hic adnotare non benè apud Theologos audire quorundam opinionem, qui contra numerum annorum indulgentiæ à Summis Pontificibus concessæ, oblatrare non erubere. Quorum primus fuit M. Dominicus de Soto *in 4. disp. 19. q. 3. art. 2. in fin.* ubi sic. [Qua propter crediderim nunquam aliquem in Purgatorio viginti annis exiisse. Imò, ut mea fert opinio, nec decem. Nam cum nemo illic sit, nisi Dei amicus, contritio eius, & post Christum passum, sacramenta, & suffragia, & bona, quæ egit, opera ad cumulum ei satisfactionis accedunt. In summa non est credibile, ut quos poenarum accumulatione expedire Deus breuius inde potuit; temporis prolixitate detineat.] Hæc M. Sotus. Quem sequuntur M. Ioannes de la Cruz *in directorio p. 2. de pœnit. q. 8. dub. 2. ibi*: [ut ait Soto articulo secundo, nullus in purgatorio existit per decem annos.] Et M. Corraçus *p. 1. q. 189.* [hanc, inquit, opinionem Soti Magister Paulinus Lucensis vir doctissimus huius nostræ Prouinciæ, firmissimè tenuit.] Quibus adde M. Ludouicum Lopez *2. p. instruct. cap. 4. de Indulgentijs fol. mihi 772.* Quorum opinioni acrem censuram aliqui Theologi iniecerunt, ut videre licet apud Henriquez *lib. 7. de Indulgentijs, cap. 16. num. 4.* ubi sic scripsit. [Ac hi non sine temeritate quadam, ex leuibus rationibus, loquuntur contra morem Ecclesiæ; quæ pro defunctis, & pro certa anima celebrat annuæ sarias Missas, & officia ultra ducentos annos; quare illam sententiã quidam insignis Prædicator a Sacro Inquisitionis Senatu compulsus est retractare, eo quod retraheret viros ab operibus satisfactionis, & a Missis offerendis pro suis defunctis. Et quidem Patres significant, quarundam animarum poenas duraturas ad diem usque iudicij.] Sic P. Henriquez, quæ sequitur Antonius de Corduba *lib. 5. q. 20. §. dico ergo in fine.* Vbi acrius contra Sotum insurgens ait: [quare non solum falsa, & temeraria, sed impia, periculosa, & scandalosa irritio illa Gersonis, & alioqui pij, atque doctissimi Scoti est, qua tot annorum indulgentia ab illo irri-

de-

detur, & contra Sotum agit etiam Bellarminus, *lib. 2. de Purgat. cap. 9. in fine*, & alij apud Henriquez supra. Denique, ne in posterum vllus aditus ad tam absurdam opinionem pateret, Sanctissimus Alexander VII. anno 1666. veluti *scandalosam*, ut minimum, damnauit, prohibuitque sub poena excommunicationis latæ sententiæ Sedi Apostolicæ reuerata.

§. II.

Corollaria.

27 **P**ro coronide rogabis, an ut operam nostram satisfactoriam proficiat an i mabus purgatorij, debeamus præuie pro illis applicare, an sufficiat applicatio post opera, v. g. post recitationem orarij, facta? Respondeo ex communi Theologorum, ante executionem operis faciendam esse applicationem, alias nullius erit utilitatis animæ purgatorij, nec indulgentia operi annexa illi proderit. Ita Nauarrus *in Miscell. de oratione*, Cardinalis de Lugo *de pœnit. disp. 26. secl. 3. n. 28.* Henriquez, Suarez, & Coninch, quos citatos sequitur Trullench *lib. 5. Bullæ, dub. 5.* Probat Nauarrus, quia opera satisfactoria faciens, si ipse indigeat, ipsi profunt, si verò non indigeat, & alteri non applicet, eo ipso confert in Thesaurum Ecclesiæ; cuius dispensandi auctoritatem solus Pontifex habet: ergo, qui fecit opus satisfactorium, non potest illud iam factum applicare pro anima purgatorij. Confirmatur, quia alias, ut bene ponderat Lugo, sequeretur posse operantes opus bonum, suspendere applicationem suæ satisfactionis, quando ipse non indiget, & applicare postea, quando indigebit. Vnde sequeretur, quod beati, imò & damnari possent nunc applicare suas satisfactiones præteritas, quas consequuti sunt, dum essent viatores, & in gratia Dei, & hactenus nulli applicuerunt, nec ipsi pro eo tempore indiguerunt. Quod inauditum est.

28 Est tamèn aduertendum, non esse necessariam applicationem actu existentem, vel immediatè præcedentem executionem operis satisfactorij, sed sufficit præcessisse, licet aliquibus diebus antea, quia dum non fuerit retractata, moraliter perseverat. Ideoque, si quis, v. g. applicuisset initio mensis pro anima purgatorij omnia opera satisfactoria totius mensis, licet postea non recordaretur, nec de nouo applicaret, ipso facto applicata manerent, ut docent communiter Doctores: & in terminis de sacrificio Missæ tenent Suarez, Bonacina, Coninch, Lugo, & Hartado, quos citatos sequitur Diana *2. part. tract. 14. resol. 47.* & *5. part. tr. 14. ref. 65.* licet alij actualem applicationem adnotent. P. Mar. de Moy. *Quæst. p. 2.*

cationem in se, vel in effectu ab ipsa procedente, requirant.

29 Ex hac conclusione deducitur alia valdè ad praxim adnotanda, nempe Missæ sacrificium, ante consecrationem, applicari debere pro offerente elemosynam, vel alia quavis persona, vel anima purgatorij; quia probabilior opinio apud Dicastillo *tr. 5. disp. 1. dub. 10. num. 174.* tenet, in sola consecratione corporis, & sanguinis Christi consistere, quæ si coram Deo vera sit, non consequetur anima effectum satisfactorium sacrificij, sed ipse Sacerdos si indigeat, vel in Ecclesiæ thesaurum cadet. Quæ propter omnes Sacerdotes admonendi sunt, ne differant applicationem, ne se exponant periculo defraudandi defunctos fructu satisfactionis meritorum Christi Domini, ex opere operato, correspondente.

30 Rogabis secundo, an qui ignorat indulgentiam, lucretur eam, si opus, cui concessa est, exequatur? Respondeo affirmatiuè. Et ita contra nonnullos tenent Molina, Laymã, Salas Sanctarelus, Villalobos. Quos citatos sequitur Diana *4. p. tr. 4. resol. 24.* & *5. part. tr. 12. ref. 6.* Cardinalis de Lugo *disp. 27. de pœnit. n. 8.* & cum alijs Leander à Sacramento *tom. 1. tr. 5. de Sacram. disp. 14. q. 37.* Ratio est, quia Pontifex concedens indulgentiam alicui bono operi, non requirit fieri ex intentione lucrandi indulgentiam, nec ad remissionem poenæ est necessaria notitia, nec acceptatio illius, ut patet. Quia sensibus destitudo non raro Pontifex indulgentiam plenariam concedit, & indulgentia Bullæ Cruciatæ pro articulo mortis eam prorsus ignorati, applicari solet, nec viri docti de eiusmodi indulgentiæ fructu dubitarunt. Ergo ad lucranda indulgentiam sola non remittitur sufficit; nec alia positua voluntas, seu notitia est necessaria. Confirmatur: Quia antea purgatorij profunt fidelium opera, & indulgentiæ, quas pro ipsis applicantur. Et tamen ad hoc necesse non est, quod ipse vllam notitiam applicationis, aut indulgentiæ habeant; ut cum Suarez, & Lugo ait Diana *p. 11. tr. 5. ref. 59.* Ergo ut fideles lucretur, sufficit, quod Pontifex talia opera efficientibus indulgentiam concedat, licet ipsi penitus ignorent. Urgeretur: quia indulgentia, ex opere operato, causat remissionem poenæ ex meritis Christi; sed ad hunc effectum cōsequendum, non est opus vlla advertentia, vel notitia, ut constat quando ex Baptismo ab infante, & quando extrema vnctio a sensibus destituta percipitur; illi enim poena damna; & illi poena sensus, ex opere operato, remittitur. Ergo ut quis lucretur indulgentiam bono operi concessam, nec intentio cōsequendi effectum, nec eius notitia est necessaria: huius principio innititur

T

grā:

grauissimi Doctores, qui asserant ex vi illius additi, in forma absolutionis. *Quidquid boni egeris, & mali subtrueris, &c.* omnia bona opera in sui remissionem poenae ex opere operato, (sicut satisfactio alia specifica a confessorio iniuncta operatur) in poenitentibus causare. Sic P. Suarez tom. 4. in 3. p. disp. 38. sect. 6. Item Henric. Villalob. Amicus, Leāder, & alij apud Dianam p. 9. tr. 9. ref. 54. vide etiam illum p. 3. tract. 4. resol. 97.

QUESTIO IX.

Vtrum indulgentia in Bulla Cruciatæ concessa visitantibus quinque altaria, lucratur toties quoties, & quid si virtute duplicis Bullæ?

1 **A**D Huius resolutionem supponenda, seu potius præmittenda est clausula Bullæ Cruciatæ, quæ extat apud Trullench lib. 1. §. 6. fol. 164. vbi sic: [Indulgentia conceditur, &c.] Item, qui dicto anno durante, &c.] Ex qua evidenter deducitur semel saltem in die visitando quinque altaria lucrari omnes, & singulas indulgentias stationum.

2 Præmittendum insuper omnibus diebus anni esse Romæ stationes, vt post diligens præmissum examen declarauit illustrissimus Dominus D. Fr. Antonius de Soro-Mayor, Commissarius Generalis Cruciatæ. Qua propter in fine Bullæ Cruciatæ, post numeratos dies stationum, quæ in illa exprimuntur, hæc verba adijci præcepit. *Y todos los demás dias del año se ganan las indulgencias, q̄ en Roma, por aver cada dia estaciones en ella.* Indulgentiæ autem stationum plenariæ sunt, & plures, vt videre licet apud M. Barnabam Gallego in Bullam, cap. 8. dub. 70. vnde semel saltem vnoquoque die, posse quem virtute Cruciatæ 26. indulgentias plenarias lucrari, quinque altaria, vel vnum, vbi plura non sint, visitando, docent grauissimi DD.

3 Quamvis autem tot plenarum indulgentiarum numerus sufficere nobis debeat ad cumulum istum incuria nostra, non amittendum; tamen vt fideles magis ad hanc deuotionem excitentur, in disputationem vocemus. An toties quoties in die qualibet, quinque altaria visitentur, consequatur fidelis præfatum plenarum indulgentiarum cumulum? Negant Paludanus, Ludouicus de la Cruz, Corduba, Ludouicus Lopez, & alij, quos referunt Trullench, vbi supr. Gallego, cap. 8. dub. 80. fol. 65. & Pater Mendo in Bulla, disp. 6. cap. 5. num. 61. Cæterum probabilius affirmant alij, & communis Doctorum sententia, quam sequuntur plures apud Gar-

si cent. 3. cap. 43. & Gallego supra Curiel de Iubilæo, pagin. 42. Nauarrus de indulgentijs, notabili 42. numer. 47. Rosella, verb. Indulgentia, §. 12. Tabiena eodem verbo, §. 15. Angelus, Rodriguez, Nugnos, Trullench, Enriquez, Suarez, Diana, Layman, & Lugus, quos citat, & sequitur Andreas Mendo supra, & Villalobos tom. 1. tr. 27. clausul. 8. & videtur sententia D. Thom. lib. 4. sent. dist. 20. quest. 1. art. 3. quest. 3. ad 4. vbi sic. [Si in aliqua Ecclesia sit indulgentia perennis, sicut in Ecclesia Beati Petri, quadraginta dierum, tunc quoties aliquis vadit, toties indulgentiâ consequitur.] Cuius verba expendens M. Gallego addit sequentia.

4 Notense estas vltimas palabras del Angelico Doctor, que dize, que si en alguna Iglesia ay cada dia indulgencia, como la auia en su tiempo de quarenta dias de indulgencia a quien visitasse la Iglesia de San Pedro de Roma, tantas quantas vezes vno visitasse, otras tantas vezes las ganava. El dia de oy, pues (como hemos dicho arriba) ay cada dia indulgencias de estaciones en Roma; luego segun la mente, y sentencia de Santo Thomas, se ganaran tantas, quantas vezes se visitaren, y como la Bula concede que se ganen visitando en la forma dicha, lo mismo que se gana en Roma, sigue claramente, que se puede ganar cada dia muchas vezes, assi por viuos, como por difuntos, como ella lo concede.

5 Restat verò enodanda difficultas, quid dicendum de assumente duas Bullas; an scilicet semel visitando lucratur indulgentias duplicatas? & consequenter toties quoties visitauerit; si enim affirmatiua fuerit conclusio, indiligentes sane omnes erimus, si tantò indulgentiarum subsidio careamus.

6 Negatiuam tenent non pauci, neque ignobiles Doctores censentes secundam Bullam solum deseruire ad repetitam reservationem Summo Pontifici absolutionem, & ad binam in vita, & binam in morte indulgentiam plenariam obtinendam, non verò ad duplicatas indulgentias per vnicam quaque altarium visitationem comparandas. Ita tenet P. Mendo in Bulla disp. 28. num. 3. & consentire debent omnes, qui affirmant eodem operi, ob diuersas concessiones, non cōperere diuersarum indulgentiarum acquisitionem. Quod pluribus citatis, defendunt Pasqualigus in praxi Iubilæi, q. 44. num. 3. & Castrus Palaus, tract. 24. disp. vnicâ, pñct. 9. num. 13. citans Filliucium, & Bonacinam. Et quidem quando opus est iterabile; eodem die plures indulgentias obtineri, expressè negant Layman, Coninch, Suárez, Faustus, Pasqualigus, & Gobat apud Dianam part. 10. tract. 16. resolut. 14.

7 Cæterum contraria sententia est probabilior, quam tenet Naldus, Corduba, Grassis, Enriquez, quos citat Diana part. 5. tract. 12. resol. 11. Lezana, & Martinus de San Ioseph, quos citat idem Diana part. 10. tract. 16. resol. 14. Hostiensis, & Sa, quos refert Leander, tom. 1. tract. 5. disp. 14. quest. 170. qui id probabile dicit, sicut & Lugo, Faustus, de Iubilæo, libr. 2. quest. 39. Sanctarellus de Iubilæo, cap. 15. dub. 1. Quintana-Dueñas in appendic. tract. 9. dub. 6. numer. 8. Probatum, quia secunda Bulla concedit visitationi quinque altarium tot indulgentias, ac prima; & aliunde nec Pontifex exigit diuersam altarium visitationem, neque ex natura rei distinctum opus requiritur ad multiplicem indulgentiam plenariam lucrandam. Ergo non est cur negare debeamus per duplicem Bullam duplicatas stationum indulgentias lucrari.

8 Confirmatur, quia eidem operi posse plures indulgentias plenarias concedi, est evidens ex indulgentijs, quæ per Bullam Cruciatam semel visitanti de facto conceduntur: sunt enim plures, vt constat ex dictis: insuper indulgentiam plenariam posse pluries in eodem die lucrari est certissimum, vt constat ex indulgentijs concessis toties quoties. Ergo non est dubium, posse Pontificem concedere duplicatas indulgentias stationum semel visitanti quinque altaria. Ergo dum aliunde de contraria eius intentione non constat, sic interpretanda est eius voluntas. Nam indulgentiæ sunt beneficium Principis, in nullius cedentes præiudicium, ideòque latissimè interpretandæ, l. beneficium de Constitutione Principis, cap. quamvis de præbendis in 6. & in omni materia parum onerosa, & fauorabili, constat, ex l. placet, ff. de liber. & posth. & latè tradit Nauarrus, vbi suprâ citans Panormitanum, Decium, Ananiam, Alexandrum, & Oldradum.

9 Ex quibus infertur, quod secunda Bulla nihil concedat de nouo circa electionem confessorij, aut priuilegium edendi carnes de consilio vtriusque medici, aut audiendi sacrum tempore interditi, &c. Quia hæc priuilegia ratione materiæ nequeunt plura magis, quam vnum operari. Secus verò est circa indulgentias, cum eidem operi duplicata concedi possint.

10 Objicit Pater Mendo disp. 20. cap. 2. num. 11. Obtenra vna indulgentia plenaria, nil restat obtinendum, dum tempus non sit diuersum, est enim remissio omnis poenæ, ergo eodem tempore perinde est vnam indulgentiam plenariam lucrari, ac plures: imò implicat plures simul obtineri. Respondet P. Mat. de Moy. Quest. p. 2.

deo apertissima instatia ex eodè doctissimo Patre Mendo, disp. 28. num. 10. & 11. vbi asserit, pro eodem defuncto posse eodem tempore duplicem Bullam defunctorum accipere. Atqui tunc duplex indulgentia plenaria eidem defuncto applicatur. Similiter posse, pro eodem defuncto plures Missas in eodem tempore in altaribus priuilegiatis celebrari. Quod (inquit ipse Mendo) maxima cum vtilitate defunctorum fieri, & nullum in hoc apparere inconueniens, & pietatem exerceri circa animas purgatorij, licet obtenta vna indulgentia plenaria nil restet obtinendum. Poterit ergo etiam vtiliter pro viuus multiplex plenaria indulgentia obtineri vnica visitatione altarium facta, si duæ Bullæ Cruciatæ eodem anno sumptæ fuerint, & miror id negari a concedente plures indulgentias plenarias lucrari, qui virtute vnus Bullæ semel visitauerit. Eadem enim in vtroque casu ratio militat.

11 Non tamen inficior, quod si vna indulgentia plenaria fuerit plenè obtenta, nil obtinebitur secunda; in quo sensu verè continet sententia P. Mendo; quia semel remissa omni poena, nil illius remittendum restat. Neque nouam remissionem adstruere intendunt Doctores, dum aliam indulgentiam plenariam obtineri posse conterdunt; sed, non remissio toto debito poenæ per primam (licet plenariam a Papa concessam) remitti posse residuam per lucrationem secundam. Quia, vt ait Cardinalis de Lugo tom. de poenit. disp. 27. sect. 6. num. 21. contingere potest, dari causam aliquam, ratione cuius effectus remissionis limiteretur, vel propter multitudinè peccatorum, & debitorum, vel (vt alij volunt) ob defectum deuotionis, vel ob exigua opera; ob quæ conceditur: in quibus casibus vtraque concessio coniungi poterit ad operandum effectum, quem singula non possent; qua propter, cum incerti frequenter sumus de sufficientia causæ, & diligentie ad plenè lucrandam, valde vtile erit, plures indulgentias plenarias lucrari, id est diligentiam ad plures lucrandas adhibere; vt pluribus partim obtentis, totum debitum remittatur.

✠

DISPUTATIO QUINTA,
de confessarijs sollicitantibus.

QUESTIO I.

Vtrum ad obligationem denunciandi confessarium sollicitantem necessarium sit, quod de crimine sit infamatus?

§. I.

Prima sententia cum fundamentis proponitur.

I Non precedat infamia, nec sollicitatum teneri denunciare, nec iudicem posse procedere, praeterquam contra haereticum formalem, tenet Barbosa plures citans in collect. in cap. qualiter, & quando de accusat. & inquisit. Megala, Ioanes Andraas, Gundifalvus, Reportorium Inquisit. Decianus, Speculator, Palacios, Felinus, & Nauarrus, & alij apud Dianam i. p. tr. 4. res. 1. Quibus adde Tabienam, Sylvestrum, Henriquez, Loream, Alphosum de Villaguta, Syluium, & alios apud Thomam Hurtado tom. 1. tract. 3. cap. 8. res. 21. num. 170. Quorum opinio colligi videtur ex Constitutionibus Pauli IV. Pij IV. Clementis VIII. & Pauli V. in quibus facultas Dominis Inquisitoribus conceditur contra sollicitantes quomodolibet diffamatos. Ergo ad obligationem denunciandi aliqua infamia in sollicitante requiritur: ergo saltem quod eius crimen duobus sit notum, ac proinde, si vni personae sollicitatae, nec ista tenebitur denunciare, nec Inquisitores de eiusmodi delicto inquirere poterunt. Confirmatur, nam quando sub censura, etiam Pontificia, praecipitur criminis alicuius manifestatio, non tenetur quis (excepta haeresi) denunciare, si crimen ita occultum sit, vt probari non possit, vt asserunt, teste Hurtado, omnes authores vbi supra ab ipso citati, quibus num. 183. addit Nauarrum in summa Latina, cap. 23. num. 46. & Zenedum collect. 101. num. 3. Quibus adde M. Serram 2. 2. quest. 67. art. 3. in fine. vbi sic. [Denuntiatio debet esse iusta, talis autem non est, si crimina falsa imponat, aut occulta propallet, quae nullo modo probari possunt.] Et iterum quest. 68. art. 1. dub. 2. [Necessarium est, vt crimen probari possit. Si enim omnino est improbable, non solum contra charitatem, sed contra iustitiam peccabit.] Et tenent plures a nobis relati in opusculo pro Iesuitis, tract. de fide prop. 4. M. Acarius de Velasco, Sayrus Candidus, Lorca, Diana, Octavianus Spararius, & alij, & constat ex Clem. 2. de Haereticis, vbi dicitur quod

[si probare valeant, denunciare debeant.] Ergo cum sollicitans in confessione non sit formaliter haereticus, denunciari non poterit; si eius crimen duobus, vt minimum, notum non sit, quorum testimonio comprobari possit, & quorum notitia aliquomodo sit infamatus.

2 Ideo hanc sententiam ultra citatos probabilem putat P. Fagundez 2. praecip. Eccles. cap. 3. num. 84. vbi, vtraque opinionem proposita, sic concludit: [ita se habent huiusmodi opiniones ambae probabiles.] Quod iterum repetit lib. 6. in Decalogum cap. 12. num. 28. & vtrouique subnectit. [Mihi non constat de praxi DD. Inquisitorum, & ordinariorum in hoc negotio, & ideo interim rem non definio, nec iudicium praxi huius sancti Tribunalis subijcio.] Cuius modestiam, & doctrinam, eo citato, laudat Thomas Hurtado vbi supra num. 171. dicens: [Hae satis doctae, & Religiosae Fagundez.] Semper autem excipiendam haeresim, dum opinionem probabilem dicit; aduertit Fagundez, non solum in secunda editione anno 1632. sed in prima Lugduensi anno 1616. (quo falso negauit Baronius contra Amadeum disput. 3. sect. 1. fol. 281.) vt inam illi legere vacasset. Recole, quae loco, in praecip. Ecclesiae, tract. 2. lib. 4. cap. 3. nu. 31. vbi sic scribit. [Quando praecipitur sub excommunicatione, vt denuntentur crimina, non tenetur quis regulariter parere, si crimen occultum est, & probari non potest. Fallit tamen hoc (attende) in crimine haeresis, quia tunc non iubetur quis denunciare, vt accusator, sed vt testis, & vt quilibet Christianus de populo, vt dicemus lib. 5. de sigillo, c. 3. n. 13.] Quae opinionem iterum tenet tom. 1. in decalogum, in prima etiam editione cap. 26. n. 7. dicens: esse omnino certam, & indubitatam.

3 His facit doctrina aliorum Doctorum non infamiae notae. M. Michael Zanardus in director. Confessor. 2. 2. de accusatore, cap. 52. sic ait: [Tertio quaeritur: an edicta, praecipua excommunicationes Episcoporum, Inquisitorum, &c. in quibus praecipitur, vt delicta quouis modo nota reuelentur, obliget scientes ad denunciandum, vel accusandum? Respondetur, quod in quibusdam casibus obligant, & in quibusdam non, &c. Non obligant, etiam si iudex quaerat delictum ad poenam delinquenti infligendam; si delinquens nulla, super hoc delicto, laboret infamiam; nec contra eum sint indicia: (attende) nam tunc, quauis delictum sit a tribus, vel quatuor secretè cognitum, quilibet illorum poterit tacere, etiam stante praecipito.] Haec Zanardus. Videatur etiam M. Ioannes Martinez de Prado tom. 2. Theolog. moral. cap. 24. q. 1. §. 2. nam. 14. vbi inquirens: [Vtrum

[Vtrum liceat accusare aliquem, de crimine, de quo non est infamatus?] sic ait: [Est certum, quod quando crimen nullo modo probari potest, aperte contra iustitiam peccare, si illud aperias, quia nullum ius habes illud patefaciendi, cum enim non possit probari non potest quoque puniri; ac proinde non potest ex eius reuelatione aliud sequi, quam infamia.] Haec ille. Quae vel nil probant, vel idem evincunt in denunciatione, vel testificatione, vt ex terminis patet. Ideoque idem consequenter de denunciatione tradit ipsemet M. Prado cap. 24. citato, quest. 2. §. 2. vbi inquit. [Vtrum crimina, quae nequeunt in iudicio probari, teneatur quis ex vi edicti denunciare?] Cui responderi affirmatiue quoad crimine haeresis. Quoad alia vero crimina subnectit num. 13. [De alijs criminibus, vel quae nulli nocent, vel sunt tantum in praedictum tertij priuati hominis, Sylvester docet, quod si edictum praecipiat, vt iuridice denunciaret, quod probari non potest, non tenetur iuridice denunciare: idem tenent Sotus, Tabiena, Armilla, Ludouicus Lopez, Serra, Nauarrus, Corduba, Rodriguez, & alij 16. Doctores, quos refert, & sequitur Bonacina, & alij communiter. Crimen enim, quod iudicio humano probari non potest, est occultum, & soli iudicio diuino reseruatum, &c. Et ita tenendum in praxi.] Haec ille. Cuius sententiam sequuti sunt Lorca 2. 2. disp. 27. de charit. sect. 3. num. 16. M. Ioannes de la Cruz in directo. p. 1. prop. 8. art. 4. dub. 13. pro se adducens Ledesnam, Bañez, & Orellanam. Quorum sententiam dicit esse probabilem Diana p. 3. tract. 5. res. 100. & nouissime Doctor Garfi cent. 1. cap. 80. num. 9. & defendunt plures apud Dianam p. 1. tr. de Denuntiat. res. 1. Quibus, si notitia sollicitationis habeatur ex sola relatione, etiam si a persona fide digna, consentit Thomas Hurtado, tom. 1. res. 1. Moral. tract. 4. cap. 8. res. 64. §. 2. fol. mihi 286. vbi sic ait: [Dico secundo, excepto delicto haeresis formalis, in omnibus alijs delictis, quae continentur in edictis minorum Inquisitorum, audiens illa ex relatione, etiam a persona fide digna, non tenetur denunciare, nisi illud possit probare, vt infra explicabo: ita tenent grauissimi Authores. Fagundez, Reginaldus, Megala, Repert. Inquisit. Homobonus, Vazquez, Gutierrez, Bonacina, Clauis Regia, Henriquez, Auila, Barbosa, Raymudus.] Haec Thomas Hurtado.

4 Quorum sententiae fundamentum desumitur ex M. Candido tom. 1. disquis. 5. quia ve edictum Dominorum Inquisitorum praecipit, vt reuelemus eiusmodi sollicitationis crimen, vt denunciatores, vel vt testes; sed quomodo omnino occultum est, & soli personae sollicitatae notum, neutro modo tenetur reuelare. Ergo. Minorem, in qua est difficultas, tradit Candidus loco citato art. 1. dub. 4. vbi sic: [Dico 6. nemo tenetur accusare, nec denuntiatione iuridica crimine occultum, quod probari non potest, etiam si vergeret in damnum publicum, aut tertiae personae imminens in futurum.] Haec ibi, & iterum art. 4. dub. 8. vbi tam denuntiatorem, quam testem sic instruit: [Dico 14. quando praecipitur, vt reuelemus, quod scimus, vt denunciatores, non possumus, nec debemus reuelare, nisi quod possumus probare, ita Sayrus, & Nauarrus. Si tamen nobis praecipatur, vt reuelemus tanquam testes, tenemur deponere, vt tales, quod scimus; etiam si id probare nequeamus, (attende) dummodo nobis constet delictum, apud iudicem esse semiplene probatum; scilicet alias. Ita colligitur ex D. Thoma 2. 2. q. 70. art. 1.] Haec tamen M. Candidus.

5 Quibus fauet D. Thomas 2. 2. quest. 33. art. 7. ad quintum, ibi: [Vnde non habet (nempe superior) potestatem praecipendi de occultis, nisi per aliqua indicia manifestentur, puta per infamiam, vel aliqua suspicionem.] Et quest. 70. artic. 1. [Si exigatur (a subdito) testimonium in occultis, de quibus infamia non praecessit, non tenetur ad testificandum.] Sic D. Thomas, cuius sententia fundatur in iure cap. qualiter 2. de accusat. Ex quo constat, iudicem Ecclesiasticum non posse super delictum occultum inquirendo exigere iuramentum, si delinquens sit etiam occultus, & nullo modo diffamatus. Et ex cap. Deus Omnipot. 2. quest. 2. cap. consuluiti 2. quest. 5. Ex quibus habetur, Dominos Inquisitores iurisdictionem exercere non posse in personam, cuius crimen omnino occultum maneat. Ergo nequeunt obligare personam sollicitatam ad denunciandum, nisi alteri saltem notum sit: maior enim facultas, quae iure nouo ex Bullis Pontificijs supra citatis, illis competit, aliquam infamiam requirit ad procedendum contra sollicitantes, vt constat ex verbis illis, quomodolibet infamatos.

6 Propter haec Thomas Hurtado tom. 1. res. 1. Moral. tract. 4. cap. 8. res. 57. §. 2. & num. 722. cum Riccio part. 3. decis. 278. num. 8. Et Ioanne Valero de differentijs vtriusque iuris, verb. Haeresis, num. 4. vers. 3. plane concedit, intentum huius sententiae argumenta concludere, si confessarius sollicitans non sit de fide suspectus, & eius crimen omnino occultum sit. [Si Confessor, inquit, sollicitans non est diffamatus de sollicitatione, & est a lias bonae vitae, & conuersationis, & bene opinatus, vbi moratur, si sollicitata persona habet prudentiae dictamen; quod rectè sentiat de fide, licet per accidens abatur

Sacramento pœnitentiæ; atque ita, quod in illo deficiat præsumptio, & ratio legis; non est Inquisitoribus denunciandus, si seanel, aut iterum sollicitet eandem personam.] Assertionem probat, quia ad Inquisitores solum attinet cognoscere iuridice causas pœnitentiæ ad fidem: Ergo si sollicitans non sit aliquo modo diffamatus de sollicitatione per indicia, & probabiles coniecturas, sed delictum sit penitus occultum, nequit de illo cognoscere Sacrum Tribunal, si non adest suspicio fidei, & præsumptio, in qua fundatur lex, non verifietur: Ergo si sollicitans prudenter constet, quod in aliquo casu ratio legis deiciat, & præsumptio sit falsa; non tenetur denunciare, quia fecundum opinionem communem Theologorum, lex fundata in præsumptione non obligat, nisi in casu aliquo particulari præsumptio deficiat, vt docent plures, quos refert, & sequitur Diana 1. p. tr. 10. ref. 37. Thomas Sanchez de Matrim. lib. 7. disp. 37. num. 9. Sylvester verb. Hereditas 3. q. 7. & innumeri alij. Legem autem istam contra sollicitantes in præsumptione fundari, constat ex verbis Bullæ: *Nos in animum inducere nequentes, quod quide fide Catholica rectè sentiunt.* Et tradit Escobar del corro de confess. sollicitante part. 2. quæst. 2. §. 1. n. 28.

7 Subnectit verò ipse Hurtado, præfatam assertionem solum esse veram, si semel, aut iterum confessarius sollicitet eandem personam; nam si pluries, aut plures personas, denunciandus est, aut quia imminet periculum multitudini; aut quia nequit prudenter iudicari, sollicitantem non esse suspectum in fide.

§. II.

Authoris iudicium.

8 Ceterum contraria sententia, siue sollicitans sit de fide suspectus, siue non, est omnino in præxi tenenda. Ratio est, quia crimen sollicitationis in perniciem Reipublicæ Christianæ vergit, & fideles a Sacramento confessionis avertit; ideoque ad tam nefandum crimen euellendum, & eradicandum, Pontifices incubuerant; ad eiusque probationem, testes singulares sufficere, declararunt, quorum decreta nil operarentur, si personæ sollicitatæ solum tenerentur denunciare de præfato crimine infamatos: si enim de his tantum constitutio hæc intelligeretur, non occurreret sufficienter huic malo, nam cum sollicitationes in occulto contingant, & enorme hoc crimen difficillimæ probationis sit, & mulieres ob innatum pudorem frequenter taceant, ferè nunquam de illo dabitur infamia; ac proinde rarissimè adstringetur persona sollicitata denunciare,

nec animarum perniciem vitabitur.

9 Neque obstat, confessarium non esse personæ sollicitatæ suspectum in fide: est enim Ecclesiæ suspectus ratione delicti, & si vnica tantum fuerit sollicitatio; cuius sententiæ, iudicioque, persona sollicitata stare debet; neque ad ipsam attinet iudicare, sit necne sollicitans in fide suspectus, alias Bullæ contra sollicitantes omnino cassæ rederentur, & hac via aditus pateret ad excusandas simplices fœminas ab obligatione denunciandi, quia confessarium ex fragilitate sollicitasse, sibi facillè iuadebunt; maximè cum alias bonæ vitæ, & conversationis apud alios communiter habeatur, quales frequenter sunt viri Religiosi, & Clerici pœnitentiæ ætatis, scientiæ, & prudentiæ vigentes, & in dignitate cõstituti.

10 Secundò probatur, quia Pontifices, & Domini Inquisitores, non tam intendunt delinquentis punitionem, quam damnum præcauere, animarumque perniciem, quæ ab usum huius Sacramenti subsequetur: nec obligant personam sollicitatam, vt probeat delictam, sed præcisè vt tanquam singularis testis ad Tribunal deferat, vt via iudici aperiatür ad damnum impediendum, a ijs testibus singularibus, si postea concurrant, comprobando. Ergo licet demus, ad inquirendum requiri aliquam infamiam, iamò, & quod suspectus sit in fide, (vt Hurtado supra contendit) non tamen erit requisita ad obligationem denunciandi: alias sacramenti recta administratio, & periculi animarum vitatio obtineri non poterit. Nec in re tanti momenti de fama proximi delinquentis curare debemus, cum bonum Sacramenti, & Religionis, particularis famæ bono præferendum sit: sicut denunciari deberet delinquens, qui ciuitati incendium pararet, si aliud medium impediendi malum non suppetere, licet ex denuntiatione periculum famæ subire deberet.

11 Qua propter M. Dominicus de Soto de secreto, memb. 2. quæst. 6. post. 2. conclus. §. 5. & postremo, communem Theologorum sententiam de infamia ad Inquisitionem, secundum ius commune, requisita, his verbis, iure limitauit. [Conclusio prima, videlicet, quod absque infamia non potest fieri inquisitio, intelligitur de criminibus priuatis, quæ non sunt in præiudicium tertij. Crimina enim publica, aut quæ sunt in præiudicium tertij, quomodocumque cognoscantur, inquirenda sunt, & coercenda, si sunt in fieri, & damnum pendet in futurum] & §. excipiuntur post 4. conclus. [Nam, quod non liceat occultos peccatores inquirere absque infamia; semper intelligitur de crimine iam præterito, quod inquiritur punitionis gratia: secus si inquiratur ad vitandum futurum damnum.]

num.] Hæc ille; quem cum alijs sequitur Thomas Sanchez tom. 2. opusc. lib. 6. cap. 3. dub. 19. Cum ergo crimè sollicitationis eiusmodi sit, vt iuxta superius dicta, etiam nulla precedente infamia, possint Domini Inquisitores de illo inquirere, non est cur, nõ teneatur persona sollicitata, vt tam pernicioso crimini obviet, sollicitantem denunciare. Quia ad illud ab eiusmodi criminis continuatione cohibendum, medium aliud suppetere non potest, nisi testes singulares denunciare teneantur. Ideoque sicut in crimine hæresis præcipitur, vt denuntiemus, vt denunciatores, vel vt teste, licet crimen omnino occultum sit, & illud probare non possimus: ita & in sollicitationis delicto.

12 Denique contra Hurtado atgumentor ad hominem; quia, vt ipse tradit tr. 4. cap. 8. ref. 57. num. 734. licet persona sollicitata prudenter iudicet, confessarium non esse de fide suspectum, tenetur adiuuè denunciare, si per indicia, & coniecturas probabiles infamatus sit: Ergo constitutiones Pontificum, & Dominorum Inquisitorum edicta, non ita fundantur in præsumptione, vel suspitione fidei, vt hac priuato iudicio deficiente, obligatio denunciandi deficiat: si enim vis obligandi in præsumptione, priuato cuiusvis iudicio, appendenda, primo & principaliter niteretur; æquè in hoc casu lex cessare deberet, ac quando delictum est omnino occultum. Debemus ergo omnes fateri, Pontificum constitutiones primo, & per se in iudicio Ecclesiæ de hæresis suspitione fundari, & in necessitate præcauendi nefandum sollicitationis crimen: Ideoque voluisse Pontifices, timore incidendi in manus Inquisitorum confessarijs incusso; ab hoc scelere eos coercere, ad quos sacro Tribunali subiiciendos, sat fuit; reos esse in foro externo; & cum abutantur Sacramento pœnitentiæ, prudenter iudicari suspectos in fide. Et quidem si, vt ipsemet Hurtado fatetur supra tr. 5. cap. 2. ref. 3. fol. 275. nulli licet priuato discursu in Theologia, & rationibus nixo, negare esse suspectum de fide confessarium sollicitantem, eo quod præsumptiones approbatæ fuerint lege Pontificis, [in qua, inquit, nunquam errasse, ita certum est, vt contrarium sit, ad minus improbabile; & temerarium: Quare iudicibus fidei liberum non est, aliter iudicare, quam præfatis iudicibus suspitionibus in fide nixis] Sic inquã, nec Theologo, nec iudici licitum est, priuato iudicio inniti, sed lege pontificia approbato, quo sollicitans in confessione de hæresi suspectus habetur, qui fieri potest, vt priuato fœminæ iudicio aliud iudicare permiffum sit.

13 Ideo hanc sententiam tenent P;

Suarez de fide, disp. 20. sect. 4. num. 7. Bonacina de censuris disp. 2. q. 6. punct. 1. num. 3. Trullench libr. 1. in Decalogum, cap. 3. dub. 18. num. 20. Filiacijs tr. 14. cap. 2. num. 31. & 39. M. Bañez 2. 2. quæst. 68. art. 2. Lessius lib. 2. de iust. cap. 30. dub. 2. num. 13. & dub. 6. num. 4. Tannerus 2. 2. disp. 2. q. 5. dub. 5. num. 66. & plures alij, quos citatos sequitur Diana 1. p. tr. 4. resol. 1. & 4. part. tr. 5. ref. 7. Leander a Sacramento tom. 1. tr. 5. disp. 13. quæst. 5. Vbi pro hac sententia refert, & merito Patrem Fagundez lib. 6. in Decalogum, cap. 12. num. 28. Vbi de hac nostra sententia sic scribit. [Secunda probabilior est, & in fauorem Sacramenti in illam inclinandum videtur, & magis inclino.] Quod prædixerat 2. præcep. Ecclesiæ, cap. 3. num. 84. Vbi quæ admonens praxim Sanctæ Inquisitionis sequendam, cui tuum iudicium circa probabilitatem primæ sententiæ submittit, nil interim volens definire, paratus improbabilem proferre, si praxi sancti Tribunalis opponatur. Qualem censet Thomas Hurtado in eo tantum casu, quo persona sollicitata sit in fide suspecta. Sed, vt diximus supra, idem iudicium ferendum est, licet suspicio in fide deficiat, iuxta priuatum sollicitatæ iudicium. Quauis autem persona sollicitata denunciare teneatur sollicitantem, licet probare non possit, alij verò, qui a persona fide digna audierunt, nisi delictum probare possint, non tenentur, vt cum Fagundez, Reginal. Megala, Homobon. Garierez, Bonac. & alijs docent Diana part. 1. tr. 4. ref. 1. Barbol. de Potestat. Episc. allegat. 95. num. 51. Thom. Hurtado tr. 4. cap. 8. num. 895. & seqq. quia edicta DD. Inquisitorum de scientibus iudicialiter loquantur: Bullæ autem Pontificum de solis sollicitatis.

§. III.

Argumentis primæ sententiæ satisficit.

14 AD primum desumptum ex illis Bullæ Pontificiæ verbis. Quomodolibet diffamatus. Respondet Palao tom. 1. tr. 4. de confessario aduenerem sollicitante; disp. 9. punct. 11. num. 3. quomodolibet infamatum dici, [infamatum apud sollicitatam personam, nã adverbium illud quomodolibet, restringit infamiam, vt non accipiat in rigorosa significatione] sed non placet, quia frustra adiecisset Pontifex verba illa, cum idem prorsus sit, denunciare sollicitantem (iuxta Palao) quod denunciare quomodolibet infamatum. Melius Thom. Hurtado supra tr. 4. cap. 8. ref. 21. num. 209. respondet, præfatum argumentum solum evincere, ad punitionem requiri, quod sollicitantem.

citans sit aliquomodo diffamatus: secus vero, ut persona sollicitata obligationem denuntiandi habeat: ad hanc enim nunquam Pontifices diffamationem aliquam requisitam statuere, sed de sola punitione verba illa intelligenda veniunt, ut constare videtur ex Bulla Pij IV. & Clementis VIII.

15 Ad secundum contrariæ sententiæ fundamentum communi Doctorum innixum, de requisitis ad obligationem denuntiandi, respondeo. communem opinionem, exigentium infamiam, aut quod denuntians possit delictum probare, aut quod alias semiprobatum sit, solum procedere, quando denuntiatio, aut restitucio tendant primario ad punitionem delinquentis: secus quando ad præcavendum damnum in futurum, adversus tertiam personam, vel commune bonum: tunc enim sufficit ad obligationem denuntiandi, quod manifestatio delicti damnum impedire aliquo modo possit, & si non perfectè. Et ita contingit in præsentibus, quia per denuntiationem aperitur iudici via inquirendi, & alijs accedentibus singularibus testibus, indicijs, & coniecturis, probandi delictum; aut saltem eiusmodi denuntiationis terrore a tam nefando crimine confessarios arcendi. Videantur Sylvester verb. *Corruptio*, q. 5. P. Sà, verb. *Denuntiatio*. Valentia disp. 3. de *charitate*, q. 10. punct. 5. pag. 677. Villalob. tom. 2. sum. tract. 4. diff. II. numer. 2. & 4. Lessius lib. 2. de iust. cap. 30. dub. 2. num. 13. & dub. 6. num. 43. qui testatur, esse communem. Thomas Sanchez lib. 3. de *Matrim. disp.* 13. quos citatos sequitur Castro Palao, tom. 1. tract. 6. disp. 3. punct. 14. num. 10. Si vero aliqui ex Doctoribus supra citatis contra hanc solutionem militauerint, audiendi non sunt. Ratio nostræ sententiæ est evidens: quia ius positivum, cui inniti poterat contraria sententia, ad excusandam a denuntiatione non diffamati; aut quando delictum probari non potest, abrogatum iam est, non solum ex consuetudine; sed per Summos Pontifices Pium IV. & Gregorio XV. quia in eorum Bullis iubentur poenitentes denuntiare confessarios sollicitantes; & tamen per se notum est, poenitentem, utpotè vnicum testem delicti in sacratissimo foro commissi, non posse probare sollicitationem.

16 Ad tertium, ex Hurtado communem hanc sententiam limitante, deficiente suspicionem in fide, satis constat ex superius dictis: malè enim sentire de fide est actus interior soli Deo notus, qui nisi signo aliquo externo indicetur, nemo de fide suspectus haberi potest. Quod autem in hoc casu, signum sufficiens sit, ad suspicionem hanc concipiendam, decreverunt Pontifices, dum sollicitationem in confessione eam generare nos edocue-

kunt. Nec ad illam amolendam prodest, quod sollicitans sit alias vir gravis, vel Religiosus, quia exteriora hæc desiderari non solent in malè sentientibus de fide, quod Pontifices latere non potuit.

17 Ad contrariam sententiam tutam non esse, post decretum Sacræ Congregationis Generalis Sanctæ Romanæ Inquisitionis, habitæ feria 5. die 8. Julij, anno 1660. in quo Sanctiss. Alexander VII. inquit esse obligationem denuntiandi, [quos noverint esse de fide quomodolibet, etiam leuiter suspectos.] Et neminem posse illos a denuntiatione [quoniam prætextu] retrahere, [et contra facientes sanctitas sua voluit, et declaravit, subiacere omnibus censuris in Constitutione Pauli V. expressis, &c.] Sollicitantes autem leuiter suspecti sunt de fide. Adde sententiam asserentem non teneri denuntiare hæreticum, qui eius crimen probare non potest, fuisse damnatam, ut scandalosam ab Alexandro VII. anno 1665.

QUESTIO II.

De alijs capitibus, quibus foemina sollicitata, ab obligatione denuntiandi confessarium, ab aliquibus eximuntur?

§. I.

1 THOMAS HURTADO tom. 1. ref. Moral. tract. 4. cap. 6. §. 2. num. 37. & sequentibus, singularem attigit modum euadendi obligationem denuntiandi: [qui alicui, inquit, forsitan non videbitur improbabilis.] Licet ipse iudicium vltimum non audeat ferre, sapientiorum se submitrens. [Modus igitur euadendi denuntiationem est; si sollicitatus confiteatur cum sollicitante. Hic potest, inquit, absolvere, nec enim Pontifex abstulit ab illo iurisdictionem, quoscumque absolvendi, quos potest ante sollicitationem, &c. Ergo sollicitatus vir, aut foemina poterit absolvi a sollicitante absque onere denuntiandi, cum memo teneatur, se ipsum denuntiare, nec facere, quod alius denuntiet ipsum, ut multos citans docet Diana 1. p. tract. de denuntiationibus, resol. 8. sic responderunt Compluti graues Doctores interrogati, inter quos fuit R. P. & M. meus P. Fr. Petrus a Lorca, & è nostris responderunt mihi doctissimi P. P. Magistri mei P. Ambrosius Romæ, & P. Emanuel de Avila, vterque lector primarius in nostro Collegio Complutensi, & post hæc scripta hunc modum inveni in perdocto Patre Hieronymo Trimarchio tract. de confessore abutente, &c. disp. 3. num. 44. & dicit, sic sensisse Patrem Franciscum Mariam de Agrifolis, & graues alios Doctores, & ipse

se Trimarchius reputat probabile, & Freitas in additionibus ad Acuña, quæst. 27. nu. 27.] Hæc Hurtado supra.

2 Sed non credam viros doctos sententiæ à ratione prorsus alienæ assentiri potuisse. Aliud enim est, confessarium non teneri præcipere, aut consulere poenitenti, ut ipsum iudici denuntiet: hoc enim verum est, ut dicit Valerius de differentijs vtriusque fori verbo hæresi, diff. 1. num. 4. ex l. alias, ff. de iure iurando, quem sequitur Doctor Ioseph Garfi in qq. cent. 1. cap. 32. num. 5. quia nemo tenetur, se prodere, ut ait S. Gregorius: [nō dico, ut te prodas.] Et cap. si quis aliquando de Pœnit. distinct. 1. vbi Barboza, & alij. Aliud verò, poenitentem non teneri ex Pontificio præcepto denuntiare; si confessarius eum non obliget; hoc enim omnino falsum est, quia licet confessarius non iniungat; persona sollicitata denuntiare tenetur, ut tradunt communiter Doctores, & constat ex Bulla Gregorij XV. Mandantes omnibus confessarijs, ut suos poenitentes, quos noverint ab alijs sollicitatos, maneant de obligatione denuntiandi sollicitantes. Non ergo à Confessario imponitur obligatio denuntiandi, (ut falso Thomas Hurtado, & Doctores ab illo citari existimarunt) sed de illa, quam poenitens aliunde habet, ipsum admonet, sicut & furem de obligatione restituendi ablatum, quam non confessarius, sed lex naturalis, & diuina imposuit. Urgetur, quia aliàs foemina sollicitata, si admonitio confessarij ex oblivione, vel ignorantia defecisset, ab onere denuntiandi libera maneret, quod dicere ridiculum est: Ergo cum ex præcepto Pontificis, & ex edicto Dominorum Inquisitorum, confessarium sollicitantem denuntiare teneatur, & ab hoc onere, donec illi satisfecerit, à superioribus non eximatur, eo semper adstricta manebit; quamvis à confessario non admonetur; neque ipse in casu præsentis ad id teneatur; sed tantummodo ad absolutionem non impediendam, si indispositum poenitentem ex defectu propositi iudicet; vel dubitet: vel, ut melius dicam, donec Inquisitoribus denuntiauerit. Ni fortè necessitas communionis urgeat, & tribunal longè distet, ut plures citans tradit Leander tom. 1. tr. 13. quæst. 48. contra Sanctarellum, Freitas, & Ortiz, qui firmum propositum denuntiandi, in quovis eventu sufficere autumant, ut persona sollicitata absoluti possit: Videatur idè Leander tom. 4. tr. 2. disp. 17. q. 89. vbi iterum in hanc quæstionem incidit, & pluribus citatis suam opinionem primò traditam corroborat. Quam cum Trullench lib. 1. decalog. cap. 3. dub. 18. defendit Doctor Garfi cent. 1. cap. 32. num. 3.

3 Quod autem poenitens, ante admoni-

tionem confessarij, obligationem huiusmodi contraxerit, concedit expressè ipse Hurtado tr. 4. citat. cap. 8. ref. 47. n. 382. & sequentibus, vbi de alijs confessarijs sermonem instituit, inquit: [grauiter peccabit Sacerdos, si absolvat (attende) non aperiendo illi obligationem grauisimam, quam habet denuntiandi sollicitantem,] & iterum num. 384. dicit: [teneri sub mortali advertere poenitentem de obligatione denuntiandi, & ipse poenitens tenetur sub mortali, quam primò commode possit, denuntiare. Quare si hoc propositum non habet, absolvi sacramentaliter non potest, utpotè indispositus accedens ad sacramentum.] Sic illè vbi supra fol. 204. Et bene quidem, sed sibi non constans: quem in hac parte laudo: est enim per se notum, quod ipse in hoc loco supponit de obligatione poenitentis independenter a monitione confessarij contracta; nec verisimile est, Doctores ab Hurtado consultos aliud intendisse, quam liberare confessarium ab onere monendi poenitentem; quod ipsum mer denuntiet, casu; quo vel poenitens invincibiliter ignoret obligationem, vel firmiter proponat suæ stare obligationi; cui si bis, aut ter absolutus defecerit; neutiquam absolvi poterit, ut ait Doctor Garfi vbi supra num. 4. sed quidquid de hoc sit; præfata Hurtadi sententia sustineri non potest, sed ut falsa, & improbabilis omnino expiendenda. Ideoque Summus Pontifex Alexander VII. die 24. Septembris anno 1665. inter alias, hanc ordine septimam, ut minimum, ut scandalosam damnauit; & prohibuit: *Modus euadendi obligationem denuntiandæ sollicitationis est: si sollicitatus confiteatur cum sollicitante; hic potest ipsum absolvi absque onere denuntiandi.*

4 Adnotare ad præxim oportet, monitionculam, quam ad confessarios dirigit Doctor Garfi vbi supra num. 11. & 12. Nimirum, quod si in articulo mortis poenitens sollicitatus videatur invincibiliter ignorare obligationem denuntiandi; & taliter affectus, ut malet damnari, quam concipere propositum denuntiandi, non tamen in hunc actum prorumpit, sed bene alias dispositus est; confessarius eum non admonet de obligatione, sed in bona fide relictam absolvat. Quia ex admonitione sequetur certum; & irreparabile damnum, & cum Sacramentum institutum sit pro vitanda æterna hominum damnatione, verisimile non est Pontifices intendisse cum evidente eius periculo poenitentem moneri de obligatione; sufficit enim quod extra mortis periculum confessarius moneat, etiam invincibiliter ignorantem, quia licet cognoscat non esse obtemperaturum, non tenetur illius peccatum vitare cum damno boni communis, tum Religionis, tum salu-

salutis spiritualis aliorum pœnitentium, quibus quantum fieri potest, consulendum est: ac proinde si monitus denunciare non proponat, absolvendus non est. Sic in hoc casu dicendum putat propter gravitatem materiæ; licet in alijs mitius loquantur auctores, quos sequuti sumus *disp. de satisfac-tione, q. 4. n. 9.*

§. II.

Aliud excusationis caput adducit, & admittit ipse Thomas Hurtado, ubi supra *tr. 4. cap. 8. num. 907. fol. mihi 237.* Vbi cum Ioanne Sanctio in *selectis, disp. 11. num. 55.* ab onere denunciandi eximit; si foemina sollicitata fuerit à suo maximo benefactore, vel amico: [Rectè, inquit, infert Sanchez ubi supra, quod si foemina sollicitetur ab aliquo maximo benefactore suo, aut amico, similiter si beneficia sit elargitus filijs, marito, parètibz, vel fratribz, non est obligatio denunciandi, quia gratitudinis natura hanc excusationem affert, quod intellige, inquit, quando crimen est patratum, & non pendet in futurum: tunc enim ob commune bonum omnia postponenda sunt.] Cuius sententia valde dilona est: qua propter iure illam damnauit Carolus de Baucio, in *Misce. lan. casuum conscientia, tom. 2. opusc. 2. quæst. 20.* dicens: [Hæc opinio non est mihi probabilis, & iudico, esse temerariã, & scandalosam contra bonum publicum totius Christianitatis] & sacra indicis congregatio ex operibus Ioannis Sanctij expungi decreuit, vt ex testimonio Secretarij Sacræ Congregationis testatur Diana *part. 10. tr. 13. ref. 46.* & ab opere, quo vtor, edito Martini anno 1624. crasam inuenio. Quod iure factum, nemo prudens negare potest, quia obligatio ex gratitudine orta longè minor est, quam obligatio denunciandi confessarium; hæc enim sub lethali adstringit; illa verò in præsentia, nec sub veniali. Insuper ex gratitudine etiam infinitis titulis excedente, tenetur quis in honorem Dei, rectamque administrationem Sacramenti, & in animarum salutem, & ad totius Reipublicæ Christianæ bonum, confessarium sollicitantem denunciare; quæ quidem maximè præponderant naturali gratitudinis, erga creaturam, obligationi. Præterea, (vt apud Theologos sanctum est) quando duo incòpossibilia præcepta in praxi occurrunt, quod fortius est, præferri debet. Expendat ergo curiosus lector, quantum excedat præceptum denunciandi confessarium sollicitantem sub lethali adstringens obligationem illam ex gratitudine erga benefactorem; cui deficere, nec venialis quidem culpa foret. Præceptum au-

tem denunciandi confessarium sollicitantem, non solam est de iure Ecclesiastico, sed iure naturæ inesse pœnitenti, præsupponitur in decretis Pij IV. Clementis VIII. & Gregorij XV. vt bene notat Palao *tom. 1. tr. 4. disp. 9. punct. 1. n. 7.*

¶ Adde, si opinio illa Ioannis Sanctij probabilitatem vllam haberet, & equalis negari non posset confessorio, quod ipse ibidem annexuit, dicens, [Quod & si ante impensa beneficia confessarius foeminam sollicitasset in confessione, & per tempus sollicitationi incumbendo maxima beneficia impertiretur foeminae sollicitatæ, talis confessor non erit denunciandus, quia licet, dum aggrediretur sollicitationem, non adesset excusatio ex gratitudine ad denuntiationem omittendam, postea tamen, dum munera largitur, etiam ob explendam libidinem, benefactoris naturam non subterfagit, cui damnam parare inhumanum esset, præsertim, quia se privaret foemina beneficijs in futurum recipiendis.] Hæc Ioannes Sanchez. Quæ improbare non audeo Hurtado, vt debet, sed alijs iudicium remittit; quod minor: est enim assertum omnino improbabile, quo sollicitationibus aperitur via, & quisque muneribus posset obligationem denunciandi vitare. Imò, & cum frequenter munuscula, & dona in his intervenire soleant, ferè nulla erit sollicitatio, quæ obligationem denunciandi secum trahat. Vnde omnes Bullæ Pontificiæ ad hoc crimen omnino abolendum eluderentur. Qua propter existimo, opinionem Ioannis Sanctij, & Hurtado dignam esse, quæ graui censura notetur, & comprehensam credo sub decreto Sacræ Congregationis die 8. Iulij anno 1660. quæstione præcedenti citatò contra eos, qui de fide quomodolibet, etiam contra, susceperint à denunciando quouis pretextu retraxerint. Ac proinde censuris in constitutione Pauli V. expressis subiaceret, qui his opinionibus innixus ab onere denunciandi quemquam eximat.

§. III.

EX alio capite pluribus, & grauius fundamentis excusant communiter Doctores ab obligatione denunciandi: nimirum, si Sacerdos, qui sollicitauit, est iam emendatus: quos sequitur Thomas Hurtado *tom. 1. ref. Moral. tr. 4. cap. 8. ref. 43. à num. 459.* Vbi pro hac sententia ad triginti Doctores refert, & sibi omnino certam dicit, si persona sollicitata moralè certitudinem habet, confessarium iam emendatum esse, pœnitentiæque ductum, & non adit probabilis timor de reincidentia. Primo,

mò, quia contra ius naturæ, & Euangelij nõ potest prævalere ius humanum: denuntiatio autem de crimine occulto principaliter tendit, vt frater emendetur; vnde si constet fratrem iam emendatum, locum habere nõ potest humanum edictum contra ius naturale, seruandi famam proximi. Secundò, quia supposita fratris emendatione, cessat omnis ratio præcipiendi denuntiationem; nam licet esset utilis ad punitionem delicti; hæc tamen utilitas sola non dat ius superioribus præcipiendi denuntiationem peccati occulti, vt tradit D. Thomas 2. 2. q. 33. art. 7. ad 5. [Vnde, inquit, non habet potestatem præcipiendi, aliquid super occultis, nisi quatenus per aliqua indicia manifestantur: puta per infamiam, vel suspiciones.] Tertio, quia hereticus occultus, si emendatus sit, non est denunciandus Inquisitoribus, vt docent Syluester, D. Thomas, & alij: imò nec iudex, aut superior potest iure præcipere, quod iste talis denunciatur, vt tradit D. Thomas supra, Aragon, Valentia, Sanchez, Caietanus, Ludouicus Lopez, Zanardus, & alij, quos ibidem refert Hurtado *num. 463.* cui consentit Doctor Garfi in *qq. moral. cent. 1. cap. 32. num. 6. 7. & 8.* Ex quo concludit in foro conscientie non teneri confessarium monere pœnitentem, vt sollicitantem iam emendatum denuntiet: (pro foro tamen exteriori cauere sibi debere ne ab Inquisitoribus puniatur) idemque dicendum quoties viderit; probabiliter posse excusari a sollicitationis crimine, aut ab obligatione denunciandi.

¶ Cæterum hæc sententia, licet satis communis; mihi non arridet; cum latitudine, qua a suis patronis defenditur; & contrariã sustinendam censeo cum Suárez de fide, *disp. 20. sect. 4. num. 11.* Castro Palao *tom. 1. tr. 4. disp. 9. punct. 20. num. 1.* & alijs, quos citatos sequitur D. Ioannes Escobar del Corro *p. 2. q. 3. §. 2. num. 15.* & Diana *p. 1. tract. 4. resol. 3.* apud quem Sanctarellus, Bonacina, Azor, Saloa, Roxas, & alij. Moueor, quia si hæc excusatio, iudicio pœnitentis appendenda, ad eximendum ab onere denunciandi, sufficeret; ferè nunquam esset obligatio, quia nil facilius confessario, quam pœnitenti se emendatum simulare. Quod & argumento ex principijs ipsiusmet Hurtado evideret ostendo. Quia loco supra citato *num. 467.* inquirès: [Quibus indicijs generari possit moralis illa certitudo indicij, quod confessor sit iam emendatus.] Respondet *num. 472.* ex dictis *num. 469.* ex Vazquez, Suarez, Barbosa, Genuensi, Sylvestro, & alijs: [quod, vt sollicitans iudicetur emendatus, sat est, quod constet accessisse ad Sacramentum pœnitentiæ, & absolutionem sacramentalem consequutum.] Hoc autem medium adhibere, nullus

confessarius, siue bona, siue mala conscientia ad vitandam denuntiationem, & se incolumem seruandum, recusabit, vt ex eius deprauatis moribus colligi potest. Ergo si hæc opinio admittatur, latissima sollicitationibus aperitur via: imò & ad confessiones sacrilegas non leuis offertur occasio. Facilius enim creditur est sacrilegiũ tacendi peccatum in confessione, ad fugiendam poenã, & infamiam quam quod commisit sollicitando pœnitentem. Et ideo, qui hoc patrare nõ erubuit, credi cum fundamento non potest, quod ab illo abstinebit, maximè cum hac via denuntiationem fugere tanta certitudine nouerit; quod mulier sollicitata, nequeat absque graui, contra charitatem peccato, illum denunciare.

¶ Vt omittam, sola simulatione confessionis, absque vllò sacrilegio, posse sollicitantem id consequi, quia si ad pedes confessarij accessisse cõter, de absolutione dubitari prudenter nequit. Tum, quia confessarius ipse absolutionem indispositi simulare solet; & ex obligatione sigilli, ob adstantes, absque dubio tenetur; tum, quia aliunde negata absolutionis testimonium haberi non potest. Adde effugium istud videri prohibitum ab Alexandro VII. in decreto Sacræ Congregationis supra memorato contra eos, qui quouis pretextu à denunciando sollicitantem retraxerint. Præterquamquod est valde difficile creditu sollicitantem emendatum, eo quod semel ad Eucharistiam postea accesserit. Secus forsitan esset, si persona sollicitata postea ter, vel quater ad confessarium pro absolutione accessisset, & honestum, nullaque animi libidine infectum reperisset, vt cum Sosa dicit Diana *3. p. tr. 5. ref. 23.* vel multum temporis interfluxisset; nilque contra illam auditum fuisset, vt cum Homobono, Freitas, Riccio, & Trullenchi, ait Doctor Garfi supra *num. 8.* qui multum tempus cõter, si elapsum esset a sollicitatione trienium, & nil simile de tali confessario auditum esset; tunc enim probabiliter emendatio præsumi poterit: Et in his tantum casibus admitti potest, vt probabilis opinio Hurtado, & aliorum. Addit Thomas Hurtado *supr. ref. 27. num. 268. fol. 169.* pœnitentem sollicitatum in confessione non teneri statim denunciare confessarium sollicitantem; si habet probabilem spem, quod ad trienium non deficiet. In hoc enim casu, inquit, posse expectare spatium trium annorum ad comprobandam emendationem; & non teneri statim denunciare, licet edictam, & monitorium Inquisitorum præcipiat, quod intra sex dies, aut intra duos menses denuntiet. Pro qua opinione adducit Raynaldum, & Bonacinam. Sed quidem cum pœnitens solum possit ex hoc temporis spatio cog-

228

Ad Tractatum III. de Pœnitentiæ Sacramento.

noscere se non fuisse sollicitam, non verò non sollicitasse feminas alias, non capio, qua ratione hæc sententia sustineri valeat: ea enim admittitur, Bullæ Pontificiæ, & edicta Dominorum Inquisitorum prorsus eliduntur, & rarò, vel nunquam erit obligatio denuntiandi.

10 Ad contrariæ sententiæ fundamenta, vno verbo respondeo, præceptum denuntiationis criminis occulti sollicitationis, & hæresis, æque primo plures habere fines totales, & adequatos, correctionem, scilicet fratris, vel ut potius dicam, præseruationem à tanto crimine, rectam Sacramenti Pœnitentiæ administrationem, fidei Christianæ conseruationem. Item semiplenam delicti, ex testimonio personæ sollicitatæ habere probationem, vt hoc denuntiationis ræno, qui semel sollicitauit, ab iterando crimine, metu integræ probationis, singularibus rebus consideranda coerceatur. Tot sunt adequati fines Bullis Pontificis, & edictis Dominorū Inquisitorum, qui ad obligationem denuntiandi, cessante fine correctionis, subsistunt. Quapropter integra manet obligatio, quamuis confessorius, qui sollicitauit, verè emendatus sit.

11 Ad auctoritatem D. Thomæ respondeo, solum habere locum, quando delictum in solius delinquentis damnum cedit, secus, si in alterius, vel boni communis præiudicium, vt in præsentis contingit. Hæc solutio constat ex ipso D. Thom. 2. 2. quæst. 70. art. 1. ad 2. vbi ait [Circa ea vero, quæ aliter homini sub secreto committuntur, distinguendum est, quandoque enim sunt talia, quæ statim, cum ad notitiam hominis venerint, homo ea manifestare tenetur; puta: si pertineat ad corruptionem multitudinis spiritualem, vel corporalem, vel in graue damnus alicuius personæ, vel si quod aliud est huiusmodi, quod quis propalare tenetur, vel testificando, vel denuntiando.] Hæc D. Thom. si ergo, quæ sub secreto naturali sunt commissa, statim sunt denuntianda, quanto magis, quæ expressè sub tali secreto non committuntur, sed solum implicite ex præcepto conseruandi famam proximi, quod vim obligandi non habet, quando grauiora mala aliter vitari non possunt.

§. IV.

12 **Q**uartum excusationis caput affine præcedenti nititur præcepto correctionis fraternæ ante denuntiationem præmittendæ, quod in præsentis respectu etiam denuntiationis hæretici occulti, & sollicitationis in confessione locum

habere docent quam plurimi Theologi inde inferentes, neminè teneri denuntiare eius modi occulta delicta, non præmissa correctione fraterna, illa vero correctum, & emendatum denuntiare non licere. Ita in casu hæretici occulti docent Aragon dicens *ss. communem*, Emanuel Rodriguez, Ludovicus Lopez, Zanardus, Lazarus, Homobonus, Reginaldus, Gundisalvus, Decianus, Melfesius, Ortiz, Aldret, Valentia, Onufrius, Tannerus, Cardinalis de Lugo, Vazquez, Nauarra, Avila, Azor, apud Thomam Hurtado in fra citandum, & est expressè D. Thom. 2. 2. quæst. 33. artic. 7. in corpore; & ad quintum. [Si hæreticus, inquit, priuatum hominem à fide auertat, oportet statim procedere ad denuntiationem, vt eiusmodi nocentium impediatur, nisi fortè aliquis firmiter existimaret, quod statim per secretam admonitionem posset eiusmodi mala impedire.] Quem sequuntur fere omnes discipuli, quoties firma concipiatur spes, correctionem fraternam profuturam, D. Antoninus 2. part. tit. 9. cap. 6. §. 4. M. Sotus in relectione detegendo secreto memb. 2. quæst. 4. conclus. 2. M. Bañez artic. 8. ad quartum, M. Acacius de Velasco tom. 2. verb. Heresia, ref. 26. num. 10. & 11. M. Canus de locis, lib. 12. cap. 9. ad quintum, M. Paludanus, M. Fumas, Syluester, & plures alij apud Lorcam, diss. 47. num. 22.

13 Et in terminis de crimine sollicitationis loquentes affirmant M. Ioannes de la Cruz, in director. conscientie. 1. part. præcept. 5. quæst. 2. dub. 3. concl. 2. M. Acacius de Velasco tom. 1. ref. moral. verb. denuntiatio, ref. 230. M. Sousa, M. Texeda, M. Canus, M. Ledesma, M. Ludouicus Lopez, & est communis inter Thomistas, vt omnes citans ait Diana 1. part. tract. 4. ref. 2. & part. 9. tr. 8. ref. 46. Peyrinus, Molfesius, Ortiz, Homobonus, & alij, Hieronimus Rodriguez, Fagundez, Palao, Lezana, & alij plures, quos citatos sequitur Thomàs Hurtado tom. 1. tract. 4. cap. 6. §. 1. fol. 149. & cap. 8. ref. 27. num. 260. fol. 168. ref. 28. §. 4. numer. 287. fol. 171. & resol. 44. §. 2. fol. 195. & resol. 55 fol. 213 Probat, quia præceptum de corrigendo fratre occulte, si occulte peccauit, est diuinum naturale Euangelium: ergo quotiescumque possum lucrari fratrem, conseruando eius salutem spiritualem, simul cum fama, teneor illo præcepto, cum nullum ius humanum illi contraire possit. [Ratio huius conclusionis (ait Hurtado supra cap. 8. §. 4. num. 289.) adeo est perspicua, vt mirer, aliquem Catholicum in eam impingere.] Secundo probatur, quia edictum Dominorum Inquisitorum principaliter intendit emendationem fratris: Ergo si potest haberi sine denuntiatione, correctione præmissa, teneor

neor ex vi præcepti naturalis eam præmittere. Nam quiuis adstringitur fratrem corrigere cum minori dispendio possibili.

14 Secunda sententia, (quæ hac tempestate ab omnibus sustineri debet) non solum in casu hæretici occulti, quo plures patronos habet, sed in casu etiam sollicitationis contrarium prorsus affirmat. Nimirum, non cessare obligationem denuntiandi, prætextu talis correctionis, (licet eius firma fuerit spes) nec personam sollicitatam sollicitate denuntiatione excusari. Ita D. Ioannes del Corro part. 2. quæst. 4. §. 1. numer. 56. & sequentibus, vbi plures pro hac parte refert, quos sequitur Ioannes Sanctius in Selectis, disp. 11. num. 56. Diana 4. part. tract. 5. resol. 24. Paramus de origine Inquisitionis, lib. 3. quæst. 10. numer. 4. & hanc sententiam esse iustissimam fatetur Thomàs Hurtado, vbi supra tract. 4. cap. 8. §. 2. numer. 501. addens, in præsentis, apud Dominos Inquisitores, in edictis, quæ quot annis publicantur, & Cardinal. de Lugo tom. 2. de iustitia, disput. 38. sect. 2. numer. 20. dicens delicta contra bonum commune, & quæ adhuc inferi, vel conseruari pendunt. *Debere statim denuntiare, & si occulta v. g. crimen hæresis, prodicionis contra Rempublicam, vel principem.* Aduertunt autem communiter Doctores in his casibus non debere præmitti correctionem fraternam, quia nulla est spes proficiendi, & aliunde maximum est periculum, si ille simul se emendatum, & tamen in suo crimine perseveret. Igitur conclusionem nostram.

15 Probo primò ex decreto Sacræ Congregationis Generalis S. R. Inquisit. habitæ feria V. die VIII. Iulij anno 1680. coram Sanctissimo Alexandro VII. atque Eminentissimis Cardinalibus, vbi Summus Pontifex proscribit opinionem excusantem a denuntiatione criminis, suspicionem fidei generantis, sub prætextu correctionis fraternæ: decreti verba sunt: [Præterea idem Sanctissimus declarauit præfatos subditos, etiam si nulla fraterna correctio, vel alia monitio præmissa fuerit, omnino teneri, & obligatos esse accedere ad denuntiandum ordinarijs, vel Inquisitoribus locorum quoscumque, etiam confrates, ac superiores, etiam primarios suos eiusdem Ordinis, & Religionis, quos nouerint esse de fide quomodolibet, etiam leuiter suspectos; ac propterea eosdem debere omnes, & quoscumque, etiam alios a se consilium petentes, vt supra, mone-re, & obligare ad denuntiandum; nec posse illos a denuntiatione, sub dictæ fraternæ correctionis, vel alio quouis prætextu retrahere, aut retar-

P. Mat. de Moy. Quæst. p. 2.

dare. Et præfatos omnes, tam superiores, quam subditos contrahentes, sanctitas sua voluit, & declarauit, subiacere omnibus censuris in dicta Constitutione Pauli V. expressis, necnon priuationis quarumcumque dignitatum, siue Prælaturarum, seu officiorum suorum ordinum, ac vocis actiue & passiuæ, perpetuæque inhabilitatis ad eadem, ipso facto, absque alia declaratione incurrendis.] Hactenus in prædicto decreto, quo prius corruit opinio, quæ correctionem fraternam ex præcepto præmittendam ante denuntiationem Inquisitoribus faciendam tenuit, & quæ delinquentem correctione emendatum denuntiare non posse, ex hoc principio suadere tentauit.

16 Ratio a priori desumitur ex dictis §. præcedenti an. 7. quibus addo, nec Pontifices in Bullis, nec Dominos Inquisitores in edictis, præcipere sibi fieri denuntiationem fraternam, quæ in ordine correctionis a Christo Dominò præscripta. Matthæi 18. tertio loco ponitur: sed iuridicam (quæ non proximi, sed bono communi consulit) vt adnotat M. Acacius de Velasco tom. 2. resol. moral. verb. Denuntiatio, resol. 230. Tunc, quia Summus Pontifex declarat, correctionem fraternam præmitti non debere, cum tamen certissimum sit, sapissimè firmam, & moraliter certam spem correctionis, per admonitionem secretam obtinendæ, concipi posse; tum, quia Domini Inquisitores denuntiationem admittere non possent, ni de alijs gradibus in ordine correctionis contentis, frustra præmissis, certiores fierent: nec illa admittitur, correctionem paternam præmittere possent, sed tenerentur statim delinquentem accerere, & semel, & iterum secreto paternè corrigere, dum spem emendationis non amitterent, vt hoc medio illam consequerentur. Hoc autem est apertè contra præxim Dominorum Inquisitorum. Ergo Bullæ Pontificis, & edicta, quæ circa horum saltem criminum denuntiationem a Dominis Inquisitoribus publicantur, non tam conscientia delinquentis, quam rectè Sacramenti administrationi consulere intendunt; & per denuntiationis præceptum sollicitantibus terrorem incurrere, quo a tam enormi crimine, arceantur; personas sollicitatas adstringentes ad denuntiationem occulti criminis sollicitantis, vt semiplenam probationem efficiant ad inquirendum, vel ad singulari alio teste, & alijs indicijs delicta comprobanda, nil curantes de infamia proximi apud iudicem, cui crimen defertur, vt bono communi Religionis Christianæ consulant, quam aliter conseruari non posse, Summi Pontifices ipse censuerunt.

V.

17 Ex

17 Ex quibus inferes, præceptum in edictis Dominorum Inquisitorum contentum, non excludere obligationem naturalem, & Evangelicam corrigendi fratere proximum, quia, me iudice, Domini Inquisitores in edictis; & Alexander VII. in decreto anno 1660. non præcipiunt, quod non fiat correctio fraterna, sed quod propter illam non omittatur denuntiatio: utrumque enim præceptum potest simul adimpleri, & naturale de corrigendo fratre, ab iterando peccato, illum remouendo, & positium humanum de denuntiando Inquisitoribus, ut emendatio, quæ correctione intenditur, citius obtineatur, & efficaci hoc medio ab alterius sollicitatione cohibeatur, & metu poenæ absteineat.

18 Et sanè, si correctio fraterna præmitti deberet, & dum esset spes emendationis, denuntiatio fieri non posset, serò medicina pararetur, & quando mala per longas inuulsiissent moras. Quia non solum tenemur ad correctionem fraternam, quando moraliter nobis constat proximum emendandum, sed etiam quando probabiliter id censemus, ac proinde rarò denuntiari posset sollicitans. Antecedens, loquendo de alijs peccatis, docent communiter Doctores cum D. Thoma quest. 33. artic. 2. quem sequuntur Caietanus in summ. verb. Correctio, Suarez, Hurtado, Turrianus, Sotus, Valentia, Palao, quos citatos sequitur Oviedo contro. uers. 11. punct. 7. numer. 68. & cum Francisco a S. Iuliano in Tribunali Regularium, capit. 2. aduers. 2. §. 4. tenet Leander a Sacramento. tomo 6. & 1. in decalogum, tract. ar. 6. de correctione. disput. 2. quest. 18. dicens, id esse certum. Quibus consentit M. Ioannes Martinez de Prado tom. 1. quest. Moral. cap. 14. quest. 3. §. 2. numer. 10. ibi: [Neque exigitur certitudo, quod mea correctio proderit, sed sufficit probabilitas.] Et ita sentit D. Thomam, etiam in casu hæretici occulti 2. 2. quest. 33. citatis, artic. 2. dicit M. Sefra illum sequutus ibidem artic. 7. ubi ait, verba illa: Nisi forte aliquis firmiter existimaret, per secretam admonitionem malum impediendum, sic exponenda, nisi forte existimaret firmiter: hoc est, prudenter, & probabiliter. Quæ expositio est iusta mentem D. Thomæ in 4. distinct. 19. quest. 2. artic. 3. quest. 1. ad primum. [Nisi certissimis signis appareat incorrigibilitas, & exasperatio ipsius futura, non debet fraterna admonitio præmitti.] Et iterum ad secundum. [Si autem delictum sit omnino occultum, tunc considerandum est, utrum emendatio peccantis expectari probabiliter possit, aut

non, &c. Si ergo emendatio speretur debet admonitio præcedere, & denuntiatio differri, quo vique videatur, quomodo emendatur peccator; nisi forte immineret occasio similis in peccatum ruendi, quam tamen declinare non vellet admittens.] Sic D. Thomas. Quæ sequitur Diana part. 7. tract. ar. 3. resol. 22. Addit Bañez 2. 2. quest. 33. artic. 2. dub. 4. [Si dabitur an frater emendabitur, vel non, &c. Si certus sum, quod mea correctio non nocebit, sed poterit prodesse, tunc teneor corrigere, quia medicus tenetur applicare medicinam infirmo, de qua certus est, quod non poterit nocere.] Quem sequitur Valentia cum Adriano, & Caietano 2. 2. q. 10. disp. 3. punct. 2. pag. 665. & Castro Palao tom. 1. tract. 6. disp. 3. punct. 4. num. 4. Si autem res ita se habet, vellem ab aduersarijs edoceri casum obligationis denuntiandi; quia semel monitum, serò certum est, eandem bis non sollicitaturum, timore percussum: & cū aliunde nequeat probabiliter iudicari sollicitatio peenitentis, nunquam erit obligatio denuntiandi.

19 Adde, quod dum spes probabilis emendationis maneat, pluries correctionem tentare teneris, ut docent communiter Doctores cum D. Thoma, ubi supra art. 8. ad primum. Abulensis, D. Antoninus, Syluester, Tabiena, Sotus, Nauarra, & alij, quos sequitur Thomas Sanchez lib. 3. de Matrim. cap. 13. num. 3. ibi: [Ut tamen monitio secreta non profit, non satis est semel fieri, & non prodesse, sed oportet iterum, atque iterum eam adhiberi, quoad prudentis arbitrio speratur correctio per illum.] Et iterum tom. 2. opusc. lib. 6. c. 2. dub. 7. n. 11. Quod Ioan. Sanctius in Select. disp. 6. n. 9 sic extendit. [Quamvis per primam, & quartam correctionem non speretur fructus, tentanda vteruis erit, quando per alios actus speratur.] Cui consentit Trullench tomo 1. in decalogum, lib. 1. cap. 5. dub. 14. n. 4. ubi citatis Soto, & Sylvestro, ait. [Toties corripiendum esse, quoties speratur utilitas arbitrio prudentis.] Et idem sentit Fagundez in quinque præcept. Eccles. præcept. 2. lib. 4. cap. 3. num. 31. & plures alij.

20 Hæc consulto præmissi, ut inde innotescat in convenientia, quæ in animarum præiudicium pullulant, ex opinione asserente correctionem fraternam debere ex præcepto præire denuntiationem sollicitationis Dominis Inquisitoribus efficiendam. Nam si licet semel, & iterum, monitione facta, non sequatur correctio; debeat per monitionem secretam procurari, quando speratur futura; sequitur apertè confessarium semel, & iterum sollicitantem non posse denuntiari, iuxta communem sententiam, dum probabiliter iudicatur, esse

esse emendandum: ac proinde præceptum in Bullis Pontificum, & in edictis Dominorum Inquisitorum fulminatam, non solum non habere vim coercendi confessarium à prima sollicitatione; sed neque à secunda; nec tertia; cum adhuc, illis præcedentibus, possit correctio per monitionem non nunquam probabiliter sperari. Quod menti Pontificum apertè repugnat, ut potè, quo eorum constitutionibus illuditur. Dicendum ergo est, in Ecclesia dari potestatem præcipiendi denuntiationem occulti criminis sollicitationis urgentis in damnum commune, etiam non præmissa correctione fraterna, ad præseruandum confessarios ab horrendo crimine, & poenitentes a venenoso mortu.

21 Qua propter Pater Suarez de fide, disput. 20. sect. 4. numer. 11. cum retulisset opinionem eorum, qui dicebant præmittendam esse correctionem, si adsit firma spes, quod hæreticus statim esset emendandus: & consequenter denuntiandi præceptum in tali euentu cessare. Quod a fortiori procedit de crimine sollicitationis. Respondet eiusmodi opinionem veram esse, stando in solo iure naturæ: ac ex suppositione iuris Ecclesiastici præcipientis, immediatè procedendum ad denuntiationem; sustineri non posse. Quam sequuntur Ioannes Sanchez in Selectis, disp. 11. num. 56. Arenal de correct. fraterna, fol. 188. Freitas quest. 18. numer. 30. & sequent. & Pater Fagundez in 2. præcept. Eccles. lib. 4. cap. 3. num. 85. in edict. Lugdun. anno 1632. fol. 368. Quorum ratio est; quia bonum publicum magis est procurandum, quam particulare, & iudicium de spe emendationis hæretici, aut confessarij sollicitantis, nolunt Domini Inquisitores, nec Summus Pontifex committere denuntiaturis, sed sibi metipsis, qui tanquam litterati, & in illis rebus experti sanius rem meditantur. Et in hunc finem diriguntur verba illa edicti, ad denuntiationem efficiendam obligantia: Sin comunicar lo con nadie, porque assi conviene, venga a manifestarlo dentro de seis dias. Sic discurrunt citati Doctores: in quos invehitur Thomas Hurtado tom. 1. tract. 4. cap. 8. resol. 28. num. 173. fol. mihi 170. dicens: [non est potestas creata etiam Summi Pontificis, quæ obligare, edicto aut monitorio, quouis anathematè obfirmatò, possit, ut teneamur delictum occultum pro palare, non præmissa correctione fraterna. Hæc conclusio mihi indubitata est.] Sic ille pluribus citatis. Hæc autem conclusio post decretum Alexandri VIII. anno 1660. tolerari non potest, in sensu ab isto Doctore intento. Verum ut supra animadverti, si poenitens firmam habeat spem correctiouis per monitionem secretam, non est cur eam omittere teneatur, maximè cum Inquisitores ex vnica rectis depositione contra sollicitantem non procedant, nec iuridice, nec fraternæ: unde nisi aliunde poenitens confessarij emendant, quæ speratur, non procuret per correctionem fraternam, fratrem suum non lucrabitur, potest ergo illum corrigere, & simul ad punitionem denunciare: nec illud prohibetur edicto: sicut nec consulere virum doctum ad sciendum, an delictum sit ex illis, quæ denuntiari debent. Ut bene docent M. Bañez 2. 2. quest. 33. art. 8. dub. 2. ad 7. & Ioannes Sanchez ubi supra num. 57.

§. V.

22 **Q**uoties excusationis caput petunt non pauci ex prudente, seu probabili timore grauis damni, vel denuntiatori, vel suis consanguineis, aut affinibus, vsque ad quartum gradum eventuri, quando ex relatione nouerunt sollicitationem. Sic Thomas Hurtado tom. 1. resol. Moral. tract. 4. cap. 8. numer. 905. ubi sic ait: [Dico tercio, si confessor dicat amico, benefactori maximo, aut alicui ex consanguineis, aut affinibus, vsque ad quartum gradum, non tenentur illi denuntiare, si timeant aliquod graue damnum confessori euenturum. Ita tenent expresse Spoula tract. 2. cap. 8. conclus. 2. Qui optimè addit conclus. 3. sufficere, quod probabiliter hoc timeatur. Acuña quest. 9. Sanctius in Selectis, disp. citata, numer. 55. Ius enim naturæ facultatem concessit cuiuscumque, non solum propriam vitam, famam, & honorem conseruandi, sed mariti, fratris, patris, benefactoris, maximè amici, vel affinis, vsque ad quartum gradum: nam vsque ad illum durat affectio naturalis. Ut enim ex iuribus probat Zacharias Pasqualigus decis. 220. Lex contraria esset intolerabilis, & non contentanea conditioni humanæ.] Hactenus Hurtado, cuius fundamentum, vel nil probat, vel de persona sollicitata, idem persuadet, & idèò absolutè. Eandem sententiam sequuntur Trullench, lib. 1. in Decalog. cap. 3. dub. 18. num. 86. Leander a Sacramento tom. 1. tract. 5. de Sacramento poenitentiae, quest. 44. Fagundez de præceptis Eccles. tract. 2. lib. 4. cap. 3. numer. 31. in prima edictione, ubi ait: [Denuntiatorum non teneri huiusmodi denuntiationes facere, cum probali periculo mortis, infamiae, aut grauis alicuius damni proprii, vel patris, aut matris, mariti, uxoris, fratrum, aut aliorum coniunctissimorum.]

vbi Fagundez non verò determinat gradum intra quem coniunctissimi dicantur. Pro eadem sententia stare videtur Diana cum alijs, quos citat 1. part. tract. 4. resol. 7. & part. 4. tract. 5. resol. 19. & 36. Quorum opinio limitatur ab A cuña in aphorismis, libr. 1. capitul. 34. numer. 58. in casu quo ex omissione denuntiationis, bonum fidei periclitaretur, non tamen explicat casum.

23 Prefaram sententiam extendunt alij ad denuntiationem hæretici non dogmatizantis. Sic M. Serra 2. 2. quæst. 68. artic. 1. dub. 1. vbi ait, dicendum est, [quando quis prudenter timet ob accusationem, vel denuntiationem graue aliquod damnum sibi, aut suis eventurum, non tenetur accusare, vel denuntiare, nisi bonum publicum id necessario postulet. Docent hoc multi.] Et infra. [Dicendum est quartò, quando crimen est proprium, nullus tenetur ad accusandum, vel iuridicè denuntiandum, &c. Hinc inferunt aliqui, neminem teneri ad iuridicè denuntiandum Patrem, vel filium, vel fratrem, vel maritum, vel vxorem, quia censetur vna, & eadem persona, & iuri ipsi naturali repugnat se ipsum denuntiare, & prodere.] Sic Magister Serra, quem sequuntur Magister Acatus de Velasco tomo primero, verb. Acusar, resol. 16. numer. 15. & Magister Candidus, Magister Sacri Palatii, tomo primo, disquisit. 5. artic. 3. dub. 7. vbi sic ait. [Siquis sua denuntiatione, aut testificatione timet sibi, suisque aliquod magnum damnum spirituale, aut temporale in sua persona, aut suorum, in honore, aut pecuniarijs bonis, non tenetur revelare.] Idque tradit articulo primi, dubio quarto, procedere etiam si iuramento præstito, cogatur ad testificandum.

24 Et saltem, quod filius non teneatur patrem hæreticum occultum non dogmatizantem denuntiare docent Perez, & Abulensis apud Sanchez in Consilijs, libr. 6. cap. 2. dub. 19. numer. 4. Alexander Alenfis 3. part. quæst. 33. membr. 4. artic. 2 Riccius, Ioannes Valerius, & Roxas, quorum sententiam videtur probabilem putare Diana eos referens 1. part. tract. 4. resol. 4. & amplectitur Thomas Hurtado tom. 2. resol. Moral. tract. 6. resol. 36. numer. 207. subnectit verò numer. 209. Patrem teneri denuntiare filium, si post factam diligentiam non reducat, [quia non tenetur, inquit, tam stricto iure pater defendere filium, atque eius patrem, vt bene notat Abulensis. Vide capit. 13. Deuteronomij,

pater iubetur occidere filium, Idolis sacrum facientem, & non occultare ipsum; si verò inquit iam emendatus est, & nullum timetur periculum recidui, nec pater filium, nec filius patrem tenetur denuntiare, nec testificari, etiam si a Iudice interrogetur. Si enim iam emendatum est crimen, durum ingum esset hanc obligationem illis imponere.] Sic Hurtado vbi supra resol. 36. & 37. vide Dianam supra resol. 5. apud quem aliqui liberant etiam vxorem ab obligatione denuntiandi maritum hæreticum non dogmatizantem, quod nonnulli extendunt ad fratrem, vt refert non improbens M. Serra vbi supra.

25 Horum sententiam attribuit, necio quis, Patri Fagundez, libr. 4. in quinque præcepta Ecclesiæ, capit. 3. numer. 31. Sed est aperta impostura, quia ibi loquitur de denuntiatione confessarij sollicitantis, vt videre licet in prima editione. De hæretici autem denuntiatione, ibi non agit, sed libr. 1. in decalog. cap. 26. numer. 28. vbi contrariam sententiam determinat, dicens: [Non solum teneri patrem filium hæreticum occultum, sed etiam filium parentem etiam occultum denuntiare.] Idemque docet de marito respectu vxoris, & è contra: subnectens, [neminem ab hac obligatione liberum esse.] Et hanc sententiam ante illum tenuit Pater Suarez tom. de fide, disp. 20. sect. 4. numer. 21. & est communis inter Doctores, quos citatos sequuntur Farinæus de hæresi, quæstion. 197. §. 2. numero 40. & Diana 1. part. tract. 4. resol. 4. Sed his omisis.

26 Dico primò: supposito præcepto positiuo in Bullis Pontificum, & in edicto Dominorum Inquisitorum, denuntiandi confessarios sollicitantes; nemo potest ab eius obseruatione excusari, nisi ob moralem impossibilitatem adimplendi, quæ illud intolerabile reddat; quia vt ait Pater Sa, verb. Lex, numer. 1. [cum est valde difficilè legem obseruare, reputatur iniure impossibile.] Si verò lex hanc difficultatem non contineat, & ad bonum commune ordinetur, & magnum damnum non afferat, intentio legislatoris est, omnes, quos potest, sub illa comprehendere. Ac proinde nullas excusatur.

27 Ideò nunquam assentire potuit opinioni, excusanti ab obligatione denuntiandi confessarium sollicitantem, omnes ipsius valde amicos, & consanguineos, & affines vsque ad quartum gradum. Dicere enim, his omnibus esse valde difficilè legem obseruare, aut illos edictum non comprehendere, est mihi durum: & vt reor, contra pra-

praxim Sanctæ Inquisitionis. Alias innumeri ab obligatione denuntiandi liberi essent, indeque prauis confessarij impune, & facillè possent inter personas amicitia coniunctas, & inter consanguineas, & affines, vsque ad quartum gradum, horrendum sollicitationis crimen ferere.

28 Pro contraria sententia citatum inuenies Patrem Thomam Sanchez, ab Hurtado Ioannæ Sanctio, & a Leandro de Sacramento, & ab alijs: nempe lib. 4. de matrim. disput. 4. numer. 9. Verùm tam in hac, quam in sequente disputatione Pater Thomas Sanchez non agit de causis excusantibus ab obligatione denuntiandi, sed de his, quæ sufficiunt ad timorem cadentem inconstantem virum, quem talem reparat, si graue damnum non solum in propria persona, sed in aliena, arctissima amicitia coniuncta probabiliter timeatur, aut in consanguineis, vel affinis intra quartum gradum. Graue autem damnum putat ad hunc effectum, si honor alicuius ex dictis sit amittendus, vel infamia contrahenda; ac proinde metum honoris amittendi, & metum infamiae, dicit sufficere ad annullandum matrimonium. Metum autem honoris, aut famae amittende a confessario denuntiato, excusare foeminam sollicitatam in confessione, si illius consanguineus, vel affinis, intra quartum gradum sit; nullibi docuit Thomas Sanchez, nec ex eius doctrina inferitur: quia, vt metus grauis damni excuset, debet esse iniuste illatus, vt bene advertit Freitas de Confessarijs sollicitantibus, quæst. 12. numer. 24. Metus autem foeminae illatus de amissionis honoris, & famae confessarij si denuntietur; iustissime a Summis Pontificibus, & a Dominis inquisitoribus inferitur, vt hoc freno impuri confessarij a tam detestabili vitio coerceantur.

29 Dico secundò: si persona sollicitata esset confessario coniunctissima, verb. grat. in primo gradu lineæ rectæ, aut transversalis consanguinitatis, vel affinitatis, vt mater, vel filia, aut foror, aut nouerca, non obligarem ad denuntiandum, si probabiliter crederem confessarium esse emendatum. Quia in tali eventu nec charitatis, nec Religionis naturale præceptum obligaret, & lex humana, si aliud præciperet, esset intolerabilis, & valde difficilis obseruatu. Et in hoc casu lubens admitto sententiam Hurtado, & aliorum, quos sequuntur Homobonus, Sanctarellus, & Peyrinus apud Leandrum supra, quam tenet Ioannes Sanctius in Selectis disp. 11. quam in terminis supra datis sequitur Thomas Hurtado vbi supra tom. 1. tract. 4. cap. 8. numer. 907. dicens: [Ex P. Mat. de Moy. Quæst. p. 2.

qua conclusione rectè inferit S. in hoc, quod si Pater naturalis sollicitet, vel quam habuit ex legitimo thoro, aut sacerdotium, vel post sacerdotium, ex sacrilegio, v. l. si maritus factus Religiosus, & consiliarius propriam vxorem non lem sibi trauerit, Sic. Non est obligatio denuntiandi, quia consanguinitas, vel affinitas hanc excusationem affert. Quod intellige (inquit & bene) quando crimen est patratum, & non pendet in futuram: tunc enim ob commune bonum omnia postponenda sunt.

30 Quando autem Doctores excusant foeminam a denuntiatione confessarij sibi consanguinei, vel affinis, ex timore grauis damni ipsi confessario eventuri; si de gradibus alijs remotioribus loquantur, non de quocumque graui malo intelligendi sunt, sed de grauisimo, v. g. si ex denuntiatione ei sequatur mors, aut membri abscissio a parentibus, vel consanguineis iniuste comminata, aut hæc mala ipsi foeminae, si denuntiet, immincant; aut alijs consanguineis intra quartum gradum probabiliter eventura timeantur. In hoc respectu istorum longè minora damna sufficiunt, vt ait M. Sousa vbi supra, v. g. horabilis famae, vel honoris iactura, amissio maioris, vel magna partis bonorum. Cui contentit Trullench, lib. 1. in decalog. cap. 3. dub. 18. num. 86. dicens: poenitentes excusari a denuntiatione confessarij sollicitantis ob iustum timorem cadentem in virum constantem, qualis, inquit, est metus mortis, vel mutilationis alicuius membri, vel grauis corporis cruciatus, metus seruitutis, vel captiuitatis, carceris diuturni, grauis exilij, amissionis status, honoris, infamiae, amissionis bonorum in notabili quantitate. Et similiter, inquit, erit, si prædicta mala, vel aliquod ex his minentur filijs, aut parentibus ipsius foeminae ascendentibus, & descendentibus, consanguineis, & affinis ex coeula licita vsque ad quartum gradum.] Sic ille.

31 Dico tertio: quando hæreticus occultus est, nec dogmatizat, nec attentâ qualitate, & conditione personæ, timeatur probabiliter fore dogmatizantem; probabile mihi videtur non esse obligationem illum denuntiandi, si ipsi denuntiatori sit coniunctissimus: scilicet in primo gradu lineæ rectæ, vel transversalis consanguinitatis, vel affinitatis ex copula licita. Hanc conclusionem probat ratio superius tractata, deficit enim aliqua ex conditionibus requisitis ad iusticiam legis humanæ: quia maxima difficultas illam obseruandi respectu coniunctissimorum

intolerabilem reddit. Quæ propter quando lex naturalis, vel diuina obligationem denuntians non inducat, credendum non est legislatorem humanum eam imponere intendisse. In hoc sensu explicatam admitto sententiam Magistri Candidi, Magistri Serra, & aliorum, quorum verba dedi supra, &

illum tenent expresse Riccius, & Ioannes Valerius supra citati, & Homobonus *tractatu de reservationis, part. 2. cap. 1.* cuius rationem reddit, [quia pater, & filias, maritus, & vxor, & fratres inter se censentur vna, & eadem persona, & iuri naturali repugnat se ipsum prodere.]

AD TRACTATVM QVARTVM, DE SACRAMENTIS APPENDIX.

QVÆSTIO PRIMA.

An sumptione Eucharistiæ ieiunium naturale frangatur?

I

QVÆSTIO Hæc, licet in specie vna, plures comprehendit. Prima autem, & præcipua est: an qui bis comunicaret, grauer delinqueret,

contra duplex præceptum, aliud semel tantum in die communicandi, quin ieiunus? Secunda: an in die Natiuitatis, dum tres Missæ celebrantur, interueniat dispensatio Pontificis? Istæ enim quæstiones, & aliæ ex eisdem principijs dependentes, ex resolutione huius decidendæ sunt.

2 Ad quod supponenda communis Doctorum sententia, experientia ipsa comprobata, affirmans accidentibus, seu speciebus consecratis corruptis, substantiam succedere, qua certum est nos posse nutriri; si enim quis, in magna quantitate, formas consecratas sumeret, nullo alio addito alimeto, æquè neutriretur, ac si non essent consecratæ; & similiter, si in magna copia sumeret species vini consecratas, inebriaretur æquè, ac si sub speciebus substantia panis, & vini perseverassent. Cuius ratio apud Theologos recepta est, quia in ipsamet duratione, in qua substantia panis, & vini, si permansissent sub quantitate, & accidentibus; corrumpentur per generationem alterius substantiæ; (nempe illius, quæ post digestionem succedit, & in substantiam aliti convertitur) in hac, inquam, duratione, vi caloris naturalis, inductis dispositionibus requisitis, in quantitate perma-

nente panis & vini exigentibus formam illâ, quæ post digestionem succedit; de nouo generatur substantia, quæ est immediatum alimentum viuientis.

3 An verò non solum interueniat productio nouæ formæ, sed etiam creatio nouæ materiæ primæ, ex qua educatur? Quæstio est ad physicam, & metaphisicam, magis quam ad moralem Theologiam pertinens. S. Thomas in 3. part. q. 77. art. 5. in fine, inquit, nullam creati de nouo materiæ, neque antiquam re producti, sed in sola quantitate panis, recipi formam substantiæ, quæ generatur. Verba eius sunt. *Cū dici nō possit, quod materia redeat, vel creator; melius videtur dicendum, quod in consecratione miraculosè datur quantitati, quod sit primum subiectum subsequenti formæ.* Ex quo inquit Ferrara 4. *Contra-gentes, cap. 66.* quantitatem habere locum materiæ in hac generatione substantiali, & ex illa informata prædicta forma resultare compositum. Idem sentit ex eodem fundamento Viguierius in *summ. vers. 9. de Eucharistia.* Quibus facit, quod S. Thomas ait, ex ipsa quantitate generari id, quod ex ipsa materia panis generaretur, vt ait M. Sotus in 4. *dist. 10. q. 2. art. 5.* [Et profecto (subnectit) qui attestat non vehemens in animum suspicio irrepere, quod hæc fuerit eius opinio. At verò ingenuè cum omni reuerentia fateor, mihi vix posse persuadere.] Nec miror.

4 Hæc enim sententia in Philosophia
plura

plura continet creditu difficillima, quæ totam inuertunt. Impossibile enim est substantiam componi ex aliqua parte, quæ substantia non sit, & sequeretur, pari ratione, ex eadem quantitate, abique alia materia, posse generari animal, immò verò hominem. *Quod esset totam philosophiam ludibrio exponere.* Sic M. Sotus.

5 Caieranus hunc modum reputans impossibilem in eadem quæst. 77. art. 5. in alium longè difficiliorem incidit, dicens quantitatem panis converti in materiam primam; id est (vt videlicet apud Sotum) quod quantitas ipsa in puncto corruptionis specierum, sit vera materia. Quod mirabile dictu est, nam quod eadem res, quæ nunc est accidens postea sit materia, [re vera nescio, inquit Sotus, quis possit tanquam factibile comprehendere.] Expende quid dici deberet de opinione alicuius, quod eadem res, quæ antea anima rationalis, modo sit albedo, æquè vnum, ac alterum in intelligibile est.

6 Propter hæc, communis & vera sententia est, materiam nouâ miraculosè produci à Deo, vel eandem, quæ antea sub illis accidentibus fuerat, reproduci: quia licet Deo vtrumque æquè facile sit, maior verò mutatio sit in rebus, reproducendo eandem materiam, quæ in consecratione defecit, quam creando aliam de nouo. Qua re producta in eodem ipso instanti, in quo dispositiones exigunt generationem formæ substantialis, hæc ex materia educitur, & est illa, quæ post digestionem succederet, si consecratio non præcessisset. Et in hoc ultimo non est miraculum, vt ait D. Thomas in 4. *dist. 12. quæst. 1. art. 2. quæst. 4. ad 4. ubi:* Ad 4. dicendum: *Quod secundum quamlibet opinionem, oportet ponere aliquid in hac generatione esse miraculosum, & aliquid naturale: videlicet substantia, vel creatio materia, vel conuersio dimensionum, in materia est miraculosum: sed quod materia existens recipiat talem formam, cuius dispositiones præcesserunt in dimensionibus, hoc est naturale.* His positis, quæ ad Philosophiam pertinent. Ad rem nostram deveniamus.

7 Per sumptionem Eucharistiæ solui ieiunium naturale, docent Fagundez, & Tanchredi, quos refert, & sequitur Diana p. 11. *tract. 6. resol. 15.* & 35. & Doctor Garfi cent. 2. *cap. 88. num. 13.* Quorum fundamentum est, quia re verà sumendo hostias consecratas homo nutritur, vt diximus supra, non minus quam si consecratæ non essent; ergo æquè ieiunium naturale frangitur in vno casu, ac in altero. Contrariam sententiam tenent Thomas Hurtado tom. 2. *var. tr. 11. cap. 9. quæst. 13. resol. 5. num. 285.* P. Amicus in *curso Theologico tom. 7. disp. 27. sect. 2.*

num. 14. & per necessariam consequentiam deducitur, ex principijs Cæli de Lugo, & P. Dicaliilo infra referendis. Et probabiliter putat Diana p. 11. *tract. 6. resol. 15.* Ratio est: quia nec species ipsæ; nempe color, aut sapor; aut aliæ qualitates, nec quantitates, quæ post consecrationem, remanent, sunt cibus, vel potus, ergo nihil sumitur, quod ieiunium frangat.

8 Confirmatur ad hominem, contra Garfi, ex sententia plurium Doctorum alicuius præceptum ieiunij naturalis nō violari transglutione rerum non nutritiarum, quos ipse refert & sequitur supra num. 6. fol. 696. dicens. [Alicuius tamen præceptum naturalis ieiunij, prærequiritur ad sumptionem Eucharistiæ, non violatur transglutione rerum non nutritiarum, v.g. nummi aurei, lapilli, glandis plumbeæ.] Ita Ledesma, Ludovicus de S. Iuan, & Ioannes de la Cruz, quos citat, & sequitur Ioannes Sánchez, *disp. 42. num. 23. summa corona part. 4. cap. 4. n. 65.* Bossius *tract. 22. num. 15.* citans Suarez, & Diana 2. *part. tract. 4. resol. 38.* & part. 11. *tract. 6. resol. 22* vbi pro hac sententia adducit Leandrum de Sanctissimo Sacramento, vtrumque Lugo, Martium de San Ioseph, Garciam, Pasqualigam, Bullenbaum, Averfam, Trullench, Tamburinum, & Amicum. Quorum ratio est, quia solum est prohibita communicatio post sumptionem cibi, vel potus, quæ sunt alimentum viuientis: At qui species sacramentales secus se habent, quia nec ipsæ sunt cibus, & potus; & qui comunicat, & celebrat, manducat carnem Christi Domini, & bibit eius sanguinem, Ergo. Consequentia patet, quia, vt supradictu est, materia de nouo creata (ex qua generatur forma illa, quæ immediatè succederet formæ panis si præcessisset) est nutrimentum hominis, illam autem non suscipit homo comunicans, sed post sumptam Eucharistiæ, & post species corruptas producit; ergo verè & realiter, nihil homo nutritium suscipit. Ergo re bene inspecta, non magis ieiunium frangeret; quam si nummi aurei sumpsisset; ex cuius materia Deus postea miraculosè educeret formam illam, quæ succederet cibo comestibili; At qui in hoc euentu per revelationem noto, nemo illorum authorum diceret per sumptionem nummi aurei fractum fuisse ieiunium naturale, ergo idem de facto dicere debent; de sumptione Eucharistiæ.

9 Secundo probatur ex D. Thoma 9. 80. *art. 8.* ratione ex Augustino deprocurata: nimirum; quia ieiunium naturale a tempore Apostolorum institutum est in reuerentiam huius Sacramenti: vt os Christiani suscipiens corpus Christi, quasi ubi ad ip-

ipsum sumendum accedat; unde concludit D. Thomas. *Quantalibet autem cibi sumptio hæc aufert nouitatem.* In quibus verbis aperte supponit, solam, & quantumvis leuem, cibi, vel potus sumptionem, ieiunio naturali repugnare. Tertio probatur, quia cōmunio, apud Concilia & Patres, solum prohibita reperitur, post manducationem cibi & potus alimentorum naturalium & vsualium. Nec ratio ob quam ieiunium naturale fuit institutum, in hoc casu, locum habere potest; quia communicatio corporis Christi non tollit nouitatem requisitam ad eius reuerentiam, cum panis iste alimentum cœlestē sit; & ita concludit Hurtado: *Ieiunium non frangit naturale. Quod, si quis, ut certum supponunt omnes Theologi, & summissa.*

10 Ex quibus inferitur, quod licet nullas secularis, nec Sacerdos possit bis in die communicare, ut cum D. Thoma vbi supr. *quest. 80. art. 10. ad 4.* tradunt omnes Theologi, ex vniuersali Ecclesie consuetudine sub lathali obligante; si tamen aliquis contra faceret, non peccaret contra præceptum communicandi ieiunus, quia non sumeret post sumptionem cibi.

11 Nec dici potest excusati ratione paruitatis materiae, qui, bis communicaret, secus si hostias in magna quantitate sumpsisset. Quia cum præceptum ieiunij naturalis directe prohibeat non quantitatem cibi, sed communionem post cibi sumptionem, materia præcepti prohibentis semper est gravis, nempe ipsa communicatio, ac proinde in hoc præcepto assignabilis non est materia parua. Quia proter dixit D. Thomas *quantalibet cibi sumptione*, ieiunium naturale violari, id est, quantumvis minima parte sumpta.

12 Vnde omnes Theologi tanquam improbabilem reiiciunt opinionem M. Ioannis Parisiensis asserentis in ieiunio naturali dari paruitatem materiae, quam nouissimè Pasqualigus *dec. 325.* dixit esse probabilem; sed, ut ait P. Vazquez *de Eucharistia, disp. 211. n. 27.* [Nullo fundamento nixam esse, omnes iam Scholastici merito arbitrantur.] Et improbabilem vocat Diana *part. 5. tract. 5.* Et quidem in Concilio Toletano septimo *canone 2. citato in capite nihil, q. 1.* hoc præceptum supponitur; verbis illis: [Nullus post cibum, potumque, quamlibet minimum sumptum, Missas facere præsumat.] Quod intellige, dū aduertenter traieciatur, si enim inadvertenter aliquid minimum, hiante ore, stomachum penetrasset, Doctores communiter tenent ieiunium naturale non frangere. Quia id censeretur per modum saluæ deglutiri. Quod nonnulli exemplo culicis, vel muscæ volantīs explicant: sic cum pluribus Garfi *cent. 2. fol. 696. num. 8.*

13 Nec auctores citati audiendi sunt in hoc casu, sed in primo, vel quando aduertenter traieciatur salua, & in aduertenter per modum saluæ culex, vel musca, quæ erat in ore. In hoc enim eventu non est vera comestio, nec deglutio per modum cibi, ac proinde non frangitur naturale ieiunium; sicut nec stilla aquæ, aut vini, quæ dum os abluatur saluæ immixta remanet. Hæc enim licet postea, quando salua deglutitur, in stomachum traieciatur, cum id fiat per modum saluæ, ieiunium naturale non frangit ita Authores apud Garfi *cent. 2. cap. 86. fol. 697. num. 10.* vbi sic. Ideo parum vini, vel aquæ, cum quis os abluit, vel parum iusculi, cum coquus ollam degustat, hauriens, & transglutians, non violat ieiunium, ut docet Palauus *tract. illo 21. disp. 2. punct. 18. num. 8.* referens Vazquez, Suarez, Bouacinam, & Layman; quia illud, quod traieciatur, & si re vera potabile sit, non traieciatur per modum potus, sed per modum saluæ.

14 Et ita expresse habetur in Rubricis Missalis, *§. de defectibus in celebratione Missarum occurrentibus*; & cum pluribus tenet Dicastillo, *fol. 676.* vbi de hoc, & alijs casibus, sic probat. [Quia nimirum hæc non censentur morales comestiones, aut potationes. Iidem putat de sanguine, vel humore ex gingiuis, aut ex capite desluente in os, vel si quis supinus iacens, hiante ore, forrè pluuie guttulas aliquas inadvertenter recipiat, aut, si aliquid terræ, aut pulveris per modum respirationis, vel occasione respirandi, in stomachum recipiat, aut musca, seu culex volans iaviti stomachum penetrat per os. Item, si iusculum degustasti, & aliquid parum contra voluntatem descendit in stomachum. In his omnibus, & similibus non putant solvi ieiunium, sed tantum, quando ore accipitur ab extrinseco, & propria actione virali transmittitur. Ita Paludanus olim: deinde Vazquez, Coninch, Suarez, Angles, Bartholomæus ab Angelo, S. Thomas, Syvester, Sotus, Nauarrus, Chamerota, Reginaldus, alijque multi, quos refert, & sequitur Bonacina, *disp. 4. q. 6. p. 2. Nugnus q. 8. art. 4.* Fillucius *tom. 1. tr. 4. cap. 8. num. 236.* alij etiam apud Dianam infra citandum.] Refert etiam noster Granado *3. p. de Sacram. controu. 6. tr. 10. disp. 8. num. 8.* Tabienam, & Henriquez mox citandos pro eadem sententia: refert & Thomam Sanchez; non indicato loco, & Alphonsum Rodriguez, quorum prior affirmat non ob stare culicem inadvertenter traiectum; posterior verò non ob stare tantum aquæ, quantum capit putamen auellanæ. Omnia hæc ex Granado testatur Diana *5. part. tract. 5. res. 104.* vbi hoc probabile appellat.

15 Imò

Imò olim sub opinionibus fuit; an aquæ potus ieiunium naturale frangeret? ut videre licet apud D. Thomam *in 4. dist. 8. q. 1. art. 4. quæst. 2. ad 2.* vbi sic ait. [De aqua diuersa est opinio. Quidam dicunt, quod quia non nutrit, non soluit ieiunium naturæ; alij probabilius, & securius dicunt, quod etiam post aquæ potum corpus Christi non sumendum est.] Ceterum certissimum est, aquæ potum frangere ieiunium. Quia ut ait Garfi *cent. 2. cap. 88. num. 18.* & si aqua, in se considerata, non nutriat; nec aliquam substantiā deperditam reparat, ut docent Hipocrates *lib. de alimentis*, & Galenus *lib. 4. de vsu partium*, & Valesius *lib. 5. rerum medicarum, cap. 7.* tamen commista alijs comestilibus verè nutrit, & reparat, & est viuētis alimentum, ut docent Aristoteles *lib. 2. de Anima*, Galenus *lib. 2. de simplicium medicamentorum facultate, cap. 32.* & Valeriola *lib. 2. de locis, cap. 7.* Quod confirmat definitio potus tradita à Clemente Alexandrino *lib. 1. Pedagogi, cap. 6.* diffinit enim potum; *humidum nutrimentum*; cum igitur nutrimentum sit; etiam tantillum aquæ; quantum putamen auellanæ capit, sufficit ad frangendum ieiunium naturale; neque ut volebat Ildephonsus Rodriguez, ex paruitate, siue ex modicitate, excusabitur; qui, ea quantitate aquæ prius sumpta, communicauerit. Vide Dianam *5. part. tr. 5. res. 11.*

§. I.

Quæstio satisfit.

16 **I**gitur, ut quæstionis titulo respondendum, suppono plures hostias consecratas dupliciter posse sumi, vel ad famem pluralitatem hostiarum faciendam, vel ob diurnam conseruationem Christi Domini in stomacho, sub speciebus, ex motivo adquirendi maius augmentum gratiæ ex opere operato. Quia, scilicet, plures Doctores id contingere existimant, iterata dispositione intra tempus, quo species manent incorruptæ quos refert Diana *3. part. tr. 6. Miscell. res. 96.* & *4. p. tr. 8. res. 96.* Adnotans, & bene, hoc non obstantē Dominos Inquisitores procedere contra sumentes plures; & maiores hostias ad hunc finem. Vnde licet speculatiua opinio Doctorum nullibi sit prohibita, illius tamen praxis ob graua inde inconvenientia pullulantia prohibita est; ut fertur. Hoc posito.

17 Dico primo, hostias consecratas, hoc secundo modo sumptas, ieiunium naturale non frangere; quia semel communicasse non constituit irreuerentem secundam communionem, quæ potius ex reuerentia procedit;

& ex desiderio maioris augmenti gratiæ, ac proinde cessat finis, seu ratio prohibendi sumptionem Eucharistiæ, post cibum, & potum. Quia propter trina celebratio in die Natiuitatis Christi Domini absque vlla dispensatione, in præcepto communicandi ieiunus, cui libet Sacerdoti conceditur. Nec de hoc Doctores dubitarunt. Nec præceptum ieiunij naturalis, seu non communicandi post sumptionem cibi, vel potus coincidit cum præcepto semel tantum in die communicandi, vel celebrandi. Hæc enim duo præcepta longè diuersa sunt: hoc duplicem communionem iustis de causis prohibet in eodem die, quod superfluum esset, si altera ieiunium naturale fregisset. Vnde fit, vno tantum peccato delinquere bis communicantem; quia contra vnum tantum præceptum, (licet supponamus diuersam in specie malitiam ex illis deriuari, & consequenter, eum, qui post cibum bis communicasset, duplex speciei distinctum peccatum committere in confessione explicandum.) In hoc sensu verum habet opinio Thomæ Hurtado, P. Amici, & aliorum.

18 Dico secundo, si vna, vel plures hostiæ suscipiantur ob delectationem, vel ad extinguendam famem, probabile esse ieiunium naturale frangi: ac proinde grauitè contra hoc etiam præceptum delinquere; qui bis communicaret; & similiter; qui in die Paschatis post species panis & vini, ex hoc sine sumptas, alias Missas celebrasset. Quia de dispensatione in præcepto ieiunij naturalis non constat; & eius vis obligandi est certa.

19 Huic sententiæ, me iudice, adhæsit D. Thomas *3. part. quæst. 80. art. 8.* vbi ait. [Nec refert vtrum aliquid eiusmodi nutriat, vel non nutriat; dum modo sumatur per modum cibi, vel potus.] Ergo licet species sacramentales non nutriant, ieiunium frangent, quoties sumantur per modum cibi, & potus. Quia ex hac intentione, licet substantiam panis homo non manducat, manducat tamen species per modum cibi; ad eundem finem consequendum; quo illam manducaret.

20 Instat Hurtado *tom. 2. res. moral. tr. 11. cap. 9. res. 5. num. 285.* Concilia, & Diuum Augustinum [solum prohibere manducationem cibi; & potus alimentorum naturalium, & vsualium.] Sed contra ad hominem manifeste; quia, ut ipse ait, *cap. 8. n. 248.* ex D. Thoma huiusmodi constat, ad solvendum ieiunium naturale ad communionem requisitum, accidentale esse nutrimentum, vel non nutrimentum. [Nec refert (inquit D. Thomas) vtrum aliquid huiusmodi, si sumatur per modum cibi, aut potus, aut medicina:] Ergo in principis

pijs huius Doctoris, & doctrinæ D. Thomæ, nihil refert, quod manducatio non sit alimentorum naturalium, & vsualium. Contra secunda, quia vt ipse rectè ait, *num. 245.* cum Ioanne de la Cruz, & Diana, si quis terram comederet ob delectationem, seu ad minuendam colorem, ieiunium naturale frangeret, quia licet non sit alimentum naturale, & vsuale, sumeretur per modum cibi, & medicinæ, ergo quod hostiæ consecratæ non sint alimentum naturale, & vsuale, si sumantur ob delectationem, vel famem extinguendam, cum verè sumantur per modum cibi, nequeunt non frangere naturale ieiunium.

22 Ex dictis fit primà omnino exterminandam sententiam asserentem non impedire sumptionem Eucharistiæ, quod præsumitur per modum medicinæ. Quam tenuit M. Ioannes Parisiensis, vt ex eodem ordine testatur Sylvester, Magister sacri Palatii *verb. Eucharistia, num. 6.* led erroneam esse, meritò dixit P. Suarez, *tom. 3. in 3. part. disp. 68. sect. 4.* Nec in ea magis impugnanda immorari oportet. Et contra vtramque opinionem militat expressè D. Thomas vbi supra dicens ad quartum. [Neque post assumptionem aquæ, vel alterius cibi, aut potus, vel etiam medicinæ, in quantumcumque parua quantitate, licet hoc sacramentum accipere.]

22 Fit secundò. Reprobendam esse sententiam Angeli Bossij *tr. 22.* asserentis sacerdotem, qui in prima missa Natiuitatis consecrasset aquam pro vini specie, posse secundam & tertiam missam celebrare. Cuius sententiam meritò rejicit Doctor Garficcini *2. cap. 88. fol. 699. num. 14.* Quia licet ex ignorantia invincibili iudicauerit esse sanguinem Christi re tamen vera, non sanguis, sed aquæ potus fuit. Ergo rei conscius nequibit secundam missam celebrare; nam ignorantia, quæ à peccato excusabit sumptionem aquæ loco sanguinis, licet non impediat perfectionem illius sacrificij, consecrando per ea sub specie vini, quia hoc ab Ecclesia illi præcipitur, & si ieiunus non sit; nequit verò excusare a peccato, distinctam missam celebrantem post aquæ potum: sicut in primariâ Ecclesia, quando fideles sub vtraque specie communicabant, si quis loco sanguinis, aquæ potum sumeret, nequibat postea sanguinem sumere, vt potè non ieiunus: quia ex ignorantia potum sumpsisse, non efficit non fuisse sumptum; ac proinde hæc excusatio ei suffragari non

possit, vt ex terminis patet.

§. II.

Corolaria.

23 **D**E reliquijs ciborum, quæ interdentes remanent, non levis cōtrouersia est, apud Doctores; an si post mediã noctem advertenter deglutiantur, communionē impediant? Negant non pauci, M. Tabiena *verb. Communicare, §. 49.* [id, inquit, quod præterito die intra os est sumptum, etiam si data opera deglutiat in sequenti, non solvit ieiunium naturæ, neque impedit perceptionem Eucharistiæ. M. Bartholomæus ad Angelis *in examin. Confess. dialog. 4. §. 124. litt. A.* [Quod dictum est de salina, & de reliquijs cibi, dicendum est de eo, qui serò accipit aliquid in ore pro voce, vel pro alio, quod remanet: non enim venit ab extrinseco post mediam noctem, neque propter hoc ille non esset ieiunus.] Idem tenent Paludanus, Durandus, & Gabriel, quos citatos sequitur Baani *in Theolog. moral. tract. 10. q. 22.* asserentes. [Soluti non posse ieiunium, nisi sumptione rei alicuius externæ, idque eo die, quo ad refectionem, aut voluptatem accipitur.] Idem sentiunt Sotus, Caietan, Petrus de Ledesma, & alij, apud Leandrum *de Eucharistia, disp. 5. tr. 7. q. 8.* & videtur sententia D. Thomæ *in 4. dist. 8. q. 1. art. 4. q. 2. ad 2.* vbi ait: [Ieiunium naturale est, quo quis ieiunus dicitur, ante cibi sumptionem, illa die.] Quod putat probabile Ioannes de la Cruz *in direct. conscientia, p. 2. q. 5. dub. 4.* licet & Diana *2. p. tr. 14. resol. 52.* & 3. p. tr. 4. resol. 37. vbi sic. [Sed si aliquis voluntariè tales reliquias deglutiret, & postea communicaret, non damnarem de peccato mortali, nam contraria sententia videtur probabilis.] Idemque sentit 4. part. tract. 4. resol. 104. & 5. part. tr. 5. resol. 12. qui ref. 37. citata, bene subnectit hæc sententiam visam fuisse probabilem P. Suarez *tom. 3. in 3. p. disp. 68. sect. 4. §. Dices ergo.* Quidquid contra reclamet Dicastillo supra *num. 271.* Nam in loco quem ipse citat nempe *§. Sed quæres,* non de reliquijs cibi, qui ex die præterito interdentes casu remanserunt, sed de paruitate materiæ agit Suarez. Cum citans sentiunt Manuel Rodriguez, & Coninch apud Dianam, quorum verba apud illum reperius.

24 Cæterum contrariã sententiam tenent communiter Doctores, & est expressa D. Thomæ *3. p. q. 80. art. 8.* vbi sic scribit. [Reliquiæ cibi remanentes in ore, si casualiter transglutiantur, non impediunt, quia non traiciuntur per modum cibi, sed per modum salinæ: & eadem est ratio de reliquijs aquæ, vel vini, quibus os abluitur, dummodo non

traj-

trajciatur in magna quantitate, sed per mixta salinæ, quod vitari non potest.] Rationem adducit P. Vazquez *in 3. part. disp. 211. cap. 3. num. 36.* & 37. nempe; quia non intulisse ori in eodem communionis die aliquid cibi, nil ad rem facit, si eodem communionis die transglutiat, siquidem manducare formaliter consistit in transglutiendo voluntariè ori illatum. Confirmatur, nam si quis paululum ante pulsationem duodecime horæ noctis, ori inferret partem aliquam sacheri, & post duodecimam masticaret, & deglutiret, absque dubio nequiret ad Eucharistiã accedere; vt docent communiter Theologi: Nec contraria sententia est probabilis, vt bene cum Vazquez, Suarez, Reginaldo, Bonacina, Sylvio, Coninch, & Molfesio, tradit Thomas Hurtado, *tom. 2. resol. moralium, tr. 11. cap. 8. num. 258.* Ergo ad solutionem ieiunij naturalis per accidens se habet, quod cibus eadem die, vel antecessenti fuerit ori illatus; sed an advertenter, vel casualiter (imò secundum D. Thomam, vt constat ex verbis supra allatis), licet casualiter, & absque aduertentia; ieiunium naturale solvitur, si in magna quantitate traiciatur, quia non iam per modum salinæ: sicut violaretur ieiunium, licet violenter, & contra voluntatem magna copia aquæ in stomachum traiceretur, vt contingere solet his, qui in fluvium cadunt.

25 Maior difficultas est de alijs, quæ nutritiua non sunt, vt fragmenta metallorum, vitrum, lapilli, & similia: an inquam ori illata, & advertenter in stomachum traicta ieiunium naturale soluant? Ratio dubitandi sumitur ex canonibus conciliorum, in quibus hoc ieiunij præceptum continetur: nã in illis solum prohibetur, cibo præsumpto, celebrare: vt videre licet in concilio Bracharensi primo, Canone 16. & in alio Bracharensi secundò, & in Concilio Toletano septimo, Canone 2. vbi dicitur [nullus post cibum, potumque quemlibet minimū sumptum, missas facere præsumat.] Idemque statuitur in Concilio Constanciensi *sessione 13.* & ab Inocencio III. *cap. ex parte de celebr. Miss.* At qui vitrum, metalla, lapilli, & huiusmodi, non habent rationem cibi: ergo ieiunium naturale non frangunt. Minor probatur, quia ad rationē cibi requiritur, quod possit converti in substantiam comedentis, vt docent Cardinalis de Lugo *de Eucharistia, disp. 15. num. 32.* & Dicastillo *tom. de Sacramentis, tr. 4. de Eucharistia, disp. 9. dub. 17.* & alij. Ergo.

26 Ex hoc fundamento M. Ioannes de la Cruz *in directorio conscientia, part. 2. q. 5. de Eucharistia, dub. 4. conclus. 2.* sic infert. [Qui comedit modicum papiri, aut aliquid

simile non habens rationem cibi, aut medicinæ, potest, iuxta sententiam probabilem, sumere Eucharistiã.] Quem sequitur Diana *1. part. tr. 14. de celebr. Miss. resol. 52.* & 3. part. tr. 4. resol. 38 & ante illos summa corona *part. 4. cap. 4. num. 65.* Magister Ferrus de Ledesma *in summa tr. de Eucharistia, cap. 13. conclus. 4.* & Pasqualigus *deci. 312.* Cæterum hanc sententiam improbabilem censet M. Nugnus, apud Thomam Hurtado *vbi supra, num. 252.* dicens [improbabile esse asserere posse transglutientem papirum communicare] & illam reiiciunt Cardinalis de Lugo, & Dicastillo, locis supra citatis, quia papyrus est materia ex herba lini contrita, quæ ab humano stomacho alterari, & concoqui potest, & in substantiam converti: ac proinde licet in stomachum traictam quis evomeret, (sicut & quemlibet cibum) nequireret communicare, vt docent communiter Doctores; ego tamen improbabilem asserere non audeo, quia illam vltra citatos, tenet cum Ludouico de S. Iuan, Ioannes Sánchez in selectis, *disp. 42. num. 23.* & vt fatetur ipse Dicastillo *sup. num. 288.* Si sint opiniones probabiles an fecerit, vel non fecerit comestio, licet sequi quamvis illarum.

27 De alijs dubitant Doctores, vt de terra, & bucharo, vt videre licet apud Lugo, & Dicastillo sentientes ad violationem ieiunij naturalis requiri substantiam esse comestibilem. Qua propter subnectit Dicastillo *disp. 9. citata, dub. 17. num. 282.* [Quæuis non improbabile mihi videatur, quod ex parte modi, & intentionis traicientis, possit quis non censerī ieiunus vorando id, quod alioquin non est cibus, v. g. traictio tenuissimæ laminæ auri (quas vulgò in Hispania panes auri appellant) quæ ab aliquibus sumuntur, sine per se, siue alteri rei adherentes, vt latificetur Cor. Et similiter illud argillæ genus, quod maximè in Portugalia habetur, rubrum, & foeminis in delicijs est, & vulgò vocatur bucharo.]

28 Pace tamen horum doctorum tenendum est, vt certum; ieiunium naturale non solum violari per sumptionem substantiæ cui vera ratio cibi, aut potus conueniat, sed etiam per traiectionem rei non comestibilis, vel vt potius dicam, non nutritiua, quæ licet, nec cibus, nec potus sit, sumitur tamen per modum cibi, vel medicinæ. Hanc conclusionem suadent apposita exempla de laminis auri, de terra, & bucharo; scandalosum enim esset asserere, post hæc præsumpta, licitum esse communicare. Hæc sententia est expressa D. Thomæ *1. part. quæst. 80. art. 8. ad 4.* verbis supra datis. Vbi sic scribit. [Nec post assumptionem aquæ, vel alterius

ci-

cibi, aut potus, vel etiam medicinae, in quantumcumque parua quantitate licet hoc Sacramentum accipere. Nec refert (attende) utrum aliquid huiusmodi nutriat, vel non nutriat, aut per se, aut cum alijs, dummodo sumatur per modum cibi, vel potus.] Hæc ubi, quem sequuntur communiter Doctores. Qua propter optime Diana, *vbi supra, resol. 52. citata*, consultus respondit mulierem terram, aut simile comedentem, siue illud comedat, ob delectationem, quod est comedere per modum cibi: siue, comedat, ut color emineat, quod est comedere per modum medicinae, non posse post istorum sumptionem sumere Eucharistiam.] Cuius verba valde notanda sunt, quia in illis continetur generalis regula ad dignoscendum, quado res sumatur per modum cibi, aut medicinae, licet nutritiua non sit.

29 Hinc inferitur eum, qui nummum aureum, glandes plumbeas, vel quid simile, vno haustu, deglutiret absque vilo fine exnumeratis, posse Eucharistiam sumere, ut docent Bossius *tr. 22. num. 15. Diana 2. part. tr. 14. resol. 59. & 3. part. tit. 4. ref. 38. & p. 11. tr. 6. ref. 22. vti pro hac parte refert vtrumque Lugo, Leandrum à Sacram. Martinum à S. Ioseph, Pasqualigum, & alios. Idem tenent Dicastillo, & alij, quos sequitur Doctor Garfi *Cent. 2. cap. 88. num. 6. & Ioannes Sanchez in selectis, disp. 42. num. 23.* qui secus sentit de deglutiente *auellanâ cum cortice, aut pineam, nucem, vel pinon*, quia est, inquit, *materia comestibilis*, sed contrarium cum Rosseo tradit Garfi *sup. num. 15.* Quia eiusmodi nuges non alterantur in stomacho propter corticis duritiem; ideoque communionem non impediunt. Ratio est, quia licet ob reuerentiam Christi Domini sit ieiunij præceptum institutum, & tamen Eucharistia Sacramentum in animarum etiam subsidium, & augmentum gratiæ ordinatum. Qua propter licet habent laxandæ non sint, ne in irreuerentiam cedat; non verò ultra intentionem Ecclesiæ extendere debemus. Hæc autem solum intendit, cibum istum cœlestem omnino terreno præferendum, ac proinde solum cibi, & potus sumptionem expressè prohibet: & implicite, iuxta communem Doctorum expositionem, quidquid per modum cibi, aut potus, aut medicinae sumatur. Post hæc, inquam, assumpta, ad communionem accedere verat, non post alia.*

30 Obijcit Thomàs Hurtado, *tom. 2. resol. moralium, tr. 11. cap. 8. supra citato, num. 253.* Quodcumque ore voluntarie sumatur, & in stomachum traiciatur, masticando, vel deglutendo, ieiunium naturale solvere, & sacram communionem prohibere; quia & si nutrimentum humanum non sit,

naturalis tamen calor ita excrefcere potest, ut illud alteretur, & in nihilum convertatur; & si non totum saltem partem; siquidem plura animalia sunt, quæ metalla & ossa digerunt. Respondeo, quidquid sit de calore naturali aliorum animalium calorem naturalem hominis tantam actiuitatem non habere: quod si certum non sit, est tamen probabilitas. Ecclesia autem non prohibet certò communionem, post sumptionem rei, quæ certò non sit cibus, vel potus, nec per modum cibi, potus, vel medicinae sumatur.

QVÆSTIO II.

Vtrum omnibus laicis in statu gratiæ existentibus quotidiana communio sit consulenda?

I **Q**uestionem hanc sub his terminis exagitatam inuenies apud Dianam *part. 11. tract. 7. resol. 15.* vbi sic scribit: Aliqui authores Hispaniæ annis elapsis opinati sunt, dum quis lethali culpa minimè teneatur, præstat, eum diebus singulis communicare, quam abstinere, quacumque illius sit dispositio, velit nolit confessarius, qui male ager, sipoſtulantia laico penitenti ad communicandum facultatem concedere noluerit. Hanc sententiam nouissimè tuetur M. Antonius Bernaldus de Brajos, in quodam libello impræſſo Compluti per Franciscum Ropero (anno 1645.) in quo ex pluribus fundamentis firmat hanc conclusionem: *Esto supueste, la conclusion segura, cierta, y verdadera es, que à qualquier Christiano, quando se halla sin conciencia de pecado mortal, o si la tiene, le confessa como deue, (como no faltar à las obligaciones del precepto) aunque se vea con tibiezas, o imperfecciones; será licito, santo, y loable el comulgar cada dia: Y esto será mejor, que dexar de comulgar, aunque sea por temor, reuerencia, o humildad.* Hanc verò sententiã, nisi limitatione aliqua sub intellecta, incredibile est a viris doctis defendi, quia cum statum gratiæ componitur, quod fideles in actu ipso communionis venialiter delinquant, fide autem sanctum est, peccatum veniale nemini posse consuli. Ergo neque quotidianam communionem omnibus indiscriminatim in gratia existentibus. Hæc conclusio tam lumine fidei, quam rationis, est nota, nec ab vilo Catholico negari potest: nec citati negant, licet Diana non exprimat, ut deberet, maximè cum apud M. Brajos in sui tractatus initio id notatum inuenerit.

2 Iam quando interueniat venialis culpa in ipsomet actu communicandi in statu gratiæ? conveniunt omnes Theologi, id cõtingere, quoties peccatum aliquod veniale sit

sit circumstantia ipsius actus communicandi. Sic cum pluribus P. Suarez *tom. 3. in 3. partem, quæst. 80. disput. 66. sect. 1.* vbi alijs citatis, inquit: [Dicendum in primis videtur, si peccatum veniale sit aliquomodo circumstantia ipsius actus communicandi, peccatum esse veniale, sic communicare; verb. grat. si quis communicet propter ostentationem, seu vanam gloriam.] Idem docent Fillucius *tom. 1. tract. 4. cap. 7. numer. 206.* Reginaldus *tom. 2. lib. 29. capit. 6. quæst. 2. numer. 100.* Petrus de Ledesma *in summ. tom. 1. de Sacramento Eucharistiæ, capit. 11. conclus. 1.* & alij communiter. An verò peccatum etiam veniale sit, cum distractione, & mentis euagatione, aut cum aliquo veniali actuali accedere? Non conveniunt DD. negant plures, quos citatos sequitur Ioannes Sanchez *in Selectis, disp. 22. num. 9.* affirmant alij, quos sequitur Suarez vbi supra; vbi sic: [certè si actu sit in ipso peccato veniali, ut in vna aliqua cogitatione, aut delectatione, & ea ratione accedat distractus & sine debita attentione, & deuotione, peccatum esset veniale, sic communicare. Quæ sequitur Cardinalis de Lugo *de Sacram. Eucharistiæ, disp. 14.* ibi: [Requiritur ergo, non solum ex consilio, sed etiam ex præcepto, saltè sub veniali, aliquis preparatio, propter reuerentiã aduersaturus modus ille accedendi absque vlla deuotione, aut præparatione.] Quibus adde M. Ioannem Martinez de Prado *tom. de Eucharistiã, quæst. 80. dub. 4. numer. 42.* ibi: [Communis Theologorum sententia est, peccare eum, qui cum distractione voluntaria accedit ad communionem, sicut, & qui ad eam accedit propter inuaniam gloriam, aut cum formali affectu ad aliquod peccatum veniale, & intentione actuali illud faciendi.] Et Fillucium vbi supra, [potest euenire, inquit, ut peccatum veniale sit circumstantia actus communicandi, ut si fiat ob vanam gloriam, vel quia cum distractione voluntaria.] Quibus adde M. Antonium Bernaldo de Brajos in sermone, *erat Iesus eyciens dæmonium*, edito Matrili anno 1661. vbi discursu 5. sic ait: *No apruebo, ni aconsejo comunion voluntaria, quando se vicia por alguna irreuerencia; por falta de atención, y el reparo que se debe tener en vna accion tan santa. Todas estas disposiciones no son de consejo, (sed de precepto.)* Idemque iterum dicit, discursu 7. putat verò nulla istarum carere, qui confessionem venialium saltè præmittit, cum mortalia non habuerit. Et absolutè eum, qui con affectu, vel actuali peccato veniali, Sacramentum Eucharistiæ sumit, committere aliud veniale cuiusdam irreuerentiæ, & sacrilegij; tenent

alij Doctores, quos citat, & sequitur Laimã *in Theolog. Moral. lib. 5. tract. 4. cap. 6. num. 3.* Et in terminis, esse peccatum veniale, accedere cum distractione voluntaria, seu euagatione mentis, inquit M. Serra *in 3. part. q. 80. art. 7. fol. mihi 457.* vbi ait esse communem inter Thomistas, & conformiorem D. Thomæ.

3 Et sanè id negare non poterit, qui sanctum Doctorem tantum legerit *in 4. sententiarum, distinctione 12. quæst. 2. artic. 1. ad 3. quæst.* vbi totus est in probando, per peccatum veniale, seu per defectum deuotionis, quæ exigitur in hoc sacramento, eius effectum impediri. Vnde, ut respondeat ad secundum argumentum; quod erat eiusmodi. [Baptismus non est nobilior sacramentum, quam istud, sed nil impedit effectum Baptismi, nisi peccatum mortale. Ergo neque effectum huius sacramenti,] & vti etiam respondeat ad tertium, quod est eiusmodi: [peccatum veniale non facit fictum: sed sola fictio impedit sacramentorum effectum. Ergo solum peccatum mortale impedit sacramenti effectum.] Vt inquam, ad hæc argumenta respondeat, ad tertiam questionem præmittit, actualem deuotionem, sine peccato mortali posse prætermitti, illa verò deficiente, effectum huius sacramenti impediri: [& quia interdum, (inquit ad 3. q.) absque peccato mortali, actualis deuotio impediri potest, cum distractiones variæ ipsam impediunt, & peccata venialia virtutum actum tollant; absque peccato mortali potest effectus huius sacramenti Eucharistiæ impediri: ita quod aliquis augmentum gratiæ non consequatur; nec tamen reatum peccati mortalis incurrit, sed fortè reatum venialis peccati, ex hoc, quod imparatus accedit.] Hinc ad argumenta respondet: [ad secundum dicendum, quod in Baptismo datur primum esse spirituale, & ideo effectus eius non impeditur, nisi per propositum peccati mortalis committendi, quod directè vitæ spirituali opponitur: sed in hoc sacramento fit coniunctio ad finem, quæ debet esse per debitam operationem, & ideo defectus talis operationis impedit effectum huius sacramenti. Ad tertium dicendum, quod quamvis peccatum veniale non faciat fictum simpliciter, facit tamen fictum quo ad aliquid: nec tamen dicendum, quod omnè peccatum veniale impediatur effectum huius sacramenti, sed solum illud, quod tollit actualem deuotionem, quæ exigitur in hoc sacramento.] Hactenus Angelicus Doctor.

4 Qui hæc tantum, ut prædixi, apud sanctum Doctorem legerit, non mirum sentiat, peccatum veniale interuenire in ipso actu communicandi absque deuotione: imò &

mortale, ut potè quo impedimentum effectui sacramenti apponeretur. Caterum præfatam sententiam postea retractavit D. Thomas, ut notauit M. Petrus de Soto de *institutione sacerdotis lect. 12. de Eucharistia fol. 82.* ubi sic scribit: [de venialibus, quæ in ipsa sumptione sacramenti committantur, qualis est mentis euagatio: quod proculdubio impediatur fructum sacramenti, est sententia D. Thomæ in *4. distinct. 12. quest. 2. art. 1. ad quest. 3. & computat enim peccato veniali manente, non augeri charitatem. Caterum ipse D. Thomas postea 3. part. quest. 79. art. 8. asseruit, hoc peccatum euagationis animi, sicut non opponitur habituali gratiæ, & charitati; ita nec impedire augmentum eius.] Hactenus Soto, & non solum se retractavit Angelicus Doctor, (quod est valde notandum) sed *quest. 80. art. 7.* aperte sentit, distractionem, seu euagationem mentis; ex sola congruitate, impedire comunione: id est sub nullius peccati etiam venialis reatu; quod probabile putat Serra ubi supra; & ego probabilius esse, probabi *1. par. selectarum, tract. 4. quest. 8. n. 2.* iuxta mentem D. Thomæ, & D. Gregorij; quod plures Theologi sequuntur. Vnde non sitis capio, quo iure Caietanus *3. par. quest. 79. art. 8. 1. 2. quest. 113. artic. 3.* contulerit sententiæ, quam D. Thomas retractavit circa necessitatem deuotionis actualis ad recipiendum effectum Sacramenti Eucharistiæ, & eundem Angelicum Doctorem veritatem postea assequutum, non sequutus fuerit. Qua propter ex eodem fundamento repellendum est, quod asserit *quest. 80. artic. 10.* dum inquit; [non audeo asserere in qualibet celebratione oportere celebrantem esse dispositum sic, ut per quamlibet celebrationem augeatur habitus gratiæ.] Necessarium enim est ex opere operato augeri, quamcumque dispositione ad Eucharistiam in gratia existens accedat, ut docent communiter Theologi, & in qualibet celebratione oportet celebrantem sic esse dispositum, ut gratiam sacramenti accipiat; imò id necessarium est, cum debeat absque culpa grati accedere. Quo principio nititur communis DD. sententia asserentium amentibus, qui post usum rationis, inciderunt in perpetuam amentiam, ministrandam esse Eucharistiam in articulo mortis; si non constet incidisse in amentiam in peccato mortali, (quod ait Soto, *dist. 15. vix posse constare*) & non sit periculum expulsiōnis, vel alterius irreuerentiæ. Sic cum D. Thom. Soto, & Valentia, P. Grana- do, & plures, quos sequitur Doctor Garficer. *2. cap. 90. num. 8.* ubi pro hac parte citat Dianam referentem Cardinalem de Lugo, Reginaldum, Suarez, Vazquez, Meratium, & alios subnectens: [Et quidè, ita præcipitur in Con-*

cilio Carthagin. *4. cap. 76.* & Arausicano *1. canon. 3.* & referuntur *cap. is qui, & cap. qui recedunt. 26. q. 6.* & ita supponitur in Concilio Tolet. *cap. 11.* Et probatur: quia in eiusmodi amentibus, saltem moraliter perseuerat deuotio ad Eucharistiā; imò est implicita illius petitio; & magnum emolumentum spirituale illius sumptio potest afferre: ergo ministranda est illis Eucharistia; & quidem Parochus, ad Eucharistiam ministrandam huiusmodi amentibus in mortis articulo teneri, expressè tradit Filiucius *tom. 1. tr. 4. c. 7. q. 2. n. 180.* & colligitur *ex cap. quod in te de penitenti, & remissim.*

5 Ex dictis evidenter deducitur, quæstionem de quotidiana communione consulenda, non posse locum habere, si sermo sit de omnibus indiscriminatis, qui peccato lethali non sint infecti. Certissimum enim est, neutquam consuli posse, si aliunde veniale peccatum in ipsomet actu communionis committant: quod in mulieribus non raro timere debet, ut monet Albertus Magnus *disput. 6. de Eucharistia, tractat. 4. cap. 1. 3. numer. 3.* ibi: [De his, inquit, qui mulieres omni die communicant, videtur mihi, quod acriter reprehendendi sunt, quia nimio usu villescere faciunt sacramentum, & potius ex lenitate mulierum putatur esse desiderium, quam ex deuotione causatum.]

6 Qua propter, ut præsentis quæstioni detur locus, disputanda est in sensu, & sub limitationibus, quibus proponitur a Ioanne Sanchez in *Selectis, disput. 22. numer. 7.* & a Magistro Antonio Bernaldo de Braojos in epilogo citato a Diana, ubi supra *fol. 9.* nempe, an ei, qui licitè potest communicare, sit melius, & vtilius quotidie communicare, quam abstinere? Et sub his terminis, & non aliter loquuti sunt Theologi, qui parti affirmatiuæ assensum præstitere, nullam aliam dispositionem ex præcepto requisitam credentes, præter nullius criminis mortalis conscientiam, & defectum prauis finis; & quod tempore susceptionis aliud non inestet præceptum; nisi inquam aliud requirunt, ut melius, & vtilius sit homini quotidie communicare, quam abstinere, & ut quotidiana communio omnibus fidelibus indiscriminatis consuli possit. Hanc sententiam tenuit Marcilla in memoriali, ad Archiepiscopum Compostelanum; & iterum in additionibus ad illud. Fr. Maurus de Balderas, apud Lugo *disp. 17. sect. 1. num. 6.* D. Antonius de Roxas in *preparatione ad Eucharistiam.* Molina in *instructione Sacerdotum, tr. 7. cap. 4.* Delgadillo *tract. de Eucharistia, dubio 52.* Antonius Velazquez Pinto in *lib.*

cui

cui titulus (*Tesoro de los Christianos*) Falconi in suo pane quotidiano. Doctor Frutos de Ayala in *appologia sacra 6. numer. 63. fol. 24.* Quibus adde Patrem Salmeron, Labastam, & Christophorum Moreno, quos pro sua opinione adducit Ioannes Sanchez ubi supra *num. 18.* & ita etiam sentiunt Hieronymus Perez, & Molina apud Braojos, & Martinus de S. Ioseph apud Dianam supra.

7 Contrariam tamen sententiam tenent comuniter Theologi, pro qua dicit Cardinalis de Lugo ubi supra, *disput. 17. sect. 2.* stare fere omnes: [Quam, inquit, fideles omnes ipso cum lacte acceperunt, & quasi ex terminis notam Scholastici DD. non tam probare curarunt, quam supponere: & partem affirmatiuam, quod omnibus iustis vniuersaliter sit vtilior quotidiana communio; nescio aliquis ex antiquis docuerit.] Idem dicit Pater Luis de Torres *part. 2. Theologiæ Moral. disput. 1. dubi. 2.* Pater D. castillo *tom. de Sacramentis, tract. 4. de Eucharistia, disput. 9. dub. 18. numer. 431.* & innumeris alij, quos refert Ioannes Sanchez in *Selectis, disput. 22.* & sequitur Illustrissimus noster Ferdinandus de Salazar in *lib. aureo (de la frecuencia de la comunión)* edito Matrili anno 1662. Et nouissimè, supra quinquaginta citatis, defendunt duo præclarissimi Theologi R. P. Fr. Ioseph Mendez in libello de hoc puncto lucidato Matrili anno 1671. & R. P. Fr. Iuan Baptista Sicardus in lib. alio eruditissimo, quem typis dedit Compluti anno 1673. Et in hanc tandem sententiam venisse videtur M. Braojos in *sermone super Euan-gelium: erat Iesus eiciens demonium,* ubi alias dispositiones reuerentiæ, & attentionis sub veniali obligantes recognouit, verbis ex illo supra datis.

§. I.

Quid PP. sentiant?

8 Disputatio antiquissima hæc est, illamque exagitauit Augustinus *tom. 2. epistol. 128.* & *ultim. cap. 3.* ubi inquit, *an sit licita quotidiana communio,* & postquam contrarias sententiās, & earum fundamenta breuiter, & clarè præmisit; concludit. [Rectius inter eos fortasse quispiam dirimit litem, qui monet, ut præcipuè in Christi pace permaneant: faciat autem vnusquisque, quod secundum fidem suam, pie credit esse faciendum. Neuter enim eorum exhonorat corpus, & sanguinem Domini; si celeberrimum Sacramentum P. Mat. de Moy. *Quest. p. 2.*

certarim honorare contendunt. Nec enim litigauerunt inter se, aut quisquam eorum se alteri præposuit Zachaus, & ille Centurio; cum alter eorum gaudens in domum suam suscepit Dominum; alter dixerit: *non sum dignus,* ambo saluatorem honorificantes, diuerso, & quasi contrario modo. Valer etiam ad hanc similitudinem, quod in primo populo vnusquisque Mannā secundum propriam voluntatem in ore suscipiebat: sic in ore cuiusque Christiani, sacramentum illud quomodo sumatur, estimandum. Nam, & ille honorando, non audeat quotidie sumere; & ille honorando, non audeat vltimo die prætermittere. Contemptum solum non vult cibus ille, sicut Mannā fastidium.] Hactenus Augullinus.

9 Cum Augustino sentit D. Thomas in *3. par. quest. 80. art. 10. ad 3. dicēs:* [vtrumque pertinet ad reuerentiam huius sacramenti: & quod quotidie sumatur, & quod aliquando abstinatur, nec enim litigauerunt inter se Zachaus, & ille Centurio, &c. ut ex Augustino excerpimus supra. Et prædixerat in *4. distinct. 12. quest. 3. artic. 1. questum 2.* ubi sic: [In hoc sacramento duo requiuntur, scilicet desiderium coniunctionis ad Christum, quod facit amor, & reuerentia sacramenti, &c. Vnde si aliquis experimentaliter cognosceret ex quotidiana sumptione, feruorem amoris augeri, & reuerentiam non minui, talis deberet quotidie communicare, secus verò esset, si contra contigerit.] Ideoque subnectit. [Si autem sentiret per quotidianam frequentiam, reuerentiam minui, & feruorem non multum augeri, talis deberet interdum abstinere, ut cum maiori reuerentia, & deuotione postmodum accederet. Vnde quantum ad hoc vnusquisque relinquendus est iudicio suo; & hoc est quod Augustinus dicit, & probat per exemplum Zachai, & Centurionis.] Idemque tradit iterum *3. part. quest. 80. art. 10. dicēs:* [Ideo si aliquis se quotidie ad hoc paratum inueniat, nempe cum magna deuotione, & reuerentia; laudabile est, quod quotidie sumat. Et ideo Augustinus cum dixisset accipe quotidie, ut quotidie tibi prossit, subiunxit: *Sic vine, ut quotidie merearis accipere.*] Idem sentit D. Bonauent. in *4. dist. 12. part. 2. q. 2.* ibi: [Secundum illam partem, secundum quam videt melius proficere, ita illam magis declinet, quod homo solum experientia discit.]

10 In quibus duo notanda sunt: primum, vnusquisque iudicio tres Ecclesiæ Doctores remittere, an quotidie possit communicare: *Faciat vnusquisque, quod secundum fidem suam pie credit esse faciendum.* Secundum;

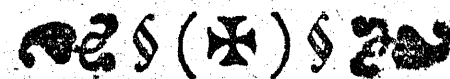
dum; quod Augustinus ob solum contemptum; & D. Thomas ob diminutionem reuerentia quotidianam communionem ab homine iusto potente licite communicare, prætermittendam censent. Ergo qui ob augmentum gratiæ comparandum; ob motus passionum animi reprimendos; ob pericula peccandi vitanda; ob tentationes carnis superandas; aut ob alios honestos fines, ad communionem quotidie accedat, cum hic honorando non audeat villo die prætermittere, non erit cur ab istius cibi refectioe quotidiana, qua vires animæ augentur, abstinat: huic enim vtilius est, cum æquali dispositione deuotionis, & reuerentiæ, communicare quotidie, quam semel in hebdomada: cum maius gratiæ habitualis augmentum, plurius, quam semel communicando, adquirat: Et aliunde cum accedat honorando, & reuerendo tam mirabile Sacramentum, non facile apparet, cur tanti sacramenti fructu priuandus sit. Vtraque pars videtur certa, nam qui quotidie accedit ex pio affectu consequendi fructum huius sacramenti, aliquo modo ex dictis recognoscit excellentiam tanti Mysterij; & actum fidei diuinæ, circa Christi Domini præsentiam sub speciebus, emittit; & actum spei circa finis intenti consequutionem elicit: quibus & Christus Dominus honoratur, & homo, ad nullo die prætermittendum excitatur. Et quidem plurimam horum actuum, magis ex opere operantis, & plures communionem, magis quam vnam, cæteris paribus, ex opere operato, gratiam augere, evidens ex terminis est: differre verò communionem, per aliquod tempus ex fine accedendi postea cum maiore reuerentia, bonum, quidem est, quia honorando abstinere: an verò maius bonum; & ipsi vtilius dubium est. Quia honorando etiam accedit: & soli Deo est notum, an gratia acquirenda in fine hebdomada maior, an minor futura, quam si quotidie communicasset. Et vnusquisque aliquo modo (vt ait S. Bonauentura supra) in se ipso potest experimentaliter cognoscere, an multum, an parum proficiat; & an præsens dispositio, quam post aliquos dies habet, illam, quæ singulis habebatur, excedat. Nam sacramentum iuxta vnus cuiusque dispositionem, gratiæ augmentum confert. Maior autem lumentis vtilitas, ex maiore gratiæ augmento, pensari debet. Licet autem contingere possit ex vna communionem, plus gratiæ, quam ex pluribus, propter excessum dispositionis adquiri; id tamen nobis, quando contingat, incertum est; & fideles facilius percipiunt sin-

gulis diebus communicando, vnum gradum gratiæ conferri, quam octo simul die Dominica, (in reliquis abstinendo) propter excessum dispositionis: idèque ferè omnes existentes in statu gratiæ, & carentes peccato veniali actuali vitante actum communionis, quotidianam communionem vtiliorem ipsis facillimè credunt, & ni fallor, ita plerumque contingit: nec aliud intendunt, qui omnibus indiscriminatim consulendam prædicant; non distinguentes inter vtile, & honestum.

11 Sed quidem hic discursus non probat, magis placere Deo voluntatem communicandi quotidie, quam abstinendi aliquibus diebus, ob reuerentiam Christo Domino debitam. Nam absolute loquendo non melius est, quod homini vtilius. Quia bonitas ex concursu omnium circumstantiarum desumitur: & sicut bonum honestum & bonum vtile sunt diuersæ bonitatis species; ita ex augmento vtilitatis, non potest argui honestatis augmentum. Quia vtilitas ex fructu, tam ex opere operato, quam operantis procedit; honestas verò, ex solo opere operantis: id est ex honestate actus, quo quis vult suscipere sacramentum, vel à communionem abstinere: quæ quidem ex fine desumitur, & ex reuerentia erga Christum Dominum. Finis autem, si minus honestus, minoreni honestatem in actum dirigit; si indifferens, nullam; si prauus, malitiam. Quamvis autem communicare ex fine indifferenti, vtilius sit homini, quam abstinere; eò quod gratiæ augmentum ex opere operato sic comparat, quod si abstinentisset, non compararet: non tamen hoc erit absolute melius, si reuerentia tanto Sacramento debita illi deficiat: cuius defectu actus ipse communicandi est minus bonus, quam actus abstinendi, quia hic abstinendo ex reuerentia magis honorat, minus verò ille communicando sine illa: ex quibus sit æquiuocæ Doctoribus rem hanc cõtrouerti, & idè diuisos, quia alij solū attendunt ad maiorem vtilitatem suscipientis; alij de hac bonitate relatiua non curant, sed de absoluta: id est, quid Deo magis placeat; semper communicare absque læthali, an aliquando ob reuerentiam sacramenti abstinere? & ex hoc capite decidendam volunt quæstionem præsentem: *an omnibus licite communicantibus, sit quotidiana communio indiscriminatim consulenda.*

12 Vnum hac in re, certum esse debet, melius esse per se loquendo, id est magis Deo placere Eucharistiam sumere, quam ab ea abstinere; quia primus actus ex obiecto bonus est, secus alter: est etiam vtilius per

per se loquendo: Quia sumere Eucharistiam in statu gratiæ, illam auget ex opere operato, & ex opere operantis, propter voluntatem sumendi; quod non præstat voluntas abstinendi; secundum se considerata: ex fine tamen, hic posterior actus poterit excedere quandoque, aut saltem æquare perfectionem primi actus sumendi Eucharistiam: si enim ex reuerentia, vt duo, erga sacramentum, eligeret quis abstinere hac die ab Eucharistia, æquè videtur gratiam augere, ac si cum reuerentia, vt vnum communicaret: quia in primò casu duplicem gradum gratiæ ex opere operantis acquirit; in secundo verò vnum ex opere operantis, & alterum ex opere operato. Vnde fit non esse vtilius communicare cum reuerentia vt vnum, quam abstinere ex reuerentia vt duo; quia vtrouque idem augmentum gratiæ comparatur: & æquè gratus Deo quis constituitur Christum Dominum, quasi contrario modo honorando, vt ait Augustinus supra. Si verò ex reuerentia vt quatuor, vellet quis abstinere, maius gratiæ augmentum abstinendo compararet, quam si cum reuerentia vt vnum, eodem die communicaret. Quapropter huic vtilius esset abstinere, quam Eucharistiam sumere. Vnde fit veram esse D. Thomæ sententiam in 4. distinct. 12. quæst. 3. artic. 2. ad quæst. 3. dicentis: [idè simpliciter loquendo, melius est Eucharistiam sumere, quam ab ea abstinere, sed in casu aliquo, nil prohibet esse melius abstinere, quando aliquis probabiliter præsumit ex sumptione reuerentiam minui.] Hinc fit 1. non esse vtilius semper fidelibus existentibus in statu gratiæ quotidie communicare. Nam abstinere ab Eucharistia, si ex motiuo reuerentiæ notabiliter excedentis contingat; vtilius erit, vt euidenter ostendi. Fit 2. ad communionem quotidianam vtiliorem iudicandam, debere animadverti, vtilitatem, non ex solo opere operato, sed etiam ex reuerentia Sacramento debita, pensandam esse: & cum hac longè excedens abstinentem ab Eucharistia committari possit; maiorem quandoque vtilitatem ex abstinentia, quam ex sumptione comparari posse. His positis.

§. II.

Vera sententia aliquibus propositionibus explicatur.

13 Sit prima. Quotidiana communicatio consulenda est iustis omnibus, qui maiore, aut saltem æquali reuerentia, accedant, quam abstinere. Pater ex dictis: qui ex vna parte vtilior est illis communicatio, & ex alia æquè, vt minimum, Deo placent, Christum æquè honorando, vt constat ex verbis Diui Augustini supra datis. Quapropter si iustus magna deuotione, & reuerentia careat, sed experientia nouerit, quod abstinendo maiorem non comparat, sed forsitan minori dispositione, & reuerentia, quam si quotidie communicaret, accedit, quotidiana communicatio erit illi consulenda. Sed quid si frequentia communionis, cresceret vtilitas suscipientis, maiore augmento gratiæ, quam abstinentia; de cresceret verò reuerentia Christo Domino debita? esset ne tunc gratius Deo abstinere à communionem, per aliquos dies, ne diminuat reuerentia, quam quotidie communicare ob vtilitatem maioris augmenti gratiæ? Hic est difficultatis cardo. Respondedo primò, nos certo non scire hoc maius gratiæ augmentum, ex frequentia communionis prouenturum: forte aliquibus dabitur compensatio propter affectum abstinendi ex maiori reuerentia. Respondedo secundo, in casu dubij, serper præferendam Christi Domini reuerentiam, nostræ vtilitati, ac proinde à communionem abstinendum.

14 Secunda propositio sit etiam si certa esset maior vtilitas ex opere operato prouentura; sitamem hæc contingat, cum diminutione reuerentiæ; aut certo, vel probabilius futura, tunc casus, reuerentia, & honor Christi Domini præferenda sunt vtilitati propriæ: & rem magis Deo gratam faciet, qui abstinere, quam qui quotidie accedat. Atque adeò, in tali euentu, non est illi consulenda quotidiana communicatio. Quia consiliū debet esse de meliori, quo ad honestatē; quidquid sit de vtilitate, ex opere operato sequutura.

15 Hæc est sententia sanctorum Patrum, quos sequitur P. Suarez tom. 3. in 3. part. disp. 62. sect. 4. in fine, & disp. 69. sect. 2. P. Salazar vbi supr. P. Dicastillo supr. num. 425. & satis constat ex D. Thoma locis supra datis, dum abstinere à communionem consulit, quando reuerentia minuitur, [circa v sunt huius Sacramenti (inquit 3. p. q. 80. art. 10.) duo possunt considerari, vnam ex parte ipsius sacramenti, cuius virtus est hominibus salutaris; idè

ideo vtile est quotidie ipsam sumere, ut quotidie eius fructum suscipiat. Alio modo potest considerari ex parte sumentis, (attende) in quo requiritur, ut cum magna deuotione & reuerentia ad hoc sacramentum accedat: & ideo aliquis, si quotidie ad hoc paratum se inueniat, laudabile est, quod quotidie sumat.] Ergo secundum D. Thomam, licet vtilis sit fidei in gratia existenti quotidiana communio, non tamen aequè saltem laudabilem putat, deficiente magna deuotione, & reuerentia. Hæc enim vtilitati præferenda est; ideoque illa carenti consulenda non est quotidiana communio; quia Deo gratius est, ea deficiente, se vtilitate priuare.

16 Idque apertius constat ex his, quæ tradit art. 7. vbi distractionem mentis dicit impedire ex congruitate communionem, ut ergo consuli possit accessus, ut Deo magis gratus, necessarium est, quod ultra statum gratiæ, dispositiones aliæ ex congruitate requisitæ non deficient. Quæ propter cum deficere possint, in lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, dicitur: *Quotidie Eucharistiam percipere, nec laudo nec reprehendo.* Quibus verbis adhuc hinc sumitur ius Canonicum de consecr. cap. quotidi. Et eadem fere reperit D. Hieronymus in Apolog. ad Iovinianum, dicens: *Scio Romæ hanc esse consuetudinem, ut fideles Corpus Christi semper accipiant, quod nec reprehendo, nec approbo.* Sic leges apud M. Sicardum pun. 1. in m. 6. & 9. & licet verba illa, quæ Augustino attribuantur, non ipsius esse, sed Genadij Episcopi Maslensis asserat Bellarminus, de scriptoribus Ecclesiasticis, magnæ tamen sunt autoritatis; eisque vtitur D. Thomas 3. p. 1. q. 80. art. 10. vrgetur ex Concilio Trident. sess. 13. cap. 8. vbi cum termo sit, de usu admirabilis huius sacramenti, non ait Concilium quotidianam communionem omnibus existentibus in gratia consulendam: sed sic pronuntiat. [*Paterno affectu admonet sancta Synodus, hortatur, rogat, & obsecrat, ut omnes & singuli hæc clara mysteria, ea animi deuotione, et pietate, & cultu credant, & venerentur, ut panem illum super substantialē frequenter suscipere possint.*] Ergo non est omnibus indiscriminatim consulendi frequentia, eo ipso quod sint in gratia, alias Concilium, aliud non exigeret. Consulit ergo, ut sic se disponant, ut possint frequenter suscipere. Ergo sentit, secus rem minus Deo placentem facturos, & ipsis licet iustis non consulendam

17 Hunc discursum praxis Ecclesiæ euidenter corroborat: certum enim est vtilius fore Sacerdoti, plures Missas in eodē die celebrare, & singulis fidelibus in gratia existentibus, sæpè in eodem die communicare; &

etiam infantibus ante usum rationis: & tamen pia mater Ecclesia ob reuerentiam tantò Sacramento debitam, hæc omnia prohibuit, censens, & meritò, vtilitati fidelium præferri debere reuerentiam ipsi Sacramento debitam. Ergo ad consulendam quotidianam communionem, non est solum attendenda vtilitas fidelium, nec maior vtilitas, ex frequentia; sed præcipuè reuerentia, & deuotio, quibus deficientibus, laudabilius est abstinere, quam ad hanc mentam accedere.

18 Confirmatur ex scripto venerabilis Virginis Dñe Marine de Iteobar p. 2. mirabilis eius vita. Luci datæ per R. P. Andream Pinto Ramirez, Sacra Scripturæ Interpretem, in nostro Salmantino Collegio. Igitur cap. 30. fol. 382. virgo venerabilis sic scribit. [*Entonces el Señor, con la misma apacibilidad que antes, bolvió a responderme así. Mira alma: Algunos de mis Teólogos dizē, que estando vna alma en gracia, tiene bastāte disposicion para recibirme cada día en el Sacramento: Y dicen bien, hablando por mayor, y en general, que llegādo al caso en particular, no conviene hazerse así, que es grāde irreuerencia, desacato, y temeridad, que no tratando vna alma de veras de su mayor aprouechamiento, y no teniendo mortificadas sus pasiones, con otros aparejos que requieren, quiera llegar a mi con esta frecuencia. Sin embargo desto tienen aquellos por razon suficiente la fuya, para conceder la comunio de cada día.*] Hæc ibi.

19 Ex quibus satis constat, solum concedi licitam quotidianam communionem existentibus in statu gratiæ, & carentibus veniali in ipso actu communicandi. Et hoc supposito, disputari primò: an eo præcisè, quod sint iusti, omnibus sit vtilior secundò: an, cū consilium de maiori bono esse debeat, in casu particulari, ad vnius cuiusque deuotionem, & reuerentiam attendendum sit? & iuxta illam potius, quam iuxta vtilitatem præstandum; ita ut licet vtilior; consulenda tamen quandoque non sit? In hoc ut supra notauimus, difficultatis cardo vertitur, quem Recentiores nimio vtilitatis natiuum zelo ducti non attenderunt, sed iuxta maiorem vtilitatem, non iuxta maiorem honestatem, litem dirimerunt. Cum ad hanc potius consilium referendum sit.

20 Igitur cum deuotio & reuerentia, ex congruentia, requisita ad communionem, non rarò fidelibus deficient: & propter solam vtilitatem fructus Sacramenti, accedere solent; ideo Patres & Theologi communiter ad consilium prudentis confessorij remittendos censent, qui omnibus pensatis, prudenter discernet, quid magis expediat, considerata,

rata vtilitate fidelis, & Sacramenti reuerentia. Quod advertit Chrysostomus Hom. 17. super epistolam ad Hebræos, vbi sic: [*Quando (Apostolus) dicit Sancta Sanctis hoc dicit: si quis non est Sanctus, non accedat. Non simpliciter dicit a peccatis mundus, sed sanctus; sanctum enim non mundatio a peccato tantum facit, sed etiā presentia spiritus, & bonorum operum opulencia. Non, enim inquit, tantum volo a cæno vos mundatos esse; sed etiam albos esse, & pulchros.*] Per quæ explicandus venit Chrysostomus, loco alibi ab adversarijs allegato, nempe Homil. 28. in epist. ad Corinth. vbi dixit, [*si habueris cordis munditiam, semper poteris accedere; id enim solum tempus præscribit Apostolus, cū ait: Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat.*] Hic enim de dispositione requisita ad non peccandam lathaliter, fuit loquutus; & ibi de dispositione, ut gratus sit Deo communicare, quam abstinere. Quod non continet ex eo tantum, quod in statu gratiæ ad communionem accedas.

21 Et finè certissimum est, eum, qui ex morio reuerentiæ, aut obedientiæ abstinere, tantum gratiæ augmentum ex hoc morio comparare posse, ut excedat comparandum per communionem cum maiori reuerentia, ut supra notauimus; & docet expresse D. Thom. 3. p. 1. q. 8. art. 10. citato, vbi erudiens nos, quotidianam communionem non omnibus expedire, sic ait. [*Quia multoties, in pluribus hominum, multa impedimenta huius deuotionis occurrunt, propter corporis indispositionem vel animæ; non est vtile omnibus quotidie ad hoc Sacramentum accedere.*] Nempe, quia magis in gratia cresceret, si ob reuerentiam, per aliquos dies abstinuissent. Potest enim reuerentiæ actus adeo feruidus, & intentus esse, ut meritò superet actum voluntatis suscipiendi quotidianam communionem; & adeo excedat, ut maius gratiæ augmentum ex opere operantis ei correspondeat, quam ex opere operantis & operato, communicando compararet. Esset ergo sic se habenti vtilius abstinere, quam communicare quotidie. Credo tamen rarò esse vtilius abstinere, quia singulis diebus communicando augetur gratia, tam ex opere operato, quam operantis; quod augmentum acquiri per actum, quo ex reuerentia eligat abstinere, licet possibile sit, difficilè percipitur. Ideò quæstio quo ad hanc partem decidenda est, iuxta, id quod plerumque contingit.

22 Quæ propter quando sument certum, vel probabile esset, minus vtile fore abstinere per aliquos dies, quam quotidie communicare; quia abstinendo priuat se gratia habituali ex opere operato acquirenda; & aliunde reuerentiam non augeri cognoscit, quia

non maiore post octo dies, accedit; consulenda est illi quotidiana communio; quia est vtilior, & aliunde non magis Deo placet, quod abstineat, si verò ex morio maioris reuerentiæ, videns frequentia communionis diminui, per aliquos dies abstinere, melius faceret; imò & communis sanctorum PP. sententia est, quod deberet (id est quod expediret.) Ita S. Thomas in 4. disp. 12. q. 3. art. 1. §. 2. cuius verba dedi supra, in tali casu; (ait infra) *esset melius abstinere.* Non dixit vtilius, quia voluntati abstinendi, ex præfato morio reuerentiæ, minus gratiæ habitualis, ut in plurimum respondebit, quam octo communionibus octo continuatis diebus, aliquali reuerentia in statu gratiæ, ex affectu eam augendi, susceptis: cum vna communio sit dispositio remota ad aliam, quæ actus augendo gratiam ex opere operato reddit personam digniorem, & quò dignior hæc est; eò maius est meritum affectus ad subsequentem communionem; quo augmentum gratiæ vndique cret. Nihilominus melius est abstinere, nos edocet, si ex sumptione, reuerentia minuat; nil curans de maiore vtilitate suscipientis. Cui consonat D. Bonav. in 4. disp. 12. p. 2. q. 2. dum ait. [*Aliquando debet cessare, ut addicat reuereri; aliquando accedere, ut inflammetur amore.*] Et ideo omnibus etiam Religiosis semel in hebdomada communicare, dicit sufficere lib. 2. de profectu religiosi, cap. 77. Quod præstiterat Augustinus, sicut author libri de Ecclesiasticis dogmatibus, cap. 53. tom. 3. vbi verba illa habentur. [*Quotidie Eucharistiam accipere, nec laudo, nec vitupero: omnibus tamen Dominicis communicandum suadeo, & hortor: si tamen mens sine effectu peccandi sit.*]

23 Ex quibus patet non ideo laudandos quotidie communicantes, quod maius augmentum gratiæ sibi adquirant, si minori reuerentia accedant, nec omnibus iustis indiscriminatim quotidianam communionem, ut meliorem, id est, magis Deo gratam, consulendam; sed ut in catechismo Pij V. par. 2. cap. 4. sect. 61. dicitur. [*Vtrum autem singulis mensibus, vel hebdomadis, vel diebus, id magis expediat; certa omnibus regula præscribi non potest.*] Cui apertè opponuntur Recentiores, qui hac tempestate omnibus regulam generalem assignant, prædicantes, imò agre ferentes, quod sint qui contra dicant, communionem omnibus fidelibus in statu gratiæ existentibus, ut rem Deo magis gratam facientibus, consuli debere.

24 Colligo secundo PP. & Theologos, si bene expendantur, & attentè considerentur, planè sentire, ad consilium præstandum, pro quotidiana communionem, aut eum maiori frequentia, faciendam esse comparationem

nem inter actus, quibus fidelis disponitur, ut accedat, & alios, quibus vult abstinere; præcindendo omnino ab utilitate ex opere operato percipienda. Nam cum reuerentia tanto sacramento debita præcipue attendenda sit; & utilitati nostræ præferri debeat, & ex hoc capite dicatur *melius esse accedere*, quã abstinere; vel è contra: si actus, quo ex motu augendi reuerentiam, quis abstinet, honestate vincat actus alios, quibus consuevit accedere: huic erit consulendum, ut per aliquos dies abstineat, illum actum iterando: quia rem Deo gratiorem sic præstat: & forsitan æquale gratiæ augmentum, hoc iterato actu, ac si communionem non omisisset, comparabit. Si verò reuerentia potius diminuat, & feruor charitatis abstinendo decreseat, prudentis confessarij erit consilium, de cõmuni frequentia: item & quandoque experimentum facere, an è contra res eueniat, quæ frequentia dimittit. Nulla enim certa regula omnibus præscribi potest, ut dicit Pius V. Idèdque omnes Theologi (ut ait Cardinal. de Lugo,) in hac parte fideles instruunt, ut consilium Patris spiritualis attendant, idque ex vultu, & præxi omnium timorum nobis constat. Quod exemplo Sanctæ Theresiæ, quæ ex præcepto sui confessarij, quandoque a communione abstinere, & aliorum sanctorum, ibidem comprobatur. Fidelis enim de suo maiori profectu sollicitus est, confessarium informare de statu suæ conscientiæ, & de reuerentia, vel deuotione, quam communicando, vel abstinendo experitur, & illius postea consilio stare. Quia primum ex sola experientia fidelis nosci potest: & secundum per prudentiam & scientiam docti confessarij taxandum est. Et quidem fidelibus, qui in mortalia nunquam, vel rarissimè labuntur, si de venialibus, ad singulas communionem, confessionem præmittant, ex affectu accedendi cū maiore dispositione, & puritate; nunquam ego communicandi licentiam negarem. Vnde ut notat P. Fagundez in 5. præcep. Ecclesiæ, lib. 3. cap. 7. [Nimius cõseri non debet, si quis dignè & deuotè quotidie communicet; ut mos erat in primitiua Ecclesia: in ea tamen requiritur sapientis, ac prudentis confessarij arbitrium. Enim verò in re tanta non decet hominem esse arbitrum in propria causa: prudens verò confessarius ad hoc non requirat in homine fragili, & luteū vas portare, diuinam, aut Angelicam puritatem; sed satis est ea conscientiæ dispositio, quæ de præteritis peccatis habeat iustā accusationem, & dolorem; de presentibus non habeat delectationem; de futuris propositum non re incidendi, & amplius Deum non offendendi: sic enim humilis, & deuotus

accedet, deuotio enim non est dulcis delectatio appetitus; sed est promptitudo quadã ad exercenda opera diuini cultus, ut docet D. Thomas 2. 2. quæst. 84. & Caietanus ibi, & Henriquez lib. 8. de Eucharistia, cap. 53. numer. 2. in fine.] Hactenus Fagundez. Verum regula 26. Sacramentum nostræ Societatis, me cogit, eos admonere, ne crebrius, quam octauo quoque die accedant, præsertim si matrimonio sint coniuncti.

QVÆSTIO III.

Vtrum præceptum communionis sit diuinum, an Ecclesiasticum? vbi quid de Viatico.

N Vllum esse diuinum communionis præceptum, sed tantum Ecclesiasticum, docent nonnulli; ita Alexander 4. part. quæst. 11. memb. 2. art. 4. Bonaventura in 4. dist. 12. 2. part. dist. art. 1. q. 2. Cartusianus, Gabriel, Grassius, Chamerota, M. Ferrara, & alij apud Leandrum, tom. 2. de Eucharistia, tr. 7. disp. 2. q. 1. & apud Dianam part. 3. tract. 6. Misc. resol. 95. & p. 9. tract. 9. resol. 46. Quibus adde M. Dominicum Balthanàs in Margarita Confessorum, fol. 195. & quod magis, ita docet D. Thomas in 4. dist. 9. q. 1. art. 1. licet postea retractauerit, ut notat Caietanus 3. p. q. 80. art. 11. dicens: [Author in 4. sententiarum, dist. 9. q. 1. art. 1. tenet communionem non esse ex Christi, sed ex Ecclesiæ præcepto necessariam. Sed tutior apparet via authoris hic, quamvis cogens ratio non appareat.] Hæc Caietanus. Sed Angelico Præceptorum ad mutandam sententiam cogens apparuit ratio: inquit enim, vbi supra: [Manifestum est, quod homo tenetur hoc sacramentum sumere, non solum ex statuto Ecclesiæ, sed ex mandato Domini.] Vnde miror, quod Caietanus hæsitauerit, cum D. Thomas, post rem maturius considerat, dixerit esse manifestum. Et magis; quod Syluester oppositum expresse teneat, verb. Eucharist. 3. §. 1. dicens: [Quia sumptio Eucharistiæ, non est de necessitate secundum se, sed ex statuto Ecclesiæ, secundum D. Thomam in 4. dist. 9. idèd verius est hoc (nimirum) omittere communionem in articulo mortis non esse mortale.] Hæc ille: sed non absque iniuria vitatur principio, quod tanquam falsum retractauerat D. Thomas. Vnde Valentia, disp. 6. q. 8. punct. 4. dixit, [iam nullum Catholicorum contrariū dicere.] Extant enim verba præcepti Christi Domini Ioannis 6. *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, &c. Non habebitis vitam in vobis.* Et insuper ex Tridentino sess. 13. cap. 2. dicente. *Ipsum sumptione colere nos sui memoriam præcepit.*

cepit. Estque communis Theologorum sententia, quam docuit Innocentius III. lib. 4. de Mysterijs Missæ, cap. 21. videantur Cardinalis de Lugo disput. 16. numer. 2. & P. Dicastillo tract. 4. de Eucharistia, disput. 10. num. 4.

2 Nec audiendus est Caietanus, de cuius sententia M. Ambrosius Catharinus, in annotationibus, lib. 5. de Sacramento Eucharistiæ, sic fatetur. [Circa Sacramentum Eucharistiæ, quod in commentario super 3. p. q. 8. art. 11. & super Ioannem, cap. 6. concludit, scilicet illa Domini verba: *Nisi manducaueritis, &c.* Non attinent ad sacramentalem manducationem: propter instantem, & horribilem hæresim; annotare compulsus sum. Quoniam, & in hanc sententiam conuenere Lutherus, & ceteri Hæresiarchæ nostri temporis; contra communem Sanctorum, & Theologorum sententiam.] Hæc Catharinus.

3 Semel autem statuto certissimum esse dari præceptum diuinum communionis, restat inuestigandum, quo tempore obligat? M. Martinus de Ledesma 1. part. 4. q. 21. art. 11. dub. 2. stando, inquit, in solo iure diuino, sufficit solum semel in vita communicare. M. Dominicus de Soto in 4. dist. 12. q. 1. art. 8. §. solutio autem. [Sumere sacramentum in articulo mortis, fortè non est præceptum diuinum sed sumere illud in vita,] idem sentiunt Caietanus, Ledesma, Victoria, Paludanus, & alij apud Suariū disp. 69. sect. 3. qui asserunt, si quis iam semel in vita cõmunicauit, non amplius teneri præcepto diuino: quibus adiunge M. Dominicum Balthanàs in Margarit. Confessor. fol. 195. Et quod non sit præceptum diuinum communicandi in articulo mortis, sed tantum Ecclesiasticum tradit P. Bauni in Theolog. Moral. tr. 5. de Eucharist. q. 14. vbi sic. [Contendunt alij sumptionem hanc, non ad diuinam, sed ad Ecclesiasticam institutionem referendam esse. Quibus ego calculum meum adiungo. Quia, quæ sunt iuris diuini, priuari nemo potest. Sed apud multas gentes mos invaluit; ut ultimo supplicio afficiendis negetur Eucharistiæ perceptio; non est ergo iure diuino sub finem vitæ frequenda communio.]

4 Addunt alij nullum esse præceptum, nec diuinum, nec Ecclesiasticum communicandi in articulo mortis, ita nonnulli apud Dianam 3. part. tr. 4. resol. 46. vbi sic scribit. [Notandum est tamen hic obiter, D. Bonaventuram, Paludanum, Caietanum; Armillam, Victoriam, Ledesmam, & alios docere, non esse mortale, omittere Eucharistiæ in mortis articulo, nisi adsit contemptus.] Idèd tenet Syluester, cuius sententiam sic proponit M. Sotus in 4. dist. 12. q. 1. art. 11. §. [Atta-

men opinio.] [Vtrum verò articulus mortis sit tempus, quo ex præcepto teneantur fideles, sacramentum hoc sumere? Est dubium: Syluester namque, verb. Eucharistia 3. §. 1. sentit nullum esse præceptum; quare licet quis; inquit; per negligentiam in articulo mortis Viaticum non sumat; nullum incurret peccatum mortale. Adrianus autem cõtrarium censet, &c. De hac verò re nescio, an certa possit sententia condici. Imprimis enim nullum extat, aut diuinum, aut humanum præceptum de hac re expressum. Canon enim solum iubet in Paschate communicandum.] Sic ille Licet contrariam sententiam tueatur ratione vniuersalis Ecclesiæ consuetudinis perhibendi Viaticum infirmis; quod, inquit; [Magnum documentum est, tanquam diuino iure præceptum descendisse.] Cum Syluestro sentit M. Martinus de Ledesma 1. p. 4. q. 21. art. 11. dub. 2. vbi sic inquit. [Dubitatur, an sit de præcepto; quod agrotantes sumant Eucharistiæ? Syluester dicit, quod nullum est peccatum, saltem mortale: & ita tenendum; quia non est aliquod præceptum in contrarium.] citatos sequitur M. Dominicus Balthanàs in Margarita Confessorum, fol. 195. vbi sic ait. [In articulo mortis non communicans peccat, sed non mortaliter, nisi adsit contemptus. Quia quamvis valde securus exeat de mundo, qui sumpsit Viaticum; non tamen ad hoc sub præcepto tenetur; sed iuri diuino satisfacit, qui semel in vita communicauit, licet ad hoc sub poena mortalis nemo videatur teneri, cum Eucharistia non sit sacramentum necessitatis, sicut poenitentia post mortale, iuri autem positivo satisfacit communicando in Paschate.] Hæc ille: cui, quoad vltimam partem consentiunt alij asserentes eum, qui tempore Paschatis cõmunicauit, nullo teneri præcepto ad communicandum in articulo mortis. Ita Rodriguez de communione; cap. 64. n. 3. Grassius 1. p. lib. 2. cap. 38. num. 23. Chamerota cap. 10. de Eucharistia, dub. 1. M. Victoria in summ. de Eucharist. num. 85. fol. mih. 67. & alij; quorum opinionem probabilem putat Leander a Sacramento tom. 2. tr. 7. de Eucharist. disp. 2. q. 4.

5 Dicendum tamen est dari præceptum communionis in articulo mortis; hæc conclusio certissima est, & contrariam mereri censuram, ait Vincentius Baronius 2. p. M. nuductionis, fol. 258. Probatur primò: ex Cõcilio Niceno canon. 13. & habetur canone de his 26. q. 6. vbi sic dicitur. [De his verò, qui recedunt ex corpore, antiquæ legis regulam obseruabitur etiam nunc, ita ut si forte quis recedit ex corpore, necessario vitæ suæ Viatico non fraudetur.] Cuius loci mentione facta in Tridentino sess. 13. cap. 6. loquente de Eucha-

Eucharistia servanda, & infirmis impertien-
da, sic dicitur [tam multis concilijs præcep-
tum invenitur, & vetustissimo Ecclesie mo-
re est observatum. Quare Sancta hæc Syno-
dus retinendum omnino salutarem hunc &
necessarium morem statuit. [Quid clarius
pro præcepto Ecclesiastico communicandi in
articulo mortis? Quod non solum in Con-
cilijs exprimitur, sed ad eum antiquum esse di-
citur, ut præceptum divinum non levi fun-
damento Doctores communiter inde dedu-
cant: cum enim Concilia testentur id esse
*vetustissimo Catholice Ecclesie more observa-
tum*, & initium ignoretur; prudenter iudica-
re possumus ita fuisse à Christo Domino mā-
datum: maximè accedente communi sapien-
tium consensu, & Summi Pontificis Pij V.
motu proprio edito anno 1589. in quo præci-
pitur delinquentibus omnibus supplicio mor-
tis afficiendis viaticum conferendum; cuius
statutum Philippus II. Hispaniarum Rex no-
va lege firmavit, iudicibus suis præcipiens
non solum, ut detur communio reo, sed quod
non afficiatur supplicio nisi post viginti qua-
tuor horas à suscepta communione. An verò
qui pridie, iuxta huius legis tenorem, com-
municaverit, possit etiam ipso die mortis
iterum communicare; affirmant nonnulli,
quos sequitur Diana 3. p. tr. 6. res. 59. & 5. p.
tr. 3. res. 38. imò addunt posse vna hora ante
supplicium Eucharistiam illi ministrari. Et
mihi placet, quia certum est species Sacra-
mentales, post horam esse corruptas, ac pro-
inde nullam in hoc irreuerentiam reperio.
Ita etiam censent Ioannes Sanchez in *Selectis*
disp. 40. n. 4. P. Sa. verb. *Eucharistia* n. 2.
Dicastillo de *Eucharistia* tr. 4. disp. 10. dub. 2.
n. 26. & fauet M. Sotus in 4. dist. 12. q. 1. art.
12. vbi non nihil irreuerentiæ dicit interve-
nire, si illi eo post communionem ad supplicium
raperetur. Nil ergo si post horam, ut benè ait
Diana supra.

6 An verò infantibus, qui sunt capaces
confessionis, sit etiam in articulo mortis,
ex præcepto Ecclesie, Eucharistia conferen-
da? Non conveniunt Doctores. Nam qui sen-
tiunt præceptum Ecclesie de communione,
in ea ipsa ætate obligare, qua præceptum
confessionis, constanter asserunt debere in
Paschate, & in articulo mortis Eucharistiam
illis ministrari. Quod probant ex Concilio
Lateranensi cap. *omnis utriusque sexus*. vbi
quoad utrasque Sacramenti receptionem,
eadem ætate designatur; sic licet postquam fi-
delis ad annos discretionis pervenerit, id est
septennium expleverit. Ita Paludanus, S. An-
toninus, Tabiena, & alij, quos refert, & sequi-
tur Ioannes Sanchez in *Selectis* disp. 26. Qui-
bus adde Castrum Palao tom. 1. tr. 3. disp. 1.
punct. 24. §. 2. n. 7. & Philippum de la Cruz

in *Theaur. Eccles. tract. 1. §. 11. numer. 3.* &
alios, quorum sententiam putat probabilem
Diana 3. part. tract. 6. resol. 70. in fine.

7 Alij verò annos discretionis ad com-
munionem, aliter numerant, quam ad con-
fessionem. Sunt enim, qui ad illos non per-
veniri censeant, usque ad decimum, vel duo-
decimum, imò & usque ad decimumquartum,
ut videre licet apud Dianam 5. p. tr. 14. res.
50. Isti ergo Doctores, & alij, qui maiorem
discretionem ad communionem, quam ad
confessionem requirunt, existimant infantes
non teneri ad Eucharistiam in articulo mor-
tis, nisi in ea ipsa ætate, qua extra illum in
Paschate, iudicio prudentis confessarij cen-
serentur obligari: illius enim iudicio anni dis-
cretionis ad communionem sunt computan-
di, iuxta communem Doctorum consensum,
& univertalem Ecclesie consuetudinem: qui-
dam enim maturius, alij tardius, ad prædic-
tam discretionem veniunt. Ita P. Vazquez
tom. 3. in 3. part. disp. 214. cap. 4. P. Fagundez
præcep. 3. lib. 1. cap. 5. num. 20. Ochagavia,
Granado, Meratius, Hurtado, & alij, quos re-
fert Dicastillo tract. 4. disput. 10. dubit. 5. nu-
mer. 110.

8 Cæterum, ego cum Suarez, Dicastillo,
& alijs existimo, prædictis pueris, si capaces
sint confessionis, ministrandam esse Eucha-
ristiam in articulo mortis, neque maiorem
discretionem in hoc casu exigendam: quia
ut benè ait Dicastillo supra, nec Ecclesia, aut
proprius Sacerdos debet pro eo statu, & arti-
culo, illos incapaces iudicare; nec enim pro
illo locum habere potest extensio, seu facul-
tas cõcessa cap. *omnis utriusque sexus* de dif-
ferenda communione, de proprii Sacerdo-
tis consilio: tunc enim non esset ad tempus
differre, sed absolute ommittere, morte super-
veniente, ita P. Suarez disp. 70. de *Eucharist.*
sect. 1. in fine. Caietanus, Armilla, Præposi-
tus, Perlinus, Castro Palao, Baldellus, Salas,
Bonacina, Reginaldus, Henriquez, & alij,
quos citatos sequuntur Dicastillo supra nu-
mer. 112. & Diana 5. part. tract. 18. resolut.
44.

9 Horum Doctorum sententia pro solo
articulo mortis procedit, ego verò cum Ioan-
ne Sanchez in *Selectis*, disp. 26. semper censui,
experientia edoctus, non minorem discretio-
nem ad confessionem, quam ad communio-
nem esse requisitam; ac proinde omnes Chri-
sti fideles in ea ætate, qua ad confessionem,
ad communicandum in Paschate, ex præcep-
to Ecclesie constrictos esse, nisi forte, ut de-
cernitur cap. *omnis utriusque sexus*, [de pro-
prii Sacerdotis consilio, ob aliquam rationa-
bilem causam, ad tempus ab huiusmodi per-
ceptione duxerit abstinendum.] Ratio est: nã
licet narrare peccata gravia commissa, ut
talia

talia cognita, facilius sit, quam discernere
panem Eucharisticum ab alijs cibis, & laten-
tem ibi Christum credere: dolorem vero de
peccatis commissis elicere, & propositum
efficax non peccandi de cætero, ex motivo
supernaturali fugiendi pœnas inferni, & spem
veniæ concipere (ad quos actus fides superna-
turalis est necessaria) non minus difficile est,
quam distinguere inter cibum corporalem;
& spiritualem, & Christum Dominum sub
speciebus panis, & vini, occultum manentem
credere. Ut omittam communionem in gra-
tia susceptam semper esse proficuum ex ope-
re operato, licet infanti præfata discretio
deficiat, ut constat ex dictis 1. p. *Select. tr. 4. q.*
7. n. 2. Secus vero confessio absque dolore
supernaturali, qui est pars essentialis huius sa-
cramenti; ob cuius defectum non solum in-
fructuosum, & invalidum est, sed quandoque
grave peccatum in eius susceptione inveni-
tur. Non ergo est cur ad communionem in-
capax censeatur, qui ad confessionem talis
non est, & ita censet P. Andreas Mendo in
epitome opinionum moralium, verb. *Lex*,
n. 25. dicens [meo iudicio non minus requi-
ritur, ut infantes confessionem faciant, quam
ut Eucharistiam iurant] sic ille citans pro
hac parte Valentiam 4. tom. disp. 6. quæst. 8.
part. 2.

10 Addit Ioannes Sanctius disp. 26. citat.
n. 4. non solum veram esse, nostram senten-
tiam; [sed, si recte perpendantur præcepta,
maior discursus ad confessionem, quam ad
communione præceptum requiritur; ut ex-
pressè inquit D. Thomas opusc. 65. §. de *Eu-
charistia*] Verba D. Thomæ sunt. [Si verò ali-
qui pueri de Parrochia Sacerdotis venerint
ad communicandum in festo Natiuitatis, vel
Resurrectionis Domini, & tantæ adhuc ino-
cientiæ sint, quod nullo adhuc grauiati sint
gravi peccato; & sint tantæ discretionis, &
compunctionis, quod sumant cum aliqua
reuerentiâ, & timore, potest Sacerdos dare
eis Corpus Christi post aliqualem confessio-
nem, quæ inducit in illis deuotionem, & as-
suesactionem confitendi, (attende: quia li-
cet nō habeant actualem discretionem con-
fitendi, & conterendi, tamen in ipsis operatur
Sacramentum, cum non inueniat obicem
malitiæ in eis.] Hactenus D. Thomæ. Cuius
tamen autoritate; ad meam sententiam
promouendam non vtortum, quia non ma-
iorem ego; sed æqualem discretionem ad
vtrumque Sacramentum sufficere, cum ci-
tatis autoribus, doceo: tum, quia opusc. 65.
ut spurium ab operibus D. Thomæ eraden-
dum, ait Vincentius Baronius 2. p. *Manuduc-
tionis* disp. 2. sect. 3. licet Paulus Nazarius in
opusculo de *scriptis* D. Thomæ Aquinatis fol.
12. dixerit [inter opuscula D. Thomæ, ca-

quæ minoribus excusa sunt characteribus
(quale est istud) tanquam dubia recipien-
da.]

11 Quo ad ætatem verò ad obligationem
confessionis, & communionis requisitam,
diximus supr. tr. 3. disp. 1. q. 12. num. 5. stan-
dum esse consuetudini singulis locis recep-
tæ, in aliquibus enim locis tardius, quam in
alijs discretio sufficiens in pueris dignosci-
tur: semper tamen curandum, ut post septen-
nium ad confessarium pium & doctum mit-
tantur, qui de sufficientia ad absolutionem
posset iudicium ferre, & ideo ad communio-
nem instruere, quæ, iuxta dicta, eodem tem-
pore, seu ætate obligat; ni forte consuetudo
aliud introduxerit, nam cum hæc præcepta
quoad temporis determinationem, Ecclesia-
stica sint; vtrumque potest latitudinem ali-
quam per consuetudinem admitti, cui abs-
que vilo peccato stari potest, non obstante
Constitutione Concilij Lateranensis, cap.
omnes utriusque sexus.

QVÆSTIO IV.

Utrum parentibus iniuriam inferat, qui non
vi, sed precibus, & promissis, spontanè an fu-
gam a domo paterna filie suadet, ut con-
trahat contra voluntatem Pa-
tris?

Questio hæc omnino affinis est
alteri, an puella inuitis paren-
tibus contrahere possit? Si enim
id concedatur, non leuiter inde conclude-
tur, suadentem spontaneam fugam, cum ali-
ter matrimonium celebrari non possit, non
peccaturum, quando quidem rem licitam
consulit, & medio licito obrinere prætendit.
Ideo illa primum decidenda. In qua.

2 Prima sententia absolute defendit foe-
minam non peccare, si contra voluntatem
patris matrimonium contrahat. Et videtur
D. Thom. 2. 2. q. 104. art. 5. in corpore [Om-
nes homines, inquit, natura sunt pares in his,
quæ pertinent ad corporis sustentationem, &
prolis generationem; unde non tenentur, nec
serui dominis; nec filij parentibus obedire, de
matrimonio contrahendo, vel virginitate
seruanda.] Idem tenent Caietanus *ibidem* di-
cens: [Nullus homo in his, quæ ad naturam
spectant, habet potestatem super alium.] Et
cum D. Thomæ sentit Scotus in 4. dist. 29. q.
1. & alij, quos refert Thomas Sanchez lib. 4.
de *Matrim.* disp. 23. num. 10. vbi sic scribit:
[Idem videtur expressè tenere Glossa Hof-
tjensis, Suarez, & Matienço, qui docent, tex-
tus petentes consensum parentum ad filiorum
matrimonium procedere ex honestate, non

ex necessitate. Idem videntur tenere Ioannes Luppus cap. per vestras, de donationibus inter viros & uxores, ubi ait: filiam liberam esse, ut etiam ante vigesimum quintum annum, nubat indigno, sine patris consensu; nec alias libertas matrimonij impediatur, deturque anxia fornicandi. Idem expressius videtur tenere Couarr. 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 8. num. 1. ubi ait, honestum esse filias parentum consensum, in Matrimonio contrahendo, exigere; & num. 5. nemini iniuriam facere filia, quae iure permittente, matrimonium sine patris licentia contrahit.

3 Eandem sententiam expressè tenet M. Ioannes Vigerius, lib. instit. c. 16. §. 7. vers. 6. dicens: [Matrimonium adeò liberum est, quod filius, & filia ad præceptum patris contrahere non tenetur cum aliquo, vel aliqua; immò cum alio, vel alia, etiam patre, & matre inscijs, & renitentibus, contrahere potest; quia in matrimonio est perpetua seruitus, ad quam filius, qui liber est, cogi non potest, nec etiam impediti] Cui consentit M. Victoria in sum. ubi de Matrim. num. 271. fol. mihi 208. ibi: [Vtrum filij peccent mortaliter contrahentes sine consensu parentum? Respondeo, quod liberi contrahentes sine consensu Parentum, immò etiam ipsi invitis, non peccant mortaliter, secluso scandalo; quia licet teneantur eis obedire, non tamen in matrimonio, in quo vno sunt domini sui.] Quibus convenit Machado tom. 2. libr. 6. p. 7. tr. 7. doc. 16. num. 3. ubi sic: [Queda, pues, controuerfo entre los Doctores, si casarse el hijo, o hija por su gusto, sin causa justa, contra la voluntad de sus padres sea pecado mortal? Santo Thomas, y otros sienten, que no peca, y esto, aunque se case con persona indigna: porque de lo contrario se seguirà impedirse la libertad del matrimonio; y juntamente afirman, que los textos, que piden consentimiento de los padres, para que los hijos se puedan casar, proceden, ex honestate, non ex necessitate.]

4 His Doctoribus adhæret P. Bauni tom. 1. tr. 12. de impedim. raptus, fol. 721. Dñi absolute tradit: [puellam, fuga spontanea à domo paterna, ut matrimonium contrahat, ius patrum non lædere, sicut nec, qui precibus ei suadet: nec raptorem esse, qui puellam rapuit invitis parentibus, consentientem, & volentem, & matrimoniū cum raptore ambientem] Quod probat ex extrau. de Raptorib. cap. 6. Et est consequentia legitima ex præiacta D. Thomæ, & aliorum opinione, quam proinde omnes supra citati amplecti tenentur. Nā cui licet finis, licitū etiā est medium vnicè necessarium ad illum consequendum.

5 Secunda sententia primam limitans

docet, existente iusta causa, & non aliter posse filiam, invitis parentibus, contrahere. Causam autem iustam reputat, si Pater iniuste prohibeat filia matrimonium illud, quod appetit inire; vel esset negligens in tradendo filia marito (ut quia iam vigesimum quintum annum excessit) aut pater vellet filiam ducere virum imprudentem, aut durioris conditionis, aut indignum, &c. Ita Veracruz, Cordova, Vega, & alij, quos sequitur Sanchez ubi sup. n. 8. & Ludovicus Lopez part. 1. inst. c. 54 §. aduerte. Et est communis Doctorum sententia apud Machado, tom. 1. lib. 6. p. 7. tr. 7. doc. 16. ubi sic: [Todos los Doctores convienen, y enseñan por regla general, q̄ si los hijos tienen alguna justa causa para casarse contra la voluntad de sus padres, en ninguna manera pecan, porque entoces usan de su derecho.] Quibus consonat M. Zanardus 1. p. ubi de honorandis parentibus, c. 4. §. 5. dicens: iustam esse causam nubendi contra voluntatem patris: [Si pater velit illi dare indignam, vel deformem personam, vel pulchra iuveni senem, & idem dicimus si filius, vel filia essent sub cura novercæ multum molestæ.] Et vniuersaliter iustam causam, ad excusandum à mortali inobedientiam, existimat; si dignum, vel dignam ducere velit. Sic ubi supra fol. 530. [Quintò, inquit, nec etiam sub mortali tenentur obedire parentibus filij, quoad uxores, & filia, quoad maritos ducendos; dummodo primo dignum, vel dignam ducant.] Cui faciunt Navarro, Azabedo, Henriquez, Capua, Philarcus apud Sanchez supra n. 9. dum filios contrahentes, invitis parentibus, solum damnat culpæ lathalis, quando indignum, vel indignam duxerint.

6 Tertia sententia asserit, teneri filios sub lathali, consilium parentum circa matrimonium petere, non tamen sequi, & irallicite posse, illis invitis, prius tamen consultis, inire matrimonium, quod appetunt. Hæc tenet Thomas Sanchez n. 10. cum Menochio, Gutierrez, & alijs. Quibus (limitatione adhibita) consentit Trullench in decalogum, tom. 1. lib. 4. cap. 1. dub. 2. n. 13. ubi sic: [Dico filium teneri patrem consulere, si commode fieri potest, & non longè abest, aut si non timet malitiosè impedimentum, non tamen tenetur consilium sequi, nisi ducat indignam. At si ducat dignam, non tenetur sequi patris voluntatem.] Sic ille, quem sequitur Diana p. 6. tr. 7. resol. 21.

Hæ sunt Doctorum sententia.

7 *S. Vnic. Authores iudicium.*
Dico primò de statu eligendo non tenetur filius, nec filia patrè consulere, quia in hac parte sui iuris sunt, & cum ad bonum animæ hæc electio fieri debeat, cōfessarius potius, quam parentes consulendus venit. Sic cōmuniter DD. Nec aliud intendit D. Thom. verbis ex illo datis n. 2. recole.

8 Dico secundò, si filius, vel filia statim matrimonij elegerit, consilium confessarij prudentis esse oportet, quia imparia cōnubia infelices exitus habere solent. Vnde Ovid. in epistol. Deianira ad Hercule. *Si qua volens apte nubere, nube pari.* Et ut docet Leo Pontifex epist. 70. ad Rusticum. *Nuptiarum fœdera inter æquales legitima sunt:* quasi contrarium sit inter inæquales. Et inter Romanos Nuptiæ inter impares illegitimæ habebantur; ut testatur Boetius in Cōmentarijs Topicorum Ciceronis. His ergo confessarijs cōsiliū cōforme esse debet. Et insuper adverte, quod si ex electione personæ, rixæ, & scandala, vel magnum parētibus dedecus subortura prudentissimè timeantur; peccant mortaliter, si eiusmodi matrimonium contrahant. Ratio est, quia libertas aliud eligēdi ipsis remanet, & pietas erga parentes ad hanc iniuriam illis non irrogandam obligat, sicut, & charitas erga proximos ad mala imminencia auertēda, quādo sine mano incōmodo fieri potest. Vnde apud omnes nationes grauis iniuria parentibus illata censetur, si huiusmodi matrimonia, illis inscijs, aut invitis, contrahant.

9 Hinc filij parentes cōsulere tenentur, & potiori iure filia, quia forsitan in electione personæ malum aliquid latet, quod solis parentibus notum est: atque adeò ex obligatione vitandi rixas, & scandala, aut familiæ, & generis dedecus, necessario oritur naturale debitū illos consulendi, quibus, ni aliunde à veritate deuare cognoscantur; fidem adhibere, & eorum consilijs, quoad illud matrimonium non in eundem, aquiescere debent. Aliàs ad quid consilium petendum? si de malis adhuc imminentibus, & de graui familiæ in honoratione, filius admonitus non teneretur patris stare consilijs, & a matrimonio tentato desistere.

10 Si verò in matrimonio, in quod filius, vel filia inclinatur, auertendo; parētes absque rationabili causa procedant, eorum cōsilijs filij stare non tenebuntur; quia irrationabiliter consensum non præstant, aut filiorū voluntati resistunt, v. gr. quando ob solum dotis augmentum, vel nobilioris familiæ cognitionis ambitum, cōtra naturalem inclinationem contrahentiū, aliud matrimonium suadet, eius primariū finem non respicientes, sed alios extrinsecos generationi prolis non fauentes. Vnde inferitur, quod filia P. Mat. de Moy. Quæst. p. 2.

nō tenebitur sequi patris consilium, etiā, ut æquali, vel nobiliori nubat, si ille bonis moribus præditus nō sit. Nam, ut ait Rufinus in vit. S. Eugenia, tom. 1. vit. Sanct. Patrum. *Moribus, non natalibus maritus eligendus est, ipso enim, non eius parentibus utendū est.* Cui facit illud Senecæ ad Gallionem in lib. de remedijs fortuitorum. [*Inuenies bonam uxorem, si nihil querās, nisi bonam; dum modo, ne imagines, pro quibus que respexeris, nec patrimonium, cui in ipsa nobilitas cessit.*] Sic tūc Seneca. Quid modò?

11 Ex quibus constat, non raro posse filias, invitis parentibus, matrimonium contrahere, vel quia irrationabiliter hi prohibent, seu consensum non præstant, vel quia non tenentur ad eorum voluntatem, in matrimonio contrahendo, attendere, quando nullum ex eo graue damnum imminet.

12 Ex his fundamentis titulo præsentis quæstionis directè respondeo; Quoties liceat filia absque parentum consensu, petito consilio, matrimonium contrahere, licitum etiā illi erit medium proportionatum ad finem, conuendendum assumere, ac proinde, & fugam à domo paterna, si aliter consequi non possit: In quo casu non erit illicitum eiusmodi spontaneam fugam illi consulere.

13 Rogabis, an filia cōtrahens, invitis parentibus, ex hereditari possit? Respondeo negative, nā quando absq; peccato cōtrahit, esset aperte iniusta lex: quia metu pænæ incurrēda a licitis etiā nuptijs retraheretur, non leui libertatis læsione, cū iustitiæ causæ discernere litibus non exposita difficilè cuiq; sit. Vide P. Säch. li. 4. disp. 34. §. 35. ubi multis probat, leges Hispaniæ, quæ hæc potestatem parentibus cōcesserūt, non fuisse vsu receptas, imò & fuisse postea correctas, non solum iure Regio, sed etiā Canonico. Pro qua opinione innumeros refert, quos sequitur Dian. cū alijs duodecim p. 1. tr. 2. ref. 74. cōcludēs: [Vnde de illa non est dubitādū, ut ex alijs iuribus, & rationibus probat Martha.] Et Machad. to. 2. lib. 6. p. 7. tr. 6. doc. 19. prædictas Hispaniæ leges cōcedentes patri ex hereditate filia cōtra eius voluntatē nubentē, cū alijs improbat dicens: [Couarr. y otros Autores imprueban las dichas leyes, porq̄ disponen de cosa espiritual, a que no se estende su facultad, y por consiguiente son contra la libertad Eclesiastica.]

14 Deniq; in hac parte aduertēdū est, grauius peccare parētes, qui absque iusta causa, matrimoniū filiorū impediūt; ut bene docet M. Per. de Sot. lect. 3. de matr. §. Tertio etiam; M. Ludov. Lopez 1. p. instruct. cap. 44. & alij; quos citatos sequitur Thom. Sanchez, lib. 4. de matr. disp. 22. n. 6. Quorū sententiā dicit esse coniunem Machad. tom. 2. lib. 6. p. 7. tract. 6. docum. 18 quorum ratio est, quia filius circa electionem status est sui iuris. Hoc

tamen non tollit, posse patrem medijs suis filij matrimonium impedire, quando alias filius ratione fidei præsente ad illum non tenetur.

15 Dubitant nonnulli, an iniuste impediētes incurrant excommunicationem latam in Tridentino *sess. 24. in decreto de reformatione, cap. 9.* ubi id prohibet; sub anathematis poena, quam ipso facto incurrat? Affirmant Ludovic. Lopez ubi supra, & alij, quos ibidem refert Sanchez; sed melius ipse negat cum communi sententia; quia decretum Tridentini tantum loquitur de dominis temporalibus, & Magistratibus, & alijs iurisdictionem in foro externo habentibus, qualem parentes in filios non habent. Sic enim ait: *Ita plerumque temporalium dominorum, ac Magistratum mentes, oculos terreni affectus, atque cupiditates excitant, ut viros, & mulieres sub eorum iurisdictione degentes, maxime divites, minis, & penis adigant, cum his matrimonium inuitos contrahere, &c.* Non ergo poena excommunicationis ad alios extendenda, ut pluribus probat Sanchez loco citato. Ut omittam hoc Tridentini decretum non videri contra dominos temporales, & Magistratos impediētes matrimonia, sed contra cogentes inuitos contrahere. Et quamvis poena excommunicationis ibi imposita omnes cuiuscumque gradus, dignitatis, & conditionis existant, comprehendat: eis tamen Sancta Synodus solum præcipit sub anathematis poena; ne quouis modo directè, vel indirectè subditos suos, vel quoscumque alios cogat, quominus libere matrimonia contrahant. Quæ etiã verba non videtur dirigi ad impediētes hoc, vel illud matrimonium, sed ad cogentes ad aliquid contrahendum; sed de hoc Sacra Cardinalium Concilij interpretum Congregatio consulenda est.

QVÆSTIO V.

An cum vxor seminauerit, liceat marito à copula se retrahere, ante consummationem?

§. I.

Negatiua sententia est communis Theologorum, cum Sanchez, *disp. 19. lib. 9. de matrim.* apud quem Caietanus, Paludanus, D. Antoninus, Tabiena, Armilla, Vera-Cruz, Grassis, & Henriquez, quos sequitur P. Gaspar Hurtado *disp. 10. de matrim. diff. 5. q. 2.* Leander *tom. 2. tr. 9. disp. 25. q. 41.* & alij. Fundamentum est; quia viro se retrahente, semen foemineum prodigitur, & frustratur finis generationis, ad quem natura sua ordinatur: Vrgetur, quia semen foemineum, si virile deficiat, non magis de-

seruit generationi, quando foemina per copulam prouocatur, ac quando per tactus; sed viro nunquam licet illam tactibus prouocare ad emissionem seminis, ergo nec per copulam, animo non seminandi habitam. Secus verò erit, (inquit Sanchez *num. 6.*) si vir post foeminae seminationem, adverteret, graue sibi periculum vitæ imminere consummationem copulae expectanti; ut si fera, aut hostis superveniret, vel si, coniugibus coeuntibus, subito adesset aliqui, aut ex alia grauiissima, & vrgentissima causa. [Id autem ante accessum advertens teneretur (inquit) non coire: vbi tamen coiuit, siue advertit, siue non, potest quo id periculum euitet, resilire.] Quia nemo cum graui suo damno tenetur cooperari bono prolis, licet nemo possit possitue cooperari damno; scilicet pollutioni, vel seminationi frustrandæ.

§. II.

Affirmantis sententiæ fundamenta duo.

Contrariam tamen sententiam, (extra prædictos necessitatis casus) absolutè tenuit quidam vir doctus, apud Sanchez *suprà num. 2.* quam ipse cum referat, non improbat; quod signum approbationis videtur, iuxta ipsius Sanchez doctrinam *in sum. lib. 2. cap. 35. u. 4.* per hæc verba: [Qui refert aliquos tenere aliquid licere, & non improbat, videtur approbare.] Ergo cum ipse loco citato *de matrim. n. 20.* referat, aliquos tenere, licere viro se retrahere à copula, vbi foemina seminauit; & non improbat, non incongrue potest dici, prædictam opinionem approbare. Quod licet ego non audeam, disputandi tamen gratia eius fundamenta proponam.

3 Primum desumitur ex his, quæ passim tradit Doctores de actionibus, quæ licet extra matrimonium, de peccato lethali damnantur, excusantur tamen in coniugatis; ex eo, quod ex se, & ex natura sua ordinantur ad consummationem copulae, licet actu, ex intentione coniugum, non referantur ad illam, sed in illis actibus, & delectationibus sistere velint. Ex quo principio excusant à lethali, inter coniuges, tactus impudicos, propter voluptatem veneream, animo sistendi in ipsis, Thom. Sanchez *lib. 9. disp. 44. num. 12.* apud quem alij 17. Doctores, inter quos Caietanus, Armilla, Sotus, Victoria, Bartholomæus de Ledesma, & consentit P. Vazquez *1. 2. quæst. 74. disp. 113. nu. 3.* & 4. quos cum Rebello, & Agudio, sequitur Hurtado, *disp. 10. diff. 10.*

4 Pra-

4 Præterea excusant à lethali tactus, quibus coniugatus in absentia coniugis se ipsum tangit, propter voluptatem captandam, absque pollutionis periculo, Sanchez *suprà num. 15.* & apud illum Paludanus, & Ludouicus Lopez, [cuius ratio (inquit Sanchez) est, quia possunt referri natura sua ad copulam coniugalem, licet actu non dirigantur.] Quibus adhaesit Zanardus *in Direc. 1. p. 2. in explicacione sexti, & noni præcepti, §. 8. & decimo dubitatur* & plures, quos dedi *in opusc. pro Iesuitis, tr. de Matrim. prop. 9.*

5 Insuper excusant a culpa lethali, copulam ipsam, inceptam animo non consummandi, sed potius se retrahendi ante alterius coniugis seminationem, Pater Sanchez, & duodecim Doctores apud ipsam, dummodo non adit pollutionis periculum. Quod etiam tuentur P. Sà, Basilius de Leon, Hurtado, Filliucius, & alij, quos sequitur Leander *tract. 9. disp. 25. quæst. 42.* citans Caietanum, Paludanum, & Tabienam. Quibus consentit Diana *3. p. tract. 4. resol. 227.* pro qua ultra citatos adducit M. Ioannē de la Cruz, D. Antoninum, & Armillam; & iterum *part. 10. tract. 14. resol. 55.* Putant enim non aliter philosophandum de ista copula, ac de tactibus partium verendarum: [imò vbi causa iusta est, ne seminatio noceat salutis; & coniuges habeant similem copulam, absque seminationis periculo, ut concupiscentiam sedent, nullam (inquit Sanchez) inuenio culpam, idque colligo ex Paludano, Caietano, Rosella, D. Antonino, & Angelo, dicentibus, virum cum vxorem habentem, non teneri seminare, nisi ipsa petente.] Sic Sanchez: quem sequuntur Gaspar Hurtado *de matrim. disp. 10. diff. 5.* Layman *in Theologia Moral. libr. 3. sect. 4. num. 19* & Diana *3. part. tract. 4. resol. 227.* Idem tradit Sanchez *disp. 44. num. 8. de tactibus impudicis, si coniuges his vtantur ad sedandam, carnis tentationem.* Quod tenent D. Antoninus, Paludanus, Rosella, & alij apud ipsum. Et cum Agudio tenet Hurtado *disp. 10. diff. 10.* quos sequuntur Ioannes Prappositus, & Diana, quibus citatis consentit Verricelli *tom. 1. q. Moral. tract. 4. q. 6. num. 5.*

6 Ex quibus sic conficitur argumentum; quæ ex natura sua ordinantur ad generationem, licet ex intentione agentis non referantur ad illam, sed in ipsis sistatur, excusantur à culpa lethali, inter coniugatos; vt constat ex dictis de tactibus impudicis; & de ipsa copula incepta. Ergo seminatio foeminae excitata, & occasionata ex copula, etiam si à cõsilio in easistatur, nec ad consummationem copulae referatur, excusabitur à culpa lethali. Probatur cõsequencia, quia hæc semi-

P. Mat. de Moy. Quæst. p. 2.

natio natura sua magis, & proximius ordinatur ad cõsummationem copulae, quam ipsemet congressus: ergo si ordinari ad consummationem natura sua, sufficit adhuc congressum excusandum a noxa lethali: ergo & ad illam excusandam.

7 Vrgetur primò: Ad sedandam concupiscentiam, & carnis tentationem, non est lethale coniugatis, tactibus, & copula vti, absque animo consummandi, vt docent Doctores citati: ergo ad sedandam carnis tentationem in vxore, non erit lethale viro copulam incipere cum animo se retrahendi, postquam foemina carnis tentationem, media seminatione, sedauerit; si enim finis prædictus honestus, & bonus est, & (vt inquit Sanchez *disp. 44. citata numer. 8. in fine.*) [Ad ipsam ordinatur matrimonium.] Cur grauer illicitem erit, medium magis proportionatum ad illud asserere, quale est, foeminam per copulam matrimonialem ad seminationem prouocare? quia licet deficiente virili semine, primarius matrimonij finis, nempe generatio, non consequatur; obtinebitur tamen secundarius, qui est concupiscentiæ, & carnis sedatio. Probat, quia steriles rectè possunt absque vlla culpa coitum habere: quod certissimum esse, inquit ex D. Thom. & alijs Theologis Sanchez *lib. 7. disp. 92. n. 26.* tamen vtriusque seminatio defraudetur debito generationis fine; quia licet frustretur sine primario, (inquit Sanchez) qui est prolis generatio, consequitur tamen finis secundarius, nempe satisfacere concupiscentiæ vera copula.] Ergo vbi foemina seminauit, non erit mortale, viro resilire: quia consequitur finem secundarium, qui sufficit ad honestationem seminationis.

8 Vrgetur secundò: idè vir exercens copulam cum animo se retrahendi, antequam seminet, non peccat mortaliter, quia talis actus per se est utilis ad generationem, quamvis per accidens fiat inutilis ex intentione illa efficaci, qua actu se retrahit, vt expressè concedit Angelus Maria Verricelli, *in quæst. Moral. tom. 1. tract. 4. quæst. 27. sect. 8. ad quartum argumentum.* Sed ipsamet seminario foeminae, quando exercetur, per se est utilis ad generationem, licet per accidens, non sequata seminatione viri; fiat inutilis; eo quod vir se retrahat; ergo foemina non peccabit lethaliter in prædicto congressu; licet accedat animo se retrahendi, vbi seminauerit, ergo neque vir, quia eadem est vtriusque ratio.

9 Vrgetur tertio: quia etiam admissa opinione asserente foemineum semen esse necessarium ad generationem, potest foemina post viri effusionem, statim se retrahere, ergo etiam si virile semen sit necessarium ad ge-

Y 2

ne

nerationem, poterit vir, postquam foemina feminaverit ante consummationem, recedere. Hæc est legitima consequentia: antecedens non potest negari a Verricelli supra sect. 9. ubi aperte concedit, in prædicta opinione, posse virum se retrahere, postquam ipse seminavit, & non expectare foemina concursum. Si ergo vir potest, cur non & foemina? Nulla potest esse ratio disparitatis in hac opinione, cum utriusque concursus ad generationem æquè requiri supponatur. Et ut argumenti vis magis innotescat, audiamus ab isto Doctore, quare vir possit recedere, non expectata cooperatione foeminae, sine qua (ut ponimus) semen virile frustratur. [Ratio (inquit) est, nam ille prior congressus de se aptus, & utilis est ad generationem, per accidens autem sit inutilis, quia ex sua frigiditate mulier non seminat, licet continuato paulisper congressu feminaret: ut constat ex titulo questionis.] Ergo a simili, foemina ubi seminavit, ante viri consummationem, potest statim absque mortali se retrahere, nec tenetur continuare, quo usque vir seminet, nec peccabit læthaliter, licet cum hac intentione incipiat copulam. Nã (ut prædicti authoris verbis utar) ille prior congressus de se est aptus, & utilis ad generationem, & per accidens sit inutilis.] Quia ex sua frigiditate vir simul cum uxore non seminat.

10 Secundò arguitur; quia secundum opinionem multorum, quam defendunt Galenus lib. 4. de usu partium, cap. 7. & Pseudo Aristoteles lib. 10. de Historia animalium, cap. 7. & Petrus de Mato lib. de semine, fol. 59. §. intercedente. Simultaneus concursus, seu simultanea utriusque seminatio requiritur ad generationem. Ergo postquam foemina seminavit, non tenetur expectare viri seminationem; quando quidem elapso tempore, siue sequatur, siue non, frustratur seminatio. Ergo ex eo quod convenienter coniuges, quod altero prius seminante, desistant à copula, nil sit contra naturam, nec contra finem matrimonij: Ergo quoties foemina, calidior, prior seminet, poterit vir secundum prædictam opinionem a copula se retrahere. Minus enim malum erit, vnius quàm utriusque semen debito generationis sine fraudari.

§. III.

Triplex aliud eiusdem sententiae fulcrum.

11 **A**rguitur tertio; quia secundum quosdam, mortale non est coniugatis, per tactus, & oscula distillationi causam præbere, atque adeò nec per

copulam, procurando directe solam distillationem, animo non consummandi, ut asserunt Sanchez, Reginaldus, & Layman. quos citatos sequitur Verricelli supra tract. 4. q. 24. num. 2. [Cuius ratio (inquit) est, quia in distillatione non funditur verum semen: coniugibus verò non est mortale, nisi sola veri seminis effusio extra vas.] Sed foemina nec effundunt verum semen, nec extra vas; ergo coniugibus grauis noxa non erit per congressum directe procurare seminationem foeminae animo non consummandi copulam. Consequentia est legitima: minor probatur primò, quia eam tenent Thomistæ fere omnes cum Aristotele lib. 1. de generat. anim. animalium, cap. 19. & 20. & cum Auerroë de generat. animal. lib. 1. cap. 20. & cum Avicenna sent. 20. lib. 3. tract. 1. cap. 3. & cum S. Thoma 3. part. quest. 31. art. 5. ad 3. ubi sic ait: [Semen foeminae non est generationi aptum, sed est quiddam imperfectum in genere seminis, quod non potuit perducere ad perfectum seminis complementum.] Cui consonat Alvertus Magnus lib. 9. de anim. cap. 3. & lib. 15. cap. 11. & 6. ubi ait: [A mulieribus exit quoddam humidum album, quod tamen non habet spermatis virtutem, aut rationem, & a quibusdam, exit, frequentius quidem exit a mulieribus albis, raro a nigris, & a fuscis mares parientibus.] Secundò: nam quod foeminae verum semen non emittant, multis probat cum Peripateticis Verricelli supra tract. 4. q. 27. sect. 1. ubi ad argumenta in contrarium respondet. Si ergo iuxta præfatum authorem, in coniugatis sola veri seminis effusio extra vas est peccatum mortale, & iuxta eundem, & alios, in foeminis non datur veri seminis effusio, cur erit culpa grauis prædicta humoris effusio per copulam coniugalem procurata.

12 Quarto, tactus veneris, cum distillatione, absque animo consummandi, non est inter coniuges mortalis, quia humor aqueus, qui per distillationem funditur, tantum habet delectare, & nil confert ad generationem, ut ait Galenus lib. 14. de usu partium, cap. 1. Atqui semen foemineum, iuxta Aristotelem, D. Thomam, & Auerroem, est humor aqueus habens tantum delectare, & nil confert ad generationem. [Humor enim (inquit Aristoteles lib. 2. de generat. animalium, cap. 4.) qui a foeminis cum voluptate emittitur, nil ad conceptum confert,] & D. Thomas ait: [Non esse generationi aptum.] Ergo sicut tactus veneris, inter coniuges, non est læthalis, licet cum distillatione ex parte solius viri directe ab utroque coniuge intentata, nec copula cum seminatione ex parte solius foeminae ab utroque directe procurata. Vide apud Verricelli supra.

supra q. 27. sect. 4. ubi ex prædictis Doctoribus probat, semen foemineum, neque per accidens passivè concurrere ad generationem, sed institutum tantum esse a natura, ut delectet, & ad copulam inclinet.

13 Dices cum Verricelli supra sect. 8. num. 68. licet semen foemineum habeat tantum delectare, tamen mortale esse eius effusionem extra copulam; nam cum ea facietur libido, & non per solam distillationem; foemina ista delectatione contenta recusat vnum matrimonij: sed contra est, quia hic loquimur de sola effusione seminis foemineae causata per copulam, non verò extra copulam, de qua loquitur Verricelli; ex eo autem, quod per eam fatietur libido in foemina, non sequitur, reservationem usum matrimonij; ut potè medium ad eam satiamdam. Quod autem, satiata libidine, non subsequatur generatio, eo quod vir se retraxerit, parum refert, quia etiam fatiatur in viro, quando ante seminationem foemina se retrahit, & (in opinione requirente utriusque seminationem; imò & simultaneam) non sequitur generatio, & tamen non ideo damnatur de læthali; eo quod licet non obtineatur primarius finis matrimonij, obtineatur secundarius consistens in sedatione carnis, & in satiatione libidinis: ergo idem prorsus in altero casu dici poterit.

14 Præterquam quod, postquam foemina concepit, fatiatur libido a coniugibus per effusionem, quam non sequitur generatio; & tamen non datur culpa grauis in prædicto usu; etiam si ad voluptatem captandam referatur, ut docent communiter Doctores, quos ad 42. cogerit Sanchez lib. 9. de Matrim. disp. 11. n. 3. & 4. & innumeris alij apud Leandrum 10. de Matr. disp. 25. q. 17. Imò nec venialis, secundum Dianam, Machadam, Ioannem Sanctum, & Basilium, apud Leandrum, supra (vide etiam Thomam Sanchez disp. 24. n. 6.) ergo licet ex prædicta effusione, ex parte solius foeminae fatiatur libido, & non sequatur generatio ob defectum virilis seminis; non ideo de mortali est damnanda.

15 Instabis ex Verricelli, sect. 8. citata: si foemina liceret, ubi seminavit, ante viri seminationem se retrahere, hoc cederet in damnum prolis; quia nunquam recusat de seminatione viri, potius eam recusat ob prægationis ærumnas, partusque dolores, & in educanda prole labores: sed contra est, quia id non licet foeminae, nisi consentiente viro, & cum hic non fatiet libidinem sola foeminae seminatione, non magis hoc cedit in damnum prolis, quam cum uterque ex comuni consensu non consummat, sed tactibus tantum, & distillationibus est contentus. Contra secundò, quia idem inconueniens sequitur, quando vir, ubi seminavit, se retrahit, ante fo-

P. Mat. de Moy. Quæst. p. 25

mina seminationem, iuxta opinionem asserentem, non posse subsistere generationem absque utriusque seminatione. Et tamen quia primus congressus est per se utilis ad generationem, & per accidens sit inutilis, quia ex sua frigiditate, foemina non seminat, (inquit Verricelli supra p. 7. 27. sect. 9.) potest vir se retrahere; quia & si necessarium sit foemineum semen, non tenetur vir procurare, ut sequatur generatio: sufficit non impedire seminando extra debitum vas.] Ergo a simili idem prorsus dicendum est de foemina, ubi seminavit ante virum. Poterunt ergo inter se convenire, ut qui prior seminaverit, discedat, non inane in altero periculo pollutionis extra vas. Quia cum neque foemina tenetur procurare, ut sequatur generatio, sufficit non impedire. Nulla ergo est ratio, cur, in opinione asserente, foemineum semen esse æquè necessarium ad generationem, ac virile; possit vir, ubi seminavit, se retrahere ante foeminae seminationem, & non possit ubi sola foemina seminavit. Eandem utrobique militare rationem, sentit, in alio simili, P. Thomas Sanchez lib. 7. de Matrim. disp. 9. n. 9. ut expediti constabit.

16 Quintum argumentum est. Quia licet vir sit iam impotens physicè feminare, ex aliquo morbo superveniente, nihilominus potest habere copulam, & cooperari ad effusionem seminis foemineae; ergo etiam poterit, licet sit impotens solum moraliter, ob timorem infirmitatis, vel alterius nocimenti, quod ex seminatione prudenter timet. Consequentia est legitima, quia utrobique semen foemineum debito generationis sine frustratur: antecedens conceditur expressè a Thoma Sanchez lib. 7. de Matrim. disp. 102. n. 6. & 7. Ubi dubium, ut sequitur, proponit, & dissolvit. [Videtur non licere copulam (scilicet, quando vir non potest emittere semen) quod foemina verum semen emittat, idque debito generationis sine frustratur, deficiente virili semine. Et confirmatur quia quando vir nullo modo potest intra vas feminare sed extra, ille actus est prohibitus, eo quod virile semine extra vas effusum defraudetur, contra naturam, debito generationis sine; cum ergo id contingat in nostro casu, in semine foemineo, erit eadem ratione illicita ea copula; quippe utrumque semen ad generationem natura ordinavit.] Hucusque Sanchez: cui dubitationi sic respondet: [Verum existimo, culpa vacare, siue petat, siue reddat, quod vir ille iure suo utatur, vacans actu coniugali, quem matrimonium permittit; semine autem verum non emitti, contingit per accidens.] & paulò post: [Et obtinetur finis matrimonij secundarius; nempe ardorem concupiscentis sedare: non ergo obstat defectus veri

femina ad generandum apti, ut ob id neganda sit copula vero matrimonio coniunctis. Nec est simile de copula extra vas, quod ea non sit conjugalis, nec iuri matrimonij nitatur, qualis est habita intra vas.] Hæc Sanchez supra, ubi pro hac opinione refert Toletum *lib. 7. sum. cap. 12. n. 4.* & Gaetam *cap. ad limina 3. 7. 1. §. 4. 7. 234. n. 539.* Ex quibus sic concludit: [unde tunc uterque poterit petere, & alter reddere tenebitur, quia petit alter ius suum, quo orbatu non est.] Non potuit clarius casum decidere.

§. IV.

Urgentius eiusdem sententiæ fundamentum:

17 **S**ed maioris claritatis gratia, tria sponderanda veniunt in fauorem assumpti. Primum, non esse paritatem a seminatione viri extra vas, ad seminationem foeminae intra. Nam ad primam nunquam poterit cooperari foemina; ad secundam verò, etiam absque viri semine remansuram, potest vir a consilio per copulam cooperari, iuxta doctrinam P. Sanchez. Secundum: ad ralem cooperationem, foeminam habere ius, posseque virum iure matrimonij ad illam compellere, & hunc teneri cooperari, etiam si alias sit impotens seminare. Tertium: virum alias excusatum a seminatione posse, & habere ius ad copulam exigendam, ad sedandū ardorem concupiscentiæ, eo modo, quo potest, non effuso semine. Insuper foeminam habere ius ad exigendum debitum, ad sedandā concupiscentiam, media effusione proprii feminis, quantumvis ex impotentia mariti ad emissionem, defraudandum sit debito generationis fine: quia hoc contingit per accidens, ut ait Sanchez, & obtinetur finis matrimonij secundarius.

18 Ex quibus sic argumentum instauratur; licet vir nequeat phisicè seminare, non ideo excusatur ab obligatione habendi copulam, quia foemina petit ius suum, quo orbatu non est, (ut inquit Sanchez) nam qui non potest in debitis iustitiæ solvere, quantum debet, tenetur partem, quam potest: ergo licet ratione infirmitatis, vel damni, quod in salute maritus prudenter timet, non teneatur, imò fortè nec possit effundere, iuxta doctrinam, quam defendit, cum pluribus alijs, Sanchez *lib. 9. disp. 24.* Basilius de Leon *lib. 10. cap. 24.* & Leander *tr. 9. disp. 25. q. 48.* tamen tenebitur, exigente vxore, ad copulam, quia ipsa petit ius suum, quo priuata non est, quantumvis nequeat vir semen emittre. Si ergo huius impotentia phisica seminandi non priuat foeminam iure petendi copulam, cur impotentia moralis priuabit? Vir enim tan-

tum potest excusari ratione damni; ergo cum nullum sequatur inhabenda copula, non effuso semine; idque pro sua frigiditate, & detentione possit vir consequi, nil datur ratione cuius excusetur: tenebitur ergo ex iustitia debitum absque seminatione reddere, quia licet habeat causam excusantē a solutione totius debiti, non tamen a parte: sicut philosophatur Sanchez de eo, qui habet impotentiam phisicam seminandi.

19 Urgetur, quia de hoc debito non aliter loquuntur Doctores, ac de alijs debitis iustitiæ, ut videre est apud Sanchez *disp. 24. citat. n. 20. in medio,* & in Leandro *sup. q. 55.* in alijs autem debitis iustitiæ, idem iudicium fertur de eo, qui phisicè non potest totum debitum restituere; ac de eo, qui absque graui detrimento non potest: quia sicut qui non potest phisicè totum solvere, tenetur ad partē, ita etiam qui non potest moraliter, seu absque graui detrimento solvere totum, ad partem, quam sine tali detrimento potest, tenetur. Ergo similiter, sicut qui non potest phisicè semen emittre, tenetur saltem ad copulam, quam potest, exigente vxore, ita qui ratione damni non potest moraliter semen emittre, tenebitur saltem ad copulam, quā absque graui sui damno potest. Nulla ergo, saltem grauis, interueniet culpa in eo, quod vir accedat ad vxorem, animo se retrahendi à copula, ante seminationem suā nociuam saluti; quantumvis foemina seminauerit: quia reddit foeminae ius suum, intenditque solvere partem debiti, quam potest, & quia foemina non magis est orbatu, quam si vir phisicè seminare non posset.

20 Confirmatur primò, quia in debitis iustitiæ, quando creditor contentus est parte debiti, non tenetur debitor ad totum, licet possit, ergo si foemina, quæ est creditor respectu corporis viri, sit contenta parte debiti, nempe copula, non tenebitur vir, saltē grauius, ad seminationem, licet possit. Pro qua doctrina faciunt Paludanus, Caietanus, Rossella, D. Antoninus, & Angelus, apud Sanchez *de Matr. lib. 9. disp. 19. n. 3.* adherentes, virum cum vxore rem habentē non teneri seminare, nisi ipsa petente.

21 Confirmatur secundò à paritate: quia ut Sanchez *lib. 7. de Matr. disp. 102. n. 7.* tenibus decrepitis, iam ad generandum impotentibus, à nullo negatur vsus coniugis, si coire valeant. [Quia obtinetur (inquit) finis matrimonij secundarius, nempe ardorem concupiscentiæ sedare.] Potest ergo, secundum omnes, senex decrepitu cum vxore adolescentula coire, & uterque tenetur reddere, etiā si certissimum sit, foemineum semen ob defectum virilis semper frustrandum. Ergo, secundū omnes, sedare ardorem concupiscentiæ,

riæ, media feminis effusione, per copulā causata, licitum est foeminae; licitaque est viro eiusmodi cooperatio, ad eamque foeminae habet, quantumvis semen foemineum frustrandum sit debito generationis fine; eo quod vir per accidens ratione infirmitatis, vel alterius damni sit excusatus à copula consummandā.

22 Cui faciunt Doctores adherentes ad validè contrahendū, satis esse potentiam penetrandi vas, quamvis desit potentia seminandi intra illud; quod tenet P. Sā, *verb. Matrim. n. 1 de imped. dirim. n. 14.* Glossa Vgelinus, & alij apud Hurt. *dis. 22. diff. 5.* cui fauet Petr. de Ledesma *de matr. q. 58. art. 2. ubi. 7.* ubi inquit, non esse improbabile, impotentiam quā habent Eunuchi, non dirimere matrimonium iure naturæ; sed solo iure Ecclesiastico; quia saluatur quodammodo finis matrimonij secundarius; qui est, concupiscentiæ satisfacere. Quamvis enim, inquit, Sixtus V. declarauit irritum, non explicuit, num solo iure Ecclesiastico antiquiori, an potius iure naturæ.] Quam sententiā, cum referat Sánchez non improbat *lib. 7. de matr. disp. 98. n. 3.* & laudari potest ratione, quam pro senibus, adducit e. D. Thom. Tabiena *verb. Imped. 12. n. 4.* nimirū: [quia si non sit eis ad prolem, saltem est ad solutiam.] Nam cum matrimonium considerat coniungi ius ad copulam, & in prædicto casu nunquam futura sit seminatio ex parte viri; iure matrimonij tenetur vir ad reddendum, & cooperandum effusioni feminis foeminae, ipsaque potest eum obligare ad ralem cooperationē, quin in prodigalitate, & frustratione feminis foeminae, vlla culpa interueniat: non ergo est contra naturam eiusmodi cooperatio, sed iure matrimonij debita, quoties alias vir excusatus est a solutione integri debiti. Potius contra rationem omnino videtur, ut excusetur a solutione partis, eo quod vel phisicè, vel moraliter non habeat potentiam ad solutionem totius.

23 Hæc sunt, quæ pro hac parte militare videtur, quorū solutionē alijs remitto, & congruā spero: Ergo autem pro contraria sententiā semper stabo, dū in oppositum grauium Doctorum, vel Ecclesiæ authoritas non accedat.

§. V.
Consecrarium:

24 **D**ubiū aliud huic quæstioni annexum per tractat Sāch. *lib. 9. de matr. disp. 10. n. 7.* quod ad solutos pertinet: an in coitu fornicario, postquam foemina seminauit, aut est in periculo proximo seminandi, liceat viro se retrahere a seminatione? Ratio dubitandi sumitur ex communi consensu Doctorum, id negante coniugato, quia esset contra natu-

rā, in dispendiū foeminae feminis. Quæ quidē ratio, aut parum probat, aut cogit dicere virum non teneri se retrahere ab actu fornicationis, sed licet in tali casu illū prosequi; imò & debere: quia minus malū est actū fornicationis consummare, quā peccatū contra naturā committere; & ex duobus malis, cum vtrumque vitari non potest, (ut in hoc casu contingit) minus est eligendū. Hæc ratio tātū ponderis viris doctis fuit, ut affirmauerint virum non teneri ab actu fornicario, in circumstantijs præfatis, se retrahere; quinimo ad consummandū sub lathali adstringi, [& hæc opinio (inquit Sanchez supra) probabilis est.] Aduertunt tamen virum teneri prosequi absque animo libidinoso, & ita seminationē non esse fornicariam formaliter; sed materialiter tantum, & non intrinsicè malam. Cum Sanchez sentire Lessium *lib. 2. cap. 3. dub. 6. n. 55.* ait Diana *3. p. tract. 4. resol. 227. in fine,* sed apud Lessium non inuenio.

25 Cæterum cuiuscumque sit hæc sententia nullatenus sustinenda est, & contrariā meritò amplectitur Sánchez. Quia dicere voluntariam prosecutionem actus fornicationis non esse intrinsicè malam, in his circumstantijs, viam aperit ad alios casus, in quibus occurrit aliarum, faciliè homines sibi fingerent, nec in illis esse intrinsicè malam. Quod est contra omnes Theologos, & sacrarum Scripturarum Interpretes. Nec admittenda paritas, inter non seminationem, & voluntariam effusionem, quia plures sunt cause virum excusantes a seminatione, etiā postquam foemina seminauit, ut bene expendit Sanchez; ut si periculum vitæ immineret ex aduētū feræ, vel hostis, vel si aduersaretur naturali honestati, ut si coniugibus coercentibus aliquis subito cubiculum intraret, & similes: Verum ab actu fornicationis inchoando nulla est causa, (etiam periculum mortis) quæ excuset; ergo nec a continuando. Quia periculum malæ educationis proles, quod per se inchoationem pro omni casu illicitam reddit; ipsummet adest, & militat contra continuationem, vsque ad consummationem, ut ex terminis patet. Quia propter, vel damnum proles non reddit actum fornicationis pro omni casu illicitum, vel euidenter reddit illicitam consummationem actus fornicarij. Ideò concludendū est, quod sicut alix cause supra memoratæ seminationem excusant; ita & periculum præuæ educationis proles. Nec periculum, quod viro se retrahenti, seminandi extra vas, esse potest, excusat ab obligatione, quia pollutio erit in voluntaria, & ex iusta causa permilla.

AD TRACTATVM QVINTVM MISCEL. APPENDIX.

QVÆSTIO PRIMA.

Verum sit peccatum lethale, in publicis concionibus omittere salutationem, seu elogium Immaculatae Conceptionis Beatissimæ Virginis?

Conclusionem unice questionis satisfaciam; Respondeo igitur in Hispania, & in quacunque alia Provincia vbi mos salutandi invaluerit, esse peccatum lethale salutationem omittere. Hæc conclusio probanda mihi est ex doctrina, & principijs D. Thomæ, cuius auctoritate innixus, vt nec a veritate declinare, ita nec aduersariorum indignationem, in ea suadenda, incurrere timeo: sed prius supponendum est, tanquam primum fundamentum huius discursus, Alexandri VII. Bullam, grauissimis pœnis, & censuris prohibere, & procedere contra omnes. [Qui hæc sententiam (nempe asserentem B. V. in primò instanti animationis, fuisse gratia præditam, & ab originali peccato præteruatam) *festum, seu cultum, in disputationem reuocare, aut contra quomodocumque directè, vel indirectè scripto, seu voce quâquam determinando, aut asserendo, aut alio quouis excogitabili modo differendo asseruerint. Et contra libros, in quibus præfata sententia festum seu cultus secundum illam exhibitus in dubium reuocatur, aut contra quomodocumque, vt supra, aliquid scribitur, aut legitur.*

2 Hoc præiactò fundamento sic discuro: in Bulla Alexandri prohibitam est omnem dictum, vel factum per quod directè, vel indirectè, vel alio quouis excogitabili modo, determinatur, asseritur, vel dissertitur contra sententiam piam, & cultum Immaculatae Conceptionis, seu hæc in dubium reuocatur, sed per omissionem salutationis in circumstantijs prædictis, saltem interdicitè, & aliquo excogitabili modo, determinatur, & asseritur contra sententiam piam, & cultum; & vt minimum in dubium reuocatur: Ergo ommissio salutationis Immaculatae in dictis circumstantijs est prohibita in Bulla Alexan-

dri. Sola minor huius syllogismi probatione indiget, illamque Doctor Angelicus pluribus in locis nobis suppeditauit. Nam si temel statuamus ex D. Thomæ per prohibitionem dicti, vel facti contra illa, prohiberi etiam omissionem dicti, vel facti, per quam idem significetur, evincetur planè, quod intendimus.

3 Id igitur ostendo 1. ex D. Thomæ in 2. sentent. dist. 35. q. 1. art. 3. vbi respondens ad quoddam argumentum desumptum ex definitione peccati; quod est *dictum, vel factum contra legem, &c.* Respondet sic. [Opposita reducuntur ad idem genus, & ideo in dicto includitur etiam ommissio dicti, & in facto ommissio facti, non enim hoc habet *dictum*, in quantum est affirmatiue dictum, vt sit peccatum, sed in quantum est in potestate voluntatis a recta ratione exiens: in hoc autè conuenit cum dicto etiam non dicere.] Ex quibus sic conficitur argumentum. Quoties nõ dicere conuenit cum dicto in ratione forma, propter quam dictum prohibetur; in prohibitionem dicti includitur etiam ommissio dicti; sed ratio prohibendi quodcumque dictum, quo directè, vel indirectè, vel alio quouis excogitabili modo, aliquid asseritur, vel dissertitur, vel determinatur contra sententiam piam, & cultum; aut per quod in dubium reuocatur; reperitur in omissione salutationis Immaculatae Conceptionis; cum per talè omissionem non solum viti dicti, sed etiam imperitum vulgus percipiant aduersariis in dubium, vt minimum, reuocare sententiam piam, & cultum secundum illam exhibiturum; ergo in prohibitionem dicti contra illa, includitur ommissio dicti.

4 Vrgetur: nam licet inesse phisico sit distinctio inter positium, & negationem; tamen inesse moris, in re presenti conueniunt: quia æquè per vnum, ac alterum manifesta-

tur exterius sentiri oppositum contra piam sententiam, & cultum; & ipsa omissione, ex persuasione omnium, aliquid contra illa determinatur, & aliquo modo agitur: nam vt ait D. Thomas 2. 2. q. 79. art. 3. ad 1. [Negatio actus reducitur ad genus actus, & secundum hoc non agere accipitur vt agere quoddam.] Ergo negatio salutationis, in prædictis circumstantijs, est quoddam agere contra immaculatam conceptionem, & eius cultum, & per consequens virtute Bullæ Alexandri prohibitum.

5 Virgentius. Qui quouis excogitabili modo agit contra Immaculatam Virginis conceptionem, aut eius cultum incurrit omnes pœnas, & censuras in Bulla contentas, sed qui omittit salutationem immaculatae conceptionis, vbi consuetudo opposita viger, aliquo excogitabili modo agit contra illa. Ergo.

6 Ostenditur 2. nostra conclusio ex Doctrina D. Thomæ 2. 2. quæst. 72. art. 1. vbi agens de contumelia, inquit. [Cum aliquis id, quod est contra honorem alicuius, dedit in notitiam eius, & aliorum: hoc proprie pertinet ad contumeliam; quod quidem fit per aliqua signa. Verba autem inter homines obrinuerunt principatum significanti, quacumque animo percipiunt; tamen quia etiam per facta aliqua significatur aliquid, quæ in hoc quod significant, habent vim verborum significantium, inde est, quod contumelia extenso nomine etiam in factis datur.] Ex quibus sic. Ergo quoties per omissionem salutationis immaculatae conceptionis aduersarij significant, quod animo percipiunt, contra immaculatam conceptionem, & eius cultum; hoc signum, vel factum, in eo, quod significat vim verborum habet, ergo si in verbis reuocantibus in dubium mysterium conceptionis; & honestatem cultus; daretur contumelia contra Beatissimam Virginem, etiam in hoc facto, vel signo datur. Ergo quando prohibetur scripto, seu voce, aut alio quouis excogitabili modo differere, vel determinare aliquid contra conceptionem, & cultum; prohibenter etiam signa qualibet, vel facta, per quæ idem significatur, quia vt ait D. Thomas. [In hoc quod significant, habent vim verborum significantium.] Ergo non minus opponitur Bullæ Alexandri VII. qui aliquo signo, vel facto (quale est ommissio salutationis) quam qui scripto, seu voce aliquid determinat, vel dissertit, contra immaculatam conceptionem, seu cultum, vel illa in dubium reuocat. Nam vt luculenter ait Chrysostomus, seu author imperfecti in Matthæum Homil. 25. *Non solum ille proditor est veritatis, qui palam mendacium loquitur, sed etiam qui non*

libere veritatem pronuntiat, quando oportet.

7 Ostenditur 3. ex doctrina Angelici Præceptoris 2. 2. q. 3. art. 2. vbi disputans de obligatione externæ confessionis fidei, sic scribit. [Confiteri fidem non semper, nec in quolibet loco est de necessitate salutis; sed in aliquo loco, & tempore; quando scilicet per dimissionem huius confessionis subtraheretur honor debitus Deo &c. Puta: si aliquis interrogatus de fide taceret, & ex hoc crederetur, vel quod non haberet fidem, vel quod fides non esset vera.] Que ad rem nostram sic reduci possunt. Ecclesia Romana præcipit eum, Conceptioni Virginitatis Mariæ cultum exhibere, vt nõ solum dies festus cum officio & Missa celebretur, sed etiam, quod nemo audeat contra piam sententiam, seu cultum aliquid asserere, seu determinare, seu in dubium illa reuocare; *Nec indirectè quidem, nec alio quouis excogitabili modo.* Ergo in quibuscumque circumstantijs per dimissionem confessionis subtrahatur honor debitus conceptioni Beatissimæ Virginis, de necessitate salutis, seu de præcepto erit eo loco, & tempore immaculatam illam confiteri. Est evidens consequentia. Sed vt ait D. Thomas. *si quis taceat, quando ex hoc crederetur non habere fidem, vel quod fides non esset vera.* Subtrahitur honor debitus Deo Ergo in re nostra, si quis taceat, quando ex hoc crederetur non assentiri cultui immaculatae conceptionis, vel quod sententia pia non esset vera, subtrahitur honor debitus Conceptioni Beatissimæ Virginis. Ergo quoties, quæ ita res te habeat, tenetur quis suo præcepto non tacere, sed expressè confiteri B. V. sine macula originali fuisse conceptam.

8 Confirmatur ex ratione, qua innixus doctrina D. Thomæ; probat Petrus Hurtado de Mendoza 2. 2. tom. 1. disp. 48. sect. 2. præceptum confiteri fidem. [Ratione, inquit, probatur, quia omittere confessionem fidei certis in causis, & circumstantijs, perinde est ac negare fidem.] Ergo omittere confessionem immaculatae conceptionis in causis, & circumstantijs, quibus fieri consuevit, vt in publicis concionibus perinde etiam erit, ac negare fuisse immaculatam, sed hoc est expressè prohibitum in Bulla Alexandri VII. Ergo; & illud.

9 Rursus idem Hurtado, ex eo probat omissionem confessionis fidei esse prohibitam, in aliquibus circumstantijs. [Cuius iniuria, inquit, irrogatur Deo, quando homo dat signa, ex quibus prudenter iudicatur illum non habere fidem.] Ergo iniuria etiam irrogabitur Beatissimæ Virgini, quoties homo dederit signa, ex quibus prudenter iudicatur per illa in dubium reuocare sententiam piam, &

& honestatem cultus secundum Bullas Pontificias ab Ecclesia exhiberi. Nam cum eiusmodi cultus honeste, & laudabiliter exhiberi possit, ut potest pro se habens ferè omnium fidelium consensum, & Ecclesie Romanae approbationem, & ad illum exhibendum exhortationem, imò, & pro die octava Decembris præceptum qui recusat Virgini hunc honorem deferre, planè significat suo facto sententiam piam ut minimum esse dubie fidei, & non licere cultum immaculatæ conceptioni B. V. exhiberi: aliter enim, quis non exhiberet? Præcipue quando ex omissione tot perturbationes, & scandala in populo Christiano pullulasse reperiantur.

10 Adde omitterentem salutationem immaculatæ conceptionis; non utcumque, sed ea tenacitate opinione contrariæ se adherere significat, ut nec a principiis extrinsecis, nempe ex autoritate rere omnium Catholicorum, Vniuersitatum, Episcoporum, Ecclesiarum. Et quod magis, nec ex irrefragabili Summi Pontificis, & Ecclesie Romanae possit sibi suadere, licitum esse immaculatæ Virginis Conceptioni cultum exhibere: itaque per omissionem salutationis immaculatæ protestatur implicite non solum sententiam piam esse falsam, sed falsam etiam esse doctrinam, quæ asserit licitum esse immaculatæ conceptioni cultum exhibere; ac proinde illicitum prorsus missa cum officio illam colere: & consequenter Ecclesiam turpiter errasse, dum legem tulit de conceptione immaculata in primo instanti animationis celebranda, quod absque errore in fide dici nequit. Quia ut ait M. Canus de locis, lib. 5. cap. 5. q. 5. §. mox etiam. [Turpiter errabit Ecclesia in doctrina morum, si legem ferat de colendo Divo, quem colere, si Diuus non est, & cum ratione, & cum evangelio pugnat] & iterum, §. deinde. [Cum Christus dixerit illa: quemcumque dixerint vobis facite, & qui vos audit, me audit: quibus præcipimur Ecclesie legibus obtemperare, ita si errat illa, Christus nobis erroris author est.] sic ille ex D. Thoma quodlibet 9. art. 16. vbi ait. [in Ecclesia non potest esse error damnabilis, sed hic esset error damnabilis, si veneretur tanquam sanctus, qui fuit peccator.]

11 Quibus facit communis Theologorum doctrina, quam explicat Suarez tom. de fide, disp. 8. ex qua constat Ecclesiam, & Pontificem, non posse errare, circa præcepta posita ad gubernandas conscientias, & fidelium mores; adeo ut sanctus Antonius dicat contrarium esse hereticum. Cui subscripsit M. Grauina in præscriptione de infalibilitate Romani Pontificis in decretis morum, q. 4. art. 1. fol. 290. vbi inquit. [Qui diceret legem Ecclesiasticam repugnare evangelio, vel lumini

naturæ, vel traditionibus Apostolicis, merito ut Hæreticus habendus tanquam cum Lutherans, & Calvinistis conspirans.] Quos sequitur R. P. M. Ioannes a Sancto Thoma 2. 2. q. 1. disp. 9. dicens: [De fide est, quod moralitas talis præcepti non est mala; & est de fide, in virtute illius vniuersalis, quod quicumque dicuntur ex cathedra sunt seruanda, & facienda.] Et ante omnes docuit Sylvester verb. fides, num. 2. vbi sic scripsit: [Ad fidem pertinet, inhæreere determinationi Pontificis Summi, in his, quæ sunt fidei, imò etiam in his, quæ spectant ad bonos mores, quia in eiusmodi, Ecclesia etiam errare non potest, & consequenter, nec caput eius in quantum caput, seu in quantum Pontifex.] Qua ratione, & principio innixus est M. Araujo vbi supra tract. 3. decis. q. 23. num. 2. dum dixit: Papam, in canonizatione Sanctorum [errare non posse, est certum de fide, quia procedit, ut caput totius Ecclesie.] Sic loquuntur Sapientissimi Patres Dominicani; ex quibus constat, quam superiorem, infra fidei certitudinis gradum, mysterium Immaculatæ Conceptionis Beatissimæ Virginis, in primò instanti animationis, non dum definitum in Ecclesia Catholica obtinuerit; & quam irrefragabile sit licitum esse cultum illi exhibitum. Quia autem censura inuendus, qui hoc vltimum negaret? Ceteris foribus fidei remitto; quia Summus Pontifex Alexander VII. in Bulla, quæ incipit: *Sollicitudo omnium Ecclesiarum* expedita die octavo Decembris, anno 1661. nullam prohibuit contra negantes licitum esse occultum, sed solum contra asserentes esse Hæreticos, vel peccatum mortale incurtere, qui piam sententiam negauerint, ut constat ex clausula *vetamus*, vbi sic. [Veramus autem Sixti IV. constitutionibus inhærentes, quem piam asserere, quod propter hoc, contrariam opinionem tenentes, videlicet gloriosam Virginem Mariam, cum originali peccato fuisse conceptam, hæresis crimen aut mortale peccatum incurrant.]

QVÆSTIO II.

Utrum Clericus minori excommunicatione ligatus possit licite ministrare Sacramenta

1 **T**Riplex hac in re opinio apud Doctores invenitur. Prima asserit esse peccatum mortale. Quia cap. si celebrat, de Clerico minori excommunicatione ligato expressum est; peccare conferenda Ecclesiastica Sacramenta, cum autem quantitas peccati ex grauitate materiæ metienda sit, & grauis, secundum omnes sit conferre Sacramenta, illa efficiendo, ut solemniter baptizando, vel ordi-

ordinando, vel Sacramentum penitentia administrando; nequit leue peccatum esse, quod in eorum collatione interueniat. Ideo ita tenent Sylvester verb. excommunicat. 4. not. 1. P. Vazquez tom. de Penit. tr. de excommunicat. dub. 4. citans regiam, leg. tit. 9. partida 2. & non dissentit Covarrubias ibidem. Quos sequitur Ioannes Sanchez in Selectis, disp. 32. num. 11. vers. Nec scio: & alij apud Suarez tom. de censuris, disp. 24. sect. 2. num. 5. fol. mihi 428.

2 Secunda sententia defendit non esse mortale, sed veniale tantum peccatum. Cuius ratio esse potest. Quia in eodem cap. si celebrat, constituitur distinctio; inter celebrantem minori excommunicatione ligatum, & conferentem sacramenta; de illo enim dicitur; peccare mortaliter, de isto verò solum peccare. Verba textus sunt. *Si celebrat minori excommunicatione ligatus, licet grauitate peccet, nullam tamen notam irregularitatis incurrit, &c. peccat autem conferendo Ecclesiastica Sacramenta.* Est ergo certum peccare; & cum in textu non dicatur esse mortale, sicut de celebrante dicitur; colligi videtur non esse peccatum graue, sed veniale. Et ita sentiunt M. Dominicus de Soto in 4. dist. 22. quæst. 2. art. 3. in principio. Avila de censuris, 2. cap. 6. disp. 12. dub. 3. Medina in Summ. lib. 1. cap. 11. §. 6. Ioannes Valerius in differentijs vtriusque fori, verb. excomm. disp. 3. & alij.

3 Tertia sententia docet, nec mortale, nec veniale peccatum esse. Ita communiter Doctores, Navarrus in sum. cap. 27. num. 24. Vbi sic inquit. [Potest ei ministrare Sacramenta, si dādo non recipiat, quia nullus ad communicandos alios, non peccat, quia parte dat, sed quia sumit.] Idem tenet Grassius, lib. 4. cap. 10. num. 3. [Conferens, inquit, Sacramenta absque celebratione, nec mortaliter, nec venialiter peccat. Ita contra Sylvestrum; & communem Nauarrus.] Hanc opinionem amplectuntur Hagolinus, Hostiensis, Ioannes de Lignano, & alij apud Filliucium, qui eis consentit tom. 2. tr. 3. cap. 2. num. 24. Quos sequitur Illustrissimus Episcopus Moscovo, in sum. tr. 16. cap. 3. num. 25. ibi: [Parece Ilano, y certissimo, que ministrando no peccan mortal, ni venialmente.] Suarez de censuris, disp. 24. sect. 2. num. 9. & 12. & Summa Corona Confessorum ut refert, & non improbat M. Costadus in Resp. cas. 1. part. quæst. 175. vbi sic. [Advertendum, quod excommunicatus minori excommunicatione conferens Sacramenta venialiter peccat, secundum Sotum, secundum verò Silvestrum mortaliter. Summa Corona Confess. de excommunicat. dicit nullo modo peccare.] Hæc Corradus. Videatur etiam pro hac sententia S. Raymundus in sum. lib. 3. tit. de sententia excommunicationis;

§. 17. vbi sic ait [Minore excommunicatione ligatus, neque eligere prohibetur, neque ea, quæ ratione iurisdictionis sibi competunt, exercere. Si celebrat, peccat mortaliter.] Quem sequitur ibidem in Glossa M. Ioannes de Friburgo, ex eadem familia, dicens: [Non est privatus ab exercitio sui ordinis, sed tantum a participatione Sacramentorum, quæ tantum in sola consistit perceptione. Ut ex textu de Clerico excommunicato, cap. ultimo] & Eminentissimus Caietanus, in sum. verb. Excommunicat. minor vbi inquit [Excommunicatio minor ex Ecclesie censura, quia homo excluditur a passiva tantum participatione Sacramentorum.] Et ut certam supponit M. Hyacinthus Donatus, tom. 4. tr. 12. quæst. 84. num. 2. vbi sic. [Cap. duobus de sententia excommunicat. deciditur duos habentes facultatem se se invicem absolventi, si ambo in excommunicationem minorem incidant, non privari dicta potestate, nec usu eius, ut rectè ibi Glossa exponit, quia excommunicatio minor privat receptione Sacramentorum, & non usu iurisdictionis.] Et pro hac sententia militat aperte M. Petrus de Soto de institut. sacerdot. lect. 4. de excommunicatione, fol. 226. vbi ait [Est igitur hæc (nempe excommunicatio minor) separatio a passiva tantum communionem Sacramentorum, &c. Potest igitur, sic excommunicatus Sacramenta ipsa conferre, & exercere omnes actus Ecclesie iurisdictionis.] Sic ille, quem cum alijs refert P. Vazquez tr. de excommunicat. dub. 4. dicens: [Petrus de Soto, Caietanus, & Navarrus asserunt, quod non peccat iste talis, quia non prohibetur conferre Sacramenta, sed illa suscipere; quæ est differentia receptissima inter maiorem, & minorem excommunicationem.] Quam diffinitionem plures alij Theologi amplectuntur. Si ergo ab activa non excluditur, poterit licite Sacramenta administrare. Et ita expressè cum Navarro, Præposito, & Hurta-do, & cum alijs doctissimis, tenet Diana p. 5. tr. 9. ref. 3. & 45.

4 Ratio sumitur ex textu citato, cap. si celebrat in quo deciditur, minori excommunicatione ligato non esse prohibitum Ecclesiastica Sacramenta conferre. *Ab eo*, inquit, collata virtutis non carent effectibus: non videtur a collatione, sed a participatione sacramentorum (quæ in sola consistit perceptione) remotus. Vnde Theologi communiter in hoc distinguunt excommunicationem minorem a maiori, quia per minorem solum prohibetur recipere Sacramenta, non verò illa conferre, per maiorem autem vtrumque. *Si autem non est remotus* (ait Suarez supra, nu. 9. & 12.) cur peccat? & infra. [Censura enim non est culpa, sed poena, ergo per se solam coram Deo non asserit indignitatem, vel indecentiam, ratio-

tionem cuius contra rectam rationem sit, aut contra sanctitatem Sacramenti, illud in eo statu ministrare, cum ergo alias, ex vi ralis cēsuræ, illa administratio prohibita directè non sit, nec ex iure positivo, neque ex naturali apparet in eo actu sufficiens ratio culpæ etiam venialis. JHæc Suarez.

5 Cæterum hæc sententia magnam mihi ingerit difficultatem, quia, *cap. si celebrat*, duo continet, & quod conferens Sacramenta peccat, & quod ab eorum collatione, non sit remotus: *peccat autem conferendo, sed ab eo collata virtutis non caret effectu, cum non videatur à collatione remotus*. Ergo est verum quod peccat, licet non sit a collatione remotus. Ergo non esse remotum à collatione non est idem, ac non peccare, & hæc clausula: non significat non esse illi prohibitum conferre. Quia ubi nulla est prohibitio, nullum est peccatum.

6 Respondet Suarez ex Abbate cum Navarro, & communi expositione Canonistarum, verba illa *peccat autem conferendo Ecclesiastica Sacramenta* referri ad initium capituli. Ideoque sensum esse; Sacerdotem celebrantē minori excommunicatione ligatum peccare mortaliter conferendo illud Sacramentum, ad cuius collationem fuit necessarium, quod ipse prius recepisset. Quia licet hæc censura, inquit, non prohibeat usum actuum Sacramentorum, qui in collatione consistit, tamen prohibendo passivum, prohibet ex consequenti illum actuum, qui sine passivo esse non potest. Sed contra 1. quia celebrare, & conferre Sacramenta, sunt actiones diuersæ, & separabiles, sæpè enim conferuntur Sacramenta, ad quæ opus non est, quod conferens illa recipiat: hoc enim solum est necessarium ad collationem ordinum, vel quando non præcedit dispensanda Eucharistia ab alio consecrata, quod per accidens est. Pontifex verò omnia Sacramenta comprehendens tradit excommunicatione minori ligatum, si illa conferat, peccare: ergo licet non præcedat receptio Sacramenti in conferente, peccat conferendo. 2. Quia Pontifex distinguit celebrantem à conferente, & illum dicit peccare mortaliter, istum verò peccare, non determinando qualitatem culpæ. 3. Quia diminutè processisset, si solum nos instrueret Pontifex de culpa interueniente in receptione Sacramentorum, & omnino omisit, an etiam in collatione, considerata seorsim à receptione, & quando hæc non præcessit. 4. Quia licet receptio Sacramenti præcedat in Episcopo conferente Ordines, potest ante collationem conteri, ac proinde nullum in collatione interveniet peccatum; & consequenter nequiret Pontifex, vocare peccaminosam collationem: quia prohibendo usum passivum,

non maneret absolutè prohibitus actus; sed tantum pro casu, quo Episcopus non eliceret actum contritionis, post peccatum receptionis in celebrando. Igitur hæc expositio textus illi non quadrat. Sed necessariò fatendum ligatum excommunicatione minori, etiam si sacramentum ad collationem non receperit, peccare quodcumque conferendo. Præter hæc ex tribus sententijs relatis, secundam tenendam cenfeo.

7 Est etiam singularis alia difficultas ex hoc textu pollulans; quæ a Doctoribus attackam non invenio. Nempè in illo probari, Sacramenta ab excommunicatione minori ligata collata, virtutis effectu non carere; ex eo quod iste non est à collatione remotus. Ratio difficultatis est; quia licet esset ab illa remotus, virtutis effectu non carerent. Nam eisdem prohibitum Sacerdoti baptizare solemniter, conferre sacramenta confirmationis, pœnitentiæ, vel ordinis, nec efficit sacramenta collata esse irrita; cum nec potestas, nec iurisdictione per solam prohibitionem usus deficiant; nec peccatū conferentis reddit informia, seu carentia fructu gratiæ, sacramenta ab illo collata; solum enim peccatum mortale recipientis hoc illum privat effectu. Ac proinde baptizatus, vel confirmatus, vel ordinatus, vel absolutus à ligato minori excommunicatione; quamvis iste remotus esset à collatione per minorem excommunicationem; valida, & fructuosa forent; & virtutis effectu non carerent. Quid ergo sibi vult Pontifex Gregorius IX. dum ex non remotione, seu ex non prohibita administratione, deducit sacramenta non carere virtutis effectu, quandoquidem prohibitio hunc non causaret effectum?

8 Ex solutione huius difficultatis, genuina textus expositio petenda est. Huic ergo respondeo, sensum textus capituli *si celebrat* esse, cum, cui prohibitum est recipere sacramenta, peccare mortaliter ea recipiendo, & idè virtutis effectu carere, etiam si valida sint, vt omnes ratione obicis fatentur: & similiter, si conferens sub culpa graui, esset à collatione remotus, qui ab illo reciperet, (nulla aliunde excusante causa) grauius etiam peccaret, eius peccato cooperando, ac proinde sacramenta ab illo collata virtutis carerent effectu, quia licet valida, in fructuosa tamen seu informia manerent, ratione obicis peccati mortalis in recipiente.

9 Hac solutione rectè explicantur, sine contradictione, verba illa textus *peccat autem conferendo*, & subsequenti, quibus dicitur, *non est à collatione remotus*. Quorum sensus est, non esse sub læthali remotum, seu prohibitum conferre, sed solum recipere sacramenta: peccare tamen conferendo, nempè venialiter, idè-

idèque sacramenta a minori excommunicatione ligata collata virtutis effectu non carere. Quia licet recipiens cooperetur veniali peccato conferentis, hoc non impedit effectu sacramenti. Quod peccatum non credo provenire ex dispositione huius textus; sed in illo supponi prohibitionem ex iure naturali diuino: quia supposita excommunicatione etiam minori, vt ait P. Vazquez supra. *Est irreuerentia Sancta Ita atterere*. Et quavis P. Suarez supr. n. 11. hanc expositionem referens rejiciat dicens; *quod esse probabilis, si verum esset, quod supponit, esse peccatum veniale administrare sacramentum in minori excommunicatione*. Id verum esse putamus, quia textus aliam expositionem congruentem non admittit, vt constat ex dictis. Et ita sentit Ioannes Valerus in differentijs vtriusque fori; *verb. Excommunicat. diff. 3.* pro se referens M. Dominicum de Soto, Ancharranum, Martinum de Ledesma, & alios, quos sequitur Philippus Faber de cens. in 4. sent. dist. 25 q. 1. disp. 4. cap. 2. num. 22.

10 Ad fundamentum Patris Vazquez, & aliorum, qui de culpa graui damnant conferentem sacramenta minori excommunicatione innodatum. Respondeo ex ipso Vazquez 1. 2. q. 99. art. 4. disp. 158. cap. 6. n. 59. & 60. Ad grauitatem, & leuitatem materiæ taxandam, non esse materiam præcepti secundum se solâ inspiciendam, sed inspecto sine ad quæ à superiore ferente legem ordinatur. Potest enim si in vniuersum conferre, & sic respectu illius erit grauis, & modicum fini alterius, & idè respectu illius erit leuis. Sicut auditio sacri est materia grauis respectu cultus diuini, & profectus spiritualis audientis, ad quæ ordinatur Ecclesiæ præceptum; & est materia leuis in ordine ad gubernationem vniuersitatis, ad quam ordinatur præceptum Rectoris. Idèque huius violatores non grauis, sed leuis culpe reos esse, ait Vazquez loco citato. Ita ergo similiter in nostro casu dicimus collationem sacramentorum esse materiam grauem consideratam in ordine ad effectum ab illis causatum; esse autem leuem in ordine ad irreuerentiã, quæ intervenit in eo, quod ab excommunicatione minori excommunicatione conferantur. Ac proinde non grauem, sed leuè culpam inducere. Imò & nullam si ex causa fiat, vt ad petitionem fidelium, quia post Concilium Constanciense, excommunicatione grauius maiori ligato sacramenta conferre non est prohibitum, si toleratus sit. Vide Leandr. à Sacram. tom. 4. tr. 2. disp. 6. q. 14. & seq.

11 Ex dictis refutatur 1. sententia docens peccare mortaliter, qui minori excommunicatione ligatus confert sacramenta: repugnat enim textui dicenti, non esse remotum à collatione, sed à sola receptione; P. Mar. de Moy. Quæst. p. 2.

esset autem ab vtraque similiter remotus, si conferendo mortaliter peccaret Reijciatur etiam tertia, quæ nec culpam venialem admittit: textus enim expressè contradicit, dicit, ait, vniuersaliter; *peccare sacramenta conferendo*. Quare secunda, & media sententia, vt textui, & veritati conformior cum Dominico de Soto, & alijs contra Petrum de Soto, & plures tenenda est.

12 Inferitur 2. ex dictis excommunicatione minori legatum peccare mortaliter recipiendo sacramentum pœnitentiæ, ante absolutionem à censura; atque adeò confessionem esse invalidam; qua propter ad eam iterandam tenetur; non solum in genere, vel specie, vt maledixit Sylvest. *verb. Excommunicatio 4. num. 1.* sed omnia indiuidua sigillatim referendo; vt constat ex Tridentino. Ad idque asserendum cogitur etiam Sylvest. ex alio principio, quod ex ipso cum Paludano, & Adriano defendit Vazquez tom. de Pœnit. tract. de excommunic. dub. 4. numer. 9. nimum ex vi excommunicationis etiam minoris, se habentis ex parte recipientis; absolutionem à peccatis esse nullam, licet ipse ignoret. Quod pluribus citatis docet Ioannes Sanchez in selectis, disput. 32. num. 11. contra Nauarrum, Caietanum, Sotum, Suarez, & alios, qui tenent nullam excommunicationem ex parte recipientis irritam reddere absolutionem a peccatis; sed manente excommunicatione reseruata; peccata remitti posse. Arque adeò quando necessitas urget, posse absolutionem à peccatis non reseruatis impendi, non præmissa absolutione ab excommunicatione, quam cōfessarius impertiri non potest.

13 Inferitur 3. grauius peccatum, qui excommunicatione minori ligatus Subdiaconatum, vel Diaconatum reciperet. Sunt enim verum sacramentum ordinis: Et quavis M. Sotus in 4. distinct. 24. quæst. 1. artic. 4. §. Hinc fit, dicat quod non esset magna reprehensione dignus, qui opinionem contrariam sustineret. Quam sequutus est Caietanus tom. 1. opusc. tr. 11. & 3. part. q. 64. art. 3. & putant probabilem M. Victoria de Sacram. num. 226 & 233. & M. Ledesma 2. p. 4. q. 40. art. 1. tamen illam oppositam esse Concilio Florentino, & Tridentino, sess. 33. cap. 2. ait Ioannes de la Cruz in direct. 2. part. de Sac. ordin. dub. 1. Imò & quæ negat quatuor minores ordines esse vera sacramenta, ait Guido, reputari errorem; & Pefaurius putat contrariã, & communem esse de fide, vt videre licet apud Leandrum tom. 2. tr. 6. de ordin. disp. 1. q. 6. 7. & 8. Non est ergo dubitandum peccatum mortaliter, qui non præcedenti absolutione ab excommunicatione minori, hos ordines reciperet.

14 De Episcopatu est maior difficultas. Quia non esse sacramentum Ordinis, tradidit D. Thomas in 4. dist. 24. q. 3. art. 2. in corpor. & ad 2. dicens: [Episcopatus non est ordo, secundum quod ordo est quoddam sacramentum,] cui consentiunt Richardus eadem distinct. art. 5. quest. 2. M. Capreolus distinct. 25. quest. 1. art. 1. Sotus in 4. dist. 24. quest. 1. art. 3. & lib. 1. de iust. quest. 1. artic. 2. Turrecremata in canon. 1. 21. dist. 5. ad 3. Ex quo deducitur recipientem Episcopatum mineri excommunicatione affectum non peccare mortaliter, quia hæc solum remouet a receptione sacramentorum. Cæterum quod Episcopatus sit ordo, & sacramentum, est communis Doctorum sententia, quam ita certam putant hæc tempore Theologi. Vt P. Vazquez disp. 240. cap. 3. num. 25. dixerit, id sine graui nota negari non posse, & M. Petrus de Soto de iust. Sacrd. lect. 4. de Sacramento Ordinis, [certa fide tenendam.] Verba eius sunt. Episcopatus censendus est verus ordo, & hæc antiqua omnia concilia, & Patres testantur, Episcopum Ordinari, de Sacerdotis verò ordine nullus unquam dubitauit. Quare hoc, vt minimum certa fide habendum est, quemlibet horum duorum ordinum, verum esse sacramentum. A cuius censura, non est alienus Dicastillo tom. de Sacramentis, tract. 6. de Sacram. ordinis, disp. 1. dub. 3. num. 34. dicens: [Episcopatum fuisse a Christo Domino institutum tanquam verum ordinem, & sacramentum, & in hoc sensu, (inquit,) intelligendi sunt, qui dicunt sine nota hæresis, hanc sententiam non posse negari. Quæ videtur definita satis expressè in Concilio Tridentino s. ff. 23.] Sed ego ab omni censura abstinens, de qua iudicabunt alij, quoad præsentem questionem practicam, assero mortaliter peccaturum, qui minori excommunicatione ligatum ad Episcopatum ascenderet. Quia communis & absque dubio probabilior sententia, verum esse sacramentum ordinis, defendit.

15 De Matrimonio est difficultas, si inter absentes per procuratorem contrahatur. Quia sic contractum non esse sacramentum, defendunt Caietanus, Canus, Viguerus, Victoria, Ledesma, & alij apud Sanchez, tom. 1. de matrim. libr. 2. disp. 11. num. 26. Verum contraria sententia est communis, quam cum M. Soto in 4. distinct. 27. quest. 1. artic. 3. & alijs, tenent P. Sanchez vbi supra, & P. Vazquez de matrim. disput. 3. cap. 4. vbi sententiam Caietani, & aliorum graui censura dignam esse putat, licet M. Soto, versio. Non prorsus diffiteor. mirius in illam insurrexit, dicens: Non nil temeritatis continere à Sacramenti ratione excipere id, quod est verum matrimonium. Ad-

notare tamen non omitram M. Sotum inconsequenter ibidem tradere, non esse peccatum mortale accipere per procuratorem matrimonij sacramentum in peccato mortali, dum neuter scit prorsus quando alter est consensurus. Quem sequuti sunt P. Sà, in 1. editione, verb. Sacrament. numer. 1. & Ludovicus Lopez apud Sanchez; sed omnes reiiciendi. Quia præceptum non recipiendi Sacramentum Matrimonij in statu peccati mortalis; (nec minoris excommunicationis ligamine) obligat ad hanc dispositionem habendam toto tempore, quo probabiliter creditur celebrandus contractus, vt bene ait Sanchez supra. Idèdque, vt consequenter procederet, M. Sotus, debuerat tradidisse, matrimonium inter absentes non esse sacramentum. Quia vt ait M. Canus de locis, lib. 8. cap. 5. [omnes sine controversia sacrilegi sunt, qui post peccatum mortale, sine poenitentia, sacramenta percipiunt.] Quod potiori iure de peccatis mortaliter in ipsa perceptione procedit. Sic Canus supra contra Petrum de Palude, in 4. distinct. 5. quest. 2. qui, vt ipse refert, non credit sic contrahentes esse reos sacrilegij. Quod falsum, & improbable est. Vnde concluditur excommunicatum quacumque excommunicatione, siue maiori, siue minori, qui ab ea non absolutus matrimonium contrahit, siue per se, siue per procuratorem; grauius delinquere, licet validè contrahat.

QVÆSTIO III.

Quid de electione excommunicati minori excommunicatione?

QVÆSTIONI SUPRÀ EXAGITATÆ ANNEXA EST ALIA, QUÆ EX EODEM IURIS CAP. SI CELEBRAT DEDICATA EST: Ibi enim de innodato minori excommunicatione sic dicitur. Nec eligere prohibetur, vel ea, quæ ratione iurisdictionis sibi compitunt, exercere. Si tamen (attende) scienter talis electus fuerit, eius electio est irritanda, pro eo quod ad susceptionem eorum eligitur, à quorum perceptione à SS. Patribus est priuatus. Hæc verba diuersimodè explicantur à Doctoribus. Quia non conveniunt, an adverbium illud scienter ad electores, an ad electum, an ad utrosque referatur. Alij enim ad electores tantum referunt, dicentes, electionem ad beneficia esse irritandam, si electores elegerint, quæ minori excommunicatione ligatum sciabant; secus si ipsi ignorabāt: id enim Ly scienter exprimit. Alij verò è contra sentiunt Ly scienter, referri tantum ad electum, ita

ita vt sensus sit, si electus sciat se esse excommunicatum, electionem esse irritandam, secus si ipse ignoret, licet electores sciuerint. Quia ob eius culpam irritanda præcipitur. Ita Sylvester verb. Excomm. 4. num. 4. & Glossa ibi, his verbis: [Quod dicit scienter referas ad ipsam excommunicatum minori excommunicatione.] Ergo siue electores, siue ignorant, siue non; in considerationem vocandum non est, sed culpa tantum electi, in cuius poenam id in iure statutum est.

2 P. Suarez tom. 5. in 3. part. disp. 24. sect. 2. num. 18. censet cum alijs communiter, in quocumque eventu electionem esse irritandam, siue ignorantia intercedat in alterutra, siue in vtraque parte, scilicet eligentium, & electi; probat, quia ignorantia nequit impedire effectum censuræ, qua electus est ligatus; quia eo ipso, quod impediatur vsum passiuum sacramentorum, impedit electionem ad illud munus, quod talem vsum passiuum requirit; ac proinde talis electio est irritanda, licet nulla culpa in ea interueniat.

3 Cæterum hac expositione admissa, omnino superfluum redditur Ly scienter, quod exprimitur in textu, quando quidem licet ignorantia ex vtraque parte intercedat, idem dicendum, ac si scientia interuenisset: cum ergo Pontifex conditionata fuerit loquutus dicens, si tamen scienter, si hæc conditio defecerit, electio cassanda non erit. Qua propter cum ad hunc effectum Pontifex exigat electionem excommunicati scienter fieri, & huius electio dici nequeat scienter fieri, si nec electores conscij fuerint excommunicationis minoris eligendi, nec ipse excommunicatus, dicendum est, ignorantia ex vtraque parte interveniente, electionem non esse irritandam. Imò cum Ly scienter ad electionem, seu ad electores propriè loquendo referatur (quod, vt ait Suarez supra, omnes Expositores indicant.) dicendum est cum Avila de cens. p. 2. cap. 6. disp. 12. dub. 4. conclus. 4. non esse cassandam electionem talis excommunicati, nisi scienter facta sit ab electoribus. Quidquid sit de electo. Quia cum lex ista sit poenalis, verba textus rigorosè interpretanda sunt. Qua propter audiendus non est Sylvester, qui solius electi scientiam ad præfatum effectum sufficere dixit, cui consentit P. Layman lib. 2. tract. 5. part. 2. cap. 3. num. 5.

4 Ad fundamentum P. Suarez respōdeo, verum esse, quod prohibitus recipere sacramenta, eo ipso maneat prohibitus, vt eligatur ad munus, quod sacramenti ordinis receptionem requirit: cæterum cum plura sint beneficia, ad quæ sola prima tōtura sufficit: quæ recipere (cum ordo non sit) minori excommunicato. P. Mat. de Moy. Quæst. p. 2.

municatione ligatus non est prohibitus; non est vnde ad illa eligi inhabilis reddatur, aut electio sit irritanda, nisi forsitan in penâ peccati, vel ipsius, vel saltè eligentium, & neutrum admittit Suarez. Ad alia verò beneficia, quæ ordinè requirunt, sicut excommunicatio non reddit ordinem inualidum, sed solum ordinis vsum impedit; ita nec electionem reddit nullam, sed ipsi excommunicato, & electoribus prohibitam; & illum ad fructus beneficij acquirendos, vt potè sine titulo, facit inhabilem; dum ab illa absolutus non fuerit.

QVÆSTIO IV.

Vtrum Ecclesiastici teneantur legibus civilibus subiaccere?

J. I.

Vt directiua teneantur, non coactiua.

HÆC conclusio est communis Doctorum, quoad 1. partem: quoad 2. verò cum limitatione; scilicet dummodo leges ad bonum commune spectent, & Ecclesiastica libertati non repugnent, ita tradit Escobar in Moral. Theol. tr. 1. exam. 1. cap. 5. n. 34. à quoddam Theologo idèd fugillatus: sed præ doctrinæ inopia; quia vt prædixi, sententia communis est inter Theologos: Quæ optimè explicat, & probat Illustris, ac Reuer. M. Tapia Archiep. Hispalensis ex ordine Prædicatorum in sua catena Moral. lib. 4. de legibus q. 16. artic. 6. Vbi sic inquit: [Dicendum est primò, has leges non comprehendere Clericos quoad vim coactiuam, seu punitiuam. Ita Molina, & Suarez, & alij plures, quos refert, & sequitur Diana 1. p. tr. 10. ref. 12. Ratio autem est, quia Principes, & Iudices laici non habent potestatem iurisdictionis coactiuam in Ecclesiasticas personas, &c. Quoad vim verò directiuam, & præceptiuam, prædictæ leges civiles obligant personas Ecclesiasticas in foro conscientie. Ita Suarez, & Diana, qui pro hac assertionem plures referunt, & est communis Canonistarum ex cap. Ecclesia de constitutione. Vbi Panormitanus, Felinus, Decius, Cardinal, & alij. Et Legisla in l. cunctos populos. Ratione autem probatur. Primò, quia ratio naturalis dicit, patrem non debere discordare à toto; ergo quamvis lex civilis non habeat ex se vim obligandi Ecclesiasticas personas, ea tamen supposita, consurgit lex naturalis, in licitis, & decetibus, omnes partes debere conformari cum toto. Secundo: quia prædictæ leges civiles per Canones approbantur, seu consentiuntur. Ex his autem rectè intelligitur, leges civiles

nūquam obligare Clericos directè, & vi sua, sed indirectè ex vi rationis, seu legis naturalis, & approbatione, & consensu Canonici iuris, dantis predictis legibus eam vim obligandi, quæ sufficiat convenienti gubernationi politicæ, &c. Sed quæres, quibus regulis cognoscantur leges civiles obligantes personas Ecclesiasticas? Regula obseruanda est; quando materia legis communis est laicis, & Ecclesiasticis, & nil continet contra libertatem, & decentiam Ecclesiastici status, etiam si interdum non iuuat ad utilitatem temporalem particularē dum tamen sit utilis bono cōmuni. Ita communiter Doctores, qui hanc materiam tractant.] Hæc Archiepiscopus Hispalensis, quæ sufficere possent ad plenam huius sententiæ, roborationem.

2 Eandem ante illum tenuit M. Syluester *verb. Lex, quæst. 13. ibi*: [Decimo quinto quaritur, vtrum leges, aut statuta laicorum ligent Clericos, aut alias Ecclesiasticas personas, vt teneantur hæc obseruare?] cui post alia respondet: [si lex est rationalis, & non contradicens Canonibus, seruanda est, etiam quoad Clericos, & Ecclesiasticas personas, si est fauorabilis, &c. Vbi etiam notandum, quod quando talis lex, generaliter disponens, potest se habere ad cōmodum, & incommodum, non potest dici præiudicialis, &c. Vnde omnes leges disponentes super contractus emptionis, & vëditionis, locationis, & commodati, & huiusmodi, si non contradicunt Canonibus, vel legi naturæ, sunt seruandæ, etiam quoad Ecclesiasticas personas.]

3 Coniungat M. Victoria *in Relect. 1. de Potest. Ecclesiæ, quæst. vltim. fol. 103. num. 4. & seqq. ibi*: [Clerici tenentur obedire legibus ciuilibus in his, quæ spectant ad gubernationem, & administrationem temporalem ciuitatis, & non impediunt administrationem Ecclesiasticam, & peccant facientes contra legem, &c. Antecedens probatur: quia Clerici præter hoc, quod sunt Ministri Ecclesiæ, sunt ciues ciuitatis: Ergo tenentur viuere aliquibus legibus ciuilibus. (& infra *num. 6.*) Exemptio Clericorum, maxime quoad personas, ita scilicet, quod nec iudicari, nec puniri à seculari potestate possint est multum conformis iuri diuino, & naturali.] Hæc ille, in quibus teneri legibus parere, non tamen ex vi coactiua, seu punitiua, defendit.

4 Facit ad hæc M. Sotus *in 4. distinct. 2. 5. quæst. 2. artic. 2. conclus. 4.* vbi ait: [Personæ Ecclesiasticæ, neque iure diuino, neque humano sunt omnino à legibus ciuilibus exemptæ. Probatur: Clerici, non obstant Clericatu, sunt ciues Reipublicæ, & eius mēbra, sed Reipublica non gubernatur, hi legi-

bus Principum, ergo quatenus prædictæ leges ad pacem, & tranquillitatem Reipublicæ spectant, Clerici tenentur eis parere, &c. Enim verò si Rex prætia frumenti, aut olei, aut quarumque rerum, lege moderetur, Clerici carius vendentes, mortaliter delinquit, & ad restitutionem, sicuti laici tenentur. Et idem est de multis alijs legibus, tametsi a pœnis iuris, quæ sunt corporales, sunt exempti. Sed dubium est, vtrum transgressores legum ciuiliū sint ab ipsis Principibus, & iudicibus secularibus iudicandi, & puniendi? Et idè adhibetur quinta conclusio. Quod personæ Ecclesiasticæ non sunt ad iudicium seculare deferendæ: sed an sint ab eiusmodi iudicio exemptæ? Non expressè constat de iure diuino, &c. Sed est iuri naturali, & diuino magis consonaneum, &c. Nam cum iure diuino sint Ecclesiæ Ministri constituti, eidem iuri proximum esse videtur, vt nequeant à iudicibus secularibus evocari.] Sic Sotus, quem citatum sequitur M. Bartholomæus de Medina *1. 2. quæst. 96. artic. 5. dub. vltim.* Hanc quæstionem dilucide explicant Victoria *in Relect. 1. de Potest. Ecclesiæ, quæst. vltim.* Omnino videndus & M. Texeda *tom. 1. controuers. Theolog. Moral. lib. 1. tract. 2. controuers. 13. dub. 4.* vbi sic ait: [Tenaciter asserendum est, cum Syluestro, & alijs, leges ciuiles, quæ in bonum Reipublicæ cedunt, nec muneris Clericali offendunt, aut sacris Canonibus repugnant, obligare quascumque personas Ecclesiasticas, &c. Ergo quoad vim directiuam, & sub mortali tenentur eas seruare.] Item Hieronymus Garcia *in suum tract. 1. diffin. 3. dub. 2. par. 4. num. 34. §.* [Las leyes politicas, &c.] dicens: [Esta conclusión es muy común entre los Doctores, los quales refieren, y siguen Villalobos, Suarez, Vazquez, Bonacina, Palaó, Baldello, Gregor. Martínez, Fragofo, Fagundez, &c.

5 His sequuntur Recentiores fere omnes. Diana *1. part. tract. 2. de imm. un. ref. 8.* vbi sic: [An Ecclesiastici sint exempti à legibus ciuilibus, quæ cum libertate Ecclesiastica non pugnant? Afirmatiuam sententiam mordicus sustinet M. Antonius Genuensis *in praxi, cap. 74.* per rotum; sed cōmunis Theologorum, & Iuris peritorum sententia contrarium docet, nempe Clericos neque iure diuino, neque humano esse exemptos ab illis legibus ciuilibus, quæ non sunt contra libertatem Ecclesiasticā, & idè si Clerici vendunt frumenta, vltra pretium iuste à Reipublica statutum, & peccant mortaliter, sicut laici, & tenentur ad restitutionem, &c. Dico igitur, Clericos non teneri directè legibus secularibus, sed ex ratione naturali dictante, seruandas esse leges seculares, propter

conformitatem cum personis secularibus eiusdem Reipublicæ: tenentur igitur Clerici seruare leges Principum secularium, non vi coactiua, sed vi directiua. Ita etiam docet Pitigianus, Villalobos, Portel, Filliucius, Faustus, Barbosa. Ratio nostræ conclusionis est, quia nemo tenetur directè legibus eius, qui in ipsum non habet iurisdictionem, vt docet D. Thomas *1. 2. quæst. 96. artic. 5.* Sed Principes non habent in Clericos iurisdictionem, vt determinat Innocentius III. *in cap. Eccles. Sanctæ Mariæ de const.* Ergo. Et infra: sed notandum, quod etiam stādo opinioni affirmatiuæ, quod Clerici tenentur directè legibus secularium, non sequitur, quod possit per trāsgressionē laicos illos punire, vt bene notat Salas *vbi supr. disp. 14. de legib. sec. 8. n. 104. in fine.*

6 Pro eadem pugnat Vetricelli *tom. 1. Quæstionum, tract. 8. q. 12. num. 2.* ibi: [Adverto primò, receptissimam esse cōmuniuristarum, ac Theologorum sententiam, Clericos obligari secundum vim directiuam communibus secularium Principum legibus, quæ ad Reipublicæ bonam gubernationem, & quietem pertinent; & quæ generaliter pro omnibus ciuibus feruntur, non nominando specialiter Clericos, & quæ non sunt sacris Canonibus, & Clericorum statuti repugnantes, &c. Dixi, obligari secundum vim directiuam, non coactiuam: non enim Clerici incurrunt pœnam legibus ciuilibus decretam, neque a ciuili Magistratu puniri possunt. Vt docent Suarez, Vazquez, Couarrubias, Thomas del bene, Diana, *1. part. tract. 2. resol. 72. & part. 4. tract. 1. resol. 52. & part. 5. tract. 1. resol. 6.*] Hanc sententiam tenent etiam alij doctissimi M. Serra *1. 2. tom. 2. quæst. 96. art. 5. fol. mibi 471.* dicens: [Docent cōmunitè Doctores,] & Illustrif. M. Acatius de Velasco *tom. 1. resol. Moral. verb. Contractos, ref. 218. n. 10.*

§. II.

Quid de vi coactiua nonnulli senserint, referunt, & impugnatur.

1 M. Acatius de Velasco vbi supra *num. 9.* asseruit, sententiam affirmantem Clericos quoad vim coactiuam teneri legibus Principis secularis, esse cōmuniuristarum, & Theologorum. Verba eius sunt: [Digo, que es cierto, que olos Ecclesiasticos están sujetos a las leyes puestas por la Republica, quoad vim directiuam, (esto es, que están sujetos a las penas, que las leyes ponen, sino las guardaren) es lo dificultoso, A lo qual todos los Iuristas, y Theologos dicen. P. Mar. de Moy. Quæst. p. 2.

ten, hablando en general, que los Ecclesiasticos están obligados a las leyes civiles, quanto à sus penas, que es quoad vim coactiuam. Pero que la duda está en quien ha de executar esta pena. De esta dificultad trata largamente Garcia con otros, que dicen, que el Iuez secular, ó Magistrado. Y quando no quisieren pasar por ella, que pueden prenderlos para remitirlos à su Iuez en orden a conseguir este efecto. Pero estos Doctores (como dize Diana) andan muy anchos en orden à la jurisdiccion Real, &c. Miror autem, scriptum doctissimi Acatij, quia paucissimi Theologi numerantur, qui Clericos, quoad vim coactiuam, legibus ciuilibus Principis secularis subiacerint.

8 Non inficior, nonnullos Iuristas ita sensisse, quorum opinionem putat probabilem M. Serra supra *q. 96. art. 5. citato*, vbi sic: [Dificultas tamen est, an his legibus subiciantur Clerici sola æquitate naturali, & solum quantum ad vim directiuam, an etiam ex vi, & efficacia legum, & quantum ad vim coactiuam? Quidam recentiores hoc secundo modo subijci, & obligari probabilius esse sentiunt, &c. Mihi solo primo modo subijci, & obligari, probabilius videtur.]

9 Et illam partim amplectitur, ex eadem doctissima familia, M. Samuel Lubinus *in summa casuum conscientie, verbi. Bullæ Censuræ casu 17.* quia Clericos transgressores legis Principis secularis posse in bonis, licet non in persona, ab illo puniri, concedit: sic enim scribit: [Constituit Rex cum Senatoribus, in suis commitijs, iustum pretium frumenti, simul obligans ad pœnam subditos; si maiori pretio præsumerent vendere: interim Clericus, contra hanc pragmaticam, carius vendit, (attende) cuius bona iudex, vel Magistratus ex officio sequestrat; nunquid talis censuram incurreret? Dicendum, quod leges taxantes pretium rebus, non solum obligant seculares, verum etiam Clericos, quoties illas violaverint. Proinde licet Clerici non sint subiecti legibus ciuilibus, subdantur tamen legi naturali, & diuinæ, quæ præcipit, ne res alio pretio, quam iusto vendantur, ergo præfatus iudex frumentum Clerici sequestrans non incurrat censuram. Oppones: igitur per te Clerici transgressores legum Ciuiliū sunt puniendi. Respondeo, in personis nequaquam puniendi, sed solum in rebus, & bonis temporibus.] Hæc M. Lubinus. Et Laxius Petrus Gonçalez de Salzedo *in tract. de lege Politica, lib. 1. cap. 4. num. 15. & seqq.* Vbi multis suadere conatur: [Clericos quatenus ciues Reipublicæ, directè, & coactiue illius laicis legibus teneri, sicut & ceteros ciues.]

Cui consentit Cutellus apud Dianam *5. par. tr. 1. ref. 6.* Quem multis ipse impugnat, dicens: [Sed hæc doctrina est contra communem Canonitarum, & Theologorum sententiam.] Vbi plures pro hac parte refert: & *1. p. tr. 2. ref. 7.* pro contraria adducens Bobadillam, inquit; [Sed hæc opinio est prorsus eliminanda.]

10 Et nescio sanè, quomodo iustitiam possit; cum Innocentius III. *in cap. Eccles. sanctæ Mariæ de constit.* oppositum decreuerit, dicens: [Nos attendentes, quod laicis etiam Religiosis, super Ecclesiasticis personis, & Ecclesijs, nulla sit attributa facultas imperandi.] Et Bonifacius VIII. *in cap. secular. de Foro competitiis 6.* decernit: [Nullam secularibus iudicibus contra personas Ecclesiasticas iurisdictionem competere.] Et Leo X. sacro approbantæ Concilio Lateranensi, *sess. 9. in Bulla,* quæ incipit: [Supernæ dispositionis arbitrio,] sic determinat: [& cum à iure tam diuino, quam humano, laicis nulla potestas in Ecclesiasticas personas attributa sit.] Quæ veritatem non possent, si potestatem haberent, eos ligandi legibus civilibus, directè, & coactiue. Qua vero ratione hi textus explicandi; constabit ex dicendis §. sequente. Dicere autem hos textus eximere personas, non verò earum bonâ; ac proinde Clericos in personis puniri non posse, secus in bonis: friuola distinctio est: tum, quia poena pecuniaria, & in bonis fortunæ sunt verè personarum poenæ; tum quia, vt bene ait Suarez contra Regem Angliæ, *lib. 4. cap. 24. num. 11.* Bona semper adherent personæ ipsius Clerici, & ideo tunc dicitur persona perfectè, & integrè exempta, quando eius bona exempta sunt: Tum, quia persona Clerici simpliciter est exempta, & consequenter etiam illa, quæ illi accessoria sunt.

§. III.

Consecraria.

11 **A**N verò insistendo cõmuni doctrinæ asserenti, Ecclesiasticos salum teneri parere legibus civilibus ex vi directiua, ex hac teneantur directè? Non conueniunt Doctores. Affirmant nonnulli iuprà citati. Sed in re. morali quæstio de voce est: rectius verò loquuntur, qui indirectè tantum obligari asserunt. Suarez *de legibus, lib. 3. cap. 34. n. 11.* [Quia si Rex (inquit) posset sua lege directè, & ex vi suæ potestatis obligare Clericos suis legibus, eadem ratione posset transgressores earum punire, quod nullus concedit. Sequela probatur: Quia teste Aristotele: Potestas directæ inefficax est sine coactiua, ideoque vel est vna, eadem vtrumque actum

comprehendens tanquam finem, & medium, vel moraliter non separantur.] Sic Suarez. Cui consonat Vazquez *1. 2. tom. 2. disp. 167. cap. 4. num. 29* dicens: Ecclesiastici verè non sunt subditi Principibus, cum ab eis puniri minimè possint; ergo id, quod lege Principum præcipitur, non ratione obedientiæ, & subiectionis; sed vt consonet toti Reipublicæ, facere debent; alioqui si obedire deberent, tanquam inferiores; sequeretur, eos etiam incurere penas lege statutas. Impossibile enim videtur, aliquem subditum esse alteri, & ei debere parere iure obedientiæ; nihilominus ab eo non posse propter transgressionem puniri. Igitur indirectè solum legibus Principum ligantur ita cum alijs sentit Diana *num. 6.* citatus, & pro hac parte adduci debent quotquot asserunt, ex vi directiua teneri, & non exprimunt, an directè, vel indirectè: hoc enim supponunt; & textibus §. præcedenti allegatis, vbi nulla iurisdicção seculari in Ecclesiasticas personas competere dicitur; efficiatè suadetur.

12 Rogabis, sit ne Clericis peccatū mortale, legibus civilibus non obedire? Partem negatiuam secluso scandalo, defendit Bonacina *tr. de legib. disp. 1. q. 1. p. 6. nu. 53.* dicens: [Vtrum Clerici grauiter peccent transgrediendo leges civiles? Constat ex supra dictis non grauiter peccare, positò, quod directè non teneantur legibus civilibus.] Et cum Salas videtur putare probabilem Diana *p. 1. tract. 10. resol. 12.* & nouissimè Caspensis *in suo cursu Theologico, tom. 1. tr. 31. de legibus, disp. 4. sect. 2. num. 15.* quem refert Diana *p. 6. tr. 8. resol. 4. in fine.* Pro quorum sententiâ a fortiori militabunt Doctores alij, qui nimis laxè scripserunt, Clericos nullò modo subiectos esse legibus civilibus. Quorum vestigijs insisit Nauarrus *lib. 1. conf. de constit. conf. 3. n. 4.* vbi loquens de lege civili prohibente extractionem equorum extra Regnum, sic ait: [Etiam si esset fauorabilis non obligaret eos (nempè Clericos) attrito, quod loquitur per verba præceptiua, vel prohibitiua, quorum etiam secundum receptiorem sententiam, lex secularis, etiam fauorabilis, & generaliter loquens non includit Clericos, si prohibendo, vel præcipiendo loquatur, vt post alios tradit Decius.] Sic Nauarrus, qui tamen non de omni lege civili, eodem modo discurrit: sentit enim, Clericos vendentes triticū ultra pretium a Republica taxatum peccaturos mortaliter: Sic *in Manuali, cap. 23. num. 85.* [Porque los Clerigos, inquit, puesto, que no seàn sugeros a las leyes Reales, son emperado la ley natural, y diuina, que manda, que nadie venda lo que es suyo, allende el justo precio, el qual es el tassado por el Rey, o por los Governadores de la Republica, &c. Diximos

tassa

tassa justa, porque la injusta no obliga, segun latamente de todos.] Itaque opinio Nauarrus salum versatur circa leges civiles non taxatiuas iusti pretij. Quod obseruare oportet, ne occasione huius opinionis, quam nonnulli amplexati sunt, conscientia laxentur habent: Præterquam quod, cum imposita lege obligante rempublicam ob bonum sui regimen, partes iure naturali debeant toti conformari, non est cur non æquè Clerici alijs iustis legibus; ac taxatiuis iusti pretij, non obligentur, modo superius explicato: & ita tenendum cum communi sententiâ, §. primo graui authorum numero comprobata.

QVÆSTIO V.

An liceat locare domum meretrici nulla causa iusta excusante?

1 **S**ententiâ affirmatiua est communis Doctorum, vt illam defendens testatur M. Petrus de Ledesma *in sum. p. 2. tr. 27. cap. 9. post conclus. 6. fol. mihi 754.* ibi: [La dificultad es; si alquilar las casas a semejantes mugeres, que se sabe las quieren, y habitan para pecar; terà pecado, por alquilarlas como para este efecto, y oficio, &c. Digo, que si vno alquila la casa a semejantes mugeres, no con intencion de que se ofenda a Dios, sino con intencion de que las viuan, y habiten, no me parece, que peca mortalmente. Esta sententiâ tiene Maior, y tienela comunmente los Doctores, y esto significa Manuel Rodriguez en la primera conclusion. Pruebase lo primero de la vniuersal costumbre de todos los fieles, que tienē buenas conciencias, los quales sin escrupulo ninguno alquilan sus casas a mugeres semejantes, sabiendo, y entendiendo, que en ellas se han de exercitar en estos officios malos. Luego seña es, que alquilar estas casas (attende) no es pecado alguno. &c.] sic ille, quem citatum sequitur M. Ioannes Martinez de Prado *tom. 1. Theologia moralis, cap. 15. quæst. 12. §. 3. n. 16.* ibi: [Communiter auctores contra Nauarrum docent, licere, locare domū meretrici, etiam absque vrgenti necessitate. Probat Ledesma, Lezana, Sanchez, Trullench, Diana, &c.] Et consentit M. Paulus de Blanchis, ex eodem ordine *in disceptat. casuum conscientie in litt. E. disp. 1. dub. 3. fol. 366. conclus. 1. in fine.* [Si non esset, qui locaret domum meretricibus; Respublica ipsa prudenter ædificaret illis domos ad evitanda maiora mala; ergo non erit peccatum, locare illis domum, vel vendere vestes laxiuas ad ornamentum illarum; & quid simile erit.] Hæc M. Blanchis.

2 Idem tenent M. Ioannes de la Cruz *in direct. 1. p. 6. præcept. art. 3. dub. 3. conclus. 2.* ibi: [Licet locare domos meretricibus; non hac intentione, vt in eis peccent, sed vt ibi habitent, nam res indifferentes ad bonum, & malum, licitè venduntur, etiam ei, de quo certissimus; illis malè vsurum, sed non in damnum tertij: dum tamen venditor non intendat illum malum vsurum, sed vendere rem suam.] Idem etiam tradit *in 7. præcepto, q. 3. dub. 12. fol. mihi 71.* ibi: [Licet vendere res indifferentes ad bonum, & malum; & si alias, vt ait Caietanus sciat emptorem malè vsurum, sed sine damno tertij: licet enim locare domos meretricibus contra Nauarrum, *cap. 17. num. 195.* & contra alios relatos a Ludouico Lopez *tom. 2. cap. 193.* nec in hoc venditor consentit peccato emptoris, cum non teneatur vitare eius peccatum, hoc medio negandi merces, sed consilijs bonis. Vide D. Thomam *2. 2. q. 169. art. 2. ad 4.*] His accedit M. Bartholomæus de Medina *in sum. §. 25. in fine, fol. 145.* dicens: [Si lo q se vende se puede vsar bien, y mal, no es pecado venderlo, como vender nappes, o dados, o aseytes, de lo qual se puede vsar mal, y bien.] Et eñe cõmunem testatur Leander a Marcia Capuccinus *in disquisit. in 1. 2. D. Thoma, lib. 2. disp. 5. ref. 24. n. 9.* ibi: [Communiter Doctores contra Nauarrum docent licere; locare domum meretrici, etiam absque vrgenti causa, vt pluribus relatis probat Petrus de Ledesma, Lezana, Sanchez, Diana, Trullench, & noster Bassaus.]

3 Eandem opinionem defendit M. Ludouicus Lopez *in instruct. p. 1. cap. 201. fol. 485.* ibi: [An liceat, locare domos meretricibus paratis ibi ad meretricandum? &c. Quarto dico; quod licet Nauarrus asserat difficile defendi posse, quod non peccet mortaliter, &c. Sed quia contrarium seruat consuetudo totius ferè orbis Christiani, &c. & quia in Vrbe Romana sciente, & patiente Papa, consueuerunt locari domus meretricibus, & confessarij absoluunt, & semper absoluerunt locatores earum, sine proposito abstinendi à tali locatione; ideo contrariū scilicet, quod liceat locare illis domos, quod sine scrupulo affirmat Maior, non auidet Nauarrus damnare propter prædicta.] Sic M. Lopez. His adde Villalobos *in summ. tom. 2. tr. 21. diff. 16. n. 4.* ibi: [De lo dicho se infiere, que el que alquila vna casa a vna muger publica, no peca, sino es que lo haga cõ mal animo, de que vse mal de ella. La razones, porque aqui no se da causa al pecado, y si este no la alquilata, huiera otros que la alquilaran, y no esta obligado nadie a evitar el abuso de aquellas mugeres; pues le permit la Republica, para evitar maiores males.] Cui alij

alij consentiunt. Nam vt ait Augustinus, quē citatum sequitur D. Thom. 2. 2. q. 10. art. 11. in corpore. [Aufer meretrices de rebus humanis, turuaueris omnia libidinibus.]

4 Pro hac opinione militat etiam Bonacina tom. 1. q. 4. de matrim. punct. 14. num. 5. ibi: [Quares terriò, vtrum locantes domus meretricibus, excusari possint a mortali? Respondeo excusari posse, etiam si eas possint alijs commodè locare, quia vtuntur iure suo; tum, quia non censentur cooperari peccato illarum, nam locus se habet extrinsecè, & remotè ad peccatum, cum ex loco non soleat sumi occasio peccandi. Sic Valentia, Lopez 1. p. cap. 59. vers. [Item an liceat,] & alij communiter. Quibus videtur adherere Thomas Hurtado tom. 1. ref. Moral. fol. 16. n. 119.

5 Consentit etiam Antoninus, Diana p. 5. tr. 7. de scandalo, ref. 26. vbi hanc versans quæstionem ait: [Hurtadus de Mendoza existimat, si domus possit alijs locari, non posse licitè locari meretrici. Item propter solum lucrum locationis, non esse locandam, si prudenter existimetur, foeminam alibi non esse perditè victuram: tunc enim domus locatio excusatur graui damno proportionato, & non minori. Alij autem, & rectius asserunt, etiam nulla alia iusta, & vrgenti causa excusante, licitum esse, locare domum meretrici publicæ. Ita Valentia, Salas, Sylvius, Salomius, & Merolla, &c. quia locatio domus nimis à peccato remota est, cum non sit illius materia, nec occasio.] Et in fine subiungit. [Quæ omnia contra Molfesium procedunt, etiam si domus locanda meretrici possit æquè commodè alteri locari.]

6 Sic loquuntur Doctores citati innixi doctrinæ Eminentissimi Caietani 2. 2. q. 10. art. 4. vbi ad hanc opinionem fundamenta iecit: sic enim inquit; [si tamen diligenter consideretur, quod vendendo ista communia ad bonum, & malum vsus cum scientia, & sine intentione mali vsus futuri, ex parte rei venditæ, non dat directè occasionem peccandi, quia res talis non est principaliter ad vsus malum, sed indifferens, & ex parte voluntatis nam est consensus ad hoc, vt iste habeat opportuna ad sacra sua, sed sola scientia futuri vsus mali interuenit, apparebit, quod malus vsus, qui sequetur, non est respectu sic vendentis voluntarius, ita vt sibi imputetur, ac per hoc non est peccatum.] Sic Caietanus supra. Ex cuius discursu præfatam conclusionem deduci, etiam contrariæ sententiæ Authores fatentur.

§. Vnicus.

Iudicium Authoris.

7 Hæc sententia pro meretricibus illis, quas Respublica ad maiora mala vitanda impune permittit, vera est: quia nemo earum peccata impedire tenetur, sed solummodo eis non cooperari: neque autem locanti domum attribui, cum habitatio valdè remotè conducatur, & aliunde bono communi expediat notam habitationem habere. Quoad alias verò meretrices à Republica non permissas, vt domus illis locari possint, existimo iustam aliquam requiri causam, vt à peccato excusetur: quia ex charitate quisque tenetur proximi peccatum vitare, si absque suo incommodo possit, quo autem pauiores sint, qui eiusmodi mulieribus domos suas locent, eo magis huic vitio aditus præcludetur; & plura vitabuntur peccata. Ergo iure naturæ congruum, & debitum est, vt nemo eis domum suam locet, quando alius conductor reperiatur, cui absque sui graui incommodo, seu priuatione lucris, locare possit.

8 Pro hac opinione sic explicata militat Sanchez, Vazquez, Rebellus, & Castro Palao ex nostra Societate, quos pro contraria, ad invidiam eis conciliandam, non nemo traduxit, ad cuius poenam, eorum verba dabo. P. Thomas Sanchez in summ. tom. 1. cap. 7. n. 20. supponit cum Valentia, & Azorio, multum interesse inter materiam peccati, & locum; quia illa intrinsecè pertinet ad peccatum, & proximè se habet ad illud, ac proinde maximè sumitur ex illa peccati occasio, & ideò causa excusanti opus est, quamvis sic in differēs ex se sit, vt licitè ministretur. Locus autè omnino extrinsecè ad peccatum se habet, neque ex eo propriè occasionem peccandi homines sumunt, & si peccando loco abvtantur; sicut, & aëre, cibis, & alijs ad vitam necessarijs abvtuntur. Quæ tamen illis dare absque causa excusanti licet.] Hæc verò ipse Sanchez immediatè limitat, subnectens: [Hanc tamen sententiam benè limitant Valentia, & Salon, nisi accideret, vt ob loci circumstantiam aliquis peccatum admitteret, quod eo sibi non concessio loco, minime perpetraret: tunc enim, si absque suo detrimento possit, teneretur huic non locare domum. Quod idem ego credo, quando in ea domo ratione situs, aut alia, esset specialis ad ea peccata committenda aptitudo, &c. Similiter etiam benè limitat Salon, nisi vicinia meretricis domum conducentis plurimum foeminis honestis vicini noceret: tunc enim ob id damnatum necessaria est causa iusta excusans locan-

locantem, quam tamen esse cenfeo, si nequit commodè alijs locare.] Hæc Sanchez.

9 P. Vazquez opu. de scandalo, quæst. 43. art. 8. dub. 5. num. 38 aliquam etiam requirit causam, nempe vtilitatem temporalem, quæ caret, nō locata meretrici domo, ibi: [Quare, si æquè bene potest vendere aliquis res suas alicui sine vilo scandalo passiuo, non deberet vendere ei, quem sit scandalizandū, quia iam nulla vtilitate, etiam temporali bono, excusantur ab eventu scandali. Hinc sequitur (inquit) falsum docuisse Nauarrum in summ. latina, cap. 17. num. 195. cum asserit, licitum non esse locare domum meretrici, quæ scitur ab vsura illa domo in peccatum: quam sententiam retractauerat in summ. Hispana, cap. 28. &c. sicut enim licitum est, petere mutuum ab vsurario, etiam cum periculo vsurarum, quia ille paratus est, petere vsuras, & ita peccaturus ex malitia, & propter peccatum ex malitia scandalizati, non est omittenda vtilitas temporalis. Eodē modo licitum erit meretrici, quæ parata est, fornicari, & peccare ex malitia, locare domum propter vtilitatem temporalem.]

10 P. Rebellus lib. 14. q. 17. num. 8. conclusionem etiam limitat, dicens, licere locare domum meretrici, aliquando verò id esse illicitum. [Quævis ex prohibitione (inquit) humana, vel si ex eo præberetur occasio committendi peccata aliter non committenda, quæ sine damno notabili, locator vitare valeat, illicita contra charitatem locatio reddi possit.]

11 Et denique P. Castro Palao tom. 1. tr. 6. disp. 6. v. 12 postquam scripsit, communem sententiam docere, nullam causam ad hoc requiri, sed liberè te posse locare, & vendere domum, cibaria, & vestes meretricibus ad illarum habitaculum, & sustentationem; primo, quia hæc nimis à peccato remota sunt, cum non sint illius materia, neque occasio. Secundo, quia vteris iure proprio res tuas locando, & vendendo: limitat hanc sententiam, num. 3. dicens: [si tamen tua domus aptior sit ad illam exercendam turpitudinem, existimo te teneri, nec vendere, nec locare his perditis personis, si inuenias alias, quibus loces, quia lege charitatis teneris, vitare peccata, quæ possis absque tuo graui detrimento. Et ita tenent Bonacina, Valentia, Sanchez, & Rebellus supra. Idē, quod dictum est de domo, dicendum est de vestibus, quæ magis ad ornatum, & iuuenum animos alliciendos deseruire possunt, quam ad necessitatem.]

12 Vnum aduertere non omittam, ex principio isto vniuersali, quo Thomista supra citari defendunt, licitum esse, etiam absque causa, domos locare meretricibus; M.

Vincentium Iustinianura Dominicanum intulisse, non peccare lathaliter habentes domos expositas ad ludum, vt refert M. Ludouicus Lopez 1. p. instr. cap. 182. Quod modicus defendit Thomas Hurtado in ref. moral. tr. 8. cap. 7. ref. 84. num. 785. contra Sanchez, Molinam, Valentiam, & alios. Verum contraria sententia est communis Doctorum apud Dianam p. 2. tr. 1. Misc. ref. 65. Vbi sexdecim refert, quos sequitur Sanchez in Consilijs, lib. 1. cap. 8. dub. 21. num. 1. Quia locatio domus remotius ad peccatum se habet, quam ministratio alearum, & mensæ, quæ in tali tempore, & loco, moraliter destinantur ad prauum vsus; provt excommuniciter contingentibus, agnovimus. Secus verò dicendum in casu, quo inconuenientia cessarent, iudicio prudentum; vt benè docet Tamburinus in decalogo, lib. 8. tit. 2. cap. 9. n. 34. Trullenchi in decalog. lib. 7. cap. 27. dub. 1. Quibus fauet Lugo de inst. disp. 19. sect. 2. §. 4. n. 76. dum ex rationabili causa id licere existimat. Ex hoc excusari etiam posse à peccato artifices alearum, ait Caietanus 2. 2. quæst. 169. art. 2. Vbi id verum putat, licet charis, & aleis communiter homines vterentur ad malum, cuius rationem reddit: [Quia hoc non esset imputandum artifice, ex quo vendit id, quo potest benè vti, & non vendit, vt male vrantur.] Sed ego a peccato contra charitatem in tali eventu non excusarem, si absque graui tui incommodo possit aliam artem profiteri. Verum vt modo res se habent, non communiter ad malum, sed ad recreationem, chartis pictis Nobiles vt solent, ideòque de lathali non sunt dammandi earum artifices, nec habentes domos expositas ad eiusmodi ludos. Quod enim vnus, vel alter his malè vtratur, cum ex malitia ipsorum procedat, non debet eos recipienti attribui, cum nec ille, nec alter, qui concurrunt ad ludum licitum, re sibi vtili ad recreationem indifferentem ordinata, debeant privari, ob malitiam alienam. Leges autem prohibentes domos ludo exponere, quales refert, inter alias, lex Regia 6. tit. 14. par. 7. contraria consuetudine sunt abrogatæ, vt ex Homobono, Salas, Lessio, & Filiucio tenet Diana part. 2. tr. 15. ref. 65.

QUESTIO VI.

*An licitum sit, se, vel alterum inebriare,
ad recuperandam salutem?*

AD huius quæstionis resolutionem, suppono primo, ebrietatē non esse ita intrinsicē malam, ac fornicationem, aut actionem aliam ex his, quæ in nullo casu honestari possit. Antecedens probatur autoritate Angelici Præceptoris, qui non semel docuit, (licet postea retractauerit) ebrietatem non esse peccatum mortale ex suo genere. Quod absque aperta hæresi de fornicatione dici non potest: legas, quæso, illum, in quæstionibus de malo, q. 2. de peccatis, art. 8. ad 3. vbi sic scripsit [Dicendum, quod multoties, inebriari non est circumstantia constituens speciem peccati, & idē sicut semel inebriari est peccatum veniale, ita & multoties inebriari, per se loquendo.] Quod iterum tradit q. 7. Ex quibus Caietanus 2. 2. quæst. 150. art. 2. §. Ad hoc dicitur, sic ait, [D. Thomas in quæstionibus de Malo quæst. 2. art. 8. ad 3. & quæst. 7. art. 4. ad 1. sentit, quod ebrietas non est peccatum mortale ex suo genere. Hæc opinio sequaces multos inveniret, nisi autoritas tanti Doctoris hic, & superius 1. 2. quæst. 88. art. 5. ad 1. Expressē obstaret.] Hæc ille. Ex quibus saltem deducitur ebrietatem non esse æquē intrinsicē malā, ac fornicationem: siquidem illius malitia tantum Magistrum aliquando latere potuit. Quin obstiterit illud Pauli 1. ad Corinth. 6. Nolite errare. Neque fornicarij, nec adulteri, nec ebriosi Regnum Dei possidebunt. Ex quo ipsemet Angelicus Præceptor opusc. 4. de sexto præcepto legis, sic arguit [a Regno autē Dei non excluditur aliquis, nisi per peccatū mortale, est ergo peccatum mortale, &c. Est ergo hæresis dicere fornicationem simplicem nō esse peccatum mortale.] Igitur iuxta D. Thomam non inconsequenter loquuntur Doctores, qui ebrietatem ex aliquo sine honestari posse defendunt, secus fornicationem, & voluntariam pollutionem: ista enim ex nullo possunt, vt de fide certum omnes Theologi tenent. Sunt enim aliquæ actiones, vt ait Angelicus Doctor Quodlibeto 9. art. 15. in corpore. [Quæ habent deformitatem inseparabiliter annexam, vt fornicatio, adulteriū, & alia huiusmodi, &c. sunt verò quædam actiones, quæ absolutē consideratæ deformitatem quandam important, quæ tamen, aliquibus circumstantijs advenientibus, bonæ efficiuntur, sicut occidere hominem, vel percutere.] Difficultas ergo est, an ebrietas inter has numerari possit.

2. Suppono 2. ex D. Thoma 2. 2. q. 150.

art. 2. ad incurrendum peccatum ebrietatis, sufficere. [Quod quis advertat potum esse immoderatum, & in ebrietatem: & sic (inquit) ebrietas est peccatum mortale.] Advertit verò Sanctus Doctor, potationem sano immodicam, & noxiam esse aliquando ægrotis salubrum, moderatam, & modicam; quia cum cibo, & potus sumi oporteat, vt convenit incolumitati corporis; [tunc fit, inquit S. Doctor, vt potus sano superfluous, infirmo fit moderatus.] His positis.

3. Dico 1. nullum esse peccatum, ex consilio periti medici, sumere largiorem potum ad sanitatem recuperandam, etiam si infirmus agnoscat illo inebriandū. Ratio à priori sumitur ex doctrina D. Thomæ, quia revera tunc ille potus immoderatus illi non est. Potus enim moderationem accipit per ordinem ad naturalem corporis valetudinē, & individui consistentiam: ac proinde in tali euentu semper remanet intra limites moderati; & vt ex Caietano refert Vincentius Baronius, 2. p. Manuduct. disp. 1. sect. 1. fol. 59. ebrietas a medico præcepta, à fine à natura constituto non recedit, imò ad illum confert, & omnino necessaria est.

4. Ideò hanc sententiam defendit Caietanus in summ. verb. Ebrietas, vbi sic: [Siquis ex intentione inebriaretur, ex dispositione artis medicinæ, propter sanitatem, non esset ebrietas peccatum etiam veniale.] Quod tradiderat 2. 2. q. 150. art. 2. cuius ratio, inquit, est, [quia ebrietas in illo casu non esset ebrietas formaliter, quæ est peccatum, sed materialiter tantum: quoniam non esset ex delectatione in potu vini, & esset licita,] & ibidem §. Ad hoc dicitur subnectit, [esse mentem Divi Thomæ art. 2. ad 3.] Quem sequuntur Almainus, Maio., Zelaya, & Palacios, apud Sanchez lib. 9. de matrim. disp. 9. num. 2. & alij, quos citatos sequuntur Salas 1. 2. tom. 2. q. 88. tract. 13. disp. 16. sect. 30. & Valentia 2. 2. disp. 9. q. 30. punct. 2. [Quod ipsum, inquit, re vera sentit D. Thomas, vt Caietanus, & Sylvester adnotarunt.] Idem sentiunt Armilla, Nauarrus, Reginaldus, Molfesius, Bonacina, Fernandez, quos refert, & sequitur Doctor Garfi cent. 3. cap. 39. ibi: [Neque negandū, inquit, est vini potui, quod alijs medicamentis conceditur: ergo cum liceat suffitu tabaci, vel oppio, vel alijs, rationis vsus privare; quando id exigit ægritudo curanda, licebit identifacere vini potui nimio,] sic ille. Quibus adde Petrum de Ledesma in summ. p. 2. tract. 27. cap. 3. in fine, vbi ait: [El comer, y el beber se ordena de su naturaleza, à la conservacion del individuo, y à la consistencia del, y assi (attende) es licito en algun caso beber demasiado, aunque se siga embriaguez, si esto es necesario para la sa-]

salud, y consistencia del individuo.] Cui consentit M. Araujo 1. 2. quæst. 74. art. 10. dub. 2 & Fr. Patricius Sporer in Tyrocinio Theolog. moral. p. 3. cap. 4. num. 198. Vbi de ebrietate loquens, sic ait: [Est excessus voluntarius in potu inebriante, voluptatis gratia, vique ad privationem, vel grauem perturbationem vsus rationis, &c. Dicitur voluptatis gratia: ob alium enim finem, v.g. ob recuperandam sanitatem (attende Lector) vel dum vsio, sectio, alia vè enormis medicina sustinenda est, licitum est forti haustu se inebriare. Nec enim tunc absurdum iudicat recta ratio ad breue tempus vsu rationis destitui (quod etiā in somno accidit) vt reparata valetudine; munera rationis rectius præstentur.] Ex quibus constat largiorem solito potū, ex præcepto medici, moderatum esse, & malitiæ ebrietatis expertem, licet rationem perturbaturum prævideatur.

5. Quorum discursus idem suadet de ipsa ebrietate formaliter, nempe de violenta privatione vsus rationis, si eiusmodi privatio per se, vel ratione sui, sit medium necessariū ad consistentiam individui: (quod an aliquando meum non est disputare) Probatur autoritate D. Thomæ 1. 2. q. 88. art. 5. ad primum. Vbi ad peccatum ebrietatis exigit, quod absque necessitate, ex sola voluptate vini procedat. [De ebrietate, inquit, dicendum est, quod secundum suam rationem habet, quod sit peccatum mortale. Quod enim homo, absque necessitate, reddat se impotentem ad vtendum ratione, per quam homo in Deum ordinatur, & multa peccata occurrētia vitat, ex sola voluptate vini, expressē contrariatur virtuti.] Ergo iuxta D. Thomam, si ex necessitate, & non ex sola voluptate, quis intenderet se impotentem reddere ad vtendum ratione, malitiam ebrietatis non contraheret: & priori iure, si voluptatem non intenderet, quæ secundum D. Thomam, vbi supra, ad formale peccatum ebrietatis requiritur. Quem sequitur Caietanus 2. 2. q. 150. art. 2. dicens: peccatum ebrietatis consistere [In hoc, quod propter delectationem in potu, non curaret quis sciens, & volens privare se vsu rationis.] Quorum sententiam amplectitur M. Araujo 1. 2. q. 74. art. 10. dub. 2. vbi reddens disparitatem, cur infirmus possit licitè sumere medicinam per se causatiuam ebrietatis, non verò sumere causatiuam pollutionis? Contra Alvarez vtrunque negantem sic ait: [Sed verior est opinio Sylvestri admittentis antecedens, & negantis consequentiam, quia emissio seminis, cum per se ordinetur ad generationem proli, & conservationem speciei; (attende) inordinatè fit, & assumitur tanquam mediū ad conservationem individui, quod est in se-

rius bono speciei: ebrietas autem, cum tantum sit alienatio sensus, & mentis, quæ sunt bona individui, convenienter ordinari potest ad salutem eiusdem individui, quando ad illam est medium utile, aut necessarium.] Hæc M. Araujo: Cui consentit Patricius Sporer, vbi supra citatus, qui eiusmodi alienationem sensus, & mentis, non solum ob sanitatem individui (sed ad torporem sensus, quo dolorem vitæ, dum vsio, vel sectio sustinenda est, licitè intendi posse, existimavit.

6. Ex quibus deducitur peccatum mortale ebrietatis consistere in actu sumendi scilicet potum inebriantem absque necessitate. In quo casu, ebrietas inseparabilē habet deformitatem grauem ratione damni grauis consistentis in violenta alienatione mentis. Quod si, ex necessitate ebrietas contingat, intendatur verò delectatio ex largiori potu confurgens, à culpa veniali excusari non poterit; quia vt ait D. Thomas 2. 2. q. 148. art. 2. Vitium gulae consistit in concupiscentia inordinata. Itaque in duplici casu, est inseparabilis deformitas ab ebrietate, vel quia ex concupiscentia inordinata delectationis, vel, quia, absque necessitate, potus inebrians assumitur. Ex primo capite malitiā contrahit præcipientem à graui, & leui, quia inordinatio finis in hoc casu aliam non derivat: Ex secundo verò grauem malitiam fortitur, quia vitium gulae, ratione grauis damni, quod propria saluti affert; graue peccatum constituit. Vt docent communiter Theologi.

7. Quod autem mentis alienatio graue individuo danimum inferat; est constantis Sanctorum Patrum, & Theologorum sententia; quos congerit P. Valentia vbi supra de quo non est controversia. Dabitur verò, an ad eò graue sit, vt omnia alia damna, etiā vitæ iactura, sint illi postponenda? Et quidē quando largior potus alium habet effectū, qui à medicina intenditur, licet prævideatur alienatio mentis futura, longè minor est difficultas: quia certum est, ebrietatē non esse magis intrinsicē malam; quam pollutionem, vel abortum; quæ licet non possit aliquis directe intendere, etiam si ad sanitatem matris, vel subiecti, necessarium sit; potest tamen adhibere medicinam, vel sumere potionem directē tendentem ad propriam vitam conseruandam; licet obiter semē expellendum sit, vel abortus sequatur. Videatur Diana 3. p. tr. 5. Miscellan. res. 11. & 6. p. tr. 8. res. 37. Ergo similiter, licet liqoratio mentis in nullo casu possit licitè directe intendi; id non obstaret, quod posset indirecte permitti, in causa habente alium effectum. Si autem ipsamet alienatio mentis sup-

ponatur medium necessarium ad salutem & directe intendatur, maior est difficultas: at tamen argumenta superius facta, & Doctorum autoritas, idem de illa dicendum, probabiliter suadent; quia non apparet ita intrinsecè mala, quod circumstantia necessitatis ad conferendam vitam indiuidui, non possit illam honestare. Ex quo principio ortum habuit sententia Patricij Sporer vbi supra, qui ipsam alienationem mentis directe intendi posse iactauit. [Dū vltio, lectio, aliavè enormis medicina sustinenda est.] Hæc enim damna longè grauiora sunt indiuiduo in eius sententia, quam violenta mentis alienatio.

8 Ceterum ad has angustias nos reduci opus non est, vt ad quætionem propositam respondeamus; sufficit enim, quod extrema necessitas conservandi vitam a sumptione largioris potus inebriantis excusare valeat, licet aliæ causæ non sufficiant, nec directam intentionem alienationis mentis defendimus, nisi ex suppositione, quod iudicio medicorum, sit medicum necessarium ad salutem.

§§§.

Confectarium.

9 EX quætionis præcedentis resolutione, alterius valdè controuersæ decisio dependet: nimirum, an sola necessitas ab intrinsecò, id est ab infirmitate; an etiã ab extrinsecò procedens, v.g. ex malitia tyranni minantis mortem violentam, nisi nimio potu cautaturo ebrietatem, replearis, possis absque lethali sumere? Negabunt D. Antoninus, & Summiste alij, qui ex nullo fine posse honestari censent. Affirmant verò Martinus de Magistris, qui vt refert Caietanus 2. 2. q. 150. art. 2. docuit: [Ad vitandam suuiriã Tyranni, vel infidelis, hominem posse se inebriare.] Et esse consequentiã necessariã ex opinione concedente licitam ebrietatem, pro conferenda vita, cuius periculum ab intrinsecò imminet, docent Villalobos in summ. tom. 2. tr. 40. diffic. 6. num. 5. P. Lessius lib. 4. cap. 3. de ebrietate, dub. 4. num. 37. dicens: [Ita mecum tenet multi viri docti in hac vniuersitate, (nempe Lobanienfi) consulti.] P. Layman lib. 3. sect. 4. n. 5. vbi ait: [Ex qua doctrina non improbabili- ter Lessius infert, licitū esse inebriari morris vitandæ causã.] Et probabilem esse dicit Diana deficiente scandalo: [licitum, inquit, est, te inebriare vitandæ mortis causã, quam tibi aliquis per violentiam minatur, ni propinatri respondeas, modo absit scandalum.] Et vt notat Villalobos num. 5. ex doctrina

Caietani. [No se ha de llamar embriaguez, porque no lo haze voluptatis causa.] Quos sequitur Doctor Garfi vbi supra.

10 Probatur primò autoritate D. Thomæ 1. 2. q. 88. art. 3. ad 1. verbis, vbi supra, ex illo datis; vbi ex eo probat, ebrietatem secundum suam rationem habere, quod sit peccatum mortale: [quod homo absque necessitate reddat se impotentem ad vtendam rationem, ex sola voluptate vini.] Ergo iuxta D. Thomam, si ex necessitate, & non ex sola voluptate, aliquis se impotentem redderet ad vtendum rationem, malitiã ebrietatis nõ contraheret: & potiori ratione, si voluptatẽ nullo modo intenderet, sed solum mortem ab extrinsecò sibi imminentem euitare: neque enim D. Thomas necessitatem ab intrinsecò provenire debere asserit. Confirmatur ex Caietano 2. 2. q. 150. art. 2. vbi: [Peccatum ebrietatis (in hoc consistere dicit) quod propter delectationem in potu, nõ euitet quis sciens, & volens priuare se vsu rationis.] Ergo cum in casu præfati, non propter delectationem in potu, velit homo indirectè priuationem vsus rationis, sed propter mortem vitandam, peccatum ebrietatis nõ incurret.

11 Secundò probatur, quia ex vera necessitate fit, quod assumitur, vt medium necessarium, ad vitandam mortem in his circumstantijs: nec minor est necessitas ex eo, quod ab extrinsecò, quam si ab intrinsecò proveniret: sed quando ab intrinsecò provenit, licitum est sumere potum inebriantem: ergo & quando ab extrinsecò. Maior, in qua sola est difficultas, probatur autoritate Doctorum. M. Victoria in relatione de temperantia, num. 6. [Si hoc, inquit, (nempe vesci carne humana) in extrema necessitate est licitum, (vt docet Caietanus 2. 2. q. 148. art. 2. §. Ad secundum verò) ergo etiam, si timore Barbarorũ aliquis cogeretur comedere. Nihil enim facit, an timor sit ab intrinsecò, vel ab extrinsecò illatus.] P. Thomas Sanchez in summ. lib. 1. cap. 18. num. 13. [vt bene ait Victoria. Nil refert, siue metus mortis ab intrinsecò necessitate consurgat, siue ab extrinsecò inferatur. Cum vtròque eadem vitandæ mortis necessitas hunc esum excuset.] M. Petrus de Ledesma 2. p. summ. tract. 4. cap. 3. §. A esto se responde. [La necessidad, inquit, extrema, es en dos maneras; vna como intrinseca, que nace de adentro: otra extrinseca, y nace de la malicia de otro.] Sic ille. Quem sequuntur Bonacina disp. 3. q. 5. punct. 6. & Baldellus lib. 3. disp. 30. num. 26. ibi: [Parum videtur referre, quod necessitas ex morbo sit inducta intrinsecus, & necessitas a Tyranno sit inducta extrinsecus. Doctor Garfi cent. 1. cap. 20. num. 11. [Necessitas

ex

ex eo, quod ab extrinsecò fit, non desinit esse extrema: ergo illi succurrendum est, non minus, ac si esset ab intrinsecò.] Idem sentiunt Basilus de Leon lib. 10. de Matrim. cap. 13. num. 2. Petrus de Navarra in noua editione, lib. 2. de reposit. cap. 3. diffic. 2. de indirectè accidente, num. 130. Leander à Sacramento, tom. 5. de irregularitate, tract. 2. disput. 11. quæst. 2. vers. 1. Franciscus Galetti in Margarita casuum, verb. Necessitas in fine, ibi: [Nil refert an periculum sit ab intrinsecò, an potius ab extrinsecò, dummodo vtumque sit probabile, ad hoc, vt propria vtatio iuste redimatur.] Antoninus Diana 3. part. tr. 5. Miscel. resol. 31. [Non refert, (vt asserbat Sotus) quod necessitas inducatur ab extrinsecò; imò quanto plus est ab extrinsecò, & violenter procedens ab aliena malitia, tanto est maior necessitas] cui consentit Doctor Ioseph Garfi cent. 1. cap. 20. n. 9.

12 Vrgetur; quia ex eo, quod in extrema necessitate licitum sit vti bonis alienis ad sustentationem necessariã ad vitã conseruationem, inferunt communiter Doctores idem licere, quando ad vitandam mortem ab extrinsecò imminentem, id esset necessarium. Diana 3. part. tract. 6. Miscellan. resol. 48. & 5. part. tract. 7. resol. 30. Thomas Hartado tom. 2. tract. 12. cap. 1. numer. 1419. Verricelli tom. 1. quætionum Moralium, tract. 2. quæst. 35. sect. 3. n. 22. pro se referens Molin. Cardin. de Lug. de iustit. tom. 1. disp. 16. sect. 7. num. 154. §. Priorem partem. Palao tom. 1. tract. 6. disp. 6. punct. 11. num. 12. Pater Vazquez opusc. de testamentis, cap. 5. §. 1. vbi inquirens. An mater, quæ scit filium ex adulterio conceptum, teneatur cum dispendio mortis, illud revelare, ne filij legitimi contra iustitiã hereditatẽ priuentur? Postquam affirmatiuam Adriani sententiam proposuit. Sic ait. [Opposita sententia placet, quam omnes ceteri Authores sequuntur. Ratio ergo, quæ contra Adrianum probat euidenter, ea est, quod ex eo, quod retineatur pecunia, ne mortis damnum sequatur, creditor non est rationabiliter iniurus. Ergo mulier in eò casu non tenetur reuelare veritatem; aliàs ex consequenti (attende) ille, qui est in extrema necessitate, teneretur restituere debitum: tam enim in vno casu, quam in alio, imminet mortis periculum, licet in vno à fame, in alio ab aduersarijs.] Sic Vazquez.

13 Confirmatur, quia ex eo, quod propter necessitatem ex infirmitate ortam, licet ex consilio periti medici, manum, vel brachium sibi amputare, ad vitandam mortem imminentem: Inferunt Doctores idem prorsus licere, quando ex malitia Tyranni ab extrinsecò imminet. M. Bañez, & M. Ledesma, P. Mar. de Moy. Quæst. p. 2.

ma, quos refert, & sequitur M. Serra 2. 2. q. 64. art. 6. §. 3. Si Tyrannus; & in responsione ad 3. Petrus de Navarra lib. 2. de reposit. cap. 3. Aragón 2. 2. quæst. 65. art. 1. Toletus lib. 5. summa. cap. 6. Molina 4. tom. disp. 10. num. 2. Lessius lib. 2. de iustit. cap. 9. dub. 14. Quibus adde M. Acatium de Velasco tom. 2. verb. Homicidium, resol. 35. num. 6. ibi: [Esto se ha de entender aora la salud pro venga, y dependa de causa intrinseca, ó extrinseca.] Et intrã. [Si se le diese a escoger, que se cortasse vn miembro, ó le quitarian la vida, podria muy bien c. r. a. r. e. t. e. para euitar mayor daño, con que se justifica la accion.] Ergo si alicui daretur electio, aut bibas vsq; ad ebrietatem, aut necaberis, posset ille libere, vt maius sibi damnum vitaret. Nec obstat, ebrietatem per se, ad mortem ex malitia alterius vitandam, non ordinari: quia, vt bene ait Lessius vbi supra lib. 4. cap. 3. dub. 4. num. 37. licitum est ad vitandam mortem multa facere, quæ per se ad hoc non sunt ordinata, alioquin non licuisset, sibi amputare manũ, ad mortem à Tyranno imminentẽ redimendam, quia illius abscissio nullo modo per se ad istud ordinatur, & extra hoc periculum graue peccatum esset. Quod alijs exemplis ibidem confirmat, in quibus licitum est laedere sanitatem, & corporis integritatem, ad vitandam mortem ex alterius malignitate impendentem. [Ergo etiam (inquit) licitum erit laedere rationis vsum, ad breue tempus, ob eandem causam, quia etsi dominium istorum non habeat, habet, tamen custodiam in ordine ad bonam totius, ac proinde potest de illis disponere, prout est necessarium ad salutem totius.]

14 Ratio huius sententiæ ex superioribus dictis sumenda est: quia licet in casu morbi excusatur ebrietas à peccato, eo quod circumstantia necessitatis vitandæ mortem efficit, quod potus ille largior vini, qui absolute, & secundum se, in alijs circumstantijs, esset nimius, & immoderatus, desinat esse talis respectu hominis affecti morbo; ita similiter videtur dicendum, nec nimium, nec immoderatum ceteri homini, cui mors aliter ab extrinsecò imminet. Quia medium virtutis versantis circa passiones, à ratione præscribitur, secundum omnes circumstantias, atque adeò maxime per respectum ad operantem. Cui, cum minus damnum sit priuari violenter vsu rationis, ad aliquod tempus, quam priuari vita: prudenter operari videtur, dum minus eligit ad maius damnum vitandam. Atque adeò hæc circumstantia honestabit actionem inferendi, sibi hoc graue damnum priuationis vsus rationis. Quæ, inquit Lessius, in hoc casu. [Non est intentã, sed solum permisa, quam

quam non teneret cum tanto suo malo impedire.]

15 Obijcies, contra superius dicta, dictum Augustini, sermone 232. [Etiam si ad hoc veniretur, ut tibi diceretur, aut bibas, aut morieris; melius erat, ut caro tua sobria occideretur, quam quod per ebrietatem anima moreretur.] Est ergo peccatum mortale ebrietatem eligere ad mortem, ex malitia alterius imminentem, vitandam. Respondeo cum Patre Lessio, & alijs, D. Augustinum loquutum in casu, quo quis cogerebatur bibere in contemptum virtutis. Alias eodem prorsus modo deberet in firmus, potius sobrius mori, quam se inebriare, ut vitam corporis conservaret: sicut ergo iste mortem animæ non amplectitur, amplectendo ebrietatem, ita neque ille, quia neuter in contemptum temperantiæ Christianæ efficit electionem potus inebriantis. Autoritas autem Augustini contra utrumque, verborum cortice, æquè militat; ac proinde eandem pro utroque solutionem admittit.

QVÆSTIO VII.

Utrum ad vitandum graue malum, quod aliter vitari non potest, licitum sit inebriare auctorem?

Questionem hanc versat P. Lessius loco supra citato *lib. 4. cap. 3. dub. 4. num. 33.* ad cuius decisionem, proponit casum meditantis proditionem oppidi, in certam horam; vel impediens, ne oppidum, quod est in rebelium hæreticorum potestate, suo Principi, condito tempore, tradatur; nec suppetit aliud medium ad scelus tantum auerendum. In quo casu, & similibus quæstioni responderet, [videri sibi licitum prouocare ad æquales haustus, & alterum inebriare. Hoc est potu confopire.] Cuius sententiam amplectuntur Villalobos *in summ. tom. 2. tract. 40. diff. 6. n. 9.* Cuius hæc sunt verba. [Si succedesse, que alguno quisiese hazer alguna gran mal, el qual no se podia impedir, sino es embriagandale, sería licito brindarle vno, que tiene buena cabeza, para embriagarle, como dize Lessio: y lo mismo dize, si huviesse a vno preso vnos fakeadores, que no se puede librar de ellos, sino embriagandolos.] Et Fr. Ludouicus à Conceptione *in exam. Theolog. Moral. part. 1. tract. 2. de restitut. casu 27. numer. 18.* dicens: [Licitum est paratum ad aliquod facinus patrandum, conuiuio recipere, & multos haustus urgendo ad ebrietatem prouocare.] Quorum sententiam probabilem esse dicit Diana *part. tract. 7. re-*

sol. 43. Cuius ratio est, quia licitum est suadere, & inducere ad minus malum, ut impediatur maius, ut communiter Doctores tradunt, atque hic nil aliud fit. Ergo: sic P. Lessius vbi supra *num. 33.* in fine, ex quo reliqui.

2 Hæc sententia ex prædicto principio mihi placet. Quod defendunt M. Sotus *de iustit. lib. 4. quæst. 7. art. 3. ad finem*, ibi: [Consultare minus malum ad vitandum maius, dico, quod nulla sit culpa, imò sit quandoque virtus.] Caietanus *in summ. verb. Tyrannus*. [Sicut luxurioso sanctè consultitur, ut non adulteretur, sed fornicetur.] Idem tradunt Syluester, Armilla, Medina, & alij innumeri, quos ex eodem ordine citatos sequitur M. Serra *2. 2. artic. 7. dub. 1.* Thomas Sanchez *tom. 2. de Matrim. lib. 7. disput. 11. à num. 15.* Diana *5. part. tract. 7. resol. 8.* & plures apud illos, & ut ajunt M. Sotus, Nauarrus, Gutierrez, & Aragón, apud Sanchez supra, est sententia D. Augustini *lib. 2. de adulterinis coniugis, cap. 15.* & refertur *cap. Si quod verius 33. quæst. 2.* vbi cuidam, qui uxorem decreuerat necare, ut aliam duceret, consulit, adulterium potius committat, quam vxoricidium. [Si enim (inquit Augustinus) facturus est, quod non licet, iam faciat adulterium, & non faciat homicidium, ut viuente vxore sua, alteram ducat, & non humanum sanguinem fundat.] Quibus D. Augustinus minus malum, de quo proximus non meditabatur, apertissime consulit ad vitandum maius. Quod licitum esse probat Sanchez vbi supra, cum grauisimis Theologis; & apertis testimonijs Sanctorum Patrum Epiphaniij, Gregorij, & Chrysostomi, ad 30. Auctores referens. Quo principio ductus Cardinalis de Lugo *tom. 1. de iustit. disput. 10. sect. 1. num. 39.* Difficiliorem conclusionem elicit, dicens: [Si Tyrannus decreuisset grauius aliquod malum facere, ad illud impediendum, posset ei consulere, ut te occideret.] Ergo licitum est, consulere ebrietatem determinato ad homicidium, vel proditionem ciuitatis: ebrietas enim minus malum est.

3 Ratio à priori nostræ conclusionis est: quia consilium non habet pro obiecto minus peccatum, cuius malitia, vel formaliter, vel eminenter in grauiori continetur, sed fugam excessus; quo ab isto superatur; nec enim consulens petit minoris mali executionem, sed solam præelectionem. Quod obiectum, ut bene inquit Sanchez supra, non est malum, sed bonum. Vel explicat Lugo, & constat ex verbis D. Augustini supra datis; illud consilium de minori malo non est absolutum, sed conditionatum implicite, ut si vnum è duobus peccatis effectu-

rus est, faciat potius minus graue. Quod cum Caietano, Soto, & Salo prædocuerat P. Sanchez supra *num. 22.* & P. Lessius vbi supra *num. 34.* adnotans, non esse opus conditionem exprimere, quando noscitur, nil ad malum impediendum prodelle, sed sufficere, ut mens tua sit, illud minus obijcere, velut illecebram, ut dum circa illud occupatur, possit impedi maius, nec enim huius animus est, ut absolute faciat, sed ut potius faciat, quam illud maius, quamvis ob iustas causas idem non exprimas, sicut medici in morbis desperatis, ut mortem auerant, venena quædam minorem noxiam inferentia adhibere solent.

4 Cui fauet doctrina Caietani *2. 2. quæst. 150. art. 2. in fine*, dum ait: [Qui ex medicinæ necessitate inebriat alium, non nisi materialiter ebrietatem incurrit, quoniam non tendit ad delectabile, quod est formale in speciebus temperantiæ.] Ac proinde non peccaret. [Quia ebrietas in illo casu non esset ebrietas formaliter, quæ est peccatum.] Ut tradit ipsemet Caietanus §. [Ad hoc dicitur,] & in fine articuli secundi supra citati. Cum igitur, qui ad maius damnum vitandum, alterum inebriat, non tendat ad delectabile; non nisi materialiter, ebrietatem incurrit & consequenter ebrietas, in illo casu respectu suadentis, non esset peccatum, quia non esset ebrietas formaliter, in qua stat malitia peccati.

5 Dico secundo: quoties licet ebrietatem consulere, licitum est ad illam inducere. Hæc conclusio euidenter deducitur ex prima, quia consilium quædam inductio est, non ad malum, ut diximus, sed ad præelectionem minoris mali, quæ bona est. Ita P. Thomas Sanchez vbi supra *num. 16.* dicens: in hoc convenire Caietanum, Sotum, Angelum, Nauarrum, Armillam, Ludovicum Lopez, & alios in alijs casibus loquentes: En Caietani verba *in summ. verb. Tyrannus*. [Excusantur, inquit, à peccato inducendi Tyrannum ad actum, & opus siat illicitum, quia non perunt actum illicitum, sed iustitia actus illius illiciti,] & infra: [Eadem autem ratio est de suadente, & perente.]

6 Dico tertio: licitum etiam est offerre potum inebriantem parato maius malum committere, ut ab illo desistat, si aliter auerri non possit: Probat, nam cui licet minus peccatum consulere, licet etiam eius materiam offerre. Ita docet, & bene Doctor Garfi *cent. 3. cap. 39.* vbi pluribus argumentis id suadet. Hæc conclusio necessaria consequatione deducitur ex doctrina excusantium à peccato factum Loh. Genesis 19. qui proprias filias obtulit supran-

P. Mat. de Moy. Quæst. p. 2.

das Sodomitæ, qui corde statuerant hospitibus, quos domi exceperat, ab utriusque; quia licet lex charitatis ad peccati occasionem tollendam obliget, id verum habet, nisi necessitas vitandi grauius malum aliud suadeat. Quia propter Caietanus, Arboreus, Oleaster, Couarrub. Valentia, & alij apud Sanchez *lib. 7. de Matrim. disput. 11. numer. 18.* à noxa liberant illud factum, quia materiam minoris mali obtulit. Quibus consentiant D. Thomas, D. Ambrosius, Aragon, & alij, ideò excusantes, quod minus delictum sit, secundum naturam coire, quam contra naturam delinquere. Deinde probatur ex Patre Sanchez vbi supra *numer. 19. & 20.* Quia proponens minus malum non determinat ad malum, sed retrahit à maiori malo, proposita minoris materia, ad quod mala eius voluntas se determinat. Quod fundamentum, inquit Sanchez, sicut, & alia superius adducta, æquè probat, licet re consulere, & inducere ad minus malum, vel eius materiam offerre; siue ille ad utrumque malum determinatus esset, siue ad solum maius. Quem sequuntur Pater Vazquez, *opus de scandalo, quæst. 43. artic. 1. dub. 1. numer. 9.* Turrianus *2. 2. tom. 1. disput. 95. dub. 6. vers. Mibi autem*, & Basilius Pontius *de Matrim. lib. 5. cap. 18. §. 5. numer. 16* [Quod quidem, inquit, non solum verum est, cum ille, cui probetur consilium, paratus erat, vnum ex illis duobus malis facere, sed etiam si non esset paratus illud minus committere, neque de illo cogitaret, &c. Atque id evincunt, quæ ex Chrysostomo, & Augustino adduximus, & hæc etiam ratione excusatur factum Loh. Gen. 19.]

7 Dico quarto, si inebriandus ignoret qualitatem potus, ita ut absque eius peccato, priuatio vius rationis euentura sit, licitum est illum inebriare, ad vitandum grauisimum dampnum, quod inferre proxime molitur, quando aliter vitari non potest. Ita Patritius Sporer *in Tyracino Theologiae Moral. part. 3. cap. 4.* Ratio est aperta, quia licitum est per modum iustæ defensionis eum, qui mortem tibi inferre, aut ciuitatem prodere decreuit, vita priuare; ergo & vsu rationis. Consequentia est euidentis: ergo licet daremus, illicitum esse, consulere, seu inducere ad ebrietatem nimia potatione peccaturum, negari tamen non debet, nec potest, in aliquo casu licitum esse, inebriare non peccaturum; quia longè minus dampnum illi inferatur spoliando ratione, quam vita. Confirmatur, nam, quem licet in bello occidere; licet libertate priuare, quia minus illi malum est, quam mors. Hæc est sententia P. Layman *lib. 3. sect. 4. num. 5.* qui exi-

stimat ex nulla causa licere inducere ad ebrietatem eum, qui se inebriando peccabit. Verba eius sunt. [Illicitum est, talem hominem iustu, vel suasionem inducere, seu provocare ad ebrietatem.] Et ad Lessium contrarium asserentem responderet dicens: [ad fundamentum Lessij responderetur, &c.]

§§§.

Animadversio in Baronium

Vicentius Baronius disp. 3. sect. 2. artic. 1. §. 2. fol. 297. cum fundamentis pro opinione Patris Lessij adductis respondere non posset, quin communem aliorum opinionem improbare: ut hostem, quem impugnaret, haberet, illi imposuit dicens: [Sed aliud est, illum delectum docere, habere minus mali, quod licet; aliud illam impellere, quod expressis verbis concedit Lessius.] Ceterum verbum *impellere*, apud Lessium non invenit, sed ex suo penu deprompsit, ut ex eius verbis supra datis, num. 3. apertissime constat. Si autem provocare ad æquales haustus idem sit, apud Baronium, ac impellere; cum hoc nil aliud significet, quam inducere, ut patet ex Ambrosio Calepino, licitum erit ad minus malum impellere, ad vitandum maius. Si vero per *ly impellere* intelligat non suasionibus inducere, sed ad ebrietatem cogere, & invitum inebriare; cum hoc absque inebriandi peccato contingat, magis certum est, fore licitum per modum iustæ defensionis; quã-

do aliter homicidium, vel civitatis proditio, vel excidium vitari nequirit.

9 Ex quibus infero Baronium abusum fuisse regula communi. *Non esse faciendam mala ut veniant bona.* [Qualis est, inquit, sine dubio ad ebrietatem indoctio.] In quo aperte fallitur, quia inductio ad minus peccatum, ut vitetur maius, mala non est, iuxta communioem sententiam supra relatam. Quia ut bene ait Lessius supra num. 35. non tendit ad hoc, ut minus malum fiat absolute, sed ut preferatur malo maiori, imò ad illius consensum in minus malum, solunt permissivæ se habet: utitur enim suasionem, ut propositione obiecti, ut alter à maiore malo abducatur; non intendens, ut consentiat in minus, sed permittens, ut relinquat maius.

10 Nec malum est ad ebrietatem vi impellere, ut probabi, quando liceret occidere. Imò re bene inspecta, quando ad iustam defensionem inebriatio violenta sufficeret, vel propinatio vini fortissimi, cuius virtute incognita, proximus inebriaretur, ac proinde absque lethali: non est facile negare obligationem eligendi ad propriam defensionem aliquod ex his medijs, potius quam occisionem. Quia charitas obligat ad vitandum gravius damnum imminens, minori, quo possit, proximi damno. Violenta autem, vel ignorata inebriatio minus illi malum est, cum absque ipsius culpa contingat, & sic mortem evitet.

AD

AD TRACTATUM SEXTUM.

MISCELLANEVM APPENDIX;

DISPUTATIO PRIMA:

MISCELLANEA DE IVSTITIA;

QVÆSTIO PRIMA:

Virum ad valorem contractus sufficiat signum externum consensus, licet internus deficiat.

PARS Negativa semper mihi arritit, contra quædam Theologiam, qui censura illam notavit; & ut communem tradit Escobar in Theolog. Moral. tom. 1. lib. 10. sect. 2.

Problem. 20. fol. 462. [Quia absque verò consensu Domini, quo velit dominium rei suæ in alterum transferre, aut ei conferre ius in illam, id nequit fieri, etiam si exterius significet, id velle: solo enim eo exteriori signo verè non consentit. Ita Molina, Lopez, Fausto, Reginaldus, Filliucius. Huic communi quidem sententiæ adhæreo.] Sic Escobar, & non absque fundamento communem dicit, quia talem esse testatur doctissimus Villalobos in sum. tom. 2. rr. 19. disp. 6. num. 3. ubi sic scribit: [Quando el contrato es invalido, o fingido, no nace de alli obligacion ninguna, ni en el fuero de la conciencia, ni en el fuero exterior. Esta conclusion es comun, y en especial la tienen Bartulo, Baldo, y otros Iuristas, y Antonio Gomez, probandolo con unas leyes. La razon es, porque aqui no ay verdadero consentimiento para contractar, y assi llama Baldo a este contrato, cuerpo sin espiritu. De lo qual se infiere, que si despues del contrato simulado, se sigue la entrega, tambien es simulada, y fingida (sino es que por otra parte constasse lo contrario) y lo mismo es de la posesion, como dizen comunmente los Doctores, que cita Antonio Gomez; de suerte que todo ello no vale nada.] Sic Villalobos.

2 Quæstionem hanc in terminis etiam exagitat Eminentissim. Cardin. de Lugo, tom. 2. de iust. disp. 22. sect. 4. ubi sic: [Vtrum P. Mar. de Moy. Quæst. p. 2.

consensus internus necessarius omnino sit ad valorem, & obligationem contractus.] Cui respondet num. 45. contra Turrianum, [contraria sententia negans contractum, ex consensu ficto initum esse validum, supponitur, ut communis, & certa ab omnibus fere Doctoribus: quibus citatis, manifestum, & certum id esse, nec in controversiam venire, ait Sanchez lib. 1. de Matrim. disp. 9. num. 3. & lib. 2. disp. 25. num. 1. Molina tom. 2. disp. 352. §. Ergo probabilius in fine. Vnde in definitione contractus, & pacti, petitur ab omnibus Theologis, quod sit conventio de arum voluntatum, seu quod sit obligatio ex contractu voluntate descendens.] Sic Lugo multis hanc sententiam probans, & concludens non esse fundamentum vllum sufficiens, propter quod discedendum sit ab hoc principio ab omnibus communiter recepto.

3 Faciant ad hæc Doctores asserentes, promittentem absque animo se obligandi, non manere obligatum. Sic plures, quos loquentes de sponsalibus citat, & sequitur Thomas Sanchez lib. 1. disp. 9. num. 5. his verbis: [Secundò probatur, quia omnis obligatio, que non est lege, oritur ex privata hominum voluntate: ergo ubi deest se obligandi voluntas, deficit obligatio, &c. Quia lex diuina, & naturalis non obligat circa rem spontaneam, nisi supposita voluntate hominis, obligationem sibi imponentis, &c. Quare hanc sententiam tuetur Henriquez. Et in alio simili, scilicet in voto, docent Ricardus, D. Bonaventura, D. Antonin. Angelus, Sylvester, Armilla, Tabiena, Medina, Nauarrus, Viguerius, Palacios. Idem tradit disp. 18. num. 1. [quia verba, inquit, habent vim obligandi, quatenus explicant consensum internum; & con-

tractus ex intentione legem accipiunt. *Reg. contract. de reg. iuris in 6.* Item quia hæc obligatio est lex quadam particularis, quam homo sua sponte sibi imponit: obligatio autem legis ex legislatoris mente pendet, nec in hoc fundamento aliquis discrepat.] Et infra n. 2. citatis Angelo, Sylvestro Nauarro, & alijs. Mens illorum Doctorum est, si desit intentio, & consensus internus, qualiacumque sint verba, nulla sponsalium, aut Matrimonij oriatur obligatio.] Videatur etiam Diana p. 3. r. 4. r. 205. vbi sic ait: [An in sponsalibus sufficiat consensus fictus? Resolutio huius dubij pendet ex illa questione, an promissionis contractus, sine animo se obligandi verò, sed tantum ficto, obliget promittentem; & communiter negative respondet Sanchez, &c. Et vniuersim de omni pactione docent Angelus, Sylvester *verb. Pacti*, q. 4. Armilla *ibid.*, n. 2. Tab. *ibid.*, q. 2. & c. & de omni contractu, docet Ricardus, Guillielm. Gabriel, & c. Hæc sententiam putò in praxi tutam, & probabilissimam, quã tenent nouissimè Villalobos, Coniach, Molina, Laymam, & alij.] Ex quibus constat, propositionem Escobarij tam longè esse à novitate, & à censura Theologastri, ut potius fere indubitata, & sine controuersia sit inter Doctores. Quibus ob rationem cui innituntur lubens adhæreo. His propositis.

4. *Difficultas duplex esse potest.* Prima: an sit peccatum mortale contractum celebrare exterius, absque verò consensu ad illius valorem requisitum? Secunda: an qui consensum initio non præstitit, teneatur postea præstare? Ad primam respondet communiter Doctores, & bene quidem, in contractu vtriusque obligatorio, esse peccatum lethale non habere consensum. Quia in contractu illo ore tenuis celebrato, interuenit mendacium perniciosum in graue detrimentum alterius, qui verè ex sua parte contraxit, & se obligatum repurans caret libertate recedendi. Si verò promissio non sit mutua, & ex eius non adimplentione, nullum, aut leue damnum sequatur promissario, non erit culpa lethalis, quia vere non est contractus, mendacium autem fictæ promissionis non fuit alteri perniciosum.

5. Quoad secundam verò, an qui fictæ consensit, teneatur postea verè consentire? non conveniunt Doctores: negant enim (in contractu etiam vtriusque obligatorio) obligationem ex iustitia ad habendum consensum, quotquot asserunt fictæ promittentem, & sub ea spe virginem deslorantem, non teneri eam ducere, sed damnum honori puellæ illatum pecunijs compensare. Sic videntur sentire D. Antoninus 3. p. r. 1. cap. 19. supplementum Gabrielis 4. dist. 28. q. 1. art. 2. Barthol. de Ledesma de *matrim. dub.* 19. fol. mihi 1296.

6. Caterum communis Doctorum sententia contrarium tenet, qui ille, qui ex parte sua adimpleuit contractum, eò ipso adquiret ius, ut alter adimpleat, & per consequens, ut verum consensum præstet, si antea finxerit. Ita Lelsius *lib. 2. cap. 10. dub. 3.* dicens esse communem sententiam Doctorum, & Thomas Sanchez *lib. 1. de matrim. disp. 10. num. 3.* vbi loquens de fictæ promittente matrimonio, & sub ea spe virginem deslorantem, inquit, teneri eam ducere, & probat, quia [ex iustitia commutativa tenebatur habere consensum, ut constat in omnibus contractibus, in quibus interuenit, *do, ut des, vel facio, ut facias.* Ergo cum possit restituere adhibendo eundem consensum ex iustitia debetur. Secundò, quia in omnibus contractibus in quibus interuenit *do, ut des, facio, ut facias*, vbi alter ex sua parte impleuit, teneri alter implere, quamvis fictæ contraxerit, eo quod tenebatur ex iustitia verè contrahere, ergo cum hic contractus fuerit mutuus, mulierque iam impleuerit tradendo corpus, tenetur fictus promissor adimplere.] Sic Sanchez referens D. Thomam, & supra viginti Doctores, quos sequitur M. Araujo in *decis. p. 2. disp. 11. q. 8. n. 30.*

7. Hanc doctrinam ad alios etiam contractus extendit M. Araujo supra. [Quia in omnibus (inquit) contractibus, in quibus interuenit *facio, ut facias, do, ut des*, si alter contrahentium sua parte impleuit, tenetur alter adimplere, licet fictæ contraxerit, quia tenebatur ex iustitia verò animo contrahere.] Cui consentit Eminentissim. Cardin. de Lugo vbi supra *num. 48. ibi*: [Sic dicendum est in alijs contractibus teneri fictum contrahentem fictionem auferre, & verè consentire, quando alter non potest contrahentem deceptum indemnem seruare, ne patiat damnum ob fictionem positam. Quando verò (subnectit) ex fictione nullum patitur damnum, qui deceptus fuit, non apparet inconueniens, quod ex defectu valoris consequatur, magis quam ex alijs deceptionibus, circa materiam non perniciosam, quæ solùm erit contra veracitatem, & fidelitatem debitam in verbis externis, ut menti confirmetur.] Sic ille cum citatis, quibus convenio.

8. Ex quibus constat aliud esse, contractum deficiente consensu esse validum; aliud ex contractu solis verbis fictæ celebrato, ac proinde invalido, posse ratione damni, per deceptionem illati, oriri aliquando obligationem habendi verum consensum. Primum est falsum, ut constat in matrimonio, ficto consensu, celebrato; quod omnes nullum fatentur: secundum non rarò verum est, quia damnum iniuste illatum parit obligationem restitutionis, cui aliquando satis fieri non potest,

potest, nisi de nouo adhibeatur consensus. Et differentia inter hæc est clara, ut bene notat Lugo; nam qui fictæ equum v. g. vendit, esto obligatus maneat ad habendum consensum; quandiu tamen non habet, non transfert dominium in emptorem, etiam si equum tradiderit: sed habet obligationem personalem consentiendi, & transferendi dominium. Vnde si post venditum fictæ, & etiam traditum Petro, eundem postea occultè acceptum venderet, traderetque Paulo, transiret in dominium Pauli, non obstante prima venditione. Deberet tamen Petro restituere pretium ab eo acceptum, & simul damnum, si quod ex deceptione pateretur. Est ergo notum discrimen inter contractum invalidum, (& si quandoque relinquat obligationem reuadationis) & contractum a principio valorem habentem.

QVÆSTIO II.

An legatum sit validum, si causa legandi verè non subsistat?

1. **C**asus est. Legauit quis Petro *Lego Petro hæc summam; in gratitudinem, quod negotia mea gessit*: Inquiritur, an legatum valeat, si causa non subsisterit?

2. Dico primo, probabile est legatum fore validum, dum testator non expresserit suæ voluntatis esse, quod causa non subsistente nullum, & invalidum sit. Hoc autem non dū sufficienter exprimitur, licet dixerit, in gratitudinem talis obsequij legare: rectè enim id comparitur cum valore legati, dum aliud non proberur clarè, mentem testatoris aliam fuisse. Fundamentum est; quia in tali legato dubia est testatoris mens, ut tenet Pater Molina de *iust. tom. 1. disp. 209. §. ultim.* in dubio autem, iure civili præsumitur, animum testatoris fuisse, ut legatum valeret, etiam si causa non subsisteret; atque adeò ad hæredem spectat probare contrarium. Ita expressè P. Molina supra: quod decisiuè est in §. longè *inst. de legat. l. demonstratio falsa, §. quod autem, & l. cum tale, §. falsam 1. ff. de condit. & demonstrat. l. legauit, §. ultim. de liberat. legata, & alijs legibus.* Ex quibus infert P. Molina, compellendum esse hæredem legatum solvere, licet Petrus testatoris negotia non gesserit, & consequenter legati causa non subsistat.

3. Hinc fit, in foro conscientie prædicti legatum deberi; nam ut ait P. Thomas Sanchez *lib. 1. de Matrim. disp. 5. n. 20. in medio.* [Quandocumque in foro externo, iure quis compellitur adimplere promissum, tenetur ex lege iustitiæ sub mortali implere in foro

interno.] Cuius ratio est, quia idem in vtroque foro seruandum est, vbi forus externus non innititur falsæ præsumptioni; ut ibidem docet Sanchez, *et in sum. tom. 1. lib. 1. cap. 10. n. 11.* & apud illum, Baldus, Sotus, Nauarrus, Covarr. Ledesma, Sayrus, Salas, & alij. Quod tenent etiam P. Vazquez 1. 2. *disp. 72. cap. 1. num. 2.* P. Suarez *tom. 3. in 3. p. disp. 40. sect. 5. num. 16* & Ioannes Sanchez in *select. disp. 41. n. 4. in fine, & disp. 48. n. 54. & 55.* Ergo in foro conscientie debetur Petro prædictum legatum, licet causa legandi non subsistat. Et ita expressè tenet Sanchez in *sum. lib. 1. ca. 10. n. 13. in medio.* [Nemo (inquit) dubitat in omnibus eventibus, in quibus dubia est testatoris voluntas, seruandam esse in vtroque foro præsumptionem fori externi.] Pro qua citat Menochium, & P. Molinam *tom. 1. de iust. disp. 196. colum. 3. paulò ante versiculum quando libera.*

4. Probatuè in super: quia rectè compatitur, animum testatoris ira esse dispositum; quod si sciret, causam non subsistere, re vera non legaret, postquam tamen semel legauit, non velit, legatum esse nullum, ut de donationibus loquens docet P. Molina supra, [sunt enim (inquit) quidam, qui si scirent, causam, à qua ad conferendam mouentur, falsam esse, vel non esse tantam, quantam existimant, re vera non conferrent, quod conferant, & tamen postquam semel contulerunt, animum non habeant, ut invalida sit dispositio; atque in hoc euentu in vtroque foro est invalida.] Idem tenet P. Lelsius de *iust. lib. 2. cap. 18. dub. 17.* [scæpe (inquit) fit, quem piã ira esse affectum, ut si sciret, causam esse falsam, nollet donare, tamen quia dedit, non vult, donationem esse irritam, ut si donasti aliquid amico, quia putas, illum curasse aliquid negotium, quod nõ curauit; tamè multa alia tua causa fecit, ob quæ velles donationem confirmare.] Igitur iuxta hos Doctores ad nullitatem donationis ob causam, seu ingratitude non sufficit, quod causa non subsistat; sed ultra requiritur, quod animus donantis fuerit, ut ea nõ subsistente, minime sit valida talis donatio; & ita loquens de legatis, donationibus, alijs vè contractibus, ob causam finalem existimatam, non tamen subsistentem, docet P. Fillinius *tom. 2. tr. 33. cap. 10. n. 178.*

5. Sed vnde colligemus, donantis, seu legantis animum talem fuisse, ut etiam causa non subsistente, valida sit donatio, seu legatum cum ille non expresserit? Respondeo cū Patre Lelsio id ex conditione dantis, & accipientis, & rei donatæ, & ex conditione causæ colligendum esse. Si enim donans alia beneficia acceperit à donatario, & bene erga eum sit affectus; seu aliàs probabiliter possit con-

festare, ipsum non ignorare, vel saltem dubitare posse de substantia causae, propter quam legat, vel donat; in his, & similibus valde probabile erit, animum legantis fuisse, vt causa etiam non subsistente, valeret legatum. Quia vt cessante causat cesset effectus, oportet omnes causas cessare, vt cum Baldo, & Tiraquel. tradit P. Thomas Sanchez *de matrim. lib. 6. disp. 27. n. 4.*

6 Ter tñd probatur, quia non est idem, legare, seu donare ob hanc, vel illam causam, ac donare sub conditione, quod talis causa subsistat: expressio enim causae nō habet vim conditionis, vt patet in contractu matrimonij, v. g. si quis ita dicat: *Accipio te in uxorem, quia diues, vel quia bonis moribus es*; talis enim contractus est validus, siue causa in re subsistat, siue non, vt aduertit P. Lessius supra: solum enim exprimitur, quod mouet, & impellit animum ad contrahendum; non autem ponitur vlla conditio contractui.

7 Tandem probatur a paritate eleemosynae erogatae diuiti se pauperem simulanti, quam ait Sotus *de iust. lib. 9. cap. 7. in fine.* Validam esse, cuius ratio, inquit, est. [Nam qui eleemosynam largitur, non censetur, conferre sub ea conditione, si pauper est, sed absolute donat, licet motiuum sit falsum.] Sic M. Sotus, & alij, quos refert, & sequitur P. Henriquez *lib. 4. de indulgent. cap. 35. §. 5. P. Granado tr. 11. de charit. disp. 7. n. 4.* Caietanus in *summ. verb. Rest. & cap. ultim. casu 4.* Angelus *ibidem §. 8.* Medina in *summ. lib. 1. cap. 4. §. 35.* & alij. Ergo a simili, licet testator dicat, se ob talem causam legare, non est censendus, conditionate legere, sed absolute, licet motiuum legandi falsum sit. Nam vt ait Sotus, quod absolute donentur eleemosynae inde apparet, quod homines propter Deum largiuntur; cum autem legatum pauperibus relictum vera eleemosyna sit, nō est cur de illo aliter philosophari debeamus. Ergo saltem si legatarius sit pauper, huius sententiae probabilitas negari non potest.

8 Dico secundo probabilius esse, legatum non esse validum, si causa legandi non subsistat. Probatur ex *l. cum tale 11. §. Falsam causam, ff. de conditione, & demonstratione, vbi deciditur tunc, viriari legatum ex causa defectu, si proberetur fore, vt cognita veritate testator non legaret.* Probatur 2. ex Vazquez, *opusc. de eleemosyna, cap. 3. dub. ultim. nu. 15.* Quia de ratione actus legandi, & donandi, vel contrahendi cum aliquo est voluntarium simpliciter, sine quo valor actus non subsistit. Si enim actus sit involuntary circa subsistentiam rei, circa quam versatur, rationem donationis non habet, nec dominium rei datae transferri: cum autem motiuum actus deficiat, legandi causa non subsistente, verè de-

ficit voluntariam circa substantiam actus. Confirmatur, quia si quis se fingeret conanguineum testatoris, & ob hanc causam illi relinqueret legatum, esset absque dubio nullum, nec factus conanguineus posset recipere, nec haeres veritate cognita teneretur donare, ergo a simili in nostro casu.

9 Idemque propter hoc fundamentum dicendum est de paupere ficto, nequit enim licite accipere eleemosynas hoc praetextu ipsi oblatas, & tenetur acceptas restituere, vt potè quarum dominium non adquisiuit, vt bene ait Vazquez supra. Poterit verò se per Bullam componere, & ad 50. Bullas assumere, quarum qualibet fere sexaginta legales, id est, duo millia maravedinorum componuntur: nempe si domini sint incerti; vel si mauius alijs verè pauperibus erogat, his enim donare, voluntatis Domini fuit, ac proinde, & quod illis restituatur, verè similis praesumitur, quamquod aliter fiat compositio.

10 Hac opinio propter superius dicta probabilior, vt dixi mihi est, ni coniectura tales existat pro vera traditione dominij, quod probabiliter ceteri possit animum donantis, aut legantis fuisse, donatum, vel legatum non restitui, licet postea constiterit donandi, vel legandi causam non subsistisse, tempore donationis. In quo sensu videntur loquuti Doctores primae sententiae.

QVÆSTIO III.

An mutuanti, vel credito vendenti licitum sit aliquid ultra sortem exigere ratione periculi probabilis eam amittendi?

IDVplex est opinio circa contractum in titulo quaestionis expressum. Prima mordicus negat esse licitum; quā defendunt M. Soto *6. de iust. q. 4. art. 1. ad 1.* Bañez *2. 2. q. 77. art. 4. dub. 6.* Rebelius *p. 2. lib. 9. q. 12.* Toletus *lib. de septē peccatis, cap. 51.* Ludovicus Lopez, Pallacios, Garcia, Nannarus, & alij apud Salas *tr. de usuris, dub. 22.* Quos sequitur Vincentius Baronius *2. part. Mañuductionis, fol. 168. & tom. 2. Ethices Christianae, disp. 3. sect. 3. de usura, numer. 51.* vbi de asserit nullum pro contraria sententia Thomistam militare. [Nam Thomistae, inquit, hoc ex Angelico praepatore exceperunt omnes, & perpetua traditione seruauerunt, nullum ex mutuo ratione periculi lucrū pacisci, aut sperari posse legitimum, nisi ea conditione, vt damnum non timeatur solum; sed etiam praesens sit, & sentiatur.] Qua autem veritate id scripserit, ex dicendis constabit.

2 Secunda sententia, quae mihi, probabili-

lior est, affirmat, licitum esse aliquid supra sortem exigere, si subit probabile periculum illam amittendi. Hanc defendunt grauissimi Theologi, tam ex Thomistis, quam ex alijs. M. Serra *2. 2. q. 77. art. 1. dub. 4. §.* [Probatur ratione sumpta ex Sylvestro] vbi sic: [Quamvis enim vltura sit, si quis recipit aliquid ultra sortem ratione mutui; non est vltura, inquit Sylvester, si recipit ratione periculi tantum, vt periculum periculi.] & *q. 78. art. 2. dub. 3.* (Mutuans in se suscipiens mutui periculum, potest ratione illius, quantum fideiussor, & assecurator posset, exigere.) Hac Serra. Pro eadem sententia scade-cim authores refert M. Ioannes Martinez de Prado *tom. 2. Theolog. Moral. cap. 37. §. 2. n. 6.* inter quos Santarelium, Caranuel, Faustum, Villalobos, & Trullench, subiungens (idem docuerunt alij octo Doctores, quos refert, & sequitur Sylvester, & hac opinio propter extrinsecam Doctorum auctoritatem, & rationem, qua nititur, (speculatiuam habet probabilitatem; sed in praxi falsam reputo cum Soto) verum practice etiam probabilem putant, ultra citos, M. Petrus de Ledesma in *sum. p. 2. tr. 8. cap. 33. de usura conclus. 29. ad 4. titulum*, vbi sic: [Digo lo secundo, que sera licito con buena fe, considerando el peligro del Capital, y los gastos que se han de hazer en cobrar la deuda, tasar al tiempo de la venta cierta cantidad, en la qual se aprecie el peligro, y los gastos, y pedir la al comprador, fuera del precio presente.] Sic ille. Quem sequitur Illust. P. M. Acacius de Velasco eiusdem instituti, Episcopus Oriolensis *tom. 1. ref. Moral. verb. (Contractus) ref. 206. n. 1. dicens*: [se puede vender vna cosa mas cara propter periculum amittendi pretium rei, vel recuperandi cum expensis. Por el peligro de perder el precio de la cosa, o recuperarlo con daño della.] Quod putat probabile M. Corradus. *1. part. Resp. q. 130.* & plures apud Salas *tr. de vedit. cap. 41. n. 5.* & fauet satis D. Thomas *opusc. 73. de usuris cap. 10.* dum ait; [si venditor rem suam intendat vendere carius, non propter tempus tantum, sed propter damnum, quod sibi videt imminere ex dilatione solutionis recuperandae, seu propter vexationem suam redimendam, quam probabiliter putat sibi futuram in receptione debiti sui, propter malitiam, vel impotentiam debitoris; tunc excusatur a vitio;] & iterum in fine eiusdem capituli, lucrum ultra sortem damnat. [Proveniens ex natura temporis sine exercitio laboris, (attende,) & sine dubio periculi probabiliter possibilis evenire.] Supponit ergo ratione periculi probabilis excusari posse. Si ergo timor vexationis probabiliter futurae, licet postea non sequatur, sufficit iuxta D.

Thomam, vt propter timorem aliquid ultra iustam rei pretium, quando eredito venditur, exigatur; cur non & propter periculum probabile sortis amittende: Fit ne parui momenti vexatio, pecuniam mutuo datam, vel ex malitia, vel ex impotentia debitoris non recuperaret? Ergo poterit mutuans, vel eredito vendens in pactum deducere aliquid supra sortem, vel pretium rei venditae, quoties probabile fuerit periculum amittendi sortem.

3 Addo, & ipsum Baronium pro nobis (si consequenter loquatur) stare debere, vt constat ex ipsius verbis *2. p. Mañuductionis fol. 178. & 179.* vbi cum interprete Caietani excusatur a peccato ementem minoris ius ad aes alienum liquidum, & absque vlla difficultate exigibile, si subit aliquid periculum amittende summae, & sortis. Sentiit ergo Baronius periculum hoc esse pretio aestimabile, ergo & licitum esse ex mutuo, ratione periculi lucrum pacisci. Quo ergo iure contrarium omnes Thomistas, ex Angelico praepatore, excepisse iactat, nisi damnum non timeatur solum, sed etiam praesens sit, & sentiatur? Alij iudicent. Insuper nescio cur dissentiat M. Soto cum ipsemet *lib. 6. de iust. q. 4. art. 1. ad 3.* loquens de debitis immaturis, sic scripserit. [Quando solutio in periculo versaretur, nil dabitur, quin liceret vltiori pretio emere, quam est totum debitum: ergo sentit aperte M. Soto periculum recuperandi debitum esse pretio aestimabile. Ergo & periculum amittendi sortem. Vtraque consequentia est legitima, quam licet Sotus ibidem, adhibita disparitate, conetur infringere, non consequitur. Denique pro nostra sententia, non solum Thomistae citati, sed alij Doctores militant Couarr. Corduba, Saloñ, Gabriel, Aragon, Angelus, Malor, Emanuel, Lessius, Medina, Valentia, Sa, Molina, quos citatos sequuntur P. Salas vbi supra; & Emin. Cardin. de Lugo *tom. 2. de iust. disp. 25. sect. 6. n. 8.* & *disp. 26. sect. 7. nu. 104.* dicens esse communem. Bonacina *disp. 3. de contr. q. 2. punct. 4. n. 18.* Filiucius *tr. 35. cap. 5. n. 112.* Malderus *tr. 6. cap. 3. dub. 14.* & Diana *1. p. tr. de contr. ref. 37. & 57.* & huic sententiae fauere D. Thomam, dicunt Salas, & Lugo supra.

4 Probatur 1. quia periculum probabile expensarum, in recuperanda sorte, est pretio aestimabile; & licitum est ratione illius aliquid supra sortem exigere, & si nulla postea fiat, ergo idem dici debet de periculo probabili amittendi sortem. Antecedens tradunt communiter Doctores M. Sotus *lib. 6. de iust. q. 4. art. 1.* Per haec verba [vbi omni procul fraude, bonis coniecturis timentur expensae, nempe dum tuus debitor a tua vrbe

oco distat, nulla est iniquitas de expensis, & laboribus, pactum cum illo inire, constitutumque pretium recipere, etiam si nullus sit postea facturus. Nam etiam si esset plura expensurus, non posses amplius, quam fuit cōnitione firmatum.) Hæc Sotus. Quem excerptis verbis sequitur M. Ioannes Martinez de Prado tom. 2. Theolog. Mor. cap. 27. q. 3. §. 3. addens: esse hodie communem inter Doctores, octo relatis, docet Bartholomæus à Sancto Faucto] Pro qua P. Salas tr. de usuris dub. 22. n. 2. adducit Molinam, Lesciū, Valentiam, Sa, Navarram, Cordubam, & alios: & tr. de vendit. dub. 41. n. 5. dicit (omnes illam docere.) Quam sequuntur M. Petus de Ledesma, M. Serra, M. Acarius de Velasco, & alij infra citandi. [Quo concessio (ait Salas supra dub. 22. citato (vt cōceditur à Soto, quem Sotus & Bañez imitari videntur) vrget valde argumentum; quia nulla videtur esse ratio discriminis, cur pro metu expensarum auctarium recipi possit, etiam si postea expensæ non fiant, non verò propter periculum fortis amittendæ, licet postea nō amittatur] consecutio hæc negari non posse videtur, & quia illam negauit M. Soto, eum propter inconsequentiam reiecit M. Serra 2. 2. q. 77. art. 4. dub. 4.

5 Probatur 2. & explicatur lucrandi titulus, qui de presenti adest, quia se in gratiā alterius exponere periculo probabili amittendi sortem, vel pretium rei credito venditæ, est pretio æstimabile: quilibet enim, si periculi incens mutuum dedisset, & postea agnosceret mutuatarium in paupertatem devenisse, vel in Regionem distantem profectum fuisse, sponte pretium offerret asscuranti sortem, vt vel sic probabile eam amittendi periculum, vitaret. Quod efficax argumentum est, pretio æstimabili esse probabile mutui periculum subire; poterit ergo ratione illius aliquid ultra sortem exigere; quia ex eo, quod tempore conditio fiat solutio, & deinceps metus dispereat, nil datur mutuanti in compensationem periculi probabilis, cui se exposuit, quod in pactum cōpensandum, vt pote pretio æstimabili venire potuit, & de facto (vt ponimus) venit, fieri enim potest contractus de pecunia determinata pro damno indeterminato, siue postea nullum contineat, siue maximum.

6 Probatur 3. quia periculum incommoditatis corporalis est pretio æstimabile, quavis dampnū aliud postea non sequatur ergo & periculum amittendæ fortis, licet de presenti aliud dampnum non sentiat. Propter periculum autem incommoditatis corporalis, quæ rimetur, posse aliquid supra sortem exigere, tradit M. Prado vbi supra cap. 28. q. 1. §. 5. & latius n. 29. dicens: [Cum moraliter

non contingat, vt magno temporis spatio non occurrant hominibus necessitates, & occasiones dispensandi pecunias, ratione huius specialis incommoditatis, potest aliquid ultra sortem exigere] sic ille. Quem sequitur Vincentius Baronius 2. p. Manuductionis fol. 167. vbi in hanc conclusionem trahit Caietanum, Sotum, & Bañez, (iure vel iniuria alijs relinquo) ergo & propter periculum amittendi sortem aliquid poterit supra illam exigere, etsi aliud dampnum præsens non sit.

7 Quarto probatur, quia fideiussio est pretio æstimabilis ratione probabilis periculi, quod fideiussor subit solvendi pro debitor, vt docent communiter Doctores apud Salas tr. de usuris dub. 11. Hoc autem periculum nil aliud est, quam minus habendi tempore conditio in bonis summam illam, ad cuius solutionem pro alio se adstringit; licet cum iure ad solutionem: sed eidem prorsus periculo se exponit mutuans, si mutuatarium non solverit, ergo cum æquale sit vtrique contractui periculum, eadem vtrique compensatio correspondere debet.

8 Probatur quinto, quia subiacere periculo amittendi sortem propter alium, est dampnum quoddam emergens, non in rebus fortunæ, sed in bonis animæ, & est pretio æstimabile, vt fatentur Sotus, Bañez, Lopez, & alij apud Salas dub. 22. vers. 4. probatur, ergo pro illo potest aliquid exigere. Sexto probatur Salas, quia mercator potest carius vendere, quam emit, ratione periculi cui se exponit transferendo rem de loco ad locum, vt docent D. Thomas, Sotus, Navarrus, Antoninus, & alij, quos ibi citat. Ergo & mutuans ratione periculi fortis, cui probabiliter se exponit, poterit aliquid supra sortem exigere. Septimo probatur Molina disp. 304. & disp. 356. quia pecunia subiecta periculis minus mihi valet, quam non subiecta, ergo ex eo quod illam mutuo alteri cum periculo non recipiendi, diminuo valorem illius, & amitto aliquid propter alterum, ergo poterō ab illo perere compensationem. Denique principium, cui nostra sententia innixa est, probatur ex doctrina Magistri Contrado de contractibus q. 59. vbi ait: Pro timore inferente anxietatem, & molestiam, ex probabili periculo expensarum posse aliquid supra sortem exigere, licet expensæ non sequantur, quia ad hoc auctarium satis est timore illo grauatum fuisse, & anxietatem, laborem que animi perpetuum. Quod fundamentum, idem probat, licet expensas sequatas recuperet; ergo potiori iure pro ipso periculo amittendæ sortis, licitum erit aliquid supra illam exigere, etsi postea non amittatur, quia huius periculo se exponere anxietatem, & molestiam

fiam causat. Quod dampnum quoddam emergens est.

9 Obijcies 1. si non præcederet pactum, debitor satisfaceret reddendo sortem, vel pretium tempore conditio: ergo propter timorem illum, seu probabile periculum amittendi sortem, nil exigere potuit: alias secluso etiam pacto deberetur. Respondeo, deficiente pacto, solum teneri debitorem ad dampnum in bonis fortunæ iniuste illatum compensando, ac pro inde non tenetur ad aliquid reddendum ultra sortem pro anxietate illa, & molestia ex timore amittendi sortem proveniente. Confirmatur, quia mutuatarium non tenetur ad compensationem dampni emergentis, vel lucri cessantis, nisi de hoc præcesserit speciale pactum: quia onus eiusmodi compensationis non est imponendum nisi consentienti: ergo nec onus compensandi periculum amittendi sortem, seu molestiam, ex mutuo, periculoso prorsus proveniente. Ita cum Molina, Aragon, & Navarro, P. Salas, & Lugo supra.

10 Obijcies 2. cap. Nauiganti de usuris, vbi dicitur. [Nauiganti, vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem: eo quod suscipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, vt iurarius est censendus.] Respondent communiter Doctores casum in hoc cap. reprobarum, solum esse, quando mutuans addit aliud pactum simul celebrandū, asscurationis rei mutuatæ, aut mercium ob quarū periculum in se susceptū, aliquid ultra sortem reddendum sit; secus mutuum non daturus; ita Valentia, Navarrus, Aragon, Medina, Caietanus, Sylvester, Sotus, & alij, quos citatos sequitur Salas tract. de usuris, dub. 23. Cardinalis de Lugo supra n. 78 & Vincentius Baronius 2. p. Manuductionis, fol. 165. quia non potest mutuans obligare mutuatarium ad asscurationis contractum cum illo celebrandū: hoc enim onus iniuste mutuo superadderetur; licet possit nolle mutuare, absque fideiussore. Hoc verò non tollit contractum asscurationis posse liberè, post mutuum, celebrari: & sic expressè docent authores nostræ sententiæ M. Serra q. 77. art. 2. dub. 2. [Quod alius (inquit) asscurare potest, etiam potest, & ipse mutuans, dum tamen non mutuet cū pacto, vt alius cū ipso contractū asscurationis in eam; nam non est peioris conditionis, quam alij.] Sic ille cum Sylvestro verb. usura 1. q. 35. vbi ait, vsuram non interuenire [vbi liberaliter quis mutuet, & deinde, vt asscurator suscipiat periculum cum pretio] quod prædixerat verbo negotium. Alio ter explicat M. Arauxo in decis. moral. de statu civili disp. 1. quæst. 1. dicens in capite Nauiganti solum dampnari lucrum ob periculum

fictum. Hoc autem non tollit quod ratione periculi probabilis mutui, (vt dictum est) possit de certa quantitate ultra sortem reddenda pacisci, sicut & ratione probabilis periculi dampni emergentis, vel lucri cessantis, ita vt licet maximum postea emerferit, vel lucrum cessauerit, nil ultra exigere possit.

11 Quod autem non solum ratione dampni emergentis, sed etiam ratione lucri cessantis, seruatis seruandis, licitum sit aliquid supra sortem exigere, est communis Doctorum sententia, contra Sotum, Panormitanum, & Diuum Antonium partem negatiuam cum Scoto tenentes, [verum partem affirmatiuam, (inquit M. Arauxo eam amplectens in decisionibus moralibus de statu civili disp. 1. q. 1. n. 10.)] titentur Sylvester in summa verb. usura 1. q. 19. Caietanus in suo ad articulum 2. dictæ quæstionis 78. 2. 2. Commentario, & in summa verb. usura. Contrarius q. 3. de contractibus Adrianus in quæst. de vsura, & Navarrus in summa latina, eandem transcribens ex commentario de usuris notabil. 15. cap. 17. num. 211. & sequenti, & lib. 3. consiliorum tit. de iudeis, consilio 4. Quæ sententia licet modernorum Doctorū, iam vsu est communiter recepta, & rationibus à Navarro perpenis demonstratur. Sic Illustissimus Episcopus M. Arauxo, & ante illum, Molina, Lescius, Bañez, & innumeri alij, quos congerunt, & sequuntur P. Salas dub. 19. n. 2. & Cardinalis de Lugo tom. 2. de iustit. disp. 25. sect. 6. n. 87. Itaque si lucrum, quod cessat, sit certum, poterit totum ex pacto expresso compensandum exigere: sicut & dampnum, quod iam emergit, vel quod postea propter mutuum datum emerget, quia mutuans ius haberet se indemnem seruandi, & nollendi aliter mutuare. Si autem probabile tantum sit lucrum, quod certum, vel probabiliter cessaturum creditur; poterit iuxta qualitatem dubij, iudicio prudentis pecunia determinata, sicut & dampnum, quod probabiliter timeretur, ex pacto compensari. Si verò non propter mutuum lucrum cesset, vel dampnum emergat, sed ex alia causa, non debet, nec poterit in contractum venire. Si enim mutuans aliam pecuniæ summam habet, quæ possit absque sui præiudicio dampnum vitare, & lucrum non amittere: nullum ei dampnum propter mutuum emerget, aut lucrum cessabit. Quod maxime obseruare oportet.

S. I.

Confectarium pro montibus pietatis.

15 Non possum hic non tractare ex obiter attingi 1. p. selectarum in fine. Ex principi-

cipijs enim supra iactis evidenter deducitur licitos esse montes pietatis, in quibus à singulis mutuatarijs aliquid ultra sortem exigitur, pro conductione domus, pro alimentis, & stipendijs Ministrorum, aliisque expensis præcisè, ut pecunia ad mutuuum, ad aliorum commodum deferuiat, ad mutuatariorum maius damnum vitandum. Ita Doctores omnes Societatis, Molina tom. 2. de iust. disp. 925. Valentia de usuris, disp. 5. quest. 23. part. 4. ad finem, Toletus lib. 5. sum. cap. 58. Salas tract. de usuris, dub. 33. num. 3. Lessius dub. 23. Cardinalis de Lugo tom. 2. de iust. disp. 25. sect. 10. & communiter Doctores, M. Bañez, M. Ludovicus Lopez, M. Peña, M. Tabiena, Medina, Nauarrus & alij apud ipsos, quos sequitur M. Arauxo in decisionib. moral. Ratio à priori est: quia licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere pro expensis in recuperanda sorte faciendis, atque in pactum deducere, ut cum D. Thoma, docent omnes eius discipuli supra citati; quia eiusmodi pactum ordinatur ad reddendum indemnem mutuanti, & quod ultra sortem exigitur, conferendum est ratione damni emergentis: Ergo licitum erit, pro expensis ad mutuandum præcisè factis, aliquid etiam supra sortem exigere. Consequètia est euidens, quia eadem profusus ratio militat in præiudice ad mutuuum factis, ac in faciendis ad recuperationem mutuui; quia nemo militat stipendijs proprijs 1. ad Chor. 9. & dignus est operarius mercede sua, Lucæ 10. Confirmatur, quia tam in vno, quam in altero casu est damnum emergens mutuanti, quod in gratiam alterius pati non tenetur; nec compensare nollenti mutuuum dare. Virgetur, quia, ut bene inquit P. Salas, si mutuuum a me petas, quod dare non valeam, quin Hispalim, v.g. famulum pecuniam relaturum mittam, nullam tibi iniuriam irrogabo, si rem tibi aperiam, delectumque tibi liberum relinquam mittendi famulum tuis expensis, vel carendi beneficio mutuui. Ergo à simili in re nostra.

13 Secundò efficacius probatur, quia eiusmodi montes pietatis, ut supra expositos, licitos esse, & minime usurarios definiuit Leo X. in Concilio Lateranensi sess. 10. verbis, quæ sequuntur. [Sacro approbante concilio declaramus, & definimus montes pietatis ante dictos, per Respublicas institutos, & auctoritate Sedis Apostolicæ hæcenus approbatos, & confirmatos, in quibus pro eorum indemnitate aliquid moderatum, ob solas ministrorum expensas, ultra sortem absque lucro eorundem montium recipitur, neque speciem mali præferre, neque illo pacto improbari. Quinimo meritum esse, & probari debere tale mutuuum, & minime usurarium

esset.] Et paulò infra. [Omnes autem Religiosos, & Ecclesiasticos, ac Sæculares personas, qui contra præsentis declarationis, & sanctionis formam, de cætero prædicare, seu disputare verbo, aut scripto ausi fuerint, excommunicationis lætæ sententiæ poenam, priuilegio quocumque non obstante, incurere volumus.] Hac tenus in Concilio Lateranensi sub Leone X. anno 1515. celebrato.

14 Ex quibus patet omnino reiicienda esse opinionem M. Soti lib. 6. de iust. q. 1. art. 6. qui post concilij definitionem, contra sanctionis formam, contrariam sententiam ex instituto defendit dicens: [Arbitror eiusmodi rationem montis neutiquam ab usura sordibus elui posse.] Quem propterea M. Salon 2. 2. quest. 78. art. 2. controu. 27. iure carpit inquit Soti sententiam, quæ post definitionem Concilij Lateranensis, hunc montem damnauit esse temerariam, & periculosam, falsoque docere, errare posse Pontifices, & concilia in definitionibus earum rerum, quæ non habentur in scripturis, & traditionibus. Nam (ut bene notat Henriquez lib. 3. de penit. cap. 3. num. 2. in Gloss. litt. G.) Concil. Lateran. sub Leone X. sess. 8. definit immortalitatem animæ, & mundum non fuisse ab æterno: propter quod M. Cano lib. 12. de locis, cap. ult. conclus. 3. oppositum damnat erroris, & tamen id scitur ratione naturali. Et quidem in re præsentis de montibus pietatis, in M. Sotum insurgunt fere omnes, qui post Concilium Lateranense scripserunt.

15 Videatur Antonin. Diana part. 11. in fine tract. 2. de infalibilitate decretorum Pontificis, vbi definitionem Leonis X. contra Caietanum, & Sotum, ut omnino certant propugnat, subnectens: [Ita recte Nauarrus, Coment. de usuris, num. 59. Sotum, & Caietanum grauitè reprehendit immodestia, & irreuerentia erga Sedem Apostolicam, & Concilia generalia: displicet mihi viros tam doctos sugillare, sed necessarium est in re tam graui, & contra Caietanum, & Sotum insurgit ex Dominicanorum familia 72. Ioannes à Sancto Thoma 2. 2. quest. 1. disp. 9. art. 3. fol. 777. Vir quidem sapientissimus.] Quibus acquiescit Henriquez supra dicens montem pietatis à Concilio Lateranensi fuisse confirmatum [quare errant, qui negant licere; v; probant Nauarrus, Sarmiento, Medina, Corduba, Baptista Lupus, & in Comicijs Salmanticæ, Sotomaior, Gallo Episcopus, & multi alij putant certum, &c.] Sic ibi.

16 Et suppresso nomine, Doctores alij ex eodem instituto M. Sotum grauitè sugillant. Illustrissimus Episcopus Segouienis M. Arauxo in decis. moral. p. 2. disp. 1. q. 6. num.

numer. 6. ibi: [Concilium generale legitime congregatum in his, quæ ad fidem, & mores pertinent, errare non posse, ostendimus cum D. Thoma 2. 2. quest. 1. artic. 10.] M. Canus lib. 5. de auctoritate Concilij, quest. 5. §. 2. Deinde Ecclesiæ, fol. 193. [Ecclesiæ non potest definire quicquam esse vitium, quod honestum est, aut è contra honestum esse, quod est turpe; ergo nec sua edita lege probare quicquam, quod Evangelio, rationi vè, inimicum sit. Quæ autem ratio id de Ecclesiæ conuincit, eadem conuincit de Concilio; in quo vniuersalis Ecclesiæ auctoritas residet.]

17 An verò de fide sit, montes pietatis à Concilio Lateranensi sub Leone X. approbatos, & definitos, ab omni usura læbe immunes, licitosque esse? Videtur affirmatiuè respondendum ex principijs Theologorum, quæ subijcio. M. Canus vbi supra quest. 4. §. [Nos igitur.] Notam inquit rens ex qua, vis definitionum dignosci possit, sic ait. [Dixerit aliquis, erit aliquis nota, quæ Conciliorum de fide iudicia interuosci queant? Erit planè (& duabus annumeratis) tertia est, si in eos, qui contradixerint excommunicationis sententia ipso iure feratur. Exemplum est de hæreticis, cap. Cum Christus, & cap. Ad absolvendum.] Est & exemplum in casu præsentis circa montes pietatis sess. 10. Concilij Lateranensis, in quo excommunicatione lætæ sententiæ, verbo, aut scripto, contradicentes feriuntur Magister Sylvester verb. Fides, numer. 2. [Ad fidem pertinet inherere determinationi Pontificis in his, quæ sunt fidei, imò etiam in his, quæ spectant ad bonos mores. M. Bañez 2. 2. quest. 1. artic. 10. dub. 8. conclus. 4. Non potest summus Pontifex errare, &c. Ita ut approbet leges perniciosas, aut nociuas salutis animarum, &c. Quæ propter eisdem censuris notandus est, qui hanc conclusionem negauerit, sicut ille, qui negaret tertiam præallegatam. Tam certa (inquit ibi) est conclusio, ut oppositum non dubitem esse hæreticum. M. Dominicus Baltanàs in sua Margarita confessorum, fol. 184. in spectantibus ad fidem, & bonos mores, asserere Papam posse errare, est hæreticum. Ex mente Diu. Thomæ esse dicit. Castro Palao tom. 1. tract. 4. disput. 1. punct. 5. §. 6. num. 6. [Dicendum existimo de fide esse, non posse Pontificem errare, &c. Ita ut approbet tanquam consentaneum Evangelicæ perfectioni, quod consentaneum non sit.] Angelus Maria Verricelli tom. 1. q. 9. moral. tract. 8. quest. 24. num. 8. [Quod Papa toti Ecclesiæ leges, quoad mores, proponens nequeat errare, declarans esse bonum, quod malum est, & è contra; & id esse de fide, docent S. Antoninus 3. part. tract. 12. cap. 8. §. 2. Ioannes de Neap. Mat. de Moy. Quæst. p. 2.

poli quod leg. 11. Cano de locis, lib. 5. cap. 5. Molina de iustitia, tom. 2. disp. 325. Suarez de fide, disp. 5. sect. 8. num. 7. Turrianus 2. 2. disp. 16. dub. 2. Castro Palao supra Comitulus lib. 1. Respons. q. 113. num. 4.] Sic ille.

18 Ex his præmissis deducit Verricelli; non posse absque heresi, post Concilium Lateranense, sub Leone X. negari licitos esse montes pietatis, in quibus pro eorum indemnitate ob solas ministrorum impensas, aliquid ultra sortem exigitur. [Hinc, inquit, contractus montis pietatis à Leone X. licitus declaratus, de fide est, quod sit iustus. Molina, Turrianus, vbi supra Belarminus de Romano Pontifice, lib. 4. cap. 10.] Sic Verricelli loco citato: quæ prædixerat tractat. 4. quest. 16. numer. 5. Et hæc partem veram esse, supponit cum alijs Pater Salas vbi supra tract. de usuris, dub. 33. numer. 7. vbi cum Molina inuehitur in Caietanum asserentem (quod, & Sotus, vbi supra tenet) rem istam non potuisse à Pontificibus, & Concilijs definiri, tanquam de fide. [Quod parum (inquit) reuerenter, nimisque audacter dictum est, & plus iustæ potestatem, quæ in Ecclesiæ est ad definiendum, & declarandum, quæ ad fidem, mores spectant, coarctat; neque tutum est.] Quæ propter, haud mirari non possum, quod montes pietatis, ut licitos ab Ecclesiæ declaratos, & definitos, sint, qui contradixerint.

19 Quamvis, ut verum fatear, post Concilium Lateranense, & Leonis X. definitio-nem, non plures, sed vnus Soto contradixit, quia ex auctoribus, qui à Cardin. de Lugo, & ab alijs pro sententia repugnante adducuntur (nempe Sylvester, & Caietanus) vterque ante Concilium scripserat: de Sylvestro constat ex epistola dedicatoria in fronte summæ, quam Leoni X. ad summum Pontificatum recens assumptum consecrauit, nempe anno 1513. & ex ipso summæ contextu verb. Vsuris 5. q. 4. vbi ait: [De more pietatis, liceat, necne? Papa esset consulendus, & interim esset abstinendum, nequis exponat se discrimini, & ad hoc rogatus aliàs feci consilium, quod non liceat.] Ex quibus patet Sylvestrum ante Leonis X. definitionem contra montes pietatis scripsisse. De Caietano autem magis certum est, quia opusc. 6. de hac re, quod extat tom. 2. opusc. testatur ipsemet; in fine perfecisse die 13. Iulij anno 1498. Concilium autem Lateranense indictum fuit à Julio II. anno 1512. & sessio illa 10. habita est sub Leone X. anno 1515. Quinimo, ut norant Salas, & M. Bañez, suam retractauit sententiam Caietanus in eo Concilio, quia, cum in ea decima sessione interrogati fuissent Patres,

an decretum placeret? Omnes responderunt placere: vno excepto Hieremia Episcopo Tranensi. Vnde, cum Caietanus, qui ibi aderat, tanquam Generalis sui Prædicatorum Ordinis, approbaverit tale decretum, videtur retractabile, quod antea in præfato opusculo scripserat. Dices M. Sotum lib. 6. de iust. quest. 1. art. 6. exemplo Caietani se protegere, & ex illo excusationem sibi texere, ne temeritatis redarguatur, quod post definitionem Concilij Lateranensis contrariam sententiam intrudere tentaverit. [Sed hæc de re (ait Vincentius Baronius) deceptus est Soto, quod crediderit opusculum illud de monte pietatis scriptum fuisse ab authore post Concilium Lateranense, cum tamen ad calcem libri adnotatum sit, illud absoluisse anno 1498.] Ex quibus aperte constat, vnum Magistrum Dominicum de Soto post Concilium Lateranense, & Leonis X. definitionem, eius vim labefactare tentasse, & scripto contra præsentis declarationis, & sanctionis formam disputare ausum fuisse; quod mirabile dictu est de viro pijsimo, & sapientissimo.

§. II.

Animadversio in Baronium.

20 **M**agistrum Soto nouissimè sequitur Vincentius Baronius 2. part. Manuuctionis, disput. 1. sect. 2. §. 4. fol. 175 & iterum tom. 2. Ethices Christianæ, disput. 3. sect. 3. numer. 48. fol. 363. vbi se, & Sotum protegit autoritate Caietani, cuius opus, (inquit) de hac re editum, non videmus fuisse postea damnatum: quamvis nonnulla ex monte pietatis minus probaret.]

21 Fateor, non sine admiratione, hanc sententiam apud Baronium legisse; maximè postquam apud ipsum 1. part. Manuuctionis, seu Theologie Moralis contra Caramuelem, & Theophilum Raynandum, disput. 2. sect. 4. fol. 241. Verba valde notanda reperi, quæ licet ad aliam conclusionem comprobendam, pro nostra tamen aperte militant, & quia in subsidium Mysterij Conceptionis Beatissimæ Virginis cedunt, (licet in Baronij caput obliquè recidant) repetere placet. Quisquis negaret, inquit Baronius (licitum esse credere Immaculatam Conceptionem Deiparæ) de hæresi vehementer esset suspectus, quod dubitaret de certa fide, nimirum, de Ecclesiæ autoritate, emergentia circa Religionem dubia dirimendi. Ergo quisquis post definitionem Leonis Decimi, Sacro approbante Concilio, negauerit licitum esse aliquid supra sortem exigere pro montium pietatis indemnita-

te, ob solas Ministrorum expensas, de hæresi vehementer suspectus erit; quod dubiter de certa fide; de Ecclesiæ scilicet autoritate emergentia circa mores dubia dirimendi. Argumentum sanè non contemnendum. Quia prohibitio Pontificis, contra negantes licitum esse credere Virginis Immaculatam Conceptionem, maiorem vim non habet; quam Leonis Decimi Sacro approbante Concilio, contra negantes esse licitos montes pietatis supra dictos; & neutram ex his quæstionibus posse aperte, & certò dirimi ex Scriptura, & traditione, dicit ipse Baronius supr. sect. 3. citata. fol. 363. Ergo idem de vtraque quæstione iudicium ferre debet. Atqui contra decretum Alexandri VII. procedentes suspectos de hæresi vocare non dubitat. Quid ergo de procedente contra definitionem Leonis, dicere debet?

22 Igitur vt sententiam Soti, quibus ipse præsidij, tucatur etiam Baronius, alia per calumniam subnectit, dicens: Adde Concilium Lateranense, & Leonis X. vt obseruat Suarez tom. 5. de censuris, disp. 23. sect. 7. approbasse montes pietatis, quatenus non dissentiant à Sacris Canonibus. Verùm deceptus est Baronius, quia P. Suarez id non obseruat, nec montis pietatis ibi meminit, sed aliam longè quæstionem exagitantem ait. [Censuras Concilij Lateranensis, vt Caietanus, & Nauarrus adnotant, non esse vtu receptas.] Verba autem, quæ Baronius incautè Suariorum imposuit, apud Sotum, vbi supra inuenit, qui à Caietano 2. 2. quest. 1. artic. 10. post Concilium Lateranense scripta falso refert, vt supra notauimus, & ipse Baronius faretur, disp. 1. citata 2. part. Manuuctionis. Vnde hæc violenta, & extorta Concilij explicatio explodenda est, nilque fauere potest sententiæ Soti, vt ex terminis patet: quia certissimum est montes pietatis, vt à Leone X. & à Concilio Lateranensi approbatos, & vt licitos, & minimè usurarios declaratos, non dissentire à Sacris Canonibus; vt bene expendit M. Araujo in decis. Moral. Et tamen huiusmodi montes, [ab usura fordibus elui non posse,] dixit M. Soto, cuius patrocinium Baronius suscepit; sed qua laude?

23 Insuper aliunde, auctoritate Cardinalis Bellarmini, illum protegere tentat, dicens: [Bellarminus etiam lib. 2. de concil. cap. 13. ait dubium esse, an vltimum Lateranense Concilium verè sit œcumenicum.] Sed in hoc etiam Baronius à veritate deviat, & mala fide scribit: quia Bellarminus eo loco id neutiquam asserit, sed alios dubitasse refert, dum aliam exagitabat quæstionem de potestate Pontificis, supra

supra Concilium. En eius verba. De Concilio Lateranensi, quod expressè rem definit, nonnulli dubitant, an fuerit verè generale, idè usque in hanc diem quæstio superest inter Catholicos. Sic ille ex aliorum mente vbi supra, à qua ipse longè ibidem distat, suamque exprimit cap. 17. inquit: [Ad hunc locum Concilij nil potest responderi, nisi vel non fuisse Concilium generale, vel non definitiue hoc tanquam de fide; sed non fuisse generale vix dici potest; nam et si fuerint Episcopi paucissimi, nam ad centum non pervenerunt; tamen Concilium omnibus patet. Quod verò Concilium hoc res istam non definitiue proprie, vt decretum fide Catholica tenendum, dubium est, & idè non sunt proprie hæretici, qui contrarium sentiunt, sed à temeritate magna excusari non possunt.] Hæc Bellarminus in quæstione de potestate Pontificis supra Concilium; quibus tamen Concilium Lateranense generale fuisse certam parat. Quod si ex vi definitionis circa montes pietatis, non magis certum esse contendas licitos esse, quàm Pontificem habere potestatem supra Concilium. Sit estò? Sed hinc expendes, qualis sit sententia; quam vt Soto morem gereres, defendendam suscepisti, & vt meliora sapias, consulè Doctores, qui de potestate Papæ supra Concilium post Lateranense scripserunt: nam Caietanus 2. 2. quest. 1. artic. 10. dicit contrariam sententiam esse damnatam in Concilio Lateranensi sub Leone X. sess. 11. M. Bañez 2. 2. quest. 1. art. 10. dub. 2. pagin. 130. Peña, & Recentiores apud Henriquez de Pontific. clau. lib. 3. cap. §. nu. 1. in gloss. litt. E. Dicunt esse fomentum hæresum, & periculosam in fide.

24 Denique, ex alio capite, Sotum defendit Baronius, nimirum, quod licet iure naturæ illicitos censeat montes pietatis, in quibus pro alimentis, & stipendijs Ministrorum, aliquid ultra sortem exigatur, (quaratione approbati sunt à Concilio) existimat tamen Sotum pro obligatione mutuandi, quæ mons pietatis adstrictus est, licitum esse tenuissimum aliquid supra sortem exigere. Soti verba sunt. [Respondetur in hoc nullum apparere usuræ vitium; dummodo hac solum de causa tenuissima esset exactio: & procuratione pignorum, & pro scriptis rationibus dati, & accepti, & pro alijs id genus operis nil exigeretur.] Cæterum Concilium de hoc lucrati titulo non meminit, sed de alijs supra memoratis, ob quos auctarium mali speciè non habere definiuit. Et vt verum fatear, sub lite modo est: debet, an hæc solutio sublineri possit? quia obligatio mutuandi, & obligatio non repetendi debitum usque ad certum terminum, in assimilatione morali æquivalent: pro secunda autem ali-

P. Mat. de Moy. Quest. p. 2.

quid ultra sortem exigere illicitum est, & contrariam sententiam M. Petri de Ledema 2. part. summ. tract. 8. cap. 33. concl. 4. diff. 2. M. Serra 2. 2. q. 78. art. 2. dub. 3. & aliorum, quos alibi retuli, & refelli, (& quam nouissimè in Theolog. fund. lib. 2. fund. 60. q. 7. fol. 295. in edic. anno 1675. mordicus defendit Caramuel.) damnauit, vt minimum, vt scandalosam. Summus Pontifex Alexander Septimus die 24. Septembris anno 1665. Præterquam quod, si potest exigere compensatio obligationis mutuandi, vt post cæsuram relatum Alexandri VII. contendit Baronius vbi infra, dicens: sed non potest ex seruis montes pietatis his, quas adiunxeram esse Soto limitationibus. Si inquam pro obligatione mutuandi, vt à Soto explicata potest exigere aliquid tenuissimum. Cur non, & expensas pro monte pietatis conferuando? Quia hæc pretio æstimabilia esse iure naturæ patet, illa verò, ni incommoda sit mutuanti, non est cur æstimabilior, quam ipsa mutuandi actio censeatur; pro hac autem nil supra sortem exigere potest certissimum est: In consequenter ergo M. Soto, & Baronius pro expensis, & laboribus ad mutuum necessario precedentibus, aliquid supra sortem exigere licitum negant; & pro obligatione mutuandi concedunt. Excusat Sotum Baronius in Ethices Christianæ part. 2. disp. 3. sect. 3. num. 48. fol. 335. dicens illum post argumenta pro sua sententia proposita, adiungere causas non de esse iustas, quibus ille contractus de monte pietatis honestatur, sed apud Sotum non extant; nec causæ, nec verba.

§. III.

Consecrarium alterum.

25 **E**X hætenus dictis evidenter etiã deducitur debita immatura, v. g. post annum solvenda, posse modo minoris emi, si non sint liquida, vel eorum solutio difficilis, aut non sine lite, & expensis, laboribus, & molestijs obtinenda, vel ratione alterius damni emergentis, vel lucri cessantis. Hæc enim omnia, vel eorum aliquid subire, pretio æstimabile est, quod proinde ex iusto alias pretio rei emptæ, deducere licet. Sic communiter Doctores, Sotus, Lopez, Sanctus Antonin. Cordub. Caietan. Nauarrus, & alios, quos citatos sequitur P. Salas tr. de usuris, dub. 27. n. 4.

26 Si verò nil horum interueniat, præfata debita nullatenus poterunt minoris emi, quia sublata difficultate, & periculo probabili expensarum, & nullo emergenti damno, vel lucro cessante: non minus valent centum post annum solvenda, quàm

centum presentia, ac proinde ius ad centum post annum solvenda non minoris aestimatur, quam ipsa centum. Alias mutuans mille possit recipere, in fine anni mille, & quin- quaginta, dicens quantitatem presentem tantum valere, quantum valet ista futura, & qui daret nonaginta hodie sub onere, quod centum post annum restituantur, nil adqui- reret supra sortem, ut bene ponderant Pa- ter Salas, *tract. de usuris, dub. 27.* & Caramuel in *Theologia Moral. lib. 2. disput. 14. numer. 790.* & in *Theolog. fundam. num. 262.* & 264. fol. mihi 131. Quo principio latissi- ma usuris pateret via; sic cum D. Thoma opusc. 73. de *usuris, p. 1. cap. 8.* post medium. Communiter Doctores apud Salas supra, & *tract. de vendit. dub. 39.*

27 Ideo omnino rejicienda est senten- tia Caietani, *verb. Usura* in fine, §. [Co- gor.] vbi sic scribit. [Respondeo, misis dis- putationibus, quod hic nulla intervenit usura, quia est contractus non palliati, & impli- citi mutui, sed emptionis, & venditionis, quoniam Ioannes vendit ius suum, quod ha- ber super illas pagas, nec aliquod mutuuum accipit,] & infra. [Nec hoc, quod dicimus de venditione, & emptione iuris pagarum ex Monte Genuensi, est singulare in illo mo- te, quoniam hoc est commune omni alteri iuri quorumcumque creditorum. Possum enim licite emere ius tuum, quo tibi debentur ab altero mille aurei, hinc ad annum, & licite emendo dabo tibi minus mille aureis (attende) praesupposito debito liquidissimo, & absque difficultate, ac labore exigibili, quo- niam ius recipiendi ad annum mille aureos, minus est secundum rem, & humanum usum, ac humanam aestimationem, quam mille au- rei.] Sic Caietanus. Sententiam hanc proba- bilem esse dicunt M. Ioannes de la Cruz in *directorio 1. part. precept. 7. de usura, dub. 6.* & M. Serra 2. 2. *quest. 77. art. 1. dub. 5. §. Di- cendum est secundo, vbi sic ait: [Probant ex lege minus, ff. de regul. iur. vbi dicitur, minus est actionem habere, quam rem; sed qui emit debitum mille aureorum solvendum post annum, etiam si liquidissimum sit, & absque difficultate, & labore exigibile, non emit mille aureos, sed ius, & actionem ad illos: Ergo cum minus sit talem actionem habe- re, quam mille aureos, minoris emi pote- rit, quam mille aureis.]* Hac Serra, & eadem M. Fumus in *Armilla, verb. Usura, nu- mer. 50.* Quos novissimè sibi non constans sequitur Vincentius Baronius *tom. 2. Ethicae Christianae, disp. 3. sect. 3. de usura, num. 53.* & 54. Et hanc sententiam tenere Ar- millam, & Ioannem de Ripa (siue debita im- matura emanant ab ipso met. debitore, siue

ab alio tertio) dicit M. Ludovicus Lopez 2. *p. instruct. cap. 57.* idque tenent Bernardinus de Bustos *serm. 34.* Conradus, & Rosella, ut refert Pater Thomas Sanchez *lib. 1. consil. capitul. 7. dub. 18. numero 1.* & alij.

28 Verum cuiuscumque sit haec senten- tia, non solum est contra communem Do- ctorum, sed palliatis usuris, viam aperit, & (ut inquit M. Sotus *lib. 6. de iustit. quest. 4. artic. 1. ad 3. argum.*) [Esset non solum pallia- tum, verum, & detectum, & funebre mu- tuum,] & bene quidem: quia ut expendit P. Salas *tractat. de usuris, dub. 27.* aperte se- quitur ex illa, te absque usura, & iniustitia, posse mutuuum petenti dicere, nolo mutuuum dare, sed pro 90. emam à te obli- gationem, qua tenearis solvere mihi cen- tum post annum; ius enim ad centum post annum, quod tibi emo, non pluris hodie aestimatur, quam 90. de presenti. Et ut vis illationis non te praeterat; videas quæso M. Ioannem de la Cruz supra, vbi hanc pro- ponit quaestionem. [An qui debet solvere centum in fine anni, satisfaciatur dando cre- ditori petenti nonaginta in principio anni.] Cui respondet [etiam secluso lucro cessan- te, & damno emergente, est probabile sa- tisfacere, ita Armilla *verb. Usura, numer. 33.*] Ex quo principio sic inferunt, & bene P. Salas, & Caramul vbi supra: [si ergo centum aurei solvendi post annum, pos- sunt hodie extinguere nonaginta paratis, ergo mutuans nonaginta, poterit in fine an- ni centum recipere, nil enim supra sortem exigit, quia illa quantitas praesens tantum valet, quantum illa futura.] Propter haec, sententiam Caietani, & aliorum esse im- probabilem, dicunt Molina *disput. 361.* M. Bañez, & P. Salas vbi supra, & alij grauissi- mi Doctores, quibus subscripsit M. Prado *tom. 2. Theolog. Moral. cap. 28. quest. 1. §. 3. numer. 21.* & consenserat Baronius 2. *part. Manuductionis, fol. 178.* [Nam si huiusmo- di, inquit, emptio, aut commutatio aeris ali- eni sit licita, sublatum est usurarum pecca- tum.] Sic ille, & meritò. Addens princi- pium, cui innititur Caietanus *imprabatur esse à reliquis Thomistis, nec ab ullo receptum,* (quod licet falso dixerit, dignus est laude:) & eius sententiam defendi non posse, nisi quando subest periculum amittendae sortis, vel expensarum. Qua propter miror valde, quod postea sui oblitus, loco citato ex Ethica Chri- stiana, suscepit provinciam defendendi Cai- etani opinionem, & eius principia. Argumen- tum verò Caramuel, & P. Salas insolentè re- liquit. Sed ut bene dixit Prado supra. [Ex vno principio falso, non miram quod aliud fal-

falsum sequatur.] Haec est genuina solutio, quam poterat adhibuisse Baronius, & ea dis- solvere argumenta Philippi de la Cruz in *tr. de interestes, ab Inquisitione prohibito, quæ in sententia illa falsa nitentur.*

§. IV.

De mercibus vltroneas.

29 SI autem (retenta Caietani senten- tia) curiosus inquiras, quanti pos- sit minoris emi ius ad centum post annum solvenda? Respondet Caietanus supra *verbo Usura, §. Cogor.* [Iustum pretium constat esse, quod communiter invenitur absque frau- de.] Sed quid si venditor emptores non inve- niens, vltro se tibi offerat, & ab eo rogatus emas? Respondeo huius dubij decisionem petendam, ex communi Doctorum senten- tia circa mercem vltroneas, quas vilescere conveniant omnes; quanti verò? dissident: Caietanus, & alij, quos referunt, & sequun- tur Diana 1. *part. tract. 8. resol. 53.* & Ludo- vicus Lopez *de contr. lib. 1. cap. 34. §.* [Res- pondetur, jasserunt pro tertia parte vilescere; verba M. Lopez sunt, quæ sequuntur. *Secun- dum Caietanium, & axioma commune, mer- ces vltronea pro tertia parte solent vilescere.*

30 Caietani locus extat 2. 2. *quest. 77. artic. 1. §. Ad evidentiam,* vbi sic. [Modus vendendi, scilicet vltro offerre, & quære- re emptorem, manifestè in aestimatione ho- minum vilificat rem venalem; (attende) vltronea namque merces, ut in proverbio dicitur, vilescunt pro tertia parte.] Haec Caieta- nus. Ex quo principio excusat Diana vbi su- pra *resol. 53.* ementem quadraginta aureis vestem, sexaginta valentem. An verò ex eo- dem, eximere etiam teneatur Caietanus ab usura, & iniustitia, tam hinc, quam illum, qui rogatus à venditore ius ad sexaginta post an- num solvenda, modo emerit numeratis qua- draginta, & sic in ceteris, debita propor- tione? alijs considerandum relinquo: quia consequentia praemittit. Addunt alij merces vltroneas quandoque vilescere pro medietate. Ita M. Serra 2. 2. *quest. 77. artic. 1. dub. 3. §. Advertendum.* [Merces, inquit, vltro- neæ vilescunt quandoque pro medietate, & quandoque plus.] Cui consonat M. Conra- dus 1. *part. resp. casuum, quest. 130.* vbi sic ait. [Quantum ad pretij varietatem, val- de attendendum est, quia pluribus modis variari potest, vnde quando à Mercatore emptorem expectante res vendita est vigin- ti, & quidem iuste, si eadem res per plateas deferatur vendenda, & offeratur, quia mer- ces vltroneæ vilescunt, quod iuste pretis vigin- ti venditum fuit, forte nec decem vendi P. Mar. de Moy. *Quest. p. 2.*

poterit, idque accidit solum ex vario ven- dendi modo; ecce quomodo eadem res, eod- em die iuste tam distante pretio vendi, & emi contigit.] Quibus adde Caran. in *Theo- log. fundam. 43. §. 8. num. 795.* & in novissima editione Lugdan. anno 1675. in qua lib. 2. fund. 59. d. 878. sic ait. [Merces vltroneas vi- lescunt pro media parte, amplius etiam in- terdum; pretia enim à venditorum, & emp- torem multitudine pendunt.] Sic ille. Cui adiunge Paulum de Pallacios, Rebelum, Bar- tholomeum à S. Faustis, Magalam, & alios apud Dianam 1. *p. tr. 8. resol. 78.* & Doctores asserentes merces vltroneas in publica au- ctione iuste emi; dum non infra dimidiū iustè pretij. Sic Ludovicus Lopez, Salon, M. Ide- rus, Rodriguez, Corduba, & alij apud Dianam *p. 9. tr. 8. resol. 57.* & cum M. Serra, vbi supra Ioannes Martinez de Prado *tom. 2. Theolog. Moral. cap. 27. q. 1. nu. 42.* subnecteris: [infra dimidium etiam merces sub hasta emi posse, sicut & duplo, & pluris, quam valent vendi,] & adducit Trullench, Villalobos, & Dianam vbi supra decem authores referentem. Quos sequitur Doctor Garfi *cent. 1. q. 64. n. 14.*

31 Quibus addendi sunt plures alij Do- ctores, quorum sententiam valde probabi- lem vocat eos citans F. Leander à Murcia, *tom. 2. disquis. Moral. disp. 11. resol. nu. 9.* & 20. Asserentes licitum esse in foro conscien- tia, secluso dolo, & fraude, rem vendere plu- ris iusto, & minoris emere, dum pretium nō excedat supra, vel infra dimidium non defi- ciat: v. g. res valoris 20. non vendatur supra triginta, vel ematur infra decem. Verum ni- si ex modo vendendi sub hasta, vel aliter cō- munitè recepto id proveniat, non assentiar. Quia licet in foro externo ad excusandas li- tes non detur actio repetendi nō video, quod in interno, maior licentia concedi possit, quā ad vendendum summo rei pretio, & ad emen- dum infimo; quorum iustitia ex circumstantijs dependet, ut bene Caietanus in *summ. verb. Emerere,* vbi sic. [Nec redditur iniustum pre- tium ex causa, pura quia necessitate ductus, ac per hoc non voluntariè vendidit: quia ino- pia, qua cogitur quis ad vendendum, nō red- dit venditionem involuntariam; alioquin etiam si rigido pretio venderet, involuntaria redderetur venditio: quod constat esse fal- sum. Eadem siquidem ratione, iustum pre- tium est, quod nunc hic, sub hoc modo ven- dendi, vel emendi invenitur communiter, qua ratione iustum quoque est pretium, cum post bella, aut pestes, domus, agri, horti, &c. emuntur vilissimè, quia non inveniuntur emptores. Et eadem ratione gemmae, quæ emptæ fuerant mille, modo emuntur centū, quia non inveniuntur emptores. Et simili- ter transeunte nauj aliquas videmus emi

res viliores quam ibi valeant, quia non inveniuntur emptores nunc pro alio pretio. Et sic de similibus.] Legas quaso Caramuelem ubi supra, sic inferentem. [Si equus valeat centum aureis, & tu roges emptorem alias non empturum debebis vendere quinquaginta, ergo si rogaris, alias non venditurus poteris vendere ducentis? Vel redde disparitatem.] Reddo autem facile, quod sicut ad dimidium iusti pretij descendit rogata emptio, ita ad dimidium iusti, potest ascendere rogata venditio, ac proinde ad 50. supra 100.

QVÆSTIO IV.

An liceat mercatori vendere credito merces pretio rigoroso, & redimere pretio infimo?

1 **S**ATIS Communis est inter Doctores diuisio iusti pretij in rigorosum, medium, & infimum, v.g. res, quæ pretio rigoroso valet centum, pretio medio valet 95, & pretio infimo 90. Est igitur difficultas, an mercator, qui nullo præcedente pacto, merces vendidit alicui pretio rigoroso, pecunia credita, possit redimere pro infimo numerata pecunia?

2 Hunc contractum illicitum esse, & usurarium, docent nonnulli sequuti D. Antoninum, Tiletum, & alios, quos refert P. Salas de usuris, dub. 17. & de empt. & vendit. dub. 37. Quia vendere credito pro centum, & statim numerata pecunia emere pro 90. Est virtualiter 90. mutare pro centum postea soluendis. Hic enim est effectus ex duplici isto contractu resultans. Est ergo usura, palliata voce emptionis, & venditionis.

3 Cæterum contraria sententia, iuri naturæ stando, est communis Doctorum. Quam tenent Ioannes de la Cruz in direct. conscientie, p. 1. præcep. 7. quæst. 5. dub. 1. Vbi etiam mutuante merces alicui, ait posse ab illo eas emere viliori pretio, sicut & alij possunt; & in terminis de vendite credito tuerentur Homobonus, summa Corona, & alij, quos refert, & sequitur Diana p. 1. tract. 8. ref. 33. & 58. P. Salas ubi supra. P. Lessius lib. 2. de iust. cap. 21. dub. 16. num. 130. Cardin. de Lugo tom. 2. de iust. disp. 36. sect. 13. num. 205. Nauartus, Petrus de Navarra, Bañez, Syluester, Salonius, Angelus, Garcia, Angles, Rodriguez, & alij apud ipsos. Quibus adde Illustris. P. M. Acatium de Velasco tom. 1. ref. moral. verb. Contr. ref. 206. num. 3. vbi sic. [Respondendo con Laymam, y otros muchos, que elus moharras se pueden comprar licitamente, por que en esta venta, y compra, lo que se compra, y vende es intra limites de

iusto precio, y así puede muy bien hazerse.] Quem sequitur M. Paulus de Blanchis in disceptat. casuum conscientie, litt. E. disp. 1. fol. 3. 77. Ratio est: quia hic nullus mutui contractus interuenit, sed duplex emptionis, & venditionis pretio iusto; alter ex parte mercatoris, alter ex parte illius, qui merces prius emerat, uterque enim contractus est iustus, cum iustum uterque pretium attingat, & uterque libere absque dependentia, & connexionem vnus cum altero fiat; nullum enim pactum eos connectens interuenit. Ergo licite potest mercator merces, quas credito summo pretio vendiderat, si emptor sponte velit ipsi eas vendere, ipse mercator emere, eo pretio, quo alij possunt; in hoc enim, ut bene adnotat Lugo: *Emptor non grauatur, sed potius liberatur ab onere querendi alios emptores, vel proxenetas (vulgo corredores) qui eos inueniant, & quibus nouam mercedem daturus esset.* Ideo in hanc sententiam tandem venit Mercatus 1. de contractibus, cap. 26. (quem pro contraria refert Salas locis citatis.) Si acaciese, inquit, auer vendido su ropa, y verla despues enrienda, o a lo menos expuesta a vender, no auiendo concierto en ello, ni temiendose de infamia, bien podrá comprarla, como qualquiera otro del Pueblo, por el precio que los demás la compran.] Sic ille. Quam opinionem [veram esse speculatiue loquendo.] Ait M. Ludouicus Lopez de contractibus, lib. 1. cap. 34. Et non solum speculative; sed practice probabilem esse, ait M. Serra 1. 2. quæst. 19. art. 6. fol. 376.

4 Hanc verò sententiam limitant, & bene P. Lessius, & Paulus de Blanchis, dummodo non sit scandalum, nec vlla sibi, vel suis infamia; & nequeat absque sui dispendio mutuum dare. Quos immerito rejicit Baronius 2. part. Manuduct. fol. 169. dicens: *Nullum inde esse iustum infamie, & scandali metum.* Imò ex hoc fundamento videtur, iure positio huius Regni Castellæ, damnari mercator, si merces, quas credito vendidit, iterum emat pecunia numerata. Sic leg. 2. 2. tit. 11. lib. 5. Nouæ reollectionis. Ibi. [Mandamos, que los dichos Mercaderes, y Plateros, por si, ni por otras interpositas personas para ello, directè, nec indirectè no tornen a recobrar lo que así dieren en fiado, so pena que lo ayan perdido; y demás desto incurran en perdimento de sus oficios, y mas cada vno en 50000 marauedis, &c.] Quibus verbis, ut ait Molina, Mercatores prohibentur emere per se, vel per alios pecunia numerata, quæ credito maiori pretio vendiderunt.] Sic apud Salas fol. 158. num. 4.

5 Limitant etiam Syluester, & Ludouicus Lopez, Emanuel, Bañez, & Salon apud Sa-

Salas supra dub. 17. Quos sequitur Molina tom. 2. disp. 310. num. 2. dummodo mercator non vendat merces credito, animo eas iterum ab emptore minori, & si iusto pretio, redimendi. Verum hanc limitationem excludunt Salas, & Lugo ubi supra, & merito, nam cum secundus contractus licitus sit, nequit intentio illum celebrandi mala esse, & ideo nec primam venditionis contractum vitare: nã quod licitum est, licite intendi potest. Nec ad rem facit, ut bene ipsi aduertunt, quod mercator non vendidit credito, nisi ipem conceperet redimendi viliori pretio. Quia spes alterius contractus celebrandi, præcipue si in utilitatem vtriusque, (ut hic contingit) non est mala; ideoque nequit vitare contractum præcedentem, qui ex se iustus est, & sponte omitti poterat, spe deficiente.

6 Plus addunt Salas, & Lugo, neque reddi illicitum talem contractum venditionis credito, licet venditor suam intentionem manifestet emptori dicendo. [Ego libere tibi credito vendo has merces, si ramen volueris postea viliori pretio, sed quidem iusto, mihi vendere ad habendam pecuniam præsentem, ego paratus sum ad eas emendas.] Hæc enim intentionis expressio, cum pactum non contineat, & in utilitatem ipsius etiam emptoris redundet, ne cogatur alios emptores quærere, (& forsan viliori ipsis, quam mercatori, pretio vendere) nequit licitum alias contractum venditionis, pecunia credita, vitare. Dixi forsan viliori, quia cæteri, ut merces vitroneas, emerent, quæ pro tertia saltem parte vilescere, constat ex alibi dictis: Tamen si, ut bene aduertunt Doctores citati, cautè in hoc procedendum est, quia in foro externo, usura præsumeretur, non solum quando intentio expressa fuisset, sed me iudice, licet occultè retenta, quia ad presumptionem sufficit statim redimere minori pretio præsentis, quod maiori fuerat credito venditum.

7 Quod in hoc casu diximus, dicunt alij de mutuante; qui licet nequeat aliquid ultra sortem, ut ex iustitia soluendam exigere; potest tamen excitare mutuatarium, ad aliquid ultra sortem, ex gratitudine beneficii accepti, conferendum, & amicitie pactum prius initum in memoriam reuocare, ut mutuatarium sic excitatus aliquid ultra sortem mitrat. Ita cum Molina, Caietano, Aragón, Córdoba, & Bañez tradit Salas supra dub. 7. & esse communem Recentiorum, inquit Salon art. 2. c. ntr. 3. concl. 2. Qui, ut prædixi, aduertunt exprimentum clare, non intendere aliquid recipere ut ex iustitia debitum, sed ex sola gratitudine beneficii accepti: si enim id non exprimitur, vehemens suspitio erit usuræ. Sicut in mercatore statim redimente merces, quas credito vendiderat exprimens intentionem

redimendi viliori, absque vilo pacto obligandi emptorem.

8 An verò mercator possit, iusto pretio summo, merces credito vendere, cum pacto retrovendendi pretio iusto infimo, (quod apud Hispanos vocatur *moharra*, & apud Italos *stochola*.) Conueniunt omnes, inquit Lugo tom. 2. de iust. disp. 26. §. 2. num. 204. Usurarium esse hunc contractum si animus usurarius sit, hoc est capiendi lucrum ex mutuo sub prætextu, & specie venditionis ad partemdam usuram; & licet hic animus deficiat, iniustus erit, & virtualiter usurarius, quæ contractus resoluitur in mutuum virtuale pretij præsentis, pro maiore summa ex prima venditione ex iustitia soluenda in futurum. Sic Lugo, & communiter Doctores. In hanc verò communem, & verissimam sententiam, obijci potest Locus Caietani ex summ. verb. *Emerit in fine*, vbi ait: *Quarto* (emptio est illicita) ex pacto de retrovendendo, (attende) si pretium, quo emitur minus est, quam res valeat; habet enim speciem mutui palliati, sub nomine emptionis. Vnde si pretium est iustum contractus licitus reputatur, & communiter fit.] Similia habet verb. *Venditio*. Cuius verba duas continent propositiones. Prima est; si rem emat minoris, quam valeat. Emptio est illicita; secunda: si pretio iusto emat, contractus licitus reputatur. Has ego alibi in verso ordine retuli dicens Caietanum dicere, quod quando emitur aliquid cum pacto de retrovendendo, si pretium est iustum contractus licitus reputatur. Secus. [Si pretium, quo emitur, minus est quam res valeat.] Nullum ex meo penum verbum addens præter *ly secus* ad propositiones distinguendas; & à me additum alio caractere designans.

9 Vnde apertissime apparet Vincetium Baronium immeritò, in me irrupisse 2. part. Manuduct. fol. 170. & tom. 2. Ethices Christianæ, disp. 3. sect. 3. de usura, dicens, *me puniendæ fraude, inuertisse verba Caietani, referendo continuata serie, quasi ita habeant apud Caietanum, prima postremo loco reponens, & vltima primò.* Fateor ex duabus propositionibus quas sententia Caietani continet, ordinem primæ & secundæ inuertisse; sed cum hæc inuersio sensum non mutet; nil ad rem facit: eadem enim est oratio Ioannes, & Paulus; ac Paulus, & Ioannes. Nec vilius fraudis, ordinis inuersio capax est, ne dum puniendæ, sed quod mirabilis, hoc non contentus addit à me factam, ut cruciem, & ex carnificem Caietanum, ut ab invito eliciam posse, ultra usurarium, redimi minoris à venditore, quod pluris eidem vendiderat. Sic Baronius; & intactam relinquens difficultatem ex verbis Caietani subortam, subneclit Caietanum contractum huiusmodi fucata usura initum pronuntiare,

tiare, & pactum illud nil aliud esse, quam quod vulgari vocabulo [Mohatra] appellatur, omnibus, fere Theologis intestabile, & horrendum. Ita ille. Verum non obstante pacto retrouendendi, ait Caietanus supra, quod si pretium est iustum, contractus licitus reputatur. Non ergo fucata vitia initum pronuntiat. Haec difficultati vellem respondisset Baroni. Quia non soluta posset aliquis inferre Caietanum in hoc loco sensisse, contractum de retrouendis mercibus mercatori, à quo quis credito emerat, licitum esse, si pretio iusto vterque emat.

10 Nihilominus Caietanum (cuius mens in hoc loco non affuit Baroni) id non sentire, est mihi euidens. Primum quia oppositum expressè tradit, verb. *Vsura, cas. 9.* [Si quis inquit, cum egente pecunijs palliat multos contractus simultaneos (puta; dicit se vendere tot pannos mille aureis reddendis octauo mense; & se emere illos ab eodem pro octingentis aureis nunc soluendis, & sic dat nunc octingentos, & fit contractus pro mille hinc ad octo menses) usura est palliata sub multis contractibus. Nec excusatur ex eo quod ipse non est deterius conditionis, quàm alter, qui emeret illos pannos pro octingentis: tum quia interuenit pactum de retrouendo sibi, perdendo ducentos, quod non interuenit cum alio: tum quia ille in veritate non venderet illi nisi propter hoc lucrum.] Sic Caietanus. (Quamuis, vt verum fatear, hæc vltima ratio parui ponderis sit; conditionalis enim, deficiente pacto, nil ponit in re.) Secundò. Quia in summa, verb. *Emerere*, non istum casum, sed alios longè diuersos attingit, quamuis non exprimat, v. g. An qui ab egente pecunijs domum emit, pecunia presentis, cum pacto de retrouendo, contractum licitum efficiat; & respondet affirmatiuè, si pretio iusto emat. Secus si minori pretio, quàm domus valet. Idemque docet de vendente cum pacto de retrouendo.

11 Et tamen aduertendum, quod aliquid de pretio est detrahendum, si in fauorem vendentis fiat pactum, quia hoc onus impositum ementi pretio æstimabile est. Et e contra si in fauorem ementis fiat, augendum est pretium propter onus, quod vendenti iniungitur, rescindendi primum contractum, quādo ementi placuerit. Si verò pactum retrouendendi in fauorem vtriusque apponatur, ita vt altero eorum volente, res sit redimenda, tunc pretium maius esse debet, quàm si in solius venditoris gratiam apponeretur; minus verò, quàm si absque illo pacto, vt cum Lesio, & Ioanne de Medina, docet Cardin. de Lugo supra sect. 13, num. 202. Qui, num. 203. benè ait cum Molina, fructus tempore intermedio perceptos ad emptorem perti-

nere, vt pote qui toto eo tempore rei Dominus fuit, nisi aliud fuerit pacto firmatum, sub hac, vel illa conditione, vel causa, quæ considerari in initio potuit.

Q V Æ S T I O V.

Vtrum, qui scripturam publicam amisit, possit sit absque lethali, pro sua indemnitate, aliam similem efficere?

1 **A**FFIRMANT Nonnulli, quod hoc non est facere scripturam; & cum aliunde nulli fiat iniuria, non est vnde culpa grauis censeri debeat; ita Nauarrus in *summ. Latina*, cap. 17, num. 168. Vbi ait, peccare mortaliter, & ad restitutionem teneri. [Qui scripturam in alterius præiudicium falsauit. Nam eo cessante (inquit Additionator) falsum non committitur, l. nec exemplum, & ibi Gloss. & Doctores ad legem Corneliam de siccar.] Et ante illum Caietanus in *sum. verb. Falsarius*. Vbi sic: *Falsarius tam monetæ, mensurarum, & ponderum; quàm scripturarum, seu litterarum, seu sigillorum; peccat proculdubio mortaliter, quia interuenit ibi factum perniciosum, ex suo genere; peccat tamen propter imperfectionem actus, veniale tantum interuenire peccatum (attende); vel ratione minimi nocumenti; vel cum loci gratia alieno nomine, quis fingit litteras.* Ex quibus, titulo quaestionis respondit P. Sa, verb. *Falsarius, num. 2.* Negans eum Nauarro, in hoc casu interuenire crimen falsarij, & concedens cum Caietano, non esse peccatum mortale: *Falsare* (inquit Sa) non est, nec peccatum mortale; amissa scriptura de hereditate aut nobilitate, aliam similem efficere; nulli enim fit iniuria. Quem sequitur Carolus de Baucio in *singulari casuum conscientiae*, casu 53. & tenuit doctissimus Fr. Basilius Pontius de Leon Primarius Salmantinus, vt refert Doctor D. Franciscus Verde in *Opusculo pro Caramele quaest. 8. conclus. 20. num. 368 fol. mihi 96.* dicens: *Hanc sententiam in foro Poli, non carere probabilitate.*

2 Cui fauent Doctores asserentes, non esse falsarium, qui scripturam mutat in aliqua re, dummodo veritati innitatur; quia ex l. cum Filius, §. *Heres meus*, ff. *delegat. 2.* [Illud non potest dici falsum, quod iuuatur primordio veritatis.] Ita docent Iulius Clarus lib. 4. §. *Falsum, num. 34.* *Grammat. in voto 26. num. 12.* Crauet. *conf. 46. num. 8.* Corneus *conf. 26. num. 15.* Alciat. *conf. 461. num. 6.* Menoch. *de presump. lib. 5. presump. 20. num. 53.* Quos sequitur Giptius tract. *de casibus reseruatis, cap. 13. casu 7. num. 7.* dicens: Quod si testis scripsit in Apoc. & ea deperdita, alia conficiatur, in qua, illius testis nomine,

mine, similis deperditæ subscriptio fiat: in hoc casu, & si re vera, in hac secunda, ille non subscriberit, nihilominus subscribens non dicitur falsarius; quia iuuatur primordio veritatis, eo quod re vera testis in Apoc. eiusdem tenoris subscriberat. Hæc ex illo (quem præ manibus habere non licuit) refert Diana cum alijs *5. part. tract. 14. ref. 40.*

3 Quibus consonat M. Bartholomæus Fumus in *Armilla verb. Falsarius, num. 1.* dicens: [Ad hoc quod quisque possit puniri de crimine falsi, oportet, quod sint hæc tria: Mutatio veritatis; dolus, & iactura; secundum Hostiensem. Nec in scriptura, quæ fidem non facit committitur crimen falsi.] Sic Fumus. Quem plures sequuntur, Manuel Rodríguez tom. 1. *sum. cap. 118. verb. Falsarios, num. 7.* [Para vno ser condenado por falsario, es necesario que concurren tres cosas. La primera que muda la verdad. La segunda que lo haga con dolo. La tercera, que cause daño.] Petrus de Nauarra in *summ. lib. 3. cap. 1. num. 314.* [Falsitas dicitur mutatio veritatis cum dolo, & iactura, vt tradunt Doctores, & ex ipsis Syluester verb. *Falsarius in principio.* Vnde ad falsitatis esse (vt more Logi-corum loquar) tria requiruntur prædicta; veritatis mutatio, dolus, & iactura. Vno enim deficiente, nec falsitas erit, nec punibilis, vt idem Syluester expressè tenet, ex Hostiensi, & Azor.] Sic Nauarra. Quæ videntur evincere, idem prorsus dici debere, siue in instrumentum in aliqua sui parte; absque iactura alterius, mutetur, siue totum de nouo, eo quod antiquum deperditum fuerit; conficiatur.

4 Contraria sententia est communis Doctorum, quam tenet Couarr. *variæ. resol. lib. 1. cap. 2. Tannerus 22. disp. 4. q. 6. dub. 12. num. 332.* Layman lib. 3. *sect. 5. tract. 3. part. 1. cap. 4. num. 4.* Diana *3. part. tract. 6. Misc. ref. 56. part. 5. tract. 14. ref. 40. & part. 9. tr. 8. ref. 61.* Quos citatos sequitur Card. de Lugo tom. 2. *de iust. disp. 40. sect. 2. nu. 27. vers. Obijci potest 3.* Probant: Quia eius modi scripturarum falsificationes sunt reipublica valde perniciosæ; Ideoque à legibus seuerè prohibentur; quæ prohibitio, cum iusta sit, & in materia graui, nequit non grauitè obligare. Quamuis enim verum sit, per tales falsificationes, non violari particularem iustitiam commutatiuam, quia nemini fit iniuria, violatur tamen iustitia legalis; & peccatur contra rem publicam, cuius maximè interest, ne falsificetur scripturæ, vel sigilla publica; alioquin periret magna ex parte fides actuum publicorum, si ea licentia subditis concederetur.

5 Nihilominus sententia Patris Sa (licet in secunda editione expurgatus fuerit per Magistrum Sacri Palatii) improbabilis non

est; quia nullum apparet caput, nec ratio efficaciter probans eiusmodi factum, de peccato mortali, in omnibus, damnari debere. Quamuis enim certissimum sit tabellionem, aut Notarium eiusmodi instrumenta, absque autoritate publica, conficientem peccare mortaliter, contra præstitum fidelitatis iuramentum (in quo non est controuersia, nec de his loquutus est P. Sa) certum tamen non est; sed opinabile, & non leui ratione innititur opinio Patris Sa, pro alijs, qui publici officiales non sunt, sed priuatim ea instrumenta conficiunt; cum falsarij non sint; nec crimen falsi committant. Nullam enim iniuriam personis particularibus irrogari, in conficiendo priuatim eo instrumento, ex terminis patet, nec authores contrariae sententiae negant: siquidem aliud omnino simile absque alicuius præiudicio antecederet extabat, ex quo idemmet ius habebatur, quod modo ex secundo.

6 Nec præiudicium contra iustitiam legalem adeo graue apparet, vt à lethali extimi non possit: fateor esse contra veritatem, ac proinde venialem culpam mendacij. Alia autem deformitas non est, in constructione instrumenti publici amissi, quàm in efficiendo de nouo priuatim aliquod casu deperditum. In quo conficiendo, non esse mortale, docent Macuchellus tract. *de casibus reseruatis, disp. 2. c. 28. q. 2. n. 23.* Doctor Garfi cent. 1. *cap. 58.* Giptius, apud D. anam *part. 5. tract. 14. ref. 40.* Quod licet cum formidine, tenet ipse Diana *part. 9. tract. 8. ref. 61.* Nec leges prohibentes instrumenta publica priuatim confici, aliud videntur intendere, quam prohibere instrumenta, in quibus dolus, & iactura reperiantur. Alia enim, quæ nec ad bonam Reipublicæ gubernationem, nec ad particularium iacturam impediendam faciunt, nec de nouo confecta magis lædunt, quàm si amissa non fuissent, non videntur leges attendisse, vt potè adhuc effectum non multum necessariæ. Ideo hanc sententiam, post rem maturè consideratam, & contrariæ fundamenta expensa, nouissimè tueretur P. Mendo in *Hate-ra dissertat. 13. q. 16.* Post Nauarrum, & Caietanum.

7 Non me latet Vincentium Baronium disp. 1. *sect. 2. aw. 1. fol. 152.* Agre tulisse Caietanum, pro hac sententia, absolute referri; & illum, non de publicis scripturis, sed de priuatis tantum loquutum interpretari; sed re postea melius considerata, palinodiam decantauit: quia vtriusque generis scripturas apertissimè cõprehendit; dum æquales facit falsificationes monetæ, mensurarum, & ponderum, & scripturarum: quæ verba ad publicas referuntur. Et ita concedit ipsemet Baroni *2. part. Ethices Christianæ, disp. 3. sect. 3. fol. 341.* dicens: [Ver-

[Verba illa Caietani, quibus falsarium scripturarum, inquit, posse excusari à mortali ob actum imperfectè deliberatum, vel ratione minimi nocuenti, posse in priuatis, ac publicas scripturas cadere. Postremam verò à loco exceptionem, vix alijs, quam priuatis litteris conuenire posse.] Cùm his verò iunxit clausulam mihi mirabilem, nempe, periculosam esse opinionem Patris Sà asserentem, non esse mortale, amissa scriptura de hereditate, vel nobilitate aliam similem efficere. [Quæ, inquit, nisi per summam iniuriam in Caietanum referri non potest.] Sed quidem eum, ipsomet Baronio testate, Caietanus dicat excusari posse à lethali falsarium scripturæ publicæ, ratione minimi nocuenti; imperceptibile est, non excusandū, ex eodem fundamēto, amisse publicæ scripturæ similem efficere; quando de hereditate, vel nobilitate agitur, in quo nulli sit iniuria. Hoc enim, vel nullum, vel minimum nocuentum est. Excusari ergo potest à lethali, & absque inconsequētia negari nequit.

8 Aliud Caietanus ibi superaddit. [Cōtingit quoque, sine omni fortè peccato, fingere alieno nomine, litteras officiosè; dum vtiliter agitur eius negotium, nec dubitatur, quod gratum illi erit; cuius nomine scribitur, & in huiusmodi priuatis litteris alieno nomine fictis, rati habitio à falsitate excusat. His tamen verbis, ut patet, non excusat ab omni peccato, priuatas litteras fingere, sed in casu hoc speciali, cuius meminit: in alijs verò absque veniali admitti non potest, v. g. quando aliquis (vt ait Maçuchellus de casibus reseruatīs; disp. 2. cap. 28. q. 1. num. 33.) Priuata aliquam scripturam, aut signaturam, aut Apocam, qua cōstaret, se certæ quantitatis pecuniæ mutuo acceptæ satisfecisse, conficeret: quia aliam legitimam à creditore confectam amisisset, nec alio modo probare posset solutionem. Hoc enim à peccato veniali Caietanus, vbi supra non excusat, nec potest, vt ait P. Mendo nus 252. Quia deceptio inseparabilis est ab effectione talis instrumenti; quæ quidem per hanc intenditur primariò, & per se, nec enim aliter inferuire potest fini, ad quem ordinatur, nisi alij credant à creditore fuisse confectum.

9 Aduertit, & benè P. Mendo, eum, qui publica instrumenta priuati conficeret, puniri debere, quia forum externū non præsumit, in locum aliorum substitui, sed de nouo conficit, & insuper non leuis præsumptio esse potest, additā esse ad alia conficienda, etiam dissimilia. Qua propter, ait Doctor Vnde supra: in foro humano opinionem Caietani, Nauarri, & aliorum tolerandam non esse.

10 Verum Doctor Garfi vbi supra cap. 58. num. 10. Aserit eum Hostiensis, Azer, Tancredo, & alijs, quos sequi ut Silueter, verb. falsarius. Non esse illi falsarij poenam imponendam, si probauerit primo die veritatis inmixtum id fecisse. quia ex requisitis ad crimen falsarij, vnum re vera in foro etiam externo deficit. Vnde inquit. [Qui porre xir supplicationem Episcopo, qua petebat licentiam excipiendi confessiones simul, & absoluedi à reteruatis; & vtrumque concessit Episcopus, & tamen in licentia à Secretario expedita non exprimitur, potest abtue falsarij nota addere, & absoluedi à reseruatīs, quia id verum est. Ita etiam tradunt Bellochius, & Chapeauilla, quos ibi refert. Vbi num. 2. & 10. Casus alios exprimit ob eandem rationem excusandos à crimine falsi.]

11 Denique est aduertendum non esse licitum instrumentis falsis vti, ad defendendum honorem, vel diuitias. Quia sicut falsare, de nouo conficiendo, quæ amissa nō fuerunt, est peccatum mortale, ita & illis vti, vt benè ait Garfi supra num. 11. [Asero sextò: non esse licitum vti instrumentis falsificatis ad defendēdū ius suum; quamuis instrumenta illa falsificata sint ab alio, neque sciente, neque cooperante illo, cui vsui esse possent. Ita Maçuchellus citatus à Diana, vbi supra. Et probatur: Quia malum, quod resultat Reipublicæ ex falsificatæ scripturæ publicæ inductione, præponderat illi malo, quod patitur priuata persona iniuste, in rerum suarum iactura: & sicut non potest quis vti nummis ab alio adulteratis, ad soluendum debitum, quod exigitur iniuste à creditore; Ita non potest vti instrumento, quod alius, ipso insciente, falsificauerit, ad reparationem veri; quamuis repellendus esset iniustus creditor, eo instrumento exhibito.] Sic ille.

J. Vnicus.

Corollarium.

EX Principijs supra iactis suadentibus, ad incurrendum crimen falsi, tria requiruntur, nempe veritatis mutationem, dolam, & iacturam, seu præiudicium (vt ex M. Fumo, Syluestro, Rodriguez, & Nauarra retulimus) paucis abhinc annis, contra nonnullos oblatrantes, à crimine falsi, & ab excommunicatione Bullæ Coenæ, excusauit Fr. Angelum à Lantusca Franciscanum, qui cum Prouintiam augendi Bullarium suscepisset, superaddendo Pontificum Bullas, quæ desiderabantur; dum in tom. 6. Bullarj, fol. 229. ad Bullam, cum ad aures Summi Pontificis Alexandri VII. expeditam die 25. Iunij anno 1665.

1665. peruenisset, adeò miserè delapsus est, vt in alienum prorsus sensum detorsit. Nā cum Pontifex in illa damnet, & prohibeat, vt presumptuosas temerarias, & scandalositas censuras, seu libros sacre facultatis Theologiæ Parisiensis: Alteram in librum Iacobi de Vernant: Alteram in Opusculum Amadæi Guimenij: cui concordare debuisset Bullæ epigraphæ. Aliter ipse Lantusca, tam mentis, quam calami lapsus perpeus compilauit. Et quasi altera tantum ex censuris fuisset facultatis Parisiensis, & altera Amadæi Guimenij in præfatum librum Iacobi de Vernant; sic Bullam Alexandri ad summarium redegit: Prohiber duos libros; nempe, censuræ sacre facultatis Theologiæ Parisiensis, & Amadæi Guimenij.

Dolui in Lantusca operibus tam enorme erratum irreplisse. Hoc enim vno, omnium Bullarum summaria dubiæ fidei reddidit, & cum forte in vno defecerit, factus est omnium reus. Miror virum doctum, & Religiosum adeò præpropera lectione Bullas percurrisse, vt Collectoris manus, solo nomine obierit. Nam cum aliud non sit, quam de legitimo Bullarum sensu fidem facere, hoc errore detecto, non bona in posterum, sed mala procedent, qui non perlecta ab Alfa ad Omega Pontificis Bullæ, fidem ex summario præstent: oleum ergo, & operam Lantusca perdidit.

Sensus Bullæ Alexandri VII. apertissimus est: prohibet, & damnat duo libros, seu censuras sacre facultatis Theologiæ Parisiensis, eo quod, in illis notantur aliqua propositiones, quæ in libro Iacobi de Vernant, & in Opusculo Amadæi Guimenij continentur: Aque præsertim, quæ ad Romanæ Pontificis, & Sanctæ Sedis Apostolicæ auctoritatem, Episcoporum iurisdictionem, Parochorum munus, priuilegia à Sancta Sede concessa, dispensationes Apostolicas, actionumque moralium regulam pertinent, & alia, quæ, & grauissimorum scriptorum auctoritate, & perpetuo Catholicorum vsu nituntur. Et cum fieri non possit, sine publico catholice Religionis detrimento, vt prædictæ censuræ in commemoratis libris, sine debita Ecclesiæ animaduersione, & damnatione remaneant. Nos pro Apostolico munere, & c. Sic ibi.

Ex præfata Alexandri VII. Bullæ clausula, aperte conuincitur plures in libris Iacobi de Vernant, & Amadæi Guimenij propositiones cōtineri, quæ nec prohibita sunt, nec cordatus aliquis eas fuisse prohibitas existimare potest: Sunt enim verissimæ, & grauissimorum authorum auctoritate, & perpetuo Catholicæ Ecclesiæ vsu innixæ; aliæ D. Thomæ, & Thomistarū; aliæ Scoti, & Discipulorū aliæ P. Sanchez, Suarez, Vazquez; & aliorum

grauissimorum Doctorum, ex alijs Sacris Religionibus, apud Theologos communiter receptæ. Has autem dicere esse prohibitas, in Alexandri Bulla, sub poena excommunicationis, non solum falsum est; sed graui etiam temeritatis, & scandali nota dignum.

Aduertendum tamen est quod, post Alexandri Bullam, in Sacra Congregatione, Sanctæ, & Generalis Inquisitionis Romanæ, ab eodem Pontifice Maximo, anno 1665, & 1666. Prohibita fuerunt, & emanatæ, vt minimum, vt scandalosæ 45. Propositiones diuersorum authorum; quarum supra Viginri in Opusculo Amadæi referuntur. Eas tamen ipse, nec approbans, nec reprobans, authoribus, qui eas tradiderant, in primis Editionibus, restituit, cōtētus præmississe in prologo, non vt probabiles illas referre, sed, vt non bonus inde Anonymi innotesceret animus; qui non eas, vt debuisset, sed quæ vnus, vel aliter erant Iesuitæ, in censuram vocauit. (Postea verò ipsemet, in quarta editione Martientis, vt se ab authoris impostura ab æmulis iniusta, purgaret; illas expressè reprobauit.) Qua propter (vt credo) sacra indicis cōgregatio primam; & Sanctæ Inquisitionis Romanæ post modum, librum ipsum prohibuerunt, nullam tamen prohibitionis exprimēdo causam: licet, quam supra ego, de ommissa singularum animaduersione, à viris doctissimis exceperim. Ideoque omnes iure desiderant, quod quadraginta, & quinque propositiones à Sancta, & Generali Inquisitione Romana, vt scandalosæ prohibere, vtriusque Sancti Tribunalis Inquisitionis, Romani scilicet, & Hispani iussu; in authoribus, qui eas defendunt, deleantur: ne lectores apud illos, absque vlla nota, offendentes, scandalum patiantur. Quod, vt ego euitarem, quoties occasio occurrit, adnotavi, & in posterum aduertere non desinam.

Causam aliam prohibitionis, duplicis Sacre Congregationis memorare, nonnulli finxerunt, nempe, quod Amadæi Scopus, in suo opere, fuerit ostēdere propositiones, quas Iesuitis ab Anonymo præobiectas proponit, ab omni censura immunes esse, & extrinsecè probabilitatis minimine tutas. Sed quidem, cum ex præobiectis, plures non Iesuitarum sint, sed per calumniam illis imputari ostenderit; harum patrocinium Amadæus minimè suscipit, nec à censura immunes, nec vlla ratione tutas haberi intendit, sed suis authoribus fideliter restituere, vt à Tribunalibus fidei, illorum libri expurgentur. Alias verò propositiones, quas ab vno, vel ab altero ex Iesuitis, traditas concedit, non mirum in sui operis coronide, tunc temporis, conquectus fuerit, quod vt falsas, improbables, scandalosas, temerarias, & erroneas Anonymus

mus notauerit: quando quidem postea Sacra Congregatio Sancte, & Generalis Inquisitionis Romanæ, ex propositionibus, quas in libro Amadei fideliter relatas prohibuit, vix vnam damnauit, que Iesuitam agnoscat authorem; Omnes recole.

Et sane id apud omnes inconcussum est, Amadeum laxarum opinionum, que in eius Opusculo continentur, parum relatorum, non Doctorem egisse. Quarum notitiam ad finem iuste defensionis, ab illo intentum, non solum vtilem, sed necessariam ea tempestate plures iudicarunt. Alius enim non fuit, quam apertis tabulis demonstrare, opiniones morales plus iusto laxas, quas vtrius, vel alter ex Iesuitis docuit, ab alijs authoribus præuie traditas fuisse, immo & laxiores: vt vel sic nouarum, & laxorum notam iniuste iustam apertissime declinaret. Hæc vna fuit totius lucubrationis conclusio. Hanc vnam demonstrandam suscepit. Hanc demonstrauit; & illius tantum se authorem professus est: non aliarum, diuersorum authorum, quas indefensionem Iesuitarum traduxit. Et ideo in supplici libello ad Eminentissimos Cardinales, §. 1. Sic exorauit. [Si doctrinam falsam, aut improbabilem, seu scandalosam, aut temerariam, vel maiori censura dignam contineant, deleantur ab authoribus, qui illas docuerunt, notentur in alijs, qui eas referunt: Secus enim candidi lectores, iudicium fidei prohibitionem, & censuram ignorantes, dum apud graues Authores defensatas reperiant, laxæ doctrinæ hamo facile capientur.] Sic ille. Et sic ego.

DISPUTATIO SECVNDA de Ludo.

QVÆSTIO I.

Ad ludentes ludo prohibito teneantur soluere?

QVÆSTIO Hæc comprehendit omnes Ludos legibus prohibitos, siue pecunia præsentis; id est, de contado, siue credita; id est, al fiado. Ad cuius decisionem præmittere oportet; qui sint ludi legibus prohibiti. Et quidem, iure cæsareo (vbi locum habeat) prohibitus est ludus alcæ; id est, qui fortuna magis, quam arte, & viribus regitur, vt tesserarum, taxillorum, talorum, & omnes ludi charrarum pictarum. Quod pluribus legibus, ex Nauarro, comprobatur P. Salas tom. de Contr. tr. de Ludo, dub. 3. bene adnotans cum Molina, eiusmodi leges, cæsareas, non habere locum in no-

stro Regno Castellæ, quia non est subditum legibus cæsareis, vt docent communiter Theologi, & Iuristæ.

2 In locis autem, in quibus leges Hispaniæ vigent, ludi aliqui sunt prohibiti, v. g. 1. leg. 1. tit. 7. lib. 8. nouæ Recopilationis, prohibetur militibus ludus alcarum, & tabularum; id est, dados, y tablas. Et eo rigore, quando ludus fit in hoc Regno Castellæ, vt solutionis facte non transferri dominium, plures doceant, Thomas Sanchez, Sotus, Alcozer, Bañez, Ludouicus Lopez, & alij, quos citatos sequitur in confl. lib. 1. cap. 8. dub. 1. num. 4.

4. Verba enim legis hunc videntur præferre sensum: No juegen dados, ni tablas, y qualquiera que alguna cosa ganare, sea tenido à lo toronar luego à aquel quien lo gaud. Verum P. Salas sup. dub. 4. cum Molina censet hæc verba non impedire translationem dominij, sed tamen pecuniam ludo comparatam debere statim, lata sententia per iudicem, collatori reddi; quod etiam Perez, apud Sanchez: Sic enim est vsu recepta, [hodie enim, ait Molina, nil in expeditionibus bellicis, & in prædijs frequentius, quam ludus tesserarum, & chartarum, & nemo ad restitutionem lucrantem obligat.] Sic doctores citati, veram dominij translationem admittentes, licet eam facultate repetendi coram iudice pecuniã amissam. Quæ actio competit, tam iure ciuili, quam huius nostri Regni, perdati ludis prohibitis.

3 Insuper, leg. 2. eodem titulo prohibiti sunt ludi tesserarum, & chartarum, & leg. 14. inuenitur prohibitus à Philippo II. ludus alius similis ludo taxillorum, qui dicitur: A los bueltos, vt notat P. Salas supra dub. 4. num. 7.

4 Quæ quidem leges licet consuetudine abrogatæ, sint, & ideo sub nulla culpa hodie obligent, non tamen sunt consuetudine abrogatæ, quo ad ius repetendi in iudicio pecuniam solutam, quia non solere repeti, non est actus contrarius iuri; ad hoc enim abrogandum, opus est, quod victore repetente, non solerent iudices lucrantem obligare ad restitutionem. Vt bene cum Molina disp. 513. §. Illud admonuerim, notat Salas dub. 5. num. 5.

5 Adde, quod repetitio pecuniæ perditæ in Ludo vetito locum etiam habet inter Clericos, iuxta authent. aliorum vsus, cap. de Relig. & sumptibus funeris; quam inter Clericos etiam procedere, ait Conarr. regula peccatum, 2. part. §. 8. num. 3. dicens esse communem: Idemque cum Bernardo Diaz, Salcedo, Glossa, & alijs, restatur Thomas Sanchez supra lib. 1. cap. 8. dub. 1. num. 8. His positis.

6 Difficultas prima est: an qui ludo aliquo prohibito, perdit, teneatur soluere? Prima

ma sententia negat, quam grauisissimi Theologi tuerentur. Ita P. Inomas Sanchez de Matr. lib. 6. disput. 38. num. 34. apud quem M. Sotus, Adrianus, Couarrubias, Angelus, Philarcus, Aragon, Carbon. Ludouicus Lopez, item P. Molina tom. 2. de iust. tractat. 2. disput. 515. conclus. 4. Pater Lessius lib. 2. de iust. cap. 25. dub. 4. Cardinalis de Lugo tom. 2. de iust. disput. 22. sect. 10. numer. 300. & disput. 31. numer. 70. Galpar Hurtado, Malderus, Ledesma, Toletus, & alij, quos citatos sequitur Diana part. 2. tract. 3. Miscell. resp. 8. Probat pluribus legibus, quæ videri possunt apud Sanchez, Salas, & Lugo, vbi supra: in quibus lucranti negatur in iudicio posse petere, quod lucratus fuit ludo prohibito: & perdati conceditur actio ad repetendum quod soluerit. Cui autem datur actio ad repetendum, conceditur ad non soluendum. Cui enim datur actio, eidem competit exceptio; & retentio: Regula, qui ad agendum 61. de regul. iur. in 6. & regula, inuitus 197. §. Cui damus, ff. de regul. iur. l. 1. §. qui super iocum, vers. Nam cui damus, ff. de super iocibus, l. creditori 5. cap. de part. Præterquam quod frustra soluitur; & esset circularis inuitus, quando aliquid statim restituendum est; l. dolo 8. ff. de doli mali exceptione, & regula dolo 59. de regul. iur. in 6. Cum ergo statim, repetita ea pecunia, debet authoritate iudicis restitui; frustra nea esset eam soluendi obligatio. Sic expressè colligitur ex Bart. extraneas, ad repræmendam, num. 13. & Antonio cap. Nouit, num. 62. & 63. de iudicis, vbi dicunt: si pupillus non soluat id, quod obligatione naturali tenetur, non posse denunciari Evangelicè: quia si soluat, repetit, & concedetur sibi restitutio. Si tamen peccet, clarum est posse denunciari Evangelicè. Sic Sanchez: qui addit verum esse, non solum quando actio ad repetendum est perpetua, sed etiam quando pro tempore limitato concessa; (vt in legibus Castellæ intra duos menses à tempore solutionis: quia iam solutio facta non sit, quantum transactum sit tempus, quod ius concedit repetendi solutionem; dat ius excipiendi, & retinendi, l. licet 5. c. de exceptio, vbi & gloss. sine. & tibi, Scribentes, speculator. tit. de exceptionibus, §. viso, quando exceptiones; nu. 49. Bertachinus in repertor. verb. Exceptio, sub num. 190. & alij.

7 Secunda sententia è regione opposita tenet perdatem ludo prohibito teneri soluere, & solum ei cõcedi actionem repetendi solutum. Quæ esse valde probabilem, ait Sanchez sup. & tenet apud illu Alcozer, Medin. Castro, Salon, Francisc. Garc. Acebed. Bañez, Valent. Aragon, & alij apud Salas, dub. 26.

P. Mat. de Moy. Quæst. p. 2.

8 Probat: quia inter non esse obligacionem soluendi, & posse repeti solutum, aut aliquid mediū, nempe, esse soluendi obligacionem, & solum repeti posse, quod longe minor fauor est, vt ex terminis patet. Parci enim præ pudore, coram iudice repetent; & plurimi, occultè saltem, non soluere, non emittent. Cum ergo leges solum concedant ius repetendi solutum actionibus competenti, nempe coram iudice; quod longe minus est, quam ius non soluendi: nulla est ratio ad illam, ex vno favore, ad alteram, extendendam: maximè cum in præiudicium lucrantis euidenter cedat: nam iste potest solum retinere, quousque per iudicem condēnetur; quod tunc (seu iuris vsu) priuatur, si alter possit non soluere. Quamvis autem verum sit par esse vtriusque ius remotum, cum vterque possit amittere, vel lucrari; & solum repetere. Id tamen fallit, vbi Hispaniæ leges vigeant, quando alter pecunia præsentis, alter credita iudicis. Nam qui præsentis; statim soluit, & ideo perioris sit conditionis: quia solum potest solum repetere, alter verò potest, iuxta Hispaniæ leges, non soluere: que est aperta inæqualitas. Quæ propter ni crediti videns, teneatur etiam soluere, iniustus erit contractus, & nullitatem implicabit, ni forte pecunia præsentis ludens huius inæqualitatis conicius alteri remittat, contentus facultate repetendi solutum coram iudice, licet minoris sit æstimationis, quam libertas non soluendi, quæ in altero collatore manet. Verum cum id frequenter ludentes ignorant; dicendum necessarium est, per leges prohibentes ludam, cum promissionem non irritent, sed solum actionem repetendi solutam concedant, hoc tantum ius esse ludenti ludo prohibito, & ideo non posse in foro conscientie excusari à solutione.

9 Ad leges ab adversarijs adductas respondetur, procedere in foro externo; concedunt enim actionem ad soluendum authoritate iudicis potentis cassare promissionem, sicut potest mandare solum restituere, vt bene cum Rebello, & Valentia; ait P. Salas supra, & his ambagibus beneficium conceditur à lege, quibus fauor perdati minuitur.

10 Rogabis quid dicendum si vterque collator initio renunciauerit iuri petendi, vel promiserit non petere, poterit ne coram iudice, hoc non obstante petere? Negant aliqui apud Salas supra dub. 26. num. 7. sed contraria est communis apud illum, & Lugo disput. 31. sect. 4. num. 65. quam illi sequuntur & merito: quia lex vniuersaliter concedens repetitionem soluti, facta est in fauorem boni communis, ideoque iuri per illam adquisito nemo cedere potest, sicut

ne Clericus favori legis Ecclesiasticæ ratione status Ecclesiastici ob bonum commune concessio. Ergo licet victus prior renunciaucri facultati petendæ restitutionis, vel promissis, sed eam in iudicio poterit postea petere, utpotè qui non est priuatus iure per legem illi concessio: alioquin leges facillimè inanes redderentur. Addit tamen, & benè, Cardinalis de Lugo, quod si promissio fieret, post factam solutionem, esset valida, & irreuocabilis; quia tunc iam videretur esse noua donatio gratuita. Quod intelligendum est, dummodò promittens intendat ex iustitia se obligare ad non repetendum; si enim ex sola fidelitate, stare poterit opinioni neganti obligationem grauiam in conscientia oriri ex promissione externa legitime ab alio acceptata; quam tenent Fumus, Henriquez, Petrus de Ledesma, Fernandez, & alij, & putat probabile Diana eos citans 2. part. tract. 3. Miscell. resolut. 9. & 3. part. tract. 5. Miscell. resolut. 116. & 4. part. tract. 4. resolut. 122. quia, ut ait P. Sà, verbo Promissio, num. 1. [Vix quis promittentium obligari intendit, nisi iuret aut faciat instrumentum. Itaque cum dicunt; faciam, intelligunt se facturos, nisi mutentur, volunt etenim liberi esse.] Et quidem si promittens non habuerit animum se obligandi ad non repetendum, sed solum propositum, nulla est obligatio illi imponenda.

QVÆSTIO II.

An ludentes pecunia credita teneantur solvere?

NON est quæstio de ludis prohibitis, de his enim dictum est supra, sed de quocumque ludo aliàs licito, & nulla lege prohibito. Si de iure communi & cæsareo sermo sit, aiunt plures, non teneri solvere; ita tenent apud Salas dub. 26. numer. 2. Adrianus, Sotus, Aragon, Couarrub. Nauar. Lessius, Alcozer, Gutierrez, Molina, Comitulus, Toletus, Angles, Morla, Martinus Ledesma, Petrus Ledesma, Lopez, Medina, Rebellus, & alij.

2 Sed contraria sententia, iuxta doctrinam præcedenti quæstione iactam, tenenda est, eadem enim militat ratio. Quia minus est concedere actionem repetendi solum, quam actionem non solvendi, leges autem primum tantum concedunt, & quod perdens non condemnetur à iudice ad solutionem; quod autem in foro conscientia liber maneat, lex aleæ non dicit, ibi: Nulla sequatur condemnatio; solum reddatur, &

competentibus actionibus repetatur. Quæ verba non irritant mutuam promissionem ex se obligantem in conscientia. Ergo cum nullo iure cæsareo reperitur irrita, suam semper vim retinebit. Confirmatur, nam qui ludit pecunia præsentis, tenetur, si perdidit, solvere. Ergo similiter, qui pecunia credita: quia iure cæsareo nullum inter hæc discrimen constituitur. Antecedens autem videtur certum: nec oppositum dici potest, quin rixæ & scandala inuitabiliter sequantur.

3 Si autem de iure Castellæ sit sermo, conveniunt omnes, ludentem pecunia credita, seu date fide, non teneri solvere, sed propria authoritate posse illam retinere, etiam si ludus sit licitus, & sub pignore, aut fideiussione ludatur, quia hunc contractum irritauit Carolus V. in Comitibus Maritimi anno 1518. ut habetur in Repertorio tit. 8. lib. 8. l. 2. & est lex octaua tit. 7. lib. 8. nouæ collect. vbi Carolus V. vetuit creditò ludere, etiam pila, & alijs ludis, hoc in Regno permissis, aut toleratis; & negatur actio lucrantibus contra collusores, vel eorum fideiussores, & irritantur omnes obligationes, scripturæ & promissiones, quas tales personæ super hac refecerint. Quæ lex ut benè ait Salas, æquissima est, quia ludentes creditò, postquam ludo incaluerunt, in maiore quantitate ludere solent, quam si pecunia præsentis: vnde dici solet, quod non ponitur, non soluitur, propter magnam pauperiem, in quam sic ludentes rediguntur.

4 Sed quid, si vterque ludentium iuri, & beneficio legis renunciauerit, cum iuramento solvendi, & non repetendi, tenebitur ne ad solutionem, & ad non repetendum solum? Affirmant teneri propter iuramentum P. Lessius lib. 2. de iustitia, cap. 26. dub. 4. Molina disput. 515. P. Salas vbi supra, apud quem Magister Sotus, Cordoba, Bañez, Petrus de Ledesma, Vega, Valentia, Nauarro, Toletus, Sà, Aragon, Gutierrez, & alij, quos sequitur Cardinalis de Lugo, tom. 2. de iustitia, disp. 31. sect. 4. numer. 66. Quorum ratio est, quia iuramentum est de re licita, ideòque ex necessitate seruandum: quod apud omnes indubitatum est, ex capite Quamvis pactum, de pactis in sexto, & capite Debitores, de iure iurando.

5 Imò addunt plures, nec posse petere relaxationem talis iuramenti; nam cum sit de re licita, & quam absque peccato potest victus adimplere; (sicut & victor similiter pecuniam accipere, & retinere) iuramentum confirmat contractum aliàs irritum; & dat ius ad rem promissam; In quo casu

si Prælati nequit relaxationem concedere: esset enim in præiudicium proximi. Sic Molina, Lessius, Rebellus, & Sotus apud Salas, quos sequitur Lugo supra. Cæterum eiusmodi iuramentum non confirmare contractum; & ideò ius nullum aduertiario conferre; sed solum ex Religione obligare; & consequenter relaxari posse; affirmant Nauarrus, Couarrub. Toletus, Henriquez, Valentia, & alij, quos sequitur Salas supra, subnectens, virtute etiam Eullæ, & priuilegiorum mendicantium, posse commutari; quia nulla pars sit iniuria, si amissum non solvatur, vel solutum in iudicio repetatur. Sic ille cum Vega, & Henriquez alios referente lib. 7. de indulgentijs, cap. 35. n. 6.

6 Sed plus addit Vazquez opuscul. de testamentis, cap. 3. numer. 40. concedit enim cum citatis, verum esse, hoc iuramentum non confirmare contractum; & nullum ius alteri ad solutionem conferre; eo principio ductus, quod legibus irritantibus contractum, ob fauorem publicum, nullus potest cedere: secus si ob priuatum, ac proinde contractus iure nullus, ob fauorem publicum, qualis est ludus oppignorata fide, non confirmari iuramento: & ob hanc causam relaxabile esse. Addit verò, contra omnes, non indigere relaxatione. Verba eius sunt. [Quinimo videtur, quod nec iuramentum ratione Religionis sit obseruandum: verb. gr. cum quis lusit in pecuniam creditam, & illam iurauit se daturum; non tantum contractus manet nullus; ut vidimus in materia de ludo; quia est irritus per legem nostri Regni in fauorem publicum; sed etiam iuramenti religio non obligat: quia, ut vidimus, debet esse materia alicuius virtutis, ut obliget: hic autem non est iustitiæ materia: quia contractus est nullus, nec fidelitatis: quia alius capax non est, nec redemptionis vexationis, nec Religionis, nec alterius, ut conilat secluso iuramento; ergo accedente iuramento nulla est, nec Religionis obligatio. Hactenus Pater Vazquez: quem sequitur, eo non citato, Rebellus part. 2. libr. 12. quæst. 2. citans Couarrub. Quos impugnat Pater Salas supra numer. 8. in fine, sed principium Paris Vazquez, non eneruat, imò nec tangit, & ideò illius sententia valde probabilis est.]

7 Cæterum Vazquez supra numer. 43. suam sententiam liquitat, dicens. [Addo tamen, quod si aliquis promitteret solutionem pecuniæ, quam ludo amisit creditò, & iurasset illud ob finem bonum, ne in sua fama sequeretur damnum, quia aliàs ipsum infamat, vel ob alium finem, iuramentum

tamen esset obseruandum; sed contractus esset nullus. Nos tantum diximus iuramentum non obligare, quando non habet adiuua honestum finem, quam ipsam promissionem irritam ipso iure: Nec opus est, quod tempore, quo iuramentum impletur, sit finis honestus, sed tempore, quo iuramentum fuit factum, materia aliàs indifferens habuisset honestum finem; & ideò quia promittere vsuras, vel pecuniam latroni inuadenti, factum fuit ex fine redimendi vexationem propriam, ideò semper est obseruandum, licet actu non perseveret redemptio ipsa, ut optimè Caietanus loco citato supra.] Hæc ille, & benè quidem adnotare hic oportet, Ioannem Sanchez in Selectis, disput. 43. numer. 56. docere eum qui per ludum ad creditum fuerit lucratus posse clam illud recuperare, licet iudex nequeat illud sibi applicare. Quod falsum me iudice, est: quia præfato, ludo non acquiritur ius ad rem lucratam.

8 An verò qui accepit solum ex ludo pecunia credita, teneatur restituere? constabit ex dicendis quæstione sequente.

QVÆSTIO III.

An qui, cum ludente pecunia præsentis iurauit; oppignorata fide, animo non solvendi, possit lucrari?

Negat Victoria, quem refert, & sequitur Ludovicus Lopez apud Sanchez, quorum sententiam amplectitur P. Lessius. Probant: quia contractus debet esse æqualis, sic autem ludens non potest perdere; ergo nec poterit lucrari. Debet ergo paratus esse ad solvendum, si victus evadat, licet possit postea animum mutare, & beneficio legis vtens non solvere, aut solum coram iudice repetere, iuxta superius dicta. Confirmatur: quia ludens creditò eo ipso significat se habere animum solvendi, nec enim aduersarius luderet, si aliud sciret. Ergo grauis deceptio interuenit, si absque animo solvendi ludat. Ideò hanc partem sustinent P. Lessius de iustitia, lib. 2. cap. 26. numer. 31. Ludovicus Lopez, Victoria, & alij apud Sanchez, vbi supra dub. 5. num. 1. qui ait, esse satis probabilem: & quidem quando alter ludit pecunia præsentis, quam si perdidit, nequit non solvere, & alter pecunia credita absque animo solvendi, apertior, inquiunt, est inæqualitas, quam ponderatione egeat: in ludo autem æqualitatem seruari debere, est communis Doctorum sententia.

2 Nihilominus, quod sic ludens lucrari possit, & validus sit contractus, docet P. Sanchez ubi supra lib. 1. *conf. cap. 8. dub. 5.* cum doctis Recentioribus à se consultis, quorum sententiam sequitur Cardinalis de Lugo *assp. 31. citata sect. 3. numer. 53.* Probat Sanchez, [quia vitur beneficio legis sibi concedentis, ne teneatur solvere: & alter sibi impater, cum velit pecunia credita ludere; hæc enim est lex talis ludi, vt perdens non teneatur solvere; nec est aliqua inæqualitas in hoc contractu, quia etiam alter potest vti eodem legis beneficio, & non solvere. Item, etiam si perdidisset pecunia præsentem, & haberet propositum statim illam repetendi in iudicio, posset lucrari cum illo proposito: nulli enim facit iniuriam, sed vitur iure suo. Sic docti Recentiores.] Hæc Sanchez.

3 Cardinalis de Lugo probat numer. 55. [Quia contractus perficitur voluntate se obligandi ea obligatione, cuius contractus est capax. Quando ergo ludus non est prohibitus, nec lege conceditur facultas non soluendi, vel repetendi solutum, interuenit voluntas absoluta se obligandi ad solutionem, & non ad repetendum. Quando verò lex dat facultatem repetendi coram iudice, adest adhuc voluntas obligationis ad soluendum, nisi repetat coram iudice. Quando lex concedit facultatem etiam non soluendi, non adest voluntas obligandi se ex iustitia ad soluendum, cum semper maneat facultas, & ius non soluendi, & idcirco tunc in rigore non fit contractus civilis, ex quo oriatur obligatio vlla ex iustitia; sed datur contractus politicus fundatus in fidelitate, & fide humana, quam aliquis dat alteri, quæ licet non afferat obligationem ex iustitia, affert obligationem ex decencia, & fidelitate humana, qua homines curant de obseruantia fidei datæ, & hoc solum modo vult se obligare, qui tunc vult ludere, & hac obligatione contentus est aduersarius, quando aliam petere non potest. Hanc autem obligationem, quæcumque illa sit, imponere vult sibi, & de facto imponit, qui ludit sine animo soluendi, vel cum animo repetendi: cum autem hac sola obligatione perficiatur ille contractus improprius ludi, qui tunc fit, consequens est, vt etiam sine animo soluendi possit contractus ira validus, ac si animus soluendi habitus fuisset.] Hactenus Cardinalis de Lugo.

4 Cæterum contra vtrumque Doctorem sic insurgo. Ludentes frequenter ignorant beneficium legis irritantis contractum ludi pecunia credita, in locis, qui legibus Castellæ reguntur, ergo saltem, qui alios

invitat ad ludam, in quo ceteri pecunia præsentem, ipse verò credita ludit, verè celebrat cum illis contractum irritum, vt porè ex errore dante causam ludo. Nec enim alij rei consij pecunia præsentem ludent, quia hæc inæqualitas prævisa eos a ludo retraheret.

5 Responder Lugo *num. 56.* deceptio nem istam non dare causam contractui. Quia si non dicat ludens creditò se soluturum, non deceptit propriè loquendo; quia solum significat suscipere illam obligationem ad soluendum, quæ in hoc contractu esse potest; & hanc verè sibi imponit: imò licet mentiretur dicens, se habere animum soluendi, hoc mendacium non daret causam contractui: quia eodem modo moueretur aduersarius ad ludam, ac si diceret, *me obligo ad soluendum*, in quo verum diceret, licet animum non soluendi haberet: quia de illa sola obligatione loquitur, cuius contractus capax est; contractus autem validus est, licet quis habeat animum non standi promissis, vt videre licet in contractu emptionis facto cum animo non soluendi; & in contractu matrimonij celebrato cum animo non seruandi fidem, & in vero cum animo non standi promissis.

6 Verum his non quiescit animus: quia in his contractibus, error non est circa substantiam contractus, cum neque in mercibus, nec in persona, nec in re Deo promissa verteretur error, sed in alio subsequente substantiam contractus; nempe circa adimplerem obligationis contractæ. Secus verò contingit in ludo, quando alter pecunia præsentem, alter credita ludit: quia ille pro vera iustitiæ obligatione existimata, exponit pecuniam præsentem periculo iacturæ; emit enim spem, & facultatem sic lucrandi cum tali periculo: est ergo error circa rem emptam, nam cum eam iustitiæ obligationem sub conditione fortis, emere intendat, quàm ex errore esse credit, & talis obligatio nec detur, nec dari possit in Regno Castellæ, verè datur error circa substantiam contractus, non minus quàm si intendenti emere adamantem daretur vitrum. Ergo quoties ludens pecunia præsentem prorsus ignorat colludentem pecunia credita non esse capacem obligationis ex iustitia, nullus, & irritus est ludi contractus: est enim error circa substantiam contractus, nec magis sibi illum imputare debet, quam si erranti circa adamantem in communi estimatione talem, lapidarius vitrum traderet. Ergo cum ludentes legem eximentem ab omni obligatione soluendi amissam, pecunia credita, fre-

frequenter ignorant; quidquid victor in hoc ludo lucratur à ludente pecunia præsentem, tenebitur in conscientia restituere; quia contractus est irritus propter errorem; quamvis animus soluendi non deficeret, nedum cum animo non soluendi, cuius contractus erat capax. Quod certius erit, si hæc fraude alteram ad ludum invitauerit.

7 Secundò responder Lugo, solum debere esse parem conditionem vtrinque ludentis quoad obligationem, quàm ipsi sibi imponunt: quoad adimplerem verò illius; vniquisque relinquitur suo arbitrio, seu fidelitati. Quare sicut non est contra æqualitatem, quod alter postea nolit solvere, etiam si alter absque vlla repetitione soluturus esset; ita non est contra eandem æqualitatem, quod vnus habeat animum non soluendi, secus alter.

8 Sed contra: quia quidquid sit de animo ludentis credito, ludens pecunia præsentem, vt ponimus, ex errore ludit existimans se teneri ad statim soluendum si vincatur; aduersarium verò ad postea soluendum adstrictum manere. Ludens autem pecunia credita bene nouit, nec modo, nec postea se teneri. Ergo hic error causat inæqualitatem: Ergo dum vterque veritatis conscius non fuerit, inæqualitas auferri nequit; ac proinde ludens credito lucrari non poterit. Poterit verò retinere solutum, si pecunia credito amittit illi solvatur: quia ipsi confertur ab sciencie nulla iustitiæ obligatione teneri, ac proinde liberaliter: & in hoc sensu lex Castellæ est vlt recepta (ait Pater Salas *tract. de ludo, dub. 26. num. 6.*) vnde cum frequenter nobiles sic ludant, & soluant, inauditum est (inquit) confessarios lucrantibus restitutionem iniunxisse. Pecunia autem præsentem ludens, cum soluat ex errore, non confert pecuniæ dominium, atque adeò aduersarius non potest lucrari, sed tenetur restituere solutum, vel remissionem ab illo exorare.

§. Vnicus.

Authoris iudicium.

9 Nihilominus dico, nisi qui pecunia præsentem ludit, præuere noverit, per leges ludi, alterum, qui ludit pecunia credita, non posse in conscientia obligari: vel si id ignoret, contentus esset sola promissione; quod hoc sit Hispanorum, maxime nobilium, genium; vt ignominiam reputent, non solvere pecuniam oppinorata fide perditam; sic ludens P. Mat. de Moy. *Quæst. p. 2.*

credito poterit lucrari. Ratio est, quia periculo iacturæ suam famam exponit, si non soluat, sicut collusor exponit iacturæ pecuniam præsentem, quæ longè minoris estimationis est; vnde infertur tantum abesse, vt iniuriam inferat, quod potius ipse ludens credito, aliquid ludentibus pecunia præsentem remittat, vt in contractu ludi præfati æqualitas seruetur. Hinc conclusioni non dissentit Læsius sup. & expressè consentit Lugo illum citans *num. 57.*

10 Dico 2. quando vterque ludit credito, alter verò illorum ignorat Hispaniæ leges irritantes contractum, & promissiones soluendi; error iste non dat causam contractui; nam qui ludit credens se obligatum esse ad soluendum, non desisteret à ludo, si sciret nullam contrahere obligationem soluendi; potius inde excitaretur; deinde non est dubium, in contractu ludi, seruari æqualitatem. Quia re ipsa neuter manet in conscientia ligatus. Si verò alter ex errore soluat credens se teneri; cum nil intendat liberaliter conferre, probabilis est, non transferre pecuniæ dominium. Quia propter ipsi restitui debet, si consuet ex errore solvillè: secus verò, præsumi poterit; non ex errore, sed vt suæ famæ, & bonæ apud homines estimationi consuleret, vt communiter, viris nobilibus, & alijs, qui honori pecunias postponunt, contingere solet. Verum absolute non teneri restituere, quod fuerit ei solutum, docet contra Comitulum, Sotum, Castum, Contrubium, & alios, Pater Salas supra *num. 6.* cum Banez, Aragon, Vega, Conrado, Bartholomæo de Medina, Petro de Ledesma, & Eman. Rodriguez. Quia vel lex Caroli V. ad hoc non intendit obligare, vel saltem non fuit in eo sensu recepta, vel consuetudine est abrogata. Ac proinde licet solvens ignorauerit legem, dominium transfert: quod est valde probabile; & ad praxim multum deserviens. Ratio autem à priori est, quia (vt ait Lugo *num. 67.*) leges, licet irritauerint promissiones, & liberauerint victum ad obligationem soluendi; nunquam tamen irritauerunt translationem dominij, licet ex errore pecunia traderetur: nec fortasse expediebat; quia nobiles, vt fidem datam, & honorem suum liberarent ab omni nota, adhuc soluerent, & lucrantes acciperent; nec lex talis deserviret, nisi ad illaqueandas subditorum conscientias.

11 Rogabis, quid si soluerit ex motu vitandi singulare certamem, ad quod à lucrante, si ei non soluat, prouocandum probabilis, aut certò timet? Ratio dubitandi est: quia hic timor in virum constantem ca-

dit, ac proinde, quod ex illo soluitur non magis transit in dominium lucrantis, quam quod latroni iugulum aliter minanti confertur. Ergo sicut latro illicitè recipit, nec dominium acquirit, sed ad restitutionem tenetur: Ita qui pecuniam credito amissam violenter rapit, & receptam non restituit.

12 Hoc argumentum mihi suadet, grauius peccare, & ad restitutionem teneri in hoc nostro Regno, omnes, qui pecunia credita, in ludo etiam prohibito amissam, violenter, vel cominationibus extorquent. Nec P. Salas, & Authores, à restitutione excusantes, de hoc casu loquuntur, sed quando sponte soluta fuit. Confirmatur, quia usurarius etiam si acquirat dominium ex voluntate domini transferentis, nihilominus propter iniuriam precedentem, qua iniuste extorsit à mutante promissionem soluendi usuras, tenetur acceptum supra sortem restituere, ut omnes Doctores docent: Ergo potiori iure in nostro casu, in quo non solum iniuria violentiæ præcessit, sed nulla fuit translatio domini.

13 Ex quo inferitur, collusores, ut tuta conscientia procedant, teneri arbitrio perdentis credito relinquere, velit nec ne magis famæ, quam pecuniam iacturam facere. Quod de nullo viro nobili præsumi potest, ac proinde, nec credere illum absque animo soluendi ludere. Quod si quis ita procedat, nullam collusori iniuriam faciet, tùm quia hic error non est circa substantiam ludi, quando uterque credito ludit, quia siue adsit, siue non adsit animus soluendi, semper celebratur contractus in fide humana exteriori expressa fundatus, ex quo non minor oritur obligatio, quando defuit animus, ac quando re ipsa datur. Et in hoc casu verum continet sententia P. Sanchez, & Cardinalis de Lugo; secus quando alter pecunia presenti ex errore, alter verò credita ludit, cù iste lucrari possit, in eorum sententia, non autem perdere, siue animo non soluendi, siue soluendi ludat, in quo parum est discriminis, cum possit animum mutare.

14 Ex dictis inferitur inter ludentes pecunia presenti, ludo prohibito, cum utriusque semper ius maneat repetendi, aequalitatem seruari, siue cum animo repetendi solutum, uterque accedat, siue alter tantum; siue alter, siue uterque ignoret fauorem legis repetitionem concedentis. Nam qui lucratur verè acquirit dominium pecunie solute, qua absque sententia iudicis, spoliari non potest: & qui perdit, ut supra probauit, tenetur in conscientia soluere, cum iure repetendi solutum. Præterquam quod, licet ex vi contractus (ut alii volunt) posset non

soluere, ex vi tamen præcepti naturalis vitandi rixas, & scandala, si statim non soluat, grauius teneretur: Si verò quis ex ignorantia fauoris legis, solutum postea non repetat, sibi imputare debet necumentum, quia aduersarius non tenetur restituere solutum, non repetenti coram iudice, siue amissum fuerit pecunia presenti, siue credita sponte tamen soluta, iuxta probabilem Doctorum sententiam supra expositam.

15 Dices: Eo ipso quod ludus fuerit prohibitus, fuit contractus irritus, ergo qui est lucratus, tenetur in conscientia, ante iudicis sententiam, restituere solutum. Antecedens probant, ex l. non dubium. cap. de legibus. Vbi supponitur, contractum lege prohibitum eo ipso esse nullum. Cæterum legem: Non dubium locum fortè non habere, nisi in foro externo, & lata sententia, ait P. Molina tom. 1. tract. 2. disp. 88. Ex usu totius orbis; aut fuisse abrogatam contrario usu, vel ut explicat Suarez lib. 5. de legibus, cap. 27. Talis lex solum vult contractum esse irritandum retrotracta irritatione, ad diem initi contractus. Vtramque expositionem approbat Lugo num. 61. Vazquez ver. 1. 2. tom. 2. disp. 164. Respondet, illam legem, ut potè imperialem, non habere locum in hoc Regno.

QVÆSTIO IV.

An qui soluit amissum, quod beneficio legis soluere non debebat, possit occulta compensatione recuperare?

NEGANT Communiter Doctores, quos citatos sequitur P. Salas dub. 28. Molina, Angles, Ledesma, Barthol. Med. Soto, Arag. Bañez, Lopez, Eman. Valentia, Ioanne Med. Castro, Azor, Rebelus, Sa. Probant: quia verè, & propriè loquendo, hoc non est compensationem facere, sed propria autoritate capere alienum, sibi debitum: lex enim solum concedit, ut competentibus actionibus solutum repetatur: ergo nemo potest autoritate propria compensationem facere, nisi victus iniuste impedisset iustam sententiam, qua id victori fuisset adiudicandum, ut aduertit Molina disp. 514. Hæc ratio solum probat intentum, quo ad ludos prohibitos, secundum leges Cæsareas, quarum vigore (ut questione prima de ludo probauit contra plures) ludentes tenentur soluere, & verum pecunie dominium transferunt, & solum eis competit ius repetendi coram iudice. Si enim soluere non teneretur, ut grauiissimi Doctores tradunt, fundamentum Patris Salas, & aliorum nil probaberit.

2 Qua

2 Qua propter, iuxta principia supra iacta, dico 1. si solvens nolit transferre dominium pecunie credito amissæ, sed solum externè illam tradere ad satisfaciendum propriæ estimationi, & famæ; poterit compensatione vti. Ratio est: quia rem suam, quasi depositam apud alteram, recuperare, propria autoritate cuique licet; quando aliter nequit, aut saltem difficilè: atqui in casu presenti, sic res se habet. Ergo: & in hoc sensu, hanc opinionem, amplecti debet Cardinal. de Lugo supra num. 66. in fine, & probabilem dixit Angles in floribus apud illum num. 71. Quia absque translatione domini, nil non suum recuperat. Verum tamen, cum pecunia accipiens hoc præsumere non debeat, sed quod soluta sit transferendo dominium, ipse non tenebitur in conscientia restituere, dum autoritate iudicis non constringatur. Idque à fortiori dicendum, si ludo prohibito, pecunia presenti, amissum fuerit: quia licet solvens possit coram iudice repetere, & nolit transferre dominium (ut secundum plures ei permittitur) ex fine vtendi postea compensatione: tamen cum probabilius sit teneri ad solutionem, & proinde ad domini translationem, non solum alter non tenebitur absque iudicis sententia restituere; sed nec ipse poterit compensatione totali vti. Quia ut postea dicam, cum utriusque sit ius probabile, res pro rata diuidenda est, vel fortibus integrè vni applicanda, ut seruetur æqualitas iustitiæ. Et licet alij absolutè asserant, eum, qui soluit, quod secundum opinionem probabilem in materia ludi, solvere non debebat, nullo modo posse vti occulta compensatione, (ut videre licet apud Salas) hi tamen authores non loquuntur in casu, quo solvens dominium non tradiderit, ut constat ex ratione, qua probat Salas supra. Nam qui autoritate propria capit alienum sibi indebitum, fur est. Vnde cum probabile tantum sit, victum teneri ad domini translationem, solum erit probabile, victorem non teneri in conscientia ad restitutionem soluti, cum animo non transferendi dominium.

3 Vnde fit contra Salas, & Molinam apud ipsum, quod si perdens ludo prohibito, nolit transferre dominium pecunie, quæ soluit, possit occulta compensatione vti in ludo ipso, fraude aliqua, & dolo occulto: in quo idem est, utriusque colludenti ius, & contra solum fidem humanam sic facientes de-

ficerent, sicut qui non soluunt pecunia credita amissam.

4 Aduertendum hic est, eum, qui potest coram iudice amissum repetere, posse pro celsione iuris, aliquid à victore petere, & in conscientia retinere: dummodo nulla fidei, nec deceptio interuenierit. Si verò animum repetendi fingens aliquid extorsit, non poterit retinere, quia fraus & dolo nemini patrocinari debet. Ita cum Azor, & Molina, Salas vbi supra. Quorum sententiam ego limitarem, quando pecunia fuisset tradita animo non transferendi dominium, in hoc enim euentu, cum probabile sit debitum; solum interueniret mendacium in fictione animi repetendi, nulla verò iniustitia, si pro medietate lucri, iuri repetendi cederet.

5 Insuper est aduertendum, quod si victor iniuste impediret iudicem à sententia de restitutione pecunie: vel fraude, & dolo esset causa iniuste sententiæ; teneretur non coactus sententia, in foro conscientie, restituere, ratione iniuste damnificationis: si verò iudex ex sua malitia, absque cooperatione victoris, cum ad solutionem non condemnasset, posset victor licitè retinere, quia nemo tenetur ad pœnam ante sententiam iudicis: imò nec ad illam, qua condemnaretur, si delictum coram iudice sub iuramento rogatus non negasset. Nam cum non teneatur ex iniustitia absque semiplena probatione veritatem fateri, non teneretur ad confessionem, nec restitutionem (inquit Salas dub. 27. in fine) nisi ludus, & lucrum semiplenè probatum fuerit, quod tenet apud ipsum P. Molina disp. 514. & probabile putat Lefsius lib. 2. cap. 26. dub. 3.

6 An verò sit peccatum, domum habere ludo expositam? Machado tom. 1. lib. 3. part. 5. tract. 7. docum. 5. num. 6. ait: [Probabile opinio est que no, fundada en la doctrina de Sancto Thomas, y otros muchos que afirman ser licito ministrar, y vender las cosas indiferentes, etiam cum cognitione præui abusus.] Quem, contra Sanchez, sequitur M. Prado tom. 2. Theolog. Moral. cap. 29. quæst. 3. §. 3. tametsi subnectat fore iustissimum, ut eiusmodi domus sæpè ex terminarentur, propter peccata, quæ ibi frequenter eveniunt. Vide supra tractat. 5. Miscel. quæst. 5. in fine.

22 (H) 22

22 (H) 22

DISPUTATIO TERTIA
de homicidio. Appendix.

QUESTIO I.

Utrum liceat marito uxorem in adulterio deprehensam occidere?

PARTEM Affirmatiuam tutati sunt Castillo in l. Tauri, num. 6. in fine. Antonius Gomez, ibidem num. 42. Acebedo lib. 8. tit. 20. leg. 1. n. su. Menchaca, & alij apud Dianam 3. p. tract. 4. res. 223. & apud Sanchez lib. 10. de Matr. disp. 8. num. 37. illique inscripti sunt non pauci Doctores Salmanticensis, ut refert Basilius de Leon lib. 9. de matrim. cap. 15. num. 4. in fine. Et eam expresse tenent Alberius de Rosate 4. part. stat. 9. 19. Vbi ait, non solum non peccare, verum mereri. Et non displicet Iasoni in l. ubi peccatum, num. 16. Et tradit Barbosa in l. si ab hostibus, §. Finali, num. 56. fol. 129 col. 2. Vbi ait. Leges in ea re maritos & patres facere executores delicti, quāuis nulla precedat sententia, & iustissimas esse ob bonum commune, pacemque publicam Reipublicæ. Et citat pro hac parte Felinum in cap. que in Eccles. num. 13. de consir. Et nouissimè hanc sententiam defendit Thomas Hurtado, ex Clericorum Minorum familia tom. 2. res. moral. tract. vitim. res. 5. §. 7. num. 204. Vbi sic ait. [Licetum est patri occidere propriam filiam coniugatam, & adulterum ei commixtum; si eos, vel in sua domo, vel in domo generi, reperiat actualiter adulterantes, nam ciuiles leges non solum impunitū relinquit patrē ita occidētem, sed etiā ei conferunt ad talē occisionem potestatem, & pœnæ executorem constituunt. Ita expresse l. 21. 22. & 23. ff. de Adulteris, leg. Gracius 4. Cod. de Adulterijs. Et leges Hispaniæ, l. 5. tit. 20 lib. 8. Et aliæ plures.] Et paulò infra. [Authores, quos citat Sanchez, & Sà expurgatus, intelliguntur, quod non liceat marito auferre vitam uxori adulteræ propria auctoritate, bene tamen auctoritate publica, & regā, & ita omnia argumenta, quæ affert Basilius Legionensis, num. 5. possunt solui facillimè.] Hastenus Hurtado, quem sequitur Illustrissimus Caramuel in Theolog. fundam. num. millesimo trecentesimo nonagesimo septimo, fol. mihi 737. Vbi sic. [Nescio ab alio, quàm a Basilio Pontio improbabilem dici opinionem asserentem patrem posse occidere filiam in adulterio deprehensam, & maritum similiter uxorem.

Me enim iudice, stando auctoritati, est probabilis, & stando rationi, qui m. debuisset percellere Basilius, certa, & euidens.] Hæc Caramuel.

2. Eidem sententiæ fauent M. Fumus in Armilla, verb. Homicidium, num. 8. Vbi ait. [Si autem lex concedat, ut occidantur, tunc non peccat occidens, quia factus est legis minister, ut communiter contra bannitos.] Leges autem id concedere tradunt Doctores citati. Qua propter hanc sententiam probabilem putat Fr. Ludouicus à Cœceptione in examine veritatis, tom. 2. tract. 2. §. 1. casu 2. fol. 478. Et non dissentiet Maiolus tract. de irregularitate, lib. 5. cap. 48. Vbi ait, adulteram iuste inuadi a marito [Cum iuste, inquit, inuadatur, iniusta est defensio.] Quibus verbis equiparat maritum ministro iustitiæ. Adduci etiam solet pro hac sententia P. Sà in prima editione, vbi casu proposito ait. [Licere, aiunt quidam, alij melius negant.] Quia ly melius inuit contrariam esse probabilem. Quo fundamento ducti, eam etiam ad scribunt D. Augustino lib. 2. de adulterinis coniugijs, cap. 15. Quod refertur in decreto, cap. si quod verius 33. quest. 2. Vbi ait. [Si quod verius dicitur, non licet homini Christiano adulteram coniugem occidere, sed tantum dimittere.]

3. Eam limitarunt aliqui dicentes, quod iure naturæ, & ciuili licet marito uxorem in adulterio deprehensam occidere; sic Doctor Garfi centur. 1. cap. 51. fol. 257. Qui admonet iure canonico hoc esse prohibitum. Eandem tenuerat Christophorus à S. Iosepho tom. 1. receptarum opinionum, verb. Adulterium, dub. 5. num. 5. subnectens, in aliquo casu, neque ex iure Canonico esse prohibitum, nempe: [Si consiterit marito clarè, & euidenter per signa amoris, pro libito in adulterium consensisse.] Hæc sunt DD. placita.

4. Verum contraria omnino sententia tenenda est, neque maritum, neque patrem posse interficere, absque peccato lethali, uxorem, vel filiam in adulterio deprehensam. Sic communiter Doctores, cum D. Thomas in 4. dist. 38. q. 2. art. 1. in corpore. Quos ad facietatem congerunt Thomas Sanchez lib. 10. de matr. disp. 9. num. 39. vbi septuaginta refert. Et Barbosa in collectan. tom. 4. part. 2. causa 33. q. 2. cap. inter hæc, vbi 48. citatos inuenies. Probatur, quia pro contraria nullum adducitur fundamentum; nam si alicuius ponderis, maximè, quod desumitur ex legibus relatis, quas in illius præsidium aduersarij aduocant: Leges verò illis non fauent, quia solum concedunt impunitatem in foro externo, & ad summum declarant, occisionem adulteri in flagranti de-

deprehensi, non comprehendi sub prohibitione legum iuris ciuili, vel Hispani. Prohibitionem autem naturalem, diuinam, vel Ecclesiasticam leges iste non excludunt, nec possunt, ut ex apprehensione terminorum patet. Iure autem Canonico prohibitam esse occisionem adulteræ inflagranti delicto deprehensæ, probat Sanchez lib. 7. de matr. disp. 16. ex cap. Quicumque 33. q. 2.

5. Confirmatur: nam eiusmodi leges eandem impunitatem occidenti cōcedunt, licet adulter sit ordinibus sacris initiatus, vel Religiosus; nullius enim personæ gradum, aut dignitatem excipiunt; & tamen non constituunt, neque possunt maritum executorem pœnæ mortis contra Ecclesiasticos: Ergo non constituunt contra Sæculares. Confirmatur secundò: quia leges Ecclesiasticæ ob eandem rationem, qua ciuiles, reddunt immunem à pœna excommunicationis Canonis maritum occidentem adulterum inflagranti deprehensum, quando eum inuenit cum uxore, matre, aut filia sua, ut constat ex cap. si verò 1. de sentent. excommunicatiois. Et tamen non eximunt à culpa lethali huiusmodi homicidium, licet propter iustum dolorem occisoris, voluerit Ecclesia, quo ad illam pœnam, non reputari homicidam. Quod etiam constat ex cap. interfectores 33. q. 1. Vbi Nicolaus Papa interfectores suarum coniugum adulterarum ab impedimento vxoricidij (quod aliam ducere impediens est) vel exemit, vel saltem cum eo facile dispensari posse, respondit; secus cum alijs non adulteris occidētib. In quo etiam sensu intelligendus est Stephanus Papa V. verbis relatis in cap. admonere 33. q. 2. dum Hasliphum ob uxorem interfectam reprehendens, dixit: Non inuenisti eam cum alio viro, rem nefariam facientem. Nullus tamen inde inferre potest à culpa liberis declarasse homicidas, de sola enim pœna Pontifices loquuntur. Adde Pium V. declarasse irregularem esse maritum interfectorem vxoris adulteræ, ut refert Nauarrus, cap. 27. num. 238.

6. Obijcies, leges non solum impunitatem concedere occidenti adulterum, & uxorem in adulterio deprehensam; sed ius occidendi tribuere, ut constat ex legibus ciuilibus, l. Patri, ff. ad l. Iuliam, de adulter. ibi Patri datur ius occidendi adulterum cum filia, quam in potestate habet; & in l. Neque in ea, §. Ius occidendi eodem tit. ius occidendi patri conceditur domi us, licet ibi filia non habitet. Et in l. marito, in fine. Et rectius licetur, eos ius occidendi habere, qui iure patris, mariti ve, accusare possunt. Et expresse in legibus Hispanis. l. 8. Tauri, quæ est lex 5. tit. 20. l. b. 8. Recopilat. El marido que matare por su

propria auctoridad al adultero, y la adultera, aunque los tope en flagrante delito, y sea justamente hecha la muerte, no gana la dote. Quibus legibus, ut ex earum verbis constat, ius marito, & patri occidendi adulterum conceditur, quod est illos constituere, auctoritate publica, ministros, & executores sententiæ mariti per leges sancitæ. [Si autem, inquit M. Fumus, verb. Homicidium, num. 8. Lex concedat, ut occidantur, tunc non peccat occidens, quia factus est legis minister, ut communiter facit contra bannitos.] Neque lege Tauri diceretur, mortem iuste fuisse illatam, si peccatum graue interuenisset.

7. Respondeo, præfatas leges, & alias, quæ ad hoc argumentum adduci possunt, procedere de iure permittente, seu non prohibente, nec puniente, ut ex communi Theologorum, & Iuristarum optimè exponit Cardinal. de Lugo tom. 1. de iust. disp. 10. sect. 3. num. 94. Dicitur enim legibus dari ius, & potestatem, quatenus ius significat titulum aliquem, quo maritus occidens adulterum non comprehendatur sub lege ciuili, nec sub pœna contra homicidas statuta. Et in hoc sensu procedit lex Hispana, quando luocationem dotis denegat marito, quamuis occidendo uxorem non contrauerit legi, ut potè in adulterio deprehensam, quam proinde iuste occisam appellat, & si in eadem lege simul dicatur occisos fuisse adulteros a marito propria auctoritate.

8. Dices: Leges ciuiles possunt constituere maritum executorem pœnæ mortis vxoris, & sæcularis adulteri. Deinde videntur verbis vniuersalibus, quæ eiusmodi intelligentiam admittere possunt, cur negabimus de facto constituisse? Respondeo oppositum nobis constare, primò ex communi Iuristarum, & Theologorum interpretatione (si vnum, vel alterum denas) & ex I Hispana nuper adducta; in qua non publica auctoritate, sed priuata fieri dicitur. Secundò: quia leges æquè comprehenderunt occidentes adulterum Ecclesiasticum, & Sæcularem. Terriò: quia adulterij crimen non est causa sufficiens, ad maritum, vel patrem, antè latam sententiam, constituendos executores vltimi supplicij. Tum: quia ex lege Charitatis, æternam proximi damnationem vitare tenemur, ac proinde tempus pœnitentiæ illi concedere, quod maritus offensus vindictæ ardore succellus rarissimè concederet; tum: quia manifestam sanctorum, & crudelitatem præfert (ut bene notat Baronius di. 1. sect. 2. fol. 146.) quod vxor in adulterio, quod fortè primum ex infirmitate, contra coniugij fidem, peccatum admittit, impunè, & innoxie confodiat à viro, qui concubinas aluit, qui fortè, adulteri, quem interficit, pri-

mus uxorem corrumpit. Tum denique : quia Respublica , à qua Principes potestatem acceperunt , non eam concessit ad poenam mortis, ordine iuris non seruato, nisi rarissimo in casu, quando valde Reipublicæ expedit sceleratissimum aliquem hominem ei perniciosissimum interimere, quem capere non potest, vt solito modo occidatur : crimen autem adulterij tale non est ; vt ad eius punitionem ea facultas concessa fuerit, nec concedi poterit, vt bene ait Lugo supra.

§. Vnicus.

Gravis Obiectio.

9 **O**BIECTIES, Licitum est colapho percussio, ad euitandam infamiam, aduersarium inlequi, & occidere; sed non minor est infamia mariti ex vxoris adulterio, quam quæ ex percussione illa contrahitur: Ergo si iure natura, indefensionem honoris, vnum licet, & alterum licebit: quia periculum damnationis æternæ personæ offendentis, quod detertere poterat offensum; æquè vtrobique militat. Fatetur conuenientiam vrgere, quod agnouit, Ioannes de la Cruz in directorio, 1. part. 5. præcep. ubi de homicidio, dub. 6. ibi: [Sed si hoc ita esset, liceret etiam marito uxorem in adulterio captam occidere.] Et inuitabiliter hoc inferri, ex antecedenti supra posito, censuit Cardin. de Lugo tom. 1. de iust. disp. 10. sect. 10. num. 192. Vbi ex hoc absurdo imperit authores illius sententiæ. [Si enim, inquit, licet occidis eum, qui te colapho, vel fustibus cædit, quando id necesse est, ad retinendum tuum honorem, saltem in continenti; post iniuriam acceptam; quæso, cur non licebit incontinenti occidere eum, qui maiori iniuria, & contumelia, actu ladic tuum honorem, per adulterium; si aliter honorem retinere, vel recuperare non potes prout reuera non potes, &c. Ego certe non video differentiam, nec rationem apparentem.] Sic Lugo.

10 Verum antecedens plures habet authores, quos dedi in opusculo pro Iesuitis; tract. de iustitia proposit. 2. En illos, Nauarrus in Manuali, cap. 15. num. 3. in fine, Petrus de Nauarra de restitutione, lib. 2. cap. 3. num. 378. & 383. Marchantius in sum. res. Pastoral ad Decalogum, cap. 5. q. 3. cas. 3. Et viri alij doctissimi, ex Illustrissima Familia Dominicana, M. Mantius, M. Peña, M. Fumus, & D. Antoninus, apud Henriquez supra lit. T. M. Mercatus, & alij apud Petrum de Nauarra supra num. 379. & M. Ludouicus Lopez in instruct. 1. part. cap. 62. Vbi ita inquit; [Si velit Nauarrus dicere, quod illa reper-

cussio honoris defensio sit: quia quasi incontinenti percussorem statim in sequendo sit. Bene quidem, sed ante factum non approbo, sicut nec post factum damnabo: quia & pro Nauarro facit dictum Soti]

11 Expressius id tradit M. Victoria in relect. de iure bel. i, num. 5. ibi: [Credo, inquit, quod per iniuriam percussus possit statim repercutere, etiam si iuauer non deberet ultra progredi, sed ad vitandam ignominiam, & dedecus, posset, qui colaphum, exempli gratia, accepit, gladio statim repercutere, non ad sumendam vindictam, sed, vt dictum est, ad vitandam infamiam.] Hæc Victoria, quem sequitur M. Serra 2. 2. q. 64. art. 7. §. Postquam in fine. Vbi sic ait. [Hæc sententia videtur mihi probabilis, quamuis non sit publicè prædicanda.] Et tenent plures alij quos sequutus est P. Enriquez supra in Glossa, litt. T. Vbi sic. [Addunt Nauarrus cum Iafone, & Glossa, & Victoria, Corduba, Mantius, Peña, quod vir nobilis de honestatus, aut percussus potest incontinenti letorem in sequi, vt impresso vulnere honorem recuperet. Idem D. Antoninus, Armilla, Antonius Gomez, Plaça, Gabriel ex Claro, Co-uarr. Abulensis, & multò licentiosius Victoria, & Caietanus. Propendet Soto: sed negat prædicandum, ne abutantur licentia.] Hæc Henriquez.

12 Pro eadem opinione militat Philippus Fabel de resit. in 4. sentent. dist. 15. q. 3. disp. 52. cap. 1. num. 29. Vbi citato Nauarro, sic ait. [Et hæc opinio videtur mihi probabilior, intelligendo hoc de incontinenti percussione, vt si quis insigat vulnus, vel alapam; aut fuste, quem percutiat, & statim fugiat: nã in hoc casu, si offensus insequatur, & occidat, cõsetur occidere in actu ipsius congressus.] Hanc sententiam dicit esse probabilem Villalobos in sum. tom. 2. tract. 12. dif. 12. num. 3. Et defendunt plures, quibus adhaeret Diana 2. part. tract. 1. Misc. res. 15. & 5. p. tract. 4. res. 11. & part. 8. tract. 7. res. 48. & part. 9. tract. 4. res. 25. Apud quem Rodriguez, Bonacina, Trullench, Frãsciscus Cuenca, Peguera, & alij, quos sequitur R. P. Leander à Sacramento tom. 5. de irregularit. tract. 2. dif. 14. q. 3. Et nouissimè probabilem esse dicit Illustrissimus, ac Reuerendissimus M. Acatus de Velasco tom. 2. res. mor. verb. Homicidio, res. 42. num. 3. Vbi sic: [Algunos Doctores graues sienten con probabilidad, que para recuperar la honra, que a vno le han quitado, es licito inmediatamente desquies de auer recibido el bofeton, o otro agrauio, seguir à quien le dió, y darle vn golpe, o hazerle otra injuria, la que bastare para recuperar la honra.] Sic ille. Quibus nouissimè (citato Diana part. 8. tract. 7. res. 48.) Con-

sentit Caramuel lib. 2. Theol. Fundam. fund. 55. num. 2601. fol. 815.

13 Respondeo, hoc argumentum, concessio antecedenti, tot Doctorum autoritate inixo, conuincere intentum. Cæterum antecedens est omnino improbabile, ac proinde, & consequens, ex illo deductum de antecedente. Sic loquuntur Doctores grauitissimi P. Vazquez Opusculo, de Reiputatione, cap. 2. dub. 9. num. 37. dixit: Illam sententiam. [Sibi non Christianam, sed gentilitatem sapere videri.] Cardinal de Lugo de iust. tom. 1. disp. 10. sect. 10. num. 190. Ait. [A Christiana lege alienam esse.] M. Bañez 2. 2. q. 64. art. 7. dicit: [Contrariam esse certissimam, & Catholicam doctrinam] subnectens. [Et si quis aliter sentit, iudicio nostro, contradicit sacra scripturæ.] Vincentius Baronius in Manu duct. part. 2. dif. 1. sect. 2. fol. 146. [Quis credat repositos esse, aut vnquam potuisse reperiri nominis Christiani, & Religiosæ professionis Theologos, qui ista docerent.] Sic ille, & merito. Quia fide sanctum est, vindictam esse peccatum mortale, ex suo genere, vt patet ex Ecclesiastico, cap. 28. & Epistola 1. Petri, cap. 3. Repercussio autem honorem amissum non recuperat, sed nouum alium per vindictam; apud sceleratos homines, acquiri, per quem, ipsi iam deperditum ignoranter, & falso iactant recuperari, vnum pro alio subrogantes. Honorem autem acquirere per media iurè naturæ illicita, omnibus prohibitum est; quia non sunt facienda mala, vt eueniant bona. Nec sententia illa de percussione post acceptam alapam, probabilitatem habere potest, nisi ab iniquo percussore sustentetur, sufficienti tempore ad inducendum dedecus, quia cum iniuste continetur iniuria, & honoris iactura sit veluti inferri, & secundum duellistas, seu censors honoris, non dum acciderit; licitum reputatur percussio, distincto gladio, ad fugam compellere, vel occidere, si in eodem loco persistat; ad auertendam iniuriam, & conseruandum honorem, secus amittendum. Et in hoc sensu explicandi Doctores, quos refert Diana 2. part. tract. 15. res. 15. & 5. part. tract. 4. res. 11. Quos ad 29. protaxi in Opusculo pro Iesuitis Prop. 2. Honor enim semel amissus non recuperatur percussione. Quidquid errore vulgi dicatur. Vide, quæ infra, quæst. 3. (vt omitram periculum odij, vindictæ, & excessus, item pugnarum, & cedium in Reipublice perniciem abesse non solere ab eiusmodi percussione, ob idque in praxi improbandam.)

14 Hæc ratio maiorem vim habet in nostro casu: quia honor adulterio amissus non magis recuperatur occidendo in flagranti adulteros, quam postea tempore interiecto (vt

vulgò communiter fertur) sed postea non licet occidere, vt omnes Authores vnanimiter fatentur: Ergo nec inflagranti Secundo, quia occissio adulteri, vel vxoris non est medium aptum ad honorem lesum reparandum, sed potius ad infamiam publicacione delicti contrahendam; quod enim vni, vel alteri tantum notum erat, & in leuissimum proinde mariti dedecus cedebat; & quod vitari posset (vt prudentes faciunt) ignorantiam affectando, in omnium iam notitiam deuenire necesse est, cum delictum, sequuta morte, occultari non possit; imò, & maritus ipse ad impunitatem obtinendam divulget.

15 Ex quibus fit, per homicidium non recuperari honorem, per vxoris adulterium, amissum, sed nouum alium ex vindicta apud sceleratos homines comparari, quo deperditum compensari falso censent. Hoc autem nequit licitum constituere homicidium, aliàs si vulgus conspiraret adulterium adulterio compensari, & honorem lesum reparari, si primò offensus uxorem adulteri postea corrumpere, posset similiter dici adulterium secundum reddi licitum: quod hereticum est. Sicut ergo istud honestari non potest: quia non sunt facienda mala, vt eueniant bona; ita nec illud.

16 Qua propter D. Augustinus lib. 2. de adulterinis coniugijs, cap. 15. Occisionem adulteri, rem nefariam appellauit. Vnde euidenter deducitur in verbis illis supra adductis ex eodem Augustino, loco supra citato: Verius dici, non licere homini Christiano adulteram coniugem occidere. Ly verius non comparatiuè, sed aduersariuè accepisse. Quæ sensu vsurpauit ly melius P. Sã supra citatus, dum dixit. [Licere aiant quidam, alij melius negant.] Quibus nullam contrariæ sententiæ probabilitatem ad scripsisse censendus. Etenim prorsus falsa, & omnino explodenda. Quare Summus Pontifex Alexander VII. in Saera Congregatione, Sanctæ, & Generalis Inquisitionis Romane, hanc propositionem: Non peccat maritus propria autoritate occidens uxorem in adulterio deprehensam. Damnauit, vt minimum, vt scandalosam & illam docere, defendere, aut edere prohibuit, nisi forsitan impugnando, sub poena excommunicationis lata sententiæ. Et insuper distinctè in virtute sanctæ obedientiæ omnibus Christi fidelibus, cuiuscumque conditionis dignitatis, ac status prohibet, ne prædictam opinionem ad præxim deducant.

17 An verò iure naturali spectato possit maritus autoritate publica constitui minister occisionis vxoris in adulterio deprehensæ? Quæstio valde diuersa est, & nil contra partem affirmantem decreuit Alex. VII. Imò, nec contra defendentes de facto nullo iure ciui-

ciuili id esse prohibitum: Caterum iure Canonico prohiberi, constat ex supra dictis: ac proinde à peccato lethali exculari non potest.

QVÆSTIO II.

Vtrum ad vitandum adulterium imminens possit maritus in aliquo casu uxorem, vel adulterum occidere?

1 **F**X dictis in precedenti questione apertissime constat pro preterito adulterio neurum occidi posse; quia non est defensio, sed vindicta. Restat verò difficultas, vtrum id liceat, quando adulterium imminet, ique marito certissimum est; nec potest aliter auertere iniuriam interendam, quam vnum, vel alterum occidendo? Cardin. de Lugo tom. 1. de iust. disp. 10. sect. 11. num. 204. Respondet communiter non esse necessesse, uxorem occidere, ad impediendum adulterium subsequens; quia plura alia media ad id suppetunt. [Si tamen, inquit, aliter impediri non possit adulterium preparatum, possit etiam vxor à marito occidi, ad tuendum honorem proprium, quem vxor vult iniuste ledere. Non tamen possit vtrumque occidere, quando non est necessaria vtriusque occisio, ad adulterium impediendum.] Huius sententię fundamētum sumitur ex communi Doctorum assententium, pro defensione honoris, licitum esse inuasorem occidere. Quod omnes docere, testantur Vazquez, Lessius, & alij passim, vt ait ipse Cardin. de Lugo sect. 10. num. 187. Si enim pro defensione facultatum id licet, magis licebit pro defensione honoris, qui multo pluris estimatur ab hominibus, quam pecunia; & vt ait Caietanus 2. 2. q. 64. art. 7. §. Ad hoc dubium. [Est sententia D. Thomę, & Augustini, quia Augustini autoritas loquitur non solum de via corporali, sed de alijs, que inuiti perdere possumus, sub quo ordine ponit honores, & diuitias.] Imò ipse Caietanus 2. 2. q. 73. art. 2. (Vt refert Sotus de Secreto Memb. 1. q. 3.) [Existimat, quod honor, & fama sunt omnino, sicut vita.] Cui consentit P. Thomas Sanchez lib. 4. de Matrim. disp. 5. num. 11 ex l. 7. tit. 33. part. 7. Quia viro bono grauior, est honoris iactura, morte ipsa. Qua propter in ordine ad instanti eorum defensionem, id ipsum licere, quod ad vitam defensionem, censent. Quos sequitur Doct. or Garficient. 1. cap. 47. 48. & 49. vbi num. 4. Probat: Quia periculum famę æquiparatur periculo vitę: Et est commune pronuntiatum iuris peritorum, vt inquit Iulius Clarus §. Homicidium, num. 26.

2 Hęc sententia est communis inter Thomistas, vt asserit M. Prado tom. 2. Theo-

log. Moral. cap. 20. q. 4. num. 14. & 24. [Dico licitum esse occidere iniustum aggressorem honoris, qui in praxi vult ledere. Ita Sotus, & communiter Thomiste, & duodecim Doctores relati à Diana 2. part. tract. 15. ref. 15.] Et vt ait Bañez 2. 2. q. 64. art. 7. dub. 2. Est consensus Philosophorum, & ferè omnium Theologorum.] Quos sequitur Zanardus 1. 2. director de homicidio, cap. 2. §. Octauo. dico: Vbi sic ait. [Licet propriam honorem defendere, cum moderamine inculpatae tutelę. Vnde si non potest defendi (attende) nisi cum morte tentatis infamiam, talis potest occidi. Hoc autem primo verum est in nobilibus. Secundo, hoc etiam est verum in ignobilibus, & Clericis, quia quilibet, in suo statu, curam habere debet de proprio honore: & quamuis hi possint dedecus patienter ferre, quando non est tale, vt illis notabile damnum interat; tamen, cum non sint domini suę famę, & honoris necessarij ad bene, recteque viuendum, ad hoc, vt aperta facie possint suggestus, & cathedras ascendere, & in altaribus ministrare, & coram honestis personis comparere; si vellent, se defendendo, inuadentem occidere; immunes essent à peccato.] Hactenus M. Zanardus. Ergo, cum honor per adulterium vxoris grauissimè lædatur, licitum erit ad illum conseruandum, & infamiam auertendam, vxorem, vel adulterum occidere, si aliter à tanto scelere patrando dimoueri nequeant. Confirmatur, quia, & si post impactam alapam, non liceat inuasorem occidere; licet tamen ante iniuriam acceptam, si aliter propulsari nequeat, vt asserunt Sotus, Syluester, Ludouicus Lopez, & Nauarrus, apud Lessium de iust. lib. 2. cap. 9. dub. 12. num. 77. Villalobos, Marchantius, Faber, Molfelsius, & alij, quos citatos sequitur Diana part. 5. tract. 4. ref. 4. Ergo licet adulterum inflagranti repertum non liceat occidere, quia esset vindicta; licebit tamen ad adulterium impediendum, quod aliter impediri non possit. Quod discrimen nobis expressit M. Bañez 2. 2. q. 64. art. 7. dub. 3. Verbis, quę sequuntur. [Sit nobis certissima conclusio, & Catholica Doctrina. Non est licitum repercutere eum, qui percussit: nisi forte (attende) adhuc perseueret impugnare, tunc enim percussio habet rationem defensionis, respectu imminentis periculi, non vindictę, respectu præteritę iniurię.]

3 Propter hęc P. Lessius lib. 2. de iust. cap. 4. dub. 13. num. 89. Asserit, maritum posse vi, aut morte expellere adulterum. Quem citatum sequitur Bonacina disp. 2. de restit. q. vlt. punct. 11. num. 9. Negat verò, quoad vxorem. [Nam qui vxorem, inquit, occidit non tuetur rem suam, sed potius illam destruit.] sed

Sed quidem, si adulterium imminens aliter vitari non possit, non est maior ratio adulteri, quam vxoris.

4 Fundamenta hęc probabilem reddunt horum Doctorum sententiam speculatiuè loquendo, practicè verò difficilè est, occurrat casus, quo aliter adulterium imminens, quam occisione, vitari non possit, cum huic periculo via iuridica, quoad adulterum possit occurrere. Ideoque casus non potest ad praxim deferri, nisi Respublica nolit, aut nequeat adulterium imminens cuitare, quod de Christiania non credam.

QVÆSTIO III.

An liceat viro nobili occidere inuasorem, qui contumeliosum verbum Mentiris regerit, si aliter coercere nequeat?

§. I.

Quid sentiant Doctores?

1 **P**artem affirmatiuam ex principijs supra iactis: quæst. 1. & 2. nonnulli tuentur: quia licitum est ad contumeliam, & iniuriam propulsandam, iniustum inuasorem honoris occidere: honor autem non solum factis, sed verbis læditur. Vt cum alijs ait Caramuel. in Theologicæ fundam. in editione Lugdun. anno 1675. fundam. 55. fol. 805. Te, inquit, inuadat quispiam ferro, aut lingua peride est. Subnectens, [& non vidi aliquem, qui hanc Thesim improbabilem crederet.] Ergo quando contumeliosus non speratur se cohibiturus, sed perstiturus in contumelia semel dicta, & aliter coerceri non potest, licitum erit illum interficere: sic Antonius de Escobar in Theologia Morali, tract. 1. exam. 7. cap. 3. numer. 49. vbi propositæ quæstioni sic respondet: [Negat Azorius tom. 3. lib. 2. cap. 1. quæst. 17. quia verbales iniurię verbis possunt repelli. At Baldellus lib. 3. disp. 24. putat licitum esse occidere contumeliosum, sed in casu (attende) quo aliter arceri non potest, ne detur licentia improbitati ad optimos viros contumeliosos afficiendos.] Hęc ille. Itaque in eo tantum casu hoc licitum defendit, quo contumeliosus persistit in contumeliosis verbis proferendis, nec aliter coerceri potest, vt taceat, & desistat: quia vni vi repellere licet. Quod magis explicat Baldellus vbi supra: [vt addit (inquit) Molina numer. 3. citato, (nimirum tractat. 4. de iustit. disp. 20.) dum ad huc fit, & continuatur contumelia, non modo est licitum ea obijcere, vt iam diximus, quę possunt facere ad honorem tuendum, & fidem contumeliantis abrogandam, sed si contumelia magna sit, & per illam magna fiat honoris iactura, (attende) neque possit aliter impediri, potest etiam esse licitum interficere calumniantem: quia in tali casu, id solum P. Mat. de Moy. Quæst. p. 2.

est vni vi repellere, & honorem tueri, contra iniustum, & violentum dehonoraentem.] Sic ille, quem in eodem sensu sequutus est Escobar, & videtur sequi Reginaldas lib. 2. cap. 5. numer. 60. dum ait; licere iniustum honoris aggressorem occidere. [Nec refert, inquit, an quis honorem auferat moliatuq; armis; an lingua.

2 Hanc sententiam esse communem testatur Petrus de Nauarra lib. 2. de rest. cap. 3. à numer. 371. & præcipuè numer. 376. vbi sic ait, [ex omnium sententia, licet contumeliosum occidere, cum tamen armis non invadat.] Et sequitur Henricus Strouerdo ff. 2. 2. quæst. 64. art. 7. conclus. 5. ibi: [Potest interfici, qui virum aliquem honoratum convicijs; & maledictis afficit, nec potest aliter cogi, vt taceat, talis enim est inuasor honoris.] Idem sustinent Layman, & alij apud Dianam p. 8. tit. 7. resol. 51.

3 Eandem tuentur alij, quos citatos sequitur Leander à Sacramento tom. 5. de irregularitate, tract. 2. disput. 12. quæst. 30. vbi [Respondeo, esse enippiam licitum prædictam iniuriantem, & detrahentem notabiliter famam alterius, clam occidere, si nulla alia via talis famę læsionem vitare queat. Sic Bañez, Petr. de Nauar. &c.] Et expressius disp. 14. q. 7. vbi sic: [An maneat irregularis vir honoratus, qui aliquem dicentem sibi mentiris occidit? Respondeo, manere quidem irregulari, si occidat dicentem sibi mentiris; dūmodò hoc verbum cōtumeliosum alio verbo simili, seu actione, veluti alapa, vel fuste repellat possit: secus aliis, si aliter, quam occisione ab illa iniuria inferenda cōtumeliosus arceri à læso non possit.] Et iterum q. 8. [Dicendum posse quē absque culpæ labe, & irregularitatis poena occidere, aut mutilare afficientem iniurijs verbalibus atrocibus, casu, quo iniuriatus aliter non possit cogere illum, vt taceat, & desistat, & respiscat ab iniurijs prolatis.] Hęc Leander.

4 Idem sentit Bonacin. de rest. disp. 2. q. vlt. sect. 1. punct. 10. n. 7. vbi sic: [Secundo colligitur, cum posse occidi, qui afficit contumeliosis atrocibus, siue per verba, siue per signa, quando honor alia ratione defendi non potest. Ita Gomez, Rodrig. Lopez, Petr. de Nauarra, Iulius Clarus.] Sic ille, quem cum alijs citatum sequitur Gaspar Hurtad. de iust. disp. 11. Quibus consentit Doct. Ioann. Ioseph. Garficient. 1. cap. 49. ibi: [Assero 1. viro honorato in eisdem circumstantijs, quibus ob reale iniuriam, potest mortē inferre; licere occidere iniuriantem contumeliam verbalē atrocē, quæ aliter repelli nequit; ob defensionē honoris. Nostrā sententiā tenent Nauar. & Bonacina citati à Trullsch. Baldell. & Escobar, citati à Diana 5. part. tract. 4. resol. 12. Layman, & alij apud

eundem *part. 8. tract. 7. resol. 51.*] Quorum fundamentum est: quia damnum honoris, & fama, est maius, quam damnum pecuniarum, ut dicitur *l. si de duobus, ff. de regul. iur.* sed ad hoc minus damnum auertendum, licitum est inuasorem occidere, ut constat ex communi Doctorum, quos adduxi *1. part. Select. tract. 6. quest. 2.* Ergo ob defensionem honoris, & ita sentit Fr. Philippus à Sanctissima Trinitate Carmelita exalceatus in editione Lugdunensi, anno 1653. *in 2. 2. tr. de iust. & iure, disp. 7. dub. 8.* ubi quaerens, utrum liceat occidere aliquem ob defensionem pudicitiae, aut honoris? sic inquit: [Respondendo dicendum, quod, cum moderamine inculpatae tutelae, licet occidere inuasorem pro defensione pudicitiae, & etiam pro defensione honoris, quando quis actu in se ipso invaditur, modo aliquo iniurioso, ita quod attenta conditione personae, sequatur necessario iactura honoris, nisi resistat invadenti, quamvis per accidens sequatur mors illius; per se enim nunquam potest intendi occisio hominis.] Sic ille.

5 Addunt alij, licitum esse contumeliosum percutere, ad recuperandum honorem, postquam iam accepta est iniuria, licet ulterius non propendat. Sic grauiissimi PP. Magistri, quos citatos sequitur Petrus de Navarra *lib. 2. de restit. cap. 3. num. 378.* & seqq. ibi: [Maior est doctorum decertatio, quando iam accepta est iniuria, & contumelia, & non ulterius propendat, num liceat repercutere aggressorem? Sorus dicit, non esse licitum, &c. Navarra vero fatetur, esse licitum percutere, & laesorem insequi, & tantum ei vulneris, & iniuriae inferre, quantum necessarium sibi esse putabit, ut amissum honorem recuperet. Id ipsum docuit Mercatus ubi supra, & Victoria *in Relect. de iure belli, numer. 5.* & videtur eiusdem Armilla *verbo Defensio, §. 3.* Sanctus Antoninus *3. part. tit. 4. cap. 3. §. 1.* Ratio Navarrae est: quia faceret sui honoris iacturam, non persequendo & vulnerando: & addi potest, quod latronem fugientem cum rebus meis licet insequi, & occidere: ergo, & honorem auferentem, & fugientem.] Et inferius *numer. 383.* [Si contumelia illata, fugiat relictus iniuriato, non videtur omnino à ratione aliena secunda sententia,] (nempe nuper posita:) quia contraria [occasionem, inquit, praerberet cuique, nobiles, atque illustres homines contumelijs onerandi, alijsque iniurijs turpiter dehonestandi, &c. Praeterea: quia antequam sit accepta iniuria, potest quis ob tutandum honorem, ex omnium sententia, percutere propulsando, ac praeveniendo, & eadem est ratio, postquam accepta est. Si enim ille non repercutit, parui habe-

tur à populo, non minus, quam si à principio non impediret, & veluti pusillanimis, & inhabilis iudicaretur ad officia, aliaque similia,] & infra: [Sicut ergo genus est defensionis rerum, eas non solum praeservare, ne pereant, vel auferantur, sed etiam ablatas recuperare, si possis: Ita genus est honorem defendendi, non modo curare, ne recipias iniuriam, sed etiam cum percussus es, ac lacessitus, eam à te repellere, honoremque recuperare, etiam percutiendo, si possis, cum aliud non superest remedium, aut est tibi ignominiosè viuendum.] Haecenus Petrus de Navarra.

6 Huius rationem, iuxta principia Theologica, tradit Gaspar Hurtado ex praedictis fundamentis ubi supra *diffic. 11.* dicens: [Quod iuxta praedicta verum est, non solum, quando dicta ignominia imminet, sed etiam quando actu inferitur: immò, & postquam verba contumeliae phisicè prolata sunt, si statim moraliter occisio fiat in congressione ipsa, antequam inuasor ad alia diuertatur, aut iam alibi quietus existat: quia quandiu durat saltem moraliter congressio, etiam durat invasio; & illatio ignominiae, non dum est moraliter in facto esse, sed tantum inferri.] Haec Hurtado cum citatis. Quem sequitur Ioseph. Garfi, *in 77. centur. 1. capit. 48. numer. 4.* indeque probat: [Quia quando laesio honoris, veluti pender, & in suspensio est, suspensaque sunt hominum iudicia de percussi fortitudine, strenuitate, & generositate, & quandiu damnum est, veluti inferri, semper est locus defensionem honoris: quia cum damnificante non censetur novum congressum efficere, sed eundem ab altero susceptum iuste continuare, & si tunc occidat, honorem recuperat.] Sic ille. Vide plures *quest. 1. num. 10.* & seq.

7 Quibus faciunt supra viginti Doctores apud Leandrum à Sacramento supra *tom. 5. disput. 14. quest. 3.* adherentes: [Possibile licet iniuriatum persequi fugientem inuasorem sui honoris, illumque repercutere; aut occidere, quando alias magnam honoris iacturam faceret.] Quod ipse probabile putat, & probat: [Nam ut habitum est supra, probabile, & satis est, quod possit quis occidere furem fugientem, ut rapta ab ipso recuperet. Ergo à fortiori poterit inuasorem sui honoris, ut ab eo raptum honorem recuperet. Patet consequentia: quia utrumque est verè recuperabile, nempe tam res ablata, quam honor ablatas.] Sic Leander.

8 Quod autem non solum verbis, sed etiam armis, liceat honorem verbis auferendum, defendere, Tradit Navarra ubi supra *num.*

§. II.

Vera sententia aliquibus conclusionibus exponitur?

10 PRIMA conclusio sit; post prolata tam verbalem iniuriam, non licet, ut in plurimum, (etiam soli iuri naturae stando) iniuriantem occidere, sic P. Lessius *lib. 2. de iust. cap. 9. dub. 12.* Vbi proposita aliquorum sententia id tuente, quando contumeliae sunt atroces, & alia via nequeunt vitari, subnequit, [verum haec sententia non est sequenda: satis enim esse debet in Republica, ut iniuriae verbales verbis repelli, & legitima vindicta comprimere, & castigari possint.] Idem sentiunt Azor *tom. 3. lib. 2. cap. 1. quest. 17.* Suarez, Sylvester, Cajetanus, Bañez, Valentia, Abulensis, & alij, quos citatos sequitur Petrus Hurtado de Mendoza *2. 2. disput. 170. sect. 15. §. 124.* Quibus addit Filiucium, Binsfeldium, Molfesium, & alios, quos refert, & sequitur Diana *5. part. tract. 4. resol. 12. & 13.* Ratio omnium est: quia verbales iniuriae, ut in plurimum, verbis possunt sufficienter repelli: Ergo occisio iniuriantis, & verbum mentis reagentis, nequit non, ut in plurimum, excedere moderamen inculpatae tutelae. Verum licet alia contumelia verbo hoc mentis, satis propulsentur, ut lex ipsa duellum in Hispania, fert; verbum autem aliud determinare, quo contumelia per ly mentis illata repellatur, difficile est: ideoque ratio genuina aliunde petenda.

11 Secunda conclusio: numquam est licita occisio convitia proferentis, si statim fugiat. Ratio est, quia in hoc casu, non est honoris defensio, sed vindicta. Ut constat ex dictis *quest. 1. & 2.* Praeterquam quod si gaipse dehonestatus, & infamis haberetur, & ille, quem fugit victor, & integro honore, ut observat Doctor Garfi *centur. 1. capit. 48. numer. 5.* Non ergo licet iniuriantem fugientem insequi, & occidere, cum occisio necessaria non sit ad honoris defensionem. Ira, & bene tradit Thomas Hurtado *tom. 1. resolut. Moral. tractat. ult. §. 1.* dicens: sic intelligendo Lessium. Petram de Navarra, Lopez, Bonacinam, & alios ubi supra citatos *numer. 1.* & sequent.

12 Tertia conclusio: non licet occidere contumeliosum, quamvis non fugiat, dummodo non persistat in contumelia semel dicta, nec ad illatam iniuriam, esse districto, sustinendam, se accingat; nec prudenter timeatur alias aggressurus. Ratio est: quia tunc occisio non deservit ad maiorem

num. 376. [Nil, inquit, videtur referre, an aliquem gladio linguae, vel ferro inuadas, cum non minor iniuria, & damnum, hoc, quam illo modo, inferatur. Ius autem defensionis non tam ob modum inferendi, quam ob illatum damnum consurgere, putandum est. Accedit, quod honor, non tam gladio, sicut corporalis vita auferatur, quam lingua, &c. Si ergo honor magis ex verbis, actibusque minantibus amittitur, quam armis, & gladijs, non bene dicitur, non licere honorē tueri armis, nisi armis inferatur invasio.] Et *n. 356.* idem praedixerat his verbis: [Adde quod ex omnium sententia, licet contumeliosum occidere pro honore tuendo. At dedecus, & contumelia, non gladio ferreo, sed lingua inuritur. Non ergo est illa doctrina vera, quod armata defensio non licet, nisi contra invadentem armis.] Sic Navarra.

9 Propter haec forsitan, non pauci Doctores, dum quaestionem de iniusto honoris inuasore pertractant, verbis univerialibus utuntur, utrumque iniuria modi modi, gladio, & lingua comprehendant, & tam in vno, quam in alio, praefatam defensionem licitam esse, defendunt, ut videre licet apud Henriquez *lib. 4. cap. 10. in gloss. litt. T.* cuius verba dedi, *quest. 1. num. 11.* Quae probabiliter censet Illustrissim. M. Acacius de Velasco *tom. 2. resol. Moral. verb. Homicidio, resol. 42. num. 3.* ubi ait: [Algunos Doctores graues senten con probabilidad, que para recuperar la honra que à vno le han quitado, es licito inmediatamente, despues de recebido el bofetón, (attende) ò otro agravió, seguir à quien le dió, y darle vn golpe, ò hazerle otra injuria, que bastare para recuperar la honra que le han quitado.] Quam sententiam ultra citatos defendunt Marchantius, Ludovicus Lopez, M. Serrá, Philippus Faber, Diana, Rodriguez, Bonacina, Trullenchy, Franciscus Quenca, Pegnera, Leander à Sacramento, & alij, quos adduxi *in opusc. pro Iesuitis, tract. de iust. prop. 2.* Ergo, si iniuria, vel contumelia illata per verbum mentis honorem taliter laedat, ut absque occisione contumeliosi recuperari non possit, licitum erit in continenti armis illum impetere, & etiam fugientem insequi, & sagitta, vel gladio, internecare. Nequibuat Doctores citati consequenter negare. Dedi Authores. Quid vero tenentiam? constabit ex dicendis.

ioem honoris læsionem auertendam, nec ad honorem amissum recuperandum. Quia contemptus, & vilipensio personæ per contumeliosum verbum manifesta, non euascent, nec auferuntur, nisi per signa contraria æstimationis, & honoris: nec infamia apud audientes, ex defectu publicato suborta, cessare potest, nisi per media, quibus authoritas convitiantis prorsus eleuetur, & eius verba, veluti ab æro, seu amente prolata, ab audientibus accipiuntur. Ad quæ obtinenda verba alia sufficiunt, & ineptum omnino medium est iniuriantis occisio. Per hanc enim, licet apud sceleratos honor acquiratur, non est honor, qui deperditus fuit, sed longè diuersus, nimirum validi vindicatoris. Honorem autem ex vindicta quærere, utpotè per medium intrinsecè malum, grauissimum peccatum est. Hoc argumentum vrgent communiter Doctores Societatis loquentes de repercussione illius, qui post impactam aliam fugit, ex quibus P. Ludouicus de Molina tom. 4. de iustit. tr. 3. disp. 17. num. 8. sic scribit. [Repercussio, aut occisio post honorem amissum, non est aliud, quàm vindicta, qua tamen apud homines consequitur tantundem honoris, quantum ob iniuriam sibi illatam amiserat. Eius autem id vindictam, ex eo liquet, quod eodem modo honorem recuperaret, siue repercutiat, vel occidat in continenti, siue postea ex interuallo. Quare, cum iure naturali sit prohibitum sumere vindictam. Consequens profectò est, ut pars, quæ negat, sit proculdubio affirmanda, & amplectenda.] Hactenus Molina. Quem sequitur Pater Vazquez opuscul. de re. sit. cap. 2. dub. 9. num. 37. & 38. ibi: [Vinde ipsum repercutere non est defensio, sed vindicta, & vltio, quæ non licet propria, & priuata authoritate (dicit enim Dominus mihi vindictam,) illud enim non est meum recuperare, quod iniuste possidetur ab alio; sed in opinione vulgi, recuperare honorem, id est honoratum manere percutiendo, sicut percussus sum; quia tantundem mali confero, quantum accepi.] Sic Vazquez, & sic etiam Doctor Garfi cent. 3. cap. 31. & alij, quibus adde Cardinal. de Lugo de iustit. tom. 1. disput. 10. sect. 10. numer. 190. & Turrianum 2. 2. disput. 27. dub. 3. Ergo post iniuriam completè illatam, & honoris læsionem factam, cum occisio non est defensio, sed vindicta, improbabilè prorsus est, licere contumeliosum occidere. Ita & benè Hurtado de Mendoza 2. 2. disp. 170. sect. 15. Lege quæ suprâ q. 1. n. 13.

13 Quarta conclusio: Non licet occidere iuste reuerentem verbum contumelio-

sum mentiris, quando offensus non per modum convitij, sed in sui defensionem, vim vi repellendo, ad obterendam offendentis authoritatem protulit, ut fides in eo, quod iniuste, & per iniuriam illi impingitur, infringatur: sic & benè tradunt M. Sorus lib. 5. de iustit. q. 9. art. 3. & illo citato M. Paulus de Blanchis in discep. casu. cons. disput. 7. in litt. C. dub. 2. fol. 314. Aragon, Sayrus, Felinus, Pitigianus, Peregrinus, Francisc. Corona, & alij, quos citatos sequitur Pasqualigus decis. 473. Diana 5. part. tract. 13. resol. 26. & 6. part. tr. 6. resol. 16. cum Bartholo, & alij, & part. 9. tract. 9. resol. 43. cum Bañez, & Salonio. Thomas Hurtado tom. 2. resol. Moral. tract. vltim. resol. 5. numer. 151. cum Bonacina, & Trullench. Et Zanardus part. 2. cap. 3. de contumelia in fine. Ratio est aperta, quia si tibi liceret illum occidere, daretur bellum iustum ex vtraque parte, quod repugnat. Licet autem, ut dixi, verbum mentiris ad eleuandam authoritatem convitiantis regeffum fuit.

14 Quinta conclusio, eum, qui iniuste verbo Mentiris valdè tibi contumelioso honorem tuum grauitè læsit, si illico non fugiat, sed in eodem loco, districto gladio, permaneat, ut vulgo dicitur, *pura mantener lo q̄ ha dicho*; quò facto noua irrogatur iniuria, & dum sic persistit, cõtinuatur, & augetur; (iuri naturæ stando, & ab omni humano præsciudendo) licitum est ad eam propulsandam, quando aliter non potest persistentem percutere, & si opus sit, occidere. Idemque dicendum, si in contumeliosis verbis iterandis persistat, nec alijs possit verbis cohiberi; quia id non est vindicta iniuriæ illatæ, sed infensandam repellere. Sic expressè Doctores citati, num. 1. & seq. quos sequitur Garfi cent. 3. cap. 49. Huic conclusioni dissentire nequibunt, qui aliud medium ad dedecus vitandam viro nobili seculari non suppetere constanter asserunt. Secus dicendum de Religiosis, & Clericis, quibus maxillam etiam tunc præbere, laudi verteretur. A laico enim ad Religiosum consequentia non valet; ut benè obseruat Caramuel lib. 2. Theolog. fundamentalis in editione Lugdunenfi, anno 1675. fundamento. 55. pag. 812. Quia pro laico contumelios affecto, pugnat ratio, & natura, ut eum tueantur, etsi enim patienter toleret iniurias, manet depressus: Religiosus verò si patienter toleret, gloria, & honore coronatur. Ideoque nec iure naturæ licet illi armata defensio: Idem dicitur de ignobilibus, quibus verbum illud minus contumeliosum est. Sic Leander à Murcia tom. 2. disp. lib. 4. disput. 9. resol. 7. in fine, putat tamen frequenter sufficienter defendere honorem, illo

vcr-

verbo convitiantum, si respondeat. Loquutus est, ut homo infamis, & ut vilis nebulò.

§. III.

Animadversio in Baronium

15 Principium, cui nostra sententia inuitur satis commune apud Doctores, de licita occisione iniusti inuaforis honoris, ad propulsandam iniuriam certo aliter sequenturam, adedè agrè talitè Vincentias Baronius 2. p. Manuductionis, disp. 1. sect. 2. fol. 146. 148. & 149. ut Doctorum nemini parens (licet tot ex suo instituto pro illa militauerint) in omnes exarterit proclamans, in solus vitæ defensionem licitum esse inuaforem occidere. Et inquirenti, cur non etiam in defensionem honoris? in hæc prorumpens exprobrat, (quæ licet alibi scripta hic iterum dare cogor.) [Dum ita quæris, videris ignorare omnino, quod latere possit neminem: sicut vitæ & honoris, ita vtriusque defensionis diuersam esse omnino rationem, &c. Ergo ineptè quæritur, cur ex priori pugna pro vita consequatur mors, & ex posteriori fieri nequeat: Dignior esset Carnifices, quàm Theologo obiectio.] Hæc Baronius; quæ dum primum legi, vehementer dolui. Quid ergo dicet de alijs sui instituti authoribus, Sylvestro, Soto, Balthanas, Ludouico Lopez, Conrado, Zanardo, Paulo de Blanchis, (quorum verba dedi 1. part. Selectarum, tractat. 6. disput. 3. de homicidio, quæst. 2.) expressè asserentibus, ob defensionem diuitiarum, licitum esse inuaforem occidere, quando aliter defendi non possunt. Quam esse Diu. Thomæ sententiam ait Caietanus 2. 2. quæst. 64. artic. 7. his verbis: [quando quis non potest res suas aliter defendere, quin sequatur ex defensione occisio inuaforis, licet potest defendendo, occidere illum.] Sic Caietanus, quem viginti authoribus pro hac parte allegatis sequitur Doctor Garfi in quæstionibus Moralibus, cent. 2. cap. 2. Quid ergo de his authoribus Baronius dicet? Quid inquam de semetipso; qui 2. part. Ethices Christianæ, disput. 3. sect. 3. fol. 350. (credens fortè vnus tantum vel alterius Thomistæ, infima notæ, hanc sententiam fuisse,) inquit, [hoc paterer dici a Thomistâ, cum Dominus bonorum temporalium penes se domi habet; & tutatur contra latronem,] sit esto? Subsidium hoc misericorditer nobis oblatum admittamus: ergo & pro defensione honoris, quem possides, & pluris æstimatur quàm diuitiæ, licitum erit inuaf-

P. Mat. de Moy. Quæst. p. 2.

forem occidere. Quid ad hæc!

16 Hæc consequentia est necessaria; melius enim est bonum nomen diuitijs multis, ut habetur Proverb. 22. Et omni temporali commodo honor præferendus est. L. Iulianus, ff. si quis omnia causa testam. Et tradit Aucendaño in tract. de iniuria, numer. 20. immò honor, & vita æquiparantur, l. iusta causa de manumiss. vendit. 1. 2. tit. 24. part. 4. Cui facit illud poëtæ. Omnia si perdas, famam seruare memento, quæ semel amissa, postea nullus eris. Et ut ait ipse Baronius in 2. part. Atanuductionis, disput. 3. sect. 2. fol. 309. [Nec dubium est, quod inter bona externa sit præcipuum, quod si desit, inepti iustus ad vitæ humanæ, & Christianæ officia obcunda.] Si ergo ob defensionem diuitiarum, cum Dominus penes se habet, (ut ipse Baronius concedit) licitum, iure naturæ, est inuaforem occidere, potiori iure id licebit in defensionem honoris, ne à possidente auferatur. Ita ne verò?

17 Hæc consequentia, ut dixi, iuri naturæ stando, necessaria est; & ex doctrina D. Thomæ legitime deducta, ut testatur Thomas Hurtado iuratus Thomista tom. 1. resol. Moral. tract. vltim. numer. 188. fol. 507. vbi sic. [Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 64. artic. 7. ad 2. dicit licitum esse occidere illum, qui facultates meas vult auferre: & per consequens, qui famam plus æstimabilem.] Et in terminis eam tuerur Magister Sotus lib. 5. de inquit. quæst. 1. art. 8. vbi sic: [Quod cuiuscumque volenti me iniquissimè occidere, id permittere cogor, intolerabilis res esset, immò non solum vitam non cogor illi dare, verum, neque honorem, neque famam, neque bona mea.] Vnde infra, duas statuit conclusiones, 1. est, licere firmiter etiam diuinum in defensionem bonorum temporalium interficere, si aliter illa eripi ab ipso nequeunt. 2. & ob defensionem honoris id licere. Et (quod Baronium ingulat) licitum esse alterum occidere, in defensionem honoris; sententiam esse communem Thomistarum, defendit doctissimus P. M. Ioannes Martinez de Prado olim Primarius Complutensis, & postea Hispaniæ Provinciæ sui Ordinis Prædicatorum meritisissimus Provincialis tom. 2. Theologiæ Moral. cap. 20. quæst. 4. numer. 24. verbis suprâ datis, quæstione præcedenti, quæ ad maiorem rei euidentiæ iterum subiicio. [Dico licitum esse, occidere iniustum aggressorem honoris, qui in praxi vult lædere. Ita Sotus, & communiter Thomistæ, & duodecim authores citati à Diana 2. part. tractat. 15. resol. 15. & numer. 14. prædixerat hanc sententiam esse communem pro illa referens Ludouicum Lopez, Scram, Bañez,

Dd 3

Ioan-

Ioannem à S. Thoma, & alios apud Dianam part. 5. tract. 4. ref. 9. & part. 8. tract. 7. re. 45. Quibus adde M. Zanardum 1. 2. directo-rij, cap. 2. de homicidio, §. 8. dice: Et Doctorè Garfi cent. 1. cap. 49. num. 3. Et alios apud ipsum dicentem esse communem Doctorum. Quàm sequitur Caietanus 2. 2. q. 64. art. 7. §. Ad hoc dubium inquit esse sententiam D. Thomæ, & Augustini[quia Augustini auctoritas loquitur non solum de vita corporali, sed de alijs, sub quo ordine ponit honorem, & diuitias.] Qua propter Cardin. de Lugo tom. 1. de iust. disp. 10. sect. 10. num. 187. iurè dixit: Omnes testari licitum esse pro defensione honoris inuasorem occidere. His similia leges, apud Bañez 2. 2. q. 64. art. 7. dub. 2. Vnde nescio, cur in tot, tantoque Doctores sibi non suspectos, Baronius sic furat, vt illorum sententiam, digniorem carnifice, quàm Theologo appellet.

18 Vnum M. Bañez, alios non curans, suo fulmine percuti Baronius noluit: Ideo que à prafata sententia illum eximere tentauit, 2. part. Manuductionis (ab Alexandro VII. prohibita) fol. 146. Dicens hunc auctorem, in solius vitæ defensionem, concessisse, licere alterum occidere, non verò honoris. Sic refert Baronius; sed falsò. Quæstio facti est. Recolas quæso locum M. Bañez supra citatum 2. 2. q. 64. art. 7. dub. 2. Vbi sic scribit: [Dubitatur secundò, an pro defensione, rerum temporalium, vel honoris, licitum sit inuasorem occidere? Ad hoc breuiter responderetur conclusione affirmatiua: dummodò talis defensio fiat cum moderamine, secundum proportionem ad finem intentum, &c. Hæc conclusio est consensus Philosophorum, & ferè omnium Theologorum.] Sic Bañez. Ex hac conclusione singularem aliam contra communem Theologorum defendit ipse Bañez infra, dub. 4. Nimirum, non solum ob defensionem vitæ, sed vel famæ, vel rerum temporalium, licitum esse iniquum accusatorem, vel testem occidere. Verba eius sunt. [An ad defensionem sui, licitum sit preuenire eum, qui paratus est iniquè aggredi, v. g. An habeat rationem defensionis, si quis occidit eum, qui vadit ad iudicem, vt imponat falsum testimonium, propter quod erit occidendus (attende) vel infamandus, vel amissurus bona temporalia.] Cui dubitatori respondet, §. Secunda conclusio, dicens: [Similiter dico, quod si ille, qui vadit ad iudicem, fuerit admonitus, & noluerit retrocedere, poterit is, qui iniuriam patitur, occidere illum, defendendo se, vel sua, si aliter non potest.] Et infra: [Sed rogat quis, quid agam ego, si quis vadit ad me accusandum de crimine vero, sed occulto; ex eius accusatione mihi certum periculum creatur (attende)

mortis, vel infamie?] Respondetur, quod ille nō habet ius ad me accusandum, neque procedit secundum iustitiam legalem, & ita me possum defendere ab illo, sicut ab imponente falsum crimen.] Nequit ergo dubitari de mente M. Bañez, quo ad licitam occisionem illius, à quo certum periculum infamie imminet. Et quod has conclusiones deducat ex principio iacto in dub. 2. fatetur in quartò, ad secundum argumentum. His verbis [diximus enim iam, (nempè dub. 2.) quod licitū est pro defensione rerum temporalium inuasorem occidere, cum igitur ille accusator per se, vel per tertiam personam iniquè cōtēdat accipere mea bona, licitum mihi erit illa defendere, neque illud inconueniens (nempè, quod daretur occasio litigantibus, vt occiderent homines, quos falsos testes iudicauerint) sequitur ex ista doctrina, nisi ex malitia hominum litigantium, qui non prudenter examinabunt circumstantias, in quibus licitum est falsum accusatorem, & falsum testem occidere.] Hactenus M. Bañez.

19 In præcitato igitur, dub. 4. tam conclusio M. Bañez de occisione, accusatoris iniqui, & falsi testis, quàm principium, cui innititur, continetur. Qua propter ego, 1. p. Selectarum, tract. 3. dis. 3. q. 3. cap. 6. num. 55. Ad conuincendum Baronium de sententia expressa M. Bañez, circa veritatem principij de licita occisione iniusti inuasoris honoris, duplici loco illum citavi. Alio ex dubio secundo. Alio ex quarto ommissa omnino conclusione ex illo deducta, circa iniustum accusatorem; quia ad rem ibi controuerfam comprobendam, ea non indigui; ideòque illa tantum verba selegi, quæ ad rem faciebant, parum curans ordinem dubiorum: quia ad rei veritatem, nil referebat. Sententiam verò M. Bañez fideliter his verbis expressi. Quæ iustæ defensionis causa subijcere cogor, M. Bañez 2. 2. q. 64. art. 7. §. Dubitatur 4. Et, qui certò nouit quod ab alio erit iniuste occidendus, vel infamandus, vel amissurus bona temporalia, concedit, [§. Secunda conclusio] posse licitè occidere illum defendendo se, vel sua, si aliter non potest. Quod pro conclusione statuerat, dub. 2. dicens: Licitum esse iniustum inuasorem occidere pro defensione rerum temporalium, & honoris, subnectens, [quæ sententia est consensus philosophorum, & ferè omnium Theologorum.] Illius verba recole.

20 His, vt prædixi, sententiam expressam M. Bañez lectoribus proposui, quibus fideliter excerptam, luce meridiana clarius est. Nihilominus in ea cæcutire voluit Baronius tom. 2. Ethices Christianæ, sect. 3. de homicidio, num. 34. fol. 347. His me carpens verbis [conclusionem secundam addit Moya poni

à Bañez, (nempè dubio illo quartò) posse licitè occidere illum defendendo se, vel sua, si aliter non potest omitto Moyam ad placitum cōclusionem Bañez fingere, mutato, ne dum tenore verborum, sed etiam sensu, quo sit accusationi opportunior. Bañez eo dubio, duas, vt dixi, statuit conclusiones, quarum prima sic habet, nō est licitum simpliciter preuenire eum, quem timeo futurum esse aggressorem. Secunda autem conclusione asserit, si constet aggressorem, parasse mihi insidias, quas effugere nequeat, nisi ipse morte, tunc, inquit, licitum est mihi, medio tempore, antequam inflet meum damnum, occidere insidiantem, etiā si pro tunc quietus sit. Ecce (ait Baronius) ad verbum conclusio secunda Bañez, quam placuit Moyæ à capite ad calcem immutatam sic referre; posse licitè occidere illum defendendo se, vel sua, si aliter non potest. Mirabitur sanè lector Moyæ libertatem, ne dicam audaciam, in immutandis aliorum sententijs, & asseritionibus: quasi videatur sibi arrogare ius omne in authorum libros.] Hactenus Baronius.

21 Cæterum huius lapsus excusationem non habet; nam cum secunda conclusio prædicti dubij quarti, duas propositiones contineat, primam ipse tantum refert; reticens consultò secundam: quam ego, ommissa prima, (quæ ad rem, non erat) fideliter excerpti; verbis supra datis, quæ iterum subijcio, [similiter (ait Bañez) dico de secundo casu, quod si ille, qui vadit ad iudicem fuerit admonitus, & noluerit retrocedere, poterit is, qui iniuriam patitur, occidere illum defendendo se vel sua, si aliter non potest.] Sic M. Bañez. Ecce Baroni, non ad verbum adduxisti conclusionem secundam Bañez, neque ego immutatam retuli, sed tu ad calumniam truncasti.

§. IV.

Altera in Baronium animaduersio.

22 Sed mirabiliora restant. Exprobrat mihi Baronius, verbis, quæ sequuntur. [Suo, inquit arbitrio, suisque verbis secundæ conclusioni ex quarto dubio, quasi à Bañez dictum subiungit, pro conclusione vnica dubij secundi, nimirum, licere iniustum inuasorem occidere pro defensione rerum temporalium, & honoris.] Fateor: ira enim est. Sic iterum, atque iterum pronuncio. Recolas quæso verba pro conclusione dubij secundi, num. 18. fideliter excerpta; quæ si Baronio legere vacasset, adedò miserè lapsus nō esset. Sed quod magis lectoribus ponderandum: quasi de triumpho sibi plaudens concludit. [Post hanc dubiorum Bannesij, & conclusio-

num adedò apertam immutationem contra me indignabundus exclamat Moya. His tamen nil obstantibus Vincentius Baronius, pag. 146. (nempè secundæ partis Manuductionis) falsæ citationis Amadæum incusat; & verba M. Bañez præteriens, audet dicere, hunc auctorem in solius vitæ defensionem concedere alterum occidere, si ad sit certa sequutura mortis notitia. Hic omnium hominum fidei appello (inquit Baronius) & Eminentissimi orū Sacræ Congregationis iudicis iudicium auctoritatem. O Baronius! à te relata scripsi, & iterum scribo; sed ad veritatem comprobandum, non ego aliorum hominum fidem appello, sed tuam: Non Eminentissimorum Sacræ Congregationis iudicium auctoritatem, sed te, quia inter coelites, iudicem constituo.

23 Sed quidem, vt sæpè notauī, ex præpropera aucthorum lectione lapsus isti prouenerunt. Et ne longius abeas, in hac ipsa quæstione, aliqua specimina dabo. Baronius 2. p. Manuductionis, disp. 1. sect. 2. fol. 146. non solum eximere tentauit Magistrum Bañez à sententia asserente licitum esse occidere iniustum inuasorem honoris, sed in eam defendentes exardescens, digniorem Carnifice, quàm Theologo appellauit: & tamen postea meliora sapiens tom. 2. Ethices Christianæ, disp. 3. de homicidio, cum negare non posset hanc fuisse M. Bañez sententiam, illi consentit. Sed tamen, vt confessionem dimittat, in vno tantum casu admittendam addidit; nempè [cum vir, inquit, nobilis, & militaris, ita vrgetur ab adversario, vt illi, vel fugiendū sit, vel de vita dimicandū, &c. Et hoc tantū casu, honoris defendēdi causa credimus carere culpa mortem aggressoris, si aia ratione, qui oppugnatur, nequeat vitæ, bonorum, & honoris iacturam evitare.] Sic num. 37. Quo sensu num. 36. prædixerat, mentem Magistrī Bañez interpretandam. Cæterum M. Bañez ex conclusione vniuersali dub. 2. iacta, circa licitam occisionem iniusti inuasoris honoris, hunc casum de viro nobili ad fugā coactō resoluit, dicēs: [Ex dictis sequitur, vnum corollarium, quod non tenetur homo fugere aggressorem, quando ipsa fuga est ignominiosa: sicuti est militi, & viro nobili.] Non ergo ad hunc tantum casum vniuersalis doctrina M. Bañez limitanda est. Et ne vllum quidem effugium Baronio maneat: ipsemet dicit ibidem num. 31. fol. 346. Magistrum Bañez, [docere in præcitato dubio quarto; responsione ad secundam obiectionem; licere testem per insidias occidere, si imponat tibi falsum crimen, unde mors, vel infamia, vel iactura bonorum sit sequutura. Quod, (ait ipse Baronius) se nequire omnino probare.] Non ergo pro solo illo casu de viro nobili

ad fugam coaſto, conſuſio M. Bañez interpretari poteſt.

24 Inſuper ipſe Baronius *num. 35. verſ.* Quidquid, poſtrelatam cenſuram Alexandri VII. die 27. Septembris 1665. qua, vt ſcandaloſa, vt minimum, damnatur hæc propoſitio: *Licet interficere falſum accuſatorem, falſos teſtes, ac etiam iniuicem, à quo iniqua imminet ſententia; ſi alia via non poteſt innocens damnum evitave.* Addit, inquam, ipſe [ex ea Pontificis cenſura, primam tantum partem docuit Bañez de falſo teſte.] Quod falſiſimum quidem eſt, quia M. Bañez non tantum primam, ſed, & ſecundam; alteram de falſo accuſatore, alteram de falſo teſte, docuit, vt conſtat ex eius verbis fideliter, ſuprà excerptis, *num. 18.* Præterea alia mihi, *num. 33.* Falſo imponit; quia poſtrelatam conſuſionem M. Bañez, dubio illo ſecundo, quam ad verbum ſuprà adduxi; honeſtantiſimum homicidium ad honoris deſenſionem; addit ex ſuo cerebro Baronius [quare perperam trahit Moya, (nempe in *Selectis, tract. 3. diſp. 3. cap. 6.*)] Allertionem Bañez eo dubio poſitam ad homicidium falſi teſtis, vitandæ infamie cauſa, patratū. Cum tamen ego falſi teſtis mentionem non fecerim. Ipſe tamen M. Bañez, verbis ſuprà ex illo datis, ex doctrina in eo dubio ſecundo facta, hanc conſuſionem deduxit. Recole eius verba. Addit in ſuper Baronius [neque ſincerius agit Moya, cum ex eodem Authore advocat dubium tertium, quo certum eſt aliud docere.] Cum tamen ego nec dubium tertium advocauerim, neque vllum ex illo verbum retulerim. Recole præcitatum locum ex *Selectis*, quem ad verbum excerptum dedi, ſuprà *num. 19.*

25 Vna tamē laude, in excuſſione huius quaſtionis, Baronium defraudare nolo; nempe, quod ſtrenuè dimicauerit pro excludendo Magiſtro Bañez à ſententia aſſerente, licitum eſſe Religioſo occidere calumniatorem, grauiſima crimina de ſe, vel de ſua Religione ſpergere minantem, quando alias defendendi modus non ſuppedit, vt ſuppedit non videtur, ſi calumniator ſit paratus, vel ipſi Religioſo, vel eius Religioni publice, & coram grauiſſimis viris prædicta impingere, niſi occidatur. Quam propoſitionem inferbant nonnulli ex ſententia M. Bañez, & aliorum de licita occiſione iniuſti accuſatoris, & falſi teſtis; ob quorum accuſationē & teſtimonium, infamandus eſſet. Quamvis autem miram non eſſet, quod ex principio improbabili conſuſio improbabili ſequeretur. (Vtraque enim propoſitio damnata, & prohibita eſt ab Alexandro VII.) Nihilominus contra conſuſionem ſpecialis ratio militat. Nam quando iniuria certò imminet,

non factis, ſed verbis tantum, & de tractionibus inferenda, non ſunt arma per ſe neceſſaria ad illam auertendam, ſed abſque calumniatoris occiſione, opportuno remedio poteſt occurrere; auctoritate ſcilicet publica coſpeſcendo, & interim priuatam calumniatoris, verbis infringendo, aut occulta eius delicta, ad fidem eleuandam conducentia, propalando; quibus auditores prudenter iudicent, fidem illi nullam deberi: Ergo ad infamiam ex detractionibus, & verbalibus iniurijs imminentem amouendam; non eſt medium neceſſarium occiſio calumniatoris. Ex quo deducitur falſo ſupponi, quod aliud medium non ſuppedit. 2. Probarur, quia ex profeſſione humilitatis, & manſuetudinis Chriſti, quam Clerici, & Religioſi Deo ſpecialiter dicati, ratione ſtatus profitentur, nullum habent ius deſenſionis honoris per tam crudele, & aſperum medium: Laudi enim, & virtuti temper ipſis vertetur, quod aliorum cædes euitent, Reipublicæ paci proſpiciant, & quod iniurias patienter tolerant, percutienti alteram maxillam præbeant; Imò oppoſitum ſcandalum generat, & ſtatuit, & Religioni contemptum parit, vt bene tradit Diccaſtillo de *iuſtitia, tom. 1. lib. 2. diſp. 10. dub. num. 80.*

26 Qua propter longè certius eſt Clericis, & Religioſis, quam ſæcularibus minimè licere calumniatorem, qui ſe, vel Religionem infamare tentat, morte præuenire. Sicut enim euentus ſcandalofus eſſet (vt potè atrociffimum delictum, quod à Chriſti manſuetudinem profitentibus longè debet, maximè cum medijs alijs ſuprà inſinuat, iuxta Religionis famam conſulere potuiſſent) ita ſcandalofus eſſet, ſimilem doctrinam ſeminare. Vrgetur, quia nequit eſſe medium ad vitandam infamiam, quo adhibito, fama deperditur; ſed Clerici, & Religioſi calumniatibus, & detrahentibus necem inferentes, apud omnes verè Chriſtianos famam deperdunt, infamiamque contrahunt. Ergo Clericis, & Religioſis occiſio calumniatoris medium proſus ineptum eſt ad tutandam honorem; Imò euidentiffimū eſt, infamiam inde potius augeri, quam minui. An verò laicis liceat, quod Clericis, & Religioſis illicitum diximus? Reſpondet Doctor Garſi vbi ſuprà *cap. 49. num. 4.* his verbis. [Aſſero ſecundò: detractori, qui falſis, vel veris, occultis tamen criminibus atrocibus infamat, necem, iure naturali ſpectato, licitè inferre poſſe, ſi aliter grauis infamia vitari non poteſt. In hanc ſententiam inclinat Petrus de Nauarra, & probabilem eſſe tenet Bañez, & ferè idem ſentiunt Lugus, Diccaſtillo, Hurtadus, quos citat Diana *part. 8. tract. 7. ref. 52.* Contrarium tenent Sotus, & plures, quos citat

citatur Lugus de *iuſt. tom. 1. diſp. 10. ſect. 7.* Quorum ſententiam, ſi iure humano prohibitam occiſionem detractoris aſſerant, admittendam puto. Poteſt enim lex humana prohibere, quod eſt aliàs licitum de iure naturali. Ita expreſſe Coninch, Eleobar, Diana *3. part. tract. 5. ref. 97. & 5. part. tract. 4. ref. 7.* Haſtènus illè. Cæterum nec iure naturali id licitum eſſe, mihi ſuadeo, quia ius deſenſionis, quod vergit in perneciem Reipublicæ, naturæ nemini concedit, quia bonum publicum priuato præferendum, ratio naturalis nos edocet. Inſuper poſt infamiam, ex atrocibus criminibus propalaris illarum; ad nil deſeruit (niſi ad vindictam) occiſio detractoris: nam ſi infamia illata eſt, (vt bene ait ipſe Doctor Garſi *cent. 1. cap. 49. citato; num. 5.* non extinguitur morte detrahentis: Si verò imminet, non ſatis conſtat, non poſſe alio modo auerti, quia aut non crederetur, aut ſi creditur, manifeſtata veritate, poſt eſt propuſari, vel per Reipublicam cohiberi detractor. Ergo occiſio detractoris non eſt medium neceſſarium ad vitandam infamiam. Eſt ergo iure naturæ illicitum. Hoc tamen adquerere non omittam, contrariam ſententiam non fuiſſe ab Alexandro VII. damnatam, quia ipſe non loquitur de Laicis, ſed de Religioſis, & Clericis contra calumniatorem grauiſima crimina ſpergere minantem; & ad illa impingenda paratum.

QVÆSTIO IV.

Vtrum D. Thomæ inconcuſſum principium ſit, quod ad honeſtandam occiſionem iniuſti iniuſtoris honoris, aut bonorum, opus ſit, quod vitæ etiam deſenſio cum illorum tutela neceſſario coniuncta ſit?

1 VINCENTIVS Baronius *tom. 2. Ethices Chriſtiane, diſ. 3. ſect. 3. num. 40.* Mordicus defendit, tanquam inconcuſſum D. Thomæ, & diſcipulorum eius principium, nunquam eſſe licitum iniuſtam aggreſſorem honoris, aut bonorum occidere, ſi neceſſarium non ſit ad propriæ vitæ deſenſionem, ait enim [veros D. Thomæ diſcipulos non receſſiſſe ab illo immoto ſui magiſtri principio, occiſionem hominis à priuato factam nunquam carere culpa, niſi habeat vitæ deſenſionem neceſſario coniunctam, cum bonorum, & honoris inculpatâ tutela; quæ tunc tantum accidit, cum violentia adhibetur, & dum res eſt in ipſo rapi. Vltra hunc neceſſitatis articulum, exerte (inquit) pronuntio, homicidium priuati manu factum culpa non carere.] Sic illè.

2 Hanc conſuſionem probat Baronius auctoritate M. Bañez locis ſuprà citatis ex

quaſtione 64. art. 7. dub. 2. Sed quidem, iam ſuprà probaui euidenter, Baronium falſi, & ſibi non conſtare: quia *diſp. 3. citato* ipſemac paſſim fatetur, quod M. Bañez docuerit, *licere teſtem per inſidias occidere*, ſi ad iudicium vadat, vt imponat tibi falſum crimen ob quod infamandus eſt, aut bona temporalia amiſſurus. In hoc autem caſu, vt patet, nulla violentia perſonæ inferitur, heque honoris, aut bonorum deſenſio neceſſario coniuncta eſt cum propriæ vitæ deſenſione. Ergo vel principium illud non eſt D. Thomæ, aut verus iſte illius diſcipulus ab illo immoto ſui Magiſtri principio receſſit.

3 Inſuper M. Sotus (de quo nefas eſſet dicere, non eſſe ex veris diſcipulis D. Thomæ) *lib. 5. de iuſt. q. 1. art. 3. verſ. De bonis temporalibus.* Planè concedit, licitum eſſe illorum deſenſionem aggreſſorem occidere, etiam vitæ propriæ deſenſio cum in culpa illorum tutela neceſſario coniuncta non ſit. Loco enim citato, poſt quæ ſtatuit, in vitæ deſenſionem licitum eſſe aggreſſorem occidere; ſic ſcribit. [De bonis autem temporalibus dubium eſt, vtrum in eorum deſenſionem, liceat etiam laicis occidere, &c. Reſpondetur citra dubium licere ferent etiam diurnum, in deſenſionem bonorum temporalium, interficere, ſi aliter illa eripi ab ipſo nequeant, &c.] Sub neceſſis, iuris conſultos docere aliquibus legibus ductos, [quod dum ſpes eſt, via iuſticia recuperandi furtum, non licet ferent occidere.] Quorum opinioni ipſe conſentit cum limitatione dicentis: [Et certè ſi ſpes eſt certiffima, quod facilimo negotio recuperari poſſet, verum apparet: Vbi autem ſes eſſet dubia, poſſet liberum eſſe Domino, iure vii ſuo.] Quod autem M. Sotus hanc ſententiam teneat, non ſolum quando res eſt in ipſo rapi, (vt aiebat Baronius,) ſed etiam poſtea, tradit expreſſe verbis ſequentibus M. Sotus. [De tempore autem deſenſionis, quando daret, præterea fortè dubitas. Nempe vtrum tunc tantum liceat reſiſtere, quando ſerrenon arripuit. An verò etiam tunc dum reiſ rebus onuſtus fugit, liceat tibi eum armis inſequi, & ſi aliter deprehendi nequit, etiam factò telo ſternere? Reſpondetur, toto illo tempore flagrantis delicti, licere vſi vi repellere, etiam dum fugit. Poſtquam verò aliquo ſe iam recepit, non licet eum vi aggreſſi, ſed tenere, quo vſque iudex eum capiat.] Limitat verò Sotus ſuam ſententiam, ſi res erepra exigui ſit valoris, [nam pro re vili, inquit, nepe pro valore duorum, trium, ve ducatorum, vt vitam periculo exponere, delictum eſſet: ſic & alium interficere.] Non aliter de honoris deſenſione loquitur M. Sotus vbi ſuprà: [Super eſt autem, inquit de ho-

honore videre, utrum ob eius defensionem liceat aggressorem occidere? Cui respondet affirmatiue; non solum pro casu, quo honoris defensionem, vitæ etiam defensionem cõiunctam habet; sed etiam si non habeat, verba eius sunt. [Ex his supra dictis fit; quod si quis quempiam aggrederetur, ut eum fuisse leuissimè percuteret, posset id alter, etiam hostem interimendo, repellere. Præsertim in Hispania, vbi tam atrox illa iniuria reputatur. Vtrum autem eadem sit ratio de Clericis, quæ est de laicis? Respondetur, quantum ad ius naturæ idem esse prorsus, nisi quod de defensione honoris, non est par ratio, vt potè qui illum non habent in armis.] En amice lector, M. Sotus, verus Thomista cum sit; licitum putat aggressorem honoris occidere, etiam quando, cum eius tutela, vitæ propriæ defensio coniuncta non est.

4 Eandem sententiam defendit Syluester verb. *Excommunicatio sexto, vers. 9.* Prope medium, vbi post relatam Panormitani sententiam, in capite suscepimus, de homicidio, dicentis: Quod laicis non licet occidere, pro rerum defensione. At Syluester, [si raptor, vt rapiat, insurgit indefensorem, licitè occiditur; quia licet sit defensio rerum, quæ rapiuntur, tamen respectu Domini, est vera iniuria, & aggressio: Si autem, non me iniudit (inquit) & tamen rem meam, tenere nequeo, nisi occidam: puta, quia fugit, in equo meo, quem aliter habere nequeo; nisi illum sagitta occidendo, fortè non licet mihi in conscientia occidere; nisi vt dicam limitando dicta Panormitani. Quamuis etiam dici possit, hoc casu, non esse contra legem Dei, aut naturæ occidere, quia quotidie de licentia Principis mouentur arma pro temporalius, quod fieri non posset, si esset contra legem Dei, vel naturæ. Ad motiuum in contrarium dici posset, quod rebus nostris, vita proximi est preferenda, quæ in nobis est: vade talia pro vita proximi deberemus exponere in necessitate: Si tamen ipsi sint in causa suæ vitæ perdendæ iniuste iniuadendo, imputetur eis. Vnde dico, quod eo casu, pro rebus licet occidere, (nempe fugientem in equo meo, quem aliter habere nequeo) & quod occidens, aut mutilans Clericum, hac ratione, non incidit in excommunicationem, & si in irregularitatem.] Hactenus ibi. Quod autem idem sentiat Syluester licere, in defensionem honoris, quod in bonorum defensionem, patet ex his, quæ in fine, vers. 9. Scribit, dicens: [Vnde si licet percutere pro iactura rerum, à fortiori pro iniuria, vel iactura honoris.] Ergo secundum Syluestrum euidens est, licitum esse tam bona temporalia, quam honorem, occasione aggressoris defendere, etiam si vitæ defensio, cum inculpa-

illarum tutela, coniuncta non sit, vt contingit, quando fugientem equo tuo sagitta cõfodis, ad illum recuperandum. Ergo, vel apertè fallitur Baronius, dum asserit, veros Diui Thomæ discipulos non recessisse ab immoto sui Magistri principio, aut Angelico præceptoris factam imponit, dum ait, secundum D. Thomam, occisionem hominis à priuato factam nunquam licere, nisi habeat vitæ defensionem necessario coniunctam cum bonorum, & honoris, inculpa tutela.

5 Obijcies Vincentium Baronium *disp. 3. sect. 3. num. 38.* Iactare Syluestrum ab hac sententia alienum esse. Respondeo, hanc esse Baronij fidem: Ergo enim formalia omnia Syluestri verba adduxi. Expendat lector, quid Syluester sentiat. Mihi sufficiat adnotare Baronium fere nullam ex verbis Syluestri fideliter referre; & cum peruenisset ad verba illa fortè hoc mihi in conscientia non licet. Omisit callidè reliqua, quibus, formidine expulsa, concedit esse licitum occidere fugientem tuo insidentem equo, quem alia ratione recuperare nequeas. Insuper limitationes, quas Syluester adhibuit sententiæ Panormitani casu, quo ab aliquo amocederetur, finxit Baronius suæ sententiæ Syluestrum adhibuisse: En Syluestri verba. [Est autem, quod verum diceret Panormitanus; & sic velis indistinctè tenere: Limita tamen prædicta dupliciter.] Ergo non censuit Syluester sententiam suam esse limitandam, nisi ab eo, qui sentiret verum esse dictum Panormitani, & sic vellet ipse indistinctè tenere. Imponit insuper Syluestro, aliam apposuisse conditionem rerum defensionem, nimirum, [fieri non debere ex intervallo, sed dum res ipsa actu auferatur.] Cum tamen ipse, non tantum dum actu auferatur, defendi posse, asserat; sed etiam postea: Dum res, inquit, subripitur, aut etiam dum subrepta asportatur. Ex quibus constat Baronium verba Syluestri truncasse, & infideliter retulisse, vt inde alienè ab eius mente, & nostra sensum eliceret. Eandem sententiam, vltra M. Bañez, M. Sotum, M. Syluestrum, & alios; defendunt M. Ludouicus Lopez, M. Corradus, M. Zanardus, M. Paulus de Blachis, M. Ioannes de la Cruz, qui testatur esse communem Thomistarum, dicens: Ita, Syluester, Soto, Bañez, & Caietanus, & communiter cum D. Thoma 2. 2. q. 64. art. 7. Recole horum authorum verba, quæ fideliter excerpta dedi, 1. part. *Selectarum; tract. 6. disp. 3. quæst. 2.*

6 Denique, hanc sententiam, absque limitatione adhibita à Baronio, tradita fuisse, à D. Thoma ex August. in primo de libero arbitrio, inquit Caietanus q. 64. citata, art. 7. His verbis: [Dicendum, quod quando quis non

potest aliter res suas, (nempe honorem, & diuitias) defendere quin sequatur ex defensione occisio inuasi, licitè potest defendendo occidere illum. Et est ratio illa eadem, quæ assignatur in littera, quia scilicet plus tenetur aliquis curam habere rerum suarum, quæ sunt adminicula vitæ suæ, & virtutis, atque felicitatis, quàm aliens vitæ.] Sic ille, & sic plures supra citati; & ita communiter Doctores, apud Sayrum in *Clauis Regiam, lib. 7. cap. 10. num. 27.*

QVÆSTIO I.

An sit licita compensatio, quando debitum non est certum, sed probabile tantum?

1 **Q**UANDO Debitum est certum, & creditor nequit aliter recuperare, quàm occultè retinendo, vel accipiendo rem debitoris eiusdem æstimationis, licitum esse occulta compensatione vri, cum aliquibus conditionibus, est communis Doctorum sententia. Conditiones autem sunt, quæ sequuntur. 1. Quod debitori nullum inde damnum spirituale, nec temporale imminet. Quod quidem vitabitur, si debitum de quo illi constat, simulatur remissum à creditore; sic enim in posterum non erit iniusta retentio: & iterata solutio non sequetur. 2. Vt vitetur damnum alterius proximi; cui furto forsitan tribuetur id ipsum, quod creditor in compensationem accepit. Quod quidem damnum ex charitate tenetur creditor vitare, si absque graui sui incommodo, debitum possit aliter recuperare. 3. Quod nec petendo à debitore, nec coram iudice, nisi magnis expensis, litibus, & molestijs, solutionem debiti obtinere possit. Hac tamen conditio non est adeò necessaria, vt ea deficiente sit læthalis recompenratio, dummodo absque villo scandalo, & rixa non plus accipias ex bonis alterius, quàm tibi debetur; quia nec iudici grauis iniuria infertur, nec debitori: Vt docet Villalobos in *Sum. tract. 11. dub. 23. num. 7.* & cum Maldero, & Ioanne Valero, tenet Diana *part. 2. tract. 2. Misc. ref. 48.* & cum Machado, & Trullench. eam retinet, *part. 7. tract. 10. ref. 17.* Quibus consentit Cardinalis de Lugo *rom. 1. de iust. disp. 16. sect. 5. num. 91. & 92.* Dummodo debitor non grauetur ex compensatione, sed fiat in re aliqua, siue eiusdem sit speciei, siue diuersæ ab ea, quam debet; quam tamen ipse facillè possit pecunia debita emere: aliàs illum cogeret ad vendendum invitè rem, quam forte plus æstimat, quàm alij communiter; vel quam similem nequit, nisi augmento pretij, ab alijs emere: in quo casu peccaret, contra iustitiam commutatiuam, si per iudicem

facillè posset debitum suum recuperare. Sic cum Vazquez *de restit. cap. 5. §. 1. dub. 9. num. 53.* Lugo, & alijs, Doctor Garli *cent. 2. cap. 62.* His positis.

2 Grauis difficultas restat; An quando debitum est probabile, idem liceat, ac quando certum? Ratio dubitandi est: Nam quædò opiniones versantur circa ius; sequi iudex potest opinionem probabilem, relicta probabiliori, & iuxta illam, cui maluerit rem adjudicare: Iudex autem non est Dominus rei, nec vlli partium pro suo arbitratu ius ad illam confert, sed declarat huic competere, quia ius probabile ei fauet. Si ergo id potest Iudex; idè est, quia res ab altero possibila illi debetur, aliàs non posset illam ei adjudicare: sententia enim supponit rem deberi saltem probabiliter. Ergo si quis ex eodem fundamento rem sibi competere, ex opinione probabili, iudicaret; nullum parti contrariæ præiudicium in compensatione faceret: maxime si non proprio iudicio filius, sed Doctorum autoritate ductus, id sentiret. Ergo in re adiudicanda, seu in occulta compensatione, solum interuenit inuersio ordinis iudicialis; in qua culpa mortalis, contra iustitiæ saltem, non interuenit; vt supra diximus. Ergo, qui hac opinione supposita, quoad iudices, ex illa per legitimam consequentiam deduceret, secluso scandalo, sibi licere propria autoritate, quod iudex posset ex publica, poterit iudicio vltimo moraliter certo iudicare, licitam sibi esse occultam compensationem, nec teneri, licet facillè possit, coram iudice litigare, nec se exponere periculo, quod ratione possessionis, (quam in dubijs tantum, non in probabilibus attendi debere obseruat Thomas Sanchez *lib. 2. de Matr. disp. 41. num. 30.*) parti contrariæ, non maiori, sed minori forsitan probabilitate litiganti, rem per sententiam iudex applicet; se ipsum applicans opinioni, quæ in causis ciuilibus, iudici concedit vsum opinionis probabilis circa ius, relicta probabiliori. Ea saltem si non possidenti probabilior opinio circa ius faueat, communis Doctorum sententia est, posse iudicem, alterum spoliare, & illi adjudicare. Ergo in hoc saltem eventu, ex opinione probabiliori, absque certitudine, & euidencia, licita erit occulta compensatio.

3 Quæstio ergo præsens est. An quando ex concursu duplici opinionis probabilis, alter licitè retinet, alter verò licitè potest coram iudice petere: & re sibi adjudicari posse à iudice, ex opinione probabili, vel probabiliori ipsi fauenti, probabile sit; possit ipse occultè sibi compensare, eandem rem, vel illius pretium accipiendo? Partem negatiuam tenent communiter Doctores: quia vnam

ex conditionibus requisitis ad iustam compensationem dicunt esse, quod debitum sit liquidum; id est, quod de illo constet certo, & evidenter; aut saltem, quod per sententiam iudicis, sit declaratum ad illum pertinere. Sic P. Vazquez *opusc. de rest. cap. 6. §. 3. dub. 5. num. 83.* P. Molina *rom. 3. disp. 169. num. 1.* Suarez *lib. 5. de legibus; cap. 18. num. 20.* Thomas Sanchez *lib. 6. in decal. cap. 3. num. 7.* Lessius *lib. 2. de iust. cap. 12. num. 58.* Dicastillo, Petrus à Sancto Ioseph, Caspèsis, Trullenchi, Machado, Hurtado, Palau, Laymà, & alij, quos refert Diana *part. 7. tract. 10. ref. 16.* & *part. 9. tract. 9. ref. 44.* Et usque adhuc tempora id supponebant potius, quam disputabant Authores.

4 Verùm pro parte contraria grauis vrger difficultas. Primò: Quia secundum opinionem grauisimorum Theologorum, quos citauit *1. part. Select. tract. 1. q. 7.* Quando est vtrique probabile ius, vni non satisfaciendi pecunia, alteri, vt in ea illi satisfiat (vt in compensatione fame contingit) infamatum posse probabili sua opinione ductum occulta compensatione recuperare pecuniam, quæ iuste à iudice illi adiudicari posset, docent P. Lessius *lib. 2. cap. 11. num. 25. in fine.* P. Molina *tom. 5. disp. 49. num. 5.* Item Ledesma, Ioannes de la Cruz, Tannerus, Aragon, & alij, quos refert, & sequitur Diana *3. part. tract. 5. Misc. ref. 30.*

5 Secundò: quando testamentum est nullum ex defectu alicuius solemnitatis à iure requisitæ, docent aliqui deberi in foro conscientie legata in eo relicta; estque probabilis tantum Doctorum opinio, contra plures. Vnde sit non esse certum, & euidentis hoc debitum, sed probabile tantum, & tamen legatarium posse ratione opinionis probabilis contrarie sibi fauentis, occulta compensatione debitum hoc recuperare; tradunt P. Granada *12. controu. 7. de legibus; part. 2. disp. 15. sect. 2. num. 17.* P. Molina *tom. 1. disp. 81. §. Quod si hæc fuit.* P. Lessius *2. de iust. cap. 19. dub. 3. num. 22.* Quos refert, & sequitur Lugo, vbi supra, & Doctor Garfi *cent. 2. cap. 65.* Ergo ad occultam compensationem debiti, sufficit ius esse probabile, seu quod sit opinio probabilis circa ius; ac proinde quoties fuerit opinio probabilis, rem ab alio possessam ad me pertinere, aut in his circumstantijs mihi deberi, & posse licitè per iudicem applicari, licita erit mihi occulta compensatio. Non facile vitabis consequentiam, si doctrinæ consequentiam serues. Imò, nec facile vitari posse, etiam concessio, iudicem teneri iudicare iuxta probabiliorem opinionem, ait Lugo *tom. 1. de iust. disp. 16. sect. 5. num. 106.* Imò non deerit, inquit, qui dicat, etiã sententia, quod iudex debeat proba-

biliorem sequi opinionem in iudicando, creditorem tamen ad id non obligari, sed potest cum probabilitate proxima, quam diximus, & concurrentibus alijs conditionibus, compensatione occulta vti; quia id videntur probare exempla adducta, in quibus Doctores admittunt, licitam compensationem: & quia ratio, ob quam potissimè iudex id non potest, ea est, quia ex officio, & pacto implicito erga Rempublicam, videtur teneri ad inquirendam veritatem, quantum possit; quæ ratio in creditore non militat, qui nullo tali pacto erga Rempublicam tenetur. De hoc tamen nihil volo adserere, imò libenter abstineo ab vltimo iudicio circa hoc totum punctum de eõpenatione licitè faciendâ, cū opinio ne solum probabilis; quia licet in casibus particularibus Authores videantur id admittere, vt vidimus, in communi tamen, & dum questionem in proprijs terminis tractant, videntur id communiter negare: à quibus non est in re practica facile discedendum; quia fortassè aliquid illis occurrebat, quo argumenta nostra supra posita possent dissolueri. Sic ille.

6 Tertio: pupilli, & minores absque auctoritate tutoris contrahentes, si ex contractu iudi, vel alterius, absque licentia tutoris, aliquid soluerint, possunt per occultam compensationem illud recuperare, non obstante opinione contraria asserente creditorem posse iuste retinere. Docet Laymam, & sequitur Diana *part. 3. tract. 5. ref. 44.* vbi sic. [Dico tertio, si pupillus, minores, & eorum nomine tutor, & curator rem aliquam indebitè solutam repetere velint, sed propter conditionem aliquorum, qui cum ipsis contraxerunt, vel iudicis negligentiam, recuperare non possint, compensationem aliquam, seu palam, siue occultè facere non prohibentur.] Ergo iuxta hos Doctores opinio probabilis sufficit ad iustam compensationem: Vnde si minor, (inquit Diana) non velit soluere, & si soluerit, creditor non velit restituere, potest confessarius securè, nec minorem ad solutionem, nec creditorem ad restitutionem obligare.

7 Confirmatur: quia causa illa, quæ excusatur à solutione debiti, excusare potest ab occulta compensatione, si ex ignorantia solutum fuerit. Sed sola probabilitas indebiti excusat à solutione, secundum plures, quos citauit *1. part. Select. tract. 1. q. 8.* Ergo huius opinionis certior factus, poterit, si soluerit, recuperare. Ergo sola probabilitas, quod res ab altero possessa ad me pertinere, est mihi sufficiens ad illam occultè recuperandam.

8 Denique huic sententiæ facit auctoritas grauisimorum Doctorum asserentium

Regem ex opinione probabili circa ius, quod Regnum ab alio possessum ad se pertinere, posse bello, & armis recuperare. Quam tenet cum pluribus, quos refert Ioannes Sanchez *in Selectis, disp. 44. num. 58.* apud quem Malderus, Victoria, Couarr. Filliucius, Pefantius, & alij. Quibus adherent Diana *2. p. tract. 13. ref. 2.* Villalobos *tom. 1. tract. 1. diff. 17.* quam sententiam, cum referant, non reprobant Palao *de consc. disp. 2. punct. 7.* Neque M. Candidus *disp. 27. num. 6.* & saltem, si pro illo stet opinio probabilior circa ius ad Regnum, id posse Regem; docent Suarez, Valentia, & alij, quos sequitur Granada *2. 2. cont. 3. de char. tract. 12. disp. 4. sect. 3. n. 29.* Ergo, qui habuerit opinionem probabilem, (aut saltem, qui probabiliorem) circa ius ad aliquam rem, poterit occulta compensatione illam recuperare: Et potiori iure quam Rex, quia ille occultè compensando, omne scandalum vitat, & nulli inest præiudicium; bellum autem est notorium, & pluribus valdè noxium. Ergo potior est ratio ad excusandam occultam compensationem, ex opinione probabili circa ius ad rem, quam ad excusandum bellum; etsi in vtroque casu necessario concedi debeat dari bellum iustam formaliter ex vtraque parte, materialiter verò iustum ex vna tantum. Quia vnus verus Dominus est, etsi nobis, quis ille, ignoretur, & de vtroque probabiliter asseretur iudicio modali, v. g. *probabile est ius esse Petro ad hanc rem; probabile est, Ioanni ad eandem esse ius.*

9 Propter hæc Cardinalis de Lugo vbi supra *tom. 1. de iust. disput. 16. sect. 5. num. 99.* in hanc sententiam valdè inclinat, dicens: [Quando opinio probabilis æquè, vel probabilior fauet creditori volenti facere compensationem, quæ versatur non circa factum, sed circa ius, videtur probabile, quod possit creditor, antequam res ad iudicium deducatur; positis alijs conditionibus, ad licitam compensationem supra requisitis, compensare sibi occultè suum debitum. Hanc conclusionem probare videntur argumenta, & exempla supra adducta, in quibus exemplis authores ipsi compensationem admittunt, cum tamen in ijs præcedat solum opinio probabilis, vt in compensatione pecuniæ pro fama ablata, & in legatario, vel hærede ex testamento minus solemnè, & similibus.] Sic Lugo. Tamen si formidinem manifestet *num. 106.* verbis ex illo supra datis. Sed absolutè hanc sententiam, visis fundamentis supra iactis, tenet P. D. Stephanus Spinula Congregationis Somaſchæ *opuscul. de electione opinionis, disp. vltim. sect. 7.* Doctor D. Garfi *cent. 2. cap. 65.* & putat probabilem P. Franciscus de Lugo *in principijs P. Mat. de Moy. Quæst. p. 2.*

Theologia Moralit; part. 1. cap. 30. quæst. 133. num. 100. & sequitur Ioannes Sanchez *in selectis, disput. 33. num. 42.* & *disp. 43. num. 54.* quando probabilitas versatur circa ius, vt contingit in casu infamationis, & testamenti minus solemnè, de quibus supra.

10 Licet autem suppositis testimonijs, & probationibus, formetur à viris doctis iudicium probabile, quod res tua sit, contrariam sententiam sequitur Ioannes Sanchez *disput. 33. num. 42.* & *disput. 43. numer. 54.* & *disput. 44. numer. 53.* Quia hoc, inquit, est dubium opinionum facti, seu opinio probabilis circa factum, quod nomen opinionis non meretur Addit verò *numer. 56.* aliquos viros doctos à se consultos voluisse, probabilem etiam opinionem circa factum, ex probabilibus testimonijs ortam, sufficere, vt possis auctoritate priuata, cessante profus scandalo, non dum que re deducta ad forum contentiosum, accipere rem, quam probabiliter opinaris esse tuam, & illo possidentis spoliare. Quibus ipse non contentus: Illorum verò sententiam esse probabilem putat Franciscus de Lugo vbi supra dicens: [Quod etiam mihi probabile videtur: quia possessio nititur proprietate, quæ solum est probabilis. Ergo non impedit vium opinionis contrarie probabilis. In praxi tamen non crederem, rem esse priuatim accipiendam, si in iudice peti possit, & expectari iudicis sententia. Ita ille, & contentus Spinula vbi supra, supposito, quod ex opinione probabilis facti, nempe quod res sit tua, possis habere opinionem probabilem, quod tibi sit ad iudicandam; adeò, vt verè tibi deberi, probabiliter opineris.]

11 Caterum hoc non est concedere compensationem ex opinione probabili circa factum, sed ex alia, quæ versatur circa ius. Ideò, quæ in hoc sensu, idem dicendum esse, ac quando est opinio probabilis circa ius, bene docet Cardin. de Lugo *supr. n. 102.* Quia licet obiectum remotum opinionis sit factum; obiectum verò proximum non est factum, sed ius. Quia opinio Doctorum, inquit, in tali casu & stante probatione allata, sententiam iuxta iura, & leges esse pro te ferendam, seu probationem tuam esse sufficientem ad probationem plenè, non obstante probatione ab adversario allata. Quod est idem, ac dicere in his circumstantijs Doctores sentire, ius partim resultare ex probationibus facti: Ergo verè datur opinio probabilis circa ius, quando virtute probationis facti, Doctores asserunt rem tibi debere adiudicari, idque legibus esse conforme. Quia, vt docent Thomas Sanchez *lib. 1. in decalog. cap. 9. num. 44.* Pater Salas *tom. 1. in 1. 2. tract. 8. disput. vnic. sect. 12. num. 15.* & alij, opinio versatur circa ius,

quando sunt Doctores probabiliter docentes in hoc casu, iuxta legem, siue naturalem, siue positivam pro me esse iudicandum. Doctores verò, quos Ioannes Sanchez *num. 56.* refert, sola opinione probabilis circa factum innixi compensationem licere asserunt. Quorum opinioni ut probabilis subscripsit Franciscus de Lugo, ut vidimus.

12 Cui à fortiori, consentient M. Serra *2. 2. quæst. 67. artic. 3. dub. 2. §. Dicendum est septimo.* Cuius verba dedi *1. part. tom. 1. q. 7. num. 12.* dicens non esse improbableem posse iudicem, tam in causis civilibus, quam criminalibus sequi opinionem probabilem *ex parte iuris, aut facti, quam maluerit, non solum si æquè probabilis sit, sed etiam si minus probabilis, cui consentit Fr. Leander à Murcia ibi citatus.* Ergo similiter poteris opinionem probabilem, ex argumentis probationis facti amplectens, occulta compensatione uti, & recursum ad iudicem relinquere.

13 Confirmatur, nam ut ait Thomas Sanchez *lib. 2. de Matrim. disput. 41. numer. 40.* qui habet rationes probabiles, quod hora duodecima noctis non sonuerit, (quæ est opinio probabilis circa factum) potest die crastino communicare, licet comederit, vel biberit: ergo ex opinione circa factum resultat opinio circa ius, cui se conformare licebit ad compensationem, licet iudex, ut notat ipse Sanctius ubi supra, nequeat rem applicare, nisi probanti melius se ius ad illam habere. [Nam quantum ad hoc (inquit) non datur opinio, quæ oppositum doceat, ut bene docet Sayrus, & Salas.]

14 Roboratur deinde discursus in favorem compensationis: quia nequit negari esse probabilem opinionem, quæ in prædictis casibus illam licitam admittit: ergo licebit hanc opinionem ad praxim deducere. Hæc consequentia conceditur à Patre Suarez de *legibus lib. 5. cap. 18. numer. 20.* & à Patre Sanchez *lib. 6. in decalog. cap. 3. num. 7.* & ab alijs, qui dicunt nullum posse priuata auctoritate accipere sibi rem, quam alter possidet, quamvis probabilis iudicet esse suam; posse tamen illam accipere, si habeat pro se opinionem dicentem fas esse possidentem spoliare. Atqui quando quis habet iudicium probabile circa factum, nempe quod res illa sua sit: & probationes, quas viris doctis exponit, tales sunt, quod ipsi probabiliter eidem indicent, datur opinio probabilis dicens fas esse propria auctoritate possidentem spoliare, ut vidimus, poterit ergo illam accipere. Et ita expressè concedit Cardinalis de Lugo *disput. 16. citata, sect. 5. numer. 97.* ubi sic [Quotiescumque ergo probabilitas versatur circa ipsam com-

ensationem, possum licitè compensare occultè debitum sequendo opinionem aliquam probabilem, quæ dicat non solum rem esse meam, sed me posse licitè uti compensatione: & quoad hoc omnes debemus convenire.]

§. Vnicus.

Iudicium auctoris.

15 **Q**uando ex vtraque parte militat opinio probabilis, alia debitori, alia creditori fauēs: circa ius, vel circa factum ex cuius probationibus resultat opinio probabilis docens iudicem posse rem actori applicare; non obtinētibus probationibus pro reo factis. Opinio media inter relatas, cum Iulio Mercoro *3. p. Basis art. 12.* mihi placet. Nimirum: quoties opinio vtrique parti fuerit probabilis, vel sua cuique probabilior, ut frequenter evenit, licitam esse compensationem, non in toto, sed in medietate. Ratio est: quia quādo ius duorum ad eandem rem est æquale; æquale debet esse vtriusque emolumentum: in hoc enim nulli fit iniuria, nullusque rationabiliter inuitus esse potest, cum eadem sit vtriusque fors, & vnusquisque exponatur eidem periculo amittendi partem sibi re vera competentem, vel fortunæ lucrandi, quæ ad alium etiā pertinebat. Ergo iustitia, quæ æqualitatem amat, rem inter vtrumque diuidendam dicit.

16 Confirmatur: quia plus concedi debet, quando est opinio probabilis circa ius, ac quando est dubium; & minus quando est opinio probabilis, ac quando est certitudo. Sed in casu dubij debiti, nihil potest creditor à possessore per compensationem accipere: & in casu certitudinis, potest totum: ergo in casu opinionis probabilis, quæ inter dubiū, & certitudinem mediat, poterit medietatem accipere.

17 Vrgetur: quia nemo potest, per occultam compensationem plus acquirere, quam quod à iudice ei potest, post allegata, & probata, adiudicari; sed iudicem, in casu æqualitatis opinionis circa ius partium, non posse rem integram adiudicare, est opinio communis Theolog. quos citavi *1. p. Select. q. 7. num. 11.* Quibus adde Patrem Suarez, Grana-
do, Salas, Filiucium, Bordon, Oviedo, Amicum, Pallavicinum, Mascareñas, Tannerum, Coninch, Fragosum, Valdellum, Martinum Perez, quos citatos sequitur P. Honoratus Fabri *dialog. 2. de probab. & contrariam opinionem esse improbableem dicit, & merito P. Bardi de consc. cap. 17. num. 10.* idque Antonius, Cella Dei apertè convincit, in opere

de reſta doctrinorum part. 1. libr. 1. quæst. 15. à fol. 142. ad 146. Quibus consentit Pater Martinus Esparça in Appendice ad quæstionem de vſu licito opinionis probabilis, *artic. 124. in fine.* Ergo sicut in casu opinionis probabilis circa ius pro vtraque parte, nequit iudex, neque minus, neque æquè probabilem amplectens, cui voluerit rem integram adiudicare; ita nemo per occultam compensationem poterit; sed partem illam, quæ illi adiudicari poterat. Et in dubio facti, quādo probationes sunt æquales, debere rem, de qua est controversia, inter partes diuidi, si sit diuisibilis: Tradunt Sayrus, & Salon, quos citatos sequitur Pater Salas *tom. 1. in 1. 2. tract. 8. sect. 12. num. 118.* addens: ita leges disponere. Nempe *l. & hoc Tiberius, ff. de hered. institu. l. sed; & si lege, §. Ad eū in fine, ff. de peti. hered. l. Titius, ff. ad Trebell. cum similibus ut ait Burg. in dueto proæmio legum Tauri, n. 401.*

18 Huic opinioni dissentient Doctores asserentes opiniones æquè probabiles circa ius, constituere dubium iuris: quia in dubio æquali; ad nil teneri bona fide possidentem, est communis Doctorem: imò nec in dubio inæquali, licet magis inclinet, quod res sit aliena; idem putant Vazquez, Bonacina, Salas, & Sanchez, Merolla, Castro Palao, Layman. Filiucius contra alios apud Dianam *2. part. tract. 1. Miscell. resol. 10. & 4. part. tract. 13. resolut. 26.* Caterum hoc tantum est verum, in dubio negatiuo, & quando neutri parti potest intellectus assentire, secus in dubio positiuo, quando vtramque partem probabilem esse censet. Regula enim illa, *in dubio melior est conditio possidentis,* in opinionibus locum non habet, ut docent Thomas Sanchez, Vazquez, Azor, Villalobos, & alij, quos citatos sequitur Ioannes Sanchez *disput. 44. numer. 54.* Et licet iudex cum æqualitate probationum nequeat possidentem spoliare, (ut supra cum Ioanne Sanchez diximus) ad hoc ipse cogitur ratione officij, quæ non cogit facientem compensationem ratione opinionis probabilis de proprietate rei, & de licita compensatione in his circumstantijs. In hoc enim casu nō potest dici manere dubium circa licitum.

19 Ex dictis patet quāam vera sit sententia, quæ tamdiū, quoad iudices mihi arripit, nempe in casu opinionum contrariarum æquè probabilium circa ius, teneri rem inter litigantes diuidere, si diuisibilis sit, vel si pretio æstimabilis, dimidium valoris alteri, & alteri rem integram applicare: vel fortibus lirem dirimere, vel aliter partes componere: si verò ius vnus partem.

P. Mat. de Moy. Quæst. p. 2.

tis probabilis iudex censeret, communis Theologorum sententia est, quod possit, & teneatur rem illi adiudicare, hac enim lege Princeps, & Respublica iurisdictionem, iudicandi munus iudicibus committunt. Et in dubio, seu opinione facti pro eo ferendam sententiam; qui meliores probationes habuerit, aut cum Salon, & Sayro, Pater Salas ubi supra, dicens iura ita disponere. Quia sicut bonorum diuisio iure gentium ab initio fuit facta, ita & iudicibus facultas concessa, ut iuxta probabiliorē ipsius opinionem secundum ius, aut minores probationes in dubio facti, in casu litigij rem applicent. Quæ semel per sententiam adiudicata, iure gentium, sicut in prima diuisione collata, verè manet sub certo dominio partis, cui adiudicatur, nec aduersario ius vllum remanet ad compensationem. Quia iudex certam iurisdictionem habet ad rem applicandam, & certum illius dominium concedendum, iuxta maiorem suo iudicio probabilitatem circa ius. In quo omnes convenire debent. Si enim sola certitudo opinionis circa ius, vel evidentes probationes circa factum pro altera parte illos ad sententiam cogeret, omnes cause essent amicorum, & aut pro libito possent, cui vellent rem adiudicare; aut semper ad compositionem partium tenerentur. Et quidem cum iudices sint superiores, & eorum sententia vim præcepti involuat, si solum possent præcipere rem certò iustam, & non sufficeret; quod probabiliorē sibi præcipiant, raro subditi obedire tenentur; & tam Reipublicæ, quàm Religionem recta gubernatio periret. Nulla verò partium priuata auctoritate potest id efficere ad compensationem; etiam probabiliorē sibi opinionem fauere censeat. Hoc enim iudicium certum reddens dominium, quod probabilis antea erat, soli auctoritati publicæ iure gentium reseruatam est. Quia vnaquæque partium facili sibi suadet opinionem probabiliorē sibi fauere.

20 Vnde fit quod si, re ad iudicem non delata, compensatione occulta utendum sit, nequibit ad totum debitum extendi, sed tantum ad partem. Quia cum nemo iudicis officium propria auctoritate obire possit, nequit prudenter censere plus sibi competere, quàm ius naturæ concedit, pro casu quo pars contraria rem integram potest licitè virtute opinionis probabilis retinere. Applicatio enim rei integræ, virtute opinionis probabilioris, exigit sententiam iudicis, qui excessum probabilitatis attendens, illam adiudicat. Cuius excessus iudicium iure gentium,

Ec 2

pri-

privata personæ non committitur, alias omnes in propria causa forent iudices constituti. Sed sicut solus iudex potest autoritate publica debitorem vi compellere ad solutionem debiti liquidi; ita solus potest opinione probabiliori innixus rem integram in casu litis vni partiam applicare, & dominium certum penes ipsam relinquere, nisi per iudicem superiorem aliud disponatur. Adnotat Ioannes Sanchez in *Selectis*, *dissput.* 43. *numer.* 56. posse contingere, quod iudex nequeat rem applicare, & tamen quis possit clam eam recuperare, v. gr. inquit, *si per ludum ad creditum fuerit lucratus*. Ceterum cum ius ad illam non adquirat, vt dixi *dissput.* 2. *de ludo*, non assentior.

21 Hoc tamen non tollit, quod si debitum sit liquidum, possis integrè compensare ex bonis debitoris; conditionibus vt supra positis, obseruatis: verb. grat. Poteris retinere pecuniam debitoris, quam ipse alteri dono mittit, dum ab illo non fuerit acceptata, quia adhuc manet sub dominio debitoris, & cum ius tibi sit ad solutionem, iure tuo vteris, nec iniuste quidquam facis; vt cum Vazquez, bene ait Lugo *dissput.* 16. *sect.* 6. *numer.* 110. verum peccabis, me iudice, contra charitatem, si commode, & absque tui graui detrimento possis, rem dono Missam alteri tradere, & postea debitum recuperare. Quia ad vitandum graue damnum proximi cum commode possumus, lex charitatis omnes obligat. Idque potiori iure dicendum, si res tibi traderetur ad solvendum alteri creditori, & in compensationem retineret, cum graui illius præiudicio: quod absque tui incommodò vitares, si ille primo solveretur: secus verò si prudenter times non recuperaturum aliter tuum debitum, vel non sine dilatione tibi noxia, & magnis expensis, quod est regulandum secundum leges charitatis.

QUESTIO II.

An fieri possit compensatio cum præiudicio aliorum creditorum?

1 Inter creditores sunt aliqui, quibus ratione hypothecæ, aut ex privilegio competit ius ad rem, licet tempore posteriores sint. Quærimus igitur, an creditor, cui nil debetur in actu proximo, quia bona debitoris omnibus debitis in sufficientia debentur ex iure, & legibus Hispaniæ creditoribus alijs Hypothecarijs, & privilegiatis, an inquam, talis debitor possit occultè sibi compensare; rem de-

bitoris, quam apud se habet retinendo?

2 Negant communiter Doctores, quos sequitur Cardinalis de Lugo vbi infra: affirmant verò Nauarrus, Homobonus, Fernandez, & alij, quos citatos sequitur Diana 3. *part. tractat.* 5. *Miscell. resol.* 10. & 5. *part. tract.* 13. *resol.* 79. & 7. *part. tract.* 10. *resol.* 18. Trullench in *decalog.* tom. 2. *lib.* 7. *cap.* 4. *num.* 5. Machado tom. 1. *lib.* 2. *part.* 3. *tract.* 23. *docum.* 5. *num.* 9. Comitulus in *responsionibus Moral.* *lib.* 3. *quest.* 39. vbi sic. [Quando creditor rem debitoris apud se habet, tunc occulta compensatione potest vti, licet sint alij creditores anteriores.] Quem sequitur Theophilus Raynadus, *cap.* 2. *part.* 1. *quest.* 6. vbi inquit. [Creditorem non ligari excommunicatione monitorij circa restitutionem: quia iudex Ecclesiasticus intendit tantum obligare ad restituendum id, quod non potest retineri absque peccato. At sententia, quæ tradit talem possessorem in eo eventu non teneri in dispendium suum gratificari anterioribus debitoris sui creditoribus, sed posse iuste retinere, quod è debitoris sui rebus habet, est valde probabilis, ac tuta.] Sic ille. Idem tenet M. Samuel Lublinus, in *summa casuum*, verb. *Pecunia*, *numer.* 17. vt videre licet apud Dianam in *Additionibus*, post tertiam partem. Et non esse improbabile sentit M. Serra 2. *quest.* 62. *artic.* 8. *dub.* 4. *conclus.* 4. vbi relata Gabrielis, sententia in 4. *distin.* 15. *q.* 2. *artic.* 3. *aub.* 6. dicentis, quod leges præfixæ ordinem restitutionis non obligant ante iudicis sententiam. *Quia magis*, inquit Gabriel, *respicunt forum iudiciale, quam conscientia*. Subnectit: *quæ sententia mihi non videtur improbabilis*. Sicut nec visa est M. Ioanni Martinez de Prado, tom. 2. *Theologiæ Moral.* *cap.* 17. *quest.* 9. *§.* 2. *numer.* 16. vbi invehitur contra Thomam Hurtado, eo quod rigidius contra illam insurgat. Quibus adde Iacobum Marchantium in *resol. Pastoral.* ad *decalog.* *cap.* 7. *quest.* 9. vbi vt refert Diana 5. *part. tractat.* 13. *resol.* 79. Sic ait. [Ea, quæ Canonistæ disputant, quinam iure priores sint in restitutione, potius ad iudicis, quam ad conscientia forum spectare. Et licet hoc alij refellant; tamen quando non ex fraude, sed bona fide debitor solvit aliquibus, etiam in iure posterioribus, illi retinere possunt, & hic solvendo potest excusari, quia non tenetur scire omnes istas leges, & ordinem, quem statuunt: imò multi passim putant se in conscientia ad talem ordinem non obligari confirmiter opinioni Gabrielis ni iudice decernente.] Ita Marchantius.

3 Con-

3 Confirmatur: quia leges istæ non magis obligant, quam leges circa depositum: in quibus disponitur, creditorem, etiam debitum sit liquidissimum, non posse compensationem sibi facere, si res debitoris, quam apud se habet, sit ei data in depositum: vt videre licet apud Lugo de *iustit.* tom. 1. *disp.* 16. *sect.* 5. *num.* 89. & apud Dianam in *Adit.* ad 3. *p.* *resol.* 1. & tamen has leges solum procedere in foro externo, docent plures ibi quos citauimus in opusculo pro Iesuitis, *prop.* 9. *num.* 3. vbi id tenent Comitulus, Tannerus, Nauarrus, Lessius, Petrus de Nauarra, Faustus, Naldus, Villalobos, Syluester, Salon, Trullench, Corradus, & alij Ergo idem dici poterit de legibus alijs Insuper lege statutum est; quod non fiat compensatio ante tempus, in quo aliquid debetur, vt videre licet apud Lugo *dissput.* 16. *sect.* 5. *num.* 93. *vers.* Septima. Et tamen hanc legem solum procedere in foro externo, ait Lugo; idèquæ in foro conscientia posse creditorem compensare sibi ante tempus, pro debito futuro; duplici conditione posita; tenet ipse cum Tannero, & Diana. Ergo idè dici poterit de alijs legibus, cum omnes ad excusandas lites, & ad rectam iustitiæ administrationem ordinantur.

4 Urgetur: quia secundum Ioannem de la Cruz, Molinam, & alios, quos refert, & sequitur Diana p. 3. *tr.* 5. *resol.* 10. & p. 5. *tract.* 13. *resol.* 69. creditor, cui contra ordinem iuris solutum est, potest retinere pecuniam sibi solutam cum damno aliorum creditorum: Ergo qui illam apud se habebat, quando debitor mortuus est, poterit etiam retinere: quia non magis ad Hypotecarios pertinet in vno casu, quam in alio, cum æquè ipsis maneat hypothecata.

5 Imò re bene inspecta idem dici debet, licet res debitoris non sit penes creditorem, ipse verò possit occultè compensationem sibi facere. Idque suadet ratio nuper attacta, quia idè ius est creditoribus anterioribus, in vtraque eventu. Ergo si, illo non obstante, potest vltimus creditor retinere cum damno aliorum, poterit similiter accipere. Quia vt in tractatu de furto, docent communiter Doctores; retentio est acceptio continuata iniusta. Ergo nec occulta, & voluntaria acceptio. Ergo in vtroque casu idem est dicendum. Idque evincere videtur ratio: qua in primo casu vtitur M. Samuel Lublinus apud Dianam in *Addit. resol.* 8. [Neque enim, inquit, æquum esse videtur, te rem tuam amittere, cum illam possis recuperare.] Sic ille, cui facit Machado tom. 1. *lib.* 2. *p.* 3. *tr.* 28. *doc.* 5. *n.* 9. vbi sic. [Es, pues, graxamente dudoso, si esta compensacion se pueda hazer en el foro de la conciencia licitamente, aunque sea cõ perjuizio de otros acreedores anteriores. Muchos hõ-

P. Mat. de Moy. Quest. p. 2.

bres doctores han sentido q̄ no; porque el deudor en tal caso tenia obligacion de pagar primero à los otros; con q̄ viene a ser, que el acreedor, q̄ haze la compensacion, se viene à quedar por esse modo cõ la cosa obligada à otro. Pero es probable lo contrario; porq̄ no ay ley que tal disponga en la compensacion, ni el acreedor esta obligado à mirar por el bien de los demàs acreedores; de manera, q̄ aya de soltar de las manos, teniendo en ellas con q̄ hazer se pagado.] Et consequentiam esse legitimam ex vno casu ad alterum ait Lugo *sup.* n. 127. [Quod tamen, inquit, prædicti aucthores nõ admittunt.] Sed quidem ego apud eos non inuenio negatum, licet dum de hac re disputant, addant in exemplum, non (vt reor) taxatiuè, sed demonstratiuè, primum casum, propter maiorem illam difficultatem non recuperandi debitum; cum debitoris rem præ manibus habet. Hæc autè maior difficultas excusare nequit ab illius retentione, si re vera alteri est res debita ex iustitia, vt ex terminis patet. Ergo in vtroque eventu siue apud se habeat rem debitoris, siue occultè absque villo scandalo possit eam, ex eius bonis accipere, idem prorsus dicendum est.

6 Nota Dianam in tertia tantum parte *tr.* 5. *resol.* 10. limitasse suam sententiam, dicens. [Non esse intelligendum, quando anteriore creditoris habent hypothecam.] In reliquis verò locis, vbi postea rem tetigit, hac limitatione non habita, illam tenet. Nec Doctores, quos refert, adhibent. Quod adnotat de alijs authoribus Comitulus apud Lugo *to.* 1. *dissput.* 16. *sect.* 6. *n.* 127. vbi sic. [Obijcit Comitulus pro sua sententia, nec leges, quæ de compensatione agunt, nec auctores, vel Summissas, quædo compensationem permittunt distinguere vnquam inter debita anteriora, & posteriora, sed generaliter dicere, quod circa omne debitum liceat creditori compensationem vti.]

7 Propter hæc, sententiam præfatam nõ omnino improbabilem esse censeo, contrariam tamen teneo; tum, quia communis est Doctorum; tum, quia leges humanæ, quæ non fundantur in præsumptione, sed quæ ad rectam Reipublicæ administrationem ordinantur, verè obligant in conscientia, vt cum alijs docet Vazquez de *restit.* *cap.* 11. *dub.* 2. *num.* 51. vbi sic. [Quod ordo legibus statutus sit in conscientia obseruandus, docent & merito Caietanus, Armilla, Syluester, Angelus, Medina, & ceteri Theologi citati.] Et paulò antea *num.* 50. [ita enim expedit bono communi, vt quædam præferantur debita alijs, & hac lege omnes contrahunt, vt statuta, & leges obseruentur, & iusta conditio est omnium contrahentium; & sicut leges potuerunt auferre dominia

Ec 3

prop.

propter pacem, & bonum regimen Reipublice in praescriptionibus, ita etiam possunt in restitutione facienda, cum omnibus non potest satisfieri integrè, ordinè statuere, ut prius integrè vni, quam alijs satisfaciatur. His enim quibus prius solvendum est; secundum regulas praedictas, totum debitum, etiam cum de trimonto aliorum, solvendum est. [Sic Vazquez, qui n. 47. dicit esse. [Secundum omnium sententiam.] Leges autem alias, quibus vni obligandi in foro conscientiae negant auctores; & solum pro foro externo procedere notant, ut quae sunt allegatae circa depositum, & circa anticipationem compensationis, fateri tenentur in sola praesumptione fundari. Dicere enim Principum seculares leges obligare non posse ad culpam; iam probavi esse errorem in *Selectis 1. p. tract. 6. Misc. disp. 4. q. 3. num. 31.*

8 Ex dictis infertur non incurrere excommunicationem creditorem, qui iuxta opinionem probabilem, sui debiti compensationem fecerit: licet enim excommunicatio feratur in eos, qui de bonis talis personae aliquid usurpauerint, solum fertur contra iniuste usurpantes, seu iniuste retinentes, ut supra ex Theophilo notauimus. Nec plus obligat praecipuum positivum Ecclesiasticum, quam naturale decalogi. Ergo cum ex hoc non tenearis restituere, nec ex illo eris adstrictus. Sic Vazquez, Molina, & Lessius, quos citatos sequitur Lugo supra *num. 107. & 108.* Similiter si iudex sub iuramento interrogaret retinentem, vel iurantes, an retineret, vel scirent, possent equiuocatione vtentes negare: quia de retentione illicita, & de huius noticia, intelligenda semper venit interrogatio iudicis, ut demonstraui *1. p. Select. tr. 2. disp. 1. q. 6. praecipue §. 4.* ubi ex communi Theologorum vsum equiuocationis, & restrictionis mentalis, quando conveniens iudicetur, licitum esse demonstraui. Vide ibi dicta.

9 Idem dicendum censo de scientibus compensationem iuste factam, nam sicut excommunicatio solum ligat iuste retinentes; ita solum comprehendit scientes iniuste retineri. Nec dici potest iudicem praecipere sub excommunicatione ad penam usurpanti per compensationem imponendam: quia poena nequit imponi innocenti, seu iuste accipienti, & retinenti. Adde quod si forte creditor condemnaretur ad poenam, propter compensationem occultè factam; non teneretur solvere: quia sententia iudicis fundatur in praesumptione iniustitiae, & indebitae compensationis. Qualis, ut ponimus, non est.

QUESTIO III.

Quando possint famuli occulta compensatione vti.

1 **R**es ista nec adeò laxanda, ut bonorum iacturam domini patiantur, nec adeò restringenda, ut famuli ex conscientia erronea miserè viuantes, miserè etiam pereant.

2 Certissimum est occulta compensatione famulos vti non posse, nisi casu quo iustum stipendium, ad quod illis ius est, à dominis non solvatur. Quod autem sit iustum, & quod infra iustum: hoc opus, hic labor est. Corduba in *sum. q. 111. & in Questionario lib. 1. q. 35.* ait, iustum pretium debitum pro seruitio famulatus sumendum arbitrio prudentis, considerata consuetudine terrae, genere seruitij, & tempore. Cui consentiunt comuniter Doctores, quos sequitur Nauarrus in *sum. Latin. cap. 108.* Ad dunt verò duo isti auctores, iustum pretium videri taxandum, secundum qualitatem officij: unde, inquit, sequitur, quod viri nobiles, qui accipiunt Economos, emptores, & alios eiusmodi ministros, teneri eis dare victum, & vestitum honestum, vel pretium, quo illa sibi comparent. Ex quo infertur famulos posse in compensationem famulatus accipere defectum pretij, si domini non ita continuo seruitio heri assisterent, quin possint aliunde sua industria ad victum moderatum, & vestitum decentem, iuxta qualitatem officij comparare. Haec, iure naturae attento, videtur esse debere regula ad iustum famulatus pretium taxandum, & compensandum.

3 Ceterum cum frequenter ex alijs circumstantijs taxetur; opere pretium erit, diuersorum famulatum genera proponere, ut inde tam heri, quam famuli suae obligationis conscij, neque illi deficiant à iustitia, minus iusto solventes, nec isti, suo arbitrio, in compensationem debiti occultè accipientes: nec enim facile credendum famulis de minus iusto stipendio illis collato quaritantibus, ut notant communiter Doctores.

4 Sunt enim plures famuli exiguo stipendio contenti, eo quod aliunde habeant ex patrimonio, quo decenter degant; volunt tamen per famulatum dominorum gratiam obtinere ad officia, aut beneficia, ab ipsis, vel eorum intercessione comparanda. Ad quae Dominus nullam ex iustitia obligationem contrahit, idque famulis notum est: solum enim ex aequitate, & gratitudine, obligati manent. Cui si non satisfaciatur, nullum est huiusmodi famulis compensationis ius: quia, ut in confesso est apud omnes, locum haec non habet

habet nisi in debitis ex iustitia. Sic se habere solent, qui Eminentiss. Cardinalibus, Illustriss. Episcopis, & magnatibus inseruiunt. Saneque innamari ad haec se offerentes, & sollicitè quarentes: Ideòque, praecopia saltem eorum, sicut merces vltro neque pluris non aestimantur, nec ipsi tam pretio, quam spei; de commodis postea adquirendis attendunt.

5 Ideò mihi non placet sententia Doctoris Garzient. 2. fol. 587. num. 19. & 20. Vbi secus cum alijs discurrit. [Quando famulus (inquit) nihil petit stipendij; imò expressè respicit in suo corde omnem intentionem petendi; & seruit sperans à Domino ali quod officium, vel beneficium sibi procurandum; quando Dominus id procurauerit, ut si nihil obtinuerit, non potest quidquam, vel petere, vel compensare; si verò Dominus nihil procurauerit; quia vitandae labis simoniae causa, procurare noluit, aut ob alias causas, potest petere stipendium more patriae consuetum, & si non det, licitè sibi consulat honesta compensatione: Ita Lessius cap. illo 24. dub. 4. num. 26. prope finem. Prima pars probatur. Quia Dominus iam adhibuit sollicitationem, vel procuratoriam officij, vel beneficij, intuitu cuius, ipse famulabatur, &c. Secunda pars probatur. Quia, & si habuerit intentionem non petendi quidquam; tamen cum ea intentio non sit votum, per eam non ademit sibi potestatem acquirendi id, ad quod ius habet: ut patet in beneficiario, qui quamuis habeat animum alendi se ex suo patrimonio, & expressè renuerit alimenta sumere, ex bonis Ecclesiae, in corde suo; tamen potest compensare, quae insumpsit in se alendo, ex redditibus Ecclesiasticis. Ut docent Lessius *lib. 2. cap. 4. dub. 6. num. 38.* Et Lugo de iustitia, *disp. 4. sect. 3. num. 45.* Hactenus Doctor Garzi. Cuius sententia mihi non placet; quia spes, quam famuli concipiunt de officio, vel beneficio procurando; non inducit in Domino obligationem ullam procurandi ex iustitia, ut patet. Nec ipse vult habere famulos inseruientes propter stipendium, sed eos tantum, (quorum magna est copia) qui spe tantum obtinendi officium, vel beneficium in gratitudinem conferendum famulantur. Aliàs Praelati ex contractu iustitiae tenerentur, vel ad collationem beneficij Ecclesiastici, vel ad stipendium, quod à labe simoniae ego non eluerem, & cum iustitiae ius extingui nequeat collatione beneficij, (haberet enim rationem pretij, & solationis,) posset famulus beneficio obtento, stipendium petere coram iudice, vel occultè sibi compensare. Quod nemo dicere audebit.

6 Alij autem sunt famuli, qui non spe obtinendi officium, vel beneficium, suam

operam locant, sed propter stipendium: Sed quidem diminuto pretio, attentis labore, assistentia, & qualitate negotij, inseruiunt; quod licet ad victum, & decentem vestitum sufficiat, maius tamen pretium eorum opera meretur; ad illudque comparandum, ex communi tam ipsorum, quam dominorum tacito consensu, & quasi implicito pacto inseruiunt. In hoc igitur casu Dominus ex iustitia manet adstrictus ad defectum iusti pretij, alia via supplendum; Illud autem iustum est reputandum, quod in communi aestimatione tale reparatur. Sic (ut audio) se habent; qui mercatoribus inseruiunt, quibus licet nihil pacto explicito conuentum sit, supplendus tamen erit defectus pretij, quod ultra victum, & vestitum illis debetur; aliter ius ipsis erit ad occultam compensationem salarij debiti; ut fuerit in more apud alios timoratae conscientiae mercatores; qui ex pacto explicito eiusmodi famulatu pretium debitum tacent.

7 Maior est difficultas, quando aliquis famulus necessitate coactus, non inueniens cui inseruire possit, diminuto stipendio consentit; quia licet Dominus famulatu indigeat, tamen quia videt eum se offerentem, & praecessitate non dissensurum, non vult pretio, quod in vtu est, illum conducere, sed villiori: In hoc igitur casu, Nauarrus *ubi supra, num. 118.* inquit, & bene, Dominum teneri defectum pretij iusti famulo restituere; & ita etiam docet P. Vazquez *opuscul. de restit. cap. 5. §. 1. dub. 10. num. 61.* Et idem sentiunt P. Tamburinus de *Sacrif. Missae, lib. 3. cap. 1. §. 3. num. 59.* Molina de *iust. disp. 505. num. 2. & 3.* & Ioseph, Garzient. 2. cap. 74. num. 11. Licet enim isti Auctores solum videantur loquuti, quando non inueniatur alius famulus, qui illo pretio inseruiret; tamen cum res practica sit, & ex communiter contingentibus decidenda, iudicandum est alium non inueniendam, nisi pretio, quod in loco illo est in vtu. Imò, & si forte vnus, vel alter simili necessitate oppressus pro vilis pretio famulatum suum vendat; tamen, cum apud omnes, plaris aestimatur, centeri debet infimum pretium non attingere; ac proinde Dominus tenebitur defectum supplere. Quod si omiserit, poterit famulus in compensationem debiti accipere, quantum ad iustam compensationem defecerit. Dominus enim volens conducere famulum, non potest ob eius necessitatem minuire de pretio iusto; quia huius necessitas non facit iustum, quod alias iniustum esset, sicut necessitas petentis mutuum, non efficit iustas vsuras, seu pretium; quod mutuantis supra sortem exigit: quia licet possit iste non mutuari, non tamen potest, pro redemptione necessitatis alterius,

aliquid lucri reportare, sed pretij iustitiam seruare tenetur, iuxta naturam contractus; non aliter ac si ipse ad mutuandum alteri se invitaret. Ergo licet famulus necessitate oppressus roget, nequit herus pretium minus iusto pro famulatu offerre: ni forsam famulo non indigeret; quia in tali euentu, quod ei elargiretur, elemosina potius quam famulatus salarium reputaretur; ideòque, non ad pretium, quo alij inseruiunt attendi debet, vt per se notum est.

8 Si verò tot essent famulatum offerentes, quod apud omnes præ illorum copia, vt merces vltionæ vilesceret; iustum illius pretium longè minus esset, quam si Domini quaererent, aut rogarent. Ideòque iuxta morem patriæ salarium tribuendum est, & illud iustum reputabitur, quo frequenter conduceri solent. Vnde qui illo vitam degere non possunt, & aliunde non habent quo suæ familiæ, vxori, & filiis necessaria ad victum, & venitum supeditet; nequeant hoc pretextu suum famulatum maiori pretio dignum censere; & consequenter, nec occulta compensatione vti; sed debent Domino id notum efficere, vt vel stipendium misericorditer augeat, vel si nolit, alium harum querere, aut alteri officio incumbere, quod ad sustendam suam familiam sufficiat. Nec enim Dominus tenetur illum maiori, quam aliorum pretio conducere.

9 Est tamen aduertendum, quod si famulo ad vnum munus obeundum, cõdico pretio ex pacto admissio, aliud superadderetur, quod alius famulus subire solebat, vel cui alium conducere opus esset, maius ipsi stipendium correspondere debeat. Quod iudicio prudentis, iuxta officij qualitatem, & laborem, pensandum erit; sic cum Dicastillo Garfi cent. 2. cap. 74. num. 17. Et saltem dimidium salarij, quod alteri famulo conferri debuisset, illi augendam censere; imò, & integrum ferè, si in illa tantum occupacione alius inseruiret; sed quia multitudo famulorum, ad honorem etiam domus, deseruit, & ex hoc motiuo magis, quam ex necessitate muneris, conduceri soleant, ideò prudentis confessarij, vel Theologi iudicio, stipendij augendi quantitas remittenda est.

10 Pulcrum hic dubium annectere placuit, ex Card. de Lugo tom. de iustit. disp. 16. sect. 4. num. 82. An scilicet famulus Principis, cui vltra stipendium datur ordeum necessarium pro equo, possit ordeum accipere, non habendo equum, & consequenter occultam, etiam ordeum compensationem facere, vt sibi ex iustitia debiti? Cui dubio ipse sic satisfacit. [Responsum fuit à multis Magistris Salamanticensibus affirmatiuè, quia non videtur dari ordeum cum obligatione habendo

equum; sed, vt possit habere. Quod mini arripet, & satis probat exemplum, quo id ipsum confirmatur. Cui enim datur portio panis, & vini pro se, & pro vno famulo, potest illam accipere, licet famulum non habeat. Hoc est illius salarium à Principe honorificè oblatum, & ex obligatione conferendum, libera illius dispositio famulis relicta, vt vbiq; gentium est in usu.] Probabilis quidem sententia, dū ex defectu equi muneris suo non deficiat.

11 Denique est in hoc loco aduertendum, frequentes esse compensationes, apud factores de fragmentis vestium; imò, & quādoque plures exigentes sericas vlnas, quā sunt ad vestes necessaria. Vnde cura ad confessiones accedunt, docti etiam confessarij scrupulis ad absolutionem vexantur, quia nec emende spem possunt concipere, nec absolutionem, ne in desperationem inducant, negare audent, P. Thomas Sanchez lib. 1. conf. l. cap. 7. dub. 2. num. 4. Quem citatum sequitur Cardinalis de Lugo sup. num. 84. Censent in his fidem dari posse factoribus timoratae conscientia, qui testantur communiter minus iusto pretiū illis solvi pro factura vestiu; Ideòque, ex his fragmentis, quāuis alicuius valoris, sibi compensant illorum enim retentione complerunt iustum pretium, quod illis conferri debuisset. Imò, vt bene ait Lugo supra contra Sanchez, non solum factores Magistri licite sibi hac ratione compensant, sed officiales ipsorum; nam sicut Domini vestium soluunt pretium minus iusto, eo quod sciant factores Magistros retinere fragmenta, ita etiam Magistri officialibus minus iusto pretium soluunt, scientes ipsos fragmenta aliqua, quæ Magistro essent reddenda, sibi retinere. Imò, vt non semes audiui, si cum officialibus non raro paciscuntur, quod, dum in nullum Dominorum vestium damnatum, cedat, damnari non debet; nec potest, iustificato Magistri iure ad retentionem: si enim iste iniuriam Domino non facit in his, quæ supersunt, quia in compensationem debiti accipit; nec officiales ipsi iniuriam facient, cum idem ipsis contra Magistrum ius assistat: qui si velit, vt nihil retineant, poterit stipendium, prout opus mereatur, augere. Nec enim facile officiales illum decipient. Vti nec Magister vestium Dominos.

12 In vno tamen omnes fere peccare credo, quod à concionatoribus, & Theologis reprehendi, & damnari oporteret; nimirum quod pretium iustum factura vestium taxatur, non prout ad victum, & vestitum factorum, & huius artis professores oporteret, sed prout ad equites, & viros nobiles Ciuitatis, qui ex redditibus maioratum aluntur. Ideò-

Idèoque peritus confessarius, vt factoribus timoratae conscientia fidem adhibeat, inquirere, tenetur, quantum stipendium singulis diebus labore suo compareret, vt ex hoc colligere possit, an pretium sit iustum, an non: Fortè enim minus iusto ipsi reputant, quia non sufficit ad victum, & vestitum reprehensibiles, & qui legibus Principis sub rigurosa poena prohiberi debuissent, vt viri prudentes est timorati desiderant.

QUESTIO IV.

Vtrum meretrix, quæ obturpem sui corporis usum, accepit à Religioso quantitatem notabilem, teneatur restituere?

1 IN hac quaestione diuisi sunt Auctores. Partem affirmatiuam tuentur qui Religiosum contra iustitiam, & paupertatem peccare censent. Ita cum D. Antonio, Syluestro, Molina, Manuel Rodriguez, Nauarra, Sayro, & alijs P. Thomas Sanchez in summ. lib. 7. cap. 19. num. 30. Dicastillo de iustit. & iure, lib. 2. tract. 2. disp. 6. Rocafful in praxi, lib. 1. de septimo precepto, cap. 2. n. 76. & alijs, apud Salas, tract. de ludo, dub. 21.

2 Verum contraria sententia est probabilior, quam tuentur M. Bañez 2. 2. quæst. 62. art. 5. dub. 5. vers. Aduertendum est. M. Ludovicus Lopez, lib. 2. de contract. cap. 40. vers. An autem Religiosus. D. Antonius, Syluester Turrecremata, Azor, & Leisius, apud Sanchez, sup. num. 20. Quorum sententiam probabilis censet Card. de Lugo, tomo de iustit. disp. 3. sect. 7. num. 145. & sequuntur P. Salas, sup. num. 4. & apud illum Angles, Medina, Alcozer, & Rebellus, Machado de perfecto confess. tom. 2. lib. 5. part. 2. docum. 11. num. 3. Ioannes Franciscus Suarez in Enchiridio, lib. 3. de voto paupertatis. P. Pellizarius, tract. de Mon. cap. 4. sect. 1. num. 74. Marcus Vidal. in Arca, Theolog. Mor. titulo de paupert. Religios. Inquis. vnica, num. 22. & 23. Doctor Garfi cent. 1. cap. 77. & probabilem putat Diana 3. part. tract. 2. vers. Nota tertio res. 65. & 98. & Leander à Murcia, tom. 2. disquisit. lib. 4. disp. 11. num. 13.

3 Ad huius sententia probationem supponendum est. Superiorem dupliciter posse, licentiam expendendi Religioso concedere, vel in genere, vel in specie, & non aliter. In genere concedit, quando, nulla determinata specie, concedit facultatem ad usum pecuniae, quæ quidem concessio hoc vnum operatur, quod usus non sit contra iustitiam, & vt communis ait opinio, nec contra votum paupertatis, licet ex alio capite possit intervenire malitia contra alias virtutes, quam superior abesse desiderat, concedit tamen licentiam

ad usum in genere, ne duplex interveniat peccatum, si subditus ex malitia, illicite contra virtutem expendere eligat, iudicans prudenter minus esse malum vnum, quam duo peccata, committere, & ex negata licentia in genere, id probabilius timeri posse, quam oppositum. Qui enim sextum præceptum transgressurus est, non ideo à pretio cum meretrice in pactum de ducto solvendo abstinebit, licet votum etiam paupertatis, & peccatum contra iustitiam semel patrandum cognoscat. Vnde fit, prudenter superiores licentiam ad expendendum in genere concedere, licet abusus aliquando futurum prouideant, quia minus malum ex duobus eligendum est.

4 Hic modus concedendi licentiam in alijs materijs frequens est, vt bene notat Card. de Lugo, sup. n. 133. dispensatus enim ad lacticia in ieiunijs Quadragesimæ, non peccat contra præceptum abstinendi ab illis, si extra tempus prandij comedat, sed solum contra præceptum ieiunij: idque operatur dispensatio. Similiter consanguineus dispensatus ad contrahendum cum consanguinea, non committit incestum, licet eam ante contractum cognoscat, & dispensatus ad celebrandum in loco interdicto, licet in peccato mortali celebret, non peccat contra prohibitionem Ecclesiae interdicentis; sed contra alia præcepta; & sic in alijs, quia per dispensationem cessat obligatio legis, in qua dispensatur, quamvis ex alio capite, vel ex alijs, actio illa malitiam vnam, vel plures contrahere possit: vt si quis emeret cibos noxios saluti, peccaret quidem, contra temperantiam; non contra iustitiam, nec contra votum paupertatis, vt omnes affirmant. Itaque licentia ad expendendam pecuniam in magna quantitate, id solum operatur, vt in eius usu, & translatione dominij, peccatum contra iustitiam, & contra votum paupertatis non interveniat. Secus contra alias virtutes.

5 Idque verum continet in Religiosis etiam Ordinis Minorum: quia licet, nec Cõuentus, nec particulares dominium habeant, habent tamen superiores bonorum administrationem, & subditi ex licentia superiorum possunt expendere, ex facultate in genere obtenta; sicut & alij regulares, vt bene docet Salas, sup. num. 6. contra Alcozer, & Angles, quos sequutus est Leander à Murcia, tom. 2. disquisit. moral. disp. 11. num. 14. Quamvis enim, vt ipse exponit, dominium pecuniae semper maneat apud deponentem in substituto, eius intentio non est tollere a superiore potestatem concedendi subdito facultatem expendendi in genere aliquam quantitatem, nullam determinando speciem, vide

idem operabitur licentia à Superiore Minorum concessa, quod quæ à Superioribus aliorum Ordinum; quia per accidens omnino est, quod dominium sit penes communitates, vel penes alium: quando quidem, tam in vno, quam in altero casu, superior est administrator.

6 Tunc in specie concedit superior licentiam, quando cum limitatione, & restrictione ad usum determinatum, & non aliter. Et in hoc eventu licentia solum operatur, quod non interveniat peccatum contra iustitiam, vel paupertatem in specie ad quam conceditur, secus in alijs. Nam cum superior solum intendat, quod nec iustitia, nec votum, huiusmodi usum determinatum impediunt, secus alios, non est aliter philosophandum, quam si dispensante Pontifice cum Petro, ut cum Maria ebbsanguinea matrimonium contrahat, rem ipse haberet cum Antonia affini: certissimum enim est, quod peccatum incestus committeret: quod secus esset si in genere, ut cum qualibet illarum contraheret, fuisset dispensatus, nam post electionem cuiusvis ad matrimonium, incestus in copula illicita, cum illa non intervenisset. Hoc posito.

7 Dico primò, si superior, ut potest, concedat licentiam disponendi de certa quantitate in genere, subditus expendens in re turpem, vel in ludum prohibitum, non peccat contra iustitiam, nec contra votum paupertatis; nec meretrix, aut ludens, qui lucratus est, tenentur restituere; ratio est: quia Religiosus verè habet licentiam expendendi in genere, quam superior validè, & licitè concedere potest; ideoque in expendendo nulla involuitur malitia, & ad rem de se indifferentem ad licitum, & illicitum usum licentia terminatur; & in bonum subditis sic conceditur ad vitandum maius malum, ne multiplex peccatum, si ad illicitum se determinet, contrahat; & in hoc sensu vera est secunda sententia, iuxta quã meretrix excusata prorsus est à restitutione pecuniæ, quæ ante, vel post copulam à Religioso fuerit illi donata, sicut & Religiosus expendens, à peccato contra iustitiam, & votum paupertatis, immunis, licet contra castitatem, & castitatis votum delinquat.

8 Dico secundò, si superior licentiam expendendi in genere negaverit, & expressè limitatam ad hanc, vel illam speciem concedat, si in alios usus subditus expendat, peccabit graviter contra iustitiam, & votum paupertatis: quia absque vlla superioris licentia operatur, & quando in rem illicitam expendit, à nullo superiore licentiam adhuc tacitam habere potest; sic accepta prima sententia mihi etiam omnino videtur; & sic con-

ciliantur Doctores utriusque sententiæ, utraque enim in hoc sensu verum continet, quia nec Doctores primæ negare possunt superiori potestatem concedendi facultatem expendendi in genere, nec Doctores secundæ intendunt facultatem concessam ad expendendum in vna specie determinata, & non aliter, excusare à peccato contra iustitiam, & paupertatem, si expendat in alios usus illicitos, imò neque in usus licitos, nisi aliud licentia tacita Superioris maioris probabiliter adsit. Quia propter meretrix certior facta de iniustitia subditi non potestis transferre dominium, tenebitur pecuniam acceptam à Religioso restituere?

9 Cæterum, ut benè ex Lugo tenet Garfi supra, ut in plurimum de obligabitur restituere: tam quia, licet prima donatio fuerit invalida in casu limitatæ licentiæ, poterit tamen subditus petere licentiam expressam ad usus licitos; & mutato animo donare, quia pauper est, aut ob aliam titulum honestum; tum quia ad hunc effectum tacita licentia à Superioribus maioribus probabiliter præsumi potest, ut consulatur honori, & famæ Religiosi, & Religionis, quæ periclitarentur, dum ageretur de restitutione, ut benè cum Rebelio ait Salas, sup. num. 5. [maximè si personæ cum quibus Religiosus illicitè expedit, publicè cõquerentur se esse delusas, & deceptas à Religioso.] Denique quia, cum pecunia illa non esset expendenda in commodum Religionis, sed ipsius Religiosi; & meretrix suæ conscientiæ satisfaceret, si ipsi Religioso rem ab illo iniuste acceptam restitueret, cum non teneatur ad meliorem statum reducere, meritò censeri potest Prælatus condenare, ne iterum, pecunia restituta, noui cum alia meretrice peccati, occasio illi possit esse.

10 Inquires, quid dicendum, quando subditus dubitabat de modo licentiæ, an in genere, an in specie, & non aliter fuerit concessa? Respondeo, partem sibi favorabiliorem posse sibi eligere; tum quia in genere solet concedi, & ex communiter contingentibus iudicium sumi debet; tum quia modus concedendi in specie, & non aliter, sic exprimi debet à Superiore, ut nullam subdito dubitationem relinquat. Omitto, quod si variatio licentiæ, in usum alium licitum fieret, non esset lathale pecuniam in illum convertere absque noua licentia: quia Superior non esset in virtus quo ad substantiam, sed præcisè quo ad modum parvi ponderis.

11 Rogabis an Prælatus Religionis possint validè concedere subditis licentiam ad sumptus superfluos, qui paupertati, prout in tali Religione est in usu, opponantur. Validam esse licentiam, respondet Lugo dicens

ira

ita supponere D. Antoninum, Sylvestrum, Turrecrematam, Lessium, Tabienam, Azor, & alios Theologos, & Iuristas, quos refert Sanchez sup. cap. 19. citato, num. 20. Quia si Religiosus cum licentia superioris faciat sumptus, qui pauperes non decent, v. g. amat imagines, sermone, & paramenta pretiosa, & similia; nemo unquam dixit eiusmodi contractus esse invalidos: ergo licentia fuit valida, licet illicitè concessa, & illicitè subditus illa utatur, quia votum paupertatis non solum obligat ad non expendendam, aut retinendam absque licentia superioris; in quo consistit proprietas; sed ad excludendos usus superfluos; & qui pauperes iuxta illum Religionis non decent. Non est animus aliorum Ordinum Religiosos fugillare; quia vnusquisque paupertatem vouet prout in sua Religione observatur. Ut videre licet in Militibus Ordinum Militarium; quorum votum paupertatis, plures sumptus permittit, qui mendicantibus non licent.

12 Obijcit Thomas Sanchez contra nostram sententiam. In concessione generali non veniunt ea, quæ in specie, & in particulari negarentur: ut constat ex regula in generali 8. de regul. iur. in 6. Ergo ex licentia in genere concessa excusari non potest Religiosus à peccato contra iustitiam, & votum paupertatis; si illicitè illa utatur. Respondeo hanc regulam non habere locum, quando id, quod conceditur, est indifferens ad bonum, & malum usum, & superior totam curam relinquere intendit, penes subditum intendens ne malè utatur, & si secus fecerit, minus malum committat. Nec potest dici, sic cooperari peccato illius, alias quoties licentia generalis in alijs materijs conceditur (ut communiter fit, & exemplis supra datis ostendi) peccaret concedens. Sicut ergo Christus Dominus sacerdotibus donans potestatem generalem consecrandi Eucharistiam, & non limitans ad consecrationem licitam, (ut benè ait Garfi supra num. 6.) non dicitur cooperari consecrationi sacrilegæ, quia non intendit malum usum, nec constituit hominem in necessitate morali pravi usus; ita nec Prælatus concedens licentiam generalem expendendi; bonum illius usum intendens, licet illum non determinet, ut bono subditi consulat.

13 Obijcit 2. Prælatus non est Dominus, sed administrator; ergo licentia & si in genere tradita nequit esse in destructionem bonorum Monasterij, at qui omnia, quæ Religiosus acquirit Monasterio acquirit. Ergo licentia expendendi, licet in genere concessa, nullius est valoris in ordine ad usus turpes. Respondeo ex bonis Monasterij, quorum adquisitio ex voluntate subditi non dependet,

non posse Prælatum quantitatem gravem expendere, neque licitè, neque validè dissipando, vel donando: hoc enim excedit limitationem potestatis administratoris: ex alijs verò bonis, quæ subditus non acquireret, nisi in eius utilitatem essent cessura, nullum ex eorum dispositione conuentus detrimentum patitur, ideoque non est restricta potestas administratoris, ita ut non possit licentiam ad expendendum concedere.

14 Obijcit 3. si Episcopo concedat Pontifex facultatem testandi: si aliud non exprimat, nequit nisi in opera pia testari. Ergo similiter, si superior concedat licentiam expendendi; nequit deferuire nisi ad usus honestos. Respondeo Episcopo duplex esse impedimentum ad disponendum in opera non pia, aliud quo prohibetur disponere de bonis Ecclesiasticis; nisi ad opera pia; aliud quo prohibetur testari, & si in opera pia; in hoc præcepto ultimo dispensat Pontifex, quando concedit illi facultatem testandi; non verò in primo, quod semper viguit. ideoque licet facultatem testandi obtinuerit, primo illo præcepto manet limitata, & restricta ad opera pia. Sicut si in aliqua Religione esset præceptum prohibens recipere stipendium; seu elemosynam ob ministeria spiritualia, non posset Religiosus obtenta licentia accipiendi, seu expendendi in genere pecuniam; eam accipere quæ in stipendium, aut elemosynam propter ministeria spiritualia, v. g. missas, vel sermones ei daretur; quia in hac prohibitione non dispensat superior in concessione illa seu licentia generali: sicut nec in septimo præcepto, quando concedit licentiam accipiendi, ac proinde, sicut quando furto usurpatur, non peccant contra votum paupertatis, sed contra iustitiam peccato furti, ut docent Suarez tom. 3. de Relig. lib. 8. cap. 11. num. 15. & Thomas Sanchez sup. num. 55. ita habens licentiam generalem accipiendi, & disponendi de certa quantitate, non peccaret contra votum, si ob ministeria spiritualia acciperet, peccaret verò contra præceptum. Dixi non peccaturum contra votum, supponendo sub illo hæc non cadere, quia si secus res se haberet, aliter dicendum esset.

(****)

§. I.

Corollarium circa stipendia pro ministerijs
in Societate Iesu.

15 **A**N Verò sub voto paupertatis, ab alumnis Societatis emissio, id cadat? Diuisi sunt nostri Doctores. Prima opinio negat, quam tenere plures Doctores Societatis testatur Thomas Sanchez, lib. 7. sum. cap. 28. num. 5. Quam ipse probabiliter censet, sicut & Castro Palao tom. 3. disp. 3. de voto paupertatis punct. 11 Henriquez libr. 9. de Eucharistia, cap. 22. num. 3. in commentar. litt. P. Licet contrariam sequatur, & Manuel Rodriguez tom. 2. sum. cap. 31. numer. 8. & in hanc partem magis inclinat P. Suarez tom. 4. de Religione lib. 4. cap. 8. num. 11. ubi re vndique exigitata, sic ait [Hæc igitur controversia mihi dubia est, & disputationis gratia facile potest pro vtraque parte defendi: Ego verò (attende) non audeam damnare peccati mortalis eum, qui præcisè in hoc delinqueret, absque conscientia erronea, nisi aliunde ageret contra votum.] Nempè si absque vlla licentia etiam in generali concessa reciperet, vel nisi aliunde contra præceptum speciale id prohibens. Huius sententiæ probabilitatem multum corroborat quinta Congregatio generalis, in qua hoc punctum diligenter fuit discussum, & PP. in sensus contrarios abierunt. Et cum tractatum fuisset, quod totius Congregationis decreto authenticè statueretur, & declararetur pertinere ad votum paupertatis nostræ Societatis, iustus de causis prætermisum est. [Quod est signum (inquit Suarez) non satis constituisse apud ipsos sensum constitutionum Societatis fuisse constituere actionem illam speciali ratione sub materia voti paupertatis] Et tandem canone primò, solum fuit stabilitum *ad puritatem nostræ paupertatis*, necessarium esse observare grauissimam Constitutionem de non accipiendo stipendio, [Vnde quando dicitur in examine: *Ac paupertatem intelligendo, vt neque etiam pro Ministerijs sacrificijs, &c.* dicere possumus (subnectit Suarez) id fuisse expressum ad exagerandum, quanta diligentia, sit hoc in Societate observandum, non quia per se, & directè hæc observantia per votum paupertatis promittatur.]

16 Hæc sententia contra Sanchez, & alios videtur mihi probabilior, 1. quia, vt ait D. Thomas quodlibeto 9. art. 15. [Omnis questio, in qua de peccato mortali quæritur, nisi expressè veritas habeatur, periculosè determinatur.] 2. Quia, ubi agitur de obligatione inducenda, stricta interpretatio fieri

non debet, vt habetur cap. 1. de iure iurando, lib. 6. & in l. quidquid ad stringenda, ff. de verb. obligat. 3. Quia in dubio de qualitate voti, liberum est vouenti partem sibi fauorabiliorem eligere, vt pluribus exemplis probant Suarez tom. 2. de Relig. lib. 4. cap. 8. num. 5. & Sanchez in sum. tom. 1. lib. 4. cap. 13. numer. 16. Vnde qui dubitat, an tritici mensuras, quas venit Ecclesiæ, de maioribus, an de minoribus intellexerit, potest minores eligere, vt docent Valentia tom. 2. disp. 6. quest. 8. p. 1. & Molina tom. 1. disp. 198. vers. *Vtrum verò*, & Rebelus part. 1. lib. 2. q. 14. sect. 2. num. 10. Quia de minoribus, inquit, est certitudo, de maioribus verò dubium.] Ergo cum de voto paupertatis Religiosi Societatis sint certi, & dubij maneant de qualitate, quoad stipendia pro ministerijs, partem sibi fauorabiliorem eligere poterunt.

17 Tertio: quia post quintam Congregationem generalem, dubia debet reputari qualitas illa voti: Ergo sicut in dubio voti nemo illo obligatur, ita nec in dubio de qualitate voti, ad illam tenebitur. 4. denique, quia votum paupertatis in Societate emittentes solum intendunt se ex voto obligare ad ea, quæ certum est sub voto, iuxta Societatis constitutiones, cadere. Atqui non est certum cadere sub voto obligationem non accipiendæ stipendium pro ministerijs spiritualibus Missarum, confessionum, & concionum. Ergo ad illud non accipiendum non obligantur ex voto. Ergo nisi superiores speciali præcepto id prohibeant, contra regulam tantum (quæ in Societate ad nullam culpam, obligat) deficient, dum licentiam recipiendi in genere habeant.

18 Obijcit P. Sanchez dicto lib. 7. cap. 19. cum Henriquez ubi supra; etiam seclusis obligatione voti ad qualitatem, & præcepto de nouo super addito, semper fore peccatum mortale Religiosis nostræ Societatis accipere stipendium pro ministerijs, ex defectu licentiæ superioris. Quia in canone 1. Quintæ Congregationis Generalis, auferitur superioribus potestas eam concedendi verbis illis. *Ne pro ministerijs Societatis stipendium, vel elemosyna vlla admitti possit.* Ac omnino prohibet, ne vllus superior, ac ne ipse quidem Præpositus Generalis, dispenset in ea. Vnde (inquit Sanchez) [si quis petat licentiam ad rem accipiendam, non autem ad stipendium accipiendū, & postea stipendium accipiat, grauer peccabit ex defectu licentiæ.] Quod probabilissimum esse, ait Suarez capit. 8. citato.

19 Sed, vt benè ad notat Cardin. de Lugo tom. 1. de iust. disp. 3. sect. 7. num. 130. hæc doctrina non cohæret cum illa, quam Suarez ubi supra, & ipse Sanchez alibi tradit asserens quod

quod [si superior facultatem subdito concederet ad accipiendum aliquid, & ipse acciperet à latrone, peccatum ad solum furtum pertineret.] Ita Sanchez lib. 7. cap. 19. num. 17. cuius rationem ipse reddit, & obiectioni, ex defectu licentiæ superioris, sic satisfacit. [Respondeo, superiorem absolutè dare licentiam, & auferre impedimentum, quod se tenet ex parte accipientis.] Ergo licet superior nequeat concedere facultatem recipiendi pro ministerijs, sicut nec accipiendi ex furto: Tamen licentia in generali concessa auferret impedimentum voti, quod se habet ex parte accipientis, & solum contra regulam deficiet: non ergo mortaliter peccabit. Hanc partem probabiliter vocat Suarez tom. 4. de Relig. lib. 4. cap. 8. citatis, numero septimo. Et videtur per necessariam illationem deducta ex nostris, & aliorum principijs, de Religioso expendente pecuniam in vsus illicitos, ad quos nulla, nec præsumpta, superioris licentia esse potest. Quia propter, vt huic opinioni aditus præcludatur, non in genere, sed in specie licentia accipiendi pecuniam Religiosis Societatis concedenda est, nempè accipiendi ab illis, qui neque in elemosynam, neque in stipendium pro aliquo ex ministerijs Societatis conferant.

§. II.

Corollarium secundum circa ludum Religiosorum.

20 **E**X dictis decidenda est questio alia ad ludum pertinens. Antequam licet Religiosus possit ludo exponere pecuniam, ad quam in generali licentiam habet accipiendi, & expendendi: & an maiorem quantitatem lucrari possit, quam perdere?

21 Ad 1. Respondeo ex dictis, Religiosum exponentem ludo illicito quantitatem, quam ad vsus in generali concessam habet, non peccaturum contra paupertatem; & collusorem non teneri restituere. Imò nec contra aliam virtutem, si ludus ex alio præcepto non sit prohibitus. 1. pars deducitur per necessariam consequentiam ex conclusione de expendente cum meretricè. Et in terminis de ludo tradit pluribus citatis P. Salas, id probans paritate desumpta à Religioso expulso, qui licet voto paupertatis teneatur, si tamen in ludos illicitos pecuniam conuertat, factum teneri, vt consuetudo habet. De qua testantur P. Molina tom. 2. disp. 276. & P. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 15. num. 113. Nec collusori vlla manet obligatio restituendi: quia verè acquisiuit dominium à potestate conferre, ex vi licentiæ generalis expēdē. P. Mat. de Moy. Quest. p. 2.

di, vt supra probauimus Sic apud illum Alcozer, Medina, Angles, & alij, quorum sententiam valde probabilem esse, inquit Thomas Hurtad. to. 2. ref. Aior. tr. 8. cap. 8. ref. 87.

22 Cui expressè consentiunt Rebelus p. 2. de obligation. iust. lib. 12. q. 4. sect. 2. num. 6. conc. 1. pag. 730. Lopez lib. 2. de contractibus, cap. 40. §. An autem, & 2. art. instruct. cap. 33. prioris impressionis. Medina in sum. cap. 14. §. 29. Diana ubi supr. n. 65. ubi sic fatur: [Nota tertio quod est opinio probabilis illa, quæ docet Religiosum habentem licentiam expendendi pecuniam in vsus, qui sibi placuerint, aut in suas honestas recreationes, si in vsus turpes expendat, non peccare contra votum paupertatis; & accipiens in tali casu non tenetur restituere.] Sic ille, cui cōsentit Ioannes Franciscus Suarez, in Enchirid. casuum conscient. lib. 3. de voto paupertatis fol. 256. §. accipiens pecuniam, & sequitur sapientissimus Magister Bañez 2. 2. quest. 62. art. 5. dub. 5. §. Advertendum est. Sic loquens. [De Religiosis, qui omnino sunt pauperes, aliter arbitrandum est, quantum ad huiusmodi expensas, secundum facultatem, quam vnusquisque habere præsumitur ad exponendas pecunias in sibi placitis. Nec in hoc peccabit peccato iniustitiæ, nec tenebitur ad restitutionem ipse, nec meretricia, quæ accepit tale pretium iuste proportionatum, cū facultate interpretatiua Prælati ad expendendum in rebus sibi placitis, in animi sui gratia.] Ita ille: & Magister Petrus de Ledesma in sum. tract. del estado de los Religiosos, cap. 4. differ. 4. pag. 51. ubi sic: [El P. Maestro Fr. Iuan Gallo, hombre doctissimo, y por extremo Religioso, enseña, que en este caso no peca el subdito, gastando mal el dinero contra la pobreza, ni es propietario, y que peca por otro camino, desperdiciando el dinero, y siendo prodigo, o aprouechandose mal del, o para cosas malas, o fuera de la Religion.] Et infra: [Esso mismo enseñan otros Maestros, discipulos de Sancto Thomas.] Et iterum: [Digo lo segundo, que es probable la sentencia del P. Maestro Fr. Iuan Gallo en lo que toca, que las licencias son validas, y que no peca contra pobreza el subdito, usando mal dellas, y gastando el dinero en cosas malas, y profanas.]

23 Secunda pars probatur: quia ludus ex natura rei non est illicitus: est enim, vt definiunt Doctores, certamen quoddam iucundum ad animi delectationem pertinens, ex mutua conventionem aliquid vincenti obvenitur. Quia propter ait Caietanus 2. 2. quest. 178. artic. 4. §. Ad dubium tertium, vers. De qualitate demum ludi. [Si non auaritiæ causa, sed verè recreationis causa ludatur ad aleam, & sine scandalo, legis ratio cessat commu-

inter, & ubi tempore pestis, aut con-
fucundis, Clerici soliti sunt, sine scanda-
lo, ludere, recreationis gratia, ad chartas, vel
tabellæ cum alijs, nullum ex hoc crimen
incurrunt. Videatur Barbosa in collect. ad ca-
put Clerici secundo de vita, & honestate Cle-
ricorum, numer. 8. Potest tamen vitari ex
abuso. 1. si tempus rebus alijs ex obligatio-
ne incumbentibus deficiat. 2. si Clericus, aut
Religiosus ludo sibi indecenti ludat. 3. ra-
tione scandali. 4. si occasio peritiorum, vel
blasphemiarum, vel rixarum sit. 5. si cum de-
trimento propriæ salutis. 6. si proprium pa-
trimonium, aut vxoris, vel filiorum bona
disipando. 7. ab ijs lucrando, qui alienare
non possunt, vt à Religiosis non habentibus
facultatem expendendi, vel à minori, aut mu-
liere coniugata, absque facultate tutoris, vel
mariti, & sic in alijs.

24. Igitur certum est, ludo licito expo-
nere posse Religiosum, eam quantitatem,
quam ex licentia tacita, vel expressa supe-
rioris potest expendere in honestam sui re-
creationem. Consulenda tamen consuetudo,
quæ in Religionibus viget: In nostra
enim Societate, nil ludo exponere permit-
titur, nisi fortè imagines exigui valoris, id-
que his tantum ludis, qui in Religione sunt
in usu, alearum verò ludus inter nos non
toleratur, idèdque nec tacita ad illum li-
centia potest, nisi temerè, præsumi. Adde
alex ludum (sub quo comprehenduntur om-
nes ludi, qui fortuna magis & casu, quàm
arte, aut viribus reguntur, vt tesserarum,
& taxillorum; & chartarum pictarum, qui
plus fortunæ, quàm industriæ habet) prohi-
bitum esse lege 2.3. & 4. ff. alex usu, & plu-
ribus Castellæ legibus, & in authentica inter-
dicimus, cap. de Episcopis, & Clericis, & 5.
Interdicimus authentica de Episcop. collat.
9. vt videre licet apud Nauarrum cap. 2. nu-
mer. 6.

25. An verò sub mortali obligent, le-
ges Municipales in Regno Castellæ, quas
referunt Pater Thomas Sanchez dub. 26. &
Pater Salas dub. 4. non conveniunt Docto-
res. Affirmant alij apud Salas, sed alij com-
muniter negant, quos refert, & sequitur
Cardinalis de Lugo tom. 2. de iustit. disput.
31. section. 1. numer. 9. Quibus fauent Ma-
gister Sotus lib. 4. de iustit. quest. 5. artic. 2.
Nauarro in Manuali, capit. 19. numer. 10.
Quia licet sufficiens aduerit motiui ad pro-
hibitionem sub læthali (quidquid contra
dixerint Sotus, & Nauarrus existimantes ea-
rum transgressionem non esse contra iusti-
tiam, seu charitatem, sed contra liberali-
tatem, seu modestiam, in quo diciuntur)
hodie tamen contraria consuetudine sunt
abrogatæ, vt ait Doctor Garfi centur. 2. ca-

pit. 96. vbi plures refert, vel vt ait Lugo su-
pra cum Molina, Salas, Lescio, Azor, Filli-
cio, & alijs, de legibus iuris ciuilibus com-
munis, & legibus Castellæ; non fuerunt ali-
ter receptæ, quàm vt leges penales, ad so-
lam pœnam non verò ad culpam obligan-
tes, vnde ratione ludi præcisè, nullus lai-
cus dicendus est culpa læthali maculari, ni-
si ex alijs circumstantijs supra notatis, quæ
ludum illicitum reddant inficiantur.

26. Verùm hæc conclusio quoad Cle-
ricos, & Religiosos non adedè recepta est:
quia licet consuetudo quoad omnes leges
humanas abrogandas, eandem vim habeat,
non tamen est certum quoad Clericos esse
abrogatas, vt videre licet apud Garfi supra
numer. 6. & sequentibus, & apud Hurtado,
tom. 2. resolut. Moral. tractat. 8. capit. 7. reso-
lut. 78. vbi plures refert asserentes peccare
mortaliter, si ludis prohibitis deserviant:
quos sequuntur Thomas Sanchez dub. 28.
numer. 2. Molina tractat. 2. disput. 512. Bar-
bosa, Villalobos, & alijs. Cæterùm hoc mihi
certum est, iure Canonico prohibitam esse
personis Ecclesiasticis assiduitatem, & con-
suetudinem ludendi: quia his vocibus prohi-
betur. Vacās, deseruēs, aleator, quæ vt patet,
consuetudinem designant. Vnde qui rarò lu-
serint, non peccabunt mortaliter, vt docent
communiter Doctores: quod à fortiori dicē-
dum de Clericis Religiosis.

27. An verò præfatæ leges pro Clericis
sub læthali obligent: Affirmant plures quos
sequitur Diana part. 4. tract. 4. resolut. 183. Do-
ctor Garfi cent. 2. cap. 96. Hurtado, & alij su-
pra citati: negat Caietanus, verb. Clericorum
peccata, nisi contumacia, vel contemptus ad-
sit: video etiam ex cōsuetudine recepta Cle-
ricos ob recreationem non rarò ludo inser-
uire, & assidue sic ludentes à mortali excu-
sant P. Sa, verb. Ludus, numer. 1. Sylvester q. 4.
Armilla n. 4. Toletus lib. 5. sum. cap. 27. Va-
lencia 2. 2. disp. 5. q. 6. p. 5. s. 2. Quibus lubēs
acquiesco: quamvis enim cap. Inter dilectos
Pontifex dixerit, consuetudinem non suffra-
gari Clerico aleatori, hoc idèd dixit: quia tūc
temporis cum scandalo ludebant; ob recrea-
tionem verò, non est ita indecens statui, vt
iure diuino censeri illis debeat prohibitus.
Qua propter, prædictos Canones non esse hoc
tempore receptos, nisi quatenus prohibent,
id fieri cum periculo scandali, docent Les-
sius lib. 2. cap. 26. dub. 1. numer. 5. Valencia 2. 2.
disp. 5. q. 6. p. 5. Filliucius tract. 33. cap. 4. nu-
59. Layman lib. 3. n. 4. cap. 2. numer. 1. Denique
huiusmodi Canones non obligare sub mor-
tali, etiam si persona Ecclesiastica crebrò, &
frequenter ludat: existimant Sylvester, D. An-
toninus, & Gutierrez apud Dianam p. 4. r. 4.
resolut. 183. Megala tom. 1. l. 5. cap. 14. numer. 8.

& Marchantius, in resolutionibus Pastoralibus
cap. 8. præcept. 10. q. 3.

28. Notandum hic est, prohibitiones iu-
ris Canonici, factas personis Ecclesiasticis
circa ludum, quamvis Alcozer cap. 11. ve-
lit intelligi de omnibus Clericis: quia Ca-
nones, & Doctores generaliter, & indistin-
ctè loquuntur: tamen, alij restringunt ad
Clericos existentes in Sacris, vel habentes
beneficium Ecclesiasticum, Nauarrus, Lo-
pez, Sanchez, Salas, & Thomas
Hurtado: & solum de ordinatis in sacris,
intelligi volunt Hugolinus, & Azor, quos
citatur, & sequitur Machadus, document. 9.
numer. 2.

29. Ad secundam difficultatem deve-
niendo; non eodem modo sentiunt Docto-
res: alij enim censent Religiosum non posse
maiorē quantitatem lucrari, quam po-
test perdere. Quia de natura ludi est, vt æqua-
lis sit vtriusque conditio ludentis. Et sic tra-
dunt Aragon 2. 2. quest. 12. artic. 7. Comito-
lus in Resp. Moral. lib. 3. quest. 9. nu. 5. & alij.
Qui proinde consequenter docent Religio-
sum, aut filium familias, qui quatuor tantum
aureos potest perdere, eo quod ad hanc quā-
tatem, & non ad maiorem expendendam,
facultatem habeat, si maiorem lucretur, re-
neri collatori restituere.

30. Sed quidem contrariam sententiam
tenent alij apud Dianam part. 1. tract. 8. resolut.
67. & mihi placet: tum quia à diuersis collu-
dentibus, à iugulis quatuor simul potest lu-
crari, seruata omnimoda æqualitate cum sin-
gulis, vt ex terminis patet; tum quia æquali-
tas in ludo requisita, vt tradit Bañez 2. 2. q.
32. art. 7. non est alia, nisi quod vterque col-
lor sit Dominus pecuniæ, quam exponit;
seu quod idem est, habeat facultatem dispo-
nendi ad libitum de illa quantitate, licet mi-
nor sit. Cuius ratio est quia ludetes cum Re-
ligioso, vel cum filio familias, quos sciunt
paruam illam quantitatem posse perdere, ce-
dunt iuri suo; Nam cum ipsi possent æqua-
lem solum exponere, maiorem exponunt, &
cum æqualē perdiderint, spontè continuant,
sciente autem, & volenti nulla fit iniuria.

31. Omitto Religiosos, & filios familias
ex voluntate præsumpta superioris & Patris
propter vrbantatem, & rixas vitandas, posse
perdere quantitatem lucri acquisitam, siue
in eodem ludo, vt concedit Thomas Sánchez
lib. 7. sum. cap. 19. n. 84. siue in alio, cum illo,
à quo lucratus est, vt de filio familias loquu-
tus tradit ipse Sanchez cum Sylvestro, Na-
uarro, Angelo, & alijs: Et ad Religiosum iu-
rè extendit Cardinalis de Lugo tom. 1. de iu-
stit. disp. 3. par. 7. n. 145. quia eadem est vtrius-
que ratio. Adde exponere etiam illam posse
in ludo cum alijs: quia licentia, quæ sufficit
P. Mat. de Moy. Quest. p. 2.

ad licitè exponendam aliquam summam pe-
cuniæ ludo, implicitè extenditur ad expo-
nendum omne lucrum per ludum adquirendum:
quia nec superiores, nec parentes alienatio-
nem eiusmodi lucri nullitatem continere,
vnuquam obtulerunt; nec obligatione resti-
tuendi collatores grauare, in foro interno,
aut externo tentarunt; vt consuetudo decla-
rat. Ergo dicendum est ratum habere, quod
subditus, & filius familias ex licentia ad par-
uam quantitatem ludo exponendam conce-
ssa, ad maiorem per ludum adquisitam pos-
sint procedere.

32. Vnum valdè notandum, contra San-
chez lib. 1. consil. cap. 8. tradit Thomas Hur-
tado tom. 2. tr. 8. cap. 7. resolut. 63. lucrantem ab
vxorata, vel minore, (adde vel Religioso) vna
vice, & de vna mano, vltra quantitatem, quam
licitè possunt perdere, teneri totum restituere:
quia contractus totus est irritus, & non ex
parte validus; & sic non est translatum domi-
nium, sic Hurtado. Sed non placet: quia licet
totus illicitè fiat: quia malum ex quocum-
que defectu, & voluntas indiuisibiliter ad to-
tam quantitatem præsentem, vna vice per-
dendam, extendatur; tamen nil impedit con-
tractum ex parte esse validum: quia res diuisi-
bilis est; sicut qui habens titulum ad acci-
piendum per viam compensationis mille
duo millia simul acciperet; posset mille reti-
nere, & mille tantum restituere teneretur.
Ergo similiter in nostro casu.

33. An verò Religiosus, qui nullam ha-
bens licentiam disponendi de pecunia, lu-
do illam exponeret, possit lucrum retinere?
Maior est difficultas; nam cum collator, vt
constat ex dictis de meretricè, ex natura rei
teneatur Religioni restituere, quod à tali Re-
ligioso lucratum fuerit, & solum excusetur
ex donatione, quæ postea à superiore, ob ius-
tas causas supra expositas, illi fiat; illæ verò
non concurrant, vt subditus retineat quanti-
tatem lucratam, pecunia Religionis; de qua
disponere nullo modo poterat, non videretur
posse excusari à restituendo collatori: & ita
docent communiter Doctores, quos citatur, &
sequitur Thomas Sanchez sup. n. 86. & Car-
dinalis de Lugo sup. n. 146. vers. Ego hanc cō-
muniter sententiam.

34. Contrariam tamen tenent apud San-
chez supra numer. 85. Gabriel in 4. distinct. 15.
quest. 13. art. 6. dub. 6. Armilla verb. Ludus,
numer. 8. Nauarro in sum. lat. cap. 20. numer. 12.
& in Hisp. cap. 19. numer. 9. Sarmiento, Graf-
fius, Veja, Philiaris, & Toledo lib. 5. sum. cap.
27. numer. 8. & probabilem esse dicunt M.
Ludouicus Lopez 1. part. instr. cap. 183. col.
4. conclus. 3. & P. Sanchez numer. 86. Probant
citati authores: quia contractus potest clau-
dicare, & non esse validus respectu vnius, &

esse validus respectu alterius : ut contractus cum pupillo, vel Ecclētia, absque debita solemnitate : & contractus initus cum vxore absque viri licentia; si in illius, vel mariti utilitatem cadat; ut patet ex lege 2. tit. 3. lib. 5. *Recopil.* & ex alijs in hoc Castellæ Regno. Ergo similiter contractus celebratus à Religioso absque licentia Superioris, licet sit irritus respectu lucrantis à Religioso, validus erit respectu Religiosi, aut conventus, in cuius utilitatem lucrum acquisitum cadit: Religiosus enim se habet ut pupillus, & minor, ut constans est Doctorum sententia.

35 Obijcit Sanchez hanc regulam locū habere in emptione, & venditione; non verò in alijs contractibus prohibitis. Respondeo 1. non omnem ludum esse Religiosis prohibitum, imò nec alearum, si ob recreationem, vel ut vult Caietanus, secluso contemptu: ac proinde in illo etiam locum habet præfata regula. Respondeo 2. ad excusandum Religiosum, & conventum a restitutione lucri, sufficere voluntatem præsumptam, seu tacitam superioris donantis præviè collusori pecuniam à subdito ludo expositam; nempe donantis conditionatè, si fortè perdidit. Quæ etiam voluntas sub conditione operatur, quod subditus possit retinere, si fortè lucretur, sic enim æqua est utriusque ratio, & sic nulla difficultate defenditur nostra opinio, ex principijs Theologicis, independēter omnino à decisionibus iuris, in casibus supra notatis.

36 Vnum hic adnotandum, diuersam esse rationem de profectis, ac de Religiosis Societatis post vora biennij, nam cum isti verum suorum bonorum dominium retineant, & absque licentia superioris validè, (etsi illicitè contra votum, de illis disponere queant; ut docent P. Suarez tom. 4. de Relig. lib. 4. cap. 6. n. 73. & Thomas Sanchez lib. 7. summ. cap. 19. nu. 25. si de suis bonis ludo exponant, vel illicitè expendant, non committent peccatum iniustitiæ; nec donationes erunt irritæ: quia verè sunt domini rei, & ideò eius dominium validè transferre possunt; etsi contra votum delinquat. Addit verò Suarez supra, irritari posse a superiori: quia per votum obedientiæ abdicant à se proprium velle, & propriū nolle, & ideò nil firmum, & stabile possunt efficere absque Superioris consensu. Verùm quovis irritentur, non tenebuntur accipientes, aut lucrantes restituere. Quidquid contra dicatur, quando a profectis.

QUESTIO V.

An debitor, qui non est solvendo possit tunc conscientia repudiare hereditatem, vel legatum, aut liberalem donationem?

1 **D**ifficultas hæc in foro tantum conscientiæ procedit: quia in foro externo, nemo cogitur acceptare hereditatem, vel legatum, nec liberalem donationem: nec creditores possunt per iudicem compellere ad acceptandum, ut inde habeat, quibus debita solvat; ut latè probat Thomas Sanchez lib. 6. de Matrim. disp. 4. numer. 89. & 100. Quia in iure, qui non acquirit, licet possit, non censetur defraudare creditores. Ut constat ex leg. qui autem 6. ff. que in fraudem creditoris, & regula non fraudetur 177. ff. de regulis iuris.

2 In foro autem conscientiæ longè diuersa est ratio: quia in eo diuersimodè iudicatur, quando leges non approbant, sed vel permittunt, vel solum denegant actionem contra debitorem: de quibus dicuntur Doctores, sicut de legibus, quæ de occisione adulteri in fragranti cum propria vxore reperi, loquantur; quæ à peccato maritum non excusant. Ideò debitorem teneri in conscientia, si aliàs non sit solvendo, acceptare hereditatem, legatum, vel donationem, firmiter teneo, contra Antonium Gomez, tom. 2. variar. cap. 4. num. 22. & Thomam del Bene tract. de Parlamento, dub. 6. sect. 4. num. 9. Quorum sententiam non improbabilem putat Ioannes de Escobar de utroque foro in præmissis, ad art. 5. num. 33. Sed fundamentum leuissimum est. Probat siquidem: quia nequit non esse tutus in conscientia, qui tenendum leges operatur; non considerantes nequire leges ad excusandum à culpa deseruire, quin constet approbare actionem. Quod in casu præfati non contingit: imò nec in illo possunt.

3 Nostra igitur sententia, & communis Doctorum est, debitorem, qui non est solvendo, teneri ex iustitia acceptare hereditatem, vel legatum, vnde debita ipsius solvantur. Ita tenent Vazquez, Sanchez, Fillucius, Bonacina, & alij, quos citans sequitur idem Escobar, de puritate, quest. 7. num. 25. Medina, & Nauarro, apud Sanchez lib. 6. de Matrim. disp. 4. n. 9. Baucius, in Misc. q. 92. Trullench, lib. 7. cap. 14. dub. 12. n. 24. Bataus in floribus Theologicis, verb. Fiscus, nu. 4. Probat primò. Quia qui tenetur ad finem, tenetur ad media necessaria ad talem finem comparandum, quando media sunt facilia;

tenetur enim quis carens pallio, acceptare sibi mutuatum ad audiendam Missam in die colendo: & obligatus ad recitandum officium diuinum carens breuiario, tenetur illud sibi oblatum acceptare, ad solvendum pensum Officij Diuini: ergo cum debitor teneatur solvere debita, tenebitur acceptare, secluso graui incommodo, relictam sibi hereditatem, vel legatum: quando quidem ea acceptatio est medium facilè ad solvenda debita.

4 Secundò. Quia quando quis haberet parentes egentes, & posset illis subvenire, aut acceptando hereditatem, vel legatum, qua non minus essent extricatu difficilia, aut exercendo aliquam artem, qua posset lucrari illis alimenta, absque vlla indecentia suæ conditionis, teneatur id facere: quia eadem lege, qua tenetur subvenire parentibus, tenetur adhibere media facilia, & ordinaria ad procuranda illis alimenta: & idem est iudicium de parentibus, erga filios alendos: ergo debitor tenebitur propter debita solvenda, seclusa graui difficultate, relictam sibi hereditatem, vel legatum acceptare; quia strictiore iure tenetur debitor solvere debita, quam filius alere parentes; cum istud sit virtutis pietatis, illud verò iustitiæ; istud non est absolutum, sed in subsidium, quando illis aliunde non subvenitur: illud verò est absolutum, & prorsus exequendum, quamvis creditor habeat alia bona ad vitam sustentandam, & statum suum conseruandum.

5 Tertio. Quia si quis viderit proximum fame perire, vel grauius indigere; & aliquis offerret illi bona, quibus posset indigentiam illius subleuare, peccaret non acceptando; cum tam facilè posset subvenire proximo extremè, vel grauius indigenti: & tamen hæc obligatio solum est ex charitate: ergo debitor tenebitur acceptare relictam, sibi hereditatem; vel legatum, quando nulla difficultas grauis in his extrincandis sese offert, ut possit solvere creditoribus, quibus ex iustitia satisfacere est obligatus.

6 Quarto. Debitor, qui nouit artem decorosam, cuius exercitio potest lucrari aliquid sufficiens ad solvenda debita, tenetur illam artem exercere, ut docent Molina, Gerson, Nauarrus, Angles, citati à Sanchez, num. illo 9. Ergo tenebitur acceptare hereditatem, vel legatum, ut inde fiat solutio debitorum; cum facilius hoc sit, quam artis exercitio acquirere bona, quibus satisfaciat suis debitis.

7 Ex dictis colligitur, quod licet debitor, ante repudiationem hereditatis, non teneatur compensare creditoribus lucrum cessans, & damnum emergens ob impotentiam inculpabilem: tamè post repudiationem hæ-

reditatis, vel legati, cum iam sit impotens culpabiliter, tenebitur de lucro cessante, & damno: sicut iniustus possessor tenetur ad illa, etiam si impotens sit restituere; quia in culpa fuit, ut cum Salon docet Sanchez.

8 An verò non solum, qui hereditatem repudiat, delinquat grauius, sed etiam ille, qui acceptat? Respondeo cum distinctione ex Cardinali de Lugo tom. 1. de iustit. disput. 20. sect. 6. numer. 138. Quod si ille successor induxit debitorem ad repudiandum consilio, precibus, vel alio modo: tunc cum debitor iniuste repudiet, ut dictum est, ille, qui ad iniustam actionem cooperatur, participet iniuste actionis, & tenebitur ad restitutionem, sicut alij cooperantes. Quare idem dicendum erit, etiam si non ipse, qui loco debitoris succedere debet, sed quilibet alius, ut advocatus, vel amicus, tale consilium dedit; peccant enim contra iustitiam, nisi ignorantia inculpabili excusentur. Si autem successor non cooperatur; ad nihil tenetur: quia postquam debitor repudiavit, utitur iure suo, & inuenit, siue iuste, siue iniuste, impedimentum ablatum; ad cuius obligationem ipse non concurrit. Ita Sanchez dicto nam. 9. in principio, & in fine.

9 Petes an saltem ex charitate teneatur successor procurare, quod debitor non repudiet, sed acceptet? Respondeo affirmatiue. Quia licet correctio fraterna non obliget cum magno detrimento proprio, quando proximus ipse facile potest peccatum vitare, ut in præfati potest: hoc tamen intelligendum putò de damno extrinseco, quod ex correctione proveniet corrigenti in ijs bonis, quæ aliunde habet, vel haberet, & non ex peccato ipso à proximo committendo. Non tamen excusaris à correctione, ne perdas lucrum, quod ex ipso proveniet: verb. grat. si scias Petrum velle occidere Paulum, ex cuius morte tibi hæreditas, vel aliud lucrum proveniet, adhuc debes impedire, si potes, homicidium: alioquin videris velle peccatum ipsum, cum ex affectu lucri, quod nisi medio peccato haberi non potest, omittas correctionem. Similiter ergo, si solum ut succedas in legato, vel hereditate, omittis correctionem debitoris, cuius peccatum facile posses impedire, videris iam desiderare peccatum ipsum, cum desideres lucrum, quod non nisi medio peccato haberi potes, & ex desiderio illius, omittis correctionem; si tamen credas, debitorem non attendere ad obligationem acceptandi, quam habet, atque adeò, ignorantia inculpabili, excusari à peccato; non teneris ex charitate erga ipsum, cum admone- re: quia tunc non est in periculo peccandi, excusante ignorantia invincibili; &

aliunde non videris teneri cum tanto damno tuo ad impediendam violationem illam materialem legis iustitiæ, ad quam, ut supponitur, tu nullo modo concurris. Hactenus ex Cardin. de Lugo.

10 Ex dictis à fortiori deducitur debitorem impotentem solvere debita, quin deficiat in necessarijs ad vitam, vel ad decetiam status, licet modoretinendo non peccet, defecisse tamen grauitur contra iustitiam, cum ad eum statum insolventiæ voluntariæ, nulla graui urgente causa, se reduxit; id enim probant omnes rationes superius allatæ: vnum enim & præcipuum medium ad solvendum est, bona non prodigere, & oppositum est creditores defraudare; quibus, vel ex iustitia sunt debita, vel saltem ipse adstrictus est. Ita Galpar Hurtado de iustit. disp. 9. dist. 7. cum Laymam, Bonacina, Molina, & alijs.

11 An verò debitor, qui non est solvendo, possit donationes aliquas liberales facere? Respondeo non aliter de his discurrendum, ac de alijs, quæ ad eius status decetiam requiruntur. Vide Patrē Vazquez opuscul. de restit. cap. 11. dub. 3. numer. 82. fol. 307. Vbi de famulis sic loquitur, [licet debitor fiat pauperior ad restituendum, famuli, qui inferiunt huiusmodi debitori, possunt recipere mercedem debitam labori contra omnes alios creditores; non tantum, quando tantum commodi, aut plus adquirent domino suo, hoc enim omnes fatentur, quos citabimus infra; verum etiam quando ita necessarij sunt, vel propter debitum honorem, vel ad necessaria vitæ, ut illos dimittere non teneatur debitor ad solvenda alia debita; quia ad illa non tenetur cum tanto dispendio, iuxta ea, quæ dicemus alibi.] Cuius sententiam (ait Lugo disp. 20. de iust. sect. 6. numer. 129.) veram esse, quoad ea, quæ Dominus necessitate coactus famulis solvit: quia si non solvat carebit in posterum famulis sibi necessarijs. Quod infra magis explicat nu. 133. nempe quando eius famulatus necessarius est saltem ad hoc, ut Dominus cum dedecore sui status non viuat: cuius rationem tradit Vazquez supra num. 78. quia recta ratio dicat, & omnibus in eadem necessitate constitutis æquè faver, quod alij creditores teneantur expectare in aliud tempus debita sua potius, quam cum illo detrimento, debitorem suum adstringere, ut sibi restituat. Ergo quoties contingat, quod Princeps, vniuersitas, vel vir aliquis valde nobilis nequeat iuxta suum statum, absque magno dedecore, ab aliquibus donationibus, vel elemosynis gratuitis abstinere, cum hæ non minus, ac famuli, ad decetiam sui status, ne viles habeantur, pertineant, poterit cum præiudicio

aliorum creditorum eas largiri.

12 Ex hoc principio excusantur donationes, quas Principes efficere solent ex his bonis, quæ per imposta tributa, & gabelas, à vassallis extorserunt, quibus licet ignorantibus motuum diuertendi ad alios vsus, iniusta videantur, verè iusta sunt, & iuste pro conseruatione boni publici, ad quod reducitur Regis status, expenduntur. Ita sentit Cardinalis de Lugo disput. 20. sect. 6. num. 133. vbi sic. [Potest contingere, quod debitor nobilis, & Princeps non possit iuxta suum statum, absque magno dedecore, abstinere ab aliquibus etiam donationibus, & largitionibus gratuitis, quæ intra certos terminos pertinent etiam magnopere ad decetiam status, & sine illis, sordidus & vilis haberetur, & viueret cum dedecore: & in his casibus, sicut debitor ipse posset iuste expendere, & alius posset iuste accipere.] Huc faciunt Doctores asserentes donationem remuneratorem censeri debiti solutionem, ac proinde extrahendam de toto hæreditatis acerbo, more æris alieni. Ioannes Lupus, Castillo, Gomez, Arias, Nauarrus, Azébedo, Antonius Gomez, & alij, quos refert Sanchez de Matrim. lib. 6. disp. 36. numer. 2. dicens: [Hanc sententiam esse probabilem.] Quibus adde Molinam de iustit. tom. 2. tract. 2. disp. 413. vers. Ex dictis, disput. 292. asserentem, quod, quando obsequia accepta ita ad æqualitatem compensantur, ut nisi id fieret, non solum ingens ingratitudo committeretur, sed & actio negotiorum gestorum, vel alia similis intentari possit; quia non merè gratis censentur exhibita, debitum illud cum debitis ex contractu oneroso debet computari. Qua propter optimè P. Vazquez opuscul. de restit. cap. 6. §. 1. dub. 1. numer. 18. dixit, propter bonum commune, oportere aliquando regem non solum tributa vendere, sed & donare in remunerationem laboris in bello, vel alia iusta de causa.

13 Ex dictis non incongruè deducitur, excusandas esse à peccato moderatas elemosynas, quas ciuitates, etsi ære alieno grauata, in suis congressibus distribuendas concedunt, hoc enim ad decetiam sui status pertinet, ac proinde creditores irrationabiliter inuiri erunt, si ægrè ferant.

ne 20

QUESTIO VI.

Sit ne peccatum restituere Domino rem suam, quando illa abusus prævidetur?

1 **C**asus est. Possessor rei alienæ prævidet, aut certò scit ensem, quem apud se habet alterius, aut pecuniam, quam illi debet ex contractu, deposito, vel delicto, futuram illi occasionem proximi peccati, quod dilata solutione, seu restitutione, vitabitur; poterit ne ensem, quem ad occisionem petit, aut pecuniam, quam ad meretricium exoptat; ei tunc restituere?

2 Dico 1. si absque graui sui damno potest solutionem, seu restitutionem rei alienæ differre, ad id tenetur. Ratio est: quia ex charitate tenemur graue peccatum proximi vitare, quando, absque graui nostro incommodo possumus. Si enim præceptum correctionis fraternæ illum correctione præuenire nos obligat ut non labatur; à fortiori obligabit instrumenta, quibus vitabitur peccatum, non conferre: ac proinde ad ea, etsi sua, non restituenda: In his enim circumstantijs, ius illi non est ad restitutionem, aut solutionem: quia præceptum charitatis fortius est, & magis obligat, & idè iustitia in illis non adstringit. Ita communiter Doctores. Lessius, Molina, Reginald. Sayrus, Filiucis, apud Bonacina, disp. 1. de restit. quæst. vltima punct. 1. num. 4. Quos sequitur Lugo de iustit. disp. 21. sect. 2. num. 26. Et reddentes gladium proprio domino volenti ad nocendum alteri; quando absque proprio graui damno vitari potest, ad damnum restituendum obligant Sotus, lib. 4. de iust. q. 7. art. 1. ad 1. Ledesma 2. part. 4. quæst. 18. art. 5. columna 8. versic. Sed *hesitare quis poterit*. Aragon, 2. 2. quæst. 62. art. 5. fol. 247. & ibi Salon *controuersia* 2. Bannes *ibi* dub. 2. Carbon. de rest. quæst. 75. conclus. 4. Manuel, 1 tom. *summa* in 2. editione cap. 15. ad finem.

3 Dices: vxor tenetur reddere debitum coniugale marito, etiam si iste illicitè petat contra votum castitatis: ergo & debitor tenebitur restituere suo creditori, quod illi debet; licet sciat illum re sua abuturum. Respondeo primò, cum alijs, vxorem, si posset absque graui suo incommodo, & absque periculo rixarum, negare debitum, ne maritus contra votum delinquat, ad id teneri: dum tamen peccata, etiam alia hoc medio vitanda sibi suadeat; si verò secus res se habeat, nequaquam tenebitur: quia negatio debiti tunc non est medium, quo vitatur peccatum contra votum, sed potius occasio, ut contra naturam, vel in alia specie contra votum delinquat. Sic P. Lessius de iustit. lib.

2. cap. 16. dub. 4. num. 59. & plures, quos refert Sanchez de Matrimonio, lib. 9. disp. 6. num. 5.

4 Respondeo secundò, votum castitatis mariti solum obligare illum ad non petendum debitum, non verò ad non reddendum. Atque adè, si vxor virum copulam appetere cognoscat, tenetur ipsa præuere ex charitate petere, ut sic vitet peccatum illius, quod absque graui suo incommodo vitare potest.

5 Dices secundò, si quis velit uti re sua ad peccandum, nemo posset ei auferre, sed satisfaceret corrigens. Ergo nec tenebitur ensem, aut pecuniam suam non restituere, sed fraterna correctione à peccato retrahere. Respondeo vnumquemque ex charitate ad hæc peccati instrumenta remouenda teneri, si commodè, & absque vi proximo illata possit: ni aliunde similia ei suppeditanda prævideat; & cum rarò hæc omnia simul concurrant, ad correctionem solum fraternam (si spes sit emendæ) Doctores communiter obligant. Quos sequuntur Nauarra, Azor, Thomas Sanchez, & alij apud Lugo, *sup* sect. 2. num. 25. imò addunt alij (quibus attentionior) & ad rem suam illi restituendam teneri, quando si ei non restituatur, aliunde est illam, aut similem accepturus. Sic P. Lessius, & Card. de Lugo vbi supra. Quia tunc solum est licitum non restituere alteri petenti rem suam, vel non solvere debitum, quando non restitutio, seu dilatio debiti est profutura ad vitandum illius peccatum. Quando autem ad hoc nil deseruit, charitatis præceptum differre solutionem non obligat, sed rem suam iustitia Domino restituendam iubet. Imò & Charitas, cum ex opposito facile oriatur rixæ, inimicitia, & scandalum.

6 Quapropter ait Lessius, *sup* num. 58. quem alij sequuntur, rarò peccare mortaliter restituentes Domino rem suam, quæ male vsurum prævidet: quia si ei non restituatur, poterit coram iudice petere, & compellere debitorem; & cum is non possit se à sententia restitutionis eximere, probando præuam intentionem creditoris, obligabitur restituere, & forsan ex dilatione sequetur, toto litis tempore, continuari peccatum alterius: qui proinde minus grauitur peccasset, si cum primò rem suam petiuit, fuisset ei restituta. Quæ considerare oportet, cum casus euenerit, ne fortè dum peccatum proximi vitare intendimus, aggrauemus.

7 Et quod magis: licitum esse absolute, non solum rem suam illa abuturo restituere, sed etiam illi vendere, dum absque intentione prauis vsus præuisi fiat, docet Caietanus 2. 2. quæst. 10. art. 4. loquens de vendente infidelibus indifferentia, quibus male vsuros, v. g. ad idolorum cultum, agnoscit, quod probat.

bat, [quia vendendo ista indifferentia, cum scientia, & sine intentione usus mali futuri, non dat directe occasionem peccandi.] Et infra [malus (inquit) usus, qui sequitur, non est respectu sic vendentis voluntarius, ita ut sibi imputetur, ac per hoc non est peccatum.] Et saltem non esse mortale docent Petrus de Ledesma in *summa tom. 2. tract. 27. cap. 2. dub. 4. & alij.*

8 Non me latet Caietanum discrimen constituere inter vendentem agnum iudæis, & vendentem venenum conscio de malo usu futuro, aut ballistas tempore belli iniusti, [quia tenetur (inquit) ad impedienda damna prævisita.] Sed disparitatem sufficientem non reddit: Quia propter in utroque casu id licitum esse tradit M. Texeda, *t. 1. lib. 2. tract. 3. cont. 12. n. 1.* ubi ait [licitum est vendere iudæis agnū, quamvis sciatur eo usus esse ad suos ritus. Similiter, qui vendit ensim facinoroso non peccat, quamvis homicidium ab eo perpetrandum sit prævisum: quia utitur re sua in ordine ad bonum effectum, quem ensis habere potest.] Cui partim consentire videtur M. Araujo in *decisionibus moralibus de statu civili disp. 5. sect. 2. num. 8.* ubi ait: [Respondetur quod neque lege charitatis nos compelli avertere à peccato eum, qui suo pravo affectu ad peccandum est paratus, seu determinatus] & infra, postquam ex hoc principio docuit, in numero septimo, non peccare christianum vendentem iudæo agnum, quem scit emere ad ritus iudæicos, dummodo ad eum finem non vendat, neque eodem prava intentione maculetur, eo quod tunc, neque consentit, neque cooperatur peccato alterius. Addit infra num. 8. [De tertio denique casu, dicendum est sub distinctione: nam aut petens gladium, & venenum est amens, aut est compos, & libertate gaudens. Et quidem amenti dare aut vendere gladium sive venenum non licet: quia tunc vendens sive dans ponit eum in occasione sibi, aut alteri nocuum inferendi; neque etiam licet dare, seu vendere ei gladium, seu venenum: quia etiam lege charitatis id facere prohibetur: eo quod lege charitatis tenetur unusquisque vitare in quantum potest corporale damnum proximi, & eius occasionem remove. Hæc autem non removetur in casu posito, nisi denegando ei gladium, aut venenum, quæ de se sunt instrumenta illatiua damni corporalis, videlicet homicidij, mutilationis, aut percussionis. Igitur qua lege tenemur ex charitate domus vicini incendium extinguere, si possimus commode; eadem, & ei gladium, & venenum denegare, qui pronus, vel paratus est sibi, vel alteri inferre nocuum, ut bene notat Azorius quæst. citata prope finem.] Hæc M. Araujo, si autem pe-

tens gladium sit compos, & libertate gaudens, non negat iste author quod licet ensim illi abviro vendere. Sentit ergo M. Araujo nullum esse discrimen constitutum inter vendentem agnum iudæis, quo male viros ex malitia, præcognovit, & vendentem venenum, seu ensim, rationis compoti, & libertate gaudenti.

9 Nihilominus disparitatem esse inter utrumque casum, contendit Baronius, in opere contra Amadæum f. 1276. dicens [disparitatem esse utriusque cum rebus, quæ venduntur, connexionem. Quia mors corporis per se coniuncta est cum veneno, & cum armis ad homicidium tantum quaestris, ac proinde cõs. ius eiusmodi mala certo sequutura, non potest licite arma, & venenum hæc maleficia paraturo vendere. Mors verò (inquit) animi accidentario, & ex malitia ementis adiungitur rei per se indifferenti ad bonum, & malum usum; quare licet ea vendere, si tantum accidentario iuncta sint cum morte animi; numquam verò, si ex illa per sequatur mors corporis.] Egregia sanè solutio; quasi venenum, & arma mortem corporis alterius afferrent absque libera voluntate ementis ex malitia ad abusum, sicut, & mors animi sequitur, quando indifferentia quælibet ad bonum, & malum usum, ad malum tantum quaerantur, & comparantur. Ergo vel in utroque casu ministrans indifferentia, est à culpa eximendus, vel in neutro.

10 Id. ò consequentur ad superius dicta, dicendum est peccare mortaliter vendentem, aut acomodantem in differentia illis abviro, quoties absque graui sui incommodò negare possit. Ad hoc enim lex charitatis obligat, ex qua graue damnum proximi, siue spirituale, quod ex eius malitia sequitur, siue temporale, quod invitatus patitur, euitare tenemur: ut apud omnes sanctum est. Et bene docet Thomas Sanchez supra num. 18. Qui Caietanum, Bannez, Salon, Aragon, & alios discrimen constituentes inter indifferentiam ministratorem volentibus illis contra iustitiam ab utroque, ut in damnum tertij, vel contra alias virtutes, hos excusantes à peccato, & non illos, inquit, exponendos, ut tantum velint, rationem communem vendendi res proprias, (nempe iacturam, quam patietur, si res suas, quas venales habet, minimè vendat, si ei neget quem illis abviro scit,) non esse sufficientem ad excusandum à culpa, quando abusus futurus est contra iustitiam, seu in damnum tertij. Quia in his, innocens invitatus damnum patitur, in illis verò solum peccans propria voluntate: & in utroque casu est damnum spirituale abvirentis, in altero verò superadditur corporale innocetis: urgentior ergo causa requiritur ad excusandum

nam à peccato ministrantem indifferentia illis abviro contra iustitiam, ac quando contra alias virtutes. Et ita cum Sanchez, adductis verbis, tradit Thomas Hurtado, *tom. 1. tract. 1. cap. 5. ref. 14. num. 114. & 115.* Aliam reddit rationem M. Araujo sup. nempe: quia damni spiritualis ipse solum peccans sua libera voluntate est causa, ac proinde possumus agnum iudæo illo abviro ad suos ritus vendere, nocuum verò temporalis non ipse solum, sed gladius etiam, seu venenum: ac proinde, qui illa vendit, cooperatur effectivè moraliter nocuum, tradendo instrumenta de se effectiva illius. Sed non placeat: quia vendens agnum iudæo, etiam concurrat effectivè moraliter ad falsum ritum, ministrando agnum, ex quibus inferitur audiendum non esse M. Texeda; nec M. Araujo in his, in quibus cum illo convenit.

11 An verò teneatur ad restitutionem damni temporalis prævisi, qui indifferentia, de quibus supra, Domino reddidit, vel ministravit? Affirmant, ut dixi, graves Authores. Quibus adde Lessium, *lib. 2. cap. 16. dub. 4. num. 59.* Salom. *2. 2. quæst. 62. art. 5. contr. 2.* Sayrum in *clavi, lib. 20. tract. 5. cap. 1. n. 12.* Trullench citatum, *dubio illo 3. num. 5.* Et probabilius censet Tamburinus, *lib. 8. de casu, tract. 4. cap. 1. §. 2. num. 6.* Ducuntur hi Doctores primò, *l. si pignori, ff. de furtis*, ubi committens ferramenta, vel scalam ad furtum, & si nullum consilium principaliter intervenierit, furti tamen actione teneri deciditur. Secundò: quia valde proximè cooperatur ad iniustam actionem reddens gladium, vel clavem, quam negare possit: cooperando autem valde propinquè ad actionem iniustam, se constituit cooperatorem iniustam, & quasi socium, & complicem eiusdem delicti contra iustitiam.

12 Nihilominus probabile est restituendum rem nocivam in materia iustitiæ proximo, non teneri ad restitutionem talis nocuum. Ita Molina, *tom. 3. disp. 735.* Toletus, *cap. 25.* & Bartholomæus à Sancto Fausto in *speculo, disp. 4. quæst. 63. num. 6.* Et probatur primò. Quia ex iustitia prohibentur actiones illatiæ mali: atqui traditio gladij, vel clavis, Domino illis abviro ad homicidium, vel furtum ex se non est illatiæ mali: & si quod malum sequitur, non est proximè, sed remotè, & mediante actione creditoris abvirentis re tradita. Hæc verò traditio tam remotè concurrere non obligat ad restitutionem, ut patet in dante pecunias usurario daturò illas ad usuram; licet enim iste dans pecuniam peccet, non tamen restituere tenetur, ut docent Molina, Castus Palaus, Hurtadus de Mendoza, quos citant Diana, *part. 5. tract. 7. ref. 11.* & Leander, *disp. 5. ref.*

10. suffragium ferentes. Velez hoc capite: quia præter traditionem pecunie factam usurario: ut sequatur iniustitia usura requiritur actio usurarij mutuantis sub usuris: Ergo pariter cum præter restitutionem gladij, vel clavis adulterina, ut sequatur homicidium, vel furtum, requiratur actio Domini abvirentis, & gladio occidentis, & adhibita clavis furantis, restituens gladium, vel clavem Domino, non erit obnoxius restitutioni. Paritas vrgere videtur: quia sicut alter meo gladio occidit, alter meis pecunijs feneratur, & illis dānū inferit: ergo si deponens pecuniam apud usurarium, quem bene novit contra iustitiam illa abviro, non tenetur ad restitutionem damni illati, sic nec qui ensim, cum prævisione abvirentis contra iustitiam, ei accommodat. Sic omnes, qui peccatum solum contra charitatem in restitutione ensis agnoscunt.

13 Quorum sententia locum, etiam habet in nostra opinione, quam defendimus, *1. part. select. tract. 3. de Sacramento Penitentia: disp. 3. quæst. 2. cap. 3.* asserente, eiusmodi peccatum non solum esse contra Charitatem, sed contra iustitiam, nempe ex illo univèrsali principio, quod præbens materiam peccati, aut eliciens actionem, ex qua prævidet alium sumpturum occasionem peccandi, non solum peccare contra Charitatem, ut docuerunt, Lugo, Nauarrus, Suarez, Coninch, & alij, quos, ubi supra, citavi, quibus adde Leandrum, *tom. 1. tract. 5. disp. 8. §. 5.* & cum alijs Dianam, *part. 10. tract. 12. ref. 29.* sed etiam contra virtutem ab alio violandam, quod, cum pluribus, ibidem defendi: quia licet peccatum exhibitionis materiæ indifferentis ad bonum, & malum usum, quando abusus in damnum proximi futurus prævidetur, sit contra iustitiam, non tamen est contra iustitiam directè, sed indirectè, ut ait, latissimè, & eruditissimè probans, P. Valentia, *2. 2. disp. 5. quæst. 21. punct. 4.* quem sequitur P. Thomas Sanchez in *summa lib. 1. cap. 7. num. 8.* eo quod nemo causam moralem directam censetur eius, quod nec præcipit, nec consultit, nec intendit, nec re ipsa efficit. Cuius indirecta violatio non obligat ad restitutionem, ut fatetur ipse Sanchez, *ubi sup. num. 35. in fine.* & expressè tradit P. Gaspar Hurtado in terminis, (ut dicunt) terminantibus, *disp. 2. de irregularitate dif. 8. num. 32.* Gibalinus, & Leander infra citandi.

ne (X) 20

§. I.

Confectarium primum.

14. **A**N verò irregularitatem incur-
rat, qui præbet arma sciens, aut
timens esse ad iniuste occidendum, non ta-
men præbet ex intentione homicidij; quæstio
est inter Doctores. Afirmant communiter,
vt videre licet apud Bonacinam *de censuris*
disp. 7. quæst. 4. punct. 3. num. 35. & apud Lean-
dram, *tom. 5. de irregularitate tract. 2. disp. 10.*
quæst. 82. Nihilominus contraria probabilis
est, quam tenent Giballinus *de irregularitate*
cap. 4. quæst. 1. confect. 10. Leander à Sacra-
mento *vbi supra*, & P. Gaspar Hurtado, loco
sup. citato, per hæc verba [id tamen quod
docent Sayrus, & Avila, nempe, cum esse ir-
regularem, qui præbet arma, sciens, aut ti-
mens esse ad iniuste occidendum, quamvis
verum existimemus, quando ea præbet ex in-
tentione homicidij: quia tunc verè dicitur
occidere iuando ad illud, imò id pertinet
ad homicidium ex proposito: quia assumit
medium vtile ad occisionem ex intentione
occisionis. *Id tamen difficile existimamus,*
quando ea præbet absque intentione homi-
cidij: quia tunc non dicitur occidere, nec ad
id iurare: quia tunc tantum tribuit arma,
quibus occidens posset bene, & malè vti, abs-
que intentione mali vsus; quod non pertinet
ad homicidium, absque dicta intentione:
quia ita est vtile ad homicidium, vt etiam sit
vtile ad alia bona, & ad summum id tantum
est peccatum scandalij passiuu, & contra iusti-
tiam secundariè, & non obligans ad restitu-
tionem damni.] Hæc Hurtado.

15. Cuius verba, fideliter excerpta dedi in
opuscul. pro Iesuitis, tract. de censuris, prop. 6.
Quæ transcribere placuit, vt inde mireris
Vincentij Baronij fidem 2. p. *Manud. disp. 2.*
sect. ult. art. 2. fol. 275. vbi paucis, duas im-
pingit calumnias: alteram Michi: alteram
Patri Hurtado, mihi, quod negem Patrè Hur-
tado dicere, quæ ex illo retuli; isti, quod adeò
certam suam opinionem existimet, quod vix
contraria defendi possit. [Hurtado ait Baro-
nius] ab irregularitate eximit illum, qui
arma concedit Petro, certus, aut timens illa
peti ad homicidium, si absit animus occiden-
di. Amadæus negat id asserere Hurtado: cum
tamen *disp. 2. de irregularitate*, hanc opinio-
nem adeò validis, dicat, à se argumentis cõ-
firmatam, vt vix aduersa opinio defendi pos-
sit. Hæc Baronius; quem excusarem, si pas-
sim non impingeret. Vbinam Amadæus ne-
gat, quod Hurtado eximat ab irregularitate
illum, qui arma concedit, &c. Cum eius ver-
ba, quæ supra, fideliter excerpta? Vbi dixit

Hurtado suam opinionem adeò validis à se ar-
gumentis confirmatam, vt vix aduersa opinio
defendi possit. Cum nec verbum, vltra super-
ius à me aducta, scripserit, nec quæ scripsit,
apud illum legeris? sed vt video Amadæi ver-
ba caligantibus oculis legisti, idèdque vt sen-
sum mutares, illa truncasti; & vt Patri Hur-
tado calumnias instrueres, ei imposuisti con-
trariæ opinioni probabilitatem negare. Ita
ne verò? Doleo sanè, quod toties apprinè
Baronio quadrènt verba illa Augustini con-
tra Iulianum lib. 8. cap. 4. *Tu vir honestus, &*
verax cum sis, abstulisti verba, quæ dixi; &
dixisti, quæ finxisti; redde verba mea, &
nauescet calumnia tua. Sed his omisis.

16. Dicendum est probabile esse in præ-
dicto casu non incurri irregularitatem. Ita
Doctores supra citati, quos sequitur Doctor
Garfi *cent. 1. cap. 73.* Probat 1. Quia præ-
bens arma petenti ad homicidium, æquè ad
illud concurrat, siue iniustum, siue iustum sit,
quia vel in vtroque eventu concurrat effecti-
uè moraliter, vel in nullo; sed quando præ-
bet arma sciens, aut timens, petere ad homi-
cidium iustum. (vt in bello iusto) non incur-
rit irregularitatem ex defectu lenitatis: ergo
nec incurrit irregularitatem ex delicto, si
sciat, aut timeat ad iniustum homicidium peti.
Cõsequètia est evidens: quia cõcurrètes effe-
ctiue moraliter ad homicidium, siue iustum,
siue iniustum, sunt irregulares; alij ex defectu
lenitatis, alij ex delicto. Ergo si quando ho-
micidium est iustum non concurrat effectiue
moraliter: ita nec quado iniustum. Iam quod
in primo casu non incurritur irregularitas
ex defectu lenitatis, dicitur esse probabile Lu-
douicus de Torres *de censuris. lib. 9. disp. 68.*
dub. 1. & Diana illum citans *p. 4. tr. 2. ref. 28.*
& absolute tradit Avila *de censuris. p. 7. disp.*
5. sect. 3. dub. 2. concl. 1. vbi sic: [Ex dictis se-
quitur, quod vendentes, vel donantes arma
militibus ad bellum iustum, non manent ir-
regulares. Et hoc intelligo, quamvis præbeat
arma offensiu in ipso conflictu belli, &
quamvis sit Clericus in sacris.] Sic Avi-
la.

17. Probat 2. quia præbens ar-
ma petenti, et si cum præuisione, sed absque
intentione abusus, re ipsa illud non efficit, sed
solum materiam abusus exhibet: In exhibitio-
ne autem, vt potè rei, quæ ad bonum vsu, vt
ad iustam defensionem, deservire potest, pec-
catum alterius non consistit; sed in actione
alia iniqua, quæ neque directè, nec indirectè
est ab illo volita. Ergo licet ex charitate te-
neatur directè illam euitare, non verò ex ius-
titia directè, sed indirectè. Atqui ad incur-
rendam irregularitatem requiritur violatio
iustitiæ directè: ergo. Minor probatur: quia
in poenis strictior interpretatio est adhiben-
da;

da; Ergo sicut ad obligationem restitutionis
non sufficit exhibitio materiae indifferentis,
qua proximus ab vsu contra iustitiam,
præuideretur, (vt cum Molina, vt probabile
docet Sanchez, vbi supra *in summ. tom. 1.*
cap. 7. num. 36. in fine.) Ita neque ad incur-
rendam irregularitatem.

18. Vrgetur: quia probabile est, in prædi-
cta exhibitione armorum, etiam cum præ-
uisione abusus contra iustitiam; solum in-
teruenire peccatum contra charitatem;
vt docet Doctor Garfi *cent. 1. cap. 73. num. 5.*
& supponit M. Lorca 2. 2. q. 10. art. 9. num.
5. Sed, vt actio aliqua inducat irregularita-
tem homicidij, requiritur, quod militet
contra quintum decalogi præceptum, con-
tra legem naturalem non occidendi (vt cum
Soto, Auila, Sayro, Layman, & Lezana, te-
net Garfi supra, & est sententia communis
inter Doctores.) Ergo probabile saltem est
exhibitionem armorum absque intentione
homicidij, licet cum præuisione postea futuri,
(maximè quando aliunde haberentur)
non incurri irregularitatem.

19. Dixi, maximè, quando aliunde arma
haberentur, quia in hoc euentu non forè
mortale, petenti concedere, docet cum Bo-
nacina, & Sanchez, Trullench. *lib. 5. in deca-*
log. dub. 5. num. 26. Ad incurrendam autem
irregularitatem ex delicto, requiri culpam
gr. uem, vt potè ad poenam grauem, est com-
munis Doctorum sententia. Ergo in hoc
eue: tu probabilis erit irregularitatem non
incurri. Videatur P. Thomas Sanchez *lib.*
1. summ. cap. 7. num. 16. vbi sic scribit. [Si res
illa sit omnino indifferens, ac remotè se ha-
beat ad peccatum, vt vendere agnum infide-
li, quem scio velle ad immolandum idolo,
fucos mulieri, quos scio velle ad alliciend-
um iuuenes ad turpem sui amorem, tunc
probabile censeo vendentem excusari à cul-
pa, si certo sciat ipso non vendenti alterum
venditurum, quamuis nulla alia causa excu-
sans concurrat. Quod probant rationes pro
parte affirmanti adductæ. Vel certè est satis
probabile id non forè culpam mortalem: at-
que, re bene perpenfa, ira probabilis iudi-
co, sed forè culpam venialem. Non autem
esse mortale suadent mihi rationes initio
allatæ: & quia materia leuis videtur in hoc
euentu illud cooperationis genus. Quare si
aliqua causa; quamuis nec vrgens, nec gra-
uis, prorsus à culpa excusare t.] Sic Sanchez
cui consentit M. Lorca 2. 2. q. 10. art. 9. num.
5. dicens. [Quidam limitant hanc senten-
tiam, vt vendere non liceat, si èd quod non
dederim, speretur impediri peccatum alte-
rius, & ego non patior detrimentum aliquod
magni momenti: Sed non oportet his scrupulis
ianodare conscientiam; nam hic non

agimus de obligatione impediendi pecca-
tum alterius, quæ provenit ex correptione
fraterna, & charitate, & habet suas regulas,
quas agentes de charitate trademus: nunc
verò solum agimus de ea obligatione, quæ
oritur ex cooperatione, & concursu ad ini-
quam alterius actionem, & qui huiusmodi
instrumenta ministrat, rarò impediri poterit
alterius peccatum, & rariùs tenetur discute-
re, an impedire valeat.] Sic ille.

20. Si ergo restituens, aut exhibens ar-
ma, quibus bene, & malè potest proximus
viti, ex parte cooperationis ad abusum à cul-
pa saltem mortali excusatur, quando eis
non exhibitis non vitabitur peccatum; &
rarò ex hoc capite vitandum, (maximè
quando arma sunt ex his, quibus frequenter
homines vtuntur,) ferè certum sit; negare
non possumus esse valde probabile irregula-
ritatem non incurrere, qui absque intentio-
ne homicidij, et si cum præuisione illius, ea
restituatur, vel accomodet. Quia secundum
communem Doctorum sententiam, sicut ex
communicatio maior non incurritur abs-
que culpa lethali; ira neque irregularitas ex
homicidio casuali, absque peccato mortali
contra quintum decalogi præceptum. Quod
vltra Doctores citatos à Garfi, vbi supra
tradunt Syluester, Villalobos, Nauarrus,
Suarez, M. Ioannes de la Cruz, & alij, quos
citauit 1. part. *select. tract. 5. de cens. q. 7. num.*
10. Quibus consentiunt Coninch Hurtado,
Prepositus, Filiucius, Tannerus, Henriquez,
Sà, & alij, quos sequitur Diana *part. 4. tract.*
2. ref. 20. asserentes actionem, & si alias illi-
citam, nisi sit peccatum mortale precisè ra-
tione periculi occidendi, non inducere irre-
gularitatem ex homicidio casuali.

21. Secus verò dicendum de præbente
arma petenti in subitanea rixa, quem aliun-
de bene nouit, aut prudenter timet, non ad
sui iustam defensionem, sed ad iniustum ho-
micidium exigere: hunc enim sentio, non
posse excusari ab irregularitate, sicut nec à
peccato homicidij, si absque graui sui dam-
no illa negare possit. Ita Gualinus *vbi su-
pra, vers. Crediderim*, quia præbens arma in
his circumstantijs peccat contra iustitiam,
cooperatur enim homicidio, auxilium præ-
stans homicidæ. [Si enim (ait Gualinus) illi
in eo præinctu vocatus ad sim, aut auxi-
lium fero, vnde fiat, vt mea præsentia auda-
tior factus, aut potentior meo subsidio occi-
dat inimicum, re vera fio irregularis, vt di-
ximus; quid ni, idem continget, si præstando
arma auxilio sim? Nisi igitur aliqua causa
legitima excuset, vt fortassis continget in
seruo, dicor huic cædi propriè cooperari,
& sum irregularis.] Huc vsque
ille. Et bene.

§. II.

Confectaria alia.

22 **H**INC Ad proprium notabile damnatum vitandum, excusari captiuos porrigentes turcis arma ab eis petita ad Christianos interficiendos, docent Corduba in *summ.* q. 137. dub. 2. Molina tom. 1. de iustitia, disp. 115. concl. 1. Azor tom. 1. lib. 2. cap. 17. q. 6. P. Sa in *summ.* verb. Peccatum, num. 9. Et ex eadem ratione, Molina, & Azor excusant hos asportantes farcinas, & necessaria ad bellum iniustum, ad mouentes scalas, & machinas ad muros, quod refert, & sequitur P. Thomas Sanchez ubi sup. num. 18. Subnectens [pro eadem parte sunt Doctores, quos numero sequenti referam asserentes, licitum esse reddere furioso gladium depositum, quo se, vel alium perimere vult, quando absque graui detrimento vitari nequit] nempe, M. Sotus, M. Ledesma, Aragon, Salon, Bañez, Carbon. & Manuel Rodriguez, quos ibi citat. Quorum ratio est: nam cum talis restitutio, seu ministratio armorum tibi necessaria sit, causare non censeri peccatum alterius, sed potius uti iure tuo, & peccatum alterius permittere. Ita cum Sanchez, & Suarez, tradit Palao tom. 1. tract. 6. disp. 6. punct. 8. Qui bene adnotat, num. 8. prudentis arbitrio relinquendum, quæ sit causa sufficiens excusare à peccato cooperationis contra iustitiam, vel charitatem, cæterum, part. 11. num. 9. sic loquitur [Si verò de ministerijs iniuriôsæ actioni deseruentibus loquamur; & hæc indifferentia sint; sicuti sunt comitari furem, vel occisorem, sustentare scalam, dare gladium occidere volenti, & similia, etsi possint in aliquo casu honestari; at hic debet esse grauisissimus, & longe maior, quam in superioribus actionibus, quia tunc non solum agitur vitando heri peccato, sed præcipue vitando periculo, & damno innocentis. Quo circa spectandum est damnatum innocentis, & comparandum cum damno, quod tibi euenire potest ex cessatione talis ministerij; nam si damnatum innocentis est vitæ, & tuum in pecunijs; & non multum graue; cui dubium esse potest te obligatum esse abstinere, & pati illud damnatum, ne innocens pereat? & ita tenet Sanchez lib. 1. in decal. cap. 7. num. 12. 18. 22. 27. Neque est, qui contra dicat.] Hæc Palao.

23 Est tamen aduertendum, aliquas esse actiones, quæ necessario inducunt proximi damnatum inuita, vt emissio sagittæ, vel bombardæ; & istæ non sunt indifferentes in individuo, sed intrinsece malæ, si auctoritate

propria fiant, quæ proinde nunquam honestari possunt, vt docent communiter Doctores, & consequenter neque ab irregularitate excusari.

24 An verò actiones aliæ directè, & per se proximo iniuriôsæ, vt sunt eius domum perfringere, devastare, bona subripere; possint à peccato excusari, si timore mortis, aliter imminentis, fiant? Dubium est inter Doctores. Negant aliqui, sed contrariam tenet P. Molina tom. 1. de iust. disp. 115. conclus. 5. vbi sic. [Mortis metu, aut amissionis membri, fas est eiusmodi captiuus, nocuumentum inferre Christianis, in bonis externis, ea, ad infidelium imperium, destruendo, capiendo, & ad triremes asportando. Probatur, quoniam in eo euentu sunt in extrema necessitate illorum bonorum ad vitam propriam conseruandam: Ergo quantum fas est cuique in extrema necessitate sumere de bonis aliorum ad conseruandam propriam vitam; tantum damni fas erit eiusmodi captiuus inferre bonis aliorum ad vitam propriam tuendam: præsertim cum, si ipsi non cooperentur ad illud damnatum, de futuro non sint, qui illud similiter inferant.] Quem sequitur Palao vbi supra tom. 1. tract. 6. disp. 6. punct. 11. vbi sic probat. [Quia tibi licitum est externis bonis proximi uti, pro vt necessarium est ad vitandam extremam necessitatem: sed illa devastare, capere, & asportare, tradereque minanti mortem, est tibi necessarium ad illam vitandam. Ergo id facere potes. Nec Dominus illarum rerum debet esse inuitus, sed potius debet ex charitate consentire, neque actionem pro vt à te fit, iniuriôsam reputare.] Hæc Palao, quem cum alijs sequitur Diana 3. part. tract. 6. misc. resol. 48. vers. 6. vbi sic. [Licitum erit captiuus Christianis, metu mortis, aut amissionis membri, nocuumentum inferre Christianis, in bonis externis, & ad infidelium præceptum, destruendo, vel capiendo, & ad triremes asportando. Ita contra Bonacinam de contr. disp. 1. q. 2. punct. 10. num. 8. docent Pe Hurtado de charitate, disp. 10. diff. 7. Turrianus in 2. 2. disp. 96. dub. 3. Reginaldus lib. 21. num. 119. Molina tom. 1. disp. 115. conclus. 5. & Sanchez in summ. tom. 1. lib. 1. cap. 18. num. 7.] Quibus adde Angelum Maria Vericelli tom. 1. q. Moralium, tract. 2. q. 35. sect. 3. num. 22.

25 Quorum sententia duplici verissimo principio nititur: alio, in extrema necessitate omnia esse communia: alio, extremam necessitatem esse non solum, quando mors ab intrinseco imminet, vt à morbo, vel ex defectu alimenti, sed etiam quando ab extrinseco, & ex malitia alterius. Primum est commune Theologorum, cum D. Thoma

2. 2. q. 66. art. 7. vbi ait: [Cum imminet personæ periculum, & aliter subueniri non potest, tunc licitè possit aliquis ex rebus alienis suæ necessitati subuenire, siue manifestè, siue occultè sublati.] Quod tradit pluribus in locis, quæ videre licet in opuscul. pro Iesuitis, tract. de iust. proposition. 3. Secundum defendunt plures Doctores, ibi citati, inter quos M. Petrus de Ledesma, M. Victoria, M. Acarius de Velasco, Valdelus, Villalob. Basilius de Leon, Leander à Sacramento, Nauarra, Franciscus Galleti, & alij. Quibus adde Dianam vbi supra resol. 48. citata, & Doctorem Garfi cent. 1. cap. 20. vbi sic. [Quod procedit etiam, quando necessitas est ab extrinseco: quia ex eo, quod ab extrinseco fit, non desinit esse extrema.] Quibus consentit Vazquez in opuscul. de testam. cap. 5. §. 1.

§. III.

Animadversio in Baronium.

26 **C**VM Hæc duo principia, quibus sententia Palai innititur, Vincentius Baronius enervare non potest, imò nec illis dissentire 2. p. Manuduct. disp. 1. sect. 1. fol. 61. & aliunde dederit conclusionem Palai legitime ex illis deduci; maluit, per calumniam, longè aliam, valde disonam ei imponere; quam veritati subscribere, & vt omnes in Palaum concitaret, in hæc prorupit: [Extrema necessitas, ex mente D. Thomæ, omniumque sapientum; dat ius in bona externa proximi, & remouet metas, quibus iure gentium diuisa sunt bona, prius iure naturæ communia. Sed quis dicat ius conferre in vitam infontium? in Reipublicam? in Ecclesiam? & omnia vitæ humanæ, ac Christianæ officia conuellere? Hoc enim vno confectario, Amadæus, & Palao evertunt regulam Apostoli, non sunt faciendæ mala, vt eueniant bona.] O Baronium! vbi nam apud Palaum, & Amadæum hoc confectarium inuenisti? ex tuo sanè cerebello prodijt, in tuam solius mentem venit: quia authores alij solum vsum bonorum externorum proximi, quem extrema necessitas concedit, ac si iure gentium non essent antea diuisa, licitum concedunt. Ex hoc autem principio tuum illud confectarium de occasione infontis, destructione Reipublicæ, & de solatione Ecclesiæ ad conseruandam propriam vitam, nullatenus deducitur, vel tumet ipse deuorare teneris, cum illorum principia defendas? Omnes tamen tibi neganti consentiunt, & expressè ipsemet Palao vbi supra n. 11. de alijs actionibus, quæ directè, & per se proximo iniuriôsæ non sunt, sic loquitur nu. 11. [Limitant tamen bene Salas, Sanchez, Molina, Lessius, Rebellus, Vazquez, non ex Pat. Mat. de Moy. Quæst. p. 2.]

excusari captiuos Christianos metu mortis remigantes (in Turcarum triremibus, vel apponentes scalas ad occupandam ciuitatem) si videant damnatum graue Reipublicæ Christianæ, ipsis non remigantibus, vitari posse; quia tunc tenentur propriam vitam, ob commune bonum, exponere.] Hæc si legere Baronio vacasset, horribile confectarium non deduxisset, & oprobrijs alijs ne modestia parceret pepercisset.

QUESTIO VII.

An Petrus iussus à Francisco donare librum Ioanni, teneatur, mortuo Francisco, illum donare?

1 **C**Asus hic frequens est, & vera illius resolutio depēdet ex his, quæ iure positiuo sancita sunt. Nam de iure naturali cōtroverti solum potest duplex quæstio: Prima, an secluso iure positiuo, donatio facta absenti sit valida ante eius acceptationem? Secunda, an acceptatio subsequens mortem donatoris sufficiat, an præuia requiratur? Circa primam quæstionem, pars negatiua est cōmunis Doctorum, quos sequitur Sánchez, lib. 1. de Matr. disp. 6. nu. 2. & 3. Qua obligatio non oritur, nisi ex mutuo duorum consensu, vt habetur l. 1. ff. de pactis. Quia propter Doctores etiam communiter, & leges, quas allegant, exigunt, quod donator per nūtiū, vel epistolam, donatario intimet donationē ab ipso factam, & ille acceptet, vt duorum voluntates sic coniunctæ obligationem tradendi in donatore pariant. Ergo donatio facta absenti nō est valida ante acceptationem. Et sic habetur expressè l. 4. tit. 4. p. 5. & l. 3. tit. 11. p. 5. vbi ad obligationem dicitur requiri. Mensagero cierto, que le embie à dezir lo que le dà, &c. d. por su carta firmada. Vnde fit ante acceptationem donatarij factam ex vi intimationis volitæ & intentæ à donatore per nūtiū vel epistolam ab illo missam, nullam de iure naturali obligationē in donante oriri, quamvis demus quod aliunde in notitiam donatarij deueniret; & quod extra choram saltans gratias donati referret quasi donationē acceptans. Hæc enim acceptatio nō habet qualitates iure naturæ requisitas, cum non fuerit à donatore procurata, pro vt ad vniouem voluntatum requiritur.

2 Quoad secundam quæstionem: nempe, an mortuo donatore, ante acceptationem donatarij, possit ille, cui per epistolam vel nūtiū de donatione certiore effici curauerat, rem donatam acceptare? negant aliqui. Fautus in specul. Confess. disp. 20. quæst. 4. Trullench in decalogum, tom. 2. lib. 7. cap. 17. dub. 4. num. 6. & alij, quos, dicens esse

communem, refert Layman, cum Gomez, & Molina. Contrariam verò sententiam, pluribus citatis, tenet P. Thomas Sanchez ubi supra. Et mihi arduum: quia donatio ex parte donatoris habuit, quidquid requiritur ad eius valorem, ad cuius complementum sola acceptatio donatarij desiderabatur. Ergo hac superueniente, manet irrevocabilis: patet consequentia: quia nec fuit revocata ante acceptationem, nec mortuo donatore, datur alius, à quo possit revocari: quia facultas revocandi, quæ extitit in donatore, non transit ad eius hæredes, ut cum Covarrubias, Julio Claro, & alijs, notant Layman, & Sanchez supra num. 5. Ergo eodem modo res se habet, ac si donator mortuus non fecisset, & vivens non revocasset. Confirmatur: quia non est revocata voluntas donantis, ex eo quod phisicè non existat, sufficit enim perseveret moraliter, quod illi convenit ex eo quod phisicè extiterit, & non fuerit retractata; præcipue si in aliquo suo effectu continuetur, ut in presenti contingit, in epistola, vel designato nuntio ad intimationem donationis absentis faciendam. Alij opinionem mediam tenent, nempe hanc nostram sententiam veram esse, quando res donata mittitur per litteras authenticas, & publicas; secus aliter. Ita P. Amicus tom. 5. disp. 18. sect. 5. num. 50. & P. Molina tom. 2. de iustitia, tract. 2. disp. 264. §. iuxta hæcenus dicta: quia nostram opinionem solum amplectitur in casu, quo Notarius nomine absentis acceptaverit promissionem. Sed hanc conditionem necessariam non esse, probat Sanchez ubi supra, & constat ex ratione, qua nostram opinionem probabimus.

3 Ex hac conclusione infertur Petrum, cui fuit iustum deferre librum Ioanni, tene-ri, etiam post donantis mortem, illum Ioanni tradere, vel eius hæredibus, si defunctus fuerit: quia hæres personam defuncti representat, & sicut ille poterat, potest, & ipse acceptare. Ita cum pluribus, quos refert, tenet Sanchez de Matrimon. lib. 1. disp. 6. numer. 6. contra nonnullos, quoad hæredem donatarij negantes, quibus nil debere mortuo donatario censent; sed in tali eventu, donatoris hæredibus restituendum, sicut, & ipsi, si viveret. Quorum sententia probabilis est, & talem reputat Sanchez, quia contrariam probabiliorē vocat, & ratione gravi nititur: quia hæres donatoris censetur una, & eadem persona cum ipso, ut ait idem Sanchez num. 5. At qui si donator viveret illi deberet liber restitui: quia mortuo donatario voluntas donatoris eo ipso censetur revocata, ut potè ad illum tantum, & non ad illius hæredes directa per epistolam, vel nuntium ad eum missum. Ergo mortuo donata-

rio, ipsi donatori si vivat, vel eius hæredibus, & non alijs res tradita restituenda est. Hæc sententia, ut dixi, est valde probabilis, quam tenent Gregorius Lopez, Antonius Gomez, & Burgos de Paz, apud Sanchez supra. His positus.

4 Difficultas alia restat, ad praxim valde conducens. An quando non præcessit donatio, neque promissio, sed Petro iubetur, quod librum donet Ioanni; si iubens ante acceptationem Ioannis mortuus fuerit, possit Petrus donare Ioanni? P. Sa, verb. Donatio, n. 21. & verb. Mandatum, n. 2. censet idem in hoc casu, ac in præcedente dicendum: quia hoc mandatum est res favorabilis, & gratia quadam, atque aded non expirat morte mandantis. Idem sentit author casuum conscientiarum, Bononiæ discolorum, anno 1634 & probabilem putant Lessius lib. 2. cap. 18. dub. 6. n. 46. Diana p. 6. tract. 7. resol. 4. & p. 8. tract. 6. resol. 94. & Castro Palao apud Garfi cent. 1. cap. 68. n. 2. & P. Layman ubi supra ait, ad praxim id permittendum, donec ab hæredibus iubentis donare res exigatur. Quia licet ius civile aliter statuerit, non videtur naturalem exequendi facultatem irritam facere, sed solum civilem cessare, & hæredibus ius revocacionis concedere, ac proinde subnectit, ad restitutionem nuntium non obligarem ante iudicis condemnationem.

5 Cæterum contraria sententia tenenda est: quia expressè decisum est in iure, nuntium, qui post mortem mandantis, rem donaverit, non transferre dominium rei traditæ. Ita leg. 2. ff. de donationibus, ubi sic habetur. Sed si quis donaturus mihi: pecuniam dedit alicui, ut ad me perferret, & ante mortuus erit, quam ad me perferatur; non fieri pecuniam domini mei, constat. Sic ibi. Qui quidem textus expressè procedit, de pecunia donanda ex mandato domini, cuius dominium ab accipiente non adquiri, deciditur, si priusquam tradatur, Dominus, qui mittebat decesserit. Nihil ergo probat ratio P. Sa, & aliorum. Quia si ex eo quod mandatum de re donanda sit favorabile donatario, mandatum non expiraret, cassâ omnino, & innanis fuisset decisio iuris. Est ergo tenendam in dominium donatarij venire non posse; ac proinde illam nequire eam recipere, ut retineat, sed ad reddendam hæredibus mittentis, ad quos, ut potè in iura defuncti succedentes, pertinet. Dicere autem legem supra citatam non impedire veram translationem domini, & in foro conscientiarum retineri posse, donec per sententiam iudicis condemnatur, (ut dixit Layman) non video, qua ratione sustineri possit. Alias eodem fundamento dici posset leges negantes beneficijs non recitantibus acquisitionem domini fructuum, eandem lati-

latitudinem admittere. Quod dici nequit: est enim ut scandalosum damnatum ab Alexandro VII. anno 1665. ut suo loco diximus. Est ergo tenendum mandatum expirare morte mandantis, ut habetur leg. si verò, ff. mandati, & constat per necessariam consequentiam ex leg. 2. ff. de donationibus supra citata, ac proinde hæredibus donatoris, ante acceptationem donatarij, pecuniam restituendam.

6 Hæc verò sententia limitationem patitur, quando mandatum est ad pias causas, ut si de elemosyna elargienda; vel favore dotis, vel Scholasticorum, ut cum Tiraquello, Covarrub. & Molina, ait Thomas Sanchez supra numer. 9. & cum Lessio, Molina, Fausto, & alijs tradit Doctor Garfi supra numer. 7. & probatur, ex l. si patet, in principio ff. de manumiss. vindicta; ubi mandatum favore libertatis non expirat morte mandantis. Per quam legem limitanda venit aliarum decisio. In tanto enim gradu, leges causæ piæ fauent, ut non pauci Doctores, quos refert Sanchez num. 16. & sequitur P. Molina tom. 2. de iustit. tract. 2. disput. 263. §. incipienti, existimaverint donationem, vel promissionem factam causæ piæ, ante acceptationem fieri irrevocabilem, quamvis leges acceptationem, ad hunc effectum, univocaliter loquentes exigant, quas vide apud Sanchez nu. 19. In hoc sensu explicata sententia P. Sa, verum continet; secus aliter.

7 Quæ diximus procedunt, quando mandatum sit nuntio, vel famulo deferendi pecuniam alteri. Secus verò dicendum, si quis constitutus esset procurator cum potestate donandi. Si enim mandans decesserit, & tamen procurator eius morem ignorans donaverit, factum tenet; & valida est donatio, ex dispositione iuris l. si mandassem, l. inter causas, ff. mandati. Quia gesta per procuratorem, dum eius revocatio, siue expressa, siue tacita ignoratur, suo valore non destitui, leges stabiliunt. Ut norant P. Molina, & Sanchez ubi supra cum alijs num. 9.

8 Sed quid dicendum si dubium sit, an donatio, & promissio præcesserint, an verò solum interuenerit mandatum de pecunia donanda? In i. enim casu quando dubium non est, diximus rem donatam debere conferri donatario, etiam si donator ante acceptationem istius obierit. In secundo autem restituendam hæredibus donatoris? Respondebit aliquis nuntium, vel famulum rem deferentem, parti sibi favorabiliori, stare posse: Nā cū in vno, & altero casu sit opinio probabilis pro vtraque parte contradictionis poterit quam maluerit amplecti. In primo, quæ asserit, etiam si donatio præcesserit, posse, & debere hæredi-

P. Mar. de Moy. Quæst. p. 2.

bus donatoris defuncti ante acceptationem donatarij, restitui, vel contrariam, quam nos tenuimus; posse & debere donatario conferri. Et similiter in secundo de pecunia ex mandato donanda; idèque poterit nuntius iura conscientia, cui maluerit partium, restituere, iuxta unam, vel alteram opinionem. Et sanè si donatario tradiderit, nemo eum obligabit, ut recuperet: cū iuxta opinionem probabilem processerit. Si verò donatoris hæredibus, quis factum omnino improbabile cum plures Doctores gravissimi ita fieri debuissent, in primo casu doceant; & probabile fuisse in secundo, teneantur: poterit ergo nuntius in dubio opinionum probabilium constitutus, cui maluerit partium se gratum exhibere. Cæterum iuxta nostra principia, eū in casu donationis, vel promissionis, debeat donatario conferri, & in casu mandati, hæredibus donatoris, si dubius sit casus, an i. an 2. modo res se habuerit, censio rem pro qualitate dubij diuidendam, aut fortes mittendas: ut in casu dubij de iure partium, teneantur iudices iuxta probabiliorē sententiam.

9 Pulchrum hic occurrit dubium, quod Doctores citati versant. An si nuntius iniuste distulisset rem ipsi traditam donatario deferre, seu mandatum de illa donanda exequi, teneatur ratione damni illati donatario, tantundem illi restituere, etiam si rem prius ipsi traditam donatoris hæredibus restituerit? Doctores, qui sentiunt in utroque casu donatoris hæredibus debere restitui, a-pertissimè defendunt ad duplicem restitutionem nuntium teneri; donatoris hæredibus: quia ante acceptationem donatarij, sub eorum dominio res manet: donatario: quia ratione damni iniuste ei illati, constitutus est nuntius debitor reparandi. Ita P. Molina de iust. tom. 2. & plures apud Dianam p. 6. tr. 7. ref. 4. Amicus, & Villalob. apud illum par. 8. tr. 6. resol. 94. quos sequitur Garfi cent. 1. cap. 68. num. 8.

10 Fateor graue damnum provenire donatario ex dilatione traditionis rei, quoties ex mora sequatur, non posse illi tradi, post mortem donatoris: quod tantum contingit, quando ex mandato Domini erat donanda, (iuxta superius à nobis dicta) secus quando ex vi donationis, vel promissionis prius absentis facta, ut diximus. Qua propter decisio huius quæstionis dependet ab illa: an ex culpa impediens commodum alterius teneatur illi damnum restituere? verb. grat. qui dolo, aut fraude, fuisset in causa, ut testator, qui te hæredem voluit instituire, mutaret voluntatem, vel ut tibi non conferretur beneficium ab eo, qui iam conferre decreverat. P. Sa, verb. restit. 22. sic respondet.

Gg 2

[Res]

[Restituere non tenetur, qui testamentum curavit mutari, etiam dolo; non enim per illud, acquiritur est ius, secundum quosdam. At alij illum teneri dicunt: quia contra iustitiam faciens, laesit.] Ergo cum ante acceptationem, donatarius ad rem ipsi traditam ius non adquisierit, non tenetur Nūtiarius mandatarius aliquid ei restituere, licet malitiosè deferre distulerit: quia hoc peccatum contra charitatem est, non contra iustitiam; ex cuius tantum violatione, obligatio restituendi oritur, iuxta communem Doctorum sententiam, quam defendi p. 1. *select. tr. 3. disp. 7. q. 4.*

11 Cærerum communis, & vera sententia est, detentionem malitiosam rei alteri tradendæ, quando ex dilatione graue illi damnum proventurum præiudicatur, esse contra iustitiam, ac proinde obligationem restituendi esse illi annexam. Ita communiter Doctores, apud Dianam vbi supra. Et ita etiam communiter omnes circa impedientem malitiosè, vi, aut fraude, institucionem hæredis, aut collationem beneficij, vel officij, secus tibi conferendi. Ita tradit ipse P. Sa, vbi supra, cum S. Antonino, Soto, Nauarro, Rosella, Pedr. za, & Cordoua: & tenent omnes apud Dianam *part. 3. tract. 6. resol. 33.* Proximus enim habet ius, ne alius ipsi impediatur, vi, fraude, vel dolo, commodam ex alterius voluntate proventuram. Ergo qui ex malitia differret executioni dare mandatum, ex qua dilatione, probabili ter timeretur damnum euenturum, iniuriam grauem donatario inferret; ideoque ad restitutionem damni illati sub læthali teneretur. Vnde inferitur in tali eventu ad duplicem restitutionem teneri, aliam hæredibus donatoris, ratione rei acceptæ, ex mandato alteri donandæ; aliam donatario ratione damni iniuste illati.

12 Ad hanc verò obligationem contrahendam necessariam est, quod culpa grauis in dilatione exequendi mandatum interuenit. Ratio est: quia ratione damni illati, absque culpa graui, non oritur obligatio grauis: est enim veluti pœna, & pœna grauis culpæ leui non est imponenda. Ita docent P. Granada, Lorca, P. Sa, Nauarrus, & Bernardus, apud Dianam *part. 1. tract. de paupertate Relig. resol. 34.* & cum Henriquez, Soto, Sylvestro, Innocentio, & alijs, tradit Lessius *lib. 2. de iust. cap. 7. num. 17.* Vnde qui ex inaduerentia, vel ignorantia periculi mortis, iubentis donare, vel ex aliqua alia iusta causa, vel etiam ex ignorantia omnimoda de dano sequuturo donatario, ex dilatione executionis mandati; bona fide credens, post mortem iubentis rem traditam non hæredibus illius restituendam, sed donatario, non contraheret

obligationem grauem restituendi ratione damni, illati.

DISPUTATIO QUINTA, de Fide. Appendix.

QUESTIO I.

Vtrum fides explicita de mysterijs Incarnationis, & Trinitatis sit medium necessarium ad salutem?

S. I.

Doctorum sententiæ.

1 AD Huius questionis enodationem præmittendum est primò: distinctionem fidei explicitæ, & implicitæ (de qua sub his terminis meminit D. Thomas 2. 2. q. 2. art. 5.) in ipsis actibus fidei locum habere. Fides implicita dicitur, cum intellectus in confuso, & indeterminatè cognoscit, & credit explicita verò, quando in particulari distinctè, & sigillatim obiectis cognitis adheret. Sic explicat D. Thomas *quest. 14. de verit. art. 11.* [Vnde, inquit, explicitè dicimur aliqua credere, quando eis actu cogitatis adheremus: implicitè verò, quando adheremus quibusdam, in quibus sicut in principijs vniversalibus ista continentur, sicut quis credit, fidem Ecclesiæ veram esse; in hac quasi implicitè credit, quæ sub fide Ecclesiæ continentur.] Sic D. Thomas, & communiter Theologi, Gabriel, Iohannes, Valentia, Azor, & alij, quos citatos sequitur Thomas Sanchez *in sum. lib. 2. cap. 2. num. 1.*

2 Præmittendum secundò; dupliciter posse aliquid necessarium esse ad salutem: vel necessitate mediij; vel necessitate scilicet præcepti. Illud dicitur necessarium necessitate mediij, quod ita requiritur ad salutem, vt eo deficiente, in nullo eventu ex lege ordinaria salus obtineri valeat, à quo nulla excusat ignorantia, nulla impotentia: Illud verò necessitate solius præcepti, quod necessario exequendum est, si facultas suppetat; non tamen ita quin absque illo, gratia, & gloria comparari possit, excusante ignorantia invincibili, vel occasionis defectu. Sic explicatam inuenio distinctionem necessitatis mediij, & præcepti, apud Sanchez supra, & apud Valentiam *tom. 3. disp. 1. quest. 2. punct. 2.* quem cum Coninch, & alijs, sequuntur Castro Palao, *tom. 1. tract. 4. disp. 1. punct. 8.* P. Antonius Perez *in 2. part. disp. 3. cap. 12. num. 6.* Parra

de poenit. disp. 1. quest. 2. art. 1. fol. mibi 377. vers. obseruo 3. Lorca 2. 2. quest. 2. art. 8. disp. 22. mem. 3. num. 11. Granada 2. 2. controu. 1. tract. 10. in præmissis, ad disputationem primam, & Laynam *tom. 2. tract. 1. cap. 8.* Quos sequitur M. Acatius de Velasco *tom. 1. verb. Fe. resol. 229. num. 6.* ibi: [Necessidad de medio se llama, quando no se puede alcançar el fin con otro medio: desta manera es necesario la gracia, para alcançar la gloria. Necesidad de precepto se llama, quando ay precepto, y sino lo huviera, no era aquel medio precisamente necesario.] Sic M. Velasco, cum citatis. Quibus adde illustrissimum D. Ildephonsum de Monte-Negro, Episcopum de Quito *in doctissimo Itinerario, lib. 2. tract. 1. sect. 11. num. 5.* & Marcum Vidal *in Arca salutari, tract. de Sacrament. Poenit. inquis. 2. num. 7. fol. 242.* ibi: [Notandum quarto, dupliciter aliquid dici posse necessarium, nempe necessitate mediij, & necessitate præcepti; illud dicitur necessarium necessitate mediij, sine quo etiam inculpabiliter omisso, finis obtineri non potest: illud verò necessitate præcepti, sine quo tantum culpabiliter omisso, finis nequit haberi. Vnde in primò, carentia etiam inculpata nocet, at in secundo solum voluntaria, & culpata transgressio.] Sic ille, & alij communiter, quos sequitur Cardinalis de Lugo *tom. de fide, disput. 12. sect. 1.* dicens: [Necessitate mediij dicitur necessarium illud, sine quo etiam inculpabiliter omisso, non potest haberi salus.] Sic ferè omnes Doctores. Quos sequitur Doctor Ioseph. Garfi *in qq. Moral. centur. 1. cap. 94. num. 3.* Præmittendum 3. fidem explicitam dupliciter dici posse necessariam ad salutem, vel in re determinatè, vt requiritur gratia sanctificans ad salutem: vel in re, vel in voto, vt baptismus aquæ. Præmitto 4. votum posse esse explicitum, vel implicitum, quale includitur in actu charitatis, vel contritionis, qui est implicitè voluntas ad implendi omnia præcepta obligantia sub læthali. His positis, & hoc rigore vsurpata necessitate mediij, inquiritur, an fides explicita in re, de mysterijs Incarnationis, & Trinitatis, sit necessaria ad salutem necessitate mediij?

3 Prima sententia tenet, post Evangelij promulgationem, fidem explicatam in re de mysterijs Incarnationis, & Trinitatis necessariam esse adultis necessitate mediij ad gratiam, & gloriam obtinendam. Sic D. Thomas pluribus in locis, quem refert, & sequitur M. Lorca 2. 2. disp. 22. num. 2. Valentia 2. 2. quest. 2. punct. 4. Ioannes à S. Thoma, *disp. 4. tit. 1. artic. 1.* Thomas Sanchez *lib. 2. sum. cap. 2. num. 8.* & probabilem putat Hurtado de Mendoza 2. 2. disp. 44. sect. 1. conclus. P. Mat. de Moy. *Quest. p. 2.*

4 & alij, quorum fundamenta, tam ab auctoritate, quam à ratione, infra subiiciam. Quibus ponderatis concludit Suarez *disput. 12. sect. 4. num. 8.* esse probabilem hanc sententiam; & tanquam manifestam sequitur Doctor Garfi *vbi supra n. 6.*

4 Secunda sententia, è regione opposita, quæ mihi magis placet, defendit, fidem explicitam de Incarnationis, & Trinitatis mysterijs non esse in re necessariam ad salutem necessitate mediij, sed in re, vel in voto: ac proinde pluribus in casibus, sola implicita horum mysteriorum fide, gratiam, & gloriam de potentia ordinaria obtineri posse. Hanc opinionem tenet M. Sotus *in 4. dijs. 5. q. vnic. art. 2. dub. vltim. post. 3. conclus. 5.* Ad hoc, vbi sic ait: [Fides explicita, quam prima conclusio (nimirum de mysterijs Incarnationis, & Trinitatis) asserit, esse necessariam, certè non aliter est necessaria, quam sicut Baptismus necessitate præcepti, & finis ad obtinendam indulgentiæ gratiam, quare qui per ignorantiam ab illo præcepto excusatur, nullam habent eiusdem fidei necessitatem.] Et infra. [Concludimus, salva censura doctis iudicantium, quod qui ignorantia invincibili Evangelij laborant, sine fide explicita, per solam implicitam, quemadmodum gratiam, ita & gloriam obtinere possunt.] Hactenus Sotus. Quem sequitur M. Serra 2. 2. q. 2. art. 7. vbi sic: [Secunda sententia est negans, fidem explicitam Christi ita esse de necessitate salutis, vt sine illa nullus possit saluam utem primam, aut secundam, nempe gratiam, & gloriam consequi. Hanc tenet M. Sotus *dijs. 5. q. vnic. art. 2. dub. vltim.*] & infra: [Dicendum est secundo; nunc post Christi aduentum, & publicationem Evangelij, posse aliquos saluari, & tam primam, quam secundam salutem consequi, absque fide Christi explicita.] Et infine articuli: [circa articulum octauum, id solum advertendum; idem esse de fide explicita Trinitatis dicendum, ac de fide explicita Incarnationis Christi.] Sic ibi.

5 Quod autem hæc sententia sit M. Soti, & quod valde probabilis sit, tradit doctissimus M. Dominicus Bañez 2. 2. quest. 2. artic. 8. §. [Quæretur denique] conclus. 4. [Non est, inquit, hæresis, nec temerarium, aut scandalosum asserere, quod possit aliquis modo assequi vitam æternam sine fide explicita Christi, &c. Hanc ponimus contra Canum vbi supra: quia oppositam sententiam tenet Sotus *in 4. dijs. 5. quest. unica, artic. 2. dub. vltim.* vbi constauit sex argumenta satis probabilia, & certè hoc videtur valde probabile.] Et absolutè amplectitur M. Bartholomæus de Medina *in instruct. Confess. libr. 1. cap. 14. §. 2. ibi:* [Algunos dicen, que para que vno se justifique,

et se salve, es necessaria fè explicita de los misterios de nuestra redempcion, y que sino la tiene, no se salvarà: mas este es vn rigor muy grande, porque el que ha estado en parte donde no ha podido tenerla, no se podrá salvar. La verdadera opinion es, que sea de precepto divino, &c. Mas en algunos casos se podrá el hombre salvar con la fe implicita sola; como si vno estuviere alla en las Montañas, donde no ay Predicadores, que enseñen la Fè de Christo, este se podrá salvar, si implicitamente cree aquello, que tiene la Santa Madre Iglesia. [Cui accedit Petrus de Ledesma in sum. 2. p. tr. 1. concl. 4. cap. 2. dicens: [En algun caso extraordinario se puede vno salvar, sin conocer expressamente el misterio de la Santissima Trinidad.] Et M. Acatius de Velasco voi supra ref. 329. num. 9. & 10. [En algun caso singular, bastaria para la justificación la fè implicita de Christo nuestro Señor, como sienten Aragon en el lugar citado; y se colige de los actos de los Apóstoles Act. 10. &c. Confirmasse cito, porque la fè explicita de Christo, comunmente hablando, no se puede tener sin Predicador, segun lo q̄ dizeo San Pablo ad Romanos 10.] Eandem sententiam ex eodem inclyto Prædicatorum sodalium, tuetur M. Ioannes de la Cruz in direct. 1. p. præcept. 1. art. 1. n. 4. vbi ait: [Quartò sequitur, quod licet detur ignorantia invincibilis articulorum fidei in his, qui nec docentur in Ecclesia à Parochis, nec domi à Parentibus; et si illi morerentur tunc, salventur cum fide mysteriorum primæ conclusionis.] Quæ autem sint mysteria primæ conclusionis? accipe ex ipso. [Prima conclusio: quæ sunt adulti in omni statu credenda explicitè? Declaratur statim, dum subditur: *Accedentem ad Deum oportet credere: quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit.*] Hæc ille; ex quibus patet cum sodalibus sentire, fidem explicitam mysteriorum Trinitatis, & Incarnationis, in re non esse necessariam ad salutem necessitate medijs, ita vt sine illa re ipsa habita nullus possit iustificari: in quo tantum sensu necessitas medijs in presenti usurpatur.

6 Hanc opinionem amplectuntur Ricardus, Michael de Medina, Villalobos, & alij. Item Scotus, Gabriel, Corduba, & Vega, quos citat, & sequitur Suarez de fide, disp. 12. sect. 4. num. 10. & 11. dicens: [Videri contentaneam antiquis Theologis Hugoni, Victorino, Alensi, & Alberto.] Quibus adde Turrianum 2. 2. disp. 27. dub. 4. Cardinalem de Lugo disp. 12. sect. 4. apud quem M. Iabellus, Zúmel, & alij. Item Coninch, Petrus Hurtado & plures quos refert, & sequitur Ripalda disp. 17. sect. 15. Castro Palao tract. 4. disp. 1. punct. 9. num. 7. Delgadillo tom. de penitēt.

cap. 8. dub. 7. num. 23. & dicunt esse probabilem Diana 3. p. tr. 3. Misc. ref. 46. & Layman tom. 2. tr. 1. cap. 8. num. 5. Tenentque duodecim sapientissimi Magistri, quos citatos sequitur Leander à Sacramento in decalogum tom. 6. p. 1. tr. 2. de fide, disp. 2. q. 13. fol. 9. & illustr. Montenegro supra, & P. Antonius Perez 2. 2. disp. 3. cap. 12. n. 10.

§. II.

Secundæ, & probabilioris sententiæ fundamenta.

7 Hanc sententiam, quam probabiliorē putò, probo primo. Quia necessitas fidei explicitæ de mysterijs Incarnationis, & Trinitatis in rigore supra explicato, nullo scripturæ loco, nec Ecclesiæ definitione, nec efficaci ratione suadetur; ergo non est adstruenda. Non me laret, quæstionem hanc ad metaphisicam potius, quam ad moralem Theologiam spectare: quia si revera, & coram Deo, fides explicita post promulgationem Evangelij, sit medium necessarium ad salutem, ita vt ea deficiente, siue ex ignorantia invincibili, siue ex alio capite, nemo de lege ordinaria salvus fieri possit, parum quidem ad salutem hæc opinio deseruiet, vtpotè quæ quamvis probabilior, (immo & moraliter certa foret) media necessaria ad salutem supplere non potest. Cæterum ab hac quæstione superfedere nequo, quia licet omnes conveniant, fidem explicitam de his mysterijs esse necessariam ad salutem de necessitate præcepti, omnibus, qui promulgationem Evangelij audierint, vt benè ait M. Sotus supra vers. *Qua propter*, nonnullis verò minus doctis suspecta fuit doctrina, quæ necessitatem medijs, in rigore supra explicato, illi denegavit.

8 Ad rem igitur nostram, sic formo argumentum. Omnia scripturæ, & Sanctorum Patrum loca, quæ ad suadendam necessitatē medijs, ab adversarijs allegantur, solum probant fidem Christi salvatoris, & Trinitatis, abstrahendo à fide implicita, vel explicita esse medium necessarium ad salutem, non verò quod fides explicita in re determinatè: Ergo absque vrgenti fundamento contrariū asseritur. Antecedens probatur efficaciter productis locis, quibus adversarij nituntur.

9 Arguunt primò ex symbolo S. Athanasij: [Necessarium est ad æternam salutem, vt incarnationem Domini nostri Iesu Christi fideliter credat, & ex illo Mathæi 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: qui crediderit, & Baptizatus fuerit, salvus erit, quia verò non crediderit, condemnabitur.* Et ex Paulo ad Galatas 2. *Scientes autem,*

autem, quod nõ iustificatur homo, nisi per fidem Iesu Christi. Et ex illo D. Petri actor. 4. *Non est aliud nomen sub Cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.*

10 His autem, & alijs, quæ produci possunt, vno verbo respondetur, aut solius fidei (præscindentis ab explicita, & implicita) necessitatem inuoluerè; aut si fidei explicitæ, determinatæ; tantum procedere, quando Euangelium, & Mytheria in eo contenta credibilia sufficienter proponuntur. In hoc autem euentu non solum Mytheria Trinitatis, & Incarnationis, sed omnes fidei articulos ex necessitate præcepti tenentur omnes credere. Sic respondet M. Sotus in 4. dist. 5. quæst. vnica, art. 3. vers. [Eodem modo soluitur illud Ioannis 8.] ibi: [Et vt summam omnia comprehendamus: quicumque locus Scripturæ, qui de necessitate fidei explicitæ Christi loquitur, intelligendus est, seclusa ignorantia invincibili.] Ergo ex locis adductis non magis suadetur necessitas fidei explicitæ Trinitatis, & Incarnationis, quàm aliorum articulorum fidei; cum autem horum sola necessitas præcepti ex illis inferatur, non medijs in rigore supra explicato, idem de aliorum Mytheriorum fide concludi debet. Cuius non leue fundamentum sumitur, ex symbolo S. Athanasij, in quo post omnes fidei articulos, qui credendi proponuntur, sic concluditur: *Hæc est fides Catholica, quàm nisi quisque fideliter, firmiterque crediderit, salvus esse non poterit.* Et tamen evidentissimum est fidem explicitam omnium articulorum fidei non esse medium necessarium ad salutem.

11 Secundò probatur ex illo Ioannis 3. vbi Christus Dominus ait: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest intrare in Regnum Dei.* Cuius verba non minorem Baptismi necessitatem expriment, quàm alia scripturæ loca necessitatem fidei explicitæ de Mytherijs Trinitatis, & Incarnationis; atqui ad salutem adultorum non est medium necessarium Baptismus in re susceptus determinatè; sed in re, vel in voto sub disunctione; imò, neque in voto explicito determinatè; sed in explicito, vel implicito, vt cum D. Thoma 3. part. quæst. 68. art. 2. adiunctis his, quæ dicit 3. part. q. 69. art. 4. ad 2. docent communiter Theologi. Quos sequitur M. Sotus, vbi supra, vers. [Qua propter, vt argumenta.] Ergo ex locis scripturæ, quibus, fidem esse necessariam ad salutem, nobis constat, non cogimur adstruere, fidem explicitam de præfatis Mytherijs in re, & determinatè, esse medium necessarium ad salutem, sed sub disunctione, in re, vel in voto, explicito, vel implicito.

12 Vrgetur: quia ex scriptura non mi-

nus habetur necessitas penitentiae eis, qui potest Baptismus lapsi sunt, quàm necessitas fidei ad salutem, vt constat ex illo Luca 13. *Nisi penitentiam habueritis, omnes simul peribitis.* Et tamen certissimum est, penitentiam formalem, & expressam in re, & determinatè, non esse medium necessarium ad salutem, sed sufficere virtualement, & implicitam, quæ in acta amoris Dei super omnia continetur. Ergo alimili in nostro casu dicendum erit. Alia congerunt aduertarij loca ex concilijs, & PP. quibus eadem solutio apprimè quadrat.

13 Tertio argumentor ratione. Adultri, qui nil audierunt de Christo Domino, nec de Trinitatis Mytherio, vt surdus, & mutus à Natiuitate, non possunt habere cognitionem expressam Trinitatis, & Incarnationis, nec aliam, quàm ex ratione, gratiæ supernaturalis auxilio, eleuata, Dei notitiam habent, ergo nec fidem explicitam de his Mytherijs, nec votum explicitum illa credendi habere possunt: Et tamen saluari possunt, alijs Deus illis deficeret in necessarijs ad salutem, ergo fides explicita de his Mytherijs, nec in re, nec in voto explicito, est necessaria necessitate medijs. In super probatur à priori. Quia hi, qui nil audierunt de Christo Domino, nec de Trinitatis Mytherio, &c. Possunt habere cognitionem supernaturalem Dei, vt remuneratoris: qualis ex Dei illuminatione omnibus adultis, dum primum ad vsum rationis perueniunt, vt ad Deum ex toto corde diligendum conuertantur, secundum Thomistas, de facto conceditur. Ergo vi illuminationis, adiuti auxilio gratiæ, possunt elicere actum amoris Dei super omnia, etiam si Mytheria Incarnationis, & Trinitatis inuincibiliter ignorent. Ergo absque fide illorum explicita, sola implicita, quæ illuminatione super naturali, & in amore Dei super omnia continetur, possunt iustificari, & salutem consequi. Confirmatur, quia offensa Dei potest proponi, vt contraria Deo summe bono, quin Trinitas, nec verbum incarnatum explicitè proponantur: Ergo cum detur obiectum charitatis Dei, & odij peccati, & aliunde auxilium supernaturale gratiæ non deficiat, poterit quisque actum contritionis elicere: Ergo, & absque fide explicita Trinitatis, & Incarnationis iustificari. Non est ergo medium necessarium ad salutem, ab eo enim, quod necessitate medijs, rigorosa accepta, est necessarium, nulla excusat ignorantia, nulla impotentia; vt ex communi Doctorum diximus supra. Nec audiendus Doctor Ioseph Garfi vbi supra, num. 8. Dum asserit, sine fide explicita in re, de præfatis Mytherijs, neque ipsam contritionem sufficere. Contritionem enim perfectam iustificare. Constat ex Tridentino sess. 14. cap. 4. §. III.

§. III.

Quorundam euasiones diluuntur:

14 **D**ICES Ex Lorea: post Euangelij promulgationem, ex Diuina institutione prouenire, vt nullus actum perfectam amoris eliciat, quin habeat fidem explicitam Christi. Sed contra primò: quia eodem fundamento de poenitentia formali, & expressa, & de voto explicito Baptismi, Diuinam institutionem possit quisque pro libito fingere, ac proinde adstruere nullum peccatorem de facto actum amoris Dei super omnia elicere, quin peccata illi memoriae occurrant, & de illis expressè dolet; & similiter neminem posse actum charitatis elicere, ignorato inuincibiliter Baptismo: Quae nemo asserere audebit. Contra secundò ad hominem: quia, vt fatetur ipse Lorea 2.2. q. 2. disp. 22. memb. 4. nu. 15. Postquam, quis verè Christianus factus est, si contingat, post lapsum in peccatum, iustificari; non est necessaria fides explicita de Christo, [sed arbitrator, inquit, sufficere fidem implicitam.] Quia non semper memoriae occurrit explicita Christi cognitio, sine qua fides eius explicita impossibilis est. At qui concilia, & Patres, cum fidem Christi necessariam esse dicunt ad iustificationem, de omni iustificatione indefinite loquuntur, & tam primam adulti, quam resurrectionem post lapsum comprehendunt. Ergo sicut quo ad secundam post lapsum, de fide implicita Christi, (quando explicita Christi cognitio non occurrit) congrue explicari possunt; ita, & quo ad primam.

15 Dices secundò ex M. Ioanne à S. Thoma; amorem illum erga Deum Authorem supernaturalem, qui absque notitia explicita Christi, & Trinitatis haberi potest, fore quidem supernaturalem, adeò tamen in perfectum, vt non sufficiat ad iustificationem. Sed contra manifestè: quia vbi datur obiectum charitatis, & non deficit auxilium gratiae supernaturalis, potest elici actus charitatis, & amoris Dei super omnia, cum adsint omnia ad talem actum requisita: Ergo si homines, qui nil de Christo audierunt, nec de Trinitate; per externam propositionem, vel internam illuminationem, percipiant Deum Authorem supernaturalem summe amabilem; poterunt super omnia illum diligere; ergo, & habere amorem sufficientem ad iustificationem. Dicere autem ex Diuina institutione ordinatum esse, denegare auxilium gratiae non habenti fidem explicitam, gratis dicitur; cum nullibi in scriptura, nec in concilijs expressum inueniatur.

16 Dices tertio ex Ioanne Martinez de

Prado tom. 1. quaest. mor. cap. 7. de fide, q. 4. §. 3. Haec argumenta solum conuincere, fidem explicitam Incarnationis, & Trinitatis non esse taliter requisitam ad iustificationem, vt sine illa obtineri non possit, non verò eiusmodi fidem explicitam non esse medium necessarium ad salutem. Quia Deus, inquit §. 6. num. 38. Ita fidem explicitam in Christum medium esse necessarium voluit, quod suppleri possit per fidem implicitam. Cui consentit Vincentius Baronius in opere contra Amadæum disp. 3. sect. 1. art. 2. fol. 293. dicens: [Fidem explicitam Mysteriorum Trinitatis, & Incarnationis, necessariam ad salutem, ex utroque capite medij, & præcepti, pronuncio, &c. (Nempè, quia ex præcepto ad illam adstringimur, & positiuo influxu est causa salutis, & non solum remouendo peccatum) neque id negant, vlli Thomistarum, tota controuersia eo vertitur, an horum Mysteriorum fides explicita aliquo voto, vt Baptismus, & contritio suppleri possit re aliqua, qua præcontineatur, & ita censent Soto, Serra, & alij Thomistæ, quos refert Amadæus, nec à D. Thoma hac re dissentiant.] Sic Baronius. Sed contra primò: quia hoc est deslerere quaestionem in rigore, quo in præsentibus disputatur, vt notat Lugo tom. de fide, disp. 12. num. 91. sect. 4. Et constat ex dictis; cum ignorantiam inuincibilem excusare fateantur, & fidem implicitam, seu in amore Dei super omnia, & in illuminatione supernaturali contentam, ad salutem sufficere, taceantur. Contra secundò: quia falso dixit Baronius Thomistas citatos, à D. Thoma non dissentire, vt infra ostendamus; ideòque, vt à tanto Magistro non discedant, aliqui ex eius præclarissima Schola asserunt fidem Christi explicitam ita esse medium necessarium ad salutem, vt re nulla suppleri possit, nec de lege ordinaria, queat aliquis sine illa in re iustificari, aut saluari, in quo difficultatis cardo voluitur, & in hoc Authores inter se dissident, vt videre licet apud Magistrum Prado vbi supra q. 4. §. 3. n. 11. Vbi post relatam sententiam negantem, quam ipse, & nos cum alijs sequuti sumus, à num. 7. sic ait: [Alia huic ediametro opposita sententia docet fidem Christi explicitam esse medium ad salutem; ita, vt sine illa nullus, nunc de lege ordinaria possit iustificari, aut saluari, &c. Ex professio tenent Lorea disp. 22. memb. 2. Araujo ibi dub. 3. conclus. 1. Ioannes à S. Thoma dicens probabilissimam disp. 4. art. 1. Antonius Sousa in Aphorismis Inquisitorum, lib. 1. cap. 6. num. 8.] Hactenus Prado. Ex quibus apertè constat controuersiam hanc, nisi de fide explicita in re, & determinatè sumpta procedat, ad quaestionem de nomine reduci; nam aliqui Thomistæ, & plures Theologi, num. 4. citati necessitatem

tatem medij fidei explicita non concedunt, eo quod ignorantia inuincibilis ab illa excuset, alij verò secus: quia censent, re alia fidem explicitam suppleri non posse: in quo sensu ex communi sententia numero secundo relata, nos vsurpamus necessitatem medij, quando ab eiusmodi fide excludimus, si enim de fide explicita in re, vel in voto implicito, vel explicito sermo sit; nullus dissentit.

17 Et sanè si necessitas medij deneganda non sit fidei explicita, licet per implicitam suppleri possit, quaestio hæc aliàs grauissima, vt dixi, de solo nomine erit; nec potius de Mysterijs Trinitatis, & Incarnationis, quam de reliquis procedet. Nam quilibet tenetur omnes fidei articulos explicitè credere, quando sufficienter, & sigillarim proponuntur, vt docent Baronius, & M. Prado supra cap. 7. de fide, q. 6. à num. 7. asserens cum M. Ioanne à S. Thoma, Cardin. de Lugo, & alijs commaniter, apud Leandrum à Sacramento tom. 6. tract. 2. disp. 2. q. 20. omnes teneri explicitè credere articulos quos Apostolorum symbolum proponit: quæ est sententia expressa D. Thomæ 2.2. q. 2. art. 5. ibi: [Quantum ad prima credenda, quæ sunt articuli fidei, tenetur homo explicitè credere, sicut, & tenetur habere fidem.] Quando verò illorum notitiam expressam non habet, ex ignorantia inuincibili, fides omnium explicita per implicitam suppletur, & positiuo influxu causa est salutis: cum, vel per se ipsam, vel per suum votum causet primam gratiam; & tamen, nec M. Prado, nec Baronius, nec alius ex Doctoribus, quos pro se adducunt, somnauit dicere, fidem explicitam omnium articulorum fidei esse medium necessarium ad salutem. Ergo, quod fides explicita de Mysterijs Incarnationis, & Trinitatis, quando sufficienter, & expressè proponuntur, haberi debeat: Et quod causa salutis sit, positiuo influxu, non euincit explicitam horum fidem dicendam esse necessariam necessitate medij ad salutem. Nec in hoc sensu loquuti sunt Doctores, dum fidem explicitam de Mysterijs Incarnationis, & Trinitatis; potius quam de alijs, dixerunt necessariam necessitate medij, sed fide explicita in re determinatè, ideòque opponuntur.

18 Qua propter M. Lorea 2.2. q. 2. disp. 22. num. 11. modum loquendi horum reijcit, dicens: [Hæc autem doctissimi morum modificatio, quantum ad modum loquendi, mihi non probatur, nam si semel admitramus, fidem Christi explicitam necessariam esse necessitate medij, non potest exceptionem facere ignorantia inuincibilis: quia hæc ignorantia, licet excuset à præcepto, non tamen à medio, vt patet in paruulis.] Hæc Lorea;

subnectit verò, [quantum ad rem ipsam, non est improbabilis.] Cui contentit Suarez supra num. 18. vbi ait fidem explicitam Christi dici posse medium necessarium, quod nemo non semper in re; sed, vel in re, vel in voto, & sic conciliari posse Authores. Cui consonat Cardin. de Lugo de fide, disp. 12. sect. 3. num. 106. 107. & tom. 1. de iust. disp. 8. sect. 2. num. 23. vbi sic. [Diximus disp. 23. de iust. sect. 1. illa esse necessaria necessitate medij ad salutem in re, vel in voto, quæ se ipsa aliquando, aliquando verò per suum votum causet id, sine quo salus obtineri nunquam potest, sic Baptismus aliquando se ipso, aliquando per suum votum causet primam gratiam, sine qua nemo potest esse saluus.] Quod, vt patet, tam fidei explicita de Mysterijs Trinitatis, & Incarnationis, quam aliorum conuenit, vt iam probaui: quia si omnium explicita fides præcedat, positiuè influit in primam adulti iustificationem, vt præuia dispositio; si verò hæc non præcedat, requiritur, quod eius votum explicitum, vel implicitum antecedit. Sed re vera hæc sententia, sic explicata, non difert ab ea, quam defendimus. negantem, fidem explicitam determinatè de præfatis Mysterijs, esse medium necessarium ad gratiam, & gloriam obtinendam pro qua iurè adduximus M. Sotum, Bañez, Bartholomæum de Medina, Petrum de Ledesma, Seram, Ioannem de la Cruz, & alios. Non enim negamus, nec potest, fidem explicitam in re, vel in voto esse necessariam necessitate medij ad iustificationem, & salutem; sed fidem explicitam in re determinatè. Sic Doctores supra num. 4. & sequentibus. Quos sequitur M. Ludouicus Lopez 2. part. infir. cap. 52. art. 3. prope finem ibi: [Nec obstat, inquit, quod D. Thomas, & alij Doctores antiqui fidem explicitam Christi requiri, aiunt: quia per fidem explicitam intelligunt fidem supernaturalem.]

19 Cæterum hanc expositionem, sicut, & sententiam Thomistarum, quos nuper adduxi, inficiari non possum militare contra D. Thomam in disputatis, de veritate, q. 14. de fide, art. 11. vbi ait. [Tempore gratiae, omnes maiores, & minores, de Trinitate, & redemptione tenentur fidem explicitam habere.] Quia, vt non maneret ratio dubitandi, loquutum fuisse de fide explicita, in re; & non in re, vel in voto; & de necessitate medij, & non solius præcepti, hoc argumentum ab inconuenienti sibi obiecit. [Possibile enim est aliquem nutriri in syluis, & talis non potest explicitè aliquid de fide cognoscere (attende) & sic erit aliquis homo, qui de necessitate damnabitur.] Respondet: [Ad primum dicendum, quod non sequitur inconueniens, positum, quod quilibet teneatur aliquid explicitè

credere, si in syluis, vel inter bruta animalia natriatur. Hoc enim ad Diuinam prouidentiam pertinet, ut cuilibet prouideat de necessarijs ad salutem, dummodò ex parte eius non impediatur. Si enim ductum rationis naturalis sequeretur, certissimè est tenendū, quod ei Deus, vel per internam inspirationem reuelaret ea, quæ sunt ad credendum necessaria; vel aliquem fidei Prædicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium.] Hæc D. Thomas ibi, & in 3. *sentent. dist. 25. q. 2. art. 1. q. 1. ad 1. & art. 2. ad 2. q. 3.* Et hanc fuisse D. Thomæ sententiam, pluribus testimonijs comprobatur Lorca 2. 2. *disp. 22. memb. 2.* ex quibus euidenter deducitur secundum D. Thomam, loco citato, necessitatem fidei explicitæ eam esse, quæ per implicitam suppleri, nequeat; aliàs opus non habuisset, ad reuelationem, aut Prædicatorem recurrere, sed ea illuminatione supernaturali contentus esset, quæ ad fidem implicitam sufficit: sicut Prado, & Baronius contenti sunt; qui proinde, neque ad reuelationem, nec ad Prædicatorem mittendum recurrunt. Sententia ergo D. Thomæ loco citato fuit, fidem explicitam in re, & determinatè, esse necessariam necessitate medijs ad salutem: à quo toto Cœlo distant Baronius, & alij Thomistæ pro nostra sententia adducti. Credo tamen D. Thomam alibi pro nobis stitisse, cuius verba dabo infra, *num. 26.*

§. IV.

Animaduersio in Baronium.

20 **C**VM Præfata D. Thomæ verba ex q. 14. de fide, *art. 11.* fideliter excerpta, apud me Baronius legisset, & apertè repugnare videret, non solum Thomistis supra citatis negantibus fidem explicitam in re de Mysterijs Incarnationis, & Trinitatis, esse medium necessarium ad salutem; sed etiam ipsi met Baronio, & alijs, qui præfata D. Thomæ conclusionem, limitatione adhibita, apertissimè deserunt; dum addunt, [eiusmodi fidem explicitam, ita esse medium necessarium, vt ea deficiente, suppleri possit per implicitam, seu rem aliam, in qua præcontineatur.] Hæc, inquã, cum sententiæ D. Thomæ ex q. 14. scriptæ non coherere Baronius cognouisset, maluit segnis discipulus haberi, quàm degener, & infidelis: Ideoque verba superius adducta D. Thomæ negat; [Id, inquit, male probat ex *quest. 14. de veritate, art. 11.* vbi nil habet eorum, quæ ex illo referuntur.] Mirabile dictu! Recolas, quæso, quæstiones disputatas D. Thomæ de veritate, inter quas, decimam quartam de fide inuenies, & in ea articulum

11. & in eius corpore ad finem; & in responsione ad primum argumentum, omnia verba, quæ supra fideliter ex scripsi. Recolat rogo, & ipse Baronius locum, quem refert ex 3. *sentent. dist. 25. q. 2. art. 1.* Vbi inquirens Angelicus Doctor [vtrum explicatio fidei, sit de necessitate salutis?] Affirmatiuè respondet: Et argumento de homine nutrito in syluis, vel inter infideles, qui explicitam fidem habere non potest, eisdem ferè verbis, ac supra, satisfacit, & *art. 2. ad 2. q. 3.* [Post aduentum Christi, inquit, omnes tenentur ad explicitè credendum, & si aliquis instructorem non haberet, Deus ei reuelaret, nisi ex sua culpa remaneret.] Omitto plura, & calumniæ parco.

21 Addit Baronius [exemplum de puero educato in syluis, ad quem Deus missurus sit Angelum, ipsum de rebus fidei instructurum, si primò instanti vsus rationis ad vltimum finem se se retulerit, obicurißimam involuit quæstionem, quæ, inquit, nil prorsus facit ad nostram. Præterea, quid inde elici potest, nisi fidem explicitam de Deo, vt authore gratiæ, & remuneratore, esse necessariam ad salutem, quæ nulla alia suppleri, aut præcontineri possit? Atque hoc differt eiusmodi fides ab ea, de qua disputamus explicita Trinitatis, & Incarnationis.] Verum, & hæc omisit Baronius, si D. Thomæ locum prælibasset: Ibi enim verbis immediate præcedentibus ad exemplum appositum de puero educato in syluis; de fide explicita de Mysterijs Incarnationis, & Trinitatis expressè loquitur; & per implicitam suppleri non posse, tradit; vt constat ex dictis. Nullum ergo constituit discrimen inter fidem explicitam Trinitatis, & Incarnationis, & fidem explicitam de Deo, vt authore gratiæ, & remuneratore.

22 Omitto, in-vtroque casu, eodem modo discurrere nonnullos Thomistas. Quos sequitur Caramuel in *Apologemate, epist. 4. res. 9. fol. 68.* asserentes verba illa Pauli ad Hebræos 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quis inquirentibus se remunerator est.* Intelligi: [Regularmente hablando, hoc est non semper, sed frequentius.] Et fidem remuneratoris explicitam non esse, ita necessariam ad salutem, quæ nulla alia suppleri, & præcontineri possit, tradit expressè M. Ioannes Martinez de Prado *cap. 7. de fide, supra citato, q. 3. §. 3. num. 25.* vbi sic: [S. Thomas 3. *part. q. 88. art. 2.* docet: *impossibile esse peccatum actuale mortale, sine virtute penitentia remitti.* Et tamen est recepta sententia (adhuc inter Thomistas ibi:) quod sine penitentia formali, quis potest iustificari per charitatem, quæ virtualiter continet penitentiam, tanquam for-

forma eminentior, & perfectior. Ita pariter dici potest in præfenti, requiri ad iustificationem fidem explicitam remuneratoris, vel aliam eminentiorem, quæ continetur in charitate Dei supernaturali.] Fides autem hæc remuneratoris, quæ in charitate contineri dicitur, fides implicita dicitur. Vnde constat præfatos Thomistas, sicut fide implicita Mysteriorum Incarnationis, & Trinitatis; ita, & Dei remuneratoris, contentos esse.

23 His verò non assentior: quia locus Pauli ad Hebræos 11. in contrarium stare videtur; adeò, vt negare fidem expressam Dei, vt supernaturalis remuneratoris, esse necessariam ad salutem, dicat esse erroneum P. Suarez de fide, *disp. 12. sect. 4. num. 1.* Et hanc fidem necessariam esse, non solum in voto, sed in re, ait Antonius Perez. *vbi supra, probare expressa verba Pauli ad Hebræos.* Quia propter standum, vt minimum, cenfeo, interpretationi, quam adducunt Granada *contro. 8. de gratia, tract. 9. disp. 3. num. 2.* & Ripalda de fide, *disp. 17. sect. 13. num. 208. & 209.* assentes, fidem explicitam Dei remuneratoris, secundum Paulum, solum requiri ad iustificationem infidelium ad Deum accedentium; non verò ad fidelium, quam esse probabilem fatetur M. Prado supra ex Caietano ibi, sic explicante locum D. Pauli: [Duo, inquit oportet credi, non à quolibet grato Deo, sed à quolibet accedente ad Deum: ad differentiam eorum, qui iam sunt coniuncti, cum Deo, quos non oportet hoc credere.] Hæc Caietanus. Et de infidelibus, ait Prado, videtur loqui Tridentinum *sess. 6. cap. 6.* Quamuis ipse ad omnem iustificationem fidem implicitam Dei, vt remuneratoris sufficere existimet, vt iam dixi; quia docet, fidem explicitam remuneratoris, vel aliam eminentiorem, ad actum charitatis præuiam, modo supra explicato, seu in actu charitatis contentam requiri. Actus enim charitatis non continet fidem explicitam, sed votum implicitum illius pro casu videntis præcepti, vt ex terminis patet. Videatur Cardinal. de Lugo *tom. de fide, disp. 12. sect. 5.* vbi de huius fidei explicitæ Dei, vt remuneratoris necessitate, acutè, & neruose disserit, efficaciter probans, nullius ad huius iustificationem absque illa in re, vnquam contingere posse, de lege ordinaria. Quod secus, vt diximus, cenfet de fide explicita Christi Domini, & Trinitatis; quam in re, vel in voto, tradit sufficere; & sic dici posse medium necessarium: quia quando in re habetur, positiuè insluit in primam adulti iustificationem, vt præuia dispositio, quod aliorum præceptorum ad impletionem non conuenit. Id autem, quod dum existit, est medium, si ex ignorantia inculpabili, vel ex impotentia deficiat, vt in

voto dicitur influere; vt in Baptismo, & in poenitentia videre licet; ac proinde sicut hæc Sacramenta in re, vel in voto sunt media necessaria ad salutem; ita, & fides explicita Christi Domini, & Trinitatis; in quo viri utriusque sententiæ Doctores conuenire cenfeo, & solum est dissidium inter eos de fide explicita in re, de Mysterijs prædictis.

24 An verò in aliquo legitimo sensu fides explicita Trinitatis, vel Incarnationis in re, sit aliquando medium necessarium ad salutem; ita, vt illa deficiente, absque villo peccato, nec habituali, nec actuali, expressè non credens condemnatur? Dubitari possit, v.g. si postquam hæc Mysteria sufficienter proposita sunt infideli; ita, vt nequeat prudenter de illorum veritate dubitare, (vt de facto contingit Iudæis) ipse tamen non credens teneri assensum illis præstare, nec dubium aliquod circa obligationem credendi ipsi occurrat si, inquã, hic homo inuincibiliter ignorans obligatus non credit, condemnabitur? Ex his, qui nobiscum supra senserunt, affirmat Leander à Murcia *tom. 2. disquis. lib. 4. disp. 1. res. 4. num. 16.* Quod probat ex illo Marci vltimo. [Prædicare Euangelium omni creaturæ, Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, qui crediderit, & Baptizatus fuerit, hic saluus erit, qui verò non crediderit condemnabitur.] Caterum hic locus, vel probat omnia fidei Mysteria esse de necessitate medijs, vt potè contenta in Euangelio, vel de nullo probat; quia verba illa, *qui verò non crediderit ad Euangelium prædicatum omni creaturæ referuntur, vt ex terminis patet.* Dicendum ergo est defectum fidei explicitæ Mysteriorum, postquam sufficienter fuerit proposita, si absque culpa contingat, non inferre damnandum infidelem ob infidelitatem: damnabitur verò ob alia peccata lathalia; nisi fide explicita Dei, vt remuneratoris ad contritionem eorum se excitauerit, & actum amoris super omnia non elicuerit.

§. V.

Corollarium.

25 **E**X dictis reiicienda venit sententia media quorundam Thomistarum assentientium explicitam fidem Mysteriorum Incarnationis, & Trinitatis in re, non esse medium necessarium ad obtinendam gratiam, secus ad gloriam. Ita M. Canus *relect. de Sacram. in genere, part. 2. q. 2.* M. Bañez 2. 2. *q. 2. art. 8. dub. vlt.* Et M. Martinus de Ledesma in 4. *part. 1. q. 9. art. 2.* Quod probabiliter sustineri posse, ait M. Araujo, apud Prado supra. Verum hæc sententia expressè

presse contra D. Thomam in 4. dist. 9. art. 1. ubi ait; [Ad secundam quaestionem dicendum, quod gratia est sufficiens causa gloriae, unde omne illud, sine quo obtineri potest gratia, non est de necessitate salutis.] Ergo si absque fide explicita, in re, de Mysterijs Trinitatis, & Incarnationis, obtineri potest gratia, talis fides non est de necessitate salutis, necessitate medij: Ideoque, ita concedit D. Thomas 2. 2. q. 2. art. 7. ad 3. ubi argumentum sibi obijciens de gentilibus, quibus facta non fuit reuelatio de Christo, & tamen salutem consequuti sunt, iuxta D. Dionysium cap. 9. de Coelesti Hierar. Respondet: [Si qui tamen saluari fuerint, quibus reuelatio de Christo non fuit facta, non fuerunt saluari absque fide mediatoris: quia, & si non habuerunt fidem explicitam, habuerunt tamen fidem implicitam in diuina prouidentia, credentes Deum esse liberatorem hominum, secundum modos sibi explicitos, & secundum quod aliquibus veritatem cognoscentibus spiritus reuelasset.] Haec ergo fides implicita sufficit fidelibus in syluis nutritis, quibus reuelatio de Christo facta non fuerit. Haec conclusio est tenenda, iuxta D. Augustinum lib. 19. contra Faustum, ubi cap. 14. contra Pelagianos, inquit: [Propterea sine Baptismo (in re, vel in voto) non patet introitus ad Regnum Coelorum, quia sine illo non potest fieri remissio peccatorum, quae fit per gratiam.] Id ergo, sine quo, per gratiam fieri possit remissio peccatorum, introitus ad Regnum Coelorum, non impedit. Ergo sine fide explicita Christi iustificatus, potest, secundum D. Augustinum, Regnum Coelorum introire.

26 Secundò probatur: quia Sacrae Scripturae loca, quibus aduersarij vtuntur ad suadendam necessitatem fidei explicitae in re ad salutem, potissimè loquuntur de prima iustificatione, vt constat ex illo Ioannis 17. Haec est vita aeterna, vt cognoscant te Deum verum, quem misisti Iesum Christum. Cuius verba sic interpretantur ibi Sanctus Cyrilus, & S. Augustinus lib. 4. de Baptismo, cap. 21. Colligiturque ex illo Actorum 10. Remissionem peccatorum accipere per nomen eius, per fidem, quae est in Christo Iesu. Vt dicitur ibi, cap. 26. Neque ex alijs Sacrae Scripturae, aut Sanctorum PP. autoritatibus, maius fundamentum habetur, ad necessitatem fidei explicitae in re, ad obtinendam gloriam quam ad adquirendam gratiam: Ergo cum haec, iuxta aduersarios, sine fide explicita Christi, adquiri possit; & illa obtineri poterit; & priori iure. Quod videtur supponere Tridentinum sess. 6. cap. 16. ubi definit: [Nil deesse iustis, quo minus vitam aeternam consequantur, si perseverauerint.] Et satis constat ex

verbis Christi Domini, Matthaei 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Cum autem haec absque explicita Christi fide, ignorantia inuincibili excusante, vtque ad vitae finem seruari possint: absque villo fundamento, semel iustificatis, illius necessitas adstruitur.

27 Tertio probatur ab absurdo: quia ex contraria sententia sequeretur, iustificatum absque fide explicita Trinitatis, & Incarnationis; non posse in statu gratiae decedere, quovque talem fidei actum elicuerit, aut sic decedentem; nec posse salutem consequi, vt potè carentem fide explicita; nec posse damnari, vt potè gratia praeditum.

28 Respondet M. Bañez ubi supra, conclus. 3. & 4. Iustificatum cum sola fide implicita non moriturum, antequam habeat fidem Christi explicitam, iuxta ordinem diuinae prouidentiae, ad dignitatem Christi pertinentis. Sed contra primò: Nam quod asseritur de ista speciali prouidentia, de fide explicita praemittenda ante consequutionem gloriae; eodem iure, & fundamento, adstrui posset ad acquisitionem gratiae: nulla enim reddi potest congrua ratio, cur ad dignitatem Christi, cuius meritis iustificamur, huiusmodi prouidentia non pertineat: Ergo sicut ex natura rei, & absque vlla iniuria dignitatis Christi, potest homo absque tali prouidentia iustificari; ita, & saluari. Contra secundò: Quia naturaliter, & absque villo miraculo contingere potest, quod semel iustificatus ignorantiam Christi inuincibilem habeat, & quod Deus illi hoc Mysterium non reuelet: Ergo ex natura rei contingere potest, vt quis se immortalem reddat, cum absque fide explicita decedere nequeat, vt supponit Bañez, & illam nunquam acquirere, ex natura rei contingens sit. Contra tertio: quia nullo fundamento asseritur, hominem iustificatum sola fide implicita nequire statim, sine explicita decedere; vt bene in simili arguit M. Bartholomaeus de Ledesma in summ. de Sacram. Pœnit. diffic. 2. de confess. (ad probandum cum Soto contra M. Cano, votum explicitum confessionis non esse medium necessarium ad salutem. [Quia cum sine voto (inquit) explicito confessionis, (sicut, & absque fide explicita Christi) possit homo iustificari in instanti, & tunc eum posse mori, certum sit; sit, vt sine voto explicito confessionis saluari queat. Nam dicere, illum tunc, donec habeat votum confessionis explicitum, (seu fidem Christi explicitam) mori non posse, est diuinare.] Qua propter M. Dominicus de Soto in 4. dist. 5. q. unica, art. 2. conclus. 3. praefatam sui instituti Authorum sententiam sex efficacissimis argumentis rejicit, dicens: [Arbitror, & absque villo fundamento, & contra quam rei veritas ha-

habet, inventa.] Et in quarto argumento, temerariam dicere non dubitauit. [Dicere enim Deum dispositurum, ne vllus adultus moriatur in gratia, quin prius fuerit sufficiens instructus de fide explicita Christi, est fingere miraculum pro libito: est diuinare.]

QUESTIO II.

Vtrum infidelis teneatur ad fidem se convertere, quando haec probabilior tantum quam secta sua illi proponitur?

§. I.

Quid sentiant Doctores.

1 Omnes Theologi conveniunt, infideles teneri ad fidem converti, statim, ac ipsis eius mytheria sufficienter fuerint proposita. Sic Vazquez 1. 2. disp. 120. cap. 5. Suarez de fide, disp. 16. sect. 1. quos alij sequuntur. Difficultas vero est, quando credenda sint sufficienter proposita? In quo non conveniunt Doctores. Ideoque infidelem, cui Religio Catholica, vt probabilior tantum proponitur, ad fidem se convertere non teneri extra articulum mortis, censent viri doctissimi, Thomas Sanchez in sum. lib. 2. cap. 1. n. 5. sic scribit: [Adhuc explicandum restat, quando dicatur fides sufficienter infidelibus proposita; vt non temerè, & imprudenter, sed prudenter credat; ac proinde non credendo peccet. Bañez 2. 2. q. 10. art. 1. dub. 3. conclus. 3. & 4. & Petrus de Ledesma tom. 2. summ. tract. 1. cap. 5. conclus. 5. & 6. dicunt, non sufficere, vt ipsis proponatur Euangelium credibile, bene tamen sat esse, si proponatur tanquam magis credibile, etsi sua secta credibilis illis quoque videatur. Ducuntur, quia lumen naturale, in re tanti momenti, dicitur necessariò, quod credibilius apparet, amplectendum; licet in alijs materijs dicitur, satis esse amplecti minus probabilem partem. Caterum hoc non placet ita generaliter dictum. Quippe dum infidelis sibi persuasum habet, suam sectam esse probabilem, quamvis contraria sit probabilior, teneri vtique in articulo mortis constitutus veram fidem, quam probabiliorè iudicat, amplecti, vt potè qui in eo articulo est constitutus, in quo de extrema salute agitur, ac proinde partem, quam tutiorem, & probabiliorè iudicat, amplecti tenetur. At extra eum articulum non tenetur; quod adhuc prudenter existimet, se posse in sua secta perseverare, tempusque rei melius examinanda superfit. Tandem quia D. Thomas 2. 2. q. 1. art. 4. ad 2. petit, vt quis credere teneatur, videre res, quae proponuntur, credibiles esse. At dum contrarium repraesentatur, vt credi-

P. Mar. de Moy. Quaest. p. 2.

bile, non est evidentia credibilitatis alterius partis. Quare tunc censeo res fidei ita sufficienter infidelibus proponi, vt ipse precepto diuino teneatur, ad credendam, (etiam extra articulum mortis) quado ita fides rationibus, vitae sanctitate, contrariorum errorum confutatione, signis aliquibus confirmatur; vt prudenter ratio ipsa incipiat prescribere, res fidei auditas esse credendas, & contrariam sectam esse falsam. Ducor: quod ad huiusmodi obligationem, ex doctrina D. Thomae id peti diximus. Deinde quia hoc videntur petere authores de hac re tractantes, quos invenire potui. Sic Sanchez: quem sequitur P. Granada de fide, controvers. 1. tr. 10. disp. 4. & non improbat M. Prado tom. 2. cap. 1. de conscientia, q. 5. §. 3. n. 12. Hanc sententiam amplectitur Fr. Leander à Murcia tom. 2. quest. Moral. lib. 4. disp. 1. resol. 24. num. 3. & 12. dicens: [Tunc obligare praecipuum affirmatiuum fidei, quando fides alicui infideli, vel infideli inter fideles nutrito sufficienter proponitur: nempè, quando fidei mytheria audiunt apprehendentes illam, vt rem ad salutem necessariam, nec vllam dubitandi rationem habentes.] Sic pluribus citatis.

2. Quod autem D. Thomas, ad obligationem credendi, evidentiam credibilitatis requirat, tradunt eius celebriores interpretes: unde doctissimus P. Granada 2. 2. contr. 1. de fide, tr. 2. disp. 3. sect. 1. sic ait: [Vtrum ad amplectendam fidei veritatem, requiratur in omnibus evidentia credibilitatis? Beatus Thomas, art. 4. ad secundum, agens de evidentia credibilitatis ait: Nullum esse crediturum mytheria fidei, nisi videret ea esse credenda, vel propter evidentiam signorum, vel propter aliquid huiusmodi. Propter quae, & similia Caietanus, in praedictum locum D. Thomae. Bañez dub. 3. ad 3. Aragon dub. ultim. tinentur, in omni credente requiri evidentiam credibilitatis, eamque esse sententiam D. Thomae: Idemque videtur sentire Lorca disp. 16. memb. 4. num. 2. & Dionysius in 3. dist. 24. quest. vnic. ad fidem, ait: Leuitatis & fatuitatis foret, certò credere sublimitatem mytheriorum fidei, (attende) nisi certò sciretur legem & fidem Christianam esse à Deo, medijs motiuis credibilitatis.] Sic Granada. Et haec est communis sententia, vt ait Lugo de fide, disp. 5. sect. 1. n. 3. [Vera tamen, inquit, & communis sententia Theologorum affirmat, in singulis praerequiri evidentiam credibilitatis, pro qua est apertè S. Thomas in presenti art. 4. ad 2.]

3. Rogabis, quid sit evidentia credibilitatis? Respondeo cum Granada disp. 4. ex D. Thomae, evidentiam credibilitatis, vt minimum manifestare fidei veritates, evidentia morali. [Quam conclusionem, inquit, amplectitur D. Thomas 3. part. quest. 47. art. 5.]

Quatenus ait, Indæos vidisse evidentiā signa diuinitatis Christi,] quod tam ipse, quam alij explicant exemplo evidentiæ, qua credimus esse Romam. Itaque evidentiā credibilitatis ea dicitur, quæ excludit dubitationem prudentem de opposito: vnde quovisque mysteria fidei sic proposita fuerint, vt de eorum veritate nequeat prudenter dubitari, nō sunt sufficienter proposita ad credendum iuxta D. Thomam, & discipulorum sententiam: Quæ sequitur Puente Hurtado de fide, disp. 14. sect. 7. inquit [singulos fideles ad exereendam fidē infusam indigere tam prudenti propositione; vt videant clarē, sibi nō licere dubitare.] Et consentit Cardin. de Lugo disp. 1. sect. 13. n. 318. & ita fatetur Caietan. 2. 2. q. 1. art. 4. ad 2. ibi: [Dicendum est igitur, quod author loquitur de visione propriē, & quod verā, & virtuosē credere exigit evidentiā, quod illud sit credibile: ita quod nullus aliquid verē; hoc est, absque formidine alterius partis; & virtuosē, hoc est prudenter, credit aliquid, nisi evidēter cognoscat illud esse credibile,] & infra: [Idem est videre ac assenti à fide digno, & videre hoc esse credibile, &c. Et ita solis illis apud quos iste asserens est fide dignus, evidens est, hoc dictum esse credibile: & propterea stat vnum, & idem dictum, ab vno videri, in ratione credibili, & ab alio non.] Hæc Caietanus.

4 Ex quibus pro opinione P. Sanchez, sic argui potest. Infidelis, qui doctrinam Catholicam probabiliorē tantum iudicat, quam sectam, quam ipse profitetur; non habet evidentiā credibilitatis doctrinæ Christianæ; nec illi est moraliter evidens, hanc verā esse. Potest ergo prudenter parti contrariæ assentiri: quia sola probabilitas vnius partis, licet maior, nō inducit improbabilitatē, aut falsitatē contrariæ, ac proinde non excludit prudentem formidinem de veritate illius, sed relinquit practicē honestabilem dissensum, vt cōtingit in alijs materijs: Aliās si sola maior probabilitas induceret obligationem credēdi, sequeretur, quod si, Sarracenorum secta indis barbaris proponeretur, vt probabilior, tenerentur sub lathali Mahometanam amplectari. Quod nemo concedet.

5 Insuper, quod sola maior probabilitas vnius partis non sufficiat ad obligationem credēdi, suadet: quia maior probabilitas minus vrget, quam maior securitas, sed hæc nō inducit obligationē: ergo nec illa; minor probatur. Quia præceptum charitatis nō minus obligat quam præceptū fidei; atqui maior securitas opinionis (v. g. quod nō sufficiat sola attritio in Sacramento poenitentiae ad iustificationem, sine qua impossibilis est salus) nō inducit (secundum plures) obligationem contritionis: ergo maior probabilitas de ve-

ritate Religionis Christianæ, nō inducit obligationē assensus. Imò re benè inspecta, magis videtur vrgerē argumentū in præcepto charitatis: quia rectē compatitur opinionem esse probabiliorē; non tamen securiorē, vt in casu posito de attritione cōtingit: probabilior enim est opinio asserens, ad iustificationem sufficere attritionem, cum Sacramento; securior verò, quæ negat; & talis ab operante censetur, vt potē qui ex fide certissimē novit, cum contritione iustificari, cū attritione verò in certū esse: quia opinio id adstruens, cum ad fidem non pertineat, potest subesse falsō; & tamen etiam in articulo mortis sufficere attritionem cognitā cum Sacramento, & non esse obligationem eliciendū actum contritionis, docent Egidius, Fagūdez, Salas, Laymam; Becanus, Faber, Diana, Lugo, & alij, quos sequitur Leander à Sacram. tom. 1. tr. 5. disp. 7. q. 10. Ergo licet infidelis Religionē Catholicorū probabiliorē iudicet, quam suā sectam, si tamen hanc probabilem censeat, nō tenebitur, saltem extra articulum mortis, Religionem Catholicam amplecti.

6 Vrgetur, quia in medijs necessarijs ad salutem, opinio securior, licet minus probabilis, probabiliori præponderat, & secundum prudentiæ regulas, præferri debet, vt docent Suarez, Granada, Sanchez, Valentia, Zambranus, Nuño, Tannerus, Præpositus, & alij apud Leandrum supra, quos iure sequitur R. P. Leander à Murcia lib. 1. disquis. Moral. disp. unica, resol. 19. num. 10. & lib. 2. disp. 1. res. 17. num. 14. Quia electa securior opinio, nulli exponitur penitens damnationis periculo: secus si minus securā, & si probabilior eligatur: si ergo his non obstantibus viri doctissimi supra citati probabile iudicant, etiā in articulo mortis, esse licitum, opinionem minus securā amplecti, cur nō, & minus probabilem, si probabilior non appareat securior, vt contingere potest opinantibus.

7 Roboratur ex fundamento, quo adversarij ducuntur ad obligationem credēdi ad struendā, quando Religio Catholica, vt probabilior proponitur; nimirum, ait M. Bañez q. 10. art. 1. dub. 3. conclus. 4. quia cum proponitur fides, vt medium necessarium ad salutem, grauis videtur negligentia nolle amplecti partem tutiorem. Verum hæc ratio in multis deficit; tum quia potest apparere infideli Religio Catholica probabilior, non tamen securior; tum quia vt ait Granada supra tract. 10. disp. 4. hoc etiam concessio: [Quod docet Bañez, verum videtur in articulo mortis, vbi agitur extrema salus. Extra illum verò, inquit, probabile existimo non teneri credere. Primò: quia adhuc prudenter existimat, se posse manere in sua secta. Secundò: quia semper est tempus reme-

melius examinandi.] Sic ille. Quod tenere videntur Vazquez, Aragon, Victoria, Azor, & alij, quos refert Sanchez supra lib. 2. cap. 1. num. 6.

8 Confirmatur ex superioribus dictis: quia sicut fides est medium necessarium ad salutē, ita, & iustificatio impij; & sicut infideli proponitur, vt securus ad salutem sequendam, assentiri rebus fidei, ita & Catholico elicere actum contritionis, quando lathalia confitetur, & tamen, saltem extra articulum mortis, hunc non teneri ad actum contritionis, nec ad partem tutiorem amplectendam, est communis Theologorum sententia: ergo licet infideli proponatur, vt securus assentiri rebus fidei, si tamen probabiliter existimet, suam sectam esse veram, & se posse in illa permanere, non tenebitur, extra articulum mortis, ad fidem se convertere.

9 Adde, quod ad actum eliciendum, non sufficit, secundum plures, maior probabilitas de veritate mysteriorum fidei; ergo neque ad obligationem eliciendi: Antecedens probatur; tum ex D. Thoma requirente, vt diximus, evidentiā credibilitatis: tum ex fundamento, quo Theologi communiter probant: nempe; quia fidei assensus est firmus, omnem dubitationem (id est formidinem) excludens; nequit autem quis firmiter, & sine vlla dubitatione velle assentiri obiecto, dum iudicat probabile, non ita esse. Ergo ad assensum fidei carere debet omni iudicio, quo censeat probabile, quod mysterium propositum non ita sit. Tum, quia, vt ait Palao infra citandus, fides proposita solum sub probabilitate, quod sit credibilis, non infert obligationem credēdi; quia dum contrariū proponitur dignum creditu, non tenetur quis illud deserere: debet ergo, vt teneatur fidem amplecti; convinci de falsitate sui erroris, & de veritate fidei amplectendæ. Aliās, si fideli ex ignorantia proponeretur hæretis aliqua, vt magis probabiliter credibilis, teneretur ex fide illi assentiri. Quod in mentem Catholici venire non potest.

§. II.

Eiusdem sententiæ fundamenta alia:

10 Insuper authores præfatæ opinionis eam suadent ratione, quæ vtitur Andream de Vega lib. 9. de iustificatione, probans cum M. Soto, & alijs, plures iustos habere fidem humanam, non leniter certam de sua iustificatione; nam ex dilectione Dei, & obseruatione legis, prudentis-

simè, & probabilis coniciant, illos actus esse, quales requiruntur ad iustificationem: ac proinde se esse in statu gratiæ: cum de omni diligente Deum, & obseruante legem per actus supernaturales, sit hoc reuelatum; & tamen hæc maior probabilitas non sufficit ad eliciendam assensum fidei circa statum gratiæ, quod tradit Cardinal. de Lugo tom. de fide, disput. 1. numer. 322. & sequent. quia, vt definitur in Tridentino sess. 6. cap. 9. [Quilibet dum se ipsam, suamque propriam infirmitatem, & indispositionem respicit, de sua gratia formidat, & timere potest, cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consequutum.] Ergo sola maior probabilitas de veritate obiecti, & de illius reuelatione, non sufficit ad assensum fidei: quia, vt tradit Concilium, dum est locus prudenti formidini, & timori de opposito, non est locus fidei. Atqui quoties vna pars solum probabilior apparet, manet locus prudenti formidini: quia prudenter de eius veritate dubitari potest, cum contradictoria sit probabilis: ergo non est sufficienter proposita ad actum fidei.

11 Deinde probatur ex Palao tom. 1. tr. 4. disp. 1. punct. 12. num. 8. vbi sic scribit: [Secundo suppono. Quamvis infideles audiant Prædicatorem veræ Religionis, non teneantur statim illi assentire, quovisque ex rationibus, ex signis, ex honestate vitæ, & alijs testimonijs probet fidem, quam prædicat, esse evidenter credibilem. Sic ferè omnes Doctores, Sanchez, Vazquez, Bañez, Toletus, Salas, Ioannes Sanchez, Curiel, Lorca. Ratio est: quia quovisque prædicator probet evidenter, rem esse dignam creditu, temerariè procedis, si Religionem susceptam deseras: exponis enim te manifesto periculo errandi, & loco Prædicatoris veri, falso, & hæretico assentieris. Qua propter D. Thomas 2. 2. quæst. 1. art. 4. ad 1. requirit ante fidem, videre ea, quæ credenda sunt, non quidem in se, sed quoad dignam eorum credulitatem.] Quod autem cum evidentiā credibilitatis mysteriorum fidei non compatitur iudicium probabile de opposito, videntur supponere Doctores. Iulius Mercorus 2. part. Basis Moral. Theolog. art. 5. Sic, inquit, secunda conclusio: [si sufficienter proponerentur alicui infideli mysteria fidei, eique fierent evidenter credibilia, non posset credere oppositum.] Et infra §. Deum ex Doctoribus Ecclesiæ concludit: Ergo durante credibilitate vnius partis contradictionis, alteri oppositæ intellectus minimè ad hæreticè potest. Sic ille. Ex quibus Petrus Hurtado de Mendoza 2. 2. to. 1. disp. 14. sect. 5. §. 40. sic ait: [Perseuerate evidente credibilitate, pars opposita nō potest apparere probabi-

11. Vnde §. 43. inquit, [evidentia credibilitatis est evidentia de obligatione credendi, & abigendi omnem formidinem, & titubationem.] Hac autem non reperitur, quando prudenter dubitari potest de veritate obiecti: quia, ut ipse ait, §. 47. [Ad exercendam fidem, indigent fideles tam prudenti propositione, ut videant clarè sibi non licere dubitare, v. g. (inquit) si quis mihi assereret Deum reuelasse iustitiam esse inhærentem, dum id non probat argumento, quantum satis est ad me convincendum incredulitatis, non pecco contra fidem Catholicam.] Qui autem prudenter dubitare potest, non videt clarè sibi non licere dubitare.

12. Cui consonat Cardinalis de Lugo *tom. de fide, disp. 1. sect. 13. n. 318.* [Assentus, inquit, fidei ex imperio voluntatis, & piæ affectionis elicitur talis, & tam firmus, ut excludat omnem prorsus formidinem circa suum obiectum; non potest autem voluntas prudenter imperare talem assensum, excludentem omnem formidinem, quando circa obiectam illud posset prudenter formidare: imprudenter enim prohiberetur formidare, vbi prudenter formidare posset. Ergo ut voluntas possit prudenter imperare assensum fidei excludentem omnem formidinem, debet obiectum proponi tale, ut de eo non possit prudenter dubitare.] *disp. 5. sect. 1. n. 5.* [Ergo cum fides sit virtus inclinans ad credendum ea solum, quæ negare non possumus repugnat dari voluntatem credendi, ex iudicio solum probabiliter dictante talem credibilitatem: quia eo ipso non manet hic, & nunc obligatio simpliciter non dissentiendi.] & inferius. [Vnde sumi potest ratio à priori: quia repugnat prudentiam dictare, obiectum illud esse dignum, quod credatur super omnia, & sine vlla formidine; quod tamen ea prudentia iudicat, quod probabile sit esse falsum.] Hactenus Eminentiissimus Lugo. Et ante illum sapientissimus P. Suarez *disp. 4. de fide, sect. 5. n. 8.* vbi cum Caietano, Aragó, Zumelio, & modernis Thomistis sic inquit, [iudicium credibilitatis debet esse certum, ut ad fidem certam, & indubitaram inducat: nam si quis potest prudenter dubitare, aut formidare, esse ita, non erit fides perfecta.] Quod iterum tradit *disp. 13. sect. 1. n. 6.* vbi ad obligationem fidei, ex præcepto huius virtutis promanentem, requirit, quod sic aliquid proponatur, ut dictum, & reuelatum à Deo, ut non possim prudenter aliud existimare. Quando autem pars opposita probabilis iudicatur, prudenter credi potest, ideoque non obligamur alteram credere. [Quia sufficit opposita probabilitas ad eiusmodi obligationem tollendam,] ut inquit Ripalda *to. de fide, disp. 3. sect. 5. n. 77.*

13. Addit Iulius Mercorus 2. part. *Basis Theologie Moral. art. 7.* intellectum non posse assentiri parti probabiliori, si opposita apparet probabilis. Ceterum hic author, præterquamquod contra omnes Theologos, quotquot ante, & post illum scripserunt, in hac parte loquitur; sibi met apertè contradicit: quia 2. p. *Basis, art. 24.* ait. [Paganum, qui paratus amplecti veram fidem premeretur contrarijs opinionibus, altera quarum probabiliter dicit licitum esse sequi fidem Hæbreorum, altera probabilior, non esse licitum; sed sectandam esse fidem Christianorum; peccare sectando opinionem minus probabilem: quia exponit se periculo errandi circa necessaria ad ultimum finem.] En apertè concedit posse intellectum adherere opinioni minus probabilis: falso ergo, & inconsequenter dixit, neque probabiliori posse dum opposita apparet probabilis. Quod iterum reperit 3. p. *Basis, art. 6.* dicens, opinionem, neque æquè probabilem; neque probabilior in concursu oppositæ habentis æqualem, vel etiam minorem probabilitatem, fauentisque præcepto eligi posse. Tradidi, inquit, rationem sup. 2. p. art. 7. vbi docui intellectum non posse opinari de opinione probabiliori, concurrente minus probabili. Si ergo res ita se habet, quomodo poterit Paganus ex præcepto adherere opinioni probabiliori pro fide concurrente minus probabili pro Iudaismo? Non ergo consequenter loquitur hic author. Insuper audiendus non est Vicentius Baronius in opere *moral. contra Caram. & alios, disp. 2. sect. 2. art. 2. §. 6.* vbi inquit; quod certitudo motiuorum fidei Catholicæ non extinguit, neque enervat probabilitatem rationis & difficultatis, quæ militant contra veritatem fidei Catholicæ: quæ quidem secundum Baronium penè cogunt ad dissentiendum à veritatibus fidei. Hac enim doctrina implicationem involvit: quia certitudo vnius partis contradictionis reddit improbabilem contrariam; & apertam inconsequentiam continet: quia certitudo moralis opinionis fauentis libertati, in opinione huius Doctoris absorbet, & enervat probabilitatem opinionis pro lege. Ergo certitudo motiuorum fidei enervat probabilitatem motiuorum opinionis, vel sectæ contrariæ. Videtur evidens: locus ergo disputationi non relinquatur, nisi in casu, quo motiuum fidei; ut probabilis tantum proponatur; quo posito disputatur, an extra articulum mortis inducat obligationem credendi?

☞ (? ?) ☞

§. III.

Quid in articulo mortis?

14. Nullum igitur infidelem, nec in articulo quidem mortis, teneri credere, si fides solum proponatur, ut magis credibilis, teneri expressè Doctor Ioannes Sanchez in *Selectis, disp. 19. numer. 6.* & *sequentib.* Quia ad obligationem credendi, inquit, opus est [taliter illius intellectum manere convictum, quod contrariæ partis nullum habeat iudicium probabile, nec ab intrinseco: quia nullis rationibus probabilibus nititur, nec ab extrinseco: quia autoritate impugnantium fidem non fulcitur, &c.] Vnde (inquit) infero, quod si infidelis probabiliter ab intrinseco, hoc est, per rationes probabiles, iudicet res fidei esse credendas, contrariam etiam probabiliter concipiens ab extrinseco, hoc est, ob autoritatem Doctorum; ad credendum non teneri: licet enim ad operandum, vel non, fas est cuiilibet, opinionem solum probabilem ab extrinseco sequi, adhuc relicta sibi probabiliori ut diximus *disp. 41. numer. 71.* sic etiam ad credendum, vel non, licitum erit infideli opinionem sibi visam probabilem amplectari, adhuc probabiliori relicta, &c. Quo fit minus rectè dixisse Bañez 2. 2. q. 10. art. 1. dub. 3. *conclus. 3.* & 4. & Ledesma 2. tom. *summ. tract. 1. cap. 5. conclus. 5.* & 6. asserentes, teneri infidelem Evangelium credere, si sibi sit propositum, tanquam magis credibile, etsi sua secta credibilis illi videatur, &c. Hoc, inquam, verum non est: nam sicut in alijs materijs, vbi offensa mortalis intercedere posset, fatentur ipsi eam non committi ab operante ex opinione minus probabili; licet res maximi momenti sit, Deum offendere mortaliter, vel non: sic quoque ab infidelitate excusabitur infidelis non credens, ductus opinione minus probabili. Fit quoque minus benedixisse Sanctium in *sum. lib. 2. cap. 1. numer. 6.* præfaram doctrinam ex Bañez, & Ledesma, veram esse in articulo mortis &c. Quod verum non est: nam opinio, quæ in salute securam reddit conscientiam ad operandum vel non; tutam quoque reddit in articulo mortis, cum in utroque tempore æqualiter constringatur homo Deum non offendere.] Hæc Ioannes Sanchez; cui viri alij doctissimi subscribunt; eo quod obligatio colendi Deum fide vera æqualiter obligat in vita, & in morte: atque adeo si Deus non offenditur in vita, ex eo quod infidelis, fide sibi tantum probabiliter proposita, non convertatur; nec in morte offendatur: vnde rationes, quæ probant non teneri infidelem in vita se convertere, planè vi-

dentur evincere, neque in morte. Nec desentire poterunt, qui asserant nullum infidelem teneri, imò nec posse, actum fidei divina elicere circa mysteria, quin evidentiam credibilitatis eorum habeat.

15. Propterea semel posito licitum esse, in his circumstantijs, non converti in vitam; licere etiam nec in morte, tuetur Vicentius Baronius 1. part. *Theologie Moral. contra Caramuel disput. 2. sect. 3. fol. 203.* [Hinc etiam,] & tenere videntur quotquot defendunt, fas esse in mortis articulo, amplectari opinionem probabilem, quam in vita licet Diana 2. part. *tractat. 3. resolut. 9.* & 3. part. *tract. 4. resolut. 98.* & part. 8 *tractat. 2. resolut. 92.* Ioannes de Escobar de *Confessore solicitante, part. 2. quæst. 2. §. 2. numer. 37.* Pasqualigo *decis. 27.* Vercellii *tom. 1. tractat. 2. quæst. 38. numer. 10.* Franciscus de Lugo de *conscientia, cap. 3. quæst. 5.* Rocaphul *lib. 3. de conscientia, probab. cap. 7. numer. 60.* & M. Baptista *disp. 208. dub. 9. de conscientia.* Qui ea firmitate huic opinioni adheret, ut contrariam improbabilem esse dixerit. Quod ante illum pronunciauit Petrus de Ledesma de *penitentia, cap. 20. conclus. 4. dub. 6.* in simili; censens improbabile, quod quis teneatur in articulo mortis in confessione exprimere, quod antea poterat tacere. Ob quorum saltem autoritatem videtur non posse negari a peccato contra fidem excusandum infidelem, qui nec in articulo mortis ad fidem se convertit, eo quod sua religio, vel secta probabiliter credibilis, adhuc ipsi appareat, cui proinde prudenter assensum prestare potest. Illationem hanc nequit consequenter negare M. Petrus de Ledesma *tom. 2. summ. tract. 4. de fide, cap. 5. post sextam conclusionem, vbi contra suam sententiam, ut supra explicatam, sic sibi obijcit.* [A cerca de esta conclusion ay vna dificultad. Porque no estamos obligados a creer lo que es mas creyble, y probable; luego en tal caso el Infiel no está obligado a creer lo que es mas creyble. Y muchos Doctores enseñan, que es licito seguir la opinion probable, dexando la que es mas probable; luego lo mismo será en nuestro caso.] Hic est difficultatis cardo, cui sic ipse respondet. [Tengo por regla cierta, que la opinion probable en las cosas morales, siempre se puede seguir de la manera que es probable, aunque sea en agrauio de tercero, y en materia de Sacramentos: y esto es pena de no ser probable, &c. En nuestro proposito, si se le haze mas creyble, y probable, que la Religion Christiana es la verdadera, no ay opinion que diga, que es licito no creer la tal Religion, sino todos convienen, en que está obligado a creer en la tal

Religion, por lo qual está obligado à creer.] Sic M. Ledesma: sed apertè fallitur. Quia, vt constat ex dictis, multorum sententia est, in tali eventu licitum esse non credere: ergo iuxta opinionem ipsius Ledesma, si infidelis ei conformetur, non tenebitur credere. Non ergo damnabitur propter infidelitatis peccatum, licet ad Religionem Catholicam, etsi probabiliorem censens, non convertatur. Sic discurrunt Doctores.

§. IV.

Duplici conclusione rem definitio.

16 Dico 1. in sententia, quam, cum D. Thoma, tenet communiter Theologi, asserentes ad actum fidei diuinæ, & ad eius obligationem, necessariam esse evidentem credibilitatem obiecti, id est tot motiuis, & principiis extrinsecis intellectū duci ad assensum, vt nequeat prudenter dubitare, nec formidine de eius veritate; non est præsentis quæstioni locus. Ratio est evidens: quia, cui probabilis, vel probabilior dumtaxat apparet Religio Catholica, non est evidenter credibilis; nequit ergo ille actum fidei diuinæ elicere: ergo non tenetur: quia ad impossibile non est obligatio. Hæc autem, vt communis opinio D. Thomæ fert, non confurgit, donec evidētia credibilitatis habeatur, quæ talis naturæ est, vt se ipsa reddat evidenter incredibilem, & ideò falsam, & improbabilem partem oppositam. Quod sola maior probabilitas non præstat, vt ex terminis notum est: Ergo in opinione M. Bañez, Ledesma, & aliorum Thomistarum, apertissimum est, infidelē non posse, nedum teneri, ad fidem Catholicam se convertere, si nostra hæc verissima Religio non certa, sed probabilior tantum ei appareat, nec motiua ad credendum ipsi proposita ad firmiorem assensum certum inducant. Pro hac sententia, vltra Doctores, §. præcedenti, citatos, advoco P. Ripalda de fide, disp. 6. sect. 5. num. 44. & 49. P. Suarez disp. 4. sect. 2. num. 4. & 5. & P. Elizalde in suo opere de forma veræ Religionis quærendæ, & inventiendæ, q. 19. num. 335. fol. 226. & q. 31. n. 607. Et tenet expressè Iulius Mercorus ex Prædicatorum Ordine in *Basi totius Theologiæ Moral. 2. p. ait 5. fol. mihi 75. in editione Mantuana, anno 1658.* vbi postquam ad credendum fide diuinā, supposuit ex D. Thoma requiri evidentiā credibilitatis, sic ait: [Quod apparet alicui evidenter credibile, etiā oportet appareat certum, &c. Si ergo supponis infideli esse evidenter credibile Mesiam venisse, eidem simul non poterit esse credibile non venisse.] Cui consentit P. Terillus de *consc. q. 9. num. 8.*

17 Igitur vt quæstioni locus maneat, supponere debemus, esse posse aliquos assensus fidei diuinæ adeò imperfectos, & infirmos, qui non supponant credibilitatis obiecti evidentiam; atque adeò posse infidelē, si velit, ad nostram fidem converti; tamen si suam sectam existimet prudenter esse credibilem. Vt cum Valentia, Torres, Granada, & paucis alijs tradit Ripalda *suprà sect. 6.* Hæc igitur opinione præmissa, inquiri potest, an hæreticus, seu infidelis, cui Religio Catholica, vt probabilior tantum, ex consideratione motiuorum, proponitur, teneatur ad illam se convertere?

18 Dico secundò, maiorem dumtaxat probabilitatem fidei non inducere obligationem credendi, ac proinde neminem, licet possit, ad conversionem teneri, quovsque evidentiam credibilitatis illius habeat. Hæc conclusio deducitur ex his, quæ tradant ipse Ripalda *suprà*, & Suarez *disp. 4. sect. 2. num. 5.* & Elizalde locis iam citatis, vbi sic ab absurdo arguit, [si veritas veræ Religionis est dubia, nequit me obligare præ alia similiter dubia, nec item si probabilis, vel probabilior: nam probabile, vel magis probabile, ex Scholarum placito, iā hodie recepto, nec in conscientia non obligant: probabile rursus, nec magis probabile haud tollunt probabilitatē oppositi: ergo licet Religio Catholica sit vera, poterat relinqui probabilis Calvinista, vel Mahometana: has ergo citra scelus, amplecti licebit: nam probabilia sectamur sine scelere.] Sic ille, Quæ licet ad aliud probandum adducat, nempe [manifestum esse debere ex rebus in mundo moraliter evidentibus, quæ nam inter omnes sit vera, ac à Deo data Religio?] nostram tamen conclusionem illum amplexari suadent, tum ibi q. 19. num. 335. tum q. 34. num. 607. vbi iterum repetit inquit: [Quam obligationem (scilicet fidem nostram amplectendi) subsistere non posse diximus, nisi ipsius veritas citra omnem opinionem constaret.] Igitur si non sic constet, non erit obligatio credendi, licet possit fide diuinā credi, nempe imperfecta non excludente formidinem, sicut possumus illa credere, hunc parvulum esse iustificatum, vel hanc hostiam continere Christum, &c. vt ait Ripalda *suprà disp. 8. sect. 5. n. 78.*

19 Probatum insuper efficaciter: quia iudicium prudens fundatum in maiore dumtaxat probabilitate credibilitatis, seu veritatis obiecti, licet sit certum practice ad honestandam piam affectionem imperantem assensum, est tamen mutabile: quia principia, quibus fundatur, vt potè probabilia tantum, facile mutari possunt; vt continget, si coniecturæ in contrarium probabiles de nouo concipiuntur. Frequentissimè namque eve-

euenit minus hodie probabile nobis apparere, quod heri probabilius censebamus. Ergo, qui maiore dumtaxat probabilitate Religionis Catholicæ ductus, ad eam fuerit conuersus, si minus probabilis postea illi appareat, & sectam suam, quam deseruerat, probabiliorem iudicet, non solum poterit ad eam redire, absque vlla culpa, sed tenebitur. Quod absurdissimum est. Sequela patet: quia vt ex aduersarijs ponimus, maior probabilitas Religionis propositæ inducit obligationem assensus; Ergo, vel dicendum est solam probabilitatem, & si maiorem vnus Religionis, præ alia, non sufficere ad obligandum, vel conuersum ad fidem ex sola maiore probabilitate credibilitatis, seu veritatis illius, teneri eam deserere, & ad suam sectam redire, si hæc postea probabilior, ipsi proponatur. Non ergo ex maiore probabilitate obiecti propositi obligatio credendi ortum habere potest, sed necessariò requiritur evidentia credibilitatis illius, quæ reliquas efficiat euidenter incredibilis, falsas, & improbabilis; ita, vt in sensu composito considerationis motiuorum, quibus ad credendum ducitur, nequeat de veritate obiecti prudenter dubitare.

20 Ex his verò non sequitur, quemlibet posse in sua Religione saluari; hoc enim falsissimum est: Sed adultum, cui Mysteria nostræ fidei non fuerint, ita proposita, vt evidentiam credibilitatis obtinuerit, ratione cuius, nequeat prudenter de veritate obiecti dubitare, non forè damnandum ob peccatum infidelitatis: damnabitur verò ob alia peccata, quibus factus est indignus, qui à Deo supernaturaliter illuminetur; vel per Angelum, vel per prædicatorem, de rebus fidei sufficienter instruat. Vt ait M. Victoria in *relect. de indis insularis, num. 33.* [Barbari, inquit, ad quos non peruenit annuntiatio fidei, aut Religionis Christianæ; damnabuntur propter peccata mortalia, vt idolatriam; sed non propter peccatum infidelitatis, vt ait D. Thomas. Quod si facerent, quod in se est, benè viuendo secundum naturæ legem, Dominus prouideret & illuminaret illos circa nomē Christi.] Idemque dicendum de illo, qui Mysterijs sufficienter propositis non præberet assensum inuincibiliter ignorans obligationem credendi. Quidquid contraxerit Leander a Murcia *tom. 2. q. mor. lib. 4. disp. 1. ref. 4. num. 16.* Quia eadem vti obique militat ratio excusans à peccato infidelitatis, & in utroque casu est necessaria notitia obligationis, vt sua culpa damnatur: Ideoque illuminabitur à Deo sufficienter ad finem, & notitiam præcepti. Quæ doctrina certissima haberi debet. Quia vt inquit Apostolus ad Hæbreos 11. [sine fide impossi-

bile est placere Deo.] Vnde Tridentinum *sess. 6. cap. 7. de fide loquens ait, sine qua nulli unquam contingit iustificatio, & cap. 8. cum apostolus dicit, iustificari hominem per fidem, & gratis: ea verba in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuus Ecclesiæ Catholicæ consensus tenuit, & expressit, vt scilicet per fidem iustificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initium, & radix omnis iustificationis, sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum eius consortium venire.] Hæc tamen, & similia scripturæ, & Sanctorum Patrum loca, licet probent absolutam necessitatem fidei explicitæ Christi Domini, non probant necessitatem illius in re; sed in re, vel in voto implicito, vel explicito. vt quæstione præcedenti diximus: Quæ interpretatio est satis communis locis scripturæ, quæ de necessitate Baptismi loquuntur, quæ non minus urgent, quàm quæ de necessitate fidei explicitæ Christi Domini, vt multis probat Suarez *sup. disp. 12. sect. 4. vbi ait: [Fide Christi in voto, nempe in illuminatione Dei, vt supernaturalis remuneratoris contenta, iustificatum fuisse Cornelium, antequam Petrus ad eum missus, Christum ei annuntiasset, & de fide nostra intrueret.]**

21 Dico 3. infidelis, qui licet suam sectam probabilem iudicet, securiorem tamen Religionem Catholicam censeat ad salutem æternam, tenetur in articulo mortis, ex charitate propria ad eam se convertere, quia opinio non supplet defectum medijs necessarijs; & damnationis æternæ periculum non cuitat. Quod cum minus saltem infidelis apprehendit, si in secta sua perseueret, eum obligat ad conversionem. Pro hac parte à fortiori militat, qui ex hoc principio obligant omnes ad eliciendam contritionem in articulo mortis, quos dedi, 1. part. *Selectarum, tract. 1. q. 9. num. 20* & in terminis nostri casus tenet Doctor Ioseph Garfi in *qq. mor. cent. 2. cap. 87. num. 5.* & hanc sententiam omnino tenendam censeat. Vnde quoties ex maiori probabilitate nostræ Religionis maiorem securitatem ad salutem deducat, tenebitur, ex hoc capite; illam amplectari, licet actum fidei imperfectum ex defectu sufficientis propositionis eliciat. Hoc tantum probant argumenta superius facta, non verò defectum obligationis ad conversionem, vt omittam, quod religio nostra, cum iudicatur verior, eo ipso securior apprehendi solet, quia in reliquis non esse salutem, Christiani asserimus, in nostra verò consequendam, cæteri cuiusque sectæ communiter affirmant. Ergo omnes, etsi barbari, securiorem eius fundamentis credibilitatis perceptis, fateri tenentur: idèdque ad illam, saltem in articulo mortis, constrictos esse, dubitare non possunt. Et

Et sanè omnibus in articulo mortis constitutis esse obligationem ex charitate propria eligendi medium certum ad salutem, nec contestos esse debere medio probabiliter certo, quando certissimè certum eligi potest, plures doctissimi merito censent, quia charitas obligat nequis se exponat periculo damnationis æternæ, quam nulla opinio, quantumvis probabilior, si in re falsa sit, vitare poterit; opinio enim, solum excusat à peccato committèdo, non verò supplet medium necessarium ad remissionem commissi. Quoties ergo circa valorem medij necessarij ad salutem cōtrariæ fuerint opiniones, ni strictiori, & securior, & si minus probabilis, eligatur, periculo se exponet damnationis æternæ, nam licet cōtraria probabilior, sit certissimè tamen, si in re sit falsa, moribundus, vt potè in mortali decedens condemnabitur. Qua propter plures graues DD. sentiunt, cum qui in articulo mortis simplici Sacerdoti, Præsente approbato, confessus fuerit, aut ab approbato, præsente Superioræ à reuerentis absolutus, teneri approbato, aut Superiori iterum confiteri; quia primam absolutionem fuisse inuvalidam defendunt supra tringinta Doctores, quos referunt, & sequuntur Cardinalis de Lugo tom. de Pœnit. disp. 18. numer. 4. Thomas Sanchez in sum. lib. 2. cap. 13. num. 7. & Leander à Sacramento tract. 5. de Pœnit. disp. 11. q. 18. Quorum sententiam certam, & indubitatam esse, & cōtrariam improbabilem, & temerariam vocant Zambranus de Casibus, in articulo mortis, dub. 4. num. 3. & Thomas Hurtado tom. 1. tract. 5. cap. 6. ref. 69. Cæterum cum extra opinionem sit, validam forè secundam absolutionem, & si pœnitens cōsulto omittat aliqua peccata, à quibus, iuxta opinionem probabilem, valide iam fuerat absolutus; (vt in casu præsenti contingit, iuxta plures apud Leandrum supra q. 16. & 17.) satisfaciet vnum, vel alierum peccatum Sacerdoti approbatæ, aut superiori confitendo. Ego verò, 1. part. Select. tract. 1. quæst. 9. num. 22. Cum moraliter certum esse dixerim attritionem cognitam sufficere ad valorem Sacramenti Pœnitentij, & moraliter certam esse iurisdictionem simplicis Sacerdotis in articulo mortis, nullam pœnitentij iniici obligationem ad actum contritionis seu charitatis, nec ad virum confitendum approbato, vel superiori.

Recole, ibi dicta.

(.?.)

(222)

DISPUTATIO SEXTA de elemosyna Appendix.

QVÆSTIO I.

An Ecclesiastici suorum reddituum dominium habeant?

DOMINIUM Reddituum Ecclesiasticorum (quales sunt annui fructus ex decimis, aliisque ijs legatis, beneficio annexis) Ecclesiasticos non habere; docent plures, & graues Doctores, apud Leandrum à Sacram. tom. 6. in Decalog. disp. 3. q. 75. Sed cōtraria sententia est cōmuniior, & verior, & expressa D. Thomæ: quem citatum sequitur M. Soto lib. 10. de iust. q. 4. art. 3. vbi sic: [An Episcopi, & reliqui Sacerdotes verum, & legitimum habeant dominium fructuum Ecclesiasticorum? Qui illos pro sua portione contingunt? Alexander de Ales, & Ricardus expressè aiunt fructuum Ecclesiasticorum. Clericos solum habere usum, & non proprietatem, &c. Secunda nihilominus opinio est, quam hic tenet S. Thomas, videlicet, quod illius portio, quæ particulariter applicata est Episcopo, per inde videtur Dominus, atque aliorum bonorum, quæ seculariter possidet, vt patet ex sexta conclusione, &c. Hæc secunda opinio adèd mihi semper pro meo exili iudicio persuasa fuit, vt quandiu Ecclesia cōtrarium non definierit, nescio an de illa decidere possim, eo potissimū, cum S. Thomas illam teneat, nec vllas eiusdem ordinis Pater cōtrarium expressè dicat.] Hæc Sotus, cuius vestigiij in hærent reliqui Thomistæ, & alij Theologi, quos citatos laudat M. Ioannes Martinez de Prado tom. 1. Theologiae Moralis, cap. 15. q. 7. num. 6. [Et ita, inquit, tenent Syluester, Soto, Bañez, Petrus de Ledesma, Serra, Lorca, Corduba, Villalobos, Molina, Vazquez, Hurtado de Mendoza, Thomas Sanchez, Lugo, Trullench, Couarrubias, Sarmiento, Bonacina, & hæc opinio hodie est cōmuniior.] Sic Prado, & ante illum M. Texeda tom. Theolog. Mor. lib. 2. tract. 2. controu. 9. num. 8. ibi: [Dico tertio, Episcopi, aut ceteri beneficiarij sunt Domini verè, & propriè illorum reddituum, qui sibi pro beneficio, præbenda, aut Episcopatu applicata sunt, &c.] Pro qua sententia Doctores alios ad facietatem reperies, apud Dianam 5. part. tract. 8. ref. 31. & apud Leandrum supra, qui supra tringinta refert, & apud Cardinalem de Lugo de iustitia, disp. 4. sect. 1. Vbi

Vbi pluribus citatis, ait, [Recentiores ferè omnes, ita communiter asserere]: & apud Garciam de Beneficijs, 2. part. cap. 1. num. 6. & 7. vbi dicit, quod hæc sententia est sine dubio magis communiter recepta, & praxi, & consuetudini Ecclesiæ conformis.

2 Addunt alij, non solum Clericos Sæculares, sed etiam Religiosos ad Episcopatum assumptos, verum dominium reddituum Ecclesiasticorum habere. Ita contra D. Thomam, tenet M. Soto lib. 10. de iust. q. 5. art. 7. §. De voto autem paupertatis, vbi sic ait: [S. Thomas in hac secunda secunda, q. 88. Tum hic clarissimè defendit, Monachum factum Episcopum nullatenus à voto paupertatis absolui, &c. In cōtrariam est argumentum, &c. Dicendum ergo est, quod ira eius mutatur paupertas, vt decimarum portio, reliquaque Episcopalia bona illi; sicuti, & reliquis Episcopis adiudicentur.] Sic Sotus: cui consentit Illustrissimus M. Araujo, Episcopus Segouiensis in Decisionibus Moral. tract. 2. q. 19. num. 48. ibi: [Sentio cum Soto, quod Religiosi facti Episcopi habent dominium portiois sibi assignatæ, non secus, atque Clerici, siue illa portio, sit pinguis, siue tenuis.] Sic M. Araujo vbi supra (licet sibi cōtrarius oppositum doceat, tract. 3. q. 28. num. 11. 18. & seq. Idemque tenent Diana 3. part. tract. 2. ref. 50. & 5. part. tract. 8. ref. 31. & part. 8. tract. 6. ref. 132. & apud illum Vvadingus, Alphonsus de Leon, Ioannes Marquez, Palacios, Medina, Angles, Basilius, Pontius, & cum Vazquez de redditibus, cap. 3. dub. 7. & 3. defendit Pellizarius tom. 1. tract. 4. cap. 2. sect. 5. q. 13. num. 372. & esse sententiam probabilem, & practicè securam, ait P. Thomas Sanchez lib. 6. sum. capit. 6. num. 13.

§. I.

Secunda, & cōmuniior sententia, quoad primam partem probatur.

FVNDAMENTVM Primæ partis [quoad Episcopos, & alios Beneficiarios Sæculares] est: quia Ecclesiasticos fructus, quorum olim dispensatio, & distributio solis Episcopis competebat, adiutam fraudem, & abusum in distributione contingentia, in quatuor partes diuiserunt Pontifices; aliam Episcopo, aliam Clero, aliam fabricæ Ecclesiæ, aliam pauperibus: cui libet suam adiudicando: Ergo sicut fabrica dominium habet suæ portiois; ita, & Episcopus, & alij Beneficiarij. Et confirmatur ex verbis, quibus Concilium Tridentinum vtitur sess. 23. de reformat. cap. 1. vbi contra Beneficiarium absentem declarat: *Eum pro ra-*

ta temporis absentis, fructus suos non facere.] Et sess. 24. de reformatione [fructus non faciunt suos,] &c. Et contra omittentes Horas Canonicas, simili modo loquuntur Concil. Later. & Pius V. Quæ, quidem verba fructuum dominium acquirere, seu amittere supponunt, aut expriment.

4 Secundò à posteriori probatur: quia si non haberent dominium fructuum, nequirent illud transferre, atque adèd quoties extra vsus pios expenderent, donationes nullæ essent, & rescindi deberent: atqui nunquam vidimus, Ecclesiam, & Pontifices, quibus cōstat, fructus, seu redditus non rarè; ita alienari, eas rescindere, & ad restitutionem compellere. Signum ergo est, supponere, validas fuisse, & dominium translatum esse. Alias Pontifices, vrpote bonorum Ecclesiasticorum Supræmi administratores, suo muneri non satisfecissent. Quod dicere nefas esset.

5 Tertio probatur: quia si Beneficiarij non haberent dominium suorum reddituum, non possent licitè, neque validè in vsus profanos de illis testari, atqui id ex cōsuetudine posse licitè, omnes Beneficiarios Episcopis inferiores, tradit cum pluribus Garcia de Beneficijs, part. 2. cap. 1. num. 16. [Nam dicta consuetudo, inquit, non est contra ius diuinum, aut naturale, sed contra ius humanum, quo indicta est prædicta prohibitio testandi. Quam opinionem tenent Couarrubias, Dueñas, Didacus Perez, Roxas, Simancas, Sarmiento, Marfilus, Olanus, Marienzo, Espino, Zauillos.] Et saltem testamentum esse validum, (ad quod supponitur dominium) dicit M. Texeda supra num. 64. vbi ait: Quod testari de bonis Ecclesiasticis in vsus profanos [est intrinsicè malum, valebit tamen, inquit, dispositio, quia sic testari solo iure humano prohibentur.] Verum rationi huius authoris non hæreas: quia apertè sibi contradicit; si enim intrinsicè malum est, qui fieri potest, quod solo iure humano prohibitum sit: Verum cum rectè stare possit, esse prohibitum testamentum, & tamen validum esse; & aliàs nequeat validum esse, sicut nec donatio; si donans non habeat dominium rei, (seu facultatem ab habente concessam) rectè deducitur ex valore testamenti ex bonis Ecclesiasticis in vsus profanos, Beneficiarios Episcopis inferiores suorum fructuum dominium habere: & per consequens, & Episcopus, cum pœrioris conditionis esse non debeant: licet facultatem testandi ius illis neget; nec consuetudo concesserit.

(.?.)

§. II.

Eiusdem, quoad secundam partem probatio.

6 **E**ADEM militat ratio pro Regularibus ad Episcopatum assumptis. Quia eiusmodi Episcopis eodem modo applicata est ab Ecclesia pars fructuum Ecclesiasticorum, ac reliquis ex Sæculari Clero promotis; Ergo æque dominium illorum habent. Ad hoc argumentum, ait Sotus supra [fateor equidem me respondere nescire.] Nec valet dicere partem illam assignatam esse Episcopo Regulari tanquam dispensatori: quia cum modus applicationis, idem sit omnibus Episcopis, & a potente dominium conferre, non est cur vni, & non alteri conferri dicatur. Urgetur: quia votum paupertatis, non minus dominium bonorum patrimonialium impedit, quam reddituum Ecclesiasticorum; sed illorum dominium non impedit, ut constat ex cap. statum 18. q. 1. ubi Monachus factus Episcopus declaratur idoneus ad eundem paternam hereditatem, cuius antea incapax erat; Ergo dominium reddituum Ecclesiasticorum habere potest. Consequentia videtur certa, & ratio est: quia per dignitatem Episcopalem, qua illi, sicut, & reliquis bona applicantur; in voto paupertatis dispensat Papa (ut docent M. Sotus, Michael de Medina, & Sarmiento, apud M. Araujo supra tract. 3. q. 29. num. 7. Quos sequitur P. Vazquez ubi supra) quod efficere posse, etiam qui negat de voto solemnium continentiam, de illo concedunt. Nec dici potest cap. statum delumptum esse ex Concilio Provinciali; nam, illud Concilium Generale fuisse, colligitur ex annotatione in illud caput, quæ modo addita est in vltima decreti impressione, ut aduertit Vazquez de Reditibus, cap. 3. dub. 7. in fine.

7 Quod autem hæc dispensatio necessaria includatur in consecratione Episcopi, inde efficaciter suaderi videtur. Quia administratio perpetua bonorum, sine ordine ad Superiorem, & quæ ad eius nutum amobilis non sit, non minus pugnat, cum voto solemnium paupertatis, quam bonorum dominium; sed Religiosus factus Episcopus eam administrationem habet, quam, sicut, nec Episcopatum, nequit Pontifex profano natus; sed tantummodo, ex vrgenti causa, sicut, & Episcopo Sæculari, auferre: Ergo verè per electionem dispensatus est Episcopus Regularis in voto paupertatis; ac proinde bonorum omnium dominium, tam reddituum Ecclesiasticorum, quam patrimonialium habet; tamen si quoad potestatem disponendi in morte Episcopi ex Clero Sæculari assumpti aliter

se habeant ex dispositione iuris: quia ius istis concedit, de bonis patrimonialibus, seu quasi patrimonialibus validè, & licitè testari; secus Episcopis Regularibus; quia in eodem, cap. statum; ita decernitur: aliter enim æquè, ac Sæculares possent de patrimonialibus testari, ut ex communi Doctorum, notat Vazquez supra num. 35. & 36. Non me latet contrariam sententiam asserentem, Religiosum creatum Episcopum non absolui à voto paupertatis, & consequenter non effici Dominum bonorum Ecclesiasticorum, sed administratorem, satis communem esse, ut videre licet, apud Sanchez in sum. lib. 6. cap. 6. num. 8. Sed nostra probabilior est.

8 Quod dictum est de Regularibus Episcopis, dictum puta de alijs Regularibus Beneficiarijs, qui ab administratione, ad nutum Superioris, remoueri non possunt: secus si prohibito. Quia istorum bona Ecclesiastica Monasterij sunt, nec plus eorum, quam administrationem, ad nutum Superioris reuocabilem, habent: tamen si, ex priuilegio facultatem testandi ad opera pia illis comperere, dicat cum Nauarro, P. Vazquez loco supra citato. De priuilegio autem à Paulo III. illis concessio, testatur M. Araujo sup. tr. 3. q. 29. num. 22. Sed intelligendum (ut testentur in fauorem conuentus eam partem, & in vsus pios: & consanguineis non superflua, sed necessaria relinquunt.) Vide Dianam p. 8. tr. 6. ref. 133. in fine, apud quæ Vvadingus tract. de contrit. disp. 2. dub. 3. §. 2. largius discurret dicens. [Patet probabile Regularem, dum administrat Beneficium, validè expendere in quoscumque vsus; quia hoc est praxi conforme.] Negat verò id licitè fieri.

§. III.

Recipiens à Beneficiario illicitè expendente non tenetur restituere.

9 **E**X his decidenda venit quæstio alia facile obuia, an sicut Episcopus, & alijs Beneficiarijs non tenentur ad restitutionem eorum, quæ in vsus profanos malè, & contra præceptum misericordiam expenderunt, eo quod verum dominium habuerint; ita similiter accipientes, etiam mala fide, prædictos redditus, ab illorum restitutione maneat immunes? Et respondeo affirmatiuè. Moueor: quia licet Episcopi, & alijs Beneficiarijs inferiores habeant bona patrimonialia, quibus fructus Ecclesiasticos in vanos vsus conuersos possint restituere, nihilominus ad restituendum non adstringuntur, ut concedunt omnes Doctores, qui dominium bonorum illis concessum fatentur: Ergo cum ab illis accipientes verum bonorum dominium ad-

qui-

quirant, licet Episcopi malè, & profanè donauerint, non tenebuntur ad restitutionem. Hoc verum est, licet eadem bona in specie donata conferrent, quia semel translato dominio, non alio præcepto circa ista, quam circa alia bona patrimonialia, aut aliunde parata adstringuntur. Et ita concedit M. Soto lib. 10. de iustit. q. 4. art. 3. §. [Ex his dilucta euadit.] Vbi ad præfatam dubitationem sic respondet: [Si Episcopi verè sunt Domini, ut probatum est, quamuis contra præceptum misericordiam, exiguitate, & nimia parcitate eleemosynarum, mortaliter delinquant; & sua bona aliter profundant, etiam in malos vsus, verè dominia transmittunt. Quo circa, qui illa recipiunt, ad restitutionem minime tenentur. Atque idem ante nos sensit Adrianus. Et patet exemplum, dum enim, quis cuiuspiam in extrema necessitate constituto succurrere prætermittens; id, quod illi præbere tenebatur, alteri diuiti prodigè contulit, neque ipse, neque ille, qui recipit, vilatenus, sit restituendi reus.] Hactenus M. Soto, cuius ratio efficax est.

§. IV.

Corollaria.

10 **E**X dictis fit primò, quod si Beneficiarius testetur in vsus profanos de redditibus Ecclesiasticis, licet demus, id illicitum esse, (quod Garcia, cum pluribus vbi supra negat,) valebit tamen testamentum, utpotè à Domino reddituum confectum, qui iurè naturali testari valide potest. Nam licet iure positiuo, id ei prohibitum sit, & eo attento testamentum esset irritum, ut constat ex pluribus, quæ congerit Vazquez opusc. de Reditibus, cap. 1. §. 3. dub. 4. nihilominus ratione consuetudinis (quæ in Hispania, & Gallia introducta est) pro Beneficiarijs inferioribus lex illa abrogata est: ac proinde ad firmum manebit prohibitio naturalis disponendi in vsus non pios, quæ cum translationem dominij non impedit; sed solù contra misericordiam reddat illicitam; testamentum confectum validum relinquit, & licitè possunt illius hæredes dominij hereditatis accipere: licet enim peccauerint (ut arbitror) si testatori prædictam dispositionem cõsuluerint, utpotè illius peccato contra misericordiam cooperantes; postea verò accipientes bona in eorù dominij translata nullum peccatum committunt: quia nil prohibitu faciunt. Et in hoc sensu locum habet lex nostri Regni in noua compilat. lib. 5. tit. 8. l. 13. vbi prædictam consuetudinem obseruari iubet; non quod testamentum Beneficiarij in vsus profanos licitum esse declaret,

(cuius enim hoc non erat) sed quod validum habeatur, ut quod hæredes bona legata retinere possint, utpotè à verò Domino donata.

11 Fit secundò: hæredes Beneficiarij licitè succedere abintestato, absque vlla obligatione erogandi bona illa in vsus pios: quia licet Beneficiarius, dum ea possidebat, tenebatur, utpotè superflua in eleemosynas erogare, ei tamen mortuo, ut verò illorum Domino, succedunt abintestato consanguinei, quoad dominium, non verò quoad obligationem ortam ex charitate: hæc enim non bona seorsim; sed, ut in Beneficiario, illa afficiebat: quia, ut rectè ait Vazquez supra. [Tantum erat personalis, nec bonorum tantum, sed in persona tali.] Aliàs ex charitate tenebatur quivis bona à Beneficiario profanè ipsi collata in vsus pios erogare, quia ad id lege charitatis Beneficiarius tenebatur, ante dominij translationem: Quod nemo concedet.

12 Difficultate tamen non vacat, qui fieri possit, quod Beneficiarius dominium transferens in vsus profanos peccet, non verò, qui ab illo dominij accipit, quia acceptio videtur cooperatio ad peccatum alterius. Hac difficultate præstus Thom. Sanchez lib. 2. consil. cap. 2. dub. 38. num. 14. dicit, accipientem etiam peccare mortaliter: quia cooperatur peccato Clerici, dantis, & expendentis contra præceptum. Et ita sanè cõsensus esset, si Clericus non haberet dominium fructuum: quia inualida foret donatio, & recipiens inciperet iniuste possidere, utpotè sine titulo, rem alienam. Verum cum in opposita opinione procedamus, difficultas aliunde ponderanda est; qua, inquam, ratione fieri possit, ut contra charitatem, sit donatio, non verò eius acceptio: Quando quidem donatio per acceptationem completur, quæ proinde donationi cooperatur? Hæc difficultas in alijs materijs ab omnibus solucunda est. Quia communis sententia tenet, redditionem debiti esse licitam, licet coniugi perenti sit illicita, ratione voti castitatis, quo obstrictus est. Et tamen certissimum est coniugalem actum vtriusque coniugis operatione compleri. Rursus euidentissimum est, debitorem soluentem peccuniam creditori, qui non accipere iurauerat, licitè soluere, & creditorem accipientem peccare mortaliter, & tamen, qui soluit, cooperatur acceptioni, quæ absque solutione esse non poterat. Sicut ergo in his dissinguitur ab omnibus cooperatione ad peccatum ab alia quadam cooperatione, quæ à peccato præscindit; Ita similiter in re nostra dicendum est.

13 Pro cuius maiori explicatione: suppono in Beneficiario donante illicitè fructus

tus Beneficij, & esse voluntatem donandi, & donationem, seu obligationem rei, quæ antecedit acceptationem se tenentem ex parte recipientis, ad quas proinde iste nullo modo concurrat, neque phisicè, vt patet, neque moraliter, vt supponimus: quia neque consilio, iussu, vel exhortatione. Ex illa ergo voluntate, & oblatione, veluti ex actione interna, & externa constat tota malitia peccati donantis in nostro casu interuenientis, ad quas, cum nullam concursum præstet acceptans, nullo modo est causa peccati proximi, nec ei vlllo pacto cooperatur. Est insuper translatio dominij, quæ ex oblatione libera, & ex acceptatione coalescit, cui translationi dominij, sicut in phisicis, licet materia præcedat receptionem formæ, vtraque intrinsicè constituit compositum, & æquè vna, & altera eidem effectui cooperatur.

14. Sed restat adhuc difficultas. Qui fieri possit, vt acceptatio constituens translationem dominij non sit peccaminosa, quando quidem nocuumtum pauperibus æquè ex ipsa acceptatione, ac ex oblatione beneficiarij sequitur? Quod sic urgeo: translatio adæquata dominij coalescens ex translatione actiua, quæ est oblatio, & ex passiuâ, quæ est acceptatio; nocuumtum grane affert pauperibus, quod quidem quælibet sine alia inferre non posset, & non minus vna, quàm altera infert, cum æquè intrinsicè, & essentialiter ad translationem adæquatam dominij pertineat; Ergo si oblatio est contra charitatem, acceptatio similiter erit.

15. Respondeo, negando consequentiam, quia ex parte offerentis datur prohibitio; non verò ex parte acceptantis; nam ille vtpote Beneficiarius tenetur superflua ad vsus tantum pios offerre, alter verò non prohibetur ad vsus etiam profanos acceptare, quia quod à vero Domino illi donatur, capax est sic admittere, & nullo præcepto illi prohibetur. Quod autem nocuumtum inde pauperibus sequatur, non facit ad rem: quia nemo tenetur ad damnum alterius vitandū cum æquali suo damno: licet enim quisque elemosynam sibi oblatam acceptat, alij secus erogandam: dicemus ne contra charitatem peccare, eò quod nocuumtum illud, eo non acceptante, viraretur? Ergo similiter in re nostra. Pro hac sententia stat apertè P. Molina tom. 2. tract. 2. disp. 328. à num. 15. vbi loquens de illo, qui non solum contra charitatem, sed contra iustitiam in fraudem creditorum bona sua alienat, vtpote qui ea donatione fit impotens ad soluendum creditoribus, similem obiectionem sibi facit: [Qui alienat, peccat contra iustitiam; ergo, & qui ab eo accipit, peccat etiam contra iustitiam cooperando peccato alienationis.] Respon-

det. [Neganda est consequentia: quia accipiens iure suo vitur intra iustitiæ limites accipiendo, & suam efficiendo rem in se liberam, hoc est, nulli alteri obligatam, vtendoque peccato dantis in suum propriū commodum: non secus, ac qui licitè accipit sub vsuris, vitur peccato dantis in suum proprium commodum. Et fortasè, qui acciperet titulo lucratiuo, nec contra charitatem aduersus creditorem peccaret, eo quod charitatis ordo non postulet, vt postponat suum commodum, vt creditores ab æquali damno seruet immunes. Aduersus alienantem, verò non peccat contra charitatem, (attende) eo quod per eam oblationem, eius peccatum consummatur, & acceptio solum, sit vsus peccati alterius, iam consummati in suum proprium commodum, vt supra in materia, de elemosyna, q. 32. art. 7. de eo paupere dicebamus, qui ab eiusmodi debitore acciperet pecuniam, sibi in elemosynâ oblatam.] Hactenus Molina, cui consonat, eo citato, Lessius lib. 2. cap. 20. dub. 19. num. 168. [Nec obstat, inquit, quod ille peccet donando, quatenus per hoc reddit se impotentem ad soluendum creditoribus: quia tu non es causa, quod velit donare, sed supposito, quod ipse sponte velit, tu acceptas vtens iure tuo. Neque enim, vel iustitia, vel charitas postulat, vt negligas tuum commodum, etiam si inde per accidens sequatur alteri tantundem damnum.] Sic Lessius, & alij, quos citatos sequitur Diana part. 8. tract. 6. ref. 134. Et sic etiam Card. de Lugo tom. de iustit. disp. 4. sect. 3. num. 48. & sequenti, vbi clarè, vt assolet, hanc difficultatem ex Molina, & Lessio dissoluit, refert etiam Petrum de Nauarra lib. 3. de restit. cap. 4. num. 220. Sed hic Author, licet peccatum contra iustitiam non agnoscat, putat verò contra charitatem venialiter defici. Ideo illum non refero. Eam verò nouissimè tuetur Doctor Ioseph Garfi in qq. moral. cent. 1. cap. 99. in fine, & Diana 3. part. tract. 5. ref. 39. Cæterum quidquid sit de peccato non teneri ad restitutionem, est communis Doctorum, qui verum dominium Episcopis Religiosis, bonorum, & fructuum, vbi supra numer. 3. concedunt.

QUESTIO II.

Vtrum Ecclesiastici, in communibus pauperum necessitatibus teneantur erogare elemosynam de redditibus, qui post congruam sustentationem superfluum?

I. HUIUS Quæstionem putarunt non nulli, dependere à præcedenti circa dominium reddituum Ecclesiastico-

ticorum; quasi ex dominio asserto necessario sequatur, non teneri. Ita censuit Nauarro de redditibus, quæst. 1. monit. 2. ductus auctoritate D. Thomæ 2. 2. quæst. 185. art. 7. in corp. vbi Angelicus Doctor sic scribit: [Episcopi priorum bonorum dominium habent, vnde non obligantur, vt alijs conferant, sed possunt, vel sibi retinere, vel etiam alijs pro libito elargiri, &c. De his autem, (nempe de bonis, seu redditibus Ecclesiasticis) quæ sunt specialiter suo vsui deputata, videtur esse eadem ratio, quæ est de proprijs bonis.] Sic ibi D. Thomas. Et iterum Quodlibet. 6. art. 12. ad 3. [In bonis, inquit, (quæ sunt principaliter attributa vsibus Ministrorum) non committitur peccatum, nisi per abusum, sicut & de bonis patrimonialibus dictum est.]

2. Ex quibus sic conficitur argumētum. Episcopi, & alij Beneficarij non magis tenentur erogare elemosynas de redditibus Ecclesiasticis, quàm de bonis patrimonialibus, sed de his non tenentur, nisi in casibus, in quibus sæculares: ergo neque de bonis Ecclesiasticis, seu redditibus, quæ post congruam sustentationem illis superfluum. Ergo non tenentur extra grauem necessitatem, vt de sæcularibus plures affirmant. Discursus legitime concludit: quia de bonis patrimonialibus, non aliter Episcopos, quàm sæculares teneri, docet M. Texeda, tom. 1. controuers. 9. num. 48. & est communis Doctorum opinio apud Sanchez in concilijs, tom. 1. lib. 2. cap. 2. dub. 37. vbi pro hac parte refert Diu. Thomam, Caietanum, Sotum, Diu. Antoninum, Sylvestrum, & Turrecrematam, & est, inquit, certum apud omnes. Et ita fatetur Magister Martinez de Prado tom. 1. Theologiae Moral. capit. 13. q. 7. §. 1. n. 3. dicens: [Secundò præmittendum ex D. Thoma 2. 2. q. 158. art. 7. quod Ecclesiastici habent quædam bona propria, quæ dicuntur patrimonialia, vel quasi: habent alia, quæ dicuntur Ecclesiastica. Prima comprehendunt omnia, quæ à parentibus hæreditario iure obtinuerunt, vel amicis illis donata sunt, vel proprio labore, industria, vel arte acquirunt, vel iusto alio titulo possident. Et certum est, (attende) & traditum à Diu. Thoma, & omnibus Theologis, quod istorum bonorum Clerici sunt verè domini, & quod ex istis bonis non aliter elemosynam facere tenentur, quàm sæculares ex proprijs bonis, &c. Bona verò Ecclesiastica, quæ Episcopi & Clerici obtinent ratione officij, & muneris Ecclesiastici, &c. Solum ergo est quæstio de fructibus, & redditibus possessionum, & alijs proventibus Ecclesiarum, vtrum in communibus necessitatibus teneantur Ecclesiastici, omnia, quæ superfluum P. Mar. de Moy. Quæst. p. 2.

congruæ sustentationi, in pauperes, & alia opera pia erogare.] Sic Prado. Si ergo verè sit D. Thomæ sententia, verbis supra adductis, asserentis, eandem esse rationem de redditibus Ecclesiasticis, qui sunt principaliter applicati vsibus Ministrorum, ac de bonis patrimonialibus, planè videtur sequi negatiuè respondendum quæstio. Et ita respondet Sarmiento, cuius sententiam, si Ecclesiastici dominium reddituum habeant, censet veram Nauarr. vbi supra, vt iam notauimus.

3. Cæterum dubitari non potest, teneri Ecclesiasticos speciali præcepto erogandi elemosynam ex redditibus Ecclesiasticis, in communibus necessitatibus, quo, de patrimonialibus non adstringuntur, sicut nec sæculares. Nec contraria opinio sublineri potest, & non leui censura nota ab aliquibus afficitur. Vide M. Texeda Dominicanum tom. 1. Theologiae Moral. lib. 2. tract. 2. controuers. 9. num. 46. vbi ait, quod asserere, quod in communibus pauperum necessitatibus, non teneantur Episcopi de superfluis elemosynas facere, [est erroneum in fide, contra conciliorum decreta, & Sanctorum testimonia.] Alij verò, etsi tam acri censura non afficiant, tamè oppositum, vt certum & indubitatum supponunt. Et ita tenendum.

§. I.

Vnde proveniat hæc obligatio?

4. QVO Autem iure, an humano? an etiam naturali, & diuino in cõmunibus necessitatibus teneantur? non conueniunt Doctores. Nam ex solo iure Ecclesiastico specialiter teneri, tradit Lessius lib. 2. de iust. cap. 4. dub. 6. num. 47. prope finem. Item Baunius, Machado, Escobar, & putant probabile Sánchez, & Trullèch, quos citatos sequitur Diana p. 10. tr. 11. ref. 35. & cum Laymam defendit Gaspar Hurtado tr. de charitate, disp. 5. diff. 18. §. [Circa posterius.] Et à fortiori cõsentiant, quotquot asserunt, Beneficiarios posse licitè ratione consuetudinis in vsus profanos de redditibus Ecclesiasticis testari. Quos sequitur Garcia de Beneficijs, p. 2. cap. 1. num. 16. & apud illum duodecim alij authores. Et fundamentum, inquit, est, quod [dicta consuetudo non est contra ius diuinum, aut naturale, sed contra humanum, quo indicta est prædicta prohibitio.] Si enim in vita ex misericordia, iure diuino, aut naturali, in pauperes, aut in alios pios vsus superflua erogare tenerentur, potiori iure, & in morte: & nulla consuetudo contraria prædictæ obligationem auferre potuisset: quia cõsuetudo cõtra ius diuinum, aut

naturale, non consuetudo, sed corruptela est, vt in confessio est apud Theologos.

5 Pro opinione præfata citatur etiam ab aliquibus M. Dominicus Soto *lib. 10. de iustit. quest. 4. art. 3. §.* [Sed aiunt.] Vbi insinuat obligationem erogandi eleemosynam ex fructibus Ecclesiasticis, ex solo iure Ecclesiastico provenire. [Est autem, inquit, hoc apprimè obseruandum, quod alere ex decimis pauperes, non est diuinum, neque naturale, sed merè Ecclesiasticum positium, idque misericordiarum.] Sic M. Sotus vbi supra, §. [Per hæc rursum.] Quem idèd pro hac sententia referunt Corduba, Diana, & Lugo. Verum M. Prado *tom. 1. cap. 13. q. 7. num. 11.* dicit, se tale quid in Soto non inuenisse: non quia verba allata, vt credo, in illo non legit, sed fortè quia Sotus non negat obligationem naturalem expendendi in eleemosynas, vel alios vsus pios, quæ supersunt post congruam, & decentem sustentationem Ministrorum; sed solum obligationem erogandi determinatè in pauperes quartam illam partem fructuum Ecclesiasticorum, quæ olim fuit applicata pauperibus, quando bonorum omnium Ecclesiasticorum diuisio facta fuit à Papa Simplicio, anno 471. vt constat ex Cardinali Gualtero Baronio *tom. 6. anno 471.* & quæ denique in alia beneficia, & præstimoniam ab Ecclesia cõversa creditur. Quia licèt minimè constet, in quos vsus determinatè applicata fuerit, certum tamen est, non fuisse aggregatam Episcopis, vt aliqui contendebant, vt inde probarent, eos ex iustitia tenei determinatè in pauperes illam distribuere. Quod verò Episcopi ex superfluo portionis reddituum, quæ ipsis in præfata diuisione contigit, non teneantur iure naturali, & diuino eleemosynam in communibus necessitatibus erogare, non dixit Sotus. Qua propter Pater Vazquez *opusc. de eleemosyna, cap. 14. num. 13.* iure scribere potuit contrariam sententiam esse communem. [Neque vllum, inquit, legi, qui assereret iure tantum humano ad id teneri.] Sic ille, & verè, licèt alij postea id asseruerint, vt vidimus.

6 Dicendum igitur est obligationem hanc erogandi eleemosynam in communibus necessitatibus ex superfluis, non solum ex iure Ecclesiastico, sed ex naturali, & diuino provenire. Quod autem ex iure Ecclesiastico, omnes supponunt, licèt non omnes efficaciter probent. Dicere enim, latum fuisse in Tridentin. *sess. 25. cap. 1. de Reformat.* friuolum est: quia ante Tridentinum extitisse, nemo dubitat. Imò in Tridentino non contineri, multis suadere conatur Magister Lorca *2. 2. disput. 4. memb. 2. numer. 44.* dicens: [Si benè ex-

pendantur verba concilij, nil præcipit de fructibus, & portione, quæ singulis Clericis, vel Prælati designata est: sed loquitur de bonis, quæ sunt in dominio suæ Ecclesiæ, qualia sunt immobilia, & ius ad redditus annuos.] Quam explicationem defendit etiam M. Serra *2. 2. quest. 66. artic. 1. dub. 2. conclus. 7.* quæ quidem licèt violenta videatur, & contra verba concilij, cum ibi expressè de illis loquatur dicens: *Sancta Synodus omnino interdicit Episcopis, (attende) ne ex redditibus Ecclesiæ, consanguineos, familiaresque suos auerere studeant.* Nunquam enim ex his, quæ sub dominio sunt Ecclesiæ, sed ex Ecclesiasticis redditibus ad ipsos pertinentibus, dita uerant consanguineos Episcopi; quos proinde hoc præcepto coercere voluit concilium: non ergo expositio illa admittenda. Nihilominus cum à viris doctis exhibeatur, & tamen hi non dubitent de antiquiore præcepto Ecclesiastico; omnes aliunde prouenire fateantur necesse est. Qua propter melius Thomas Sanchez vbi supra *dub. 38.* præceptum hoc constare inquit: [ex pluribus Sanctorum testimonijs grauius obiurgantium Clericos, eosque fures, ac sacrilegos nuncupantium, qui superflua ex redditibus in pios vsus non erogant, & ex pluribus conciliorum, & Pontificum decretis, quibus id Clericis præcipitur.]

7 Quod autem iure etiam naturali, & diuino, hoc præceptum sit; probatur. Quia si solo Ecclesiastico, posset Pontifex illud auferre, sicut & non imposuisse: vnde Episcopi dispensati possent omnes Ecclesiasticos redditus ludo exponere, & in conuiujs, & vestimentorum luxu expendere, quod scandalosum valdè esset, & fideles plenè retraheret à bonis Ecclesiæ relinquendis. Signum ergo evidens est, ex natura rei, & ex vi donationis bonorum Ecclesiæ factæ, contra rationem esse illa dissipare. Vnde meritò Vazquez *opusc. de eleemosyna, cap. 4. num. 15.* dixit. [Hæc obligatio non tam est eleemosynæ, quàm sit prohibitio dissipationis patrimonij Ecclesiastici.]

8 Ratio à priori pro obligatione ex iure naturali, & diuino ea esse debet, quod bona Ecclesiastica Ministris Ecclesiæ donantur à fidelibus ad Dei cultum, & obsequium, & in suorum remissionem peccatorum, & Summus Pontifex, vt eius Vicarius, Dei nomine, eorum dominium acceptat; & quod ipse retinere poterat, Episcopis, & alijs beneficiarijs contulit, quando in partes diuisit, modo supra relato; sed non aliter quàm ipse à fidelibus acceperat; ac proinde cum conditione bonis ipsis Deo collatis, ex vi donationis Deo factæ, ex natura rei annexa, quæ si non obligationem ex iustitia, eam tamen inducit,

inducit, quàm verum dominium secum cõpati possit. Nam cum fidelium omnium intentio sit, in Die obsequium bona sua cedere, & in hunc finem Ecclesiæ donent, & vt ab his sic donata, acceptentur; si cum vero dominio compatiatur obligatio non dissipandi prædicta bona, cum hac obligatione acceptantur, sine illa oriatur ex natura donationis Deo factæ, & in eius obsequium à Christi Vicario acceptatæ, sine ex ratione status personæ, & ratione bonorum, & reddituum (vt alij volunt) siue ex omnibus simul. Cum igitur verum, & absolutum dominium secum rectè compatiatur obligationem ex misericordia non dissipandi, sed expendendi in vsus pios, v. g. in paupertatis alienæ subleuationem, captiuorum redemptionem, hospitalium erectionem, & in alia, quæ ad diuinum cultum, & Dei honorem, & gloriam deseruiant; hanc obligationem bona Ecclesiastica, possidentibus titulo spiritali, necessario inducunt, qui proinde ita illorum Domini sunt, vt simul sint dispensatores ex lege misericordiarum, & strictiori, & specialiori modo, quàm seculares; quia isti solum obligantur ratione necessitatis alienæ: Ecclesiastici verò ratione possessionis bonorum, quæ Dei speciali titulo sunt; & titulo spiritali eius ministris applicantur; & idèd etiam si nulli essent pauperes, in alios pios vsus, & opera Deo grata converti deberent: quòd in bonis patrimonialibus locum non habet. Hac ferè ratione prædictam obligationem ex charitate ex iure naturali diuino, sibi suadent Abulensis *Matth. 6. quest. 74.* Caietanus *2. 2. quest. 184. art. 7.* Cardinal de Lugo *tom. 1. de iustit. disp. 4. sect. 2. à num. 16.* quos citatos sequitur M. Prado, *tom. 1. Theolog. Moral. cap. 13. quest. 7. numer. 14.* Videatur Lugo vbi supra, qui rationis præfate vires cæteris præstantius ponderat.

§. II.

An ad totum residuum expendendum Ecclesiastici teneantur?

9 AN Verò hæc obligatio tanta sit, vt ad totum residuum, post congruam & decentem sustentationem, in vsus pios erogandum, Episcopi, & alij beneficiarij teneantur? Negat M. Sotus *lib. 10. de iust. quest. 4. art. 4. post secundam conclusionem, §.* [Quamvis,] vbi sic ait: [Si enim qui viginti, aut eo plura, imò qui decem, vel quindecim habet ducatorum millia, quartam partem in pauperes, & pios vsus erogauerit, profecto ab omnibus censebitur suo debito fecisse satis.] Cum autem mediæ omnium P. Mar. de Moy. *Quest. p. 2.*

fructuum non rarò ad cõgruam sustentationem Episcopi sufficiat, sit planum, secundum Sotum, non teneri ad totum residuum in vsus pios expèdendū, sed quartā partē in alia opera, etsi non pia, posse distribuere. Soti opinionem probabilem absque dubio censet M. Bañez *2. 2. q. 185. art. 6. dub. vltim. vers. [Ex dictis omnibus:]* quia ibi absolvendum putat Episcopum, qui in necessitatibus communibus, quartam partem fructum erogauerit. [Ego, inquit, sanè nullum Episcopum Hispaniæ absoluerem, nisi saltem quartam partem reddituum in eleemosynas expendere, & hoc intelligo in communibus necessitatibus, nam in grauioribus, quales esse soient famis, aut pestis, ad amplius teneretur, iuxta proportionem necessitatis pauperum, qui sunt oves propriæ, ita vt aliquando teneantur ex propria suppellectili, & vasis argenteis eleemosynas facere.] Si autem absolvi Episcopus potest, qui extra grauem necessitatem, quartam partem suorum reddituum in pios vsus expendat; planè deducitur (quidquid dixerit Lugo) M. Bañez, vbi supra sentire, probabile esse, Episcopum suæ obligationi satisfacere, licèt plus non expendat, cum tamen maior quantitas nonnunquam in aliquibus, & frequenter in alijs supersit, post cõgruam, & decentem sustentationem. Quamvis ipse Bañez oppositum probabilius iudicet, vt constat ex illius verbis: [Ex dictis omnibus sequitur, quod non possumus Episcopis partem aliquorū taxare, quam si in eleemosynas expendere, non teneantur ultra de reliquo eleemosynam facere.]

10 Cum Soto sentiunt Serra *2. 2. quest. 66. art. 1. dub. 2. fol. 382.* & M. Texeda *tom. 1. Theolog. Moral. lib. 2. tract. 2. controuers. 9.* qui pro hac parte stetit M. Bañez existimat, dicens: [Fateatur Bañez supra relatus, & est doctrina M. Orellanæ in suis scriptis celeberrimi, Episcopos diuites teneri sub mortali in communibus subditorum necessitatibus, quartam suorum reddituum partem erogare.] Eandem sententiam tuetur cum alijs Angelus Maria Verricelli *tom. 1. questionum Moral. tractat. 3. quest. 6. verb. Eleemosyna, numer. 83.* vbi sic. [Episcopus in communibus necessitatibus tenetur ad quartam partem omnium reddituum, vel saltem ad medietatem residui dandam in eleemosynam; sed in necessitate graui tenetur ad totum residuum, seu totum superfluum.] Idem sentit Corduba *quest. 18. pagin. 172.* quem pro hac parte cum alijs adducit Leander à Sacramento *tom. 6. in Decalogum, tractat. 5. disput. 3. quest. 74.* Et ipse probabilem putat, licèt contrariam sequatur.

11 Denique hanc sententiam amplexus

est Petrus Hurtado de Mendoza 2. 2. tom. 2. disp. 160. §. 305. fol. mihi 1297. quem transcriptis verbis refert, & sequitur Diana part. 5. tract. 8. resol. 27. & Machado tom. 2. libr. 4. docum. 6. num. 3. & putat probabilem Trullench lib. 1. in Decalog. cap. 5. dub. 9. num. 2. ubi ait: [Probabile tamē est, satisfacere huic obligationi, etiam si beneficium pingue sit, qui quartam partem, si Episcopus est, & quintam, aut sextam, si non sit Episcopus pauperibus largitur.] Hæc Trullench, quæ sunt valde noranda.

12 Verum contraria sententia, obligans Ecclesiasticos in communibus necessitatibus ad totum residuum in pauperes, vel alios pios vsus erogandum, mihi verior videtur, & est communis inter Theologos, ut videre licet apud Dianam part. 7. tract. 11. resol. 36. & part. 8. tract. 7. resol. 12. & 10. tract. 11. resol. 35. ubi retractat, quod p. 5. loco citato tradiderat, & re maturè considerata, iterum amplectitur, quod 4. part. tract. 4. resol. 214. sequutus fuerat. Quibus consentit Doctor Ioseph Garfi in 99. Moral. cent. 1. cap. 84. num. 2. dicens, Petrum Hurtado de Mendoza re vera pro hac sententia stare: quia licet putet non teneri Ecclesiasticos in elemosynas totum residuum distribuere; censet tamen non posse in vsus profanos expendere, quales sunt omnes non piji, ac proinde in vsus pios convertere debere. Et hæc est communis sententia, pro qua Sanchez in consilijs, lib. 2. cap. 2. dub. 28. num. 1. refert quadraginta Doctores, quos sequitur Cardinalis de Lugo de iustit. disput. 4. sect. 1. Et P. Granada controu. 3. de charitate, disp. 3. sect. 3. num. 22. ibi: [Commune, inquit, est in Doctores pronunciatum, totum, quod superest Beneficiario post suam congruam sustentationem, expendi debere in pauperes, & vsus pios, nec legi aliquam, qui contrarium doceat. Cum hoc autem cohærere non potest, quod quis contentus sit insumendo quartam, vel quintam partem inter pauperes, & alia pia opera, & reliquum vanè insumendo, etiam si sint multa millia aureorum. Prudentissimè ergo noster Azor tom. 2. lib. 12. cap. 11. quest. 1. in fine, noluit determinare quantitatem, quam insumere sufficiat beneficiario, sed obligauit illum, ut impèdat, quidquid illi superest.] Sic P. Granada. Qui fortè Sotum, Bañez, & alios, quos pro contraria parte adduximus, ipse intelligit loquutos in sensu, quo Petrus Hurtado explicatus a Doctore Garfi ubi supra, ideòque dixit nullam legisse, qui contrarium doceat.

13 Suadetur ratione, qua supra probauimus, obligationem hanc erogandi superfluum in elemosynam, aut alios pios vsus, non provenire ex præcepto communi misericordiæ,

quod seculares etiam ligat (aliàs non aliter de Ecclesiasticis, quam de secularibus loquerentur authores,) sed ex speciali, & ex natura rei annexo bonis, titulo spiritali in Dei cultum applicatis, & in opera Deo accepta dicatis, & cum hac qualitate in dominium Ecclesiæ, & Ministrorum eius transfatis. Hæc autem obligatio ad totum residuum extenditur: quia non est, unde ad solam quartam partem limitanda sit: cum nulla ratio prudentis limitationis reddi queat, sicut nequiret, si Episcopus ex iustitia teneretur. Nam ut bene advertit M. Sotus ubi supra à quest. 4. artic. 3. conclus. 6. non aliter in vno casu, quam in alio, quoad hoc discernendum est. [Conclusionem hanc, inquit, (nempe non teneri ex iustitia) ut supra dicere coeperam, non eo animo affirmaverim, ut ad minorem elemosynam, eos crediderim obligari, quam qui in diuersa sunt opinione.] Cui consonat M. Bañez ubi supra à artic. 6. dub. ultim. vers. [Unde fit sexta conclusio,] & Antonius de Molina de institutione Sacerdotum, tract. 2. cap. 16. §. 2. Atqui si Episcopi ex iustitia tenerentur erogare superfluum in vsus pios, verè tenerentur ad totum superfluum: ergo ad totum ex misericordia tenerentur. Opinio enim, quæ ab obligatione iustitiæ eos exonerat, ad licentiam aditum non aperit, sed loco vnius obligationis aliam subrogat; ad easdem, & in eadem quantitate elemosynas erogandas. Et id solum operatur; quod si in vsus profanos fructus Ecclesiastici illicitè expendantur, tam insumentes, quam accipientes à restitutione excusentur, ut constat ex alibi dictis.

§. III.

Corollaria.

14 Vnde fit primò, reiiciendum esse se Hurtado Complutensem, tract. de charitate, disput. 5. difficult. 18. & alios numer. 10. citatos, asserentes, sufficere, si Beneficiarij, etiam Episcopi, medietatem eorum, quæ superflua competentem sustentationi, vel quartam partem reddituum insument in pauperes, & alia opera pia, dum non adsit scandalum, & dum grauius necessitatibus sufficienter subveniatur. Quibus adhæsit Angelus Maria Verricelli ubi supra numero ochenta y tres, & ochenta y quatro.

15 Fit secundò: exterminandam aliorum opinionem (quam probabilera censet M. Texeda ubi supra num. 32.) asserentem pen-

ensiones, quas ex redditibus solvunt Episcopi, computari posse in quarta illa parte, ad quam tantum erogandam iuxta Texedam, Bañez, & Orellanam ab ipso citatos tenentur. [Nam existimant, inquit, pro illa quarta parte fuisse compositam pensionem, quam Episcopi charitatis lege tenebantur pauperibus erogare. Caterum existimo verius oppositum.] Sed quidem si probabile id foret, cum in Hispania terè nullus sit Episcopus, qui quartam partem fructuum in pensionem non solvat, rari tenerentur in elemosynas, & alios vsus pios quidquam expendere. Quod dicere nefas est: est ergo à mente Pontificis alienam pensionem computare, in satisfactionem obligationis, qua Episcopi ad elemosynas tenentur; sed ea extracta velle Episcopatus redditibus, quoad onera, & sustentationem computandos, & iuxta debitam proportionem normam expendendos, ac si ab initio ex prima sui institutione plures redditus percepisset. Putat verò uterque Hurtado ubi supra (& consequenter quidem ad sua principia) id, quod Episcopi, vel beneficiarij in subsidium excusatum contribuunt, computari posse in parte superflui, quàm in vsus pios expendere tenentur: quia subsidium hoc verè est opus pium. Quibus cōsentire debent omnes qui asserunt ad totum residuum non teneri.

§. IV.

Quid veniat titulo congruè sustentationis?

16 R Estat adhuc non leuis difficultas, quid veniat nomine congruæ, & decentis sustentationis? ut inde definire possimus, quæ bona Ecclesiasticis sint superflua, & residua. Et dicendum est, ex grauiusimorum sententia, nomine congruæ sustentationis, venire quidquid necessarium est, non solum naturæ, sed statui Episcopi, aut beneficiarij. Ad statum autem pertinet familia competens eius nobilitati, & doctrinæ, pro qualitate, & quantitate beneficij, & quidquid opus est ad aliqua moderata conuiuia, & liberales donationes; item quidquid necessarium est ad conseruandum decetiam status consanguineorum, vel ad illum augendum, iuxta debitam proportionem; ita ut Episcopus, vel Beneficiatus inferior, absque dedecore, eos, ut consanguineos, vel affines recognoscere possit. Hæc omnia veniunt nomine congruæ, & decentis sustentationis: item quantitas referuata in futurum, ob temporum, & necessitatis contingentiam, quam quisque prudenter retinere potest, quales, me iudice, essent fructus vnius anni, si Beneficium sit pingue, aut plures, & Pat. Mar. de Moy. Quest. p. 2.

tenue, ne sterilitas agrorum, aut necessitas aliqua publica famis, aut pestis obuenientes, Ecclesiasticorum horrea exhausta reperiant, & maiora inde mala imminetia, rerum penuria pressi, Episcopi precauere nequeant. Videantur Molina de iustit. tract. 2. disput. 145. Thomas Sanchez lib. 2. consiliorum, cap. 2. Palauus disput. 2. de charitate, punct. 5. Lugo de iustitia, disput. 4. & alij apud ipsos.

17 Addit M. Soto lib. 10. de iustit. quest. 4. artic. 4. §. [Quamuis.] quod ubi scandalum cauere possit, non est vitio vertendum Episcopo: [si qui pingui Ecclesiæ prefectus est, consanguineos antea indignos, quadam victus moderatione honestet, non pro sua tantum vita, sed pro suis successoribus in perpetuum.] Cui cum limitatione consentit Sanchez infra citandus n. 10. [Modo id moderatum sit, & ex causa pia principaliter fiat, ad eorum indigentiam subleuandam, ne in paupertate viuant.] Cuius sententia mihi aridet: quia eiusmodi bonorum applicatio, est dispensatio in vsus pios, sicut extruere hospitale ad pauperes in futurum alēdos. Et ita tradit M. Texeda tom. 1. Theolog. Moral. lib. 2. tract. 2. cap. 9. num. 42. [Hinc fit, inquit, posse Episcopos, vel quoscunque Beneficiarios, ex redditibus superfluis, emere aliquam hæreditatem, vel annuos redditus, & relinquere eos suis consanguineis, ut deinceps absque mendicitate, & miseria vitam agant, dummodò tales redditus non sint illis relictis titulo aliquo profano, nempe ut eorum familia protrahatur, & in perpetuum cum maximo honore conseruetur, & existat; nam huiusmodi finis profanus est, & donatio liberalis absque iusta causa.]

18 Ex quibus consequenter deducendum est, Clericum humili loco natum, si ad magnam postea dignitatem euectus fuerit, posse ex bonis Ecclesiasticis licitè conferre suis consanguineis competentem sustentationem, ita ut inter ciues honestos computari possint. Quia licet ad altiore statum isti ascendant; status eorum necessarius est ad statum Episcopi, seu dignitatis beneficiarij, quibus aliter probro, & dedecori verteretur.

Et ita cum Nauarro, & Molina docet Sanchez tom. 1. consiliorum, lib. 2. cap. 2. dub. 38. num. 8.

ne § 20

§. V.

Quid ultra erga consanguineos possint Episcopi, & Beneficarij?

19 **A**N Verò Episcopis aliquando liceat consanguineos in perpetuum ditare, & maioratus fundare, quibus cum maximo honore in posterum conferentur? Certissimè, iuxta nostra principia, dicendum est, id non licere ex superfluis congruæ sustentationi, ut supra explicata: secus iuxta aliorum, qui ad quartam solum partem erogandam obligant. Ex alijs autem bonis sibi relictis id posse, nemo, cui ea sententia ardeat, negare potest; sicut neque qui ad dimidium tantum superflui erogandum obligant. Sed quid in nostra opinione dicendum; si de congrua sustentatione sibi subtraxerint? Poterunt ne, quidquid licitè in eam expendere potuissent, in maioratum consanguineorum convertere? Respondeo de his bonis posse Episcopum disponere, sicut de patrimonialibus respectu quorum, ut supra diximus, idem iudicium est de Ecclesiasticis, ac de secularibus, ut ex M. Prado, & communi Doctorum supra notauimus. Vnde sicut vitio verti non potest Episcopo, quod ex bonis patrimonialibus, aut propria industria acquisitis, consanguineos in perpetuum ditet, cum non ex bonis, & redditibus Ecclesiasticis, nec ut Episcopus, sed ex bonis secularibus, & ut aliorum conciuis id præsterita similiter, si scandalum abiit, de redditibus congruæ sustentationi subtractis, maioratus instituere poterit. Scandalum autem præcauebitur, si consuetas elemosynas non minuat, & ex bonis propria industria acquisitis, & ex sibi necessarijs subtractis, suos consanguineos ditare, norum faciat. Quod autem quantitatem, quam Ecclesiastici parcè viuente referuant, cum ad sui status decentiam insumere potuissent, distribuere, & expendere possint, sicut, & alia bona patrimonialia, docent Nauarr. Molina, Avendaño, Maior, Couarr. Alcócer, quos citatos sequitur Sanchez supra, [& ita, inquit, innuit D. Thom. 2. 2. q. 185. art. 7. & alij.] Quos sequitur Leander à Sacram. ubi supra q. 51. addens Sotum, Lessium, Egidium, & Palaum. Et ita tradit expressè M. Texeda tom. 1. Theolog. Moral. lib. 2. tr. 2. contr. 9. num. 7. dicens: [Adde cum Nauarro, & Soto, quemcumque beneficarium, siue sit Episcopus, siue Canonicus, qui redditibus aluntur beneficij, posse strictè viuendo id totum, quod à se abstulerunt, convertere in quoscumque vsus, secundum eorum placitum, non secus ac alia patrimonialia bona: quia pars illa est tanquam merces pro labore eis debita; & ideo ex illa

possunt consanguineos locupletare, & maioratus erigere.]

20 Neque id opponitur Trident. sess. 25. de Reformat. cap. 1. confirmanti decretum Concilij Carthaginensis, omnino interdicentis: *Ne ex redditibus Ecclesie consanguineos, familiares ve suos augere studeant, &c.* Quia hoc intelligitur de illis fructibus, qui congruæ sustentationi superfluent, quos proinde in pauperes, vel in alios vsus pios Episcopus teneretur expendere; non verò de illis, quos congruæ sustentationi necessarios parcè viuendo referuauit, ut supra diximus: hi enim cum laboris, & industriae fructus sint, quasi patrimonialia reputantur. Obseruandum verò est, quod optimè aduertit Vazquez opusc. de elemosyna, cap. 4. nu. 17. cauendum in his esse, ne iniquitas sibi mentiatur, assignando sibi superflua, tanquam suo statui decentia. Conclusio enim nostra procedit de subtractis ex verè necessarijs ad decentiam status, seu ad congruam sustentationem beneficarij.

21 Quod de his fructibus dictum manet, à fortiori tenendum de alijs, qui in stipendij assistentia, Canonicis præsentibus, applicantur. Nam, cum hæc sit merces sui laboris, non magis ex illis tenentur, quam ex alijs bonis proprio labore, & industria acquisitis, qui proinde non Ecclesiastica bona, sed quasi patrimonialia nuncupantur. Sicut & portio illa fructuum, quæ sacrifis, & cantoribus Ecclesie, & alijs ei inservientibus applicatur. Vnde fit, ex superfluo distributionum non magis teneri Canonicos, neque aliter, quam de patrimonialibus; ac proinde ea tantum obligatione, qua Sæculares. Et ita tradunt communiter Doctores, quos referunt, & sequuntur Moueta de distribut. p. 3 q. 1. n. 18. & apud illum 16. alij authores: & pluribus citatis Azor tom. 2. lib. 7. cap. 9. q. 1. & Cardinal. de Lugo tom. 1. de iust. disp. 4. sect. 3. n. 25. Idemque potiori iure dicendum de fructibus Cappellanæ non collatiuæ; quia illi merè seculares sunt, & memoria Missarum dici solent, eo quod à testatore cum aliquo illarum onere relictæ fuerint, ut hæredes, memoria hereditatis, eas celebrari faciant. Vnde pro libito possidentis, sicut de patrimonialibus, de his disponi potest.

22 Maior est difficultas de fructibus Cappellanæ collatiuæ, quædo pingues sunt: quia verè sunt fructus beneficij Ecclesiastici. Cæterum cum eiusmodi in stipendium Missarum conferantur, dum aliud clarè non constet, videtur dicendum, quod de alijs supra dictum manet: quia sicut non tenentur in elemosynam erogare, quod superest ex stipendio Missæ, quod singulis diebus illis offertur, etiamsi elemosynam consuetam multum excederet, ita

ita nec quod in perpetuum pro singulis missis fundator Cappellanæ consignatum reliquit: eius enim intentio solum Cappellani commodam spectat, nec ad alia bona opera in Dei obsequium præstanda dirigitur. Quapropter, nullum in his faciendum discrimen, tradit M. Soto lib. 10. de iust. q. 4. art. 3. concl. 3. quem sequuntur Thomas Sanchez supra dub. 45. num. 6. Cardin. de Lugo de iust. tom. 1. disp. 4. sect. 3. num. 29. & Lessius lib. 2. cap. 4. num. 37. ubi sic scribit: [Vnde si alicui pro vno sacro dentur decem aurei, non minus sit illius pecuniæ absolutus Dominus, quam is, cui datur vnus dumtaxat regalis. Si enim pauper sit absolutè Dominus elemosynæ, quæ ei datur sine onere, & si ea magna sit, cur Clericus non fiet Dominus stipendij, quod ei liberaliter pro aliquo opere constituitur; Vnde Nauarr. contra Innocentium docet, hæc bona equiparari patrimonialibus, ac proinde Clericos de illis liberè disponere.] Sic Lessius, & benè.

§. VI.

Quid de Pensionibus, & fructibus Commendarum?

23 **R**ESTAT Non leuis difficultas, an doctrina supra tradita extendenda, sit ad pensionarios, & equites commendatarios. Tenebitur ne pensionarius ad superflua in vsus pios eroganda? Afirmant plures: quia pensio est pars fructuum, & reddituum Ecclesiasticorum à Beneficio extracta, quæ proinde cum eodem onere transit. Alij verò distinguunt, asserentes id esse verum, quando titulo Clericali, & Spirituali conferuntur, quales sunt, quæ primam tonsuram exigunt, & obligationem recitandi officium paruum B. Virginis afferunt: non verò de alijs, quæ titulo Sæculari applicantur Principibus, aut militibus de Ecclesia benemeritis, quia in his casibus portio illa fructuum merè secularis efficitur, sicut quæ pro cantoribus, & alijs Ecclesie inservientibus extrahitur.

24 Alij denique de omnibus pensionibus, tanquam de bonis patrimonialibus, vel quasi, iudicandum censent; ac proinde non esse obligationem erogandi superflua in vsus pios. Hanc tenent Couarr. cap. cum in officijs, de testam. num. 6. Azor tom. 2. lib. 7. cap. 9. q. 12. ubi ait, esse communem, & ita definitum in Sacra Rota, Cardin. de Lugo tom. 1. de iust. disp. 4. sect. 32. Angelus Maria Verricelli tom. 1. tract. 5. q. 5. fol. 312. Leander à Sacramento tom. 6. in Decalogum, tr. 5. disp. 3. q. 77. Apud quos idem tradunt Gigas, Paulus Romanus, Rodeanus, Caccia Lu-

pus, Bussembau, & alij. Quibus adde P. Vazquez opusc. de elemosyna, cap. 4. in fine. ubi sic scripsit: [Quæres, an pensionarius teneatur ad elemosynam ex superfluo, sicut Beneficarij? Respondeo, quod nullum video Authorem obligantem pensionarios ex charitate ad vberiores, vel alias elemosynas, quam alios sæculares: licet enim bona sint Ecclesiastica, dantur tamen in pensionem propter bonum Ecclesie, eo modo, ut vidimus in alimentis. Et status pensionarij non obligat eum, nisi sit aliàs Beneficarius ad elemosynas aliter, quam alios sæculares.]

25 Hæc opinio est tenenda, (licet pro contraria graues Authores militent) fundamentum brebiter attingit P. Vazquez ubi supra, & latius Cardin. de Lugo. Quia Pontifex imponens pensionem Beneficio, extrahit ab illo partem illam fructuum pro alimentis pensionarij, & illi tanquam in vsum piæ ipse applicat: Ergo sicut si ipse Beneficarius in pauperes, aut alia opera pia expendisset, non esset in recipiente obligatio vlla erogandi in vsus pios, quod ipsi superflueret, eo quod ea bona non receperunt, ut in vsus pios, distribuenda; sed, ut distributa; ita similiter de pensionarijs dicendum est. His enim, vel in alimenta, vel in remunerationem sui, vel parentum in Ecclesiam meritorum, vel ex alia iusta causa, à Pontifice, cui causæ examen competit, applicantur; & tanti Præsulis iudicio pensionarius ad omnes scrupulos deponendos se conformare potest. Denique à posteriori iudicatur, quia Episcopis, & alijs Beneficarijs præcipitur in Trident. sess. 25. cap. 2. modus distribuendi fructus, & redditus Ecclesiasticos, & tamen de pensionarijs nulla fit mentio; quod signum euidentis est, concilium præfatam in his obligationem non agnouisse, sed eos tanquam vltimos possessores, in quos veluti in pauperes, & vsus pios, portio illa fructuum distributa fuit, considerasse.

26 Quod de pensionibus diximus, potiori iure ex eodem fundamento dicendum, de quibusvis alijs bonis in titulum secularem transmutatis, ut de Regijs tertijs; & similibus, quæ in remunerationem à Pontificibus fuerunt applicata Regibus, & Principibus alijs. Et ita tradit expressè M. Sotus lib. 10. de iust. q. 4. art. 3. §. [Per hæc rursum,] ubi sic ait: [Per hæc rursum quæstio dissoluitur, quæ ad me aliquando perlata est. Sunt enim multa bona Ecclesiastica in titulum secularem transmutata, ut patet de Regijs tertijs. Quin verò decimæ aliquarum Ecclesiarum, ut patet de templariorum bonis, & multis alijs, quæ illustribus Dominis adiudicata sunt, ac iure successione à Sæcularibus possiden-

dentur. Dubitari ergo potest, an illa de iustitia sint pauperibus pro sua portione obnoxia? Responso est negatiua; nam totum ius, quod pauperes ad decimas habent, est posituum, & Ecclesiasticum, super quo Papa dispensare potest, & idcirco quando ratione aliqua, bona Ecclesiastica Sæculari titulo adscribit, libera relinquit.] Hæc Sotus, quem sequuntur Ioannes Garcia Reynofus, Molina, Barbosa, & alij, quos laudatos sequitur Solorzano de *Indiarum iure*, tom. 2. lib. 3. capit. 1. num. 21.

27 Idem ex eodem fundamento dicunt non pauci de fructibus commendarum equitum D. Iacobi, Alcantaræ, & Calatravæ. Ita expressè Thomas Sanchez in *sum. lib. 7. cap. 8. num. 29.* ubi sic: [Dicendum est, posse eos de his omnibus bonis, ita libere disponere, ac cæteris Sæculares. Quia antiquissima consuetudo, ita paupertatem eorum interpretata est, superioribus scientibus, & non contradicentibus; Et reditus commendarum titulo Sæculari his dantur, nempe titulo militari, atque ita docent Alcozer, P. Molina, Manuel. Idem videntur tenere Sotus, & Corduba, & satis fauent Victoria, & Sarmiento.] Eandem sententiam cum Hurtado de Mendoza, eius verba per extensum adducens, tuetur Diana part. 5. tract. 8. ref. 30. quos sequitur Leander à *Sacram.* tom. 6. in *Decalogum*, tr. 5. disp. 3. q. 78. & tenet expressè P. Azor tom. 1. lib. 13. cap. 4. q. 6. Licet enim fructus isti extrahi sint ex decimis, parum ad rem facit; quia portiones aliæ pro ministerijs temporibus, ut pro cantoribus, & sacristis, ex decimis etiam extrahuntur, & licet ad finem spiritualement diuini cultus vltimatè referantur. tamen quia proximè, titulo Sæculari promissa, & labore suscepto conferuntur; idcirco, ut titulo Sæculari ad scripta, inter bona quasi patrimonialia, computantur, & liberè de illis, sicut de patrimonialibus in vsus etiam profanos potest eques commendator disponere.

28 Faciunt ad hæc omnes, qui asserunt, commendas equitum militarium D. Iacobi, Alcantaræ, & Calatravæ vendi posse, absque labe simoniæ; quod fieri nequirit, si inter Beneficia Ecclesiastica computarentur. Ergo earum fructus non bona Ecclesiastica, sed Sæcularia, utpotè titulo laico in stipendium pro temporalibus seruitijs collata, habenda sunt. Quod autè commendæ vendibiles sint, est communis Doctorum sententia: quam tenet M. Petrus de Ledesma in *sum. tract. 12. cap. 2.* ubi inquirens, an commendæ possint vendi? Sic quæsto satisfacit: [A esta duda se responde, no ser simonia. Esto enseña Orellana, y otros Discipulos de S. Thomas: porque se dan à los Religiosos de las Ordenes Mili-

tares por el ministerio temporal de pelear. (Et infra.) De suerte, que estos Religiosos Legos de las Ordenes Militares se han quanto à esto, como algunos señores temporales, que tienen derecho de patronazgo, para presentar Beneficios, y tomar las diezimas. Y así como estos tales señores temporales no cometen simonia, quando venden aquel derecho, que tienen para recibir las diezimas, porque el tal derecho es temporal; así tambien no es simonia vender el derecho que tienen estos Comendadores, para recibir las diezimas.] Hæc Ledesma. Quem sequuntur Suarez, Rodriguez, Vega, quos refert, & sequitur Castro Palao tom. 3. tract. vlt. disp. 3. part. 13. num. 13. Item Aragon 2. 2. q. 100. art. 4. Celestinus in *Comp. Theolog. Moral. tract. 7. cap. 5. q. 9.* Villalobos in *sum. tom. 2. tract. 37. diff. 14.* Lezana in *sum. quæst. Reg. tom. 2. cap. 5. num. 26.* Bonacina tom. 1. disp. 1. de *simonia*, q. 4. num. 25. M. Rafael de la Torre tom. 2. in 2. 2. D. Thomæ q. 200. art. 4. disp. 3. Et alij, quos sequitur Machado tom. 2. lib. 5. part. 4. tract. 2. docum. 1. num. 4. ubi sic: [Las mas probable, y recibida opinion es, que en la venta de los Abitos de las dichas Ordenes Militares, no se comete simonia, por no ser Beneficios Ecclesiasticos las Encomiendas, sino cosa temporal, y precio estimable que se dà à los Caualleros Militares cõ titulo Laycal, para ayuda de costa, y estipendio, por los seruicios que han hecho, ò se espera harán en la guerra contra los enemigos de la Santa Iglesia.] Hæc ille, & alij, quos citatos sequitur Diana, pluribus in locis 3. part. tract. 2. ref. 64. part. 6. tract. 8. ref. 17. & part. 9. tr. 9. ref. 35. Vide illum loco citato, part. 6. ubi de commendis D. Ioannis idem dicendum ex professo probat, quod non solum Autoritate Theologorum, & Canonistarum firmat, sed etiam duplici Bulla Apostolica, alia Iulij II. alia Pij II. Cùm igitur commendæ non sint Beneficia Ecclesiastica, nec fructus earum sint stipendia pro diuino Officio, vel functione alia spirituali, sed pro temporali ministerio militiæ; rectè inde deducitur, equites Ordinum Militarium Commendas habentes posse de illorum fructibus, veluti Sæculares de suis, quasi Patrimonialibus bonis, in quoslibet vsus, etiam non pios disponere, nec aliam, quàm illos, nec aliter obligationem expendendi contraxisse.

29 Ex quibus cõclado, ex omnibus fructibus, quos in casibus supra enumeratis resoluius inter bona, quasi patrimonialia cõputandos, posse Beneficiarios, pensionarios, & commendatores maioratus instituere, & in quos malaerint vsus expendere. Imò si quis illos ex toto, aut ex parte in suam congruam sustentationem insumpsisset, immemor, aut igno-

ignorans eiusmodi facultatem sibi competere, poterit si Beneficiarius etiam sit, ex redditibus alijs Ecclesiasticis sibi compensare, quantum ex his potuisset accipere ad sui decentem sustentationem: quia nemo censetur se velle suo commodo priuare. Aduertunt verò communiter Doctores, id intelligendum, nisi expresse intendisset non sumere compensationem, sed liberaliter ex proprijs, & patrimonialibus bonis in elemosynas erogare, extra illas, ad quas ex superfluo Beneficij teneretur. Si enim hanc expressam intentionem habuerit, existimant, nullam sibi compensationem posse facere; sed totum, quod superfit ex redditibus Ecclesiasticis, in vsus pios expendere teneri. Ita tradunt Molina tom. 1. tract. 2. disp. 145. num. 1. & Lessius lib. 2. de iust. cap. 4. num. 38. [Vnde, inquit, sequitur, si de his (nempe de patrimonialibus, vel quasi) viuant, vel expendant, posse tantum excipere de fructibus Beneficij, de eoque tanquàm de patrimonialibus disponere, &c. Rursus cùm alia bona non teneantur absolute in opera pia expendere, si sic expenderit, poterunt vti compensatione ex bonis Beneficij, quæ alioquin in pia opera conferre debuissent, ut docet Nauarr. *monit.* 32. (attende.) Nisi fortassè intenderint non vti compensatione, quod non est præsumendum, nisi id expressè intenderint, & voluerint sibi libertatem illam disponendi adimere. Nemo enim se priuat iure suo, nisi volens.] Sic Molina.

30 Caterùm Cardinali de Lugo, & alijs hæc limitatio non placet; idcirco disp. 4. de iust. sect. 3. à num. 45. solide probat posse compensatione vti, etiam si expressè, illa non vti, intenderit. Quod mihi etiam videtur. Quia Beneficiarius de fructibus Beneficij necessarijs ad congruam sustentationem æquè disponere potest, ac de patrimonialibus, ac proinde in vsus etiam non pios, ut supra dictum est: & solum tenetur ad superfluum in pauperes, aut alios vsus pios expendendum. Ergo dum, ita expenderit, verè implebit præceptum. Atqui ille, qui de suo patrimonio in sustentationem sibi congruam insumpsit, nullam de nouo obligationem cõtraxit, ratione propositi non vtendi compensatione. Ergo licet expressè intenderit ea non vti, nullum inde præiudicium sibi parauit; quia propositum expendendi in vsus pios, nec votum, nec iuramentum continet, nec Beneficium priuat dominio fructuum, nec libera facultate disponendi de necessarijs ad congruam sustentationem, sicut nec de alijs, quæ ab illa substraxerit. Vnde sequitur manifestè, Beneficium posse ex fructibus Beneficij sibi reseruare ad dirandos cõsanguineos, aut in alios vsus, quantum ex redditibus licitè

potuisset sibi accipere, si alijs bonis ex patrimonio, vel industria, vel ex amicorum donatione adquisitis, ad sui congruam sustentationem vsus non fuisset.

31 Idem prorsus dicendum, si ex bonis patrimonialibus elemosynas fuerit elargitus: poterit enim ex fructibus Beneficij tantundem sibi compensare. Quia cùm præceptum solum obliget ad erogandam quantitatem, quæ post congruam sustentationem superfit, solum tenetur ad distribuendos, v. g. centum aureos; huic autem præcepto verè satisfacit, si centum distribuatur, etiam si obligationis immemor, ut bene docet Cardin. de Lugo infra citandus. Suadetur exemplis. Qui in die festo audit sacrum immemor festiuitatis, verè satisfacit præcepto, nec tenetur aliud audire, ut docet Thomas Sanchez lib. 1. in *Decalogum*, cap. 13. num. 10. & lib. 4. cap. 13. num. 4. Vazquez, Valencia, Hurtado, Lugo, Trullench, Dicastillo, Amicus, Diana, Escobar, Bonacina, Henriquez, Fagundez, & Gesualdus, cum D. Thoma, & Syluestro, quos citatos sequitur Leander à *Sacram.* tom. 3. in 5. præceptum *Ecclesiast.* tract. 2. disp. 1. q. 84. Ergo, qui in vsus pios expedit quantitatem, ad quam tenetur, etiam si immemor præcepti, verè satisfacit, nec aliam expendere obligatur. Secundo, qui ex omissione horarum tenetur ad restituendum fructus Beneficij male perceptos, verè satisfacit per elemosynas, quas, huius obligationis immemor, distribuit, ut cum Layman tradit Diana 3. part. tract. 6. *Miscell.* ref. 57. F. Ludouicus à *Concept.* tom. 2. exam. litt. D. verb. *Debitum* 7. illat. num. 15. fol. 86. Ioseph Garfi in *qq. cent.* 1. cap. 46. num. 7. Bonartius de *Horis*, lib. 2. cap. 11. num. 21. & Suarez lib. 4. de *Horis*, cap. 30. num. 21. Ergo similiter satisfaciet Beneficiarius elemosynis erogatis, etiam si immemor obligationis largitus fuerit.

32 Adde idem procedere, licet erogans elemosynam intendat expressè illa non ad implere præceptum, sed aliam postea adhuc effectum elargiri. Probatur: nam qui tenetur ex præcepto, vel voto audire sacrum, verè satisfacit præcepto, & voto, si audiat, etiam si habeat expressam voluntatem non satisfaciendi, sed aliud audiendi ad obligationis adimplerionem. Similiter, qui Officium Diuinum recitat cum prædicta expressa intentione non satisfaciendi, verè etiam satisfacit, ut docent communiter Doctores, quos ad quatuor super viginti refert Leander à *Sacram.* in 5. præcept. *Ecclesiast.* tract. 2. disp. 9. q. 89. & ad triginta protrahit M. Ioannes Martinez de Prado tom. 2. *Theolog. Moral.* cap. 30. q. 8. Ergo, qui in vsus pios erogat quantitatem, quam tenetur, etiam si habeat expressam intentionem non satisfaciendi præcepto,

ro, vti è satisfactio: quia ad hoc solum requiritur executio rei præceptæ: hac enim posita verè adimpletur præceptum, quantumvis quisque intentionem habeat non satisfaciendi hoc opere, sed alio postea eliciendo. Quæ quidem intentio, cum executione rei debitæ comparatur, & nouam obligationem non inducit. Quia propter si intentionem mutet, non peccabit. Ergo licet Beneficiarius ex patrimonialibus, vel quasi, congruam sustentationem compleuerit, & eleemosynas erogauerit, cum intentione expressa non compensandi, neque adimplendi præceptum eleemosynæ per talia opera, sed per alia postea elicienda, nihilominus ultra ad alia non tenebitur; quia suæ obligationi, iam verè satisfecit, licet contrariam intentionem habuerit. Hanc sententiam valde probabilem iudico, cum Cardin. de Lugo ubi supra: Exempla enim in eius confirmationem adhibita, id saltem euincunt.

§. VII.

Quo in loco residuum in pauperes; & usus pios expendendum sit?

33 **D**IFFICULTAS Est, an ubi Ecclesiastici fructus percipiuntur? An etiam extra distribui possint? Non conueniant Doctores. Quidam sentiunt Beneficiarium in loco sui Beneficij, & Episcopum intra suam Diocesim debere in pauperes, & usus pios expendere. Huius opinionis fuit Sanctus Thomas à Villanoua, vt in eius vita refertur. Aliquas tamen eleemosynas consanguineis alienæ Diocesis largitū fuisse, ex eadem æquè constat. Vnde colligitur culpam grauem in hac distributione non agnouisse; Imò, nec leuem, quando ultra communem, & æqualem necessitatem, aliqua congruitatis ratio pro exteris militat, secus vir Sanctissimus, ac Doctissimus ab eiusmodi eleemosynis abstinuisset. Nec compluti Diocesis Tolletanæ (vt notum omnibus est) ædificium in Collegio Sancti Augustini Archiepiscopus Valentinus construxisset.

34 Idèò communis Doctorum sententia tenet, extra casum extremæ, aut grauis necessitatis pauperum loci Beneficij, licitum esse Ecclesiasticis residuum fructuum suorum Beneficiorum in pauperes alterius loci, etiã extra Diocesim distribuere, & in alios usus pios extra locum, & Diocesim conuertere, sic Barbosa de iure vniuerso, lib. 3. cap. 26. n. 21. Cardin. de Lugo de iust. disp. 4. sect. 3. n. 38. Molina de iust. tract. 2. disp. 146. Nauarrus, Azor, Bonacina, Coniach, Hieronimus Garcia, & alij, quos citat, & sequitur Doctor Garfi in qq. moral, cent. 1. cap. 84. num. 6. qui

optimè id probat. 1. Quia nullum ius Ecclesiasticum est, quo aliud decernatur, & ius naturale, & diuinum solum præcipiant, vt eiusmodi bona Ecclesiastica, vt Dei bona ipsi dicata distribuantur, vt dixi §. 1. num. 8. Dei autem voluntas, & amor omnes amplectitur, & æqualis est omnium fidelium conditio, si omnes cuiuscūque sint loci, vel Diocesis, omnium locorum, & Diocesium bona æquè possint participare; nulli ergo ex hac facultate distribuendi sit præiudiciū. 2. Quia pauperes loci, vel Diocesis ius maius non habent ad residuum post congruam sustentationem, quàm ad fructus, quos ex omissione recitationis Horarum tenetur Beneficiarius restituere; quinimò longe minus, quia hos non facit iste suos, vt ex Concilio Lateranensi, & ex Pio V. sancitum habemus, secus illos, vt constat ex dictis q. 6. ubi eorum dominium acquirere probauimus. Atqui restitutio fructuum ex omissione Horarum potest fieri pauperibus alterius loci, vt obseruant Trullench in Bulla, lib. 3. cas. 2. num. 3. & lib. 1. Decalog. cap. 7. dub. 26. num. 4. cū Fausto, & Fernandez, & cum Villalobos, Nauarro, Lescio, & Quintana-Dueñas, Doctor Garfi supra numer. 8. & Diana 1. part. tract. 12. ref. 16. Quia Concilium Lateranense, sub Leone X. §. Statuimus, & Pius V. in Bulla, quæ incipit ex proximo Lateranensi ingenere loquuntur, dum fructuum restitutionem præcipiant. Ergo idem, propter eandem omnino rationem, ex iure naturali, & diuino haustam, in nostro casu dicendum est.

35 Ex dictis probabilis fit opinio, quam tenet cum Thusco, & alijs Homobonus in consult. moral. vol. 2. part. 5. resp. 29. & probabilem censent Diana part. 4. tract. 4. ref. 140. & cum Azor tom. 2. part. 2. capit. 10. Ioseph Garfi supra num. 11. nempe asserens, quod si testator relinquat, bona aliqua pauperibus eroganda, ni aliud exprimat, nec insinuauerit, posse quibuslibet, etiam alterius loci, vel Diocesis, erogari. Ex hac enim facultate distribuendi, omnes cuiuslibet loci pauperes æqualem fructū percipere possunt: ac proinde cum æqua sit omnium conditio, nulli sit præiudiciū, quod enim ex huius loci testamento minus habent in hoc euentu; in alio, ex testamento alterius duplicatum forsitan percipient. Congruum que est, vt inter bona, hæc temporalia, quæ charitas, & misericordia distribuunt, participatio illa, quam in bonis operibus fidelium fides nos edocet, reperiatur: Et ita tenendum ubi ius posituum non resistat, de quo iuris periti consulendi, licet pro foro externo, ni aliud exprimat, intelligi tantum, & exponi possit.

§. VIII.

§. VIII.

Dubium incidens.

36 **O**CCASIONE Doctrinæ, numero præcedenti, vt probabilis iactæ: inquires; an eum testator Orfanis Matritensibus maritandis annua legata reliquit, possit Eminentissimus Cardinalis Archiepiscopus Toleranus dispensare, vt vna, vel altera vice, ex iusta causa, applicari possint pro aliqua alterius oppidi nobili orfana dotanda; ne inupta maneat, & exposita periculo iacturæ pudicitiae, & honoris? Ratio dubitandi, cuique obuia est; quia eiusmodi distributio planè cederet in præiudiciū Orfanarum Matritensium, quibus ex testamento ius ad rem, mediante Patroni voluntate, conferendam, est acquisitum.

37 Nihilominus probabile censeo, Prælatum ex interpretatiua testatoris voluntate posse legatum, vt supra commutare. Ratio desumitur ex communi Doctorum sententia asserente, posse Episcopum commutare legatum, in opus æquale, aut magis pium, ob iustam causam; etiam, quando voluntas testatoris potest impleri in propria specie, tam de iure, quam de facto. Pro qua opinione, nullum excipiendo legatum, Angelus Maria Virricelli, quinque supra viginti Doctores refert, & sequitur tom. 1. quæstionum, tract. 1. q. 17. Quorum plures ex primis nostri sæculi sunt, Vazquez opus. de testamentis, cap. 8. §. 5. dub. 3. numer. 104. Thomas Sanchez tom. 2. Consiliorum, lib. 4. cap. 2. dub. 7. num. 4. Diana 2. part. tract. 3. Misc. ref. 26. Apud quos multi alij, qui nullam, vt dixi excipientes legatum ad pias causas, docent posse Episcopum, maximè cum consensu Patroni, illud commutare. Credibile autem non est difficultatem ex aliorum præiudicio, quandoque subortam illis non occurrisse.

38 Comprobatur ratione, qua citati Authores vtuntur, ad præfatam communem sententiam suadendam, Verricelli ubi supra. [Opinio, inquit, affirmans, quæ communior, ac probabilior est, probatur, quia commutando in opus æquale, aut magis pium, Episcopus non infringit, sed interpretatur testatoris voluntatem; Ergo potest Episcopus commutare.] Antoninus Diana supra. [Sic enim commutando seruant, non explicitam, & formalem, sed virtuales, & interpretatiuam dispositionem testatoris.] Paulus Comitulus in Resp. Casuum. lib. 7. q. 9. [Seruatur igitur voluntas testatoris non explicita, expressa, & formalis; sed virtualis, & interpretatiua, vt Theologicè dicam.] Ex quibus sic argumentum eformo. Quando le-

gatum commutatur in opus æquale, vel magis pium, & ex iusta causa seruata voluntas interpretatiua testatoris, sed quamuis legatum relictum pauperibus vnius oppidi, ex iusta causa conferatur pauperibus alterius loci, commutatur legatum in opus æquale, vel magis pium. Ergo seruatur voluntas interpretatiua testatoris. Ergo potest Episcopus commutare.

39 Secundum, & vrgentius nostræ sententiæ fundamentum desumitur ex Doctoribus, qui loquuntur in terminis de commutatione legati, in præiudiciū tertiæ personæ, P. Bauni tom. 3. libr. 2. de contractibus, tract. 9. de testamentis, q. 31. [Episcopo, inquit, est in piam voluntatum dispositione licitum, quantum testator liceret, si adhuc in viuis esset; sed, quæ pauperi vni cuiquam testator dare secum constituit, ea, mutato ex causa consilio, conferre potest alteri; Ergo, & Episcopus.] Hæc ille! Pro qua opinione adducit Patrem Vazquez, Grassium, Angelum, Armillam, & alios respondens capitibus iuris, quæ contra obijci possunt.

40 Citatis adde alios apud Syluestrum verb. Legatum 4. num. 14. ubi sic ait. [Decimo quarto quæritur. [Vtrum legatum factum pro construendo hospitali, possit per hæredes mutari in ædificationem Monasterij Religiosorum? Ioannes Andræas, cum quibusdam iuris consultis consuluit, quod sic, cum licentia Episcopi, quia qui melius facit, non aliud, sed idem facit.] Eandem sententiam defendit S. Antoninus, apud Syluestrum, ubi iuris capitibus comprobatur. Et num. 11. inquirens, [vtrum legatum ad certum usum possit in alium conuerri.] Exemplum adhibet. [Quando, quis legabit, vt Monasterium fiat in tali Diocesi, & iure, & facto potest impleri.] Et num. 12. quærens [cuius autoritate fieri possit commutatio? Respondet his verbis. [Dicit Petrus de Perù, quod si non subest causa, solum Papa potest; si verò subest causa legitima, potest Diocesanus, etiam si possit impleri de facto, & de iure.] Et infra addit posse etiam commutare [in alium usum pium, in dubio, an causa sit legitima nene.] Pro, quo citat alios Doctores, quibus adde Tabienam in summa, verb. Legatum 2. num. 12. & 17.

41 Ex dictis constat, Episcopum etiam cum præiudicio terrij posse in Legatis ad pias causas commutationem facere in æquale, vel magis pium. Si quidem iuxta Doctores citatos, legatum relictum cuidam pauperi determinatè, potest alteri per commutationem conferri, & quod relinquatur hospitali edificando pro pauperibus mendicis commutari potest in Conuentum Religiosorum construendam: Et quod relinquatur ad funda-

tionem Monasterij in vna Diocesi, conuerri potest in fundationem in alia, vel in aliud opus pium; in his enim omnibus certissimum est damnum tertij interuenire.

42 Tertium, & vltimum fundamentum est, quia Episcopus potest in sua Diocesi, quid Papa in tota Ecclesia, nisi ei sit specialiter prohibitum, vt docent Victoria, Sotus, Vera-Cruz, Aragon, Perez, Henriquez, & alij, quos citatos sequuntur, cum & alijs Thomas Sanchez *libr. 1. de matrim. disp. 61. num. 3.* & Bauni *tom. 1. de Sacramentis, tract. 12. quest. 5. fol. 754.* Sed sic est, quod Pontifex ex iusta causa commutare potest vnum lega-

tum pium in aliud æquale, etiam cum præiudicio tertij, vt docent communiter Theologi; Ergo Episcopus in sua Diocesi, id etiam poterit, si non sit illi prohibitum à iure. Quod prohibitum non esse, quando iusta causa concurrat, constat ex Authoribus citatis, quorum aliqui absolute, nulla adhibita limitatione, prædictam conclusionem defendunt, alij verò interminis de commutatione in præiudicium tertij.

43 Hæc sunt fundamenta, quæ conclusionem nostram probabilem efficiunt.
(.?.)

F I N I S.

IN-

INDEX RERVM.

QVÆ IN HAC SECVNDA PARTE continentur.

A.

Absolutio.

Beatissima Virgo absolutionem Sacramentalem nunquam recepit, tr. 3. disp. 2. q. 3. n. 3. & seq.

Ab eisdem peccatis multoties confessis potest pœnitens multoties absolvi, ibi n. 7.

An absolvendus, qui de sola reſtrentia diuinarum inspirationum se accusat? ibi n. 1.

Absolvi potest, & debet, qui habet opinionem probabilem excusantem à peccato, licet confessarius contrariam teneat, tr. 1. q. 3. num. 7.

An absolutio negari aliquando possit nolenti complicem reuelare? tr. 3. disp. q. 2.

Authoritas.

Authoritas vnius Doctoris, quando sufficiat ad eius opinionem in praxi sequendam? tr. 1. q. 7. n. 9. & seq.

Viri docti authoritas non est regula infallibilis morum, ibi n. 17. & seq.

B.

Baptismus.

AN Cum periculo vitæ tenearis infanti Baptismum ministrare? tr. 3. disp. 3. q. 3. n. 36. & 42 & seq. vbi plura de Baptismo.

Infamia puellæ, an excuset ab obligatione se prodendi, quando infans sine Baptismo est decessurus? ibi n. 30.

Baronius.

Baronius retractat opinionem de obligatione eligendi tuiorem, tract. 2. disp. 2. q. 4. num. 11.

Animadversiones nonnullæ in Baronium. Prima circa ebrietatem, tr. 5. quest. 7. num. 8.

Secunda circa montes pietatis, tr. 6. disp. 1. q. 3. num. 20. Tertia circa irregularitatem perentis arma ad occisionem, tract. 6. disp.

P. Mat. de Moy. Quest. p. 2.

4. q. 6. num. 15. Quarta circa ea, quæ licent in extrema necessitate, tract. 6. disp. 4. quest. 6. num. 26. Quinta circa necessitatem fidei explicitæ de mysterijs Incarnationis, & Trinitatis, tract. 6. disp. 5. q. 1. num. 20.

Bellum, tr. 6. disp. 4. q. 1. n. 8.

Beneficiarius.

Vide *Restitutio. Eleemosyna. Horeæ.*

Bona.

Vide *Donatio. Restitutio.*

C.

Communio.

Communio quotidiana, an omnibus in gratia existentibus consulenda? tr. 4. quest. 2.

Communions præceptum est diuinum, tr. 4. q. 3. n. 2. An, & communicandi in articulo mortis? ibi nu. 3. Quid de Ecclesiastico præcepto? ibi n. 5.

An infantibus, qui confessionis capaces fuerint, communio conferenda sit? num. 7. & seq.

Compensatio.

Non est licita in toto debito, quando non est certum: bene tamen in parte si est probabile, tr. 6. disp. 4. q. 1. n. 5.

Non licet compensatio cum præiudicio aliorum creditorum, ibi q. 2. n. 7.

Famulis quandoque licet occulta compensatio, ibi q. 3.

Episcopi, & Beneficij, qui bona patrimonialia in sustentationem congruam, vel in eleemosynas expenderunt; possunt tantundem ex redditibus Ecclesiasticis ad alios vsus, sibi compensare, tract. 6. disp. 6. quest. 2. num. 29. & seq.

Conceptio.

Beatissimæ Virginis Conceptionem, an sentire liceat fuisse maculatam? tr. 1. q. 2. n.

KK

16.

INDEX RERVM.

16. & 18. Quid senserit Mercorius? ibi à nu.
14. Quid Eminentissimus Cardinalis Nardus? n. 16.

Elogium in concionibus dari solitum
omittere, est mortale, tr. 5. q. 1.

Confessarius.

Vide *Denunciatio.*

An liceat confessario interrogare poenitentem de complice, tr. 3. disp. 3. q. 1.

Potest aliquando non absolvere poenitentem nolentem reuelare complicem, ibi q. 2.

An possit negare suffragium indigno per confessionem noto? ibi q. 3.

An possit uti noticia confessionis, ad graue malum, sibi imminens vitandum? ibi numer. 18.

Confessarius non ut Medicus, sed ut iudex, ad poenitentiam adimplendam obligat, tr. 3. disp. 4. q. 4. n. 7. & seq.

Confessio.

Confessionis præceptum, an diuturnum? tr. 3. q. 2. Quo tempore obliget? ibi q. 3. Quæritate? q. 1. 2. n. 5. & seq.

An sit obligatio præueniendi confessionem, ante tempus præcepti? tr. 3. disp. 1. q. 7. n. 1.

Confessionis integritas sub præcepto purè humano cadere non potest, ibi q. 8.

An liceat confiteri homini, quem ex sola confessione Sacramentali ipsius, noui non esse Sacerdotem? tract. 3. disp. 3. quæst. 3. numer. 18.

Confiteri in scriptis Sacerdoti præsentem, non est prohibitum, tract. 3. disp. 1. q. 9. Imò aliquando est obligatorium, ibi quæst. 10. n. 8.

Poenitens, an aliquando teneatur per interpretationem confiteri? ibi q. 10.

Per confessionem invalidam præceptum confessionis non adimpletur, secus per informem, si admittatur, ibi q. 11.

Senes non excusantur à præceptis confessionis, & communionis, ibi quæst. 12. numer. 7.

Conscientia.

Quo sensu errare nequeat? tract. 1. quæst. 9. num. 28. & seq.

Conscientia erronea invincibilis, non solum sufficit ad declinandam à malo, sed ad faciendum bonum, ibi n. 34.

Quo dictamine consistat conscientia? &

denominationem rectæ sortiatur? ibi numer. 41.

Contractus.

Non est validus deficiente interno consensu, quamvis signo externo significetur, tr. 6. disp. 1. q. 1.

Contractum vtrinque obligatorium celebrare, absque vero consensu, est mortale; ibidem numer. 4. & tenetis postea supplere, numer. 6. & seq.

D.

Debitum.

Debita immatura absque difficultate exigibilia nequeunt anticipatè minoris emi, tr. 6. disp. 1. q. 3. n. 25.

Debitor, qui non est solvendo, an teneatur hæreditatem, vel legatum acceptare, vt solvat? tr. 6. disp. 4. q. 5.

An si repudiauerit, possit alius absque peccato succedere? ibi.

An debitor, qui non est solvendo possit aliquas donationes liberales facere, tract. 6. disp. 4. q. 5. numer. 11.

Debitum coniugale.

An liceat viro à copula se retrahere, cum sola vxor seminauerit? tract. 4. quæst. 5. per totam.

Quid de copula inter solutos? ibi numer. 23. & 24.

Denunciatio.

An sit denunciandus confessarius, si nullà præcedat infamia? tract. 3. disp. 5. q. 1. per totam.

Persona sollicitata non excusatur ab obligatione denunciandi, licet confessario sollicitari confiteatur, ibi q. 2. n. 2.

An correctio fraterna sit præmittenda ad denunciationem? ibi n. 12.

An confessarius iam emendatus denunciandus sit? ibi n. 7. & 29.

Quando censeatur emendatus? ibi n. 8.

An probabilis timor grauis damni sibi, vel suis excuset à denunciando? ibi n. 22.

Quid de illis, qui ab ipso confessario exceperunt sollicitationem ab ipso factam? ibidem.

Quid de amicis, & consanguineis ipsius confessarij? ibi n. 27. & 29.

Quid

INDEX RERVM.

Quid de hæretici denuntiatione? ibi numer. 23. & 31.

Donatio.

An donatio facta absenti sit valida, an tunc illius acceptationem? tract. 6. disp. 4. quæst. 7. numer. 1.

An si acceptatio fiat post mortem donantis, sit sufficiens? ibi n. 2.

Quid si non donatio, sed iussio donandi præcessit? numer. 4. & 5. Quid in casu dubij? numer. 8.

An si deferens rem donatam culpabiliter retineat, vsque ad mortem donantis, teneatur eius hæredibus reddere? an donatario? an vtrisque? ibi numer. 9.

E.

Ebrietas.

An Ob salutem recuperandam liceat? tract. 5. q. 6.

An etiam ad vitandam mortem secus ab altero comminatam? ibi numer. 9. & seq.

An ex eodem fine liceat authorem mortis comminatum inebriare? ibi q. 7.

Ecclesiastici.

Vi directiua tenentur legibus ciuilibus obedire, tr. 5. q. 4.

An etiam vi coactiua? ibi numer. 7. & 30.

An directè, & sub culpa graui? numer. 11. & 12.

Ecclesiastici, etiam si Episcopi regulares redditum Beneficiorum dominium retinent, tract. 6. disp. 6. q. 1.

Elemosyna.

In communibus pauperum necessitatibus, tenentur Ecclesiastici ex redditibus Beneficiorum elemosynas facere, tr. 6. disp. 6. quæst. 2. n. 3. An ex iure diuino? ibi n. 4.

An totum residuum ex congrua sustentatione elargiri teneantur? ibi n. 12. & seq.

Quid veniat nomine congruæ sustentationis? ibi n. 16.

An Episcopis, & Beneficiarijs liceat consanguineos ditare? ibi n. 19. Ex quibus bonis? numer. 20. & 21.

An ex residuo pensionum Ecclesiasticarum, & Commendarum Militarum? ibi numer. 23. & seq.

Quid de bonis patrimonialibus? ibi n. 29. An elemosynæ sint necessario distribuendæ? P. Mat. de Moy, Quæst. p. 2.

da inter pauperes Diocesis, vel loci Beneficij? ibi numer. 34.

Quid de bonis ex testamento pauperibus relictis? ibi n. 35. & seq.

Emptio.

Vide *Debita.*

Merces vltionæ infra iustum pretium quantum emi possint? tr. 6. disp. 1. q. 3. n. 29.

An merces summo pretio credito venditæ, possint infimo numerata pecunia statim redimi? ibi q. 4.

Episcopi.

Vide *Compensatio. Ecclesiastici. Elemosynæ.*

Eucharistia.

Vide *Communio.*

Qui accedit ad Eucharistiam censens probabiliter se rectè dispositum, certò iudicare potest, non peccare, tract. 1. quæst. 9. numer. 32.

Excommunicatio.

Minori excommunicatione ligatus nequit licitè sacramenta conficere; non tamen incurrit irregularitatem; nec culpam grauem, tr. 5. q. 2. numer. 2. & 9. Secus si sacramenta recipiat, ibi numer. 12.

Gravius etiam peccabit, si Diaconatum, vel Subdiaconatum, vel Episcopatum non absolutus à minori excommunicatione recipiat, ibi n. 13. & 14.

Item si Matrimonium, etiam per procuratorem contrahat, ibi numer. 15.

Si minori excommunicatione ligatus ad beneficium eligatur à scientibus excommunicationem, electio est irritanda, tr. 5. quæst. 3. numer. 3.

Extrema necessitas, vide tract. 6. disp. 4. quæst. 6. §. 2. & 3. & tr. 3. disp. 3. quæst. 3. numer. 35.

F.

Fama.

Famæ renunciatio, an liceat? tract. 2. disp. 1. quæst. 7. numer. 15.

Famæ, & vitæ iactura æquiparantur, tract. 3. disp. 3. q. 3. numer. 40.

KK 2

Famæ

INDEX RERVM.

Famuli.

Vide Compensatio.

Fides.

Fides explicita de mysterijs Incarnationis, & Trinitatis, non est, necessitate medijs necessaria ad salutem, sed solius præcepti. tr. 6. disp. 5. q. 1. n. 4. & seq.

Fides, quæ est necessaria ad obtinendam gloriam, est etiam ad gratiam. ibi n. 25.

Fides explicita Dei, vt remuneratoris est necessaria ad salutem, necessitate medijs. numer. 22 & 23.

Quid sit euidencia credibilitatis ad perfectum fidei actum requisita? tr. 6. disp. 5. q. 2. n. 3. & seq.

Quæ debeant concurrere, vt infidelis teneatur ad fidem se convertere? ibi n. 18.

Infidelis, cui probabilior tantum apparet Religio Catholica, quam sua secta, euidenciam credibilitatis, non habet. ibi numer. 16. & seq.

Si in articulo mortis securiorem censetur generetur ad fidem se convertere. ibi numer. 21.

Filius.

Filij naturalis, & spurij, qua ratione paribus succedant? tr. 3. disp. 2. q. 2.

An spurij possint, ex donatione, à patre aliquid recipere? An saltem à cognatis? ibi numer. 12. & seq.

H.

Hæreticus.

Vide Absolutio. Denunciatio.

Homicidium.

NON Licet vxorem in adulterio deprehensam occidere. tract. 6. disp. 3. q. 1. numer. 4.

Quid si adulterium imminens nequeat vitari, quin occidatur vxor, vel adulter? ibi quæst. 2.

An fugientem, post impactam alapam, liceat tibi occidere? ibi q. 1. n. 13.

An liceat occidere verba iniuriosa proferentem, si aliter coerceri nequeat? ibi tract. 6. disp. 3. q. 3. n. 5. & 10.

An, vt in vasorem honoris occidere liceat, opus sit, quod vitæ etiam iactura, secus facienda sit? ibi q. 4.

Non licet occidere minantem spargere

grauia de te crimina; vel de tua Religione. ibi q. 3. n. 25. & 26.

Similiter, neque iniustum accusatorem falsos testes, neque Iudicem, à quo iniqua certò imminet sententia. ibi numer. 24. & seq.

Horæ.

Horas Canonicas, an teneatur præuenire, qui tempore designato recitare non poterit? tr. 3. disp. 1. q. 7. n. 7.

An cæcus, qui Horas Canonicas memoria retinet, teneatur recitare? ibi numer. 9. & q. 6. numer. 17.

An infirmi? ibi q. 7. numer. 12.

Moniales, & Religiosos nondum in Sacris, non teneri extra chorum recitare; probabile est. tr. 2. disp. 1. q. 6. n. 7.

Qua ætate recitare teneatur dispensatus ad Beneficium, aut Capellaniam collatiuam? ibi numer. 14.

Beneficiarij, & pensionarij non recitantes tenentur ante iudicis sententiam fructus male perceptos restituere. ibi n. 17.

I.

Ieiunium.

Naturale ieiunium sumptione Eucharistiæ non frangitur. tract. 4. quæst. 1. numer. 7.

Non datur paritas materiæ in ieiunio naturali. ibi n. 12.

Qui plures hostias ad diurnam conseruationem Christi Domini in stomacho assumeret, non frangeret naturale ieiunium, secus, si ad extinguendam famem. ibi numer. 17. & 18.

Aquæ potum, & quod sumitur per modum medicinæ ieiunium naturale frangere, certissimum est. ibi n. 15. & 21.

Qui in prima Natiuitatis Missa aquâ pro vino consecratam sumpsisset, non potest reliquas celebrare. ibi n. 22.

An frangatur naturale ieiunium traiectione alicuius per modum saliuæ absque advertentia? ibi n. 13. & 14.

Si reliquæ ciborum, quæ ex antecedenti die dentibus hærent, advertenter deglutiantur, ieiunium naturale frangitur. ibi n. 24.

Quid de alijs non nutritiuis? ibi numer. 25. & seq.

Ignorantia.

Ignorantia invincibilis, quæ sit? tr. 1. q. 5. numer. 29. & seq.

Diuersa est ignorantia, quæ est peccatum ab illa, quæ est in poenam peccati. ibi.

Indul-

INDEX RERVM.

Intellectus.

Indulgentia.

Quando indulgentia elemosynam, aut orationem indefinitè exigit, qualibet, et si leui, aut breui lucratur. tract. 3. disp. 4. quæst. 6. numer. 1. & 7.

Quæ causa requiratur ad concessionem indulgentiæ? ibi n. 4.

Quid Sotus senserit circa indulgentias grano concessas? ibi n. 6.

Opera ad lucrandam indulgentiam requisita, an debeant esse moraliter bona? ibi q. 7.

Confessio si fuerit invalida non est sufficiens ad indulgentiam lucrandam, secus si tantum informis. ibi n. 9.

Peccatum celebrantis pro Anima Purgatorij non impedit effectum indulgentiæ illi applicatæ. ibi.

Qui lucratur indulgentiam plenariam, nõ tenetur adimplere poenitentiam à confessario iniunctam. tract. 3. disp. 4. quæst. 4. n. 18.

Quæ indulgentiæ Regularibus manent post reuocationem Pauli V. anno 1606. tr. 3. disp. 4. q. 8.

Quot annis detineantur animæ in Purgatorio? ibi numer. 26.

An opera, pro Anima Purgatorij, applicari debeant, prius quam fiant? ibi n. 27.

Vtrum indulgentiam lucretur, qui opus requisitum efficiens illam ignorat? ibi n. 30.

Vtrum indulgentiæ Bullæ Cruciatæ toties quoties lucretur, & quid de duplici Bulla. ibi disp. 4. quæst. 9.

Infamia.

Futura puellæ, an excuset ab obligatione se prodendi, si aliter infans sine Baptismo est decessurus? tr. 3. disp. 3. q. 3. numer. 30.

Infans.

Vide Baptismus. Eucharistia.

Infidelis, vide Fides.

Infirmus, vide Horæ.

Inquisitor.

Quid possint Domini Inquisitores circa absolutionem ab hæresi? tract. 3. disp. 2. q. 1.

Irregularitas.

An irregularitatem incurrat, qui præbet arma petenti ad homicidium? tr. 6. disp. 4. q. 6. numer. 14. & 22.

Potest ex imperio voluntatis parti minus probabili assentiri. tr. 1. q. 7. n. 29. & 38.

Iudex.

Ad quid teneatur, quando vtrique parti litiganti est probabile ius ad rem? tr. 6. disp. 4. q. 1. numer. 19.

Iudicium.

Iudicium certum, & euidens de vitando peccato est necessarium ad licitè operandum. tr. 1. q. 8. n. 1.

Hoc iudicium non ex probabilibus præmissis, sed ex certis, & euidencibus elicitur. ibi q. 9. n. 27.

Iuramentum.

An iuraturus, quod putat esse verum, induci ad id possit ab sciente esse falsum? tr. 2. disp. 1. q. 7. n. 2.

Ad deponendum in iudicio, quæ notitia sit necessaria? ibi n. 8.

Quæ requiratur ad iuramentum deponendum in informationibus de nobilitate, & puritate sanguinis? ibi n. 11. & seq.

L.

Libertas.

Libertatis possessio sufficit ad deponendum dubium practicum, circa licitum. tr. 1. q. 5.

Legatum.

Vide Testamentum.

An valeat si causa legandi non subsistat? tr. 6. disp. 1. q. 2. n. 8.

Lex.

Legibus ciuilibus subiiciuntur Ecclesiastici directiue. tr. 5. q. 4. Vbi an sub culpa graui? n. 18.

Ludus.

Ludentes ludo prohibito, an solvere teneantur? tr. 6. disp. 2. q. 1.

Quid de ludentibus pecunia credita? ibi quæst. 2.

Quid si Beneficio legis renuntiauerint? ibi numer. 4.

An qui credito ludit, cum ludente pecunia presenti habens animum non solvendi, possit lucrari? ibi q. 3. n. 9.

An qui solvit, quod Beneficio legis vtens poterat non soluisse, possit occultè recuperare solum? tr. 6. disp. 2. q. 4.

Quid

INDEX RERVM.

Quid in Iudo possint exponere Religiosi? tr. 6. disp. 4. q. 4. n. 20.

An maiorem quantitatem lucrari possint, quam perdere? ibi n. 29.

Leges prohibentes alearum Iudum, quam obligationem Clericis, & Religiosis inducāt? ibi n. 25. & seq.

M.

Malitia.

Malitia materialis non transit in formalem, licet maior probabilitas partibus contrariarum simul proponatur. tr. 1. q. 9. n. 22.

Maria.

Beatae Mariae Virginis Immaculata conceptio. tr. 1. q. 2. n. 8. & seq. & tr. 5. q. 1.

Mater.

An Matri liceat se viuam secari permittere, vt infans vi extractus baptizari possit, alias periturus? tr. 3. disp. 3. q. 3. n. 42.

An à iudice id possit precipi, si ad mortem fuisset damnata? ibi n. 43.

Missae.

Missae praecipue satisfacit, qui ex fine grauius peccaminoso assistit, alias non adstitutus. tr. 2. disp. 2. q. 1.

Qua ratione intelligatur praecipuum de audienda integra Missa? ibi q. 2. n. 1. & q. 3. num. 22.

An integram ab eodem Sacerdote audire teneatur, an sufficiat a diuersis in eodem, vel diuerso tempore celebrantibus? ibi q. 3.

Quae attentio sit necessaria? ibi n. 21.

Quo stipendio celebranda? ibi disp. q. 4.

Religiosus oneri Missarum impotens satisfacere, ad quid teneatur? ibi q. 4. n. 15.

An qui vnico stipendio accepto satisfacit pro vna Missa, possit eadem alterum Sacerdotem pauperem eximere ab obligatione celebrandi pro simili stipendio, quod recepit? ibi n. 16.

Montes pietatis esse licitos, dubitari non potest. tr. 6. disp. 1. q. 3. n. 12. & seq.

Mutuum.

Ob periculum probabile amittendi formam, licitum est aliquid supra illam exigere. tr. 6. disp. 1. q. 3. & similiter ratione lucri cessantis. ibidem n. 11.

O.

Opinio.

Opinionis probabilis definitiones variae. tr. 1. q. 1.

Vbi quomodo intelligendus Aristoteles. n. 6. & seq.

Duae opiniones contrariae possunt esse simul practice probabiles. ibi q. 2.

Opinione propria, vt probabiliori retenta, licitum est Theologo, vel Confessario, iuxta alienam practice probabilem consulere, vel absolvere. ibi q. 3.

Quid si aliorum opinionem censeat iam probabilem? ibi n. 17. & 30.

Quid operetur praecipuum superioris contra opinionem subditi? ibi q. 3. n. 8.

Opinionis probabilitas practica recte cohaeret cum eius fallitate. ibi q. 2. n. 6.

Diligentia pro invenienda veritate opinionis qualis esse debeat. tr. 1. q. 5. a n. 29.

Ad recte operandum requiritur iudicium certum de licito, seu de probabilitate opinionis. ibi q. 7. n. 22. & q. 8. n. 1.

Opinio ex principiis directis probabilis, proficit ex indirectis probabilior contraria. q. 7. n. 27. & seq.

Opinioni minus probabili in praesentia probabilioris potest intellectus assentiri ex imperio voluntatis, q. 7. n. 29. & 38. Vbi ex quo motiuo. n. 31.

Opinionem probabilem practice licet eligere, & si minus tutam, minusque probabilem contraria, tr. 1. q. 6. per totam.

Opinio Antonij Cella-Dei consulationibus viam claudit. ibi q. 7. n. 4. & 5.

Ad extrinsecam probabilitatem, quae auctoritas sufficiat? ibi n. 9. & seq.

Opinio probabilis falsa, qua ratione esse possit recta regula obiectiua morum? q. 9. n. 49. 52. & 53.

Opiniones practice probabiles sunt aequae tute, licet alię alijs probabiliores. tr. 1. q. 10.

Sententia communis de licita electione minus probabilis non dependet à facultate intellectus ad assentiendum parti minus probabili. ibi q. 7. n. 28. & 40.

Dum infideli sua secta apparet probabilis ad quid teneatur? tr. 6. disp. 5. q. 2. n. 21.

P.

Parochus.

An teneatur concionari per se, vel per alium? tr. 2. q. 2.

Pensio. Vide tr. 2. disput. 1. q. 3. num. 19. & seq.

Poenitentia.

Vide Satisfactio.

Poenitentiae Sacramenti institutio. tr. 3. q. 1.

An

INDEX RERVM.

An praecipuum confessionis sit diuinum, an humanum? Ibi, quaest. 2. Quo tempore obliget? quaest. 3. Qua aetate? q. 1. 2. num. 5.

Praecipuum.

Praecipuum Superioris cogit Subditum ad obedientiam, licet contrariam opinionem, ipse retineat, tract. 1. quaest. 3. num. 8.

Prudentia.

Prudentia est virtus intellectus practici, & semper vera, tract. 1. quaest. 9. num. 25. & 43.

R.

Religiosus.

Vide Ludus.

RELIGIOSO Potest concedi licentia ad expendendum in genere, vel in specie: & quid vna quaeque operetur? tract. 6. disp. 4. quaest. 4. num. 7.

Episcopi Regulares aequae, ac caeteri suorum reddituum dominium retinent, tract. 6. disp. 6. quaest. 1. num. 6.

Si superior concedat Religioso licentiam ad expendendum in usus superfluos, valida erit, sed illicita, disp. 4. quaest. 4. num. 11.

Quid efficere teneatur Religiosus, qui suscepto stipendio, oneri Missarum nequit satisfacere? tract. 2. disp. 2. quaest. 4. num. 15.

Quibus Indulgentiis post renocationem Pauli V. Religiosi potiantur? tract. 6. disp. 4. quaest. 8.

Restitutio.

Sit ne licitum non restituere Domino enssem, quo male vsurus prauideretur? tract. 6. disp. 4. quaest. 6. num. 6.

Cui bona recepit à Beneficiario illicite expendente, non tenetur restituere. tract. 6. disp. 6. quaest. 1. num. 9.

Non tenetur meretrix restituere Conuentui, quae à turpi Religioso recepit, tract. 6. disp. 4. quaest. 4. num. 7. & 8.

S.

Sacramentum.

Vide Excommunicatio.

SACRAMENTA Ex fine venialiter malo recepta valida sunt, & fructuosa, tract. 2. disp. 1. quaest. 1. num. 4.

Satisfactio.

Sacramentalis satisfactio, an à Confessario ex praecipuo iniungenda? tr. 3. disp. 4. q. 1. & 2.

An sub lethali adimplenda? Ibi, quaest. 2.

An per alium adimpleri possit? Ibi, q. 3.

An si deficiente intentione adimplendi, fiat opus à confessario iniunctum, poenitentia adimpleatur? Ibi, quaest. 5.

An poenitentia medicinalis possit aliquando in poenalem commutari? Ibi, quaest. 1. num. 10. & 16.

Scandalum.

An liceat locari domum meretrici? tr. 5. q. 3.

Scriptura.

Scripturae publicae deperditae similem efficere, probabile est, non esse lethale, tract. 6. disp. 1. quaest. 5. num. 1. & 6.

An fingere litteras alieno nomine, fieri possit absque culpa? Ibi, num. 8.

Sigillum.

Vide Confessarius: Confessio.

Simonia.

An sit Commendas Ordinum Militarium vendere? tract. 6. disp. 6. quaest. 2. num. 28.

Sit ne simonia conferre Beneficia propter preces? tract. 2. disp. 1. quaest. 1. num. 4. & seq.

An concionari ob pecuniam? Ibi.

Non est simonia catus conscientiae pro pecunia resolvere. Ibi, tract. 2. disp. 1. q. 1. n. 27.

Quodnam pactum simoniam in Beneficijs constituat? Ibi, q. 3. vbi de pacto amicitiae, n. 18.

Sacramenti, aut gratiae emptio nequit eximi à labe simoniae. Ibi, quaest. 5.

Species.

Speciebus panis, & vini corruptis, noua creatio materiae, & formae succedit, tract. 4. quaest. 1. num. 6.

Statutum.

Statuta circa informationes de nobilitate, aut puritate sanguinis, quam obligationem inducunt? tract. 2. disp. 1. q. 7. num. 11. & seq.

Stipendium.

Vide Missa.

Stipendium pro ministerijs in Societate Iesu recipere, est alumnis ex regula prohibendum. An etiam ex voto paupertatis? tract. 6. disp. 4. quaest. 4. num. 15.

Testamentum.

Legata annua ex testamento Oxfanis vniuersi loci

INDEX RERVM.

loci maritandis, potest Episcopus ex iusta causa alterius loci orfanis largiri, tract. 6. disp. 6. quest. 2. num. 36. & seq.

Quid hæres possit, si testator reliquerit pauperibus eroganda, nil aliud exprimens? ibi, num. 35.

Testes.

Testes æquales numero, & dignitate, & si quoad sententiam iudicis nihil probent, non tamen impediunt intellectum, ex imperio voluntatis, assentiri vni parti præ altera, tract. 1. quest. 7. num. 41.

Timor.

Vide Denunciatio.

Timor grauis damni excusat à peccato plures actiones, quæ aliàs illicitæ forent, tract. 6. disp. 4. quest. 6. num. 22. & 23.

Vanagloria.

Vide Simonia.

Voluntas.

Duplex in Deo est concedenda, alia absoluta, circa res, vt sunt in se; alia ex suppositione erroris inuincibilis, tract. 1. quest. 9. num. 45. & 54.

L A V S D E O.

